OCTAVVS TOMVS

VITARVM SANCTORVM PRISCORVM PATRVM

PER PROBATISSIMOS AVCTORES, TAM GRAECOS, QVA'M LATINOS DESCRIPTARVM,

ET PER R. P. D. ALOYSIVM LIPOMANVM PRIMO' VERONENSEM, POSTREMO' BERGOMENSEM EPISCOPVM IN VNVM COLLECTARVM,

CVM SOLITIS CONTRA HAERETICOS ADNOTATIONIBVS.

Romæ, apud Antonium Bladum Impressorem Cam.

M D LX.

AD SANCTISSIMVM
DOMINVM NOSTRVM
PIVM IIII
PONTIFICEM OPTIMVM
MAXIMVM

HIERONYMVS LIPOMANVS.

MIRABITVR *fortasse Sanctitas Vestra, cur ego sanctorum hominum vitas edendas hoc tempore curauerim. nam & propter ingenij mei imbecillitatem, & propter opus ipsum, in quo labor multorum dierum requiritur, nemo erit, qui me vel impudentem, vel certe imprudentem non existimet. quod si quis recte ac diligenter considerabit, confido fore, vt is non solum hoc mihi vitio non vertat, verum etiam mei defensorem se ostendat. Aloysius Lipomanus Bergomatum Episcopus patruus meus, cui Christi Ecclesia semper fuit antiquissima,*

vitas fere omnes ſanctorum patrum magno labore collectas retulit in volumina, easq; contra prauas hæreticorum opiniones ſcholijs illuſtratas imprimendas curauit, quorum librorum ipſe ſeptem corpora foras dedit, & iam octauum edere aggrediebatur, quod, eo mortuo, inter ipſius ſcripta inuentum Auguſtinus Lipomanus Veronenſium Epiſcopus frater meus patruelis, ad quem propter dignitatem omnia hæc pertinere videbantur, vt perulgaret, diligenter incumbebat. Sed & ipſe proxime è vita diſcedens opus hoc imperfectum reliquit. quare ego, vt & patrui, & fratris, Epiſcoporum piæ voluntati ſatisfacerem, octauum hunc librum magna ex parte impreſſum Sanctitati Veſtræ dicandum putaui. nam quæ de ſacra ac religioſa ſanctorum patrum inſtitutione diſſeruntur, digna ſunt ſacrorum, & chriſtianæ religionis principe, præſertim eo principe, qui Petri nauem rectam tenet, & non ſolum poteſtate, ſed etiam vitæ exemplo omnes in officio continet. Habet igitur Sanctitas Veſtra rationes, cur ego volumen hoc in ſuo nomine edendum curauerim, in quo nihil mihi aſſumo, præter huius officij neceſſitatem. totum eſt enim Aloyſij Lipomani patrui mei, cuius præterea extant lucubrationes multæ, quæ pro viribus enitar, vt aliquando in manus hominum perueniant. Optimi enim cuiuſq; iudicio, tum ad ordinem, tum ad intelligentiam diuinorum pſalmorum chriſtianis hominibus magnum afferent adiumentum. Nunc à Sanctitate Veſtra humiliter peto, vt librum hunc,

tanquam pignus patrui mei erga eam, atque Ecclesiam Romanam obseruantiæ, non solum benigne accipiat, sed etiam sua auctoritate roborare velit: id mihi tam erit gratum, quam optatum & iucundum fuit posse inter ipsius familiares à cubiculo numerari. quod quoniam incredibili Sanctitatis Vestræ benignitate sum facillime consecutus, polliceor me, meosque omnes, ei, ac suis omnibus deuinctos fore memoria beneficij sempiterna, cui salutem, & incolumitatem precari non desinam.

Romæ Idibus Augusti.

M D LX.

AVCTORES, QVI LIBRVM HVNC IN QVATVOR PARTES DIVISVM PERFICIVNT, HI SVNT.

PRO PRIMA PARTE.

MAGNVS ATHANASIVS PATRIARCHA ALEXANDRINVS.

DIVVS GREGORIVS NYSSENVS EPISCOPVS.

DIVVS EPHRAEM EDISSENAE ECCLESIAE DIACONVS.

BEATVS IOANNES DAMASCENVS PRESBYTER, ET MONACHVS.

BEATVS IOANNES CLIMACVS MONACHVS.

PRO SECVNDA.

BEATVS IOANNES CASSIANVS MONACHVS, ET PRESBYTER.

PRO TERTIA.

DIVVS GREGORIVS ARCHIEPISCOPVS TVRONENSIS.

PRO QVARTA.

BEATVS PETRVS DAMIANI EPISCOPVS OSTIENSIS, ET MONACHVS.

ALOYSIVS

LIPOMANVS EPISCOPVS

BERGOMENSIS CANDIDO LECTORI SALVTEM.

MIRA RES, & quam fieri poſſe vix crediđiſſem, occurrit mihi, optime lector, quòd dum Vitas Sanctorum in librum vnum colligere initiò me arbitror, Octauum ecce iam volumen abſolui. Eò enim proceſſere quæ mente conceperam, vt (ſi parua magnis, vel humana diuinis comparare licet) inſtar quinq; illorum panum, & duorum piſcium, quibus Saluator quinque millia hominum, exceptis paruulis, & mulieribus, in deſerto pauit, excreuiſſe videantur. Factumq; eſt hoc ipſius omnipotentis Dei benignitate, & clementia, ne tam pretioſus theſaurus diutius occuleretur in terra, ſed ad totius matris Eccleſiæ vtilitatem in lucem prodiret.

Hic non eſt, quòd te multùm detineam, ſequimur enim morem, & inſtitutum noſtrum, vt nihil hic quoq; apponatur, quod non certum, firmumq; ſit, & à grauiſſimis, doctiſſimiſq; priſcis patribus elucubratum, quorum merita, ac virtutes ſuo loco

per nos breui recensita inuenies. Habes etiam in marginibus scholia contra hæreticos apposita, in quibus si quid forte nouì repereris, & quod in superioribus Tomis haud sit cognitum, non me, sed illos accusato, qui quotidie ad horribiliores, & detestabiliores blasphemias prosiliunt, ita vt ipsam etiam diuinissimam, ac superbeatissimam aggredi Trinitatem non vereantur. Vide quò prorumpat impiorum hominum temeritas.

Quòd autem superiores Tomos ab Episcopo Veronense, hunc verò à Bergomense, collectum legas, non mireris; nam idem ego Aloysius his proximè elapsis diebus ab Ecclesiæ Veronensis cura ad Bergomensis solicitudinem, in qua aliquando Coadiutoris functus fueram officio, à S. D. N. Paulo Papa IIII translatus sum. Non ergo persona, sed Ecclesia mutata, non cura sublata, sed onus nouum seni, & laboribus, ac peregrinationibus confecto impositum est. Vale.

L.

INDEX EORVM, QVAE IN PRIMA HVIVS OPERIS PARTE SVB ORDINE ALPHABETICO COMPREHENDI NON POSSVNT.

INDEX EORVM, QVAE IN SECVNDA HVIVS OPERIS PARTE SVB ORDINE ALPHABETICO COMPREHENDI NON POSSVNT.

Quantùm

INDEX EORVM, QVAE IN TERTIA HVIVS OPERIS PARTE SVB ORDINE ALPHABETICO COMPREHENDI NON POSSVNT.

FINIS INDICIS.

CATALOGVS RERVM, QVAE IN SEQVENTIBVS SANCTORVM VITIS PRO CATHOLICORVM DOGMATVM APPROBATIONE CONTRA RECENTES HAERETICOS CONTINENTVR.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

BAPTISMVS.

CONFIRMATIO.

EVCHARISTIA.

POENITENTIA.

ORDO SACER.

MATRIMONIVM.

EXTREMA VNCTIO

GRATIA, ET LIBERVM ARBITRIVM.

FIDES, ET OPERA.

Qui verè

MERITVM.

MISSA.

ECCLESIA CATHOLICA.

EXCOMMVNICATIO.

PAPATVS.

SACRA SCRIPTVRA.

TRADITIONES PATRVM.

CEREMONIAE.

HABITVS, ET VICTVS.

In passione

SANCTI.

****

IMAGINES.

PVRGATORIVM.

VOTA.

COELIBATVS.

TEMPLORVM CVLTVS.

MORS, ET MORTVI.

SEPVLTVRA.

MONACHATVS.

HAERETICI.

FINIS TABVLAE SCHOLIORVM.

OCTAVI
TOMI
PARS
PRIMA

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS

CANDIDO LECTORI.

NON sumus ausi superioribus Tomis vitarum sanctorum, libellum hunc, qui sequitur, de passione Imaginis Domini nostri Iesu Christi, quæ ei in ciuitate Syriæ Beryto illata est, à magno patre illo Athanasio Alexandrinæ Ecclesiæ Patriarcha conscriptum, inserere, eò quòd quasi apocryphum illum, hoc est, non ab Athanasio, sed ab aliquo alio sub eius nomine, vt fit plerunq; confictum censebamus. At cùm Synodum septimam, singulaq; illius gesta percurrerem, Actione Quarta inueni librum hunc sub viri illius nomine in medium adduci, atq; hanc eandem historiam pro imaginum cultu in memoriam reuocari. Tantorum itaq; patrum auctoritate motus, sententiam illico mutaui, librumq; pro vero, & authentico deinceps habere meritò compulsus sum. Proinde & primum eidem locum in octauo hoc nostro Tomo lubentissimè assignaui. Quid enim illud, obsecro, est, in quo magnus Athanasius non primas obtineat? Nam si te ad Episcopos vertas, siue ad sacerdotium mirabiliter euocatos homines spectes, si sacrorum librorum scriptores euoluas, vel catholicæ fidei robustissimos defensores requiras, non'ne Athanasius is est, qui primus tibi semper occurrit? Iure ergo, ac meritò is huic nostro octauo Tomo principium dabit. Peruenit deinde ad manus nostras diui Gregorij Nysseni magni Basilij fratris de Natiuitate Domini luculentissima oratio, non indigna & ipsa prorsus quæ libri initium exornaret. Eam igitur post libellum Imaginis secundo loco leges. Quæ post hæc subnectuntur, qualia sint, affixa singulis epistola nostra significabit. Vale.

INCIPIT LIBELLVS ATHANASII EPISCOPI ALEXANDRINAE VRBIS DE PASSIONE IMAGINIS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, QVALITER CRVCIFIXA EST IN SYRIA, IN VRBE BERYTO, QVI CITATVR IN SEPTIMA SYNODO, SECVNDA NICENA, ACTIONE QVARTA, SVB CONSTANTINO IVNIORE, ET IRENE EIVS MATRE CELEBRATA.

DILECTISSIMI filij sanctæ Ecclesiæ, mentis vestræ
oculos, simul & aures erigite, & considerantes admiremini
rem gestam, quam ad vestram scientiam transmittere cu-
pimus. Cernite cuncti infinita Dei omnipotentis mirabilia,
& ei laudes incessabiles reddite per secula. Contemplemi-
ni eius ineffabilem per cunctas generationes benignitatis
magnitudinem, multis modis luce clariorem, super huma-
nium genus resplenduisse semper. Considerate sublime dispensationis eius my-
sterium, & ideo ex nimia eius pietate permoti assumite planctum, lachrymas'q;
amaras proferre mementote, ac singultus super tale miraculum in nostra gene-
ratione patratum, quod omnibus seculis est mandandum. Deo quippe ni-
hil impossibile, sed etiam nec aliquid est difficile. Nam super ea, quæ ipse
modernis dignatus est patrare temporibus, omne cor obstupuit, audientium
fugit visus, hebetatus est auditus. Sicut enim in passione vnigeniti ipsius expa-
uit cœlum, radij quoq; Solis obtenebrati sunt, quinetiam terræmotus suo hor-
rendo sonitu abyssi fundamenta validè exterruit, & mortuos plurimos, quos
abyssus ipse tenebat, eructare fecit viuificatos, ita & nunc secundò eadem si-
gna pariter sunt innouata. Igitur audientes intelligite, intelligentes obstu-

pescite, & ea quæ vobis intimare curamus, plena fide, & aure intenta cordis percipite. Est autem huiusmodi series narrationis.

CAP. I.

EST quædam ciuitas in Syria, inter terminos Tyri, & Sidonis posita, Berytus vocata, Antiochiæ olim subdita. In hac vrbe innumerabilis multitudo erat Hebræorum, cùm eo tempore ciuitas illa metropolitanam obtineret dignitatem. Accidit autem, vt iuxta synagogam Hebræorum, quæ magna valde habebatur, quidam Christicola à quodam suscepisset cellulam, censumq; ei ex ea redderet; in qua dum ingressus esset ad habitandum, iconam 1 Domini nostri Iesu Christi, quam apud se habebat, fixit in pariete contra lectuli sui faciem, quæ etiam continebat in se integram Domini staturam. Euoluto deniq; non paruo temporis spatio, iam prælibatus Deicola perquirere studuit in alio loco eiusdem vrbis magis spatiosam domum ad habitandum. Quam cùm reperisset, tollens cuncta, quæ ad se pertinere videbantur, egressus est de cellula. Domini autem prouidentia id agente, Iesu Christi Domini nostri iconam ibi neglectam reliquit. Hoc autem Domini occulto peractum est consilio, qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, vt ostenderet cunctis se colentibus suorum miraculorum virtutem, ad increpationem impiorum, firmamentum verò suorum fidelium.

1 Vides antiquissimũ vsum imaginum in Ecclesia?

Factum est autem post hæc, vt Hebræus quidam eandem cellulam susciperet ad habitandum. Quam ingressus cum suis omnibus cœpit habitare in ea, minimè contemplatus locum illum, qui Dominicam iconam apud se retinebat absconditam. Die verò quodam idem Hebræus de suis contubernalibus inuitauit vnum ad prandium. Epulantibus illis, eleuauit Hebræus, qui inuitatus fuerat, oculos, & vidit in interiori loco illius cellulæ iconam Dominicam parieti connexam. Tunc vehementi furore exardescens, cœpit fremere dentibus aduersus eum, qui ipsum conuocauerat dicens: Tu Hebræus cùm sis, quomodo apud te Iesu illius Nazareni iconam habes repositam? Conuitia quoq; & opprobria tanta aduersus Dominum Saluatorem emisit, quanta nec aures fidelium sufferre possunt, nec nos scriptis tradere præsumimus, ob iniuriam nostri Redemptoris. Iudæus verò, qui illum maleuolum conuocauerat ad prandium, satisfacere illi cupiens, sacramentis terribilibus profitebatur, se nunquam illam, quam præmonstrabat, vidisse iconam. Ad hæc qui inuitatus fuerat siluit.

Finito autem conuiuio abscesit, & abijt ad summos sacerdotes, & principes, & dixit eis: Notum vobis sit, quoniam Hebræus ille talis Iesu Nazareni iconam apud se retinet clanculo. At illi hæc audientes dixerunt ad eum: Nunquid possunt vera esse quæ asseris? Non credimus, nisi demonstraueris. Ipse verò affirmabat, quòd eam in domo illius demonstraret. Hæc illi audientes maximam in iram deciderunt. Sed die illo, quia iam hora incumbebat vespertina, siluerunt. Mane verò facto, summi sacerdotes, principes, & maiores natu plebis Iudæorum, assumentes secum illum, qui socium accusauerat, ad domum ipsius velociter festinauerunt. Videntes autem vera esse quæ dicta fuerant, facto impetu cum eo, qui hæc testificauerat, irruerunt in illum, multisq; contumelijs, ac varijs cruciatibus affectum, extra synagogam semiuiuum proiecerunt.

CAP. II.

DEPONENTES autem Domini nostri Iesu Christi iconam in terra, dixerunt adinuicem: Quoniam aures nostras tetigit non exigua opinio, quòd Iesum Nazarenum patres nostri diuersis modis illuserunt, ita & nos huic faciamus. Tunc cœperunt spuere in faciem imaginis Domini Saluatoris nostri, & percutiebant eam alapis, inde dicentes: Quanta Iesu Galilæo nostri genitores fecerunt, eadem & nos huic eius imagini faciamus. Innumerabilibus itaq; illusionibus Dominicam illuserunt iconam. Iterum dicunt: In eius passione scriptum esse agnoscimus, quòd eius pedes, & manus in Cruce confixæ sunt; nos verò quamuis moderniores tempore, nil prætermittentes, addamus & hæc. Tunc crucifigentes iconam Dominicam clauos acutissimos adhibuerunt in manibus, & pedibus ipsius imaginis. Post hæc permoti magis ac magis fellis amaritudine dicunt inter se: Audiuimus quòd patres nostri Iesu Galilæo acetum, & fel in potum cum spongia præbuerunt, hoc & huic faciamus. Quod & sic fecerunt, apponentes ad os sanctæ iconæ nostri Redemptoris acetum cum felle mixtum.

Nec sic itaque cordis sui malitiam refrenantes, iterum dicunt: Didicimus quòd nostri maiores coronã contextam de spinis capiti illius Crucifixi circumponebant, postmodum arundine percutiebant insultantes ei; & nos igitur nihil postponentes, idipsum faciamus. Cùm'que coronam spineam capiti illius circumposuissent, accipientes arundinem, percutiebant caput imaginis illius, qui caput est omnium sanctorum. Ad extremum verò, cùm insaniam suæ mentis tolerare non possent, dixerunt: Sicut veraciter didicimus, patres nostri latus Iesu lancea aperuerũt; nos verò ne aliquid minus fecisse videamur, & hoc ipsum adijciamus. Nullam ad hæc moram mediam fecerunt, & afferri lanceam iusserunt, & præceperunt cuidam Hebræo tollere eam, & valido ictu latus dextrum iconæ illius transfodere. Cùm'q; tam maximum facinus fuisset perpetratum, res mira, & vehementer stupenda, nullo'q; vnquam seculo audita, ibi repente est effecta. Nam ipsius vulneris locus aqua, & sanguine illico cœpit decurrere. Et sicut in passione Dei filij Saluatoris mundi olim contigit cœlum expauisse, ita nunc quoq;, pariter Deo præstante, eadem innouantur. Verè enim in hoc facto non solùm elementa mundi concuti potuere, sed etiam virtutes supernæ tale facinus exhorruere.

Tibi ergo, Christe, cum Patre, Spiritu'q; sancto sit gloria indeficiens. Quis enim est sicut tu, Domine; & quis est Deus faciens mirabilia signa, & terribilia, & obstupescenda in cœlo, & in terra? O' admirabilis mediator Dei & hominum, homousion, mundi redemptor, ac saluator, totius bonitatis, & pietatis fons, & origo. O' quantus es, Domine Iesu, in humilitate, qui cùm esses Deus, morticinum nostræ carnis suscipiendo, homo fieri dignatus es pro salute generis humani; quem impij, & crudeles paulominus ab Angelis minoratum cernentes, horribili morte plectere non erubuerunt. O' quam magnus es, noster Saluator, in patientia, qui in tempore tuæ traditionis, tuo proditori ad te venienti osculum præbere non renuisti, & seruo Malcho Apostoli gladio abscissam auriculam redintegrasti, quando ad passionis victimam velut ouis mansueta ducebaris. O' quantus es in misericordia, Christe, spes vnica mundi, qui cùm in Cruce teipsum hostiam Deo patri exhibuisses sanctam, & immaculatam, pro tuis crucifixoribus veniam postulasti, dicendo ad patrem: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Tunc quidem pro nostra salute incuruatus,

in eadem carne, quam ex Virgine sancta, & immaculata assumpseras, mortem pertulisti crudelem. Et qui eras in substantia cum Patre, sanctoq; Spiritu vnus & impassibilis existens, & inuisibilis, condoluisti humanam perire naturam. Et ideo in hanc lachrymarum vallem descendens, pro nostris erratibus, & piaculis, formam seruilem suscepisti, in qua te permisisti ab iniquis teneri, & flagellari, ad vltimum verò crucifigi. Nunc autem in sancta imagine tua crucifigeris, Domine, iterum, ad confusionem impiorum omnium infidelium, & ad corroborationem omnium in te credentium. Et ideo tibi omnipotenti Deo vnà cum Patre, Spirituq; sancto gloria sit per cuncta seculorum secula, decus, & fortitudo, virtus, atq; victoria. Amen.

CAP. III.

AVdite, omnes Ecclesiæ filij, cætera, quæ postmodum facta sunt; ipsius enim mysterij fuit dispensatio. Postquam enim, vt superius dictum est, latus sanctæ imaginis illius lancea apertum est, continuò exiuit sanguis, & aqua. Dixerunt autem principes sacerdotum: Afferatur vas ad locum vulneris, & videamus exitum rei. Qui illico detulerunt hydriam, & ad locum vulneris, vnde sanguis, & aqua decurrebant, statuerunt. Quæ absq; vlla mora subitò repleta est. Dixerunt autem ad inuicem: Quoniam susurrant Christum colentes, quòd signa, & mirabilia multa inaudita fecerit in mundo, quæ nemo alius potuit agere, accipiamus hunc sanguinem, & aquam hanc, & deferamus ad nostram synagogam, & congregemus vniuersos, qui se malè habent, & ex hoc perungamus eos, & si vera sunt ea, quæ de Christo dicuntur, continuò sanabuntur, sin aliàs, ludibrio habeantur à nobis cuncta, quæ à suis sequacibus astruuntur de eo. Hæc dicentes, hydriam deferunt ad synagogam, æstimantes se Christo Iesu Domino nostro æterni Regis filio maximam inferre posse iniuriam.

Congregauerunt igitur quoscunq; repererunt languidos, & in conspectu cunctorum Hebræorum introducti sunt in synagogam, inter quos quidam prouectæ ætatis erat homo, quem à natiuitate sua grauissima possederat corporis molestia, quæ Græca locutione paralysis, Latina verò dissolutio membrorum dicitur. Hic dum primum ab eis fuisset perunctus, repente de suo grabato quasi ceruus exiliens, ad laudem filij Dei incolumis redditus ad propria remeauit. Deinde adducentes cæcos nonnullos, loca eorum luminum perungere studuerunt. Qui & ipsi statim in Iesu Christi nomine discussa cæcitate, post multos annos lumen amissum recipere meruerunt. Aegrotantes autem plurimi ad hoc spectaculum sunt adducti. Cùmq; & illi fuissent peruncti, mirabili Dei virtute vndiq; perfusi, sensu redintegrato pristino, ad propria dum reuertuntur sanissimi, laudes Dei omnipotentis filio Iesu Christo Domino Saluatori nostro persoluuntur ab omni populo. Tumultus autem exortus est magnus, per totam eandem vrbem concurrentibus omnibus, propter innumerabilia, quæ fiebant, miracula. Et quicunq; varijs languoribus infirmos possessos habebant apud se, illuc eos deducentes perungebant, & statim sanitatem, quam desiderabant, consequebantur. Omnes autem, ad quoscunq; peruenire potuit fama, afferentes infirmos, quos ipsi habebant in domibus, paralyticos, cæcos, claudos, surdos, mutos, & leprosos, siue aridos, deducebant eos ad synagogam Iudæorum, vbi hæc fiebant signa diuinitus. Sed quamuis maxima esset hæc

eadem synagoga, nequaquã tamen recipere poterat superuenientium multitudinem. Infinitæ enim erant populorum cateruæ, quæ vndique illuc confluebant propter innumerabilia miracula, & prodigia, quæ pro sua nimia multitudine ne fastidium generent, transgrediendo prætermittuntur.

Omnes autem principes sacerdotum, & seniores, & omnis turba Iudæorum paruulorum, ac maiorum, & mulierum, videntes quæ facta fuerant, crediderunt in Dominum nostrum Iesum Christum, quem vt Esaiæ vaticinium cecinit, virgo concepit, & virgo peperit, ac post partum virgo permansit, & dicebant: Gloria sit tibi, Christe, quem patres nostri verum Deum, & verum hominem in Cruce morte horribili afficere non metuerunt. Qui nunc etiam à nobis iterum passus es te in imagine tua Cruci affigi. Gloria sit tibi, Christe fili Dei, qui tanta mirabilia nobis miseris demonstrasti. Tibi credimus, tu nobis esto propitius, & nos suscipere dignare, quia ex toto corde, & tota anima, atq; virtute ad te confugimus. Hæc, & his similia clamantes dicebant, lachrymas autem amaras emittebant, & singultus.

CAP. IIII.

Postquam autem curati sunt cuncti, qui ægritudine detinebantur, cucurrit omnis multitudo Iudæorum ad domum sanctæ Ecclesiæ, quæ in eadem vrbe erat, vbi & Metropolitanum inuenerunt. Cuius prouoluti vestigijs, se peccasse, se grauiter deliquisse, magnis vocibus fatebantur. Is cùm ab eis perquireret omnem rei gestæ veritatem, sanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonstrantes, annunciauerunt cuncta, quæ in ea exercuerant; & qualiter ab ictu lanceæ sanguis, & aqua emanauit ex latere ipsius, necnon & de mirabilibus ab ea ostensis ipsi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipsa ab eis fuisset reperta, & si ab aliquo eam accepissent. At illi retulerunt ei, quòd quidam Christicola per obliuionem in cellula synagogæ proxima dimisisset eandem iconam, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia. Qui statim iubetur inquiri; & repertus in præsentia domini Metropolitani statuitur.

Cùmq; ab eo studiosissimè fuisset interrogatus, quomodo icona apud se deuenisset, vel à quo tam mirabiliter posita esset, respondit dicens, quòd Nicodemus, qui ad Iesum nocte venerat, proprijs manibus eam composuisset, & moriens Gamalieli tradidisset. Gamaliel autem doctoris gentium Pauli magister, cùm diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Symeoni, & Symeon Zachæo, & sic per successiones temporum in Hierosolyma perdurauit, vsquequo subuersio illius vrbis patrata est quadragesimo & tertio anno post ascensionem Domini Saluatoris ad cœlos. Sed biennio antequam Titus & Vespasianus eandem subuerterent vrbem, admoniti sunt à Spiritu sancto fideles, atq; Discipuli Christi, vt relicta Vrbe, ad regnum se transferrent Agrippæ Regis, quia ipse tunc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egressi ab Vrbe omnia, quæ ad cultum nostræ religionis, vel fidei pertinere videbantur, secum auferentes, in has regiones se transtulerunt. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus Ecclesiasticis deportata vsq; hodie in Syria permansit, quam ego ipse à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam, iure hæreditario vsq; nunc possideo. Hæc certa, & manifesta ratio est de icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudæa in Syriæ partes deuenit.

Auditis his sermonibus, Reuerendissimus Metropolitanus valde hilaris redditus, conuersus ad populum Israeliticum dicebat: Conuertere, Israël, ad Dominum patrem vniuersorum viuentium, & adora nobiscum eius filium, per quem sunt omnia creata, & Spiritum sanctum, qui est viuificator cunctorum viuentium, & illuminator nostrarum animarum. Festina debitum absoluere votum. Omnis autem turba stirpis Iudaicæ clara voce cœpit cantare, & dicere: Vnus Deus Pater & ipse ingenitus; vnus Filius & ipse vnigenitus Christus, quem patres nostri crucifixerunt, & nos ipsum agnouimus verũ Dominũ; vnus Spiritus sanctus & ab vtroq; procedens, per quem veraciter nos credimus esse saluandos. Hæc dicentes prostrati genibus ipsius veniam postulabant de suis consequi sceleribus per baptismi remedium. Quos suscipiens beatus Antistes cum suis clericis per dies 2 plurimos de disciplina erudiuit Christiana, ad vltimum verò catechumenos factos, & triduano peracto ieiunio, ex aqua & Spiritu sancto regenerauit eos.

2 Ecce quomodo baptizãdi antiquitus per plurimos dies de fide Christiana instruebãtur, & ieiunio p̃parabantur.

CAP. V.

Postquam verò baptismum consecuti sunt, rogabant enixius sanctum virum, vt synagogam suam Ecclesiam 3 consecraret, in honorem sancti Saluatoris mundi. Quorum petitionem minimè aspernatus, synagogam illorum, quæ maior esse videbatur, in nomine vnigeniti Dei filij Redemptoris mundi consecrauit. Extunc itaq; per diuersas orbis terræ nationes, & prouincias mos inoleuit, vt basilicas plurimas, vel oratoria Pontifices Christianæ legis in honorem sancti Saluatoris mundi condere, & dedicare non desinant. Nam antea antiquiores nostri, vel maiores hoc peragere minimè præsumpserunt. Sed ad narrationis nostræ ordinem reflectamus orationem. Rogauerunt autem Metropolitani præfatum virum, vt cæteras synagogas eorum in honorem quorundam beatorum martyrum consecrando reconciliaret. Itaq; & huic petitioni libenter animum accommodauit, & quæ illi suggesserunt, Dei iuuamine fretus, cuncta expleuit deuotus. Factumq; est gaudium magnum in ciuitate illa, non solùm de sanitate corporum, quæ emanauerat maxima, sed & de tantis animabus, quæ ab interitu satanæ ad vitam æternam fuerant reuocatæ.

3 Vides vsum consecrandi Ecclesias antiquissimum esse?

CAP. VI.

Venerabilis verò & summus Antistes die noctuq; varijs fluctuabat cogitationibus de hydria, quæ Dominicum intra se retinebat cruorem, valde hæsitans quid de ea opportunum fuisset peragere. Tandem autem salubri reperto consilio, omnibus Ecclesijs, quæ per orbem terræ longè, lateq; consistebant, inæstimabile, atq; profuturum prouidit consolationis remedium. Deniq; ampullas præcepit fieri vitreas, in quibus posuit portiones singulas de sanguine, & aqua, quæ de imagine Domini Saluatoris nostri decurrerant; easq; statim per Asiam, Aphricam, & Europam, per suos nuncios dirigens, cuncta, quæ apud vrbem iam dictam suo tempore contigerant, suis scriptis manifestissimè vniuersis sanctæ Ecclesiæ filijs significauit, hoc insuper ab

eis efflagitans, vt per annos singulos in mense Nouembri, qui apud Hebræos est nonus, apud nos verò mensis vndecimus, nono die ipsius mensis, idest quinto Idus Nouembris, non minori reuerentia, quàm Natalis Domini, vel Pascha, ista 4 dies præcipua obseruatione colatur.

4 Dies festus consecrationis Ecclesiæ.

CAP. VII.

HAec est vera, & firmiter credenda narratio de cruore lateris Domini nostri Saluatoris, qui profluxit de sancta imagine ipsius, quæ crucifixa est in Syria, in Beryto ciuitate. Hic est etiam sanguis ille Dominicus, qui apud plerosque repertus esse dicitur. Nec esse aliter æstimandum est à verè catholicis præter id quod scribitur à nobis, quasi ex carne, & sanguine Christi aliquid posstit in mundo inueniri, nisi illud, 5 quod in ara altaris per manus sacerdotum quotidie spiritualiter efficitur. Hæc ergo sciens, amantissimi patres, & fratres, acceleraui declarare vobis ad ædificationem animarum vestrarum, ad incrementum vestræ fidei, vt & in hoc scire valeatis, quanta sit virtus, & pietas Domini Saluatoris nostri Iesu Christi. Idcirco in fide fortes estote, & congaudete super magna, & obstupescenda eius miracula, quæ in nostra generatione à Deo sunt patrata, dateque illi gloriam cum lætitia gaudentes, & cum nimia cordis compunctione eius maiestati immensas gratias agite, eo quòd fidei suæ, & scientiæ dignos nos fecit esse. Ipsi Christo Iesu Saluatori nostro cum Patre, sanctoque Spiritu gloria sit, honor, ac laus perennis; qui sempiternum, atque indiuisum absque initio, & fine obtinet imperium. Amen.

5 Vides quòd qui efficitur in altari per manus sacerdotum, verus sanguis, & caro est Christi, sed spiritualiter, hoc est in alia forma, nempe in specie panis, & vini?

DIVI GREGORII NYSSAE PONTIFICIS IN DIEM NATALEM DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI ORATIO, PETRO FRANCISCO ZINO VERONENSI INTERPRETE.

BVCCINATE, inquit Dauid, in neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ. Cœlestis autem doctrinæ instituta omnia sunt instar legis apud eos, qui audiunt. Quamobrem, quoniam adest insignis dies solennitatis nostræ, nos item obseruemus legem, & efficiamur sacræ celebritatis buccinatores. Legalis autem tuba, vt declarat Apostolus, est oratio. Dicit enim, incertum tubæ clangorem esse non oportere, sed sonis distinctum, vt ea, quæ dicuntur, perspicua sint. Aedamus igitur & nos, fratres, clarum aliquem sonum, qui non minus exaudiatur, quàm si æderetur cornea tuba; quandoquidem & lex in vmbræ figuris ante depingens veritatem, in tabernaculorum celebritate tubis vt caneretur, mandauit. Et præsens celebritatis argumentum veri tabernaculi mysterium est. In hac enim humanum ei tabernaculum figitur, qui propter nos formam hominis induit. In hac tabernacula nostra, quæ morte corruerant, instaurantur ab eo, qui ab initio construxerat ædificium. Nos etiam ea verba psalmi cum vocali Dauide plaudentes dicamus: Benedictus qui venit in nomine Domini. Quomodo autem venit? Non nauigio, aut curru aliquo, sed incorrupta virginitate in vitam humanam traiecit. Hic Deus noster, hic Dominus, & illuxit nobis, vt diem hanc 1 solennem constitueret in condensis vsque ad cornua altaris.

1 Natiuitatis Domini solẽnis dies etiã antiquitus habebatur.

Quòd autem mysterium, fratres, in ijs, quæ dicta sunt, contineatur, neutiquam ignoramus; scimus enim vniuersas res procreatas esse veluti templũ quoddam Domini, à quo procreatæ sunt. Verùm quia superinducto peccato obstructa erant ora illorum, qui victi fuerant, & exultationis vox obticuerat, & dies festos celebrantium consensus distractus erat, cùm humana natura cum beatarum mentium natura in celebrando non conueniret, idcirco venerunt Prophetarum, & Apostolorum tubæ, quas lex corneas vocat, quia ex vero Vnicorni confectæ sunt. Hæ spiritu sancto inflatæ continuum veritatis sonum protulerunt, vt auribus eorum, qui propter peccatum obsurduerant, patefactis, per frequentiam inferioris tabernaculi cum excellentibus illis mentibus, quæ

ad altare superius astant, concinentem vna solennitas concelebraretur. Diuina enim illius altaris cornua sunt eximiæ, & præstantes cœlestis naturæ virtutes, & principatus, & potestates, & throni, & dominationes, quibus cum per tabernaculi excitationem in celebritate coniungitur humana natura, renouatione corporum condensata. Nam condensari, & ornari, & indui, idem est; vt illi, qui hæc intelligunt, interpretantur.

Agite igitur ad spiritalem choream animos nostros excitemus, nobisq́; chori ducem, & principem, & coryphæum Dauidem proponamus, & vnà cum illo dulcem illam emittamus vocem. Hæc est dies, quam fecit Dominus; exultemus, & lætemur in ea. In hac tenebræ incipiunt minui, & crescente splendore, noctis termini contrahuntur. Neq; enim casu, aut sponte sua contingunt hæc, fratres, in hac die 2 solenni, qua humanæ vitæ splendet diuina vita. Sed per ea, quæ cernuntur, mentis aciem intendentibus arcanum quoddam ostendit natura, ac tantùm non vocem emittens docet eos, qui audire possunt, quid sibi velit, quòd in aduentu Domini dies augetur, & nox imminuitur. Mihi enim videor eam sic loquentem exaudire: Considera, homo, qui hæc aspicis, ex ijs, quæ videntur, ea tibi aperiri, quæ recondita sunt. Vides noctem ad summam longitudinem peruenisse, & cùm progredi vlteriùs nequeat, consistere, ac regredi? Cogita exitiosam peccati noctem, quæ malis omnibus artibus aucta, ad summum malitiæ cumulum venerat, hodie recisam esse, ne longiùs serperet, atque illuc deinceps redigi, vt planè deficiat, ac deleatur. Vides vberiores lucis radios, & solem solito sublimiorem? Cogita veræ lucis præsentiam Euangelij radijs totum orbem terrarum illustrare.

2 In hac die solenni.

Quòd autem humanæ vitæ non ab initio, sed extremis temporibus Dominus apparuerit, hanc meritò fortasse causam quispiam existimabit, quòd qui malitiam vt tolleret, humanam vitam erat ingressurus, expectauit necessariò vt omne ab inimico satum, propagatumq́; peccatum germinaret, ac tum demum, vt legitur in Euangelio, radici securim admouit. Nam & qui præstant medendi facultate, dum febris adhuc corpus exurit, & ex causis morbum efficientibus paulatim intenditur, obsecundant morbo, quoad vis ad summum peruenerit, nec cibi subsidium vllum ægrotanti præbent. At vbi malum constiterit, patefacto iam toto morbo, tunc artem adhibent. Sic animorum ægrotantium medicus expectauit, dum malitiæ morbus, quo natura hominum victa laborabat, se totum aperiret, ne latens aliquid, incuratum remaneret, si curasset id solum, quod cernebatur. Itaq; nec Noë tempestate, cùm omnis caro in iniquitate corrupta esset, aduentu suo medicinam attulit, quia nondum Sodomitici sceleris germen pullulauerat. Nec tempore euersionis Sodomorum Dominus aduenit, quoniam in humana natura multa adhuc mala latitabant. Vbi enim impius Pharao? Vbi indomita Aegyptiorum malitia? Nec tunc igitur tempus fuit, vt huic vitæ se Deus commisceret. Oportebat, vt Israëlitarum iniquitas patefieret. Oportebat, vt regnũ Asyriorum, & superbia Nabuchodonosor adhuc in vita latitans ostenderetur. Oportebat, vt piorum cædes, tanquam scelerata, spinosaq́; planta, ex mala diaboli radice prodiret. Oportebat, vt Iudæorum Prophetas occidentium, & à Deo missos lapidibus obruentium, ac Zacharia tandem inter templum, & altare interfecto, piaculum admittentium rabies detegeretur. Ad sceleratorum germinum numerum adde & infantium ab Herode patratam cædem.

Cùm igitur malitiæ vis se totam effudisset, multisq́; luxurians modis creuisset in animis eorum, qui singulis seculis scelere insignes extiterant, tunc Deus, vt ad Athenienses Paulus ait, ignorantiæ tempora despiciens, in diebus vltimis aduenit, quando non erat intelligens, nec requirens Deum, quando cuncti de-

exhauerant, & facti erant inutiles, quando conclusa erant omnia sub peccato, quando iniquitas abundabat, quando vitiorum tenebræ ad summum vsq; terminum venerant. Tunc apparuit gratia, tunc veræ lucis enituit radius, tunc in tenebris, & vmbra mortis sedentibus ortus est iustitiæ Sol. Tunc humanam carnem indutus multa serpentis capita pede contriuit, ad terram'que allidens conculcauit.

Ne quis autem mala, quæ nunc in vita sunt, respiciens, falsa nos dicere suspicetur, quòd in extremis temporibus splenduisse nobis Dominum asseramus. Nam (obijciat aliquis) qui tempora, quibus malitia retegeretur, expectauit, vt illam auctam, cumulatam'q; radicitus euelleret, sic etiam tollere, atq; abolere cunctam debuerat, vt nullæ ipsius in vita reliquiæ remanerent. Nunc autem & homicidia, & furta, & adulteria, & reliqua omnia flagitia, & scelera debacchantur. Is ergo, qui hæc spectans sic obijcit, insigni, peruulgato'que exemplo quæstionem ipsemet soluat. Quemadmodum cùm serpentes interficiuntur, non continuò reliquas partes vnà cum capite mori videmus; sed cùm interierit caput, illæ tamen adhuc vitam retinent, nec vitali priuantur motu; sic accidit in draconis interitu. Etenim ingens cùm esset admodùm fera, quippe quæ singulis hominum ætatibus excreuerat, qui multiplex eius caput, idest, vim illam malorum inuentricem multa in se capita continentem sustulit, cæterarum ipsius partium tractus neglexit, vt interfectæ feræ motum posteris ad exercitationis occasionem relinqueret. Ecquod igitur collisum, & effractum est caput? Illud, quod impio consilio mortem intulerat, quod morsu mortiferum homini virus iniecerat. Quamobrem qui mortis euertit imperium, vim, quæ in capite serpentis erat, vt ait Propheta, contriuit. Quod autem huius feræ in humana vita relictum fuit, quòd'q;, quoad homines vitiorum motionibus permouentur, squama peccati vitam irritat, atq; asperam reddit, potentia quidem, etsi non penitus actu, iam mortuum est, cùm eius caput contusum, & inutile factum sit. At vbi tempus transierit, & ea, quæ mouentur, constiterint, aduenerit'q; vitæ huius absolutio, quam expectamus, tunc & cauda, & extrema pars inimici, mors ipsa nimirum destruetur, atq; ita delebitur omnino cuncta malitia, cùm omnes in vitam per resurrectionem reuocati, qui iusti erunt, ad cœlestem quietem accedent, qui autem peccatis obnoxij, in gehennæ ignem detrudentur.

Sed ad præsens gaudium reuertamur, quod pastoribus nunciant Angeli, cœli enarrant, & Magis prophetiæ spiritus multis, varijs'q; rationibus prædicat, vt etiam Magi gratiæ præcones fiant. Nam qui solem suum oriri facit super iustos, & iniustos, qui'q; pluit super malos, & bonos, cognitionis radium, & rorem spiritus alienis etiam linguis demisit, vt aduersariorum testimonio magis etiam apud nos veritas confirmaretur. Audiuisti ariolum Balaam meliori numine afflatum sic alienigenis prædicentem: Orietur stella ex Iacob? Ecce tibi, qui ab eo genus duxerunt, Magi ex prædictione ipsius nouum obseruant ortum stellæ, quæ præter aliarum stellarum naturam, & motus, & status est particeps, & ad vtilitatem hac vtitur vicissitudine. Etenim cùm cæteræ stellæ partim in orbe non errante semel infixæ statũ immobilem sortitæ sint, partim nunquam cessent à motu, hæc & mouetur, dum Magis se ducem præbet, & stat, dum illis ostendit locum.

Audis Esaiam clamantem: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis? Disce ab eodem Propheta, quomodo natus sit puer, quomodo datus sit filius. Num iuxta naturæ legem? Minimè verò, inquit. Legibus enim naturæ non paret, qui naturæ Dominus est. Quomodo igitur natus est puer? Dic. Ecce, inquit, Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius

Emmanuel. Quod si interpreteris, significat, nobiscum Deus. O rem admirandam. Virgo mater efficitur, & permanet virgo. Cernis nouum naturæ ordinem? In alijs mulieribus, quandiu aliqua est virgo, non est mater. Nam posteaquam est facta mater, virginitatem non habet. Hîc autem vtrunq; nomen in idem concurrit. Eadem enim & mater, & virgo est. Nec virginitas partum ademit, nec partus virginitatem soluit. Decebat enim, vt qui in vitam humanam introibat, vt homines integros, incorruptosq; seruaret, ab incorrupta sibi deseruiente integritate initium duceret. Nam hominum consuetudo expertem connubij, incorruptam appellat.

Hoc mihi ante magnus ille Moses per eam lucem, in qua sibi Deus apparuit, videtur cognouisse, qui cùm rubus arderet, nec tamen consumeretur; Ascendam, inquit, & videbo visionem hanc magnam; non loci motum, vt arbitror, per ascensum declarans, sed temporis transitum. Quod enim tunc per flammam, & rubum significabatur, progrediente tempore, quod intercedebat, perspicuè in mysterio Virginis apertum fuit. Quemadmodum enim illic est rubus, & tangit ignem, & non comburitur, ita hîc est Virgo, quæ lucem parit, & non corrumpitur. Quòd autem per rubum Virginis corpus, quod Deum suscepit, intelligatur, ne te similitudinis pudeat. Nam omnis caro propter peccati susceptionem, & ob id ipsum tantùm, quòd est caro, peccatum est. Peccatum autem in scriptura vocatur spina.

Ac ne à proposito longiùs euagemur, fortè non erit intempestiuum, si incorruptæ matris testem eum, qui inter templum, & altare fuit occisus, proferamus. Hic est Sacerdos Zacharias, non Sacerdos solùm, verumetiam Propheta. Ac prophetiæ quidem potestas in Euangelij libro declaratur, cùm viam hominibus muniens diuina gratia, ne Virginis partus incredibilis putaretur, minoribus miraculis fidelium assensum sic exercuit, vt fœmina sterilis, & vir iam ætate confectus filium susciperent. Hoc mirandi Virginis partus proœmium fuit. Etenim sicut Elisabeth, quæ sterilis ad senectutem peruenerat, non potestate naturæ fit mater, sed ei diuino consilio filius nascitur, sic quod in virgineo partu non credendum videtur, si referatur ad Deum, credibile est. Quoniam igitur ex virginitate prouenientem præcedit nuncius sterilis, qui ad vocem illius, quæ Dominum vtero gerebat, antequam in lucem prodiret, in aluo matris exiluit, simul ac natus est præcursor Verbi, prophetico spiritu Zachariæ silentium soluitur. Quæcunq; autem disseruit Zacharias Propheta, ad futurum spectabant.

Hic igitur diuino numine ad occultorum cognitionem ductus, cùm virginitatis mysterium in partu incorrupto non ignoraret, in sacro templo Virginem matrem à loco virginibus per legem assignato non semouit, Iudæosq; docuit, naturam humanam vnà cum reliquis omnibus rerum omnium effectori, & Regi ita subiectam esse, vt arbitratu suo eam ipse regeret, non autem ab ea regeretur; itaq; in manu ipsius esse, nouam ortus rationem moliri, quæ matrem esse virginem non impediret; quamobrem eam se à virginum loco non exclusisse. Locus autem ille erat spatium quoddam inter templum, & altare. Cùm igitur audiuissent Iudæi rerum omnium Regem in vitam humanam diuino ordine prodiisse, metuentes, ne Regi subderentur, sacerdotem, qui hæc de ipso partu testificabatur, ad ipsum altare sacrificantem interfecerunt.

Sed longè à proposito aberrauimus, cùm ad Bethleem, de qua in Euangelio, oratione recurrere nos oporteret. Nam si verè pastores sumus, & proprijs gregibus inuigilamus, ad nos vtiq; spectat Angelorum vox, quæ magnum hoc gaudium nunciat. Oculos igitur in cœlestem exercitum intendamus, tripudium spectemus Angelorum, diuinum ipsorũ cantum audiamus. Qui'nam plaudentiũ

sonus?

sonus? Gloria, clamant, in altissimis Deo. Cur diuino numini, quod in altissimus cernitur, gloriam tribuunt? Quoniam, inquiunt, & in terra pax. Ob hoc spectaculum gaudio perfusi sunt Angeli. In terra pax. Quæ priùs detestabilis erat, quæ spinis, ac tribulis plena solitudo, quæ damnatorum exilium, quæ belli regio, hæc pacem suscepit. O rem admirabilem. Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit. Talem dedit hominum terra fructum suum. Et hæc fiunt pro bona in hominibus voluntate. Deus humanæ naturæ commiscetur, vt ad sublimitatem diuinam hominem tollat.

His auditis, in Bethleem proficiscamur, nouum spectaculum contemplemur; quomodo partu suo Virgo lætetur, quomodo lactet infantulum. Sed priùs auscultemus, quid de ipsa memoriæ proditum sit. Virginis pater (vt ex historia quadam incerti auctoris accepi) fuit insignis quidam ciuis obseruantia legis, & vitæ probitate in primis nobilis, qui sine filijs ad senectutem peruenerat, cùm minùs idoneam ad gignendum vxorem haberet. Habebatur autem matribus ex lege honor quidam, quo carebant fœminæ, quæ liberos nullos susceperant. Quapropter & hæc imitata id, quod de matre Samuelis scriptum est, in sanctum sanctorum ingreditur, & supplex Deum orat, ne se legis benedictione sinat excidere, cùm nihil vnquã admiserit contra legem. Quòd si 3 mater euaserit, se quodcunq; pepererit, ei dedicaturam. Quamobrem cùm voti compos effecta filiam suscepisset, eam vocauit Mariam, vt ipso etiam nomine testaretur acceptum munus à Deo. Illam igitur, cùm iam grandiuscula esset, nec vbere matris ampliùs indigeret, ducens ad templum Deo reddidit, & studiosè promissum exoluit.

Sacerdotes autem, quandiu paruula fuit, ad Samuelis similitudinem in sanctis ædibus educarunt; sed cùm iam adolesceret, consulebant, quidnam agerent de sacro illo corpore, ne Deum offenderent. Etenim naturæ legi illam subijcere, vt cuipiam in matrimonio collocata seruiret, absurdissimũ videbatur. Instar enim 4 sacrilegij fuisset, si muneris Deo sacrati dominus homo fieret. Legibus enim erat constitutum, vt maritus dominaretur vxori. Mulierem rursus inter 5 sacerdotes in templo versari, atque in sanctis ædibus conspici, nec lex, nec grauitas permittebat. Deliberantes igitur in hanc sententiam diuinitus conuenerunt, vt eam connubij nomine cuipiam desponderent, qui tamen ad custodiam eius duntaxat esset idoneus. Ad hoc autem munus aptissimus inuentus est Ioseph ex eadem tribu, & patria, qua erat 6 Virgo. Sacerdotum ergo consilio Ioseph puellam sponsam accipit. Quæ tamen coniunctio sponsalia non est egressa.

Tunc ad Virginem missus est Gabriel, qui ei diuinæ voluntatis arcanum aperiret. His autem faustissimis verbis vsus est. Aue gratia plena, Dominus tecum. Contraria hæc est oratio illis vocibus, quas prima mulier audiuit. Tunc enim illa doloribus propter peccatum damnata est; nunc autem in hac per gaudium dolor expellitur. In illa molestiæ partum præcesserunt; huic partum lætitia prænunciat. Ne timeas, inquit. Quoniam omnibus mulieribus timorem affert partus expectatio, dulcis partus promissione timor eximitur. In vtero, inquit, concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Quid autem Maria? Audi pudicam Virginis vocem. Quomodo erit mihi istud, quoniam virum non cognosco? Angelus partum nunciat; at illa virginitati inhæret, & integritatem Angelicæ demonstrationi anteponendam indicat. Nec Angelo fidem non habet, nec à proposito recedit suo. Interdixi, inquit, mihi consuetudinem viri. Quomodo istud erit mihi, quoniam virum non cognosco? Hæc Mariæ vox declarat ea, quæ ex historia incerti auctoris commemoraui,

3 Vide votum etiã sub conditione emissum à matre Dominæ nostræ, & illius obseruationem.

4 Nota instar esse sacrilegij, si Virgo Deo dicata homini iungatur in matrimonio.

5 Hoc locum hodie nõ habet apud hæreticos, nam inter eorũ sacerdotes fœminas semp permixtas reperies.

6 Vides etiam antiquæ legis tempore fuisse in usu Virginitatẽ?

non esse penitus absurda. Si enim liberorum causa ducta fuisset à Ioseph, quomodo parituram Angelo prænuncianti, se rem nouam, & alienam audire præsetulisset, cùm ipsa quoq; se se obstrinxisset naturæ lege, vt aliquando mater esset? Verùm quia carnem Deo consecratam, tanquam sanctum aliquod oblatum munus, oportebat intactam, integram'que præstare, idcircò, Licet, inquit, Angelus sis, licet è cœlo venias, licet id, quod ostenditur, naturam superet humanam, tamen me virum cognoscere nefas est. Quomodo sine viro mater ero? Ioseph enim sponsum noui, sed virum non cognosco.

Quid ad hæc auspex Gabriel? Quem thalamum statuit puro, impolluto'que connubio? Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. O' beatum vterum illum, qui bonitatis præstantia ad se traxit animi bona. In reliquis enim omnibus vix animus purus Spiritus sancti præsentiam capit; hìc autem caro fit Spiritus receptaculum. Sed & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Quid significat arcanus hic sermo? Christus Dei virtus est, & sapientia, vt ait Apostolus. Virtus igitur Altissimi, quæ Christus est, per aduentum Spiritus sancti formatur in Virgine. Quemadmodum enim vmbra ad præcedentium corporum figuram effingitur, sic forma, & indicium diuinitatis Dei in virtute ipsius, qui paritur, ostendetur; & imago, & signum, & adumbratio, & splendor exemplaris per admirabilem rerum effectionem demonstrabitur.

Verùm hortatur nos Euangelium, vt in Bethleem oratione reuertamur, & quæ in antro sint mysteria videamus. Quid'nam est hoc? Puer pannis inuolutus, & positus in præsepio; & Virgo post partum, ac incorrupta mater complectitur filium. Emittamus illam Prophetæ vocem: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri. Num hæc, quæ audiuimus de Christo, fortuna, & casu contigerunt, & scripta sunt, an historiæ subest aliqua ratio? Quid sibi vult hæc Domini in antro sedes? hæc in præsepi reclinatio? Cur tempore descriptionis tributorum in vitam ingreditur? An perspicuum est, eum, quemadmodum à legis execratione nos eripit factus ipse pro nobis execratio, & liuores nostros in se transfert, vt eius liuore nos curemur, sic etiam vectigalem fieri, vt nos à grauissimo vectigali, quod ab homine mors exigit, liberaret? Quòd verò speluncam vides, in qua paritur Dominus, cæcam hominum vitam, & sub terra demersam cogita, in qua nascitur ille, qui in tenebris ambulantibus, & in regione vmbræ mortis sedentibus se ostendit. Pannis autem obuoluitur, & fascijs constringitur, qui peccatorum nostrorum cathenas subit, & vincula.

Præsepe verò, in quo verbum gignitur, bestiarum est domus, vt cognoscat bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. Per bouem intellige illum, qui legis iugo subiectus est, per asinum autem, quod est animal ferendis oneribus natum, eum, qui simulachrorum cultus onustus est crimine. Cæterùm commune rationis expertium animalium pabulum, & vita fœnum est. Producens, inquit Propheta, fœnum iumentis. Quòd autem ratione præditum est animal, vescitur pane. Idcircò in præsepi, quod est animalium ratione vacantium sedes, è cœlo delapsus vitæ panis proponitur, vt & quæ à ratione remota sunt animalia, rationis cibo nutriantur, atque ita ratione decorentur. Medium igitur in præsepi se inter bouem, & asinum vtriusque Dominus locat, vt medium parietem maceriæ soluens, duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, ab altero graue legis iugum eripiens, alterum simulachrorum cultus onere liberans.

Sed oculos ad mirabilia cœlorum spectacula tollamus. Ecce enim non

Prophetæ solùm, & Angeli gaudium hoc nobis denunciant, verumetiam cœli rebus suis admirandis Euangelij gloriam prædicant. Ex Iudæis, vt ait Apostolus, Propheta Christus ortus est. Sed eius ortu non illuminatur Iudæus. Peregrini, & à testamentorum promissione, benedictione'que patrum alieni sunt Magi, qui cognitione populum Israëlitam anteuertunt, & cœlestem agnoscentes lucem, & in spelunca Regem non ignorantes. Hi munera afferunt, illi insidias struunt. Hi venerantur, illi persequuntur. Hi gaudent inuento, quem exquirebant, illi nunciatum ipsius ortum reformidant. Videntes enim, inquit, stellam supra locum, vbi erat puer, gauisi sunt gaudio magno valde. Herodes autem sermonem audiens turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Hi & tanquam Deo thus offerunt, & auro dignitatem regiam colunt, & prophetica quadam gratia per myrrham mortis dispositionem subsignificant. Illi verò cunctos infantes vnum in locum coactos internecione tollendos censent. Quod eos mihi non solùm crudelitatis, verumetiam summæ dementiæ videtur coarguere.

Quid enim sibi vult ista puerorum trucidatio? Cur ausi sunt homicidæ sese tanto scelere obstringere? Quoniam nouum quoddam, inquiunt, mirandumq; cœli portentum Regis indicium Magis nunciauit. Quid igitur tum? Aut portendenti signo fidem habes vt vero, aut quod rumore iactatur, vanum putas. Si talis est, qui cœlos sibi fecerit inseruire, prorsus est supra manum tuam. Sin autem in potestate tua est, vt ille vel viuat, vel moriatur, cum frustra pertimescis. Qui enim id agit, vt imperio tuo subditus ipse sit, pro quo molietur insidias? Cur horrendum illud datur mandatum? Cur impia fertur sententia, vt miseri infantes trucidentur? Quid peccarunt? Quid morte, aut supplicio dignum admiserunt? Crimen vnum duntaxat habent, quòd nati sunt, & in lucem æditi. Et propterea necesse fuit, vt ciuitas carnificibus compleretur? vt cogeretur matrum multitudo, & infantium populus? vt adessent etiam patres? & generis propinquitate coniuncti ad sæuum facinus congregarentur? Quis oratione calamitatem describat? Quis acerbitatem enarrans oculis aspiciendam proponat? mixtam illam lamentationem, luctuosum questum puerorum, matrum, propinquorum, patrum ad minas carnificum miserabiliter exclamantium?

Quis dicendo possit exprimere carnificem gladio contra puerum irruentem, & toruo, truci'que vultu contuentem, ac verbis crudelibus alloquentem, vna quidem manu corripientem infantulum, altera verò gladium adigentem? Matrem porrò ex altera parte filium ad se trahentem, obijcientem'que ceruicem suam acuto gladio, ne miserum filium carnificis manu necatum proprijs oculis intueatur? Quis explicet ea, quæ patres agunt, reuocationes, suspiria, postremos filiorum complexus? præsertim cùm idem à multis fiat eodem tempore? Quis variam, multiplicem'que calamitatem, & conduplicatos puerperarum dolores partus exponat? & acerrimas, quas admouebat natura, faces? Quomodo puer infelix & vberi simul inhæreret, & per viscera letalem plagam acciperet? Quomodo misera mater simul infantis ori subderet vbera, & sinu sanguinem eius exciperet? Manus autem impetu sæpenumero carnifex vno gladij ictu filium, & matrem consauciabat, & vnus sanguinis riuus ex matris plaga, & ex mortifero vulnere filij mixtus decurrebat.

Iam verò cùm nefaria Herodis sententia non solùm nuper geniti necarentur, sed etiam illi, qui alterum agebant annum, raperentur ad mortem (Scriptum est enim eum iussisse, bimulos, & minores interfici) videre erat matres non paucas, quæ eo temporis spatio duos filios enixæ

fuerant. Quod'nam igitur rursum in his spectaculum cernebatur, cùm duo carnifices circa matrem vnam essent occupati, vnus'q; prope currentem filium ad se raperet, alter autem lactentem adhuc infantulum è gremio matris euelleret? Quid tum faciat mater infelix, cùm natura bifariam in filios diuellatur, & vtroq; filio maternis visceribus ex æquo faces admouente nesciat, vtrum ex carnificibus priùs sequatur, cùm vnus ex hac, alter ex illa parte pueros ad cædem trahat? Præcurrat'ne ad nuper genitum confusos, indistinctos'q; gemitus emittentem? At inhibetur ab altero iam loquente, balbutientiq; lingua matrem inclamante. Quid'nam agat? Quò se vertat? Vtrius voci voce sua respondeat? Vtrius gemitum gemitu excipiat suo? Vtrius defleat necem, cùm
7 Dies festus Natalis Domini. vterq; naturæ stimulis æquè miseram feriat? Sed amoueamus aures ab hisce questibus, & ad lætiora, dieiq; 7 festo magis conuenientia cogitationem conuertamus, licet Rachel, vt inquit Propheta, clamans filiorum cædem deploret. In die enim festo, vt ait sapiens Salomon, malorum decet obliuisci.

Quæ autem nobis celebrior dies hac esse potest, in qua malas diaboli tenebras discutiens iustitiæ sol per naturam nostram illucet mundo? in qua qui cæcidit, excitatur? qui victus est, in gratiam recipitur? qui eiectus est, reuocatur? qui è vita excidit, ad vitam redit? qui seruiturem seruiuit, regni dignitatem assequitur? qui mortis vinculis constrictus est, ad regionem viuentium reuertitur? Nunc, vt propheta testatur, æreæ mortis portæ confringuntur, ferrea comminuuntur vincula, quibus antea genus hominum in mortis custodia conclusus detinebatur. Nunc, vt cecinit Dauid, recluditur porta iustitiæ. Nunc per totum orbem vna voce festum celebrantium clamor exauditur: Per hominem mors, & per hominem salus. Primus in peccatum lapsus est; iacentem secundus suscitauit. À muliere mulier defensa est. Prima peccato aditum patefecit; hæc, vt testamenti pateret aditus, ministra fuit. Illa serpentis consilium est secuta; hæc serpentis interfectorem exhibuit, & lucis authorem in lucem ædidit. Illa per lignum induxit peccatum; hæc per lignum gratiam intulit. Lignum autem Crucis intellige, cuius fructus est semper virens, & gustantibus vita fit immortalis. Nullus autem hanc gratiarum actionem Paschatis tantùm mysterio putet conuenire. Sic enim cogitet, Pascha quidem diuinæ dispositionis esse finem, qui tamen finis consequi nequeat, nisi principium antecedat. Quid igitur antiquius est? Ortus nimirum morte. Etsi igitur huius bona sunt, pars tamen bonorum ipsius ortus.

Quòd si quis munera, quæ in Euangelijs commemorantur, enumeret, si recenseat miracula curationum, in inopia, & fame ciborum copiam, mortuorum è monumentis excitationem, subitam, atq; improuisam effectionem vini, expulsiones dæmonum, varias affectiones ad valetudinem reuocatas, claudorum saltus, illitos luto cæcorum oculos, diuinam doctrinam, leges latas, arcanam similitudinum significationem, hæc omnia huiusce diei gratia comprehenduntur. Hæc enim bonorum, quæ deinceps consecuta sunt, omnium initium fuit. Quamobrem exultemus, & lætemur in ea.

Negligamus, vt hortatur Propheta, exprobrationem hominum, nec despectione ipsorum sinamus nos vinci, qui diuinæ dispositionis, & prouidentiæ rationem irrident, quasi non decuerit Dominum subire corporis naturam, nec in hominum vita nascendo versari. Ignorant enim rei mysterium, quo Dei sapientia nobis salutem afferre constituit. Eramus sponte peccatis nostris venditi, & instar eorum, qui argento veneunt, vitæ nostræ inimico mancipati. Quid tibi à Domino optandum fuit? Non'ne vt eripereris è seruitute? Cur igitur curiosè requiris modum? Cur benemerenti benemerendi rationem præscribis, non secus, ac siquis benemerito succenseat medico, quòd se non hac, sed illa

ratione curauerit? Quòd si diuini consilij rationem curiositate ductus exquiris, hoc tibi satis sit intelligere, non vnum aliquod bonorum, sed quicquid boni cogitatione, ac mente concipitur, illud esse diuinum numen, potens, iustum, bonum, sapiens, omnia denique nomina, & notiones, quibus natura diuina declaratur.

Considera igitur mihi, num in hoc beneficio, quo nos affecit, cernantur omnia, quæ dicendo percurri, bonitas, sapientia, iustitia potentia. Vt bonus desertorem amauit. Vt sapiens rationem inuenit, qua seruitute oppressum in libertatem vendicaret. Vt iustus in seruitute continentem, & emptionis iure possidentem non coëgit, sed seipsum pro illo, qui victus erat, tradidit, & tanquam vas, & sponsor debitum ipse persoluit, vt eum, qui obstrictus erat, liberaret. Vt potens non victus est in inferno, nec eius caro vidit corruptionem. Neq; enim fieri poterat, vt vitæ author, ac Dominus à corruptione vinceretur.

At turpe, inquies, fuit, eum in vitam humanam ingredi, & carnis molestias experiri. Immò verò hîc apparet muneris amplitudo. Etenim cùm aliter è tantis malis homo liberari non posset, beatitudinis Rex gloriam suam cum vita nostra commutauit. Ac puritas quidem ad nostras sordes sese demisit. Sordes tamen ipsæ puritatem non attigerunt. Lux enim, vt in Euangelio legitur, in tenebris fulsit, tenebræ autem eam non comprehenderunt. Nam tenebræ præsentia splendoris euanescunt. Sol in tenebris non obscuratur. Quod mortale est, absorbetur à vita, quemadmodum scribit Apostolus; non autem vita à morte consumitur. Quod corruptum fuit, cum incorrupto seruatur; corruptio autem ad incorruptionem non accedit. Idcirco communis rerum omnium procreatarum concentus exurgit Dominum suum vna voce collaudantium, sic omni lingua cœlestium, terrestrium, atque infernorum exclamante: Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris laudandus in æternum. Amen.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCPVS BERGOMENSIS

SYNCERO LECTORI SALVTEM.

CVM ex laboriosa illa, non minusq; periculosa Poloniæ legatione, diuina prorsus ope, & non alia, incolumis in Italiam reuerterer, & hexaphoro vectus, ne itineris tædio torperem, diui Ephræm Edissenæ Ecclesiæ diaconi elangantissimos sermones legerem, quædam ex ipsis decerpsi, quæ ad illustrãdum Octauum hoc nostrum sanctorum vitarum volumen admodum accommodata mihi visa sunt. Proinde ea tibi nunc supponimus, benigne lector, quæ, certò scio, ingens tibi paritura desiderium, reliqua sanctissimi huius viri scripta per teipsum percurrendi. Quis enim eum morum probitate, vitæ sanctitate, monachismi disciplina, eruditione, & pietate antecellit? Nemo profectò, nisi is vnus magnus sit Basilius Ephræm ipsius spiritualis pater, præceptor, & institutor? Sed non longè post eius vestigia, crede mihi, graditur sanctissimus hic vir, & clericorum, & monachorum iubar splendidissimum. Accingere ergo tu quoq;, & ad ea, quæ scripsit, legenda, & ad ea, quæ docuit, opere complenda. Ita enim nec ignauus lector, nec surdus apparebis auditor, sed verus illuminati viri discipulus, postque huius breuis vitæ cursum ibi tandem collocaberis, vbi ipse modò Deum omnipotentem cum sanctis omnibus indesinenter laudat, & glorificat. Vale.

ORATIO DIVI EPHRAEM DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, VIRI SANCTISSIMI, ET ILLVMINATISSIMI, DE SANCTISSIMAE DEI MATRIS LAVDIBVS.

INTEMERATA, prorſusq; pura, Virgo Deipara, regina omnium, ſpes deſperantium, Domina mea glorioſiſsima, eademq; optima, ſublimior cœlicolis, purior Solis radijs, & ſplendoribus, honoratior Cherubin, & polyommatis, ideſt multoculis ſpiritibus, ſanctior Seraphin, & nulla comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior, ſpes patrum, gloria Prophetarum, Apoſtolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, & lumen ſtudioſorum Abraham, Iſaac, & Iacob, decus Aaron, Moſis ſplendor, & Gedeon vellus, Hierarcharum cœtus, & omnium Sanctorum, ac Virginum corona, ob fulgorem inacceſſa. Acerra aurea, lucerna micantiſsima, vrna cœli manna geſtans, tabula ſcriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuiniſsima, omnium princeps, circunſpecta, & lucifera Virgo, conſolatio ſanctiſsima, & omnium dux, ſacratiſsima puella.

O rubo incombuſte, & patens prædium, & viridans Aaron illius virga. Virga profectò extitiſti, & flos filius tuus. E radice Dauid, & Salomonis germinauit Chriſtus noſter creator, Deus & Dominus omnipotens, altiſsimus & ſolus. Tu quò ad corpus Deũ, & Verbum genuiſti, virgo ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum. Claues nõ excuſsit Deus creator tuus in tuo virginali vtero, abſque ſemine carnem indutus, te, ò celeberrima, talem præſeruans, qualis extiteras ante partum. Per te reconciliati ſumus Chriſto Deo meo, filio tuo. Tu peccantiũ, & auxilio deſtitutorũ adiutrix. Tu portus in procella vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorum liberatrix celeberrima. Tu orphanorũ ſuſceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium ſalus. Tu ſolitariorũ ſtabilimentum, & ſpes mundanorum. Tu virginum decus, corona, & gaudium. Tu mundi lætitia, ò domina princeps, regina præſtantiſsima, & perquambenedicta, puella veneranda, dominorum domina puriſsima. Sub alis tuis cuſtodi me, & protege. Miſerere mei, qui ſum luto inquinatus, qui ſceleribus quam plurimis creatorem Deum meum, & iudicem offendi, ne aduerſus me glorietur ſatanas exitioſiſsimus, ne in me exurgat execrandus inimicus meus, ne ſeruum tuum à tui ſpe deſtitui cognoſcam, ne calumnietur me detrectantium lingua. Non mihi alia fiducia, ò Virgo ſyncera. Ex vlnis equidem maternis tibi, domina mea, deditus ſum miſerabilis, & cliens tuus vocatus ſum, ne maleuolus ſatanas me ad infernas portas abducat. Tu

Ecce quomodo ſanctiſsima Virgo eſt humani generis refugiũ, & totius mũdi ſalus poſt Deum.

2 Inuocat sanctam Dei genitricem pro consequēda peccatorū venia à filio, & beatitudinis gloria adipiscenda.

enim meus portus, ò Virgo inuiolata, & præses auxiliatrix. Deniq; sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, ò celeberrima mater 2 imploro, & aduoluor tibi, domina mea, suppliciter clamans, ne dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, scelera, tollat me de medio, & miseram animam, ceu leo, diripiat, vel velut sterilem ficum infelicem me excidat. Sed obsecro, vt Christum meum adeam, & subeam aulas illas beatorum, vbi non sunt lachrymæ, non vexatio, non molestia, non mors, non tormenta, non locorum angustiæ, sed lætitia inexhausta, voluptas iustorum, deliciæ, & exultatio, gloria, & splendor. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ. Illumina mentem, ò gratia plena. Moue linguam meam, & labia ad laudes tibi alacri, & læto animo canendas, & præcipuè melos illud Angelicum celebratissimum, quod Gabriel in Nazareth seruili habitu ad te Virginem, & matrem Dei mei integerrimam clamans cecinit, salutationem maximè congruam, & dignissimam, mundi salutem, cunctarum'que animarum tutelam.

Dignare, Virgo, te tuum seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendidissimum, & luculentissimum vas; aue Domina Maria gratia plena; aue in mulieribus Virgo beatissima; aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodijt; aue illustrissima lux, mater, & Virgo; aue quæ mirificè Regem omnium peperisti; aue per quam nobis sol præclarissimus illuxit; aue Domina cunctis sublimior; aue canticum Cherubin, & hymnus Angelorum; aue pax, gaudium, & salus mundi; aue generis humani lætitia; aue patrum præconium, & prophetarum decus; aue martyrum pulchritudo, & corona sanctorum; aue piorum gloria, & in solitudine degentium hymnus; aue præclarissimum Hierarcharum cœlestium ornamentum; aue hymnigraphorum omnium oratio; aue præstantissimum orbis terræ miraculum; aue terrigenarum omnium delectatio; aue paradise deliciarum, & immortalitatis; aue lignum vitæ, gaudium, & voluptas; aue vallum fidelium, & mundi salus; aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix; aue nostra periclitantium auxiliatrix; aue progenitoris illius Adam resurrectio; aue iucunda libertas; aue omnium parens; aue flos gratiæ, & consolationis; aue refugium peccatorum, & hospitium; aue propitiatorium laborantium; aue refugium in Hierosolymis; aue throne mei creatoris gloriosissime; aue æui splendor illustrissime, & micantissime; aue spes omnium proborum aduersis casibus afflictorum; aue conuersorum refugium; aue virorum iuxta mulierum que regina, & tutela; aue mundi mediatrix gloriosissima; aue vniuersi terrarum orbis conciliatrix; aue Domina sceptrum fidelibus tuis impetrans; aue gloria, & lætitia omnium sacerdotum; aue Virgo solatium solitariorum; aue porta cœlorum, ascensus omnium; aue reseramentum portarum paradisi; aue quæ mœrores sedasti, adornatrix omnium; aue eadem quæ lenijsti oppressorum molestiam; aue clauis cœlorum, & regni Christi; aue portus optime huius vitæ nautarum; aue animæ meæ spes bona, & fida; aue Christianorum omnium firma salus; aue lumen præfulgens, quo mundus illustratur; aue mater Christi filij Dei viui; aue nostra genitorum protectio luculenta, & gloria; aue quæ nullo spatio comprehensum in sinu comprehendisti; aue quæ Christum vitæ datorem educasti, Christum pientissimum omnium creatorem, Deum, dulcem Iesum meum, altorem mundi, hominum amantissimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor, & potestas in secula, laus, & magnificentia, cum æterno Patre, & Spiritu sancto nunc & semper, & in secula seculorum.

Precibus

Precibus 3 Dei genitricis ſemper Virginis, & exercitus cœleſtium, ac cœtus Angelorum, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, Sanctorum ſtudioſorum interceſsionibus, & omnium beatorum ſupplicationibus, miſerere tuæ creaturæ, Deus mi clementiſsime. A' dextris in hora iudicij colloca humiles ſeruos tuos. Ne, ò Domine vitæ author, ad opera, quæ nos mortales legem præuaricati commiſimus, aſpexeris, quin potius aſpice ad mitiſsimam humanitatem, & miſericordiam tuam. Amen.

3 Vide quomodo ſancti intercedũt pro nobis.

EIVSDEM DIVI EPHRAEM ORATIO AD SANCTISSIMAM DEI GENITRICEM.

IMMACVLATA, impolluta, incorrupta, pudica Virgo, Dei sponsa, Domina nostra, quæ Deum Verbum hominibus mirifica tua conceptione conciliasti, & rebellem humani nostri generis naturam cœlestibus consociasti, vnica spes desperatorum, oppressorum subsidium, & ad te currentium auxilium præsentissimum, omnium deniq; Christianorum profugium, me scelestum peccatorem, & fœdis meis cogitationibus, verbis, factis, factum vilissimum, atq; adeò voluptatum mollitiem animo seruili, & abiecto amplexatum, ne auerseris, quæso; quin potiùs sicut humanissimi Dei mater es, ita me peccatorem humaniter suscipe, & meam sordidissimam, indignisq; labijs expressam orationem admitte, nec non tuum quidem filium, meum autem herum, & Deum, materna tua liberalitate volens exora, vt mihi quoq; mitissima illa suæ pietatis viscera reseret, & posthabitis innumerabilibus peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probeq; sua complere mandata concedat. Adsis 4 mihi semper, Virgo misericors, clemens, & benigna, in præsenti quidem vita feruens protectrix, & auxiliatrix, hostiles impetus repellens, & me deducens ad salutem, ac in supremo vitæ momento miseram meam animam conseruans, & tenebrosos malorum dæmonum aspectus ab ea procul abigens, in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, postremò inaccessæ tui filij, & Dei gloriæ me hæredem efficiens. Quam per intercessionem, fauoremq; tuum, Domina mea sanctissima, Dei mater, te etiam atque etiam oro, assequi valeam, gratia, miseratione, & humanitate vnigeniti tui filij Domini, & Dei, ac Saluatoris nostri Iesu Christi, cui conuenit omnis gloria, honor, & veneratio cum æterno eius Patre, & sanctissimo, optimoq; vitæ authore Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

4 Et hîc inuocat immaculatam Virginem.

SERMO DIVI EPHRAEM VIRI SANCTISSIMI, ET ILLVMINATISSIMI, ECCLESIAE EDISSENAE DIACONI, DE PASSIONE DOMINI SALVATORIS, AMBROSIO CAMALDVLENSI INTERPRETE.

LOQVI timeo, & narrationem plenam horroris linguæ officio aggredi. Est enim reuera metus ingens de passione Domini Saluatoris verba facere, & tentare tantæ rei indignitatem explicare. Hodie nanq; Dominus noster traditus est in manus peccatorum. Sed cuius rei gratia est traditus sanctus, innocens, cœlestis Dominus, ac sine peccato? Qui nihil peccauerat, hodie traditus est. Venite, fratres, discamus quare traditus sit Christus Saluator noster. Propter nos impios Dominus traditur. Quis non admiretur? quis non obstupescat? Peccantibus seruis Dominus traditur, vt liberet à morte proprios seruos, qui ante peccauerant. Perditionis, ac tenebrarum filij in tenebris exierunt eum comprehendere, qui in ictu oculi poterat omnes exurere. Vidit illorum audaciam Dominus, & vesanam iracundiam, seq; ipsum cum omni mansuetudine sponte sua impiorum tradidit manibus. Vinxerunt perditi immaculatum Dominum, illuseruntq; ei, qui alligauerat fortem insolubilibus nexibus, nosq; à peccatorum nostrorum vinculis soluerat. Texuerunt & coronam spinarum, quas pro fructu tulerat vinea Iudæorum. Illuserunt ei, Regem appellantes, & conspuerunt in faciem eius, cuius aspectum omnes cœlorum virtutes contremiscunt. En rursus angustia, dolor, & lachrymæ cor meum occupant, dum considero Dominum contumelias, probra, verbera, sputa tanta lenitate tolerantem. Venite, discamus miserationum ipsius magnitudinem. Dulcis Dominus seruum inutilem, & incontinentem habuit in paradiso voluptatis, qui vbi peccauit, tortoribus traditus est. Vidit pius Dominus deficientem inter flagella, & misericordia motus, vt seruum eximeret à pœna, semetipsum pro illo flagris exposuit.

Volebam hic finem facere ob nimij stuporis magnitudinem, sed

rursum veritus sum, ne per meum silentium, irritarem Spiritus gratiam. Pauco tamen, fratres, non leuiter, dum ista pronuncio, tremunt'que omnia ossa mea, cùm ea diligenti admota consideratione discutio. Ipse omnium conditor Deus noster, & Dominus ante Caipham hodie sistitur, quasi vnus ex reis, vnus'que ministrorum ei alapam dedit. Tremit cor meum, hæc omnia cogitans. Sedet seruus, Dominus stat, & qui plenus erat sceleribus, contra insontem, atque ab omni peccati labe alienum sententiam dictat. Contremuerunt cœli, fundamenta orbis terræ concussa sunt, expauerunt Angeli omnes, atque Archangeli, Gabriel, & Michael facies suas alis contexerunt, Cherubim trementia sub rotis se abdiderunt, Seraphin illa hora alas ad inuicem collisisse visa sunt, cùm daret minister iniquitatis alapam Domino maiestatis. Quomodo igitur non protulerunt fundamenta terræmotum, atque tremorem, cùm hora illa contumelijs affici creatorem suum cernerent? Cogito, ac tremore concutior, rursus'que compungor, intuens lenissimam tolerantiam benignissimi Domini. Tremunt ecce renes mei, dum loquor. Creator, qui de puluere terræ hominem per gratiam finxerat, à manibus, quas ipse formauerat, alapam accipit.

Caueamus solicitè, fratres, ne ista omnia simpliciter audiamus, quæ pro nobis Dominus pertulit, sed ea solicitè ruminemus, & iugi meditatione voluamus. Dic, minister infelix, dic serue nequam: Cuius rei gratia Dominum alapis cædis? Serui quidem omnes cùm liberi efficiuntur, accipiunt alapam, vt mortali libertate potiantur. At ipse, ò infelix, cùm sit omnium liberator, iniustè alapa cæditur. Quid putas mercedis accipere à Caipha pro huiusmodi alapa? Ergo'ne non audisti? Ergo'ne non didicisti, quoniam filius est omnium Domini? Alapam quidem dedisti omnium Domino, sed seruus seruorum factus es in æternum, opprobrium, & abominatio omnium, æterno damnatus incendio. Grande miraculum, fratres, stuporis plenissimum est, cernere Christi Regis, ac Domini nostri mansuetudinem. Palma cæsus à seruo, rationabiliter, prudenter'que respondit cum omni mansuetudine, ac reuerentia. Seruus furit, Dominus patitur. Irascitur seruus, Dominus in sua benignitate persistit. Indignationis aculeos, rixam'que tumultuantis animi, iræ maximè tempore, quis continet? Dominus noster hæc omnia pertulit benignitate sua. Quis tuam, ò mitissime Domine, patientiam, aut ferre, aut explicare possit.

Huc accedite, charissimi, dilecti Christi, compunctione simul & affectu summo Redemptoris illecti. Venite consideremus pariter, quid hodie contigit in Sion ciuitate Dauid. Semen Abrahæ charum, atque electum, quid hodie gessit. Immaculatum nempe Dominum, tradidit morti. Hac die Christus Saluator noster per iniquorum manus iniustissimè ligno Crucis affixus est. Venite omnes, & corpus nostrum abluamus lachrymis, atque gemitibus, quia Dominus noster, & Rex gloriæ pro nobis impijs morti est traditus. Si quis fortè nostrum dilectissimi cuiuspiam, atque charissimi audiat subitò mortem, vel ipsum dilectum mortuum ante oculos suos iacere repente conspiciat, immutatur facie, eius'q; serenitas aspectus obnubilatur. Ita & lucidus sol ex alto cœli axe contumeliam Domini pendentis in Cruce conspiciens, immutatus est facie, contraxit lucis suæ igneos radios, iniuriam'que Domini videre non sustinens, mœrore se vestiuit, & tenebris. Ita & Spiritus sanctus ex templo considerans dilectum Iesum appensum in ligno Crucis, rupto honesto illo templi velo à summo vsq; deorsum, continuò exiuit de templo. Creatura omnis in metu, ac tremore fuit, quando mortuus est Saluator noster, cœlestis Rex, Dominus maiestatis. Nos autem peccatores etiam contemnimus semper, propter

quos ille traditus est, qui solus sine peccato fuit. Ridemus quotidie audientes passiones, & contumelias Domini, & Saluatoris nostri, diebus'que singulis delicias quærimus, ac omni studio vestis curamus ornatum. Sol ecce propter contumeliam Domini, splendorem lucis suæ conuertit in tenebras, vt nos videntes ipsum imitemur. Dominus tuus, ò infelix, pro te in Cruce contumelijs afficitur, & tu vestis mollitiem, & ornamenta sectaris? Non tremit cor tuum, non mens tua exhorrescit hæc audiens? Qui solus sine peccato est, propter te impiæ traditur morti, iniurias, opprobria, verbera patitur; ipse verò superbia tumidus audis hæc omnia?

At verò congruum, ac decens est, vt grex rationalis vniuersus pastorem suum iugiter ambiat, eum'q; semper videre desideret. Ita obsecro, reueremini illum. Nolite cibis 1 lautioribus, & delicijs seculi contra propositum religionis assuescere, sed in omni exercitatione vestra in pastorem vestrum semper intendite, vt ab eius vestigijs nusquam aberretis. Ne, quæso, imitatores Iudæorum simus, vt populus durus, perfidus, inobediens, & bona Dei, Saluatoris'que beneficia irritans iugiter. Altissimus propter Abraham fidelem famulum suum, pronum'q; ipsius deuotionis affectum, tulit ab initio duritiam, ac perfidiam populi, manna de cœlo ad manducandum dedit eis; verùm ipsi cœlesti cibo indigni, allia concupierunt, cibos planè malè olentes. Aquam rursus ex petra in deserto eis produxit, sed ipsi horum vice sibi acetum dederunt, suspendentes in ligno. Curemus, fratres, ne Iudæorum participes inueniamur, crucifigentes Dominum creatorem nostrum. Metuamus semper, habentes ante oculos passionem Redemptoris nostri. Meditemur assiduè pœnas ipsius, atq; supplicia. Propter nos enim passus est impassibilis Dominus, pro nobis crucifixus est, qui solùs sine peccato fuit. Quid nos, fratres, ei reddere, quid tantis eius beneficijs retribuere vnquam poterimus? Attendamus ergo nobis ipsis, ne passiones eius irritemus. Huc omnes, Ecclesiæ filij, accedite, qui sancto, & pretioso sanguine immaculati agni redempti estis. Venite, meditemur passiones Christi cum gemitu, & lachrymis, atq; inter meditandum contremiscamus, dicentes ad inuicem: Christus Saluator noster pro nobis peccatoribus morti traditus est. Perpende, frater, quid'nam sit quod audisti? Deus sine peccato, Altissimi filius, pro te traditus est. Aperi cor tuum, considera ipsius passiones diligenter, & ita tecum tacitus volue. Deus, in quem peccatum cadere non potest, hodie traditus est, hodie illusus, hodie consputus, hodie flagris cæsus, hodie percussus alapis est, hodie coronam spineam tulit, hodie crucifixus est cœlestis agnus. Contremiscat cor tuum, horreat anima tua, in hac iugi meditatione passionum Domini tui quotidie lachrymas funde. Dulces quippe nimium sunt eiusmodi lachrymæ, illustratur'que anima passiones Christi iugiter versans. Huiusmodi sit semper meditatio tua. Lachrymare quotidie, gratias referens Domino pro his, quæ pro te passus est, vt in die aduentus eius sint tibi lachrymæ tuæ gloria, & exultatio ante tribunal illud terribile iudicis. Affligere tu quoque, dum intentè cogitas, quæ pro te pertulit pius, ac mitissimus Dominus. Tolera tentationes, gratias ex animo referens. Beatus sanè, qui semper ante oculos habet cœlestem Dominum, & passiones eius, qui'que seipsum crucifixit mundo, qui omnibus vitijs, terrenis'q; negocijs mortuus est, qui imitator factus est Domini sui. Hæc sapientia, hæc prudentia, hic affectus est fidelium omnino famulorum, cùm semper imitatores fiunt Domini sui in operibus bonis. Aspicis, ò homo, immaculatum Dominum in Cruce pendentem, & audes infelix in delicijs, & risu peragere cursum, quo viuis in terra? An ignoras, miser, quod is, qui crucifixus est, Dominus, de his omnibus abs te exiget rationem? Tu quidem nunc negligis, & contemnens rides,

1 Vide hîc imponi delectũ ciborum, & à lautioribus abstinẽtiam.

& paſsim delicijs ſolueris, ſed veniet profectò dies illa terribilis, dies vltionis, cùm ſine fine lugebis, ac præ doloribus tuis in igne perpetuo cum eiulatu proclamabis, neq; erit omnino qui reſpondeat, & miſereatur animæ tuæ.

Adoro te, Domine, benedico te, pie, precor te, ſancte, tibi procido, amator hominum Domine, te, immaculate, glorifico, quoniam tu vnigenitus Dominus omnium, qui ſolus ſine peccato es, pro me indigno, & peccatore morti traditus es, & morti Crucis, vt peccatoris animam liberares, & à peccati nexibus ſolueres. Quid tibi pro his omnibus retribuam, Domine? Gloria tibi, piiſſime, gloria tibi, miſericordiſsime, gloria tibi longanimis, gloria tibi, qui omnia peccata remittis, gloria tibi, qui deſcendiſti ſaluare animas noſtras. Gloria tibi, q te in vtero Virginis noſtra carne veſtiſti, gloria tibi, q p nobis es natus. Gloria tibi, qui propter nos tentus es, gloria tibi, qui vinctus es, gloria tibi, qui flagris cæſus es. Gloria tibi, qui conſputus es, gloria tibi, qui crucifixus es, gloria tibi, qui ſepultus es, gloria tibi, qui reſurrexiſti die tertia. Gloria tibi, qui prædicatus es, gloria tibi, qui creditus es, gloria tibi, qui aſſumptus es in cœlum, gloria tibi, qui cum gloria ingenti ſedes ad dexteram patris. Gloria tibi, qui iterum venturus es in gloria Patris, & ſanctorum Angelorum, ad iudicandum omnem animam, quæ irritas facit ſanctas paſsiones tuas, in hora illa horrenda, atque terribili, quando virtutes cœlorum mouebuntur, cùm ſimul venient Angeli, Archangeli, Cherubin, & Seraphin cum tremore magno in conſpectum gloriæ tuæ, cùm tremefacta quatientur fundamenta terræ, & ſpiritus omnis exhorrebit præ inæſtimabili gloria immenſæ maieſtatis tuæ. In illa hora, quæſo, operiat me manus tua ſub alis ſuis, & liberet animam meam à ſempiterno igne, & ſtridore dentium, & exterioribus tenebris, & perpetuo gemitu, vt ego te ſanctum Dominum, & Redemptorem noſtrum benedicens, dicam: Gloria tibi, Domine, qui me peccatorem per immenſas miſerationes benigniſsimæ pietatis tuæ ſaluare dignatus es. Qui cum Patre, & Spiritu ſancto viuis, & regnas, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

LAMENTATIO SANCTISSIMAE DEI GENITRICIS PROPE CRVCEM STANTIS PER EVNDEM DIVVM EPHRAEM.

STANS apud Crucem purisſima Virgo, Saluatorem'que in ligno ſuſpenſum ſuſpiciens, plagas reputans, intuens & clauos, querelas, colaphos, ac flagellationem, cum grauibus ſuſpirijs, cum fletu ingenti, cum lamentis doloroſisſimis exclamauit, dicens: Mi fili dulcisſime, dilectisſime fili, quomodo Crucem ſuſtines? Mi fili, & mi Deus, quomodo ſputa, clauos, & lanceam, quomodo pateris alapas, riſus, iniurias, ſpineam coronam, purpuream veſtem, ſpongiam, arundinem, fel, & acetum? Quomodo pendes in Cruce denudatus, mi fili, qui cœlum nubibus contegis? Quomodo ſitim fers, qui es opifex, qui'q; mare, & aquas omnes creaſti? Quomodo moreris inſons in medio ſceleſtorum? Quid'nam commiſiſti? Qua in re, fili mi, Hebræos offendiſti? Et cur ergo te iſti ſimul iniqui, ſimul ingrati Cruci ſuffigunt? Quorum claudos, & permultos valetudinarios ſanaſti, mortuos viuificaſti, paralyticum, ideſt mēbris omnibus laxatum conſolidaſti, mi fili pientisſime; qui ab vtero cæcum illuminaſti, mi ſaluator, viduæ filiū ſuſcitaſti, ò omniū vita; qui filiā Chananææ ſeruaſti, Centurionis filiū à morte liberaſti. Arena, quantumuis numeroſa, menſurā habere poteſt, at tua miracula, fili, omnē prorſus modū excedunt. Lazarum à monumento ſuſcitaſti; Mi Lazare, inquiens, exi de ſepulchro; & vox tua eū traxit ab inferis, & ad vitales auras reuocauit. Tu verò quomodo interis, mi fili dulcisſime, magnanime Deus? Deficio te ſuſpiciens in ligno ſuſpenſum, conclauatum, plagis'q; plenum, mi fili.

O Iudæi illeges, & Chriſti interfectores, iniqui in Deū, & in creatorē veſtrum ingrati, non'ne manna vos aluit in eremo? Non'ne mare per Moyſem diremit? Non'ne traduxit in terrā promisſionis? At tu, popule nequā, & Chriſti abnegator, pro cōmodis, & bonis cōtraria reponis, pro māna fel, pro aqua acetū. Amarisſima te potione potarunt impij, mi fili. Quinq; panibus aluiſti quinque hominum millia; Iudæam tuis concionibus impleſti, mi fili. Vbi nunc pulchritudo tua, fili? Vbi tuus modò decor? Quomodo in Cruce extinctus es, mi fili, & Deus meus? Sol lumen ſuū obſcurauit, & alius factus eſt, ſplendida luna in tenebras euanuit, petræ ſunt perfractæ, & monumenta aperta, templi'q; velum in duo eſt diſciſſum. Creaturæ conditorem ſuum, & opificem cognouerunt; & hi peruerſi, & miſeri Hebræi aures obſtruxerunt, oculos clauſerunt, ne ſolem nunquam occidentem ſuſpectarent, fili mi.

O Gabriel Archangele, & miniſter Domini, ò Gabriel Archangele, agē

causam tuere. Vbi nunc illud Aue? Vbi benedictum Aue, quod mihi dixisti, Angele? Vbi nunc lætitia, ac benedictio, qua dixisti ad me, Benedicta tu in mulieribus? Ad quid verò mœrorem, & victimam filij mei, quam eram acceptura, non denunciasti? Semper tribulationes, gemitus, Iudæorum immensam inuidiam, ingratitudinem peruersorum, & transgressorum. O' Symeon admirande, en nunc gladius, quo mihi prædixisti cor meum traijciendum. Ecce gladium, ecce vulnus, fili, & Deus mi. Tua mors meum cor subijt, viscera mea sunt disrupta, meum lumen obtenebratum est, & pectus meum grauis pertransijt gladius. Horrendam cerno passionem tuam, mi fili, & Deus mi. Video immeritam cædem tuam, nec ferre opem possum. Vbi tua nunc forma, mi fili? Miserere deiectæ, & orbatæ, mi fili. Miserere, ò suauissime, abiectæ Mariæ. Miserere, clementissime, & me solare. Prospice, fili mi, lachrymas, attende meos gemitus, & aperi os tuum. Da mihi solatium. Non habeo prorsus, mi fili, quo caput reclinem. Non alium cognatum, patrem, aut matrem, vel fratrem, vel sororem, qui mihi animum reddat. Tu mihi pater, tu mater, tu frater, tu filius. Tu mihi vita, & spiritus, spes mea, & protectio. Tu mea consolatio, tu & creatio, tu Deus meus, tu creator meus, tu opifex meus. Lugete mecum omnes discipulæ Domini, dolorem meum, & vulnus profundum cordis mei contuentes.

Decumbe, Crux sanctissima, lignum benedictum, vt plagas filij mei, & Dei mei exosculer, ad consolandum proprium filium meum, vt amplectar filij mei corpus, vt os suauissimum deosculer, oculos, faciem, manus, & cædem iniquam. Decumbe, Crux mea, decumbe. Magna, ò Crux, gloria tua, magna tua gratia, magna potestas tua. O' lignum benedictum, quoniam innocens Deus, & creator tuus, tanquam latro, & nocens super te expansus est. Fili mi charissime, veneror tuas afflictiones, colo, & adoro tuam misericordiam, & magnanimitatem. Honoro 2 lanceam, vulnus, arundinem, clauos, spongiam, alapas, opprobria, & acetum, colaphos, & sputa, & verbera, fili mi, quandoquidem tuæ creaturæ causa ista ferre sustinuisti. Dedecus tuum, fili mi, decus cunctis factum est. Mors tua facta est mundi totius vita. Cæterùm resurgito quamprimum, fili mi & Deus, quemadmodum prædixisti mihi, vt saluus fiat mundus. Mortem conculcasti, & interitum, vt gaudeam ego humilis mater tua, & mecum lætentur dilecti tui. In verecundiam autem, & confusionem tui inimici omnes deueniant.

2 Sanctissima Virgo nõ negligit, non spernit lanceam Domini, arundinẽ, clauos, spongiam, & cætera Dñicæ passionis instrumẽta, sed honorat.

At verò nos te, ò immaculata, & benedicta, filij tui, Deiq; omnium mater inculpata, pura, integra, sacrosanctissima, desperatorum spes, & damnatorum, collaudamus, benedicimus tibi, vt gratia plenæ, quæ Christum genuisti, omnes 3 tibi aduoluimur, omnes te imploramus. Erue nos, ò intemerata, ab omni necessitate, à cunctis diaboli tentationibus. Esto nostra conciliatrix, & aduocata in hora iudicij. Libera nos à futuro igne, & tenebris. Et tui filij gloria, Virgo, nos dignare. Tu nanq; es spes apud Deum Christianorum sanctissima, cui honor in secula seculorum. Amen.

3 Ecce quomodo sanctissimam Dei genitricem inuocat, nec propter id iniuria infertur Domino nostro Iesu Christo.

EIVSDEM

EIVSDEM DIVI EPHRAEM SERMO DE SANCTA, ET VIVIFICA CRVCE.

NOS CHRISTIANI à Gentilibus, ac Iudæis declinemus, postes'q; nostros ꝑtiosa, ac viuifica Cruce coronemus, dicentes cum Apostolo Paulo: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi. Pingamus 4 in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atq; in membris omnibus, viuificum signum. Armemur insuperabili hac Christianorum armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi reseratrix, profligatrix hæreseum, monachorum adminiculum, firmamentum fidei, magna, salutaris'que custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc, ò Christiane, armaturam diebus singulis, & noctibus, horis, atq; momentis in omni loco circunferre non desinas, nihil'q; sine ipsa perficias; sed 5 siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue operi insistas, siue manduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue transmittas flumina, hac te lorica circuntege, membra'que tua omnia salutari signo exorna, atque circunsepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim signo conspecto, aduersariæ potestates conterritæ, trementes'que recedunt. Crux 6 ipsa Christi veraciter sanctificauit orbem, fugauit tenebras, lucem'que reuexit. Hæc eliminauit errores, viam'que monstrauit. Hæc ab Ortu Solis, & Occasu, à Septentrione, & Meridie, collegit gentes, atque in vnam Ecclesiam, in vna fide, sub vno capite in charitate connexuit. Hæc Orthodoxorum inexpugnabilis murus est.

4 Ecce quomodo olim etiã signum viuificæ Crucis vbiq; pingebat, eò quòd insuperabilis Christianoꝶ sit armatura.

5 Semp̃ signare se debet Crucis signo vir Christianus, vt & mala ad illũ non accedãt, & contrariæ potestates conterritæ, & tremẽtes recedant.

6 Vide, & obstupesce sanctæ Crucis virtutem.

Quod os, quæ labia, quæ lingua, dignè ꝑ merito laudare poterit victricia arma æterni Imperatoris nostri Christi? Crux Caluariæ in loco defixa, mox vitæ nostræ felicissimum botrum sine opere humano pullulauit. Hoc denique pretiosissimo ligno, Christus Deus noster inferni voracissimum dirupit ventrem, nimis'que patulum diaboli obstruxit os. Eo conspecto, contremuit mors, omnes'que, quos à primo homine vsque ad id temporis, subditione sua tenuerat vinctos, dimisit. Crucis armis accincti sancti Apostoli, omnem inimici calcauere virtutem. Hac se thoracis vice munientes milites Christi, beatissimi martyres, omnes artes, & inuentiones, atrocitates'que tyrannorum superarunt. Hanc baiulantes sancti monachi, seculo valefacientes, summo cum gaudio, & alacritate in solitudinibus, & montibus, & speluncis, cauernis'q; terræ sibi sedes elegerunt. O ineffabilem, immensam'que

bonitatem benignissimi Dei, qui tam magna, tam'que præclara munera, humano generi Crucis indulsit vexillum. Hæc autem sancta Crux rursus in consummatione seculi, cùm secundus illuxerit Domini Saluatoris aduentus, prima, cum gloria ingenti, & Angelicorum exercituum infinita multitudine apparebit in cœlo, inimicos quidem terrens, ac vexans, fideles autem illuminans, atque lætificans, aduentum'que cœlestis Imperatoris annuncians.

De pretiosissima, & viuifica, diuina'q; Cruce hactenus diximus, etsi plura his dici poterant, ac fortasse debuerant.

SERMO DIVI EPHRAEM VIRI SANCTISSIMI, ET ILLVMINATISSIMI, ECCLESIAE EDISSENAE DIACONI, DE LAVDIBVS SANCTORVM MARTYRVM, AMBROSIO CAMALDVLENSI INTERPRETE.

INSIPIENS, imperitus, rudis pictor, & horridus, pulcherrimam spectatoribus proponere imaginem cupit, eam'q; lucentem, ac splendidam cunctis ostendere, id est sanctorum martyrum pugnam. Sed cùm dignis ea imagine coloribus careat, nec adsit manus, quæ in ea effigie lineamenta pfecta insignire valeat, quo pacto præsumet iners, atq; rudis excedentem virium suarum modum, imaginem vel ornare coloribus, vel spectantibus ad intuendum proponere? Quoniam igitur suam non ignorat inertiam, neq; suæ humilitatis oblitus est huiusmodi opifex, in oratione prosternitur deprecans Dominum omnium Regem Christum, vt qui martyribus suis inter certamina donauit vires, atque inter pressuras tolerantiam contulit, vt varias astuti inimici artes, & callidum ingenium vincerent, coronam'q; immortalem & immarcescibilem raperent, ipse Deus bonus, pius, sanctus, rudi artifici, & imperito, sapientiam, intelligentiam, ac virtutem præstet, quibus imaginem pulcherrimam, atq; dignissimam possit erigere, sanctorum'q; martyrum gloriosa certamina, spectanda omnibus posthac generationibus, atque admiranda proponere, vt posteri addiscant præclaram patientiam, eximiam'q; constantiam sanctorum bellatorum. Fuerunt enim profectò nobilissimi, & constantissimi propositi, nimium'q; laudabiles. Nam cùm persecutionis seuissimæ feruor Christiani gregis strages plurimas daret, omnes'q; timidi, ac fide imbecilles certare renuerent, Christum'que Dei filium confiteri pœnarum metu detrectarent, fortissimi isti milites Christi instaurarunt aciem, & conserto bello summis viribus fuderunt hostem, victoria'q; potiti sunt. Accinti enim lumbos suos fide integra, atque perfecta, interriti Christum Dominum, ingenti'q; constantia confitebantur. Qui verò formidine, ac pauore superati, terga hosti dederunt, cœlesti regno seipsos abdicarunt. Miseri profectò, atq; miserabiles, quos tepor, atque socordia tanta gloria fecit indignos.

Stabant igitur certaminis tempore fortissimi bellatores Dei, tormenta omnia summa animi alacritate tolerantes pro nomine vnigeniti filij Dei, ac Saluatoris nostri Christi. Quàm verò strenui, quantaq; laude fortitudinis præditi fuere, qui subiecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modò nihil timuerunt, verùm maiori quoq; constantia pugnantes, cuncta tolerando superarunt? Cernebant ardentem rogum, ignitas sartagines, ollasq; feruentes, quæ feruore nimio guttas picis, & adipis longiùs iaculabantur. Aspiciebant item ferratas, & aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate versari. Intuebantur ferreas vngues, laminasq; candentes, fustes, vectes, aculeos, terebra, compedes, atque cathenas, omnemque prorsus artem, quam inimicus veritatis aduersus confessores Domini Saluatoris inuenit. Omnia enim pœnarum genera in conspectum martyribus hostis callidus dedit, vt in formidinem verteret sanctos, & aspectu ipso, ac terrore pœnarum, lingua non amplius confiteri Dominum Iesum metu impedita præsumeret.

Quid autem fidelissimi, promptissimiq; bellatores Christi inter huiusmodi ante oculos exposita horrenda, inauditaq; supplicia? Promptiores effecti maiore fiducia, atq; constantia indubitanter, & intrepidè ante tribunalia iudicum, ac præfectorum Christum Dominum confitebantur. Non stridens flamma, non ignitæ sartagines, non ollæ feruentes, non rotarum horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, non vnguium dentes, non cætera id genus tormenta, non compedes, non cathenarum pondus immensum, non tyrannorum minæ, non principum fremitus, non ars tota diaboli, ministrorumq; eius exterruit fortissimos milites Christi, non impulit abnegare pietatem, non à charitate Dei, & Saluatoris abduxit; sed præcincti fide, conculcarunt machinas omnes inimici, neq; illos omnino formido tentauit. Vidisti seruorum fidelium robur? Vidisti gloriam pugilum Christi, atq; constantiam? Vidisti alacritatem ingentem cœleste regnum tota fide quærentium, Christumq; Regem suum omni affectu ambientium? Vidisti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidisti charitatem flagrantem in beatissimis pectoribus martyrum, pro qua terrena cuncta spreuerunt, vt Deum suum tenerent, quem dilexerunt? Vidisti affectum Christi, quomodo à terra sublimat exaltari cupientes? Vidisti exultantem paradisum amplecti, ac fouere sui quosdam auidos milites Christi in æterna luce, ac pace gaudentes?

Accede, mi frater charissime, pertracta, considera martyrum gloriosos triumphos. Aspice oculis cordis cœlestium pugilum eximiam fidem, inuiolabilemq; pietatis affectum. Non valuit vis immensa pœnarum iustorum animos flectere; tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipsa quiuit extinguere. Cæsi magno cum gaudio flagrorum ictus, vt summas delicias, suscipiebat, serenaq;, ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipsius nomine pati. Quibus ego vos laudibus prædicem, ò perfecti milites Christi? Aut quomodo appellem vos, inclyti, atq; beatissimi viri? Quis vestræ fidei laudes explicare sufficiat? Obstupuit nempe Oratorum facundia, Philosophorumq; sapientia, dum cernerent mirabilia in Christi famulis fieri. Iudicibus, ac Tyrannis verba defecerunt, sanctorum martyrum constantiam, & alacritatem, immensamq; athletarum Christi tolerantiam aspicientibus. Nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, visceraq; nudarent, non mœrentes aspexere, non tristes, nec solùm inter cruciatus gemitum non ædentes, verùm lætiore facie gaudia interna testantes. Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obsequi potiùs, quàm sæuire videbantur.

Nos autem, fratres, quam, obsecro, apud Deum in die iudicij excusationem habituri sumus, qui sine persecutionis atrocitate, & cruciatibus varijs,

charitatem Dei, vitamq; nostram ita negligimus, ac tanto corporis somno demersi sumus? Martyres ecce vexati, afflicti, tentati, exquisitisq; tormentis cruciati, Deum ex toto corde, totaq; mente dilexerunt. Nullis tentationibus, nullis, grauissimis licet, acerrimisq; supplicijs flecti potuit tanta constantia. Nullis persequentium terroribus diuinæ charitatis ardor in sacris pectoribus quiuit obtundi. Nos verò in requie, atq; delicijs benignissimum Deum, ac Dominum nostrū diligere volumus. Quid igitur acturi, quid dicturi sumus in die illa terribili, cùm beatissimi martyres prope solium gloriæ magna cum gloria, & confidentia astantes, ostendent cicatrices vulnerum, atrocium'q; pœnarum in suis corporibus lucentes, fulgorem'q; Solis sua claritate vincentes? Nos quid'nam ibi, fratres, ostensuri sumus? Quas virtutes prætendemus? Num charitatem Dei? Num inuiolabilem fidem? Num terrenorum omnium nuditatem? An fortè tranquillitatem? An quietem? Num eleemosynas? Num miserationis affectum? An mansuetudinē? An orationes mundas? An compunctionē salutarem? An vigilias? An lachrymas? Beatus sanè, felix'q; est, quem illic ista comitantur. Nā erit profectò tunc martyrum socius, neq; à cœlesti, & pleno luminis thalamo abijcietur, sed eandem habebit confidentiam coram Christo Domino, & Angelis eius, his operibus fretus, gloriam'q; nihilò martyribus inferiorem.

Precamur, beatissimi martyres, qui pro Domino Saluatore, pro'q; illius charitate sponte, & impigrè tormenta subijstis, atq; ideò familiariùs Domino coniuncti estis, vt 1 pro nobis miseris, & peccatoribus, & negligentiæ squalore sordentibus, Dominum interpellare dignemini, vt superueniat in nos gratia Christi, quæ corda nostra radio sanctæ charitatis illustret, vt ipsum toto corde diligere possimus. Vos nempe verè beati, atque gloriosi estis, quos Angeli, & homines pari consensu beatos prædicant. Nam pressuræ tempore, cùm pœnarum dolor augeretur, vos ante mentis oculos paradisum habebatis, vobiscum ista reputantes: *Multiplicentur hîc supplicia corporis, vt illic in paradiso voluptatis propagetur & requies.* Cùm'que in altum se attollerent fluctuum montes, & moles vndarum per supplicia passionum, beatitudo 2 vobis à Deo repromissa iugiter versabatur ante oculos, perfectè credentibus non posse mentiri Deum, qui ista promiserat. Quoniam igitur futura illa, & sempiterna bona iugiter intuebamini, certi vos eis sine fine fruituros, idcircò, beatissimi, flecti, molliri'que non potuit vestra constantia. Læta, & exultans futurorum expectatio, fortes vos, ac robustissimos fecit. Itaque horis singulis noua vobis admoueri acriora supplicia cupiebatis, neq; satiari pœnis poteratis. Vidit vos truculentus arbiter securos, fidentes, intrepidos in agone persistere, nullam'que pœnarum acerbitatem, nullos verberum ictus, nullas carnificum manus omnino formidare, fractas'que suæ nequitiæ vires obstupuit, ac doluit. Vbi verò cruciatus omnes, ò fortissimi athletæ Dei, immensa virtute vicistis, arbitrabatur insanus Iudex per ferri metum robur vestræ constantiæ in formidinem posse conuertere, negatores'que Christum putauit, quem toto animi affectu concupistis, qui'que in cordibus vestris, vt in purissimo, gratissimo'que domicilio inhabitabat. Ignorabat amens, fore, vt ipsius gladius, qui immensos sanguinis riuos, strictus in sanctorum iugulum, fuderat, sibi in primis pararet necem, vt ipsis pij cruoris vndis suffocaretur infelix. Aiebat autem militibus suis victus, atque confusus: Timeo, ac trepido vehementer hunc sanguinem, qui de cæsorum pro Iesu Nazareni nomine ceruicibus manat. Se inuicem hortantur ad mortem pro ipsius confessione subeundam. Terret me tanti ipsorum cruoris effusio, neque ad momentum, ante tantum discipulorum Christi consensum, tantam'que concordiam fidei consistere possum. Pœnitet

1 Vide do etiam veteres patres inuocabant sanctos, & vt apud Dominum pro se intercederēt supplicabāt.

2 Nota valere illa opera ad coronā, quæ etiā fiunt æternæ beatitudinis respectu.

me iam facti mei, mallemq; aduersus eos non concitasse principũ animos. Ecce enim illorũ sanguis me vndiq; exagitat. En sanguinis odor meas exoluit vires, ac neq; ideo penitus illuc intendere aciẽ, vbi Discipulorũ Iesu ossa inhumata iacent.

Hæc sunt, ò formosi milites Christi, insignia vestræ victoriæ. Ista, ò athletæ probatissimi, perfectiq; diuini prælij bellatores, vestræ fidei, ac fortitudinis præmia. Istæ vestræ victoriæ, hæc gloriatio vestra. Mors vestra perennem vobis peperit vitã. Conspexere sapientes stragem vestram, ac in stuporem conuersa est illorum sapientia, attonitiq; ad alterutrum dicebant: Verè magnus est Christianorum Deus, in quem illius discipuli ita crediderunt, vt ab eius fide nullis supplicijs amoueri possint. Sæpè autem & tortores ipsi, beatorum tanta permoti constantia, Christum venerabiliter adorauerunt, factiq; sunt in timore Dei, ac fide perfecti, tolerantia maximè martyrum, & exhortationibus, quibus se mutuò in ipso ardore certaminis ad passiones tolerandas animabant, prouocati. Vidistis, fratres, diuini consensus eminentiam? Vidistis, dilectissimi, charitatem Dei, membra sua inter labores, passionesq; roborantem? Nam sancti illi se inuicem in ipso certaminis feruore ad perferendos pro fide Christi cruciatus hortabantur, pusillanimesq; consolabantur, vt ipsi quoq; illorum serui vnà cum dominis in sancto certamine martyrij corona donarentur. Nos contra mali, atq; peruersi, inuicem inuidemus, inuicem comedimus, inuicem mordemus ob immanitatem nequitiæ nostræ. Agè igitur sanctorum martyrum esto discipulus. Si te illis in disciplinam tradas, erunt tibi præceptores optimi, disces que ab illis nulla ratione passionibus cedere; disces ab eis perfectam fidem, charitatem Dei, ingentemq; miserationis affectum, ac futurorum desiderium. Hi enim ardentem rogum virtute Dei, & fide perfecta vicerunt. Vince igitur & tu semper ardentes noxiæ concupiscentiæ flammas. Varios illi cruciatus tolerando superarunt, spe, quæ est in Christo, subnixi. Tu quoq; turpes omnes passiones, pudicitia, & cogitatione pietatis admota, superare contende. Vicerunt illi tyrannos per modestiam, & longanimitatem. Vince tu quoq; iracundiæ tyrannidem eisdem armis instructus. Illi apertè martyres fuere. Tu in occulto martyr esto perfectus. Illi palàm consummauere certamen, vt in die retributionis tu cum ipsis coroneris, atq; in cœlesti regno illorum gloriæ socius inueniaris, atq; vnà sempiterno gaudio fruaris.

3 Ecce quomodo sancti pro nobis orant.

4 Aduerte verba hæc. Pro me misero ante thronũ maiestatis assistite, vt vestris precibus saluari merear, ac vobiscũ æterna beatitudine perfrui.

Nunc igitur, beatissimi viri, ò gloriosissimi martyres Dei, me miserum vestris iuuate 3 precibus, vt in illa hora misericordiam consequar, quando manifesta erunt occulta hominum. Vt pincerna inutilis, ac rudis vobis effectus sum, ò sanctissimi martyres. De vino vestri certaminis inclyti, filijs, ac fratribus fidei vestræ poculum tradidi. De præclara mensa vestræ victoriæ omnigenis instructa epulis, patres, ac fratres, propinquosq; vestros quotidie mensam vestram adeuntes, toto animi affectu recreare contendi. Nam ecce psallunt, Deumq; cum exultatione glorificant, qui virtutis vestræ sacratissima capita cœlestibus coronis honorauit, summoq; cum gaudio circunstant certaminis vestri reliquias, benedici cupientes, ac secum referre sancta animæ, corporisq; remedia. Omnes ergo benedicite, vt boni discipuli benignissimi Domini, & Saluatoris nostri. Ego item imbecillis, accepto vestris meritis, ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante sanctas reliquias vestras hymnum vestræ laudis, & gloriæ. Pro 4 me igitur misero ante thronum maiestatis assistite, vt vestris precibus saluari merear, ac vobiscum æterna beatitudine perfrui, gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui est cum Patre, & Spiritu sancto honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

SERMO DIVI EPHRAEM DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE AD MONACHOS DE SANCTIS QVIBVSDAM PATRIBVS, QVI TEMPORE ILLO REQVIEVERANT.

COR meum doleo. Compatimini mihi, fratres mei, fidelissimiq; conserui. Venite, audite. Anima mea doloribus angitur, dolent pedes, deficiunt renes. Vbi sunt lachrymæ, vbi sacra compunctio, vt corpus meum gemitibus, & lachrymis abluam? Quis me transtulit in locum inhabitabilem, vbi non erat omnino lux, aut vox filiorum hominum, vbi serenitas deerat, atq; trãquillitas, vbi tumultus aderat intercipiens lachrymas, confusioq; impediens luctum? Exaltans verò vocem, fleui ad Deum, amaras lachrymas fundens, atq; inter gemitus dixi: Sana me, Domine, & sanabor. Nimis enim angitur cor meum, & gemitus eius non sinunt me vel ad momentum requiem capere. Video enim, Domine, quoniam sanctos tuos, veluti aurum electum, assumis ex huius seculi vanitate in æternæ vitæ felicissimam requiem, & tanquam sapiens, & peritus agricola, plenos prudentia, & bonorum operum fructibus colligis iustè, & in horrea vitæ recondis. Nempe enim fructus noster lachrymis caret, quibus irroretur, compunctionemq; non habet, vt ex afflatu lachrymarum viridis fiat; sed neq; humilitatem habet, vt æstum vehementem amœna obumbratione coërceat. Nuditate itidem caret, quæ illum ab aduersarijs opprimi nequaquam permittat. Non habet charitatem Dei, radicem scilicet validam, quæ sustinet fructum. Non contemptum terrenarum rerum, atq; curarum, quæ sunt profectò vermis corrodens, atq; consumens acriter fructus. Non vigilias, neq; peruigilem sensum, nec sine imaginibus varijs in oratione persistentem; sed harum vice virtutum optimarum, contraria omnino habere conuincitur, iram scilicet acrem, atq; furorem fructus perimentem, vt ad nihilum iam vtiles sint. Rerum immodica possessio illũ deorsum incuruat. Angor animi, & huiusmodi cetera fructum non sinunt maturescere, vt Domino suo in vsum esse posit, cœlesti scilicet agricolæ.

Væ mihi, anima, væ mihi; dolore perstringere, & lachrymas funde, quæ patribus sanctis, & probatissimis monachis repente orbata es. Vbi modò sunt patres? Vbi sunt modò perfecti? Vbi sunt sancti? Vbi sunt iusti? Vbi sunt

vigiles? Vbi sunt sobrij? Vbi sunt humiles? Vbi sunt mites? Vbi quieti? Vbi continentes? Vbi expediti, ac nudi? Vbi religionis ornamenta? Vbi nulla fictione fucati? Vbi compunctionis gratia ornati, Deoq́ue grati, atque charissimi, qui cum Deo in oratione assisterent, madefaciebant terram imbribus dulcium lachrymarum, quas profundebat sacra compunctio? Vbi sunt amici Dei diuina charitate pleni, qui nihil omnino corruptibile in terra possidentes, crucemq́ue suam tollentes, iugiter secuti sunt Saluatorem, cautè incedentes per angustam viam, solerterq́ue prouidentes, ne in præcipitia inciderent, neque oberrarent in deserto inuio, & inaquoso, atque tenebroso, sed viam rectam veritatis pergerent, viam mandatorum Dei, pleni lumine diuinorum præceptorum, prompti, atque alacres, ambulantes iter rectum, famuli Dei, voluntariè afflicti in hoc seculo pleno vanitatis? Idcirco Deus valde eos diligens, collegit eos in portum æternæ vitæ, gaudiumq́ue sempiternum, quo illi exultant illic, atque triumphant inter paradisi delicias, in cœlesti thalamo immortali sponso coniuncti. Nam cum gaudio ingenti hinc migrauerunt profecti ad Deum, habentes secum paratas lampades suas.

Non est modò nobiscum illorum virtus, non nunc in nobis est illorum continentia, non est in nobis nunc infatigabilis illorum institutio, & labor. Non est modò inter nos illorum religio. Abuolauit nunc à nobis eorum præcipua mansuetudo. Recessit à nobis nunc illorum nuditas. Deseruerunt nos modò vigiliæ illorum. Non est in nobis nunc charitas Dei. Non est modò in nobis miseratio Christi. Non est in nobis modò infirmorum, ac negligentium compassio. Sed omnes ferè sumus truces, immites, nec pati prorsus inuicem possumus. Sagittæ igneæ sunt linguæ nostræ in alterutrum horis singulis internæ. Omnes honorem quærimus. Omnes requiem noxiam sequimur. Omnes inanem captamus gloriam. Omnes multa possidendi desiderio tenemur, ac studio. Omnes 1 gyrouagi sumus. Omnes inertiam sequimur. Omnes præcipitamur in somnum. Omnes iracundi, omnes desides sumus, ad scurrilitates prompti ac robusti, ad fundendas orationes pigri, ad simulandum alacres, ad quietem silentij seruandam imbecilles, ad delicias prompti, ad vigilias antelucanas tristes, ad charitatem frigidi, ad iracundiam feruidi, ad bona inertes, in mala præcipites. Quis igitur non lamentetur, & lugeat? Quis non omni lachrymarum fonte deploret institutionem nostram negligentia plenam? Patres illi nostri, qui præcesserunt nos, vtiles Domino fuerunt, seque ipsos, & alios exemplo suo seruauerunt. Non illi erant desides, non duplicem habebant, sed simplicem, & vnicam curam, & cogitationem, quo pacto scilicet 2 Deo placere possent. Præclarum spectaculum cunctis intuentibus propositi erant. Vnus ex eis Deum pro multis hominibus precari, & placare poterat. Duo rursus ex ipsis coram Deo assistere valebant in orationibus sanctis, & exorare confidenter amatorem hominum Deum etiam pro multis debitorum millibus.

1 Nota cõtra eos, qui dicunt, antiquos monachos nõ habuisse cellam permanentẽ, sed fuisse gyrouagos.

2 Vide sanctorum monachorum scopum, & institutum contra nouos hæreticos.

Hei mihi, fratres, hei mihi, ad quæ tempora venimus? Hei mihi, dilectissimi, in quæ malitiæ prærupta deuecti sumus? Ignorantiæ caligine sponte cæcamur. Quia enim non vigilat cordis nostri oculus, per nimiam cogitationum nostrarum vanitatem, idcircò sumus inualidi, neque propositam nobis vexationem inspicere possumus. En modò sancti, & iusti in vitæ tranquillissimum finem ex hac tempestate colliguntur, ne videant pressuras, & scandala, quæ propter peccata nostra nobis superueniunt. Illi eliguntur, & nos dormitamus. Illi colliguntur, & nos negligimus. Rapiuntur illi, & nos ad inania mundi pertrahimur. Illi ad Deum suum cõfidenter vadunt, & nos in terra intumescimus. Aduentus Dñi in ianuis appropinquauit, & nos cogitationes versamus ambiguas. Cœlesti tuba sonitum dare parata est ad imperium

Domini

Domini, vt terrore vocis suæ vniuersa concutiat, vt excitet mortuos, vt recipiat vnusquisq; secundùm opus suum; virtutes'q; cœlorum paratæ assistunt in custodijs sus, vt præcedant ante faciem sponsi venientis in gloria, in nubibus cœli ad iudicandos viuos, & mortuos; & nos increduli sumus. Quid ergo fiet in illa hora tremenda, fratres mei? Quomodo illic rationem Deo pro salutis nostræ negligentia reddituri sumus, nisi modò soliciti simus, constanter'q; defleamus, pœnitetiam agentes idoneam in humilitate cordis, & mansuetudine animæ? Alioquin expectat nos illa tribulatio extremæ vltionis, cùm quisque nostrum inter angustias pœnitens lamentabitur, & flens amarissimè dicet: Væ mihi peccatori, quid repente contigit mihi? Quomodo pertransijt vitæ meæ tempus in negligentia, & torpore consumptum? Ignoraui, miser, quomodo clam subductum est mihi vitæ spatium. Dum vanitati, & leuitati operam darem, non intellexi infelix. Vbi sunt sunt dies illi, quieti deputati, quos ego in leuitate consumpsi, vt agam 3 pœnitentiam in cilicio, & cinere? Sed nihil ista verba tunc proderunt, cùm item videbimus sanctos omnes in gloria vestitos luce, aduolantes in aëra in occursum Christi regis gloriæ, nos'q; miseros in tribulatione ingenti cernemus. Quid putas facturi sumus? Quis oro confusionem illam, diram'q; exprobrationem perferre poterit?

3 Ecce quomodo cilicium, & cinis habitus sunt pœnitentium.

Resipiscamus, fratres, vigilemus dilectissimi, euigilemus amici Dei, expergiscamur serui Christi, filij dilecti à Deo Saluatore nostro. Redeamus ad nos ipsos, colligamus parumper cogitationes nostras à seculi istius vanitate. Procidamus Deo, fundentes imbres lachrymarum. Deprecemur eum cum affectu, & gemitibus cordis, vt nos eripiat à sempiternis ignibus, amarissimis'que supplicijs. Ne, quæso, separemur à dulcissimo Domino, qui dilexit nos, & dedit semetipsum pro nobis in mortem. Vos omnes deprecor, omnes obtestor, ac supplex oro, ego peccator, ego indignus, vt pro me misero, ac deside fundatis lachrymas in orationibus vestris, ac precibus mundis, vt ego quoque vobiscum compungi cum lachrymis merear, illuminetur'que vel pusillum excæcatum cor meum, & inquiram Deum Saluatorem sanctum, vt mihi modicum alacritatis largiatur, quò possim studiosè pœnitere, quandiu tempus est acceptabilis pœnitentiæ, ac vobiscum, fratres, esse saluus ego vita indignus. Ita, obsecro, dilectissimi, suscipite precem. Ita quæso, filij Dei, suscipite admonitionem. Ita, oro, membra Christi, suscipite deprecationem peccatoris Ephræm fratris vestri negligentis, curemus'que omnes pariter, dum tempus habemus, Deum sanctum placare, nobis'que propitium facere. Ecce enim adest in ianuis Dominus, vt faciat consummationem huius vanissimi seculi. Amen.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS

OPTIMO LECTORI.

MEMINI in superioribus voluminibus vitarũ sanctorum posuisse me alteram Patriarchæ Ioseph vitam à Philone Iudæorum disertissimo scriptam, nec tamen propterea dimittere volui, quin & hanc ab Ephræm Diaconorum omnium eruditissimo, & probatissimo compositam hoc loco interfererem. Etenim tanta dicendi facundia, tanta pietatis dulcedine fluit, vt cuiuslibet legentis pectus emolliat, audientis'q; ex oculis, velit, nolit'ue, lachrymas excutiat. Discis & hic quantùm valeat pura in Deũ confidentia, quæ tñ non inanis sit, ac temeraria, sed innocentis vitæ iunćta probitati, & virtutis splendore decorata. Non enim in se sperantes derelinquit Dominus, sint licet vinculis ferreis constricti, aut medijs in fluctibus periclitentur, vel in caminum ignis ardentis proijciantur. Ecce quomodo & ab inuidorum fratrum manibus, & à pessimæ mulieris insidijs, longè deteriore malo, necnon à carceris squalore, & pedore iustus eripitur, & Aegypti secundus à Rege dominus constituitur. Disce & tu cum honestate vitam ducere, & in Domino confidere, nec timere quid faciat tibi homo.

Habes ex hac vita ad sacrosanctam Genesis historiam ceu compendiosum commentariolum. Nam & quæ ibi diuinus scriptor reticuerat, hic non omittuntur, nempè quomodo beatus adolescens in via Hippodromi captiuus transiens, super matris Rachelis tumulum amarissimè fleuit. Quomodo ex integritate tunicæ allatæ sanctus senex Iacob maturiùs rem considerans, non esse à fera pessima probum adolescentem deuoratum, sed insidiosè ab alijs interemptum argumentabatur. Quomodo & improba mulier peccatum suum, & insidias, quas castissimo Ioseph tetenderat, necessitate simul, ac veritate cogente, viro suo fateri coacta sit. Deniq; & quomodo furtum scyphi argentei fratres Beniamin imputabant, eò quòd Rachelis esset filius, quæ aliàs patris sui idola furata fuerat. Sed & quod paulò obscuriùs ibidem dicitur, hic apertiùs exprimitur; quomodo videlicet in scypho argenteo Ioseph sanctus augurari dicebatur, per fictionem tamen, cùm ea impietas minimè iustũ virũ deceat.

Cura ergo & tu, chariſsime lector, & quiſquis hæc audis, huic ſanctiſsimo viro aſsimilari, & peccato vſq; ad carcerem, vſq; ad ſanguinem, vſq; ad animæ efflationem reſiſtere. Ita enim continget tibi eidem in æterna beatitudine ſociari. Nam qui iuſtorum opera exercere ſolicitè nititur, iuſtorum etiam præmia aſſequi meretur. Quod tibi, mihiq;, & omnibus concedat idem benignifsimus Deus, qui ſolus vires, & robur præſtat omnibus, qui eius fulti gratia, egregiè contra vitia decertare proponunt. Vale.

SERMO DIVI EPHRAEM DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE DE LAUDIBUS SANCTI IOSEPH PATRIARCHAE, AMBROSIO CAMALDULENSI INTERPRETE.

DEVS Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus magne, atq; admirabilis, qui etiam elegisti semen sanctorum seruorum tuorum diligentium te, largire, clementissime, vt fluant in me gratie tuæ fluenta largissima, quò dignè valeam præclarum, ac maximum præbere spectaculum pulcherrimi, atq; castissimi Ioseph, qui semper baculus fuit, cui inniteretur Patriarchæ Iacob profunda, & veneranda senectus.

Hic enim profectò, hic sanctus puer à prima statim ætate, Christi & primum, quo ad nos ex Virgine prodijt, & secundum, quo summo pauore concutiet omnia, signauit aduentum. Itaq;, charissimi mei, à Christo dilecti fratres, constantes, & alacres animo simus, vt honestissimi pueri facta tam grandia suspensis mentibus inspicere, atq; audire possimus. Equidem, fratres mei, hunc adolescentulum non modò honestissimum dixerim, sed omni dignissimum admiratione, pudicitiæ fontem, victoremq; libidinum, ac trophæum mirabile de hoste referentem. Vnde & futuri illius Saluatoris aduentus figura præcessit. Quisq; igitur abijciat ex animo omnem terrenarum rerum curam, & cum desiderio suscipiat dulcia carmina. Sunt enim spiritalia cantica, quæ lætificant animam. Sicut enim Dominus noster de sinu Patris, vt nos omnes redimeret, missus est; ita & puer Ioseph à patre directus est, vt suos reuiseret fratres. Et quemadmodum illi, simul atque inspexerunt appropinquantem Ioseph, cœperunt aduersus eum cogitare nequitiam, & quidem cùm illis pacem à patre perferret; ita & Iudæi duro semper corde, mox vt Saluatorem viderunt, dixerunt: Hic est hæres, venite occidamus eum, & nostra erunt omnia. Et sicut fratres Ioseph dicebant: Occidamus eum, & euademus somnia ipsius: ita & Iudæi; Venite (inquiunt) occidamus eum, & obtineamus ipsius hæreditatem. Ioseph fratres comedentes vendiderunt, quem proposito, & voluntate necauerant; eodem modo Iudæi execrabiles, Pascha manducantes, Saluatorem occiderunt. Descensus in Aegyptum Ioseph, Saluatoris signat ad nostra descensum. Sicut autem Ioseph intra thalamum inclusus omnem peccati vim

magno vigore calcauit, atq; aduersus Aegyptiam dominam suam coronas victoriæ clarissimas retulit; ita & Dominus, ac Saluator animarum nostrarum ad inferni claustra descendens, dextera sua omnem illic atrocissimæ mortis, & eatenus inuicti tyranni potentiam strauit, atq; destruxit. Quoniam verò peccatum superauerat, Ioseph in carcerem seruandus includitur, donec tempus coronæ percipiendæ veniret; ita & Dominus, vt peccata mundi omnia tolleret, in monumento reponitur. Ioseph biennij tempus egit in carcere, magna ibi cum requie, ac libertate versatus; & Dominus noster triduum in inferno permansit, vt potens, & corruptione intactus. Iussu Pharaonis Ioseph placidè ex carcere, vt verissimus Christi typus educitur, ac somniorum fidelis interpres futuram frugum vbertatem facilè signat; at verò Dominus noster ex mortuis propria virtute surrexit, inferni spolijs captis, reconciliationem nostram Patri offerens suo, resurrectionem'q; prædicans, & æternam vitam. Ioseph, accepta super omnem Aegyptum potestate, in curru Pharaonis sedit; Rex autem noster ante secula, atq; Saluator ascendens in nube lucida in cœlum, ad dexteram Patris cum gloria sedet, vtpote vnigenitus filius. Cum verò in Aegypto regnaret Ioseph, accepta contra inimicos suos potestate, adducuntur sponte illius fratres ante eius solium, quem addixerant neci, ingrediuntur'q; cum metu, ac tremore, vt adorent in conspectu eius, qui ab illis in mortem venditus fuerat, & cum timore procidunt coram Ioseph, quem super se regnare noluerant. Agnitis verò ille fratribus suis, vno verbo ostendit homicidas. Quod illi audientes, attoniti, & pauore perterriti steterunt, obtutibus humi depressis, confusione pleni, & loqui minimè audentes, neque omnino quicquam habentes, quod in excusationem sui sceleris afferre possent, recognoscentes'q; apertè peccatum suum. Putarant infelices, qua illum hora vẽdiderant, eum esse iã mortuum, dũ repente is, qui fuerat ab eis peremptus, magna fretus potestate, super illos regnare deprehensus est. Ita & in die illa terribili cùm venerit Dominus in nubibus aëris, sedebit super sedem regni sui, adducentur'que vincti coram illo ab Angelis terribilibus omnes inimici eius, qui eum super se regnare noluerunt. Arbitrati enim tunc sunt impij Iudæi, illum, si crucifixus esset, quasi hominem esse moriturum, non intelligentes miseri, Deum illum esse, qui, vt saluaret animas nostras, aduenerat. Ac sicuti Ioseph dicebat palàm fratribus suis, terrens eos, ac pudore suffundens: Ego sum Ioseph, quem vos vendidistis, ecce nunc regno etiam nolentibus vobis; ita & Dominus Crucem ostendet lucentem ipsis crucifixoribus suis, recognoscent'que ipsam Crucem, & filium Dei à se crucifixum. Vidistis vt Ioseph in carne figura certa fuerit Domini sui? Quoniam verò à puero effloruit ipsius virtus, agè hinc iam initium sumentes, ipsius gesta enarrare pergamus.

Hic nempe beatissimus, decem & septem annorum tempus in domo patris gratia sublimis virtutis enituit, proficiens quotidie in timore Dei, in honestate propositi, & honore parentum. Cùm verò in fratribus suis deprehenderet iniquitatem, modicè illam annunciauit patri. Re enim vera virtus semper ab iniquitate dissentit, neque illi congruere potest. Huius rei gratia illum oderant fratres, quòd ab eorum scelere alienus esset, virtuti'que puer operam daret. Habens autem habitantem in se Deum sanctum, cernebat in somnis, quæ sibi ex dispositione summi Dei euentura erant. At pater Iacob cùm ignoraret fratrum odium clandestinum aduersum Ioseph, simplici animo diligebat Ioseph, virtutum flore ab ipsa prima ætate vernantem. Pascentibus autem illis oues in Sichem, contigit Ioseph esse cum patre domi. Pater autem Iacob absentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Dixit ergo ad Ioseph dilectissimum filium suum: Veni, fili,

perge ad fratres tuos, & diligenter addisce an rectè valeant ipsi, & greges, citoq; rediens renuncia mihi. Accepto patris mandato, Ioseph pergebat gaudens ad fratres suos, deferens pacem ex persona patris, nulla'que eum de illis mordebat suspicio. Profectus igitur oberrabat in solitudine, fratribus suis, eorum'q; pastoribus minimè inuentis. Cùm verò mœrens, ac tristis incederet, occurrit illi homo, viam'que monstrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbi autem eos procul aspexit Ioseph, lætior aduolat, amplecti omnes nimio amore desiderans. Illi autem postquā eum appropinquare viderant, quasi feroces bestiæ, de occidendo eum tractare cœperunt. Ibat igitur Ioseph, velut innocens agnus manibus atrocium luporum discerpendus. At vbi ad eos peruenit, placidè illos, ac blandè salutauit, vt sese haberent ex persona patris interrogans. Verùm illi insurgentes continuò, tunica illum, qua indutus erat, exuerunt, & singuli stridebant dentibus in eum, viuum absorbere cupientes, truces'que, & immites, vt odio suo satisfacerent, honestissimum illum, ac sanctum puerum varia cæde affligebant. Cernens autem Ioseph seipsum tot malis expositum (nullus enim prorsus erat, qui misereretur) ad preces se, & lachrymas, gemitus'q; conuertit, & extollens vocem, obsecrabat eos, dicens: Vt quid, fratres mei, ita irascimini? Deprecor vos omnes, sustinete modicum dum loquar. Mater mea defuncta est, & pater Iacob eam nunc vsque quotidie luget; & vultis luctum alium afferre patri nostro, priore adhuc vigente, & necdum sedato? Obsecro vos omnes, ne me à Iacob patre meo separetis, ne descendat senectus eius cum mœrore ad infernum. Adiuro vos per Deum Abraham, Isaac, & Iacob, qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram bonam, quam ego ostendam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenam maris, quæ est innumerabilis; per Deum excelsum, qui dedit Abrahæ tolerantiam promptè offerendi in sacrificium filium suum vnigenitum Isaac, vt reputaretur ipsi Abrahæ in gloriam; per Deum, qui eruit Isaac de morte, dans pro illo arietem in holocaustum acceptabile; per Deum sanctum, qui dedit benedictionem Iacob ex ore patris sui Isaac; per Deum, qui descendit cum Iacob in Charran in Mesopotamiam, vnde exierat Abraham; per Deum, qui liberauit Iacob ex omni angustia, & dixit se daturum ei benedictionem, ne, quæso, destituar patre Iacob, ne ita me lugeat, sicut luxit Rachel, neq; rursus contenebrentur oculi eius, qui horis singulis operitur reditum meum, & ingredi ad se expectat. Remittite me ad Iacob patrem meum. Nolite, obsecro, spernere lachrymas meas, sed patri me restituite.

Hæc illo per Deum patrum adiurante, feræ illæ beluæ continuò in lacum eum iniecerunt, neq; Deum metuentes, neq; eius adiuratione ad reuerentiam moti, & quidem cùm ille singulorum vestigia stringeret manibus, & fratrum pedes rigaret affatim lachrymis, clamans, ac dicens: Fratres mei, misereminì mei. Iniecto autem Ioseph in lacum solitudinis, amarissimis lachrymis, miserabilibus'q; lamentis, atq; gemitibus, seipsum vnà & Iacob patrem deflebat, lachrymans'q;, & trahens ex alto corde longa suspiria, dicebat: Inspice, pater Iacob, quæ filio tuo contigere. Ecce enim in lacum missus sum veluti mortuus. En ipse præstolaris meum ad te reditum, pater, & ego nunc in lacu iaceo tanquam homicida. Dixisti mihi, pater: Perge ad visitandos fratres tuos cum pastoribus, & ad me cum celeritate reuertere: Sed ecce isti velut immanissimi lupi effecti sunt, & me abs te separarunt, honestissime, atq; amabilis pater. Non iam aspicis faciem meam, neq; vocem audis, neq; vltra super me innititur tua sancta, & veneranda senectus. Non iam ego vicissim intueor sacram, dulcem'que caniciem tuam, quoniam sepulto mortuo melior non est

conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius viciſsim deploret, quia ita à puero ſeparatus ſum à facie tua. Quis dabit mihi loquentem columbam, vt profecta hinc annunciet ſenectuti tuæ gemitum meum? Defecerunt, dulcis pater, & lachrymæ, & gemitus, voxq́; ipſa penitus elanguit, nec eſt qui adiuuet. O terra, ò terra, quæ clamaſti ad Deum ſanctum pro Abel iuſto iniuſtè perempto, ſicut tradiderunt nobis aui, ac parentes, quòd ſcilicet terra clamauerit propter ſanguinem iuſti, ipſa nunc quoq; clama ad Iacob patrem meum, apertè illi indicans, quæ mihi à fratribus acciderunt.

Vt autem iniecerunt Ioſeph in lacum funeſti illi, ſederunt vt comederent ouantes, ac biberent, ac veluti exultant victores fugatis hoſtibus, & capta præda, ita illi nimio cum gaudio diſcubuere. Cùm verò læti, atque geſtientes manducarent, ac biberent, leuantes oculos viderunt negociatores Iſmaëlitas venientes, qui pergebant in Aegyptum, camelos ducentes, qui aromata ferrent, dixeruntq́; ad inuicem: Multò nobis melius eſt venundare Ioſeph peregrinis negociatoribus iſtis, vt profectus hinc in aliena regione moriatur, nec ſit manus noſtra ſuper fratrem noſtrum. Eduxeruntq́; Ioſeph de lacu fratrem ſuum, tanquam feræ beluæ, accepto'q; pretio vendiderunt mercatoribus, non patris ſui mœrores conſiderantes, cui curam ingentem, angoremq́; inijciebant. Illis verò iter agentibus, contigit vt deuenirent in locum Hippodromi, vbi ſepulta eſt Rachel. Illic enim defuncta erat, cùm rediret Iacob de Meſopotamia. Vbi autem vidit Ioſeph ſepulchrum Rachel matris ſuæ, accurrens cecidit ſupra monumentum, extollensq́; vocem ſuam ingemuit lachrymans, & clamauit in amaritudine animæ ſuæ, dicens: Rachel, Rachel mater mea, exurge de puluere, & inſpice Ioſeph filium tuum, quem dilexiſti, ac vide quid illi contigit. En ipſe captiuus in Aegyptum abducitur, traditus quaſi maleficus in alienorum manus. Fratres mei omnino nudatum vendiderunt in ſeruum, & pater Iacob ignorat quomodo proditus ſum. Aperi mihi, mater mea, & ſuſcipe me in ſepulchro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suſcipe, mater, filium tuum, ne violenta pereat nece. Accipe me, mater, qui ſubitò Iacob patre deſtitutus ſum, ſicuti & tuo mater contubernio à puero priuatus ſum. Audi, mater dulcis, gemitum cordis mei, grauemq́; eiulatum, & me in tuo monumento ſuſcipe. Non enim iam ſuſtinent oculi mei lachrymarum imbres, neque anima mea gemitibus ſufficit. Rachel, Rachel, non audis vocem Ioſeph filij tui? En vi abducor, & me ſuſcipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meam. Ecce rurſus & te voco, & ne tu quidem audis me. Hîc, hîc ſupra tuum tumulum moriar, ne in alienam regionem quaſi malefactor aliquis ducar.

Vbi verò omnes ſimul aſpexerunt Iſmaëlitæ, qui emerant Ioſeph, illum ita cucurriſſe, ac ſuper tumulum Rachel matris ſuæ in faciem corruiſſe, dixerunt ad inuicem: Adoleſcens iſte præſtigias artis magicæ in nos exercere vult, vt manus noſtras poſsit effugere, nobisq́; ignorantibus euaneſcere. Comprehendamus eum igitur, & fortibus nexibus conſtringamus, ne nobis magijs ſuis auferat viſum. Accedentes itaq; ad illum, frementesq́; dixerunt: Surge iam, atq; magicam exercere deſiſte, ne te ſupra tumulum hunc percutientes, auri, quod pro te dedimus, iacturam patiamur. Poſtquam verò ſurrexit, viderunt omnes illius faciem lachrymis, ac gemitibus nimijs aduſtam, cœperuntq́; ſinguli modeſtè illum rogare, dicentes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo ſepulchrum iſtud vidiſti, cùm eſſes in huius Hippodromi via. Itaq; abiecto metu confidenter nobis eloquere quod ſit opus tuum, cur item venditus ſis. Paſtores enim illi, cùm te venderent, nobis ita dixerunt: Cautè illum obſeruate, ne fortè in via diffugiat à vobis; inſontes ſumus

nos, ecce enim prædiximus vobis. Itaq; diligenter expone cuius'nam sis seruus, pastorum'ne illorum, an liberi alicuius, causam'q; edicito, cur ita flebiliter, tanto'que cum affectu, ac studio supra tumulum istum cecidisti. Nos nempe te emimus, domini'q; tui sumus; vt seruus igitur noster tua omnia nobis edisſere. Nam cui ea magis pandere debes? Nostri iuris cùm sis, effugere vis, negligentibus nobis, vt pastores illi prædixerunt? Verùm dic nobis apertè, oramus, quis'nam sis, quod sit opus tuum, bono'que esto animo; videris enim liber. Non te vtemur vt seruo, sed tanquam fratre, aut charissimo filio. Nanq; cernimus in te maximam libertatem, atq; in statu honesto ingentem disciplinam, dignus'q; profectò es etiam Regi astare, & cum magnatibus honorari, ò iuuenis. Quippe hic decor tuus te & nunc honestissimum reddit, & paulò post liberum, ac tui iuris faciet esse, eris'q; noster amicus, & in primis familiaris in terra, ad quam te ducimus, vt læteris, & gaudeas. Quis enim huiusmodi non cupiat puerum, oculorum specie insignem, & ingenuitate, sapientia'que præstantem?

Respondens autem Ioseph, inter suspiria, & gemitus, dixit eis: Neq; seruus vnquam fui, neq; fur, neq; magus, nec vllo quidem scelere meo in manibus vestris venundatus sum, sed filius vnicè dilectus patri meo fui. Porrò pastores illi fratres mei sunt, misit'q; me pater videre eos, vt sese haberent, quippe indulgentissimus pater illorum cura macerabatur. Aliquantò enim diutius illic inter montes morati erant, cuius rei gratia me ad videndum illos miserat pater. At illi zelo magno, inuidia'q; contra me concitati, me vobis in seruum vendiderunt, auulsum à finibus, & visceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulchrum verò istud matris meæ est. Nam cùm ex Charran migraret pater meus, vt abiret in locum, vbi nunc habitat, hinc transitum habuit, atq; in eo itinere mortua est mater mea, & in hoc tumulo, quem cernitis, sepulta. Ista cùm illi audissent, lachrymati sunt, vicem illius miserantes, dixerunt'q; ei: Noli timere, adolescens, ad summum enim honoris prouehendus modò proficisceris Aegyptum ingrediens; nempe enim effigies tua tuæ ingenuitatis index est; immò nunc meliore esto animo, fratrum insidijs, atq; inuidia liber, qui te vendiderunt nobis.

At verò fratres Ioseph, vbi illum vendiderunt, allato hirco, ac mactato, tunicam eius fœdantes sanguine, miserunt patri, dicentes: Hanc in montibus iacentem inuenimus, ac continuò cognouimus Ioseph fratris nostri esse vestem, omnes'q; in mœrore sumus illius gratia. Quamobrem hanc ad te mittimus tunicam Ioseph variam, pater, cùm fratrem nostrum minimè inuenerimus. Agnosce igitur & ipse, si filij tui est; omnibus quippè visum est, hanc esse Ioseph. Cùm vidisset autem Iacob tunicam Ioseph, amaro cum gemitu, & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioseph filij mei est, fera pessima deuorauit filium meum; amaro'q; animo inter luctus, & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ego pro te, fili, magis deuoratus non sum? Vt quid mihi non continuò occurrit belua, vt satiata carnibus meis, te, fili dulcissime, reliquisset illæsum? Quare me magis non discerpsit, & dilaniauit, cibus'q; illi factus non sum, miser? Væ mihi, væ mihi, disrumpuntur viscera mea propter Ioseph. Deficite plorantes oculi mei, & caliginem obducite semper; ecce enim tunica tua in alium me impellit gemitum, fili, est enim integra. Itaq; non te fera, puto, deuorauit, dulcis fili, sed humanis profectò manibus & exutus, & occisus es. Nam si, vt fratres tui aiunt, consumptus à bestia fuisses, tunica vtiq; tua per partes discissa esset. Neq; enim fera priùs exuere sustinuisset, ac tunc demum exsatiari carnibus tuis, fili. Rursum si priùs exuisset, ac demum deuorasset, tunica tua sanguine infecta non esset. Non scissuræ vnguium in tunica, non dentium

sunt

sunt ulla vestigia. Vnde igitur sanguis? Si autem fera, quæ comedit Ioseph, ita sola fuit, quo pacto hæc omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deserto, ac destituto luctus, hic gemitus est. Ioseph lugeo, & tunicam defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbissimiq; ploratus, Ioseph, atq; tunicæ. Quomodo enim ille exutus est? Moriar ecce, Ioseph fili mi, mea lux, meumq; firmamentum, & tunica tua mecum descendet in infernum. Nolo enim iam Solis radios absque te cernere, fili mi Ioseph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioseph lux mea.

Interea Ismaëlitæ sumentes Ioseph, magno studio illum in Aegyptum deduxerunt, existimantes ob eximiam adolescentis formam pecunias plurimas à quouis ex principibus sibi conferendas. Ipsis autem per medium ciuitatis prætereuntibus, ecce Phutiphar illis continuò occurrit, intuitus'que Ioseph, percontatus est eos dicens: Dicite, negociatores, vnde est hic adolescens? Non enim vobis similis est; omnes nanq; vos Ismaëlitæ estis, hic autem formæ honestate præcellit. Qui responderunt: Nobilissimus omnino, plenus'que prudentiæ est. Dato igitur pretio, quantum illi postulauerant, summo affectu emit ab eis Ioseph. Et cùm introduxisset domum, inuestigabat, quæ'nam fuisset eius educatio. At verò ille à sancto semine iusti Abrahá, Isaac, & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magna'que constantia in domo domini sui, ac de die in diem pudicitiæ virtutem, aspectu, ac verbo magis magisq; tuebatur, habens ante oculos iugiter Deum sanctum cuncta supernè inspectantem, Deum patrum suorum, qui illum ex lacu, & morte, atque ex fratrum eripuerat scelere. Verùm ipsius cor iugiter contristabatur, ac mœrebat pro sancto patre suo Iacob. Animaduertens autem dominus eius constantiam iuuenis, atque grauitatem, summam'que disciplinam, & gratitudinem, omnia, quæ possidebat, Ioseph pulcherrimo, tanquam charissimo filio, tradidit gubernanda; neque quicquam aliud nouerat dominus, nisi panem solummodò, quo vescebatur. Sciebat enim Ioseph esse fidelissimum, expertus'que erat rem suam, ac omnem substantiam sub manibus illius in dies augeri. Porrò domina ipsius cùm vidisset Ioseph singulari pulchritudine præditum, vulnerata est acri amoris iaculo, vesania'que diaboli, & vehementi cupidine dormire cum illo cupiebat, honestissimum'que adolescentem, ac pudicitiæ fontem in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, varios'que ornatus excogitans, ac nullis omnino sumptibus parcens. Nam horis singulis mutabat amictum, faciemq; stibio, ac fucis varijs pingens, & crinibus aurum inserens, atq; impudicis nutibus subridens, castissimos tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirum infelix, hisce illecebris sancti animum facilè illaqueari posse. At verò Ioseph timore Dei vndique septus, ne simplici quidem aspectu in illam intuebatur. Postquam verò illa animaduertit artes suas, & ornatus insignes nihil iusto præualere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac solicitudine anxia quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiæ opus hortari, obseruans tempus, quo illi, velut aspis insaniens, impudicitiæ virus infunderet, impudenti'que facie dicebat ad Ioseph: Dormi mecum, nihil omnino formidans. Audacter mecum congredere, vt & ego specie tua affatim fruar, & tu vicissim mea satieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulantur. Habes tu liberã totius domus potestatem; nullus omnino ingredi præsumet ad nos, neque nostrum impedire secretum. Itaque accede ad me, mecum'que imple desiderium, valde enim vror concupiscentia tui.

Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo, & corpore inuiolabilis perstitit, atq; in tanta procella immobilis mansit. Cæterùm timore Dei cuncta repellens

ignea libidinis iacula, decora, congruaq́; sibi honestate ab se illam diuinis verbis arcebat, ita illi dicens: O mulier, istud quidem scelus implere minimè conuenit tecum, quæ domina mea es; Deum enim quidem timeo. Ecce autem & Dominus meus omnia tradidit mihi, quæ sibi & domi, & foris sunt, neque est aliquid, quod sub manu mea non sit præter te. Quàm igitur iniquũ esset, tantã vim dilectionis talis domini prodere, qui me ita dilexit? Quomodo possum coram Deo, qui scrutatur corda, & renes, huiusmodi facinus exequi? Hæc sancta verba dicebat Ioseph horis singulis ad dominam suam, corripiens, admonens, increpans, culpans. Verùm nihil diuinum mulieris auris admittebat, maioréque turpitudinis flagrabat ardore, & insita magis vrebatur obscœnitate libidinis, obseruabat'que per momenta tempus reperire idoneum, quo castissimum iuuenem impudicè violare posset. Videns autem Ioseph mulierem adeò impudenter, atq; immaniter, ceu feram, super se irruere, vt animum suum, corpus'q; corrumperet, leuauit oculos suos ad Deum patrum suorum, assidue'que orabat altissimum, dicens ita: Deus 1 Abraham, Isaac, & Iacob, Deus magne, atque terribilis, erue me ab hac fera pessima. Ecce enim ipse aspicis, Domine, mulieris insaniam, quomodo me in occulto occidere per flagitium cupit, vt vnà secum moriar in peccatis, & prorsus separer à Iacob patre meo. Liberasti me, Domine, de morte, & ab iniustis fratribus meis, libera me nunc quoq; ab insaniente fera ista, ne operibus nequam alienus efficiar à patribus meis, qui vehementer, ac piè dilexerunt te, Domine. Atq; ex alto corde trahens longa suspiria, Iacob iterum appellabat cum lachrymis dicens: Ora, pater, ipse pro filio tuo Ioseph, quoniam vehemens aduersum me concitatur bellum, quod me à Deo separare possit. Istud mulieris bellum longè atrociùs est, quàm quod mihi fratres mei inferre voluerunt. Illud necabat corpus, hoc separat à Deo animam. Scio equidem, dulcissime mi pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum sanctum ascenderunt, atq; ideo ex lacu mortis ereptus sum. Et nunc rursus exora altissimum, vt me ab hac eruat fera, quæ filium tuum perdere nititur; cui neq; in oculis verecundia, neq; in corde timor Dei est; ne sicuti finibus tuis destitutus corporaliter sum, ita & ab animo alienus efficiar. Profectus sum ad fratres meos, factiq́; sunt vt beluæ, & vt grauissimi lupi abs te auulserunt, pater sancte, & in Aegyptum deductus sum in manibus alienorum, & ecce rursus fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deserto interimere me voluerunt, hæc autem in cubiculo me discerpere inquirit. Ora, pater dulcissime, pro me filio tuo, ne coram Deo, & patribus meis moriar.

1 Si sancti non viuerent coram Deo, sed essent emortui, vt quidã nugãtur, non inuocaret Ioseph Deum Abraham, Isaac, & Iacob, cùm nõ sit is mortuorum Deus, sed viuentiũ, vt ait ipse Dominus, & Saluator.

Cùm autem verbis dominæ suæ parere noluisset, quæ illum singulis horis vrgebat, ac veluti aspis immitis illi, omni pudore abiecto, imminebat, obseruauit ipsa tempus, quo illum in thalamo solum inueniret, sicq́; peccatum consummaret. Vbi verò illum in lectulo suo, vt cupiebat, deprehendit, accedens impudenter, ipsum ad se conabatur attrahere, nequitiamq́; perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impudentiam singularem, continuò extra domum cursu exilijt, ac sicuti aquila, cùm aucupes viderit, alis cœli celsitudinem penetrat, ita & Ioseph ex his retibus fugit, ne vel dicto, vel facto vulnus exciperet; inq; illius manibus pallium linquens, diaboli laqueos fugit. Videns autem mulier illum ita effugisse, magno in mœrore erat, iamq́; plectere iustum cogitabat, accusare illum turpitudinis apud virum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypio furore succensus, interimeret Ioseph, illud simul secum reputans: Multò mihi melius est, vt Ioseph moriatur, vt vel sic requie fruar. Non enim fero tantum pulchritudinis in domo mea per momenta conspicere, cùm frui ipsa vel clam, aut palam, eximia iuuenis specie nequeam. Vocatis itaque seruis, & ancillis suis, ait: Scitis quid admiserit in me puer Hebræus, quem

constituit vir meus super domum suam? Voluit mecum impudenter congredi. Non sufficit illi potestas omnis domus nostræ, nisi me quoq; separare à viro meo conaretur. Sumptamq; Ioseph tunicam ostendit viro, probro illi dicens: Adduxisti ecce puerum istum Hebræum, vt contumeliam inferret, illuderetq; mihi vxori tuæ. Scis tu, domine mi, quòd pudica sum, atq; ideo annunciaui tibi. Auditis huiusce calumnijs vir eius, vxoris verbis protinus credidit, ita esse asserentis, iratusq; iussit continuò vinciri Ioseph, & in domum carceris mitti, maximas intentans minas, verborum illius, ac benedictionum, quæ sibi tum domi, tum foris propter Ioseph obuenerant, penitus immemor. Neq; crimen obiectum diligenter inquisiuit, sed statim aduersus eum iniustam protulit sententiam, dicens: Ioseph in carcerem conijci iubeo, nullaq; prorsus requie frui. Deus autem Abraham, Isaac, & Iacob, qui scrutatur omnium corda, cum ipso erat, deditque illi misericordiam in oculis principis carceris, ac permisit illum in carcere liberum à vinculis viuere. Neq; enim vnquam discedit benignissimus Deus noster ab his, qui metuunt illum corde perfecto.

Posthæc peccauerunt Pharaoni pincernarum princeps, ac magister pistorum, iussitq; Rex vtrunq; in carcerem trudi. Porrò Ioseph ministrabat illis. Cùm autem illi clausi detinerentur, post dies aliquot viderunt ambo somnia, quid eis breui euenturum esset, præsignantia. Ioseph autem sanctus, minister cùm esset, consuetò ingressus ad eos, animaduertit ambos mœstos, ac tristes; & cùm mœstitiæ causam percontaretur, dixerunt: Somnia vidimus, nec est qui ea nobis exponat, ideoq; in mœrore sumus. Dixit autem eis: Istud quidem Dei est, obscura quæq; reserare timentibus eum. Dicite mihi somnia vestra, vt ea vobis per me Deus meus aperiat. His auditis, pincernarum, & pistorum principes dixerunt somnia Ioseph, quæ viderant ambo. Ioseph autem paucis verbis exposuit eis exactissima fide quæcunque illis à Rege euentura erant, vt postmodum rei probauit euentus. Nanq; pincernarum principem honori suo, officioq; restituit, pistorum verò magistrum tradidit morti. Cùmq; pincernæ ventura prædiceret, orabat eum, dicens: Memento mei coram Pharaone, Regiq; de me celeriter suggere, vt me hinc educat, nihil enim peccaui, neque mali quippiam feci, sed absq; causa iniectus in domum carceris sum. O' semen electum, atq; beatissimum, quid à mortali homine subsidium quæris? Omisso Deo, hominem rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quando etiam pudicitiæ tunicam intactam, inuiolatamque seruasti. Cur, oro, castitatis lilium, deficis animo, cùm Deus tibi regnum gloriamque prouideat? Quò autem tentationem fortiùs toleras, eò illustrior tibi corona victoriæ contexitur. Vt autem (iuxta quod prædixerat Ioseph) impleretur somniorum vtriusq; solutio, post triduum fecit Pharao conuiuium omnibus optimatibus suis, recordatusq; inter epulas pistorum magistri, & pincernarum principis, alterum quidem in priorem restituit gradum, alterum verò tradidit morti.

Cùm verò oblitus esset pincerna interpretis sui, per Dei prouidentiam post duos annos vidit Pharao somnia magna, quæ sapientum omnium Aegyptiorum, omniumque magorum artem omnem, intelligentiamque transcenderent. Experrectus autem Pharao, sapientes omnes accersiri iussit, quibus cùm somnium annunciasset, nemo vim somnij explicare valuit. Rege itaq; mœrente, curisq; confecto, nunciauit ei pincernarum princeps omnia de Ioseph. Eis auditis, Pharao gauisus est gaudio magno, iussitq; continuò illum ad se adduci. Et cùm processisset ex carcere, dixit illi Pharao coram optimatibus suis: Audiui de te, quòd vir sapiens, & prudentissimus sis, & qui somnia obscura interpretari noueris. Respondit autem Ioseph Pharaoni: Indultoris sapientiæ Dei est exponere somnia. Dixit autem Pharao somnia sua coram Ioseph, & omnibus

magnatibus suis; audiuit'que continuò somniorum expositionem ex ore Ioseph, veluti ex ore Dei. Stupefactus Pharao ad tantam adolescentis sapientiam, excellens'que consilium (siquidem illi consuluerat, virum vnum constituere sapientem, atque intelligentem, vt Aegypti frumenta colligeret; futuram quippe famem ingentem dicebat; vt haberentur fruges plurimæ in tempus pressuræ seruatæ) ait ad illum: Teipsum constituam hodie super omnem Aegyptum, qui tale consilium reperisti, atque ad tui oris imperium, & Aegyptus, & omnis domus mea disponetur. Tunc imposuit illum in currum suum, omnes'que magnates partim antecedebant currum, partim circundabant eum, vnà pergentes, maximè cùm ex ore Pharaonis accepissent, secundum esse illum Aegypti Regem. Videns autem Phutiphar, qui Ioseph priùs in carcerem miserat, mirandum spectaculum, quòd sedisset Ioseph in Pharaonis curru, timuit valde, sensim'que se ex medio Principum subducens cursu in domum suam cum metu maximo se recepit, & aperiens os suum, ait vxori: Vidisti, ò mulier, signum mirabile, & insperatum, ex quo timor nobis magnus incumbit? Ioseph enim ille, qui quondam noster fuerat seruus, dominus noster effectus est, totius'que Agypti. Et ecce cum gloria Pharaonis inuehitur curru, & tanquam Rex honoratur ab omnibus. Ego autem cùm illius ferre nequirem aspectus, sensim me subripui, clam'que discesi.

His compertis, vxor viro rem aperuit, ita dicens: Notum sit tibi hodie peccatum meum, quod ego admisi. Ego sum, quæ pulcherrimum Ioseph, pudicissimum illum adamaui, cùm'que per singula momenta blandicijs plurimis, & ornatibus varijs castissimo insidiarer adolescenti, vt illo frui possem, eius'que eximia pulchritudine satiari, neque omnino efficere id quirem, vt vel verbo pudicitiam proderet, vi illum tenere contendi, vt me vel modicè toleraret. Verùm ille, dimisso pallio in manibus meis, aufugit. Ego enim eram, quæ vim illi inferre volueram, quando tibi pallium eius ostendi. Cæterùm auctor sum illi bonorum, quæ ipsi & regnum præstiti, & maximam gloriam. Nisi enim ego ita amassem Ioseph, in carcerem coniectus non fuisset. Immò verò & gratias mihi habere debet, quæ fui gloriæ ipsius causa. Iustus, ac pius, & sanctus est Ioseph, qui etiam calumniam passus, nemini prodidit. Exurge itaque, ac perge gaudens, & eum vnà cum magnatibus alijs adora securus. Surgēs autem Phutiphar studiosè cucurrit, & Ioseph sanctum reuerenter adorauit. Inter hæc impletis iam annis illius vbertatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan, mœstus'que erat Iacob cum filijs suis. Audiens autem quòd alimenta venderentur in Aegypto ad omnem copiam, dixit liberis suis: Audiui quòd in Aegypto frumenti plurimum sit, pergite igitur illuc, & emite nobis escas, ne omnes fame moriamur. Acceptis mādatis patris filij Iacob, descenderūt omnes emere sibi cibos. Cùm'que in Aegyptum peruenissent, accesserunt ad Ioseph cum reliquis, vt triticum emerent; non autem agnoscebant illum, quòd esset frater suus. Vt autem vidit Ioseph fratres suos, protinus agnouit omnes, & ait fremens: Hi decem viri exploratores pessimi sunt, atque ideo ingressi sunt Aegyptum. Comprehendite illos igitur, & in vincula conijcite; profecti enim sunt ad explorandam terram. Hoc illi aspicientes, contremuerunt, & cum metu ingenti responderunt ei dicentes: Absit hoc à nobis, domine, omnes fratres vnanimes sumus, filij'que dilecti patris vnius viri iusti. Fuimus aliquando duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus, & charissimus patri, à bestia mala peremptus est, luget'que illum pater vsque in hanc diem. Frater autem alius cum patre nostro est in terra Chanaan, relictus in solatium patris. Respondit illis rursus Ioseph cum iracundia, dicens: Quoniam quidem ego Deum sanctum timeo, & colo, istud vobis condono. Sumite igitur escas, & continuò ad patrem vestrum pergite, ac si vera dicitis, fratrem vestrum minimum, quem ille amat, adducite ad me huc,

sic'que

ſic'q; demum credam vobis. Sumentes autem triticum ad patrem ſuum cum mœrore profecti ſunt in terram Chanaan, nunciauerunt'que ei ſuſpicionem peſſimam, & iracundiam viri. Vehementer autem hac illorum relatione triſtatus eſt pater, ait'que cum gemitu: Quid hoc feciſtis? Vt quid domino Aegypti alium vos habere fratrem dixiſtis? Qui reſpondentes dixerunt ei: Ipſe interrogauit nos, cognationem'q; noſtram ſcire diligentiſsimè voluit. Dicit eis Iacob: Moriar magis, quàm Beniamin ex ſinu tollatis meo.

Cùm verò fames vrgeret, dixit eis Iacob: Si ego filijs ex Rachel penitus orbari, meiſq; chariſsimis liberis priuari debeo, vt dicitis, ſurgite, tollẽtes q; munera in manibus veſtris, pergite ſimul. Fecerunt autem ſicut præceperat eis Iacob; cùm'q; veniſſent in Aegyptum, omnes cum timore magno adorauerunt coram Ioſeph. Qui poſtquam vidit fratrem ſuum Beniamin cum metu, ac formidine aſtantem, commota ſunt viſcera eius, cupiebat'q; illum amplecti, atq; oſculari, & interrogabat cum ſummo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit ſeruus tuus pater noſter. Dicit ei rurſum: Num habet adhuc Ioſeph in corde? Et ille; Vehementer, inquit, illum habet fixum in animo, conſumiturq; ipſius deſiderio. Cum verò illum amplecti non poſſet, neq; vltra interrogare, ingreſſus in cubiculum ſuum copioſas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrem ſuũ, continuò recordatus eſt patris ſui Iacob, dicebat'q; cum lachrymis: Beati qui videre merentur diuinã ſanctæ tuæ ſenectutis effigiẽ, dulciſsime pater; neq; enim totum regnum, omniſq; gloria conferri poteſt canis tuis, ò nimium dilecte Deo. Optaui addiſcere ex ore Beniamin, an me geſtares in corde, ſicut & ego te. Idcircò fratres meos arte coëgi, ſecum adducere Beniamin fratrem meum; non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrem, & minimum fratrem, putabam'que illos inuidia concitatos, etiam filium tuum minorem Beniamin occidiſſe, atque in maiorem luctum animum tuum inieciſſe, quemadmodum & me propoſito malæ voluntatis occiderunt. Oderant quippè nos duos, quòd vterini eſſemus ego, & Beniamin. Scio, pater, quia noſtri gratia vehementer angeris, & ſolicitudine cumularis, & nunc maximè cruciatur ſenectus tua propter fratrem meum Beniamin; & ipſe enim magno cruciatu afficior, dum conſidero neminem noſtrum tuæ ſenectuti in præſentiarum aſsiſtere. Non ſufficiebat tibi luctus meus, adiectus eſt tibi, pater, & hic. Ego gemituum tuorum, atque ſingultuum ſum auctor. Durè nimis, ac crudeliter feci, Beniamin ad me venire præcipiens, dum addiſcere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam ſanctam rurſus effigiem cernere, & inſatiabiliter intendere in Angelicam faciem tuam? Deinde cùm amariſsimè in cubiculo fleuiſſet, lota iterum facie, prodijt hilaris, iubetq; introduci omnes in domum ſuam, vt cum illo conuiuium inirent.

Audite, quæſo, fratres, quomodo illos vndique in formidinem impellit Ioſeph. Iubet illos accumbere, ſingulos nominatim vocans, & per ordinem, ſicut fuerant geniti, ſtatuens, vtebaturq; per vnumquenq; quodam quaſi diuinationis modo. Propoſitus erat illi ſcyphus argenteus, quem tenens ille manu, atq; in leuã transferens, pulſabat cum dexteræ digito manus. Cùm'q; pulſaretur ſcyphus, magnum ſonitum ædebat in aures omnium aſsiſtentium. Semel igitur pulſans ait: Horum omnium primus Ruben eſt, primus ipſe in honore diſcumbat. Pulſauit ſecundò, & ſecundi nomen edixit; Symeon, inquiens, ſecundus natu eſt, ipſe quoq; ſecundò diſcumbat loco. Tertiò dehinc tinnitum digito expromens: Leui, ait, diſcumbat, & tertio honoretur loco. Atq; ita ſingulos accumbere fecit, nomine illos per ordinem vocans. Quamobrem eos in ſtuporem conuertit, maiori'q; formidine impleuit, adeò vt putarent ipſum omnia ſcire, dicerent'que ad inuicem: Putas'ne agnouit ex calice, nos ſibi antea

esse mentitos, cùm diximus Ioseph à fera pessima deuoratum esse? Magna igitur cogitationum tempestate fluctuabant. Vt autem hac eos suspicione leuaret, ex mensa sua partes ei tradit, ampliorem'q; partem fratri suo Beniamin, ita vt maiorem quincuplo, quàm cæteris miserit. Cur itaq; hoc Ioseph fratribus fecit, vt ex scypho nomina diceret singulorum? Vt scilicet illorum crimen augeret. Tunc iubet dispensatori suo, vt frumenti copiam fratribus absq; pretio daret, atq; in sacco Beniamin clam deponeret scyphum, eos'q; gaudentes continuò a se dimitteret. Haud longè à ciuitate discesserant hilares, cùm illos ille cursu insecutus, obiurgare cœpit; atq; insectari, graues'q; intentare minas, fures eos appellans, & collati sibi honoris indignos. Respondentes autem dispensatori Ioseph fratres dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuenimus in marsupijs nostris, retulimus domino nostro, nunc scyphum domini tui, qua ratione furati essemus? Absit hoc à seruis tuis. Dixit autem eis: Sacculos vestros deponite, scrutandos'q; permittite. Festinatò illi saccos deposuere ex iumentis, inuentus'q; est scyphus in sacco Beniamin. Quod illi cùm vidissent, sciderunt vestimenta sua, cœperunt'q; minas multas, & probra, & iniurias inferre ei, neq; ipsum solum, verùm & Rachel simul & Ioseph cum patre insimulabant, dicentes: Vos scandalum fuistis patri nostro, tu, & Ioseph filij Rachel. Ioseph enim regnare super nos voluit, & meritò à fera comestus est. Tu autem rursus frater eius in ignominia,& probro nos esse fecisti. Non'ne vos estis filij Rachel, quæ patris sui idola furata, se ea furatam esse negauit? Extollens autem vocem Beniamin cum gemitu, & lachrymis satisfacere singulis cœpit, ac dicere: Deus ipse patrum nostrorum scit, qui assumpsit Rachel, quemadmodum ipse voluit, qui pulcherrimi Ioseph mortem minimè ignorat, ipsum'q; modò consolatur inuisibiliter, qui videt nostra omnia, qui scrutatur corda, & renes, ipse,inquam, scit quia non hunc scyphum, vt dicitis, furatus sum, neq; tale aliquid cogitaui; ita videam patris Iacob sanctam,venerandam'q; caniciem, vt cum gaudio sancta illius osculer genua, vt scyphum istum furatus non sum. Heu, heu, Rachel, quid contigit filijs tuis? Ioseph pulcher à fera, vt aiunt, occisus est. Ecce ego nunc,mater,fur repentè,dum nescio,factus sum, & ignoro quo pacto in terra aliena seruus detineor. Ioseph in eremo cùm discerperetur à bestia, clamauit vt inueniret qui se liberaret, & non inuenit. En ego rursus, ò dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec est qui audiat me, credat'q; mihi filio tuo.

Sumpto itaq; Beniamin, regressi sunt in ciuitatem ad Ioseph, nihil habentes, quod respondere possent. Respondens autem Ioseph irato similis, ait eis: Hæccine est beneficiorum meorum retributio? Idcirco honoraui vos, vt mihi scyphum meum, in quo vaticinor, auferretis? Non'ne dixi vobis, quòd non estis pacifici, sed exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiscum; eum solum, qui furatus est calicem meum, seruum meum esse iubeo. Accedens autem vnus ex eis, Iudas nomine, posito genu orabat eum, dicens: Ne quæso irascaris, domine, si loquar. Interrogasti nos seruos tuos,dicens: Habetis patrem, aut fratrem? Diximus'q; domino nostro: Est nobis pater seruus tuus, qui duos filios habuit, quos super omnes nos diligit. Vnum ex his fera pessima discerpsit in montibus, luget'q; illum horis singulis pater, & in dolore, ac gemitu nunc vsq; persistit,atq; adeò vt terra (fermè dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterum secum detinet domi in solatium prioris filij. Nunc autem, sicut iussisti, adduximus fratrem hunc nostrum, & inuenti sumus serui tui grauissimi sceleris rei. Oro autem, vt ipse seruus tuus sim pro puero isto, modò puer cum fratribus reuertatur ad patrem. Ipsum enim ego suscepi à patre meo,& sine ipso ad eũ redire nõ possũ, ne videã patris mei amarissimam mortẽ.

Cùm audiſſet Ioſeph verba Iudæ, videret'q; eos omnes vultibus in humum demiſsis aſsiſtere, aſpiceret item Beniamin ſciſsa tunica cum gemitu proceden-tem aſtantium genibus, vt ipſi Ioſeph exorarent, quò ad patrem cum fratribus eum redire permitteret, nimis omnino turbatus eſt, commotis'q; viſceribus, a-ſtantes omnes protinus abire iuſsit. Quibus abeuntibus, leuauit vocem ſuam Ioſeph cum fletu dicens fratribus, quos retinuerat: Ego ſum Ioſeph frater veſter, non ſum comeſtus à fera, vt modò dixiſtis. Ego ſum, qui à vobis in la-cum proiectus ſum nudus. Ego ſum, quem Iſmaëlitis vendidiſtis; qui cùm omnium veſtrum genibus, veſtigijs'q; prouoluerer, nemo fuit ex vobis, qui tunc in illa preſſura miſereretur mei, ſed vt feræ beluæ in me inuaſiſtis. Verumtamen, fratres mei, nemo veſtrum timore turbetur, magis autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodum dixiſtis patri noſtro priùs, quòd ego in montibus à fera interfectus eſſem, ita rurſus læti renunciate Iacob, dicentes: Ioſeph fi-lius tuus viuit, & ecce ſedet in curru Regis, ſceptrum regni Aegypti manu te-nens. Cùm verò vocem Ioſeph audiſſent fratres eius, præ pauore, ac formidine facti ſunt velut mortui. Accedens autem Ioſeph verus ſan-ctæ propaginis palmes, oſculabatur vnumquenque eorum magno affectu, nihil prioris iniuriæ memor, vt ſibi congruum erat, eos'q; & donis, & honori-bus lætiores fecit, magno'q; cum gaudio remiſit omnes ad patrem, dicens: No-lite in via contendere omnino, ſed magis feſtinanter properate ad patrem no-ſtrum, & dicite illi: Hæc dicit filius tuus Ioſeph. Fecit me Deus Regē totius Ae-gypti, accede cum gaudio pater, & aſpice filium túum. Veni, pater, in lætitia cordis, vt videam ſanctæ ſenectutis tuæ Angelicam faciem.

Abeuntes verò cum feſtinatione renunciauerunt Iacob verba Ioſeph. Au-dito Ioſeph nomine, ſuſpirauit Iacob, lachrymas q; profundens ait eis: Quare conturbatis ſpiritum meum, vt rurſus recolam effigiem Ioſeph pulcherrimi, & optimi filij mei, doloris'q; flammam iam ſenſim extinctam, denuò vultis ac-cendere? Accedens autem Beniamin deoſculatus eſt illius genua, & mentum, dicens: Vera ſunt quæ audiſti, pater optime, & honeſtiſsime. Oſtenderunt'q; illi omnia, quæ miſerat Ioſeph. Tunc autem credidit verbis Beniamin, ſur-gens'q; cum omni domo feſtinus, & gaudens, perrexit in Aegyptum ad Ioſeph filium ſuum. Vt autem audiuit Ioſeph aduenìſſe Iacob patrem ſuum, proceſ-ſit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, magno'q; obſequentium ſtipatus cuneo, occurrit illi. Cum vidiſſet autem Iacob filium ſuum, cecidit ſuper collum e-ius, magno cum gemitu, & affectu dicens: Iam nunc lætus moriar, ex quo vi-di faciem tuam, dulciſsime fili, adhuc enim tu veraciter viuis. Am-bo'q; fleuerunt pariter & glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus referamus gloriam Pa-tri, & filio, & Spiritui ſancto, nunc & ſemper, & in ſecula ſe-culorum. Amen.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS

BENIGNO LECTORI.

QVALIS, ac quantus vir fuerit Ioannes Damaſcenus; ex Tomo noſtro ſecundo de Vitis Sanctorum, vbi eius ex omni parte geſta narrantur, ſatis diſcere potuiſti. Is in inſigni illo ſuo de Orthodoxa fide libro, tam per Orientalem, quàm Occidentalem Eccleſiam decantato, quædam inter cætera de ſacratiſsima Dei Genitrice, De Virginitatis excellentia, Dominica Cruce, ſacratiſsima Euchariſtia, ac Sanctorum reliquijs, & imaginibus narrat, quæ tibi minimè ſupprimenda eſſe duximus. Ea autem ſunt, quæ tibi mox ſubijcientur. Lege ergo ſyncero animo, candide lector, quæ ſanctus hic pater verè Orthodoxus affert; & ex eius lectione quanta ſit hæreticorum noſtri temporis, non dicam inſania, ſed perfidia, malignitasq́; cognoſces, qui tanto ſupercilio contra ſanctæ matris Eccleſiæ traditiones, & inſtituta, ſe attollere præſumunt. Verùm tu, his prorſus eliminatis, & abiectis, à piæ matris tuæ vberibus non patiaris auelli. Apud hanc enim ſolùm lux, & vita reperitur; extra eam tenebræ, & interitus. Vale.

DE

DE SANCTA VIRGINE MARIA DEI GENITRICE SERMO BEATI IOANNIS DAMASCENI.

Habetur libro iij de Ortodoxa fide cap. xij.

DEIPARAM, Dei genitricem, Deiq; parentem & propriè, & verè, sanctam Virginem celebramus. Nã vt verus Deus est, qui ex ipsa natus est, ita vera Dei genitrix 1 verum Deum ex ipsa incarnatum genuit. Deum enim dicimus ex ipsa natum esse, non vt diuinitate principium Verbi, vt Verbum esset, ex ea accipiente, sed vt ipso Dei Verbo ante secula sine initio ex Patre genito, & sine initio, & sempiternè existente cum Patre, & Spiritu sancto, in nouissimis temporibus propter nostram salutem in vtero eius inhabitante, & ex ipsa incommutabiliter incarnato, & genito. Non enim hominem 2 nudum genuit sancta Virgo, sed Deum verum; non nudum, sed incarnatum; non ex cœlo corpus traducentem, & vt per canalem per ipsam transeuntem, sed consubstantialem nobis carnem suscipientem, in seipso sustentatam. Si enim cœlitus corpus acceptum est, & non ex ea natura, quæ secundùm nos, sumptum est, quę vtilitas humanationis? Humanatio enim Dei verbi propter hoc facta est, vt ipsa, quæ peccauit, & cecidit, & corrupta est, natura vinceret eum, qui seduxerat, tyrannum; & sic à corruptione liberaretur; quemadmodum diuinus inquit Apostolus: Quoniam per hominem mors, & per hominem resurrectio ex mortuis. Si primum verum, & secundum; siquidem dicit: Primus Adam ex terra terrenus, secundus Dominus ex cœlo. Non corpus dicit ex cœlo, sed ostendit, quòd non nudus homo est. Ecce enim & Adam ipsum nominauit, & Dominum, & vtrunq; simul significauit. Adam enim interpretatur terrigena. Terrigena autem insinuat, quòd hominis natura ex terra plasmata est; Dominus verò diuinæ substantiæ est insinuatiuum.

1 Beata Virgo, vera Dei Genitrix, verum Deum ex se incarnatum genuit.

2 Nõ hominẽ nudum tantùm genuit sancta Virgo, sed etiã Deum verũ.

Rursus autem inquit Apostolus: Misit Deus filium suum vnigenitum natum ex muliere. Non dixit, per mulierem, sed ex muliere. Significauit igitur diuinus Apostolus, quòd ipse est 3 vnigenitus filius Dei, & Deus, qui ex Virgine natus est homo. Et ipse qui ex Virgine natus est, filius Dei & Deus est. Natus quidem corporaliter, secundùm quòd homo factus est, non in præplasmato homine inhabitans, quemadmodum in Prophetis, sed ipse substantialiter, & veraciter factus homo, id est in sua hypostasi animatam carnem anima rationali, & intellectuali sustentans, & ipse factus est illi hypostasis. Hoc enim designat natum ex muliere. Quomodo enim ipsum Dei Verbum sub lege factum est, si non homo nobis consubstantialis factum est? Vnde iure optimo, & pro veritate, Deiparam incontaminatã nominamus Mariã. Hoc enim nomen omne dispensationis mysterium commendat. Nam si 4 Deipara est quæ genuit, reuera Deus est

3 Vnigenitus filius Dei & Deus, ex beata Virgine natus est homo.

4 Si Deipara est quæ genuit, & Deus & homo est qui ex ipsa genitus est.

qui ex ipsa genitus est, reuera etiam & homo. Quomodo enim ex muliere genitus, natusq; Deus est, ante secula hypostasim habens, nisi homo factus est? Si autem ipse, qui ex muliere natus est, Deus est; vnus profecto est & qui ex Deo Patre natus est secundùm diuinam, & sine initio substantiam, & qui in nouissimis temporibus ex Virgine natus est, secundùm initium habentem & temporalem substantiam, id est humanam. Hoc autem vnam hypostasim, & duas naturas, & duas natiuitates Domini nostri Iesu Christi significat.

5 Vides quòd nec vocabula habere cōmunia cum hæreticis debemus?

Christiparam autem nequaquam dicimus sanctam Virginem, quia ad renuendum 5 vocabulum Theotocos, id est, Deiparæ, & Dei genitricis, scelestus, & odibilis, & cum Iudæis sapiens Nestorius id adinuenit, vt vas contumeliæ in contumeliam solius verè honoratæ super omnem creaturam, tametsi ipse cum patre suo diabolo disrumpatur. Nam & Dauid Rex, Christus dicitur, & Aaron princeps sacerdotum. Vngebatur enim & regnum, & sacerdotium. Et omnis Deifer homo, Christus, idest vnctus, dici potest, sed non natura Deus. Vnde & Deo odibilis Nestorius, natum ex Virgine, Deiferum dicere anhelauit. Nobis autem absit, Deiferum ipsum aut dicere, aut cogitare, sed Deum incarnatum. Ipsum enim Verbum caro factum est, conceptum ex Virgine, præueniens quidem ipsam carnem & in assumptione Deus, & ipsa iam ab ipso Deificata, quasi tribus simul factis vnà cum deductione eius ad esse, assumptione, existentia, & Deificatione eius à Verbo. Et sic intelligenda, & dicenda 6 Deipara Virgo, non solùm propter naturam Verbi, sed etiam propter Deificationem humanæ carnis. Quorum simul conceptio, & existentia miro operata sunt modo; conceptio quidem Verbi, carnis autem in ipso Verbo existentia, ipsa Dei matre ineffabiliter suppeditante plasmationem plasmatori, & humanationem Deo factori vniuersi, & Deificanti quod assumpsit, saluante vnione ea, quæ vnita sunt, talia qualia vniebantur. Non quidem diuinum dico solum, sed & id, quod humanum Christi, & quod super nos, & quod secundùm nos. Neq; enim factum priùs secundùm nos, posteriùs factum supra nos, sed semper ex præcipua hypostasi ambo substitere, proptera quòd ex ipso conceptionis articulo in ipso Verbo existentiam habuit. Quod igitur humanum est, secundùm propriam naturam tale est, Dei verò & diuinum, ineffabiliter, & super naturam. Præterea & carnis animatæ proprietates gessit; illas autem suscepit, dispensationis motus naturalis ratione, ordine secundùm veritatem naturaliter obseruato.

6 Quomodo beata Virgo sit intelligēda, & dicenda Deipara.

DE NATIVITATE DOMINI, EIVSQVE SANCTAE VIRGINIS DEIPARAE GENEALOGIA, DEQVE HVIVS LAVDIBVS, ET COMMENDATIONE,

SERMO BEATI IOANNIS DAMASCENI.

Habetur libro 4 de Orthodoxa fide, cap. 15.

DE ſancta, & ſuperlaudabili ſemper Virgine & Deipara Maria in prætactis mediocriter tractauimus, & quod maximè opportunum viſum eſt, repræſentauimus, quòd propriè 1 Deipara & eſt, & nominatur; nunc reliqua compleamus. Ipſe enim ante ſecula præcognitiuo Dei conſilio prædiffinita eſt, & diuerſis ſimilitudinibus, & oraculis prophetarum per Spiritum ſanctum figurata, & prædicata, in prædiffinito tempore ex Dauidica radice pullulauit, propter factas ad ipſum promiſsiones. Iurauit enim, inquit, Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et rurſus: Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar, ſemen eius in æternum manebit; & thronus eius vt ſol in conſpectu meo, & vt luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis. Et Eſaias: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Enimuero quod Ioſeph ex Dauidica tribu deſcenderit, Matthæus, & Lucas ſacratiſsimi Euangeliſtæ dilucidè monſtrarunt. Sed Matthæus quidem ex Dauid per Salomonem deduxit Ioſeph, Lucas autem per Nathan. Sanctæ verò Virginis generationē ambo ſiluerunt. Decet autem ſcire, non fuiſſe morem Hebræis, neq; diuinæ ſcripturæ, genealogias texere mulierum. Nam lex fuit, tribum non deſponſare ex alia tribu. Atqui Ioſeph ex Dauidica deſcendit tribu, & iuſtus erat. Hoc enim de ipſo diuinum teſtatur Euangelium. Non igitur præter legem, ſanctam Virginem ad deſponſationem duxiſſet, niſi ex eius ſceptro deſcendiſſet. Cùm igitur oſtenderit Euangeliſta deſcenſum Ioſeph, ſatisfactum eſſe putandum eſt.

1 Sãcta & sẽp Virgo Maria propriè Deipara eſt, & nominatur.

Præterea id nequaquam latere par eſt, quòd lex erat, viro moriente ſine

prole, fratrem eius, defuncti coniugem sibi nuptijs copulare, & suscitare semen fratri. Quod igitur partu ædebatur, secundùm naturam, secundi, id est illius, qui genuit, erat; secundùm verò legem, eius qui obierat diem. Ex serie igitur Nathan filij Dauid, Leui genuit Melchi, & Panthera. Panther genuit Barpanthera, sic ab eo denominatum. Hic Barpanther genuit Ioachim, Ioachim verò genuit sanctam Deiparam. Ex serie Salomonis filij Dauid, Matthan duxit vxorem, ex qua genuit Iacob. Mortuo autem Matthan, Melchi qui erat ex tribu Nathan, filius Leui, frater verò Pantheris, nupsit vxori Matthan, matri quidem Iacob, & genuit ex ea Heli. Erant igitur fratres vterini Iacob, & Heli, Iacob quidem ex tribu Salomonis, Heli verò ex tribu Nathan. Defuncto autem Heli ex tribu Nathan sine liberis, accepit Iacob frater eius ex tribu Salomonis, vxorem eius, & suscitauit semen fratri suo, & genuit Ioseph. Ioseph igitur natura quidem est filius Iacob ex descensu à Salomone; secundùm verò legem, filius Heli ex Nathan. Ioachim ergo venerandam, & dignam laude Annam in matrimonium duxit; sed quemadmodum vetus Anna sterilis facta, per votum & repromissionem habuit Samuelem, hunc in modum & hæc per supplicationem, & repromissionem à Deo, Deiparam profert; vt & in hoc nulla illustrium, & gloriosarum posterior habeatur.

Parit ergo gratia (Anna enim hoc interpretatur) Dominum, quod profectò indicat Mariæ nomen. Nam reuera Domina facta est omnium creaturarum, cùm conditoris omnium effecta est mater. Aeditur partu in domo ouilis Ioachim, & adducitur in templum. Deinde in domo Domini plantata, & impinguata Spiritu, veluti oliua fructifera, omnis virtutis habitaculum facta est, ab omni seculari vita, & carnali concupiscentia procul mentem sequestrans, & sic virginem animam cum corpore conseruans, vt decebat eam, quæ in sinu Deum susceptura esset. Sanctus enim existens, in sanctis requiescit. Sic igitur sanctificationem omnem exercet, & templum sanctum, & admirabile altissimi Dei dignè demonstratur. Quia ergo obseruabat virgines nostræ salutis inimicus, propter Esaiæ prædictionem dicentis: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus: vt deciperet eum, qui semper in sapientia gloriatur, ipse qui deprehendit sapientes in astutia eorum, in desponsatione puella Ioseph à sacerdotibus traditur, vt nouus liber literas scienti. Nam desponsatio, custodia Virginis erat, & virgines obseruanti depulsio.

Quando autem venit plenitudo temporis, missus est Angelus Domini ad ipsam, annuncians Domini conceptionem, & sic 2 concepit filium Dei, consubstantialem Patris virtutem, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, id est ex congressu, & semine, sed ex Patris bona voluntate, & cooperatione Spiritus sancti, suppeditauit creatori creari, & plasmatori plasmari, & filio Dei, & Deo incarnari, & humanari ex puris, & illibatis carnibus eius, & sanguinibus, primæ matris absoluens debitum. Nam quemadmodum illa sine commixtione ex Adam plasmata est, sic ista nouum Adam lege partus in vtero tulit, quem peperit super natiuitatis naturam. Natus est enim ex muliere sine patre, & ex patre sine matre. Et quoniam ex muliere, lege partus, quoniam sine patre, super naturam est natiuitatis. Et quoniam consueto in tempore (nam nouem menses complens, & decimum attingens nascitur) illud fit lege partus; quòd autē sine dolore matris, supra legē partus est. Cuius enim voluptas non præcessit, neque pariendi dolor subsecutus est, secundùm Prophetam dicentem: Priusquam dolorem partus senserit, peperit. Et rursus, Priusquam adueniret tempus dolorum partus, effugit, & peperit masculum.

2 Beatissima Virgo cōcepit filiū Dei, non ex congressu, & semine viri, sed ex cooperatione Spiritus sancti.

3 Natus est ex beata Virgine filius Dei, & Deus incarnatus.

Natus est igitur ex ea filius 3 Dei, & Deus incarnatus, non Deifer homo,

ſed Deus incarnatus, non vt Propheta actione vnctus, ſed totius vngentis præſentia, vt homo quidem fiat, quòd vngit, & Deus quòd vngitur, non tranſmutatione naturæ, ſed vnione ſecundùm hypoſtaſim. Idem enim erat vngens, & qui vngebatur; vt Deus vngens ſeipſum vt hominem. Quomodo igitur non eſt Deipara, quæ Deum incarnatum ex ſe genuit? Sic propriè, & verè Dei 4 genitrix, & Domina, quæ omnium creaturarum dominatrix, ancilla, & mater omnium conditoris effecta eſt. Quemadmodum verò qui conceptus eſt, Virginem concipientem ſeruauit; ſic & natus, ipſius virginitatem 5 ſeruauit illæſam; ſolus tranſiuit per eam, & clauſam ſeruauit ipſam. Per auditum quidem conceptio, ſed natiuitas per conſuetum parientium egreſſum, tametſi nonnulli fabulantur, per latus diuinæ matris ipſum æditum fuiſſe. Non enim impoſsibile illi erat per clauſam portam tranſire, & illius non lædere ſignacula. Manet igitur & poſt partum virgo, & 6 ſemper virgo. Nullo modo enim vſq; ad mortem, viri admiſit contactum, etſi ſcriptum eſt: Et non cognouit eam, donec peperit filium ſuum primogenitum,

4 Beata Virgo propriè & verè Dei genitrix eſt, & omnium creaturarum dominatrix.

5 Filius Dei naſcēs ex Virgine, ipſius virginitatem ſeruauit illæſam.

6 Beata Maria & poſt partum, & ſemper manſit virgo.

Sciendum autem quòd primogenitus eſt, qui primus genitus eſt, etſi etiam vnigenitus fuerit. Hoc enim primogenitum, primum natum eſſe oſtendit, non omnino autem commanifeſtat & aliorum generationem. Hoc autem vocabulum, Donec, determinati temporis præfinitionem ſignificat, non autem nunciat quod poſtea. Dicit enim Dominus: Ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſeculi: non quòd poſt ſeculi conſummationem ſeparandus ſit; nam ait diuinus Apoſtolus: Et ſic ſemper cum Domino erimus, poſt communem reſurrectionem intelligens. Quomodo enim quæ genuit 7 Deum, & ex conſequentium experientia miraculum agnouit, viri conſortium admiſit? Abſit hoc. Non modeſtæ cogitationis eſt talia cogitare, ne dicam agere. Sed ipſa beata, & ſuper naturam donorum digna effecta, dolores partus, quos effugit pariens, illos tempore paſsionis ſuſtinuit, ex materna compaſsione viſcerum, lacerum reparturiens. Et quem Deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficum interfectum videns, tanquam gladio, cogitationibus diſcerpitur. Et hoc eſt: Tuam ipſius animam pertranſibit gladius: quemadmodum illi prædixerat Dei expectator Symeon Dominum geſtans in vlnis. Sed commutat triſtitiam gaudium reſurrectionis, Dominum carne mortuum rediuiuum prædicans.

7 Nota, beata Virgo genuit Deum.

DE VIRGINITATIS SVPRA MATRIMONIVM EXCELLENTIA, SERMO BEATI IOANNIS DAMASCENI.

Habetur in libro quarto cap. 25 de Orthodoxa fide.

DETRECTANT carnales virginitati, & teſtimonium citant voluptatis adamatores, quòd maledictus omnis homo, qui non ſuſcitat ſemen in Iſraël. Nos autem reſpondebimus Deo 1 Verbo ex Virgine incarnato freti, quòd virginitas deſuper eſt, & à principio inſita naturæ hominũ. Ex virgine enim terra homo plaſmatus eſt; ex ſolo Adam Eua creata eſt; in paradiſo virginitas conuerſabatur. Dicit enim diuina ſcriptura, quòd nudi erant tunc Adam, & Eua, & non erubeſcebant. Quando autem transgreſsi ſunt, cognouerunt quòd nudi eſſent; & erubeſcentes fecerunt ſibi ipſis perizomata. Et poſt trangreſsionem, quando audiuit: Terra es, & in terram reuerteris, quando per præuaricationem mors introiuit in mundum, tunc cognouit Adam Euam coniugem ſuam, & concepit, & peperit. Quare propterea ne exterminaretur, & conſumeretur hoc genus à morte, nuptiæ conſtitutæ ſunt, vt per prolis procreationem genus hominum conſeruaretur.

1 Nota Deum Verbum ex Virgine fuiſſe incarnatum.

At dicent fortè: Quid igitur hoc vult, maſculus, & fœmina? Quid hoc, Creſcite, & multiplicamini? Ad quod dicemus, quòd hoc, Creſcite, & multiplicamini, non omnino multiplicationem per nuptialem conſociationem ſignificat. Poterat enim Deus hoc genus & alio multiplicare modo, ſi mandatum vſque in finem ſeruaſſent intemeratum. Sed ſciens Deus, præſcientia ſua omnia ſciens priuſquam fiant, quòd futuri erant trangreſſores, & morte condemnandi, anticipans fecit maſculum & fœminam, & augeri, & multiplicari præcepit.

Verùm vltra pergamus, & videamus virginitatis commendationes. Idem autem eſt & de caſtitate dicere. Noë in arcam ingredi iuſſus, & mundi ſemen cuſtodire ne periret, ſic præceptum accepit: Ingredere, inquit Deus, tu, & filij tui, & uxor tua, & vxores filiorum tuorum. Et ſeparauit eos ab vxoribus, vt cum caſtitate pelagus, & illud totius mundi naufragium euitarent. Poſt diluuij autem ceſſationem; Egredere, inquit, tu, & vxor tua, & filij tui, & vxores filiorum tuorum. Ecce rurſus propter multiplicationem nuptiæ conceſſæ ſunt. Deinde Elias, qui igneo curru in cœlum ſublatus eſt, non'ne 2 nuptias valere permiſit, & in ſublimatione ſuper homines teſtimonium accepit? Quis cœlos clauſit? Quis mortuos ſuſcitauit? Quis Iordanem diuiſit? Non'ne virgo Elias? Eliſæus verò huius aſſectator, æqualem virtutem præferens, non'ne

2 Vide virginitatē etiam in ſanctis veteris teſtamenti.

cùm super se duplari gratiam Spiritus sancti petisset, hæreditauit? Quid autem? Non'ne tres pueri virginitatem colentes igne superiores euasere, per virginitatem corporibus ab igni inexpugnabilibus factis? Non'ne Danielis corpori virginitate solidato ferarum dentes infigi non potuerunt? Non'ne cùm videndus esset Deus ab Isra'eliticis, castum corpus esse præcepit? Non'ne etiam sacerdotes seipsos castos seruabant, & ita adyta intrabant, offerebant'q; hostias? Non'ne lex magnum votum castitatem appellauit? Oportet igitur spiritualiùs accipere legis præceptum. Nam est semen spirituale, per charitatem, & timorem Dei, in mentis vtero parturienti & parienti spiritum salutis. Sic autem accipiendum est hoc: Beatus est, qui habet semen in Sion, & domesticos in Hierusalem. Quid enim si fornicator, si ebriosus, si idololatra. Beatus'ne est, si solum habet in Sion, & familiares in Hierusalem? Nullus qui rectè sapit, hoc dicit.

3 Nota, Virginitas Angelorũ conuersatio est.

Virginitas 3 Angelorum conuersatio est. Hæc omnia incorporeæ naturæ proprietas. Hæc autem dicimus, non nuptijs derogantes. Absit. Nam scimus Dominum præsentia sua nuptias benedixisse; & Paulum dixisse: Honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus. Sed bonis 4 nuptijs meliorem virginitatem agnoscimus. In virtutibus enim & intensionem, & remissiones sunt; similiter & in vitijs. Non ignoramus, quoniam nuptiarum filij sunt omnes homines, præter generis authores, atq; duces. Nam illi sunt virginitatis, & non nuptiarum plasmatio. Sed cœlibatus Angelorum est (vt diximus) imitatio. Quantò igitur Angelus hominibus superior, tantò 5 virginitas nuptijs honorabilior. Quid autem dico Angelus? Ipse Christus virginitatis gloria, non modò ex Patre sine initio, & sine duorum concursu genitus, sed & homo secundùm nos factus, super nos ex Virgine sine alieno consortio incarnatus est. Et 6 ipse virginitatem veram, & perfectam esse, in seipso demonstrauit. Hanc autem nobis legem non statuit; non enim omnes capiunt verbum hoc, vt ipse dixit; sed opere nos erudiuit, & ad illam nos confirmauit. Cui igitur non euasit perspicuum, quòd virginitas in hominibus nunc principatum tenet? Bona quidem liberorum procreatio, quam nuptiæ constituunt, & bonæ nuptiæ ob fornicationes, quas præscindunt, rabiem concupiscentiæ per legitimam commixtionem non sinentes ad iniquos furere actus. Bonæ nuptiæ, quibus non adest continendi gratia. At 7 melior virginitas, animæ potiùs fœcunditatem, quàm prolis adaugens, & Deo fructum temporaneum orationem afferens. Honorabiles nuptiæ, & torus immaculatus. Fornicatores autem, & adulteros iudicabit Deus.

4 Sed bonis nuptijs meliorem virginitatem agnoscimus.

5 Virginitas nuptijs honorabilior.

6 Dominus Iesus Christus virginitatem veram, & pfectá esse in seipso demõstrauit.

7 Bonæ nuptiæ, sed melior Virginitas.

IN LAVDEM SANCTAE, ET VIVIFICAE CRVCIS SERMO BEATI IOANNIS DAMASCENI.

Habetur libro quarto cap. xij de Orthodoxa fide.

SERMO Crucis ijs qui pereunt, stultitia est, nobis autem, qui salute respiramus, virtus Dei est. Nam spiritualis omnia dijudicat, animalis verò homo non suscipit ea, quæ spiritus sunt. Stultitia enim ijs, qui fidem non suscipiunt, & bonitatem, & omnipotentiam Dei non existimant, sed humanis, & naturalibus cogitationibus diuina scrutantur. Omnia nanq; Dei sunt super naturam, adhuc & super sermonem, & mentem. Quis enim cogitauerit, quo pacto ex nihilo ad esse, & cuius gratia deduxerit Deus vniuersa? Si naturalibus cogitationibus inuenire voluerit, non apprehendet. Animalis enim est hæc indagatio, & dæmoniaca. Si quis verò fide manuductus bonitatem, omnipotentiam, veritatem, sapientiam, iustitiam, & diuinitatem cogitet, inueniet omnia leuia, & plana, & viam rectam. Sine enim fide impossibile est saluari; nam fide omnia, & humana, & & spiritualia constant. Neq; enim agricola sine fide incidit terræ sulcum, neq; mercator paruo ligno suam ipsius animam insano maris pelago committit; non nuptiæ fiant, non aliud quicquam in vita sine fide. Fide intelligimus, ex nihilo ad esse omnia Dei virtute deducta esse. Omnia, & diuina, & humana, fide dirigimus. Fides autem est inscrutabilis consensus.

Omnis igitur actio, & miraculifera operatio Christi, maxima, diuina, & summè admiranda; omnium tamen admirabilissimum est pretiosa ipsius Crux. Per nullum enim aliud mors primi parentis destructa est, primi parentis peccatum solutum, infernus spoliatus, resurrectio donata, virtus nobis contemnendi præsentia, mortem'q; ipsam, elargita, ad antiquam beatitudinem regressio reparata, portæ paradisi patefactæ, natura nostra in dexteris Dei sedens, filij Dei & hæredes nos facti, nisi per Crucem Domini nostri Iesu Christi. Per ipsam enim hæc omnia mirificè sunt impleta. Nam quicunq; baptizati sumus in Christo, vt inquit Apostolus, in morte eius baptizati sumus, & quicunq; in Christo baptizati sumus, Christum induimus. Christus autem est Dei virtus, & sapientia. Ecce mors Christi, id est Crux, hypostatica Dei virtute, & sapientia circundedit nos. Virtus siquidem Dei est verbum Crucis, aut quia potentia Dei, id est contra mortem victoria, per ipsam nobis manifestata est, aut quia quemadmodum quatuor extrema Crucis per medium centrum continentur, & constringuntur, sic per Dei virtutem altitudo, & profunditas, longitudo, & latitudo, id est omnis visibilis, & inuisibilis creatura continetur.

Hæc

Hæc nobis signum data est super 1 frontem, quemadmodum Israëli circuncisio. Per ipsam enim fideles ab infidelibus & distamus, & discernimur. Ipsa est scutum, & arma, & trophæum aduersus diabolum. Ipsa signaculum, vt non tangat nos exterminator, vt inquit scriptura. Ipsa iacentium erectio, stantium firmamentum, baculus debilium, pastorum virga, conuertentium manuductio, proficientium perfectio, animæ salus, & corporis, omnium malorum auersio, omnium bonorum causa, peccati destructio, arbor resurrectionis, lignum vitæ æternæ, ipsum nimirum pretiosum lignum, & perquàm verè venerandum, in quo semetipsum in hostiam pro nobis Christus obtulit, atque vt sanctificatum tactu sancti corporis, & sanguinis, decenter 2 adorandum. Clauiq; & lancea, & indumenta, & sacra ipsius tabernacula adorãda, quæ sunt præsepe, spelunca, golgotha Saluatoris, viuificũ sepulchrum, Sion Ecclesiarum propugnaculum, & similia; vt Deiparens ait Dauid: Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Quod autem Crucem dicat, ostendit quod sequitur: Resurge Domine in requiem tuam: sequitur enim Crucem resurrectio. Si enim amatorum desiderabilis domus, & lectus, & amictus, multò magis Domini, & Saluatoris nostri, per quæ & saluati sumus.

1 Nota quòd Crux Christi nobis signũ data est super frontem, quemadmodum Israëli circuncisio.

2 Vide lignum viuificæ Crucis ꝑtiosi corporis, & sanguinis Domini tactu sanctificatũ decenter adorandum esse, sicq; & cætera, quæ hîc ponuntur, ad eũdem Dominum pertinentia.

Adoramus etiam 3 figuram pretiosæ, & viuificæ Crucis, tametsi ex alia materia facta est, non materiam venerantes (absit enim) sed figuram, tanquam Christi signum. Dixit enim Discipulis suis contestans: Tunc apparebit signum filij hominis in cœlo, Crucem dicens. Et idcirco mulieribus dixit resurrectionis Angelus: Iesum quæritis Nazarenum crucifixum. Et Apostolus: Nos autem prædicamus Iesum Christum, & ipsum Crucifixum. Multi enim Christi, & saluatores, sed vnus crucifixus. Non dixit, lancea perfossum, sed crucifixum. Adorandum est igitur signum Christi; vbi enim fuerit signum eius, illic & ipse erit. Materia autem, ex qua figura Crucis exprimitur, siue sit aurum, siue lapides pretiosi, aut alia quæuis materia, post figurationem, si contingat dissolui, non adoranda. Omnia igitur, quæ Deo adiacuerunt, adoramus, ipsi reuerentiam, pietatisq; cultum exhibentes.

3 Adoramus etiã figuram pretiosæ, & viuificæ Crucis ex quacunq; materia factæ, & vide rationẽ.

Hanc pretiosam Crucem præfigurauit vitæ lignum, quod in paradiso plantatum est à Deo. Nam posteaquam per lignum mors allata est, oportebat per lignum donari vitam, & resurrectionem. Iacob adorans summitatem virgæ, alternatis, cancellatisq; manibus filios Ioseph benedicens, signum Crucis manifestissimè descripsit. Virga Mosaica in similitudine Crucis mare percussit, & saluauit Israël, Pharaonem autem submersit. Manus cruciformiter extensæ Amalech repulerunt. Ligno amara aqua dulcis facta est, & petra rupta, & profundens fluenta. Virga Aaron sacri Pontificatus insigne fuit. Serpens in ligno triumphatus, qui mortuus est, ligno mortuum videntes inimicum saluante, & credentes quòd Christus in carne peccati, peccatum non sciente, in Cruce peccata affixit. Magnus Moses clamat: Videbitis vitam vestram pendentem in ligno ante oculos vestros. Et Esaias: Tota die expandi manus meas ad populum discredentem, & contradicentem. Qui hanc igitur 4 adorant, participes fiunt Christi Crucifixi. Amen.

4 Qui Crucẽ adorant, participes fiunt Christi Crucifixi.

IN SACRATISSIMVM CORPVS CHRISTI

DE SANCTIS SCILICET, ET INCONTAMINATIS EIVS MYSTERIIS SERMO BEATI IOANNIS DAMASCENI.

Habetur libro quarto cap. 14 de Orthodoxa fide.

BONVS, & omnibonus,& superbonus Deus totus existēs bonitas, propter superabundantes diuitias bonitatis suæ, non passus est solum esse bonum (id est suam ipsius naturam) à nullo participatum. Huius gratia fecit primùm quidem intellectuales, & cœlestes virtutes, deinde visibilem, & sensibilem mundum, mox ex intellectuali, & sensibili natura hominem. Cuncta igitur, quæ ab ipso facta sunt, participant eius bonitatem secundùm esse, quia ab ipso, & in ipso sunt omnia; non modò quia ipse ex nihilo illa ad esse deduxit, sed quia sunt ipsius actio, & quæ ab ipso facta sunt, conseruat, & continet. Ex abundanti autem animalia, nam secundùm esse, & vitam participando, communicant bono. Rationalia verò, & secundùm prædicta, sed non solùm, verùm & secundùm rationem. Et hæc magis familiaria quoquo pacto sunt ad ipsum, quanquam omnibus improportionaliter supereminet.

Cæterùm homo rationalis, & arbitrio liber factus, potestatem accepit indesinenter per propriam electionem vniri Deo, si permansisset in bono, hoc est, in creantis obedientia. Posteaquam verò eius, qui illum fecit, transgressus est præceptum, & morti, & corruptioni succubuit, factor, & opifex generis nostri, propter viscera misericordiæ suæ, similis factus nobis secundùm omnia, factus homo 1 est sine peccato, & nostræ naturæ vnitus est. At verò qui tradiderat nobis propriam imaginem, & proprium spiritum, quem non custodiuimus, ipse pauperem nostram, & imbecillem assumpsit naturam, vt nos purgaret, & incorruptibiles faceret, rursusq; deitatis suæ participes restitueret. Atqui oportebat non solùm primitias nostræ naturæ in participationem venire melioris, sed & totum volentem hominem & secunda natiuitate nasci, & nutriri cibo nouo, & natiuitati conuenienti, atq; ita præuenire mensuram perfectionis. Per suam itaq; natiuitatem, id est, incarnationem, & baptisma, & passionem, & resurrectionem, liberauit naturam à peccato primi parentis, à morte, & corruptione. Et resurrectionis primitiæ factus, viam, & formam, & exemplum seipsum

1 Deus omniū creator, propter viscera misericordiæ suæ, factus est homo per omnia nobis similis, absq; peccato tamen.

constituit, vt & nos vestigia eius sequentes efficiamur adoptione, quod ipse est natura, filij, & hæredes Dei, & sui cohæredes. Dedit igitur nobis (ceu iam dixi) secundam natiuitatem, vt quemadmodum nati ex Adam assimilabamur ipsi, hæreditantes maledictionem, & corruptionem, ita & ex eo nati, assimilemur ei, & hæreditate adipiscamur incorruptionem, & benedictionem, & gloriam eius.

Et quia ipse spiritualis est Adam, decuit & natiuitatem spiritualem fore, similiter autem & cibum. Atqui verò quia duplices sumus, & compositi, par etiam fuit natiuitatem duplicem fore, identidem & cibum compositum. Natiuitas igitur, per aquam nobis & spiritum donata, per sanctum, dico, baptisma. Cibus verò, ipse panis vitæ Dominus noster Iesus Christus, qui ex cœlo descendit. Nam suscepturus voluntariam pro nobis mortem, in nocte, in qua seipsum obtulit, testamentum nouum disposuit sanctis Discipulis, & Apostolis, & per ipsos omnibus alijs in seipsum credentibus. In cœnaculo igitur sanctæ, & gloriosæ Sion, antiquum Pascha cum Discipulis suis manducans, & implẽs antiquum testamentum, lauit discipulorum pedes, signum sancti baptismatis præbens. Deinde frangens panem dedit illis, dicens: Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum. Similiter accipiens calicem ex vino, & 2 aqua, tradidit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic meus est sanguis noui testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum; hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem filij hominis annunciabitis, & resurrectionem eius confitebimini, donec veniat.

2 Nota quòd Dominus noster in nocte cœnæ calicẽ ex vino & aqua benedixit.

Si igitur Verbum Dei viuens est, & efficax, & omnia quæcunque voluit Dominus fecit; si dixit: Fiat lux: & facta est: Fiat firmamentum: & factum est; si Verbo Dei cœli firmati sunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum; si cœlum & terra, aqua, ignis, & aër, & omnis ornatus eorum, Verbo Domini perfecta sunt, & homo ipse vbique diuulgatum animal; si volens ipse Deus Verbum factus est 3 homo, & ex sanctæ Virginis purissimis, & illibatissimis sanguinibus, in seipso sine semine carnem sustentauit; non potest panem suiipsius corpus facere, & vinum & aquam, sanguinem? Dixit in principio: Producat terra herbam virentem: & vsque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta, & vigorata præcepto. Dixit Deus: Hoc est corpus meum: & Hic meus est sanguis: &, Hoc facite in meam commemorationem; & omnipotenti eius præcepto, donec veniat, efficitur. Sic enim dixit, Donec veniat, & fit pluuia nouæ huic agriculturæ, per inuocationem Spiritussancti obumbrans virtus. Nam quemadmodum omnia quæcunque fecit Deus, Spiritusancto cooperante fecit; sic & nunc Spiritussancti operatione hæc super naturam operatur, quæ non potest capere nisi sola fides. Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta Virgo, quoniam virum non cognosco? Respondet Gabriel Archangelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Et nunc interrogas, quomodo panis fit corpus Christi, & vinum & aqua sanguis Christi? 4 Respondeo tibi & ego: Spiritus sanctus obumbrat, & hæc operatur super sermonem, & intelligentiam; panis autem & vinum transumuntur. Nouit enim Deus humanam infirmitatem complura vsu non trita auersari, & molestè ferre. Assueto igitur condescensu vsus, per consueta naturæ ea facit, quæ sunt super naturam. Et quemadmodum in baptismate (quia consuetudo hominibus est, aqua lauari, & oleo vngi) coniunxit oleo, & aquæ gratiam Spiritus sancti, & fecit illud lauachrum regenerationis. Hunc in modum, quia mos hominibus est panem manducare, & vinum, & aquam bibere, coniunxit his ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus, & sanguinem, vt per assueta, & quæ sunt

3 Deus Verbũ factus est homo, ex sanctæ Virginis purissimis sanguinibus sine humano semine.

4 Probat sanctus Pater p verba consecrationis, ex pane verum corpus, & ex vino & aqua verum sanguinem dñi nostri Iesu Christi effici.

secundùm naturam, in ijs, quæ sunt super naturam, collocemur. Corpus enim, quod ex sancta Virgine corpus est, secundùm veritatem coniunctum est diuinitati, non quòd ipsum corpus assumptum ex cœlo descenderit, sed quòd ipse panis, & vinum transmutatur in corpus, & sanguinem Dei.

Si autem modò requiris, quo'nam pacto id fiat, sat sit tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum, quemadmodũ ex sancta Deipara, seipso & in seipso Dñs carnem sustentauit. Et nihil ampliùs cognoscimus, quàm quòd Verbum Dei verum est, & efficax, & omnipotens; modus autem inscrutabilis. Neq; & hoc etiam dictu promptum, quomodo naturaliter per comestionem panis, & vinum, & aqua per potionem in corpus, & sanguinem comedentis, & bibentis transmutatur, & non fit aliud corpus præter id, quod prius erat ipsius. Sic & propositionis panis, vinum'q;, & aqua, per inuocationem, & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter transmutatur in corpus, & sanguinem Christi, & non sunt duo, sed vnum & idem. Fit igitur ijs, qui fide dignè assumunt, in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, & in custodiam animæ, & corporis; ijs autem, qui in infidelitate indignè participant, in punitionem, & supplicium. Quemadmodum & Christi mors credentibus facta est vita, & incorruptibilitas in fruitionem sempiternæ beatitudinis; infidelibus autem, & Domini interfectoribus, in supplicium, & pœnam sempiternam.

5 In Eucharistia rite consecrata non esse figuram, sed verum corpus, & sanguinem Domini, cōtra quosdam hæreticos nostri tēporis.

6 Nota modũ dignæ sumptionis sanctissimæ Eucharistiæ, nec sufficere ad id solam fidem.

Non est 5 figura, panis, & vinum, corporis, & sanguinis Christi (Absit enim hoc) sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente. Hoc est meum, non figura corporis, sed corpus, & non figura sanguinis, sed sanguis. Et ante hoc ipsis Iudæis: Quoniam nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam æternam. Caro mea verus est cibus, & sanguis meus verus est potus. Et rursus: Qui manducat me, viuet. Proinde cum 6 omni timore, & conscientia pura, & indubitabili fide accedamus, & omnino fiet nobis, quemadmodum credimus non dubitantes; & veneremur ipsum omni puritate animi, & corporis. Accedamus cum desiderio ardenti, & manus in Crucis modum formantes, Crucifixi corpus suscipiamus. Et apponentes oculos, & labia, & frontem, diuinum carbonem concipiamus, vt ignis in nobis desiderij assumens eo ex carbone ignitionem, comburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Carbonem vidit Esaias. Carbo autem simplex non est, sed vnitus igni. Sic panis communionis, non panis simplex est, sed vnitus diuinitati. Et corpori vnito diuinitati non vna, ac eadem illi natura est, sed vna corporis, & vnitæ diuinitatis altera. Quare amborum simul non vna natura est, sed duæ.

Pane & vino suscepit Melchisedech Abraham ex cæde alienigenarum reuertentem, qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam præfigurauit mensam, velut & sacerdos ille Christi veri sacerdotis figuram præseferebat, & imaginem. Tu es, inquit, sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedech. Hunc panem panes figurabant propositionis. Hæc est pura scilicet hostia, & incruenta, quam ab ortu vsq; ad occasum ipsi offerri per Prophetam Dominus loquitur, corpus videlicet, & sanguis Christi, in stabilimentum animæ nostræ, & corporis, inconsumptum, & incorruptum, non in secessum iens (absit enim) sed in nostram substantiam, & conseruationem, omnimodi nocumenti reparatio, sordis'q; omnis purgatio. Siquidem aurum offendit adulteratum, per iudicialem, correptoriam'q; ignitionem purgat, vt non in futuro cum mundo condemnemur. Curat enim morbos, & omnimoda damna, quemadmodum dicit Apostolus: Si nos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Cùm iudicamur autem, à Deo corripimur, vt non cũ mundo cōdemnemur.

Et hoc

Et hoc est, quod dicit: Quare qui participat corpus, & sanguinem Christi indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Per illud purgati, vnimur corpori Domini, & spiritui eius, & efficimur corpus Christi. Iste panis est primitiæ futuri panis, qui est supersubstantialis. Supersubstantiale enim ostendit, aut eum qui futurus est, idest, venturi seculi, aut eum, qui ad conseruationem nostræ sumitur substantiæ. Siue igitur hoc, siue illo modo, Christi corpus accommodatè dicitur. Nam Spiritus viuificans est caro Domini, quia ex viuificante Spiritu concepta est. Quod enim natum est ex Spiritu, Spiritus est. Hoc autem dico non auferens corporis naturam, sed viuificationem, & diuinitatem eius ostendere volens. Si verò quidam 7 exemplaria corporis, & sanguinis Domini, panem, & vinum vocauerunt, vt Deifer vocauit Basilius; non tamen post sanctificationem, sed priusquam sanctificaretur ipsa oblatio, ita vocabant. Participatio etiam dicitur, nam per ipsam, Iesu diuinitatem participamus. Dicitur & communio, & est reuera, quia communicamus per ipsam Christo, & participamus eius carnē, & diuinitatē, & quia communicamus, & vnimur inuicē per illam. Nam quia ex vno pane participamus omnes, vnum corpus Christi, & vnus sanguis, & inuicem membra efficimur, concorporati Christo existentes.

7 Quo sensu quidam sancti Eucharistiam Exemplaria corporis, & sanguinis Domini vocauerint.

Omni igitur virtute obseruemus, nè participemus participatione hæreticorum, neq; tribuamus (Nolite enim sancta dare canibus, inquit Dominus noster, neq; seminare margaritas vestras ante porcos) vt participes efficiamur erroris, & malæ fidei, atq; condemnationis eorum. Si enim omnino vnio est ad Christum, & adinuicem omnino, & omnibus comparticipantibus nobis secundùm electionem vnimur. Nam ex electione vnio ipsa fit, non sine nostra sententia, ac deliberatione. Omnes enim vnum corpus sumus, quoniam ex vno pane participamus, quemadmodum diuinus inquit Apostolus. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non vt existentia verè corpus, & sanguis Christi, sed quoniam nunc quidem per ipsa participamus Christi diuinitatem, tunc autem intellectualiter per solam visionem. Amen.

DE SANCTORVM ET RELIQVIARVM HONORE SERMO BEATI IOANNIS DAMASCENI.

Habetur libro quarto cap. 16 de Orthodoxa fide.

1 Cur honorare deceat sanctos.

2 Vide quia sancti, Dij, Domini, & Reges dicuntur, & quæ sit huius rei ratio.

3 Ecce quomodo sancti magis dormientes, quàm mortui dici debent.

4 Vide quid dicat sanctus pater de sanctorum reliquijs. Nam fontes salutares eas appellat, Dei indulto multimoda beneficia scaturiẽtes, & suauitatis vnguentum emanantes.

HONORARE 1 decet sanctos, & amicos Christi, vt filios, & hæredes Dei, quemadmodum ait Deiloquus Ioannes Euangelista: Quicunque autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quare non ampliùs sunt serui, sed filij; si autem filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Et Dominus in sacris Euangelijs Apostolis dicit: Vos amici mei estis: item, Non vos vocaui seruos; nam seruus nescit quid faciat Dominus eius. Si autem Rex regnantium, & Dominus dominantium, & Deus Deorum, conditor omnium, & Dominus dicitur, omnino & sancti, 2 Dij, & Domini, & Reges. Nam horum Deus, & Deus, & Dominus, & Rex est, & dicitur. Ego enim sum, inquit Mosi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Deum Pharaonis fecit Deus Mosen. Deos autem dico, & Reges, & Dominos, non natura, sed vt affectus regentes, illorum dominantes, & diuinæ imaginis similitudinem, secundùm quam geniti fuerunt, inobliteratam custodientes (nam & dicitur Rex, Regis imago) qui vniti sunt Deo secundùm voluntatem, quique illum suscipiũt inhabitatorem, & qui id participatione sunt effecti gratia, quod ipse est natura.

Quomodo igitur non honorandi sunt, qui cultores, & amici, & filij Dei existunt? Nam honor erga gratos, & benignos conseruos, beneuolentiæ erga communem Dominum indicium est. Hi promptuarium Dei & pura habitacula facta sunt. Inhabitabo enim in eis, dicit Dominus, & inambulabo, & ero eorum Deus. Et quòd iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos mors, dicit diuina scriptura. Nam 3 mors sanctorum, dormitio magis est, quàm mors. Laborauerunt enim in præsenti seculo, & viuunt in æternum. Et Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. At quid pretiosius, quàm in manu Dei esse? Vita enim Deus est, & lux, & qui in manu Dei sunt, in vita, & luce existunt. Quòd autem per mentem corpora eorum inhabitauerit Deus, dicit Apostolus: Nescitis quia corpora vestra Spiritus sancti habitantis in vobis templum sunt? Dominus autem Spiritus est. Et, Si quis templum Dei corruperit, corrumpet & illum Deus. Quomodo igitur non honoranda sunt animata templa Dei, & animata tabernacula? Hi viuentes in fiducia Deo assistunt.

Fontes nobis 4 salutares Dñator Christus præbuit sanctorum reliquias, multimoda beneficia scaturientes, vnguentum suauitatis emanantes; & nullus discredat. Si enim ex rupe, & firmo saxo aqua in eremo prosiliuit, volente Deo,

& ex maxilla asini Sampsoni sitienti, ex martyrum reliquijs vnguentum suaue olens emanare incredibile est? Nullo pacto profectò ijs, qui sciunt Dei virtutem, & ab ipso sanctorum honorem. In lege omnis, qui tangebat mortuum, immundus efficiebatur, verùm ij non mortui. Nam ex quo ipsa vita, is scilicet, qui vitæ causa est, inter mortuos computatus est, eos, qui in spe resurrectionis, & fide, quæ in ipso est, dormierunt, non 5 mortuos appellamus. Mortuum enim corpus quomodo miracula operari potest? Quomodo igitur per 6 eos dæmones abiguntur, infirmi curantur, cæci vident, leprosi mundantur, tentationes, & tristitiæ soluuntur, deniq; omne donum bonum à Patre luminum per eos ijs, qui inhæsitabili fide petunt, descendit? Quantum sanè laborares, vt inuenires adiutorem, qui ad mortalem Regem te adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret? Adiutores 7 ergo totius generis, Deo pro nobis supplicationes porrigentes, non honorandi sunt? Certè honorandi. Templa 8 à nobis Deo erigenda sunt in ipsorum nomine. Fructus afferendi illorum memoriam venerantibus, & in ipsis lætantibus spiritu, vt propria inuocantium lætitia fiat, ne nos non colere tentati, è conuerso ipsos irritemus. Nam ijs, à quibus Deus colitur, & eius serui delectantur; & quos despicit Deus, & eius despiciunt clientes. In psalmis, & hymnis, & odis spiritualibus, cùm compunctione & misericordia indigeamus, sanctos fide veneremur, à quibus maximè Deus colitur. Statuas illis erigamus, & visibiles imagines, & nos ipsi animatæ statuæ, & imagines ipsorum, virtutum imitatione efficiamur.

Deiparam, vt propriè, & verè Dei matrem honoremus. Præcursorem Ioannem, vt prophetam, & baptistam, & missum, & martyrem. Neque enim inter natos mulierum maior surrexit Ioanne, vt Dominus dixit; & regni eius primus præco factus est. Apostolos vt fratres Domini, & inspectores, & ministros in passionibus eius. Quos præsciens prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui Deus, & Pater, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Pastores, & Doctores. Martyres verò Domini ex omni ordine delectos, vt milites Christi, & qui eius biberunt calicem, tunc viuificæ eius mortis baptismate baptizati, vt communicantes passionibus eius, & gloriæ. Quorum exercitus dux est protodiaconus Christi, & missus, & protomartyr Stephanus. Et sanctos patres nostros exercitatores, qui diuturniore martyrio conscientiæ certauerunt; qui circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egeni, tribulati, afflicti, in solitudinibus errantes, & montibus, & speluncis, & cauernis terræ, quibus non erat dignus mundus. Prophetas ante gratiæ tempus. Patriarchas iustos, qui prænunciauerant Christi aduentum. Horum omnium attendentes conuersationem, æmulamur fidem, bonitatem, spem, zelum, vitam, tolerantiam passionum, & sustinentiam vsq; ad sanguinem, vt & corona gloriæ cum ipsis participemus.

5 Sanctos cur appellemus dormientes, non autem mortuos.

6 Nota p sanctos, dæmones abigi, infirmos curari, cæcos videre, leprosos mundari, tentationes, & tristitias solui.

7 Vidè sanctos adiutores dici totius generis humani, & pro nobis Deo porrigere supplicationes.

8 Ecce quàm multa dicit de sanctis cõtra nonorum hæreticorum insanias.

Templa à nobis Deo erigenda in ipsorum nomine.

Inuocandos, & colendos, ne non colere tẽtati ipsos irritemus.

In psalmis, hymnis & odis spiritualibus venerandos.

Statuas illis erigendas, & visibiles imagines; & nos virtutis illorum imitatores efficiendos.

DE ADORATIONE IMAGINVM SERMO

BEATI IOANNIS DAMASCENI.

Habetur libro quarto cap. 17 de Orthodoxa fide.

1 Audiant veteres & noui hæretici, nã contra eos loquitur hic sãctus pater.

QVIA nonnulli nobis exprobrant, quòd 1 adoramus, & veneramur Saluatoris nostri, & Reginæ nostræ Deiparæ imaginem, insuper & reliquorum sanctorum famulorũ Christi; audiant, quòd à principio Deus hominem ad suam imaginem fecerit. Cuius igitur gratia inuicem adoramus, nisi quatenus ad imaginem Dei facti sumus? Nam, vt inquit Deifer & magnus in diuinis Basilius, imaginis honor ad exemplaris 2 transfertur honorem. Exemplar autem est, quod imaginem efformat, & ex quo, quod deducitur, fit. Cuius gratia Mosaicus populus tabernaculum in circuitu adorabat, imaginem & formam gerens cœlestium, magis autem & totius creaturæ. Dixit igitur Deus Mosi: Vide feceris omnia secundùm formam tibi ostensam in monte. Et Cherubin obumbrantia propitiatorium non'ne opera sunt manuum hominum? Quid autem in Hierosolymis celebratissimum templum, non'ne manufactum est, & hominum arte constructum? Diuina autem scriptura accusat 3 adorantes sculptilia, ac etiam sacrificantes dæmonibus. Sacrificabant autem Græci, sacrificabant & Iudæi. Sed Græci dæmonibus, Iudæi verò Deo. Et detestabile erat Græcorum sacrificium, & damnabile; Iudæorum autem Deo benè acceptabile. Sacrificauit enim Noë, & odoratus est Deus odorem suauitatis, bonæ voluntatis, & beneuolentiæ erga se suauitatem suscipiens. Sic Græcorum sculptilia, quia dæmoniorum erant simulachra, detestabilia, & interdicta sunt.

2 Imaginis honor ad exemplaris transfertur honorem.

3 Diuinã scripturam non esse cõtra colentes imagines.

Ad hæc inuisibilis, & incorporei, incircunscriptibilis, & infigurabilis Dei quis potest facere repræsentationem? Insipientiæ igitur, & extremæ impietatis est, figurare diuinitatem. Hinc in antiquo testamento tritus non fuit 4 imaginum vsus. At verò postea quam Deus per viscera misericordiæ suæ, secundùm veritatem factus est homo propter nostram salutem, non vt Abrahæ visus est in specie hominis, non vt Prophetis, sed secundùm substantiam veraciter factus homo est, diuersatus in terra, & cum hominibus conuersatus est, miracula operatus est, passus est, crucifixus est, sepultus est, resurrexit, assumptus est. Et hæc omnia secundùm veritatem gesta sunt, & visa ab hominibus, & scripta nobis ob memoriam, & doctrinam sunt, cùm præsentes non essemus: vt, cùm non viderimus, audientes, & credentes adipiscamur beatitudinem Dei.

4 Cur in veteri testamẽto tritus non fuerit imaginum vsus, sed tãtùm in nouo.

Et quia

Et quia non omnes literas norunt, neq; lectioni incumbunt, patres nostri consenserunt, veluti quædam trophæa, hæc in imaginibus repræsentare ad promptam 5 memoriam. Siquidem ob negligentiam frequenter cogitatione non tenentes passionem Christi, imaginem transfixionis Christi videntes, in Saluatoris passionis memoriam redimus, & procidentes adoramus non materiam, sed imagine repræsentatum; vt neq; materiam, ex qua scriptum est Euangelium, neq; Crucis materiam adoramus, sed quod typo, figuráq; exprimitur. Nam quid refert Crux à materia, si non habet Christi repræsentationem? Identidem & de Dei matris imagine. Nam honor ad ipsam, in illum, qui ex ea incarnatus est, reuocatur. Similiter autem & sanctorum fortia facta præparant nos ad fortitudinem, & zelum, & imitationem virtutis illorum, & gloriam Dei. Vt enim diximus, honorem, qui exhibetur benignis, gratisq; conseruis, beneuolentiæ ad communem Dominum præseferre indicium; sic & imaginis honor ad prototypon exemplar, imaginisque veritatem transfertur. Est autem hæc traditio non scripta, perinde ac adorationis ad Orientem adorare, 6 scilicet Crucem, & alia plurima ijs, quæ dicta sunt, similia.

Fertur autem & quædam historia, quòd cùm Abagarus Edessenorum ciuitatis Rex, pictorem misisset, vt Domini similem pingeret imaginem; non valente pictore id præstare ob resplendentem faciei Domini claritatem, ipse Dominus vestimentum suæ faciei diuinæ, & viuificæ applicans, in vestimento sui ipsius 7 imaginem impressit, & sic desideranti misit Abagaro. Quòd autem plurima sancti Apostoli 8 tradiderint sine scripto, scribit Paulus Gentium Apostolus ita dicens: Ergo, fratres, state, & tenete traditiones nostras, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios: Laudo autem vos, fratres, quia per omnia mei meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones tenetis.

5 Inuētæ sunt imagines ad prōptitudinem memoriæ, & procidētes adoramus non materiā, sed imagine repræsentatū.

6 Adorare Crucem, & alia plurima, est traditio non scripta.

7 Vides quòd ipse Dn̄s Iesus Christus misit imaginē suā Regi Abagaro? Qua frō. e ergo potest qs imagines traducere?

8 Nota sāctos Apostolos plurima tradidisse sine scripto, & hæc vocātur Traditiones Apostolicæ, quæ non minus, quá ea, quæ scripta sunt, semper in obseruantia fuerunt.

NONNVLLA ET DICTA, ET FACTA EGREGIA SANCTORVM MONACHORVM EX IOANNE CLIMACO EXCERPTA.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS

CANDIDO, SYNCERO'QVE LECTORI.

MIRATVS ſæpè ſum, optime lector, cur noſtro hoc infelici tempore eam in clericatu, & monachiſmo morum, diſciplinæ'q; iacturam patiamur, vt niſi ex hoc, atq; illo ordine præſtantes quidam viri, quaſi virtutum quædam ſemina, lucernæ'q; ardentes in hac temporum caligine, ſumma Dei benignitate relicti eſſent, magno vterq; ordo contemptui, ne dicam deriſui, pateret. Id'q; cùm multis ex cauſis euenire poſsit, earum vnam vel potiſsimam eſſe reor, quòd ſanctorum præcedentim patrum exercitationes, certamina, atq; labores, quos illi pro adipiſcendis virtutibus ſuſceperunt, non conſiderant, neq; eos ante mentis oculos, tanquam in tabella depictos, ſibi proponunt, vt ad eorum exempla alacriter ſe ſe exerceant. Quòd ſi facerent, non dubitarem ego, quin patres illi de Chriſtiana Republica optimè meriti longè plures virtutum ſuarum ſucceſſores, nedum æmulos, haberent.

Vt verò quales fuerint prisci illi monachi, qui nobis tam amplos redditus, tam præclara monasteria suis optimæ vitæ institutis parta reliquerunt, quilibet facilè cognoscere posit, nec vllum quòd non sanctè vitam instituerit suam, excusationis velamen prætendat, sequentem libellum ex Ioannis Climaci diuino volumine excerptum proferimus, qui dum hac mortali carne circundatus fuit, non minus præclara operum magnitudine, quàm ipsomet silentio, & taciturnitate commissos sibi monachos edocuit. Percurre ergo quæ pater iste tibi nunc proponit, videbisq́ue, Angelos potiùs, quàm homines in carne degentes effingere, ac delineare. O si tales haberemus hodie cœnobitas, & anachoretas, quàm feliciter nobiscum ageretur; & quàm maiori veneratione hunc ipsum ordinem, qui olim mundo, tanquam præcipuus Ecclesiæ catholicæ splendor illuxit, nunc etiam omnes & susciperent, & admirarentur. Vale.

EX GRADV PRIMO IOANNIS CLIMACI

DE INANIS VITAE FVGA.

QVOD EX OMNIBVS RATIONALIBVS CREATVRIS ALII SINT AMICI DEI, ALII SERVI FIDELES, ALII INVTILES, ALII AB IPSO ALIENI, ALII VERO ADVERSARII.

CAP. I.

a Vides quòd Dñs Deus omnes rationales creaturas liberi arbitrij dignitate donauit?

CVM summæ, incomprehensibilis, atq; incircunscriptæ bonitatis Deus noster & Rex sit, (Est enim conuenientissimum, vt ad Dei seruos loqui instituentes, à Deo ipso sumamus orationis exordium) & cunctas ab se conditas rationales creaturas, liberi a arbitrij dignitate honorauerit, alij quidem amici illius sunt; alij verò fideles, ac legitimi serui; quidam penitus inutiles; alij ab ipso prorsus alieni; nonnulli autem quamuis imbecilles, tamen aduersarij. Et amicos quidem Dei propriè nos rusticiores esse arbitramur eas, quæ circa illum sunt, intellectuales, incorporeas que substantias. Fideles autem seruos eos, qui sanctissimæ illius voluntati obtemperauerunt, & impigrè, ac infatigabiliter obtemperant. Porrò inutiles seruos, quotquot diuino baptismate dignati, pacta, & conuenta cum illo legitimè non obseruauerunt. Alienos verò à Deo, atque inimicos intelligimus quoscunque à recta fide deuiasse cernimus. Hostes autem sunt ij, qui præcepta Dei non solùm repulerunt, atque à semetipsis abiecerunt, verùm eos quoque validissimè oppugnant, qui ea perficere contendunt.

MNIBVS PROPONI DEVM VITAM, ET SALVTEM. ET QVI SINT IMPII, INIQVI, CHRISTIANI, DEI AMATORES, ET CAETERA.

CAP. II.

OMNIBVS, qui voluntate, & libero arbitrio vtuntur, Deus communiter proponitur vita, omnibus salus, fidelibus, & infidelibus, iustis, iniquis, pijs, impijs, vitiosis, vitijs carentibus, secularibus, monachis, sapientibus, rudibus, sanis, imbecillibus, iuuenibus, prouectioribus, non aliter quàm infusio lucis, & Solis aspectus, temporum'que vicissitudines. Neque enim est personarum acceptio apud Deum. Impius est homo rationalis, mortalis'que naturæ, sponte vitam fugiens, creatorem'que suum, qui semper est, veluti non esse existimans. Iniquus est, qui legem Dei ob intellectum suum malum violenter intorquet, & cùm sint contrariæ hæreses Deo, se credere putat. Christianus est, qui Christum, quantum homini possibile est, imitari nititur, verbis, & operibus, & tota intentione animi in sanctam Trinitatem rectè, atque incomprehensibiliter credens. Dei amator est, qui naturalium omnium rerum, & earum, quæ per leges sine peccato permittuntur, particeps, bona, quæ potest, operari non negligit. Continens est, qui in medio tentationum, & laqueorum versatur, mores'que tranquillos, & turbis, ac tumultibus liberos, viribus omnibus imitari, & assequi contendit. 1 Monachus est ordo, & status Angelicus, in corpore materiali, & sordido consummatus. Monachus est, qui solum ad Deum acie mentis intentus, illum semper orat in omni tempore, & loco, & re. Monachus est perpetua naturæ violentia, sensuum'que vigilantissima, & indefessa custodia. Monachus est castificatum corpus, expiatum os, animus'que semper diuino lumine irradiatus. Monachus est afflictus, & mœrens animus, qui iugi mortis memoria, siue vigilans, siue obdormiens, seipsum semper exercet. Mundi derelictio est spontaneum odium, abnegatio'que naturæ ex desiderio fruendi eis rebus, quæ supra naturam sunt, tanquam ex sua stirpe progenita. Quicunque præsentis vitæ commoda sponte, alacriter'que relinquunt, prorsus aut futuri regni gratia, aut ex peccatorum multitudinis memoria, aut sola diuinæ charitatis causa istud faciunt. Porrò si quis nulla ex prædictis intentionibus duce id faciat, huius irrationabilis est renunciatio. Veruntamen finem cursus, qualemcunque inuenerit, Agonotheta noster optimus probat.

1 Ecce quid sit monachism⁹ contra modernorū hæreticorū oblatrationes.

QVID FACIENTES SECVLARES CONIVGATI AD REGNVM COELORVM PERVENIRE POSSINT.

CAP. III.

IS quidem, qui sine vxore in mundo degit, solis negociis obligatus, ei similis est, cui ferreis nexibus manus circunligatæ sunt. Ideoq; si ad solitariam, vel monasticam vitam currere voluerit, non prohibetur. Qui verò vxori coniunctus est, ei, qui vinctas habet manus, & pedes, similis videtur. Audiuiego quosdam in mundo negligenter permanentes dicere ad me: Quomodo possumus cum cõiugibus vna cohabitantes, curisq; Reipublicæ circumuallati, vitam monasticam arripere? Ad quos ego: Omnia, inquam, bona quæ facere potestis, facite, maledicta in nullum iaciatis, nemini mentiamini, à furto abstinete, contra nullum eleuemini, neminem oderitis, Ecclesias, & collectas frequentate indigentibus misericordiam præstare, neminem scandalizetis, alienis parietibus ne appropinquetis, contentiq; estote vxorum vestrarum stipendijs. Ista si feceritis, non longè eritis à regno cœlorum.

DEO IN IVVENTVTE ESSE SERVIENDVM. ET QVIS EX TRIBVS MONACHORVM STATIBVS SIT CONVENIENTIOR.

CAP. IIII.

DA labores iuuentutis tuæ Christo, & in senectute gaudebis super pacatissimæ quietis opibus. Ea quæ in iuuentute congregauerimus, cùm in senectute postea debiles fuerimus, nos nutriunt, & consolantur. Laboremus iuuenes ardenter, curramus sobriè, & vigilanter, mors enim incerta horis omnibus imminet. Hostes reuera nequissimos habemus, acerrimos, versutos, callidos, validissimos, nunquam dormientes, inuisibiles, omni materiæ impedimento liberos, ignem in manibus tenentes, templumque Dei per flammam, quæ in eis est, incendere omni studio desiderantes. Nemo cùm iuuenis est, inimicos suos dæmones audiat dicentes: Noli carnem tuam ita atterere, ne morbos, & ægritudines incurras, vix enim reperietur hac præcipuè ætate, qui hanc mortificare delegerit, etiam si se multis, & lautioribus cibis priuauerit. Hæc profectò est dæmonis astutia, idque nisibus

omnibus contendit, vt ingressum certaminis nostri mollem, & negligentiæ plenissimum faciat, finem'que & medium principio consentientem. Ante omnia illud inquirent, qui Christo fideliter seruire cupiunt, vt loca, mores, sessiones, ac studia, quæ sibi ex patrum spiritalium sententia, & ex cognitione propria competere præuiderint, eligant. Neque enim omnium est in cœnobijs degere, atque eorum maximè, qui gulæ illecebris pulsantur. Neque rursus omnium est vitæ solitariæ quietem sequi, & eorum in primis, qui ad iracundiam procliuiores sunt. Vnusquisque diligenter inspiciat, cui statui aptior sit. In tribus maximè principalibus statibus monastica continetur vita. In anachoreseos. In vnius, vel duorum contubernio. In cœnobij cum tolerantia commoratione. De anachoreseos, vel secessionis certamine, & solitudine; Ne declines, inquit Ecclesiastes, ad dexteram, vel ad sinistram, sed via regia ingredere. Medius autem prædictorum statuum aptissimus pluribus fuit. Væ enim soli, inquit, quoniam si in accediam ceciderit, aut somnum, aut desidiam, aut desperationem, non est in hominibus qui illum erigat. Vbi verò sunt congregati duo, vel tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum, ait dominus. Quis ergo est fidelis, & prudens monachus? Qui feruorem suum seruauit inextinguibilem, & indies vsque ad finem vitæ suæ ignem igni adijcere, feruorem feruori, desiderium desiderio, ac studium studio nunquam desijt.

EX IOANNE

EX GRADV SECVNDO IOANNIS CLIMACI DE VACVITATE AFFECTIONVM.

MONACHVM CARERE DEBERE OMNIBVS MVNDANIS AFFECTIBVS, QVIBVS IAM RENVNCIAVIT. ET DE TENTATIONIBVS DAEMONVM CIRCA HOC, ET QVAE ESSE DEBENT CONTRA EAS REMEDIA.

CAP. I.

QVI Deum in veritate diligit, qui futuro regno perfrui diligenter quærit, qui pro peccatis suis veraciter dolet, qui reuera supplicij, futuriq; iudicij memoria tangitur, qui metum mortis assumpsit, nihil iam 3 in præsenti seculo diliget, nullius rei curis angetur, non pecuniarum, non prædiorum, non parentum, non mundanæ gloriæ, non amicorum, non fratrum, non vllius omnino terrenæ, ac mortalis rei. Sed omnem huiusmodi affectum, omnem harum rerum curam abs se excutiens, & execrans, præterea & carnem suam odio habens, nudus, securus, impiger Christum sequitur, in cœlum semper aspiciens, atque inde adiutorium expectans, secundùm Dauid verba dicentis: Adhæsit anima mea post te: alterius'que memorabilis viri sententiam, qui dixit: Ego autem non laboraui te sequens, & diem, aut requiem hominis non desideraui, domine. Confusio sanè maxima est, his omnibus, quæ prædicta sunt, omissis, post vocationem, qua nō homo, sed Deus vocauit nos, alicuius alterius rei curam gerere, quæ nobis in hora vltimæ necessitatis, videlicet obitus nostri, prodesse non possit. Hoc enim est, quod dixit Dominus, conuerti retro, nec inueniri aptum regno cœlorum.

3 Vide verorum monachorum studia, & num ea sint quæ hæretici fingunt.

cœlorum. Non ignorans Dominus lubricum nostri tyrocinij, quod que facilè, si secularium contubernio, & familiari congressu vtamur, rursus ad seculum conuertimur, ad quendam, qui sibi dixerat: Permitte mihi vt abeam, & sepeliam patrem meum: ait: Sine mortuos, vt sepeliant mortuos suos. Solent dæmones cùm iam seculo abrenunciauerimus, nobis misericordes, ac pios ex secularibus proponere, atq; vt illos beatos, nos contra miseros existimemus ingerere, qui omni eiusmodi virtute destituti sumus. Ea vtique intentione inimici nobis ista ingerunt, vt per adulterinam humilitatem nos aut ad seculum reuocent, aut si permanserimus monachi, in desperationem præcipitent. Sed sufficiat nobis, vt gloriam professionis nostræ certiùs noscamus, huiuscemodi testimonium.

Qui in mundo degunt, vigilijs que, & ieiunijs, & laboribus, alijs que afflictionibus seipsos conterunt, cùm ad vitam monachorum veluti ad quandam probationis officinam, vel stadium secesserint, priorem exercitationem suam, vt adulterinam, & fictam, non vlteriùs arripiant. Vidi plurima, variaq; virtutum germina ab his, qui degunt in seculo, plantari, & ex inani gloria, tanquam ex cloaca, & cœno irrigari, & ex ostentatione circunfodi, atque ex laudibus humanis stercorari; quæ tamen translata postmodum in desertum solum, atq; seculi hominibus inuium, omnis q; inanis gloriæ cœnulenta aqua vacuum, confestim exsiccata sunt. Neque enim solent aquis proximæ arbores, in duris & inaquosis exercitationum locis fructum afferre. Si quis mundum omnino odit, hic tristitiam effugit. Porrò si quis qualibet visibilium rerum affectione mordetur, tristitia nondum liberatus est. Quomodo enim non contristabitur, si eo, quod diligit, priuetur? In omnibus quidem grandi vigilantia nobis, & sobrietate opus est, sed hoc ante omnia vigilantissimè attendere, & cauere debemus. Plurimos in seculo aspexi, præ solicitudinibus, & curis, occupationibusq;, & vigilijs mundanis, proprij corporis insanos motus effugisse, eos ipsos tamen cùm exuti curis omnibus, vigilijsq; ad monasticam vitam conuolassent, turpiter, ac miserabiliter corporis commotione sordidatos.

MONACHI QVOMODO COGNOSCANTVR PER ANGVSTAM VIAM INCEDERE. ET QVOMODO REGENDI IVVENES DELITIOSI, QVI E SECVLO AD MONASTERIVM VENIVNT. CAP. II.

ATTENDAMVS nobis ipsis, ne fortè dum per angustam, & arduam viam nos pergere asserimus, latam, & spatiosam teneamus, nosq; ipsos seducamus. Angustam 4 viam tibi indicabit ventris afflictio, pernoctatio stabilis, aquæ mensura, panis inedia, ignominiæ salubre & purgatiuum poculum, subsannationes, irrisiones, ludibria, abscissiones

4 Aspice angustam viã monachorum.

propriarum voluntatum, offensionum tolerantia, contemptus nostri sine murmuratione toleratio, vim sibi in tolerando cotumelias inferre, iniurias fortiter perpeti, detrahentibus non indignari, contemnentibus non succensere, condemnantibus humilitatem exhibere. Beati qui prædictam viam tenent, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Nemo in cœlestem thalamum coronatus ingreditur, nisi qui primam, & secundam, & tertiam abrenunciationem impleuerit; vt scilicet ſ primò abrenunciet rebus omnibus, & hominibus, & parentibus; secundò voluntati propriæ; tertiò inani gloriæ, quæ solet obedientiam subsequi. Exite de medio eorum, & separamini, & immunditiam seculi nolite tangere, dicit Dominus. Quis enim apud illos miracula vnquam fecit? Quis mortuos suscitauit? Quis dæmones expulit? Profectò nullus. Hæc enim sunt monachorum insignia, quæ mundus capere non potest. Nam si posset, superflua esset exercitatio, videlicet secessio. Quotiens post abrenunciationem nostram dæmones parentum, aut fratrum memoria corda nostra importunè accendere cœperint, tunc maximè aduersus eos orationis arma capiamus, atque sempiterni ignis memoria nos ipsos incendamus, & huius consideratione improbum, & importunum cordis ignem extinguamus. Si quis eius rei nulla se affectione tangi putat, cuius priuatione tristatur, hic perfectè decipitur. Quicunque iuuenes corporum amoribus, & delicijs insanè addicti, postmodum vitam monasticam adire cupiunt, tota intentione animi, omniq; vigilantia seipsos exercere studeant, sibiq; delicijs omnibus, & vitijs abstinendum persuadeant, ne fortè fiant illorum nouissima deteriora prioribus. Portus enim & salutis, simul & periculorum causa est. Atque hoc nouere, qui intellectuale istud mare nauigant. Miserabile sanè spectaculum, eos in portu naufragium passos aspicere, qui in mari seruati fuerint.

ſ Nota veram paupertatem Euangelicã requiri in monachis.

EX GRADV TERTIO IOANNIS CLIMACI DE PEREGRINATIONE, ET SOMNIIS.

QVI MVNDVM DESERIT, ET AD RELIGIONEM CONFVGIT, NON DEBET VLTERIVS EO REVERTI, ESTO À PARENTIBVS, ET AMICIS CVM LACHRYMIS REVOCETVR.

CAP. I.

QVI à feculo peregrinatur, mundum iam nullatenus attingat. Solent enim diu fopita vitia facillimè reuiuifcere. Eua à paradifo inuita exulat, monachus patria fua fponte fe abdicat. Illa enim rurfus ad concupifcendum inobedientiæ lignum pertracta fuiffet; hic autem periculum profectò à carnalibus propinquis fuftinuiffet. Fuge non fegniùs quàm infeftifsimum flagellum, ruinæ proxima loca. Eius enim fructus, qui non adeft, non vfq; adeò defiderio mouemur. Neque hic fallaciæ furum modus te velim lateat. Suggerunt plerunque nobis, vt à fecularibus non feparemur, mercedem inde maximam nos confecuturos afferentes, fi videntes fœminas nofipfos contineamus, ac reluctando concupifcentiam fuperemus. Cùm annos aliquot remoti à patria egerimus, parum'que religionis aliquid, vel compunctionis, vel continentiæ nobis ipfis acquifierimus, tunc iam cogitationes vanitatis acriùs incumbunt; vt'que iam reuertamur in patriam, importunè fuggerunt, ad ædificationem, formam'que, & vtilitatem plurimorum, qui actus noftros, & opera illicita nouerunt. Quòd fi quam docendi facultatem, aut tenuem fcientiam fuerimus adepti, tunc iam vt animarum feruatores, &

magistros ad seculum redire persuadent, vt quæ in portu benè congregata sunt, pessimè in pelago dispergant. Non vxorem Loth, sed ipsum imitari studeamus. Anima quippe quæ illuc, vnde exierat, conuersa fuerit, vt sal infatuabitur, iam'que immobilis manebit. Fuge Aegyptum, atque ita fuge, vt nunquam illuc reuertaris. Corda enim, quæ illuc reuersa sunt, pacatissimam, quietissimam'que terram Hierusalem non aspexerunt. Illicitum tamen non est, vt hi, qui in initio conuersionis ob tuendam spiritalem infantiam suam, omnia, patriam'que reliquerunt, cùm perfectè purgati fuerint, ad eam vtiliter redeant, ea scilicet intentione, vt cùm ipsi salute potiti fuerint, nonnullis etiam causa salutis fiant; siquidem & Moyses ille, qui Deum viderat, ad salutem gentis suæ ab ipso Deo missus, plurima in Aegypto pericula, videlicet in mundo tenebras pertulit. Vtilius est parentes mœrore afficere, quàm Deum. Ille enim nos formauit, simul & redemit; illi verò quos dilexerunt, nonnunquam perdiderunt. Peregrinus ille est, qui veluti alterius linguæ, inter ignotæ sibi linguæ homines, in sui agnitione secum habitat. Non quò propinquos nostros, & patrios agros oderimus, idcirco ab illis secedimus. Absit id penitus. Sed vt detrimentum, quod ab illis in nos manare solet, fugiamus. Qua in re, sicut ferè in omnibus alijs, Dominus noster nobis magister, & documentum est, qui & ipse sæpenumero parentes reliquisse deprehenditur. Et cùm à quibusdam audisset: Ecce mater tua, & fratres tui quærunt te: mox Præceptor noster optimus impassibile nobis odium subinsinuauit, dicens: Mater mea, & fratres mei sunt hi, qui faciunt voluntatem Patris mei, qui in cœlis est. Ibi tibi pater sit, qui ad deponendam peccatorum sarcinam collaborare tibi & potest, & vult. Mater verò compunctio sacra, quæ te possit à sordibus abluere. Frater aũt is, qui tecũ ad cœlestem cursum perficiendum laborat, & certat. Sociam tibi, & vxorem quære, quæ nunquam à te separetur, memoriam mortis. Porrò filij tibi amantissimi sint, gemitus cordis. Seruum posside, corpus tuum. Amicas verò, sanctas virtutes Angelicas, quæ tibi exitus tui tempore auxiliari poterunt, si eas modò tibi amicas familiarius feceris. Hæc est sanè generatio quærentium Dominum. Affectus Dei parentum excludit affectum. Qui verò vtrunque se habere dicit, ipse se decipit, cùm audit Dominum dicentem: Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Et, Non veni, inquit Dominus, pacem mittere in terram, & charitatem parentum ad filios, & fratres, qui mihi seruire delegerunt; sed gladium, & pugnam. Separare enim veni amatores Dei ab amatoribus seculi; terrenos, & materiales ab his, qui terrena omnia, omnem'que materiam superauerunt; gloriæ auidos ab humilibus. Lætatur enim Dominus in hac contentione, & separatione, dum fit propter illius charitatem. Caue, obsecro, ne fortè cuncta aquarum tibi plena reddantur, si propinquorum affectu, & amore tenearis, atque diluuio amoris seculi cum eis vnà pereas. Noli misereri parentum, & amicorum lachrymis, alioqui in æternum lachrymaberis. Quotiens te, vt apes, circundederint, immò verò vt vespæ, ac super te lamentari cœperint propinqui tui, constanter, ac celerrimè ad mortis, atque operum tuorum considerationem conuertere, vt dolore dolorem possis excludere.

Qui post abrenunciationem cum secularibus versatur, siue iuxta illos commanet, prorsus aut in eosdem laqueos incidet, aut cor in eiusmodi cogitatione inquinabit, aut certè, si non inquinatus fuerit, eos, qui inquinantur, iudicans, atque condemnans, & ipse inquinabitur.

SOMNIIS

SOMNIIS NON ESSE CREDENDVM, ET QVANDO DAEMON SIT PROPHETA, ET QVANDO NON.

CAP. II.

CVM relictis domibus, & propinquis nostris, diuinæ charitatis causa nosipsos peregrinationi exposuimus, tunc iam dæmones in somnijs nos perturbare moliuntur. Propinquos nobis subinsinuant, aut plorantes, aut morientes, aut nostri causa languore aliquo, vel etiam detrimento fatigatos. Qui igitur somnijs credit, similis est ei, qui post vmbram suam currit, & eam apprehendere nititur. Dæmones inanis gloriæ in somnijs prophetice quæ futura sunt, vt astutissimi, nobis inijciunt, atque ea nobis per somnium prænunciant, vt cùm impleta fuerint quæ per quietem vidimus, stupore maximo detineamur, & quasi iam propheticæ gratiæ proximi, cogitatione tumescere incipiamus. In his qui sibi credunt, dæmon sæpè propheta fit. Porrò ijs, qui eum spernunt, semper mentitus est. Spiritus enim cùm sit, quæ intra hunc aërem sunt, videt omnia, & cùm intellexerit moriturum aliquem, id per visum leuioribus prædicit; quemadmodum & venefici mortem nobis prædicere possent. Nihil nanq; futurorum ex præscientia nouerunt. In Angelos lucis, & martyrum speciem sæpiùs se transfigurant, accedentesq;, seipsos nobis per somnium ostendunt, elationeque & subito quodam gaudio afficiunt. Hoc autem tibi erit deceptionis signum. Cruciatus, & iudicia, & deliria postremò in nobis impressa relinquunt, atque experrectos, trementes, mœstosq; relinquunt. Cùm in somno dæmonibus credere cœperimus, tunc iam & vigilantes ab ipsis illudemur. Qui somnijs credit, per omnia reprobus est, & stultus. Qui verò eis nulla ratione credit, hic reuera philosophus est habendus. Solis eis crede, qui tibi cruciatum, & iudicium denunciant. Quod si te desperatio conturbat, & istud est à dæmonibus.

EX IOANNE

EX GRADV QVARTO IOANNIS CLIMACI DE OBEDIENTIA.

QVI RELIGIONIS VIAM INGREDI DESIDERAT, ANTE OMNIA DE PROVIDO SIBI GVBERNATORE PROVIDEAT, QVEM CVM ELEGERIT, PROMPTE EI DEBET OBEDIRE, ET IN NVLLO EVM IVDICARE.

CAP. I.

QVICVNQVE ad intellectualis congreſsionis ſtadium exire conamini, quicunq; iugum Chriſti tollere ſuper ceruices veſtras cupitis, & ſarcinam veſtræ ſimilem alterius collo imponere ſatagitis, quicunque venditiones veſtras ſponte ſcribere curatis, vt pro illis in æternam libertatem conſcribamini, quicunque aliorum manibus ſublati, & natantes mare hoc magnum traijcitis, ſcitote quòd breuem quandam, & aſperam viam pergere conamini, in qua vnus & ſolus latet error, quem Græci ἰδιορυθμίαν, propriam complacentiam dicere poſſumus, cùm ſcilicet quiſque ſibi idoneus ad ſe regendum, & moderandum videtur. Quem qui effugerit, ad ea, quæ honeſta, & ſpiritalia ſunt, ac diuinæ maieſtatis oculis gratiſsima, ferè ante veniet, quàm ire cœperit. Obedientia eſt enim, nunquam ſibi, ne in his quidem, quæ videntur optima, vſque ad conſummationem vitæ credere. Cùm igitur ceruicem noſtram in Domino inclinare, atque alteri credere, deſiderio acquirendæ humilitatis, ac propriæ ſalutis infiſtimus, ante huius militiæ ingreſſum, ſi qua in nobis eſt calliditas, & prudentia, gubernatorem cautiſsimè examinemus, & diſcernamus, atque (vt ita dixerim) tentemus, ne fortè

nautam pro gubernatore, languentem pro medico, vitiosum pro vitijs carente, postremò infestum pelagus pro placidissimo portu ignari deligamus, nobis'que ipsis paratum, promptum'que naufragium constituamus. Cùm verò pietatis, & obedientiæ stadium fuerimus ingressi, minimè iam optimum institutorem nostrum in aliquo penitus dijudicare licebit, etiam si in illo (homo enim est) modica aliqua delicta animaduertamus. Si verò aliter fecerimus, nihil nobis obedientia prodesse poterit. Necesse omnino est, vt qui fidem certam, & immobilem ad magistros suos habere cupiunt, eorum rectè facta profundo corde hauriant, ea'que indelebiliter memoriæ commendent, vt cùm dæmones infidelitatem aduersus eos vllam nostris cordibus inserere conati fuerint, ex his quæ memoria tenemus, illorum ora obstruamus. Quanto enim fuerit in corde viridior fides, tantò corpus ad officia omnia, & ministeria promptius occurrit. Qui verò per infidelitatem offenderit, lapsus est. Omne enim, quod fidei caret fundamento, peccatum est. Cùm tibi cogitatio suggesserit, vt Prælatum aut dijudices, aut damnes, ab ea non secus quàm à fornicatione caue. Neque prorsus huic serpenti requiem præstes, non locum, non ingressum, non initium; sed loquere ad huiusmodi draconem, atque eum his verbis incesse: O' malignissime seductor, non ego ducem meum iudicandum suscepi; sed ille me; non ego illius, sed ille mei iudex est. Arma quidem iuuenum, psalmorum cantus; murum verò orationem; lauachrum autem, mundissimas lachrymas esse patres diffiniunt; beatam verò obedientiam, confessionem, qua sine vitiorum nemo Deum videre merebitur.

DE CONFESSIONE PECCATORVM PVRE' FACIENDA, ET DE POENITENTIA LATRONIS, QVI MONASTERIVM INGRESSVS EST, AC MIRABIBILI EIVS CONFESSIONE PVBLICA.

CAP. II.

ANTE omnia verò culpas nostras præclaro iudici nostro soli confiteamur, omnibus'que, si ita ille iusserit, confiteri simus parati. Nam in lucem educta vulnera nunquam in deterius proficient, sed sanabuntur. Cùm in cœnobium quoddam deuenissem aliquando, animaduerti iudicis, pastoris'q; optimi terribile iudicium. Nam dum illic moram traherem, contigit quendam ex latronum ordine ad monasticæ conuersationis gratiam venire. Quem optimus ille pastor, peritissimus'q; medicus, per dies septē quiete omni perfrui iussit, vt monasterij statum, normam'q; omnem perspiceret. Post diem verò septimum seorsum accitum pastor interrogat, num sibi censeret optimum, cum illis vnà habitare. Cùm verò illum sibi cum omni synceritate

antiuentis voce respondisse cerneret, rursum, quid in seculo iniquum operatus esset, interrogat. Postquam ergo illum sibi promptè & rationabiliter omnia confessum vidit, iterum ad illum tentandi gratia dicebat: Volo vt hæc, omni cœtu fratrum astante, confitearis, & detegas. Ille autem reuera sua detestans scelera, omni'que confusione calcata, indubitanter id se facturum pollicitus est. Et si vis, inquit, etiam in Alexandriæ ciuitatis medio id faciam. Deinde collectis in Ecclesia pastor omnibus ouibus suis (erant autem numero CC XXX) cùm consummarentur diuina mysteria (erat enim dies Dominicus) lecto Euangelio, inferri iam reum illum nihil contra querentem iubet, quibusdam illum ex fratribus trahentibus, modicè'q; verberantibus vinctum post terga manus, & asperrimo 6 cilicio amictum, conspersum'que cinere caput præferentem, adeò vt ex ipso aspectu omnes stupefacti, protinus exorto gemitu ingenti, proclamarent, ac mugitum redderent. Neque enim quisquam illorum quid fieret sciebat. Cùm verò iam Ecclesiæ ianuis appropinquaret, magna illum, & terribili voce compescuit sacrum illud caput clementissimi iudicis; Sta, inquiens, es enim indignus, vt huius loci limen attingas. Tum ille pastoris voce percussus, quæ ad illũ ex intima veri medici, sapientissima'que ratione sonuerat (videbatur enim sibi, vt nobis postea sub iureiurando firmabat, non vocatis hominis, sed terribilis tonitrui vocem audiuisse) tremebundus, & omnino pauore turbatus, in faciem protinus corruit. Cùm verò iaceret humi, & pauimentum madefaceret lachrymis, permittitur ab admirabili medico, qui cuncta ad illius salutem moliebatur, formam'que salutis, ac certissimæ humilitatis omnibus dari cupiebat, cuncta quæ gesserat, singulatim, & per species dicere. Ille verò cum horrore ingenti omnia singulatim confessus est, quæ audiens omnis cætus penitus exhorreret. Non tantùm enim quæ per corpus præter naturam, ac secundùm naturam in irrationabilibus, & mutis animantibus deliquerat, verumetiam veneficia, & homicidia, & cætera, quæ audire, aut scripturæ tradere fas non est, omnino nihil reticens. Confessum igitur statim 7 tonderi, fratribus'q; aggregari permisit. Ego verò sancti illius admiratus sapientiam, seorsum interrogaui illum secretius, cuius rei gratia tam peregrinam iudicij formam exhibuisset. Ille autem vt verus medicus; Duarum, inquit, rerum gratia. Primùm quidem, vt confitentem per præsentem, temporalem'q; confusionem æterna confusione liberarem; quod & factum est. Neq; enim ex pauimento surrexit, ò Ioannes, quin peccatorum omnium remissione potitus sit. Nolim autẽ vllo huius rei scrupulo mouearis. Nam vnus ex fratribus, qui illic aderant, mihi procerum quendam, ac terribilem se vidisse asseuerauit, conscriptam chartam, & calamum tenentem, & cùm frater ille humi prostratus peccatum confitens pronunciaret, hoc ille calamo delebat, & meritò sanè; Dixi enim, inquit, pronunciabo aduersum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Secundò autẽ, quia habeo nonnullos, qui peccata quidem necdum confessi sunt. Quocirca iam & illos ad confessionem hoc exemplo prouoco, qua sine nullus remissione potietur.

6 Ecce quomodo cinis, & ciliciũ signa sunt, & habitus pœnitentium.

7 Sẽper quãdo quis monachus fiebat, tondebatur.

DE

DE CHARITATE NONNULLORUM MONACHORUM, CONVERSATIONE SANCTA EORUNDEM, AC SALUBERRIMIS COLLOCUTIONIBUS, RELATIO IOANNIS CLIMACI.

CAP. III.

ET alia igitur plurima admiranda, & memorabilia in illo dignissimo, semper'que memorando, & grege, & pastore perspexi, ex quibus plurima nobis referare animus est. Permansi enim apud illos tempus non modicum, illorum assiduè conuersationem, ac viuendi genus explorans, stupens'que quomodo terrestres illi, cœlestes Angelos imitarentur. Charitatis quidem omnes sibi inuicem insolubili vinculo constringebantur, & quod est omnino mirabilius, nulla apud illos inepta confidentia, nullus ociosus sermo deprehendi poterat. Obseruabant verò id cautissimè, vt in nullo fratris vulneraretur conscientia. Quòd si quis inter eos quenquam odisse inueniretur, hunc pastor vt damnatitium ad separatum huiusmodi reis monasterium, veluti in exilium mittebat. Maledixerat aliquando vnus ex illis proximo suo, quem protinus pater sanctus eliminari iussit, æquum non esse asserens, in monasterio visibilem, atq; inuisibilem diabolum perpeti. Vidi ego apud sanctos illos res maximè sanè vtiles, atq; admiratione dignissimas, fratrum cœtum in vnum collectum, Christi'que charitate deuinctum, in vtraq; vita, actiua scilicet, & contemplatiua mirabilem. Adeò enim seipsos singuli diuinis rebus exercebant, vt ferè nihil opus haberent à patre admoneri sed se inuicem vltro ad diuinam euigilationem excitarent. Nam erant 8 statutæ illis, & meditatæ, & solidatæ sanctæ quædam, & diuinæ exercitationes. Porrò si quando contingeret, vt eorum aliquis, absente Abbate, quicquam maledici, aut aliter noxij, vel ociosi sermonis loqui cœpisset, occulto nutu latenter eum frater alius grauitatis admonens, illum à cœpto sermone retrahebat. Quod si ille fortassis minus animaduerteret, iam qui admonuerat, prosternebat se ante illum toto corpore. Si quid verò necessariò loquendum erat, omnis illorum sermo, iugis erat mortis collocutio, vel admonitio, æterni'que iudicij consideratio.

8 Ex his, quæ hîc & deinceps ponuntur, vides quales fuerint sanctorũ horum monachorum exercitationes, & num hi tales sint, quales modò effingunt hæretici.

EX IOANNE
DE COCO MONASTERII
EORVNDEM, DE SPIRITALI DICTORVM MONACHORVM OPERE, ET DE MODO CORRECTIONIS DELICTORVM.
CAP. IIII.

NON præteribo ſilentio coci monaſterij illius admirabilem, ſingularemq́; virtutem. Cùm enim illum animaduerterem in tam frequenti, perpetuoq́; miniſterio, iugiter ſecum habitare, gratiamq́; poſsidere lachrymarum, oraui ſupplex, vt mihi quo'nam modo meruiſſet iſtiuſmodi gratiam, reuelare dignaretur. Qui tandem precibus fatigatus meis, ita reſpondit: Nunquam me hominibus ſeruire arbitratus ſum, ſed Deo, & indignum meipſum quiete omni iudicans, ex huius ignis contemplatione, ſempiterni incendij iugi memoria compungor. Aliud iterum ſingulare virtutis illorum genus referre placet. Nam ne ad menſam quidem ſedentes, à ſpiritali opere ceſſabant. Cæterùm ſigno quodam, nutuq́; incognito, occultæ in animo orationis ſemetipſos beati illi viri admonebant. Neq; verò ad menſam ſolùm reſidentes, hoc eos facere animaduerteres, verùm & cùm ſibi obuiarent, & cùm ſimul conuenirent, id faciebant. Porrò ſi quis ipſorum in aliquo vnquam deliquiſſet, videres fratres alios modis omnibus ab illo flagitare, vt ſibi curam reddendæ patri rationis relinqueret, atque debitam increpationis vehementiam perpeti ſineret. Quod quidem diſcipulorũ opus maximus ille vir cùm exploraſſet, leuiore iam increpationis genere vtebatur, ſciens eum, qui corripiebatur, inſontem eſſe. Neq; tamen quis propriè deliquiſſet inquirebat. Quando verò apud illos locum inueniret aut ocioſi ſermonis, aut ſcurrilitatis memoria? Si quis autem ex illorum numero aduerſus fratrem contendere vnquam cœpiſſet, præteriens alter aduoluebatur illorum genibus, ſicq́ue iracundiæ motum mitigabat. Quòd ſi ſeruare illos iniuriæ memoriam ſenſiſſet, rem protinus ad eum referebat, qui poſt Abbatem ſecundus in monaſterij regimine præerat, eosq́; ante occaſum Solis in gratiam reuocare nitebatur. Sin verò illi obdurati ampliùs exaſperarentur, aut cibum ſumere vſq; ad reconciliationem non permittebantur, aut certè monaſterio expellebantur. Laudabilis ſanè, memorabilisq́; diligentia, ex qua fructus vberrimus gignebatur, atque naſcebatur.

DE HVMILITATE, OBEDIENTIA, GRAVITATE, ATQVE SANCTITATE SENVM EIVSDEM MONASTERII.

CAP. V.

PLVRIMI apud sanctos illos viros deprehensi sunt actu, & speculatione, districtioneq́ꝫ, & humilitate mirabiles. Videres in eis terribile quoddam, Angelicumq́ꝫ spectaculum, senes 9 canicie verendos, augustiore facie, infantium in morem ad obediendum semper paratos, huc illucq́ꝫ discurrere, gloriamq́ꝫ sibi maximam per humilitatem comparare. Vidi illic viros, quinquaginta ferè annos in obedientiæ certamine egisse, à quibus cùm addiscere orarem, quam ex labore isto consolationem, quem profectum inuenissent, alij quidem in abyssum humilitatis iam se peruenisse dicebant, per quam bellum omne semper excluderent, ac superarent; alij sensum omnem laboris, & doloris in maledictis, & contumelijs se perfectè exuisse dicebant. Vidi alios ex illis æternè memorandis viris, Angelico aspectu, venerandaq́ꝫ canicie, ad profundissimam innocentiam, simplicitatemq́ꝫ sapientiæ plenissimam, summa alacritate propositi, Deiq́ꝫ adiutorio quæsitam, non irrationabilem quandam, & insipidam (vt in seculi senibus contingit, quales deliros vocare solemus) peruenisse, extrinsecus quidem mites totos, blandos, placidos, lætos, nihil fictum, nihil negligens, nihil adulterinum in suis verbis, aut moribus habentes (res quidem, quæ in paucis inuenitur) interius verò in anima, Deum ipsum, ac Prælatum infantum in morem ambientes, mentis'que aciem aduersus dæmones, & vitia audacem, firmissimamq́ꝫ intendentes. Deficiet me vitæ meæ tempus, si voluero beatorum illorum virtutes, & ad cœlum vsque pertingentem vitæ sanctitatem enarrare. Sed tamen existimamus tutius illorum sudoribus, ac laboribus sermonem hunc nostrum exornare, quo acriùs ad huiusmodi gratam Deo imitationem excitemini, quàm proprijs, vilibusq́ꝫ monitis. Nam absque vlla controuersia id, quod deterius est, à præstantiore adornatur. Illud autem in primis rogo, vt nihil nos fictum scribere existimetis. Solet quippe infidelitas corrumpere vtilitatem. Igitur ad ea, quæ cœpimus, rursus accingamur.

9 Nota sanctorum patrum humilitatẽ, & obedientiam.

DE ISIDORO ALEXANDRINO, EIVSQVE POENITENTIA.

CAP. VI.

VIR quidam, Isidorus nomine, Alexandriæ ciuitatis primarius, in ipso cœnobio ante hos annos seculo abrenunciauit, quem & ipse illic videre merui. Hunc pastor ille mirabilis suscipiens, aspectuq; ex ipso asperum quendam, & intractabilem, superbumq;, ac seculi dignitate tumidũ conijciens, humana arte dæmonum fastum sapientissimè deiecit, aitq; ad Isidorum: Si reuera Christi iugum tollere decreuisti, volo vt ante omnia te obedientiæ laboribus exerceas. Cui ille; Sicut, inquit, fabro ferrum subiectum est, ita & ego, ò sanctissime, meipsum obedientiæ expono. Quo ille responso, gratissimoq; exemplo recreatus, continuò Isidoro exercitij manus admouit, vt ferro; Volo, inquiens, frater, vt ante monasterij ianuam maneas, omniumq; ingredientium, & egredientium prouolutus genibus dicas: Ora pro me, pater, quoniam peccator sum. Sic autem illi obediuit, sicut Angelus Domino. Itaq; cùm is septem annos peregisset, atq; ad profundissimam humilitatem, compunctionemq; peruenisset, voluit pater post incomparabilem viri tolerantiam, cuius superiori tempore aptum documentum dederat, hunc fratribus connumerare, & vt reuera dignissimum etiam ordinatione honorare. Verùm ille plurimis multorum, & mei ipsius precibus apud patrem egit, vt ibidem illum fineret, sicuti hactenus fecerat degere, cursumq; suum perficere, intelligens, neq; obscurè verbis significans, finem suum iam, ac vocationis diem imminere. Quod & factum est. Nam cùm in ipso ordine illum permanere magister permisisset, post decimum diem per abiectionem, & ignominiam gloriosissimè migrauit ad Christum. Postq; septimum dormitionis suæ diem, ianitorem quoq; monasterij assumpsit. Dixerat enim ei beatus ille, pollicitusq; fuerat, quòd si post excessum suum confidentia ad Dominum frui mereretur, inseparabilis ille sibi comes fieret, idq; celeriter. Quod & factum est, vt certissimum nobis meritorum eius, & perfectæ obedientiæ, sacræq;, ac diuinæ humilitatis esset indicium. Interrogaui ego, cùm adhuc superesset, magnum hunc, & præclarum virum, quam exercitationem mens eius habuisset, cùm ad portam moraretur. Neq; abscondit à me, cùm prodesse mihi cuperet memorabilis ille, ac dulcissimus pater. Initio, inquit, hoc existimabam, quòd pro peccatis meis essem venditus. Vnde cùm amaritudine summa, & violentia, & sanguine, prouoluebar omnium pedibus. Impleueram autem vix annum, cùm sine mœrore iam, ac tristitia id faciebam, mercedem à Deo tolerantiæ expectans. Impleto autem rursus anno alio, toto affectu cordis indignum meipsum existimare cœpi conuersatione monasterij, patrumq; aspectu, & contubernio, diuinorumque participatione sacramentorum, indignum item, qui in alicuius faciem intenderem. Quocirca defixis in terram luminibus, nec ab oculis discrepante animo, intrantes, atque exeuntes, vt pro me orarent, deprecabar.

10 Vide miram Isidori humilitatem, & obediẽtiam.

DE LAVRENTIO MONACHO SENE, EIVSQVE PATIENTIA.

CAP. VII.

CVM ad mensam aliquando consedissemus, summus ille magister inclinans suum sanctum os ad aurem meam; Vis, inquit, tibi ostendam in extrema, profunda'que canicie diuinum sensum, atq; prudentiam? Cùm'q; id summis precibus orarem, aduocat ex proxima mensa quendam, Laurentium nomine, qui quadraginta ferè & octo annos in monasterio degerat, secdens'que erat sacrarij Presbyter. Qui cùm venisset, atq; Abbati genibus flexis astaret, ab illo quidem benedicitur. Sed cùm surrexisset, nihil illi penitus dixit, sed sic ante mensam sine cibo stare permisit. Erat autem tunc prandij initium. Itaq; prolixam horam, atq; fortasse duas immobilis stetit, adeò vt ipse quoq; erubescerem. Neq; enim in illius faciem intueri præ verecundia poteram. Erat enim canus totus, octogesimum'q; iam agebat ætatis annum. Mansit autem sine responso vllo vsq; ad refectionis finem. A qua cùm surgeremus, mittitur iā à sancto illo, vt memorato Isidoro diceret Trigesiminoni psalmi initium. Non omisi ego, vt sum versutissimus, quin senem illum tentarem. Itaq; cùm eum postea interrogarem, quid astans cogitasset; Christi, inquit, imaginem pastori imposui; neq; enim ab illo hoc penitus præceptum exisse, sed à Deo existimaui. Quare, ò pater Ioannes, non coram mensa hominum, sed coram altari diuino astare me putans orabam, nullam'que penitus malignam cogitationem aduersum pastorem admittebam, pro syncera in illum fide mea, & charitate; dictum est enim: Charitas non cogitat malum. Sed & illud scito, pater, quòd cùm quis innocentiæ, ac simplicitati se omnino dediderit, nullum iam maligno contra se, aut tempus, aut locum dabit.

DE DISPENSATORE MONASTERII, EIVSQVE EIECTIONE EX ECCLESIA, AC MIRABILI TOLERANTIA.

CAP. VIII.

REVERA autem qualis erat ille iustus rationabilium ouium pater, ac per Deum pastor, talem etiam habebat à Deo sibi traditum monasterij Dispensatorem, pudicum, & moderatum, vt quiuis alius,

mitem verò, vt admodum pauci. In hunc aliquando ad cæterorum vtilitatem magnus ille inuectus est absque vlla causa, iussitq; de Ecclesia proijci, intempestiuè sanè. Ego autem cùm scirem eum eius criminis, quod sibi pater obiecerat, insontem, seorsum magno illi Dispensatoris commendabam innocentiam. Ad quem & ille sapientissimè: Scio, inquit, pater; sed sicut crudele est ex ore famelici infantis panem rapere, ita & seipsum, & operarium lædit, qui animas suscipit regendas, nisi illi coronas, quantas illum sustinere posse nouit, horis singulis prouidere satagit, siue per contumelias, siue per ignominias, siue per obiectiones, siue per ludibria. Tria enim maximè cauenda committit. Primum quòd ipse increpationis mercede priuatur. Secundum, quòd cùm alijs ex alterius virtute prodesse posset, id agere omisit. Tertium verò, quod est grauissimum, quòd ij nonnunquam, qui videntur esse probatissimi, & laboris patientissimi, si ad tempus negligantur, atque iam vt virtutibus præditi à Prælato non corripiantur, siue probris, atq; iniurijs non afficiantur, ea, quæ in eis inerant, modestia, & tolerantia destituentur. Nam etsi bona, & frugifera, pinguisq; terra est, consueuit tamen aquæ, idest ignominiæ defectus, illam infructuosam, ac syluestrem efficere, spinasq; fornicationis, & noxiæ securitatis in ea germinare. Hoc non ignorans magnus ille Apostolus Timotheo scribit: Insta, inuehe, argue illos opportunè, importunè. Ego cùm illi spectatissimo Duci adhuc resisterem, infirmitatemq; ætatis huius allegarem, vtq; plurimi ferè frustra increpiti, immò & fortasse non frustra à grege abrumperentur, ita rursum obiectioni meæ, sapientiæ domicilium occurrit; Anima, inquiens, quæ propter Deum Pastori fide, & charitate deuincta est, vsq; ad sanguinem sustinens, nunquam recedet, & maximè si antea ab ipso in suis vulneribus fuerit adiuta, solatioq;, & beneficijs affecta, memor illius, qui dixit: Neque Angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; creatura vlla à charitate Christi nos separare poterit. Quæ autem ita colligata, & solidata, agglutinataq; non fuerit, mirum valde si non frustra in loco moram facit. Non enim veræ, sed fictæ obedientiæ annexa est. Nec sanè magnus ille vir spe sua frustratus est; sed direxit, & perfecit, atq; obtulit Christo immaculatas hostias.

DE VITA, ET CONVERSATIONE ABBACYRI, EIVSQVE OBITV.

CAP. IX.

AVDIRE libet sapientiam Dei, admirariq; in vasis fictilibus inuentam. Admirabar ego illic præsens nouiter ex seculo venientium fidem, & tolerantiam, atq; in ignominijs, & contumelijs, & aliquando etiam persecutionibus insuperabilem patientiam, quas non tantùm ab Abbate, sed ab ijs quoq;, qui longè inferiores erant, perpetiebantur. Itaq; ædificationis gratia quendam ex fratribus sciscitatus sum, qui annos quindecim in monasterio egerat, Abbacyrum nomine, quem maximè affici iniurijs ferè ab omnibus videbam, nonnunquam etiam à ministris ex mensa fugari; erat enim

frater ille naturaliter linguæ aliquantulum incontinens. Dicebam itaq; ad illum: Quid est, frater Abbacyre, quòd te quotidie à mensa expelli video, ac nonnunquam dormire incœnatum? Qui ad hæc ita respondit: Crede mihi, pater, probant me patres mei, vtrum monachus esse cupiam, non autem verè id faciunt. Quam ego patris, aliorumq; intentionem non ignorans, leuissimè, ac sine vlla molestia omnia tolero. Et ecce quintumdecimum iam annum ago istud cogitans; ipsi enim, quando monasterium intraui, dixerunt mihi, quòd vsq; ad trigesimum annum renunciantes probare solerent. Et rectè quidem, pater Ioannes. Sine probatione enim aurum non perficitur. Hic igitur egregius Abbacyrus, secundo anno postquam adueneram, migrauit ad Dominum in monasterio hoc, patribus, cùm deficeret, dicens: Gratias ago Domino, & vobis, patres, quòd me ad salutem meam tentastis iugiter, hac enim ex causa immunis à tentatione dæmonum hactenus mansi. Quem etiam tanquam confessorem, cum his, qui illic obierant, sanctis dignissimè æquissimus pastor sepeliri iussit.

DE MACEDONIO DIACONO MONASTERII, EIVS'QVE POENITENTIA.

CAP. X.

DETRIMENTO non minimo afficio probitatis æmulos, si virtutem, certamen'q; Macedonij, qui primus erat monasterij Diaconus, monumento silentij sepeliam. Hic dilectus Domini aliquando, imminente II Epiphaniæ sanctæ solennitate, Abbatem ante duos dies obsecrat, vt se propriæ necessitatis gratia ad Alexandriam proficisci fineret, citiùs tamen se ob diei festi ministerium, & præparationem, rediturum spõdens. Igitur infestus bonis omnibus diabolus, Diacono impedimento fuit, vt dimissus ab Abbate, ad monasterium die sacrosanctæ solennitatis non rediret. Igitur post diem vnum peractæ festiuitatis, reuertentem Abbas amouit à monasterio, atque in vltimo incipientium constituit ordine. Suscepit bonus patientiæ Diaconus, fortissimus'q; tolerantiæ Archidiaconus patris verbum, ac sententiam adeò absq; mœrore, vt quasi non ipse, sed alius videretur increpatus. Igitur cùm in tali ordine dies quadraginta peregisset, rursus illum ad pristinum gradum reduxit sapientissimus pater. Quem item post vnum diem Archidiaconus obsecrat, vt se in eadem ignominiæ humilitate restituat, deliquisse se graue quoddam, atq; nefandum in ciuitate asserens. Sciens autem sanctus hunc non vera prosequi, sed humilitatis gratia hoc requirere, cessit parere honesto desiderio. Vidisses caniciem venerandam degere in incipientium ordine, syncerè omnes, vt pro se orarent, deprecantem. Cecidi enim, aiebat, in fornicationem inobedientiæ. Mihi tamen humili reserauit hic magnus Macedonius, cuius rei gratia ad hanc propositi humilitatẽ ita sponte accurrisset. Nunquam enim, inquit, ita me bello omni leuigatum sensi, diuiniq; luminis dulcedinem in meipso vidi. Atqui naturæ Angelorum est, non cadere, vt aiunt quidam, quia non possunt; hominum autem, cadere, rursum'q;, cùm hoc cõtigerit, surgere; dæmonum verò (cùm tamen semel ceciderint) nunquam penitus resurgere.

II Nota solennitatẽ Epiphaniæ sanctæ.

DE CELLERARIO MONASTERII, CELERIQVE EIVS SPIRITVALIS MORBI SANATIONE. ET QVOMODO CVRARET ABBAS VITIO OSTENTATIONIS LABORANTES.

CAP. XI.

IS autem, cui monaſterij diſpenſatio tradita erat, hoc mihi enarrauit. Iuuenis, inquit, cùm eſſem, atque in cura animalium degerem, contigit vt in grauiſsimam animæ ruinam præcipitarer, mihi'que conſuetudo erat, nihil vnquam in cordis fouea tectum ſeruare. Igitur apprehenſa cauda, quam finem operis appello, medico mox facinus meum denudaui. Qui ſerena facie ſubridens, leuiter'que maxillam meam feriens; Abi, inquit, fili, miniſterium'que tuum, vt prius exequere, nil penitus metuens. Ego itaq; fide firmiſsima roboratus, paucis'que diebus ſanitatis meæ certior factus, viam meam gaudio, ſimul & tremore plenus currebam. Habet omnis creaturæ ordo, vt aiunt quidam, differentias plurimas. Itaq; quoniam & in illo fratrum cœtu erant profectuum, ſententiarum'que differentiæ, ſi quos fortè pater ſanctus oſtentationi ſtudere denotaſſet, cùm ſeculares ad monaſterium veniebant, hac eos arte curabat. Contumelijs illos in conſpectu aduentantium afficiebat, miniſteria'que illis ignobiliora iniungebat. Quo illi increpationis genere ita ſanabantur, vt iam ſi qui ex ſeculo ad monaſterium veniſſent, aſpectum eorum curſu fugerent. Erat'q; iucundum ſpectaculum, videre ipſam inanem gloriam ſeipſam perſequentem, homines nẽpe fugientem.

DE MENNA MONACHO SERVO DEI, DE MORTE EIVS, ATQVE VIRTVTIBVS.

CAP. XII.

12 Ecce quomodo priſci quoq; patres pro dormitione mortuorum conſuetum officium celebrabant.

NOLVIT me Dominus ex eo monaſterio abſque viatico orationum ſancti cuiuſdam viri demigrare, aſſumpſit'que inde ſeptimo die antequam proficiſcerer, virum per cuncta mirabilem, Mennam nomine, ſecundum poſt Abbatem in monaſterij regimine, qui annos iam quinquaginta & nouem egerat in monaſterio, omnem'q; cœnobij adminiſtrationem executus fuerat. Tertia igitur die celebrantibus nobis pro 12 dormitione

tanti

tanti patris officium consuetum, subitò locus ille, vbi sancti viri corpus iacebat, miri odoris fragrantia impletus est. Permisit igitur magnus ille loculum, in quo repositum erat corpus, detegi. Quod cùm factum esset, vidimus omnes ex illius pretiosissimis plantis, veluti ex duobus fontibus, 13 vnguenti manare suauitatem. Tunc ad omnes monasterij magister conuersus; Videtis, inquit, vt fatigationem eius, ac laborum sudores, quasi reuera vnguentum pretiosissimum, oblati, susceptique Deo sunt? Multas quidem & alias huius beatissimi Mennæ virtutes nobis loci eiusdem patres referebant. Dicebant verò & istud, quòd volens aliquando insignem illius pater monasterij probare patientiam, reuersum ad monasterium, prostratumque illi, & benedictionem secundùm consuetudinem suscipere orantem, à vespera vsq; ad collectæ horam ita illum humi iacere prostratum permisit. Tunc verò iam illum benedicens, & veluti ostentationis gratia cuncta facientem, ac impatientissimum obiurgans, erexit tandem. Sciebat enim sanctus quàm id fortiter ferret, quocirca & istud ad cunctorum ædificationem spectaculum ædidit. Huius verò sancti Mennæ discipulus, qui magistri omnia plenissimè nouerat, & de his certiores nos reddere solebat, cùm illum curiosus interrogarem, an ante Abbatem ita prostratus somno depressus fuisset, asseuerabat, illum sic humi iacentem, psalterium totum cecinisse.

13 Hoc miraculũ ædidit Dominus in testimoniũ sanctitatis vitæ istius patris.

RESPONSIO SANCTORVM MONACHORVM, QVID DE SOLITARIAE VITAE QVIETE SENTIRENT.

CAP. XIII.

NON omittam sermonis nostri coronam & præsenti illustrare smarago. Moui ego aliquando quibusdam ex illis fortissimis senibus de solitariæ vitæ quiete quæstionem. Hi verò serena, ac subridenti facie, lætoq;, ac placidissimo gestu dixerunt mihi: Nos, ò pater Ioannes, terreni cùm simus, terræ etiam propius vitæ institutum cœpimus, illud conuenire iudicantes, vt pro mensura infirmitatis nostræ etiam bella subiremus, satiusq; esse existimantes cum hominibus luctari, qui aliquando quidem efferantur, aliquando verò mansuescunt, & resipiscunt, quàm cum dæmonibus, qui aduersum nos semper armantur, & sæuiunt.

CONSILIVM DATVM IOANNI CLIMACO ABBATI A' QVODAM SANCTO SENE EIVSDEM MONASTERII, IN QVO TOTA MONACHI CONVERSATIO CONTINETVR.

CAP. XIIII.

14 Vide in quo sita sit totius monachalis vitæ sũma, & plẽitudo.

ALIVS verò ex illis sempiternè memorandis viris, cùm me in Domino plurimum diligeret, me'que familiarissimè vteretur, mihi semel placidissimè dixit: Si 14 reuera, sapientissimus cùm sis, effectum tenes, virtutem'que verborum eius, qui dixit: Omnia possum in eo, qui me confortat: si Christum tota animi intentione complexus es; si Spiritus sanctus castitatis rore, vt olim in Virgine, ita superuenit in te; si virtus patientiæ obumbrauit tibi, accinge sicut vir lumbos tuos obedientiæ linteo, & à quietis cœna consurgens, in spiritu contrito fratrum pedes laua, immò verò abiecta mente fratrum pedibus aduoluere. Statue in cordis tui ianua seueros ianitores, & vigiles. Tene insuperabilem, atque immobilem mentem in corpore huc illuc'que distracto. Exerce in membris agilibus, ac mobilibus intellectualem quietem. Atque id, quod miracula excedit omnia, esto in medio tumultuum impauidus animo. Restringe insanam linguam, ne ad contradicendum facilè desiliat. Pugna aduersus hanc rabidam dominam dies septuagies septies. Affige in animæ ligno (quam crucem dicimus) incudem, videlicet mentem, vt per alternos malleorum ictus, & crepitus percussa, ludibrijs, & maledictis, irrisionibus'que lacessita, iniurijs affecta, infracta, & in nullo læsa, seu dissoluta perseuerans, tota lenis, & plana, immobilis'que persistat. Exue te voluntatibus tuis, & confusionibus amictus, stadium pietatis ingredere. Indue quod rarum & difficile inueniri potest ad certaminis magisterium, immobilem, vel inuiolabilem fidei loricam, quam nulla iam infidelitas dissoluere, & violare possit. Contine freno pudicitiæ tactum impudenter prosilientem. Reprime perpetua meditatione mortis oculum, ne horis singulis magnitudines, ac pulchritudines corporum curiosiùs intueri velit. Refrena iugi tui ipsius cura curiosum animum, qui dum sui negligens est, fratrem semper condemnare vult, omnem'que dilectionem, & misericordiæ affectum ad proximum syncerè semper ostende. In hoc enim, charissime pater, verè cognoscent homines, quòd Christi discipuli simus, si in vnum congregati, dilectionem habuerimus ad inuicem. Irrisiones horis singulis, vt aquam viuam bibe. Huc huc, rursus aiebat amicus optimus, accede, hîc nobiscum vnà morare. Nam cùm iucundissimum quippiam sub cœlo sanctus Dauid pronunciare vellet, non tam hæsitans, quàm exultans aiebat: Ecce nunc quid bonũ, aut iucundum? Nihil sanè aliud, quàm habitare fratres in vnũ. Quòd si nondum huiusmodi patientiæ, & obedientiæ tam præclaro bono digni

ſimus, reliquumeſt, vt infirmitatem agnoſcentes noſtram, procul à certaminis ſtadio in ſolitudine ſtemus, atque huiuſmodi athletas beatos confiteamur, eis'q; patientiam imprecemur. Victus ſum, fateor, verbis optimi patris, ac præſtantiſsimi magiſtri, qui mihi euangelica, & prophetica auctoritate, ac longè amplius ſyncerißimi amoris iure repugnauerat. Ex quo factum eſt, vt ſanctæ obedientiæ abſque vlla controuerſia iam palmam non inuitus darem.

DE POENA COLLOQVENTIVM MONACHORVM ORATIONIS TEMPORE, ET DE DESCRIPTIONE COGITATIONVM IN LIBELLIS, AC REVELANDIS ILLIS PASTORI.

CAP. XV.

VNAM adhuc perutilem illorum beatorum virtutem memorabo, ac veluti ex paradiſo exiens, ad ineptam rurſus, & inutilem, ac ſpinoſam orationem noſtram remeabo. Ad orationem plerunq; ſtantibus nobis, animaduertit pater ſanctus quoſdam inuicem colloquentes; quos ante fores Eccleſiæ ſtatuens, iuſsit, vt per ſeptem dies cunctis intrantibus, & exeuntibus proſternerentur, ſiue clerici, ſiue presbyteri fuiſſent. Conſiderans ego quendam ex fratribus ad pſallendum attentiùs aſtantem, atque in principio maximè hymnorum, veluti ad quoſdam nutibus ſuis, & facie loquentem, rogabam vt mihi, quid ſibi mos, & nutus ille vellet, aperiret: Qui prodeſſe mihi cupiens, nihil'que abſcondere decernens; Ego, inquit, pater Ioannes, cogitationes meas, & mentem, atque animum colligere à principio collectæ conſueui, & coram conuocatis eis acclamare: Venite adoremus, & procidamus Chriſto Regi, ac Deo noſtro. Eum verò, qui parandæ fratribus refectioni præerat, cùm curioſiùs inquirerem, hoc facere animaduerti. Ad eius latus cùm appenſum cingulo breuem libellum conſpicerem, didici, eum quotidie cogitationes ſuas in eo notare, has'que omnes nunciare paſtori ſolitum. Non ſolùm autem illum, ſed & alios quàmplures id facere ibidem proſpexi. Erat enim, vt comperi, patris ſancti mandatum.

EX IOANNE

DE FRATRE IN POENITENTIVM ORDINE RELATO, ET QVALIS ESSET LOCVS ILLE POENITENTVM.

CAP. XVI.

EXPVLSVS est aliquando à patre vnus ex fratribus, qui apud illum proximum suum, , vt nugis, & loquacitati deditum criminatus fuerat. Qui ad monasterij ianuam septem dies preseuerans orabat, vt ingressu, simul & venia potiri mereretur. Quod cùm didicisset studiosus animarum custos, nihil'que omnino sex illis diebus illum comedisse explorasset, hoc illi denunciat, vt si habitare omnino vellet in monasterio, statuendum se sciret in pœnitentium ordine. Cùm igitur hoc libenter amplecteretur pœnitens, iubet eum pastor ad separatum peccata lugentibus monasterium deduci. Quod & factum est. Quoniam verò se obtulit occasio, vt dicti monasterij mentionem faceremus, pauca de illo necessariò dicenda sunt. Locus erat vno tantùm lapide à magno monasterio distans, carcer appellatus, omni mortali consolatione destitutus. Non illic vnquam vapor fumi apparebat, non vinum, non oleum ad cibum, non aliud quicquam, præter panem, & minuta olera. In hoc, si qui post supernam vocationem deliquissent, ita eos claudebat pater, vt procedere inde nusquam valerent, non quidem omnes simul, sed seorsum singulos, aut certè duos simul; ibi'que tam diu morabantur, quoad eum Dominus de singulorum remissione certiorem faceret. Constituerat autem illis, qui præesset loco, magnum, & singularem quendam virum, Isaac nomine, qui perpetuam ferè orationem ab his, qui sibi seruandi tradebantur, exigebat. Erant illis etiam ad accediam vitandam plurima palmarum folia. Hæc vita, hic status, hoc propositum est faciem Dei Iacob reuera inquirentium. Est quidem præclarum labores sanctorum admirari, imitari verò instituta salutem præstat. Porrò illorum conuersationem velle quempiam repente totam imitari, irrationabile est, simul & impossibile.

DE SENIORE, ET IVNIORE ACHATIO, ET DE MIRO OBEDIENTIAE POSTERIORIS EXEMPLO.

CAP. XVII.

NON ero occultator iniquus, nec fraudator inhumanus, vt ea apud vos sileam, quæ silere omnino nefas est. Ioannes Opatij Osabaitis vir mihi charissimus, res mihi retulit auditu mirabiles, & memoratu dignissimas.

dignissimas. Quòd autem is vir perturbationibus, & passionibus sit liber, atque à mendacio procul, verboq́; & opere mundus, cùm eius experimentum cœperim, noui, pater optime. Hic itaq; mihi ista narrauit. Erat, inquit, in monasterio meo, quod est in Asia (inde enim iustus ille aduenerat) senex quidam negligentissimus, ac parum moderatus; quod non iudicandi causa, sed veritati studens dico. Huic erat discipulus minor, Achatius nomine, quem nescio quo pacto sibi acquisierat, simplex quidem animo, ac voluntate, sed sensu, ac cogitatione prudentissimus. Qui tanta ab huiusmodi sene passus est, quanta si referre voluero, plurimis fortè videbuntur incredibilia. Non enim iniurijs solùm, atq; contumelijs, & ignominijs, verumetiam verberibus eum quotidie afficiebat. Erat autem hæc illius tolerantia non sanè irrationabilis. Ego igitur cùm illum quotidie vt emptitium seruum suprema in ærumna degere aspicerem, obuians illi sæpissimè dicebam: Quid est, frater Achati? Quomodo tibi est hodie? Ille vero continuò, nunc quidem liuentem, tumidumq́; oculum, aliquando verò faciem fractam, & ceruicem, sæpè percussum caput ostendebat. Ego itaq; sciens eum patientiæ operarium, aiebam illi: Bone, sustine viriliter, & proderit tibi. Cùm igitur egisset annos nouem sub immiti, & acerbo sene, migrauit ad Dominum, sepultusq́; est in patrum 15 cœmeterio. Post quinq; autem dies abijt ad magnum quendam illic senem Achatij magister, dixitq́; illi: Pater, Achatius mortuus est. Quod cùm audisset senior, respondit: Vere senex non id mihi persuades. Qui ait: Veni, & vide. Continuò surrexit senex, venitq́; cum beati pugilis magistro ad cœmeterium. Tunc clamauit, tanquam viueret, ad eum, qui verè in beata requie viuebat, dicens: Frater Achati, Putas'ne mortuus es? Tum verò patiens ille, ac obediens, & etiam post mortem obedientiam ostendens, magno illi ita de sepulchro respondit: Et fieri quomodo potest, pater, vt moriatur homo obedientiæ deditus? Tunc senex ille, qui pridie illius magister appellatus fuerat, territus in faciem cum lachrymis cecidit, atq; à monasterij Abbate petijt, vt sibi iuxta tumulum eius cellulam coustruere liceret. Illicq́; deinceps sobriè vixit, dicens patribus semper: Homicidium feci. Tunc ego seni, qui mihi ista retulerat, dixi: Mihi quidem, pater Ioannes, videtur hunc senem, qui cum mortuo locutus sit, esse magnum Ioannem.

15 Ecce quomodo etiam antiqui patres habebāt cœmeteria pro sepeliēdis fidelium corporibus.

DE OBEDIENTIA SAPIENTISSIMI IOANNIS OPATII, QVI SIBI NOMEN ANTIOCHI EFFINXERAT.

CAP. XVIII.

ALIVD quoddam veluti de alio mihi enarrauit beata eius anima, fuit autem ipse, vt postea certior factus sum, cùm id explorassem diligentiùs. Alius quidam, aiebat, in eodem Asiæ monasterio cuidam monacho miti, atq; mansueto in discipulum est datus. Hic cùm videret se à sene quasi honorari, ac præstari sibi requiē, quod plurimis periculosum

esse solet, benè, & prudenter excogitat. Obsecrat senem, vt illum ab se dimittat. Quod idcirco non valde molestum fore videbatur, quia habebat seniorem alium discipulum. Profectus igitur ab illo est, literis'que commendatitijs magistri sistitur in quodam Ponti cœnobio. Prima autem nocte, qua cœnobium ingressus est, vidit quosdam per somnium ab se rationem exigere. Tandem post terribile illud, horrendum'que examen, debere se reperit centum auri libras. Experrectus itaque, visum'que dijudicans, ait: Humilis Antioche (hoc enim erat ipsi nomen) verè graui ære oppressi sumus alieno, plurima'que persoluenda restant. Sic igitur in cœnobio, discipulus ille aiebat, permansi annos tres, obediens omnibus, nihil'que ægre ferens, cùm me omnes spernerent, atq; vt peregrinum iniurijs afficerent. Neque enim erat ibi præter me peregrinus alius monachus. Post triennium verò rursus in somnis aspicio quendam, qui decem debiti mei libras abolitas ostendit. Expergefactus itaque, intellexi visionem, & dixi: Decem solummodo libras persolui, & quando impleturus sum reliquum debitum? Tunc ad me ipsum dixi: Humilis Antioche, ampliore labore, & ignominia opus habes. Ex tunc itaque me amentem & fatuuum simulare cœpi, nihil tamen ministerij mei penitus omittens. Quocirca in tali me ordine, atq; alacritate cernentes immites patres cuncta mihi monasterij grauia opera iniungebant. Cùm verò in hoc instituto vitæ tresdecim annis perdurassem, vidi eos, qui mihi antea apparuerant, rursus ad me venire, totius'que debiti solutionem impletam ex integro ostendere. Cùm igitur in aliquo me vexabant monasterij monachi, debiti mei statim reminiscebar, atq; ita fortiter ferebam. Ista mihi sapientissimus Ioannes, veluti ex alterius persona enarrauit, ideo'que sese Antiochum cognominauit. Hic autem fuit reuera, qui chirographum suum per patientiam fortiter conscidit.

DE GRATIA DISCRETIONIS EIVSDEM IOANNIS OPATII.

CAP. XIX.

QVALEM verò discretionis gratiam sanctus iste pro suprema obedientiæ virtute adeptus sit, referre libet. Cùm aliquando sederet in monasterio sancti Sabbæ, accesserunt ad eum tres adolescentes, discipuli illius fieri volentes. Quos continuè hospitio lætissimè suscepit, omnibus'que humanitatis officijs prosecutus est, volens illos ex itineris labore recreari. Post diem ergo tertium dicit eis senex: Ignoscite mihi, fratres, quia homo malignus sum, nec possum ex vobis quempiam suscipere. Illi verò ob hæc verba scandalizati non sunt, sciebant enim senis opera. Sed cùm maximis precibus, vt se susciperet, obtinere non possent, prostrati iam ante pedes eius obsecrabant, vt vel viuendi normam eis traderet, quo in loco, & quomodo habitare debuissent. Tunc senior sciens quòd cum humilitate ad obtemperandum parati id peterent, ait vni eorum: Vult Dominus te, ô fili, in solitarijs

locis cum patre in subiectione persistere. Secundo autem dixit: Abi, vende voluntates tuas, & Domino da eas, & tollens crucem tuam, persiste in conuentu, & cœnobio fratrum, & omnino thesaurum habebis in cœlo. Deinde dicit & tertio: Assume in animo tuo inseparabiliter, & tota intentione verbum illud: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Hoc in intimis visceribus reconde, abiens'q; si fieri potest, cum exercitationis tuæ in Domino ducem, ac magistrum quære, quo in omnium mortalium natura nullus sit asperior, aut grauior, sub eo'que perseuerans iugiter, obiurgationes, & irrisiones quotidie, vt mel, & lac bibe. Ad quem frater ille; Si huiusmodi, inquit, negligens fuerit, quid facio, pater? Et si fornicari, inquit, illum videris, noli discedere, sed ad te ipsum conuersus dic: Amice, ad quid venisti? Tunc aspicies tumorem tuæ mentis dissipari, excandescentiam'que mitescere.

CONTRA QVAE PRAECIPVA VITIA PVGNARE DEBEANT MONACHI. ET QVOMODO SOLITARIOS, QVOMODO'QVE IN OBEDIENTIA DEGENTES TENTET DIABOLVS.

CAP. XX.

QVICVNQVE in congregationibus degimus, aduersus 16 omnia quidem, sed contra hæc duo præcipuè vitia horis singulis pugnare debemus, aduersus insaniam ventris, atque iracundiam. Hæc enim in turba fratrum proprijs materijs abundant. Solet diabolus eis, qui in subiectionis humilitate viuunt, virtutum, quas sequi non possint, desiderium immittere, similiter & in solitudine viuentibus aliena, & ad se nihil pertinentia suggerere. Euolue diligenter, & explica cœnobitarum imperfectorum mentem; inuenies illic multiplicem, & variam intentionem, solitudinis desiderium, ieiunij præstantiam, orationis insuperabilis affectum, summum gloriæ contemptum, memoriam mortis indelebilem, perpetuæ compunctionis imaginem, iracundiæ omnimodam sedationem, altissimi silentij, castitatis'que excellentissimæ studium. Quibus rebus cùm ex dispensatione Dei initio careant, nonnulli decepti, frustra à cœptis studijs desilierunt. Ista enim idcirco ante tempus inimicus eos

16 Exercitium monachorũ esse debet pugnare contra omnia vitia, præcipuè autẽ contra gulam, & iram.

inquirere fecit, ne perseuerantes, cùm tempestiuum esset, eis fruerentur. Contra, his qui solitariam vitam delegerunt, seductor astutus obedientium gloriam ingerit, hospitum, ac peregrinorum curam, ministrationem'que, fraternitatis studium, contubernij familiaris dulcedinem, infirmantium obsequia, & cætera, quæ sui studij non sunt, vt istos quoque, sicut & priores, versutus ille instabiles faciat. Paucorum reuera est solitudinem, vt dignum est, prosequi, eorum'que solummodò, qui ad laborum tolerantiam, atque ad susceptionem bellorum diuina consolatione recreantur.

EX GRADV QVINTO IOANNIS CLIMACI DE ACCVRATA POENITENTIA.

DE MONASTERIO CARCER APPELLATO, DE'QVE ADMIRABILI EORVM POENITENTIA, QVI IN EO DEGEBANT.

CAP. I.

CVM audiſſem ego imbecillis, magnum quendam eſſe, & peregrinum ſtatum, atq; humilitatem eorum præcipuam, qui ſeparatum illud monaſterium, quod carcer appellatur, incolebant, quod'que illi luminari luminarium, de quo ante mentionem fecimus, adiacebat, obſecraui iuſtum illum, vt me illuc viſendi gratia perduci faceret. Ceſsit precibus meis ſummus vir, nolens animam meam in vllo contriſtari omnino. Cùm igitur perueniſſem ad pœnitentium monaſterium, immò verò ad religionem fugiẽtium, vidi reuera (ſi dicere id audeam) quæ negligentis oculus non vidit, auris'q; deſidioſi non audiuit, & in cor pigri hominis non aſcenderunt, res, & verba, quæ Deo vim inferre poſſent, habitus, & ſtudia, quæ ipſius clementiam celerrimè flecterent. 17 Quoſdam enim ex reis illis vidi noctibus totis vſq; mane ſub dio ſtare peruigiles, pedes'que immobiles tenere, cùm'que ſomno miſerabiliter depreſsi agitarentur, vim naturæ inferre, nullam'que ſibiipſis requiem omnino indulgere, ſed ſeipſos increpare, ignominijs'que, & contumelijs afficere, atq; excitare. Alios miſerabiliter in cœlum intuentes, & illinc adiutorium cum gemitu, & ſuſpirijs, & vocibus inuocantes. Alios in oratione exiſtentes, ac reorum in morem poſt terga manibus vinctis, humi luridas facies ſuas inclinantes, ſe'que indignos, qui in cœlum aſpicerent, vociferantes, nec quicquam ad Deum dicere orando præ cogitationum, & conſcientiæ hæſitatione præſumentes, neque quomodo, vel vnde orationem facerent præſumentes, ſolam'que animam tacitam, ac mutam mentem Deo offerentes, tenebris, &

17 Pie lector, vide ex omnibus hîc ſequẽtibus, nõ vera pœnitentia ſit noua vita duntaxat, vt fingunt hæretici, & non etiam cum illa eſſe debeat dolor de peccatis commiſsis, & operum competens ſatisfactio.

confusione plenam. Nonnullos in pauimento strato cilicio, & cinere sedentes, ac faciem genibus operientes, frontem'q; in terram collidentes. Alios iugiter pectora tundentes, animam'q; suam, ac vitam suspirio ingenti reuocantes. Ex his alij quidem pauimentum madefaciebant lachrymis, alij verò, quia lachrymarum imbres non haberent, seipsos miserabiliter lamentabantur. Plurimi, vt fieri in mortibus solet, super animabus suis vlulatum diræ vocis emittebant, angustiam cordis ferre non valentes. Alij ex intimo corde rugiebant, atq; intra os gemitus sonum cohibebant. Interdum verò cùm se continere non possent, repente exclamabant.

Vidi ego illic nonnullos habitu, & cogitatione, & actu, quasi à semetipsis excessissent, ac stuporem mentis incurrissent, veluti æneos quosdam, summo mœrore affectos, totos tenebris obsitos, & ad omnia vitæ huius veluti insensibiles factos. Mentem quippe iam in humilitatis abyssum demerserant, ac mœroris igne oculorum lachrymas exsiccarant. Alios item mœstos sedere, atque in terram fixis obtutibus stare perspexi, caput'que assiduè mouere, & leonum in morem ex imo corde rugitum, ac gemitum emittere. Ex his alij pleni spe, remissionem omnimodam inquirentes, orabant. Alij ex ineffabili humilitate indignos se remissione iudicabant, nec omnino posse Deo rationem reddere clamabant. Quidam hîc excruciari, vt illic misericordiam consequerentur, à Domino supplices poscebant. Plerique ex conscientiæ onere attriti, ac depressi, satis sibi esse ex intimis dicebant, si vel supplicijs eximerentur, regno'que non potirentur.

Vidi illic animas humiles contritas, & præ graui pondere incuruatas, ac deiectas, quæ vocibus illis suis ad Deum emissis lapides quoq; ipsos ad compunctionis sensum emollire potuissent. Ita enim defixis in terram luminibus aiebant: Nouimus sanè, nouimus, omnibus iam pœnis, atque cruciatibus nos esse dignissimos; neq; enim idonei iam sumus, qui pro debitorum nostrorum multitudine satisfacere possimus, etiam si orbem vniuersum, vt pro nobis lugeat, conuocauerimus. Illud solùm oramus, istud deprecamur, id tota animi intentione supplicamus, ne in ira tua arguas nos, neq; in furore tuo corripias nos, neque iustissimi iudicij tui legibus excrucies nos, sed parciùs, & misericordiùs. Satis enim nobis est, ingenti illa tua, ac terribili comminatione, supplicijs'q; illis occultis, ignotis, atq; inauditis liberari. Neq; enim, vt pœnis omnino liberemur, petere audemus. Qua enim facie, quo animo id audeamus, qui professionem nostram violauimus, eam'q; post priorem, clementissimam'q; remissionem sordidauimus?

Illic profectò, ò dulcissimi amici, illic verba Dauid rebus ipsis cerneretis impleta, ærumnis affectos homines, atq; vsq; in finem vitæ incuruatos, totis'q; diebus mœstos incedentes, & ex putrefactis corporis partibus fœtorem exhalantes, qui quasi sine vlla carnis cura degerent, obliuiscebantur comedere panem suum, potum'que aquæ cum gemitu miscebant, & cinerem cum pane manducabant. Adhæserant illorum ossa carni, ipsi'q; vt fœnum exaruerant, nec quicquam apud illos audiuisses, nisi hæc verba: Væ, væ, me miserum, me miserum: Iustè, iustè, parce, parce, Domine. Nonnulli, Miserere, dicebant. Alii vero rursus miserabiliùs clamabant: Ignosce, ignosce, Domine, si possibile est. Vidisses in illis æstuantes linguas instar canum ex ore procedentes. Ex his alij sub ardentissimo Solis æstu seipsos cruciabant. Alij contra, acerrimo frigore se affligebant. Nonnulli cùm panis exiguum quid accepissent, reliquum manu longiùs proijciebant, indignos se qui rationali cibo vescerentur asserentes, quippe qui irrationabiliter egissent. Quem apud illos locum risus habere poterat? Quem ociosus sermo? Quem iracundia? Quem furor? Nec

enim quòd in hominibus iracundia esset, sciebant, adeò luctus furorem omnem penitus extinxerat. Vbi apud illos contradictio? Vbi festiuitas? Vbi confidentia? Vbi corporis obsequium, & cura? Vbi vel vestigium inanis gloriæ? Vbi deliciarum expectatio? Vbi tenuis vini cogitatio? Vbi pomorum degustatio? Vbi feruentis ollæ solatium? Vbi gulæ vlla illecebra? Horum enim omnium apud illos spes nulla erat.

Non terrenæ cuiusdam rei cura angebantur. Non iudicare vllum omnino hominum didicerant. Nihil horum penitus in illis inuenisses. Cæterùm iugiter ad Dominum clamabant, solaq; orationis vox audiebatur. Alij enim pectus validè 18 manibus cædentes, quasi iam ad ipsam astarent cœli ianuam, ad Dñm dicebãt: Aperi nobis, Iudex, ianuam, aperi nobis, qui illã nobis ipsis per peccatũ clausimus. Clamabat alius: Ostende faciẽ tuam tantùm, & salui erimus. Alius similiter: Appare his, qui in tenebris, & vmbra mortis sedent humilibus tuis. Alius rursus: Citò anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes perimus, quia desperauimus, quia nimium defecimus. Nonnulli autem aiebant: Putas'ne apparebit Dominus vltra super nos? Alij verò: Num pertransijt anima nostra aquam intolerabilem? Alij: Putas'ne adijciet Dominus vltra consolari in nobis? Putas illum audiemus dicentem nobis, qui sumus in vinculis insolubilibus: Exite: & qui in inferno pœnitentiæ sedemus: Laxamini? Putas'ne clamor noster ad aures Domini ingressurus est?

18 Nota orationem cum pectoris tunsione.

Cuncti verò sedebant, semper ante oculos suos mortem attendentes, ac dicentes: Quid putatis continget? Quæ'nam erit illa sententia? Quis finis noster? Putas erit reuocatio? Num superest vlla spes veniæ mœstis humilibus reis? Num valuit oratio nostra ingredi ante conspectum Domini? Aut meritò repudiata est, abiecta, atq; confusa? Aut si fortè intrauit, quantum peregit? quantum placauit Deum? quantum profecit? quantum operata est? Emissa quippe ex immundis corporibus, & labijs, parum virium habere potuit. Putas omnino reconciliauit Iudicem? An ex parte? An vulnerum vel medietas deleta est? Quippe maxima cùm sint, plurimis & laboribus, & sudoribus, & doloribus indigent. Putas appropinquauerunt nobis Angeli custodes nostri? An adhuc longius à nobis stant? Nisi enim illi appropient nobis, inutilis, & infructuosus est omnis labor noster. Neq; enim habet vim confidentiæ oratio nostra, neque munditiæ pennas, vt ingredi ad Deum possit, nisi hanc è proximo assumant Angeli, qui nobis præsunt, eamq; offerant Domino. Nonnunquam verò hæsitantes huiusmodi ad inuicem dicebant: Num, fratres, aliquid proficimus? Num petitione nostra potiemur? Num iterum suscipit? Num aperit? Alij verò ad ista respondebant: Quis nouit, vt dixerunt Niniuitæ fratres nostri, si fortè pœniteat Deus, atq; ab ingenti illa pœnitentia nos liberet? Tamen quod nostri muneris est non negligamus. Et si quidem ille aperuerit, benè est. Si verò aliter, benedictus Dominus, iustè exclusit nos. Veruntamen perseueremus pulsantes vsq; ad finem vitæ nostræ. Forsitan improbitati nostræ, ac perseuerantiæ cædens aperiet; benignus quippe, & misericors est. His atq; huiusmodi seipsos exhortantes, atque excitantes, aiebant: Curramus, fratres, curramus; cursu enim opus est, & vehementi cursu, quoniam à cœtu nostro decoro, atque optimo excidimus. Curramus, neq; huic carni nostræ sordidæ, atq; nequam parcamus, fratres, sed occidamus illam, sicut priùs occidit nos. Sic beati illi rei faciebant, & dicebant.

Genua illis ex perpetuo orationis vsu obcalluerant. Oculi defecti, atq; defatigati, intus profundè recesserant, pilis omnibus ciliorum amissis. Genæ ardentium feruore lachrymarum adustæ videbantur. Facies marcescentes, ac pallidæ squalebant, nihilq; à mortuis in comparatione differebant. Pectora

tunsionum ictibus dolebant, guttas'que sanguinis ex crebris illisionibus emittebant. Vbi lecti vsus? Vbi indumenti munditia, & firmitas? Omnia ibi discissa erant, & sordida, ac pediculis operta. Quid autem est eorum, qui à dæmonibus arripiuntur, si illis conferatur, afflictio? Quid mortuos plangentium amaritudo? Quid mœror in exilio degentium? Quid parricidij reorum pœna? Nihil sanè est illorum pœna, supplicium'que, quo inuiti afficiuntur, si voluntariæ istorum pœnæ conferantur. Sed quæso, fratres, ne ea, quæ dicta sunt, fabulas existimemus.

Rogabant nonnunquam isti magnum illum iudicem, pastorem dico, inter homines Angelum, vt ferrum, ac torques collo, & manibus imponeret, pedes'que patientium constringeret ligno, nec eos priùs inde solueret, quàm sepulchrum succederet. Immò verò nec sepulchrum quidem. Neque enim profectò hanc quoque beatorum illorum reuera mirabilem ad Deum charitatem, atque pœnitentiam abscondam. Quoties ad Dominum profecturi, & incorrupto tribunali Iudicis sistendi erant, felices illi regionis pœnitentium ciues, hoc per eum, qui sibi præerat, adiurantes à magno illo summis precibus petebant, ne sepultura humana dignarentur, sed brutorum instar, aut fluuialibus vndis traderentur, aut in campum proiecti bestijs deuorandi permitterentur. Quod etiam nonnunquam fecit illorum precibus obtemperans discretionis lucerna, iubens illos omni psalmodia, omni'que honore priuatos proijci.

Cùm vero extrema illorum hora aduenisset, terribile omnino, miserandum'que spectaculum cerneres. Nam cùm eum, qui se præcedebat, efflare iam animam sensissent, socij adhuc sensu integro vigente, circunstabant illum, siti'que æstuantes, & lugentes, ac desiderio pleni, miserabili omnino habitu, mœstiore'que sermone capita sua commouentes, efflantem iam animam interrogabant, misericordia'que flagrantes aiebant ad illum: Quid est, frater? Quo'nam modo tecum agitur? Quid dicis? Quid speras? Quid suspicaris? Percepisti'ne ex labore tuo quod quærebas, aut non valuisti? Peruenisti ad portum, aut nondum potitus es spe tua? Accepisti certam aliquam fiduciam, an adhuc incerta spe fluctuas? Consecutus es libertatem, an agitatur, ambigit'que cogitatio? Sensisti aliquam in corde tuo lucem, an tenebris adhuc, & ignominiæ confusione plenum est? Vlla'ne tibi vox intrinsecus facta est, dicens: Ecce sanus effectus es, aut dimittuntur tibi peccata tua, aut fides tua te saluum fecit? Illam'ne tibi adhuc vocem audire videris, qua dicitur: Conuertantur peccatores in infernum: &, Ligatis manibus, & pedibus, mittite illum in tenebras: &, Tollatur impius, ne videat gloriam Dei? Quid ais, frater? Dic nobis, oramus, vt & scire possimus, quid'nam illic maneat nos. Tuum quippe tempus iam clausum est, aliud'que de cætero in æternum non inuenies. Ac quidem alij dormientium; Benedictus aiebant, Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Alii verò illud gementes dicebant: Forsitan pertransibit anima nostra aquam intolerabilem. Quod nondum confidentes aiebant, sed considerantes quàm sit pauendum illud terribile, incertum'que iudicium. Alii verò etiam mœstius quiddam respondebant, ac dicebant: Væ animæ illi, quæ non seruauit 19 professionem suam integram, & immaculatam, hæc enim hora sciet, quid illi præparatum sit. Quæ ego omnia cùm apud illos audissem, & vidissem, parum abfuit, quin desperatione absorberer, cùm meam intuerer malitiam, & negligentiam, eam'que sanctorum illorum afflictioni compararem.

19 Nota contra eos, qui professionẽ suã integram, & immaculatã non seruant.

Quæ'nam'verò, qualis'ue erat eius loci facies, & habitatio? Tota tenebrosa erat, informis, fœtida, sordida, squalida. Carcer enim, & condemnatio rectissimè appellabatur. Ipsa denique vel sola loci contemplatio, perfectæ pœnitentæ, ac luctus magistra erat. Sed ea, quæ aliis difficilia, atque impossibilia videntur, eis, qui virtute, ac spiritalibus diuitiis se excidisse meminerunt, grata sunt, & amabilia, fit'que eorum perfacilis assumptio. Anima enim, quæ priori confidentia priuata, spe consequendæ beatæ tranquillitatis excidit, sigillum'que castitatis aperuit, ac diuitiis gratiarum spoliata, & diuina consolatione destituta est, pactum'que, & placitum Domini violauit, ac extinxit iam in se decorum lachrymarum ignem, quoties horum memoria tangitur, quæ sua negligentia se amisisse retinet, acerrimo 20 dolore compuncta, & vulnerata, non solùm quos prædiximus labores, cum omni studio, & alacritate suscipit, verùm etiam seipsam mactare per exercitationis magnitudinem contendit, si tamen in illa charitatis, ac timoris Domini fauilla vlla derelicta est.

20 Verus pœnitens & acerrimo dolore pro cõmissis peccatis cõpungitur, & magna pro eisdem satisfactione gratatur.

Huiusmodi profectò erant beati illi. Hoc enim secum in anino voluentes, virtutis'que, qua exciderant, altitudinem considerantes; Memorati sumus (aiebant) dierum antiquorum, igniti'que illius studii nostri. Alii ad Dominum clamabant: Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ, quas ostendisti animæ nostræ in fortitudine tua? Memor esto opprobrii, & laboris seruorum tuorum. Alius autem; Quis me ponat, aiebat, secundum mensem dierum meorum priorum, in quibus me custodiebat Deus, quando lucebat lucerna lucis eius super caput cordis mei? Sic'que priores omnes virtutes suas memorabant, atque pro istis infantium more plorabant, dicentes: Vbi est orationis puritas, vbi huius certissima fiducia? Vbi dulces lachrymæ in amaritudine? Ecce, vbi sunt? Vbi intimæ munditiæ, & castitatis spes? Vbi beatissimæ, ac placidissimæ quietis expectatio? Vbi syncera ad pastorem fides? Vbi orationis illius in nobis efficacia, & virtus? Perierunt ista omnia, & quasi nunquam visa sint, defecerunt, vt'que nunquam fuerint, ita deleta sunt, & perdita. Ista cum gemitu, & lamentatione alii prosequebantur, alij verò vt à 21 dæmonio arriperentur, orabant. Alij vt in morbum inciderent, precibus à Domino poscebant. Plurimi oculos amittere, miserandum'que omnibus spectaculum fieri optabant. Nonnulli paralytici fieri, & languorem corporis contrahere, solùm ne futura supplicia experiri cogerentur, cupiebant. Ego autem, ò amici, nescio quo pacto diutius inter lugentes versatus, toto'que animo in illorum admirabili compunctione suspensus, meipsum quoque à lachrymis continere non potui.

21 Non credas hos patres ex desperatione hæc dicere, aut quòd animas suas à dæmonibus auferri vellent, & ad perpetuam damnationẽ detrudi, sed ex desiderio energuminos, & arreptitios euadendi, vt hanc pœnam in hoc mũdo potiùs paterẽtur, quàm in futuro æterna supplicia.

Sed vt ad id, vnde aberrarat, redeat oratio, cùm triginta dies in custodia illa perseuerassem, impatiens in magnum illud cœnobium, ad magnum patrem reuersus sum, qui vt me aspexit immutata facie, totum'que veluti attonitum, agnouit sapientissimus immutationis causam, & ait ad me: Quid est, pater Ioannes? Vidisti'ne laborantium certamina? Ad quem ego: Vidi, inquam, pater, vidi & admiratus sum, feliciores'que existimaui, qui post lapsum ita lugent, quàm qui nunquam lapsi sunt, & seipsos non sic deflent. Illis enim ruina sua, causa fuit beatissimæ, ac tutissimæ resurrectionis. Tum ille; Sic (inquit) est; ac protinus adiecit veracissima illius lingua: Erat hîc ante decem annos frater quidam nimium solicitus,

atq; studiosus, talis'q; operationis, vt cùm ego illum cernerem ita spiritu feruentem, tremere cœperim, illi'que à diaboli inuidia nimium metuere, ne fortè dum vehementiùs currebat, offenderet ad lapidem pedem suum, quod ferè eis euenire solet, qui celeriùs vadunt. Quod & factum est. Cùm verò profundo vespere egrederetur ad me, nudat vulnus, quærit emplastrum, petit cauterium, perturbatur vehementiùs. At cùm medicum aspiceret, se vti duriùs nolentem (erat enim miseratione dignus) proiecit se in pauimentum, apprehendit pedes, multis'q; illos lachrymis vbertim rigans, petijt se ad eam, quam vidisti, custodiam damnari, impossibile esse clamans illuc non proficisci. Quid multa? Egit vi sua, vt clementia medici in duritiam verteretur. Quod in languentibus perrarum est, atq; omnino mirabile. Aduolat ocyus ad pœnitentes, additur'q; illis socius ad luctum promptus, atq; mœroris particeps. Igitur doloris gladio percussus in corde, quem diuina charitas acuerat, octauo, postquam eò peruenerat, die migrat ad Dominum, id petens, ne sepultura frueretur. Quem ego vt sanè dignissimum & huc retuli, & in patrum sepulchro sepeliui. Nam & post seruitutis septimum, octauo die liber euasit. Nec defuit qui id certissimè cognosceret, non illum ante à sordidis, & vilibus pedibus meis resurrexisse, quàm sibi Deus propitius ignosceret. Nec mirum sanè, sumpta enim in corde illius meretricis fide, eadem & ipse spe & confidentia lachrymis pedes meos inutiles rigauit. Omnia verò possibilia esse credenti Dominus prædixit. Vidi impuras animas corporum amoribus ad insaniam vsq; seruientes, quæ ex amoris experimento, sumpta occasione pœnitentiæ, eundem amorem transtulerunt ad Dominum, omni'q; protinus timore reiecto, in Dei charitatem inexplicabiliter amplectendam incitatæ sunt. Quocirca pudicæ illi meretrici non dixit, quia timuit, sed quia dilexit multum, potuitq; facilè amore amorem repellere.

Non autem ignoro, admirabiles viri, fore, vt ista quibusdam videantur incredibilia, alijs verò ad credendum difficilia, nonnullis etiam desperationem sapientia quæ modò enarraui beatissimorum illorum certamina. Porrò vir fortis ex his stimulum magis, igneum'q; iaculum sumpsit, zeli'q; conceptum feruorem in corde ferens abijt. At qui illo alacritate minor est, cognita imbecillitate sua, atque ex hac cognitione, & reprehensione sui facilè humilitatem possidens, post primum cucurrit, nescio an apprehenderit. Vir autem negligens, ista quæ dicta sunt, ne audiat quidem, ne fortè id modicum, quod interim operatur, omninò desperans dissipet, compleatur'q; in illo, quod Dominus dicit: Ab eo autem, qui non habet, alacritatem scilicet, & ipsum quod habet, auferetur ab eo. Fieri non potest, vt qui in lacum cecidimus iniquitatum, inde vnquam emergamus, nisi nos in abyssum humilitatis pœnitentium deijciamus. Alia adhuc peccantium in conscientia reprehensio, & alia quæ perfectis per Dei operationem prouenit diues, ac lætifica humilitas. Alia est tristis mœrentium humilitas. Ne, quæso, hanc tertiam verbis inuenire studeamus, alioquin inaniter errabimus.

EX GRADV SEXTO IOANNIS CLIMACI DE MEMORIA MORTIS.

QVEM FRVCTVM IN NOBIS PARIAT ASSIDVA MORTIS MEDITATIO. ET DE QVIBVSDAM MONACHIS, QVI HVIC STVDIO ASSIDVE INCVMBEBANT.

CAP. I.

PROBATVS ille est, qui mortem diebus singulis expectat, sed ille sanè sanctus, qui hanc horis singulis desiderat. Monachus quidam Aegyptius mihi aliquando narrauit, quòd cùm in intimo corde memoriam mortis penitus fixisset, vellet'q; aliquando necessitate vrgente, carnis huius luto solatij quiddam indulgere, ab huiusmodi memoria veluti à quodam iudice prohibitus sit; quòd'q; mirabilius est, cùm vehementer vellet hanc memoriam expellere à se, non potuerit. Alius quidam hîc iuxta commanens loco, qui Cellas dicitur, ex huiusmodi sæpè cogitatione repente obstupescebat, ac animo deficiens, veluti insensibilis fiebat, repertus'q; à fratribus, nonnunquam ab eis, vt qui ferè efflasset animam, baiulabatur. Non omittam etiam solitarij illius, qui in Choreb habitabat, referre historiam. Hic cùm diutiùs negligentissimè vixisset, nullam'q; animæ suæ curam penitus haberet, morbo tandem comprehensus, ad extrema deductus est. Cùm'q; iam corpore perfectè migrasset, post vnam horam in seipsum redijt, orauit'que nos omnes, vt inde protinus absccederemus. Itaq; cellæ aditu lapidibus obstructo, permansit

intus annis duodecim, nulli omnino quicquam loquens, nec aliud quicquam præter panem, & aquam deguſtans. Sedens autem ea tantùm, quæ in exceſſu viderat, attonitus voluebat, atq; in his adeò fixo ſemper erat cogitatu, vt nunquam iam vultum immutaret, ſed ſemper ſic attonitus perdurans, vim lachrymarum feruentium tacitus profunderet. Cùm verò iam morti eſſet proximus, rupto, ac patefacto aditu, ingreſsi ſumus. Cùm'q; ab illo doctrinæ verbum ſupplices inquireremus, hoc ab illo tantùmmodo audiuimus: Ignoſcite mihi. Nemo, qui reuera mortis memoriam agnouerit, peccare vnquam poterit. Nos verò nimium mirati ſumus, intuentes eum, qui priùs ita negligens

22 fuiſſet, repente mutatum, ac beatiſsima transformatione alterum effectum. Illo igitur in proximo cœmeterio ſepulto, cùm poſt dies aliquot 22 ſacras illius reliquias requireremus, non inuenimus, Domino in hoc quoq; nos certiores faciente ſolicitæ illius, & accuratæ, laudabilis'q; pœnitentiæ, atq; omnibus fiduciam præſtante, qui etiam poſt ſummam vitæ negligentiam ſeipſos emendare norunt. Sicuti enim abyſſum quiddam infinitum eſſe diffiniunt (locum enim ſine fundo eam vocant) ita & mortis intenta cogitatio, ineffabilem, & incorruptam caſtitatem, atq; operationem parit. Quod firmatur facto huius, quem modo memorauimus, iuſti.

Cùm ſacras illius reliquias requireremus, non inuenimus.

EX

EX GRADV SEPTIMO IOANNIS CLIMACI DE LVCTV GAVDII OPIFICE.

QVOMODO LVCTVS, ET COMPVNCTIO LAETITIAM IN ANIMO PARIAT, ET DE TERRIBILI DISCVSSIONE STEPHANI MONACHI, DVM IN ANGVSTIA MORTIS VERSARETVR.

CAP. I.

EQVIDEM ipsam compunctionis vim considerans stupeo, quo'nam modo ea, quæ luctus, & mœror dicitur, gaudium intrinsecus, & lætitiam, veluti mel, & fauum, comesta possideat. Quid igitur ex hoc nobis innuitur? Id profectò, quod propriè Dei donum huiusmodi compunctio esse pro confesso habeatur. Est tunc in anima iucunda voluptas, Deo latenter mœstos, & contritos corde consolante. Verùm vt occasio efficacissimi luctus, dolorisq; perutilis non desit, historiam omnino miserabilem ad ædificationem animarum referre libet. Stephanus quidam hoc in loco habitans, solitariam, & quietam vitam adamauerat. Hic cùm annos plurimos in monastico certamine egisset, ieiunijs'que maximè, & lachrymis esset ornatus, alijsq; præterea virtutum priuilegijs floreret, cellulam ad radicem montis, in quo sacram illam, diuinam'q; visionem speculatus olim fuerat Elias, sibi construxerat. Hic igitur tam venerandus moribus, intentione maioris, laboriosiorisq; pœnitentiæ, profectus est ad Anachoretarum locum, cui Fides nomen erat. Quo in loco cùm annos aliquot arctissimo vitæ instituto peregisset (erat enim hic locus ab omni consolatione mortali penitus remotus,

omnibusq́; penè hominibus inuius, nam septuaginta ferè millibus passuum ab omni humana habitatione disiunctus erat) rursus extremo vitæ tempore rediit, cupiens in cellula sua priore sancti illius montis habitare. Erant autem ibi duo ex Palæstina discipuli, admodum religiosi, qui etiam priùs obseruabant cellulam senis. In qua cùm paucos egisset dies, languorem incurrit, ex quo & mortuus est. Igitur ante vnum exitus sui diem repente animo obstupuit, apertisq́; oculis ad dexteram, atq; ad sinistram partem lectuli circunspiciebat, & quasi rationem quidam à se exigerent, cunctis, qui astabant, audientibus aiebat, aliquando quidem: Ita sanè; Sic reuera est; sed pro hoc tot annis ieiunaui. Aliquando verò: Non certè, sed mentimini; hoc non feci. Deinde rursus: Ita verè est; hoc ita est; sed fleui, sed ministraui. Ac rursus: Verè me accusatis. In quibusdam etiam aliquando aiebat: Ita sanè, & quidem ad hæc quid dicam non habeo, ideo misericordia opus est. Et erat profectò spectaculum horrendum, ac terrificum, inuisibile illud, sæuissimumq́; iudicium, in quo etiam (quod terribilius est) & quod non fecerat illi obijciebant (me miserum) quietis, ac solitudinis sectatori. In nonnullis verò peccatorum suorum quid ad ea respondere posset se non habere dicebat, qui iam ferè quadraginta annos monachus fuerat, & lachrymarum gratiam habuerat. Væ, væ, vbi'nam erat Ezechielis vox, quam illis obijceret: In quacunque hora ingemuerit peccator, saluus erit? Et illud: Quia in quo te inueniam, in eo te iudicabo; dicit Dominus? Verè nihil huiusmodi respondere potuit. Cuius rei gratia illi gloria, qui solus agnouit. Quidam verò mihi veraciter affirmauerunt, quòd hic, dum esset in eremo, leopardum quoque ex manu sua nutriebat. Hic ipse tamen, cùm adeò infestè ratio à se exigeretur, carne solutus est, quod iudicium, quis terminus, quæ sententia, quis rationis eius finis fuerit, incertum penitus relinquens.

EX GRADV VNDECIMO IOANNIS CLIMACI DE LOQVACITATE.

DE TACITVRNITATE DOMINI IESV, ET LOQVACITATE PETRI, ET VNDE ORIATVR LOQVACITATIS VITIVM. CAP. I.

QVI peccata sua cognoscit, continet linguam suam; qui verò loquax est, nondum seipsum, vt oportet, agnouit. Studiosus silentij appropiat Deo, ipsiq́; iugiter in abdito cordis assistens, illustratur ab eo. Iesu silentium admirationi, & reuerentiæ Pilato fuit, illiusq́; quieta, & silens vox profligauit inanem gloriam. Verbum dixit Petrus, & fleuit amarè, quia illius immemor fuit, qui ait: Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: alteriusq́; dicentis: Melius est è sublimi cadere in terram, quàm ex lingua cadere. Audiui autem aliquando virum quendam, cuius apud me plurimum valebat auctoritas, cùm de solitudinis quiete loqueretur, asserentem, loquacitatem ex vno horum penitus gigni, aut scilicet ex peruersa, & iniqua, intemperantiq́; consuetudine (Lingua enim membrum corporis cùm sit, à quo iam erudita fuerit, eius consuetudinem requirit) aut rursus in his, qui in certamine sunt, maximè ex inani gloria, nonnunquam verò ex ingluuie ventris. Quocirca plurimi sæpè cùm frenarent ventrem, violentia iam, ac debilitate quadam, & linguam, & eius verbositatem concluserunt. Qui curam sui exitus gerit, circuncidit verba; & qui possidet animi luctum, vt ab igne, ita fugit à loquacitate.

EX IOANNE EXGRADVDE CIMOQVINTO IOANNIS CLIMACI DE INCORRVPTIBILI CASTITATE.

QVOD IN ALIQVO CARNALIS FORNICATIO, HAERESIS CRIMINE MAIOR APPAREAT.

CAP. I.

VIR quidam ſcientiſsimus problema terribile quæſiuit ex me; Quod, inquiens, peccatum omnibus grauius eſt, homicidio, Chriſti'q; abnegatione, exceptis? Cùm'q; illi reſpondiſſem: In hæreſim labi: Et quo'nam, inquit, modo catholica Eccleſia hæreticos quidem, cùm hæreſim priorem toto animo repudiauerint, atque anathematizauerint, ſuſcipit ad ſanctorum myſteriorum communionem, & vt idoneos admittit, cum verò, qui in fornicationem lapſus fuerit, confitentem, atq; peccatum ipſum omnino deſerentem, introrſus ſuſcipiens, per annos aliquot à 23 venerandis, immaculatis'q; myſterijs ex traditione Apoſtolica ſeparari iubet? Hac ego ambiguitate percuſſus ſtupui, ambiguum'q; illud permanſit ambiguum.

23 Nota veneranda, immaculataq; myſteria, ſãctiſſimam appellari Euchariſtiã. Nota etiã fornicario pœnitẽti ex Apoſtolica traditione per aliquot annos interdici ſacram cõmunionẽ.

QVAE SINT CAVSAE NOCTVRNARVM ILLVSIONVM, ET POLLVTIONVM.

CAP. II.

SVNT nonnulli, qui ſola ciborum cauſa huiuſmodi bella aduerſum nos excitari, atq; obſcœni humoris profluuium fieri putant, & aſſeuerant;

ego autem extrema fatigatos ægritudine, & ad summum ieiunantes, validè huiusmodi aspergine fœdari cognoui. Interrogaui ergo aliquando probatissimum quendam hac discretionis gratia ornatum monachum, quid de ijs sentiendum esset; mihiq; admodum lucidè beatus ille respondit. Est, inquit, in somnis quædam seminis emissio, quæ ex ciborum multitudine, & requie est. Est alia, quæ ex superbia contingit, cùm scilicet diutius mundi à fœda hac respersione perstiterimus, & per hoc in superbiam efferimur. Fit rursus plerunque, cùm iudicamus, atq; condemnamus proximum. Horum, inquit, generum duo contingere etiam infirmis possunt, fortassis & omnia. Porrò si quis seipsum prædictis omnibus causis mundum esse conspicit, hic ex huiusmodi tranquillitate beatus est. Qui verò ex dæmonum inuidia id patitur, Deo id fieri ad tempus permittente, fit, vt per hanc calamitatem, quæ sine peccato est, altissimam tutò possideat humilitatem. Nemo nocturna phantasmata, quæ in somnis viderit, per diem secum voluere, ac retractare velit. Id enim dæmones idcirco moliuntur, vt ex huiusmodi somnijs vigilantes inquinent.

QVOD EX PVLCHRITVDINE CORPORVM ASCENDERE DEBEAMVS COGITATIONE AD CONSIDERANDAM PVLCHRITVDINEM OPIFICIS DEI.

CAP. III.

MIRABILE mihi quidam, supremumq; castitatis insinuauit culmen. Quidam, aiebat, cùm pulchritudinem, atq; venustatem intueretur corporum, ex ea admonitus, magnificè glorificabat opificem, atq; ex solo huiusmodi spectaculo in amorem Dei, fontemq; lachrymarum excitabatur. Eratq; stupor ingens, videre quod alteri fouea ruinæ fuisset, id alteri coronarum causam præter naturam fieri. Huiusmodi verò si semper hoc sensu, atq; actione perdurat, ante communem resurrectionem iam in incorruptionem transijt. Eadem regula & in melodijs, & canticis vtimur. Nam hi quidem, qui Deum diligunt, in hilaritatem, diuinamq; dilectionem, atq; in lachrymas, & ex mundanis, & ex spiritualibus canticis excitari solent; contra autem qui voluptatibus addicti sunt, vndique sibi perditionis materiam colligunt.

DE FRATRE, QVI APVD LOCA NECESSARIA NATVRAE ORATIONIBVS PVGNABAT CONTRA IMMVNDAS COGITATIONES.

CAP. IIII.

CVM aliquando in congregatione quadam essem, notaui solicitum, atq; studiosum fratrem, dum à malis cogitationibus molestiam pateretur, nec inuenirет illic locum idoneum orationi, ad naturæ necessaria, simulata necessitate, exisse, atque illic aduersus hostes validissima oratione conflixisse. Cum verò loci indignitate ego permouerer; Cur, inquit ille, loci huius, quasi minus idonei, te facies mouet? Persequebantur me immundæ cogitationes, ego in loco immundo, vt sordibus mundarer, oraui.

EX GRADV VIGESIMOPRIMO IOANNIS CLIMACI DE CENODOXIA.

DE TENTATIONE SVPERBIAE, ET INANIS GLORIAE A QVODAM SVPERATA. ET QVOMODO INANIS GLORIA SIT SVPERBIAE MATER DECLARATIO.

CAP. I.

NOTAVIT quidam ex his, qui videre acutius poterant, narrauitq; quod viderat. Cùm sederem, inquit, in cœtu quodam, aduenientes ad me cenodoxiæ, & superbiæ dæmones, iuxta me ex vtraq; parte sederunt, & vnus ex his quidem digito suo leuiter pulsauit latus meum, hortans vt aliquid, quod ad contemplationem pertinet, siue opus quodlibet in deserto à me gestum loquerer. Quem cùm à me expulissem, dicens: Conuertantur retrorsum, & erubescant, qui mala cogitant mihi: protinus is, qui à sinistris erat, ad aurem mihi dixit: Eia benè fecisti, magnusq; effectus es, quippe qui impudentissimam matrem meam viceris. Ad quem ego ritè sequentes versus assumens, dixi: Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, Eia benè fecisti. Eundem ego cùm interrogassem, quomodo inanis gloria sit superbiæ mater, ita respondit: Laudes animam eleuant, & inflant. Porrò cùm anima ad elationem venerit, iam tunc illam superbia assumens, in cœlum vsque attollit, & vsq; ad abyssos deijcit.

EX IOANNE

EX GRADV VICESIMOTERTIO IOANNIS CLIMACI DE INEFFABILIBVS COGITATIONIBVS BLASPHEMIAE.

QVOMODO BLASPHEMIAE TENTATIONEM MONACHVS QVIDAM A SE EXPVLERIT.

CAP. I.

MONACHVS quidam studiosus cùm à blasphemiæ tentatione perturbaretur, ad viginti annos carnem suam ieiunijs, & vigilijs macerare non destitit. Cùm verò nullam vtilitatem se inde cœpisse sentiret, profectus conscriptam in charta perturbationem, ac tentationem suam sancto cuidam, ac probatissimo seni obtulit, in faciem prostratus, nec illum intueri valens. Vt autem legit senior, subrisit, fratremq; erigens dixit: Pone, fili, manũ tuam super oculum meũ. Quod cùm fecisset, ait illi senior. Super collum meum sit, frater, hoc peccatum, quotquot annis te oppugnauerit, vel oppugnaturum sit. Tu autem id obserua, vt hoc iam floccipendas, & nihil æstimes. Quibus verbis ita roboratus est frater, vt non ante è cella senis excederet, quàm huiusmodi morbus euanesceret. Hoc autem is, qui expertus est, mihi postea enarrauit, Deo gratias referens.

EX

EX GRADV VIGESIMOQVINTO IOANNIS CLIMACI DE HVMILITATE.

QVOMODO QVIDAM PATER SANCTVS ARGVTO QVODAM RESPONSO DAEMONES ILLVM TENTANTES EXPVLIT.

CAP. I.

QVENDAM probatissimum, & discretione maximè ornatum fratrem astantes dæmones, ita vt oculis eius apparerent visibiliter, beatum illum prædicabant. Ad quos ille sapientissimè: Si quidem me in mentis, ac animæ cogitationibus laudare destiteritis, ex discessu vestro magnum me existimabo; sin verò me laudare non desinitis, ex laudibus vestris fœditatem meam conijcio. Immundus quippe est apud Deum omnis sublimis corde. Aut igitur abite, & magnus factus sum, aut, si placet, laudate,& ampliorem vestri causa acquiram humilitatem. Mox'que illi ancipiti verbo stupefacti euanuerunt.

DE ALTERO, QVI PIO COMPENDIO DAEMONES EVM TENTANTES VICIT.

CAP. II.

QVIDAM fortissimo athletæ Christi, qui ad hanc beatissimam virtutem festinabat, impuri dæmones laudem in corde subseminabant. At ille diuina inspiratione, malignorum spirituum nequitiam pio, & religioso compendio vincere aggreditur. Describit in cellulæ pariete altissimarum virtutum appellationes, puta perfectæ charitatis, Angelicæ

humilitatis, mundissimæ orationis, incorruptibilis castitatis, & huiusmodi virtutum reliquarum. Cùm ergo illum cogitationes extollere cœpissent, dicebat illis: Eamus ad arguentem. Adueniensq; relegebat appellationes illas, sibiq; ipsi clamabat: Cùm has omnes possederis, tunc scies quàm longè adhuc à Deo sis. Cùm enim eas possederis, seruus eris inutilis, fecisti enim quod facere debuisti.

QVIS SIT HVMILITATIS GENITOR.

CAP. III.

CVM quidam huius aliquando virtutis pulchritudinem in corde suo fuisset intuitus, stupore comprehensus, orabat, vt eius, qui illam genuerat, appellationem mereretur addiscere. Ad quem illa clara, ac nitenti facie serenè subridens; Quoniam, inquit, genitoris mei nomen addiscere festinas, cùm sit ipse sine nomine non tibi id dicam, donec possideas Deum.

OCTAVI
TOMI
PARS
SECUNDA.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS

SYNCERO LECTORI.

ANCEPS diù fui, benigne lector, huicne operi inserere deberem, quæ Ioannes Cassianus monachus Galliarum de nonnullorum sanctorum vitis obiter in suis operibus, & cultiori quidem scripsit stylo. Hinc enim solicitabant pulcherrima admirabilium virorum exempla, quæ præterire nefas putabam (Si tamen virorum, & non potius Angelorum nomine hi digni habendi sunt, qui carnem suam cum vitijs, & concupiscentijs crucifixerunt, & perfectam in seipsis mundi abdicationem ostenderunt) illinc verò me retrahebat seuera sanctæ matris Ecclesiæ censura, quæ huius patris opuscula inter apocrypha adnotauit, ac (quod longè deterius est) inter ea fortè, quæ ab hæreticis sunt conscripta. Nosti probè sanctum Canonem inter Patrum decreta insertum. Cùmq; incertus, & dubius animi mecum ipse conflictarem, sumpsi in manus diui Prosperi Aquitanici Regiensis Episcopi libellum contra Collatorem inscriptum, in quo hominem hunc notat, de gratia Dei, & libero arbitrio quædam temerariè, ac contra sanctæ Ecclesiæ diffinitiones sentientem, locum adducens, & illum diligēter examinans ex Collatione Abbatis Cheremonis tertia de protectione Dei. Ob quam rem, iudicio meo, & nullam fortè aliam ob causam factum reor, vt Ecclesia Catholica eum de bonorum auctorum catalogo eiecerit. Et hæc non solùm mea, sed & Ioannis Tritthemij Abbatis Spanheimensis viri doctissimi est sententia. Quod vt ita credere adducar, compellit me tot præclarorum virorum auctoritas, miræ cum eruditionis, tum sanctitatis, qui Cassiani opera & legerunt intrepidè, & ad suorum scriptorum fidem confirmandam adduxerunt in medium, atq; suis etiam discipulis legenda mandauerunt. Hi cùm viri fuerint Christianissimi, & sanctæ Apostolicæ sedis obseruantissimi, haud credo illos hoc facere ausos, nisi nullum piaculum esse duxissent, scriptoris huius operibus vti, modò à prædicta damnata Collatione, in qua errasse conuincitur, abstinerent, & nulla inde testimonia desumerent. Dices forsitan: Et qui sunt viri illi celebres, qui eius scriptis vtuntur? Qui? Cassiodorus in primis, insignis ille ex senatore monachus, qui super Psalterio egregium volumen ædidit. Is enim ad fratres cœnobij sui scribens, & ad huius

scripta perlegenda eos exhortans, sic inquit: Casianum Presbyterum, qui conscripsit de institutione fidelium monachorum, sedulò legite, frequenter audite; qui inter ipsa sancti propositi initia, octo principalia vitia dicit esse fugienda. Hic noxios motus animarũ ita competenter insinuat, vt excessus proprios hominem penè videre faciat, & vitare compellat, quos antea confusione caliginis ignorabat. Beatus item Dominicus prædicatorij ordinis fundator egregius, & Romanæ Ecclesiæ obedientissimus filius, librum, qui Collationes patrum à Cassiano inscribitur, adeò studiosè, ac vigilanter legisse fertur, vt eius lectione ad magnum perfectionis apicem peruenerit. Quis etiam diuo Thoma Aquinate Romanis Pontificibus magis obediens? Quis eorum auctoritatem tam verbis, quàm scriptis magis tutatus est, ac defendit? Et tamen is in sua illa verè aurea cathena super quatuor Euangelia conscripta, non'ne expositiones ex Collationibus patrum accitas toties in illa intertexuit? Vsi'ne essent viri isti sanctissimi hoc libro, si hæreticus totus, vel reprobus haberetur? Minimè gentium. Sed in qua parte is bonus est, admissus fuit; in qua malus (ea autem est supradicta Collatio de protectione Dei) reiectus est. Sic & de Origenis libris fecisse videtur sancta mater Ecclesia. Nam explosis Periarchon, & alijs nonnullis eiusdem opusculis, cætera sine offensione legi videmus, & audimus, & (quod magis mirere) contra hæreticorum insanias adducere non veremur. Omitto Ioannem Climacum, diuum Benedictum tot monachorum parentem, beatum Bernardum Clareuallensem Abbatem, & alios laudatissimos patres, qui huius viri scriptis vsi sunt. Cùm ergo in his nostris de sanctorum vitis Tomis, non de Ecclesiasticis dogmatibus fiat disputatio, sed de iustorum moribus, conuersatione, & exemplis tantùm agatur, pia quadam vsus confidentia, ex huius operibus, quæ ad institutum tantummodo hoc facere visa sunt, excerpsi, & huc aduexi, nihil penitus de prædicta Collatione tangens, in qua auctor à recto aliquantisper deuiasse conuincitur; propter quod forsan & sanctæ Ecclesiæ, quæ tota pulchra est, & candida, atq; sponsa Domini sine macula, vel ruga, reprobatione eius opuscula digna visa sunt. Hæc te præmonere ante libri ipsius lectionem operæpretium visum est, nam à sancta matre Ecclesia Romana, catholica, atq; Apostolica, cuius filius sum, & pro cuius honore vsq; ad hanc senectutem pugnaui, & pro cuius tutanda maiestate, atq; amplitudine in maximis periculis, laboribus, & angustijs sæpè versatus sum, ne transuersum quidem (vt dicitur) vnguem diuertere mihi iam fixum est, atq; statutum. Lector, vale, & studium hoc nostrum boni consule.

EX LIBRO QVARTO IOANNIS CASSIANI DE INSTITVTIS RENVNCIANTIVM.

DE OBEDIENTIA ABBATIS IOANNIS, PER QVAM VSQVE AD PROPHETIAE PROFECTVS EST GRATIAM.

CAP. XXIIII.

QVONIAM hic liber de institutione est eius, qui renunciat huic mundo, per quam scilicet introductus ad humilitatem veram, & obediētiam perfectam, cæterarum quoq; virtutum culmina posit ascendere, necessarium reor quædam seniorum gesta, quibus per hanc enituere virtutem, exempli gratia, sicut promisimus, explicare, de multis ad modùm pauca carpentes, vt studentibus sublimiora sectari, non solùm incitamentum ex his vitæ perfectæ, sed etiam propositi forma cuidenter procedat. Quamobrem duos, vel tres pro libelli huius compendio de tam innumera patrum multitudine proferentes ponimus. Primum verò Abbatē Ioannem, qui commoratus est iuxta Lico, quod est oppidum Thebaidis, qui'q; propter obedientiæ virtutem vsq; ad prophetiæ gratiam sublimatus, sic vniuerso claruit orbi, vt etiam Regibus mundi huius merito suo redderetur illustris. Nam cùm in extremis (vt diximus) Thebaidæ partibus commaneret, non ante præsumebat Theodosius Imperator ad præpotentium bella Tyrannorum properare, quàm oraculis illius animaretur, atq; responsis. Quibus confidens, velut coelitus sibi delatis, trophæa de bellis desperatis, atque hostibus deportabat.

DE LIGNO ARIDO, QVOD IDEM ABBAS IOANNES AD ARBITRIVM SENIORIS SVI QVASI REVIRESCENDVM RIGARE NON DESTITIT.

CAP. XXIIII.

HIC itaq; beatus Ioannes ab adolescentia sua vsq; ad perfectam, & virilem ætatem seniori deseruiens, donec ille in huius vitæ conuersatione durauit, tanta humilitate inhæsit eius obsequijs, vt ipsi quoq; seni stuporem summum obedientia eius incuteret. Cuius hanc virtutem vtrum de vera fide, ac profunda cordis simplicitate descenderet, an affectitia esset, & quodammodo coactitia, atq; ad imperantis faciem præberetur, volens manifestius explorare, quamplura ei etiam superflua, minus'que necessaria, vel impossibilia frequentius iniungebat. Ex quibus tria ponam, per quæ manifestari posit volentibus scire, vel mentis eius, vel subiectionis integritas. Sumpsit itaq; de lignario suo senex virgultum, quod olim excisum vsibus foci fuerat præparatum, dum'q; coctionis retardaret occasio, non modò aridum, sed propè putre iacebat temporis vetustate. Cùm'q; hoc coram ipso fixisset in terram, præcepit aducta aqua quotidie bis rigari, vt scilicet, & diurnis humoribus radicatum, atq; per aquam in arborem diffusis ramis reuiuiscens, amœnitatem oculis, atque vmbraculum in æstu feruenti subter residentibus exhiberet. Quod 1 præceptum veneratione solita sine vlla impossibilitatis consideratione suscipiens adolescens, ita quotidianis diebus expleuit vt aquam per duo fermè millia indesinenter apportans, nullatenus lignum rigare cessaret, atq; per totum anni spatium non infirmitas corporis, non festiuitas solennis, non occupatio necessitatis vllius, quæ illum etiam honestè excusaret ab executione mandati, non deniq; hyemis asperitas intercedens ab huius obseruatione præcepti potuerit impedire. Cùm'q; eius hanc sedulitatem tacitus senex latenter diebus singulis exploraret, & videret eum simplicis cordis affectu mandatum suum, velut diuinitus emissum, sine vlla permutatione vultus, vel rationis discussione seruare, synceram humilitatis eius obedientiam comprobans, pariter etiam miserans tam longum laborem, quem per totum anni spatium studio deuotionis impenderat, ad virgultum aridum accedens; O', inquit, Ioannes, misit'ne radices hæc arbor, an non? Cùm'q; ille se nescire dixisset, senex velut inquirens rei veritatem, & tanquam tentans vtrum iam suis radicibus niteretur, euulsit coram ipso leui commotione virgultum; sic'q; proijciens illud, præcepit, vt deinceps rigare desineret.

1 Vide miram iuuenis monachi obedientiam maximæ simplicitati adiunctam.

DE PROIECTO AB ABBATE IOANNE VASE VNICO OLEI AD SENIORIS IMPERIVM.

CAP. XXV.

ITAQVE cùm huiusmodi exercitijs eruditus quotidie iuuenis in hac parendi virtute succresceret, & humilitatis eius enitesceret gratia, atq; obedientiæ suæ suauis odor per monasteria vniuersa fragraret, quidam fratrum probationis, immò ædificationis obtentu venientes ad senem, cùm subiectionem eius, quam audierant, mirarentur, vocans eum repentè senex; Ascende, ait, & sumens lenticulam olei (quæ sola in eremo suis, vel aduenientium vsibus liquorem pinguedinis tenuissimum ministrabat) deorsum proijce per fenestram. 2 Quam ille cùm ad superiora concitus peruolasset, per fenestram proferens, comminuendam dimisit ad terram, parum cogitans, vel retractans præcepti ineptiam, diurnam necessitatem, infirmitatem corporis, penuriam sumptuum, eremi squalentis angustias, ac difficultates, in qua etiam si pecunia suppeditaret, nihilominus perdita species inueniri, repararíq; non posset.

2 Ecce aliud veræ obediētæ exemplum.

QVEMADMODVM ABBAS IOANNES SVO OBEDIERIT SENIORI AD ADVOLVENDVM SAXVM, QVOD NEA' MVLTIS QVIDEM POSSIBILE ERAT MOVERI.

CAP. XXVI.

ALIIS rursum ædificari cupientibus obedientiæ huius exemplo, vocans eum senior; Curre, inquit, Ioannes, saxum illud huc aduolue quantocyus. 3 Qui confestim saxum immane, quod turbæ multæ hominum vel mouere non possent, applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto nisu, atq; conatu prouoluere contendebat, vt sudore omnium membrorum suorum non solùm infunderet vestimentum, sed etiam saxum ipsum suis ceruicibus humectaret, in hoc quoq; parum metiens impossibilitatem præcepti, vel facti, pro reuerentia senioris, & obsequij simplicitate syncera, qua credebat tota fide senem nihil posse incassum, ac sine ratione præcipere.

3 Magnam, & admirabilem hîc quoque aduerte obedientiam.

DE HVMILITATE, ET OBEDIENTIA ABBATIS MVTII, QVAM IN PROIICIENDO IN FLVVIVM PARVVLO FILIO EX PRAECEPTO SENIORIS NON HAESITAVIT IMPLERE.

CAP. XXVII.

HVCVSQVE Abbatis Ioannis pauca dixisse de multis sufficiat. Nunc Abbatis Mutij factum memoria dignum comprehendam. Hic nanq; abrenunciare desiderans huic mundo, tam diu pro foribus monasterij excubans perdurauit, donec immobili perseuerãtia sua obtineret, vt cum filio suo paruulo, qui octo circiter erat annorũ, cõtra omnẽ consuetudinẽ cœnobiorũ, susciperetur. Cùmq; tandẽ recepti fuissent, confestim non solùm diuersis præpositis traditi, verumetiã cellæ habitatione seiuncti sunt, ne scilicet iugi visione paruuli reminisceret pater, ex omni sua, quã renuncians abiecerat, facultate, & affectione carnali, saltem sibi filium superesse; sed quemadmodum se iam diuitem non esse sciebat, ita etiam patrem se esse nesciret. Quod vt plenius probaretur, vtrum videlicet plus faceret affectionem sanguinis, ac suorum viscerum charitatem, an obedientiam, & mortificationem Christi, quam renuncians quisq; pro eius debet amore præferre, de industria negligebatur paruulus, pannis potius, quàm vestimentis indutus, sordibus quoq; ita obsitus, ac fœdatus, vt offendere potiùs, quàm delectare paternos oculos posset, quotiens ab eo fuisset aspectus; sed etiam colaphis, atque alapis expositus diuersorum, quas plerunq; sub obtutibus suis innocenti paruulo cernebat inferri, ita vt nunquam genas eius nisi lachrymarum sordentibus vestigijs videret infectas. Cùm igitur taliter infans sub oculis eius per dies singulos ageretur, pro amore nihilominus Christi, & obedientiæ virtute, rigida semper, atq; immobilia patris viscera permanserunt. Non enim iam reputabat suum filium, quem secum pariter obtulerat Christo, nec curabat de præsentibus eius iniurijs, sed potiùs exultabat, quòd eas nequaquam infructuosè cernebat tolerari, parum cogitans de lachrymis eius, sed de propria humilitate, ac perfectione solicitus. Hanc districtionem mentis illius, atq; immobilem rigorem peruidens cœnobij senior, ad comprobandam penitus animi eius constantiam, cùm plorare quadam die vidisset infantem, simulans se aduersus eum commotum, præcepit patri, vt tollens eum iactaret in flumen. Tum ille, velut à Domino sibi hoc præceptum esset, cõfestim celeri cursu I rapiens filium, vlnis proprijs vsq; ad oram fluminis aduexit iactaturus. Quod profectò feruore fidei, & obedientiæ eius fuisset opere consummatum, nisi procurati fuissent

I O stupendã, & inauditam sancti patris obediẽtiam.

de industria fratres, qui solicitè ripam fluminis obsiderent, proiectum'que iam, & quodammodo de fluminis alueo paruulum rapuissent, & consummationem præcepti obsequio patris, ac deuotione completam, ab effectu operis, atque ab ipso fine reuocassent.

QVEMADMODVM REVELATVM SIT ABBATI DE PATRE MVTIO, OPVS EVM ABRAHAE FECISSE. ET QVOD DEFVNCTO EIDEM ABBATI IDEM PATER MVTIVS IN MONASTERII ADMINISTRATIONE SVCCESSERIT.

CAP. XXVIII.

CVIVS fides,atq; deuotio in tantum Deo fuit accepta, vt diuino statim testimonio comprobata sit. Reuelatum nanq; est continuò seniori, hac eum obedientia Abrahæ Patriarchæ opus implesse. Cùm'q; breui tempore transacto idem Abbas cœnobij, de mundi huius commoratione migraret ad Dominum, hunc præponens cunctis fratribus, successorem sibi, atq; Abbatem monasterio dereliquit.

DE OBEDIENTIA FRATRIS, QVI DECEM SPORTAS CIRCVNFERENS PVBLICE DISTRAXIT AD ABBATIS IMPERIVM.

CAP. XXIX.

NON tacebimus etiam nobis cognitum fratrem, secundùm seculi huius ordinem, summæ familiæ. Nam patre Comite, ac ditissimo oriundus fuit, studijs quoq; liberalibus non mediocriter institutus. Qui relictis parentibus, cùm ad monasterium peruolasset, ad comprobandam mentis humilitatem, vel fidei eius ardorem, confestim ei à seniore præceptū est, vt decem sportas, quas necesse non erat publicè venundari, ceruicibus

suis onerans, distrahendas per plateas circunferret, adiecta conditione, qua
1 diutiùs in hoc officio retineretur, vt si fortè vnus pariter omnes coëmere vo-
luisset, non cederet, sed singillatim eas quærentibus venundaret. 1 Quod ille tota deuotione compleuit, & omnis confusionis verecundia, pro nomine, ac desiderio Christi calcata, sportas humeris suis imponens distraxit, pretioq; ac modo statuto vendidit, ac pecuniam ad monasterium reportauit, nequaquam perterritus tam vilis, & insueti officij nouitate, nec considerans indignitatem rei, nataliumque splendorem, ac venditionis iniuriam, dum illam Christi humilitatem, quæ est vera nobilitas, per obedientiæ gratiam desiderat obtinere.

Et hîc habes magnam obedientiam mitæ humilitati adiūctam.

DE ABBATIS PYNVFII HVMILITATE, QVI RELICTO COENOBIO CELEBERRIMO, CVI PRESBYTER PRAEERAT, LONGINQVVM MONASTERIVM, IN QVO VELVT INCIPIENS SVSCIPERETVR, DESIDERIO SVBIECTIONIS EXPETIIT.

CAP. XXX.

COARCTAT nos libelli modus ad finem tendere, sed obedientiæ bonum, quæ inter cæteras virtutes primatum tenet, non patitur nos eorum gesta, qui per hanc claruerunt, penitus silentio præterire. Propter quod vtrunq; congruè temperantes, id est, tam breuitati, quàm studiosorum desiderijs, atq; vtilitatibus seruientes, vnum adhuc ponemus humilitatis exemplum, quod non ab incipiente, sed à perfecto, atq; Abbate completum, non solùm iuniores instruere, sed etiam seniores ad perfectam humilitatis virtutem lectione sua poterit incitare. Vidimus itaq; Abbatem Pynufium, qui cùm esset maximi cœnobij Presbyter, quod est in Aegypto non longè à Panefisi ciuitate, & pro ipsa reuerentia vel vitæ suæ, vel ætatis, vel sacerdotij, cunctis honorabilis, ac venerandus existeret, videns se pro hoc ipso humilitatem illam, quam secundùm suæ mentis ardorem concupierat, exercere non posse, nec habere quò virtutem desideratæ subiectionis extenderet, clam fugiens de cœnobio, secessit solus in Thebaidos vltimas partes, ibiq; deposito habitu monachorum, & assumpta seculari veste, cœnobium Tabenensiotarum expetijt, quod sciebat cunctis esse districtius, & in quo se, vel pro longitudine regionis credidit ignorandum, vel pro magnitudine monasterij, ac multitudine fratrum facilè posse celari. Vbi diutissimè pro foribus perseuerans, cunctorum fratrum genibus prouolutus, vt susciperetur, summis precibus exorabat. Cùmq; multo despectu tandem fuisset admissus; quòd scilicet decrepitus senex, & qui

omnem suam peruixisset ætatem, ingredi cœnobium postularet, quo tempore iam ne deseruire quidem suis voluptatibus præualeret, ac ne hoc quidem ipsum causa religionis expetere eum assererent, sed famis & inopiæ necessitate constrictum; vt seni, nulli'que operi apto horti cura, diligentia'que mandatur, quam sub alio fratre iuniore, qui eum sibi creditum retinebat, exercens, sic eidem subdebatur, tanta'que obedientia desideratam humilitatis excolebat virtutem, vt non solùm ea, quæ ad horti curam, diligentiam'que pertinebant, verumetiam vniuersa officia, quæ cunctis erant aspera, vel indigna, atq; ab omnibus ducebantur horrori, tota quotidie sedulitate compleret. Quamplura etiam nocte consurgens, ita furtim nullo teste, vel conscio, tenebris occulentibus efficiebat, vt penitus auctorem operis nemo deprehenderet. Cùm'q; ibidem triennio delitescens, dispersis per vniuersam Ægyptum vbiq; fratribus, quæreretur, à quodam tandem visus, qui de Aegypti partibus commearat, vix potuit pro humilitate habitus sui, ac vilitate officij, quod gerebat, agnosci. Nam sarculo deorsum incuruus laxabat oleribus terram, deindè stercus humeris suis aduectans, eorum radicibus ingerebat. Cùm'que hoc intuens frater, super agnitione eius diutissima fuisset hæsitatione detentus, propiùs tandem accedens, & non solùm vultum, sed etiam sonum vocis diligenter explorans, ad pedes eius cominus procidens, primo quidem super hoc stuporem summum videntibus cũctis incussit, cur videlicet istud faceret ei, qui apud ipsos velut nouitius, ac de seculo nup egressus, habebatur extremus. Post verò miraculo sunt maiore percussi, cùm eius nomen, quod apud ipsos quoq; magna fuerat opinione vulgatum, protinus prodidisset. A' quo vniuersi fratres prioris ignorantiæ veniam postulantes, quòd eum videlicet tanto tempore inter iuniores, ac paruulos deputassent, inuitum, ac flentem, quòd inuidia diaboli digna sibi fuisset conuersatione, atq; humilitate fraudatus, quam diutissimè exquisitam tandem aliquando se inuenisse gaudebat, nec meruisset vitam suam in illa, quam arripuerat, subiectione finire, ad proprium cœnobium reduxerunt, custodientes cum summa diligentia, ne ab eis quoq; similiter quoquam dilapsus aufugeret.

O' miran tãti patris humilitatem, & obediẽtiam.

QVEMADMODVM ABBAS PYNVFIVS REDVCTVS IN MONASTERIVM SVVM, MODICO TEMPORE IBI COMMORATVS, ITERVM FVGERIT IN PARTES SYRIAE. CAP. XXXI.

VBI cùm fuisset modico tempore demoratus, eodem rursus humilitatis desiderio, atque ardore succensus, captans nocturna silentia, ita diffugit, vt iam prouinciam non vicinam, sed ignotas, & alienas, longe'que diuisas regiones expeteret. Nam conscendens nauem, in Palæstinæ partes festinauit commeare, credens se tutiùs latitaturum, si ad

illa semetipsum asportaret loca, in quibus ne nomen quidem suum fuisset auditum. Quò cùm aduenisset, nostrum monasterium protinus expetiuit, qui od nō longè fuit à spelæo, in quo Dn̄s noster Iesus Christus ex Virgine nasci dignatus est. In eo autem permodico tempore delitescens, secundùm sententiam Domini, tanquam ciuitas super montem posita, diutius abscondi non potuit. Nam continuò quidam fratrum, qui ad 2 loca sancta de Aegypti partibus orationis causa conuenerant, agnitum eum summa vi precum ad cœnobium suum reuocarunt.

2 Ecce peregrinationem ad loca sancta etiam antiquis patribus fuisse in vsu.

QVAE PRAECEPTA DEDIT IDEM ABBAS PYNVFIVS FRATRI, QVEM IN SVO MONASTERIO SVB NOSTRA RECIPIEBAT PRAESENTIA.

CAP. XXXII.

HVNC igitur senem pro illa, quæ nobis fuerat apud ipsum in monasterio nostro familiaritas, cùm post hæc in Aegypto studiosissimè requisissemus, exhortationem, quam dedit fratri, quem sub nostra præsentia in cœnobio recipiebat, quia puto ex hac posse aliquid instructionis accidere, animus est opusculo huic intexere. Nosti, ait, cur tot diebus pro foribus excubans, hodie sis receptus? Huius difficultatis causam primitus debes agnoscere; poterit enim tibi in hac via, quam ingredi concupiscis, multùm conferre, si ratione eius agnita, ad Christi seruitium consequenter, ac, sicut oportet, accesseris.

QVOD SICVT MAGNA REMVNERATIO MONACHO DEBETVR SECVNDVM INSTITVTIONEM PATRVM LABORANTI, ITA ET POENA E CONTRARIO TRIBVATVR, ET IDCIRCO NON DEBEAT QVIS FACILE ADMITTI IN MONASTERIO.

CAP. XXXIII.

SICVT nanq; immensa gloria fideliter seruientibus Deo, ac secundùm regulæ institutionem ei cohærentibus repromittitur in futurum, ita pœnæ grauissimæ præparantur his, qui tepidè eam, negligenter'que

fuerint executi, & secundùm id, quod professi fuerint, vel quod ab hominibus esse creduntur, fructus etiam congruos sanctitatis Domino exhibere neglexerint. Melius est enim, secundùm scripturæ sententiam, non vouere quenquam, quàm vouere, & non reddere. Et maledictus qui facit opus Dei negligenter. Ideò à nobis diutissimè refutatus es, non quia tuam, vel omnium salutem non toto desiderio cupiamus amplecti, & his, qui ad Christum cupiunt peruenire, etiam procul occurrere non optemus; sed ne temere recipientes, & nos apud Deum leuitatis, & temetipsum reum grauioris supplicij faceremus, si ad præsens facilè susceptus, nec pondus professionis huius intelligens, vel destitutor post hæc, vel tepidus extitisses. Quamobrem ipsam cautam abrenunciationis debes in primis agnoscere; qua perspecta, quid te conueniat agere eius ratione manifestiùs instruam.

QVOD ABRENVNCIATIO NOSTRA NIHIL SIT ALIVD, QVAM MORTIFICATIO, ET IMAGO CRVCIFIXI.

CAP. XXXIIII.

ABRENVNCIATIO nihil est aliud, quàm Crucis & mortificationis indicium. Ideo'que noueris hodierno die te huic 3 mundo & actibus eius, ac desiderijs esse defunctum, te'que, secundùm Apostolum, mundo huic esse crucifixum, tibiq; hunc mundum. Considera ergo conditiones Crucis, sub cuius te deinceps sacramento oportet in hac luce versari, quia iam tu non viuis, sed ille viuit in te, qui est crucifixus pro te. Eo ergo habitu, ac figura, qua pro nobis in patibulo fuit ille suspensus, nos quoque necesse est in hac vita degere, vt scilicet, secundùm Dauid, affligentes timore Domini carnes nostras, vniuersas voluntates nostras, ac desideria, non nostræ concupiscentiæ seruientia, sed mortificationi eius habeamus affixa. Sic enim Domini præceptum implebimus dicentis: Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Sed fortè dicas: Quomodo potest homo crucem suam iugiter portare? Vel quemadmodum viuens quis potest esse crucifixus? Audi rationem breuiter.

3 Verum monachi propositũ esse debet modis omnibus seipsũ mundo crucifigere, & vitiorum concupiscentias ex animo tollere.

QVOD CRVX NOSTRA TIMOR DOMINI SIT.

CAP. XXXV.

CRVX nostra timor Domini est. Sicut ergo crucifixus quis iam non pro animi sui motu membra sua quoquam mouendi, vel conuertendi habet potestatem, ita & nos voluntates nostras, ac desideria, non secundùm id quod nobis suaue est, ac delectat ad præsens, sed secundùm legem Domini, quò nos illa constrinxerit, applicare debemus. Et sicut is, qui patibulo crucis affigitur, non iam præsentia contemplatur, nec de suis affectibus cogitat, non pro die crastino solicitudine, curaq́; distenditur, nulla possidendi concupiscentia permouetur, nulla superbia, nulla contentione, nulla æmulatione succenditur, non de præsentibus dolet iniurijs, non præteritarum iam recordatur, seq́; cùm adhuc spirat in corpore, cunctis elementis credit esse defunctum, illuc præmittens sui cordis intuitum, quò se non dubitat illicò transiturum; ita nos quoque timore Domini crucifixos, oportet his omnibus, id est non solùm carnalibus vitijs, verumetiam ipsis elementis mortuos esse, illuc habentes oculos animæ nostræ defixos, quò nos sperare debemus momentis singulis migraturos. Hoc enim modo mortificatas habere poterimus vniuersas concupiscentiás nostras, & affectus carnales.

QVOD RENVNCIATIO NOSTRA NIHIL PROSIT, SI IISDEM, QVIBVS RENVNCIAVIMVS, IMPLICEMVR.

CAP. XXXVI.

CAVE ergo ne quid aliquando eorum resumas, quæ renuncians abiecisti, & contra Domini interdictũ de agro Euangelicæ operationis 4 reuersus, inueniaris tunica tua, qua te expoliaueras, reuestiri; neque ad humiles, terrenas'que mundi huius concupiscentias, ac studia reuoluaris, & contra Euangelij mandatum, de perfectionis tecto descendens, tollere aliquid præsumas, quibus abrenuncians te abdicasti. Caue ne parentum, ne affectionis pristinæ recorderis, & ad curas huius seculi, solicitudinesq́; reuocatus, secundùm Saluatoris sententiam, ponens manum tuam super aratrum, & aspiciens retro, regno cœlorum aptus esse non possis. Caue ne quando superbiam, quam nunc incipiens ardore fidei, ac pia humilitate calcasti, cùm cœperis psalmorum, vel professionis huius quandam notitiam degustare, paulatim elatus resuscitare mediteris, ac secundùm Apostoli sententiam, quæ dextruxisti iterum ædificans, præuaricatorem constituas temetipsum;

4 Vides nõ debere monachum à religione deficere, & institutum suũ deserere?

ipsum; sed potius cura vt in hac nuditate, quam coram Deo, & Angelis eius professus es, ad finem vsq; perdures. In hac quoq; humilitate, ac patientia, qua vt susciperetis in monasterio, decem diebus pro foribus perseuerans multis lachrymis implorasti, non solummodo persistas, verumetiam proficias, atq; succrescas. Satis enim miserum est, vt cùm debeas à rudimentis, ac primordijs tuis prouchi, & ad perfectionem tendere, etiam ab ipsis incipias ad inferiora decidere. Non enim qui cœperit hæc, sed qui perseuerauerit in his vsque in finem, hic saluus erit.

QVOD DIABOLVS NOSTRO FINI SEMPER INSIDIETVR, ET NOS EIVS CAPVT IVGITER OBSERVARE DEBEAMVS.

CAP. XXXVII.

VERSVTVS enim serpens calcanea nostra semper obseruat, id est, insidiatur exitui nostro, & vsq; in finem vitæ nos supplantare conatur. Idcircò bene cœpisse nihil proderit, nec pleno feruore renunciationis arripuisse principia, si hæc congruus etiam finis similiter non commendauerit, atque concluserit, Christiq; humilitas, atq; paupertas, quam nunc coram ipso professus es, vsq; ad extremum vitæ, quemadmodum arrepta est, à te non fuerit custodita. Quod vt possis implere, tu ipsius serpentis capita, id est, cogitationum principia semper obserua, ad seniorem scilicet mox ea deferens. Ita enim disces perniciosa eius initia conterere, si nihil ex eis seniori tuo erubueris reuelare.

DE RENVNCIANTIS PRAEPARATIONE ADVERSVM TENTATIONES, ET DE PAVCIS IMITANDIS.

CAP. XXXVIII.

QVAPROPTER, secundùm scripturæ sententiã, egressus ad seruiendum Dño, sta in timore Dei, & præpara animã tuam non ad requiẽ, non ad securitatẽ, non ad delicias, sed ad tẽtationes, & angustias. Per ʃ multas enim tribulationes oportet nos introire in regnũ Dei; angusta nanque est porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui

ʃ Hæretici nostri nullas pati volunt tribulationes pro regni cœlorum acquisitione.

inueniunt eam. Considera ergo te de paucis, & electis effectum, & ne exemplo, & tepore multitudinis refrigescas, sed viue vt pauci, vt cum paucis inueniri merearis in regno Dei. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi, & pusillus est grex, cui hæreditatem dare complacuit Patri. Itaq; non leue noueris esse peccatum, perfectionem professum quempiam ea quæ sunt imperfecta sectari. Ad quem perfectionis statum his gradibus, atq; hoc ordine peruenitur.

QVO ORDINE QVIS A PERFECTIONEM VALEAT PERVENIRE, PER QVAM DE TIMORE DEI AD CHARITATEM CONSEQVENTER ASCENDAT.

CAP. XXXIX.

PRINCIPIVM nostræ salutis, eiusdem'q; custodia (sicut dixi) timor Domini est; per hunc enim & initium conuersionis, & vitiorum purgatio, & virtutum custodia his, qui imbuuntur ad viam perfectionis, acquiritur. Qui cùm penetrauerit hominis mentem, contemptum ei rerum omnium parit, obliuionem parentum, mundi'q; ipsius gignit horrorem. Contemptu autem, ac priuatione facultatum omnium, humilitas acquiritur. Humilitas verò his indicijs comprobatur. Primò, si mortificatas in sese habeat omnes voluntates. Secundò, si non solùm actuum suorum, verumetiam cogitationum nihil suum celauerit seniorem. Tertiò, si nihil suæ discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens, ac libenter auscultet. Quartò, si in omnibus seruet obedientiem, mansuetudinem, & patientiæ constantiam. Quintò, si non solùm iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibimet irrogatam doleat, atq; tristetur. Sextò, si nihil agat, nihil præsumat, quod non vel communis 6 regula, vel maiorum cohortantur exempla. Septimò, si omni vilitate contentus sit, & se ad omnia, quæ sibi præcipiuntur, velut operarium malum iudicauerit, & indignum. Octauò, si semetipsum cunctis inferiorem non superficie pronunciet labiorum, sed intimo cordis credat affectu. Nonò, si linguam cohibeat, vel non sit clamosus in voce. Decimò, si non sit facilis, ac promptus in risu. Talibus nanq; indicijs, & his similibus humilitas vera dinoscitur. Quæ cùm fuerit in veritate possessa, confestim te ad charitatem, quæ timorem non habet, gradu excellentiore perducet, per quam vniuersa, quæ prius non sine pœna formidinis obseruabas, absque vllo labore, velut naturaliter incipies custodire, non iam contemplatione supplicij, vel timoris vllius, sed amore ipsius boni, & delectatione virtutum.

6 Vides quòd antiqui monachi regulas habebát, quæ eos in vitæ ratione dirigebant?

QVOD NON DEBEAT MONACHVS EXEMPLA PERFECTIONIS A' MVLTIS EXPETERE, SED AB VNO, VEL PAVCIS.

CAP. XL.

AD quod vt valeas faciliùs peruenire, exempla imitationis, ac vitæ perfectæ tibi sunt in congregatione commoranti à paucis, immò ab vno, vel à duobus, non à pluribus expetenda. Nam præter id quòd examinata vita, atque ad purum excocta reperitur in paucis, etiam istud ex hoc vtilitatis accidit, quòd ad perfectionem propositi huius, id est, cœnobialis vitæ, diligentiùs quis vnius imbuitur, ac formatur exemplo.

QVARVM DEBILITATVM SIMILITVDINEM SVSCIPERE DEBEAT QVI IN COENOBIO COMMORATVR.

CAP. XLI.

QVAE omnia vt posſis conſequi, & ſub hac regula ſpirituali perpetuò perdurare, tria hîc in congregatione neceſſariò cuſtodienda ſunt tibi, vt ſcilicet, ſecundùm Pſalmiſtæ ſententiam: Ego autem tanquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus qui non aperit os ſuum. Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo increpationem: tu quoq; velut ſurdus, ac mutus, & cæcus incedas, vt abſq; illius contemplatione, qui tibi fuerit ad imitandum merito perfectionis electus, vniuerſa quæcunq; videris minus ædificationis habentia, velut cæcus pertranſeas, ne animatus eorum, qui hoc agunt, auctoritate, vel forma, ad id, quod deterius eſt, & quod ante damnaueras, traducaris. Si inobedientem, ſi contumacem, ſi detrahentem audieris, vel ſecus quàm tibi traditum eſt aliquid admittentem, non offendaris, nec ad imitandum eum tali ſubuertaris exemplo, ſed vt ſurdus, qui hæc penitus non audieris, vniuerſa transmittas. Si tibi, vel cuiquam conuicia, ſi irrogantur iniuriæ, eſto immobilis, & ad reſponſionem talionis vt mutus auſculta, ſemper hunc Pſalmiſtæ verſiculum in corde tuo decantans: Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator aduerſum me. Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Veruntamen & quartum hoc præ omnibus excole, quòd hæc quæ ſupra diximus tria ornet, atq; commendet, id eſt, vt ſtultum te, ſecundùm

Apostoli sententiam, facias in hoc mundo, vt sis sapiens, nihil scilicet discernens, nihil dijudicans ex his, quæ tibi fuerint imperata, sed cum omni simplicitate, ac fide, obedientiam semper exhibeas, illud tantummodo sanctum, illud vtile, illud sapiens esse iudicans, quicquid tibi vel lex Dei, vel senioris examen indixerit. Tali enim institutione fundatus, sub hac disciplina poteris durare ꝑpetuò, & de cœnobio nullis tẽtationibus inimici, nullis factionibus deuolueris.

QVOD BONVM PATIENTIAE SVAE NON DEBEAT MONACHVS DE ALIORVM SPERARE VIRTVTE, SED DE SVA LONGANIMITATE.

CAP. XLII.

ERGO patientiam tuam non debes de aliorum sperare virtute, id est vt tunc eam tantummodo posſideas, cùm à nemine fueris irritatus; quod ne posſit non euenire, tuæ non subiacet potestati; sed potiùs de humilitate tua, & longanimitate, quæ in tuo pendet arbitrio.

RECAPITVLATIO EXPOSITIONIS, PER QVAM MONACHVS POSSIT AD PERFEFECTIONEM ASCENDERE.

CAP. XLIII.

ET vt hæc omnia, quæ latiori sermone digesta sunt, cordi tuo faciliùs inculcentur, ac tenacisſimè tuis sensibus valeãt inhærere, quoddam ex his breuiarium colligam, per quod posſis breuitate, & compendio mandatorum memoriter vniuersa complecti. Audi ergo paucis ordinẽ, per quem ascendere ad perfectionem summam sine vllo labore, ac difficultate valeas. Principium nostræ salutis, sapientiæq́ue, secundùm scripturas, timor Domini est. De timore Domini nascitur compunctio salutaris. De compunctione cordis procedit abrenunciatio, id est nuditas, & contemptus omnium facultatum. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluntatum generatur. Mortificatione voluntatum extirpantur, atq; marcescunt vniuersa vitia. Expulsione vitiorum virtutes fructificant, atq; succrescunt. Pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur. Puritate cordis Apostolicæ charitatis perfectio posſidetur.

EX LIBRO QVINTO IOANNIS CASSIANI

DE SPIRITV GASTRIMARGIAE.

QVOD IN AEGYPTO INDIFFERENTER VIDIMVS SVB ADVENTV NOSTRO SOLVI QVOTIDIANA IEIVNIA.

CAP. XXIIII.

CVM de Syriæ partibus seniorum scita discere cupientes, Aegypti prouintiam petissemus, ibi'que tanta cordis alacritate nos suscipi miraremur, vt nulla prorsus, sicut fueramus in Palæstinæ monasterijs instituti, vsq; ad præstitutam ieiunij horam refectionis regula seruaretur, sed absque legitimis quartæ, sextæ'q; feriæ, quocunq; pergebamus, quotidiana statio solueretur, quidam seniorum, percunctantibus nobis, cur ita indifferenter apud eos præterirentur quotidiana ieiunia, respondit: Ieiunium semper est mecum; vos autem continuò dimissurus, mecum iugiter tenere non possum. Et 1 ieiunium quidem licet vtile sit, ac iugiter necessarium, tamen voluntarij muneris est oblatio. Opus autem charitatis impleri exigit præcepti necessitas. Itaq; suscipiens in vobis Christum, reficere eum debeo; deducens autem vos, humanitatem eius obtentu præbitam districtiore ieiunio in memetipso potero compensare. Non enim possunt filij sponsi ieiunare, donec cum illis est sponsus; cùm autem discesserit, tunc illi ieiunabunt.

1 Nota ieiunium vtile, ac iugiter necessarium.

DE CONTINENTIA SENIS, QVI ITA SEXIES CIBVM SVMPSIT, VT SERVARET ESVRIEM.

CAP. XXV.

QVIDAM seniorum cùm reficientem me, vt adhuc paululum quid ederem, hortaretur, iamq; me dixissem non posse, respondit: Ego iam sexies diuersis aduenientibus fratribus mensam posui, hortansq; singulos cum omnibus cibum sumpsi, & adhuc esurio; & tu primitus nunc comedens, iam te dicis non posse?

DE EO SENE, QVI IN CELLA SVA ESCAM NVNQVAM SOLVS ACCEPIT.

CAP. XXVI.

VIDIMVS alium in solitudine commorantem, qui nunquam sibi soli indulsisse cibum testatus est, sed etiam, si per totos quinq; dies ad eius cellulam nullus è fratribus aduenisset, refectionem iugiter distulisse, donec sabbatorum, vel Dominico die deuotæ congregationis obtentu procedens ad Ecclesiam, peregrinorum quempiam reperisset, quem exinde reducens ad cellulam, consorte eo, refectionem corporis non tam suæ necessitatis obtentu, quàm humanitatis gratia, causaq; fratris assumeret. Itaq; vt norunt tales in aduẽtu fratrũ indifferẽter soluere quotidiana ieiunia, ita discedentibus eis, refectionem ob illos indultam, continentia maiore compensant, perceptionem cibi paruissimi acriore castigatione, non sola panis, sed etiam somni ipsius diminutione duriùs exigentes.

QVID DE FRVCTV STVDII PROFESSI SINT ABBAS PESIVS, ET IOANNES.

CAP. XXVII.

APVD senem Pesium in eremo vastissima commorantem cùm senex Ioannes magno cœnobio, & multitudini fratrum præpositus aduenisset, & ab eo velut antiquissimo sodale perquireret, quid'nam per omnes quadraginta annos, quibus ab eodem separatus in solitudine, ac minimè à fratribus interpellatus egisset; Nunquam me, ait, sol reficientem vidit. Tum ille; Nec me, inquit, iratum.

QVAM EXEMPLI SVI PROFESSIONEM ABBAS IOANNES DISCIPVLIS RELIQVERIT MORITVRVS.

CAP. XXVIII.

EVNDEM senem cùm alacrem, tanquam ad propria transinigrantem, in extrêmo iam anhelitu positum anxij fratres circumuallantes suppliciter precarentur, vt aliquod eis memoriale mandatum, velut hæreditarium quoddam legatum relinqueret, per quod possent ad perfectionis culmen præcepti compendio faciliùs peruenire, ingemiscens ille; Nunquam (ait) meam feci voluntatem, nec quenquam docui, quod priùs ipse non feci.

DE ABBATE MACHETE INTER COLLATIONES SPIRITALES NVNQVAM DORMITANTE, ET SEMPER INTER TERRENAS FABVLAS OBDORMIENTE.

CAP. XXIX.

VIDIMVS ſenem, Machetem nomine, à turbis fratrum eminus commorantem, hanc à Domino gratiam diuturnis precibus impetraſſe, vt quotquot diebus, ac noctibus agitaretur collatio ſpiritalis, nunquam ſomni torpore penitus laxaretur. Si quis verò detractionis verbum, ſeu otioſum tentaſſet inferre, in ſomnum protinus concidebat, ac ſic ne vſque ad aurium quidem eius pollutionem virus obloquij poterat peruenire.

EIVSDEM SENIS DE NEMINE IVDICANDO,

CAP. XXX.

HIC idem ſenex cùm inſtitueret nos neminem dijudicare debere, intulit tria fuiſſe, in quibus diſcuſſerit, vel reprehenderit fratres, quòd ſcilicet vuam ſibi nonnulli paterentur abſcidi, quòd haberent in cellula ſagum, quòd oleum benedicentes expoſcentibus ſecularibus darent. Et hæc omnia ſe incurriſſe dicebat. Nam ægritudinem vuæ contrahens, tandiu, inquit, eius languore diſtabui, donec tam doloris neceſsitate, quàm ſeniorum omnium adhortatione compulſus abſcidi eam permitterem. Cuius etiam infirmitatis obtentu, ſagum quoq; habere coactus ſum. Oleum etiam benedicere, ac ſupplicantibus dare, quod præ omnibus execrabar, vtpote iudicans illud ex magna cordis præſumptione deſcendere. Nam circundantibus me repente ſecularibus multis, ita conſtrictus ſum, vt aliter eos nullatenus euadere poſſem, niſi à me ſumma ui, & obteſtationibus extorſiſſent, vt oblato ab eis vaſculo manum meam impreſſo Crucis ſignaculo ſuperponerem. Itaq; ſe credentes benedictionis oleum conſecutos, tandem me aliquando relaxarunt. Quibus manifeſtè compertum eſt, iiſdem cauſis, ac vitijs monachum obligari, in quibus de alijs iudicare præſumpſerit. Oportet ergo vnumquenq; ſemetipſum iudicare tãtummodo, & circumſpectè, cautèq; cuſtodire in omnibus, non aliorũ conuerſationem, vitamq; diſcutere, ſecundùm illud Apoſtoli præceptum: Tu autem quid iudicas fratrem tuum? Suo Domino ſtat, aut cadit. Et, Nolite iudicare

ante

ante tempus. Et illud, Nolite iudicare, vt non iudicemini;in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Præter hanc enim, quam diximus causam, etiam ob hoc iudicium de alijs periculosum est, quòd ignorantes vel necessitatem, vel rationem, qua illi hæc, in quibus offendimur, aut rectè coram Deo, aut venialiter agunt, inuenimur eos temerè iudicasse, & per hoc admittimus non leue peccatum, secus quàm oportet de fratribus nostris aliquid sentientes.

INCREPATIO EIVSDEM SENIS CVM FRATRES INTER SPIRITALES COLLATIONES DORMITANTES, AD NARRATIONEM OTIOSAE FABVLAE VIDISSET EXPERGEFACTOS.

CAP. XXXI.

HIC idem senex, otiosarum fabularum diabolum esse fautorem, ac spiritualium collationum impugnatorem semper existere, his declarauit indicijs. Nam cùm fratres quibusdam de rebus necessarijs, ac spiritalibus instrueret, eos'que videret letheo quodam sopore demergi, nec posse ab oculis suis pondus somni depellere, otiosam repentè fabulam introduxit; ad cuius oblectationem cùm eos euigilasse confestim, atque erectas aures suas habere vidisset, ingemiscens, ait: Nunc vsque, dum de spiritalibus loquebamur, omninm vestrum oculi lethali dormitione deprimebantur; at cùm ociosa fabula intromissa est, omnes expergefacti torporem somni dominantis excussimus. Vel ex hoc ergo perpendite, quis'nam collationis illius spiritalis fuerit impugnator, aut quis huius infructuosæ, atque carnalis insinuator existat. Ille etenim esse manifestissimè deprehenditur, qui malis adgaudens, vel istam fouere, vel illam impugnare non desinit.

DE EPISTOLIS, PRIVSQVAM LEGERENTVR, A FRATRE INCENSIS.

CAP. XXXII.

NEC minus quoq; hoc opus fratris erga puritatem sui cordis intenti, & erga contemplationem diuinam valde soliciti, commemorari necessarium reor. Qui cùm ei post annos quindecim, patris, ac matris, amicorum'que multorum de prouincia Ponti, complures epistolæ delatæ fuissent, accipiens grandem fasciculum literarum, diu'q; apud semetipsum voluens; Quantarum, inquit, cogitationum causa erit mihi harum lectio, quæ me vel ad inane gaudium, vel ad tristitias infructuosas impellerit? Quot diebus horum recordatione, qui scripserunt, intentionem pectoris mei à proposita contemplatione reuocabunt? Post quantum temporis digerenda est hæc mentis concepta confusio, quanto'q; labore rursus iste tranquillitatis reparandus est status, si semel animus literarum permotus affectu, eorumq; recensendo sermones, ac vultus, quos tanto tempore dereliquit, iterum eos reuisere, ipsis'q; cohabitare, & animo, ac mente cœperit interesse? Quos profectò corporaliter deseruisse nihil proderit, si corde eos incipiat intueri, ac memoriam, quam seculo huic renuncians quisq;, velut mortuus abdicauit, reuiuiscens eandem rursus admiserit. Hec voluens in corde suo, non solùm nullam resoluere epistolam definiuit, sed ne ipsius quidem fasciculi sigillum frangere, ne scilicet eorum, qui scripserant, nomina recensendo, vel vultus recordando, à spiritus sui intentione cessaret. Itaq; vt eum constrictum susceperat, igni tradidit comburendum; Ite, inquiens, cogitationes patriæ, pariter concremamini, ne me vlteriùs ad illa quæ fugi, reuocare tentetis.

DE ABSOLVTIONE QVAESTIONIS, QVAM ABBAS THEODORVS ORANDO PROMERVIT.

CAP. XXXIII.

VIDIMVS etiam Abbatem Theodorum summa sanctitate, ac perfecta scientia præditum non solùm in actuali vita, sed etiam notitia scripturarum, quam ei non tam studium lectionis, vel literatura mundi contulerat, quàm puritas cordis. Siquidem vix ipsius quoq; Græcæ linguæ perpauca verba vel intelligere poterat, vel proloqui. Hic cùm explanationem cuiusdã obscurissimæ quæstionis inquireret, septem diebus, ac noctibus in oratione infatigabilis perstitit, donec solutionem, Dño reuelante, cognosceret.

INCREPATIO EIVSDEM SENIS CVM AD MEAM CELLVLAM MEDIA NOCTE VENISSET.

CAP. XXXV.

HIC idem Theodorus cùm inopinatus ad meam cellulam intempesta nocte venisset, quid'nam rudis adhuc anacherta solus agerem paterna curiositate latenter explorans, me'que illico finita vespertina solennitate incipientem fessum corpus iam reficere, & incubantem psiathio reperisset, protrahens imo corde suspiria, meo'q; me vocitans nomine; Quanti, inquit, ò Ioannes, hora hac Deo colloquuntur, eum'q; in semetipsis amplectuntur, ac retinent. Et tu fraudaris tanto lumine, inerti sopore resolutus? Et quoniam nos ad huiuscemodi narrationem diuertere patrum virtutes, & gratia prouocarunt, necessarium reor memorabile opus charitatis, quam summi viri Archebij humanitate sumus experti, in hoc volumine commendare, quò puritas continentiæ operi charitatis inserta, propensiùs enitescat pulchra varietate distincta. Etenim tunc gratum Deo ieiunij munus efficitur, cùm fructibus charitatis fuerit consummatum.

DESCRIPTIO EREMI, QVAE EST IN DIOLCO, IN QVA ANACHORETAE COMMORANTVR.

CAP. XXXVI.

ITAQVE cùm de Palæstinæ monasterijs ad oppidum Aegypti, quod Diolcos appellatur, rudes adhuc venissemus, ibi'q; plurimam turbam cœnobij disciplina constrictam, & optimo ordine monachorum institutam mirificè videremus, alium quoq; ordinem, qui excellentior habetur, id est anachoretarum, cunctorum præconijs instigati sagacissimo corde videre properauimus. Hi nanq; in cœnobijs primum diutissimè commorantes, omni patientiæ, ac discretionis regula diligenter edocti, & humilitatis pariter, ac nuditatis virtute possessa, atq; ad purum vitiorum vniuersitate consumpta, dirissimis dæmonum prælijs congressuri penetrant eremi profunda secreta. Huius igitur propositi viros comperientes citra Nili fluminis alueum commorari in loco, qui vno latere eodem flumine, alio maris vastitate circundatus insulam reddit, nullis alijs, quàm monachis secreta expetentibus habitabilem (nec enim cuiquam culturæ aptã esse eam salsitas soli, ac sterilitas patitur arenarũ) ad hos, inquam,

summo desiderio festinantes, vltra modum sumus labores eorum, quos contemplatione virtutum, & amore solitudinis tolerant, admirati. Nam ipsius aquæ tanta penuria constringuntur, vt tali eam diligentia, scrupuloq; dispensent, quali nemo frugalissimorum speciem pretiosissimi vini conseruat, & retinet. Tribus nanq; millibus, vel eò ampliùs eam de prædicti fluminis alueo necessarijs vsibus aduehunt. Quod etiam interuallum arenosis diuisum montibus, laboris difficultate grauissima duplicatur.

DE TRADITIS NOBIS AB ABBATE ARCHEBIO CVM INSTRVCTV SVO CELLIS.

CAP. XXXVII.

HIS igitur visis, cùm imitationis eorum nos ardor accenderet, prædictusq; Archebius probatissimus inter eos, humanitatis gratia nos ad suam cellulam pertraxisset, explorato desiderio nostro, confinxit se de eodem loco velle discedere, ac nobis cellulam suam, velut exinde migraturus obtulit, sese id facturum etiam si minimè affuissemus affirmans. Quam rem nos, & desiderio commorationis accensi, & assertionibus tanti viri indubitatam accommodantes fidem, libenter amplexi, cellulam cum omni supellectili, vtensilibusq; suscepimus. Itaq; religiosa potitus circumuentione, paucis diebus, quibus construendæ cellæ pararet impendia, de loco discedens, reuersus post hæc aliam sibi summo labore construxit. Quam rursum non longo post tempore alijs superuenientibus fratribus, eodemq; desiderio cupientibus ibidem commorari, simili charitatis mendacio circunuentis, cum vniuerso tradidit instrumento. Ipse verò erga opus charitatis infatigabilis perseuerans, tertiam sibi cellulam, in qua commaneret, extruxit.

DE DEBITO, QVOD ABBAS ARCHEBIVS MANVVM SVARVM LABORE PRO MATRE DISSOLVIT.

CAP. XXXVIII.

OPERAEPRETIVM mihi videtur, aliud eiusdem viri charitatis opus memoriæ tradere, quo nostrarum partium monachi non solùm continentiæ rigorem, verumetiam syncerissimum retinere dilectionis affectum, vnius, eiusdemq; viri instituantur exemplo. Hic nanq; non

non ignobili oriundus familia, ad monasterium, quod à prædicto oppido ferme quatuor millibus distat, mũdi huius, ac parentũ affectione contempta, à puerilibus annis aufugit; vbi ita vitæ suæ omnẽ exegit ætatẽ, vt nunquã prorsus per totos quinquaginta annos nõ solùm vicũ, ex quo egressus est, nec fuerit ingressus, nec viderit, sed ne cuiusquam quidem fœminæ, vel ipsius matris suæ conspexerit vultum. Interea pater morte præuentus, centum solidorum debitum reliquit. Cùmq; hic esset ab omni inquietudine penitus alienus, vtpote qui vniuersis paternis facultatibus esset extorris, à creditoribus inquietari vehementer comperit matrẽ. Tum hic ab Euangelico illo rigore, quo antehac, in statu prospero parentibus constitutis, nec patrẽ in terra se norat habuisse, nec matrem, pietatis consideratione mollitus, ita se habere credidit matrẽ, eiq; subuenire festinauit oppressæ, vt nihil se à proposita districtione laxaret. Intra 1 monasterij namq; claustra perdurãs, soliti operis pensum sibimet triplicari poposcit, & ibi per totũ anni spatiũ diebus pariter noctibusq; desudãs, debiti modũ, operis sudore creditoribus soluens, matrem omni inquietudinis iniuria liberauit, ita eruens eam debiti sarcina, vt nihil de propositi rigore, piæ necessitatis gratiã, pateretur imminui. Ita verò districtionem solitam custodiuit, vt nequaquam pietatis opus maternis visceribus denegaret; & quam pro Christi charitate priùs despexerat, pro eius rursus pietate cognouit.

1 Non reliquit sanctus vir monasteriũ, vt matri inopi subueniret quemadmodũ faciũt nunc ex monachis nonnulli, sed institutum suũ non deserẽs, modum inuenit, quo manens in monasterio, illius paupertati subueniret.

QVA SIMVLATIONE CVIVSDAM SENIS ABBATI SYMEONI, CVM OTIOSVS ESSET, OPVS MANVVM SIT PROVISVM.

CAP. XXXIX.

CVM frater nobis optimè charus, nomine Symeon, penitus Græci sermonis ignarus, è partibus Italiæ commeasset, quidam seniorum erga eũ, vtpote peregrinũ, charitatis opus quodã redibitionis colore cupiens exhibere, quæsiuit ab eo, cur ociosus sederet in cella, p hoc conijciens eũ tam otij peruagatiõe, quàm penuria necessariarũ rerũ diutius in ea durare nõ posse, certusq; neminẽ posse impugnationes solitudinis tolerare, nisi 1 eũ qui proprijs manibus victum sibimet fuerit parare contentus. Quo respondente, nil se nec nosse, nec præualere ex his, quæ illic exercebãtur à fratribus, operari, præter librariam artẽ, si tamen vllus in Aegypti regione Latinũ codicẽ vsui esset habiturus; tunc ille tandẽ nactus occasionẽ, qua posset desideratũ pietatis opus, velut debiti colore mercari; Ex Deo hæc inuẽta est, inquit, occasio, nam olim quærebã, qui Apostolũ Latina mihi manu pscriberet. Etenim habeo fratrẽ militiæ laqueis obligatũ, & apprime Latinis instructũ, cui de scripturis sanctis aliqd ad legendũ ædificatiõis eius gratia trãsmittere cupio. Itaq; Symeone hãc occasionẽ, velut à Deo oblatã, sibi gratanter suscipiente, senex colorem, sub cuius prætextu pietatis opus liberè posset implere, libentiùs amplexus, confestim non solùm vniuersas ei necessitates sub prætextu mercedum totius anni conuexit, verumetiam membranas, & vtensilia, quæ ad scribendum necessaria erant, comportauit. Recepit post codicem scriptum nullis vsibus, vel commodis profuturum,

1 Apud hos monachos opus manuũ valde erat in vsu.

vniuersis in illa regione notitia linguæ huius penitus ignaris, præter id, quod hac subtilitate, sumptu'q; prolixiore mercatus est, vt scilicet & ille sine confusionis verecundia, merito laboris, & operis sui, necessaria victus alimenta perciperet, & ipse munificentiæ suæ pietatem, tanquam debiti necessitate compleret, eò abundantiùs mercedem sibi conquirens, quò ambitu maiore peregrino fratri non solùm victus necessaria, verumetiam operis instrumenta, & operandi occasionem pariter contulisset.

DE PVERIS, QVI DEFERENTES AD AEGROTANTEM FICVS, NON DEGVSTATIS EISDEM, FAME IN EREMO DEFECERVNT.

CAP. XL.

SED quoniam in loco, vbi de ieiuniorum, & continentiæ rigore dicere aliquid proposuimus, affectio, & opera charitatis videntur admixta, rursum ad propositum reuertentes, quoddam puerorum ætate, non sensu, factum memorabile opusculo huic inseremus. Nam cùm quidam vltra omnem admirationem ficus de Amarcotæ Libyæ partibus, velut rem ante in loco non visam, Abbati Ioanni Oeconomo in eremo Scythij detulisset, qui dispensationem ipsius Ecclesiæ temporibus beati Paphnutij Presbyteri ab eodem sibi creditam gubernabat, hic confestim eas ad senem quendam, qui in interioribus deserti mala valetudine laborabat, per duos adolescentulos misit, siquidem decem & octo millibus longè ab Ecclesia commanebat. Qui, pomis acceptis, cùm ad prædicti senis tenderent cellam, infusa repente densissima nebula, tramitem (quod ibi perfacilè solet etiam senioribus euenire) recti itineris perdiderunt. Cùm'q; tota die & nocte discurrentes per auiam eremi vastitatem, nequaquam potuissent ægrotantis cellulam reperire, tam itineris lassitudine, quàm inedia, siti'q; confecti, 1 fixis genibus in orationis officio spiritum Domino reddiderunt. Qui post hæc vestigiorum suorum indicijs diutissimè perquisiti, quæ in locis illis arenosis, tanquam niuibus impressa signantur, donec ea vel leui ventorum flatu tenuis arena discurrens rursus operiat, inuenti sunt ficus intactas, vt acceperant, reseruasse, eligentes scilicet, animam magis, quàm fidem depositi prodere, vitam'que potius amittere temporalem, quàm senioris violare mandatum.

1 Vide orationem cum genuflexione.

SENTENTIA ABBATIS MACHARII DE OBSERVANTIA MONACHI, VEL TANQVAM DIVTISSIME VICTVRI, VEL TANQVAM QVOTIDIE MORITVRI.

CAP. XLI.

ADHVC vnum beati Macharij profertur nobis salutare mandatum, vt libellum ieiuniorum, & continentiæ, tanti viri claudat sententia. Ita, inquit, debet monachus ieiunijs operam dare, vt centum annis in corpore commoraturus; ita motus animi refrenare, & iniuriarum obliuisci, tristiciasq; respuere, dolores quoq;, ac detrimenta contemnere, tanquam quotidie moriturus. In illo nanq; vtilis est, prudensq; discretio, æquali monachum districtione faciens semper incedere; nec permittens monachum sub occasione debilitati corporis, de arduis ad perniciosissima prærupta deuolui. In hoc verò magnanimitas salutaris, quæ valeat non solùm quæ videntur prospera mundi præsentis despicere, verumetiam aduersis, tristibus'que non frangi, & ea velut parua, nullaq; contemnere, illic habens iugiter fixum suæ mentis intuitum, quò quotidie, singulisq; momentis accersendum esse se credit.

Longa ieiunia antiquis monachis erant in vsu.

EX LIBRO DECIMO EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, DE SPIRITV ACCIDIAE.

DE ABBATE PAVLO, QVI SINGVLIS ANNIS OMNE OPVS MANVVM SVARVM IGNE SVPPOSITO CONCREMABAT. CAP. XXIIII.

DENIQVE Abbas Paulus probatissimus patrum cùm in eremo vastiore consistens, quæ Porphyrio nuncupatur, palmarum fructibus, & horto modico securus haberet sufficientem alimoniæ suæ, victusq; substantiam, nec posset aliquid aliud, vnde sustentaretur, operis exercere, eò quòd ab oppidis, & habitabili terra septem mansionibus, vel eò amplius deserti illius separaretur habitatio, plus'q; expeteretur pro mercede vecturæ, quàm valere posset pretium operis desudati, collectis palmarum folijs, 1 quotidianum pensum, velut exinde sustentandus, à semetipso iugiter exigebat. Cùm'q; opere totius anni antrum eius fuisset impletum, id quod solicita cura laborauerat, singulis annis supposito igne concremabat, hoc facto probans sine opere manuum nec in loco posse monachum perdurare, nec ad perfectionis culmen aliquando conscendere; immò cùm hoc fieri nequaquam necessitas victus exigeret, pro sola purgatione cordis, & cogitationum solidate, ac perseuerantia cellæ, vel accidiæ ipsius, demonum'que victoria, & expugnatione, id eum perficere debere.

1 Vide in sancto viro opus manuum, & ad quid inductum.

VERBA

VERBA ABBATIS MOYSI, QVAE DIXIT MIHI DE REMEDIO ACCIDIAE.

CAP. XXV.

CVM incipiens in eremo commorari Abbati Moysi omnium sanctorum summo dixissem, me ægritudine accidiæ externo die grauissimè fuisse confectum, nec ab ea potuisse aliàs liberari, nisi ad Abbatem Paulum protinus accurrissem, ille; Non, te ait, ab ea liberasti, sed magis ei te deditum, ac subditum præbuisti; grauius enim te vt desertorem, ac fugitiuum deinceps aduersarius impugnabit, quem de conflictu superatum protinus aufugisse conspexit, nisi de cætero commissa congresione, non desertione cellæ, vel somni torpore ingruentes æstus eius ad horam euaporare malueris, sed tolerantia potiùs, & conflictu didiceris triumphare. Vnde experimento probatum est, accidiæ impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam.

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE SECVNDA DE DISCRETIONE.

CAP. I.

DEGVSTATO matutino sopore, cùm ortum lucis tandem nobis claruisse gaudentes, repromissam narrationem reposcere cœpissemus, beatus Moyses ita exorsus est. Cùm videam vos tanti desiderij ardore inflammatos, vt ne ipsum quidem paruissimum quietis momentum, quod spiritali collationi subtrahens, refectioni carnis malueram deputare, ad requiem credam vestri corporis profecisse, mihi quoq; hunc vestrum consideranti feruorem solicitudo maior inuehitur. Necesse est enim etiam me in persoluendo debito, tantò maiorem deuotionis curam gerere, quantò vos attentiùs video illud expetere, secundùm illam sententiam: Si sederis cœnare ad mensam potentis, sapienter intellige quæ appnountur tibi, & immitte manum tuam, sciens quia talia te oportet præparare. Quamobrem de bono discretionis, eiusq; virtute dicturi, in quam sermo nocturnæ collationis ingressus finem nostræ disputationi dedit, cupio vobis eius excellentiam patrum primò consignare sententijs, vt cùm patuerit quid de illa senserint, vel pronunciauerint maiores nostri, tum prolatis tam antiquis multorum, quàm recentibus ruinis, & casibus, qui pro eo quòd minus eam fuerant assecuti, pernicioso deiecti sunt lapsu, in quantum possumus vtilitates eius, & commoda retractemus; quibus discussis, quemadmodum excolere eam, atq; expetere debeamus, considerantes meriti eius, & gratiæ pondus, efficaciùs instruamur. Est enim non mediocris quædam virtus, nec quæ humana passim valeat industria comprehendi, nisi diuino fuerit munere, gratiaq; collata; siquidem inter nobilissima Spiritus sancti dona, hanc quoq; ita legimus ab Apostolo numerari: Alij datur per Spiritum sermo sapientiæ. Alij scientiæ secundùm eundem Spiritum. Alij fides in eodem spiritu. Alij gratia sanitatum in vno spiritu. Et post pauca: Alij discretio spirituum. Deindè completo omni catalogo spiritalium charismatum, infert: Omnia autem hæc operatur vnus atq;

idem Spiritus diuidens singulis prout vult. Videtis ergo non terrenum, nec paruum esse discretionis munus, secundùm diuinæ gratiæ largitatem; quam nisi monachus omni intentione fuerit assecutus, & ascendentium in sese spirituum discretionem certa ratione possederit, necesse est eum velut in nocte cæca, cæterisq; tenebris oberrantem, non solùm in perniciosis foueis, præruptisq; concidere, sed etiam in planis, ac directis itineribus frequenter offendere.

QVOD DISCRETIO IN PRIMIS CONGRVAT MONACHO. ET DISPVTATIO SVPER HOC ABBATIS ANTONII.

CAP. II.

MEMINI igitur quondam in annis adhuc pueritiæ constitutus in partibus Thebaidos, vbi beatus Antonius morabatur, seniores ad eum perfectionis inquirendæ, & collationis huius gratia conuenisse. Cùmq; vespertinis horis vsq; ad lucem fuisset protracta collatio, quæstio hæc maximum noctis spatium consumpsit. Nam diutissimè quærebatur, quæ'nam virtus, vel obseruantia monachum posit à laqueis diaboli, ac deceptionibus custodire semper illæsum, vel certè recto tramite, firmoq; gressu, ad perfectionis culmen perducere. Cùmq; pro captu mentis suæ vnusquisq; sententiam suam proferret in medium, & alij quidem hoc in ieiuniorum, vigiliarumq; studio collocarent, quòd his videlicet extenuata mens, ac puritatem cordis, & corporis assecuta, Deo faciliùs vniretur; alij in nuditate, & contemptu vniuersarum rerum, quibus mens si penitus exueretur, tanquam nullis deinceps retinentibus laqueis, ad Deum expeditior perueniret; alij anachoresim necessariam, id est, remotionem, & eremi secreta censerent, in qua commanens quis familiariùs interpellare Deum, eiq; posit pecularius inhærere; nonnulli in primis sectanda charitatis, id est humanitatis officia diffinirent, quæ pio erga fratres, & peregrinos studio susceptionis impenditur, quòd his duntaxat officijs regna cœlorum daturumse Dominus in Euangelio, velut specialiùs repromittat, dicens: Venite benedicti patris mei, posidete paratum vobis regnum à constitutione mundi; esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, &c: cùm, inquam, in hunc modum diuersis virtutibus aditum certiorem ad Deum parari posse decernerent, esset'que noctis maximum tempus hac inquisitione consumptum, intulit demum beatus Antonius: Omnia quidem hæc, quæ dixistis, necessaria sunt, & vtilia sitientibus Deum, atque ad Deum cupientibus peruenire, sed his principalem tribuere gratiam nequaquam nos innumeri multorum casus, & experimenta permittunt. Nam quosdã sæpenumero acerrimè ieiunijs, seu vigilijs incubantes, ac mirificè in solitudinẽ secedẽtes, priuationẽ quoq; omniũ facultatum ita sectantes, vt ex ipsis ne vnius quidẽ diei victum sibimet, vnumq; denariũ superesse paterentur, humanitatis etiam studia tota deuotione complentes, ita vidimus repentè deceptos, vt arreptum opus non potuerint congruo exitu terminare, summum'que feruorem, & conuersationem laudabilem detestabili fine

clauserint. Quamobrem quid principaliter ducat ad Deum, manifestè poterimus agnoscere, si ruinæ, ac deceptionis illorum causa diligentiùs fuerit indagata. Illis nanque cùm exuberarent prædictarum opera virtutum, discretio sola deficiens vsque ad finem durare non siuit. Nec enim alia lapsus eorum causa deprehenditur, nisi quòd minùs à senioribus instituti, nequaquam potuerunt rationem discretionis huius adipisci, quæ prætermittens vtranque nimietatem, via regia quenque docet semper incedere, & nec dextera virtutum permittit extolli, id est feruoris excessu, continentiæ iustæ modum transcendere, nec oblectatum remissione, deflectere ad vitia sinistra concedit, hoc est, sub prætextu gubernandi corporis, contrario spiritus torpore lentescere. Hæc nanque est discretio, quæ oculus, & lucerna corporis in Euangelio nuncupatur, secundùm illam sententiam Saluatoris: Lucerna corporis tui est oculus tuus; quòd si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit; si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit: eò quòd ipsas cogitationes hominis vniuersas, actusque discernens, cuncta, quæ gerenda sunt, peruideat, atque perlustret. Quæ si in homine nequam fuerit, id est non vero iudicio, & scientia communita, seu quolibet errore, ac præsumptione decepta, totum corpus nostrum faciet tenebrosum, hoc est omnem aciem mentis, actusque nostros reddet obscuros, cæcitate scilicet vitiorum, & perturbationum tenebris inuolutos. Si enim inquit, lumen, quod in te est, tenebræ sunt, tenebræ ipsæ quantæ erunt? Nulli nanque dubium est, errante iudicio mentis, & ignorationis nocte possesso, cogitationes quoque, & opera nostra, quæ ex discretionis deliberatione descendunt, maioribus peccatorum tenebris implicari.

DE ERRORE SAVLIS, ET ACHAB, QVO PER DISCRETIONIS IMPERITIAM SVNT DECEPTI.

CAP. III.

DENIQVE ille, qui primus ad regnandum populo Israël iudicio Dei præelectus est, quia hunc discretionis oculum nequaquam habuit, velut toto corpore tenebrosus effectus, etiam ipso regno tradito sibi meruit spoliari, dum lucernæ huius tenebris, atque errore deceptus, acceptabiliora Deo sacrificia sua, quàm erga præceptum Samuelis obedientiam credidit iudicanda, quæ eum ex illa magis parte offensionẽ incurrere fecerunt, ex qua repropitiandam sibi diuinam sperauerat maiestatem. Huius, inquam, discretionis ignoratio Achab Regem Israël post illius sublimissimi triumphi victoriam, qui ei fuerat Dei fauore concessus, credere persuasit, meliorem esse misericordiam suam, quàm executionem seuerissimi præcepti, & quemadmodum sibi videbatur, crudelis imperij. Qua consideratione mollitus, dum mauult cruentam victoriam clementia temperare, ob indiscretam misericordiam, velut toto corpore redditus tenebrosus, irreuocabili morte damnatur.

QVID DE BONO DISCRETIONIS IN SCRIPTVRIS SANCTIS REFERATVR.

CAP. IIII.

HAEC est discretio, quæ non solùm lucerna corporis, sed etiam sol ab Apostolo nuncupatur, secundùm illud: Sol non occidat super iracundiam vestram. Hæc vitæ nostræ gubernatio dicitur, secundùm illud: Quibus non est gubernatio, cadunt vt folia. Hæc consilium rectissimè nominatur, sine quo nihil agere omnino scripturæ auctoritate permittimur, ita vt ne ipsum quidem spiritale vinum, id est, gaudium, quod lætificat cor hominis, sine ipsius sinamur moderatione percipere, secundùm illud: Cum consilio omnia fac, cum consilio vinum bibe. Et iterum: Sicut ciuitas muris diruta, & non circundata, sic est vir, qui non cum consilio aliquid agit. Cuius priuatio quàm perniciosa sit monacho, testimonij huius exemplum, ac figura declarat, dirutæ eum, ac sine muris comparans ciuitati. In hac sapientia, in hac intellectus, sensusq́; consistit, sine quibus nec interior nostra ædificari domus, nec spiritales poterunt diuitiæ congregari, secundùm illud: Cum sapientia ædificatur domus, & cum intellectu iterum erigitur. Cum sensu implentur cellaria omnibus diuitijs pretiosis, & bonis. Hæc, inquam, est solidus cibus, qui nisi à perfectis tantùm, ac robustis, assumi non poterit, secundùm illud: Perfectorum autem est solidus cibus, eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni, ac mali. Quæ in tantum vtilis nobis, ac necessaria comprobatur, vt etiam verbo Dei, eiusq́; virtutibus coaptetur, secundùm illud: Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsq; ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoq;, ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Quibus manifestissimè declaratur, nullam sine discretionis gratia perfectè posse vel perfici, vel stare virtutem. Et ita tam beati Antonij, quàm vniuersorum sententia diffinitum est, discretionem esse, quæ fixo gradu intrepidum monachum perducat ad Deum, prædictasq́; virtutes iugiter conseruet illæsas, cum qua ad consummationis excelsa fastigia minore possit fatigatione conscendi, & sine qua multi etiam propensiùs laborantes, perfectionis nequiuerint culmen attingere. Omnium nanq; virtutum generatrix, custos, moderatrixq́; discretio est.

DE MORTE HERONIS SENIS.

CAP. V.

ET vt hanc eandem diffinitionem antiquitus à sancto Antonio, & cæteris patribus promulgatã, recens quoq;, sicut premisimus, cõfirmet exemplũ, recolite illud, quod nuper gestũ oculorum vestrorum vidistis obtutibus, senem videlicet Heronẽ ante paucos admodum dies illusione diabolica

à summis ad ima deiectum, quem quinquaginta annis in hac eremo commoratum, singulari districtione rigorem continentiæ tenuisse cognoscimus, & solitudinis secreta vltra omnes hìc commorantes miro feruore sectatum. Hic igitur quo pacto, qua ratione post tantos labores ab insidiatore delusus, grauissimo corruens lapsu, cunctos in hac eremo constitutos luctuoso dolore percussit? Non'ne quia minus discretionis virtute possessa, suis diffinitionibus regi, quàm consilijs, vel collationibus fratrum, atq; institutis maiorum obedire maluit? Siquidem tanto rigore immutabilem ieiunij continentiam semper exercuit, & solitudinis, cellæ'q; ita iugiter secreta sectatus est, vt ab eo participationem ineundi cum fraternitate conuiuij, nec veneratio quidem diei paschalis aliquando potuerit obtinere. In qua fratribus cunctis pro anniuersaria solennitate in Ecclesia retentis, solus non potuit aggregari, ne quantulumcunq; perceptionis leguminis parui à suo videretur proposito relaxasse. Qua præsumptione deceptus, angelum satanæ velut Angelum lucis cum summa veneratione suscipiens, eius'q; præceptis prono obediens famulatu, semetipsum in puteum, cuius profunditatem oculorum non attigit intuitus, præcipitem dedit, de angeli videlicet sui sponsione non dubitans, qui eum pro merito virtutum, ac laborum suorum nequaquam posse firmauerat vlli iam discrimini subiacere. Cuius rei fidem vt experimento suæ sospitatis euidentissimè comprobaret, supradicto se puteo nocte intempesta delusus iniecit, magnum scilicet virtutis suæ meritum probaturus, cùm indè exisset illæsus. De quo ingenti fratrum labore cum penè iam exanguis fuisset extractus, vitam die tertia finiturus, quod his deterius est, ita in deceptionis suæ obstinatione permansit, vt ei ne experimento quidem mortis suæ potuerit persuaderi, quòd fuisset dæmonum calliditate delusus. Quamobrem pro meritis laborum tantorum, & annorum numerositate, qua in eremo perdurauit, hoc miseratione, & humanitate summa ab his, qui eius compatiebantur exitio, vix à presbytero Abbate Paphnutio potuit obtineri, vt non inter biothanatos reputatus, etiam memoria, & oblatione pausantium iudicaretur indignus.

DE RVINA DVORVM FRATRVM OB DISCRETIONIS IMPERITIAM.

CAP. VI.

QVID dicam de illis duobus fratribus, qui habitantes vltra illam eremum Thebaidos, vbi quondam fuerat beatus Antonius commoratus, minus cauta discretione permoti, euntes per extentam solitudinis vastitatem, nullam escam penitus sumere decreuerunt, nisi quam per semetipsum Dominus illis præstitisset? Cùm verò errãtes eos per deserta, & deficientes iam fame conspexissent à longè Mazices quidam (quæ gens cunctis penè nationibus feris immanior, atq; crudelior est; non enim eos in effusionem sanguinis, vt nonnullas gentes, desiderium prædæ, sed sola ferocitas mentis inftigat) eis'q; contra naturam feritatis suæ cum panibus occurrissent, vnus ex eis suo[...]niente discretione, velut à Domino sibi porrectos, cum gaudio, & gratiarum

actione suscepit, reputans escam sibi diuinitus ministrari, nec sine Deo factum, vt hi, qui semper hominum cruore gauderent, deficientibus iam, ac tabescentibus vitæ substantiam largirentur; alius verò recusans cibum, velut ab hominе sibi oblatum, inediæ defectione consumptus est. Quorum licet initia ex reprehensibili persuasione descenderint, vnus tamen subueniente discretione, id quod temere, incauteq; conceperat, emendasse agnoscitur; alius autem in stulta præsumptione perdurans, ac penitus discretionis ignarus, mortem, quam Dominus auertere voluit, sibi ipsi consciuit, nequaquam credens diuino instinctu factum, quòd immitis populus propriæ feritatis oblitus, panes eis pro gladijs obtulissent.

DE ALTERIVS ILLVSIONE, QVAM PER IMPERITIAM DISCRETIONIS INCVRRIT.

CAP. VII.

QVID etiam de illo commemorem, cuius nominis, quia adhuc superest, nolumus facere mentionem, qui dum longo tempore dæmonem in Angeli suscepit claritate, reuelationibus eius innumeris sæpe deceptus, credidit internuncium esse iustitiæ? Nam exceptis his etiam, per omnes noctes in cella eius lumen absq; vllius lucernæ præbebat officio. Ad extremum iubetur ab ipso, vt Deo filium suum, qui cum eodem pariter commanebat, deuotus offerret, vt hoc scilicet sacrificio Abrahæ Patriarchæ meritis in nullo inueniretur inferior. Cuius intantum est credulitate seductus, vt hoc confestim parricidium opere perfecisset, nisi eum videns puer cultrum extra consuetudinem acuendo præparare, & vincula, quibus eum velut oblaturus ad immolandum constringere disponebat, inquirere, præsagio sceleris futuri perterritus, è cella concitus aufugisset.

DE LAPSV, ET DECEPTIONE MONACHI MESOPOTAMENI.

CAP. VIII.

LONGVM est deceptionem illius quoq; monachi Mesopotameni percurrere, qui in illa prouincia perpaucis imitabilem exhibens continentiam, quam per annos multos singulariter in cella retrusus exegerat, ita

eſt ad extremum diabolicis reuelationibus, ſomnijsq́ue deluſus, vt poſt tantos labores, atque virtutes, quibus omnes monachos ibidem reſidentes excellerat, ad Iudaiſmum, & conciſionem carnis lapſu miſerabili fuerit deuolutus, eò quòd illi ſolita viſione, qua volens eum ad credulitatem futuræ deceptionis illicere, veriſsima quæque multo tempore diabolus velut veritatis nuncius reuelarat, oſtenderat demum Chriſtianum populum vnà cum principibus religionis, ac fidei noſtræ, Apoſtolis ſcilicet, atque martyribus tenebroſum, ac tetrum, omniq́ue macie tabidum, atque deformem, & è contra Iudæorum populum vnà cum Moyſe, Patriarchis, atque Prophetis ſumma tripudiantem lætitia, & ſplendidiſſimo lumine coruſcantem, proinde ſuadens, ſi mallet meriti, ac beatitudinis illorum particeps fieri, circuncisionem quoque ſuſcipere feſtinaret. E quibus profectò tam lugubriter nemo fuiſſet illuſus, ſi rationem diſcretionis huius aſſequi laboraſſet. Quamobrem in quantis perincioſum ſit, diſcretionis gratiam non habere, multorum caſus, & experimenta declarant.

VERBA ABBATIS SERAPIONIS, ET DE MARCORE PATEFACTARVM COGITATIONVM, ET DE PERICVLO PROPRIAE CONFIDENTIAE.

CAP. XI.

CVM adhuc eſſem puerulus, inquit Serapion, & cùm Abbate Theone commanerem, hæc mihi fuerat, inimici impugnatione, conſuetudo feralis ingeſta, vt poſtquam me refeciſſem hora nona cum ſene, vnum paximatium quotidie in ſinu meo latenter abſconderem; quod veſperi, illo ignorante, occultè edebam. Hoc furtum licet conniuentia cogitationis, & inoliti ſemel deſiderij incontinentia, ſine ceſſatione committerem, expleta tamen concupiſcentia fraudulenta, ad memetipſum reuertens, ſuper admiſſo furti crimine grauiùs cruciabar, quàm ſuper eſu eius fueram iocundatus. Cùmq́ue illud moleſtiſsimum opus, velut ab exactoribus Pharaonis indictum mihi, vice laterum, ſingulis diebus explere non ſine dolore cordis compellerer, nec tamen eruere me poſſem ab hac eorum ſæuiſsima tyrannide, & clandeſtinum furtum ſeni manifeſtare confunderer, contigit Dei nutu de hoc me captiuitatis iugo volentis eripere, vt quidam fratres cellam ſenis gratia ædificationis expeterent. Cùmq́ue refectione tranſacta, collatio ſpiritalis cœpiſſet agitari, reſpondens'que ſenex propoſitis interrogationibus eorum, de gaſtrimargiæ vitio, & occultarum cogitationum dominatione diſſereret, earumq́ue naturam, & atrociſsimam vim, quam haberent, donec celarentur, exponeret, compunctus ego collationis huius virtute, & conſcientiæ meæ reatu perterritus, velut qui crederem ob hoc ea fuiſſe prolata, quòd ſeni eſſent ſecreta mei pectoris patefacta, in occultos primùm gemitus excitatus, deinde cordis mei compunctione creſcente,

in

in apertos singultus, lachrymasq; prorumpens, paximatium, quod consuetudine vitiosa clanculum paraueram comedendum, de sinu furti mei conscio, ac susceptore produxi, ipsum'que in medium proferens, quemadmodum quotidie inuolans ipsum latenter ederem, coram eo in terram submissus cum veniæ postulatione confessus sum, & vbertim profusis lachrymis, absolutionem dirissimæ captiuitatis huius, intercessionibus eorum, atque orationibus implorai. Tunc senex; Confide, ait, puer, absoluit te à captiuitate, etiam me tacente, confessio tua. De victore nanque aduersario tuo hodie triumphasti, validiùs eum tua confessione elidens, quàm ipse fueras ab illo tua taciturnitate deiectus, quem nequaquam vel tua, vel alterius responsione confutans, in te nunc vsque permiseras dominari, secundùm illam Salomonis sententiam: Quia citò non fit contradictio ab his, qui faciunt malum, ideo repletum est cor filiorum hominum in ipsis vt faciant mala: & idcirco iam te post hanc publicationem suam, nequissimus spiritus iste nullatenus inquietabit vlteriùs, nec in te latibulum sibi teterrimus serpens deinceps vsurpabit, de tenebris tui cordis confessione salutari protractus ad lucem. Necdum senex hæc verba compleuerat, & ecce lampas accensa de meo sinu procedens, tanto cellam repleuit odore sulphureo, vt vehementia fœtoris ipsius vix in ea residere possemus. Resumens'que senex admonitionem; Ecce, inquit, Dominus tibi veritatem sermonum meorum experimento probauit, vt passionis incentorem de corde tuo confessione salubri fugatum oculorum fide perciperes, patefactum'que hostem nequaquam locum in te vlteriùs habiturum aperta eius expulsione cognosceres. Itaque secundùm sententiam senis, ita est, inquit, in me confessionis huius virtute dominatio diabolicæ illius tyrannidis extincta, atque in perpetuum consopita, vt nunquam mihi ne memoriam quidem concupiscentiæ huius vlteriùs tentauerit inimicus ingerere, nec me post hæc aliquando pulsatum furtiui illius desiderij instigatione persenserim. Quem sensum in Ecclesiaste quoq; pulcherrimè legimus figuratum. Si momorderit, inquit, serpens non in sibilo, non est abundantia incantatori: taciti serpentis morsum perniciosum esse designans, id est, si per humilem confessionem suggestio, seu cogitatio diabolica incantatori cuiquam, spiritali scilicet viro, qui carminibus scripturarum mederi protinus vulneri, & extrahere de corde viri consueuit noxia venena serpentis, patefacta non fuerint, succurrere periclitanti, perituro'ue non poterit. Hoc igitur modo ad scientiam discretionis veræ peruenire facillimè poterimus, vt seniorum vestigia subsequentes, neque agere quicquam noui, neq; discernere nostro iudicio præsumamus, sed quemadmodum nos vel traditio illorum, vel vitæ probitas informarit, in omnibus gradiamur. Qua firmatus, non modò ad perfectam discretionis rationem quisq; perueniet, verùm etiam munitus à cunctis insidijs inimici, & tutissimus permanebit. Nullo nanq; alio vitio tam præcipitem diabolus monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quàm cùm eum neglectis consilijs seniorum in suo iudicio persuaserit, ac diffinitione, doctrina'ue confidere. Etenim cùm omnes artes, ac disciplinæ humano ingenio repertæ, & quæ nihil amplius quàm vitæ huius temporariæ commodis prosunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri, rectè tamen à quoquam sine instituentis doctrina nequeant comprehendi, quàm ineptum est credere, hanc solam non egere doctore, quæ inuisibilis, & occulta est, & quæ non solùm oculis, sed ne animo quidem, nisi corde purissimo perspici potest? Cuius ignoratio non tēporale damnū, nec quod facilè reparetur, sed animæ perditionem parit, mortemq; perpetuam. Habet enim non aduersus visibiles, sed inuisibiles, atque immites hostes

diurnum, nocturnumq; conflictum, nec contra vnum, seu duos, sed contra innumerabiles cateruas spiritale certamen. Cuius casus tantò perniciosior cunctis, quantò & infestior inimicus, & congressus occultior. Et ideo semper seniorum summa diligentia sunt sectanda vestigia, atq; ad eos cuncta, quæ in nostris cordibus oriuntur, sublato confusionis velamine, deferenda.

DE CONFVSIONE CALCANDA, ET PERICVLO NON CONDOLENTIS.

CAP. XIII.

SICVT non sunt omnes iuuenes pari modo, vel feruentes spiritu, vel disciplinis, ac moribus optimis instituti, ita ne senes quidem cuncti vno modo vel perfecti possunt, vel probatissimi reperiri. Diuitiæ enim senum non sunt caniciæ capitis, sed industria iuuentutis, ac præteritorum laborum stipendijs metiendæ. Quæ enim non congregasti, inquit, in iuuentute, quomodo inuenies in senectute tua? Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neq; numero annorum computata. Cani enim sunt sensus hominis, & senectus vita immaculata. Et idcirco non omnium seniorum, quorum capita canicies tegit, quosq; vitæ longæuitas sola commendat, nobis sunt imitanda vestigia, vel sectanda, seu traditiones, ac monita suscipienda, sed eorum, quos laudabiliter vitam suam, ac probatissimè comperimus in senectute signasse, nec præsumptionibus proprijs, sed maiorum traditionibus institutos. Sunt enim nonnulli, quorum etiam (quod est lugubrius) maior pars sine dubio reperitur, qui in tepore suo, quem ab adolescentia conceperunt, atq; ignauia senescentes, auctoritatem sibi, non maturitate morum, sed annorum numerositate conquirunt. Quibus exprobatio illa Domini per Prophetam satis competit: Et comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Hos, inquam, in exemplum iunioribus non eorum vitæ probitas, nec vlla propositi huius laudabilis, atq; imitanda districtio, sed annositas sola prouexit. Quorum caniciem callidissimus inimicus ad deceptionem iuniorum in præiudicata auctoritate proponens, etiam illos, qui ad viam perfectionis vel suis, vel aliorum potuerunt monitis incitari, subuertere, ac decipere exemplis eorum fraudulenta subtilitate festinat, vel in teporem scilicet noxium, vel in letalem desperationem eorum doctrinis, institutisq; perducens. Cuius rei volens vobis proferre exemplum, auctoris nomine prætermisso, ne nos quoq; illius, qui patefacta sibi fratris vitia publicauit, simile aliquid admittamus, rem tantùm gestam, quæ instructionem necessariam vobis conferat, paucis exponam. Cùm igitur ad senem quendam nobis optimè cognitum quidam non ignauissimorum iuuenum profectus sui, & curationis gratia perrexisset, & carnalibus incentiuis, ac fornicationis spiritu semetipsum inquietari simpliciter prodidisset, consolationem credens laboribus suis oratione senis, & remedia conceptis vulneribus reperturum, ille amarissimis eum verbis excipiens, ita suis è contrario correptionibus exasperauit, miserabilem pronuncians, & indignum, nec monachi nomine, ac religione censendũ, qui potuerit huiusmodi vitio, & cõcupiscẽtia

titillari; atque ita suis acerbis increpationibus vulnerauit, vt eum summa desperatione deiectum, tristem'que admodum, ac letali mœstitia penitus obrutum è sua dimitteret cella. Cùm'q; ei in tali mœrore depresso, nec iam de remedio passionis, sed de expletione conceptæ concupiscentiæ profunda cogitatione tractanti Abbas Apollo protinus occurrisset, & vim laboris eius, & oppugnationis vehementiam, quæ in corde eius tacitè voluebatur, de contemplatione vultus, & intuitus ipsius deiectione coniectans, causam tantæ perturbationis inquireret, atq; ille molliter se compellanti seni ne responsum quidem vllum posset referre, magis, ac magis eum sentiens senex non inaniter causam tantæ tristitiæ silentio velle contegere, quoniam ne vultu quidem id dissimulare quiuisset, intentiùs ab eo causas occulti doloris cœpit inquirere. Quibus ille constrictus, pergere se ad vicum confitetur, vt quia, secundùm sententiam illius senis, monachus esse non posset, nec refrenare stimulos carnis, & impugnationis remedia consequi præualeret, vxorem duceret, ac relicto monasterio reuerteretur ad seculum. Quem senex Apollo blanda consolatione demulcens, sese'q; asserens ijsdem quotidie incentiuorum stimulis, atq; æstibus agitari, & idcirco non debere eum prorsus in desperationem concidere, nec mirari super impugnationis ardore, qui non tam laboris studio, quàm misericordia Domini, & gratia vinceretur, vnius tantùm diei super dilatione ruinæ dispositæ ab eodem poposcit inducias, & vt reuerteretur ad suam cellulam deprecatur. Deinde ad monasteriũ prædicti senis illico tota festinatione perrexit; cùmq; ei dẽ appropinquasset, expansis manibus orationẽ cum lachrymis fundens; Conuerte, ait, Domine, qui occultarum virium, & infirmitatis humanæ solus arbiter, piusq;, ac secretus es medicus, impugnationem illius iuuenis in senem istum, vt condescendere infirmitatibus laborantium, & compati fragilitati iuniorum, vel in senectute doceatur. Cùm'q; ille hanc precem cum gemitu conclusisset, cernit Aethiopem tetrum contra illius cellulam stantem, atq; aduersus eum ignita iacula dirigentem. Quibus cùm fuisset ille protinus sauciatus, progressus è cella, & huc, illuc'q; velut amens, & ebrius cursitaret, atq; egrediens, & ingrediens iam continere se in ea non posset, eadem via concitus pergere cœpit, qua mœstus iuuenis ille discesserat. Quem Abbas Apollo velut amentem factum, ac quibusdam furijs agitari conspiciens, intellexit ignitum diaboli telum, quod viderat ab illo directum, in eius corde fuisse defixum, illam'q; in eo confusionem mentis, ac perturbationem sensuum, intolerandis æstibus operari; accedensq; ad eum; Quò, inquit, properas? Aut quæ'nam te causæ senilis illius, atq; solitæ grauitatis oblitum, ita pueriliter inquietant, ac mobiliter cursitare compellunt? Cùm'q; ille pro conscientiæ suæ reatu, ac turpi exagitatione confusus, crederet ardorem sui pectoris deprehensum, ac retectis seni sui cordis arcanis, nullam responsionem percontanti se reddere prorsus auderet; Reuertere, inquit Apollo, ad cellam, tandem'q; te intellige, vel ignoratum hactenus à diabolo, vel despectum, nec in eorum numero reputatum, cum quibus ille quotidie confligere, & colluctari profectibus eorum, ac studijs instigatur, quippe qui vnum eius in te directum iaculum post tantam annorum seriem, quam in hac professione triuisti, non dicam respuere, sed ne differre quidem vel vno die, ac tolerare quiuisti. Hoc te sauciari Dominus idcirco permisit, vt saltem in senecta disceres compati infirmitatibus alienis, & fragilitati condescendere iuniorum, tuis exemplis, atq; experientia docereris, qui suscipiens iuuenem infestatione diabolica laborantem, non modò nulla consolatione fouisti, sed etiam perniciosa desperatione deiectum, inimici manibus tradidisti, quantum in te est, ab eodem lugubriter deuorandum. Quem sine dubio nequaquã attentasset tam vehementi conflictu, quo te nunc vsq; est appetere

dedignatus, nisi fortè profectui eius inuidens inimicus, illam virtutem, quam animo eius inesse cernebat, anticipare, ac peruertere suis ignitis iaculis festinasset, proculdubio iudicans fortiorem, cum quo tanta vehementia confligere operæpretium iudicauit. Disce itaq; tuis exemplis, laborantibus condolere, & periclitantes nequaquam perniciosa desperatione deterrere, nec durissimis sermonibus asperare, sed potiùs leui, blandaq; consolatione refouere; &, secundùm præceptum sapientissimi Salomonis, eruere eos, qui ducuntur ad mortem, & redimere eos, qui interficiuntur; nostriq; Saluatoris exemplo, arundinem quassatam non conterere, & lignum fumigans non extinguere; illamq; à Domino gratiam postulare, vt ipse quoq; fiducialiter valeas opere, ac veritate dicere: Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo. Nullus enim posset insidias inimici sufferre, seu carnales æstus naturali quodammodo igne flagrantes vel extinguere, vel reprimere, nisi gratia Dei vel iuuaret fragilitatem nostram, vel protegeret, vel sua misericordia communiret. Et idcircò salutaris huius dispensationis ratione finita, quia vel illum iuuenem perniciosis æstibus Dominus liberare, vel de impugnationis vehementia, & compatiendi affectu te voluit erudire, communibus eum precibus imploremus, quò flagellum istud, quod vtilitatis gratia Dominus inferre dignatus est, iubeat temperari (ipse enim dolorem facit, & rursum medetur; percutit, & manus eius sanant; ipse humiliat, & exaltat; ipse occidit, & viuificat; deducit ad infernum, & reducit) & ignita diaboli iacula, quæ, me arbitro, tibi permisit infligi, redundante diuino Spiritus sui rore restinguat. Quam tentationem licet eadem celeritate, qua inferri eam Dominus passus est, ad vnam senis orationem, sua pietate rursus abstulerit, hoc tamen euidenter experimento docuit, non modò non exprobari patefacta cuiusq; vitia debere, sed ne dissimulare quidem laborantis dolorem, seu leniter præterire. Et idcirco nequaqam nos vnius senis, siue paucorum vel imperitia, vel leuitas ab illa salutari, quam prædiximus, via, & traditione maiorum deterreat, & excludat, quorum canicie ad deceptionem iuniorum callidissimus abutitur inimicus. Sed absque vllo confusionis operimento omnia debent senioribus reuelari, atq; ab eis vel remedia nostris vulneribus, vel exempla conuersationis, ac vitæ fiducialiter sumi, in quibus parem opem, & similem experiemur effectum, si nihil penitus affectare nostro iudicio, ac præsumptione tentemus.

EX

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE TERTIA DE TRIBVS ABRENVNCIATIONIBVS.

CAP. I.

IN illo choro ſanctorum, qui velut aſtra puriſsima in nocte mundi iſtius refulgebant, vidimus ſanctum Paphnutiũ vice luminaris magni claritate ſcientiæ coruſcantem. Hic nanq; Presbyter congregationis noſtræ, id eſt illius quæ in eremo Scythiæ morabatur; fuit. In qua ita vſq; ad extremam durauit ætatem, vt nunquam è cella, quam iunior cœperat habitare, quæq; ab Eccleſia millibus quinq; diſtabat, ſaltem ad viciniora migrauerit; nec feſſus annis, tanti itineris ſpatio, die ſabbati, vel Dominico venturus ad eccleſiam vexaretur; ſed nec vacuus quidem reuerti exinde contentus, vas aquæ, quam per totam erat hebdomadam ſumpturus, ceruicibus ſuis onerans, reportabat ad cellam. Cùmq; nonagenariam exceſsiſſet ætatem, nunquam paſſus eſt eam iuniorum ſibi labore deferri. Hic itaq; ab adoleſcentia ſua ſcholæ cœnobij tanto ardore ſe tradidit, vt in ea paruo tempore commoratus, tam ſubiectionis bono, quàm vniuerſarum virtutum ſcientia pariter ditaretur. Humilitatis 1 nanq; & obedientiæ diſciplina omnes ſuas mortificans voluntates, & per hanc extinctis vniuerſis vitijs, cunctiſq; virtutibus conſummatis, quas monaſteriorum inſtituta, vel antiquiſsimorum patrum doctrina fundauit, ſublimioris profectus ardore ſucce nſus, eremi feſtinauit ſecreta penetrare, vt Domino, cui inter fratrum turbas poſitus ſitiebat inſeparabiliter inhærere, nullo deinceps ab eius contemplatione humano conſortio, vel imagine ſe retrahente, faciliùs vniretur. Vbi rurſum maximo feruore etiam ipſorum anachoretarum virtutes ſuperans, deſiderio, & intentione iugis ac diuinæ illius theoriæ, cunctorum deuitabat aſpectus, vaſtiora, & innacceſsibilia ſolitudinis penetrans loca, multoq; in eis tempore deliteſcens, vt ab ipſis quoq; anachoretis difficulter, ac rariſsimè deprehenſus, Angelorum quotidiano conſortio delectari, ac perfrui crederetur, atq; ei merito virtutis huius, ab ipſis inditum fuerit bubali cognomentum.

1 Vide ſancti patris humilitatem, & obedientiam, aliaſq; virtutes cum vniuerſorũ extinctione vitiorum.

PROPOSITIO ABBATIS PAPHNVTII DE TRIBVS VOCATIONVM GENERIBVS, ET DE TRIBVS ABRENVNCIATIONIBVS.

CAP. III.

PAPHNVTIVS, Tres, inquit, vocationum sunt ordines; tres quoq; renunciationes monacho in quocunq; vocationis ordine cõstituto necessarias nouerimus. Et primam quidem causam, qua tres esse vocationum ordines diximus, oportet nos diligenter inquirere, vt cùm agnouerimus nos ad Dei cultum primo gradu vocationis ascitos, secundùm eius sublimitatem, cõuersationis quoq; nostræ congruentiam temperemus. Nihil enim proderit sublimiter inchoasse, si similem principijs non exhibuerimus finem. Quòd si etiã vltimo ordine nos à conuersatione seculi extractos fuisse cognoscimus, quantò minùs probabili ad religionem principio videmur inniti, tantò acriùs nosmetipsos ad meliorem finem spiritali feruore incitare curemus. Secundam quoq; causam trinæ abrenunciationis omnimodis nosse nos conuenit, quia nullo modo perfectionem poterimus attingere, si eam vel ignorauerimus, vel scientes non contenderimus opere consummare.

EXPOSITIO TRIVM ABRENVNCIATIONVM

CAP. IIII.

VT igitur tres hi vocationum modi speciali distinctione pandantur, primus ex Deo est, secundus per hominem, tertius ex necessitate. Ex Deo quidem est, quoties inspiratio quædam immissa in cor nostrum, nonnunquam etiam dormientes nos ad desiderium æternæ vitæ, ac salutis exsuscitat, Deum'q; sequi, & eius inhærere præceptis compunctione saluberrima cohortatur, vt in scripturis sanctis Abraham voce Dominica de genitali solo, & totius cognationis suæ affectibus, patrisq; domo legimus euocatum, dicente Domino: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Quo etiam modo beatum Antonium accitum esse cognouimus, qui occasionem suæ conuersionis à sola diuinitate percepit. Ingressus namq; Ecclesiam, ibiq; audiens in Euangelio Dominũ prædicantem: Qui non odit patrem, & matrẽ, & filios, & vxorẽ, & agros, insuper & animã suam, non potest meus esse discipulus: &, Si vis perfectus esse, vade, & vende, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me: præceptum hoc Domini, velut specialiter ad se directum, cum summa cordis compunctione suscepit,

confestimq́; renuncians cunctis, secutus est Christum, nulla exhortatione, neq; doctrina hominum prouocatus. Secundus vocationis modus est, quem fieri per hominem diximus, cùm vel exemplis quorundam sanctorum, vel monitis instigati, ad desiderium salutis accendimur. Quo nos quoq; gratia Domini ascitisumus, qui prædicti viri monitis, ac virtutibus incitati, huic nos studio, professioniq́; tradidimus. Quo ordine etiam in scripturis sanctis per Moysen filios Israël de afflictione Aegypti legimus liberatos. Tertius verò vocationis modus est, qui ex necessitate descendit, cùm nos diuitijs mundi huius, vel voluptatibus obligati, ingruentibus repentè tentationibus, quæ vel mortis pericula cominantur, vel amissione bonorũ, ac proscriptione percutiunt, vel charorum morte compungunt, ad Dominũ, quem sequi in rerum prosperitate contempsimus, saltẽ inuiti properare compellimur. Cuius vocationis necessitatẽ in scripturis quoq; sæpissimè reperimus, & ibi præcipuè cùm filios Israël ob merita peccatorum legimus à Domino traditos hostibus suis, ob eorumq; dominationem sæuissimam, & crudelitatem rursus conuersos ad Dominum proclamasse. Et misit eis, inquit, Dominus saluatorem Ahod filiũ Gera, filiũ Gemini, qui vtraq; manu vtebatur pro dextera. Et rursum; Clamauerunt, inquit, ad Dñm, qui suscitauit eis saluatorẽ, & liberauit eos Othoniel filiũ Cenez, fratrem Caleph iuniorẽ. Et de talibus in psalmo dicitur: Cùm occideret eos, quærebant eum, & reuertebãtur, & diluculo veniebant ad eũ. Et recordati sunt, quia Deus adiutor eorum est, & Deus excelsus redemptor eorum est. Rursumq́;, Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos.

QVOD ET DESIDIOSO VOCATIO PRIMA NON PROSIT, ET STRENVO POSTREMA NON OBSIT.

CAP. V.

EX his itaq; tribus modis, licet priores duo melioribus inniti principijs videantur, nonnunquam tamen inuenimus etiam de tertio gradu, qui infimus videtur, ac tepidus, perfectos viros, ac spiritu feruentissimos extitisse, illisq́; consimiles, qui optimo principio aggressi Domini famulatum, reliquam quoq; vitam laudabili feruore spiritus exegerunt; & iterum de illo superiori gradu plurimos labefactos, ad vituperabilem finem sæpissimè recidisse. Ac perinde sicut illis nihil obfuit, quòd non suo viderentur arbitrio, sed necessitatis compulsione cõuersi, quippè quibus hanc ipsam occasionem, qua compungerentur, Domini benignitas procurauit; ita etiam istis omnino nihil profuit sublimiora conuersionis habuisse principia, quia nõ studuerunt reliquam vitam fine congruo terminare. Nec enim Abbati Moysi, qui habitauit in loco istius eremi, cui Calamus nuncupatio est, quicquam defuit ad perfectæ beatitudinis meritum, quòd metu mortis, quæ ei propter homicidij crimen intentabatur, impulsus ad monasterium decucurrit; quam necessitatem conuersionis ita arripuit, vt eam in voluntatem prompta animi virtute conuertens, ad perfectionis fastigia summa peruenerit. Sicut etiam è contrario plurimis, quos

nominatim memorare non debeo, nihil profuit Domini seruitutem meliore arripuisse principio, qui deinceps cordis ignauia, ac duritia subsequente, qua seniorum traditionibus acquiescere noluerunt, in teporem noxium, ac in profundum mortis baratrum conciderunt. Quam rem Apostolorum quoq; vocatione videmus euidenter expressam. Quid enim profuit Iudæ Apostolatus sublimissimum gradum eodem ordine, quo Petrus, cæteriq; Apostoli asciti sunt, voluntariè suscepisse, qui vocationis suæ præclara principia, cupiditatis, ac philargiriæ pestifero fine consummans, vsq; ad traditionem Domini crudelissimus parricida prorupit? Aut quid obfuit Paulo, quòd repente cæcatus, ad viam salutis, velut inuitus, videtur attractus, qui postea Dominum tota animi deuotione sectatus, initium necessitatis voluntate consummans, gloriosam tantis virtutibus vitam immutabili fine conclusit? Totum ergo in fine consistit, in quo potest quis & optimæ conuersionis initijs sublimatus, inferior per negligentiam reperiri, & necessitate attractus ad nomen monachi profitendum, effici per timorem Dei, diligentiamq; perfectus.

QVAE SINT TRES ABRENVNCIATIONES.

CAP. VI.

I Ecce quanti faciat patrũ Traditiones, vt eas ante Scripturarũ auctoritatem nominet, cùm tamen secundum post eas locum obtineant.

NVNC de abrenunciationibus differendum est, quas tres esse & patrum I traditio, & scripturarum sanctarum demonstrat auctoritas, quasq; vnumquenq; nostrum omni studio oportet implere. Prima est, qua corporaliter vniuersas diuitias mundi, facultatesq; contemnimus. Secunda, qua mores, ac vitia, affectusq; pristinos animi, carnisq; respuimus. Tertia, qua mentem nostram de præsentibus vniuersis, ac visibilibus euocantes, futura tantummodò contemplamur, & ea, quæ inuisibilia sunt, concupiscimus. Quæ tria, vt simul perficiantur, ad Abraham legimus à Domino fuisse præcepta, cùm dicit ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Primùm dixit, de terra tua, id est de facultatibus mundi huius, opibusq; terrenis. Secundò, de cognatione tua, id est de conuersatione, & moribus, vitijsq; prioribus, quæ nobis à nostra natiuitate cohærentia, velut affinitate quadam, & consanguinitate videntur esse cognata. Tertiò, de domo patris tui, id est, omni memoria mundi huius, quæ oculorum occurrit obtutibus. De duobus enim patribus, id est, siue de illo, quem deserere, siue de illo, quem debemus expetere, ita per Dauid ex persona Dei canitur: Audi, filia, & vide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiscere populũ tuũ, & domum patris tui. Nã qui dicit, Audi filia, pater vtiq; est; & illũ, cuius domũ, vel populũ iubet obliuioni dari, patrem nihilominus suæ filiæ fuisse testatur. Quod ita fit, cùm mortificati cum Christo, ab elementis huius mundi contemplamur, secundùm Apostolum, iam non ea, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autẽ non videntur, æterna. Itaq; exeũtes corde de hac tẽporali, & visibili domo, in illã domum, in qua iugiter erimus pmansuri, nostros oculos, mentemq; dirigamus. Quod tunc implebimus, cùm in carne ambulantes, non secundùm carnem militare Domino cœperimus, iuxta illam beati Apostoli

ſententiam opere, ac virtute nos quoque clamantes: Noſter autem municipatus in cœlis eſt. His tribus abrenunciationibus propriè tres libri Salomonis aptantur. Nam Prouerbia primæ abrenunciationi conueniunt, quibus mores emendantur incipientium, aut terrena vitia reſecantur. Secundæ abrenunciationi Eccleſiaſtes, vbi vniuerſa, quæ aguntur ſub ſole, vanitas pronunciantur. Tertiæ Canticum canticorum, in quo mens viſibilia cuncta tranſcendens, verbo iam Dei, & cœleſtium rerum contemplationi coniungitur.

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI COLLATIONE QVARTA DE CONCVPISCENTIA CARNIS, ET SPIRITVS.

DE ABBATIS DANIELIS CONVERSATIONE. CAP. I.

INTER cæteros Christianæ Philosophiæ viros, Abbatem quoq; vidimus Danielem, æqualem quidem in omni virtutum genere his, qui in eremo Scythiæ commanebant, sed peculariùs gratia humilitatis ornatum. Qui merito puritatis, ac mãsuetudinis suæ à beato Paphnutio solitudinis eiusdem presbytero, & quidem cùm multis iunior esset ætate, in Diaconij prælectus est gradu. In tantum autem beatus hic Paphnutius virtutibus ipsius adgaudebat, vt quem vitæ meritis sibi & gratia parem nouerat, coæquare sibi etiam sacerdotij ordine festinaret. Siquidem nequaquam ferens in inferiore eum ministerio diutius immorari, optans'q; sibimet successorem dignissimum prouidere, superstes eum ad presbyteralis gradus honorem prouexit. Qui tamen prioris humilitatis consuetudinem non omittens, nihil vnquam sibi, illo præsente, de 1 sublimioris ordinis collatione donauit, sed semper Abbate Paphnutio spiritales hostias offerente, hic velut Diaconus in prioris ministerij permansit officio. In quo tamen beatum Paphnutium, cùm talis vir esset, ac tantus, vt in multis etiam præscientiæ gratiam possideret, hæc spes substitutionis, & electio valde fefellit. Nam non multo post tempore hunc, quem sibi parauerat successorem, decessorem præmisit ad Deum.

1 Ecce quomodo in ordine Ecclesiastico diuersi sunt gradus alius alio sublimior, ad quos ordinatè ascẽdendum est.

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE QVINTA DE OCTO PRINCIPALIBVS VITIIS.

DE PERSEVERANTIA GASTRIMARGIAE ADVERSVS PHILOSOPHOS DISPVTATA.

CAP. XXI.

VITII Gastrimargiæ naturam quidam senum cum Philosophis disputans, qui eum pro simplicitate Christiana, velut rusticum, credebant fatigandum, sub hoc problematis figurans colore eleganter expressit. Multis, inquit, creditoribus pater meus me dereliquit obnoxium. Cæteris ego omnibus ad integrum soluens, ab omni conuentionis eorum molestia liberatus sum; vni tantùm satisfacere quotidie soluendo non possum. Cùmq; illi ignorantes vim propositæ quæstionis, absolutionem eius precariò postularent; Multis, ait, vitijs fui naturali conditione constrictus, sed inspirante Domino desiderium libertatis, cunctis illis, tanquam molestissimis creditoribus, renuncians huic mundo, & omnem substantiam, quæ mihi successione patris obuenerat, à me pariter abijciens, satisfeci, atq; ab eis sum omnimodis absolutus. Gastrimargiæ verò stimulis nullo modo carere præualui. Nec enim, quamuis eam in paruum modum, vilissimamq; redigerem quantitatem, vim quotidianæ compulsionis euado, sed necesse est, me perpetuis eius conuentionibus perurgeri, & interminabilem quandam solutionem iugi functione dependere, atq; inexplebile indictionibus eius inferre vectigal. Tum illi hunc, quem velut ignotã, ac rusticum ante despexerant, pronunciauerunt primas philosophiæ partes, id est, ethicã disciplinam apprimè cõprehendisse, mirati admodũ potuisse illum naturaliter assequi, quod nulla ei secularis eruditio contulisset, cùm ipsi sudore multo, longa'que doctrina hæc attingere nequiuissent.

DE NECE SANCTORVM

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE SEXTA DE NECE SANCTORVM.

DE DESCRIPTIONE EREMI, ET INQVISITIONE DE NECE SANCTORVM.

CAP. I.

IN Palæstinæ partibus iuxta Thecue vicum, qui Amos Prophetam meruit procreare, solitudo vastissima est vsq; ad Arabiam, ac mare mortuum, quo ingressa deficiunt fluenta Iordanis, & aluei sui faciunt finem, ac cineres Sodomorum amplissima sunt extensione porrecti. In hac summæ vitæ, ac sanctitatis viri monachi diutissimè commorati, repente sunt à discurrentibus Sarracenorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet sciremus tam à Pontificibus regionis illius, quàm ab vniuersa plebe Arabum tanta 1 veneratione prærepta, & inter reliquias martyrum condita, vt innumeri populi è duobus oppidis concurrentes, grauissimum sibi certamen indixerint, & vsque ad gladiorum conflictum pro sancta rapina sit eorum progressa contentio, dum pia inter se deuotione decertant, qui'nam iustius eorum sepulturam, ac reliquias possiderent, alijs scilicet de vicinia commorationis ipsorum, alijs de originis propinquitate gloriantibus; nos tñ vel nostrorum, vel aliorũ quorundã non mediocriter ex hac parte scãdalizatorum fratrum offensione permoti, inquirentes'q; cur tanti meriti, ac tãtarum virtutum viri ita sint à latrunculis interfecti, tantum'q; Dominus passus fuerit erga suos famulos facinus ꝑpetrari, vt viros cũctis mirabiles in manus traderet impiorum, mœsti ad sanctum Theodorum singularẽ in conuersatione actuali perreximus virum. Hic nanq; morabatur in cellis, qui locus inter Nitriam, ac Scythiam situs, & à monasterijs quidẽ Nitriæ quinq; millibus distãs, octoginta milliũ solitudine ab eremo Scythiæ, in qua cõmorabamur, interueniente discernitur. Cui cùm de prædictorum virorum nece querimoniam fudissemus, admirantes tan-

1 Vide sanctorum corpora, & reliquias venerandas esse.

tam Dei patientiam, quòd viros scilicet illius meriti taliter perimi permisisset, & qui alios quoq; suæ sanctitatis pondere de huiusmodi liberare tentatione debuerint, ne seipsos quidem præripuerint de manibus impiorum, aut cur Deus admitti in seruos suos tantum facinus consensisset, beatus Theodorus respondit.

RESPONSIO ABBATIS THEODORI AD PROPOSITAM QVAESTIONEM.

CAP. II.

HAEC quæstio illorum solet animos permouere, qui parum fidei, vel scientiæ possidentes, merita sanctorum, vel præmia, quæ non in præsenti redduntur, sed reposita sunt in futurum, arbitrantur in huius temporalis vitæ breuitate restitui. Cæterùm nos, qui non sumus in hac vita tantùm sperantes in Christo, ne, secundùm Apostolum, miserabiliores simus omnibus hominibus, si videlicet in hoc mundo nihil promissionũ recipientes, etiã iu futuro eas pro hac incredulitate perdamus, opinionibus eorũ nõ debemus errare, ne ignorata veræ diffinitionis sentẽtia, titubãtes ac trepidi tentationibus moueamur, cùm eisdẽ tẽtationibus nos quoq; traditos viderimus, vel iniustitiã scilicet, vel incuriã humanarum rerũ Deo (quod dictu quoq; nefas est) ascribentes, quia sanctos viros, rectéq; viuentes, in tentatione nõ protegat, nec bonis ea quæ bona sunt, nec mala malis retribuat in præsenti, ne'ue cum illis damnari mereamur, quos Sophonias Propheta castigat; Qui dicunt, inquiens, in cordibus suis, Non faciet Dominus benè, sed neq; faciet malè; vel certè cum illis inueniamur, qui huiusmodi querimonijs Deum blasphemare dicuntur: Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales ei placent: aut certè: Vbi est Deus iustitiæ? illam quoq; blasphemiam, quæ in subsequentibus describitur, similiter adiungentes: Vanus est, qui seruit Deo: aut, Quod emolumentum, quia custodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, si quidem ditati sunt facientes impietatem, & tentauerunt Deum, & salui facti sunt. Quamobrem vt hanc ignorationem, quæ prauissimi huius erroris radix, & causa est, possimus euadere, primùm nosse debemus, quid verè sit bonum, quid malum; & ita demum super his non falsam vulgi, sed veram scripturarum diffinitionem tenentes, minimè infidelium hominum decipiemur errore.

DE TRIBVS, QVAE IN HOC MVNDO SVNT, IDEST BONO, ET MALO, ET MEDIO.

CAP. III.

TRIA enim sunt, quæ in hoc mũdo versantur, id est, bonũ, malum, medium. Debemus itaq; nosse, quid propriè bonum, quid malum, quid'ue sit medium, vt nostra fides vera scientia communita, in cunctis tentationibus inconcussa perduret. Nihil igitur in rebus duntaxat humanis principale bonum esse credendum est, nisi virtus animi sola, quæ fide syncera nos ad diuina perducens, illi immutabili bono facit iugiter inhærere. Et è contrario, nihil malum esse dicendum, nisi peccatum solum, quod à bono Deo nos separans, malo facit diabolo copulari. Media sunt, quæ in vtranq; partem pro affectu & arbitrio vtentis dirigi possunt, vtputa diuitiæ, potestas, honor, robur corporis, sanitas, pulchritudo, vita ipsa vel mors, paupertas, infirmitas carnis, iniuriæ, et cætera his similia, quæ pro qualitate, & affectu vtentis, vel ad bonam possunt partem proficere, vel ad malam. Nam & diuitiæ proficiunt frequenter ad bonum, secundùm Apostolum, qui diuitibus huius mundi præcipit, vt facilè tribuant, communicent indigentibus, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, vt per has apprehendant veram vitam; & secundùm Euangelium, bonæ sunt illis, qui faciunt sibi amicos de iniquo mammona. Quæ rursum retorquentur ad malum, cùm ad recondendum tantummodo, vel ad luxuriam congregantur, & non ad vsus indigentium dispensantur. Potestas quoq;, & honor, corporis'q; robur, ac sanitas, quàm sint media & vtrobiq; conuenientia, etiam ex hoc facilè comprobatur, quòd multi sanctorum in veteri testamento potiti his omnibus, & in summis diuitijs, & culmine dignitatum, ac fortitudine corporis constituti, Deo quoq; acceptissimi fuisse noscuntur. Et è diuerso, qui his malè abusi sunt, & ad ministerium suæ nequitiæ detorserunt, non immeritò vel puniti sunt, vel extincti. Quod frequenter Regnorum liber indicat factum. De ipsa etiam morte, ac vita, quòd mediæ sint, vel sancti Ioannis, vel Iudæ natiuitas protestatur. Vnius nanque in tantum sibimet vita profuit, vt alijs quoq; gaudium ortus eius contulisse dicatur, secundùm illud, Et multi super eius natiuitate gaudebunt; de alterius verò dicitur vita: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. De morte etiam Ioannis, omnium'q; sanctorum dicitur: Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius: de Iudæ autem, ac similium: Mors peccatorum pessima. Infirmitas etiam carnis interdum quàm sit commoda, Lazari illius pauperis vlcerosi beatitudo demonstrat. Cuius cùm nulla alia virtutum merita scriptura commemoret, pro hoc solo quòd egestatem, & infirmitatem corporis patientissimè tolerauit, sinum Abrahæ possidere beatissima sorte promeruit. Egestas quoq;, ac persecutiones, & iniuriæ, quæ mala esse totius vulgi opinione censentur, quàm sint vtiles, ac necessariæ, etiam ex hoc liquidò comprobatur, quòd sancti viri non solùm eas nunquam vitare voluerunt, verumetiam in virtute summa vel appetentes, vel fortiter tolerantes, amici Dei effecti, æternæ vitæ sunt stipendia consecuti, beato Apostolo concinente: Propter quod placeo

mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cùm enim infirmor tunc potens sum, quia virtus in infirmitate perficitur. Et idcirco illi, qui summis huius seculi diuitijs, & honoribus, ac potestatibus extolluntur, non ex his principale bonum obtinuisse credendi sunt, quod in solis esse virtutibus diffinitur, sed medium quiddam, quia sicut iustis rectè, ac necessariè vtentibus vtilia hæc esse reperiuntur, & commoda, occasionem nanq; operis boni, fructusq; in illius vitæ æternitate parturiunt; ita illis, qui opibus abutuntur, inutiles sunt, atq; incommodæ, & occasionem peccati, mortisq; concinnant.

QVOD MALVM NVLLI INVITO AB ALIO POSSIT INFERRI.

CAP. IIII.

HAS itaq; diuisiones fixas, atq; immobiles retinentes, scientesq; nihil esse bonum, nisi virtutem solam, quæ ex timore Dei, ac dilectione descendit, nec malum quicquam esse, nisi peccatum solum, & separationem à Deo, diligenter nunc discutiamus, vtrum Deus vnquam sanctis suis, aut per se, aut per alium quempiam inferri permiserit malum, quod sine dubio nunquam omnino reperies. Nec enim potuit aliquando cuiquam nolenti, ac resistenti malum peccati alter inferre, sed illi soli, qui illud in sese cordis ignauia, & corrupta voluntate suscepit. Deniq; cùm beato Iob diabolus adhibitis vniuersis nequitiæ suæ machinis, malum hoc peccati voluisset inferre, ac non solùm cunctis eum facultatibus spoliasset, verumetiam post illum de morte septem filiorum tam atrocem, tamq; insperatum orbitatis dolorem, vulnere eum pessimo à capitis vertice vsq; ad plantam pedum, & intolerandis cruciatibus onerasset, nequaquá ei peccati maculam quiuit infligere, quia in cunctis immobilis perseuerans nullum blasphemiæ accommodauit assensum.

QVOD MORS SANCTIS ILLATA, MALVM NON FVIT, SED AVGMENTVM GLORIAE.

CAP. V.

VT ergo ad quæstionem propositam recurramus, vniuersa dura, atque pœnalia, quæ nobis ab aduersarijs irrogantur, & mala putantur, non

sunt simpliciter mala, sed media. Nec talia sunt, qualia esse putantur ab eo, qui intulit ipsa animo furibundo, sed qualia patiens senserit, & acceperit. Vnde cùm viro sancto infertur mors, non infertur ei malum, sed medium quoddam. Quæ cùm malũ sit peccatori, iusto requies est,& absolutio culparũ suarum. Mors enim requies viro, cuius vita abscondita est. Ideo nullum sustinet iustus detrimentum ex morte, quia nil patitur noui; sed quod passurus erat necessitate naturæ, passus est ex inimici malitia, non sine augmento gloriæ suæ æternæ; sicq; persoluit debitum mortis humanæ (quod ineuitabili lege reddendum est) cum fructu passionis vberrimo, ac magnæ remunerationis mercede.

EX

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE SEPTIMA DE ANIMAE MOBILITATE, ET SPIRITALIBVS NEQVITIIS.

DE CASTITATE ABBATIS SERENI.

CAP. I.

SVMMAE sanctitatis, & continentiæ virum, nominisq́ue sui speculum, Abbatem Serenum, quem singulari sumus veneratione præ cæteris admirati, studiosorum mentibus insinuare cupientes, aliter arbitramur desiderium nostrum nos explere non posse, quàm si collationes eius nostris libellis tentauerimus inserere. Cui supra omnes virtutes, quæ non solum in eius actibus, vel moribus, sed etiam in ipso vultu per Dei gratiã refulgebant, ita est peculiari beneficio donum castitatis infusum, vt etiam se ne ipsis quidem naturalibus incentiuis inquietari vel in sopore sentiret. Ad quam 1 carnis præcipuam puritatem, quemadmodum gratia Dei adminiculante peruenerit, quoniam supra conditionem naturæ videtur esse humanæ, necessarium reor primitus explicare.

1 Vides quòd Dei mediante gratia ad præcipuam carnis puritatem homo potest peruenire?

QVOMODO HIC ABBAS A DEO OBTINVERIT HANC PRAECIPVAM CARNIS PVRITATEM.

CAP. II.

SIC igitur pro interna cordis, atq; animæ castitate nocturnis, diurnisq; precibus, ieiunijs quoq;, ac vigilijs 2 infatigabiliter insistens, cùm vidisset orationum suarum obtinuisse se vota, cunctosq; æstus in corde suo concupiscentiæ carnalis extinctos, velut suauissimo gustu puritatis accensus, in maiorem sitim zelo castitatis exarsit, & intentioribus cœpit ieiunijs, atq; obsecrationibus incubare, vt mortificatio passionis huius, quæ interiori homini suo, dono Dei fuerat attributa, ad exterioris hominis etiam puritatem eatenus perueniret, vt ne ipse quidem, vel illo simplici, ac naturali motu, qui etiam in paruulis, atq; lactentibus excitatur, vlterius pulsaretur, adepti scilicet muneris experimento, quod se nouerat non laborum 3 merito, sed Dei gratia consecutum, ardentiùs animatus ad hoc quoq; similiter obtinendum, credens multò facilius hos stimulos carnis radicitus Deum posse conuellere, quos etiam humanæ artis industria nonnunquam solet quibusdam poculis, vel medicamentis, seu ferri sectione detrahere, quandoquidem illam spiritus puritatem, quæ sublimior, quamq; impossibile est humano labore, vel studio comparari, suo munere contulisset. Cùmq; petitioni cœptæ supplicatione iugi, ac lachrymis indefessus insisteret, adueniens ad eum Angelus in visione nocturna, eiusq; velut aperiens vterum, quandam ignitam carnis strumam de eius visceribus euellens, ac proijciens, suisq; omnia vt fuerant locis intestina restituens; Ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abscissa sunt, & obtinuisse te noueris hodierna die perpetuam corporis puritatem, quam fideliter poposcisti. Hæc de gratia Dei, quæ memorato viro peculiater attributa est, breuiter dixisse sufficiat. Cæterùm de illis virtutibus, quas cum reliquis summis viris communiter possidebat, aliquid commemorari superfluum puto, ne specialis super hoc viro narratio alijs demere videatur id, quod de ipso singulariter prædicatum fuerit.

2 Si hæretici nostri hoc modo adniterentur, non quererentur se carnis cōtinentiam seruare nō posse.

3 Disce piam, atq; humilē ex hoc loco sanctorū virorum praxim. Orant, ieiunant, lachrymantur, vt dona Dei mereātur accipere, quæ tamen cùm acceperunt, non laborum suorum merito, sed Dei gratia se illa accepisse pfitentur.

DE IMMINVTA DAEMONVM POTESTATE.

CAP. XXIII.

SATIS nobis experientia nostra, & seniorum relatione compertum est, non eandem vim habere nunc dæmones, quam anteriore tempore, inter anachoretarum scilicet principia, in quibus adhuc raritas monachorum in eremo commanebat. Tanta nanq; erat eorum feritas, vt vix pauci, & admodum stabiles, atq; ætate prouecti tolerare habitationem solitudinis possent. Siquidem in ipsis cœnobijs, in quibus commorabantur octo, vel decem,

ita eorum atrocitas grassabatur, & frequentes, ac visibiles sentiebantur aggressus, vt non auderent omnes pariter noctibus obdormire, sed vicissim alijs degustantibus somnum, alij [1] vigilias celebrantes, psalmis, & orationibus, seu lectionibus inhærerent. Cùmq; & hos ad soporem naturæ necessitas inuitaret, expergefactis his, qui dormierant, similiter excubiæ tradebantur. Vnde dubitari non potest, à duobus altero hanc nunc securitatem, vel confidentiam non solùm nobis, qui videmur pro experientia senectutis aliquatenus roborati, sed etiam iunioribus ætate conferri, aut virtute Crucis etiam deserta penetrante, & vbiq; eius gratia coruscante, retusa nequitia dæmonum, aut negligentia nostra illos ab impugnatione nostra pristina reddente lentiores, dum dedignantur aduersum nos illa intentione confligere, qua tunc contra illos probatissimos Christi milites sæuiebant, hac scilicet fraudulentia sua sine cessatione diriùs nos elidentes, dum visibiles tentationes à nobis retrahunt. In tantum enim teporem videmus corruisse nonnullos, vt necesse sit eos etiam remissioribus monitis palpari, ne desertis cellulis suis ad perniciosiores inquietudines reuoluantur, & circumeuntes, ac vagi, crassioribus (vt ita dixerim) vitijs implicentur; magnusq; fructus ab eis obtineri credatur, si solummodò se etiam cum qualibet ignauia valeant in solitudine continere, ac pro ingenti remedio soleat eis à senioribus dici: Sedete in cellulis vestris, & quantum libitum fuerit, manducate, atq; bibite, & dormite, dummodò in eis iugiter perduretis.

[1] Ecce bonorũ monachorũ exercitia, vigilias, psalmos, orationes, & lectiones.

INVASIONE DAEMONVM,

AVT INFIRMITATIBVS, INTERDVM SANCTORVM PECCATA PVRGARI.

CAP. XXV.

NOVIMVS etiam sanctos viros corporaliter traditos satanæ, aut infirmitatibus magnis, etiam pro minimis culpis, non sustinente diuina clementia aliquid culpæ, aut maculæ esse, aut inueniri in ipsis in die iudicij. Propter quod in præsenti excoquit plenè omnem scoriam cordis eorum, iuxta Prophetæ eloquium, vt illos tanquam aurum, vel argentum ignitum perducat ad felicitatem æternam, non indigentes aliqua purgatione pœnali, sicut ait per Esaiam: Excoquam ad purum scoriam tuam, & auferam omne stannum tuum, & posthæc vocaberis ciuitas iusti, vrbs fidelis. Et iterum scriptum est: Aurum, & argentum probat ignis, vir autem iustus probatur in fornace humiliationis. Itemq;: Sicut probatur argentum, vel aurum in camino, ita Dominus probat corda. Et denuò: Quem enim diligit Dominus, corripit, & flagellat filium omnem, quem recipit.

DE NECE PROPHETAE SEDVCTI, ET INFIRMITATE ABBATIS PAVLI, QVAM PRO SVA EMENDATIONE PROMERVIT.

CAP. XXVI.

QVOD in illo Propheta, atq; homine Dei in tertio Regum libro manifestè videmus impletum, qui pro culpa vnius inobedientiæ, quam tamen non de industria, nec vitio propriæ voluntatis, sed alterius circunuentione contraxit, confestim à leone occisus est, ita de eo scriptura narrante: Vir Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus Leoni, & confregit eum iuxta verbum Domini, quod locutus est. In quo facto & solutionem delicti præsentis, atq; erroris incauti, pro quibus Prophetam suum Dominus temporaliter tradidit vexatori, & iustitiæ merita parcitas ipsa, & continentia vexatoris, atq; prædatoris ostendit, quia nihil penitus audebat voracissima bestia de tradito sibi cadauere degustare. Cuius rei nostris quoq; temporibus satis euidens contigit, & aperta probatio in Abbate Paulo, vel Moyse, qui habitauit locum huius solitudinis, qui Calamus nuncupatur. Nam prior commoratus est in eremo, quæ adiacet Panephisi ciuitati, quam solitudinem nunc factam aquæ salsissimæ inundatione cognouimus, quæ quotiens flauerit spiritus Aquilonis, de stagnis impulsa, ac superfusa adiacentibus terris, ita omnem illius superficiem regionis contegit, vt antiquos ibidem vicos, qui iandudum hac ipsa de causa omni sunt habitatione deserti, faciat velut insulas apparere. Hic igitur Abbas Paulus in tantam cordis puritatem quiete solitudinis, silentioq; profecerat, vt non dicam vultum fœmineum, sed ne vestimenta quidem sexus illius conspectui suo pateretur offerri. Nam cùm eidem pergenti ad cuiusdam senioris cellam vnà cum abbate Archebio eius solitudinis accola, casu mulier obuiasset, offensus occursu eius, tanta fuga ad suum rursus monasterium, prætermisso, quod arripuerat, piæ visitationis officio recurrit, quanta nullus à facie leonis, immanissimi'ue draconis aufugeret, ita vt ne memorati quidem Abbatis Archebij reuocantis eum clamore, ac precibus flecteretur, vt ad requirendum senem, quemadmodum proposuerant, cœpto itinere pertenderent. Quod licet zelo castitatis, & puritatis ardore sit factum, tamen quia non secundùm scientiam præsumptum est, sed obseruantia disciplinæ, iustitiæ excessus est modus. Non enim 1 solã familiaritatem, quæ verè est noxia, fœminarum, sed ipsam quoq; figuram sexus illius credidit execrandam. Tali autem confestim correptione percussus est, vt eius vniuersum corpus paralyseos valetudine solueretur, nullum'q; in eo membrum penitus explere suum præualeret officium. Si quidem non solùm pedes, ac manus, sed etiam linguæ motus, quo elocutio vocis exprimitur, proprio officio est priuatus, ipsæq; aures ita auditus proprij amiserunt sensum, vt in eo nihil ampliùs ex homine, quàm immobilis tantum, atq; insensibilis figura remaneret. Eò autem redactus est, vt infirmitati eius nullo modo virorũ diligentia deseruire

1 Nota, hæreticorum sacerdos, solam familiaritatẽ fœminarũ verè esse noxiã, tu tamẽ nunquam ab earũ lateribus abesse vis.

sufficeret, sed sola ei muliebris sedulitas ministraret. Itaq; delato ad 2 cœnobium sacrarum virginum, cibus, ac potus, quem ne nutu quidem petere poterat, fœmineo ingerebatur obsequio, explendisq; omnibus naturæ necessitatibus, eadem illi diligentia per annos ferme quatuor, id est vsq; ad vitæ suæ terminum seruiebat. Qui cùm tanta esset omnium membrorum debilitate constrictus, vt nulli in eo artus viuacem motum, ac sensibilem retentarent, nihilominus tanta ex eo virtutum gratia procedebat, vt cùm de 3 oleo, quod cadauer suum potiùs quàm corpus contigisset, vngerentur infirmi, confestim cunctis valetudinibus curarentur; ita vt super hac eius valetudine etiam ipsis infidelibus euidenter, aperteq; claresceret, & debilitatem membrorum omnium congrua dispensatione Domini contributam, & sanitatum gratiam pro testimonio puritatis, ac manifestatione meritorum eius Spiritus sancti virtute præstari.

2 Vide quàm antiqua fuerint sacrarũ virginũ cœnobia, cùm quidã nostro hoc tempore dixerit, non ante diui Hieronymi ætatem extitisse.

3 Oleo, quod eius adhuc viuentis corpus tetigerat, sanabantur infirmi.

DE TENTATIONE
ABBATIS MOYSI.
CAP. XXVII.

SECVNDVS verò, quem diximus in hac eremo commoratum, cùm ipse quoq; singularis & incomparabilis vir esset, ob reprehensionem vnius sermonis, quem contra Abbatem Macharium disputans pauló duriùs protulit, quadam scilicet opinione præuentus, tam diro confestim est traditus dæmoni, vt humanas egestiones ori suo ab eo suppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se Dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius, atq; auctore remedij demonstrauit. Nam continuò Abbate Machario in oratione submisso, dicto citiùs nequam spiritus ab eo fugatus abscessit.

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE OCTAVA DE PRINCIPATIBVS, SEV POTESTATIBVS.

DE HVMANITATE ABBATIS SERENI.

CAP. I.

CONSVMMATIS, quæ diei ſolennitas exigebat, & Eccleſiæ congregatione dimiſſa, reuerſi ad cellam ſenis, refecti primum lautiſsimè ſumus. Nam pro muria, quæ ſuperiecta olei gutta quotidianæ refectioni ſolebat apponi, modicum liquaminis miſcuit, & olei quiddam ſolito propenſius ſuperfudit. Porrò illam olei guttam ob hoc vnuſquiſq; quotidianæ refectioni inſtillat, non vt eius ex hoc guttur quandam percipiat ſuauitatem, quippè cuius tam parcus eſt modus, vt vix ipſius gutturis, fauciumq́; meatus, non dicam vngere, ſed pertranſire ſufficiat, ſed vt hoc vſu iactantiam cordis, quæ pro abſtinentia diſtrictiore blandè ſolet, ac latenter irrepere, & ſtimulos elationis obtundant, quæ quantò occultiùs exercetur, nulloq; hominum teſte perficitur, tantò ſubtiliùs occultatorem ſuum tentare non deſinit. Deinde appoſuit ſalem frictum, & oliuas ternas, quibus poſthæc ſuperintulit caniſtrum habens cicer frictum, quod illi tragalia vocant, ex quibus quina tantùm ſumpſimus grana, mixtaria bina, & caricas ſingulas. Hunc enim numerum in illa eremo quenquam exceſsiſſe culpabile eſt. Qua refectione tranſacta, repromiſſam quæſtionis abſolutionem cùm repoſcere cœpiſſemus; Proferte, inquit ſenex, interrogationem veſtram, quam tardiùs prolatam ad huius horæ diſtuleramus indaginem.

DE SVBIECTIONE DAEMONVM, QVAM SVIS PRINCIPIBVS PRAEBENT, FRATRIS VISIONE PERSPECTA.

CAP. XVI.

REGI immundos spiritus à nequioribus potestatibus, eisq; subditos esse, præter illa scripturarum testimonia, quæ in Euangelijs quoq;, calumniantibus pharisæis, Domini legimus responsione descripta, dum ait: Si ego in beelzebub principe dæmoniorum eijcio dæmonia &c: etiam perspicuæ visiones, & experimenta sanctorum multa nos edocent. Nam cùm vnus ex fratribus nostris in hac solitudine iter ageret, aduesperascente iam die templum quoddam reperiens, ibidem substitit, vespertinam volens in eo synaxim celebrare; vbi dum 1 psalmos ex more decantat, tempus mediæ noctis excessit. Cùmq; finita solennitate, refecturus lassum corpus paululum resedisset, repente cœpit cateruas dæmonum vndiq; in vnum confluentium innumerabiles intueri, quæ infinita constipatione, ac deiectione longissima procedentes, aliæ præibāt principē suum, aliæ suo agmine sequebantur; qui tandem aliquando, & magnitudine procerior cunctis, & aspectu terribilior, turmis infinitis circunseptus aduenit, ac posito solio, cùm in tribunali quodam sublimissimo consedisset, vniuscuiusq; actus diligenti cœpit examinatione discutere, illosq;, qui necdum se circunuenire æmulos suos potuisse dicebant, velut inertes ignauosq; à conspectu suo cū nota, & iniuria summa iubebat expelli, spatia temporis tanti, & opus inaniter ab eis expensum cum fremitu, & indignatione furoris exprobrans. Illos verò, qui se nunciabant consignatos sibimet decepisse, summis laudibus cum exultatione, ac fauore cunctorum, velut victores, psalmis remuneratos, ac redimitos sertis, vtq; fortissimos bellatores, ad exemplum cunctorum, gloriosissimos coram omnibus emittebat. In quorum numero cùm quidā nequissimus spiritus, vtpote quendā triumphum sublimissimū delaturus lætior aduenisset, nomen monachi optimè cogniti designauit, asserēs se post quindecim annos, quibus cum iugiter obsedisset, tandē aliquando præualuisse, vt eum eadē ipsa nocte ruina fornicationis elideret; nam dicebat cum quadā 2 sacra puella nō solùm eū impulisse, vt stupri crimen incurreret, sed etiam persuasisse, vt eā perpetuò sibimet iure cōiugij retineret. Super cuius hac prosecutione cùm ingens cunctorū gaudiū fuisset exortū, summis à principe tenebrarū laudibus ille prælatus magnisq; præconijs coronatus abscessit. Aurora itaq; superueniente cùm omnis hæc ab oculis euanisset dæmonū multitudo, dubitans frater de assertione spiritus immundi, magisq; id ratus, quòd insolita consuetudinis suæ fallacia sibi voluisset illudere, & innocenti fratri inurere crimen incæsti, memor Euangelicæ sententiæ, quòd in veritate nō stetit, quia non est veritas in eo, & quòd cùm loquitur mendacium, de proprijs loquitur, quia mendax est, & pater mendacij, Pelusium petijt, vbi illum, quem spiritus immundus asseruit esse deiectum, nouerat commanere, erat siquidem illi etiam notissimus frater. Quem cùm requisisset, reperit, quòd eadem nocte, qua teterrimus ille dæmon ruinam eius suæ cohorti, vel principi nunciauerat, monasterio pristino derelicto, vicum petijsset, & cum designata puella fuisset lapsu miserabili deuolutus.

1 Nota, Vbi dū Psalmos de more decantat, tēpus mediæ noctis excessit.

2 Si nō fuisset, ò hæretice, peccatū maximū, monachum cū sacra puella stuprū cōmisisse, eamq; que matrimonij iure sibi perpetuò copulasse, nō fuisset hic dæmon à suo principe tot laudibus celebratus, & tātis præconijs coronatus.

DE DIFFERENTIA NEQVITIAE, QVAE ADVERSIS SPIRITIBVS INEST, PER DVOS PHILOSOPHOS EXPERTA.

CAP. XVIII.

DE differentijs sanè dæmonum, etiam per illos duos philosophos, qui quondam magicis artibus, vel inertiam eorum, vel fortitudinem, sæuamq; nequitiam fuerant frequenter experti, multum cognitionis accepimus. Hi nanq; despicientes beatum Antonium velut Christianũ hominem, & imperitum, ac sine literis, volentesq; eum (etsi nihil ampliùs lædere potuissent) saltem de cella sua magicis præstigijs, & circunuentione dæmonum deturbare, spiritus ei nequissimos immiserunt ad impugnationem, morsu liuoris adducti, eò quòd maximæ hominum turbæ ad eum quotidiæ conuenirent. Cùmq; illi nunc quidem imprimenti pectori suo, frontiq; signaculum 1 Crucis, nunc verò ad orationem suppliciter incubanti, ne approximare quidem dirissimi dæmones prorsus auderent, atq; ad eos, qui illos direxerant, absq; vllo reuerterentur effectu, & alios illi in nequitia vehementiores rursus immitterent, itidemq; ipsis incassum suas expendentibus vires, atq; inaniter redeuntibus, potentiores nihilominus aduersus militem Christi victorem iterum destinati, nihil penitus præualerent, eò profecerunt tales, tantæq; insidiæ tota magica arte quæsitæ, vt per hæc euidentissimè illi comprobarent, magnam professioni Christianorum inesse virtutem, cùm illæ tam sæuæ, tamque potentes vmbræ, quas æstimabant, solem, lunamq;, si ad eos directæ fuissent, obducere potuisse, hunc non solùm nihil lædere, sed ne ad punctum quidem de monasterio suo valuerint amouere.

1 Nunc signo Crucis pectori, frontiq; impresso magnus Antonius, nunc oratione dæmones ad se missos fugauit.

EX

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI.

COLLATIONE NONA DE ORATIONE.

DE VISIONE CVIVSDAM SENIS, QVAM SVPER FRATRIS INQVIETA OPERATIONE PROSPEXIT.

CAP. VI.

QVIDAM probatiſsimus ſeniorum cùm tranſiret iuxta cellam fratris cuiuſdam, hac animi ægritudine laborantis, vt qui in extruendis, reparandisq; ſuperfluis inquietus, quotidianis diſtenſionibus deſudaret, & eminus conſpexiſſet eum graui malleo ſaxum duriſsimum cõterentem, vidiſſetq; Aethiopem quendam aſtantem illi, & vnà cum eo ictus mallei iunctis, conſertisq; manibus illidentem, ac eum ad operis illius inſtantiã ignitis facibus inſtigantẽ, diutiſsimè ſubſtitit, vel impreſsionẽ diriſsimi dæmonis, vel fraudẽ tantæ illuſionis admirans. Cùm enim nimia laſsitudine fatigatus frater requieſcere iam, iamq; finem operi voluiſſet imponere, inſtigatione ſpiritus illius animatus, iterum reſumere malleum, nec deſinere ab intentione cœpti operis vrgebatur, ita vt ijſdem eius incitamentis infatigabiliter ſuſtentatus, tanti laboris nõ ſentiret iniuriam. Tandem igitur ſenex tam dira dæmonis ludificatione permotus, ad cellã fratris diuertit, ſalutansq; eũ; Quid, inquit, eſt, frater, iſtud opus, quod agis? At ille; Laboramus, ait, contra iſtud duriſsimũ ſaxum, vixq; illud potuimus aliquando conterere. Ad hæc ſenex: Benè dixiſti, Vix potuimus; non enim ſolus eras cùm illud cæderes, ſed fuit alius tecum, quem non vidiſti, qui tibi in hoc opere non tã adiutor, quàm violentiſsimus impulſor aſtabat; & idcircò morbũ ambitus ſecularis noſtris mentibus nõ ineſſe, non vtiq; eorum tantùm negociorũ abſtinẽtia cõprobabit, quæ etiã ſi velimus expetere, vel explere, nõ poſſumus, neq; illarũ rerũ deſpectus, quas ſi affectauerimus, tã apud ſpiritales viros, quàm apud ſeculi homines, notabiles prima fronte reddemur, ſed cùm

etiam quæ nostræ suppetunt potestati, & honestate quadam videntur obnubi, nec apud cunctos homines ex aperto reprehensibiles faciunt, rigida mentis districtione respuimus. Et reuera non minus hæc, quæ parua videntur, & minima, quæq; ab his, qui nostræ professionis sunt, cernimus indifferenter admitti, pro qualitate sua aggrauant monachi mentem, quàm illa maiora, quæ secundùm suum statum, seu comparationem, secularium sensus inebriare consueuerunt, non sinentia deposita fece terrena, ad Deum, in quo semper defixa esse debet intentio, monachum respirare, cui ab illo summo bono vel parua separatio, mors præsens, ac perniciosissimus interitus est credendus. Cùmq; mens tali fuerit tranquillitate fundata, vel ab omnium carnalium passionum nexibus absoluta, & illi vno, summoq; bono tenacissima adhæserit cordis intentio, Apostolicum illud implebit: Sine intermissione orate: &, In omni loco leuantes puras manus sine ira, & disceptatione. Hac enim puritate, si dici potest, sensu mentis absorpto, ac de terreno situ ad spiritalem, atq; Angelicam similitudinem reformato, quicquid in se receperit, quicquid tractauerit, quicquid egerit, purissima, ac syncerissima erit oratio.

SENTENTIA ABBATIS ANTONII DE PERFECTA ORATIONE.

CAP. XXXI.

ET vt orationis veræ percipiatis affectum, non meam vobis, sed beati Antonij sententiam proferam. Quem ita nonnunquam in oratione nouimus perstitisse, vt eodem in excessu mentis frequenter orante, cùm Solis ortus cœpisset infundi, audierimus ipsum in feruore spiritus proclamantē: Quid me impedis, sol, qui ad hoc iam oriris, vt me ab huius veri luminis abstrahas claritate? Cuius etiā hæc quoq; est super orationis perfectione cœlestis, & plus quàm humana sententia. Non est, inquit, perfecta oratio, in qua se monachus vel hoc ipsum, quod orat, intelligit.

EX LIBRO PRIMO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE DECIMA DE ORATIONE.

DE CONSVETVDINE, QVAE SVPER SIGNIFICATIONE PASCHAE INTRA AEGYPTI PROVINCIAM RETINETVR.

CAP. II.

INTRA Aegypti regionē mos iste antiqua traditione seruatur, vt peracto Epiphaniorum die, quem prouinciæ illius sacerdotes, vel Dominici baptismi, vel secundùm carnem natiuitatis esse diffiniunt, & idcircò vtriusq; sacramenti solennitatem, non bifariè, vt in occiduis prouincijs, sed sub vna diei huius festiuitate concelebrant, Epistolæ Pontificis Alexandrini per vniuersas dirigantur Aegypti Ecclesias, quibus & initium quadragesimæ, & dies Paschæ non solùm per ciuitates omnes, sed etiam per vniuersa monasteria designentur. Secundùm igitur hunc morem, Theophili prædictæ vrbis Episcopi solennes epistolæ cōmearunt, quibus cum denunciatione Paschali contra ineptam quoq; anthropomorphitarum hæresim longa disputatione disseruit, eamq́; copioso sermone destruxit. Quod tanta est amaritudine ab vniuerso propemodū genere monachorum, qui per totam prouinciā Aegypti morabantur, pro simplicitatis errore susceptum, vt è contrario memoratum Pontificem velut hæresi grauissima deprauatum pars maxima seniorum ab vniuerso fraternitatis corpore decerneret detestandum, quòd scilicet impugnare 1 scripturæ sanctæ sententiam videretur negans omnipotentem Deum humanæ figuræ compositione fomatum, cùm ad eius imaginem creatum Adam scriptura manifestissimè testaretur. Deniq; & ab his, qui erant in eremo Scythiæ commorantes, quiq; perfectione, ac scientia omnibus, qui erant in Aegypti monasterijs, præminebant, ita est hæc epistola refutata, vt præter Abbatem Paphnutium nostræ congregationis Presbyterum, nullus eam cæterorum Presbyterorum, qui in eadem

1 Vides hîc scripturas etiam apertas non ex propria nonnullorum temeritate, & præsūptione intelligendas esse, sed ex maiorū scriptis, & auctoritate, qui intelligendi regulas ex Apostolica successione acceperunt?

eremo alijs tribus Ecclesijs præsidebant, nec legi quidem, ac recitari in suis conuentibus prorsus admitterent.

DE ABBATE SERAPIONE, ET ANTHROPOMORPHITARVM HAERESI, QVAM SIMPLICITATIS ERRORE CONTRAXIT.

CAP. III.

INTER hos autem, qui hoc detinebantur errore, fuit vir antiquissimæ districtionis, atq; in actuali disciplina per omnia consummatus, nomine Serapion; cuius imperitia super prædicti dogmatis opinione tantum præiudicabat cunctis veram tenentibus fidem, quantum ipse vel vitæ merito, vel antiquitate temporis omnes ferè monachos anteibat. Cùmq; hic sancti Presbyteri Paphnutij multis adhortationibus ad tramitem rectæ fidei non posset adduci, eò quòd nouella ei hæc persuasio, nec ab anterioribus aliquando comperta, vel tradita videretur, accidit vt quidam Diaconus summæ scientiæ vir, nomine Photinus, desiderio videndi fratres, qui in eremo eadem commanebant, de Cappadociæ partibus adueniret. Quem beatus Paphnutius summa gratulatione suscipiens, ad confirmationem fidei, quæ fuerat prædicti Pontificis literis comprehensa, coram cunctis fratribus sciscitatur, quemadmodum illud, quod in Genesi dicitur: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostrã: catholicæ 2 totius Orientis interpretentur Ecclesiæ. Cùmq; ille non secundùm humilem literæ sonum, sed spiritaliter imaginem Dei, ac similitudinem tradi ab vniuersis Ecclesiarum principibus explanaret, idq; copioso sermone, ac plurimis scripturarum testimonijs approbaret, nec posse in illam immensam, & incomprehensibilem, atq; inuisibilem maiestatem aliquid huiusmodi cadere, quod humana compositione valeat, ac similitudine circunscribi, quippe quæ incorporea, & incomposita, simplexq; natura sit, quæq; sicut oculis deprehendi, ita mente non valeat æstimari; tandem senex multis, ac validissimis doctissimi viri assertionibus motus, ad fidem catholicæ traditionis attractus est. Itaq; hoc eius assensu, infinita & Abbatem Paphnutium, & nos omnes lætitia impleuit, quòd scilicet virum tantæ antiquitatis, tantisq; virtutibus consummatum, imperitia sola, & simplicitate rusticitatis errantem, nequaquam vsq; ad finem deuiare Dominus à tramite rectæ fidei permisisset. Sed cùm pro gratiarum actione surgentes, preces Domino pariter funderemus, ita est in oratione senex mente confusus, eò quòd illam anthropomorphitarum imaginem Deitatis, quam proponere sibi in oratione consueuerat, aboleri de suo corde sentiret, vt in amarissimos fletus, crebrosq; singultus repente prorumpens, in terramq; prostratus cum eiulatu validissimo proclamaret: Heù me miserum, tulerunt à me Deũ meũ, & quem nunc teneam non habeo, vel quem adorem, aut interpellem iã nescio. Super qua re valde permoti, necnõ etiam præteritæ collationis virtute adhuc in nostris cordibus insidente, ad Abbatem Isaac rediuimus. Quem cominus intuentes, his sermonibus adorsi sumus.

2 Ecce quomodo in interpretatione scripturæ nõ quod priuatus quis, sed quod tota sẽtit Ecclesia sequi debemus.

DE INQVISITIONE ERRORIS, QVEM SENEX PRAEDICTVS INCVRRIT.

CAP. IIII.

LICET nos etiam, citra eius rei, quæ nuper oborta est, nouitatem, præteritæ collationis, quæ super orationis statu digesta est, desiderium recurrere ad tuam beatitudinem, postpositis omnibus, inuitaret, adiecit tamen aliquid huic cupiditati etiam Abbatis Serapionis tam grauis error, nequissimorum (vt arbitramur) dæmonum calliditate conceptus. Non enim parua desperatione deijcimur, considerantes eum labores tantos, quos per quinquaginta annos in hac eremo laudabiliter exegit, ignorantiæ huius vitio non solùm penitus perdidisse, sed etiam perpetuæ mortis incurrisse discrimen. Vnde ergo, vel cur ei hic tam grauis error irrepserit, primùm desideramus agnoscere. Deinde quæsumus edoceri, quemadmodum ad illam orationis qualitatem, de qua pridem non solum copiosè, sed etiam magnificè disputasti, peruenire possimus. In hoc enim profecit in nobis admirabilis illa collatio, vt stuporem tantummodo mentis incuteret, non quemadmodum eam perficere, vel apprehendere valeremus ostenderet.

RESPONSIO DE ORIGINE HAERESEOS SVPERIVS COMPREHENSAE.

CAP. V.

RESPONDIT Isaac: Non est mirandũ, hominẽ simplicissimũ, & de substãtia, ac natura Diuinitatis nunquã penitus eruditũ, rusticitatis vitio, & consuetudine erroris antiqui vsq; nũc detineri, vel decipi potuisse, &, vt verius dicã, in errore pristino perdurare, qui non recenti, sicut putatis, dæmonum illusione, sed ignorantia pristinæ gentilitatis infertur, dum secundùm consuetudinem erroris illius, quo dæmones hominum figura compositos excolebant antiqui, nunc quoq; illam incomprehensibilem, atq; ineffabilem veri numinis maiestatem sub circunscriptione alicuius imaginationis quidam existiment adorandam, nihil se tenere, vel habere credentes, si propositam non habuerint imaginem quandam, quam in supplicatione positi iugiter interpellent, eam'que circunferant mente, ac præ oculis teneant semper affixam. Super quorum hoc errore competenter dirigitur illa sententia: Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis hominis corruptibilis. Hieremias quoq; Populus, inquit, meus mutauit gloriam suam in idolum. Qui error licet origine hac, qua diximus, quorundam

sensibus sit inolitus, nihilominus tamen in illorum quoq; animis, qui nunquam gentili superstitione polluti sunt, sub colore testimonij huius, quo dicitur: Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: imperitia, seu rusticitate id faciente, contractus est, ita vt etiam hæresis, quæ dicitur anthropomorphitarum, sub occasione detestandæ huius interpretationis emerserit, quæ immensam illam, ac simplicem Diuinitatis substantiam, lineamentis nostris, & humana figuratione compositam pertinaci peruersitate contendit. Quam tamen, si quis fuerit catholicis dogmatibus institutus, vt gentilem blasphemiam, detestabitur, & ita ad illam orationis purissimam perueniet qualitatem, quæ non solùm nullam Diuinitatis effigiem, aut lineamenta corporea (quod dictu quoq; nefas est) in sua supplicatione miscet, sed nec vllam quidem in se memoriam dicti cuiusquã, vel facti speciem, seu formã cuiuslibet characteris admittit.

DE INSTITVTIONE

ORATIONIS PERPETVAE.

CAP. X.

QVAPROPTER secundùm illam institutionem, quam paruulorum eruditioni prudentissimè comparastis, qui aliter elementorum traditionem primùm percipere non possunt, nec eorum vel agnoscere lineas, vel intrepida manu queunt describere characteres, quàm pro typis quibusdam, & formulis ceræ diligenter impressis, effigies eorum exprimere contemplatione iugi, & quotidiana imitatione consuescant; huius quoq; spiritalis theoriæ tradenda vobis est formula, ad quam semper tenacissimè vestrum intuitum defigentes, vel eandem salubriter voluere indirupta iugitate discatis, vel sublimiores intuitus scandere illius vsu, ac meditatione possitis. Hæc igitur vobis huius, quam quæritis, disciplinæ, atq; orationis formula proponetur, quam vnusquisq; monachus ad iugem Dei memoriam tendens, incessabili cordis volutatione meditari, expulsa omnium cogitationum varietate, consuescat, quia nec aliàs eam vllo modo poterit retentare, nisi ab omnibus fuerit corporalibus curis, ac solicitudinibus absolutus; quæ sicut nobis à paucis, qui antiquissimorum patrum residui erant, tradita est; ita à nobis quoq; non nisi rarissimis, ac verè sitientibus intimatur. Erit nanq; ad perpetuam Dei memoriam possidendam hæc inseparabiliter proposita vobis formula pietatis: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Hic nanq; versiculus non immeritò de toto scripturarum exceptus est instrumento. Recipit enim omnes affectus, quicunq; inferri humanæ possunt naturæ, & ad omnem statum, atq; ad vniuersos incursus propriè satis, & competenter aptatur. Habet siquidem aduersus vniuersa discrimina inuocationem Dei, habet humilitatem piæ confessionis, habet solicitudinis, ac timoris perpetui vigilantiam, habet considerationem fragilitatis suæ, exauditionis fiduciam, confidentiam præsentis, semperq; astantis præsidij. Qui enim iugiter inuocat suum protectorem, certum est ei illum esse semper præsentem. Habet amoris, & charitatis ardorem, habet insidiarum contemplationem, inimicorumq; formidinem, quibus perspiciens semetipsum die noctuq; vallatum, confitetur se non posse sine sui defensoris auxilio liberari. Hic versiculus omnibus infestatione dæmonum

laborantibus inexpugnabils murus est, impenetrabilis lorica, ac munitissimus clypeus. Iste in accidia, & anxietate animi collocatos, seu tristitia, vel cogitationibus quibuscunq; depressos, salutis remedia desperare non patitur, ostendens illum, quem inuocat, inspicere iugiter nostra certamina, atq; à suis supplicibus non abesse. Iste nos in spiritalibus successibus, cordisq; lætitia constitutos, admonet extolli penitus non debere, nec inflari de prospero statu, quem sine protectore Deo retineri non posse testatur, dum non solùm eum semper, sed etiam velociter vt sibi auxilietur implorat. Iste, inquam, versiculus vnicuiq; nostrum in qualibet qualitate degenti, necessarius, & vtilis inuenitur. Nam qui semper, & in omnibus desiderat adiuuari, manifestat, quòd non tantùm in rebus duris, ac tristibus, sed etiam in secundis, ac lætis pari modo Deo egeat adiutore, vt quemadmodum ex illis erui, ita in istis eum faciat immorari, in neutro sciens humanam fragilitatem sine illius opitulatione subsistere posse. Gastrimargiæ passione perstringor, cibos, quos eremus ignorat, inquiro, & in squalida solitudine ingeruntur mihi odores regalium ferculorum, atq; ad illorum desideria sentio me inuitissimum trahi, dicendum subinde mihi est: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Anticipare horam statutæ refectionis instigor, seu modum iustæ, ac solitæ parcitatis retinere cum magno cordis mei dolore contendo, cum gemitu est mihi proclamandum: Deus in adiutorium meum, intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Ieiunijs me ob impugnationem 1 carnis districtioribus indigentem stomachi prohibet lassitudo, seu ventris ariditas, constrictioq; deterret, vt effectus meo desiderio tribuatur, vel certè vt æstus carnalis concupiscentiæ absq; temperamento districtioris ieiunij conquiescat, orandum mihi est: Deus in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Accedens ad refectionem, hora legitima suggerente, perceptionem panis exhorreo, atq; ab omni esu naturalis necessitatis excludor, cum eiulatu proclamandum est mihi: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Volentem me ob stabilitatem cordis insistere lectioni, interpellans capitis prohibet dolor, horaq; tertia faciem meam ad sacram paginam somnus allidit, deputatum quieti tempus, vel transgredi, vel præuenire compellor, ipsum denique canonicum synaxeos, psalmorumq; modum intercidere me grauissima somni cogit impressio, similiter proclamandum est mihi: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Sublato ab oculis meis sopore, multis me noctibus diabolicis artibus in somnis video fatigatum, omnemq; à palpebris meis refectionem nocturnæ quietis exclusam, cum suspirijs orandum est mihi: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Adhuc me in colluctatione positum vitiorum titillatio carnis repente compungit, & ad consensum pertrahere dormientem blanda oblectatione conatur, ne ignis alienus exæstuans vrat suauè olentes flosculos castitatis, clamandum est mihi: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Per extincta sentio libidinis incentiua genitalem membris meis intepuisse feruorem, vt parta hæc virtus, immò gratia Dei in me diutius, vel perpetuò perseueret, intentè dicendum est mihi: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Iræ, philargiriæ, tristitiæ stimulis inquietor, cogorq; propositam, atq; amicam mihi interrumpere lenitatem, ne in amaritudinē fellis perturbatione furoris abducar, cum summo mihi gemitu proclamandum est: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Accidiæ, cenodoxiæ, superbiæ elatione pertentor, ac de aliorum negligentia, vel tepore, quiddam sibi mens subtili cogitatione blanditur, ne in me præualeat hæc inimici perniciosa suggestio, cū omni contritione

1 Vide valere ieiunia ad refrenandā carnis concupiscentiam.

cordis orandum est mihi: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Humilitatis, & simplicitatis gratiam, superbiæ tumore deposito, iugi compunctione spiritus acquisiui, ne rursum veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris moueat me, grauiusq; de victoriæ meæ elatione confodiar, totis mihi proclamandum est viribus: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Euagationibus animæ innumeris, ac diuersis, & instabilitate cordis exæstuo, nec cogitationum dispersiones valeo coërcere, ipsamq; orationem meam fundere absq; interpellatione, atq; phantasmate inanium figurarum, sermonumq;, & actuum retractatione non possum, tantaq; me sentio sterilitatis huius ariditate constrictum, vt nullas omnino spiritalium sensuum generationes parturire me sentiam, vt de hoc animi squalore merear liberari, vnde me gemitibus multis, atq; suspirijs expedire non possum, necessariè proclamabo: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Directionem rursus animæ, stabilitatem cogitationum, alacritatem cordis cum ineffabili gaudio, & mentis excessu, visitatione sancti Spiritus me sentio consecutum, exuberantia quoq; spiritalium sensuum redundare, reuelationem sacratissimorum intellectuum, & antea penitus mihi occultorum, repentina Domini illustratione percepi, vt in his merear diutius immorari, solicitè mihi est, frequenterq; clamandum: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Nocturnis dæmonum terroribus circunuallantibus exagitor, & immundorum spirituum phantasmatibus inquietor, spes ipsa mihi salutis, ac vitæ, trepidationis horrore subtrahitur, ad salutarem versiculi huius portum confugiens, totis viribus exclamabo: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Rursum cùm fuero consolatione Domini reparatus, & ipsius animatus aduentu, velut innumeris Angelorum millibus me sensero circunseptum, ita vt eorum, quos morte grauius antea tremiscebam, & quorum tactum, immò viciniam horrore mentis, & corporis sentiebam, repente congressus expetere audeam, ac prouocare conflictus, vt in me constantiæ huius vigor per Dei gratiam diutius immoretur, totis est mihi viribus proclamandum: Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adiuuandum me festina. Huius igitur versiculi oratio in aduersis vt eruamur, in prosperis vt seruemur, ne extollamur, incessabili iugitate fundenda est. Huius, inquam, versiculi meditatio in tuo pectore indirupta voluatur. Hunc in opere quolibet, seu ministerio, vel in itinere constitutus decantare non desinas. Hunc & dormiens, & reficiens, & in vltimis naturæ necessitatibus meditare. Hæc volutatio cordis, velut formula tibi salutaris effecta, non solùm illæsum ab omni dæmonum incursione custodiet, sed etiam cunctis te vitijs terrenæ contagionis expurgans, ad illas inuisibiles theorias, cœlestesq; perducet, atq; ad illum ineffabilem, ac perpaucis expertum prouehet orationis ardorem. Hunc versiculum meditanti tibi somnus irrepat, donec incessabili eius exercitatione formatus, etiam per soporem eundem cantare consuescas. Hic tibi expergefacto primus occurrat. Iste euigilanti cogitationes anticipet vniuersas. Iste te de tuo consurgentem cubili curuationi genuum tradat, atq; illinc deinceps ad omne opus actusq; deducat. Hic te omni tempore prosequatur. Hunc meditaberis secundùm præcepta legislatoris, sedens in domo, & ambulans in itinere, dormiens, atq; consurgens. Hũc scribes in limine, & ianuis oris tui. Hunc in parietibus domus tuæ, ac penetralibus tui pectoris collocabis, ita vt hæc ad orationem procumbenti sit tibi acclinis decantatio, & exinde consurgenti; atq; ad omnes vsus vitæ necessarios incedenti fiat erecta, & iugis oratio.

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM

EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE VNDECIMA DE PERFECTIONE.

DE DESCRIPTIONE THENNESEOS OPPIDI.

CAP. I.

CVM in cœnobio Syriæ consistentes, post prima fidei rudimena, succedentibus aliquatenus incrementis, maiorem perfectionis desiderare gratiam cœpissemus, statuimus confestim Aegyptum petere, ac remotissima etiam Thebaidos eremo penetrata, sanctorum plurimos, quorum gloriam fama per vniuersa diffuderat, si non æmulandi, saltem agnoscendi studio inuisere. Igitur ad oppidum Aegypti, cui Thennesus nomen est, emensa nauigatione, peruenimus. Cuius accolæ ita vel mari, vel stagnis salsis vndiq; circumluuntur, vt solis, quia terra deest, negociationibus dediti, opes, atq; substantiam nauali commercio parent; ædificijs autem extruendis terra non suppetit, nisi de longinquo nauigijs apportetur.

DE EPISCOPO ARCHEBIO.

CAP. II.

VBI aduenie͞tibus nobis faue͞s desiderijs nostris Dominus, beatissimi, atq; præcipui viri Archebij Ep͞i præstitit adue͞tum. Qui raptus de Anachoretarum cœtu, & Ep͞s Panephisi oppido datus, tanta t͞n districtione omni æuo suo proposit͞u solitudinis custodiuit, vt nihil de præteritæ humilitatis tenore

laxauerit, aut de adiecto sibi honore blanditus sit. Non enim tanquam idoneum se ad istud officium testabatur ascitum, sed velut indignum ab illa anachoreseos disciplina querebatur expulsum, eò quòd triginta & septem annis in eadem commoratus ad puritatem tantæ professionis nequaquam peruenire potuisset. Hic igitur cùm in supradicta Thenneso, quò eum eligendi illic Episcopi causa perduxerat, piè nos, atq; humanissimè suscepisset, agnito desiderio nostro, quo sanctos patres etiam in vlterioribus Aegypti partibus inquirere cupiebamus; Venite, inquit, & videte interim senes haud longè à nostro monasterio consistentes, quorum ita & antiquitas in corporibus iam curuatis, & sanctitas in ipso etiam fulget aspectu, vt vel sola contemplatio eorum magnam intuentibus possit conferre doctrinam; à quibus perfectionem, quam me perdidisse doleo, quamq; tradere iam perditam nequeo, non tam verbis, quàm ipso sanctæ vitæ discatis exemplo. Credo autem inopiam meam hoc studio aliquatenus subleuandam, si inquirentibus vobis illam Euangelicam margaritam, quam ipse non habeo, saltem prouidero vbi eam commodiùs comparetis.

DESCRIPTIO EREMI, IN QVA COMMORABANTVR CHEREMON, NESTEROS, ET IOSEPH.

CAP. III.

SVMPTO itaq; baculo, & pera, vt illic cunctis viam ingredientibus monachis moris est, ad ciuitatem nos suam, id est Panephisim, itineris dux ipse perduxit. Cuius terras, immò etiam contiguæ regionis plurimam partem quondam opulentissimam (siquidem ex ea cuncta, vt fama est, in regios cibos subministrabantur) repentino terræmotu excussum mare, trangressis limitibus, occupauit, atq; ita collapsis fermè omnibus vicis, opimas olim terras salsis paludibus supertexit, vt illud, quod in psalmo spiritualiter decantatur: Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim; terram fructiferam in salsuginem à malitia inhabitantium in ea: secundùm literam dè illa putent regione prædictum. In his igitur locis multa in hunc modum oppida eminentioribus tumulis collocata, fugatis habitatoribus, eluuies illa velut insulas fecit, quæ desideratam secedentibus sanctis solitudinem præbent, in quibus tres senes, idest Cheremon, Nesteros, & Ioseph, anachoretæ antiquissimi consistebant.

DE ABBATE CHEREMONE, ET EXCVSATIONE EIVS SVPER POSTVLATA DOCTRINA.

CAP. IIII.

ITAQVE beatus Archebius primùm nos perducere ad Cheremonem maluit, quia & monasterio eius propior, & duobus alijs prouectior esset ætate. Nam cùm centenarium vitæ annum spiritu tantùm alacer excessisset, ita dorsum eius temporis fuerat vetustate, atq; orationum iugitate curuatum, vt quasi in primæuam redactus infantiam, submissis, ac protentis terratenus manibus progrederetur. Huius igitur & vultum mirabilem, & incessum pariter intuentes, siquidem defectis, mortificatisq; iam omnibus membris, nequaquam censuram præteritæ districtionis amiserat, cùm sermonem, atq; doctrinam suppliciter posceremus, ac desiderium tantum spiritualium institutionum causam fuisse aduentus nostri protestaremur, grauiter ille suspirans; Quid vobis, ait, possum conferre doctrinæ, cùm imbecillitas senectutis, vt rigorem pristinum relaxauit, ita loquendi quoq; fiduciam ademerit. Quemadmodum enim docere præsumam, quod ipse non facio, aut alium in eo instruam, quod me iam vel minùs, vel tepidiùs exercere cognosco? Ob quam rem nullum iuniorum mihi in hac vsq; ætate cohabitare permisi, ne exemplo meo alterius districtio laxaretur. Nunquam enim erit efficax 1 instituentis auctoritas, nisi eam effectu operis sui, cordi affixerit audientis.

1 Optimũ doctrinæ genus, si quod alios verbo instruis, id effectu operis adimpleas.

DE RESPONSIONE NOSTRA CONTRA EXCVSATIONEM EIVS.

CAP. V.

AD hæc nos non mediocri confusione compuncti, ita respondimus: Licet sufficere nobis ad omnem instructionem debeat vel loci istius difficultas, vel ipsa etiam solitaria adhuc vita, quam iuuentus quoq; robusta vix posset tolerare, quæ nos etiam, te tacente, satis abundeq; instruunt, atq; compungunt, rogamus tamen, vt taciturnitate paululum prætermissa, ea nobis potiùs dignanter infundas, per quæ hanc, quam videmus in te virtutem, non tam imitatione complecti, quàm admiratione possimus. Nam etiam si reuelatus tibi tepor noster impetrare id, quod expetimus, non meretur, debet hoc saltem labor tãti itineris obtinere, quòd huc de Bethleemitici cœnobij rudimentis, institutionis vestræ desiderio, & pfectus nostri amore properauimus.

PROPOSITIO ABBATIS CHEREMONIS, QVOD TRIBVS MODIS VITIA VINCANTVR.

CAP. VI.

TVNC beatus Cheremon; Tria sunt, inquit, quæ faciunt homines à vitijs temperare, id est aut metus gehennæ, siue præsentium legum, aut spes, atq; desiderium regni cœlorum, aut affectus boni ipsius, a/ morq; virtutum. Nam timor ita mali contagium legitur execrari: Ti/ mor Domini odit malitiam. Spes etiam vitiorum excludit incursum: Non e/ nim delinquent omnes, qui sperant in eum. Amor quoq; ruinam non metuit vitiorum, quia Charitas nunquam excidit; & iterum, Charitas operit multi/ tudinem peccatorum. Et idcirco beatus Apostolus omnem salutis summam in istarum trium virtutum comsummatione concludens; Nunc, inquit, manent fides, spes, charitas, tria hæc. Fides nanq; est, quæ futuri iudicij, ac suppli/ ciorum metu, vitiorum facit contagia declinari. Spes, quæ mentem nostram de præsentibus auocans, vniuersas corporis voluptates, cœlestium præmio/ rum expectatione contemnit. Charitas, quæ nos ad amorem Christi, & spiri/ tualium virtutum fructum mentis ardore succendens, quicquid illis contrarium est, toto facit odio detestari. Quæ tria licet ad vnum finem tendere videantur, prouocant enim nos à rebus illicitis abstinere, magis tamen excellentiæ suæ gra dibus ab inuicem separantur. Duo nanq; superiora propriè hominum sunt, eo/ rum, qui ad profectum tendentes, necdum affectum concepere virtutum. Ter/ tium specialiter Dei est, & eorum, qui in se se imaginem Dei, ac similitudinem receperunt. Ille nanq; solus ea, quæ bona sunt, nullo metu, nulla remune/ rationis gratia prouocante, sed solo bonitatis affectu operatur. Omnia enim (vt ait Salomon) operatus est Dominus propter semetipsum; cùm suæ boni/ tatis intuitu omnem bonorum copiam dignis indignisq; largiatur, quia nec fa/ tigari iniurijs potest, nec iniquitatibus hominum passibiliter permoueri, sem/ per scilicet manens perfecta bonitas, immutabilisq; natura.

QVIBVS GRADIBVS AD SVBLIMITATEM CHARITATIS POS SIT ASCENDI, ET QVAE SIT IN EA STABILITAS.

CAP. VII.

SI quis igitur ad perfectionem tendit, de illo primo timoris gradu, quem propriè diximus esse seruilem, de quo dicitur: Cùm omnia feceritis, di/ cite, quia serui inutiles sumus: ad altiorem spei tramitem gradu proficien/ te conscendet, qui iam non seruo, sed mercenario comparatur, qui mercedē

retributionis

retributionis expectat, & quasi de peccatorum absolutione, & pœnali timore securus, ac bonorum sibi conscius, licet placiti boni præmium videatur expetere, tamen ad affectum illum filij, qui de paternæ indulgentiæ liberalitate confidens, omnia quæ patris sunt sua esse non ambigit, peruenire non potuit. Ad quem etiam ille prodigus, qui cum substantia patris etiam filij nomen amiserat, aspirare non audet, dicens: Iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Post illas enim porcorum siliquas, quarum ei satietas negabatur, id est vitiorum sordidos cibos, quia in semetipsum reuersus, & salutari timore compunctus, immunditiam porcorum horrere iam cœperat, ac diræ famis supplicia formidabat, velut iam seruus effectus, etiam mercenarij statum de mercede iam cogitans concupiscit, ac dicit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, & ego hîc fame pereo. Reuertar ergo ad patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui in cœlum, & coram te: iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenarijs tuis.

QVANTVM EXCELLANT, QVI PER CHARITATIS AFFECTVM DECLINANT A' VITIIS.

CAP. VIII.

SED ad istam humilis pœnitentiæ vocem in occursum eius pater prosiliens, maiore, quàm prius habuerat, pietate suscepit, eum'que non contentus minora concedere, vtroq; gradu sine dilatione trãscurso, pristinæ filiorum restituit dignitati. Festinandum proinde etiam nobis est, vt ad tertium filiorum gradum, qui omnia, quæ patris sunt, sua esse credunt, per indissolubilem charitatis gratiam conscendentes, cœlestis illius Patris imaginem, ac similitudinem recipere mereamur, & ad imitationem veri illius Filij proclamare possimus: Omnia, quæ habet Pater, mea sunt. Quod etiam de nobis beatus Apostolus profitetur, dicens: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia vestra sunt. Ad quam similitudinem etiam Saluatoris præcepta nos prouocant. Estote, inquit, & vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est. In illis enim nonnunquam solet interrumpi bonitatis affectus, cùm aliquo vel tepore, vel lætitia, vel oblectatione vigor animi relaxatus, aut metum ad præsens gehennæ, aut desiderium subtrahit futurorum. Et est quidem in illis gradus cuiusdam profectus imbuens nos, vt dum vel pœnarum metu, vel præmiorum spe incipimus vitia declinare, ad charitatis gradum transire possimus; quia Timor, inquit, non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitate. Proinde nos diligamus, quia prior Deus

dilexit nos. Non enim aliter ad illam veram perfectionem conſcendere poterimus, niſi quemadmodum nullius alterius, niſi noſtræ ſalutis gratia, prior nos ille dilexit, ita eum nos quoque nullius alterius rei, niſi ſui tantum amoris dilexerimus intuitu. Quamobrem nobis ſtudendum eſt, vt de hoc timore ad ſpem, de ſpe ad charitatem Dei, vel ipſarum virtutum amorem, perfecto mentis conſcendamus ardore, vt transmigrantes in affectum boni ipſius immobiliter, quantum humanæ poſsibile eſt naturæ, quod bonum eſt retentemus.

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM

EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE DECIMAQVARTA DE SPIRITALI SCIENTIA.

EXEMPLVM CASTITATIS, QVO DOCETVR, NON OMNIA AB OMNIBVS AEMVLANDA.

CAP. VII.

MONACHVS, qui mobilitate mentis ad studia cupit transire diuersa, etiam hinc periculum mortis incurrit, quòd nonnunquam quædam ab alijs rectè gesta, malo ab alijs præsumuntur exemplo, & quæ nonnullis benè cesserunt, perniciosa ab alijs sentiuntur. Veluti (vt quiddam exempli gratia proferamus) si quis illam viri illius imitari virtutem velit, quam solet Abbas Ioannes, non ad imitationis formulam, sed tantummodo pro admiratione proferre. Nam quidam veniens ad prædictum senem habitu seculari, cùm ei quasdam frugum suarum primitias detulisset, ferocissimo quendam dæmonio arreptum ibidem reperit, qui cùm Abbatis Ioannis obtestationes, ac præcepta despiciens, testaretur se nunquam ad illius imperium de corpore, quod obsederat, migraturum, huius secularis aduentu perterritus, cum reuerendissima nominis illius inclamatione discessit. Cuius tam euidentem gratiam senex non mediocriter admiratus, eoq; ampliùs obstupescens, quòd eum in seculari cerneret habitu, cœpit ab eo vitæ, ac professionis eius ordinem diligenter inquirere. Cùmq; ille secularem se, atq; vxorio vinculo colligatum esse dixisset, beatus Ioannes excellentiam virtutis eius, & gratiæ mente pertractans, quæ'nam esset illi conuersatio attentiùs explorabat. Ille, se

rusticum, & quotidiano manuum opere victum quærere, nec vllius boni esse se conscium testabatur, nisi quòd nunquam ante ad ruris opera manè exercenda procederet, neq; vespere domum reuerteretur, nisi in Ecclesia pro quotidiano vitæ commeatu largitori eius Deo gratias retulisset; neq; se vnquam de fructibus suis aliquid vsurpasse, nisi priùs Deo primitias eorum, ac decimas obtulisset; & nunquam se boues suos per alienæ messis traduxisse confinium, nisi eorum priùs ora clausisset, ne vel parum damni per incuriam eius proximus sustineret. Sed cùm hæc quoq; Abbati Ioanni necdum ad comparationem tantæ gratiæ, qua eum prælatum sibi esse cernebat, idonea viderentur, atque ab eo quid'nam esset illud, quòd tantæ gratiæ meritis conferri posset sciscitans scrutaretur, ille reuerentia tam solicitæ inquisitionis astrictus, vxorem se parentum vi, imperioq; compulsum, cùm profiteri monachum vellet, ante vndecim annos accepisse confessus est, quam nemine etiam nunc conscio, sororis loco à se virginem custodiri testabatur. Quod factum cùm audisset senex, tanta est admiratione permotus, vt coram ipso publicè proclamaret, non immeritò dæmonem, qui se despexerat, illius non tolerasse præsentiam, cuius ipse virtutem nec in iuuentutis ardore ob castitatis præstantiam ausus fuerat impetere. Quod factum Abbas Ioannes licet summa admiratione prætulerit, tamen neminem monachorum vt experiretur hortatus est, sciens multa rectè ab alijs gesta, magnam alijs imitantibus intulisse perniciem, nec vsurpari ab omnibus posse, quod paucis Dominus speciali munere contulisset.

EX

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM

EIVSDEM IOANNIS CASSIANI COLLATIONE DECIMA-QVINTA DE CHARIS-MATIBVS DIVINIS.

DE SVSCITATO MORTVO AB ABBATE MACHARIO.

CAP. III.

AB Abbate Machario, qui habitationem Scythioticæ solitu-dinis primus inuenit, mortuum suscitatum esse reminisci-mur. Nam cùm hæreticus quidam, qui Eunomij perfidiam sectabatur, synceritatem Catholicæ fidei arte dialectica sub-uertere conaretur, magnamq; iam hominum multitudinem decepisset, rogatus à catholicis viris, qui ruina tantæ sub-uersionis grauissimè mouebantur, beatus Macharius, vt simplicitatẽ totius Aegypti ab infidelitatis naufragio liberaret, aduenit. Quem cùm hæreticus arte dialectica fuisset aggressus, & ad Aristotelicas ignorantẽ spi-nas vellet adducere, beatus Macharius Apostolica multiloquium eius breui-tate concludens; Non est, inquit, in verbo regnũ Dei, sed in virtute. Eamus igitur ad sepulchra, & nomen Dñi super mortuũ, qui primus inuẽtus fuerit, inuocemus, ac sicut scriptũ est, ostendamus ex operibus fidẽ nostrã; vt manifestissimè rectæ fidei documẽta eius testimonio declarẽtur, & perspicuã veritatẽ nõ inani dispu-tatione verborũ, sed virtute signorũ, & illo, quod nõ potest falli, iudicio cõprobe-mus. Quo audito, hæreticus corã circunstanti plebe pudore cõstrictus, cùm ad præsens præbere se cõditioni propositæ simulasset assensũ, seq; affuturũ in cra-stinũ promisisset, postero die expectãtibus vniuersis, qui studiosiùs ad cõdictũ lo-cũ spectaculi huius cupiditate confluxerant, exterritus conscientia suæ infideli-tatis aufugit, ac protinus ab vniuersa Aegypto transmigrauit. Quẽ cùm beatus Macharius vsq; ad horam nonam cũ populis præstolatus, pro sua conscientia declinasse vidisset, assumens plebem, quæ ab illo fuerat deprauata, ad condicta sepulchra perrexit. Hunc autem Aegyptijs morem Nili fluminis inuexit alueus,

vt quoniam vniuersa illius latitudo terræ instar immensi pelagi non paruo anni tempore solita aquarum eruptione contegitur, ita vt nulla tunc cuiquam humandi copia humani corporis tribuatur, nisi post transuectionem decursam, corpora mortuorum pigmentis condita redolentibus, in æditioribus cellulis recondantur. Nam madens ebrietate nimia terræ solum, humandi arcet officium. Si qua enim cadauera defossa susceperit, euomere ad superficiem suam inundationum nimietate compellitur. Cùm igitur antiquissimo cuidam cadaueri beatus Macharius astitisset; O` homo, inquit, si venisset huc mecum hæreticus ille filius perditionis, & astante ipso nomen Christi Dei mei inuocans exclamassem, vtrum'ne coram his, qui penè fuerant eius fraude subuersi, surrecturus fuisses, edicito. Tum ille consurgens, annuentis voce respondit. Quem denuò cùm interrogaret Abbas Macharius, quis'nã fuisset aliquãdo, cùm frueretur hac vita, vel qua hominum fuisset ætate, aut si nomen Christi tunc temporis cognouisset, ille se sub antiquissimis Regibus vixisse respondit, Christiq; nomen asseruit illis se nec audisse temporibus. Tunc Abbas Macharius; Dormi, inquit, in pace cum cæteris in tuo ordine, à Christo in fine temporum suscitandus. Hæc igitur eius virtus, & gratia, quantum in ipso fuit, semper fortasse latuisset, nisi cum necessitas 1 totius prouinciæ periclitantis, & erga Christum plena deuotio, amorq; syncerus istud exercere miraculum compulisset. Quod vtiq; vt ab eo fieret, non ostentatio gloriæ, sed charitas Christi, & totius plebis extorsit vtilitas; vt beatum quoq; Eliam fecisse Regnorum lectio manifestat, qui ignem de cœlo super hostias impositas piræ, piè idcirco descendere postulauit, vt periclitantem pseudoprophetarum præstigijs fidem totius populi liberaret.

1 Ecce quomodo miracula vult fieri Dominus in Ecclesia ad cõuincendũ hæreticos, & ad confirmãdũ dubios.

DE MIRACVLO, QVOD ABBAS ABRAHAM IN MVLIERIS FECIT VBERIBVS.

CAP. IIII.

QVID si etiam Abbatis Abrahæ gesta commemorem, qui Pais, id est simplex, pro simplicitate morum, & innocentia cognominatur? Qui cùm metendi gratia ad Aegyptum de eremo diebus quinquagesimæ perrexisset, & à muliere quadam paruulum suum lactis inopia iam tabidum, atq; semineccem præferente, lachrymosis precibus fuisset obstrictus, calicem ei aquæ potandum, impresso 1 Crucis signaculo, dedit. Cuius haustu confestim mirum in modum arida iam penitus vbera copia lactis redundante confluxerunt.

1 Calicis aquæ Crucis signaculo munitæ epotatione, Abbas Abraham lactis abundãtiam ex vberibus mulieri eduxit.

DE CLAVDI CVIVSDAM CVRATIONE, QVAM IDEM EST OPERATVS.

CAP. V.

CVM idem ipse pergeret ad vicum, circundatus est illudentium turbis, qui subsannantes ostendebant ei quendam hominem contracto genu, multis iam annis gressus officio destitutum, & antiqua debilitate reptantem; ac tentantes eum; Ostende, aiebant, Abba Abraham, si seruus es Dei, & restitue hunc pristinæ sanitati, vt nomen Christi, quem colis, vanum non esse credamus. Tunc ille confestim, inuocato Christi nomine, inclinans se, & apprehendens aridum pedem hominis traxit; cuius tactu continuò siccum genu, incuruum'q; directum est, ac sic recepto vsu gressuum, quem obliuioni iam tradiderat annosa debilitas, lætus homo ille abscessit.

REVELATIO FACTA ABBATI PAPHNVTIO DE PERFECTAE CASTITATIS EXPERIMENTO.

CAP. X.

QVOD non sit nobis de miraculorum gratia, sed de mentis puritate lætandum, vel testimonijs veterum, vel diuinis oraculis approbare volentes, quid beatus Paphnutius tam de admiratione signorum, quàm de gratia senserit puritatis, immò quid Angeli reuelatione cognouerit, ipsius verbis, atq; experimentis rectiùs proferemus. Hic nanq; multis annis, districtionem præcipuam ita seruans, vt crederet se etiam carnalis concupiscentiæ laqueis penitus absolutum, eò quòd cunctis infestationibus dæmonũ, cum quibus diu apertè'q; conflixerat, superiorem se factum esse sentiret, dum aduenientibus viris sanctis pulmentum lenticulæ, quod illi atheram nominant, præpararet, manus eius in clibanũ, vt assolet, posita, flamma superuolitante combusta est. Quo facto contristatus magnum in modum cœpit secum tacitus voluere; Cur ignis (inquiens) mecum non habet pacem, cùm duriora mihi dæmonum cesserint prælia? Aut quemadmodum me in illo metuendo examinis die per eum transiturum ille ignis inextinguibilis, & inquisitor meritorum omnium non tenebit, cui nunc extrinsecus hic temporalis, ac paruulus non pepercit? Cùm'q; æstuanti huiuscemodi cogitationibus, atq; tristitia sopor subitus obrepsisset, adueniens Angelus Domini; Cur, inquit, Paphnuti, tristis es, quòd necdum pacatus tibi sit ignis iste terrenus, cùm adhuc resideat in membris tuis carnalium motuum necdum ad purum excocta commotio? Cuius

radices donec in tuis viuent medullis, ignem istum materialem nequaquam tibi pacificum esse permittent, quem vtiq; innoxium aliter sentire non poteris, nisi omnes internos motus his indicijs in temetipso experiaris extinctos. Vade, & apprehende nudam, & pulcherrimam virginem, & si illam tenens, tranquillitatem tui cordis immobilem, æstusq; carnales pacificos in te senseris perdurasse, huius quoq; visibilis flammæ mitis, atque innoxius, in modum illorum trium in Babylonia puerorum, te allambet attactus. Itaq; senex ex huiusmodi reuelatione perculsus, non quidem experimenti diuinitus demonstrati pericula tentauit, sed interrogans conscientiam suam, & puritatem sui cordis examinans, nec adhuc pondus castimoniæ suæ cum huius probationis pondere compensare audens; Non mirum est, ait, si cedentibus mihi immundorum spirituum prælijs, adustiones ignis, quas dirissimis congressibus dæmonum inferiores esse credebam, adhuc aduersum me senserim sæuientes. Maior quippe est virtus, ac sublimior gratia, internam libidinem carnis extinguere, quàm nequitias dæmonum extrinsecus irruentes, signo Domini, ac virtutis altissimæ potentia subiugare, vel de obsessis corporibus nominis diuini inuocatione propellere.

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE DECIMA-SEXTA DE AMICITIA.

DE OPTIMO EXAMINE VERITATIS. CAP. X.

MEMINI cùm me adhuc adhærere consortio ætas iunior hortaretur, aliquam nobis intelligentiam vel in moralibus disciplinis, vel in scripturis sacris frequenter occurrisse, qua nihil verius, nihil'que rationabilius crederemus. Sed cùm in vnum conuenientes sententias nostras promere cœpissemus, quædam communi examinatione discussa, primùm ab altero falsa ac noxia defendebantur, mox deinde vt perniciosa communi pronunciata iudicio damnabantur; quæ priùs infusa à diabolo ita luce clarius fulgebant, vt facilè potuissent generare discordiam, nisi præceptum seniorum, velut diuinum quoddam oraculum custoditum, ab omni nos contentione reuocasset, quo ab illis legali quadam sanctione præscriptum est, vt nullus nostrum plus iudicio suo, quàm fratris crederet, si nunquam vellet diaboli calliditate deludi.

QVOD IMPOSSIBILE SIT, QVENQVAM, QVI PROPRIO FIDIT IVDICIO, DIABOLI ILLVSIONE NON DECIPI.

CAP. XI.

ETENIM sæpè illud, quod Apostolus dicit, probatum est euenire: Ipse enim satanas transfigurat se in Angelum lucis, vt obscuram, ac tetram caliginem sensuum pro vero lumine scientiæ fraudulenter effundat, qui nisi humili, & mansueto corde suscepti, maturissimi fratris, vel probatissimi senioris reseruentur examini, & eorum iudicio diligenter excussi aut abijciantur, aut recipiantur à nobis, sine dubio venerantes in cogitationibus nostris pro Angelo lucis Angelum tenebrarum, grauissimo feriemur interitu. Quam perniciem impossibile est euadere quempiam iudicio proprio confidentem, nisi humilitatis veræ amator, & executor effectus illud, quod Apostolus magnopere deprecatur, omni contritione cordis impleuerit. Si qua ergo, inquit, consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes idipsum sentientes, nihil per contentionem, neq; per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantens: Et illud, Honore alterutrum præuenientes: vt plus vnusquisq; consorti suo scientiæ, & sanctitatis ascribens, summam discretionis veræ in alterius magis quàm in suo credat stare iudicio.

QVAM OB CAVSAM NON DEBEANT INFERIORES IN COLLATIONE CONTEMNI.

CAP. XII.

SAEPE autem accidit, siue illusione diaboli, siue intercessu erroris humani, quo nullus est in hac carne, qui falli, velut homo, non posit, vt & ille interdum, qui acrioris ingenij, scientiæq; maioris est, aliquid falsum mente concipiat, & ille, qui tardioris ingenij, ac minoris est meriti, rectius aliquid, verius'que persentiat. Et idcirco nullus sibi, quamuis scientia præditus, inani tumore persuadeat, quòd posit collatione alterius non egere. Nam etiam si iudicium eius diabolica non fallat illusio, elationis tamen,

& superbiæ grauiores laqueos non euadet. Quis enim hoc sibi absque ingenti poterit vsurpare pernicie, cùm vas electionis, in quo Christus, vt ipse professus est, loquebatur, ob hoc solummodo se asserat Hierosolymam conscendisse, vt cum suis coapostolis Euangelium, quod gentibus, reuelante, & cooperante Domino, prædicabat, secreta examinatione conferret? Per quod ostenditur, non solùm vnanimitatem, atque concordiam per hæc præcepta seruari debere, verumetiam cunctas diaboli aduersantis insidias, & illusionum eius laqueos timeri.

DE ABBATE

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE DECIMA-OCTAVA DE TRIBVS GENERIBVS MONACHORVM.

QVEMADMODVM DIOLCO VENIENTES AB ABBATE PYAMONE RECEPTI FVERIMVS.

CAP. I.

POST conspectum, atq; colloquium trium illorum senum, quorum collationes, sancto fratre nostro Eucherio compellente, vtcunq; digessimus, cùm etiam vlterioris Aegypti partes, in quibus amplior, atq; perfectior sanctorum numerus consistebat, maiore flagrantia desideraremus expetere, ad vicum, cui nomen est Diolcos, vni ex septem Nili fluminis ostijs imminentem, non tam itineris necessitate, quàm desiderio sanctorum illic commorantium compellente, peruenimus. Cùm enim velut cupidissimi mercatores plurima illic, celeberrimaq; cœnobia ab antiquis audiuissemus patribus instituta, continuò quasi nauigationem inquisitionis incertæ, spe maioris lucri persuadente, suscepimus. Vbi cùm diutissimè fluctuantes, ad illos virtutum sublimitate conspicuos montes, vndiq; curiosos oculos tenderemus, Abbatem Pyamonem omnium anachoretarum illic inhabitantium seniorem, eorundemq; Presbyterum, velut quandam sublimissimum pharum, id est signum, primus circunspectantium notauit intuitus. Hic etenim sicut Euangelica illa ciuitas in excelsi montis vertice constituta, nostro protinus refulsit aspectui. Cuius virtutes, atq; mirabilia, quæ per eum etiam sub

conspectu

conspectu nostro, diuina gratia testimonium meritis eius reddente, perfecta sunt, ne vel propositi nostri formam, vel modum huius voluminis excedamus, prætermittenda credimus. Non enim de mirabilibus Dei, sed de institutis, studijsque sanctorum quædam, quæ reminisci possibile est, nos spopondimus memoriæ tradituros, vt necessariam tantùm perfectæ vitæ instructionem, non inutilem absque vlla emendatione vitiorum, ac superuacuam admirationem legentibus præberemus. Cùm itaque beatus Pyamon summa nos gratulatione susceptos, humanitate etiam congrua refecisset, intelligens nos non eiusdem esse regionis, primùm, vnde, vel cur Aegyptum petissemus solicitè percontatus, ac de cœnobio Syriæ ob desiderium perfectionis nos illuc aduenisse cognoscens, ita exorsus est.

VERBA ABBATIS PYAMONIS, QVOMODO RVDES MONACHI EXEMPLO SENIORVM DEBEANT ERVDIRI.

CAP. II.

QVISQVIS hominum, ò filij, cuiuslibet artis peritiam assequi concupiscit, nisi omni cura, atque vigilantia se, quam nosse desiderat, disciplinæ studijs manciparit, ac perfectissimorum quorunque opificij ipsius, vel scientiæ magistrorum præcepta, atque instituta seruauerit; frustra & inanibus votis eorum similitudinem exoptat attingere, quorum curam, atque industriam detrectat æmulari. Nouimus enim nonnullos ita ad hæc loca de vestris regionibus aduenisse, vt cognoscendi tantummodo gratia fratrum monasteria circumirent; non vt has 1 regulas, ob quas huc commeare debuerant, atque instituta susciperent, sed vt secedentes in cellulas, ea quæ vel visu, vel traditione perceperant, probarent. Qui mores suos, ac studia, quibus imbuti fuerant, retentantes, vt eis exprobrari à nonnullis solet, non profectus sui, sed eius rei, quam diximus, gratia, seu vitandæ egestatis necessitate existimati sunt prouincias commutasse. Non solùm enim nihil eruditionis acquirere, sed ne diutius quidem in his partibus commorari pertinacis animi obstinatione potuerunt. Cùm enim nec 2 ieiuniorum morem, neque psalmorum ordinem, nec ipsorum denique indumentorum habitum permutassent, quid aliud in hac regione sectari, quàm sola victus sui compendia crederentur?

1 Ecce quomodo etiam antiquissimi monachi regulas habebāt.

2 Iidem ipsi ieiunabant, psallebant, & propriū habitum habebant.

QVOD IVNIORES SENIORVM PRAECEPTA DISCVTERE NON DEBEANT.

CAP. III.

QVAMOBREM si vos (quemadmodum credimus) Dei causa ad æmulationem nostræ agnitionis attraxit, omnibus institutis, quibus illic primordia vestra præuenta sunt, penitus abdicatis, quæcunq; seniores vestros agere, vel tradere videritis, summa humilitate sectamini. Neq; vos moueat, aut ab imitatione retrahat, ac diuertat, si vobis ad præsens alicuius rei, vel facti ratio, aut causa non liqueat, quia eos, qui benè de cunctis, ac simpliciter sentiunt, & vniuersa, quæ à senioribus tradi, geriuè perspexerint, fideliter imitari magis, quàm discutere student, per operis experientiam etiam rerum omnium scientia subsequetur. Cæterùm 3 nunquam rationē veritatis adipiscetur, quisquis à discussione cœperit erudiri; quia videns eum inimicus suo potiùs, quàm patrum iudicio confidentem, facilè in id vsq; propellet, vt etiam illa, quæ maximè vtilia, atq; saluberrima sunt, superflua ei videantur, & noxia. Atq; ità præsumptioni eius callidus hostis illudet, vt irrationabilibus diffinitionibus suis pertinaciter inhærendo, hoc solummodo sibi sanctum esse persuadeat, quod rectum, atque iustissimum suæ tantùm obstinationis errore censuerit.

3 Nota cōtra quosdam hæreticos nostri temporis, qui dicunt se vel le à Catholicis erudiri.

DE TRIBVS GENERIBVS MONACHORVM, QVAE INTRA AEGYPTVM SVNT.

CAP. IIII.

QVAMOBREM ordo, atq; principium professionis nostræ, quemadmodum, vel vnde descenderit, primùm debetis agnoscere. Tūc enim poterit quis desideratæ artis efficaciùs assequi disciplinam, & ad exercendam eam ardentiùs incitari, cùm auctorum, & fundatorum eius agnouerit dignitatem. Tria sunt in Aegypto genera monachorum, quorum duo sunt optima, tertium tepidum, atq; omnino euitandum. Primum est cœnobitarum, qui scilicet in cogregatione pariter consistentes, vnius senioris iudicio gubernantur, cuius generis maximus numerus monachorum per vniuersam commoratur Aegyptum. Secundum anachoretarum, qui priùs in cœnobijs instituti, iamq; in actuali conuersatione perfecti, solitudinis elegere secreta. Cuius professionis nos quoq; optamus esse participes. Tertium reprehensibile, sarabaitarum est. De quibus singillatim per ordinē pleniùs differemus. Harum igitur professionum fundatores primùm (vt diximus) debetis

agnoſcere. Nam profectò ex hoc ipſo vel odium profeſsionis illius naſci poterit, quæ vitanda eſt, vel eius deſiderium, quæ ſequenda; quia neceſſe eſt vnamquanq; viam ad illum finem ſuum pertrahere ſectatorem, ad quem auctor ipſius, inuentor'q; peruenerit.

QVIBVS AVCTORIBVS COENOBITARVM INSTITVTA SIT PROFESSIO.

CAP. V.

ITAQVE cœnobitarum diſciplina à tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium. Nam talis extitit in Hieroſolymis omnis illa credentium multitudo, quæ in actibus Apoſtolorum ita deſcribitur: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna; nec quiſquam eorum, quæ poſsidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Poſſeſsiones, & ſubſtantias vendebant, & diuidebant ea omnibus, prout cuiq; opus erat. Et iterum: Neq; enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis, prout cuiq; opus erat. Talis, inquam, erat tunc omnis Eccleſia, quales nunc perpaucos in cœnobijs inuenire difficile eſt. Sed cùm poſt Apoſtolorum receſſum tepeſcere cœpiſſet credentium multitudo, ea vel maximè quæ ad fidem Chriſti de alienigenis, ac diuerſis gentibus confluebat, à quibus Apoſtoli pro ipſis fidei rudimentis, ac inueterata gentilitatis conſuetudine nihil ampliùs expetebant, niſi vt ab immolatitijs idolorum, & fornicatione, & ſuffocatis, ac ſanguine temperarent; atq; iſta libertas, quæ gentibus propter infirmitatem primæ credulitatis indulta eſt, etiam illius Eccleſiæ, quæ Hieroſolymis conſiſtebat, perfectionem paulatim contaminare cœpiſſet, & creſcente quotidie vel indigenarum numero, vel aduenarum, primæ illius fidei refrigeſceret feruor, non ſolùm hi, qui ad fidem Chriſti confluxerant, verumetiam illi, qui erant Eccleſiæ principes, ab illa diſtrictione laxati ſunt. Nonnulli enim exiſtimantes id, quod videbant gentibus pro infirmitate conceſſum, ſibi etiam licitum, nihil ſe detrimenti perpeti crediderunt, ſi cum ſubſtantijs, ac facultatibus ſuis fidem Chriſti, confeſsionem'q; ſequerentur. Hi autem, quibus adhuc Apoſtolicus inerat feruor, memores illius priſtinæ perfectionis, deſcendentes à ciuitatibus ſuis, illorumq; conſortio, qui ſibi, vel Eccleſiæ Dei remiſsioris illius vitæ negligentiam licitam eſſe credebant, cœperunt in locis ſuburbanis ſecretioribus commanere, & ea, quæ ab Apoſtolis per vniuerſum corpus Eccleſiæ generaliter meminerant inſtituta, priuatim, ac peculiariter exercere cœperunt, atq; ita coaluit iſta, quam diximus, diſcipulorum, qui ſe ab aliorum 1 contagio ſequeſtrauerunt, diſciplina. Qui paulatim tempore procedente ſegregati à credentium turbis, ab eo quòd à coniugijs abſtinerent, & à parentum ſe conſortio, mundi'q; iſtius conuerſatione ſecernerent, monachi, ſiue μονάζοντες à ſingularis, ac ſolitariæ vitæ diſtrictione nominati ſunt. Vnde

1 Habes hîc Monachiſmum nõ eſſe nouitiũ, ſed antiquiſsimũ inſtitutum, priſcos'que Monachos perpetuum ſeruaſſe cœlibatum, ſicut faciunt & noſtri.

consequens fuit, vt ex communione consortij etiã cœnobitæ, cellæq́; ac diuersoria eorum cœnobia vocarentur. Istud ergo solum fuit antiquissimum monachorum genus, quod non modò tempore, sed etiam gratia primum est, quodq́; per annos plurimos solum inuiolabile vsq; ad Abbatis Pauli, vel Antonij durauit ætatem. Cuius etiam nũc in districtis cœnobijs cernimus residere vestigia.

DE ANACHORETARVM ORDINE, AC PRINCIPIO.

CAP. VI.

VNDE profectò de hoc perfectorum numero, &, vt ita dixerim, fœcundissima radice, sanctorum etiam anachoretarum posthæc flores, fructusq́; prolati sunt. Cuius professionis principes, hos, quos paulo ante memorauimus, sanctum videlicet Paulum, vel Antonium nouimus extitisse. Qui non, vt quidam, pusillanimitatis causa, vel impatientiæ morbo, sed desiderio sublimioris profectus, contemplationisq́; diuinæ, solitudinis secreta sectati sunt; licet prior eorum necessitatis impulsu, dum tempore persecutionis, affinium suorum deuitat insidias, eremum penetrasse dicatur. Ita ergo processit ex illa, quam diximus, Apostolica 2 disciplina aliud perfectionis genus, cuius sectatores anachoretæ, id est secessores, meritò nuncupantur, eo quòd nequaquam contenti hac victoria, qua inter homines occultas insidias diaboli calcauerunt, aperto certamine, ac manifesto conflictu dæmonibus congredi cupientes, vastos eremi recessus penetrare non timeant, ad imitationem scilicet Ioannis Baptistæ, qui in eremo tota permansit ætate, Eliæ quoq;, & Elisæi, atq; illorum, de quibus Apostolus ita commemorat: Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus nõ erat mundus, in solitudinibus errantes, & in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. De quibus etiam Dominus figuraliter ad Iob; Quis, ait, est, qui dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis soluit? Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris non audit. Circunspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæq; perquirit. In psalmis quoq;: Dicant nunc qui redẽpti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici. Et post pauca: Errauerunt in solitudine in inaquoso; viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt, esurientes, & sitientes, anima eorum in ipsis defecit. Et clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. Quos etiam Hieremias ita describit: Beatus qui tulit iugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se. Quiq; illud psalmistæ affectu, & opere concinunt: Similis factus sum pelicano solitudinis, vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

2 Si ab Apostolica disciplina Monachatus descẽdit, qua facie audent nõnulli ei derrahere, & quòd de mundo tollatur, hominibus suadere?

DE SARABAITARVM PRINCIPIO, ET CONVERSATIONE.

CAP. VII.

CVM his duabus professionibus monachorum religio christiana gauderet, cœpisset autem in deterius paulatim hic quoq; ordo recidere, emersit post hæc illud deterrimum, & infidele monachorum genus, vel potiùs noxia illa plantatio rediuiua concreuit, quæ per Ananiam, & Saphiram in exordio Ecclesiæ pullulans, Apostoli Petri seueritate succisa est. Quæ inter monachos tandiu detestabilis, execrandaq́; iudicata est, nec à quoquam vlteriùs vsurpata, quandiu illius tam districtæ formido sententiæ memoriæ fidelium inserta durauit, qua beatus Apostolus prædictos noui facinoris principes, non pœnitentia, non vlla passus est satisfactione curari, sed perniciosissimum germen celeri morte succidit. Illo igitur exemplo, quod in Anania, & Saphira Apostolica districtione punitum est, à nonnullorum contemplatione, paulatim longa incuria, & temporis obliteratione subtracto, emersit istud Sarabaitarum genus, qui ab eo, quòd semetipsos à cœnobiorum congregationibus sequestrarent, ac singillatim suas curarẽt necessitates, Aegyptiæ linguæ proprietate, Sarabaitæ nuncupati sunt, de illorum, quos prædiximus, numero procedentes, qui Euangelicam perfectionem simulare potiùs, quàm in veritate arripere maluerunt, æmulatione scilicet eorum, vel laudibus prouocati, qui vniuersis diuitijs mundi perfectam Christi præferunt nuditatem. Hi igitur dum imbecillo animo rem summæ virtutis affectant, vel necessitate ad hanc professionem venire compulsi, dum censeri tantummodo nomine monachorum, absq; vlla studiorum æmulatione festinant, cœnobiorum nullatenus expetunt disciplinam, nec seniorum subijciuntur arbitrio, vt eorum traditionibus instituti, suas discant vincere voluntates; nec vllam sanæ discretionis regulam legitima eruditione suscipiunt, sed ad publicam tantummodo, idest ad hominum faciem renunciantes, aut in suis domicilijs sub priuilegio huius nominis ijsdem obstricti occupationibus perseuerant, aut construentes sibi cellulas, easq́; monasteria nuncupantes, suo in eis iure, ac libertate consistunt, nequaquam Euangelicis præceptionibus succumbentes, vt nulla scilicet quotidiani victus solicitudine, nullis rei familiaris distentionibus occupentur. Quod illi 3 soli absq; vlla infideli dubitatione consummant, qui cunctis mundi huius facultatibus absoluti, ita se cœnobiorum præpositis subdiderunt, vt ne sui quidem ipsius fateantur esse dominos. Illi autem, qui districtionem (vt diximus) cœnobij declinantes, bini, vel terni in cellulis commorantur, non contenti Abbatis cura, atq; imperio gubernari, sed hoc præcipuè procurantes, vt absoluti à seniorum iugo exercendi voluntates suas, ac procedendi, vel quò placuerit euagandi, agendi'ue quod libitum fuerit, habeant libertatem, etiam ampliùs in operibus diurnis, quàm hi, qui in cœnobijs degunt, diebus, ac noctibus consumuntur, sed non ea fide, eodemq́; proposito. Hoc enim isti faciunt, non vt fructum sui operis subiiciant dispensatoris arbitrio, sed vt acquirant pecunias, quas recondant. Inter quos quantũ intersit aduertite. Illi nihil de crastino cogitantes, gratissimos Deo sudoris sui offerũt fructus; isti verò non solũ in crastinũ, sed etiã in multorum annorũ spatia infidelẽ solicitudinem prorogantes, aut mendacẽ Deum, aut inopẽ credunt, qui promissam quotidiani victus, atq; indumentorũ sufficientiã

3 Vides quòd veri monachi Euangelicam paupertatem seruãt?

præbere eis aut non poſsit, aut nolit. Illi hoc omnibus expetunt votis, vt nuditatem omnium rerum, paupertatemq; poſsideant; iſti vt omnium copiarum affluentiam conſequantur. Illi ob hoc certatim ſtatutum tranſcendere canonem diurnis operibus elaborant, vt 4 quicquid monaſterij ſanctis vſibus redundarit, vel carceribus, vel xenodochio, vel noſocomio, vel indigentibus pro Abbatis diſpenſetur arbitrio; iſti vt quicquid quotidianæ ſuperfuerit gulæ, aut profuſiori proficiat voluptati, aut certè philargiriæ vitio recondatur. Poſtremò vt concedamus ab iſtis hæc quoq;, quæ non optimo propoſito congeruntur, meliùs quàm diximus poſſe diſtribui, ne ſic quidem ad meritum virtutis illius, ac perfectionis aſpirant. Illi etenim tantos monaſterio redditus conferentes, eisq; quotidie renunciantes, in tanta ſubiectionis humilitate perdurant, vt quemadmodum ſui, ita etiam eorum, quæ proprio ſudore conquirunt, poteſtate priuentur, abrenunciationis primæ feruorem, dum quotidie ſemetipſos laboris ſui fructibus nudant, iugiter innouantes; iſti autem in eo ipſo, quòd aliquid pauperibus largiuntur, elati, in præceps quotidie collabuntur. Illos patientia, atq; diſtrictio, qua tam deuotè in hac, quam ſemel arripuerunt, profeſsione perdurant, vt 5 nunquam ſuas expleant voluntates, crucifixos huic mundo quotidie, viuosq; martyres facit; hos ſui arbitrij tepor viuos ad inferna demergit. Hæc igitur duo genera monachorum in hac quidem prouincia æquali propemodum numeroſitate inter ſe contendunt. Cæterùm per alias regiones, quas me neceſsitas catholicæ fidei compulit peragrare, iſtud tertium Sarabaitarum genus abundare, ac propè ſolum eſſe cognouimus. Temporibus ſiquidem Lucij, qui Arrianæ perfidiæ Epiſcopus fuit ſub Valentis imperio, cùm Diaconiam noſtris fratribus deferremus, his videlicet, qui de Aegypto, ac Thebaida fuerant, ob catholicæ fidei perſeuerantiam, metallis Ponti, atq; Armeniæ relegati, licet cœnobiorum diſciplinam in quibuſdam ciuitatibus rariſsimam viderimus, Anachoretarũ tamen apud illos ne ipſum quidem nomen auditum fuiſſe cõperimus.

4 Quid ageretur ex ſuperueniente lucro ab operibus monachorum.

5 Ecce verorũ monachorũ ſcopum, nunquam ſuas explere voluntates, & huic mundo crucifixos eſſe.

DE QVARTO GENERE MONACHORVM.

CAP. VIII.

SANE' eſt etiam aliud quartum genus, quod nuper cernimus emerſiſſe in his, qui anachoretarum ſibi ſpecie, atq; imagine blandiuntur. Iſti in primordijs ſuis feruore quodam breui cœnobij perfectionẽ videntur expetere, ſed continuò tepefacti, dum priſtinos mores, atq; vitia reſecare contemnunt, nec iugum humilitatis, ac pœnitentiæ diutius ſuſtinere contenti ſunt, ſubdiq; maiorũ imperio dedignantur, ſeparatas expetunt cellas, ac ſolitarij ſedere deſiderant, vt ita ſcilicet à nemine laceſsiti, patientes, manſueti, ac humiles poſſint ab hominibus æſtimari. Quæ inſtitutio, immò tepor eos, quos ſemel infecerit, ad perfectionem nunquam permittit accedere. Hoc enim modo non ſolùm non abſcinduntur, verumetiam in deterius eorum vitia conualeſcunt, vt quodam letale, & inteſtinum virus, quod quantò amplius celatum fuerit, tantò profundiùs ſerpens inſanabilem morbum generat ægrotanti. Pro reuerentia enim ſingularis cellæ nullus iam vitia ſolitarij audet arguere, quæ ille ignorari maluerit, quàm curari. Porrò virtutes non occultatione vitiorum, ſed expugnatione pariuntur.

DE HVMILITATE VERA, ET QVOMODO FALSAM CVIVSDAM HVMILITATEM PRODIDERIT ABBAS SERAPION.

CAP. XI.

QVONIAM de optimo genere monachorum video vos professionis huius arripuisse principia, idest de laudabili cœnobiorum palæstra ad excelsa fastigia anachoreticæ tendere disciplinæ, humilitatis, patientiæq; virtutem, quam vos illic didicisse non dubito, vero sectamini cordis affectu, non eam, sicut quidam, falsa humiliatione verborum, nec affectata, atq; superflua in quibusdam officijs corporis inclinatione fingentes; quod humilitatis figmentum Abbas Serapion quodam tempore eleganter irrisit. Cùm enim quidam ad eum summam sui abiectionem habitu, ac verbis præferens venisset, eumq; senex, secundùm morem, vt orationem colligeret, hortaretur, ille nequaquam annuens deprecanti, tantis se subijciens asserebat flagitijs inuolutum, vt ne vsum quidem huius communis aëris capere mereretur, psiathij quoq; ipsius refugiens sessionem, humi potius insidebat. Cùm verò etiam ad ablutionem pedum multò minus præbuisset assensum, tum Abbas Serapion, refectione transacta, collationis consuetudine prouocante, monere eum benignè, ac leniter cœpit, ne otiosus, ac vagus, præsertim iuuenis tam robustus instabili leuitate per vniuersa discurreret, sed vt in cella residens, secundùm regulam seniorum, suo potius opere, quàm aliena mallet munificentia sustentari. In quod ne Paulus Apostolus incideret, & quidem cùm ei in Euangelio laboranti hæc præbitio meritò deberetur, diebus tamen, ac noctibus maluit operari, vt quotidianum victum, vel sibi, vel his, qui eidem ministrantes opus exercere non poterant, suis manibus præpararet. Ad hæc ille tanta est tristitia, & dolore suppletus, vt amaritudinem corde conceptam, ne vultu quidem dissimulare potuerit. Cui senex; Hactenus, inquit, fili, cunctis te facinorum ponderibus onerabas, non metuens ne confessione tam atrocium criminum notam existimationis incurreres; quid quæsò nunc est, quòd ad simplicem ad monitiunculam nostram, quæ tamen in se non modò nullum opprobrium, sed etiam ædificationis habuit, ac dilectionis affectum, tanta te video indignatione permotum, vt eam ne vultu quidem occulere, aut frontis serenitate dissimulare potueris? An fortasse, dum te humiliabas, illam expectabas à nostro ore sententiam: Iustus accusator sui est in primodio sermonis? Proinde uera est cordis humilitas retinenda, quæ non de affectata corporis, atq; verborum, sed de intima mentis humiliatione descendit. Quæ tunc demum euidentissimis patientiæ suæ fulgebit indicijs, cùm quis non ipse de se crimina ab alijs non credenda iactauerit, sed ab alijs sibimet arroganter ingesta contempserit, & irrogatas iniurias mansueta cordis æquanimitate tolerauerit.

INTERROGATIO, QVEMADMODVM VERA PATIENTIA POSSIT ACQVIRI.

CAP. XII.

GERMANVS. Quemadmodum acquiri, vel retineri pɔssit ista tranquillitas optamus agnoscere, vt sicut, indicto nobis silentio, oris claustra præcludimus, verborumq; licentiam coërcemus, ita etiam cordis lenitatem custodire possimus, quia nonnunquam etiam cùm lingua refrenatur, intrinsecus tamen statum suæ placiditatis amittit. Et idcirco mansuetudinis bonum non aliàs tenere quempiam posse, nisi remotione cellæ, ac solitario putamus habitaculo.

RESPONSIO.

CAP. XIII.

PYAMON. Patientia vera, atq; tranquillitas absq; profunda cordis humilitate nec acquiritur, nec tenetur. Quæ si de hoc fonte descenderit, nec beneficio cellæ, nec profugio solitudinis indigebit. Non enim patrocinium cuiusquam rei extrinsecus quærit, quæ humilitatis, id est, generatricis, atq; custodis suæ intrinsecus virtute fulcitur. Cæterùm si mouemur ab aliquo lacessiti, certum est non esse in nobis humilitatis fundamenta firmiter stabilita, & ideo ad incursum vel exiguæ tempestatis ædificium nostrum ruinosa commotione concutitur. Non enim esset laudabilis, nec admiranda patientia, si nullis inimicorum iaculis impetita tranquillitatis propositũ retentaret. Sed in eo est præclara, atq; gloriosa, quòd irruentibus in se tentationũ procellis, immobilis perseuerat. Nã in quo vexari, frãgiq; aduersitatibus creditur, in eo potiùs roboratur, et in eo magis acuitur, in quo putatur obtundi. A' passionibus enim, & sustentatione patientiã dici nullus ignorat. Ideoq; cõstat patientẽ pronunciari neminẽ posse, nisi eum, qui vniuersa, quæ sibi fuerint irrogata, absq; indignatione tolerauerit. Et ideo non immeritò ita à Salomone laudatur: Melior est patiens forti, & qui continet iram capiente vrbem. Et iterum: Longanimis vir, nimius in prudentia, pusillanimis autem valde insipiens est. Cùm ergo quis victus iniuria, iracundiæ igne succenditur, nõ causa peccati eius acerbitas illatæ contumeliæ extitisse credenda est, sed potiùs manifestatio infirmitatis occultæ, secundùm illam parabolam Domini Saluatoris, quam de duabus domibus ponit, vna, quæ fundata erat supra petram, & alia, quæ super arenam; quibus æqualiter dicit pluuiarum, ac fluminum, vel tempestatum turbines irruisse, sed illam, quæ in petræ soliditate fundata erat, nihil penitus detrimenti ex illa tam violenta collisione sensisse, quæ verò in arenarum pendula mobilitate erat constructa, statim fuisse collapsam. Quam vtiq; apparet non propterea corruisse, quia imbrium, vel torrentium inundatione quassata fuerit,

sed

sed quia super arenam imprudenter structa erat. Non enim in hoc differt à peccatore vir sanctus, quia non similiter & ipse tentetur, sed quia hic etiam magna impugnatione non vincitur, ille autem parua tentatione superatur. Neque enim esset, vt diximus, iusti alicuius viri laudabilis fortitudo, si vinceret intentatus, cùm vtiq; victoria locum habere non poſsit absq; aduersitate certaminum. Beatus enim vir, qui suffert tentationem, quia cùm probatus fuerit, habebit coronam vitæ; quam repromisit Deus diligentibus se. Secundùm Apostolum quoq; Paulum, virtus non in otio, atq; delicijs, sed in infirmitate perficitur. Ecce, inquit Hieremias Propheta, dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum super omnem terram regibus Iuda, principibus eius, & sacerdotibus eius, & omni populo terræ, & bellabunt aduersum te, & non præualebunt, quia ego tecum sum, vt eruam te, dicit Dominus.

DE EXEMPLO PATIENTIAE CVIVSDAM RELIGIOSAE FOEMINAE.

CAP. XIIII.

HVIVS patientiæ volo vobis duo saltem exẽpla proponere, & primũ religiosæ cuiusdã fœminæ, quæ patientiæ virtutẽ tanta auiditate sectata est, vt non solùm tentationum non vitaret incursus, sed etiam occasiones molestiarũ sibimet procuraret, quibus frequentiùs instigata non cederet. Hæc nanq; cùm Alexandriæ commaneret, esset'q; non obscuris orta maioribus, atq; in domo, quæ sibi fuerat à parentibus derelicta, religiosè Domino deseruiret, veniens ad beatæ memoriæ Athanasium Episcopum, precabatur vt aliquam sibi alendam viduam daret, quæ Ecclesiasticis sumptibus pascebatur. Et vt petitionẽ verbis ipsius exprimamus; Da, inquit, mihi aliquam de sororibus, in qua repausem. Sacerdos igitur cùm laudasset propositũ fœminæ, quòd eã ad opus misericordiæ vidisset esse promptiſsimam, iuſsit ex omnibus eligi viduam, quæ & honestate morũ, & grauitate, ac disciplina omnibus præferretur, ne forte desiderium largitatis percipientis vitio vinceretur, & quæ mercedem quæreret in egena, damnũ fidei prauis eius offensa moribus pateretur. Cui cùm domũ adductæ omnibus deseruiret obsequijs, virtutẽ modestiæ eius, ac lenitatis experta, videns'q; se ab ipsa momẽtis singulis gratiarũ actione pro officio humanitatis honorari, post dies paucos ad memoratũ reuertitur sacerdotẽ; Rogaueram, inquiens, vt mihi dari præciperes quam ego reficerẽ, & cui morigeris famularer obsequijs. Cùm'q; ille needũ propositũ fœminæ, ac desideriũ intelligẽs, æstimasset petitionem eius diſsimulatione Præpositi fuisse neglectam, causas'q; moræ illius nõ absq; animi sui cõmotione perquirens, protinus agnouisset honestiorẽ ei cæteris viduã deputatã, occultè præcepit, vt ea illi, quæ esset cũctis nequior, traderet, quæ scilicet vel iracũdia, vel rixis, vel violẽtia, seu verbositate, atq; etiam vanitate cunctas, quibus hæc vitia dominarẽtur, excederet. Quam cùm multò faciliùs inuẽtam, sibiq; traditam domi habere cœpisset, atq; eadem ei diligentia, qua priori illi viduæ, vel etiam studiosiùs ministraret, hoc solùm ab ea pro tantis obsequijs recipiebat gratiæ, vt indignis iugiter afficeretur iniurijs,

conuicijs quoq; ab ea, exprobrationibus'q; continuis vexaretur obijciente ei, & maledicis obtrectationibus increpante, eo quòd se non ad refrigerium, sed potiùs ad cruciatum, & contumeliam ab Episcopo poposcisset, magis'q; se de requie ad laborem, quàm de labore transtulisset ad requiem. Cùm ergo assiduitas iurgiorum eò vsq; prorumperet, vt ne ab iniectione quidem manuum procax mulier temperaret, illa autem humilioris obsequij ingeminaret officia, non furentem vincere renitendo, sed semetipsam humilius subijciendo discebat, vt multimodis indignationibus lacessita, iurgantis insaniam humanitatis mansuetudine leniret. Quibus ad plenum exercitijs confirmata, perfectam'q; virtutem desideratæ patientiæ consecuta, ad memoratum sacerdotem, tam pro electionis illius iudicio, quàm etiam pro beneficio exercitationis suæ gratias relatura perrexit, eo quòd secundùm desiderium suum tandem ei magistram patientiæ dignissimam prouidisset, cuius iniurijs iugibus, vt quodam palæstræ oleo quotidie roborata, ad summam animi patientiam perueniret; Tandem, inquiens, dedisti mihi, in qua repausarem; nam illa prior suis me potiùs honorabat, ac refrigerabat obsequijs. Hæc de sexu muliebri dixisse sufficiat, vt commemoratione hac non solùm ædificemur, verumetiam confundamur, qui nisi fuerimus ad ferarum morem retrusi in caueas cellularum, patientiam retinere non possumus.

DE EXEMPLO PATIENTIAE ABBATIS PAPHNVTII.

CAP. XV.

NVNC aliud Abbatis Paphnutij pandamus exemplum, qui in illius insignis, & vbiq; prædicabilis Scythioticæ eremi, in qua nunc Presbyter est, secretis tanto studio semper insedit, vt ei cæteri anachoretæ bubali cognomen indiderint, eo quòd ingenito, vt ita dixerim, desiderio, solitudinis semper habitatione gauderet. Itaq; cùm tantæ in pueritia esset virtutis, & gratiæ, vt etiam præclari, ac summi id temporis viri grauitatem eius, & immobilem constantiam mirarentur, eum'q; licet minor esset ætate, pro virtutum tamen suarum meritis senioribus exæquarent, suo'q; ordini ducerent inserendum, liuor ille, qui aduersum Ioseph Patriarcham fraternos quondam animos instigauit, quendam de numero fratrum edacis zeli igne succendit. Qui neuo quodam, ac macula pulchritudinem eius cupiens deformare, hoc genus malignitatis excogitat, vt opportunitatem temporis captaret, quo Paphnutius ad Ecclesiam die Dominico processurus abesset à cella. In quam furtim irruens, codicem suum inter eius plectas, quas de palmarum folijs solebat intexere, latenter abscondit, ac de concinnata fraude securus, ipse quoq; velut puræ, ac simplicis conscientiæ ad Ecclesiam venit. Cùm'q; celebrata omnis fuisset ex more solennitas, querelam sancto Isidoro, qui ante hunc Paphnutium eiusdem eremi Presbyter fuit, coram cunctis fratribus detulit, asserens sibi codicem de cella furto fuisse sublatum. Quæ eius querimonia cùm ita cunctorum fratrum, præcipue'q; Presbyteri, animos permouisset, vt quid primum suspicarentur, quid'ue decernerent non haberent, summa cunctis admiratione perculsis de tam inauditi illic facinoris nouitate, ille, qui rem detulerat, accusator

vrgebat, vt retentis in Ecclesia omnibus, missi electi quiq; cunctorum singillatim fratrum cellulas scrutarentur. Quod cùm tribus senioribus à Presbytero fuisset iniunctum, vniuersorum cubilia reuoluentes, ad extremum in Paphnutij cellula absconditum codicem inter plectas palmarum, quas illi Syras vocát, sicut eum insidiator occuluerat, repererunt. Quem cùm inquisitores confestim ad Ecclesiam delatum coram omnibus protulissent, Paphnutius licet de conscientiæ suæ esset synceritate securus, tamen velut qui furti crimen agnosceret, satisfactioni se totum tradens, locum pœnitentiæ suppliciter postulauit, hoc verecundiæ suæ, modestiæq; prospiciens, ne si maculam furti verbis conaretur abluere, insuper etiam mendacij notaretur, nemine scilicet aliud quàm id, quod inuentum fuerat, suspicante. Cùmq; de Ecclesia non tam mente deiectus, quam iudicio Dei fidens, protinus abscessisset, profusis in oratione iugiter 1 lachrymis, triplicatisq; ieiunijs, summa se etiam in conspectu hominum mentis humilitate prostrauit. Sed cùm duabus fermè hebdomadibus ita se omni contritione carnis, ac spiritus subiecisset, vt die sabbati, vel Dominico non ad percipiendam communionem sacram, sed ad prosternendum se in limine Ecclesiæ, atq; ad veniam suppliciter postulandam, matutinus accurreret, nequaquam passus est eum occultorum omnium testis, & cognitor, vel à se amplius conteri, vel ab alijs infamari. Nam quòd ille inuentor sceleris, rei suæ fur improbus, laudis alienæ callidus infamator, nullo hominum teste, occultè commiserat, per diabolum, qui criminis ipsius instigator fuerat, publicauit. Arreptus nanq; dirissimo dæmone, cunctas facinoris occulti patefecit insidias, criminationumq;, ac fraudum idem fuit proditor, qui & auctor. Ita autem spiritu illo immundo grauiter diuq; vexatus est, vt ne orationibus quidem sanctorum illic consistentium, qui diuinorum charismatum merito dæmonijs imperabant, potuerit emundari, sed ne ipsius quidem Isidori Presbyteri gratia singularis crudelissimum ab eo excluserit vexatorem, cui tanta erat virtus Domini largitate collata, vt ne vsq; ad limina quidem eius quisquam arreptitius, qui tardius sanaretur, aliquando perductus sit, Christo hanc adolescenti Paphnutio gloriam reseruante, vt illius tantùm orationibus, cui insidiatus fuerat, purgaretur, & cuius laudi aliquid inuidus inimicus decerpere se posse crediderat, eius nomen proclamans, & delicti sui veniam, & finem supplicij præsentis acciperet. Hæc ergo ille in adolescentia sua futuræ indolis iam tunc indicia præfigurans, lineas quasdam perfectionis illius, quæ erat maturitate ætatis augenda, adhuc in annis puerilibus designauit. Si igitur ad culmen virtutum eius volumus peruenire, talia nobis exordiorum fundamenta iacienda sunt.

1 Vide Orationem cum lachrymis.

DE PERFECTIONE PATIENTIAE.

CAP. XVI.

DVPLEX senè ad narrationem facti huius causa me compulit. Primùm, vt hanc immobilitatem viri, constantiamq; pensantes, quantò minoribus, quam ille est appetitus, inimici impugnamur insidijs, tantò maiorem tranquillitatis, atque patientiæ sumamus affectũ. Deindè vt firma definitione teneamus, à tentationum procellis, ac impugnationibus

diaboli tutos nos esse non posse, si omne præsidium patientiæ nostræ, omnemq; fiduciam non in interioris hominis nostri viribus, sed in cellulæ claustris, aut in solitudinis recessu, sanctorum'ue consortio, vel cuiusquam rei, quæ extra nos sit, præsidio collocemus. Nisi enim mentem nostram virtute protectionis suæ ille firmauerit, qui in Euangelio ait: Regnum Dei intra vos est: frustra aërej hostis insidias, aut auxilio cohabitantium hominum vincere, aut localibus spatijs declinare, aut munitione tectorum excludere posse nos credimus. Nam cùm hæc omnia sancto Paphnutio non deessent, non tamen impugnationis aditum aduersus eum tentator inuenire non potuit, neq; illum nequissimum spiritum septa parietum, aut eremi solitudo, aut tot in illa congregatione sanctorum merita repulerunt. Sed quia sanctus Dei famulus, non in his, quæ extrinsecus sunt, sed in ipso occultorum omnium iudice spem sui cordis affixerat, tantæ impugnationis machinis nequaquam potuit commoueri. E contra ille, quem ad tantum facinus præcipitauit inuidia, non'ne & solitudinis beneficio, & munitione remotioris habitaculi, & beati Isidori Abbatis atq; Presbyteri, aliorumq; sanctorum consortio fruebatur? Et tamen quia eum supra arenam reperit turbo diabolicus, non solum impegit eius, verumetiam subuertit habitaculum. Non ergo quietem nostram extrinsecus inquiramus, nec opitulari vitijs impatientiæ nostræ alienam putemus posse patientiam. Sicut enim regnum Dei intra nos est; ita inimici hominis domestici eius. Nemo quippe mihi magis quàm sensus meus, qui est mihi verè intimus domesticus, aduersatur. Et idcircò si fuerimus soliciti ab intestinis hostibus liberari, lædi minimè poterimus. Vbi enim nobis nostri domestici non aduersantur, ibi & regnum Dei tranquillitate mentis acquiritur. Nam si rationem diligenter discutias, lædi ab homine quamuis malignante non potero, si ipse impacifico aduersum me corde non dimicem. Si autem lædor, non est vitium impugnationis alienæ, sed impatientiæ meæ. Sicut enim grauis, ac solidus cibus sano vtilis, ita perniciosus est ægrotanti. Non autem lædere sumentem potest, nisi ei ad nocendum vires adiecerit percipientis infirmitas. Si vnquam ergo similis inter fratres fuerit oborta tentatio, nequaquam à cursu tranquillitatis excussi, blasphemis secularium obtrectationibus aditum referemus, nec peruersos, atq; execrabiles quosq; sanctorum virorum numero insertos latitare miremur, quia dum in huius seculi area conculcamur, atq; conterimur, necesse est etiam paleas igni perpetuo deputandas inter electissima frumenta misceri. Deniq; si vel Satan inter Archangelos, vel Iudam inter Apostolos, vel Nicolaum prauissimæ hæreseos inuentorem inter Diaconos reminiscamur electos, hoc, quòd nequissimi homines sanctorum ordini deprehenduntur inserti, mirum esse non poterit. Nam licet hunc Nicolaum quidam asserant non illum fuisse, qui ad opus ministerij ab Apostolis est electus, nihilominus tamen eum de illo discipulorum fuisse numero negare non possunt, quos omnes perfectos fuisse in tempore illo manifestum est, quales nunc perpaucos vix in cœnobijs inuenimus. Non ergo ruinam illius supradicti fratris, qui in illa eremo tam lugubri lapsus est casu, neq; illam horribilem maculam, quam tamen ille ingentibus pœnitentiæ lachrymis post diluit, sed beati Paphnutij nobis proponamus exempla. Nec subuersione illius destruamur, cuius antiquum inuidiæ vitium etiam auxit in peius affectata religio, sed huius humilitatem tota virtute sectemur, quam non illi quies eremi subitò genuit, sed inter homines acquisitam consummauit, atq; excoluit solitudo.

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE DECIMA-NONA DE FINE COE-NOBITAE, ET E-REMITAE.

DE COENOBIO ABBATIS PAVLI, ET PATIENTIA CV-IVSDAM FRATRIS.

CAP. I.

POST dies admodum paucos maioris doctrinæ desiderio per
trahente, rursus ad Abbatis Pauli cœnobium summa spiri-
tus alacritate perreximus, vbi licet plus quàm ducentorum
fratrum numerus moraretur, in honore tamen solennitatis,
quæ id tẽporis agebatur, infinita quoq; de alijs cœnobijs mo
nachorum turba confluxerat. Nam prioris Abbatis, qui ei-
dem cœnobio præfuerat, anniuersaria I depositio solenni-
ter curabatur. Cuius cõuentus idcircò facimus mentionẽ, vt patientiã cuiusdã
fratris, quæ sub præsentia totius cõgregationis huius, immobili eius claruit leni-
tate, breuiter perstringamus. Nam licet aliò huius operis tendat intentio, vt sci-
licet Abbatis Ioannis, qui derelicta eremo, illi se cœnobio sũma humilitatis vir-
tute subdiderat, proferamus eloquia, nequaquam tamen putamus absurdũ,
si absq; vlla circumitione verborum, magna, vt credimus, studiosis quibusq;
virtutum ædificatio conferatur. In ingenti itaq; atrio sub dio illa monachorum
multitudine per duodenariũ numerum distinctis orbibus considẽte, cùm quidam
fratrum susceptũ ferculum paulò tardiùs intulisset, sub occasione istius tarditatis
prædictus Abbas Paulus, qui inter turbas ministrantium fratrum solicitè discur-
rebat, exerta manu, palma eum sub omnium percussit intuitu, ita vt sonitus e-
tiam auersorum, vel longiùs considentium auribus resultaret. Hoc autẽ idcir-
cò ab eo factum est, vt cunctis, qui aderant, iuuenis patientiã patefaceret, & o-
mnes, qui interfuissent tali spectaculo, modestiæ erudirentur exemplo. Quàm
maturo autem id senior fecerit consilio, res probauit. Nam memorabilis

I Vides, ô hæretice, anniuersaria defunctorũ etiã apud sanctissimos illos patres fuisse in vsu?

patientiæ iuuenis tanta id animi lenitate suscepit, vt non modò nullus fuerit ex eius ore sermo prolapsus, vel tenuissimum murmur tacita labiorum agitatione signatum, sed ne quidem ipsa oris modestia, atq; tranquillitas, aut color saltem quantuluncunq; mutatus. Quod factum non solum nobis, qui nuper de Syriæ monasterio venientes patientiæ huius virtutem nullibi tam euidentibus perceperamus exemplis, sed etiam cunctis, qui experti talium non erant studiorum, ita mirum fuit, vt etiam summis viris præcipua per hoc factum conferretur instructio, quòd scilicet etiam si patientiam eius correptio paterna non mouerat, ne spectaculum quidem tantæ multitudinis vllo vultum eius ruboris tinxisset indicio.

DE HVMILITATE

ABBATIS IOANNIS.

CAP. II.

IN hoc itaq; cœnobio reperimus antiquissimum senem, nomine Ioannem, cuius verba pariter & humilitatem, qua sanctis omnibus præminebat, nequaquàm silentio prætereunda censuimus, scientes eum hac maximè perfectione viguisse; quæ cùm sit virtutum omnium mater, ac totius spiritalis structuræ fundamentum solidissimum, à nostris penitus exulat institutis. Vnde non mirum est, nec ad illorum, quos supradiximus, sanctorum sublimitatem nos posse conscendere, qui non dicam vsq; ad senectam sub cœnobij permanere non possumus disciplina, sed vix biennio subiectionis iugum ferre contenti, ad præsumptionem noxiæ libertatis protinus euolamus; cùm tamen ipso illo paruo tempore, non secundùm illam districtionis regulam, sed pro nostri arbitrij libertate vtcunq; senioris subijciamur imperio, vt non patientiæ fructum ediscere, sed tempus adipiscendæ licentiæ expectare videamur. Hunc igitur senem cùm in Abbatis Pauli cœnobio vidissemus, ætatem primùm, & gratiam viri, qua erat præditus, admirati, demisso in terram vultu precari cœpimus, vt nobis pandere dignaretur, quam ob causam relicta eremi libertate, & illa professione sublimi, qua eum præ cæteris eiusdem vitæ viris fama celebrauerat, subire iugum cœnobij maluisset. Ille velut imparem se Anachoreticæ disciplinæ, & sublimitate tantæ perfectionis indignum, ad iuniorum scholas reuertisse dicebat, si tamen vel ipsorum instituta secundùm professionis meritum posset implere. Cuius responsionis humilitatem cùm refragatio nostræ deprecationis excluderet, ad extremum ita exorsus est.

RESPONSIO ABBATIS IOANNIS, CVR EREMVM RELIQVISSET.

CAP. III.

ANACHORETICAM disciplinam, quam me deseruisse miramini, non solùm non respuo, nec refuto, sed tota potiùs veneratione complector, atq; suscipio, in qua post triginta annos, quos in cœnobij congregatione transegeram, ita alios viginti explesse me gaudeo, vt inter illos, qui eam vel mediocriter appetebant, non vsquequaq; segnitie denotarer. Sed quia degustata eius puritas solicitudine interdum carnalium rerum interpolata sordebat, recurrere ad cœnobium commodius visum est, & vt promptior arrepti planioris propositi consummatio sequeretur, & minus de præsumpta sublimioris professionis difficultate periculum. Melius est enim deuotum in minoribus, quàm indeuotum in maioribus promissionibus inueniri. Et idcircò si quid elatiùs, immò liberiùs fortasse protulero, quæso vt non iactantiæ vitio, sed ædificationis vestræ depromptum studio censeatis, quia vobis tam studiosè quærentibus nihil de veritate existimo subtrahendum. Arbitror enim instructionis vobis aliquid posse conferri, si paulisper humilitate seposita, simpliciter omnem propositi mei patefecero veritatem. Confido enim, quia nec apud vos de libertate dictorum cenodoxiæ notam, neq; apud conscientiam meam de suppressione veritatis quiddam mendacij crimen incurram.

DE VIRTVTE PRAEDICTI SENIS, QVAM IN ANACHORETICA EXERCVIT DISCIPLINA.

CAP. IIII.

SI quis igitur secretis eremi delectatus obliuioni tradere potuit humana consortia, ac secundùm Hieremiam dicere: Et diem hominis non desideraui, tu scis: ego quoq; id, Domino suam gratiam largiente, vel assecutum, vel certè assequi adnisum fuisse me fateor. Itaq; pio Domini nostri munere memini me in huiusmodi raptum frequenter excessum, vt obliuiscerer me sarcina corporeæ fragilitatis indutum, mentemq; meam ita omnes exteriores sensus subitò respuisse, & à cunctis materialibus rebus omnimodis exulasse, vt neq; oculi, neq; aures meæ proprio fungerentur officio; & ita diuinis meditationibus, ac spiritalibus theorijs animus replebatur, vt sæpè ad vesperam cibum me percepisse nescirem, ac sequenti die de hesterna absolutione

ieiunij penitus dubitarem. Ob quam etiam causam septem dierum cibus, hoc est septem paximatiorum paria sequestratim in procherio, id est promptuario, die sabbati reponuntur, vt refectio prætermissa non lateat. Qua consuetudine illius quoq; obliuionis error excluditur, vt expletum hebdomadæ cursum, ac solennitatem diei ipsius reuolutam, finitus panum indicet numerus, festiuitasq; diei sacræ, & congregationis solennitas solitarium latere non possit. Quòd si etiam hunc ordinem ille, quem prædiximus, mentis excessus fortè turbauerit, nihilominus quotidiani operis modus dierum numerum signans arcet errorem. Et vt cæteras eremi virtutes silentio prætermittam (non est enim nobis de earum numerositate, ac multitudine, sed de solitudinis, ac cœnobij fine tractandum) causas potiùs, ob quas illam deserere maluerim, quas etiam vos agnoscere voluistis, breuiter explicabo, omnesq; illos, quos enumeraui, solitudinis fructus quibus è diuerso sublimioribus meritis duxerim postponendos, breui oratione perstringam.

DE COMMODIS EREMI.

CAP. V.

QVANDIV igitur raritas eorum, qui in eremo tunc temporis morabantur, libertatem nobis largiendo diffusiore solitudinis vastitate blandita est, quandiu maioribus remoti secretis, frequentissimè ad cœlestes illos rapiebamur excessus, nec tanta visitantium fratrum irruens multitudo, paranda humanitatis necessitate, sensus nostros ingentium curarum distentionibus aggrauabat, solitudinis planè tranquilla secreta, & illam conuersationem Angelicæ beatitudini comparandam, insatiabili desiderio, ac toto animi ardore sectatus sum. Sed cùm maior (vt dixi) numerus fratrum habitationem illius solitudinis cœpisset expetere, & coangustata vastioris eremi libertate, non modò ignem illum diuinæ contemplationis frigescere fecisset, sed etiam multimodis mentem carnalium rerum vinculis impediret, elegi potiùs huius disciplinæ vtcunq; implere propositum, quàm in illa tam sublimi professione carnalium necessitatum prouisione torpere, vt si mihi illa libertas, ac spiritales denegantur excessus, abiecta tamen crastinæ diei penitus solicitudine, Euangelici me præcepti consummatio consoletur, & id quod mihi de illa theorica sublimitate subtrahitur, hac obedientiæ subiectione recompensetur. Miserum nanq; est cuiuslibet artis, ac studij, disciplinam quempiam profiteri, & ad perfectionem eius minimè peruenire.

DE VTILITATE COENOBII.

CAP. VI.

QVAMOBREM quantis nunc in hac conuersatione perfruar commodis, breuiter explicabo. Vos verum illa solitudinis lucra his beneficijs valeant compensari, digesta narratione perpendite, per

quam

quam etiam hoc probare possibile est, vtrum fastidio, an desiderio illius solitariæ puritatis his maluerim cœnobij angustijs coarctari. In hac igitur conuersatione diuini operis, nulla prouisio est, venditionis, vel coëmptionis nulla distentio, non annui panis ineuitabilis cura, non solicitudo corporalium rerum, quæ non tantùm proprijs, verumetiam multorum aduenientium vsibus necessarijs præparantur, postremò nulla arrogantia laudis humanæ, quæ immundior his omnibus in conspectu Dei, etiam magnos eremi labores frequenter euacuat. Verùm vt in illa anachoretica disciplina illos elationum spiritualium fluctus, & exitiabilis cenodoxiæ pericula prætercam, ad hoc generale cunctorum pondus, idest communem parandi victus solicitudinem reuertamur, quæ eò vsq; mensuram, non dico illius antiquæ districtionis excessit, quæ vsum olei penitus nesciebat, sed ne hac quidem nostri temporis remissione cœpit esse contenta, in qua vno olei sextario, itidemq; lenticulæ modio aduenientium vsibus præparato, totius annuæ refectionis explebantur officia, ita vt duplicato nunc, ac triplicato modio necessitas victualis vix queat expediri. Et in tantum apud nõnullos vis noxiæ huius remissionis increuit, vt aceto, amurcaq; permixtis, non illam vnam olei admisceant guttam, quam prædecessores nostri, qui eremi instituta maiore abstinentiæ virtute sectati sunt, repellendæ tantùm cenodoxiæ gratia instillare consueuerant, sed infringentes Aegyptiacum pro salibus caseum, plùs olei quàm necesse est superfundant, & ita duos cibos propria suauitate distinctos, qui singillatim diuersoq; tẽpore monachũ reficere iucũdissimè poterãt, sub vnius saporis oblectatione percipiant. In tantũ sanè nunc ἀλικηχήσις id est materialium rerum possessio supercreuit, vt sagum quoq; (quod absq; verecundia referre non possum) sub prætextu humanitatis, ac susceptionis huius, anachoretæ in suis habere cellulis cœperint: vt illa prætermittam, quibus abstracta anima, ac spiritalibus theorijs semper intenta, specialiùs ingrauatur, concursus scilicet fratrum, susceptionis quoq; ac deductionis officia, mutuas visitationes, diuersarumq; confabulationum, atq; occupationum interminabilem curam, quarum etiam illo tempore, quo hæc videntur impedimenta cessare, tamen animum consuetudinariæ inquietudinis assiduitate suspensum expectatio ipsa distendit. Atq; ita fit, vt anachoreseos illa libertas huiuscemodi nexibus impedita, ad illam cordis ineffabilem alacritatem præpedito non perueniat ascensu, ac fructum eremiticæ professionis amittat. Qui si mihi in congregatione nunc, atq; in turbis firo fuerit denegatus, saltem quies animæ, cordisq; tranquillitas omnibus occupationibus absoluta non deerit, quæ nisi illis quoq;, qui in solitudine commorantur, præstò fuerit, labores quidem anachoreseos sustinebunt, fructu verò ipsius fraudabuntur, qui non nisi quieta mentis stabilitate conquiritur. Postremò etiam, si mihi in cœnobio constituto ab illa puritate cordis aliquid fuerit imminutum, ero solius Euangelici præcepti compensatione contentus, quod certum est omnibus illis eremi fructibus non posse postponi, vt scilicet de crastino nihil cogitem, & vsque ad finem subiectus Abbati, illum aliquatenus videar æmulari, de quo dicitur: Humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem: merearq; illius verbum humiliter dicere: Quia non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patris.

DE HIS, QVI IMPERFECTI EREMVM PETVNT.

CAP. X.

SOlent autem nonnulli ita diuturno silentio solitudinis efferari, vt prorsus hominum consortia perhorrescant, & cùm vel paululum à secreti sui consuetudine, interueniente fratrum visitatione, discesserint, notabili mentis angore, & euidentibus pusillanimitatis indicijs æstuare. Quod vel maximè his euenire consueuit, qui non perfectè in cœnobijs instituti, nec excoctis prioribus uitijs ad solitariam se vitam immaturo desiderio trāstulerunt. Qui in vtranque partem imperfecti semper, ac fragiles, quocunq; aura commotionis impulerit, inclinantur. Nam quemadmodum consortio, vel interpellatione fratrum impatienter exæstuant, ita in solitudine consistentes, eius ipsius, quod expetunt, silentij non ferunt vastitatem, quippe qui ne ipsam quidem rationem norunt, cuius causa desiderari, vel expeti debeat solitudo, sed hanc esse virtutis, ac professionis huius existimant summam, vt fratrum consortia declinantes, humanos tantummodo refugiant, ac detestentur aspectus.

QVOMODO SOLITARIVS VITIA SVA POSSIT AGNOSCERE.

CAP. XII.

IN veritate quærentibus medicinam, remedia curationum ab illo verissimo animarum medico deesse non possunt, his præsertim, qui valetudines suas non desperando, vel negligendo contempserint, nec vulnerum suorum pericula celauerint, aut medelam pœnitentiæ procaci mente respuerint, sed pro languoribus ignorantia, vel errore, vel suggestione contractis, humili tandem cautela ad cœlestem medicum mente confugerint. Ideoq; nosse debemus, quòd si ad solitudinem, vel ad abdita loca, nondum curatis vitijs, secedamus, effectus eorum tantummodo reprimitur, non extinguitur affectus. Latitat enim intra nos, immò etiam serpit radix omnium, quæ extirpata non fuerint, peccatorum, quam adhuc in nobis viuere his deprehendimus indicijs. Verbi gratia, Cùm in solitudine constituti aduentum fratrum, vel breuissimam eorum moram cum quadam æstuantis animi anxietate suscipimus, inesse adhuc in nobis viuacissimum impatientiæ fomitem nouerimus. Cùm verò cuiusquam fratris speramus aduentum, si eo pro necessitate aliqua paululum forsitan demorante, vel tacita indignatione iam eius culpauerimus tarditatem, & mentem nostram immodicæ expectationis solicitudo turbauerit, iræ, atq; tristitiæ viria in nobis residere conscientiæ nostræ probauit examen. Item si fratre vel codicem ad legendum, vel quamlibet aliam ad vtendum speciem postulante, aut nos illius petitio contristauerit, aut illum negatio nostra repulerit, dubium non est, nos adhuc auaritiæ, seu philargiriæ laqueis cōpediri. Quòd si recordationē

fœminæ nobis vel cogitatio subita, vel sacræ series lectionis attulerit, & in ea quadam nos senserimus titillatione pulsatos, sciamus necdum extinctum in membris nostris fornicationis ardorem. Si verò de comparatione districtionis nostræ, & remissionis alienæ vel tenuissima mentem nostram tentauerit elatio, certum est dira nos superbiæ peste corruptos. Cum hæc ergo in corde nostro deprehenderimus vitiorum indicia, manifestè cognoscamus nobis non affectum, sed effectum deesse peccati. Quæ vtiq; passiones, si nos quandoq; conuersationi miscuerimus humanæ, protinus de cauernis nostrorum sensuum procedentes, probant se non tunc primùm cùm eruperint nasci, sed tunc demum quia diu latuerint publicari. Et ita vniuscuiusque vitii radices inesse defixas sibi certis indiciis etiam solitarius deprehendit, quisquis puritatem suam non hominibus ostentare, sed illius conspectui inuiolatam studuerit exhibere, quem latere vel minima cordis arcana non possunt.

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE VIGESIMA DE POENITENTIAE FINE, ET SATISFACTIONIS INDICIO.

DE ABBATIS PYNVFII HVMILITATE, ET EIVSDEM LATEBRA.

CAP. I.

PRAECLARI, ac singularis viri Abbatis Pynufij de fine pœnitentiæ præcepta dicturus, magnam materiæ partem mihi videor amputare, si humilitatis eius laudem, quá in quarto institutionum libro, qui est super instituendis renunciantibus intitulatus, breui sermone perstrinxeram, lectoris fastidio consulens, hîc silentio prætermittam, cùm præsertim multi illius opusculi notitiam non habentes, in hanc possint incurrere lectionem, & omnium dictorum vacillet auctoritas, si dicentis meritum subtrahatur. Hic siquidem cùm haud longe à Panephisi Aegyptia (vt illic dictum est) ciuitate, Abbas, & Presbyter ingenti cœnobio præsideret, tantùmq; eum in omni illa prouincia virtutum suarum, atq; signorum gloria sublimasset, vt sibi iam videretur retributione laudis humanæ laborum suorum recepisse mercedem, timens ne sibi specialiter inuisa popularis fauoris inanitas, fructum præmij vacuaret æterni, occultè monasterium fugiens, ad intima Tabennensium monachorum secreta contendit, vbi non eremi solitudinem, non singularis vitæ vbertatem arripuit, quam etiam imperfecti quiq; laborem obedientiæ in cœnobijs non ferentes, superba nonnunquam præsumptione sectantur, sed celeberrimo præelegit monasterio subiugari. Vbi tamen ne vllo habitus sui proderetur indicio, indutus veste seculari, multis (vt illic moris est) diebus lachrymans pro foribus excubauit, atq; ad omnium genua prouolutus, post

corum

eorũ diuturna fastidia, qui ad explorandũ eius desiderium missi, in vltima eum iã ætate, velut panis egestate cõpulsum, nõ syncerè illius propositi sanctitatẽ expetisse dicebant, tandẽ vt susciperetur obtinuit. Vbi adolescenti cuidã fratri, qui hortũ susceperat excolendũ, in adminiculũ deputatus, cùm non solũ omnia, quæ idem præpositus imperasset, vel quæ iniuncti operis cura poscebat, cum admiratione tam sanctæ humilitatis impleret, verumetiam quædam necessaria opera, quæ propter horrorem sui à cæteris vitabantur, ita furtiuo per noctem labore perficeret, vt diluculo omnis illa congregatio tam vtilium operum admirans ignoraret auctorem; cùmq; ita triennium fermè illic gaudens desideratis tam iniuriosæ subiectionis laboribus exegisset, accidit vt quidam frater eidem cognitus ex ipsis, vnde ille discesserat, Aegypti partibus adueniret. Qui cùm indumentorum eius, atq; officij vilitate, promptissimæ agnitionis facilitatem diu hæsitans cohiberet, post explorationem manifestissimam ad eius genua prouolutus, primùm stuporem fratribus cunctis, dehinc prodito etiam nomine, quod apud illos quoq; præcipuæ sanctitatis fama vulgauerat, etiam dolorem compunctionis incussit, quòd scilicet tanti meriti, ac sacerdotij virum, tam iniuriosis operibus deputassent. Sed postquam flens vbertim, & diabolicæ inuidiæ quasi grauem proditionis suæ imputans casum, ad monasterium suum honorifica fratrũ custodia ambiente perductus est, exiguo illic tempore demoratus, rursum offensus est ipsis honoris sui, ac primatus obsequijs, ac furtim ascendens nauem, ad Palæstinam Syriæ prouinciam transmeauit; vbi velut incipienti, atq; nouitio in illo, in quo nos degebamus, recepto monasterij habitaculo, in nostra cellula ab Abbate præceptum est commanere. Sed ne illic quidem diu virtutes eius, ac merita latere potuerunt. Nam simili proditione detectus, atq; ad monasterium suum cum ingenti honorificentia, ac laude reuocatus, tandem quod erat, esse compulsus est.

DE DIVERSIS POENITENTIAE FRVCTIBVS.

CAP. VIII.

POST illam generalem baptismi gratiam, & illud pretiosissimũ martyrij donum, quod sanguinis effusione conquiritur, multi sunt pœnitentiæ fructus, per quos ad expiationem criminum peruenitur. Non enim tantùm simplici illo pœnitentiæ nomine salus æterna repromittitur, de qua beatus Apostolus Petrus; Pœnitemini, inquit, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra: & Ioannes Baptista, vel ipse Dominus; Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum: sed etiam per charitatis affectum peccatorum moles obruitur. Charitas enim operit multitudinem peccatorum. Similiter etiam per eleemosynarum fructum vulneribus nostris medela præstatur, quia sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Sic & per lachrymarum effusionem cõquiritur ablutio peccatorum. Lauabo enim, inquit, Propheta, per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Deniq; subiungens ostendit eas non inaniter fuisse profusas; Discedite, inquiens, à me omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Necnon per criminum confessionem, eorum abolitio cõceditur. Dixi enim, ait, pronunciabo aduersum me iniustitiam meam Domino,

& tu remisisti impietatem cordis mei. Et iterum: Narra tu iniquitates tuas primus, vt iustificeris. Per afflictionem quoq; cordis, & corporis, admissorum scelerum remissio obtinetur. Nam vide, inquit, humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea. Præcipuè verò per emendationem morum. Nam auferte, inquit, malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me, dicit Dominus. Et si fuerint peccata vestra, vt coccinum, velut nix dealbabuntur, & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Interdum etiam intercessione sanctorum impetratur venia delictorum. Qui enim scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabit ei vitam Deus peccanti nō ad mortem. Et iterum: Infirmatur quis ex vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & si in peccatis sit, dimittentur ei. Nonnūquam misericordiæ, ac fidei merito labes excoquitur vitiorum, secundùm illud: Per misericordiam, & fidem purgantur peccata. Per conuersionem plerunq;, & salutem eorum, qui nostris monitis, ac prædicatione saluantur. Quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluat animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Per indulgentiam nihilominus, & remissionem nostrā, ad indulgentiam nostrorum facinorum peruenitur: Si enim, inquit, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Videtis ergo quantos misecordiæ aditus patefecerit clementia Saluatoris, vt nemo salutem cupiens desperatione frangatur, cùm videat se tantis ad vitam remedijs inuitari? Si enim pro infirmitate carnis, afflictione ieiuniorum abolere te peccata non posse causaris, nec potes dicere: Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum, quia cinerem tanquam panem mā ducabam, & potum meum cum fletu miscebam: eleemosynarum ea redime largitate. Indigenti si non habes quod impartias (licet nullum ab hoc opere necessitas inopiæ, ac paupertatis excludat; quandoquidem & illius viduæ duo tantùm æra ingentibus diuitum muneribus præferantur, & pro calice aquæ frigidæ mercedem se redditurum Dominus repromittat) certè absq; hac, morum poteris emendatione purgari. Quod si perfectionem virtutum extinctione vitiorum omnium non potes adipisci, solicitudinem piam erga vtilitatem alienæ salutis impende. Si autem te idoneum huic ministerio non esse conquereris, operire peccata poteris charitatis affectu. In hoc quoq; si te fragilem fecerit quælibet mentis ignauia, oratione saltem, atq; intercessione sanctorum, remedia vulneribus tuis humilitatis affectu submissus implora. Postremò quis est, qui non possit suppliciter dicere: Peccatum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non operui: vt per hanc confessionem etiam illud confidenter subiungere mereatur: Et tu remisisti impietatem cordis mei? Post illud quoq; tam promptum, certumq; subsidium, aliud quoq; adhuc facilius largita est nobis diuina dignatio, ipsamq; remedij opem nostro commisit arbitrio, vt indulgentiam nostrorum scelerum pro nostro præsumamus affectu, dicentes ei: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quisquis igitur ad indulgentiam suorum criminum desiderat peruenire, istis semetipsum aptare studeat instrumentis, nec obdurati cordis pertinacia à remedio salutari fontem tantæ pietatis auertat, quia etiam si hæc omnia fecerimus, non erunt idonea ad expiationem scelerum nostrorum, nisi ea bonitas Domini, clementiaq; deleuerit. Qui cùm religiosi conatus obsequia supplici mente à nobis oblata prospexerit, exiguos, paruosq; conatus immensa liberalitate prosequitur dicens: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum

tuorum iam non recordabor. Ad hunc ergo, quem prædiximus, ſtatum quiſquis conſcenderit, ſatisfactionis gratiam quotidianis ieiunijs, & mortificatione cordis, & corporis aſſequitur, quia ſcriptum eſt: Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Nec immeritò; caro enim & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt. Et ideo quiſquis ab huius ſanguinis effuſione gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, voluerit inhibere, abſq; dubio illa Hieremiæ Prophetæ maledictiõe plectetur. Nam maledictus, inquit, qui prohibet gladiũ ſuum à ſanguine. Hic nanq; eſt gladius, qui illum noxium ſanguinem, quo animatur materia peccatorum, ſalubriter fundens, quicquid reperit in membris animæ noſtræ carnale, terrenum'ue concretum, reſecat, & abſcindit, ac mortificatos vitijs viuere Deo, & ſpiritalibus facit vigere virtutibus. Et ita iam non recordatione veteris admiſſi, ſed ſpe futurorũ gaudiorũ flere incipiet, nec tã de præteritis malis, quàm de futuris, ſeu venturis cogitans bonis, non ex peccatorum mœrore lachrymas, ſed ex æternæ illius lætitiæ alacritate profundit, atq; obliuiſcens ea, quæ poſteriora ſunt, ideſt carnalia vitia, ad ea, quæ anteriora ſunt, extenditur, hoceſt ſpiritalia dona, atq; virtutes.

P iij

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE VIGESIMAPRIMA DE REMISSIONE QVINQVAGESIMAE.

QVOMODO ABBAS THEONAS AD ABBATEM IOANNEM VENERIT.

CAP. I.

PRIVSQVAM verba collationis huius habita cum summo viro Abbate Theona incipiamus euoluere, necessarium reor, vt initium conuersionis eius breui sermone perstringam, quia ex hoc vel meritum viri, vel gratiam euidentiùs poterit patere lectori. Hic igitur adolescens admodum parentum studio, imperio'q; connexus est vinculo coniugali. Nam dum pudicitiæ eius religiosa sedulitate prospiciunt, & ancipitem lapsum lubricæ verentur ætatis, præueniendos adolescentiæ motus licito nuptiarum remedio crediderunt. Cùm ergo hic vnius lustri tempus cum coniuge peregisset, venit ad Abbatem Ioannem, qui tunc temporis merito sanctitatis electus Diaconiæ præsidebat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate, aut ambitione prouehitur, sed is, quem 1 cunctorum seniorum cœtus, ætatis prærogatiua, & fidei, atq; virtutum testimonio, excellentiorem omnibus, sublimiorem'q; censuerit. Ad hunc, inquam, beatum Ioannem cùm piæ deuotionis studio prædictus tunc iuuenis aduenisset, deferens religiosa munera inter cæteros possessores, qui certatim decimas, vel primitias frugum suarum memorato seni de suis substantijs offerebant, videret'q; eos senex cum multis ad se muneribus confluxisse, & deuotioni eorum vicissitudinem cuperet recompensare, cœpit eis, secundùm Apostolum, spiritalia seminare, quorum metebat dona carnalia. Deniq; ita sermonem adhortationis instituit.

1 Ecce quomodo ad sacros ordines olim promouebantur homines.

Exhortatio

EXHORTATIO ABBATIS IOANNIS AD THEONAM, ET CAETEROS, QVI CVM EO VENERANT.

CAP. II.

DELECTOR quidem, ô filij, pia vestrorum munerum largitate, & deuotionem huius oblationis, cuius dispensatio mihi credita est, gratanter amplector, quia fideliter primitias vestras, ac decimas indigentium vsibus profuturas, velut sacrificium Domino bonæ suauitatis offertis, harum scilicet oblatione plenitudinem quoq; fructuum vniuersæ substantiæ vestræ, ex qua hæc Domino delibastis, vbertim benedicendam credentes, vosq; secundùm mandati illius fidem multiplici vbertate bonorum omniũ etiam in hoc seculo cumulandos, cùm dicat sapiens: Honora Deum de tuis iustis laboribus, & deliba ei de fructibus iustitiæ tuæ, vt impleantur horrea tua abundantia tritici, vino autem torcularia tua redundent. Quam deuotionem fideliter exequentes, scitote vos legis antiquæ iustitiam consummasse, sub qua tunc positi, & transgredientes eam, reatum ineuitabiliter incurrebant, & implentes ad perfectionis apicem peruenire non poterant.

DE DECIMARVM, ET PRIMITIARVM OBLATIONE.

CAP. III.

DECIMAE siquidem præcepto Domini vsibus Leuitarum, oblationes verò, ac primitiæ erant sacerdotibus consecratæ. Sed primitiarum hic erat modus, vt quinquagesima pars vel frugum, vel animalium, templi, vel sacerdotum ministerio præberetur. Quem modum tepidiores quiq; infideliter minuentes, religiosiores verò etiam cumulantes, illi ex sexagesima, hi autem ex quadragesima fructuum suorum parte pendebant. Iusti enim, quibus lex non est posita, sic probantur non esse sub lege, vt iustitias legis non solùm implere, verumetiam superare contendant, sitq; deuotio eorum legali maior imperio, quæ obseruantiam cumulans præceptorum, voluntaria addat ad debita.

QVOD ABRAHAM, DAVID, ET CAETERI SANCTI MANDATA LEGIS FVERVNT SVPERGRESSI.

CAP. IIII.

ITA nanq; & Abraham futuræ legis præcepta legimus supergressum, cùm superatis quatuor Regibus, de spolijs Sodomorum, quæ sibi velut victori nõ immeritò debebantur, & quidem Rege ipso, cuius spolia retulerat, suppliciter offerẽte, nihil penitus acquiescit attingere, sub diuini numinis testificatione proclamans: Extendo manum meam ad Deum excelsum, qui fecit cœlum & terram, si à filo subtegminis vsq; ad corrigiam caligæ accipiam ex omnibus, quæ tua sunt. Sic Dauid præcepta legis cognouimus supergressum, qui præcipiente Moyse, vt inimicis talio redderetur, non solùm hoc non fecit, verumetiam dilectione complexus est persequentes, & pro his Domino piè supplicans, etiam lugubriter fleuit, & vltus est interfectos. Ita Eliam quoq;, & Hieremiam probamus non fuisse sub lege, qui cum licito vti coniugio absq; reprehensione potuerint, perseuerare tamen 2 virgines maluerunt. Sic Elisæum, ac reliquos eiusdem propositi viros Mosaica legimus superasse mandata. De quibus Apostolus ita dicit; Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, angustiati, afflicti, egentes, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, & in montibus, & in speluncis, & in cauernis terræ. Quid de filijs Ionadab filij Rechab dicam, quos Hieremiæ Prophetæ offerenti ex præcepto Domini vinum ita legimus respondisse? Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noster præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filij vestri vsq; in sempiternum, & domum non ædificabitis, & sementem non seretis, & vineas nõ plantabitis, nec habebitis, sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris. Vnde etiam ab eodem Propheta merentur audire: Dicit Dominus exercituum Deus Israël, non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab stans in conspectu meo cunctis diebus. Qui omnes offerre possessionum suarum decimas non contenti, sed ipsa prædia respuentes, semetipsos potiùs Deo, ac suas animas obtulerunt, pro quibus nulla ab homine fieri commutatio potest, sicut Dominus in Euangelio contestatur dicens: Quã dabit homo cõmutationẽ pro anima sua?

2 Vides virginitatẽ etiam in sanctis veteris testamenti reperiri?

QVOD SVB EVANGELII GRATIA DEGENTES SVPERARE DEBEANT MANDATA LEGALIA.

CAP. V.

QVAPROPTER ſcire debemus, nos, à quibus iam non exigitur legale mandatum, ſed quibus Euangelicus quotidie intonat ſermo: Si uis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me: cùm decimas de ſubſtantijs noſtris offerimus Deo, adhuc quodammodo ſub legis ſarcina detineri, & necdum ad Euangelicum illud faſtigium perueniſſe, quod obtemperantes ſibi, nõ tantùm præſentis vitæ beneficijs, ſed etiã futuris præmijs munerat. Lex enim factoribus ſuis non regnorũ cœleſtiũ præmia, ſed vitæ huius ſolatia repromiſit, dicens: Qui fecerit hæc, viuet in eis. Dominus autẽ Diſcipulis, & amicis ſuis; Beati, inquit, pauperes ſpiritu, qooniã ipſorũ eſt regnũ cœlorũ. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut agros propter nomen meũ, centuplum accipiet, & vitã æternam poſſidebit. Nec immeritò. Non enim tã laudabile eſt, ſi ab illicitis, quàm ſi etiam à licitis temperemus, & his propter eius reuerentiam nõ vtamur, qui ea nobis propter infirmitatem noſtram vtenda permiſit. Itaq; ſi etiam hi, qui decimas fructuum ſuorũ fideliter offerentes, præceptis Domini antiquioribus famulantur, necdũ poſſunt Euangelicũ culmen aſcendere, illi, qui ne hoc quidem faciunt, quantum ab eo abſint, manifeſtiſſimè peruidetur. Nam quemadmodum poterunt Euangelicæ gratiæ eſſe participes, qui conſummare etiã leuiora legis præcepta contemnunt? Quorũ facilitatẽ vſq; adeò imperioſa legislatoris verba teſtantur, vt etiã maledictum non implentibus proponatur; Maledictus enim, inquit, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis huius, vt faciat ea; hìc autẽ pro excellentia, & ſublimitate mandatorũ dicitur: Qui poteſt capere, capiat. Illic legiferi violenta cõpulſio præceptorũ indicat paruitatem; Conteſtor enim, inquit, vobis hodie cœlum, & terram, quòd ſi non cuſtodieritis præcepta Domini Dei veſtri, peribitis à facie terræ; hìc magnificentia ſublimium mandatorum, ipſa non tam imperantis, quàm adhortantis conditione ſignatur: Si uis perfectus eſſe, fac hoc, aut illud. Ibi inexcuſabile etiã recuſantibus Moyſes pondus imponit; hìc conſilio tantùm volentibus, & ad perfectionem feſtinantibus Dominus occurrit. Non enim generaliter præcipiendum erat, nec (vt ita dixerim) canonicè ab omnibus exigendum id, quod propter mirificam ſublimitatẽ non poteſt paſſim ab omnibus apprehendi; ſed conſilio potiùs prouocantur omnes, & gratia, vt hi, qui magni ſunt, poſſint perfectione virtutũ nõ immeritò coronari; qui autẽ parui ſunt, & menſurã ætatis plenitudinis Chriſti implere non poſſunt, licet fulgore maiorũ, velut ſiderũ, tecti latere videantur, tamen à tenebris maledictionũ, quæ in lege ſunt, alieni, nec præſentiũ malorũ cladibus abdicentur, nec ſupplicio plectantur æterno. Non ergo Chriſtus ad illa virtutum excelſa faſtigia quenquã præcepti neceſſitate conſtringit, ſed liberi arbitrij prouocat poteſtate, & ſalubritate conſilij, & deſiderio perfectionis accendit. Vbi enim præceptum, ibi neceſſitas, & vbi neceſſitas, ibi & difficultas, vbi difficultas, ibi & negligentia, vbi negligentia, ibi & peccatum, vbi peccatum, conſequenter & pœna. Cuſtodientes verò hæc, ad quæ præfixæ legis ſeueritate coguntur, pœnam potiùs, quæ ab illa intentatur, effugiunt, quàm mercedem, aut præmia conſequantur.

QVOD EVANGELII GRATIA SICVT PERFECTIS TRIBVIT REGNA COELORVM, ITA VENIALITER SVSTENTAT INFIRMOS.

CAP. VI.

ITAQVE sicut fortes ad sublimia, atq; præcelsa Euangelicus sermo sustollit, ita non patitur infirmos ad ima demergi, perfectis quidē tribuens beatitudinis plenitudinem, veniam verò infirmitate superatis impartiens. Lex enim consummantes præcepta sua in vtriusq; meriti veluti quodā meditullio collocauit, quantùm à transgressorum damnatione secernens, tantùm separās à gloria perfectorum. Quod quidem quàm infirmum, quàmq; miserabile sit, vel ex præsentis vitæ statu, & comparatione perspicite, in qua miserrimum ducitur, si hoc tantùm quis studeat, ac labore, ne reus modò inter honestos homines, & non etiam locuplex, ac honorabilis, & gloriosus habeatur.

QVOD IN NOSTRA SITVM SIT POTESTATE, VTRVM SVB EVANGELII GRATIA, AN SVB LEGIS VELIMVS TERRORE CONSISTERE.

CAP. VII.

QVAMOBREM in nostra hodie situm est potestate, vtrum sub Euangelij gratia, an sub legis velimus terrore consistere. Alteri enim parti pro qualitate actus sui vnumquenq; necesse est aggregari. Nam aut supergredientes legem suscipit Christi gratia, aut certè inferiores, velut debitores suos, sibiq; obnoxios lex retentat. Reus nanq; legalium præceptorum nequaquam Euangelicam perfectionem valebit attingere, quāuis Christianum se, & Domini gratia liberatum inaniter glorietur. Non solùm enim hic credendus est adhuc esse sub lege, qui ea, quæ lex præcipit, detrectat implere, sed etiam ille, qui ea tantùm, quæ lex iubet, obseruare contentus est, ac nequaquam vocationi, & gratiæ Christi condignos exhibet fructus; vbi non dicitur: Decimas tuas, & primitias offeres Domino Deo tuo: sed Vade, vēde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me. Vbi ob perfectionis magnificentiam discipulo postulanti ne breuissimum quidem horæ spatium pro patris conceditur sepultura, nec humanæ charitatis officium diuini amoris virtuti præfertur.

QVEMADMODVM THEONAS CONIVGEM SVAM, VT ET IPSA RENVNCIARET, EXHORTATVS SIT.

CAP. VIII.

QVIBVS auditis, beatus Theonas inextinguibili desiderio Euangelicæ perfectionis accensus, semen verbi fœcundo corde conceptum, quasi profundis, atq; edomitis condidit sulcis, in eo vel maximè humiliatus, ac compunctus, quòd eum senex non solùm Euangelicam perfectionem non attigisse dixisset, sed etiam vix legis ipsius adimplesse mandata. Si quidem cùm decimas frugum suarum solitus esset Diaconiæ annis singulis pendere, primitiarum rationem ne audisse quidem se aliquando, quam tamen etiam si similiter implesset, longè nihilominus secundum senis sententiam ab Euangelica perfectione distaret, suppliciter fatebatur. Domum itaq; reuertitur mœstus, illaq; affectus tristitia, quæ pœnitentiam ad salutem stabilem operatur, ac de sua iam voluntate, & diffinitione non dubius, erga salutem coniugis omnem mentis solicitudinem, curamq; conuertit, eamq; ad desiderium, in quo fuerat ipse succensus, cœpit exhortatione simili prouocare, & vt Deo pariter in sanctimonia, & castitate seruirent, diurnis, nocturnisq; fletibus admonere, dicens, conuersionem melioris vitæ nequaquam esse protelandam, quia necessitati subitæ mortis vana spes immaturæ non præiudicaret ætatis, quippè quæ infantes, pueros, adolescentes, pari vt senes sorte præriperet.

QVEMADMODVM NON ACQVIESCENTE VXORE SVA AD MONASTERIVM PERVOLARIT.

CAP. IX.

CVMQVE in huiusmodi obsecrationibus iugiter persistenti, coniunx durissima non præberet assensum, seq; diceret solatio maritali pro ætatis suæ flore penitus abstinere non posse, ac proinde si quid deserta ab eo criminis admisisset, illi potiùs ascribendum, qui coniugij fœdera dirupisset; ad hæc ille, cùm diu conditionem naturæ prætendisset humanæ, quam fragilem, & incertam, periculosum esset carnalibus desiderijs, & operibus diutius implicari, adijciens astruebat, non licere cuiquam eius se boni exterrem facere, quod didicisset, maiorisq; esse noxæ despicere cognitam bonitatem, quàm incognitam non amare, proinde se iam reatu etiam præuaricationis inuolui, si inuentis tam præclaris, tamq; cœlestibus donis terrena, ac sordida prætulisset. Ad omnem sanè aiebat ætatem, omnemq; sexum perfectionis magnificentiam pertinere, & vniuersa Ecclesiæ membra ad conscendendam sublimium meritorum celsitudinem prouocari, dicente Apostolo: Sic currite, vt comprehendatis, nec propter lentorum, & segnium moras, paratos, atq; alacres debere subsi-

ſtere, cùm rectiùs ſit, vt deſides à præcurrentibus incitentur, quàm vt properantes à reſidentibus obligentur. Proindè ſtatutum ſibi dicebat, decretũq; eſſe, renunciare ſeculo, ac mori mundo, vt viuere poſſet Deo; & ſi hanc beatitudinem nequeat obtinere, vt cum ſocia ſua in conſortium tranſeat Chriſti, malle ſe vel cum vnius membri diſpendio ſaluum fieri, & velut debilem introire in regnum cœlorum, quàm cum ſoliditate corporis condemnari. Adijciebat autem etiam iſta dicens: Si Moyſes pro duritia cordis Iudæorum dimitti permittit vxores, quare hoc non ſinat Chriſtus pro deſiderio caſtitatis? præſertim cùm idem Dominus cæteris affectionibus, ideſt patrum, & matrum, quibus omnem reuerentiã non ſolùm lex, ſed etiã ipſe præceperat exhibere, quas tamen pro nomine ſuo, ac deſiderio perfectionis, non ſolùm contemnendas ſimpliciter, ſed etiam odio habendas eſſe decernit, coniungat ſimiliter etiam vxorum nomen, dicens: Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. In tantum ergo perfectioni, quam prædicat, nihil patitur comparari, vt illã quoq; neceſſitudinem ſoluat patris, ac matris, quæ, ſecundùm Apoſtolum, primum obtinet in repromiſſione mandatum: Honora ſcilicet patrem, & matrem, quod eſt mandatum primum in repromiſsione, vt benè ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram: eamq; deſpici pro ſuo amore præcipiat. Euidenter itaq;, ſicut eos Euangelicus ſermo condemnat, qui non interueniente adulterij crimine vxoria vincula diſrumpunt, ita his, qui ob amorem Chriſti, & deſiderium caſtitatis iugum carnale reiecerint, etiam centupla præmia repromittit. Quapropter ſi fieri poteſt, vt ad hanc optatiſſimam mihi partem, accepta tandem ratione, flectaris, ſcilicet vt Domino ſeruientes pœnam gehennæ pariter euitemus, charitatem coniugij non refuto, immò etiam maiore adhuc dilectione complector, agnoſco enim, ac veneror adiutricem meam Domini mihi ſententia deputatam, & indirupto eidem fœdere charitatis in Chriſto cohærere non reſpuo, nec à me ſeparo, quod Dominus mihi primæ ſtatim conditionis lege coniunxit, dummodo ſis & ipſa quod conditor eſſe te voluit. Si verò non adiutorium eſſe volueris, ſed in deceptionem, & adminiculum te non mihi, ſed aduerſario malueris exhibere, atq; ob hoc attributum putas coniugij ſacramentum, vt te hac, quæ ingeritur, fraudans ſalute, inſuper etiam me à diſcipulatu retrahas Saluatoris, ita illam Abbatis Ioannis, immò Chriſti ore prolatam ſententiam viriliter apprehendam, vt me à ſpiritali bono nulla carnalis auellere poſsit affectio. Qui enim, inquit, non odit patrem, & matrem, & filios, & fratres, & ſorores, & vxorem, & agros, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Cùm ergo his, atq; huiuſmodi verbis, muliebris non flecteretur intentio, & in eadem obſtinationis duritia permaneret; Si ego, inquit beatus Theonas, te abſtrahere à morte non poſſum, nec tu me ſeparabis à Chriſto. Tutius eſt autem mihi cum homine, quàm cum Deo habere diuortium. Aſpirante itaq; gratia Dei, diffinitionis ſuæ executionem inſtanter aggreſſus eſt, nec intepeſcere per aliquam moram deſiderij ſui paſſus eſt ardorem. Nam confeſtim omni mundana facultate nudatus, ad 3 monaſterium peruolauit. Vbi in breui tanto ſplendore ſanctitatis, & humilitatis enituit, vt beatæ memoriæ Ioanne ad Dominum ex hac luce migrante, ſanctoq; Elia viro, qui haud minor deceſſore ſuo fuit, ſimiliter decedente, tertius Theonas vniuerſorum prælectus iudicio, in Diaconiæ eis diſpenſatione ſucceſſerit.

3 Habes mirabile exẽplũ, vbi matrimonio etiã per copulã conſummato, alter coniugũ ſine alterius cõſenſu, imò & manifeſto diſſenſu, religionẽ ingreſſus eſt. Quod etiam factũ diuina clemẽcia multis ſignorũ, & virtutũ indicijs approbaſſe cernitur. Verùm hoc rariſſimũ admirandũ potiùs, quã imitandũ videtur, quod ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti feciſſe creditur ſanctus pater.

SATISFACTIO PRO EO, NE DISSIDIA CONIVGIBVS SVADERE VIDEAMVR.

CAP. X.

NEMO autem existimet nos hæc ad prouocanda coniugiorum diuortia texuisse, qui non solùm nuptias minimè condemnamus, verumetiam Apostolicam sequentes sententiam, dicimus honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, sed vt lectori initium conuersionis, quo tantus ille vir Deo dicatus est, fideliter panderemus; à quo bona gratia hoc primum deposco, vt siue hoc ei placeat, siue displiceat, me quoquomodo à calumnia alienum esse concedens, in suo hoc facto aut laudet, aut reprehendat auctorem. Ego autem, qui non meam super hac re sententiam prompsi, sed rei gestæ historiam simplici narratione complexus sum, æquum est, vt sicut mihi de eorum, qui hoc factum probant, laude nihil vendico, ita eorum, qui id improbant, non pulser inuidia. Habeat ergo suum de illo, vt diximus, vnusquisq; iudicium. Sed moneo, vt ita censuram sui castiget examinis, ne se æquiorem, aut sanctiorem diuino credat esse iudicio, quo in eum etiam Apostolica collata sunt signa virtutum, vt taceam de tantorum patrum sententia, à quibus factũ eius non solùm minimè reprehensum, verumetjam vsq; adeò collaudatum esse manifestum est, vt eum summis, ac sublimissimis viris in Diaconiæ electione prætulerint. Et puto tot spiritalium virorum Deo auctore prolatum non erasse iudicium, quod etiam tanta signorum, vt supra iam dictum est, admiratio confirmabat.

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE VIGESIMASECVNDA DE NOCTVRNIS ILLVSIONIBVS.

DE ITERATO AD ABBATEM THEONAM REDITV NOSTRO, EIVSQVE EXHORTATIONE.

CAP. I.

POST dies fermè septem, quinquagesimæ solennitate transacta, cùm ipso noctis initio, idest post synaxim vespertinam, promissæ disputationis expectatione suspensi, sancti Theonæ cellulam fuissemus ingressi, alacer senex hilari vultu, ac blando nos prior sermone compellans; Mirabar, inquit, ardentissimum studium vestrum his septem diebus absolutionem propositæ quæstionis potuisse differre, & debitori suo, præcipuè non roganti, dilationē tanti tēporis præstitisse. Iustissimū proinde est, vt quia vltro mihi benignitas vestra tā largas cōcessit inducias, ego quoq; morā in debiti redditione non faciā. Grata est enim huius fœnoris occupatio, quæ maiora, dū soluitur, argumenta cōquirit, & non solum percipientem ditat, verumetiam nihil imminuit largienti. Duplices siquidem congregat quæstus rerum spiritualiū dispensator. Lucrum enim non solùm in illius, qui audit, profectu, verumetiā in sua disputatione consequitur, non minus seipsum ad desiderium perfectionis accendens, dum instruit auditorem. Quamobrem vester ardor, meus profectus est, vestra solicitudo, mea compunctio est. Nam vtiq; & ipse nunc mente torperem, nihilq; in meo corde de his, quæ expetitis, pertractarem, nisi me vester feruor, atq; expectatio ad rerum spiritualium recordationem suscitaret quodammodo dormitantem. Et idcircò proferatur in medium quæstio si videtur, cuius pridem pro angustia temporis absolutionem procrastinare maluimus.

CAP. II.

HOC autem, ni fallor, inquisitio vestra complexa est: Cur interdum remissiùs ieiunantes, leuioribus carnis huius aculeis titillemur; & nonnunquam districtiùs abstinentes, afflicto, exhaustoq; corpore, incentiuis acrioribus vrgeamur, ita vt, quemadmodum patefecit vestra confessio, experrecti reperiamus nos humorum naturalium egestione respersos.

QVOD TRIPLICI RATIONE PROVENIAT GENITALIS FLVXVS EGESTIO.

CAP. III.

HVIVS ergo infestationis triplicem causam nostri prodidere maiores, quæ modum temporis constituti intempestiuis præueniat excessibus. Aut enim superflua escarum nimietate congeritur, aut per incuriam mentis elabitur, aut inimici illudentis insidijs prouocatur. Primùm igitur gastrimargiæ, idest voracitatis, vel gulæ vitium hanc redundātiā obscœni humoris extrudit. Nam & cùm districtioris abstinentiæ tempore statum polluit puritatis, non de præsenti (vt putatis) inedia, sed de nimietate præteritæ saturitatis effunditur. Quod enim per voracitatis ingluuiem concretum fuerat in medullis, necesse est vt per pruritum, aut certè per ignorantiam quamuis magno ieiunio tabefacti corporis egeratur. Quamobrem non solùm lautioribus epulis abstinendum, sed etiam à vilioribus cibis æquali est continentia temperandum, immò ipsius etiam panis, & aquæ satietas est cauenda, vt possit diu in nobis acquisita corporis puritas permanere, atq; imitari quodāmodo intemeratam spiritus castitatem, licet nos necesse sit confiteri, interdum etiam absq; vlla mentis industria, vel per temperiem corporum, vel per ætatis maturitatem quosdam rariùs sordidari, vel certè fluxus istius egestione non pollui. Sed alterius meriti est, qui pacem inerti felicitate consequitur, alterius, qui triumphum gloriosis virtutibus promeretur. Huius enim potentia vitiorum omnium debellatrix, digna miraculo est. Illum, quem facultas boni in sua tuetur ignauia, censendum magis dixerim securitatem habere, quàm laudem. Secunda impura illius profluuij causa est, si mens spiritualibus studijs, atq; exercitijs euacuata, nec disciplinis interioris hominis instituta, quendam sibi segnitiei situm per consuetudinem continui torporis obduxerit, aut cùm sordidarum cogitationum inimicitias non cauens, ita illam cordis sublimissam puritatem segniter concupiscit, vt omnem perfectionis, & castimoniæ summam in sola credat exterioris hominis castigatione consistere. Cuius erroris, atq; socordiæ vitio consequenter eueniet, vt nō solùm multimoda cogitationum peruagatio inuerecundè, atq; procaciter secretum mentis irrumpat, sed etiam pristinarum omnium passionum intra eam semina perseuerent. Quæ quandiu in eius abditis delitescunt, quamuis rigido corpus ieiunio castigetur, tamen nihilominus dormientem illecebrosis phantasmatibus inquietant. Quare fit, vt ante legitimi temporis cursum, non

lam ex naturæ necessitate, sed nec adhuc ex fraude nequitiæ spiritalis, obscœn. eliciantur humores, qui non tam inanitate carnis, quàm mentis circunspectione, atq; virtute, si penitus inhiberi nequeunt, saltem ad illam egestionis simplicem qualitatem, auxiliante gratia Dei, perducuntur. Ideoq; in primis discursus sunt sensuum coërcendi, ne mēs istis excessibus assuefacta, ad fœdiora incitamē- ta luxuriæ somnians pertrahatur. Tertia causa est, cùm per ordinatam quidem, atq; solicitam continentiæ disciplinam, contritione cordis, & corporis perpetuā castimoniæ puritatem optamus acquirere; sed nos vtilitati carnis, ac spiritus e- gregiè consulentes, fraudulentissimi hostis ita impugnat inuidia, vt dum deijce- re fiduciam conscientiæ nostræ, nosq; velut reatu aliquo humiliare conatur, illis præcipuè diebus, quibus maiore integritatis merito desideramus diuino placere conspectui, absq; vllo quidem carnis pruritu, mentis'ue consensu, nec per illusio- nem phantasmatis alicuius, sed tantū simplici fluxus illius egestione nos pol- luat, quò à sacrosancta nos communione deterreat; licet quibusdam incipien- tium, & quorum corpora needum longa ieiuniorum castigatione tenuata sunt, ob hoc diabolica factione hæc euenire credatur illusio, vt cùm eos intensioribus ieiunijs studere cognouerit, omnes eorum conatus hac arte subuertat, vt dum se non solùm nihil ad puritatem corporis districtiore ieiunio profecisse, verumetiā grauiùs sentiant fuisse pulsatos, magistram incorruptionis, ac puritatis altricem abstinentiæ 1 districtionem, tanquam æmulam perhorrescant. Quapropter nosse debemus, non idcircò nos tantùm ab vnoquoq; vitio debere purgari, quia suis perturbationibus nostrum occupet sensum, sed quia contentum non sit so- lum absq; aliorum consortio dominari, sed intromisso omnium vitiorum diriore collegio, subditam sibi mentem multiplicata captiuitate populetur. Et idcirco gastrimargia vincenda est, non propter se tantùm, ne scilicet onerosa nos vora- citate corrumpat, nec propter hoc solùm, ne carnalis concupiscentiæ nos igne succendat, sed ne etiam iracundiæ, vel furoris, atq; tristitiæ, cæterarumq; om- nium passionum faciat esse mancipia. Nam cùm nobis esca, ac potus, vel minu vel negligētiùs, vel tardiùs ministratur, si gulæ dominatione deprimimur, consi quens est, vt etiam iracundiæ stimulis incitemur. Et rursus voluptuosis sapori- bus demulceri absq; philargiriæ peste non possumus, per cuius superfluos apparatus, magnis luxuria gaudet impendijs. Philargi- ria verò, cenodoxia, atq; superbia, & omnium multi- tudo vitiorum indiuidua societate iungun- tur; atq; ita vnumquodq; vitium si vigere in nobis, vel solum cœperit, etiam cæteris suggerit incre- menta.

1 Nota abstinē tiā magistrā incorruptio- nis, ac purita tis altricem.

INTERROGATIO, AN AD SACROSANCTAM COMMVNIONEM ACCEDERE LICEAT NOCTVRNA ILLVSIONE POLLVTVM.

CAP. IIII.

GERMANVS. Dispensatione Dei credimus hanc quæstionem in medium fuisse prolatam, vt illud, quod, verecundia interrogandi fiduciam cohibente, nunquam potuimus edoceri, nunc opportunitate collationis, causæq; ipsius ordine prouocati, sciscitari fiducialiter audeamus. Si igitur eo tempore, quo accedi oportet ad 2 sacrosancta mysteria, senserimus nos somni illusione pollutos, præsumenda est, an vitanda illa salutaris escæ sacrosancta præceptio?

2 Vides sanctissimũ Eucharistiæ sacramentũ sacrosancta mysteria, & salutarẽ escã appellari?

RESPONSIO, QVANDO REATVM CONTRAHAT HAEC PASSIO DORMIENTIS.

CAP. V.

THEONAS. Omni quidem industria, quantum in nobis est, studere debemus, vt immaculatam castimoniæ puritatem illo vel maximè tempore teneamus, quo venerandis assistere optamus altaribus, & vigilantissima circunspectione præcauendum est, ne carnis integritas præcedente tempore custodita, in ea præcipuè, in qua nos ad communionem salutaris conuiuij præparamus, nocte fraudetur. Verùm si hostis ille nequissimus, vt nobis cœlestis remedij subtrahat medicinam, custodiam sopitæ mẽtis illuserit, ita dũtaxat, vt, nullo reprehensibili interueniẽte pruritu, nullo contaminetur oblectationis assensu, sed egestionem aut naturali necessitate profusam, aut certè impugnatione diaboli absq; sensu voluptatis elicitam, ad impedimentum nostræ sanctificationis obtenderit, possumus, & debemus ad gratiam salutaris cibi confidẽter accedere. Sin verò nostro vitio hæc fuerit egesta concretio, conueniẽtes cõscientiam nostram, illud Apostolicum formidemus: Qui manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Probet autẽ seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non discernens corpus Domini, idest nequaquam illum cœlestem cibum à communium escarum vilitate secernens, nec talem esse dijudicans, quem non nisi pura liceat mente, vel carne præsumere. Deniq; infert: Ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi: spiritales scilicet infirmitates, & mortes ex hac specialiter dicens præsumptione generari. Multi enim, qui cum illicita vsurpatione præsumunt, infirmantur fide, & imbecilli sunt mente, passionum scilicet langoribus inuoluti, & dormiunt somno peccati, ab hoc

ſopore letali nequaquam ſalutari ſolicitudine reſurgentes. Deinde ſequitur: Quòd ſi noſmetipſos dijudicaremus, non vtiq; iudicaremur: hoc eſt, ſi noſmetipſos perceptione ſacramentorũ, quotieſcunq; peccati vulnere præuenimur, iudicaremus indignos, impenderemus vtiq; ſtudiũ, vt per pœnitudinis emendationem ad ea dignè poſſemus accedere, & non tanquam indigni ſeueriſſimis infirmitatum flagris caſtigaremur à Domino, vt vel ſic compuncti, ad remedia noſtrorum vulnerum recurramus, ne digni præſenti ſeculi breuiſſima correptione non habiti, in futuro ſimul cum huius mundi peccatoribus condemnemur. Quod etiam in Leuitico euidenti denunciatione præcipitur: Omnis mundus manducabit carnes; & anima quæcunq; comederit de carnibus ſacrificij ſalutaris, quod eſt Domini, in qua eſt immunditia, peribit coram Domino. In Deuteronomio quoq; à ſpiritalibus caſtris immundus ſimiliter myſticè ſegregatur. Si fuerit, inquit, inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, & non reuertetur priuſquàm ad veſperam abluatur aqua, & poſt Solis occaſum regredietur in caſtra.

QVÒD NONNVNQVAM ETIAM INIMICI FACTIONE HAEC CONTINGAT ILLVSIO. CAP. VI.

VERVM vt manifeſtiùs approbetur, quòd etiam inimici factione nonnunquam hæc eliciatur impuritas, nouimus fratrem, qui cùm caſtimoniam cordis, & corporis, ſumma circunſpectione, atq; humilitate promeritam iugiter poſſideret, ac nequaquam nocturnis ludificationibus tentaretur, quoties tamen ſe ad percipiendam communionem Dominicam præparaſſet, immundo fluxu dormiens fœdabatur. Qui cùm multo ſe tempore à ſacroſanctis myſterijs trepidus abſtineret, tandem hanc ad ſeniores detulit quæſtionem, remedium impugnationis, ac doloris ſui medicabili eorum conſilio cõſecuturum ſe eſſe confidens. Sed cùm primam cauſam morbi huius ſpiritalium medicorum doctrina diſcuteret, quæ ſolet ex abundanti ciborum præſumptione deſcendere, eamq; memorato fratri deprehenderent non ineſſe, atq; hanc illuſionẽ nequaquam vitio ſaturitatis conſtaret emergere, eo quòd fratris nota diſtrictio vel in ſolẽnibus diebus, quibus illa pollutio cõtingebat, hoc illos nõ pateretur opinari, ad ſecundam huius valetudinis cauſam illico tranſtulerunt inquiſitionis indaginem, diſcutientes ne animæ forſitan culpa caro exhauſta ieiunio impuris illuſionibus vrgeretur, quibus etiã diſtrictiſſimi viri, cùm paululum elati de ſui corporis fuerint puritate, per ſuperbiæ vitium polluuntur, quòd ſcilicet donum præcipuum Dei, ideſt corporis caſtitatem, humanis ſe viribus obtinuiſſe crediderint. Interrogatus igitur vtrum induſtriam ſuam ita capacem huius crederet eſſe virtutis, vt ope diuini non egeret auxilij, ſumma hunc impium ſenſum execratione deteſtans, cùm ſe humiliter aſtruxiſſet ne cæteris quidẽ diebus corporis puritatem retinere potuiſſe, niſi diuina in omnibus gratia fuiſſet adiutus, illi confeſtim ad cauſam tertiã recurrentes, occultas diabolicæ factionis inſidias peruiderunt, probãteſq; nec animæ culpam eſſe, nec carnis, ſacroſanctis

eum epulis debere misceri confidentissimè censuerunt, ne scilicet si in hac obstinatione durasset, versutis maligni hostis laqueis obligatus, sanctificationis, & corporis Christi particeps esse non posset, & per hanc fraudem medicina remedij salutaris in perpetuū fraudaretur. Quo facto ita omnis diabolicæ factionis scena detecta est, vt mox virtute Dominici corporis protegēte, illa præteritæ illusionis cōsuetudo cessaret. In quo inimici dolus euidēter apparuit, & exposita est pariter ac probata sententia seniorū, quæ plerunq; hunc impurissimū fluxū nec carnis, nec animæ vitio, sed aduersarij factiosa docuit ludificatione propelli. Vt ergo fallax imaginatio somniorum illectrix egestionis impuræ, vel in perpetuū, vel certè (vt secundùm humiliorem, siue communem statum dicam) certis mensibus ignoretur, post illam fidem, qua de Dei specialiter gratia puritatis donum iugiter sperare nos conuenit, escæ, potusq; est nimietas castiganda. Horum nanq; redundantia istiusmodi humores propensiùs gigni necesse est. Qui quoniam concreti non possunt non egeri, atq; ab ipsius naturæ lege propelli, sub occasione cuiuscunq; pruritus, atq; illusionis emergunt. Escarum verò satietate subtracta, consequens est illas quoq; immundas egestiones tardiùs generari. Et ita fit, vt quemadmodum fluxus earum, ita etiam illusio dormientes, vel rariùs, vel subtiliùs inquietet, quia non solùm egestio ex imaginatione, sed imaginatio ex egestionis nimietate descendit. Quapropter si volumus ab illusionum istarum illecebris liberari, omni virtute nobis est enitendum, primùm vt fornicationis passione deuicta (iuxta Apostolum beatum) non regnet peccatum in nostro mortali corpore ad obediendum concupiscentijs eius. Secundò, vt ipso quoq; illecebroso corporis motu sedato penitus, ac sopito, nequaquam exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato. Tertiò, vt interiore quoq; homine nostro ab illa libidinis titillatione omnimodis, ac medullitus mortificato, exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viuentes; & ita per hunc profectum peruenientes ad perpetuam quietem corporis nostri, exhibeamus etiam membra nostra non iam arma libidini, sed iustitiæ Deo. In qua nobis castimoniæ puritate fundatis, peccatum in nobis iam non dominabitur. Non enim sumus sub lege, quæ dum licita nuptiarum iura commendat, etiam illum, cuius ministerio opus illicitæ fornicationis expletur, in nostris medullis nutrit, ac reseruat ardorem, sed sub gratia, quæ dum incorruptionem virginitatis insinuat, etiam istum innoxium, ac simplicem corporis motum, & ipsius quoq; liciti coitus interimit voluptatem. Atq; ita cunctis impurissimæ colluuionis humoribus arefactis, egregij, ac laudabiles eunuchi, qui per Esaiam prædicantur, effecti, merebimur 3 illam, quæ promittitur eis, beatitudinem possidere. Hæc enim ait Dominus eunuchis: Si custodierint sabbata mea, & elegerint quæ volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs, & filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Qui sunt isti filij, & filiæ, quibus in tantum isti præferuntur eunuchi, vt etiam locum, ac nomen melius accepturi esse dicantur, nisi illi sancti, qui sub veteri testamento in coniugiorum copula permanentes, per obseruantiam mandatorum in adoptionem filiorum Dei non immeritò peruenerunt? Quod etiam nomen est illud, quod eis, velut præcipuum quiddam, vice remunerationis summæ promittitur, nisi hoc, quòd Christi vocabulo dicuntur esse censendi? De quo nomine & alibi idem Propheta; Et seruos suos, inquit, vocabit nomine alio, in quo qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo, Amen; & qui iurat in terra, iurabit in Deo, Amen. Et iterum, Et vocabitur, inquit, tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Et quidem pro hac cordis, & corporis puritate, etiam illa præcipua, ac singulari beatitudine perfruentur, vt illud

3 Ecce quomodo per castitatis obseruātiam meremur æternā beatitudinē. Quod cum ex diuina pmissione, tū ex Spiritus sācti gratia ipsius castitatis collatrice, puenire sciendum est.

canticum iugiter canant, quod nemo alius sanctorum canere potest, nisi isti soli, qui sequuntur agnum quocunq; vadit. Virgines enim sunt, & cum mulieribus se non coinquinauerunt. Proinde si ad hanc sublimissimam virginum gloriam volumus peruenire, omni virtute incorruptionem mentis, ac spiritus excolamus, ne in illarum insipientium virginum numero collabamur, quibus idcirco non est reputata virginitas, quia à commixtione carnali immunes sese tantummodo seruauerunt, & ob hoc virgines quidem, sed fatuæ nuncupantur, quia deficiente in vasis eorum oleo puritatis internæ, claritas, ac splendor corporalis virginitatis extinguitur. Interioris enim copioso pabulo puritatis, subministrari necesse est etiam exteriori homini castitatem, eamq; iugiter ad perseuerantiam incorruptionis perpetuæ animari. Et ideo fatuæ illæ virgines gloriosum sponsi thalamum cum illis prudentibus non merentur intrare, quæ integrum spiritum suum, & animam, & corpus sine quærela in diem Domini nostri Iesu Christi cōseruauerunt. Illi nāq; sunt veri, & incorrupti virgines Christi, illi admirabiles, atq; egregij reputantur eunuchi, non qui metuunt, sed quibus non libet fornicari, nec qui impudicitiæ tantùm reprimunt frena, sed qui ipsam quoq; minimam mentis titillationem, & tenuissima libidinis incitamenta vicerunt, & eò vsq; extenuauerunt illum carnis (vt ita dixerim) sensum, vt non solùm ex commotione eius nulla oblectatione, sed ne exigua quidem titillatione tangantur.

QVOD NVNQVAM DIGNVM SE COMMVNIONE DOMINICA QVISPIAM DEBEAT IVDICARE.

CAP. VII.

TANTA autem cor nostrum humilitatis debemus vallare custodia, vt hanc definitionem perpetua sensuum stabilitate teneamus, nequaquam nos posse ad tantum purificationis meritum peruenire, vt licet hæc, quæ supra dixi, per Dei gratiam omnia fecerimus, dignos tamen nos cōmunione sacri corporis esse credamus. Primùm, quia cœlestis illius mannæ tanta maiestas est, vt nemo hac lutea carne circundatus, pro suo merito eius edulium, & non ex gratuita Domini largitate percipiat. Deinde quia nullus ita circunspectus in huius mundi potest esse conflictu, vt cum saltem rara, vel leuia peccatorum tela non feriant, quia impossibile est, vt non aut ignorantia, aut negligentia, aut vanitate, aut obreptione, aut cogitatione, aut necessitate, aut obliuione peccetur. Nam etsi ad tam præcelsum quis virtutum culmen ascenderit, vt Apostolicum illud non iactanter exclamet: Mihi autem pro minimo est, vt à vobis dijudicer, aut ab humano die, sed neq; meipsum iudico, nihil enim mihi conscius sum: sciat se tamen absq; peccato esse non posse. Neq; enim frustra idem Doctor adiunxit: Sed non in hoc iustificatus sum: idest

non si ego iustum me esse credidero, veram confestim iustitiæ gloriam possidebo, vel quia me conscientia mea nullius peccati reprehensione compungit, idcirco nullius sordis contagione fuscatus sum. Multa enim meam conscientiam latent, quæ cùm mihi sint incognita, vel obscura, Deo nota, atq; manifesta sunt. Ideoq; subijciens; Qui autem, inquit, me iudicat, Dominus est: idest ab illo solo, quem secreta cordium non latent, verum iudicij in me proferetur examen.

EX LIBRO SECVNDO COLLATIONVM PATRVM EIVSDEM IOANNIS CASSIANI, COLLATIONE VIGESIMAQVARTA DE MORTIFICATIONE.

QVOD HI POSSINT PARENTVM VICINIAM NON TIMERE, QVI ABBATIS APOLLO MORTIFICATIONEM POTVERINT AEMVLARI.

CAP. IX.

VT ad certum diſtrictionis examen veſtrarum virium quantitatem metiri congrua æſtimatione poſſitis, cuiuſdam vobis ſenis, ideſt Abbatis Apollo factum breuiter indicabo, vt ſi vos intimum veſtri cordis examen huius propoſito, atq; virtuti haud inferiores eſſe cenſuerit, abſq; iactura profectus veſtri, profeſſionisq; periculo, patriæ inhabitationem, ac parentum viciniam eligatis, certi quòd diſtrictionem humilitatis huius, quam vobis in hac prouincia non ſolùm voluntas, ſed etiam neceſſitas peregrinationis extorquet, propinquitatis affectus, aut locorum oblectatio non poſſit euincere. Ad hunc igitur, quem prædiximus, ſenem, cùm germanus ſuus intempeſta nocte veniſſet, implorans vt de monaſterio ſuo paulisper egreſſus, ad euellendum bouem, quem cœno paluſtri eminus inhærere flebiliter querebatur, ei eſſet auxilio, quia eum ſolus nequaquam poſſet eruere, Abbas Apollo pertinaciter obſecranti; Cur, ait, iuniorem fratrem noſtrum, quem præteriens propiorem me habueras, non rogaſti? Cùmq; ille eum mortem olim ſepulti fratris oblitum, & ex nimia continentiæ, ac ſolitudinis iugitate, velut impotem mentis exiſtimans reſpondiſſet: Quemadmodum poteram de ſepulcro eũ, qui ante annos quindecim obijt, inuocare? Abbas Apollo; Ignoras ergo, ait, me quoq; ante annos viginti huic mundo fuiſſe defunctum, nullaq; iam poſſe de huius cellæ ſepulchro, quæ ad præſentis vitæ pertineant ſtatum, tibi

tibi conferre solatia, quem intantum Christus ab intentione mortificationis arreptæ, vel modicum ad extrahendum bouem tuum non patitur relaxari, vt ne breuissimi quidem momenti inducias pro patris indulserit sepultura, quæ multò vtiq; celeriùs, honestiùs, religiosiùs fuerat exhibenda? Rimamini itaq; nūc arcana pectoris vestri, prudenterq; conijcite, an talē etiam vos iuxta parentes vestros districtionem mentis retenta re possitis. Cùmq; vos in hac animi mortificatione consimiles eidem senseritis, tum demum scitote parentum, fratrūq; viciniam vobis quoq; similiter noxiam non futuram; vt scilicet eis quamuis in proximo constitutis, velut mortuos vos esse credatis, ita vt nec illos vestris foueri solatijs, nec vos illorum sinatis obsequijs relaxari.

INTERROGATIO, AN OBSIT MONACHO, SI A' PARENTIBVS SIBI NECESSARIA SVGGERANTVR.

CAP. X.

GERMANVS. Super hoc planè iam nullum ambiguitati locum vlteriùs reliquisti. Certi enim sumus tam præsentis huius habitus vilitatem, quàm quotidiana hæc nudipedalia in illorum vicinia nullatenus exercere nos posse, sed ne labore quidem illic simili ea, quæ sunt ad victum necessaria, prouisuros, sicut hîc etiam ipsam quotidie aquam ceruicibus nostris ex tribus millibus exhibere compellimur; nec nostra enim, nec illorum verecūdia hæc nos coram illis agere omnino patietur. Verùm quid proposito nostro oberit, si illis subministrantibus vniuersa, nos solicitudine parandi victus penitus absoluti, lectioni tantùm, & orationi operam dederimus, vt isto, quo nunc distrahimur, labore sublato, spiritalibus tantùm studijs intentiùs excubemus?

RESPONSIO QVID SANCTVS ANTONIVS SVPER HOC PRONVNCIAVERIT.

CAP. XI.

ABRAHAM. Non meam contra hoc vobis, sed beati Antonij sententiam proferam, qua ille ita cuiusdam fratris hoc, quo dicitis, tepore torpentis segniciem confutauit, vt etiam nodum vestræ propositionis absciderit. Nam cùm ad prædictum virum quidam (vt dixi) veniens, anachoreticam disciplinam minimè diceret admirandam, maioris pronuncians esse virtutis, si eas, quæ sunt perfectionis, potiùs inter homines quispiam, quàm in eremo positus exerceret, beatus Antonius, vbi'nam ipse consisteret, percontatur. Cùm'q; ille se iuxta parentes suos habitare dixisset, & eorum præbitione ab omni cura, & solicitudine diurni operis absolutum, lectioni tantùm, & orationi absq; vlla distentione spiritus indesinenter gloriaretur insistere, rursum beatus Antonius; Dic, inquit, fili, an in eorum damnis, vel aduersis casibus contristeris, pari'q; etiam modo super eorum prosperitate congaudeas. Ille vtriusq; rei participē se esse confessus est. Cui senex; Noueris te, inquit, etiam in futuro seculo eorum sorte censendum, cum quibus in hac vita ob lucri, detrimenti'ue consortiū, vel gaudio, vel mœrore concuteris. Nec hac contentus sententia beatus Antonius, maiorem insuper campum disputationis ingressus est; Hæc, inquiens, conuersatio, atq; hic tepidissimus status, nō hoc solo, quo dixi, te feriunt detrimento (licet id nunc ipse non sentias, dicens quodammodo secūdùm illam Prouerbiorum parabolam: Feriunt me, sed non dolui; & deleuerunt me, ego autem nesciui: vel illud, quod dicitur in Propheta: Et comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit: quòd scilicet diebus singulis mentem tuam pro casuum varietate mutantes indesinenter ad terrena demergunt) verumetiam fructu manuum [1] tuarum, & iusta laboris proprij mercede defraudant, non permittentes te horum præbitione suffultum, secundùm beati Apostoli regulam, quotidianum tibi victum tuis manibus præparare, quem ille vltima Ephesiorum Ecclesiæ principibus præcepta promulgans, se etiam sanctis Euangelicæ prædicationis studijs occupatum, non solùm sibi, verum etiam his, qui erant erga ministerium suum necessarijs obsequijs præpediti, præbuisse memorat, dicens: Ipsi scitis, quoniam ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ. Quod tamen vt se fecisse pro forma nostræ vtilitatis ostēderet, alibi ait: Non otiosi fuimus inter vos, neq; gratis panem ab aliquo manducauimus, sed in labore, & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrū grauaremus, non quia non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos daremus formam vobis ad imitandum nos.

1 Opus manuum in monachis magnifaciebat beatus pater Antonius.

DE VTILITATE OPERATIONIS, ET OTII DETRIMENTO.

CAP. XII.

ET ideo cùm etiam nobis parentum præsidia non deessent, tamen hanc cunctis opibus prætulimus nuditatem, & quotidiana corporis alimenta nostris maluimus sudoribus præparare, quàm secura parentum præbitione fulciri, laboriosissimæ huic penuriæ illam, quam prædicas, otiosam scripturarum meditationem, atq; infructuosam lectionis instantiam postponentes. Quam proculdubio libentissimè sectaremur, si hoc esset vtilius, vel exēplis suis Apostolica tradidisset auctoritas, vel instituta seniorum salubriter præfinissent. Noueris autem te etiam ex hoc, non leuiori, quàm quod supra diximus, affici detrimento, quia cùm sis sani corporis, ac robusti, stipe sustentaris aliena, quæ iustè solis est debilibus attributa. Nam vtiq; omne hominum genus, excepto illo tantùm genere monachorum, quod, secundùm præceptum Apostoli, quotidianis manuum suarum laboribus viuit, agapem alienæ operationis expectat. Vnde non solùm eos, qui semetipsos vel parentum facultatibus, vel famulorum laboribus, vel fundorum suorum fructibus sustentari gloriantur, sed ipsos etiam Reges mundi huius agape certum est sustentari. Hoc nanque maiorum nostrorum definitio habet, quicquid ad necessitatem quotidiani victus insumitur, quod opere manuum nostrarum effectum, partumq; non fuerit, ad agapem pertinere, secundùm Apostolum, qui otiosis penitus interdicens opem largitatis alienæ; Qui, inquit, non operatur, nec manducet. His beatus Antonius aduersus quendam vsus verbis, etiam nos magisterij sui informauit exemplo, vt parentum perniciosissima blandimenta, & omnium, qui victus necessaria subministrant, agapē, insuper etiam omnem habitationis gratiam deuitemus, squalentesq; naturali amaritudine arenas, ac perustas salsa inundatione regiones, nullíq; ob id ipsum hominum iuri, dominioq; subiectas, cunctis mundi huius opibus præponamus; vt non solùm nequitias hominum obtentu inuiæ solitudinis declinemus, sed etiam ne nos ad qualiscunq; culturæ distentionem vberis soli natura solicitet, per quā mens ab illa principali obseruatione cordis distracta, spiritalibus studijs redderetur effœta.

PARABOLA DE TONSORIS MERCEDE PROLATA AD ILLVSIONES DIABOLI COGNOSCENDAS.

CAP. XIII.

NAM quod alios saluare vos posse confiditis, & spe maioris lucri ad reuisendam patriam festinatis, audite etiam super hoc quandam Abbatis Macharij parabolam, iucundissimè, atq; aptissimè figuratam, quā & ille cuidam similibus desiderijs æstuanti, medicinam opportunissimæ narrationis ingessit. Erat, inquit, in ciuitate quadam peritissimus tonsor, qui denarijs ternis vnumquenq; detondens, tenuem, vilemq; mercedem sui operis acquirendo, ex hac eadem quantitate necessaria victus quotidie comparabat, cæterumq; denarios, expleta omni corporis cura, marsupio suo diebus singulis inferebat. Sed cùm indesinenter hunc conderet quæstum, audiuit in quadam longè posita ciuitate, singulorum solidorum singulos homines tonsori præbere mercedem. Quo ille comperto; Quandiu ero, inquit, hac mendicitate contētus, vt trium denariorum stipem cum labore conquiram, cùm possim illò pergens ingenti solidorum quæstu diuitias congregare? Itaq; sumens artis suæ protinus instrumenta, expensis in itinere omnibus, quæ hîc multo tempore collecta seruauerat, ad vrbem illam quæstuosissimam cum summo labore peruenit. Vbi cùm ea, qua ingressus est, die, secundùm id, quod compererat, ab vnoquoq; mercedem sui operis recepisset, ad vesperam se videns grandem solidorum numerum conquisisse, ad macellum lætus accedit, escas refectioni suæ necessarias coëmpturus. Quas cùm cœpisset magno solidorum pretio comparare, expensis in exiguo victu vniuersis, quos acquisierat, solidis, nec vnius quidem denarij intulit lucrum. Cùm itaq; singulis diebus acquisitionem suam vidisset insumi, vt nō solùm nihil reponere, sed vix ipsam quotidianæ substantiæ necessitatem possèt explere, apud semetipsum recogitans; Reuertar, inquit, ad ciuitatem meam, illumq; repetam tenuissimum quæstum, ex quo mihi, expleta omni corporis cura, quod ad sustentationem senectutis accresceret, quotidiana exuberantia conferebatur. Quod quamuis paruum videretur, & tenue, non mediocrem tamen summam iugi pariebat augmento. Quæstuosior quippè mihi fuit ille nummorum, quàm iste solidorum imaginarius quæstus, ex quo non solùm nihil exuberat, quod recondam, sed etiam vix ipsa quotidiani victus necessitas sustinetur. Et idcirco rectiùs nobis est, hunc solitudinis huius tenuissimum fructum indirupta iugitate sectari, quem nullæ seculares curæ, nullæ mundanæ distentiones, nulla cenodoxiæ, ac vanitatis arrodat elatio, nullæ solicitudines diurnæ necessitatis imminuant (Melius est enim modicum iusto super diuitias peccatorum multas) quàm affectare lucra illa maiora, quæ etiam si parata fuerint quæstuosissima conuersione multorum, necessitate tamen mundanæ conuersationis, & quotidianis distentionum diminutionibus absumentur. Melior nanq; est, secundùm sententiam Salomonis, pugillus vnus cum requie, quàm duo pugilli cum labore, & præsumptione spiritus. Quibus illusionibus, atq; dispendijs omnes admodùm infirmos necesse est implicari, qui cùm etiam de sua salute sint dubij, ipsiq; adhuc magisterio, atq; institutione egeant aliena, ad conuertendos alios, & regendos diabolicis illusionibus instigantur. Qui etiam si potuerint lucri aliquid ex quorundam conuersione conquirere, impatientia tamē sua, atq;

inconditis moribus, quicquid acquisierint, profligabunt. Illud nanq; eis, quod Aggæus Propheta describit, eueniet: Et qui mercedes cōgregat, misit eas in sacculum pertusum. Verè enim lucra sua in pertusum sacculum condit, qui quicquid per aliorum conuersionem videtur acquirere, intemperantia cordis sui, & quotidiana animi distentione dispergit. Itaq; fiet, vt dum vberiora lucra per aliorum credunt institutionem parare se posse, etiam sua correctione priuentur. Sunt enim qui se diuites ferunt, nihil habentes; & sunt qui se humiliant in multis diuitijs; & melior est vir in ignobilitate seruiens sibi, quàm qui dignitatem sibi acquirit, & indiget pane.

QVOMODO EVANGELISTA IOANNES VTILITATEM REMISSIONIS OSTENDISSE DICATVR.

CAP. XXI.

FERTVR beatissimus Euangelista Ioannes, cùm perdicem manibus molliter demulceret, quendam ad se habitu venatorio venientem subitò conspexisse. Qui miratus quòd vir tantæ opinionis, ac famæ, ad tam parua, & humilia se oblectamenta demitteret; Tu'ne es, inquit, ille Ioānes, cuius fama insignis, atq; celeberrima, me quoq; summo desiderio tuæ agnitionis illexit? Cur ergo oblectamentis tam vilibus occuparis? Cui beatus Ioannes: Quid est, quod manu tua gestas? At ille; Arcus, inquit. Et cur, ait, beatus Ioannes, non eum tensum vbiq; semper circunfers? Cui ille respōdit: Non cōuenit, ne iugi curuamine rigoris fortitudo laxata mollescat, ac depereat, & cùm oportuerit vt fortiora in aliquam feram spicula dirigantur, rigore per nimietatem continuæ intensionis amisso, violentior ictus non possit emitti. Nec nostri ergo, inquit beatus Ioannes, animi te offendat, ò iuuenis, tam parua hæc, breuis'q; laxatio, quæ nisi remissione quadam rigorem intentionis suæ interdum releuet, ac relaxet, irremisso vigore lentescens, virtuti spiritus, cùm necessitas poscit, obsecundare non poterit.

OCTAVI
TOMI
PARS
TERTIA.

DIVI GREGORII TVRONENSIS ARCHIEPISCOPI VITAE PATRVM.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS CANDIDO LECTORI.

LIBELLVS, qui ſequitur, vitas ſanctorum Patrum continet, quas recolendæ memoriæ Gregorius Turonenſis rudiuſculo quidē ſtylo, at Christiana pietate ſatis expolito, vt illius viri mos eſt, conſcripſit. Et mirаberis ſanè, benigne lector, quomodo liber hic ad manus meas peruenerit, eram enim ex multo tempore cupiens videre eum, ſed nunquam id mihi in Italia datum eſt. Nuper igitur cùm Vilnæ eſſem, quæ prouinciæ Lithuaniæ vltra regnum Poloniæ conſtitutæ ciuitas primaria eſt, apud Sereniſſimum Sigiſmundum Auguſtum Poloniæ Regem, Apoſtolicum Nuncium agens, quidam ex meis familiaribus mihi dixit, venales eſſe quoſdam in foro libros typis excuſos, inter quos & iſte erat, & alter eiuſdem beati patris in gloriam confeſſorum æditus, necnon & tertius Gallicarum hiſtoriarum Tomum continens; qui ſtatim vt empti per meos fuerunt, magnam mihi certè voluptatem attulerunt. Verùm ex his hunc primo loco euulgamus, reliquos duos in ſequentibus habebis. Sicut ergo beati huius viri libros alios, quos in præcedentibus noſtris voluminibus propoſuimus, benignè legiſti, ita & hunc eadem

animi iucunditate legere non graueris. Videbis enim nobilissimum Galliarum regnum, sicut in bellicis rebus exercitatissimos, & in disciplinis liberalibus eminentissimos, ita etiam sanctitate eximia conspicuos quamplurimos viros protulisse, vt vera sit Petri Apostolorum principis in Actibus Apostolorum sententia: In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Vale.

INCIPIT PRAEFATIO DIVI GREGORII TVRONENSIS ARCHIEPISCOPI IN LIBRVM SVVM DE VITA PATRVM.

STATVERAM quidem illa tantùm ſcribere, quæ ad ſepulchra beatiſſimorum martyrum, confeſſorumq́; diuinitus geſta ſunt; ſed quoniam quædam de ijs nuper reperi, quos beatæ conuerſationis meritum euexit ad cœlum, quorumq́; vitæ tramitem certis relationibus cognitum Eccleſiā ædificaturū putaui, dicere aliqua ex illis, opportunitate cogēte, non differo; quia ſanctorum vita non modò eorum pandit propoſitum, verumetiam auditorum animos incitat ad profectum. Cæterùm quæritur à quibuſdam, vtrum Vita ſanctorum, an Vitæ dicere debeamus. Aulus Gellius autem, & complures alij Grāmaticorum, Vitas dicere voluerunt. Nam Plinius auctor in tertio artis Grammaticæ libro ait: Vitas antiqui cuiuſcunq; noſtrum dixerunt; ſed Grammatici pluralem non putant habere Vitam. Vnde manifeſtum eſt, rectiùs dici Vitam patrum, quàm Vitas; quia cùm ſit diuerſitas meritorum, virtutumq́;, vna tamen omnes vita corporis alit in mundo. Et ſcripſi, fateor, in inferiore confeſſorum libro aliqua de quorundam vita, quæ in corpore operati ſunt, breuiora. Idcirco cùm de virtute ingentia cenſeantur, parua tamen reducuntur in ſcriptis. Prolixiora verò in hoc, quem de vita ſanctorum vocitare voluimus, libro, imperiti, idiotæq; præſumimus propalare, orātes Dominum, vt dignetur dare verbum in ore noſtro, qui ora mutorum ad vſus priſtinos ſæpiùs reſerauit, vt auditoribus, lectoribusq́; ſalutaria, & ſanctis Patribus digna, labia mea referant, & quæ in ſanctis præcipit ſcribi, reputet ea ſuis in laudibus declamari.

VITA SANCTI LVPICINI, ET ROMANI ABBATVM.

SERIES Euangelicæ admonet diſciplinæ, vt domeſticæ largitionis pecunia numularijs fœnerata, cum digno multiplicationis fructu, diſpenſante Domino, reſtauretur; nec altis defoſſa foueis recondatur ad detrimẽtum, ſed rationabili diſpenſatione porrecta, æternæ vitæ creſcat ad lucrum, vt incipiens retributionis Dominus quæ commodauit inquirere, cum vſuris receptis fœnerationis ſuæ duplici ſatisfactione talentis, dicat: Euge, ſerue bone, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. Prædeſtinatorum eſt enim iſta cum Dei ope perficere, qui ab ipſis incunabulorum vagitibus, vt ſæpè de multis legitur, Dominum ſcire meruerunt, cognitoq; eo, nunquam ab eius præceptionibus receſſerunt, neq; poſt baptiſmi ſacramentum niueam illam, pollentemq; regenerationis ſtolam impudicis actibus polluerunt; qui meritò ſequuntur Agnum quocunq; ierit; quosq; ipſius Agni candor egregius lilijs decoris nullo tentationis æſtu marcentibus coronauit. His deniq; ſertis dextera inclytæ dominationis extenta inchoantes prouocat, vincentes adiuuat, victores adornat, quos nominis ſui titulo præſignatos, de terrenis gemitibus eleuans, in cœlorum euehit gaudia glorioſos. De quorum niueo electionis numero & illos eſſe non ambigo, qui Lorenſis eremi opaca luſtrantes, non modò Dei templum effici meruerunt, verumetiam in multis mentibus Spiritusſancti gratia tabernacula parauerunt, ideſt Lupicinus, Romanusq; germanus eius.

Igitur Lupicinus ab exordio ætatis ſuæ Deum toto requirens corde, literisq; inſtitutus, cùm ad legitimam tranſiſſet ætatem, genitore cogente, cùm animi non præberet aſſenſum, ſponſali vinculo nectitur. Romanus verò adhuc adoleſcentior & ipſe ad Dei opus animum extendere cupiens, nuptias refutauit. Parentibus verò relinquentibus ſeculum, communi conſenſu eremum petunt, & accedentes ſimul inter illa Lorenſis deſerti ſecreta, quæ inter Burgundiam, Alemaniamq; ſita Aueniticæ adiacent ciuitati, tabernacula figunt, proſtratiq; ſolo Dominum diebus ſingulis cum pſalterij modulamine deprecantur, victum de radicibus 1 quærentes herbarum. Sed quoniam liuor illius, qui de cœlo delapſus eſt, ſemper inſidias humano generi conſueuit intendere, contra hos Dei ſeruos armatur, hosq; per miniſtros ſuos à cœpto itinere nititur reuocare. Nam lapidibus vrgere eos dæmones per dies ſingulos non deſinebant. Et quotieſcunq; genua ad orandum 2 Dominum deflexiſſent, ſtatim imber lapidum ſuper eoſdem, iacientibus dæmonijs, decidebat; ita vt ſæpè vulnerati immenſis dolorum cruciatibus torquerentur. Interea ætas adhuc immatura cœpit iniurias quotidiani hoſtis metuere, nec paſſa diutius ſufferre dolores, relinquens eremum ad propria ire deliberat. Sed quid inuidia non cogat inimici? Verùm

1 Vide victus auſteritatem, nempe ex radicibus herbarum.

2 Ecce oratio cum genuũ proſtratione.

vbi relinquentes hoc habitaculum, quod expetierant, ad villas propinquiores sunt regressi, domum cuiusdam pauperis ingrediuntur. Percontatur mulier, de quo itinere milites Christi venirent. Respondent non sine confusione, se reliquisse eremum, & quæ eos causa à cœpto distulerit opere per ordinem pandunt. At illa ait: Oportuerat vos, ô viri Dei, contra insidias Diaboli viriliter dimicare, nec formidare eius inimicitias, qui sæpiùs ab amicis Dei superatus occubuit. Aemulus est enim sanctitati, dum metuit, ne vnde ille perfidia vilis corruit, genus humanum fide nobilitatum ascendat. At illi compuncti corde, & seorsum discreti à muliere, dixerunt: Væ nobis, quia peccauimus 3 in Deum, dimittendo propositum nostrum. Ecce nunc à muliere arguimur pro ignauia. Et qualis nobis in posterum erit vita, si ea, vnde æstu inimici expulsi fuimus, non repetamus? Tunc armati vexillo Crucis, sumptis in manu bacillis, regressi sunt ad eremum. Quibus venientibus, iterum eos insidiæ dæmonis lapidibus cœperunt vrgere, sed persistentes in oratione obtinuerunt à Domini misericordia, vt remota tentatione, liberi in illo diuini cultus famulatu, expeditiq; perseuerarent.

2 Aduertis peccatum esse, quando monachus institutum suum deserit?

His deniq; in oratione persistentibus, cœperunt ad eos turbæ fratrum hinc & inde confluere, & audire verbum prædicationis ab eis. Cùmq; iam beati eremitæ populis (vt diximus) publicati fuissent, fecerunt sibi monasterium, quod Condatiscone vocitari voluerunt. In quo succisis syluis, & in plana redactis, de laboribus manuum 4 propriarum victum quærebant. Tantusq; feruor de Dei amore proximos locorum accenderat, vt congregata ad officium Dei multitudo simul habitare non posset. Fecerunt itaq; aliud monasterium in quo felicis aluearis examen instituerunt. Sed & hoc deinceps cum Dei adiutorio ampliato, tertium intra Alemaniæ terminum monasterium locauerunt. Ibantq; vicissim hi duo patres visitantes filios, quos diuinis imbuerant disciplinis, prædicantes in singulis monasterijs ea, quæ ad institutionem animæ pertinebant. Lupicinus tamen Abbatis super eos obtinuit monarchiam. Erat autem valde sobrius, & cibo, potuq; abstinens, ita vt plerunq; tertia 5 tantùm die reficeretur. Cùm verò eum, sicut corporis humani deposcit necessitas, sitis arriperet, vas cum aqua exhiberi faciebat, in qua manus immersas diutius retinebat. Mirum dictu, ita absorbebat caro eius aquã appositam, vt putares eam per os eius assumi; & sic ardor sitis extinguebatur. Erat autem seuerus valde in districtione fratrum, nec quenquam non modò peruersè non agere, verumetiam nec loqui sinebat. Mulierum 6 quoq; vel colloquia, vel occursus valde vitabat. Romanus ita erat simplex, vt nihil de his penitus ad animum duceret, sed omnibus tam viris, quàm mulieribus æqualiter flagitatam benedictionem, diuinitatis nomine inuocato, tribueret. Lupicinus igitur Abbas cùm minus haberet, vnde tantam sustineret congregationem, reuelauit ei Deus locum in eremo, in quo antiquitus thesauri reconditi fuerant. Ad quem locum accedens solus, aurum, argentumq;, quantum leuare poterat, monasterio inferebat; & exinde coëmpto cibo reficiebat fratrum multitudines, quos ad Dei officium congregauerat; sicq; faciebat per singulos annos. Nulli tamen fratrum patefecit locum, quem ei Dominus dignatus est reuelare.

4 Multi ex antiquis monachis laboribus manuũ victum quærebant.

5 Nota miram Sãcti viri abstinentiam.

6 Mulierum quoque vel colloqa, vel occursus vitabat. Hoc non faciunt nostri temporis hæretici.

Factum est autem, vt quodam tempore visitaret fratres, quos in illis Alemaniæ regionibus diximus congregatos, & accedens meridie, cùm adhuc fratres in agro essent, ingressus est domum, in qua cibi coquebantur ad reficiendum, viditq; diuersorum ferculorum apparatum magnum, ac piscium multitudinem aggregatam, dixitq; in corde suo: Non est dignum, vt monachi, quorum vita solitaria est, tã ineptis 7 vtãtur sumptibus. Et statim iussit præparari æneũ magnũ; cùmq; locatus super ignẽ feruere cœpisset, posuit in eo cunctos simul quos parauerãt cibos, tã pisces, q̃ olera, siue legumina, vel quicq̃d ad comedẽdũ destinatũ

7 Vides monachos nõ debere exquisitis vti cibis, & paratu dif ficilibus?

fuerat, dixitq; De his pultibus nunc reficiantur fratres, non delicijs vacent, quæ eos à diuino impediant opere. Quod illi cognoscentes valde molestè tulerunt. Tunc duodecim viri, habito consilio, iracundia inflammati reliquerunt locum, & abierunt per deserta vagantes, & ea quæ erant seculi delectabilia inquirentes. Reuelatumq; est statim per visum Romano, nec ei voluit diuina miseratio tem actã occultare. Regresso igitur Abbati ad monasteriũ dicit; Si sic futurum erat, vt ad dispersionem fratrum abires, vtinam nec accessisses ad eos. Cui ille; Noli, inquit, molestè ferre, frater dilectissime, quia ea acta sunt. Nam scias purgati esse aream Domini, & triticum tantùm in horreo positum, paleas autem esse reiectas foras. Et ille: Vtinam nullus abscessisset ex eis; sed nunc indica mihi, quæso, quot exinde abierunt. Qui respondit: Duodecim viri cothurnosi, atq; elati, in quibus Deus non habitat. Tunc Romanus cum lachrymis ait: Credo in illo diuinæ miserationis respectu, quia nec illos separabit a thesauro suo, sed congregabit, & lucri eos faciet, pro quibus pati dignatus est. Et facta pro his oratione, 8 obtinuit, vt reuerterentur ad gratiam omnipotentis Dei. Dominus enim compungi fecit corda eorum, & agentes pœnitentiam pro excessu suo, congregauerunt singuli congregationes suas, & fecerũt sibi monasteria, quæ vsq; hodie in Dei laudibus perseuerant. Romanus autem persistebat in simplicitate, & operibus bonis, visitans infirmos, & saluans eos oratione sua.

8 Ecce quanta orationis virtus.

Factum est autem quodam tempore dum iter ageret ad visitandos fratres, vt occupante noctis crepusculo ad hospitiolum diuerteret leprosorũ. Erant autem nouem viri. Susceptusq; ab eis statim plenus charitate Dei iussit aquam calidam fieri, atq; omnium pedes manu propria lauit, lectulumq; spatiosum fieri præcepit, vt omnes in vno stratu requiescerent, non abhorrens luridæ maculam lepræ. Quod cùm factũ fuisset, obdormiẽtibus leprosis, hic inter decantationes 9 psalmorum vigilans, extendit manum suam, & tetigit latus vnius infirmi, qui statim mundatus est. Tactuq; salubri iterum tetigit alium, & ipse protinus est mundatus. Cùmq; se sensissent redditos sanitati, tetigit vnusquisq; proximum suum, vt scilicet expergefacti rogarent sanctum pro emundatione sua. Sed cùm tacti ad inuicem fuissent, & ipsi mundati sunt. Manè autem facto, aspiciens omnes nitente cute effulgere, gratias agens Deo, & vale dicens, ac singulorum oscula libans abscessit, mandans eis, vt semper ea, quæ Dei erant, & retinerent pectore, & operibus exercerent.

9 Vides nocturnas Psalmorum decantationes antiquis monachis fuisse in vsu?

Lupicinus autem iam senex factus accessit ad Chilpericum Regem, qui tunc Burgundiæ præerat; audierat enim eum habitare apud vrbem Ianubam. Cuius cùm ingressus est portam, tremuit cathedra Regis, qui ea hora ad conuiuiũ residebat, exterritusq; ait suis: Terræmotus factus est. Responderunt qui aderãt, nihil se sensisse commotionis. Et ille: Occurrite quantocyus ad portam, ne fortè aliquis aduersari cupiens regno nostro adsit quasi nociturus nobis. Non enim sine causa hæc sella contremuit. Qui protinus concurrentes offenderunt senẽ in veste pellicea, & dixerunt Regi de eo. Qui ait: Ite, adducite eum in conspectu meo, vt intelligam cuius ordinis homo sit. Et statim adductus stetit coram Rege, sicut quondam Iacob coram Pharaone. Cui ille ait: Quis es, vel vnde venisti, aut quod est opus tuum, vel quid necessitatis habes, vt venias ad nos? Cui ille: Pater sum Dominicarum ouium, quas cùm Dominus spiritalibus cibis iugi administratione reficiat, corporalia eis interdum alimenta deficiunt. Ideo petimus potentiam vestram, vt ad victus, vestitusq; necessaria aliquid tribuatis. Rex verò hæc audiens ait: Accipite agros, vineasq;, de quibus possitis viuere, ac necessitates vestras explere. Qui respondit: Agros, & vineas non accipiemus, sed placeat potestati vestræ aliquid de fructibus delegare,

quia non decet monachos facultatibus mundanis extolli, sed in humilitate cordis Dei regnum, iustitiamq́; eius exquirere. At Rex cùm audisset hæc verba, dedit eis præceptionem, vt annis singulis trecentos modios tritici, eodemq́; numero mensuras vini accipiant, & centum aureos ad comparanda fratrum indumenta. Quod vsq; nunc à fisci ditionibus capere referuntur.

Post hæc autem cùm iam senes, prouectæq́; essent ætatis, Lupicinus Abbas scilicet,
& Romanus frater eius, ait Lupicinus germano suo: Dic mihi, frater, in 10
quonã monasterio vis tibi parari sepulchrum, vt simul quiescamus? Qui ait:
Non potest fieri, vt ego in monasterio sepulchrum habeam, à quo mulierum accessus arcetur. Nosti enim quòd mihi indigno, & non merenti Dominus Deus meus gratiam tribuit curationum, multiq́; per impositionem manus meæ, ac virtutem Crucis Dominicæ à diuersis languoribus sunt erepti. Erit autem concursus ad tumulum meũ, si ab hac luce migrauero. Ideóq́; eminus à monasterio in monte paruulo sepultus est; super cuius deinceps sepulchrum, magnum templum ædificatum est, in quod ingens frequentia populi diebus singulis accurrit. Multæ enim 10 virtutes ibi in Dei nomine nunc ostenduntur. Nam & cæci ibi lumen, & surdi auditũ, & paralytici gressum plerunq; recipiunt.

10 Virtutes, quæ ad sanctorũ sepulchra fiunt, splendorẽ sanctitatis vitæ eorum attestantur.

Lupicinus autem Abbas obiens, intra monasterij basilicam est sepultus, reliquitq́; Domino pecuniæ creditæ multiplicata talenta, idest beatas congregationes in eius laude deuotas.

R

VITA SANCTI ILLIDII ARVERNAE ECCLESIAE EPISCOPI.

INTER reliqua vitæ perpetuæ semina, quæ iecit cœlestis sator, ex illo diuinitatis fonte mentis incultæ aruum irrigans vel institutione, vel dogmate, in Euangelio ait: Omnis, qui non accipit Crucem suam, & sequitur me, non est me dignus: & alibi: Nisi granum frumenti cadens in terrā mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autē mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eā. Sed & ille nihilominus vas electionis beatus Paulus Apostolus dicit: Semper mortificationem Christi in corpore vestro circunferētes, vt & vita Iesu manifestetur in corpore vestro mortali. Ergo confessores Christi, quos tēpus persecutionis ad martyrium non lacessiuit, ipsi sibi persecutores effecti, modò vt digni Deo haberentur, & vt mortificatis membris soli Christo viuerent, diuersas abstinentiæ, 1 cruces adhibuerunt; de quo idem Apostolus dicit: Iā non viuo ego, viuit autem in me Christus: et alibi allegans illud Psalmi xliij: Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Aspiciebant enim per illos mentis internæ oculos, Dominum cœlorum descendisse ad terras, non obiectum ad humilitatem, sed humiliatum misericorditer ad mundi redemptionem. Aspicibant pendentem in patibulo nō Deitatis gloriam, sed assumpti corporis hostiam mundam, de qua Ioannes pauloante prædixerat: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata huius mundi. Habebant in se & clauorum affixionem, cùm à timore eius confixi, atq; à iudicijs diuinis exterriti, nihil indignum eius omnipotentiæ in corporis sui habitatione gerebant, iuxta illud, quod psalmo cviij scriptum est: Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui. Fulgebat in his & illud resurrectionis lumen insigne, quo Angelus refulsit, dum reuoluit lapidem monumenti, de quo Marci xvj: Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris coopertum stola candida, & obstupuerunt: quo & Iesus splenduit sub illa ostiorum obseratorum inclusione, cùm improuisus in medio Apostolici senatus astitit comitatu; quos eosdem idē Dominus verbis vitæ imbuens, cœlestem est euectus in arcem. Inter hos & beatus confessor Illidius ita hæc omnia in cordis sui tabernaculo collocauit, vt & ipse quoq; templum sancti Spiritus effici mereretur. De cuius vita aliqua scripturus, veniam peto à legentibus (non enim me artis Grammaticæ studium imbuit, neq; auctorum secularium polita lectio erudiuit; sed tantùm beati patris Auiti Aruerni Pontificis studium ad ecclesiastica solicitauit scripta) si non pro dignitate explicabo, quæ ipso prædicante audiui. De quo ea tantùm carpere potui, vt cognoscerem, Iesum Christum filium Dei ad salutem mundi venisse,

1 Sancti prisci carnis concupiscētiam abstinētiæ Crucibus mortificabant.

atq; amicos eius, qui accepta cruce austeræ obseruantiæ sponsum secuti sunt, dignis obsequijs honorare. Qua de re crudæ rusticitatis temeritatem ostendens, quæ de beato cognoui Illidio, illo, quo possum, proferam stylo.

Sanctus igitur Illidius cùm perfectæ vitæ sanctitate polleret, ac diuersarum in se gratiarum charismata, largiente Domino, cōgessisset, illud, quod adhuc sanctitatis culmini deerat, Deo inspirante, ac populo eligente, promeruit, vt sacerdos Aruernæ Ecclesiæ, & Dominicarum ouium pastor eligeretur. Cuius sanctitatis fama, dum per diuersos gratiarum euehitur ascensus, non solùm ipsos Aruerni territorij terminos, verumetiam vicinarum vrbium fines adiuit. Vnde factū est, vt hæc gloria Treuirici Imperatoris aures attingeret. Nam cùm eius filia à spiritu immundo correpta grauiter vexaretur, & non inueniretur à quo posset erui, beatū Illidium fama detexit; & dicto citius ab Imperatore directi pueri sanctum senem in antedicta repertum vrbe potestati Regiæ celeriter repræsentant. Quo venerabiliter excepto, pater de exitu infelicis conqueritur filiæ. Ille verò cōfisus in Domino in oratione prosternitur, nocte'q; cū sacris 2 hymnis, canticis'q; spiritalibus ducta, immissis in os puellæ digitis, nequam spiritum à corpore abegit obsessæ. Quod miraculū Imperator cernens, immensos auri, argenti'q; cumulos sancto offert Sacerdoti. Quod ille execrans, ac refutans, hoc obtinuit, vt Aruerna ciuitas, quæ tributa in specie triticea, ac vinaria dependebat, in auro dissolueret, quia cum graui labore penu inferebantur Imperiali. Sanctus verò (vt aiunt) impleto vitæ præsentis tempore, in ipso itineris curriculo migrauit ad Christum, à suis'q; delatus in vrbe sua sepultus est. Sed forsitan (vt plerunq; homines murmurare soliti sunt) quispiam garrulabit dicens: Non potest hic haberi inter sanctos pro vnius tantùm operatione miraculi; nam si perpenditur illud, quod Dominus ait in Euangelio: Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, non'ne in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutes'q; multas fecimus? Et respondebo eis dicens: Quia non noui vos: profectò intelligitur, quòd magis proficit ad laudem virtus egressa de tumulo, quàm ea, quæ quisquā viuens gessit in mundo, quia illa labem habere potuerunt per assidua mundanæ occupationis impedimenta, hæc verò omni labe ad liquidum caruerunt. Ergo quia illa, vt credimus, quæ sanctus Illidius ante hoc tempus operatus est, obliuioni data sunt, nec ad nostram notitiam peruenerunt, ea quæ proprijs inspeximus oculis, experti'q; sumus, vel quæ à fidelibus agnita cognouimus, declaremus.

2 Ecce oratio cū prostratione, & mirabilis eius effectus.

Tempore quo Gallus Episcopus Aruernam regebat Ecclesiam, horum scriptor in adolescentia degens grauiter ægrotabat, & hic ab eo plerunq; dilectione vnica visitabatur, eo quòd patruus eius esset. Erat autem valetudo cum nimia stomachi pituita, ac febre valida. Interea aduenit paruulo desiderium, & credo inspirante Deo, vt ad beati Illidij basilicam deportaretur. Illatus'q; manibus puerorum, ad eius tumulum 3 fusa oratione cum lachrymis, leuiorem se sensit esse, quàm venerat. Sed reuersus domum, iterum à febre corripitur. Quadam verò die cùm grauiùs agere cœpisset, cum'q; febris asperior solito aggrauaret, & vtrum euaderet, admodum dubitaretur, accedens genitrix eius ait ad eum: Mœstum hodie, dulcis nate, sum habitura diem, cùm te talis detineat febris. Cui ille; Niquil, inquit, prorsus, obsecro, contristeris, sed ad sepulchrum me remitte beati Illidij Pontificis; credo enim, firmiter fore, vt virtus eius, & tibi lætitiam, & mihi tribuat sospitatem. Tunc sancti deportatus ad tumulum, orationem fundit, spondens prostratus spō-

3 Vides quomodo ægrotus cōfugiēs ad sancti tumulū, effusa cū lachrymis oratione, primùm leuior habitus, postea & sanatus sit?

te, si eum Antistitis sui virtus ab hoc contagio liberaret, clericum 4 se futurũ, nec prorsus moraretur, si deprecatio obtineret effectum. Hæc effatus, sensit protinus discedere febrem, vocatoq; puero, domum se reportari deposcit. Cùmq; in recubitu, vbi tunc sui epulabãtur, fuisset illatus, erũpente è naribus sanguinis copia, febris simul, cruorq; defluxit. Quod meritis beati confessoris præstitum, habetur probatum. Sed & nuper venerandi Comitis seruus cùm in diuturna cæcitate resideret, celebratis vigilijs, sanus abscessit.

4 Nota votum sancto factũ sub conditione, quòd si sanaretur, clericus fieret.

De reliquijs verò eius hoc ipse præfatus scriptor, vt actum est, propria cõtemplatione prospexit. Dedicauerat oratorium intra domum Ecclesiasticam vrbis Turonicæ in primo sacerdotij sui anno, in quo cum reliquorum 5 sanctorum pignoribus huius Antistitis reliquias collocauit. Post multos verò dedicationis dies admonitus est ab Abbate, vt reliquias, quas in altari ipso locauerat, visitaret, ne ab humore noui ædificij humectatis aliquid in his putredinis insideret. Quas cùm requirens reperisset infectas, ablatas ex altari contra ignem siccare cœpit. Verùm vbi ligaturas illas singillatim resoluit, ventum est ad reliquias beati Illidij Episcopi. Quæ cùm contra ignem tenerentur, filum, quo ligatæ erant, quia erat valde prolixum, super ardentes decidit prunas, & tanquàm æneũ, aut ferreum, ab ardore ignis incanduit. Illo verò paruipendente quid de filo fieret, dummodò sanctæ reliquiæ siccarentur, æstimans ipsum iam in fauillã fuisse resolutum, comperit adhuc integrum, & incorruptum, quippè quod vinculum, & ligamen pauloante fuisset huius gloriosi Pontificis. Multa quidem & alia de hoc sancto miracula sunt relata, quæ scribere longum putaui, hæc æstimãs fidei perfectæ sufficere, quæ dicta sunt; quia cui pauca non sufficiunt, plura quoq; non proderunt. Nam ad hunc tumulum 6 cæci illuminantur, dæmones effugantur, surdi auditum, & claudi recipiunt gressum, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui credentibus repromisit à se petita sine ambiguitate largiri.

5 Nunquam fiunt Oratoriorum dedicationes sine sanctorũ reliquijs.

6 Miracula, quæ fiunt ad sancti tumulũ, innocentiam præcedentis eius vitæ demonstrant.

VITA

VITA SANCTI ABRAHAE ABBATIS.

NVLLI catholicorum eſſe occultum reor, quod Dominus ait in Euangelio: Amen dico vobis, ſi habueritis fidem integram, & non hæſitaueritis, ſi dixeritis huic monti: Transfer te: transferet ſe; & omnia quæcunq; petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & venient vobis. Ergo non eſt dubium, quin ſancti obtinere poſſint à Domino, quod petierint, quia in eis fides fundamine poſito nullis hæſitationum fluctibus vacillat. Pro qua fide non ſolùm intra patriæ terminum propriæ, dum cœleſtem vitam agere cupiunt, exules facti ſunt, ſed etiam transmarina, ac peregrina petierunt loca, vt ei, cui ſe deuouerant, plus placerent, ſicut nunc beatus Abraham Abbas, qui poſt multas tentationes ſeculi, fines eſt territorij ingreſſus Aruerni; qui non immeritò Abrahæ illi comparatur ſeni pro magnitudine fidei, cui quondam dixerat Deus: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & vade in terram, quam monſtrauero tibi: Reliquit autem hic non ſolùm terram propriam, ſed etiam illam veteris hominis actionem, & induit nouum hominem, qui ſecundùm Deum formatus eſt in iuſtitia, ſanctitate, & veritate. Ideoq; cùm ſe perfectum in Dei opere cerneret, non fuit dubius in fide petere, quod per vitam ſanctam confiſus eſt obtinere. Per quem opifex cœli, maris, ac terræ, parua quidem numero, ſed admiranda miracula operari dignatus eſt.

Igitur Abraham iſte ſuper Euphratis fluuij littus exortus eſt, vbi in Dei opere proficiens, ad viſitandos eremitas adire Aegypti ſolitudines concupiuit. Eò autem dum tenderet, à paganis comprehenſus, & multis pro Chriſti nomine affectus verberibus, in vincula conijcitur, in quibus per quinq; annos exultans, tandem Angelo ſoluente laxatur. Occidentalem quoq; plagam viſitare cupiens, Aruernos aduenit, ibiq; ad Baſilicam ſancti Cirici monaſterium collocauit. Erat autem miræ virtutis, fugator dæmonum, illuminatorq; cæcorum, aliorum quoq; morborum potentiſſimus curator. Igitur cùm feſtiuitas ſupradictæ baſilicæ aduenisset, Præpoſitum vocat, vt vaſa vino plena ad reficiendum populum, qui ſolennitati aderat, in atrio ex more componeret. Cauſatur monachus dicens: Ecce Epiſcopum cum duce, & ciuibus inuitaſti, & vix nobis ſuperſunt quatuor vini amphoræ. Vnde omnia iſta complebis? At ille; Aperite, inquit, mihi penũ. Quo aperto, ingreſſus eſt & fundens orationẽ, quaſi nouus Elias, eleuatis 1 ad cœlũ manibus, ac infuſis fletu luminibus, ait. Ne deficiat, quæſo, Domine, de hoc vaſculo vinum, donec cunctis miniſtretur in abundantia. Et irruente in ſe Spiritu ſancto, ait: Hæc dicit Dominus: Non deficiet vinum de vaſe, ſed omnibus petentibus affatim tribuetur, & abundabit. Quo dicto, vinũ ad verbum, & hilaritatem diſpenſationis illius cuncto populo in abundantia miniſtratum eſt, & ſuperfuit. Sed quia ſtrenuitas Præpoſiti priùs

1 Orat Sãctus eleuatis ad cœlũ manibus, & infuſis fletu luminibus, atq; ſic impetrat à Deo quod vult.

menſurauerat vaſculum quinquagenarium, & repererat quatuor palmorum mē ſuram, cernens quæ acta fuerant, in craſtino iterum menſurans tantum reperijt in vaſe, quantum in eo præcedente reliquerat die. Ex hoc ſancti virtus in populis declarata eſt. In ipſo verò monaſterio plenus dierum obijt, ibiq; cum honore ſepultus eſt. Erat autem eo tempore ſanctus Sidonius Epiſcopus, & Victorius Dux, qui ſuper ſeptem ciuitates principatum, Eoricho Rege indulgente, ſuſceperat. Huius verò ſancti Epitaphium beatus Sidonius ſcripſit, in quo aliqua de his, quæ locutus ſum, eſt præfatus. Ad huius autem beati Abrahæ ſepulchrum plerũq; frigoritici decubātes, medicinæ cœleſtis præſidio ſubleuantur.

VITA SANCTI QVINTIANI PRIMO' ROTENAE, DEINDE ARVERNAE CIVITATIS EPISCOPI.

OMNIS, qui se terrenæ materiæ corpus ferre cognoscit, cogitare debet, ne in his deuoluatur, quæ terrena, & carnis huius amica esse noscuntur, quia, iuxta Apostolum Paulum, manifesta sunt opera carnis, plena immunditia, & iniquitate; pollutum enim, & fœtidum hominem, qui ea sectatus fuerit, reddunt, atq; ad extremum fletibus deputant sempiternis. Fructus autem Spiritus est omne, quod in Deo pollet, ac iter, quod in hoc seculo mortificata carne animam exultare facit, in futuro autem gaudijs donat æternis. Vnde nos, qui nunc sumus in corpore positi, aspicere debemus, quæ operatus est Deus in sanctis suis; in quibus tanquam splendido, candidoq; , ac leuigato meritis tabernaculo, diuersisq; virtutum floribus adornato residens, extensa dexteræ maiestate, dignatus est per eos miseratione propria perficere quæ petissent; sicut nunc per beatum Quintianum, de quo sermo futurus est, mentis nobilis generositate fulgidum, iustitiæ opus plerunq; compleuit. Ergo non nos more peccantium carnis sectatio ad terrena submergat, ac deprimat, sed potiùs sanctorum exemplis illectos, prudenter intelligentes quæ Dei sunt, spiritalia nos opera ad cœlestia, ac sempiterna sustollant, neq; in nobis mens ab impudicis actionibus victa luxuriet, sed æternitatis pro meritis vendicans solium victrix sapientia regnet.

Igitur beatissimus Quintianus Apher natione, & (vt quidam volunt) nepos Fausti Episcopi, qui genitricem suam suscitasse perhibetur, sanctitate præditus, virtutum dote fulgidus, charitatis igniculo feruidus, castitatis flore præcipuus, ad Episcopatum Rotenæ Ecclesiæ eligitur, expetitur, ordinatur. In quo Episcopatu ampliatis adhuc virtutibus, cùm in Dei semper operibus cresceret, in auctam antea beati Amantij Antistitis basilicam sanctum corpus transtulit, sed nõ fuit sancto acceptabile hoc opus. Vnde factum est, vt per visum apparens diceret ei: Quia ausu temerario artus in pace quiescentes visus es amouisse, ecce ego remouebo te ab hac vrbe, & eris exul in regione altera. Veruntamen non priuaberis ab honore, quo frueris. Non post multum verò tempus, orto inter ciues, & Episcopum scandalo, Gothos, qui tunc in antedicta vrbe morabantur, suspicio attigit, quòd se vellet Episcopus Francorum ditionibus subdere, cõsilioq; accepto cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cùm viro sancto nũciatum fuisset, de nocte consurgens cum fidelissimis ministris suis, ab vrbe illa egrediens Aruernos aduenit, ibiq; à sancto Euphrasio Episcopo, qui Aprunculo quõdam Antistiti successerat, receptus est, largitisq; ei tam domibus, quàm agris, & vineis, & ille, & qui Lugdunensi vrbi præerant, summa cum diligentia eum excolebant; erat enim iam senex, & verus Dei cultor.

Recedente autem ab hoc mundo sancto Euphrasio, Appollinaris, tribus mensibus sacerdotio subministrato, migrauit. Cùm autem hæc Theodorico Regi nunciata fuissent, iussit inibi sanctum Quintianum constitui, & omnem ei potestatem tradi Ecclesiæ, dicens: Hic ob nostri amoris zelum ab vrbe sua eiectus est. Deniq; cũ sanctus Quintianus in antedicta vrbe potiretur Episcopatu, Proculus quidã ex ærario presbyter ordinatus, multas ei iniurias intulit, omnemq; potestatem illi de rebus Ecclesiæ auferens vix ei & satis tenuem quotidianum victũ ministrari præcepit; sed per eius orationẽ à ciuibus correptus est prudẽtioribus, restituta ei omni potestate, & ab eo illius remotis insidijs. Antedictus tamẽ Sacerdos non immemor iniuriæ, sicut quondam Paulus Apostolus de Alexandro, ita & hic de Proculo decantabat dicens; Proculus ærarius multa mala mihi fecit, reddet illi Dominus secundùm opera sua. Quod in posterum ei euenisse manifestum est. Erat autem vir beatus in oratione assiduus, & in tantum amator populi sui, vt adueniente Theodorico, ac vallante cum exercitu vrbem, Sanctus Dei muros per noctem psallendo circuiret, & vt regioni, vel populo Dominus velociter succurrere dignaretur, afflictus in ieiunijs, 1 atq; vigilijs instanter oraret. Porrò Theodoricus Rex, cùm cogitaret etiam muros vrbis euertere, mollitus est misericordia Domini, & oratione sacerdotis eius, quem in exilium retrudere cogitabat. Nam nocte pauore perterritus, de stratu suo exilit, ac solus per viam publicam fugere nititur; perdiderat enim sensum nesciens quid ageret. Quod aduertentes sui, eũq; retinere conantes, vix potuerunt, cohortantes vt se signo 2 salutari muniret. Tunc Hilpingus Dux accedens propius ad Regem ait: Audi, gloriosissime Rex, consiliũ paruitatis meæ. Ecce muri ciuitatis istius fortissimi sunt, eamq; propugnacula ingentia vallant. Quod vt pleniùs magnificentia vestra cognoscat, de sanctis, quorũ basilicæ muros vrbis ambiunt, hæc loquor: sed & Antistes loci illius magnus apud Dominum habetur. Noli facere quod cogitas, noli Episcopo iniuriam inferre, aut vrbem euertere. Cuius consilium Rex clementer accipiens, præceptum posuit, ne vllus ab octauo vrbis milliario læderetur. Quod obtentu Sacerdotis præstitum nullus ambigat. Tunc Proculus ille presbyter, irruptis Vtrensis castri muris, ab ingredientibus hostibus ante ipsum Ecclesiæ altare gladiorũ ictibus in frusta discerptus est; reddiditq; illi Dominus, sicut Sacerdos cantare consueuerat, secundùm opera sua.

1 Vide sancti Episcopi ieiunia, vigilias, & orationes.

2 Ecce signum Crucis salutare præsidium contra omnia aduersa.

Post peractam igitur stragem cladis Aruernæ, Hortensius vnus ex senatoribus comitatum vrbis illius agens, quendam de parentibus sancti, Honoratnm nomine, in vrbis platea nequiter retineri iussit. Quod celeriter beato viro nunciatum est. Tum ille per amicos suos cœpit rogare, vt eum data audientia solui iuberet. Quod ille nullatenus præstitit. Tunc beatus senex deferri se in plateam, qua ille tenebatur, iubet. Allatus autem rogabat milites, vt eum dimitterent. Illi verò timentes, obedire ausi non sunt Pontifici. At sacerdos; Ad domum, inquit, Hortensij me velociter deportate. Erat enim senex valde, & proprijs pedibus ire nõ poterat. Deferentibus autem eum in domum Hortensij ministris eius, excutiens in eam puluerem calceamenti sui ait: Maledicta sit domus hæc, & maledicti habitatores eius in sempiternum, fiatq; deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et dixit omnis populus, Amen. Et adiecit, Quæso, Domine, nunq; de istius generatione promoueatur quisquam ad Episcopale sacerdotiũ, qui Episcopum non exaudit. Egresso autem ex ea Sacerdote, protinus omnes familiæ, quæ in domo illa erant, à febre corripiũtur, & parumper ingemiscentes spiritum exhalabant. Quod cùm iam die tertia ageretur, videns Hortensius sibi nihil de suis seruis reseruari, timens ne etiam & ipse pariter interiret, ad sanctum virũ mœstus ingreditur, proiectusq; ad pedes eius, cum lachrymis veniam rogat. Quam ille benignissimè indulgens, benedictam aquam 3 domui transmisit,

3 Tu qui rides benedictionẽ aquæ, quæ fit per sacerdotes Dei, vide hîc quantæ virtutis fuerit eius aspersio, & cõfundere.

illaq́ per parietes resperſa, omnis ægritudo protinus eſt depulſa, ac magna ibi virtus apparuit. Nam & qui morbum incurrerant, ſanati ſunt, & qui ſanati erant, vltra non incurrerunt.

In Eccleſiaſticis verò ſcripturis eruditus eſt habitus hic ſacerdos; ſed & in eleemoſynis magnificus fuit. Nam cùm pauperem aliquem clamare cerneret, aiebat: Succurrite, quæſo, ſuccurrite, & pauperi victus neceſſaria miniſtrate; ignari enim eſtis, ô deſides, an forſitan ipſe ſit, qui ſe per Euangelicæ lectionis ſeriem reficiendum in pauperibus minimis eſſe mandauit. Eijciebat autem dæmonia ſe confitentia. In monaſterium verò Candidobrenſe veniens, cùm energumenum quendam reperiſſet atrocius debacchantem, miſit presbyteros, vt ei manus imponerent, ſed cùm eorum exorcizatione larua non fuiſſet expulſa, ſanctus Dei cominus appropinquans, immiſſis in os eius digitis, perſonam reddidit abſolutam. Multa & alia miracula vir beatus operatus 4 eſt, & oratione facta ſæpiùs quæ petiſſet, à Domino obtinebat.

4 Nota Sanctum multa operatū miracula, ſed in virtute Dei ſemper intellige.

Porrò in territorio Aruerno quodam tempore cùm magna ſiccitas arua conſumeret, & arentibus herbis, nulla penitus iumentis pabula remanerent, & ſanctus Dei rogationes 5 illas, quæ ante Aſcenſionem Dominicam aguntur, deuotiſſimè celebraret, die tertia cùm iam portæ ciuitatis appropinquarent, ſuggerunt ei, vt ipſe antiphonam dignaretur imponere, dicentes: Si tu, beate Pontifex, deuotè antiphonā impoſueris, confidimus de ſanctitate tua, quòd protinus nobis Dominus pluuiam dignabitur benigna pietate largiri. At ille proſtratus 6 ſuper cilicium ſuum, in ipſa platea diutiſſimè cum fletu orauit. Exurgens autē antiphonam, quam petebant, impoſuit. Verba autem ei ex illa Salomonicæ orationis ſeries hæc erant: Si clauſo cœlo pluuiæ non fuerint propter peccata populi, et conuerſi deprecati fuerint faciem tuam, exaudi Domine, & dimitte peccata populi tui, & da pluuiam terræ, quam dediſti populo tuo ad poſſidendum. Cùmq́ pſallere deuotiſſimè cœpiſſent, penetrauit excelſæ potentiæ aures humilis oratio cōfeſſoris, & ecce contenebratum eſt cœlum, ac nubibus obtectum, & priuſquàm portam vrbis attingerent, deſcendit pluuia vehemēs ſuper vniuerſam terram, ita vt omnes mirarentur, ac dicerent, ad preces hoc beati viri fuiſſe largitū.

5 Vide antiquiſſimum vſum Rogationū, quæ ante Aſcēſionē Domini fiunt.

6 Eccequomodo ſanctus cum proſtratione, & fletu orat.

Senuit autem Sacerdos Dei, & in tantum ætate prouectus eſt, vt ſputum oris in terram proijcere non valeret, ſed adhibito labijs linteolo, in illud ſaliuas oris exponeret. Non caligauit oculus eius, nec immutatum eſt cor à vijs Dei, non ſepoſuit vultum pauperis, nec metuit perſonam potentis, ſed vna eademq́ ei fuit in omnibus ſancta libertas, vt ita ſuſciperet penulam pauperis, ac ſi veneraretur togam inclyti Senatoris. Obijt autem perfectus in ſanctitate, & ſepultus eſt in baſilica ſancti Stephani ad leuam altaris, ad cuius nunc tumulum plerunq́ quartanæ febris melancolia compreſſa reſtinguitur.

VITA SANCTI PORTIANI ABBATIS.

MVLTA omnipotens Deus ſuo dicatis nomine indulget, multáq; eiſdem pro fideli ſeruitio benignitatis opem compenſat, magna quidem ſe pollicens redditurum in cœlo, ſed quæ accepturi ſunt plerunq; declarás in ſeculo. Nam ſæpius de ſeruis liberos, de liberis efficit glorioſos, iuxta illud pſalmographi dictum: Suſcitás à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eum cum principibus populi ſui. De hoc & Anna Helcanæ ait: Repleti priùs pro pane ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt. Ex hoc & ipſa Redemptoris noſtri genitrix virgo Maria dicebat: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Sic & Dominus in Euangelio ait: Erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Illicit ergo amore ſuo diuina miſericordia inopem, vt de paruis magnos ſtatuat, ac de infimis vnigeniti ſui faciat cohæredes. Præfecit enim de hac mundana egeſtate in cœlo, quò ſcandere non potuit terrenum Imperium, vt accedat illuc ruſticus, quò accedere non meruit purpuratus. Sic nunc dicendum de beato Portiano Abbate, quem non modò de onere mundani ſeruitij eruit, verumetiam magnis virtutibus ſublimauit, atq; poſt motum, & preſſuras ſeculi, in requie æterna conſtituit, locauitq; eum inter Angelorum choros, de quibus expulſus eſt dominus ille terrenus.

Beatiſſimus igitur Portianus ab ineunte ætate Deum quærere cœli ſemper etiam inter terrena ſeruitia conabatur. Hic enim ſeruus fertur fuiſſe cuiuſdam barbari. Is cùm plerunq; ad monaſterium confugeret, vt eum Domino ſuo Abbas redderet excuſatum, ad extremum fugientem aliquando Dominus eum de veſtigio ſequitur, & Abbatem calumniare cœpit, imputans quòd ipſe eum ſeduceret, ne ſibi ſuus famulus deſeruiret. Cùmq; de conſuetudine, vt eum redderet, calumniando Abbatem inſiſteret, dicit Abbas Portiano: Quid uis vt faciam? Et ille; Redde, inquit, me excuſatum. Cùmq; excuſatus redditus fuiſſet, & dominus eius reducere eũ domũ vellet, ita cæcatus eſt, vt nihil penitus poſſet cognoſcere. Cernens autem ſe grauibus doloribus affici, Abbatem vocat, dicens: Supplica, quæſo, pro me Dominum, & accipe hunc ſeruum ad eius cultum; forſitan promerebor recipere lumen amiſſum. Tunc Abbas vocato beato ait: Impone, quæſo, manus tuas ſuper oculos eius. Cùmq; ille refutaret, tandem Abbatis deuictus precibus, ſuper oculos domini ſui ſignum I beatæ Crucis impoſuit; ſtatimq; diſrupta caligine, & ſedato dolore, priſtinæ redditus eſt ſanitati.

I Signo Crucis impreſſo illuminat Portianus cæcos domini ſui oculos.

At verò exin beatus Portianus clericus factus, tanto virtutis cumulo eſt prælatus, vt decedente Abbate ipſe ſuccederet. Qui fertur æſtiuo tempore cùm ardor ſolis vi caloris ſui cuncta conſumeret, & etiam corpora, quæ robuſtiora potu, ciboq; erant, æſtu defatigaret, in ieiunijs poſt perditum omnem ab ore humorem, ſalem æſtuans ruminaſſe. Ex quo iterum aſſumpto liquore, arentes gingiuas parumper reficere quærens, quanquam palatum aridum humectaret, tamen maius tormentum addita corpori ſiti præſtabat. Sal enim, vt nulli occulitur,

magis ardorem sitis concitat, quàm extinguat. Sed hîc tribuente Domino arcebatur ab eo.

His diebus Theodoricus ingressus Aruernũ terminum, omnia exterminabat, cuncta deuastabat. Cùmq; in Arconensis vici pratis castrametasset, antedictus senex ad occursum eius properat, quasi pro populo rogaturus. Ingressusq; castra manè, Rege adhuc in tentorijs dormiente, Siginaldi papilionem, qui tunc primus cum eo habebatur, aggressus est; & dum de hac captiuitate conqueritur, Siginaldus, vt ablutis aqua manibus merum dignaretur accipere deprecatur, dicens: Magnum mihi hodie gaudium, commodumq; diuina pietas præstat, si intra tentorij mei septa, facta oratione, potum dignaris accipere. Audierat enim famam sanctitatis eius, idcirco & honorem ei pro Dei reuerentia impendebat. Qui se diuersis modis excusans, asserebat hoc non posse fieri, quia nec hora debita esset, nec Regi dignum præbuisset occursum, & quod his omnibus prius erat, nec dum ipse Domino psalmorum decantationem debitam exoluisset. Sed his sepositis, vi eum compulit, allatumq; vasculum, quo potio tenebatur, rogat vt Sanctus, imposita prius manu, sanctificaret. Qui eleuata dextera cùm signum 2 Crucis imposuisset, vasculum scinditur medium, ac vinum, quod intra tenebatur, cum immenso serpente terræ diffunditur. Quod cernentes qui aderant, metu exterriti ad pedes beati viri decidunt, lambunt vestigia, osculantur & plantas; mirantur omnes virtutem senis, mirantur & se ab iniqui anguis viru diuinitus fuisse saluatos. Ad istud miraculum cõcurrit omnis exercitus, vallat multitudo omnis beatum virum, cupiens eius fimbrias manu tangere, si osculo honorare non poterat. Et Rex exilit de stratu suo, accurritq; ad beati confessoris aduentum, illoq; tacente, cunctos, quos repetebat, captiuos absoluit, & reliquos deinceps, vt voluit, sic tractauit. Duplex ibi beneficiũ Domino cooperante largitum est; nam & illos à morte eruit, & hos à iugo captiuitatis exemit.

2 Signo etiam Crucis vasculum vino plenum scindit per medium.

Nec præterire volui, quòd eum diabolus diuersis machinis conatus illudere, cùm videret se nihil ei posse nocere, visibilibus eum prælijs est aggressus. Nam nocte quadam dum se sopori dedisset, subitò expergefactus vidit cellulam suam quasi incendio concremari, exurgensq; perterritus ostium petijt. Quod cùm reserare nequiret, in oratione 3 prosternitur, signum salutare coram se, & circũ se faciens, ac protinus phantasia flammarum, quæ apparuerat, euanuit, cognouitq; hoc diaboli fuisse fallaciam. Id statim reuelatum est beato Prothasio, qui tunc apud Candidobrense monasterium habebatur reclusus. Qui cum summa festinatione monachum ex cellula sua ad fratrem dirigens, hortatus est dicens: Oportet te, dilectissime frater, insidijs diaboli resistere viriliter, & nihil de eius dolositate pauescere, sed omnia, quæ intulerit, oratione 4 assidua, ac signo Crucisècontra apposito euincere, quia talibus semper tẽtationibus seruos Dei nititur expugnare.

3 Vide orationẽ cũ prostratione, & virtutẽ signi salutiferæ Crucis.

4 Oratione assidua, & signo Crucis è contra apposito, omnis diabolica tentatio euincitur.

Senuit autem vir beatus, & impleto boni operis cursu, migrauit ad Dominũ. Cuius nunc tumulus sæpiùs diuinis glorificatur 5 virtutibus. Hæc tantùm de sancto viro cognouimus, non dijudicantes alios, qui maiora de eo cognouerunt, si voluerint aliqua in eius laudem conscribere.

5 Virtutes, quæ ad beati tumulum fiũt, sanctitatẽ vitæ eius arguunt.

VITA SANCTI GALLI ARVERNORVM EPISCOPI.

NOBILITATIS mundanæ faſtigium ſemper inhiat cupiditatibus, gaudet honoribus, inflatur occurſibus, litibus forum pulſat, rapinis paſcitur, calumnijs delectatur, rubiginoſi auri talenta deſiderat, & dum parua poſſidere videtur, vt agglomeret plurima magis accenditur, ingeritq́; ei congeries auri ſitim arduam poſſidendi, ſicut Prudentius ait: Auri nanq; fames procedit maior ab auro. Vnde fit, vt dum gaudet pompis ſeculi, & vanis honoribus oblectatur, nihil ei de mãſuris dignitatibus in memoriam reuocetur; nec reſpicit ad ea, quæ non videntur, dummodò illa, quibus ſatiari animum putat, importunè poſſideat. Sed ſunt qui ſe de his nexibus, tanquàm aues de laqueis euolantes, & ad altiora tendentes, mentis alacrioris ingenio abſoluerunt, ac relictis terrenis facultatibus, totis ſe viribus ad illa, quæ ſunt cœleſtia, aptauerunt; ſicut ſanctus Gallus incola Aruernæ vrbis, quem à Dei cultu abſtrahere non potuit dilectio patris, non matris blanditiæ, non amor nutricum, non obſecundatio baiulorum; ſed his omnibus pro nihilo habitis, & tãquàm ſtercora æſtimatis, Dei ſe dilectioni, Dei ſe officio vouens, monaſterioli ſe diſtrictioni ſubegit. Sciebat enim iuuenilis feruoris flammas non aliter poſſe deuincere, niſi cenſuræ canonicæ, & diſciplinæ ſeueriſſimæ ſubderetur. Sciebat inſuper ſe ab humilitate ſeculi ad altiora ſubleuandum, & per patientiam tolerationis ad illam excelſi apicis gloriam euehendum, quod poſtea probauit euentus.

Sanctus igitur Gallus ab adoleſcentia ſua deuotus Deo eſſe cœpit, diligensq́; ex tota anima Dominum, & ea, quæ Deo dilecta eſſe nouerat, diligebat. Pater ei nomine Georgius, mater verò Leocadia à ſtirpe Vectij Pagati deſcẽdens, quẽ Lugduni paſſum Euſebij teſtatur hiſtoria. Qui ita de primoribus ſenatoribus fuerunt, vt in Gallijs nihil inueniatur generoſius, atq; nobilius. Cũmq́; ei pater cuiuſdam ſenatoris filiam quærere vellet, ille, aſſumpto ſecum vno puerulo, monaſterium Cremonenſe expetijt ſexto ſitum ab Aruerna vrbe milliario, ſuppliciter Abbatem exorans vt ſibi comam capitis tondere dignaretur. At ille videns prudentiam, atq; elegantiam pueri, nomen inquirit, interrogat genus, & patriam. Ille verò Gallum ſe vocitari pronunciat, ciuem Aruernum, Georgij filium ſenatoris. Quem Abbas vt cognouit de prima ſtirpe eſſe progenitum, ait: Benè deſideras, fili, ſed primùm oportet hæc ad patris tui deferri notitiã; & ſi hæc ille voluerit, faciam quæ depoſcis. Deniq; Abbas pro hac cauſa nuncios ad patrem interrogantes, quid de puero fieri iuberet, miſit. At ille parumper contriſtatus; Primogenitus, inquit, erat mihi, & ideo eum volui coniugio copulare; ſed ſi eum Dominus ad ſuum dignatur aſcire ſeruitium, illius magis, quàm noſtra

noſtra voluntas fiat. Et adiecit: Quicquid vobis infans Deo inſpirante ſuggeſſerit, adimplete. Tunc Abbas, iſta nuncijs referentibus, puerum 1 clericum fecit. Erat autem egregiæ 2 caſtitatis, & tanquàm ſenior, nihil peruersè appetens, à iocis ſe etiam iuuenilibus cohibebat, habens miræ dulcedinis vocem cum modulatione ſuaui, lectioni incumbens aſſiduæ, dans operam ieiunijs, & abſtinens ſe multum à cibis. Quem cùm beatus Quintianus Epiſcopus ad idem monaſterium veniens cantantem audiſſet, non eum permiſit vltra illic retineri, ſed ſecum ad ciuitatem adduxit, & vt cœleſtis pater in dulcedine ſpiritali nutriuit.

1 Aduertis Gallum adhuc puerũ inter monachos fuiſſe conſtitutum.

2 Vide in puero caſtitatẽ, lectionẽ, ieiunia, & abſtinentiam. In his exercebat ſeſe.

Cùmq́; defuncto patre, vox eius magis ac magis in dies componeretur, atq; idem in populis maximum haberet amorem, nunciauerunt hæc Theodorico Regi, quem dicto citius accerſitum tanta dilectione excoluit, vt eum pro prio filio plus amaret. A' Regina autem eius vxore ſimili amore diligebatur, nõ ſolùm pro honeſtate vocis, ſed etiam pro caſtimonia corporis. Tunc verò Theodoricus Rex ex ciuibus Aruernis clericos multos abduxit, quos Treuericæ Eccleſiæ ad reddendum famulatum Domino iuſſit aſſiſtere; beatum verò Gallum à ſe nequaquam paſſus eſt ſeparari. Vnde factum eſt, vt eunte Rege in Agrippinam vrbem, & ipſe abiret ſimul. Erat autem ibi fanum quoddam diuerſis ornamentis refertum, in quo barbaries opima libamina exhibens, vſq; ad vomitum cibo, potuq́; replebatur. Ibi & ſimulachra vt Deum adorans, membra, ſecundùm quòd vnumquenq; dolor attigiſſet, ſculpebat in ligno. Quod vbi ſanctus Gallus audiuit, ſtatim illuc cum vno tantùm clerico properat, accenſoq́; igne, cùm nullus ex ſtultis paganis adeſſet, ad fanum applicat, ac ſuccendit. Illi videntes fumum delubri ad cœlum vſq; conſcendere, auctorem incendij quærũt, inuentum euaginatis gladijs proſequuntur. Ille verò in fugam verſus in aula ſe regia condidit. Verùm poſtquàm Rex quæ acta fuerant, paganis minitantibus, recognouit, blandis eos ſermonibus leniuit, & ſic eorum furorem improbũ mitigauit. Dehinc autem referre ſæpè erat ſolitus vir beatus hæc cum lachrymis, & dicebat: Væ mihi, qui non perſtiti, vt in hac cauſa finirer. Fungebatur eo tempore Diaconatus officio.

Deniq; cùm beatus Quintianus Epiſcopus ab hoc ſeculo, iubente Dominó, tranſiſſet, ſanctus Gallus apud vrbem Aruernam eo tempore morabatur. Ciues autem Aruerni ad domum Impetrati presbyteri eiuſdem auunculi conuenerũt, conquerentes de obitu Sacerdotis, & quis in eius locum deberet ſubſtitui requirentes. Quo diutiſſimè pertractato, regreſſus eſt vnuſquiſq; ad domum ſuã. Poſt horum diſceſſum ſanctus Gallus vocauit vnum è clericis, & irruente in ſe Spirituſancto, ait: Quid hi muſſitant? Quid curſitant? Quid tractant? Vacuũ eſt, inquit, opus eorum. Ego ero Epiſcopus. Mihi Dominus hunc honorem largiri dignabitur. Tu verò cùm me redire de præſentia Regis audieris, accipe equum deceſſoris mei ſtratum, & egrediens te obuiam exhibe mihi. Quod ſi audire deſpexeris, caue ne te in poſterum pœniteat. Cùmq́; hæc loqueretur, ſuper lectulum decumbebat. Tunc iratus contra eum clericus, cùm multa exprobraret, eliſum ſuper ſpondam lecti latus ſuum læſit, turbiduſq́; diſceſſit.

Quo diſcedente, ait Impetratus presbyter ad beatum Gallum: Audi, fili, conſilium meum; noli manum facere, ſed vade ad Regem, & nuncia ei, quæ hîc contigerint, & ſi ei inſpirat Dominus, vt tibi hoc ſacerdotium largiatur, magnas Deo referimus gratias; ſin aliud, ſaltẽ ei, qui ordinatus fuerit, commendaberis. Ille verò abiens, quæ de beato Quintiano contigerant, Regi nunciauit. Tunc etiam Aprunculus Treuirorũ Epiſcopus tranſijt. Congregatuſq́; clerus ciuitatis illius ad Theodoricum Regem, ſanctum Gallum petebant Epiſcopum. Quibus ille ait: Abſcedite, & aliũ requirite; Gallum enim Diaconũ aliò habeo

destinatum. Tunc eligentes sanctum Nicetium, Episcopum acceperunt. Aruerni verò clerici consensu insipientium facto, multa munera ad Regem ferentes venerunt. Iam tunc enim germen illud iniquum cœperat pullulare, vt sacerdotium aut venderetur à Regibus, aut emeretur à clericis. Tunc ij audiunt à Rege, quòd sanctum Gallum habituri essent Episcopum. Quem presbyterum ordinari iussit Rex, & mandauit, vt datis de publico expensis, ciues inuitarentur ad epulum, & lætarentur ob honorem Galli futuri Episcopi. Quod ita factum est. Is autem referre erat solitus, non ampliùs donasse pro Episcopatu, quàm vnum trientem coco, qui seruiuit ad prandium.

Post hæc Rex, datis ad subsidium eius duobus Episcopis, Aruernos eum direxit. Clericus verò ille, qui super spondam lecti latus eius illiserat, Viuentius nomine, ad occursum Pontificis secundùm verbum illius properat non sine magno pudore, & se, simulq; equum, quem iusserat, repræsentat. Ingressisq; vtrisq; in balneum, dolorem lateris, quem ab impulsu superbiæ eius incurrerat, clementer improperat, magnam ex hoc ei ingerens verecundiam, non cum ira, sed tantùm ioco spiritali delectatus. Igitur exinde cum multo psallentio in ciuitatem suscipitur, & in sua Ecclesia Episcopus ordinatur.

3 Ecce virtutes, quæ sanctum virum decorabant.

Iam verò assumpto Episcopatu, tanta humilitate, 3 tantaq; charitate cum omnibus vsus est, vt ab vniuersis diligeretur. Patientiam verò vltra hominum mores habebat, ita vt, si dici fas est, Moysi compararetur ad diuersas iniurias sustinendas. Vnde factum est, vt à presbytero suo in conuiuio percussus in capite, ita se quietum reddiderit, vt nec sermonem quidem asperum responderet, sed omnia, quæ ei eueniebant, patienter ferens, in Dei hoc arbitrio, à quo se petebat enutriri, iactaret. Nam cùm & Ennodius quidam ex senatoribus Presbyter in conuiuio Ecclesiæ multis calumnijs, atq; conuicijs eum lacessisset, consurgens Sacerdos loca basilicarum sanctarum circuibat. Cæterùm cùm hoc Ennodio fuisset perlatum, post eum cursu veloci pergens, & se ante pedes eius in ipsa platea prosternens, veniam petijt, deprecans vt eum oratio eius cum omnipotente Iudice non fuscaret. At ille benignè eum colligens, cuncta, quæ locutus fuerat, clementer indulsit, eum arguens ne hæc vltra contra Sacerdotes Domini proferre auderet, quia ipse Episcopatũ nunquam promereretur accipere. Quod postea probauit euentus. Nam cùm in Gabalitano ad Episcopatum iam electus, iam in cathedra positus, iam cuncta parata essent, vt benediceretur Episcopus, ita subitò contra eum omnis populus consurrexit, vt vix viuus posset euadere, qui postea Presbyter transijt.

Apud Aurelianensem autem vrbem incriminato ab iniquis Marco Episcopo, & in exilium truso, magnus Episcoporum conuentus est aggregatus, Childeberto Rege iubente. In qua synodo cognoscentes beati Episcopi hoc esse vacuum, quod contra eum fuerat mussitatum, eum ciuitati, & cathedræ suæ restituunt. Deniq; tunc ad seruitium sancti Galli Valentinianus Diaconus, qui nũc Presbyter est, & cãtor accessit. Cũq; Episcopo alio Missã dicẽte, Diaconus ille, propter iactantiã potiùs, quàm pro Dei timore cantare vellet, à sancto Gallo prohibebatur dicente sibi: Sine, fili, quando Domino iubente nos celebrauerimus solennia, tunc & tu canere debes. Nunc eius clerici concinant, qui celebrat Missam. At ille & tunc se posse pronunciat. Cui Sacerdos: Fac vt libet, nam quod volùeris, non explebis. Ille igitur negligens mandatum Pontificis, abijt, & tam deformiter cecinit, vt ab omnibus irrideretur. Adueniente autem alia Dominica, dicente sæpedicto Pontifice Missam eũ, iussit abire; Nunc, inquiens, in nomine Domini, quod volueris 4 explicabis. Quod cùm fecisset, in tantùm vox eius præclara facta est, vt ab omnibus laudaretur. O beatum virum, cui talis gratia concessa est, vt sicut animæ, ita & voces ho-

4 Vide Cantus vsum antiquum esse in Ecclesia.

minum sub eius potestate consisterent, quas & cùm voluit, cantu prohibuit, & cùm libuit, cantare permisit.

Præstitit autem Deus & alia miracula magna per illum. Nam cùm Iulianus defensor Presbyter deinceps, dulcissimæ voluntatis homo à quartano typo correptus grauiter cruciaretur, lectulũ 5 sancti Sacerdotis expetijt, in quo decubans à famulo opertus, paululumq; obdormiens, ita sanatus est, vt nec contactus quidem postea ab hac infirmitate videretur.

5 Ecce quomodo etiam res exteræ sanctorũ, hominibus beneficia præstant.

Cùm autem Aruerna ciuitas maximo incendio cremaretur, & hoc sanctus comperisset, ingressus Ecclesiam diutissimè Dominum ante sanctum altare cum lachrymis exorauit, 6 surgensq;, Euangelijs comprehensis, apertisq;, obuiam se igni obtulit. Quo obtemperante protinus, ad aspectum eius ita omne incedium est extinctum, vt nec fauillæ quidem in eo igne remanerent. Sub eius autem tempore magno terræmotu Aruerna ciuitas est concussa; sed cur acciderit, ignoramus. Hoc tamen scimus, quòd nullum ex populo læsit.

6 Oratione cũ lachrymis fusa, & sacris Euangelijs obiectis, Eps impetũ ignis sedat.

Cùm autem lues illa, quam inguinariam vocant, per diuersas regiones desæuiret, & maximè tunc Arelatensem prouinciam depopularetur, sanctus Gallus non tantùm pro se, quantùm pro populo suo trepidus erat. Cumq; die ac nocte Dominum deprecaretur, vt viuens plebem suam vastari non cerneret, per visum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tam cæsariem, quàm vestem in similitudinem niuis candidam efferebat, & ait ad eum: Benè te, ò Sacerdos, prospectat diuina pietas pro populo tuo supplicantem, ideoq; ne timeas, exaudita est enim oratio tua, & ecce eris cum populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nullusq;, te viuente, in regione ista ab hac strage deperibit. Nunc autem noli metuere; post octo enim annos expletos migrabis à seculo. Quod postea manifestum fuit. Expergefactus igitur, Deo gratias pro hac consolatione egit, quòd per cœlestem nuncium se confortare dignatus esset.

Rogationes illas instituit, vt media quadragesima psallendo ad basilicam beati Iuliani martyris itinere pedestri venirent. Sunt autem in hoc itinere quasi stadia trecenta sexaginta. Cùm autem regiones illas, vt diximus, lues illa consumeret, ciuitatem Aruernam, sancti Galli intercedente oratione, non attigit. Vnde non paruam censeo gratiam eius, qui hoc meruit, vt pastor positus oues suas deuorari, defendente Domino, non videret.

Sed veniamus ad illud tempus, cùm eum Dominus de hoc mundo iussit assumi. Cùm grauatus incommodo decubaret, ita febris externa omnia membra eius depilauit, vt capillos, & barbam simul amitteret. Sciens autem se, reuelante Domino, post triduum migraturum, conuocat populum, & omnibus confracto pane, 7 communionem sancta, & pia voluntate largitur. Adueniente autem die tertia, quæ erat Dominica dies, ciuibus Aruernis immanem allatura luctum, albescente iam cœlo, interrogat quid in Ecclesia psallerent. Dixerunt autem circunstantes benedictionem psalli. At ille, psalmo quinquagesimo, & benedictione decantata, & alleluiatico cum capitello expresso, consummauit officium totum temporis matutini. Quo iam extremo perfunctus officio, ait: Vale dicimus vobis, fratres. Et hæc dicens, extensis membris, spiritum cœlo intentum præmisit ad Dominum. Transijt autẽ ætatis suæ sexagesimo quinto, Episcopatus verò sui septimo & vigesimo

7 Vides sanctũ Epũm populum sub vna tantùm specie cõmunicasse? Nam dudum etiã ante Constãtiensis Concilij decretum huiusmodi cõmunio erat in vsu.

anno. Exinde ablutus, atq; vestitus in Ecclesiam defertur, donec comprouinciales ad eum sepeliendum conuenirent. Magnum autem ibi miraculum ostensum populis fuit, quòd scilicet sanctus Dei attracto dextero pede in feretro, se in aliud latus, quod erat versus altare, contulit.

Dum hæc agerētur, Rogationes illæ, quæ quotannis vbiq; post Pascha fiunt, celebrabantur. Iacuit autem in Ecclesia per triduū, assiduo instante psallentio cum magna frequentia 8 populi. Episcopis autem quarta die aduenientibus, eum de Ecclesia leuauerunt, & portantes in sancti Laurentij basilicam, ibi sepeliunt. Iam verò in exequijs eius quantus planctus, quanti populi affuere, enarrari vix potest. Mulieres cū lugubribus indumentis, tanquam si viros perdidissent, similiter & viri obtecto capite, vt in exequijs vxorū mox est, ipsi quoq; Iudæi accensis lampadibus plangentes prosequebantur. Omnes præterea populi vna voce dicebant: Væ nobis, qui post hanc diem nunquam similem merebimur habere Pontificem. Et quia, vt diximus, prouinciales longè distabant, nec celeriùs venire poterant, vt mos rusticorum habetur, glebam super beatum corpus posuere fideles, quo ab æstu non intumesceret. Quem cespitem post eius exequias mulier quædam, & verè (vt ego diligenter inquisiui) virgo purissima, & deuota Deo, Meratina nomine, ab alijs eiectum collegit, atq; in horto suo posuit, & infusa sæpius aqua, Domino incrementum dante, viuere fecit. De quo cespite 9 infirmi non solùm auferentes herbam, atq; ex eius succo bibētes sanabantur, verumetiam fidelis super eum oratio suffragium merebatur. Qui postea per incuriam, virgine migrante, deperijt. Deniq; ad sepulchrum eius multæ virtutes ostensæ sunt. Nam quartanarij & diuersis febribus ægroti, vt ad beatum tumulum fideliter perueniunt, protinus hauriunt sanitatem.

8 Aduerte sepeliri Christianos cum psalmis, & magna populi frequētia.

9 Ecce quomodo res etiam exteræ sanctorum sanitatum beneficia præstāt.

10 Confugit ad sancti tumulum, & oratione fusa, ac gustatione herbæ, quæ ibi erat, sanitatem adeptus est.

Valentinianus igitur cantor, cuius supra meminimus, qui postea Presbyter fuit, cùm Diaconatus fungeretur officio, à typo quartano corripitur, ac per multos dies magna defectione laborauit. Factum est autem, vt in die accessus huius febris loca sancta circuire disponeret orans; veniens'q; ad huius sancti sepulchrum, 10 prostratus ait: Memor esto mei, beatissime, ac sancte sacerdos; à te enim educatus, doctus, ac promotus sum. Memor esto alumni proprij, quem amore vnico dilexisti, & erue me ab hac, qua detineor, febre. Hæc effatus, herbulas, quæ ob honorem Sacerdotis tumulo re spersæ fuerant à deuotis, collegit, & quia virides erant, ori applicat, dentibus decerpit, succum'q; earum deglutit. Præterijt dies illa, nec ab hoc est pulsatus incommodo; & deinceps ita sospitati est restitutus, vt nec vllos vel minimos rigores vltra perferret. Hoc ab ipsius Presbyteri ore ita gestum fuisse cognoui. Non enim ambigitur, per illius potentiam prodere virtutes de tumulis 11 seruorum suorum, qui Lazarum vocauit ex monumento.

11 Oēs virtutes ex tumulis sanctorū per Saluatoris nostri potentiam prodire nemini dubium est.

VITA

VITA SANCTI GREGORII LINGONIENSIS EPISCOPI.

EGREGIAE sanctitatis viri, quos palma perfectæ beatitudinis à terris eleuãs euexit ad cœlos, ij sunt, quos aut non fictæ charitatis vinculum ligat, aut eleemosynarum fructus ditat, aut flos castitatis adornat, aut martyrij agonizatio certa coronat. In quibus ad inchoandum perfectæ iustitiæ opus illud fuit studium, vt in primis corpus sine macula præparatum habitaculũ Spirituisancto præberent, & sic ad reliquarum virtutum excelsa contenderent, atq; ipsi sibi persecutores facti, dum in se sua perimerent vitia, tanquàm martyres probati, peracto cursu agonis legitimi, triumpharẽt. Quod tamẽ nullus sine Dei ope valebit efficere, nisi Dominici adiutorij protegatur vel parma, vel galea. Itaq; quod egerit, non sibi, sed diuini nominis gloriæ deputet, iuxta illud Apostoli: Qui gloriatur, in Domino glorietur. In hoc enim & beatus Gregorius omnem gloriam cõtulit, qui de excelsa senatorij ordinis potentia ad illam se humilitatẽ subdidit, vt omnibus seculi curis abiectis, soli se Deo dicaret, quem in pectore retinebat.

Igitur sanctus Gregorius ex senatoribus primis benè literis institutus, Augustudunensis ciuitatis Comitatum ambiuit. In comitatu autem positus, regionem illam per quadraginta annos iustitia comitante correxit, & tam seuerus, atq; districtus fuit in malefactoribus, vt vix eum vllus reorum posset euadere. Coniugem de genere senatorio habuit, Armentariam nomine, quam ad propagandam generationem tantum dicitur cognouisse, de qua & filios, Domino largiente, suscepit. Aliam verò mulierem, vt iuuenilis assolet feruor, illi inardescere non contigit.

Post mortem autẽ vxoris ad Dominum cõuertitur, & electus à populo Lingonicæ vrbi Episcopus ordinatur. Cui magna fuit 1 abstinentia; sed ne iactãtia putaretur, occultè subcinericios panes ex hordeo alijs triticeis supponebat, quos frangẽs egenis erogabat, ipse verò clã hordeaceos, nemine intelligente, comedebat, similiter & de vino faciẽs, nã dũ aquam ei pincerna porrigeret, ad dissimulandum, aquam aliam desuper effundebat, tale vitrum eligens, quod claritatẽ aquæ obtegeret. Iam in ieiunijs, eleemosynis, orationibus, atq; vigilijs tam efficax, tam'q; deuotus erat, vt in medio mundi positus nouus effulgeret eremita. Nam cùm apud Diuionense castrum moraretur assiduè, & domus eius baptisterio adhæreret, in quo multorũ sanctorum reliquiæ tenebãtur, nocte 2 de stratu suo, nullo sentiente, consurgens ad orationem, Deo tantùm teste, pergebat ostio diuinitus reserato, attente'q; psallebat in baptisterio. Sed cùm hoc multi temporis spatio ageret, res tandem ab vno Diacono cognita, & manifestata est. Is enim cùm cognouisset hæc agi, à longè, ne eum vir beatus sentire posset, prosequebatur, & quid ageret spectabat. Aiebat autem Diaconus, quòd cùm veniret

1 Vide virtutũ catalogũ, in quibus sanctus Epũs exercebatur.

2 Ecce nocturnas vigilias cum psalmodia.

Sanctus Dei ad ostium baptisterij, pulsaretq; manu propria, ostium nemine comparente aperiebatur, illoq; ingrediente, diutissimè silentium erat, postea psallentium, tanquam multarum vocum sonus per trium horarum, & ferè ampliùs spatium audiebatur. Credo ego, quòd cùm magnorum sanctorum in eodem loco haberẽtur reliquiæ, ipsi se beato viro reuelantes laudem Domino in commune redderent. Impleto autem cursu reuertens ad lectulum, ita se cautè super stratũ deponebat, vt prorsus nemo sentiret. Obseruatores verò ostium baptisterij obseratum inuenientes, claue sua solita aperiebãt. Commotoq; signo, sanctus Dei, sicut reliqui nouus ad officium Dominicum consurgebat. Cùm energumeni eum in primo die Episcopatus sui confiterentur, rogabant eũ Presbyteri, vt eos benedicere dignaretur. Quod ille viriliter, ne vanam incurreret gloriam, refugiebat, clamans indignum se ad manifestandas virtutes Dominicas esse ministrum. Sed tamen quia diutius hoc dissimulare non potuit, adduci eos ad se iubens, sine vllo tactu, facto tantùm signo 3 Crucisècontra, verbo dæmonia discedere imperabat. Quod illa protinus audientia, corpora, quæ nequitia sua deuexarant, absoluebant. Et illo absente, multi cũ virga, quam in manu ferre solitus erat, suspensos, atq; signatos energumenos liberabant. Nam & de stratu 4 eius si quis ægrotus quippiam abstulisset, erat presens medicamentum.

3 Signo Crucis, & verbo dæmonia ab energumenis eijciebat.

4 Vides quòd res etiã externæ sanctorũ beneficia p̃stant?

Armentaria autem neptis eius cùm grauiter quodam tempore in adolescentia sua à quartano fatigaretur incommodo, ac medicorum studio plerunq; fota, nullum posset sentire leuamen, & ab ipso confessore beato sæpiùs, vt orationi insisteret, hortaretur, quadam die lectum eius ipsa petijt, in quo posita, ita febris cuncta restricta est, vt nunquàm ea deinceps ægrotaret.

5 Sanctus Epiphaniarum dies.

6 Hæc signa erant ꝙ sancta eius anima esset in cœlo recepta, & beata cũ Christo gloria frueretur.

Beatus autẽ Gregorius cùm per diem sanctum Epiphaniorum 5 ad ciuitatem longinquam ambulasset, à modica febre pulsatus, relicto seculo, ad Christũ migrauit. Cuius beata facies 6 ita erat glorificata post transitum, vt rosis similis cerneretur, hæc enim apparebat rubea; reliquum verò corpus tanquam candidũ lilium refulgebat, vt æstimares eum iam tunc ad futuræ resurrectionis gloriam præparatum. Quod deferentes ad castrum Diuionense, vbi se iusserat tumulari, in planitie illa, quæ à parte aquilonis habetur, haud procul à castro aggrauati gestatores, non sustinentes feretrum, solo deposuerunt; ibiq; parumper resumentes vires, & post paululum eleuantes, ad intramuraneam eum Ecclesiam detulerunt. Aduenientibus autem quinta die Episcopis, ab Ecclesia ad basilicã beati Ioannis deferebatur. Et ecce vincti carceris ad beatum corpus clamare cœperunt, dicentes: Miserere 7 nostri, pijssime domine, vt quos viuens in seculo non absoluisti, vel defunctus cœleste regnum possidens digneris absoluere; visita nos, quæsumus, & miserere nostri. Hæc, & alia illis clamantibus, aggrauatum est corpus, ita vt ipsum penitus sustinere non possent. Tunc ponentes feretrum super terram, virtutem beati Antistitis præstolabantur. His ergo expectantibus, subitò reseratis carceris ostijs, trabes illa, qua vinctorum pedes coarctabãtur, repulsis obicibus scinditur media, confractisq; cathenis, omnes pariter dissoluuntur, & ad beatum corpus nemine retinente perueniunt. Dehinc eleuantes feretrũ gestatores, ij inter reliquos obsequuntur, qui & à Iudice postea sine damno aliquo sunt dimissi. Post hæc beatus confessor multis se virtutibus declarauit. Aiebat enim quidam religiosus, cœlos se apertos in die eius sepulturæ uidisse. Nec enim ambigitur, quin post actus Angelicos sydereis sit cœtibus aggregatus.

7 Magnum miraculũ ꝑ inuocatione sãctorũ. Nec fuit hîc offuscata gloria Christi, sed multò ampliùs magnificata, quòd talem sancto suo virtutem tribuerit.

8 Nota & ex hoc loco sanctos esse inuocandos.

Vinctus quidam per viam illam, qua beatum corpus à Lingonis est exhibitũ, ad antedictum castrum adducebatur. Cùmq; milites cùm equitibus præcedentes post terga traherent vinctum ad supradictum locum, vbi beati confessoris artus quieuerant, peruenerunt; quem dum præterirent, vinctus, inuocato 8 nomine beati Antistitis, petijt vt eum sua misericordia liberaret. Quo orãte, laxati sunt

laquei de manibus eius; sed sentiens se solutum, non id euulgauit, coopertisq; manibus, putabatur adhuc esse ligatus. Ingressi autem portam castri cùm ad atrium peruenissent, hic exiliens, & corrigiam ligaminis trahentium in manu tenens, cum auxilio omnipotentis Domini, & obtentu beati Pontificis liberatus est.

Admirabile autem est & illud miraculum, qualiter beatum corpus eius cùm post multa tempora trasferretur, apparuit gloriosum. Cum enim beatus Pontifex in angulo basilicæ fuisset sepultus, & paruus fuisset locus ille, nec eò populi sic possent accedere, vt deuotio postulabat, sanctus Tetricus filius, & successor eius hæc cernens, & virtutes ibidem assiduè operari prospiciens, ante altare basilicæ fundamenta iacit, erectâq; absidē miro opere construit, & ransuoluit. Ea verò transuoluta, disruptoq; pariete, arcum ædificat. Quod opus cùm esset perfectum, atq; exornatum, ac postquam in media abside loculum fodit, quò corpus beati Patris transferre volebat, conuocat Presbyteros, & Abbates ad illud officium. Qui vigilantes orabant, vt se beatus confessor ad hanc sibi præparatam habitationem transferri permitteret. Manè autem facto, cum choris psallētium apprehensum sarcophagum ante altare in ebsidem, quam beatus Episcopus ædificauerat, transtulerunt. Quod sepulchrum dum diligenter componunt, subitò, &, vt credo, ad Dei iussum opertorium sarcophagi motum est in vna parte, & ecce apparuit beata facies eius ita integra, & illæsa, vt putares eum non mortuum esse, sed dormientem. Sed nec de ipso vestimento, quod cum eo positum fuit, aliquid ostensum est diminutum. Vnde non immeritò apparuit gloriosus post trāsitum, cuius caro non fuit corrupta ludibrio. Magna est enim corporis, & cordis integritas, quæ & in præsenti seculo præstat gratiam, & in futuro vitam largitur æternam. De qua Paulus Apostolus ait: Pacem sequimini, & sanctificationem, sine qua nemo videbit regnum Dei.

Puella quædam die Dominico dum suum caput cōponeret, pecten apprehensum manibus eius, credo ob iniuriam 9 diei sanctæ, adhæsit, ita vt affixi dentes tam in digitis, quàm in palmis magnum ei dolorem inferrent. Quæ cùm basilicas sanctorum flens, atq; obsecrās circuiret, ad sepulchrum 10 beati Gregorij Antistitis iu eius virtute confisa prosternitur. Cùmq; diutissimè beati confessoris præsidium flagitasset, directa manus eius ad opus pristinum, pectine decidente, reducitur. Sed & energumeni eum confitentes, ad eius sepulchrum sæpè purgantur. Nam plerunq; vidimus post eius transitum, virgula, cuius supra meminimus, quā manu gerebat, per parietes ita eos affixos, vt putares illos validis, atq; acutissimis sudibus retineri. Multa quidem de eodem gesta cognouimus, sed ne fastidium incitarent, de pluribus pauca perstrinximus. Obijt autem tricesimo tertio Episcopatus sui anno, ætate nonagenaria; qui se virtutibus manifestis sæpiùs declarauit.

9 Nota pro veneratione sāctæ diei Dominicæ.

10 Vide quomodo confugiētes ad sanctorum sepulchra sanentur.

VITA SANCTI
NICETII EPISCOPI
LVGDVNENSIS.

PRAESENTIAE diuinæ bonum quòd plerunq; regno suo prouideat quos asciscat, ipsa sæpiùs sacræ lectionis testantur oracula, sicut ad Hieremiam eximiũ vatem cœlestis oris mystica deferuntur eloquia dicentis: Priusquam te formarem in vtero noui te, & antequam exires de vulua sanctificaui te. Et ipse Dominus vtriusq; conditor testamenti, illis quos largitio hilaris agnino decoratos vellere suis locat à dextris, quid ait? Venite benedicti Patris mei, percipite præparatum vobis regnum à constitutione mundi. Sed & illud vas electionis beatus Apostolus; Quos, inquit, præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Nam & de Isaac, Ioanneq; qualiter nascerentur, vel quid agerent, & nomen, & opus prædixit, & meritum. Sic nunc & de beato Nicetio ipsa illa prisca miseratio pietatis, quæ immerita ditat, nonnata sanctificat, & omnia priusquam gignantur, & disponit, & ordinat, qualibus sacerdotalis gratia infulis florere deberet in terris, priùs genitrici voluit reuelare. De cuius vita retinetur quidem hucusq; libellus nobiscum nescio à quo compositus, qui multas quidem virtutes eius pandit, non tamen vel exordium natiuitatis, conuersionisq; eius, vel seriem virtutum declarat ad liquidum. Et licet nec nos omnes eius virtutes inuestigauerimus, quas per eum Dominus vel occultè operari est dignatus, vel publicè; tamen quæ ad priorem auctorem non peruenerunt, etsi rusticiori stylo, pandere procurauimus.

Igitur Florentinus quidam ex senatoribus, accepta Artemia coniuge, cùm duos iam haberet liberos, ad Episcopatum Ianubẽsis vrbis expetebatur. Et re iã obtenta à Principe, domum reuertitur, & coniugi quæ egerat nunciauit. Quod illa audiens, respondit viro: Desine, quæso, dulcissime coniunx, ab hac causa, & ne quæsieris Episcopatum vrbis, quia ego ex concepto à te semine Episcopum gero in vtero. Requieuit vir sapiens, audita vxore, rememorans illud, quod Deus quondam Abrahæ præceperat: Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius. Deniq; impletis pariendi diebus, mulier enixa est puerum, quem quasi victorem futurum mundi, Nicetium in baptismo vocauit; eundemq; summa nutritum diligentia, literis Ecclesiasticis mandauit institui.

1 Ecce quomodo mater ægroti pueri sanctũ Martinum inuocat, & ille ab eo sanus redditur.

Defuncto autem patre, hic cum genitrice iam clericus in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat, intelligens cõmotiones corporeas non aliter nisi laboribus, & erumnis opprimi posse. Quodam verò tempore, cùm adhuc in domo ipsa degeret, orta est ei pustula mala in facie; cuius virus inualescens, ac excoquens, fecit puerum desperatum. Sed mater eius iugiter inter sanctorum nomina beati 1 Martini nomen pro eius salute peculiariùs inuocabat. Cùmq; per biduum puer iacuisset in lectulo clausis

clausis oculis,& nullum verbum consolationis matri lamentanti proferret, sed potiùs ipsa genitrix inter spem, metumq́; titubans, iuxta ritum exequiarum necessaria funeris præpararet, secunda die ad vesperum aperiens oculos ait: Quò iuit mater mea? Quæ statim adueniens ait: Ecce adsum; quid vis fili? Et ille, Ne timeas,inquit,mater, beatus enim Martinus super me Crucem Christi faciens,surgere me iussit incolumem. Hæc effatus statim surrexit à lectulo; geminauitq́; virtus diuina miraculi huius gratiam,& vt Martini panderetur meritum,& vt hic quia futurus erat Pontifex à contagio saluaretur. Testis enim fuit huius causæ visa cicatrix eius in facie.

Aetate quoq; iam tricenaria presbyterij honore præditus,nequaquam se à labore operis,quod priùs gessit,abstinebat, sed semper 2 manibus proprijs operabatur cum famulis,vt Apostoli compleret præcepta dicentis: Laborate manibus,vt habeatis vnde tribuere possitis necessitatem patientibus. Illud omnino studebat,vt omnes pueros,qui in domo eius nascebantur,vt primum vagitum infantiæ relinquentes loqui cœpissent, statim literis doceret,ac psalmis imbueret, scilicet vt primo ingressui tale iungeretur psallentium,vt tam antiphonis, quàm meditationibus diuersis,prout deuotio flagitabat animi, Deo seruire possent.Castitatem autem non modò hic diligenter erat custodiens, verumetiam custodiendi gratiam alijs iugiter prædicabat,& à polluto tactu,& verbis obscœnis, vt desisterent edocebat.Nam recolo in adolescentia mea cùm primùm literarum elementa cœpissem agnoscere,& essem quasi octaui anni æuo, illeq́; indignum me lectulo locari iuberet,ac paterna dilectionis dulcedine vlna susciperet, oram indumenti sui articulis arripiens, ita se colobio concludebat,vt nunquam artus meos beata eius membra contigerint. Intuemini, quæso, & aduertite cautelam viri Dei,qui si sic ab infantuli artubus,in quo nulli adhuc esse poterant stimuli concupiscentiæ,nulla incitamenta luxuriæ,ne ab eis tangeretur,abstinuit,qualiter de loco,vbi suspicio luxuriæ esse potuit,ille refugit? Erat enim,vt diximus, castus corpore,mundus corde,non in scurrilitate verba proferēs,sed semper quæ Dei sunt loquens. Et cùm omnes homines in illo cœlestis charitatis vinculo diligeret,matri propriæ ita erat subditus,vt ei quasi vnus ex famulis obediret.

2 Aliqui sancti etiã præter monachos, vsi sunt operibus manuũ, vt haberẽt vnde pauperibus necessaria ministrarent.

Deniq; ægrotante grauiter Lugdunensi Antistite in vrbe Parisiaca, cùm à Childeberto seniore magno amore diligeretur, voluit Rex vsq; ad eius lectulum proficisci, ac visitare infirmum. Cui venienti ait Episcopus: Optimè nosti, ò pijssime, quòd tibi in omnibus necessitatibus tuis fideliter seruierim, ac quæcunq; iniunxisti deuotè impleuerim. Nunc precor, vt quia tempus resolutionis meæ adest,non dimittas me ab hoc mundo cum dolore discedere, sed vnam petitionem,quam supplico,libenter indulgeas. Et ille,Pete, inquit, nam quod volueris obtinebis. Rogo,ait, vt Nicetius Presbyter nepos meus Ecclesiæ Lugdunensi substituatur Episcopus. Est enim,vt mei testimonij verba proferunt,amator castimoniæ,dilectorq́; Ecclesiarum, & in eleemosynis valde deuotus, & quæcunq; seruos Dei decent,& operibus gerit, & moribus. Respondit Rex: Fiat voluntas Dei. Et sic pleno Regis, & populi suffragio Episcopus Lugdunensis ordinatus fuit præcipuus concordiæ,ac pacis amator. Qui si læsus fuisset ab aliquo,statim,aut remittebat per se, aut per alium insinuabat veniam deprecari. Nam vidi ego quodam tempore Basilium Presbyterum missum ab eo ad Armentariũ Comitem,qui Lugdunensem vrbem his diebus potestate iudiciaria gubernabat, dixitq́; ad eum: Pontifex noster causæ huic, quæ denuo mouetur,dato iudicio terminum fecit, ideoq́; commonet, ne eam iterare præsumas. Qui furore succensus respondit Presbytero: Vade,& dic ei: Quia multæ sunt causæ in meo arbitrio positæ,quæ alterius iudicio finiendæ erunt. Regressus Presbyter,quæ audiuit simpliciter exposuit. Sanctus verò Nicetius

commotus contra eum ait: Verè, inquam, quia eulogias de manu mea non accipies, pro eo quòd verba, quæ furor exegit, meis auribus intulisti. Erat autem conuiuio recumbens, ad cuius & ego leuam, cùm adhuc Diaconatus fungerer officio, propinquus accubueram. Dixitq; mihi secretiùs: Loquere Presbyteris, vt deprecentur pro eo. Cùmq; locutus fuissem, non intelligentes voluntatem sancti, silebant. Quod ille cernens; Tu, inquit, surge, & deprecare pro eo. At ego cum trepidatione consurgens, osculatus sum sancta eius genua, orans eũ pro Presbytero. Qui indulgens, atq; eulogias porrigens, ait: Rogo, dilectissimi fratres, vt verba inutilia, quæ ignauè mussitantur, aures meas non verberent, quia non est dignum, vt homines rationabiles irrationabilium hominum procacia verba suscipiant. Hoc tantùm vos studere oportet, vt illi, qui contra Ecclesiæ vtilitatem quædam machinare cupiunt, vestris propositionibus cõfundantur. Irrationabilia enim, non solùm non admirari, sed nec audire desidero. O beatũ virũ, qui omni intentione vitare cupiebat scandalum. Audiant autem hæc illi, qui si offensi fuerint, ignoscere nolunt, sed totam pro sua vltione conuocantes vrbem, etiam testes adhibere non metuunt, qui vocibus nefarijs dicant: Hæc & hæc audiuimus de te hunc loquentem. Et ita fit vt pauperes Christi talibus accusationibus, misericordia postposita, opprimantur.

Quodam autem manè cùm surrexisset ad matutinas sanctus Nicetius, expectatis duabus antiphonis, ingressus est sacrarium, vbi dum resideret, Diaconus responsorium psalmum canere cœpit, & ille commotus ait: Sileat, sileat, nec præsumat canere iustitiæ inimicus. Et dicto citius oppilato ore siluit; quem iussit vocari ad se sanctus, & ait: Nonne præceperam tibi ne ingredereris Ecclesiã Dei? Et cur ausu temerario ingredi præsumpsisti? Aut cur vocem in canticis Dominicis es ausus emittere? Stupentibus autem omnibus, qui aderant, & nihil mali de Diacono nouerant, exclamauit dæmonium, & se torqueri à sancto immensis cruciatibus confitetur. Ipse enim præsumpserat in Ecclesia canere, cuius vocem ignorantibus populis sanctus agnouit, & ipsum verbis acerrimus execratus est. Tunc impositis sanctus Diacono manibus, eiecto dæmone, personã restituit integræ menti.

His, & alijs signis declaratus in populis, vicesimo secundo Episcopatus sui anno, ætate sexagenaria migrauit ad Christum. Qui dum ferretur ad sepeliendum, cæcus quidam se sub feretrũ flagitauit adduci; statimq; eo ingresso vultus diù lumine viduatus, reseratis oculis adornatur; nec distulit diuina pietas beatos artus glorificare signis, cuius beatam animam cum choris Angelicis suscipiebat in astris. Post dies autem, quos lex Romana sanciuit, vt defuncti cuiuspiam voluntas publicè legatur, huius Antistitis testamentum in foro delatum turbis circunstantibus, à Iudice reseratum, recitatumq; est. Presbyter verò basilicæ tumens felle, quòd nihil loco, in quo sepultus fuerat, reliquisset, ait: Aiebant semper pleriq; stolidum fuisse Nicetium, nunc ad liquidum verum esse patet, cùm nihil basilicæ, in qua tumulatus est, delegauit. Sequenti autem nocte sanctus apparuit Presbytero cum duobus Episcopis, idest Iusto, atq; Eucherio in veste fulgenti, dicens ad eos: Hic Presbyter, sanctissimi fratres, blasphemijs me obruit, quia nihil facultatis scripserim templo huic, quo requiesco, & nescit quia quicquid pretiosius habui, ibidem reliqui, idest glebam corporis mei. At illi dixerunt: Iniustè facit detrahens seruo Dei. Conuersusq; sanctus ad Presbyterum, pugnis, 3 palmisq; guttur eius illisit, dicens: Peccator conterende, desine stultè loqui. Expergefactus autem Presbyter, tumefactis faucibus, ita doloribus coarctatur, vt ipsas quoq; saliuas oris vix cum labore posset maximo deglutire. Vnde factum est, vt per dies xl lectulo decubans grauiter cruciaretur. Sed inuocato confessoris nomine, sanitati redditus, nunquam ausus est ea verba, quæ priùs præsumpserat, garrulare.

3 Si sancti emortui essent, vt garriũt nõ nulli, quõ possent hæc mirabilia suis manibus operari?

Priſcum autem Epiſcopum huic ſancto ſemper fuiſſe aduerſum, norunt omnes. Hic Diacono cuidam huius caſulam tribuit. Erat autem grauis, eò quòd & ipſe vir Dei robuſto fuiſſet corpore. Capſa autem huius indumenti ita dilatata erat, atq; conſuta, vt illa quæ per paſchalia feſta ſacerdotũ humeris imponũtur. Ibat'q; Diaconus cum hoc veſtimento diſcurrens, ac paruipendens de cuius vſibus remanſiſſet, hoc habens in lectulo, hoc vtens in foro, de cuius fimbrijs, ſi credulitas certa fuiſſet, reddi potuit ſalus infirmis. Cui ait quidam: O' Diacone, ſi ſcires virtutem Dei, & quis fuit, cuius veſtimento vteris, cautiùs cum eo viueres. Cui ille; Verè, inquit, dico tibi, quia & hac caſula tergo vtor, & de capſa eius, parte prolixiore deciſa, tegumen pedum aptabo. Fecit illico miſer quæ pollicitus eſt, ſuſcepturus protinus diuini iudicij vltionem. Nanq; vbi deciſo cucullo, aptatis pedulis pedes operuit, extemplo 4 arreptus à dæmone ruit in pauimentum. Erat autem ſolus in domo, nec erat qui ſuccurreret miſero. Cum'q; ſpumas cruentas ore proijceret, extenſis ad focum pedibus, pedes cùm pedulis ignis pariter deuorauit. Hactenus de vltionibus.

4 Vides Sanctos nõ eſſe iniuria afficiendos, nec res eorũ cõtemnendas?

Aigulfus quoq; Diaconus noſter Roma veniens, beata nobis ſanctorum pignora deferebat. Hic cauſa orationis tantùm, locum, quo ſanctus quieſcit, adiuit. Ingreſſus'q; ædem, dum diuerſorum miraculorum opus illuſtre perpendit, vidit immenſum cateruatim populum ad eius ſepulchrum, velut felicium examina apum ad conſuetum aluearе confluere, & alios, Presbytero qui aderat miniſtrante, particulas ceræ pro benedictione ſumere, alios parumper pulueris, nonnullos diſruptas ab opertorio eius fimbrias capere, & abire ferentes in diſparibus cauſis vnam gratiam 5 ſanitatis. Hæc ille cernens fide compunctus, & lachrymãs ait: Si marinorum me moles fluctuum ſulcare mei ſacerdotis deuotio fecit, vt luſtratis Romanorum martyrum ſepulchris aliquid de eiſdem pignoris deferre deberem, cur non Gallicani mei confeſſoris pignora capiam, per quæ mihi, meis'q; ſalus integra reparetur? Et ſtatim accedens quaſdam de herbulis, quas deuotio populi ſacrum iecit in tumulũ, manu linteo operta, Sacerdote porrigente, ſuſcepit, repoſitas'q; diligenter domum detulit. Itaq; ſtatim fidem hominis miraculorũ actio cõprobauit. Nam diſcerptis 6 de his particulis, & frigoriticis cum aquæ potu porrectis, protinus cum hauſtu ſalutem inuexit; ſed & multis deinceps. Quando autem hæc nobis retulit, iam quatuor exinde ſanos factos ab hac infirmitate narrauit.

5 Ecce quomodo cõfugientes ad ſanctorũ ſepulchra gratias ſanitatum conſequuntur.

6 Vide quanti ſit meriti apud Deũ ſãctus iſte, quãdo etiã res exteræ eius, cuiuſmodi herbulæ erant hæſup tumulũ iactatæ, infirmis ſanitatẽ præſtabãt.

Ioannes autem Presbyter noſter dum ab vrbe Maſſilienſi cum cõmercio negociationis ſuæ rediret, ad huius ſancti ſepulchrum in oratione proſternitur; de qua conſurgens aſpicit cõfractas compedes, diſruptas'q; cathenas, quæ culpabilium vel aſtrinxerant colla, vel ſuras attriuerant; & admiratus eſt. Sed cõtemplatio non fuit miraculis vacua. Nam rediens ad nos Presbyter aſſerebat cum ſacramento, tres coram ſe ibi cæcos fuiſſe lumini redditos, ac domum rediſſe ſaluatos. Apud Genabenſem quoq; Galliarum vrbem dum eius reliquiæ cum honore pſallentij portarentur, tantam ibi Dominus gratiam præſtare dignatus eſt, vt ſuppliciter adorantes 7 & cæci viſum, & claudi reciperent greſſum. Nec dubitare poterat quiſpiam præſentem eſſe cõfeſſorem, cùm videbant talia infirmis remediorum munera miniſtrari.

7 Nota ſanctorũ reliquias publicè deferri, adorari'q;, & adorãtes gratiarũ munera conſequi.

Seditione etiam in quodam loco exorta, cùm vulgo ſæuiente, volantibus ſaxis, ac facibus, furor arma non mediocriter miniſtraret, vnus eleuato enſis acumine cũ aſſultu graui virũ perculit. Poſt dies autem paucos inuẽtus iſte ab interẽpti germano, ſimili exitu trucidatur. Quod cũ Iudex loci illius cõperiſſet, vinctum virũ in carcerẽ trudi præcipit dicens: Dignus eſt morte hic ſceleſtus occũbere, qui volũtatis ꝓpriæ arbitrio, nec expectato Iudice, auſus eſt temerè mortẽ fratris vlciſci. In qua dũ teneretur cuſtodia, & multorũ ſanctorũ nominibus inuocatis,

miſericordiam precaretur,quaſi ad ſanctũ Dei conuerſus ait: Audiui de te,ſancte Niceti,quòd ſis potens in opere miſericordiæ,ac pius in compeditorum flentiũ abſolutione; deprecor 8 nunc, vt me illa ſupereminenti pietate viſitare digneris,qua in reliquorum abſolutione vinctorum ſæpiùs claruiſti. Poſt paululum verò obdormienti apparuit illi vir beatus dicens: Quis es tu, qui nomen Nicetij inuocas? Aut vnde noſti quis fuerit, quòd eum obſecrare non deſinis? At ille cauſam delicti ex ordine referans adiecit: Miſerere,quæſo,mihi,ſi tu es vir Dei,quem inuoco. Cui ſanctus ait: Surge in nomine Chriſti,& ambula liber,à nullo enim comprehenderis. At ille in hac expergefactus voce, ſe abſolutum cathenis comminutis,confractaq́; trabe miratur; nec moratus,nemine retinente, vſq; ad eius ſepulchrum perrexit intrepidus. Tũnc à iudice noxialis culpæ damnatione conceſſa,laxatus abſceſſit ad propria.

8 Ecce quomodo sãctũ inuocat,& ſtatim ab eo à vinculis liberatur:

Gratum eſt illud addi miraculis,quod accenſus ad lectum eius fecerit cicendilis,quia ingentia ſunt,quæ in cœlis habitãs 9 operatur in terris. Igitur lectulus,quo ſanctus quieſcere erat ſolitus, ſæpiùs miraculis adornatur illuſtribus. Qui grandi ſtudio ab Aetherio nũc Epiſcopo fabricatus deuotiſſimè adoratur, nec immeritò,cũ frigoritici ſæpiùs ſub eo 10 ſiti,cõpreſſo vapore,ac frigore ſaluentur, cæteriq; infirmi ibidem proiecti protinus ſubleuentur. Palla etenim ſpecioſa tegitur, lychniq́; in ea iugiter accenduntur. Vnus igitur ex his per quadraginta dies, totidemq́; noctes, vt ipſe ædituus aſſeruit,abſq; vllius fomẽti adiutorio perdurauit ſplendens,in quo nec papyrus addita,nec gutta olei eſt ſtillantis adiecta,ſed in ipſa qua primùm ſtatutum eſt compoſitione permanſit, cũ luce præclara.

9 Nota,Sãctus habitans in cœlis,ingentia operatur in terris.

10 Vide mira de lectulo ſancti, de palla, vnoq; ex eius luminaribus.

Huius ſancti reliquias Gallomanus Tricaſſinorum Põtifex deuotus expetijt, quæ cùm pſallentio deducerentur, & cæcorum 11 oculi illuminati ſunt earum virtute, & aliorum morborum genera meruerunt accipere medicinam. Ad nos quoq; facietergium dependentibus villis intextum, quod ſanctus ſuper caput in die obitus ſui habuit,eſt perlatum. Quod nos tanquàm munus cœleſte ſuſcepimus. Factum eſt autem,vt poſt dies plurimos ad benedicendam Eccleſiam in parochia Paternacenſi vrbis Turonicæ inuitaremur. Acceſſi,fateor, ſacraui altare,decerpſi fila de linteo, locaui in templo,dictisq́; miſſis,& facta oratione,diſceſſi. Paucis deindè diebus interpoſitis,aduenit ad nos ille,qui inuitauerat, dicens: Gaude in nomine Domini,Sacerdos Dei,de virtute beati Nicetij Antiſtitis, nam noueris quia oſtendit miraculum in Eccleſia, quam ſacraſti. Cæcus enim erat in pago noſtro diuturna cæcitatis,& caliginis oculorum nocte detẽtus,cui apparuit vir quidam per viſum noctis, dicens: Si uis ſanus fieri,proſternere in orationem coram baſilicæ ſancti Nicetij altari, & recipies viſum. Quod cum feciſſet, diſruptis tenebris,lumen ei virtus diuina patefecit. Poſui,fateor,de his pignoribus & in alijs baſilicarum altaribus,in quibus & energumeni ſanctum confitentur,& fidelis oratio ſæpiùs promeretur effectum.

11 Sancti reliquiæ ſanitates conferũt, ſimiliter & uilli linteoli, qui fuit ſup eius facie.

Phronimius igitur Agatenſis Epiſcopi famulus epilentici morbi acceſſu fatigabatur,ita vt plerunq; cadens,ac ſpumans linguam ſuis proprijs dentibus laceraret, & cùm ei à medicis plurima fierent,accidebat vt paucis menſibus interpoſitis non tangeretur à morbo; ſed iterum in recidiuum cruciatum ruens, peius quàm priùs perferebat. Dominus verò eius cùm vidiſſet tantas virtutes ad ſepulchrum beati Nicetij fieri,dixit ad eum: Vade,& proſternere 12 coram ſepulchro ſancti,orans vt te adiuuare dignetur. Qui cùm iuſſa expleſſet, ſanus regreſſus eſt,nec vltra eum attigit morbus. Septimus autem erat ab incolumitate pueri annus,quando eum nobis Epiſcopus præſentauit.

12 Epilenticus puer ad ſancti ſepulchrũ ſanatus eſt.

Quidam verò pauper, viuente ſancto,literas ab eo elicuit manu eius ſubſcriptas, quibus ſibi per deuotorum domos eleemoſynam flagitaret Poſt eius verò

obitum adhuc cum ipsa circuēs epistola, non pauca ab eleemosynarijs pro sancti memoria capiebat; desiderium enim erat omnibus, vt quisq; viderat subscriptionem sancti, aliquid præbere egenti. Quod videns quidam Burgundio, non honorans, neq; venerans sanctum, obseruare pauperem cœpit a longè, vidensq; eum syluas ingressum irruit, & abstulit ei sex aureos cum epistola, collisumq; calcibus reliquit exanimem. At ille inter calces, & reliqua verbera, hanc vocem emisit; Adiuro te per Deum viuum, & virtutem sancti Nicetij, vt vel epistolam eius mihi reddas, quia mihi vltra non erit vita, si eam perdidero. Ille verò ea proiecta in terram abijt; quam pauper colligens venit ad ciuitatem. Erat autem ibi eodem tempore Phronimius Episcopus, cuius supra meminimus. Ad quem accedens pauper ille ait: Ecce homo, qui me grauiter cæsum expoliauit, abstulitq; sex aureos, quos pro intuitu epistolæ sancti Nicetij acceperam. Episcopus autem narrauit hæc Comiti. Iudex verò vocato Burgundione, percontari cœpit ab eo, quid exinde diceret. Negauit autem coram omnibus, dicens: Quia nunquam vidi hominem istum, neq; res eius abstuli. Episcopus verò aspiciens epistolam, vidit subscriptionem sancti, & conuersus ad Burgundionem ait: Ecce in hac epistola subscriptio sancti Nicetij tenetur, si es innocēs, accede propiùs, & iura tangens manu scripturam, quam ipse depinxit; credimus enim de virtute illius, quia aut te hodie ostendet hoc scelere contaminatum, aut certè permittet abire innoxium. At ille nihil moratus accedit ad manus Episcopi, qui hanc epistolam extentam tenebat, eleuansq; manus suas vt iuraret, cecidit retrorsum supinus, & clausis oculis spumas ab ore proijciens, quasi mortuus putabatur. Transeūte autem quasi duarum horarum spatio, aperuit oculos suos, dicens: Væ mihi quia peccaui auferendo res pauperis huius. Et statim retulit per ordinem, qualiter iniuriam intulerat homini illi. Tunc Episcopus cum iudice cognita culpa, ea tantùm quæ abstulerat, inopi reddidit, & pro cæde duos insuper solidos addidit; & sic vterq; à iudicis conspectu discessit.

Quot autē per hunc sanctū carcerali ergastulo reuincti absoluti sint, quotue compeditorum cathenæ, siue compedes sint confractæ, testis est hodie moles illa ferri, quæ in basilica eius aspicitur, de supradictis supplicijs aggregata. Nuper autem in conspectu Gunthranni Principis Siagrium Augustudunensem Episcopum ipsi referentem audiui, in vna nocte in septem ciuitatibus carcerarijs apparuisse beatum virum, eosq; absoluisse ab ergastulo, & abire liberos permisisse. Sed nec iudices contra eos quicquam agere deinceps ausi sunt. De cuius sepulchro si febricitans, si frigorationes habens, ac diuersis morbis laborans, quid 13 pulueris sumpserit, ac dilutum acceperit, mox recipit sanitatem. Quod non est dubium præstare eum, qui ait sanctis suis: Omnia quæcunq; petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & venient vobis.

13 Puluis è sancti tumulo desumptus, & haustus, sanitates confert. Quid dicis hæretice?

Igitur apud vicum Prisciniacensem vrbis Turonicæ Ecclesia dudum constructa absq; sanctorum pignoribus habebatur; cùmq; incolæ loci plerunq; peterēt, vt eam quorumpiam sanctorum cineribus sacraremus, de supradictis reliquijs sancto 14 altari collocauimus; in qua ecclesia sæpiùs virtus Domini per beatum manifestatur Antistitem. Nuperrimo autem tempore mulieres quædam vexatæ à dæmonio ex termino Biturigiæ venientes, tres numero, dum ad basilicā sancti Martini deducerentur, hanc Ecclesiam sunt ingressæ. Igitur collisis in se palmis, dum sancti Nicetij faterentur se virtutibus cruciari, proijcientes ab ore nescio quid purulentum cum sanguine, ab obsessis spiritibus protinus sunt mundatæ.

14 Ecce altaris dedicatio cū sanctorū reliquijs de more Catholicæ Ecclesiæ. Ecce & dæmonum effugatio ad earūdem reliquiarū aspectum.

Dado vnus ex his pagensibus cùm in hostilitate illa, quæ apud conuenas est, accessisset, & plerunq; in periculis mortis irrueret, vouit vt si domum reuerteretur incolumis, ad memoratam Ecclesiam exornandam in honore beati Nicetij

aliqua ex his, quæ acquisierat, largiretur. Rediens igitur duos calices argenteos deferebat, vouitq; iterum in itinere, quòd hos Ecclesiæ conferret, si ad propria sospes 15 accederet. Domū suam igitur accedens, vnum tantummodo dedit, alio sanctum fraudare procurauit, dans coopertoriū sarmaticum, quo altare Dominicum cum oblationibus tegeretur. Apparuit autem illi vir beatus per somnium dicens: Quousq; dubitas, & votum implere dissimulas? Vade, inquit, & calicem alterum, quem vouisti, redde Ecclesiæ, ne pereas tu, & domus tua. Coopertorium verò, quia rarum est, non ponatur super munera altaris, quia non exindè plenè tegitur mysteriū corporis, sanguinisq; Dominici. At ille exterritus, nihilq; moratus, votum, quod vouerat velociter adimpleuit.

15 Vide votum sub conditione, si ad propria sospes redierit. Vide etiam miraculū pro eiusdem voti defraudati impletione.

Huius hominis frater ad vigilias Dominici natalis 16 aduenit, monuitq; Presbyterum, dicens: Vigilemus vnanimiter ad Ecclesiam Dei, atq; exoremus deuotè beati Nicetij potentiam, vt eo obtinente, huius anni curriculum cum pace ducamus. Quod Presbyter audiens, gauisus iussit signum ad vigilias commoueri. Quo commoto, adueniente Presbytero cum clericis, & reliquo populo, hic gulæ inhians moras veniendi innectebat; cùmq; mitteret sæpiùs Presbyter ad eum accersendum, respondebat: Paulisper sustinete, & venio. Quid plura? Transactis vigilijs, ac data luce, hic, qui priùs commonuerat, ad vigilias non accessit. Presbyter verò, impleto officio, commotus contra hominem, ad habitaculum eius properat, vt quasi eum à cōmunione suspenderet. At ille correptus febre, sicut vino, ita diuino exurebatur incendio. Nec mora, viso Presbytero, datis vocibus cum lachrymis supplicabat sibi pœnitentiam tradi. Cùmq; eum Presbyter increparet dicens: Meritò à sancti Nicetij virtute exureris, ad cuius Ecclesiam venire ad vigilias neglexisti: inter sermocinantium colloquia spiritum exhalauit. Facta quoq; hora tertia cùm populus ad Missarum solēnia conueniret, hic mortuus in Ecclesiam est delatus. Quod virtute sancti antistitis actum nemo ambigere potest. Hæc autem nobis ipse exposuit Presbyter.

16 Ecce quomodo etiam antiquitus celebrabantur vigiliæ præcipuarum solennitatum.

Plurima verò de his vel nos ipsi experti sumus, vel per fidelium relationem cognouimus, quæ indicare longum putauimus. Libello igitur clausuram dabimus, cùm vnum adhuc admirandum de libro vitæ eius, quem supra à quodam scriptum præfati sumus, memorabo miraculum, de quo virtus diuina procedens non reliquit inglorium, sed ad comprobandum virtutem dictorum patefecit esse plurimis gloriosum. Diaconus enim Augustudunensis graui oculorum cæcitate turbatus, audiuit hæc, quæ glorificator sanctorum suorum Deus ad sancti tumulum exercebat, dixitq; suis: Si eius adirem sepulchrum, aut aliquid de sanctis pignoribus sumerem, aut certè si pallium, quo sancti artus teguntur, mererer attingere, fierem sanus. Cùmq; hæc, & huiusmodi cum suis verba conferret, astitit repente clericus quidam dicens: Benè, inquit, credis, sed si de eisdem firmare mentem cupis virtutibus, en volumen chartaceum, quod de his habetur scriptum, vt faciliùs credas ea, quæ ad auditum tuarum aurium peruenerunt. At ille priusquā legi iuberet, inspirante diuinæ pietatis respectu, ait: Credo quia potens est Deus egregia operari per famulos suos. Et statim posuit 17 volumē super oculos suos. Extemplò autem fugato dolore, disruptaq; caligine, vsum videndi recipere meruit à voluminis virtute. Et in tanta clarite positus est, vt ipse proprijs oculis legens, virtutum gesta cognosceret. Operatur autē hæc vnus atq; idē Dominus, qui glorificatū in sanctis suis, vt qui ipsos illustribus miraculis æditis efficiat gloriosos. Ipsi gloria, & imperium in secula seculorum. Amen.

17 Magnū miraculum. Liber vitæ sancti ad oculos diaconi cæci positus, illos illuminauit.

VITA SANCTI
PATROCLI ABBATIS.

CVM egregia Moysi vatis prudentia diuinæ descensionis tabernaculum, iuxta ipsum oris Dominici præceptum, fabricare disponeret, atq; ad hoc, eiusdemq́; apparatum multa congerere iussus, non haberet cuncta in promptuario, quæ ab ipso Domino ostensa fuerant, in montis ardui summitate iussit commoneri populum, vt offerret vnusquisq; pro viribus quiddam muneris Deo, & hoc non ex necessitate, sed spontè. Offerebant ergo donaria auri, argentiq́;, æris, ac ferri metalla, gemmarum etiam micantium pulchritudines, ac fila byssi duplicati, coccíq; bis tincti, nonnulli pelles arietum rubricatas, pilosq́; caprarum. Sed cùm hæc omnia doctores Ecclesiarum esse allegorica tradidissent, & in reliquis donarijs gratiarum genera demonstrassent, in illis caprarum pilis laudationum verba significari dixerunt. Ita nunc & nos steriles sensu, imperiti studio, squalẽtes in actu, & si aurum, argentumq;, vel gemmas, filaq́; duplicata, ac torta non offerimus, saltem vel pilos caprarum, idest verba, quæ sanctorum, atq; amicorum Dei prodant miracula, in Ecclesia sancta porrigimus, vt legentes eo incitentur studio, quo sancti meruerunt scandere polum. Ergo quia nobis de beati Patrocli vita nuper data relatio, quædam prodidit nõ ommittenda, ea manifestáda curaui. Et licet sermo sit rusticus, non tamen occulenda arbitratus sum, quæ Deus gessit per famulum suum.

Igitur beatissimus Patroclus Biturigii territorij incola, Aetherio patre progenitus, cùm decem esset annorum, pastor ouium destinatur, fratre Antonio tradito ad studia literarum. Erant enim non quidem nobilitate sublimes, ingenui tamẽ. Cùmq́; quodam meridie hic à scholis, ille à grege commisso ad capiendum cibum paterno in hospitio cõuenissent, dixit Antonius fratri suo: Discede lõgiùs, ò rusticè, tuum est enim opus oues pascere, meum literis exerceri, qua de re nobiliorem me ipsius officij cura facit, cùm te huius custodiæ seruitus vilem reddat. Quod ille audiens, & hanc increpationem quasi à Deo sibi transmissam putans, reliquit oues in campi planitie, & scholas puerorum nisu animi agili, atq; cursu velocissimo expetit. Qui primis elementis, ac deinceps omnibus, quæ studio puerili necessaria erant, ita celeriter, memoria opitulante, imbutus est, vt fratrem vel in scientia præcederet, vel alacritate sensus, adiuuante diuini numinis auxilio, anteiret.

Dehinc Munioni, qui quondam cum Childeberto Parisiorum Rege magnus habebatur, ad exercendum commendatus est. A' quo cùm summa amoris diligentia nutriretur, ita humilem, atq; subiectũ omnibus se præbebat, vt omnes eum tanquam proprium filium in summa bonitate diligerent. Regressus verò domum, patre defuncto, reperit matrem suam adhuc superstitem. Cui illa ait: Ecce genitor tuus, ò dulcissime nate, obijt, ego autem absque solatio dego; requiram ergo puellam pulchram, ingenuamq́;, cui copulatus

solatium præbeas maternæ viduitati. At ille respondit: Non coniungor humanæ coniugi, sed quæ concepit animus, cum Domini voluntate perficiam. Sed cùm genitrix non intelligens quæreret quid hoc esset, prodere noluit, sed abijt ad Arcadium Biturigæ vrbis Episcopum, petijtq; sibi comam capitis tōdi, asciriq; se in ordinem clericorum. Quod Episcopus, Domino volente, sine mora compleuit. Multo autem post Diaconatus officium sumens, vacabat 1 ieiunijs, delectabatur vigilijs, exercebatur lectione, ac in oratione assidua ita promptus effundebatur, vt nec ad conuiuium mensæ canonicæ cum reliquis accederet clericis. Quod audiens Archidiaconus, frendens contra eum ait: Aut cū reliquis fratribus cibum sume, aut certè discede à nobis; non enim rectum videtur, vt nolis cum his habere victum, cum quibus Ecclesiasticum implere putaris officium. Non est autem ob hæc seruus Dei commotus animo, qui iam eremi sitiebat adire secretum; sed egressus ab vrbe memorata, venit ad vicum Nerēsem, ibiq; ædificato oratorio sancti Martini reliquiis consecrato, pueros erudire cœpit in studiis literarum. Veniebant autem ad eum infirmi, & sanabantur, atq; energumeni nomen eius confitentes, emundabantur.

1 Ecce sancti viri exercitia, ieiunia, vigiliæ, lectio, & oratio.

Verùm non ei erat solitudo vt voluerat, sed patefacta virtus publicum vsquequaq; reddebat. Tunc pro hospitio eligendo quædam conscripta breuia posuit super altare vigilans, & orans tribus noctibus, vt quid ei Dominus iuberet, dignaretur manifestissimè declarare. Sed pietatis diuinæ inclyta miseratio, quæ eum præsciens, eremitam esse decreuerat, breue illud accipere iubet, vt ad eremum properaret. Ille autem in cellula, qua degebat, congregatis virginibus, monasterium instituit puellarum, nihil de omni labore suo, quod ibidem aggregauerat, cùm abscederet, sumens, nisi rastrum vnum, vnamq; bipennem; ingressusq; altas syluarum solitudines, venit ad locum, qui dicitur Mediocantus, atq; ibi constructa cellula, in opere, quod supra diximus, Deo vacabat. Cùm igitur inibi multos energumenos manu imposita, per signum 2 Crucis effugatis dæmonibus, mente integra reddidisset, vnus ad eum adductus est rabidus, qui rictibus patulis, ac ore cruento, quicquid attingere poterat, dentibus proprijs laniabat. Pro quo triduum in oratione prostratus, obtinuit ab illa diuinæ miserationis potentia, vt mitigato furore, miser homo mundaretur; immissisq; in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis spiritu, personam restituit incolumitati. Nullas verò ante eum vires habere poterat persuasionis iniquæ præstigium. Nam sicut hos, qui vexabantur emundabat, ita & quæ immittebat occultè atrocia auctor criminis, repellebat per Crucis sacratissimæ virtutem. Leubellæ enim cuidam fœminæ cùm tempore luis illius inguinariæ diabolus Martinum mentitus, oblationes, quibus quasi populus saluaretur, nequiter obtulisset, hæ ad sanctum delatæ non solùm, reuelante Spiritusancto, euanuerunt, verùm etiā ipse incentor malorū sancto teterrimus apparēs, quæ nequiter gesserat, confessus est. Transfigurat enim sæpe diabolus se in Angelum lucis, vt hac fraude decipiat innocentes.

2 Patroclus signo sanctæ Crucis dæmones ab energumenis effugabat, & atrocia à diabolo immissa repellebat.

Sed cùm ei multas intentaret insidias, ne hic ascenderet, vnde ille corruerat, immisit ei cogitationem, vt prætermissa eremo ad seculum reuerti deberet. Sed cùm sanctus virus grassari sensisset in pectore, in oratione 3 prostratus petebat, vt nihil aliud, nisi quod Deo esset placitum, exerceret. Tunc apparuit ei Angelus Domini per visum dicens: Si vis mundum videre, ecce columna, in quam ascendens contemplare omnia, quæ geruntur in eo. Erat autem ante eum per ipsam visionem columna miræ celsitudinis collocata. In quam ascendens, vidit homicidia, furta, cædes, adulteria, fornicationes, & omnia praua, quæ geruntur in mundo; & descendens ait: Ne quæso, Domine, reuertar ad has prauitates, quas dudum te confessus oblitus sum. Tunc ait illi Angelus, qui cum eo loquebatur: Desine ergo quærere mundum, ne pereas cum eo, sed potiùs vade in oratorium,

3 Vide orationem cū prostratione, & illius exauditionem.

in oratorium,in quo Dominum depreceris,& quod ibi inueneris , hoc tibi erit consolatio in peregrinatione tua. Ingressus igitur cellulam oratorij, inuenit tegulam fictilem,in qua 4 signum Crucis Dominicæ erat impressum ; agnoscensq; munus diuinum,intellexit sibi ad omnia mundanæ persuasionis incitamenta hoc esse inexpugnabile munimentum.

4 Ecce signum Crucis inexpugnabile munimentũ cõtra omnes mũdanas tẽtationes.

Post hæc ædificauit monasterium Columbariense in milliaribus quinq; à cellula eremi,in qua habitabat,& congregatis monachis,vt in solitudine libero potiùs fungeretur arbitrio, Abbatem instituit,qui gregi monasteriali præesset. Octauum autem & decimum in hoc eremi loco expleuerat annum. Tum congregatis fratribus transitum suum annuncians, obijt in senectute bona, & sanctitate præcipua. Qui aquis ablutus, feretroq; impositus,ferebatur ad monasterium suum,vbi se viuens sepeliri mandauerat. Tunc Archipresbyter Nereensis vici, collecta clericorum cohorte,voluit vi auferre glebam sancti corpusculi, videlicet vt ad vicum suum,vnde egressus fuerat,sepeliretur. Sed cùm furibundus veniens vidisset à lõgè pallam,quæ sanctos tegebat artus, eximio albere nitore,ita nutu Dei est metu perterritus,vt omni velocitate reuocaret ab animo,quod malè conceperat leuitatis arbitrio. Coniunctusq; psallentibus, in exequijs sancti progressus,tumulauit eum,cum reliquis, qui aderant,fratribus in ipso Columbariense monasterio.

Ad cuius sanctum sepulchrum Prudentia cæca cum alia Lemouicina puella similiter lumine viduata , vt sepulchrum 5 ipsum in oratione osculatæ sunt, lumen recipere meruerunt. Maxonidius autem post quintum cæcitatis suæ annum,hunc tumulum sanctum adijt,lumenq; recepit. Energumeni verò Lupus, Theodulphus, Rucco,Scopilia, Nectariola, Tacihildis ad hunc sanctum tumulum sunt mundati. Sed & puellæ duæ de Lemouicino venientes,oleo,quod ipse sanctus benedixit,perunctæ,à nequitia,qua obsidebantur,mundatæ sunt. Et quotidie ibidem ad corroborãdam fidem nostram mirabilia operatur Dominus, qui perpetualiter glorificat sanctos suos.

5 Vides quomodo cõfugientes ad sãcti tumulũ, remedia morborũ acquirunt, quæ sãctitati viri testimoniũ ferunt.

VITA BEATI FRIARDI RECLVSI.

MVLTI, varij'q; sunt gradus, per quos ad cœlorum regna conscenditur; de quibus (vt opinor) & Dauid dicit, quia ascensus in corde posuit. Accipiuntur ergo hi gradus, diuersorum operum ad cultum diuinum profectus, & nullus in his gressum figere potest, nisi fuerit, sicut sæpè testati sumus, Dei adiutorio prouocatus. Sic enim Psalmographus in illo mediæ perfectionis gradu loquitur, dicens: Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant, qui ædificant eam. Quod adiutorium non modò martyres, verùm etiam & illi, quos sacræ vitæ celebrauit auctoritas, iugiter inquirentes, ad hoc, quod sitis desiderij spiritalis promebat, alacres peruenerunt. Nam si ad martyrium mens accensa est, huius adiutorij opem poposcit martyr, vt vinceret; si ieiunij obseruantiam adhibere studuit, vt ab eo cõfortaretur afflictus est; si castitati artus reseruare voluit impollutos, vt ab illo muniretur, orauit; si post ignorantiam pœnitendo conuerti desiderauit, vt ab eo nihilominus subleuaretur, cum lachrymis flagitauit; & si quid operis boni exercere eorum quispiam est meditatus, vt ab hoc adiutorio iuuaretur expetijt. Per hos ergo scalæ huius ascensus tam difficiles, tam excelsos, tam arduos, cùm sint diuersi, ad vnum tantùm Dominum, per ipsius adiutorij opem conscenditur. Idcircò semper ille poscendus, ille quærendus, ille inuocandus erit, vt quod de bono mens concipit, adiutorio suo ipse perficiat. De quo & nobis sine fine oportet dicere: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram: sicut & ille beatissimus, de quo nunc nobis futurus est sermo, qui inter diuersas vel tentationes, vel cruces seculi, semper eius adiutorij munimen expetijt.

1 Sanctus hic in Dei laudibus semper, oratione, & vigilijs degebat, & manibus operabatur.

Fuit igitur apud insulam Vindunitam vrbis Nanneticæ vir egregiæ sanctitatis, Friardus nomine, reclusus, de cuius vita parumper ad ædificationem Ecclesiæ dicere delectat animum, quia ignoro an ab aliquo sit scripta. Hic ab infantia sua semper Deo deuotus fuit, atq; pudicus; factus autem vir, semper in Dei laudibus, 1 semper in oratiõe, semper in vigilijs degebat, victus necessaria proprijs manibus exigens à terra; et si in opera inter reliquos properaret, nunquam ab oratione cessabat; quod vicinis, aut extraneis, vt mos rusticorum habet, ridiculũ erat. Quodam verò die cùm, reliquis in segete culmos incidẽtibus, manipulos colligaret, examen mirabilium, atq; sæuarum muscarum, quas vulgò vespas vocant, reperiunt. Cùm'q; acerrimè messores emissis aculeis lacerarent, vndiq; circumeuntes messem, locum illum, in quo hæ adunatæ erant, transiliunt, atq; irridendo beatum Friardum alloquuntur dolosè, dicentes: Veniat benedictus, ve

niat religiosus, qui orare non desinit, qui Crucem auribus, & oculis semper impo nit, qui vijs itineris sui salutaria vexilla præmittit, ipse metat super examen, ipse illum sua oratione mitescat. Tunc quasi ad confusionem Dominicæ virtutis hæc verba suscipiens, prouolutus 2 terræ orationem fudit ad Dominum; & accedens facto desuper signo Crucis, ait: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum, & terram. Ad hanc eius orationem confestim omnes vespæ se intra antrum, vnde egressæ fuerant, abdiderunt. Ille verò spectaculum omniũ factus messem statim illæsus collegit. Quod non sine miraculo irridentibus fuit, eò quòd Dominus in se sperãtem ad confusionem eorum sic dignatus fuerit roborare.

2 Orat prouolutus terræ, facto desup signo Crucis.

Deniq; post hæc cùm in arborem pro quadam necessitdte ascendisset, subitò, colliso sub pedibus ramo, ruere cœpit, cadensq; deorsum per singulos, quos percutiebat, ramos, Christi beatissimum nomen inuocabat, dicens: Christe omnipotens, salua me. Cùm'q; peruenisset ad terrã, nihil est læsus, sed aiebat semper: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum, & terram. His, & alijs virtutibus animatus, cœpit intra secreta cordis tacitus cogitare dicens: Si Crux Christi, & inuocatio nominis eius, atq; adiutorium postulatum ab eo tantam potentiam habet, vt aspera quæque mundi deuincat, periculosa obruat, tentationũ atra depellat, & omnia, quæ sunt seculi huius oblectamenta, pro nihilo reputet, ac fastidiat, quid mihi, & mundo, nisi vt relictis omnibus, quæ eius sunt, in illius vacare solius debeam obsequijs, cuius nominis inuocatione à periculis sum saluatus iniquis? Et egressus ab hospitiolo suo, oblitus parentes, & patriam, eremũ petijt, ne in seculo habitanti impedimentum aliquod in oratione, mundi solicitudo conferret. Ipse igitur simul Abbas Sabaudus, qui quondam Regis Clotharij minister fuerat, pœnitentiam accipientes, Vindunitensem Nannetici territorij insulam sunt aggressi. Habebant autem secum & Secundellum Diaconum.

Abbas verò ablata de aratro Domini manu ab insula discedens, ad monasterium redijt, nec multo post, occultis causis, gladio est peremptus. Sanctus verò Friardus cum Secundello Diacono in supradicta insula stetit immobilis; habebat tamen vterq; eorum propriam cellulam, sed procul inter se positam. Cùm'q; strenuè in oratione persisterent, nocte Secundello Diacono apparuit tẽtator in specie Domini, dicens: Ego sum Christus, quem quotidie deprecaris; iam enim sanctus es, & nomen tuum libro vitæ cum reliquis sanctis meis ascripsi; egredere nunc ab hac insula, & vadẽs fac sanitates in populis. His & ille illectus deceptionibus, discessit ab insula, nec socio nunciauit; tamen cùm infirmis in nomine Christi manus imponeret, sanabantur. Regressus autem post multum tempus ad insulam, venit ad socium cum vanagloria, dicens: Abij extra insulam, & virtutes multas in populis feci. Cùm'q; conterritus ille interrogaret quid hoc sibi vellet, cuncta, quæ gesserat, simpliciter pandit. At senior obstupescens, suspirans'q;, ac lachrymans ait: Væ nobis; in quantùm audio, à tentatore delusus es; vade, age pœnitentiam, ne vltra tibi præualeant eius doli. Quod ille intelligens, & periisse se timens, cùm fletu ad pedes eius prosternitur, rogans vt pro se Dominum deprecaretur. Cui, Veni, inquit, & pariter eius omnipotentiam pro salute animæ tuæ poscamus non est enim difficilis Dominus se confitentibus misereri, cùm ipse per Prophetam dicat: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Orantibus autem illis, aduenit iterum tentator in simili specie ad Secundellum Diaconum dicens: Non'ne præceperam tibi, eò quòd oues meæ morbidæ essent, & pastore indigerẽt, vt egredereris, & visitares, atq; opẽ sanitatis eis

tribueres? Et ille: In veritate cōperi, quòd seductor sis, neq; te Deum credo, cuius te speciem mentiris habere. Tamen si Christus es, crucem tuam, quam reliquisti, ipsam ostende, & credam tibi. Cùmq; non ostenderet, Diacono Crucem Domini 3 in os eius faciente, confusus euanuit. Rursum verò ad eum veniēs cū multitudine dæmonū, tanta illū cæde afflixit, vt vix putaretē euadere posse; & discedens nusquam comparuit. Idem postea Diaconus in summa sanctitate perdurans, die debito defunctus est.

3 Vides quomodo ad signum sanctæ Crucis dæmon effugatur?

Beatus verò Friardus cùm magnis virtutibus effulgeret, quadam vice effractum è vento ab arbore ramum, quem, vt ferunt, ipse inseuerat, collegit, compositumq; baculum sibi exinde, quem manu gereret, fecit. Post multum verò tempus, iam arefactam virgam in terra plantauit, infusaq; aqua sæpius, baculus ille frondes emisit, & poma, atq; intra duos, aut tres annos in magnam arboris proceritatem distentus excreuit. Quod cùm grande miraculum populis cernentibus haberetur, & quotidie ad hanc visendam magna turba conflueret, ita vt etiā ipsam remotionem insulæ virtus prodita publicaret, sanctus Dei ne vanægloriæ labe subrueret, arborem arrepta secure succidit. Rursusq; sanctus alterius arboris ruinam cernens, quæ acta venti violentia floribus plena corruerat, misericordia motus orauit dicens: Ne pereat, quæso, Domine, huius arbusculæ fructus, quæ te iubēte florum ornamenta produxit, sed potius à te incrementum reparationis indultum, fructuum mereatur adipisci effectum. Et hæc dicens, accepta secure amputauit arboris columnam super radices, quæ adhuc hærebant, columnāq; ipsam in modum sudis fecit accutam, ac eam terræ defixit. Mox ligatis sine radice ramis, & ad pristinum restitutis statum, flores, qui aruerant, viruerunt. Ipso quoq; anno hæc arbor fructus cultori suo restituit. Credo ego de misericordia Dei, quod miraculum præsens exigit loqui, quia obtinere potuit hic oratione sua vitā mortuis à Domino impertiri, qui obtinuit arbores aridas in rediuiua viriditate frondescere.

Idem cùm plerunq; transitum suum fratribus prædiceret, quadam die tactus à febre dicit suis: Ite ad Felicem Episcopum, & nunciate ei discessum meum, dicentes: Frater tuus Friardus dixit: Ecce consummato cursu vitæ huius, de hoc mundo absoluor; & vt certior sis de hoc verbo, die Dominica transitum accipio, & vado ad requiem, quam mihi promisit Rex æternus Deus. Veni, obsecro, vt videam te, priusquam obeam. Cùmq; ille occasione nescio qua detineretur, mandatum misit dicens: Rogo, si fieri potest, vt me modicum expectes, donec moris actionum dissolutis, ad te vsq; perueniam. Reuertentibus verò nuncijs, & ista dicentibus, cùm iam lectulo decubaret, ait: Surgamus ergo, & sustineamus fratrem nostrum. O virum sanctitate ineffabilem, qui quanquam festinaret dissolui, & cum Christo esse, non tamen oblitus charitatem, obtinuit apud Dominū adhuc esse in mundo, vt fratrem cerneret corporali intuitu. Sed nec illum infimi reor fuisse meriti, pro cuius aduentu Dominus huius sancti dilatare dignatus est diem; nam de illius tarditate accepto nuncio, protinus quiescente febre sanus surrexit à lectulo. Post multum verò tempus adueniente Episcopo, à febre corripitur, ingressumq; ad se salutat, & osculatur dicens: Grandes mihi moras de itinere debito facis, ò sancte Sacerdos. Quibus vigilantibus nocte, quæ erat Dominica, manè facto, tradidit spiritum. Eo autem emisso, mox omnis cellula ab odore suauitatis repleta tota contremuit. Vnde indubitatum est Angelicam ibi affuisse virtutem, quæ sancti meritum signans, cellulam diuinis faceret aromatibus effragrare. Cuius gloriosum corpus Sacerdos ablutum recondidit in tumulo, & Christus animam 4 suscepit in cœlo relinquentem terrigenis exempla virtutum.

4 Ecce quomodo animæ sāctorum post mortem recipiuntur in cœlo.

VITA

VITA SANCTI CALVPPANIS RECLVSI.

SEMPER paupertas ſeculi regna reſerat cœli, atq; vtentes ſe non modò præparat polo, verumetiam glorificatos miraculis illuſtres eſſe declarat in mundo. Quo fit vt dū illa ergaſtularis contritionis reuinctio paradiſi ianuam patefacit, anima Angelicis choris inſerta in requie ſempiterna perſultet; ſicut nunc de beato Caluppane recluſo, quod verum cognouimus, prorſus ſilere nequimus.

Hic autem ab ineunte ætate ſemper religionis Eccleſiaſticæ bonū quæſiuit, & reperit, & apud monaſterium Meletenſe termini Aruerni conuerſatus, in magna humilitate 1 ſe fratribus præbuit. Erat etenim ſummæ abſtinentiæ, ita vt ab inedia nimium attritus quotidianam cum reliquis fratribus operam explere nequiret. Vnde, vt mos eſt monachorum, magnum improperium inferebāt, dicente ſibi Præpoſito: Qui non deliberat laborare, indignè poſtulat māducare. — 1 Vide ſancti humilitatē, abſtinētiam, & opus manuum.

Dum autem ille aſſiduè vteretur his exprobrationum verbis, vallē haud procul à monaſterio conſpicatur, de cuius medio lapis, natura præbente, conſurgēs prouehitur in excelſum, quaſi quingentis, aut eo ampliùs pedibus, nullam penitus habens cum reliquis montibus circumpoſitis coniunctionem. Cuius vallis medium fluuius alluit, qui hunc montem placidè contingens dilabitur. In huius ergo lapidis ſciſſuram, quod priſcis quondam propter tranſitum hoſtium receptaculum fuit, eremita ſanctus ingreditur, & exciſo lapide habitacula ſtatuit, in quæ nunc per ſcalam valde difficilem ſcanditur. Locus etenim ille tam difficilis eſt ad incedendum, vt etiam feris beſtijs illuc accedere ſit labor. In hoc loco oratorium paruulum fecit; cui oranti, vt ipſe nobis cum lachrymis referre erat ſolitus, ſerpentes ſuper caput eius ſæpiùs decidebant, & inuoluentes ſe circa collum eius, non minimum ei inferebant horrorem. Sed quia diabolus ad ſpeciem callidi ſerpentis habetur, non ambigitur eius has fuiſſe immiſſionis inſidias.

Nam cùm ille ad hæc perſtaret immobilis, nec moueretur minorum anguiū ictibus, quodam die duo dracones immenſæ magnitudinis ad eum ingreſſi, aſtiterunt prope; quorum vnus (vt arbitror) ipſe dux tentationis validior altero erat, qui erecto pectore os ſuum contra os beati quaſi aliquid muſſitaturus erexit. At ille timore perterritus tanquam æneus valde diriguit, nullumq; penitus membrum mouere poterat, neq; manum eleuare, vt ſignum beatæ Crucis opponeret. Cùmq; ambo diutiſſimè in ſilentio conſtitiſſent, venit in mentem ſancto per ſpiritum, vt orationem Dominicam, etſi labia mouere non poterat, vel corde clamaret. Quam dum tacitus pronunciat, cœperunt paulatim membra eius, quæ inimici fuerant arte reuincta, diſſolui; & ſentiens ſe manum dexteram habere iam liberam ori ſignum 2 beatæ Crucis imponit, rurſumq; conuerſus ad hydram, pingit iterum Crucem Chriſti aduerſus eam, dicens: Tu'ne ille es, qui protoplaſtum de Paradiſi habitaculo proieciſti, qui germani dexteram parricidio ruentaſti, qui Pharaonem, vt populum Dei perſequeretur, armaſti, qui ad — 2 Signum beatæ Crucis potentiſſima arma contra omnes diaboli tentationes.

extremum ipsum Hebræum populum, vt inuidia succendente persequeretur Dominum, excitasti? Discede à seruis Dei, à quibus sæpiùs superatus discessisti confusus. Tu es enim in Cain proiectus, in Esau supplantatus, in Golia prostratus, in Iuda traditore suspensus, & in ipsa illa Dominicæ virtutis Cruce cũ potestatibus, & dominationibus tuis triumphatus, atq; contritus es. Abde nunc, inimice, caput, & humiliare sub signaculo Crucis diuinæ, quia non est tibi portio cum seruis Dei, quorum est hæreditas regnum Christi. Hæc, & huiusmodi sancto dicente, Crucem'q; per singula faciente, Draco huius vexilli 2 virtute confusus, vicissim se humilians terræ subditur. Sed dum hæc agerentur, ille alius circa pedes, & tibias sancti in insidijs voluebatur. Cùm'q; hunc pedibus suis circunfusum sanctus Eremita videret, orationem faciens, eum abire iussit, dicens: Vade retro, Satana, nihil mihi in nomine Christi mei poteris vltra nocere. At ille vsq; ad limen cellulæ egressus, sonum validum per inferiorem partem emisit, & tanto cellulam fœtore repleuit, vt nihil aliud, quàm diabolus credi posset; nec vltra coram sancto aut serpens, aut draco comparuit.

3 Vide virtutẽ vexilli sãctæ Crucis.

4 Oratione fusa aquam viuam à Domino sanctus vir impetrauit.

Erat autem assiduus in opere Dei, nec vacabat ad aliud, nisi aut legeret, aut aliquid oraret. Etiam cùm parumper cibi caperet, semper orabat. Sumebat interdum piscem de flumine, raró quidem; sed cùm voluisset, opitulante Domino, confestim aderat. Cibum panis non aliunde sumebat, nisi qui de monasterio mittebatur. Si quis veró deuotorum panes detulisset, aut vinum, id in cibos deputabatur egentium, illorum tamen, qui ab eo aut signum salutare susciperent, aut refectione foueri soliti essent, illud Domini recolens, quod in Euangelio de turbis, quas à diuersorum morborum contagio sanauerat, dixit: Dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

5 Si à Pontifice consecutus est Presbyterij gradum, non est verũ quod dicunt modò quidã, Omnes homines ex æquo esse sacerdotes.

Sed nec illud beneficium occuli debere arbitror, quod ei in loco illo diuina pietas est largita. Nam cùm à profundo vallis illius, quasi stadia decem aqua deferretur, orauit Dominum, vt ei in ipso cellulæ suæ habitaculo fontis venam ostenderet. Et non defuit virtus illa cœlestis, quæ quondam sitientibus populis aquas produxit è silice. Statim igitur ad huius orationem 4 gutta laticis à caute prorumpens, cœpit solum stillis frequentibus irrigare. At ille munere cœlesti congaudens, concauum in lapide paruulum in modũ cisternæ faciens, quod tenebat quasi condia duo, lymphas diuinitus sibi indultas suscipiebat; de quibus tantùm ei ministrabatur per dies singulos, quantum ipsi, pueroq; sufficeret, qui ei minister fuerat datus. Accessimus autem & nos ad locum cum beato Auito Episcopo, & ex omnibus, quæ narrauimus, q̃dã ab ipso relata cognouimus, quædam oculis proprijs inspeximus. A memorato autem Pontifice Diaconatus, ac Presbyterij 5 sortitus est gradũ, & multa populo diuersis vexato morbis remedia contulit. Nulli tamen cellulam egressus se præbuit contemplandũ, sed tantum per fenestellam extendens manum, salutare signaculum 6 imponebat. Et si à quoq; visitatus fuisset, ad hanc accedens speculam, orationem, colloquium'q; præbebat. Deniq; in hac religione cursum vitæ consummans, quinquagesimo, vt opinor, æui anno migrauit ad Dominum.

6 Mos erat sãcto viro salutare Crucis signaculum visitantibus imponere.

VITA SANCTI AEMILIANI EREMITAE, ET BRACHIONIS ABBATIS.

QVANTVM diſciplina cœleſtis ſe cuſtodientibus præbeat, quantumq́; non cuſtodita negligentibus auferat, per os Pſalmographi Spiritus ſanctus pandit. Apprehendite, inquit, diſciplinam, ne quãdo iraſcatur Dominus, & percatis à via iuſta. De bonis autem Salomon ait: Diſciplina patris erit ſuper eum. Diſciplina ergo hæc timorem Domini facit; timor autem Domini initium ſapientiæ præbet: ſapientia verò diligere Deum docet; dilectio tandem Dei hominem à terrenis ſubleuat, ad cœlos euocat, paradiſo locat, in qua felicium animæ ex illius vitis vitalis ſumpto vini noui liquore epulantur in regno Dei. Deſiderare ergo oportet homines huius vitis haurire myſterium, vt accedere valeant ad illum tam iucundæ habitationis amœniſſimum locum. Nã ſi iſtæ, quas nunc cernimus, vites per traduces extenſæ, emiſſis palmitibus, pampino intextæ, dependentibus vuis, amœna nos contemplatione lætificant, dum non ſolum proferunt copiam fructuum, verumetiam opportuno nos vmbraculo protegũt igniti ſolis ab æſtu, quas ſcimus poſt aſſumptum fructum temporis legitimi, cadentibus folijs quaſi aridas reddi; quantò magis illa deſiderare debemus, quæ nullo fine deficiunt, neq; vllo tentationis æſtu marceſcunt, vbi ſpe præterita, res ipſa, quæ ſperabatur, iam tenetur? Hæc multi deſiderantes non modò facultates proprias reliquerunt, verumetiam deſerta quæque, & inculta aggreſſi ſunt, vt ſitim huius deſiderij ſolitariæ ac remotioris orationis patrocinio, lachrymarumq́; fluento reſtinguerent; ſicut nunc beatus Aemilianus nouus noſtris temporibus Eremita feciſſe probatur.

Hic igitur relictis parentibus, ac facultate propria, eremi deſerta petiuit, & ſe intra ſecreta ſyluarum Pontiniacẽſium Aruerni territorij abdidit, in quibus deciſa ſylua, modicum deplanans campum, raſtroq́; ipſam effodiens humum, vitæ eliciebat alimentum. Habebat & hortum paruulum, quem aqua ſuperueniente rigabat, de quo olus ad refectionem nullo impinguatum adipe præſumebat, ſolatium verò, excepto Dei adiutorio, nullum habebat. Cohabitatores enim beſtiæ, auesq́; illic erant, quæ ad eum quotidie, tanquam ad Dei famulum confluebant. Vacabat autem 1 ieiunijs, & orationi, nec eum ab hac cauſa vlla mundanæ ſolicitudinis occaſio impedire poterat, quia præter Deum aliud nihil habebat. 1 Vacabat ſanctus ieiunijs, & orationi.

Erat autem tunc temporis apud Aruernã vrbem Siginaldus magna potentia pditus, in cuius ſeruitio erat adoleſcẽs quidã, nomine Brachio, quod corũ lingua

interpretatur Vrsi catulus. Hunc antedictus vir ad capessendam porcorum syluestrium venationem delegerat;ibat'q; cum ingenti molossorū turba circūiens syluas,& si quid cœpisset, domino deferebat. Quadā verò die dum suē immēsi corporis cum allatrantium turba prosequeretur,sus intra septa, quæ circa cellulam sancti erant,ingreditur. Prosequens verò canum turba cum latratu,vsq; ad aditum accessit vestibuli,mox'q; in suis hæsit vestigijs, nec ingredi est permissa post suem. Quod cernens Brachio,& cœlitus hæc aduenisse admirans,ad cellulā sancti se confert,vidit'q; suem ante ostium stantē, & nihil penitus formidantem. Consalutatus autem,ac osculatus à sene,inuitatur ad residendum. Quibus consedentibus,ait senex: Video te,fili dilectissime,in grandi elegantia compositum,& sequi ea,quæ magis detrimentum animæ præparant,quàm salutem. Relinque,quæso, terrenum dominum, & sequere Deum verum cœli, terræ'q; factorem,cuius nutu omnia gubernantur, cuius imperio omnia subduntur, cuius maiestate ipsa,quam cernis,bestia astat intrepida. Non te tumidum faciat, aut extollat potentia domini tui,quæ nihil est; sic enim ait Paulus Apostolus:Qui gloriatur,in Domino glorietur: & alibi: Si hominibus placerem,Christi seruus non essem. Subde te eius seruitio,qui ait: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis,& ego reficiam vos. Ipse est Dominus,cuius onus leue est, cuius iugum suaue est,cuius cultus & tribuit præsentia,& vitam largitur æternā. Sic enim ait: Si quis renunciauerit omnibus,quæ possidet,centuplum accipiet, & insuper vitam æternam possidebit.

Hæc,& his similia senex viriliter disserente,sus illæsus syluas petijt, puer'q; discessit ab eo non sine grandi admiratione,quòd aprum, quem inchoauerat sequi ferum, in conspectu senis mansuetum astare vidisset, vt agnum. Plurima igitur animo tractans,ac multum secum reuoluens quid ageret,quid'ue faceret, vtrum seculum relinqueret,an seculo deseruiret,tandem compunctus à diuina pietate,& credo sancti Aemiliani oratione,aditum quærere cœpit occultè qualiter clericus esse posset, quia publicè propter terrenum dominum non audebat. Itaq; cùm esset adhuc laicus,in nocte bis,aut ter de stratu suo consurgens, terræ prostratus orationem fundebat ad Dominum; nesciebat tamen quid caneret, quia literas ignorabat. Videns autē sæpiùs in oratorio literas super 2 iconas Apostolorum,reliquorum'q; sanctorum esse conscriptas,exemplabat eas in codice; cùm'q; ad occursum domini sui clerici,vel Abbates conuenirent,hic ex iunioribus quem primùm potuisset accersire,secretiùs interrogabat de nominibus literarum; & ob hoc eas intelligere cœpit. Porrò antea, inspirante Domino, & legit,& scripsit,quàm literarum seriem cognouisset.

2 Ecce quomodo etiā tunc pingebant imagines Apostolorū, & reliquorum sanctorum.

Exin mortuo Siginaldo ad antedictum senem properat,& cum eodem duos, vel tres annos faciens,psalterium memoriæ commendauit; quem eius germanus plerunq; interficere voluit, quòd nollet matrimonio copulari. Dehinc monachi ad eos additi sunt. Impletis autem Aemilianus diebus vitæ suæ, & circiciter nonagenaria ætate egrediens à corpore, Brachionem reliquit hæredem. Hic stabilito monasterio,obtinuit à Ranichilde Siginaldi memorati filia multa terrarum spatia,quæ huic monasterio dereliquit. Erat autē saltus ex domo Vindiacensi. Postmodū de hoc egressus monasterio,Turonos venit, ibi'q; ædificatis oratoriis,duo monasteria congregauit.

3 Globus hic igneus super reliquias sanctorum apparens,ostendit eas sanctas esse,& gratiam sancti Spiritus in eis refulgere.

Quodam autem tempore aduenientes homines peregrini,reliquias sanctorū detulerunt secum,quas super altare basilicæ sancti Martini Turonis locauerūt quasi in crastinum profecturi. Affuit et Brachio Abbas, qui vigilans in basilica, circa medium ferè noctis vidit quasi globū ignis immensi de sanctis pignoribus 3 emicare,& vsq; ad tēpli cameram cū lumine magno conscendere. Quod non est dubiū aliquid fuisse diuinū. Nulli tamē de astantibus alijs, nisi illi tantū

fuit

fuit ostensum. Post hæc autem regressus est Aruernum ad prius monasterium, in quo per quinq; annos inhabitans venit iterum Turonos, stabilitisq; Abbatibus in monasterijs supradictis, Aruernum regressus est.

Cùm verò ad priorem cellulam resideret, in monasterium Manatense, quod per incuriam Abbatis intepuerat, ordinatur, vt scilicet eius studio congregatio ipsa canonicè regeretur. Erat enim castissimæ 4 conuersationis; sed & alios strenuè distringebat castam gerere vitam; qui erat suauis colloquio, & blandus affatu. In transgressoribus verò regulæ ita seuerus habebatur, vt aliquoties putaretur esse crudelis. In ieiunijs, vigilijsq;, & charitate perfectum se reddiderat virum.

4 Ecce virtutes, quibus præditus erat sanctus vir.

Cùmq; tempus migrationis appropinquaret, vidit in visu, sicut ipse beato Auito Episcopo retulit, ductum se ad æthera in præsentiam Domini, ibiq; Seraphin obumbrare maiestatem Domini, turba circunstante Angelorum, in laudem Dei voces ædente æthereas, Esaiamq; Prophetam extenso volumine, verba, quæ vaticinatus erat, clamare. Dumq; hoc attonitus spectaret, expergefactus, somniumq; suum attentè discutiens, & finem vitæ suæ, Domino reuelante, cognoscens, dicit Abbati, quem Priorem statuerat in monasterio: Locus ille secus fluuium, in quo oratorium facere putabã, iucundus est valde; ideò rogo, vt quod ego volui, tu expleas, atq; illuc ossa mea transferre non abnuas. Quo migrante, & in oratorio prioris cellulæ sepulto, cùm Abbas iniunctum cuperet opus explere, nutu Dei lapides coctos antiquitus, & fundamentum in ea mensura, qua ipse ponere cogitabat, nactus est; perfectoq; ædificio, detexit Abbatis sepulchrum. Quo patefacto, reperit corpusculum ita illæsum, vt putaretur ante diẽ alterum fuisse defunctum. Et sic cum gaudio, prosequente caterua monachorum, quam ipse docuerat, in locum illum post duos annos translatus est.

VITA SANCTI LVPICINI RECLVSI.

ATHLETAE Chriſti, atq; triumphatores mundi, vitæ iſtius fugitiuæ iacturam facere cupientes, pertendere ad illam vitam voluerunt, quæ in exultatione perpetua manet, quæ nullo gemitu obſtrepit, nec vllo fine concluditur, cuius lumen nunquam extinguitur, cuius ſerenitas nulla obſcuritate nubis obtegitur. Ideoq; ſemper præſentium dolorum contumelias pro nihilo habuerunt, ſcientes ſe in paucis vexatos, in multis benè diſponendos. Et ob hoc quiſquis ille eſt, qui in iſto agone contendit, metu non terretur, pœna nõ ſoluitur, dolore non frangitur, vt tantùm illa æternæ iucunditatis amœnitate cũ electis Dei perfrui mereatur; ſicut multos feciſſe nouimus de ſanctis viris, quorum nunc vita tractatur, aut legitur.

Igitur Lupicinus quidã magnæ vir ſanctitatis, fortiſſimusq; in operibus Dei, qui primùm eleemoſynas per domos deuotorũ depoſcens, quæcunq; acquirere potuiſſet, ſibi ſimilibus erogabat, ad extremum iam mediam habens ætatem, ad vicum Betberenſem, qui nunc Lipidiaco dicitur, veniens, parietes antiquos reperit, ibiq; recluſus ab omnium ſe hominum aſpectibus inhibebat, ac per modicam feneſtellam parumper 1 panis, vel aquæ accipiens, quod ei aliquoties, etſi eſſet valde exiguum, vſq; ad diem tertium perdurabat. Aqua enim per canalem paruulum inferebatur; feneſtella verò velo operiebatur, ac vtriuſq; aditus ita obtectus erat, vt nullus beatũ eius vultum poſſet aduertere. Et dum ibidem die noctuq; in Dei laude pſalmorum modulis delectatur, tormentum ſibi, quod corpuſculum plus grauaret, adhibuit, non immemor verborum Apoſtoli: Quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Lapidem namq; grandem, quem duo homines vix leuare potuerunt, ceruici impoſitum, tota die, dum Deo caneret, per cellulam deportabat. Nocte autem ad additamentũ iniuriæ, in virga, quam manu gerebat, duas defixerat ſudes, deſuper acumina parans, quæ ad mentum ſuum, ne ſomnum caperet, ſupponebat. Deniq; ad extremum vitæ tempus, corrupto pectore à pondere ſaxi, ſanguinem per os eijcere cœpit, quem per parietes præfatos proijciens ſpuebat. Plerunq; autem fidelibus viris nocte ad cellulam clam appropinquantibus, quaſi vox multorum pſallentium reſonabat. Sed & multos infirmos, & præſertim ab acceſſionibus frigoriticis, vel puſtulis malis oppreſſos, tactu 2 tantùm, vel ſigno ſalutari impoſito, ſanitati reſtituebat.

1 Vide auſteritatem victus & potus ſancti viri, necnon vigilias & pſalmodiam.

2 Nota, Tactu tantùm, vel ſigno ſalutari impoſito, ſanctus infirmos ſanitati reſtituebat.

Cùm autem iam ſenio inclinatus eſſet, vocauit miniſtrum ſuum, dicens: Præteritum tempus occulendi fuit, manifeſtandi nunc tempus aduenit. Scito ergo me poſt triduum ab hoc ſeculo liberandum. Voca ergo nunc fideles quoſq; fratres, & filios, quibus ſum vale dicturus, vt veniant ad nos viſitandum. Illuceſcente autem die tertia cõfluentibus fratribus, oſtiũ, quod clauſum erat, aperuit, atq; ingredientibus cunctis, qui aderant, conſalutatis, deoſculatisq;, orationem fudit ad Dominũ, dicens: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui me ſaluari

iussisti ab huius mundi impedimentis, & ita me fouere dignatus es in hoc seculo, vt nihil suum in me auctor criminis inueniret. Et conuersus ad plebem ait: Magnificate, quæso, dilectissimi, Dominum mecum, & exaltemus nomen eius in commune, qui me erectum de stercore, erutum de tenebrarum opere, amicorum suorum fecit esse consortem; qui misit Angelum suum ad me accersendum ab hac mundana statione, & pollicitus est me in requiem sempiternam perducere, vt collega amicis eius effectus, mererer regno eius ascribi. O beatum virum, qui ita cōsolari meruit in hoc corpore, vt prius cognosceret quo erat fruiturus in cœlo, q̃ 3 migraret à seculo; meruitq; hîc obtinere apud diuinam potentiã, quod Dauid sæpiùs decantabat: Notum fac mihi Domine finem meum, & numerũ dierum meorum, vt sciam quid desit mihi. Dehinc humo incumbens, spiritũ cœlo intentum præmisit ad Dominum.

3 Vides sãctos exeuntes à seculo cœlum petere?

Tunc omnes in fletu prostrati, alij plantas osculantur, alij fimbrias vestimenti diripiunt, alij de pariete beatum sanguinem, qui ab eius ore fuerat proiectus, inter se certantes excudunt. Miserum se quisq; dicebat, si immunis ab eius pignoribus discessisset. Testis est hodie quoq; & ipse paries, qui tot fossulis patet, quot ab ore beati confessoris sputos emeruit. Testis est & ipse canalis, de quo vir beatus aquam sumpsit ad vsus, quem fideliter osculantes, hauriunt sanitatẽ. Iam vidi ego multos, qui eiulsos à pariete sacrati oris sputos 4 in diuersis infirmitatibus pollentes, meruerunt accipere medicinam.

4 Perpẽde quãti fuerit meriti vir beatus, cuius etiam sputum infirmis sanitatẽ præstiterit.

Deniq; hoc, vt diximus, defuncto, affuit quædam matrona, quæ ablutum dignis induit vestimentis; & cùm eum ad vicũ Transaliacensem inferre vellet, restitit ei populus pagi Lipidiacẽsis dicens: Nostrum hũc solum fouit, nobis corporis eius gleba debetur. Matrona autem respondebat ad hæc: Si aliqua de victus eius exprobratis necessitate, sæpiùs ei ego & triticum misi, & hordeum, quod vel ille sumeret, vel alijs ministraret. At illi dicebant: Nostri generis homo effectus est, nostri fluminis aquas hausit, nostra eum terra cœlo trãsmisit. Aequum'ne ergo est, vt tu de terra aliena veniens rapias eum de manu nostra? Noueris autem, quia non hoc sustinebit quisquam nostrum; sed hîc sepelietur. Matrona respondit: Si germen stirpis eius inquiritis, ex alijs hic regionibus aduentauit; si aquas fluminis ingeritis, parum sitim eius mollierunt, quam potiùs è cœlo manans fons ille restinxit. Cùmq; hæc, & huiuscemodi inter se verba proferrent, & Lipidiacenses effossa humo, & deposito sarcophago eum sepelire niterentur, conuocatis matrona auxilijs, fugatis pagẽsibus, rapuit sanctum corpus, ac ferre cœpit in feretro ad vicum Transaliacensem, dispositis in itinere psallentium turmis cum Crucibus, cereis, atq; odore fragrantis thimiamatis. Quod illi cernentes, pœnitentia moti, miserunt post matronam, dicentes: Peccauimus resistendo tibi, profectò enim cognoscimus in hoc esse Domini voluntatem. Nunc autem petimus, vt non abijciamur ab huius funeris obsequijs, sed admittamur officijs eius. Illa verò permittente, vt sequerentur, coniunctus est vterq; populus, & sic pariter vsq; ad Transaliacensem vicum venientes, celebratis missis 6 beatum corpus cum summo honore, gaudioq; sepelierunt. In quo vico sæpiùs se beatissimus in virtutibus declarauit. Sed & Lipidiaco plerunq; opus eius sanctum ostenditur. Vterq; enim locus vnius sancti præsidijs communitur. Fortassis autem quorundam incredulorum latratus ad hæc conatur obstrepere; sed nouerit à me visum Deodatum Presbyterum summam octogenarij æui ferentem, qui mihi hæc, vt scripta sunt, contulit, confirmans sacramento nihil se de his admixto mendacio enarrasse.

5 Vide Christianum sepeliendi mortuos morem, cum multitudine psallentium, cũ Crucibus, cereis, atq; odore fragranti.

6 Ecce quomodo in tumulandis mortuis Missæ celebrantur. Ecce sepulturam quoque honorificã, & gaudio plenam.

VITA SANCTI MARTII ABBATIS.

MAGNVM nobis diuina pietas largita est beneficium, cùm delictis nostris fieri præcepit de remissione refugium, si negligentibus ignoscamus, si indulgeamus lædentibus, si odientibus nos è contrario commodum benedictionis impertiamus, dicente Domino Iesu Christo: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus, & persequentibus vos, vt sitis filij Patris vestri, qui in cœlis est. Ecce quàm magnum thesaurum congregat contemptus iræ, reconciliatio damnati, remissio iudicati; filium te Dei Patris facit, cohæredem Christi ascribit, cœlestibus regnis habitatorem statuit. Vnde manifestum est oblita delicta eius in cœlo, qui delinquenti beneficium veniæ impertitur in seculo. Sic enim Dominici oris sententia prolata testatur: Si, inquit, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & Pater vester cœlestis peccata vestra. Cùm verò supplices famulos docet orare, ait: Sic enim dicetis ad Patrem: Dimitte nobis debita nostra, quẽadmodum & nos dimittimus debitoribus nostris.

Igitur sanctus Martius, beatus Abbas, sanctitate præclarus, diuinis eruditus studijs, huius sententiæ bonum retinuit corde, vt libenter dimitteret delinquenti; & non solùm ignouit noxam, verumetiam munere præbuit gratiam, ne in aliquo vilem redderet culpati personam. Sed ante de conuersatione eius pauca locuturi sumus, priusquam ad huius beneficium accedamus. Beatissimus hic Martius Aruernæ vrbis Abbas, eiusdem territorij fuisse incola fertur, & à pueritia sua religiosam agens vitam, totum se Dei operibus dedicauit. Erat enim parcus 1 in cibis, largus in eleemosynis, promptus in vigilijs, in orationibus valde deuotus, totis viribus luxuriam 2 abstinentiæ freno, ac parcitatis agone coërcens, ne sibi aliquid subrepere posset. Non immeritò Martius vocitatus, qui fortiter, ac strenuè pullulantes actionum mortalium cogitationes, gladio Spiritus sancti in ipso dimicationis exordio succidebat, non surdus auditor exhortationis: Accingite vos armatura Dei, & gladio Spiritus sancti, vt possitis ignita diaboli tela contemnere. Cùmq; ad ætatis legitimæ perfectionem venisset, & tanquam sidus egregium in illa vrbe fulgeret, adhuc aliquid sibi deesse putans, haud procul ab ea secessit, acceptoq; sarculo montem lapideum cædere cœpit, in quo cellulas sculpens, habitacula sibi paruula fecit, scilicet vt arctiùs sobrietatis cathena constrictus, faciliùs Deo omnipotenti precum thura, laudationumq; holocaustomata super cordis mundi altare proferret, recolens Dominũ dixisse per Euangelium: Intra in cubiculũ, & clauso ostio ora Patrem tuum; & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Sciebat enim, Angelicæ sibi visitationis consolationem affore, si se ab humanis aspectibus longiùs amouisset.

1 Vide sancti viri exercitia.

2 Prisci patres luxuriæ incitamẽta duro abstinentiæ rigore frangebant.

In hac ergo rupe cauati montis, habitationi res necessarias præparabat, formans in antro ex ipso lapide scamnum, & cellulam, siue lectulum, in quo post

laborem multum fesso corpusculo requiem indulgeret. Sed erant hæc immobilia, quia ex ipso lapide incisæ massæ ipsi petræ inhærebant. Nihil autem super eam, cùm quiesceret, sternebat, sed tantùm cum vestimento, quo indutus erat, decumbebat, non alios habens tapetes, plumellas, aut stragula, quo hæc operirẽtur; nihil enim habebat proprium, nisi Dei cultum, in quo indeficiens permanebat. Victum ei interdum deuotorum largitio ministrabat. Deniq; æternus Dominus, qui iugiter glorificat sanctos suos, cœpit cœleste famuli meritum terrigenis declarare, vel qualis esset cultor suæ diuinitatis ostendere, dum ei curationum gratiam dignatus est impertire. Nam dæmones de obsessis corporibus in nomine Iesu Christi verbo fugabat; venenum malæ pustulæ Crucis signaculo opprimebat, quartanis, tertianis'ue febribus infuso benedicti 3 olei liquore medebatur; & multa alia beneficia populis annuente largitore bonorum omniũ tribuebat.

3 Nota, Febribus infuso benedicti olei liquore medebatur.

Ad tanti viri famam cœperunt quidam ad eum confluere, gaudentes eius instrui disciplinis. Quid plura? Colligit viros, format monachos, efficit ad opus Dei perfectos; erat enim ei magna patientia, tantam'q; aduersus sustinendarum iniuriarum tela sumpserat bonitatem, vt putares eum lorica dulcedinis esse vallatum. Erat autem manachis hortus diuersorum olerum copia ingenti refertus, arborum'q; & fructuum, amœnus visui, & fertilitate iucundus; sub quarum arborum vmbraculo, susurrantibus auræ sibilo folijs, beatus senex plerunq; sedebat. Quidam autem imprudens, & sine timore Dei, gulæ circunscriptus desiderio, effracta sepe horti, furtiuo est ingressus ascensu, sicut Dominus exprobrat in Euangelio: Quia qui non intrat per ianuam, hic fur est, & latro. Porrò autem erat noctis tempus, nec enim poterant hæc nisi in nocte perpetrari, quia omnis, qui malè agit, odit lucem. Hic igitur collectis oleribus, cepis'q;, & allijs, atq; pomis, oneratus fasce fraudis iniquæ ad aditum, quo ingressus fuerat, pergit, sed nequaquam reperit exitum. Grauata onere conscientia terretur, & inter labores põderum alta suspiria ducit, sustentatur interdum super columnas arborum. Circuit iterum iterum'q; omnem ambitum horti, & non modò ostium non reperit, verumetiam nec ipsum, quem inter nocturnas tenebras patefecit, aduertit ingressũ. Torquetur verò duplici cruciatus dolore, ne aut teneatur à monachis, aut à iudice capiatur. Inter has cogitationum faces nox ei elongatur, iubar'q; lucis desideratæ non redditur. Abbas verò in psallentio noctem ducit, &, vt credo, reuelante Deo, quæ gerebantur, agnoscit. Etenim albescente iam polo, vocat Præpositum, dicens: Accurre velociùs ad hortum, bos enim petulcus ingressus est in eum, sed nihil læsit ex eo. Accede nunc, & impositis necessarijs, dimitte eum; sic enim legitur: Boui trituranti os non colligabis. Præpositus verò non intelligẽs quæ narrauit, abijt vt impleret iussionem. Quẽ cùm vidisset homo appropinquantem, proiectis in terram, quæ sumpserat, fugere cœpit, ac inter spinas, & rubos caput immergit, & in modum porcorum aditum, vnde egrederetur, conatur aperire. Quem monachus apprehendens ait: Ne timeas, fili, quia senior noster misit me, vt ducam te ab hoc loco. Tunc collecta monachus quæ ille proiecerat, tam poma, quàm olera, imposuit humeris eius, & aperto ostio dimisit eũ, dicẽs: Vade in pace, & ne vltra repetas, quæ ignauia comitante gessisti.

Ipse quoq; Sacerdos, velut iubar veri luminis in orbe resplendens, infirmitatũ morbida, virtutum efficacia pellebat assiduè. Niuardus quidam diuturna febre detentus, dũ aquas æstuãs ab ardore haurit assiduè, ab hydrope intumuit, ita vt tã venter, quàm stomachus in modũ vesicæ cerneretur extensus. In desperatione ergo pro tali infirmitate positus deferri se ad sanctum beneficio plaustri deposcit. Deniq; eleuatur à lectulo, imponitur super vehiculum, atq; ad cellulam sancti perducitur, deprecans humiliter, vt sibi Sacerdos Dei manus imponeret.

4 Orat sanctus prostratus, & tactu sanat infirmum.

At ille prostratus 4 in oratione coram Domino, conuersus est ad infirmum, tactuq; blandissimo eius membra contrectans, eum in contemplatione astantium reddidit sanum. Nam ita fertur tumor omnis ante digitos eius aufugisse de corpore obsesso, vt nullum in eo vlterius ægritudinis remaneret indicium. Hæc autem à mei genitoris relatione cognoui, eò quòd ei fuerat hic Niuardus in amicitiæ coniunctione deuinctus. Asserebat autem idem vidisse se quoq; sanctum atq; eius miracula expertum. Nam cùm esset adhuc puer quasi annorum vndecim, ab illo tertianarum ardore febrium occupatur. Tunc amici apprehensum puerum duxerunt ad virum Dei; erat enim iam senex, & proximus resolutionis diei, caligabantq; oculi eius. Posita verò manu super puerum, ait: Quis est hic, vel cuius est filius? Respõderunt: Famulus tuus est, nomine Florẽtius, Georgij quondam filius senatoris. Et ille; Benedicat, inquit, tibi Dominus Deus, fili, & sanare dignetur langores tuos. At ille osculans manus suas, & gratias agẽs abscessit sanus. Asserebat autem nunquam deinceps se in omni vita sua ab hoc contagio fuisse pulsatum.

5 Ecce sancti honorificam sepulturam.

6 Vide quomodo infirmi confugientes ad sanctorũ sepulchra sanentur.

Ipse iam ætate nonagenaria bono desudans certamine, consummato cursu vitæ, seruans in Deum fidem, ad illam coronam iustitiæ, quam retribuit Dominus, commigrauit. Dehinc cum summo honore 5 ablutus, dignisq; vestimentis indutus, infra oratorium monasterij est sepultus. Quòd autem beatus eius tumulus diuinis virtutibus illustretur, ipsa, quæ assistit, caterua poterit contestari, quæ cùm infirmos 6 mittit ad tumulum, extemplò incolumes domum remittit. Nam cùm diuersis partibus confluentes, deferentesq; morborum genera, ibi capiant medicinam, frigoriticorum tamen nutantia tremore membra, sæpiùs ad soliditatem integram restaurantur, tribuente hoc Domino nostro Iesu Christo, qui miraculis illustribus sanctorum tumulos glorificat. Ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

VITA SANCTI SENOCH ABBATIS.

VANITAS vanitatum, dicit Ecclesiastes, & omnia vanitas. Verum est ergo, quòd omnia, quæ geruntur in mundo, sunt vanitas? Vnde fit vt sancti Dei, quos nullus libidinum æstus exussit, nullus concupiscentiæ exagitauit stimulus, quos nullum luxuriæ cœnum, nec in ipsa, vt ita dicam, cogitatione tentauit, astu tentatoris elati, visi sint sibi esse iustissimi, & ab hoc iactantiæ cothurnosæ perflati supercilio sæpiùs corruerint. Factumq; est ita, vt quos non valuit maiorum criminum gladius trucidare, leuis vanitatis fumus addictos facilè pessundaret; sicut & ipse ille, de quo nunc nobis sermo futurus est, cùm multis virtutibus floruisset, penè in illo arrogantiæ barathro obrutus occubuisset, si eum non exhortatio fratrum fidelium attenta recuperasset.

Igitur beatus Senoch Pictaui pagi, quem Theiphaliam vocant, oriundus fuit, & conuersus ad Dominum, clericusq; factus, monasterium sibi instituit. Reperit enim intra territorij Turonici terminum parietes antiquos, quos eruderans à ruinis, habitationes dignas aptauit, reperitq; ibi oratorium, in quo ferebatur celebrē nostrum orasse Martinum; quod diligenti cura compositum, erecto altari, loculoq; in eo ad recipiendas sanctorum reliquias præparato, ad benedicendum inuitat Episcopum. Affuit tunc Euphronius beatus Episcopus, qui consecrato altari, eum Diaconatus honore donauit. Celebratis igitur missis, cùm capsulam reliquiarum in loculo cuperent 1 collocare, extitit capsa prolixior, nec recipi in loculum poterat. Tunc prostratus Diaconus cum ipso Sacerdote pronus ad orationem, lachrymas precibus mixtas effudit, obtinuitq; petita. Mirum dictu, ita loculus diuinitus amplificatus, capsulaq; constricta est, vt in eum spatiosissimè non sine admiratione reciperetur.

1 Habes hīc dedicationē altaris p Episcopū cum Missarū celebratione, & reliquiarum collocatiōe. Habes orationē cū pstratione, & lachrymis, atq; illius mirā exauditionem.

In hoc loco collectis tribus monachis, Domino assiduè seruiebat, & in primis arcto vitæ tramite incedebat, exiguos 2 cibos, & tenues potiones sumens. Diebus autem Quadragesimæ sanctæ addebatur augmentum abstinentiæ ciborum diminutione. Nam esus illi panis tantùm hordeaceus erat, & aqua, de vasis elementis libras singulas per dies singulos sumens. Rigorem verò lignis sine vllo pedum tegmine pati contentus erat, manibus, ac pedibus, simul & collo ferrea cathena reuinctus. Dehinc à fratrum contemplatione semotus solitaria se reclusit in cellula, orans assiduè, atq; in 3 vigilijs, & orationibus die, noctuq; sine ambiguitate perdurans. Conferebat autem deuotio fidelium plerumq; pecuniam, quam non in abditis loculis, sed in pauperum marsupijs condebat, illud Dominici eloquij oraculum sæpe commemorans: Nolite thesaurizare vobis thesaurum super terram, quia vbi fuerit thesaurus tuus, illic erit & cor tuum. Dabat enim hic quæ accipiebat pro Dei intuitu in diuersis necessitatibus indigentium. Vndè factum est, vt in vita sua de his ampliùs quàm ducentos à nexu seruitutis, debitiq; onere subleuarit.

2 Vide rigorē abstinentiæ sancti viri in cibo, potu, & vestimentis.

3 Nota, In vigilijs, & orationibus die, noctuq; perdurans.

Cùm autem nos in Turonicum venissemus, egressus est de cellula, venitq; ad inquirendos nos; salutatisq;, ac deosculatis, regressus est iterum. Erat enim (vt diximus) valde abstinens, sanans infirmorum langores. Sed vt de abstinentia sanctitas, ita de sanctitate vanitas cœpit obrepere. Nam egressus de cellula iactantia cothurnosa ad requirendos, visitandosq; parentes in pagum Pictauensem, cuius supra meminimus, abijt. Regressusq; tumidus arrogantia, sibi soli placere nitebatur. Sed obiurgatus à nobis, & accepta ratione, quòd superbi longè fiant à regno Dei, ita se purgatum iactantia, humilem reddidit, vt nulla in eo penitus radix superbiæ remaneret, adeò vt profiteretur, dicens: Vera nunc esse cognoui, quæ beatus Apostolus sacri oris contestatur eloquio dicens: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Sed cùm per eum Dominus super infirmos multas faceret virtutes, & ille ita se dixisset includere velle, vt nunquam humanis aspectibus appareret, consilium suasimus, vt non se perpetuò in hac conclusione constringeret, nisi in illis duntaxat diebus, qui inter depositionem sancti Martini, ac Dominici natalis solennitate habentur; vel in illis similiter quadraginta, quos ante Paschalia festa in summa duci abstinentia 4 patrum sanxit auctoritas; reliquis verò diebus, infirmorum gratia, populis se præberet. Audito autem consilio nostro, libenter quæ dicta sunt accepit, impleuitq; sine ambiguitate. Deniq; quia de conuersatione eius pauca prolocuti sumus, ad virtutes, quas per illum medicabilis diuinæ potentiæ dextera operari dignata est, accedamus.

4 Aduerte, etiã tũc Quadragesimæ obseruantiã in vsu fuisse.

Cæcus quidam, Popusitus nomine, ad eum venit (erat autem tunc beatus Senoch iam Presbyter ordinatus) qui dum aliquid alimenti postulat, tactis à sancti Sacerdotis manu 5 oculis, vt signum salutare meruit, protinus visum recepit. Alius quoq; Pictauensis puer huiusmodi morbo laborans, audita confessoris huius opera, pro luminis perditi receptione precatur. Non moratur ille, sed inuocato Christi nomine, Crucem oculis cæci imponit, statimq; defluente riuo sanguinis lux intrauit, ac post viginti annorũ curricula orbatæ fronti geminorum siderum iubar inclaruit. Duo pueri membris omnibus debiles, & in modum spheræ in rotunditate contracti, eius conspectibus sunt delati; quibus impositis manibus, redintegratis artubus, vnius horæ momento vtrunq; reddidit absolutum. Geminauitq; deinde geminæ virtutis beneficium. Puer cum puella coram eo contractis manibus astiterunt (erat autem tunc medium Paschalis festum 6 solennitatis) cùmq; pro suæ directionis medela Dei famulo supplicarent, & ille pro ea, quæ ad Ecclesiam conuenerat, populi frequentia hæc agenda differret, indignum se clamitans, per quem Deus infirmis præbere beneficia dignaretur, supplicantibus cunctis, manus eorum suis suscepit in manibus; qbus attrectatis, directisq; digitis, sanos abscedere iubet. Benaia quoq; (hoc enim erat nomen mulieris) oculos deferens clausos, tactu salutaris dexteræ benedicta, illuminata discessit.

5 Tactu oculorum, & signo Crucis sanctus cæcũ illuminat.

6 Erat tũc mediũ Paschalis solennitatis festum.

Sed nec illud occuli æquũ puto, quòd sæpiùs eius oratio virus serpentiũ exinanire obtinuit. Duo enim tumidi morsu hydri eius pedibus prosternũtur deprecantes vt virus, quod mala, bestia artubus moribundis iniecit, sua virtute discuteret. At ille orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Iesu Christe, qui in principio cuncta mundi elementa creasti, & serpentem illum humanis dignitatibus æmulum sub maledicto esse sanxisti, tu depelle ab his famulis tuis veneni huius malum, vt non angues de his, sed hi de angue valeant triumphare. Hæc autem cùm dixisset, palpauit omnem compagem corporis eorum, statimq; compresso tumore, virus mortiferum nocendi perdidit vires.

Dies Dominicæ resurrectionis 7 aduenerat, & homo quidam dum ad Ecclesiam pergeret, vidit pecorum multitudinẽ suam segetẽ depascentem, ingemuitq;, & ait:

7 Dies Dominicæ resurrectionis aduenerat.

& ait: Væ mihi quia annualis mei laboris opa ita deperit, vt nihil pror sus ex ea remaneat. Et accepta secure, amputatis ramis aditũ sepis claudere cœpit, confestim'q; contracta manus inuita retinuit, quod voluntariè comprehendit. Dolore verò instigante ad sanctum confessorem mœstus accessit, trahens post se ramum, quem manu constrinxerat, narrauit'q; omnia sicut gesta erant. Tunc ille oleo 8 benedictione sanctificato, manum manu stringens, abstracto ramo, sanitati restituit. Sed & deinceps multos à serpentium morsu, & à pustulæ malignæ veneno, signo Crucis locato desuper, reddidit sospitati. Nonnullis autem obsessis dæmonis sæui liuore vt manus imposuit, extemplò fugatis dæmonibus mentem eorum energia turbatam ad integritatem intelligentiæ reparauit. Omnibus verò, quoscunq; per eũ à diuersis infirmitatibus dextera diuina saluauit, si inopes fuissent, ipse cibum, vestitum'q; dispensatione hilari porrigebat. Tantaq; ei cura de egentibus fuit, vt etiam pontes super alueos amnium diligenter instrueret, ne quis inundantibus aquis naufragia sæua lugeret.

8 Oleo benedicto manũ læsam sanitatæ restituit.

His ergo virtutibus clarus in populis declaratus, cùm esset annorum circiter xl, modica pulsatus febre, per triduum lectulo decubauit. Nunciatum'q; est mihi cùm transitus esset propinquus. At ego velocius illuc properans, ad lectulum eius accessi, sed nihil ab eo collocutionis elicere potui; erat enim valde fessus. Dehinc interposito quasi vnius horæ spatio, spiritum exhalauit. Congregata est autem ad eius exequias multitudo illa redemptorum, quos supra diximus ab eo vel à iugo seruitutis, vel à diuersis debitis absolutos, quos'q; vel alebat cibo, vel vestitu tegebat. Plangebant enim dicentes: Cui nos, Pater sancte, relinquis? Post hæc sepulturæ locatus sæpiùs se manifestis virtutibus declarauit. Nam trigesimo ab eius obitu die, cùm ad eius tumulum missa celebraretur, Chaidulphus quidã contractus, dum stipem postulat, ad eius sepulturã 9 accedit, qui dum pallam superpositam osculis veneratur, dissolutis membrorum ligaturis, directus est. Multa autem ibi gesta comperi, de quibus hæc tantùm memoriæ habenda notaui.

9 Sanitates, q̃ ad sanctorũ tumulos infirmis cõferuntur, quàm sanctè, & innocenter illi vixerint, testimonium præbent.

VITA SANCTI
VENANTII ABBATIS.

SOLITARIVM, atq; multiplex donum Ecclesijs, populisq; terrigenis cœlestis potentia præstat, cùm largitur iugiter seculo non modò peccatorum suffragatores, verumetiam vitæ doctores æternæ; quod vnicum cernitur, dum à maiestate diuina tribuitur, multiplex, quia cunctis, qui expetere voluerint, affluenter indulgetur, iuxta illud: Petite, & accipietis, & reliqua. Vnde vigilanter, incessanterq; debet inuestigare mens humana sanctorum vitam; & hoc prouocata studio, accensa exẽplo, ad ea semper extendi, quæ Deo nouit esse acceptabilia, vt ab ipso vel mereatur à malis erui, vel possit exaudiri. Hæc enim ab eius maiestate quærebant sancti percipere, poscentes iugiter vt ipse insinuaret cordi, ipse perficeret in opere, ipse loqueretur in ore; quò faciliùs purgata mens, cogitatione, eloquio, actione, cogitaret sancta, loqueretur iusta, operaretur honesta. Vnde factum est, vt dum in his, quæ diuinitati sunt placita, famulabantur, obtinerent sibi remitti peccati debitum, eruerentur à cœni sordentis contagio, cœleste pro meritis inuitarentur ad regnum. Ponebant etiam & præcessorũ exempla ante oculos suos, atq; omnipotentem Dominum pro eorum affectibus collaudabant, quorum, vt diximus, exempla sequi meditabantur. Vnde & nos in præconio deuoti Deo famuli Venãtij Abbatis effari nitentes, diuinitati potiùs dona sua referimus, quia dexteram eius manifestum est effecisse quod sanctos constitit operatos esse, deprecantes vt aperiat os muti ad publicanda opera Antistitis sui, quia sicut esse nos recognoscimus scientia tenues, ita nouimus conscientia peccatores.

Igitur beatus Venantius Biturigi territorij incola fuit, parentibus secundùm seculi dignitatem ingenuis, atq; catholicis. Qui dum esset iuuenili ætate florens, à parentibus sponsali vinculo obligatur. Cùmq;, vt ætati huic conuenit, amori se puellari præstaret affabilẽ, & ꝑter pocula frequentia etiã luxuriosè indueretur, contigit vt ad vrbẽ Turonicam, Domino inspirante, veniret. Erat autẽ tunc temporis monasterium basilicæ sancti Martini propinquum, in quo Syluinus Abbas gregem Deo deuotum regulari sceptro regebat. Ad hoc vir iste deuotus accedens, virtutesq; cernens beati Martini, ait intra se: Vt conijcio, melius est seruire impollutum Christo, quàm per copulam nuptialem contagio inuolui mundano. Relinquam 1 sponsam territorij Biturigi, & annectar catholicæ per fidem Ecclesiæ, vt quæ credo corde, etiam opere merear effectui condonare.

Hæc intra se voluens, aduenit ad antedictum Abbatem, prouolutusq; ad pedes eius, quid intimo corde gereret cum lachrymis patefecit. At ille gratias agens Deo pro fide pueri, addita etiam prædicatione sacerdotali, iuuenem totõdit, 2 & gregi monasteriali asciuit. Exin se in humilitate fratribus exhibens, & charitatem cum omnibus diligens, in tantum sanctitatis apicem euectus

1 Ecce quomodo sponsam adhuc non carnaliter conitã potest sponsus religionis causa irrequisitam deserere.

2 Vides quòd quando quis monachus fiebat, tondebatur, vt & modò fit

asseritur, vt ab omnibus tanquam parens summo studio coleretur. Vnde factum est, vt decedente Abbate iam dicti monasterij, ipse in loco Abbatis, eligentibus fratribus, substitueretur. Deniq; quadam Dominica ad Missarum celebranda solennia inuitatur, dixit'q; fratribus: Iam oculi mei caligine obteguntur, nec possum libellum aspicere. Presbytero igitur hæc alteri agenda mandate. Dicente autē Presbytero, ipse proximus astitit, ventum'q; est, vt sanctum munus iuxta morem catholicum signo Crucis superposito benediceretur. At ille intuitus vidit quasi ad fenestram absidæ scalam positam, & quasi descendentem per eam virum senem, clericatus honore venerabilem, atq; oblatum in altario sacrificiū dextera extensa benedicentem. Hæc autē agebantur in basilica sancti Martini. Quod nullus videre meruit, nisi ipse tantùm. Reliqui verò cur nō viderint, ignoramus. Ipse tamen deinceps fratribus retulit. Nec autem est dubium hæc fideli famulo Dominum demonstrasse, cui etiam dignatus est arcanorum secreta cœlestium reuelare.

Nam idem dum de basilicis sanctorum die Dominica, expleta oratione, reuerteretur, super bacillum sustentatus in medio confessoris atrio, erectis auribus, oculisq; ad cœlum diutissimè attentis stetit immobilis; deinde motus à loco, cœpit dare gemitus, ac suspiria longa producere. Interrogatus'q; à suis quid hoc esset, aut si aliquid diuinum fuisset intuitus, respondit: Væ nobis inertibus, & pigris, ecce iam in cœlo Missarum solennia expediuntur, & nos segnes nec inchoare cœpimus huius mysterij sacramentum. Verè, inquit, dico vobis, quòd ego audiui voces Angelorum in cœlis, Sanctus, in laudem Domini proclamantes. Et dicto citius in monasterio Missarum solennia iussit expleri.

Sed nec illud præteribo, quòd quadam vice, dum iuxta consuetudinem, vt supra diximus, de basilicis, quas orationis 3 gratia adierat, repedaret, & in basilica ad Missas Dominicæ orationis verba decantarentur, cùm illi dicerent: Libera nos à malo: audiuit è tumulo cuiusdam vocem dicentem similiter: Libera nos à malo. Quod non sine perfectionis merito censetur vt hæc meruerit audire. Sed & ad Passini Presbyteri tumulum veniens, & qualitatem eius meriti, & quantitatē refrigerij, ipso docente, cognouit. Et licet hæc magna sint, ad illam tamen sanitatum gratiam, quam per eum Dominus infirmis protulit, libet accedere. Non enim ambigitur, quòd per eum, sicut supra diximus, operata sit dextera Dei, cui ista, quæ memorauimus, tanta voluit reuelare.

3 Habes quòd basilicæ orationis gratia institutæ sunt.

Puerulus quidam, Paulus nomine, crurum, poplitum'q; graui dolore vexatus, sanctum adijt, prostratus'q; genibus eius exorare cœpit, vt ei medicinam oratione sua à Domini misericordia obtineat impertiri. Qui protinus, oratione 4 facta, oleo benedicto palpans membra infirmi, eum super lectulum suum requiescere fecit. Et cùm paululum quieuisset, post vnius horæ curriculum surgere iubet. Qui consurgens sanus matri suæ sancti est manibus restitutus. Pharetri cuiusdam seruus, cui dominus erat infensus, huius sacerdotis oratorium expetiuit. Quem ille elatus superbia, absente beato viro, abstraxit, cecidit'q;. Sed mox à febre correptus, spiritum exhalauit. Quartanarum tertianarum'ue, vel reliquarum ardores febrium oratione facta sæpius mitigauit. Venenum malæ pustulæ imposito salutari signo 5 restinxit. Obsessos à dæmonibus, inuocato Trinitatis nomine, emundauit. Surgente autem eo quadam nocte de stratu suo ad reddendum officium, vidit duos arietes magnos suis foribus assistentes, quasi præstolantes aduentum eius. Quo viso, furibundi ad eum cum impetu valido diriguntur. At ille signum Crucis opponens, illis euanescentibus, absq; metu oratorium est ingressus. Alia nocte regressus ab oratorio inuenit cellulam suam plenam dæmonijs, dixit'q; eis: Vnde venitis? Roma, aiunt, hesterna die egressi, ad hūc locum accessimus. Qui-

4 Oratione, & oleo benedicto sanctus debilitatem membrorum sanat.

5 Signo Crucis beatus vir & venena restinguebat, & dæmones effugabat.

bus ille ; Abſcedite, inquit, deteſtabiles, & nolite accedere ad locum, in quo nomen Domini inuocatur. Hæc eo dicente, ſicut fumus euanuerunt.

His, & talibus virtutū magnarum gratijs pollens, impleto vitæ præſentis curriculo, vitam percepturus æternam migrauit à ſeculo. Cuius beatum ſepulchrū miraculorum 6 illuſtrium effectu plerunq; redditur glorioſum. Maſcarpionis ſerui ipſius monaſterij mentem iniquus dæmon obſederat; qui per trium annorum curricula energumenus factus, ad ſepulchrum beati viri debacchans, tandem eius eſt (vt credimus) oratione, eiecto dæmone, expurgatus, multos deinceps mente integra viuens annos. Iuliani cōiunx quartanæ febris ardore laborans, vt ſepulchrum beati viri attigit, compreſſo ardore, ac tremore corporali, ſanata diſceſſit. Simili ſorte & Baudimundi vxor ab hac febre laborabat, ſed vbi ad lectulum ſancti viri proſtrata fudit orationem, mox incolumitate reſtituta conualuit. Multa quidem & alia de eo audiuimus, ſed ſufficere ad credulitatem catholicorum hæc, quæ ſcripta ſunt, arbitramur.

6 Ecce quomodo ſanctorū ſepulchra illuſtribus miraculis redduntur glorioſa.

VITA

VITA SANCTI NICETII TREVIRORVM EPISCOPI.

SI fides dictis adhibetur, relatoribus sacrorum operum pro fidei merito fideliter arbitror esse credendum; quia non omnia, quæ in scripturis leguntur, obtutibus proprijs cerni potuerunt. Sed quædam ipsius scripturæ relatione firmata, quædā aliorum auctorum testimonio comprobata, quædā verò proprij intuitus auctoritate creduntur. Verùm quod peius est, qui peruerso sunt sensu, vt scripta non credunt, ita testificata reprehendunt, visa verò tanquā conficta fastidiunt, non habentes vel illud in sua credulitate, quod Thomas Apostolus gestabat in corde, dicens: Nisi videro, nō credam. Beati quidem qui non viderunt, & crediderunt; sed ipse saltem vt vidit, statim credidit. Nam (vt diximus) multi videntes non modò non credunt, sed & derident. Vnde & ego aliqua de sancti Nicetij Treuirici Sacerdotis virtutibus, virilitate, magnanimitate, sanctitate scripturus, reprehendi ab aliquibus vereor dicentibus mihi: Tu cùm sis iunior, quomodo seniorum gesta poteris scire? Qualiter ad te eorum facta venerunt? Nempe non aliud, nisi conficta à te hæc, quæ scripta sunt, decernuntur. Qua de causa relatorem huius operis in medio ponere necesse est, vt hi, qui veritati derogant, confundantur. Nouerint igitur à beato Aredio Abbate vrbis Lemouicinæ, qui ab ipso Nicetio Antistite enutritus, & clericatus ordinem sortitus est hæc, quæ subiecta sunt, me audisse, quem in hoc non credo illum fefellisse, cùm per eum Deus eo tempore, quando mihi ista retulit, & cæcorum 1 illuminauit oculos, & paralyticis gressum præstitit, & energumenos, eiectis dæmonibus, sanæ menti restituit. Nec credendum est eum mendacij nube obumbrari posse, quem Deus sæpiùs ab imbrium nube obtectum ita prorexit, vt imbutis socijs, ipse nulla stillarum cadentium infusione madesceret. Deniq; si de tali re dubitatur, de beneficijs Dei diffiditur.

1 Non solùm Deus per sāctorū intercessiones miracula facit, sed ipsi quoque in illius virtute.

Aiebat ergo memoratus Sacerdos de antedicto Antistite: Multa quidem, dulcissime frater, de sancto Nicetio bonorum virorum testimonio diuulgata cognoui, sed plura meis oculis proprijs inspexi, vel etiam ab eo vix elicita cognoui. Et cùm mihi quæpiam de his, quæ per illum Deus operatus est, explanaret, non cothurno iactantiæ tumescebat, sed compunctus corde cum lachrymis aiebat: Ideò tibi hæc, fili charissime, pandere volo, vt & tu cum summa conuersans innocentia cordis, similia mediteris. Non enim ad excelsa virtutum Dei contendere quis poterit, nisi fuerit innocens manibus, & mundo corde; sicut tenor Dauidici carminis canit. Hæc ergo de eo præfatus relator exorsus est.

Igitur sāctus Nicetius Epūs ab ipso ortus sui tpe clericus designatus est. Nā cū partu fuisset effusus, omne caput eius, vt est cōsuetudo nascētiū infantium, à capillis nudū qdē cernebatur, in circuitu verò modicorū pilorū ordo apparuit, vt putares ab eisdē coronā clerici fuisse signatā. Exinde studiosissimis enutritus

parentibus, literisq; institutus, Abbati cuidã in monasterio commendatur; in quo loco ita se deuotum Deo exhibuit, vt migrante Abbate, ipse succederet. Iam verò assumpto Abbatis officio, tantum se, talemq; ad instructionem, atq; districtionem fratrum exhibuit, vt non modò agere, verumetiam nulli liceret aliquid vel loqui peruersè, dicens: Cauenda est scurrilitas, dilectissimi, & omne verbum otiosum, vt sicut totũ corpus purum exhibere debemus Deo, ita etiam & os non ad aliud aperiamus, nisi ad laudẽ Dei; quia tria sunt, in quibus genus dilabitur humanum; aut enim cogitat, aut loquitur, aut agit. Ergo vos, dilectissimi, oportet vitare scurrilitatem, malitiam, & omne opus pessimum. Multa & alia exhortabatur fratres, vt eos dignos Domino exhiberet, ac mundos.

Venerabatur autẽ eum & Rex Theodoricus magno honore, eò quòd sæpiùs vitia eius nudaret, & crimina, castigatusq; emendatior redderetur; & ob hanc gratiam, decedẽte Treuiricæ vrbis Sacerdote, eum ad Episcopatum iussit accersiri. Dato autem consensu populi, ac decreto Regis, ad ordinandum à viris summo cum Rege honore præditis adducebatur. Veruntamen cùm appropinquantes vrbi, cadente sole, fixis tentorijs mansionem pararent, illi confestim laxatos equos per segetes pauperum dimiserunt. Quod cernens beatus Nicetius, misericordia motus ait: Expellite quantocyus equos vestros à segete pauperum, alioquin remoueam vos à communione mea. At illi indignantes dixerunt: Quænam sunt hæc verba, quæ loqueris? Adhuc Episcopalem apicem non es adeptus, & iam excõmunicationẽ 2 minaris? Et ille; Verè, inquit, dico vobis, quia deliberauit Rex, vt me auulsum à monasterio huic oneri consecrari iuberet. Fiet quidem voluntas Dei; sed ullius voluntas in omnibus malis me obsistente non adimplebitur. Tunc cursu rapido abiens, eiecit equos è segete; & sic cum admiratione hominum illorum ad vrbem deductus est. Non enim honorabat personam potentis, sed Deum tantùm & in corde, & in operibus metuebat.

2 Vide antiquum excõmunicatiõis vsum in Ecclesia.

Impositus itaq; in cathedra dum lectionum seriem auscultaret, sensit nescio quid graue super ceruicem suam; cùmq; bis, aut ter manum clam ad tentandum iniecisset, nullius rei causam inuenire potuit, quæ hoc pondus inferret; diuertensq; caput ad dexteram, & leuam, odoratus est odorem suauitatis. Intellexit igitur hoc onus esse Sacerdotij ipsius dignitatem. Assumpto verò Episcopatu, tam terribilem se præbuit omnibus, si Dei mandata non seruarent, vt imminere mortem proximam voce præconia testaretur. Super quibus pauca loqui placet ad roborandam Sacerdotum censuram, vel ad instructionem populi, siue etiã ad ipsorum Regum præsentium emendationem.

Nam cùm Theodorico decedente, Theodobertus filius eius regnum ambisset, ac multa iniquè exerceret, & ab eodem plerunq; corriperetur, quod vel ipse perpetraret, vel perpetrantes non argueret, aduenit dies Dominicus, & ecce Rex cum his, qui ab hoc Sacerdote communioni abesse iussi fuerant, Ecclesiam est ingressus. Lectis igitur lectionibus, quas canon sanxit antiquus, oblatis muneribus super altare Dei, ait Sacerdos: Non hic hodie Missarũ solennia consummabuntur, nisi communione priuati priùs abscedant. At Rege renitente, subitò exclamat vnus de populo arreptus à dæmone puer iuuenis; cœpitq; voce valida inter supplicia torturæ suæ, & sancti virtutes, & Regis crimina confiteri; dicebatq; Episcopum castum, Regem adulterum, illum timore Christi humilem, hunc gloria regni superbum, illum sacerdotio impollutum à Deo in posterum præferendum: hunc ab auctore sceleris sui velociter elidendum. Cumq; Rex timore concussus, peteret vt hic energumenus ab Ecclesia eijceretur, dixit Episcopus: Priùs illi, qui te secuti sunt, idest incestuarij, homicidæ, adulteri ab hac Ecclesia extrudantur, & hunc Deus silere iubebit. Et statim Rex iussit

omnes hos, qui Sacerdotis sententia damnati fuerant, egredi ab Ecclesia. Quibus expulsis, iussit Sacerdos dæmoniacum foras extrahi; sed cùm apprehensa columna, auelli à decem viris non posset, sanctus Dei sub vestimento suo, propter iactantiam, faciens Crucem Christi contra dæmonem, relaxari præcepit. Qui protinus corruens cum his. qui eum trahere nitebantur, post paululum sanus erectus est. Deinde post acta solennia requisitus nunquam reperiri potuit, nec vllus sciuit vnde venerit, vel quò abierit. Conijciebatur igitur à plurimis eum à Deo missum, qui Regis, Sacerdotis'q; opera non taceret. Vnde factum est, vt Sacerdote orante, Rex mitior fieret, pastor'q; à Domino remunerandus dignè propheticum illud audiret: Qui reddiderit pretiosum de vili, tanquam os meum erit.

Quotidie autem prædicabat Sacerdos populis, denudans crimina singulorum, & pro remissione deprecans assiduè confitentium; vnde aduersus eum sæpiùs odij virus exarsit, quòd tam veraciter multorum facinora publicaret. Nam plerunq; se persecutoribus vltro obtulit, & gladio exerto ceruicem præbuit, sed nocere ei Dominus non permisit. Voluit nanq; pro iustitia mori, si persecutor fuisset infestior. Aiebat enim: Libenter moriar pro iustitia. Sed & Clotharium Regem pro iniustis operibus sæpiùs 3 excommunicauit, exilium'q; minitante eo nunquam est territus.

3 Vides Epos Regibus esse supiores, eos'q; ob crimina excommunicare posse?

Quodam verò tempore cùm iam ad exilium ductus, ab Episcopis reliquis, qui adulatores Regis effecti fuerãt, remotus esset, atq; à suis omnibus derelictus, vni Diacono, qui adhuc perstabat in fide, ait: Quid tu nunc agis? Quare non sequeris fratres tuos, vt eas quò volueris, sicut illi fecerunt? Qui ait: Viuit Dominus Deus meus, quia vsquequo spiritus meus intra hos artus contentus fuerit, nunquam derelinquam te. Et ille; Quia, inquit, hæc dixisti, dicam tibi quæ Domino reuelante cognoui. Cras enim in hac hora, & honorem recipiam, & Ecclesiæ meæ restituar. Hi autem, qui me reliquerunt, cum magno pudore ad me confugient. Præstolabatur itaq; Diaconus rem promissam attonitus. Quod postea est expertus. Illucescente enim die crastina, subitò aduenit legatus Sigilberti Regis cum literis, nuncians Regem Clotharium esse defunctum, se'q; regnum debitum cum Episcopi charitate debere percipere. Hæc ille audiens ad Ecclesiam regressus, potestati restituitur, confusis'q; his, à quibus derelictus fuerat, omnes in charitate recepit.

Iam verò quàm fortis fuerit ad prædicandum, quàm terribilis ad arguendum, quàm constans ad sustinendum, quàm prudens ad docendum, quis euoluere queat? Vnus enim ei semper erat rigor in prosperis, & aduersis; nec minitantem timuit, nec à blandiente delusus est. Verè autem (vt aiebat relator ille memoratus) fuit, iuxta Paulum Apostolum, iniuriatus periculis fluminum, periculis latronum, periculis in ciuitate, periculis in falsis fratribus, & reliqua. Nam quadam die dum Mosellam fluuium nauigio transiret, inter pilas pontis fluctuum actus impulsu, palmis tantùm pilæ adhæsit, pede continens nauem; & sic ab intuentibus iam ad demersionem paratus, erutus est. Quod non sine tentatoris insidijs se pertulisse ferebat. Sed & ipse auctor criminis plerunq; se obtutibus eius nociturus ostendit. Nanque dum quadam die iter ageret, descendens ab equo, inter vepres condensos ventris purgandi gratia est ingressus, & ecce astitit ei vmbra teterrima statu procera, crassitudine valida, colore tetra, quæ oculorum scintillantium immensitatem in modum tauri petulantis habebat, ore patulo, quasi ad deglutiendum virum Dei parata. At illo faciente signum 4 Crucisècontra, in modum fumi ascendentis euanuit. Quo non ambigitur ipsum ei sceleris principem fuisse monstratum.

4 Signo Crucis dæmonẽ fugauit.

In ieiunijs autem valde (vt diximus) fortis erat. Nam cæteris reficientibus, sæpè ipse contecto capite à cucullo, ne agnosceretur in publico, cùm vno tantùm puero sanctorum basilicas circuibat. Sed & curationum gratia data est ei à Deo. Dum autem hæc in illo (vt supra diximus) habitu sanctorum habitacula circuiret, ad templum sancti Maximini Antistitis accessit. In cuius atrio post multas debacchationes tres energumeni pressi sopore quiescebant. Cernens igitur eos somno deditos, fecit signum Crucis 5 è contra, statimq; expergefacti, eleuantes in sublime voces, dato impetu ad vomitum, emundati sunt. Cùm autem lues inguinaria Treuiricum populũ in circuitu ciuitatis valde vastaret, & Sacerdos Dei pro ouibus commissis Domini misericordiam imploraret assiduè, factus est sonus de nocte magnus, tanquàm tonitruum validum super pontẽ amnis, ita vt putaretur vrbs ipsa absorberi. Cùmq; omnis populus exterritus in lectulis resedisset, letiferum sibi interitum operiens, audita est in medio rumoris vox vna cæteris clarior, dicens: Et quid hîc, ò socij, faciemus? Ad vnam enim portam Eucharius Sacerdos obseruat, ad aliam Maximinus excubat, in medio versatur Nicetius; nihil hic vltra præualere possumus; itaq; sinamus hanc vrbem eorum tuitioni. Hac voce audita, statim morbus quieuit, nullusq; ab eo vltra defunctus est. Vnde non ambigitur virtute memorati Antistitis ciuitatum fuisse defensam.

5 Eodẽ tres energumenos mundauit.

Inuitatus autem quodam tempore Sacerdos à Rege, dicit suis: Quærite nobis piscium multitudinem in abundantia, vt euntes ad occursum Regis, & nostrum expleatur debitũ, & amicis ministretur affatim. Dixeruntq; ei: Lapsus noster, in quem pisces decidere soliti sunt, prorsus desertus habetur; sed & materiæ ipsæ de locis suis amnis impetu euulsæ noscuntur. Non est igitur qualiter iussio vestra adimpleatur, dum non est in promptu, quomodo capiantur quæ præcipis. Ille verò hæc audiens, ingressus in cellulam suam vocauit puerum, & ait: Vade, & dic cocorum præposito, vt exhibeat pisces ab amne. Qui iussa referens, derisus est ab homine. Reuerso aũt ait Sacerdos: Scio quia locutus es ea, quæ præcepi, sed audire noluerunt; vade rursus, & dic eis vt eant. Cùmq; bis, aut tertiò hanc ordinationem durè susciperent, commoti tandem abierunt ad lapsum, aspicientesq; cum maxima admiratione inuenerunt eum ita refertum piscibus, vt decem viri, quæ repererant vix ferre potuissent. Ex quo manifestum est quòd sancto huic virtus diuina sæpius ostendebat quæ ei opportuna erant.

Sed nec hoc silendum putaui, quod eidem de Regibus Francorum à Domino ostensum fuit. Vidit enim in visu noctis turrem magnam tanta celsitudine præditam, vt polo propinqua suspiceretur, habentem fenestras multas, Dominumq; stantem super cacumen eius, & Angelos Dei per speculas illas positos. Vnus autem ex eis tenebat librum magnum in manu, dicens: Tantum temporis Rex ille, & ille victurus est in seculo: nominauitq; omnes viritim, vel qui eo tempore erant, vel deinceps nati sunt, dixitq; & qualitatem regni, & quantitatem vitæ eorum; sed & post vniuscuiusq; nomen semper, Amen, cæteri Angeli respondebant. Sicq; prædicta omnia in posterum sunt impleta, quemadmodum sanctus per præfatam reuelationem annunciauit.

Regressus autem à Rege euectu nauali obdormiuit. Et ecce commotus vento fluuius cœpit fluctus in excelsa porrigere, ita vt putaretur nauis ipsa demergi. Sacerdos autem, vt præfati sumus, dormiens somno nescio quo, vt plerunq; dormientibus euenit, quasi ab aliquo oppressus est. Excitatus verò à suis, fecit signum 6 Crucis super aquas, & cessauit procella. Deinde suspirans crebriùs, interrogatusq; à suis quid vidisset, ait: Silere quidem decreueram, sed

6 Vides quomodo ad euasionẽ omniũ periculorum proficiat signum Crucis?

ſed tamen dicam. Vidi enim me quaſi per vniuerſum orbem retia ad capiendum extendere, & nullus erat adiutor meus, niſi tantùm hic puer Aredius. Et meritò eum Dominus retificem oſtendere voluit, qui quotidie populos ad diuinum officium capiebat.

Venit autem ad eum homo quidam cæſariem, barbamq; prolixam efferens, proſtratuſq; ad eius pedes, ait: Ego ſum, Domine, qui in maris periculo poſitus, tuo adiutorio ſum ſaluatus. At ille obiurgans hominem, quòd de eo laudationis huius proferret gloriam, ait: Dic qualiter te Deus ab hac neceſſitate eripuit, nã virtus mea nullum iuuare poteſt. Qui ait: Nuperrimo tempore cùm nauem aſcendens Italiam peterem, multitudo paganorum mecum ingreſſa eſt, inter quos ego ſolus eram Chriſtianus. Orta autem tempeſtate, cœpi inuocare nomen Domini, atq; vt me interceſſio tua eriperet flagitare. Pagani verò inuocabant deos ſuos, & ille Iouem, iſte Mercurium proclamabat, alius Mineruã, alius Veneris auxilium flagitabat. Cùmq; iam in diſcrimine mortis eſſemus, aio ad eos: O' viri, nolite hos inuocare, non ſunt enim dij iſti, ſed dæmones; ſed ſi vultis de præſenti interitu erui, inuocate 7 ſanctum Nicetium, vt ipſe obtineat à Domini miſericordia vos ſaluari. Cũq; vna voce eleuata, in huiuſcemodi clamore dixiſſent: Deus Nicetij eripe nos: protinus mare mitigatum eſt, ceciditq; ventus, ac ſole reducto, eò, quò voluntas noſtra fuit, nauis acceſſit. Ego autem voui, quòd non priùs comam capitis tonderem, quàm tuis obtutibus præſentarer. Tunc iuſſu Epiſcopi tonſuratus homo, Aruernum adijt, vnde ſe eſſe confeſſus eſt.

7 Si ſãctus ad huc viuens, inuocatus tãtum potuit, quantum poteſt nunc coram Deo cõſtitutus?

Innumera ſunt quæ de hoc viro relata, à memorato Abbate cognouimus; ſed finiendum libellum puto. Cùm igitur propinquum tempus migrationis ſuæ cognouiſſet, fratribus retulit, dicens: Vidi Paulum Apoſtolum cum Ioanne Baptiſta inuitantem me ad requiem ſempiternam, atq; exhibentem mihi coronã cœleſtibus margaritis ornatam, dicentibus mihi viris: Talibus ſpeciebus perfrueris in regno Dei. Hæc quibuſdam fidelibus referens, poſt paucos dies modica febre pulſatus ſpiritum præmiſit ad Dominum, ſepultuſq; eſt in baſilica ſancti Maximini Antiſtitis, cuius nunc tumulus plerunq; diuinis virtutibus illuſtratur.

VITA SANCTORVM
VRSI, ET LEVBATII
ABBATVM.

LEGIFERI vatis oraculum cùm de principio principiũ fandi sumpsisset, & Dominum extendisse cœlos dextera maiestatis fuisset effatus, ait: Et fecit duo luminaria magna, & stellas, & posuit eas in firmamento cœli, vt præessent diei, ac nocti, vt lucerent in firmamento cœli. Sic & nunc menti humanæ, sicut priorum sanxit auctoritas, luminaria magna dedit, Christum scilicet, & Ecclesiam eius, quæ luceant in tenebris ignorantiæ, & illuminent sensus humilitatis nostræ; sicut Ioannes Euangelista de ipso Domino ait: Quia hic est lux mundi, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Posuit etiam in eo & stellas, Patriarchas videlicet, Prophetas, Apostolosq́; qui vel doctrinis nos erudiant, vel mirabilibus suis illuminent; sicut in Euangelio ait: Quia vos estis lux mundi: &, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui est in cœlis. Hi enim Apostoli meritò pro tota accipiuntur Ecclesia, quæ non habens rugam, aut maculam, impolluta subsistit, sicut ait Apostolus: Quia ipse sibi exhibuit Ecclesiam mundam, non habentem maculã, aut rugam, aut aliquid huiuscemodi. Ex horum ergo doctrina & vsq; ad nostra fuerunt tempora qui in hoc seculo, quasi astrorum iubar, non solùm meritorum radiantes luce, verumetiam dogmatum magnitudine coruscantes orbem totum radio suæ prædicationis illustrauerunt, euntes per loca singula prædicando, ac monasteria ad diuinum cultum locando, docendoq́; homines à curis secularibus abstinere, & relictis tenebris concupiscentiæ, Deum verum sequi, per quem facta sunt omnia; sicut de Vrso, Leubatioq́; Abbatibus fideliũ fratrum relatio signat.

Igitur Vrsus Abbas Cadurcinæ vrbis incola fuit, ab ineunte ætate religiosus, & in Dei amore deuotus. De quo egressus loco, Bituricum terminum est ingressus, fundatisq́; monasterijs apud Tausiriacum, Oniam, atq; Pontiniacum, stabilitisq́; Præpositis sanctitate honorificis, & prudentibus, ad Turonicum territorium in locum, quem Senapariam vocitari priscus instituit auctor, accessit, ædificatoq́; oratorio, monasterium stabiliuit, & commissa Leubatio Præposito summa regulæ, monasterium aliud statuit, quod nunc Locis vocant, situm scilicet super fluuium Angerem in recessu montis, cui nunc castrum supereminet, ipso nomine vt monasterium vocitatum. Illic adiuncta congregatione, statuit apud animum suum ne vltra alium proficisceretur in locum, sed in eo cum omni congregatione manibus proprijs operari, & victum à terra in sudore vultus exigere; illud fratribus inter reliqua prædicationum dona commendans, quod Paulus Apostolus ait: Labora 1 manibus, vt habeas vnde possis tribuere necessitatem patientibus. Et illud, Quia qui non laborat, nec manducet. Dedit autem ei Dominus gratiam curationũ, ita vt insufflatis energumenis, protinus dæmonia eijcerentur à corporibus obsessis. Sed & alias per eum Dominus dignatus est

1 Vide in monachis opus manuum.

operari virtutes. Erat autem abstinens 2 à cibis,& potu,indicens monachis sine cessatione auertere oculum,& cogitationem ab omni luxuria.

2 Vide abstinẽtiã à cibis & potu, atq; ab omni opere, & cogitatione luxuriæ.

Dum autem hæc ageret,ac fratres molam manu vertentes triticum ad victus necessaria comminuerent,pro minuendo labore fratrum visum est ei molendinũ in ipso Angeris fluuij alueo stabilire. Itaq; defixis per flumen palis, aggregatis'q; lapidum magnorum aceruis,exclusam fecit,atq; aquam in canale collegit, cuius impetu rota fabricæ in magna volubilitate verti cœpit. Hoc opere laborẽ monachorum releuans,atq; vni fratrum delegans curam, opus necessarium implebatur. Hanc autem fabricam Sichlarius quidam Gotthus,qui magno ab Alarico Rege amore diligebatur,æmulus monasterio concupiuit,dixit'q; Abbati: Dona mihi hoc molendinum,vt sit sub ditione mea,& quod volueris repẽsabo. Cui ille; Cum grandi,inquit,labore hoc paupertas nostra statuit, & nunc non possumus ipsum donare,ne fratres mei fame pereant. At ille; Si vis, inquit, ipsum bona volũtate tribuere,gratias ago, sin autẽ, vi ipsum auferã,aut certè faciã aliud,cuius exclusis aqua retrorsum conuersa, rotam tuam verti amplius non permittam. Abbas respondit: Non facies quod Deus non voluerit; nam à nobis ipsum penitus non accipies. Tunc Sichlarius feruens felle,similem fabricam infra adaptauit. Cũm'q; aqua retrorsum conuersa,sub huius operis rotam inundãs, gurgitem fecisset,restitit prorsus,nec omnino verti potuit,vt consueuerat. Venit igitur custos eius ad Abbatem media (vt ferunt) nocte,illo in oratorio cum fratribus vigilante,& ait: Surge Abba, deprecare attentius Dominum,restitit enim rota molendini ab inundatione canalis alieni,quod Sichlarius fecit. At ille hæc audiens,misit confestim fratres singulos ad monasteria illa,quæ statuerat,dicẽs: Prosternite 3 vos in oratione,& non sit vobis opus aliud, donec iterum ad vos dirigam. Sed & ipse non egressus ab oratorio,deprecans Dominum attentè, ac præstolans aduentus eius misericordiam,sic fecit per integros duos dies,totidẽ'q; noctes. Tertia 4 iam illucescente die,accessit iterum monachus ille,qui custos fuerat,nuncians rotam fabricæ suæ iuxta consuetudinem priorem in summa verti velocitate. Egressus'q; Abbas cum fratribus de oratorio,accedit ad littus,cõspiciens'q; versus molendinum, quod Sichlarius fecerat, non reperit, accedẽs'q; propiùs ad littus,& fundum aluei intuens, nullum indicium de eo accepit, non quicquam ligni,non lapidis,non ferri, nec vllius vnquam genus indicij potuit ostendi,nisi quòd conijci potuit ipso,quo fabricatum fuerat, loco, virtute diuina absorptum, atq; ab oculis hominum ablatum. Tunc misit nuncios ad fratres, dicens: Requiescite iam à labore,quia vltus est Deus iniuriã fratrum nostrorũ.

3 Sanctus vir iubet prosterni monachos in oratione.

4 Ecce quanti valoris est apud Deũ deprecatio iustorum assidua.

His,& talibus virtutibus præditus,consummato cursu vitæ,migrauit ad Dominum. Ad cuius tumulum 5 postea & energumeni sanati,& cæci illuminati sunt. Post eius verò obitum Præpositi,qui per monasteria erant, Abbatum officium,Episcopis largientibus,susceperunt. Sed & Leubatius apud Senapariam monasterium,quod intra terminum Turonicum erat,Abbas instituitur, in summa sanctitate, ac senectute perdurans; ibi'q; obijt,ac sepultus est.

5 Signa, quæ ad sanctorũ tumulos fiunt, radiantis in eis gratiæ Spiritus sãcti indicia sunt.

VITA BEATAE MONEGVNDIS CONIVGATAE.

INSIGNIA diuinorum beneficiorum charismata, quæ humano generi cœlitus sunt indulta, nec sensu concipi, nec verbis proferri, nec scripturis poterunt cōprehendi, cū ipse Saluator mundi ab illo rudis seculi exordio Patriarchis se præstat videri, Prophetis annunciari, ad extremum semper Virginis, intactæq; Mariæ dignatur vtero suscipi, & præpotens immortalisq; creator, mortalis carnis patitur amictu vestiri, mortē pro hominis ob peccatū mortui reparatiōe adire, victorq; resurgere. Qui nos grauium facinorum spiculis sauciatos, ac latronum insidiantium vulneribus affectos, infuso meri, oleiq; liquore, ad stabulum medicinæ cœlestis, id est Ecclesiæ sanctæ dogma produxit; qui nos exemplis sanctorum viuere incessabili præceptionis suæ munere cohortatur, nobisq; non modò viros, sed etiam ipsum inferiorem sexum, non segniter, sed viriliter agonizantem præbet exemplum; qui non solùm viris legitimè decertantibus, verumetiam fœminis in his prælijs fauorabiliter desudantibus, siderea regna confert; sicut beatæ Monegundi, quæ relicto genitali solo, tanquam Regina prudens, quæ audire sapientiam Salomonis adiuit, beati Martini basilicam, vt eius miracula quotidianis momentis miraretur, expetijt, hauriretq; de fonte sacerdotali, quo posset aditum nemoris paradisiaci recludere.

Igitur beatissima Monegundis Carnotenæ vrbis indigena, parentum ad votum copulata coniugio, duas filias habuit, super quibus valde gauisa lætabatur, dicens: Quia propagauit Deus generationem meam, vt mihi duæ filiæ nascerentur. Sed hoc mundiale gaudium intercœpit seculi huius amaritudo, dū puellæ modica febre pulsatæ metam naturæ debitam concluserunt. Ex hoc genitrix mœsta deplorans, orbatamq; se lugens, non diebus, non noctibus à fletu cessabat, quam non vir, non amicus, non vllus propinquorum poterat consolari. Tandem verò in se conuersa ait: Si nullam consolationem de obitu filiarum capio, vereor ne ob hoc lædam Dominum meum Iesum Christum. Sed nunc hæc lamenta linquens, cum beato Iob consolata decantabo: Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Et hæc dicens, exuta veste lugubri, iussit sibi cellulam paruulā præparari, in qua tantummodo fenestellulam, per quam modicum lumen posse cernere, præcepit aptari; ibiq; contempto mundi ambitu, spreto viri consortio, soli Deo, in quo erat confisa, vacabat. Fundensq; orationem pro suis, ac populi delictis, habens puellulam vnam, cuius ei famulatu ministrabatur aquæ necessitas, accipiebat etiam & farinam 1 hordeaceam, infusosq; lymphis cineres diligenter colans, ex ea aqua mixturam massæ cōficiebat, formatosq; proprijs

1 Vide sanctæ mulieris abstinentiam.

manibus panes ipsa coquens, post longa ieiunia reficiebatur. Reliquum domus suæ cibum pauperibus dispensabat.

Factum est autem quadam die, vt memorata puella, quæ ei consueuerat famulari, & credo inimici astu seducta, cui semper bonis iniurias irrogare mos est, se ab eius famulatu subtraheret, dicens: Non potero ego cum hac domina permanere, quæ in tali abstinentia commoratur; sed potiùs vtar seculo, ac cibum, potumq; in abundantia sumam. Quintus autem iam fluxerat abscessionis eius dies, quòd hæc religiosa neq; farinam consuetam, neq; aquam acceperat, sed perstabat immobilis, & fixa manens in Christo, in quo quisq; locatus, vel fundatus, nec vẽti turbine, nec fluctuũ impulsiõe dilabitur; nec enim sibi illa de mortali cibo vitam, sed de verbo Dei (sicut scriptum est) putabat inferri, commemorans illud sapientiæ Salomoniacæ prouerbium: Quia non necabit Dominus fame animam iusti: & illud. Quia iustus ex fide viuit. Sed quoniã corpus humanum absq; esu terreno sustentari nequit, prostrata 2 in orationẽ petijt; vt qui mãna populo esuriẽti de cœlo, lymphasq; sitiẽti produxit è saxo, ipse quoq; alimentum, quo parumper corpusculum fessum confortaretur, dignaretur indulgere. Protinusq; ad eius orationem nix de cœlo decidua humum operuit. Quod illa cum gratiarum actione cernens, educta manu per fenestrã, quod circa parietem erat, ex ipsa niue collegit, de qua aquam exprimens, panẽ solitum formauit, quo usq; ad alios quinq; dies victum corporeum ministrauit.

2 Prostrata in oratione petijt, & obtinuit.

Habebat autem contiguum cellulæ paruulum viridarium, in quod pro quadã releuatione prodire erat solita. In illud igitur cùm ingressa esset intuens herbas loci, ac deambulans, mulier, quæ triticum supra tectum suum siccandum posuerat, quasi de eminentiori loco curis oppleta mundanis, importunè prospexit, moxq; oculis clausis lumine caruit. Cognoscens autem reatum suum, ad eam accedit, rem vt gesta fuerat pandens. At illa deijciens se in orationem, ait: Væ mihi, quia pro paruitatis meæ persona peccatrice aliorum clausi sunt oculi. Et consummata oratione, imposuit manum mulieri. Confestim autem, vt signum 3 Crucis expressit, mulier visum recepit. Homo ex pago illo, qui olim auditum perdiderat, ad hanc cellulam deuotus aduenit, pro quo deprecati sunt parentes eius, vt ei manus hæc benedicta dignaretur imponere. Sed illa indignã se proclamans, per quam Christus operari dignaretur, solo prostrata, & quasi ipsa Dominicorum pedum vestigia lambens humiliter, pro eo diuinam clementiam supplicauit; illaq; adhuc solo decũbente, aures surdi apertæ sunt, redijtq; ad domum propriam, mœrore ablato, cum gaudio.

3 Oratione, & signo Crucis mulieri visũ restituit.

4 Vides quomodo olim vigiliæ sanctorum nocte in oratione celebrabãtur?

His signis glorificata inter suos, ne vanæ gloriæ lapsum incurreret, sancti Martini Antistitis basilicam, relicto coniuge cum familia, & omni domo sua, fideliter expetiuit. Cùmq; iter cœptum carperet, venit ad vicum vrbis Turonicæ, cui nomen est Euena, in quo beati Medardi Suessionici confessoris reliquiæ continentur; cuius & vigiliæ 4 ea nocte celebrabantur. Ibi igitur illa attentè excubans in oratione, hora debita cum reliquo populo ad Missarum accessit solennia. Quæ dum à sacerdotibus Dei celebrarentur, aduenit quædam puella pustulæ malæ veneno conflata, procidítq; ad pedes eius, dicens: Subueni mihi, quia mors iniqua vitam conatur eripere. At illa more solito in oratione 5 prostrata, supplicauit pro ea Deo omniũ creatori, erectaq; signum Crucis imposuit; sicq; in quatuor partes vulnere excrepante, puellam purè decurrentem mors importuna reliquit.

5 Orat sancta prostrata, & impresso signo Crucis, languentẽ fœminam sanat.

Po hæc ad basilicam sancti Martini Monegundis beata peruenit, ibiq; prostrata 6 coram sepulchro, gratias agens quòd tumulum sanctum oculis proprijs contemplari meruerat, in cellula parua consistens, quotidie 7 orationi, ac ieiunijs vigilijsq; vacabat. Sed nec ille locus ab eius virtute fuit inglorius.

6 Et hîc prostrata orat ad sancti sepulchrum.

7 Nota sanctæ mulieris exercitia, orationẽ, ieiunia, & vigilias.

Nam viduæ cuiusdam filia manus contractas detulit, cui vt illa exorata signum salutis imposuit, manibus suis digitos puellæ contrectare cœpit. Extensis verò digitis, neruisq; directis, volas laxauit incolumes. Dum autem hæc agerentur, audita vir illius fama beatæ, conuocans amicos, vicinosq; suos perrexit post eam, ac reduxit ad propria, & eam in cellulam, in qua prius habitauerat, intromisit. At illa non cessabat ab opere, quo consueuerat, sed exercebatur in ieiunijs, & obsecrationibus, vt tandē locum, in quo habitare desiderabat, posset acquirere. Inchoat iterum iter desideratum, implorans beati Martini auxilium, vt qui dederat desiderium, tribueret & effectum perueniendi ad basilicam. Reuertitur ad cellulam illam, in qua prius fuerat commorata, in eaq; perstitit inconcussa; nec enim est amplius à viro suo quæsita. Ibi verò paucas colligens monachas, cum fide integra & oratione degebat, non sumens panem nisi hordeaceum, non vinum, nisi parum in diebus festis, & hoc ipsum aqua nimia temperatum, nullum habens stratum fœni, paleæq; mollimen, nisi tantùm illud quod intextis iunci virgulis fieri solet, quas vulgo nattas vocant. Hoc superponebat formulæ, hoc solo 8 supersternebat, hoc erat quotidianum scamnū, hoc culcitra, hoc plumella, hoc erat stragulum, hoc omnis lectuli commoditas, sic docens easdem facere, quas secum asciuit. Ibiq; in Dei laudibus degēs, multis infirmis, oratione facta, salutaria impertiebat medicamenta.

8 Sanctorum priscorū nō nulli humicubant.

Mulier quædam filiam suam exhibuit vulneribus plenam, & pus eadem genuerant. Tunc illa, facta 9 oratione, saliuam ex ore suscipiens, vulnera sæua perunxit, puellamq; reddidit sanam, opitulante eius virtute, qui cæci nati oculos sputo formauit. Puer verò incola loci, maleficium in potione hausit, de quo, vt asserunt, serpentes generati in intraneis pueri, magnum dolorem suis morsibus excitabant, ita vt nulla quiescendi mora vel in modicum momentum indulgeretur; sed neq; cibum, aut potum capere poterat, et si quando aliquid accipiebat, protinus reijciebat. Hic adductus ad beatam fœminam, petijt se eius virtute mundari. Cùmq; illa reclamaret, indignam se esse, quæ hæc agere posset, implicita precatu suorum, ventrem pueri palpabat palma demulcens, sensitq; ibi anguium venenatorum nequitiam latitare. Tunc accepto pampini viridis folio, saliua liniuit, fixitq; super eum 10 Crucis beatæ signaculū. Quo posito super aluum iuuenculi, dolore paulùlum sedato, obdormiuit in scamno, qui olim doloribus insistentibus caruerat somno. Post vnius verò horæ momentum consurgens, & ad purgandum ventrem egressus, pestiferæ generationis germen effudit, gratiasq; referens ancillæ Dei, sanus abscessit.

9 Oratione, & saliua puellam sanat.

10 Vide virtutē signaculi sanctæ Crucis.

Alius verò puer paralytica ægritudine contractus, ante eam inter manus delatus est aliorum, deprecans à beata sanari. At illa in oratione prostrata, precē pro eo effudit ad Dominum. Consummata verò oratione consurgens, apprehensa manu pueri, erexit eum, sospitemq; abire permisit. Mulier erat cæca, quæ adducta ad eam deprecata est, vt ei manus imponeret. At illa respondit: Quid vobis, & mihi, homines Dei? Nonne sanctus Martinus hîc habitat, qui quotidie illustrium opere virtutum refulget? Illuc accedite, ibi obsecrate, vt ipse vos visitare dignetur; nam ego peccatrix quid faciam? Illa verò in sua petitione perdurans, aiebat: Deus per omnes timentes nomen suum, quotidie opus exercet egregium; ideoq; supplex ad te confugio, cui præstita est diuinitus gratia curationum. Tunc commota Dei famula, luminibus sepultis manus imposuit, statimq;, reseratis cataractis, mundum latè patentem quæ fuerat cæca prospexit. Multisq; etiam energumenis ad eam ingressis vt manus imposuit, fugato hoste nequam, sospitatem restituit. Nec morabantur ex his curari, quos ad se sancta permisisset accedere.

Iam autem tempus vocationis eius appropinquabat, & defessa corpore sol-

uebatur. Quod cùm viderent sanctimoniales, quas secum habebat, flebant, valde dicentes: Et cui nos, mater sancta, relinquis? vel cui commendas filias quas in locum hunc pro Dei intuitu congregasti? At illa parumper lachrymans, ait: Si pacem, sanctificationemq; sequamini, Deus erit protectio vestra, habebitisq; sanctum Martinum Antistitem pastorem magnum. Ego quoq; non discedam à vobis, sed inuocata adero in medio charitatis vestræ. At illæ rogabant dicentes: Venturi sunt multi infirmi ad nos, flagitantes benedictionem à te accipere, & quid faciemus, cùm te non viderint esse superstitem? Confusæ enim eos foras emittemus, cùm tuam faciem non contemplabimur. Rogamus autem vt quia hæc ab oculis nostris absconditur, saltem digneris oleum, salemq; benedicere, de quo possimus ægrotis benedictionem flagitantibus ministrare. Tunc illa, benedicto oleo, ac sale, tradidit eis, quæ suscipientes, diligentissimè seruauerunt. Sicq; beatissima obijt in pace, & sepulta est in ipsa cellula, multis se in posterum virtutibus repræsentans. Nam de memorata benedictione 11 multi post eius transitum ægroti incolumitatis beneficia sunt experti.

11 Ecce quomodo benedictio creaturis impartita prodest et corporũ incolumitatibus.

Bosonis deniq; Diaconi pes vnus à pustula mala intumuerat, ita vt gressum facere non valeret, deportatusq; ad eius tumulum 12 orationem fudit. Puellæ verò accipientes ex oleo memorato, quod sancta reliquerat, posuerunt super pedem eius, & extemplò aperto vulnere, defluente veneno, sanatus est. Cæcus quidam adductus ad eius tumulum in oratione prosternitur, irruente autem in eũ sopore obdormiuit, apparuitq; ei beata, dicens: Indignam quidem me iudico exæquari sanctis, sed tamen vnius hîc oculi recipies lumen; deinceps autem propera quantocyus ad pedes beati Martini, & prosternere in compũctione animi coram eo, ipse enim tibi restituet alterius oculi visum. Expergefactus homo vnius oculi recepto lumine, abijt quò iussio impulit imperantis, ibiq; iterum obsecrans beati confessoris virtutem, depulsa cæci oculi nocte, videns abscessit. Mutus etiam ad hunc beatæ tumulum prostratus decubuit, qui in tantum fide compunctus est, vt riuis lachrymarum cellulæ inficeret pauimentum, qui consurgens, absoluta lingua virtute diuina, regressus est. Alius deniq; mutus veniens & decumbens, corde tantùm implorabat, & non voce solubili beatæ fœminæ auxilium, in cuius ore de memorata benedictione parte infusa, erumpente sanguine mixto cum pure, vocis officium meruit adipisci. Frigoriticus quoq; accedens ad hoc monumentum, vt palam tegentem attigit, restincta contagionis febre, conualuit. Contractus verò, Marcus nomine, manibus deportatus aliorum ad sepulchrum beatæ, orationem diutissimè fudit; hora autem nona pedibus proprijs stetit, domumq; regressus est. Leodinus puer cùm in valetudinem grauem irruens, quarto ægrotaret mense, & non solùm gressum, verumetiã iam ciborum vsum, insistente febre nimia, perdisset, ad eius deportatus sepuchrũ, præmortuus accepta salute surrexit è tumulo rediuiuus. Quid de frigoriticis reliquis loquar, cùm plerisq; hoc fuerit beneficium remedij, dũ palã tumuli sunt fideliter osculati? Quid etiam de energumenis, qui adducti ad cellulam beatæ, cùm limen sanctum fuerint ingressi, integræ menti restituuntur? Nec enim moratur larua egredi è corpore, cùm sanctæ huius senserit adesse virtutem, operante hoc Domino nostro Iesu Christo, qui timentibus nomen suum præmia largitur æterna.

12 Vide quot ægroti confugientes ad sanctæ tumulum, pristinã recuperauerint sanitatẽ.

VITA SANCTI LEOBARDI RECLVSI

IN MAIORI MONASTERIO PROPE TVRONOS.

ECCLESIA fidelis ædificatur, quotienscunq; sanctorum gesta deuotissimè replicantur; & licet teneat maximum gaudium, quòd hi, qui ab initio ætatis religiosam vitam duxerunt, peruenire meruerunt ad perfectionis portum, tamen & de his, Domino iubente, lætatur, qui conuersi à seculo opus inchoatum valuerũt perducere, diuina opitulante misericordia, ad effectũ.

Igitur beatissimus Leobardus Aruernici territorij indigena fuit, genere quidem non senatorio, ingenuo tamen; qui ab initio Deum in pectore tenens, cùm non floreret natalibus gloriosis, meritis præfulgebat. Hic tempore debito cum reliquis pueris ad scholam missus, quempiam de psalmis memoriæ commendauit, & nesciens se clericum esse futurum, iam ad Dominicum parabatur innocens ministerium. Sed cùm ad legitimam peruenisset ætatem, cogentibus, iuxta consuetudinem humanam, parentibus, vt arram puellæ quasi vxorem accepturus daret impellitur. Illo verò respuente, ait pater: Cur, dulcissime fili, voluntatem paternam respuis, nec te iungere vis connubio, vt semen excites nostro de genere, seculis sequentibus profuturum? Casso enim labore exercemur ad operandum, si possessor deerit ad fruendum. Quare implemus domum opibus, si de genere nostro non processerit qui vtatur? Quid mancipia dato pretio nostris ditionibus subiugamus, si rursum alienis debent dominationibus subiacere? Obedire filios debere voci parentum scripturæ testantur diuinæ; sed tu cùm inobediens esse parentibus probaris, vide ne te cœlestibus eruere nequeas ab offensis. Hæc pater loquens facilè tali ætatulæ persuasit voluntati suæ non contraire. Deniq; dato sponsæ annulo, porrigit osculum, præbet calceamentum, celebrat sponsalium diem festum.

Interea genitor, genitrixq́; mortis somno sopiti, migrauerunt à seculo, vitæ præsentis curriculo iam peracto. Hic verò, tempore luctus expleto, oneratus donis nuptialibus, fratris pergit ad domum, quem intantum reperit vino madidũ, vt nec cognosceret, nec recipere vellet propria in domo germanum. Ille verò suspirans, & lachrymans secessit in partem, venitq́; ad tugurium, in quo fœnum fuerat aggregatum, atq; ibi colligato præbens equo pabulum, decubuit super fœnum ad quiescendũ. Expergefactus autem media nocte surgit de stratu suo, erectisq; ad cœlum manibus, gratias agere cœpit omnipotenti Deo, quòd esset, quòd viueret, quod aleretur donis eius, alia multa huiusmodi prosecutus; cùmq́; suspiria longa protraheret, atq; lachrymis crebris genas vbertim rigaret, Deus omnipotens, qui illos, quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui,

sui, compunxit cor eius, vt relicto seculo manciparetur ad cultum diuinum. Tunc ille quasi iam Sacerdos animæ suæ prædicare sibi ipsi exorsus est, dicens: Quid agis, anima, quid in ambiguo suspensa teneris? Vanũ est enim seculũ, vanæ sunt cõcupiscẽtiæ eius, vana gloria mũdi, & ea, q̃ in illo sunt, omnia vanitas. Melius est igĩ relinquere eũ, & sequi Dñm, eiq; ad eius opera præbere cõsensum.

Hæc effatus, cùm diem terris reddere lux diurna cœpisset, ascenso equo cœpit ad hospitium suum reuerti. Cùmq; per viam iam alacris pergeret, voluere intra se cœpit, qd ageret, quò abiret, dixitq;: Expetã Martini beati tumulum, vnde procedit virtus alma super infirmos, credo enim quòd & mihi eius oratio iter referet ad Deum, qui deprecatus ipsum Dominum mortuos reduxit à tartaro: & sic viam carpens, oratione comite, sancti Martini basilicam est ingressus. Circa quam paucis diebus commoratus, transito amne, ad cellulam maiori monasterio propinquam, de qua Alaricus quidam recesserat, deuotus accessit; ibiq; se proprijs manibus membrana faciens ad scribendũ ꝑparauit; atq;, vt scripturas sanctas intelligeret, ac Dauidici carminis psalmos, qui dudũ exciderãt, memoria retineret, exercuit. Sicq; diuinarũ scripturarũ lectionibus eruditus, cognouit verũ esse quod ei Dominus prius inspirauit in corde. Sed ne hæc cuiquã fabulosa videantur, quæ retulimus, testor Deũ, quia ab ipsius benedicti hæc ore cognoui. Is verò interposito pauci temporis spatio, humilem se tantum præbuit, vt honoraretur ab omnibus; acceptoq; sarculo cellulã, in quam ingressus fuerat, incidens lapidem ampliauit; in qua cellula delectabatur 1 ieiunijs, oratione, psallentio, lectione, nec vnquam à diuinis officijs, & oratione cessabat. Scribebat interdum, vt se à cogitationibus noxijs discuteret. Interea verò vt se tentator manifestaret Dei seruis semper inimicum, ac inuidum, cùm quidam de sancti monachulis litem quandam cùm vicinis habuisset, immisit ei cogitationẽ, vt relicta cellula illa, ad aliam transmigraret. Cùm q; ibi ad orationem solitam deuenissemus, dolum nobis veneni grassantis aperuit. Ego verò suspirans non minimo dolore, increpare hominem cœpi, asserens diaboli esse calliditatem, librosq; ei, & vitas patrum, ac institutionem monachorum, vel quales qui recluduntur esse debeant, vel cum quali cautela monachos viuere oporteat, abscedens ab eo direxi. Quibus relectis, non solùm cogitationem prauam à se discussit, verumetiã tanto sensum acumine erudiuit, vt miraremur facundiam locutionis eius. Erat enim dulcis eloquio, blandus hortatu, eratq; ei solicitudo pro populis, inquisitio pro Regibus, oratio assidua pro omnibus ecclesiasticis Deum timentibus. Veruntamen nec sibi, vt quidam, dimissis capillorum flagellis, aut barbæ demissione plaudebat; sed certo tempore capillum tondebat, & barbam. In qua cellula viginti & duos annos in hoc opere degens, tanta Domini gratia confortatus est, vt pustulis malis saliua oris sui perunctis, vim veneni sæuientis opprimeret. Frigoriticis verò per poculum vini charactere Crucis 2 beatæ sanctificatum, frigus accedens, æstumq; restinxit, non immeritò discutiens incommodas febres ab alijs, qui in se extinxerat incentiua criminis noxialis.

Quodam autem tempore cæcus ad eum veniens, erumnas doloris sui humiliter deplorabat, ac deposcebat, vt tactu dexteræ suæ sanctus lumina clausa paret. Quod ille diutissimè renuens, tandem fletibus hominis victus, misericordia motus, cùm per triduum orationem pro eo fudisset ad 3 Dominum, quarta die imponens manum super oculos eius, ait: Domine omnipotens fili vnigenite Dei Patris, qui cum eo, ac Spiritu sancto regnas in secula, qui homini à natiuitate cæco reddidisti lucẽ beati oris sputo, tu redde & huic famulo tuo luminis vsum, vt cognoscat quia tu es Dominus omnipotẽs. Et hæc dicens, vt Crucẽ super oculos cæci depinxit, mox pulsis tenebris lucem de præsenti restituit. Huius virtutis testimonio Eustathius Abbas astipulator assistit.

1 Vide sancti viri exercitia.

2 Potione vini Cruce signati morbũ curat.

3 Triduana oratione, impositione manus, ac signo Crucis cœcũ illuminat.

4 Nota laborē, ieiunium, & orationē.

Deniq; hic de labore 4 lapidis submontani, quem assiduè cædebat, confractus, ieiunij austeritate cōfectus, oratiōe indesinēti debilitatus, cœpit paulatim corporis firmitate destitui. Quadam autem die dum nimium fessus haberetur, nos ad vocari præcepit. Ad quem accedentes, postquam funeris sui necessitatem defleuit, eulogias à nobis peccatoribus flagitauit. Quibus acceptis, hausto mero ait: Tempus meum iam impletur, vt me Dominus ab huius corporis vinculis iubeat relaxari; sed adhuc paucis diebus erit spatium; verūtamen ante diem 5 sanctum Paschæ vocandus sum. O' beatum virum, qui sic seruiuit creatori omnium vt suum obitum reuelatione diuina cognosceret. Erat enim mensis decimus, quando hæc est effatus. Duodecimo autem mense cœpit iterum grauiter ægrotare. Aduenit dies Dominica, vocat ministrum suū, & ait: Præpara quiddam cibi, quod accipiam, quia valde defessum me sentio. Illo autem respondente: Præsto est Domine: ait ad eum: Egredere foras, & aspice si iam celebratis solennibus populus de Missis egreditur. Hoc autem dicebat, non quòd cibum capere vellet, sed vt transitus sui nullus testis adesset. Ille igitur egressus, ac postmodum reuertens cùm ingressus fuisset cellulam, inuenit virum Dei extensum corpore, clausis oculis, spiritum exhalasse. Vnde factum est manifestum, eum ab Angelis susceptum, qui hominem adesse noluit suum ad transitum. Hæc cernens minister ille eleuauit vocem in fletu, sicq; concurrentibus reliquis fratribus, ablutus, ac vestimentis dignis indutus, in sepulchro, quod ipse sibi in antedicta cellula sculpserat, reconditus est. Quem in consortio sanctorum ascitum, nulli fidelium haberi reor incertum.

5 Dies sanctus Paschæ.

EXCERPTA QVAEDAM EX LIBRIS GALLICANAE HISTORIAE DIVI GREGORII ARCHIEPISCOPI TVRONENSIS.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS SYNCERO LECTORI.

HVCVSQVE in præcedentibus septem nostris Tomis de sanctorum vitis æditis, qui singulari vitæ sanctitate in Italia claruissent, inter cæteros præsertim ex Gregorio magno Pontifice Romano, qui in Hispanijs, ex Isidoro Hispalensi Episcopo, qui in Anglia, ex Venerabili Beda, qui demum in Oriente, ex Symeone Metaphraste cognoueras. Habes in hoc qui in Gallijs omni virtutum genere celeberrimi enituerint viri, ex Gregorij Turonensis Archipræsulis scriptis, & Gallicana eius Historia collecti. Vtinam verò & amplissimæ Germaniæ, necnon latissimæ Poloniæ, & Russiæ, quæ eidem coniuncta est, sanctos tibi in hunc modum legendos offerre potuissem, id enim per quàm libenter fecissem. Sed licet prior Bonifacio, & Ruperto clarissimis Episcopis, altera Adalberto, & Stanislao præsulibus, eisdemq; martyribus eminentissimis, tertia verò altero & ipsa Bonifacio sanctissimo diui Romualdi discipulo, alijs'q; beatissimis viris illustres reddantur, nihilominus ad eorum facta, memorabilia'q; gesta, quantacunq; per me adhibita fuerit diligentia, nunquam pertingere potui. Extant descripta quædam à recentioribus nonnullis, sed quia priscam illam non redolent antiquitatē, & fontes, ex quibus hauriuntur, vel ignorantur, vel non longè multò deriuant, satius duximus ab eorum commemoratione supersedere, & quem scriptis exhibere, vt par fuerat, non possumus, saltem animo debitum illis honorem impendere. Liber autem, quem modò legendū tibi exhibemus, tantis (mihi crede) scatebat

mendis, & erroribus, totq; abundabat solœcismis, vt vix intelligi posset; nãq; ea typographorum aliquando solet esse incuria, vt siue benè, siue perperam imprimant, parum, aut certè nihil laborent. Nos verò curauimus quàm optimè potuimus, vt saltem illius faciem horridiusculam, nihil tamen de sensu auctoris inuertendo, componeremus. Quod si effecimus, Deo gratiæ agendæ; sin minus, nostra imperitia excusanda erit. Videbis & in hoc volumine multa scitu dignissima, atq; illud imprimis, qui'nam orthodoxi, & qui impij Reges fuerint. Nam catholici nihil sibi de Ecclesiæ iuribus, nihil de fidei dogmatibus immutãdis quocunq; titulo, vel colore sibi arrogant. At peruersi illi omnia suæ subijciunt ditioni, leuissimos quosq; prætextus pro necessarijs, & vrgẽtibus causis adhibentes, quò Ecclesiæ iura, & fidei axiomata prosternant, & conculcent. Sed est verus, & summus illorum, & omnium Rex, qui in districto examine hæc omnia inquiret, & iudicabit, quando manifesta erunt abscondita cordium, & laus erit & præmium, siue improperium & supplicium, vnicuiq; à Deo. Vale.

PROLOGVS IN LIBRVM HISTORIARVM GENTIS FRANCORVM AEDITVM A BEATO GREGORIO TVRONENSI ARCHIEPISCOPO.

SCRIPTVRVS bella Regum cum gentibus aduersis, martyrum cum paganis, Ecclesiarum cum hæreticis, priùs fidem meam proferre cupio, vt qui legerit, me non dubitet esse catholicum. Sed priùs veniã à legentibus precor, si aut in literis, aut in syllabis Grãmaticam artem excessero, de qua ad plenum non sum imbutus, illud tantùm studens, vt quod in Ecclesia credi prædicatur, sine aliquo fuco, aut cordis hæsitatione retineam, quia scio peccatis obnoxiũ per credulitatem syncerã obtinere posse veniam apud Deum. Credo ergo in Deum Patrẽ omnipotentẽ. Credo in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum natum à Patre, non factum, non post tempora, sed ante cunctum tempus semper fuisse cum Patre. Nec enim Pater dici potuerat, nisi haberet Filium, neq; Filius esset, si Patrem vtiq; non haberet. Illos verò qui dicunt: Erat quando non erat: execrabiliter renuo, & ab Ecclesia segregari contestor. Credo Christum hunc, Verbum esse Patris, per quem facta sunt omnia. Hunc Verbum carnem factum credo, cuius passione mundus redemptus est; & humanitatem, non Deitatem, subiacuisse passioni credo. Credo eum tertia die resurrexisse; hominem perditum liberasse; ascendisse cœlos; sedere ad dexteram Patris; venturum, ac iudicaturum viuos, & mortuos. Credo Spiritum sanctum à Patre & Filio processisse, non minorem, & quasi ante non esset, sed æqualem, & semper cum Patre & Filio coæternum, Deum consubstantialem, natura æqualem, & omnipotentia, consempiternum essentia, & nunquam sine Patre fuisse, vel Filio, neq; minorem Patre vel Filio. Credo hanc Trinitatem sanctam in distinctione subsistere personarum, & aliam qoidem personam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus sancti. In qua Trinitate vnam Deitatem, vnam potentiam, vnam essentiam esse confiteor. Credo beatam Virginem Mariam, vt virginem ante partum, ita virginem & post partum. Credo animam immortalem, nec tamen partem habere Deitatis. Et omnia, quæ à trecentis decem & octo Episcopis Niceæ constituta sunt, fideliter credo. De fine verò mundi ea sentio, quæ à prioribus didici. Antichristus primùm circuncisionem inducet, se asserens Christum. Deinde in templo Hierosolymis statuam suam collocabit adorandam, sicut Dominum dixisse legimus: Videbitis abominationem desolationis stantem in loco sancto. Sed diem illam ignorari omnibus hominibus ipse Dominus manifestat, dicens: De die autem illa, & hora nemo scit, neq; Angeli cœlorum, neq; Filius, nisi Pater solus. Sed & hic respondebimus hæreticis, qui nos impugnant, asserentes minorem filinm esse Patre, quippe qui hanc diem ignoret. Cognoscant ergo, hunc filium

Christianum populum nuncupatum, de quo à Deo prædicitur: Ego ero illis in Patrem, & ipsi erunt mihi in filios. Si enim hæc de vnigenito Filio prædixisset, nunquam ei Angelos præposuisset. Sic enim ait: Neq; Angeli cœlorum, neq; filius, ostendens non de vnigenito, sed de adoptiuo filio hæc dixisse. Noster verò finis ipse Christus est, qui nobis vitam in æternam, si ad eum conuersi fuerimus, larga benignitate præstabit.

EX LIBRO PRIMO HISTORIARVM D. GREGORII TYRONENSIS.

PETRVS ROMAM VENIT, ET PER MARTYRIVM CHRISTO TESTIMONIVM, VT CAETERI APOSTOLI, PERHIBET. CAP. XXIIII.

BEATVS Petrus Apostolus sub Imperatore Claudio, quarto ab Augusto Romam 1 aggreditur, ibiq; prædicans in multis virtutibus manifestissimè Christum esse Dei filium comprobauit. Ab illis enim diebus Christiani apud ciuitatē Romanam esse cœperunt. Cùm autem nomen Christi per populos magis ac magis dilataretur, oritur contra hoc antiqui serpentis inuidia, & totis se Imperatoris præcordijs immittit sæua malignitas. Nam Nero ille luxuriosus, vanus, atq; superbus, virorum succuba, & rursus virorum appetitor, matris, sororum, ac proximarum quarunq; mulierum spurcissimus violator, ad complendam malitiæ suæ molem, primus contra Christi cultum persecutionem excitat in credentes. Habebat enim secum Simonem magum virum totius malitiæ, & omnis magicæ artis magistrū. Hoc eliso per Apostolos Domini Petrum, atq; Paulum, commotus contra eos, quòd Christum filium Dei prædicarent, & idola adorare contemnerent, Petrum cruce, Paulum gladio iubet interfici. Ipse verò excitatam super se seditionem fugere tentans, quarto ab Vrbe lapide propria se manu interfecit.

1 Habes hîc Petrum, & Paulum Romæ fuisse, ibique Christū prædicasse, et sub Nerone in eadē Vrbe martyrio fuisse coronatos.

Tunc & Iacobus frater Domini, & Marcus Euangelista pro Christi nomine glorioso martyrio coronati sunt. Primus tamen omnium hanc viam Leuita Stephanus, & martyr intrauit. Magna autem post Iacobi Apostoli necem Iudæos calamitas est assecuta. Nam adueniente Vespasiano, & templum incensum est, & sexcenta millia Iudæorum eo bello gladio, & fame confecta sunt. Domitianus autem secundò post Neronem in Christianos sæuit, Ioannemq; Apostolum in insulam Pathmos relegat in exilium, & diuersas crudelitates in populos agitat. Post cuius mortem beatus Ioannes Apostolus, & Euangelista de exilio redijt, qui senex & plenus dierum, perfectæq; in Deum vitæ, viuens se deposuit in sepulchro. Hic fertur non gustare mortem, donec iteratò Dominus iudicaturus adueniat, ipso in Euangelijs ita dicente: Sic eum volo manere, donec veniam.

DE PERSECVTIONE TRAIANI.

CAP. XXV.

TERTIVS post Neronẽ in Christianos ꝑsecutionẽ Traianus mouet. Sub quo beatus Clemẽs tertius Romanæ Ecclesiæ Epus passus est; & sãctus Symeõ Hierosolymitanus Episcopus Cleophæ filius, pro Christi nomine Crucifixus asseritur; & Ignatius Antiochensis Episcopus Romam ductus bestijs illic deputatur. Hæc sub Traiani temporibus acta sunt. Post hunc Aelius Adrianus Imperator creatus est. Vnde & Hierosolyma Aelia ab Aelio Adriano vocatur successore Traiani, eò quòd eam repararit.

DE HAERESVM, ET SCHISMATVM ORTV.

CAP. XXVI.

POST has verò passiones sanctorum, non fuit satis parti aduersæ gentes incredulas in Christicolas excitasse, nisi commoueret & in ipsis Christianis schismata. Concitat igitur hæreses, & diuisa fides catholica, aliter aliterq; disseritur. Nam sub Antonini Imperio Martionitana, & Valentiniana hæresis insana surrexit. Et Iustinus Philosophus post scriptos catholicæ Ecclesiæ libros, martyrio pro Christi nomine coronatur.

In Asia autem orta persecutione, beatissimus Polycarpus Ioannis Apostoli & Euangelistæ discipulus, octogesimo ætatis suæ anno, velut holocaustum purissimum, per ignem Domino consecratur. Sed & in Gallijs multi pro Christi nomine sunt per martyrium gemmis cœlestibus coronati, quorum passionum historiæ apud nos fideliter vsq; hodie retinentur.

DE PHOTINO, ET IRENAEO MARTYRIBVS.

CAP. XXVII.

EX quibus & ille primus Lugdunẽsis Ecclesiæ Photinus Episcopus fuit, qui plenus dierum diuersis affectus suppliciis pro Christi nomine passus est. Beatissimus verò Irenæus huius successor martyris, qui à beato Polycarpo ad hanc vrbem directus est, admirabili virtute enituit, nam in modici tpis spatio p̄dicatiõe sua maximè in integro ciuitatẽ reddidit Christianã. Sed veniente persecutione, talia ibidẽ diabolus bella ꝑ tyrãnũ exercuit, & tanta ibi multitudo Christianorũ ob cõfessionẽ Dñici nominis est iugalata, vt ꝑ

plateas flumina currerent de sanguine Christiano. Quorum nec numerum, nec nomina colligere potuimus. Dominus verò eos in libro vitæ conscripsit. Beatum verò Irenæum diuersis carnifex pœnis affectum Christo Domino per martyrium dedicauit. Post hunc & quadragintaocto martyres passi sunt, ex quibus primum fuisse legimus Vectium Pagatum.

DE PERSECVTIONE SVB DECIO.

CAP. XXVIII.

SVB Decio verò Imperatore multa bella aduersus nomen Christianum exoriuntur, & tanta strages de credentibus fuit, vt nec numerari queant. Babilas Episcopus Antiochenus cum tribus paruulis, idest, Vrbano, Prilidano, & Epolono, & Sixtus Episcopus Romanæ Ecclesiæ, & Laurentius Archidiaconus, & Hippolytus, ob Dominici nominis confessionem per martyrium consummati sunt. Valentinianus, & Nouatianus maximi tũc hæreticorũ principes, contra fidem nostram inimico impellente grassabantur. Huius tempore septẽ Presbyteri Episcopi ordinati ad prædicãdũ in Gallias missi 1 sunt, sicut historia passionis sancti martyris Saturnini enarrat. Ait enim: Sub Decio, & Grato consulibus, sicut fideli recordatione retinetur, primum, ac summũ Tholosana ciuitas sanctum Saturninum habere cœperat sacerdotem. Hi ergo missi sunt, Turonicis Gratianus Episcopus, Arelatensibus Trophimus Episcopus, Narbonæ Paulus Episcopus, Tholosæ Saturninus Episcopus, Parisianis Dionysius Episcopus, Aruernis Astremonius Episcopus, Lemouicinis Martialis est destinatus Episcopus.

1 Vides ad Ro. Ecclesiã pertinere solicitudinẽ omniũ Ecclesiarũ. Nã ideo hos misit in Gallias, quia ipsa omnium regnorũ mater est, & magistra.

De his verò beatus Dionysius Parisiorum Episcopus, diuersis pro Christi nomine affectus pœnis, præsentem vitam gladio imminente finiuit. Saturninus verò iam securus de martyrio, dixit duobus Presbyteris suis: Ecce ego iam immolor, & tempus meæ resolutionis instat. Rogo, vt vsq; dum debitum finem impleam, à vobis penitus non relinquar. Cùmq; comprehensus ad Capitolium duceretur, relictus ab his solus attrahitur. Igitur cùm se ab illis cerneret derelictum, orasse fertur: Domine Iesu Christe, exaudi me de cœlo sancto tuo, vt nunquam Ecclesia de his ciuibus dignetur habere Pontificem in sempiternum. Quod vsq; nunc in ipsa ciuitate ita euenisse cognouimus. Ipse verò taurinis vestigijs alligatus, ac de Capitolio præcipitatus, vitam finiuit. Gratianus verò, Trophimus, Astremoniusq;, & Paulus, atq; Martialis, in summa sanctitate viuẽtes, post acquisitos Ecclesiæ populos, ac fidem Christi per omnia dilatatam, felici confessione migrarunt. Et sic tam illi per martyrium, quàm isti per confessionem, relinquentes terras in cœlestibus pariter sunt coniuncti.

DE PERSECVTIONE SVB VALERIANO, ET GALIENO:

CAP. XXX.

VIGESIMO septimo loco Valerianus & Galienus Romanum Imperium sunt adepti, qui graue contra Christianos persecutionem suo tempore commouerunt. Tunc Romam Cornelius, Cyprianus Carthaginem felici sanguine illustrarunt. Horum tempore & Chrocus ille Alemannorum Rex, commoto exercitu, Gallias peruagatus est. Hic autem Chrocus multæ arrogantiæ fertur fuisse. Qui cùm nonnulla iniquè gessisset, per consilium (vt aiunt) matris iniquæ, collecta (vt diximus) Alemannorum gente, vniuersas Gallias peruagatur, cunctasq; ædes, quæ antiquitus fabricatæ fuerãt, à fundamentis subuertit. Veniens verò in Aruernos, delubrum illud, quod Gallica lingua Vassogalate vocant, incendit, diruit, atq; subuertit. Miro autẽ opere factum fuit, atq; firmatum, cuius paries duplex erat. Ab intus enim de minuto lapide, à foris verò quadris sculptis fabricatum fuit. Habuit enim paries ille in grossitie pedes triginta; intrinsecus verò marmore, ac musino, seu museaco variatum erat; pauimentũq; ædis marmore stratũ, desuper verò plumbeũ erat tectũ.

DE ALIIS MARTYRIBVS.

CAP. XXXI.

IVXTA hanc vrbem Limininus, Antolianusq; martyres requiescunt. Ibi Cassianus, ac Victorinus in dilectione Christi fraterno affectu sociati, per effusionem cruoris proprij cœlorum regna pariter sunt adepti. Nam refert antiquitas Victorinum seruum fuisse antedicti templi sacerdotis. Qui dũ plerunq; vicum, quem Christianorum vocant, ad persequendos Christianos adit, Cassianum reperit Christianum. Cuius prædicationibus, atq; miraculis motus credidit; relictisq; fanaticis sordibus, atq; baptismo consecratus, magnus in virtutum operatione enituit. Nec multò post per martyrium (vt diximus) in terris sociati, ad cœlestia pariter regna migrauerunt.

DE PRIVATO MARTYRE, ET CHROCO TYRANNO.

CAP. XXXII.

IRRVENTIBVS autem Alemannis in Gallias, sanctus Priuatus Gabalitanæ vrbis Episcopus, in cripta Memmatensis montis, vbi ieiunijs, orationibusq́ue vacabat, reperitur, populi Credonensis Castri munitione conclusus. Sed dum oues suas bonus pastor lupis tradere non consentit, dæmonijs immolare compellitur. Quod facinus ille tam execrans, quàm refutans, tandiu fustibus cæditur, quoadusque putaretur exanimis. Sed ex ipsa quassatione interpositis paucis diebus spiritum exhalauit. Chrocus verò apud Arelatensem Galliarum vrbem comprehensus, diuersis affectus supplicijs, gladio verberatus interijt, non immeritò pœnas, quas sanctis Dei intulerat, luens.

PERSECVTIO SVB DIOCLETIANO.

CAP. XXXIII.

SVB Diocletiano, qui trigesimo tertio loco Romanum rexit imperium, grauis contra Christianos per annos quatuor persecutio exagitata est, ita vt quadam vice in ipso sacratissimo 1 die Paschæ magni Christianorum populi ob veri Dei cultum interficerentur. 1 Ipso sacratissimo die Paschæ.

Eo tempore Quirinus Sistiensis Ecclesiæ Sacerdos, gloriosum pro Christi nomine martyrium tulit. Quem, ligato ad collum molari saxo, in fluminis gurgitem sæuitia impulit paganorum. Igitur cùm cecidisset in gurgitem, diu super aquas diuina virtute ferebatur, nec sorbebant aquæ, quem pondus criminis non premebat. Quod factum admirans multitudo populi circunstantis, despecto furore gentilium, ad liberandum properant Sacerdotem. Hoc ille cernens, nō passus est è martyrio se subtrahi, sed erectis oculis in cœlum, ait: Iesu Domine, qui gloriosus resides ad dexteram Patris, ne patiaris me ab hoc stadio remoueri, sed suscipiens animā meā, coniungere me tuis martyribus in requie sempiterna dignare. His dictis reddidit spiritum. Cuius corpus à Christianis susceptum venerabiliter sepulturæ mandatum est.

DE CONSTANTINO MAGNO, BEATO MARTINO, ET INVENTIONE CRVCIS.

CAP. XXXIIII.

ROMANORVM xxxiiij Imperium obtinuit Constantinus, annis triginta regnans feliciter. Huius Imperij anno vndecimo, cùm post decessum Diocletiani pax reddita fuisset Ecclesijs, beatissimus Præsul Martinus apud Sabbariam Pannoniæ ciuitatem nascitur parentibus gẽtilibus, non infimis tamen. Huius quoq; tempore venerabile Crucis Dominicæ lignum per studium Helenæ matris eius repertum est, prodente Iuda Hebræo, qui post baptismum Quiriacus est vocatus. Vsq; ad hoc tempus historiographus in Chronicis scribit Eusebius. A' vigesimo enim primo eius imperij anno Hieronymus Presbyter addidit, indicans Iuuencum Presbyterum Euangelia versibus conscripsisse, rogante supradicto Imperatore.

DE CONSTANTIS IMPERIO.

CAP. XXXV.

SVB Constantis autem imperio, Iacobus Niebenus fuit. Ad cuius preces inclinatæ aures diuinæ clementiæ, multa pericula à ciuitate eius repulerunt. Sed & Maximus Treuirorum Episcopus, potens in omni sanctitate reperitur nonodecimo Constantini iunioris anno. Antonius monachus transijt, centesimoquinto ætatis suæ anno. Beatissimus Hilarius Pictauensis Episcopus, suasu hæreticorum exilio deputatur, ibiq; librum pro fide catholica scribens, Constantio misit, qui quarto exilij anno, eum absolui iubens, ad propria redire permisit.

DE BEATO MARTINO.

CAP. XXXVI.

1 Ecce primũ signũ destructionis Gentilitatis, & hæreseos, Ecclesiarũ ædificatio.

TVNC iam & lumen nostrum exoritur, nouisq; lampadum radiis Gallia perlustratur, hoc est, eo tempore beatissimus Martinus in Gallijs prædicare exorsus est. Qui Christum Dei filium per multa miracula verum Deum in populis declarans, Gentilium incredulitatẽ auertit. Hic enim fana destruxit, hæresim oppressit, Ecclesias 1 ædificauit, & cùm alijs multis virtutibus refulgeret, ad consummandum laudis suæ titulum, tres mortuos vitæ restituit. Quarto Valentiniani & Valentis anno sanctus Hilarius apud Pictauos, plenus sanctitate, & fide, multis vbiq; virtutibus æditis,

migrauit ad cœlos. Qui & ipse legitur mortuos suscitasse. Melania verò matrona nobilis, & incola vrbis Romanæ, Hierosolymas ob deuotionem abijt, Vrbano filio Romæ relicto. Quæ ita se in cuncta bonitate, ac sanctitate omnibus præbuit, vt Thecla vocaretur ab incolis.

DE VALENTIS TYRANNIDE.

CAP. XXXVII.

POST mortem autem Valentiniani, Valens integri successor Imperij monachos ad militiam cogi iubet, nolentes fustibus præcepit verberari. Post hæc sæuissimum bellum in Thracas Gotthi intulere, in quo tanta strages fuit, vt Romani amisso equorum præsidio pedibus fugerent. Cumq; à Gotthis internecione maxima cæderentur, & Valens fugeret, sagitta sauciatus, paruum tugurium ingressus est. Irruentibusq; hostibus super se, incensa casula, optata caruit sepultura. Sicq; vltio diuina ob sanctorum effusum sanguinem, tandem emissa processit.

DE THEODOSIO.

CAP. XXXVIII.

IGITVR cùm Gratianus Imperator destitutam cerneret esse Rempublicam, Theodosium collegam Imperij facit. Hic Theodosius omnem spem suam, atq; fiduciam in Dei misericordia ponit. Qui multas gentes non tã gladio, quàm 1 vigilijs, & oratione compescuit. Rempublicam confirmauit. Constantinopolim vrbem victor ingressus est. Maximus verò cùm per tyrannidem oppressis Britãnis sumpsisset victoriam, à militibus Imperator creatus est, in vrbe Treuirica sedem instituens; Gratianumq; Imperatorem circũuentum dolis interfecit. Ad hunc Maximum beatus Martinus iam Episcopus venit. In locum ergo Gratiani Theodosius ille, qui totam spem in Deum posuerat, totum suscipit imperium. Qui deinceps diuinis affatibus fretus, Maximum spoliatum imperio interfecit.

1 Nota, Qui multas gẽtes non tam gladio, quàm vigilijs, & oratione compescuit.

DE VRBICO EPISCOPO.

CAP. XXXIX.

APVD Aruernum verò post Austremonium Episcopum, prædicatoremq;, Primus Episcopus Vrbicus fuit, ex Senatoribus conuersus, vxorem habens. Quæ iuxta consuetudinem 1 Ecclesiasticã, remota à consortio Sacerdotis religiosè viuebat. Vacabant enim ambo orationi, eleemosynis, atq; operibus bonis. Cùmq; hæc agerent, liuor inimici, qui semp

2 Vides quòd vxorati in Ecclesia Latina promoti ad Epatus, iuxta consuetudinem Ecclesiasticã, ab vxorum amplexibus separantur?

est æmulus sanctitati, commouetur in fœminam. Quam in concupiscentiam viri succendens, nouam Euam effecit. Nam succensa mulier à libidine, operta peccati tenebris, pergit ad domum Ecclesiæ per tenebras noctis. Cúmq; obserata omnia reperisset, pulsare fores Ecclesiasticæ domus cœpit, ac voces huiusmodi dare: Quousq; Sacerdos dormis? Quousq; clausa ostia non reseras? Cur coniugem spernis? Cur obduratis auribus Pauli præcepta nō audis? Scripsit enim: Reuertimini ad alterutrum, ne tentet vos satanas. Ecce ego ad te reuertor, nec ad extraneum, sed ad proprium vas recurro. Hæc illa, & his similia diu declamante, tandem Sacerdotis tepescit religio. Iubet eam cubiculo intromitti; vsúsq; concubitu eius discedere iubet. Dehinc tardiùs ad se reuersus, & de perpetrato scelere 2 condolens, acturus pœnitētiā, diœcesis suæ monasterium expetit; ibíq; cum gemitu, ac lachrymis, quæ commiserat diluens, ad vrbem propriam est reuersus. Qui impleto cursu vitæ migrauit à seculo. Nata est autem ab hoc conceptu filia, quæ in religione permansit. Ipse quoq; Sacerdos cum coniuge, & filia in cripta Cantobonensi iuxta aggerem publicum est sepultus. In cuius locum Legonus Episcopus subrogatur.

2 Ecce quomodo Epus si priùs habitæ vxori cōmiscetur, scelus committit, & seuera pœnitentia dignus est.

DE SANCTO ILLIDIO EPISCOPO.

CAP. XL.

CVI defuncto sanctus Illidius successit, vir eximiæ sanctitatis, ac præclaræ virtutis. Qui tanta sanctitate emicuit, vt fama eius etiam extraneos fines adiret. Vnde factum est, vt Imperatoris Treuirici filiam expetitus curaret à spiritu immundo. Quod in libro illo, quem de eius vita conscripsimus, memorauimus.

Fuit autem, vt fama refert, valde senex, & plenus dierum, plenusq; bonis operibus. Qui felici consummatione vitæ huius perfecta, migrauit ad Christum, sepultúsq; est in cripta in suburbio ciuitatis illius. Habuit autem & Archidiaconū nomine, & merito Iustum, qui cursum vitæ bonis consummans operibus, magistro tumulo sociatur. Iam verò post transitum beati Illidij confessoris ad gloriosum eius sepulchrum tantæ virtutes 1 apparent, vt nec scribi integrè queant, nec memoria retineri. Huic sanctus Nepotianus successit.

1 Virtutes, quæ ad sancti tumulū fiunt, innocentem eius vitā cōprobant.

DE SANCTO NEPOTIANO.

CAP. XLI.

IGITVR apud Aruernum sanctus Nepotianus quartus habebatur Episcopus. A Treuiris verò legati in Hispaniam mittebantur. Ex quibus Artemius quidam admirabilis sapientiæ, atq; pulchritudinis, & prima ætate florens, vi febrium est correptus. Præcedentibus verò alijs, hic apud Aruernum ægrotus relinquitur. Ipse eo tempore apud Treuiros sponsali erat vinculo nexus. A sancto autem Nepotiano visitatus, atq; oleo 1 sancto

1 Vides quòd oleum sanctū, adiuuante Domino, quandoq; cōfert ægrotis sanitatē corporalem?

perunctus, tribuente Domino, redditur sanitati. Qui cùm ab eo sancto verbũ prædicationis accepisset, oblitus tam sponsam terrenam, quàm facultates proprias, sanctæ copulatur Ecclesiæ, factusq; clericus in tanta prælatus est sanctitate, vt beato Nepotiano successor existeret ad regendas Dominici gregis oues.

DE DVORVM AMANTIVM CASTITATE, IVVENIS, ET VIRGINIS IN ARVERNIS.

CAP. XLII.

PER idem tempus iuuenis quidam de Senatoribus Aruernis, magnis opibus, similem sibi in coniugio puellam expetit; datoq; arrabone diem constituit nuptiarum. Erat autem vterq; vnicus patri. Adueniente verò die, celebrata nuptiarum solennitate, in vno strato ex more locantur. Sed puella grauiter contristata, auersa ad parietem, amarissimè flebat. Cui ille; Quid, inquit, turbaris? Indica, quæso, mihi. Illa verò silente, adiecit vir: Obsecro per Iesum Christum filium Dei, vt mihi quid doleas apertè exponas. Tunc illa conuersa ad eum, ait: Si omnibus diebus vitæ meæ plangam, nunquid tantæ erunt lachrymæ, vt queant abluere tam immensum pectoris mei dolorem? Statueram enim, vt corpusculum meum immaculatum Christo à virili tactu conseruarem; sed væ mihi, quæ taliter ab eo relicta sum, vt quod optabam, perficere non valeam, & quod ab initio ætatis meæ seruaui, in hac nouissima die, quam videre non debueram, perdam. Ecce enim relicta ab immortali Christo, qui mihi dotem promittebat paradisum, mortalis hominis sortita sum consortium, & pro rosis immarcessibilibus, arentium rosarum me non ornant, sed deformant spolia. Et cùm debui super quadrifluo agni flumine puritatis stolam induere, hæc mihi vestis onus exhibuit, non honorem. Sed quid amplius verba protrahimus? Infelix ego, quæ debui sorte mereri polos, hodie demergor in 1 abyssos. Quòd si mihi hæc futura erant, quare non dies vitæ meæ ipse fuit finis, qui fuit initium? O si ante introissem mortis ianuam, quàm lactis acciperem alimenta. O si mihi dulcium nutricum oscula in funere fuissent expensa. Horrent enim mihi terrenæ species, quia pro mundi vita transfixas manus suspicio Redemptoris. Nec cernere possum diademata gemmis insignibus coruscantia, cùm illam spineam miror mente coronam. Respuo longè lateq; diffusa spatia terræ; amœnitatem concupisco paradisi. Horrent tua solatia, cùm Dominum residentem suspicio super astra.

Talia cum magno fletu loquente puella, commotus pietate iuuenis ait: Vnicos nos nobilissimi Aruernorum habuere parentes, & ad propagandam generationem coniungere voluerunt, ne recedentibus de mundo succederet hæres extraneus. Cui illa: Nihil est mundus, nihil sunt diuitiæ, nihil est pompa huius seculi, nihil est vita, qua fruimur. Sed magis vita illa quærenda est, quæ morte terminante non clauditur, quæ labe vlla non soluitur, nec aliquo occasu finitur, vbi homo in æterna beatitudine permanens, luce non occidente,

1 Ita loquitur puella, non quòd nuptiæ infernũ promereantur. Absit. Nam Torus immaculatus et honorabile connubiũ, inquit Apostolus: sed quia virginitatem suã deuouerat Christo, vt infra clarè patet. Et detestabile ẽ post tale votũ nubere.

viuit. Et quod maius est his omnibus, ipsius Domini præsentia iugi perfruens contemplatione, in Angelicũ translatus statũ, indissolubili lætitia gaudet. Ad hæc ille; Dulcissimis, inquit, eloquijs tuis æterna mihi vita, tamq; magnum iubar illuxit. Et ideo si tibi videtur carnali concupiscentia abstinere, particeps tuæ mentis efficiar. Illa respondit: Difficile est sexum virilem mulieribus ista præstare. Tamen si feceris, vt immaculati permaneamus in seculo, ego tibi partem tribuam dotis, quam promissam habeo à sponso meo Christo Domino Iesu, cui me famulam deuoui esse, & sponsam. Tunc ille armatus Crucis vexillo ait: Faciam quod hortaris, & datis inter se dextris quieuerunt, multos postea in vno stratu recubantes annos, sed cũ castitate 2 laudabili. Quod postea in eorum transitu declaratum est.

2 Mira res. Maritus & vxor in vno stratu multis annis dormientes virginitatẽ seruãt, hæretici aũt nostri dicũt seruare castitatẽ esse impossibile.

Nam cùm impleto certamine puella migraret ad Christum, peracto vir funeris officio, cùm puellam in sepulchro deponeret, ait: Gratias tibi ago, æterne Domine Deus noster, quia hunc thesaurum, sicut à te commendatum accepi, ita immaculatum pietati tuæ restituo. Ad hæc illa subridens: Quid, inquit, loqueris quod non interrogaris? Illaq; sepulta, ipse non post multum insequitur. Porrò cùm vtriusq; sepulchrum separatim in eadem Ecclesia apud diuersos parietes collocatum fuisset, mirabilis nouitas, quæ eorum castitatem manifestaret, apparuit. Nam facto mane, cùm ad locum populi accederent, inuenerunt sepulchra coniuncta, quæ longè inter se distare reliquerant, vt scilicet quos tenet socios 3 cœlum, sepultorum hîc corporum non separet monumentum. Hos vsq; hodie duos amantes vocitare loci incolæ voluerunt. Meminimusq; de his in libro miraculorum.

3 Vides quòd animas sanctorũ etiam nunc cœlũ tenet.

DE BEATI MARTINI TRANSITV.

CAP. XLIII.

ARCADII verò & Honorij secundo Imperij anno, sanctus Martinus Turonorum Episcopus, plenus virtutibus, & sanctitate, præbens infirmis multa beneficia, octogesimo & primo ætatis suæ anno, Episcopatus verò xxvj apud Condatensem diœcesis suæ vicum, excedens à seculo, feliciter migrauit ad Christum. Transiuit autem media nocte, quæ Dominica habebatur, Attico, Cæsarioq; consulibus. Multi autem in eius transitu psallentium voces audierunt in cœlo; quod in libro virtutum eius primo, pleniùs exposuimus.

Cùm igitur sanctus Dei apud Condatẽsem, vt diximus, vicum ægrotare cœpisset, Pictaui populi ad eius transitum, sicut Turonici conuenerunt. Quo migrãte, grandis altercatio inter vtrũq; surrexit populum. Dicebant enim Pictaui: Noster est monachus; nobis Abbas extitit; nos requirimus commendatum. Sufficiat vobis, quòd dum esset in mundo Episcopus, vsi estis eius colloquio, participastis conuiuio, firmati fuistis benedictionibus, insuper & virtutibus iucundati. Sufficiant ergo vobis omnia ista. Nobis liceat auferre vel cadauer exanime. Ad hæc Turonici respondebant: Si virtutes nobis factas sufficere dicitis, scitote quia vobiscum positus, ampliùs est quàm hîc operatus. Nam vt prætermittamus plurima, vobis suscitauit duos mortuos, nobis vnum. Et vt sæpè

ipse

ipse dicebat, maior ei virtus ante Episcopatũ fuit, quàm post Episcopatũ. Ergo necesse est, vt quod nobiscum non impleuit viuens, expleat vel defunctus. Vobis est enim ablatus, nobis à Deo donatus. Verùm si mos antiquitus institutus seruatur, in vrbe, qua ordinatus est, habebit, Deo iubente, sepulchrum. Certè si pro monasterij priuilegio cupitis eum vobis vendicare, scitote quia primum ei monasterium cum Mediolanensibus fuit.

His ergo litigantibus, sole ruente nox clauditur, corpusq; in medio positum, firmatis ianuis, ab vtroq; populo custoditur. Futurum autem erat, vt manè facto, à Pictauis per violentiam auferretur. Sed Deus omnipotens noluit vrbem Turonicam proprio frustrari patrono. Itaq; nocte media omnes Pictaui somno fallaciæ comprimuntur, nec vnus superfuit, qui ex hac multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos conspiciunt obdormisse, apprehensa sanctissimi corporis gleba, alij per fenestram eijciunt, alij à foris suscipiunt, positumq; in naui cum omni populo per Vingennam fluuiũ deuehunt. Ingressi verò Ligeris alueum, ad vrbem Turonicam cum magnis laudibus, psallentiumq; cœtu veniunt copioso. Quorum vocibus Pictaui expergefacti, nihil de thesauro, quem custodiebãt, habentes, cum magna confusione ad propria sunt reuersi.

Verùm si quis requirit, cur post transitum Gratiani Episcopi, vnus tantum, id est Literius, vsq; ad sanctum Martinum fuisset Episcopus, nouerit, quia obsistentibus paganis diu ciuitas Turonica sine benedictione Sacerdotali fuit. Nam qui Christiani eo tempore videbantur, occultè, & per latebras diuinũ officium celebrabant; si qui enim à paganis reperti fuissent Christiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio trucidabantur. A passione ergo Domini vsq; ad transitum sancti Martini anni ccccxij computantur.

EX LIBRO SECVNDO HISTORIARVM DIVI GREGORII TVRONENSIS.

DE EPISCOPATV BRITII TVRONENSIS.

CAP. I.

PROSEQVENTES ordinem temporum, mixtè, confuſèq; tam virtutes ſanctorum, quàm ſtrages gentium memoramus. Non enim irrationabiliter accipi puto, ſi felicem beatorum vitam inter miſerorum memoremus excidia, cùm idẽ non facultas ſcriptoris, ſed temporum ſeries præſtet. Nam ſolicitus lector, ſi inquirat ſtrenuè, inter illas inueniet Regum Iſraëliticorum hiſtorias, ſub Samuele iuſto Phineem interiiſſe ſacrilegum, ac ſub Dauid, quem fortem manu dicunt, Goliam allophylũ corruiſſe. Meminerit etiam ſub Eliæ eximij vatis tempore, qui pluuias cùm voluit abſtulit, & cùm libuit arentibus terris infudit, quiq; viduæ paupertatem oratione locupletauit, quantæ populorũ ſtrages fuere; quæ fames, vel q̃ ſiccitas miſeram oppreſſit humum; quæ mala ſub Ezechiæ tempore, cui Deus ad vitã quindecim annos auxit, Hieroſolyma pertulerit; ſed & ſub Eliſæo Propheta, qui mortuos vitæ reſtituit, & alia in populis miracula multa fecit, quantæ interneciones, quæ miſeriæ ipſum Iſraëliticum populum oppreſſerunt. Sic & Euſebius, Seuerus, Hieronymusq; in chronicis, atq; Oroſius, & bella Regũ, & virtutes martyrũ pariter texuerunt. Itaq; & nos idcirco ſic ſcripſimus, quò facilius ordo ſeculorum, vel annorum ratio vſq; ad noſtra tempora tota reperiatur. Venientes ergo per antedictorum auctorum hiſtorias, ea, quæ in poſterum acta ſunt, Domino iubente, diſſeremus.

Igitur poſt exceſſum beati Martini Turonicæ ciuitatis Epiſcopi, ſummi, & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Britius ad Epiſcopatum ſuccedit. At verò hic Britius cùm eſſet primæuæ ætatis iuuenis, ſancto adhuc Martino viuenti in corpore multas tendebat inſidias, pro eo quòd ab eodem plerunq;, cur uanas res ſequeretur, arguebatur. Qua-

dam enim die, dum quidam infirmus medicinam à beato Martino expeteret, Britium adhuc Diaconum in platea conuenit. Cui simpliciter ait: Ecce ego præstolor beatum virum,& nescio vbi sit, vel quid operis agat. Cui Britius; Si,inquit,delirum illum quæris, prospice eminus. Ecce cœlum solito sicut amens respicit. Cùmq; pauper ille à beato Martino quod petierat impetrasset, Britium Diaconum vir beatus alloquitur: Num ego, Briti,delirus tibi videor? Cùmq; ille confusus hæc audiens,dixisse se denegaret,ait vir sanctus: Non'ne aures meæ ad os tuum erant,cùm hæc eminus loquebaris? Amen dico tibi,quia obtinui apud Deum,vt post me ad Pontificatus honorem accedas. Sed noueris te in Episcopatu multa aduersa passurum. Britius hæc audiens; Non'ne verum,inquit,dixi, istum delira verba proferre? Sed & Presbyterij honore prædītas,sæpiùs beatum virum conuicijs lacessiuit. Adeptus ergo,consentientibus ciuibus,Pontificatus officium, orationi vacat;quia quanquam esset superbus, & vanus, castus tamen habebatur corpore.

Trigesimotertio verò ordinationis eius anno, oritur contra eum lamentabilis causa pro crimine. Nam mulier, ad quam cubicularij eius vestimenta deferebant abluenda,quæ sub specie religionis erat, veste murata,concepit,& peperit. Qua de re surrexit omnis populus Turonorum in ira,& totum crimen super Episcopum referunt, volentes eum vnanimiter lapidare. Dicebant enim ei: Pietas sancti tuam celauit luxuriam. Non Deus sinat manus tuas indignas osculando nos pollui. Illo quoq; è contrario viriliter hæc negante; Afferte,inquit, infantem ad me. Cùmq; oblatus fuisset infans triginta dies ab ortu habens, ait ad eum Episcopus. Adiuro te per Iesum Christum filium Dei omnipotentis, vt si ego generaui te,coram cunctis edicas. Et ille; Non es,inquit,tu pater meus. Populis autem rogantibus vt quis esset pater interrogaret,ait Sacerdos: Nō est hoc meum. Quod ad me pertinuit, solicitus fui. Vobis si aliquid suppetit, per vos requirite. Tunc illi magicis artibus hæc facta asseuerantes, insurgunt contra eum in vna conspiratione. Et trahentes eum dicebant: Non diutius nobis falso pastoris nomine dominaberis. Ille autem ad satisfaciendum adhuc populo prunas ardentes in birrum suum posuit. Et ad se stringens, vsq; ad sepulchrum beati Martini vnà cùm populorum turbis accedit, proiectisq; ante sepulchrum prunis,vestimentum inustum apparuit, illo sic prosequente: Sicut istud vestimentum ab his ignibus videris illæsum, ita & corpus meum à tactu mulieris est impollutum. Illis verò non credentibus, sed contradicentibus, trahitur,calumniatur, eijcitur, vt sermo sancti adimpleretur: Noueris te in Episcopatu multa aduersa passurum. Hoc autem eiecto, Iustinianum in Episcopum constituunt.

Deniq; Britius Romanæ vrbis Papam 1 expetijt, flens, eiulans, atq; dicens: Meritò hæc patior,quia peccaui in sanctum Dei, & eum delirum, & amentem sæpè vocaui, cuius videns virtutes non credidi. Post cuius discessum aiunt Turonici Sacerdoti suo: Vade post eum,& exerce negocium tuum, quia si eum non persecutus fueris,ad nostrum omnium contemptum humiliaberis. Iustinianus verò egressus Turonis, Vercellas Italiæ ciuitatem ingressus,iudicio Dei percussus obijt peregrinus. Turonici eius obitum audientes,& in sua malitia perdurantes, Armentium in eius loco constituunt. At Britius Episcopus Romam veniens cuncta, quæ pertulerat, Papæ refert. Et ad sedem Apostolicam residens, plerunq; Missarum 2 solennia celebrauit, ibi quicquid in sanctum Dei deliquerat deflens. Septimo igitur anno egressus Roma, cum authoritate Papæ illius Turonos redire disposuit,& veniens ad vicum, cui nomen est Laudiaco, sexto ab vrbe Turonica milliario mansionem accepit. Armentius verò febre corripitur; media autem nocte spiritum exhalauit.

1 Vides Romanū Pontificē esse omnium oppressorum Eporū tutissimū perfugium, cuius ēt auctoritate se dē suā sanctus recuperauit?

2 Nota quòd sūt anni mille centum & amplius qd̄ sanctus Britius fuit, q Missas Romæ celebrasse dicit,&moderni hæretici dicere non erubescūt,Missam esse nouitiū institutum.

Quod protinus Britio Episcopo per visum reuelatum est. Qui ait suis: Surgite velociùs, vt ad tumulandum fratrem nostrum Turonicum Pontificem occurramus. Cùmq; illi venientes portam ciuitatis ingrederentur, ecce istum per aliam portam mortuum efferebant. Quò sepulto Britius Episcopus in cathedram suam regressus est, septem feliciter postea viuens anuos. Cui post quadraginta septem Episcopatus annos defuncto sanctus Eustochius successit magnificæ sanctitatis vir.

DE VVANDALIS, ET PERSECVTIONE CHRISTIANORVM SVB IPSIS.

CAP. II.

POST hæc Vuandali à loco suo digressi, cũ Gũderico Rege in Gallias ruunt. Quibus valde vastatis, Hispanias appetunt. Hos secuti Sueui, idest Alemanni, Gallitiam apprehendunt. Nec multo post scandalũ inter vtrunq; oritur populum, quoniam propinqui sibi erant. Cùmq; ad bellum armati procederent, ac iam iamq; in conflictũ parati essent, ait Alemannorum Rex: Quousq; bellum super cunctum populum commouetur? Ne pereant, quæso, populi vtriusq; phalanges; sed procedant duo de nostris in campum cum armis bellicis, & ipsi inter se confligant. Tunc ille populus, cuius puer vicerit, regionẽ sine certamine obtinebit. Ad hæc cunctus consensit populus, ne vniuersa multitudo in ore gladij rueret. Is autem diebus Gundericus Rex obierat, in cuius loco Transimundus obtinuerat Regnum. Confligẽtibus verò pueris, pars Vuandalorum victa succubuit, interfectoq; puero, placitum egrediendi Transimundus poposcit, vt scilicet præparatis itineris necessarijs, se à finibus Hispaniæ remoueret.

Per idem verò tempus persecutionem in Christianos Transimundus exercuit, ac totam Hispaniam, vt ad perfidiam Arrianæ sectæ consentiret, tormentis ac diuersis mortibus impellebat. Vnde factũ est, vt puella quædã religiosa p̃diues opibus, ac secũdũ seculi dignitatẽ senatoria nobilitate florẽs, &, quod his est nobilius, fide catholica pollens, quæ Deo omnipotenti irreprehẽsibiliter seruiebat, ad hanc quæstionem adduceretur. Cùmq; Regis fuisset oblata conspectibus, cœpit primùm eam ad rebaptizandum blandis sermonibus allicere. Quæ cùm venenosum eius iaculum fidei armis propelleret, præcepit Rex facultates eius auferri, quæ iam possidebat Regna Paradisi; deinde supplicijs applicatam, sine spe præsentis vitæ torqueri. Quid plura? Post multas quæstiones, post ablatos terrenarum diuitiarum thesauros, cùm ad hoc adduci non posset, vt beatam scinderet Trinitatem, ad rebaptizandum inuicta deducitur. Cùmq; in illud cœnosum lauachrum vi cogeretur immergi, ac proclamaret: Patrem cum Filio, ac Spiritum sanctum vnius credo esse substantiæ, digno aquas vnguine cunctas infecit. Ex hinc ad legitimam deducta quæstionem, post eculeos, post flammas, & vngulas, Christo Domino capitis decisione dicatur.

Post hæc persequentibus Alemannis vsq; Traductam, trãsito mari Vuandali, per totam Aphricam, ac Mauritaniam sunt dispersi. Sed quoniam eorum tempore

tempore persecutio in Christianos inualuit, sicut superius mentio facta est, videtur aliqua ex his, quæ circa Dei Ecclesias intulerunt, vel quemadmodum de Regno expulsi sunt, memorare.

Defuncto igitur Transimundo post scelera, quæ in sanctos Dei exercuit, Honoricus mente crudelior Aphricanum occupat regnũ, atq; ex electione Vuandalorum ipsis præponitur. Cuius sub tempore quanti Christianorum populi pro ipso Christi sacratissimo nomine cæsi sint, ab hominibus non potest comprehendi. Testis Aphrica, quæ misit, & Christi dextera, quæ gemmis inmarcessibilibus coronauit. Legimus tamen quorundam ex ipsis martyrum passiones, ex quibus quædam replicanda sunt, vt ad ea, quæ spopondimus, veniamus.

DE CIROLA HAERETICORVM EPISCOPO, ET DE SANCTIS MARTYRIBVS.

CAP. III.

CIROLA igitur falsò vocatus Episcopus hæresum tunc maximus habebatur assertor. Cùm verò ad persequendum Christianos Rex per diuersa mitteret, sanctum Eugenium Episcopum virum inenarrabilis sanctitatis, qui tunc ferebatur magnæ prudentiæ esse, in suburbano ciuitatis suæ persecutores inuenerunt. Quem ita violenter rapuerunt, vt nec ad cohortandum gregem Christicolum abire permitterent. Ille verò cùm se vi videret abduci, Epistolam ciuibus pro custodienda fide catholica hoc modo transmisit. Dilectissimis, & in Christi amore dulcissimis filijs, ac filiabus Ecclesiæ mihi à Deo cõmissæ, Eugenius Episcopus. Regalis emanauit auctoritas pro exercenda fide catholica, edicto nos Carthaginem venire præcipiens. Et ideo ne absens à vobis Ecclesiam Dei in ambiguo, hoc est in suspenso dimitterem, aut oues Christi non verus pastor silentio relinquerem, necessarium duxi has pro me vicarias vestræ dirigere sanctitati. In quibus non sine lachrymis peto, hortor, moneo, & satis abundeq; obtestor per Dei maiestatem, & tremendum iudicij diem, atq; aduentus Christi terribilem claritatem, vt fixiùs teneatis catholicam fidem, asserentes filium Patri æqualem, & Spiritum sanctum eandem habere cum Patre, & Filio deitatem. Seruate itaq; vnici baptismatis gratiam, custodientes chrismatis 1 vnctionem. Nemo post aquam reuertatur ad aquam renatus ex aqua. Nutu enim Dei sal in aqua conficitur. Sed si in aquam redactum fuerit, omnis species eius confestim euacuabitur. Vnde non immeritò Dominus in Euangelio ait: Si sal infatuatum fuerit, vnde salietur? Et vtique hoc est infatuari, velle secundò condiri, cùm semel factum sufficiat. Non audistis Christum dicentem: Qui semel lotus est, non habet necessitatem iterum lauandi? Ideò'q; fratres, & filij, filiæ'q; meæ in Domino, non vos contristet absentia mea, quin catholicæ disciplinæ adhæreatis. Ego vos nec longinquitate aliqua obliuiscar, nec morte à vobis diuellar. Scitote quia quocunque me fecerint diuidi agones, mecum est palma. Si ad exilium abiero, beati Ioannis Euãgelistæ habeo exemplum; si ad mortis excidium, viuere mihi Christus est, &

1 Nota custodietes Chrismatis vnctionem. Nota etiã cõtra Anabaptistas.

2 Orate pro nobis, & ieiunate. Sácti martyres imperant ieiunia, hæretici nostri crapulas, & ebrietates in vsu habent.

mori lucrum. Si rediero, fratres, implebit Deus desiderium vestrum. Attamen sufficit modò quòd non tacens monui vos, & instruxi quomodo potui. Immunis sum à sanguine omnium pereuntium, & scio quia aduersus eos legentur literæ istæ ante tribunal Christi, cùm venerit reddere vnicuiq; secundum opera sua. Si reuersus fuero, fratres, videbo vos in hac vita. Si non reuersus fuero, videbo vos in futura. Dico vobis, valete, orate pro nobis, & 2 ieiunate, quia ieiunium, & eleemosyna semper à misericordia defluxerunt. Mementote scriptum in Euangelio, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Timete autem eum, qui postquam occiderit, habet potestatẽ, & animam, & corpus perdere in gehennam. Ductus itaq; sanctus Eugenius ad Regem, cum illo Arrianorum Episcopo pro fide catholica decertauit. Cùmq; eum de sanctæ Trinitatis mysterio potentissimè deuicisset, & insuper multas virtutes per eum Christus ostenderet, in maiorẽ insaniã idem Episcopus, inuidia inflammante, succenditur. Erant autẽ tunc temporis cum sancto Eugenio viri prudentissimi, atq; sanctissimi, Vindemialis, ac Longinus Episcopi, pares gradu, & virtute non impares. Nam sanctus Vindemialis ferebatur eo tempore mortuum suscitasse. Longinus autem multis infirmis salutem tribuit. Eugenius verò non solum oculorum visibilium cæcitatem, sed etiam mentium depellebat. Quod cernens ille nequam Arrianorum Episcopus, vocatum ad se quendam hominem ab illo, quo ipse viuebat, errore deceptum, ait: Non patior quòd Episcopi multa in populo signa depromunt, illosq; cuncti, me neglecto, sequuntur. Acquiesce igitur nunc his, quæ præcipio, & acceptis quinquaginta aureis, sede in platea, per quam nobis est transitus, & manum super clausos oculos ponens, me prætereunte cum reliquis, exclama in magna virtute dicens: Ad te, beatissime Cirola, nostræ religionis Antistes, clamo, vt me respiciens manifestes gloriam, ac virtutem tuam, quò oculos aperiens merear lucem videre, quam perdidi. Qui iussa complens, residensq; in platea, transeunte hæretico cum sanctis Dei, iste, qui Deum irridere cogitabat, exclamat in magna virtute dicens: Audi me, beatissime Cirola, audi me, sancte Sacerdos Dei, respice cæcitatem meam, experiar & ego medicamẽta, quæ sæpe cæci à te meruerunt, quæ leprosi experti sunt, quæ ipsi mortui præsenserunt. Adiuro te per ipsam virtutem, quam habes, vt mihi desideratam restituas lucem, quia grauí sum cæcitate perculsus. Veritatem enim nesciens, verum dicebat, quia cæcauerat eum cupiditas, & virtutem Dei omnipotentis irridere per pecuniam æstimabat. Tunc hæreticorum Episcopus paululum diuertit, quasi in virtute triumphaturus, elatusq; vanitate, atq; superbia, posuit manum suam super oculos eius dicens: Secundum fidem nostrã, qua rectè in Deum credimus, aperiantur oculi tui. Et mox vt hoc nefas erupit, risus mutatur in planctum, & dolus Episcopi est patefactus in publico. Nam tantus dolor oculos inuasit miseri illius, vt eos digitis comprimeret, ne creparent. Denique clamare cœpit miser, ac dicere: Væ mihi misero, quia seductus sum ab inimico legis diuinæ. Væ mihi, quia Deum per pecuniam irridere volui, nam quinquaginta aureos accepi, vt hoc facinus perpetrarem. Ad Episcopum autem aiebat: Ecce aurum tuum, redde mihi lumen meum, quod dolo tuo perdidi. Vos quoque, gloriosissimi rogo Christiani, ne despiciatis miserum, sed velociter succurrite pereunti. Verè enim cognoui, quia Deus non irridetur. Tunc sancti Dei misericordia moti; Si, inquiunt, credis, omnia possibilia sunt credenti. At ille clamabat voce magna: Qui non crediderit Christum filium, ac Spiritum sanctum æqualem habere substantiam, atq; deitatem cum Patre, hodie quæ ego persero patiatur. Et adiecit: Credo Deum Patrem omnipotentem. Credo filium Dei Iesum Christum æqualem Patri. Credo Spiritum sanctum Patri & Filio consubstantialem, atque coæternum. Hæc illis audientibus, & se

inuicē honore mutuo præuenientibus, oritur inter eos sancta contentio, quis oculis eius signum sanctæ Crucis imponeret. Vindemialis verò, ac Longinus Eugenium; ille verò eos orat, vt manus imponerent cæco. Quod cùm fecissent, & manus suas super caput eius tenerent, sanctus Eugenius Crucem 3 super oculos cæci faciens, ait: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti veri Dei, quem trinum in vna æqualitate, atq; omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tui. Et statim ablato dolore, ad pristinam rediјt sanitatem. Manifestissimè autem patuit per huius cæcitatem, qualiter hæreticorum Episcopus oculos cordis misero assertionis suæ velabat amictu, ne veram lucem illi liceret fidei oculis contemplari. O' miserum, qui non ingressus per ianuam, idest Christum, qui est vera ianua, lupus magis gregi, quàm custos effectus est, & pacem fidei, quam in credentium cordibus debuerat accendere, in prauitate cordis sui conabatur extinguere. Sancti verò Dei alia signa in populis multa fecerunt, & erat vox vna populi dicentis: Verus Deus Pater, verus Deus filius, verus Deus Spiritus sanctus, vna fide colendus, vno timore metuendus, eodem honore venerandus. Nam quæ Cirola asserit, falsa esse cunctis est manifestum.

3 Signo sāctæ Crucis, & sāctissimæ Trinitatis inuocatione, beatus Eugenius captum dolore oculorum sanat.

Videns autem Honoricus Rex assertiones suas per sanctorum fidem gloriosam taliter denudari, nec erigi sectam erroris, sed potiùs destrui, fraudemq; Pontificis sui in hoc scelere fuisse detectam, sanctos Dei post multa tormenta, post eculeos, post flammas, post vngulas, iussit interfici. Beatum verò Eugenium ad decollandum duci iussit, præcipiens nihilominus, vt si vel in ea hora, qua ensis super ceruicem eius incumbebat, non reuerteretur ad hæreticorum sectam, nō tamen occideretur, ne eum pro martyre excolerent Christiani, sed exilio damnaretur, quod ita factum esse manifestum est. Nam cùm imminente morte interrogatus fuisset, si mori pro fide catholica destinaret, respondit: Hæc quidē est sempiterna vita, pro iustitia mori. Tunc suspenso gladio, apud Albigensem Galliarum vrbem exilio deputatus est. Vbi & finem præsentis vitæ fecit. Ad cuius nunc sepulchrum multæ virtutes, & creberrimæ ostenduntur. Sanctum verò Vindemialem gladio percuti præcepit. Quod & ita impletum est. In hoc certamine & Octauianus Archidiaconus, & multa millia virorum, ac mulierum hanc fidem asserentium interempta, atq; debilitata sunt. Sed pro amore gloriæ cœlestis nihil erant hæc supplicia confessoribus sanctis, qui in paucis vexari, in multis benè nouerant se disponendos, iuxta illud Apostoli. Quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Multi tunc errantes à fide, accipientes diuitias inseruerunt se multis sceleribus, sicut ille infelix Episcopus, nomine Reuocatus, qui est reuocatus à fide catholica. Tunc & sol teter apparuit, ita vt vix ab eo vel tertia pars eluceret. Credo pro tantis sceleribus, ac effusione sanguinis innocentis. Honoricus verò post tantum facinus arreptus à dæmone, qui diu de sanctorum sanguine pastus fuerat, proprijs se morsibus laniabat, in quo cruciatu vitam indignam iusta morte finiuit. Huic Childericus successit. Quo defuncto, Gelesimiris regnum suscepit. Ipse quoq; à republica superatus, vitam, principatumq; finiuit, & sic regnum decidit Vuandalorum.

DE ARANARIO EPISCOPO, ET DE HVNNIS.

CAP. V.

IGITVR rumor erat Hunnos in Gallias velle prorumpere. Erat autem tunc tēporis in Tungris oppido Aranarius eximiæ ſanctitatis Epiſcopus, qui vigilijs, 1 ac ieiunijs vacans, crebro lachrymarum imbre perfuſus, Domini miſericordiam precabatur, ne vnquam gentem hanc incredulam, ſeq; ſemper indignam, in Gallias venire permitteret. Sed ſentiens per ſpiritum pro delictis populi ſibi hoc non fuiſſe conceſſum, conſilium habuit petendi vrbem Romam, ſcilicet vt adiunctis ſibi Apoſtolicæ virtutis patrocinijs, quæ humiliter à Deo flagitabat, mereretur facilius obtinere. Accedens ergo ad beati 2 Petri tumulum, deprecabatur auxilium bonitatis eius in multa abſtinentia, maxima inedia ſe conſumens, ita vt biduò triduòq; ſine vllo cibo, potuq; maneret, nec eſſet interuallum aliquod, in quo ab oratione ceſſaret. Cùmq; ibidem per multorum dierum ſpatia in tali afflictione moraretur, fertur hoc à beato Apoſtolo accepiſſe reſponſum. Quid me, vir ſanctiſſime, inquietas? Ecce enim apud Domini deliberationem prorſus ſancitum eſt, Hunnos in Gallias aduenire, eaſq; maxima tempeſtate debere depopulari. Nunc igitur ſume conſilium, accelera velociter, ordina domum tuam, ſepulturam 3 compone, require linteamina mūda. Ecce enim migrabis à corpore, nec videbunt oculi tui mala, quæ facturi ſunt Hunni in Gallijs, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter.

Hoc à ſancto Apoſtolo Pontifex reſponſo ſuſcepto, iter accelerat, Galliaſq; velociter repetit, ac veniens ad vrbem Tungrorum, quæ erant neceſſaria ſepulturæ ſecum citius leuat; valeq; dicens clericis, ac reliquis ciuibus vrbis, denunciat cum fletu, & lamentatione, quia non viſuri eſſent vltra faciem illius. At illi cū eiulatu magno, & lachrymis proſequentes, ſupplicabant humili prece dicentes: Ne derelinquas nos, pater ſancte, ne obliuiſcaris noſtri, paſtor bone. Sed cùm eum fletibus reuocare non poſſent, accepta benedictione cum oſculis, redierunt. Hic verò ad Traiectenſem vrbem accedens, modica pulſatus febre receſſit à corpore. Ablutuſq; 4 à fidelibus iuxta ipſum aggerem publicum eſt ſepultus. Cuius beatum corpus qualiter poſt multorum temporum ſpatia ſit translatum, in libro miraculorum ſcripſimus.

1 Ep̄s vigilijs, et ieiunijs vacabat, & lachrymarum imbre Domini miſericordiam precabatur.

2 Habes hîc multa. Petri Apoſtoli tumulum Romæ eſſe. Peregrinationē ad loca ſancta orationis cauſa aſſumi ſolitā. Sanctos inuocandos, inuocatoſq; adeſſe. Magnā beati viri abſtinentiam, continuamq; orationem.

3 Vides ſepulturā non negligendam?

4 Ecce ātiquū morem lauādi corpora defunctorum ante ſepulturam.

DE

DE BASILICA SANCTI STEPHANI AD METENSEM VRBEM.

CAP. VI.

IGITVR Hunni à Pannonijs egressi, vt quidam ferunt, in ipsa sanctæ Paschæ vigilia, ad Metensem vrbem omnia depopulando perueniunt, tradentes vrbem incendio, populum in ore gladij trucidantes, ipsosq́; Sacerdotes Domini ante sacrosancta altaria perimentes. Nec mansit in ea locus inustus præter oratorium beati Stephani primi martyris, ac Leuitæ. De quo oratorio quæ à quibusdam audiui, narrare non differo. Aiunt enim priusquam hi hostes venirent, vidisse virum fidelem in visu, quasi conferentem cum sanctis Apostolis Petro, ac Paulo beatum Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicẽtem: Oro, domini mei, vt non permittatis obtentu vestro Metensem vrbem ab inimicis exuri, quia locus est, in quo paruitatis meæ pignora continentur, sed potius sentiant se populi aliquid me posse cùm Domino. Quod si tantum facinus populi supercreuit, vt fieri non possit, quin ciuitas tradatur incendio, saltem vel hoc oratorium non cremetur. Cui illi aiunt: Vade in pace, dilectissime frater, oratorium tantùm tuũ carebit incendio. Pro vrbe verò non obtinebimus, quia Dominicæ sanctionis sententia super eam iam processit, inualuit enim peccatũ populi, & clamor malitiæ eorum ascendit coram Deo. Ideo ciuitas hæc cremabitur incendio. Vnde proculdubio creditur, quia horum obtentu, vrbe vastata, oratorium permansit illæsum.

DE ATTILA REGE, ET VXORE AETII.

CAP. VII.

ATTILA verò Hunnorum Rex, à Metẽsi vrbe egrediens, cùm multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aureliam aggreditur, eamq́; maximo arietum impulsu nititur expugnare. Erat autem eo tempore beatissimus Auianus in supradicta vrbe Episcopus, vir eximiæ prudentiæ, ac laudabilis sanctitatis, cuius virtutum gesta nobiscum fideliter retinentur. Cùmq́; inclusi populi suo Pontifici quid agerent acclamarent, ille fisus in Deo monet omnes in oratione 1 prosterni, & cum lachrymis præsens semper in necessitatibus Domini auxilium implorare. Deniq; his vt præceperat deprecantibus, ait sacerdos: Aspicite de muro ciuitatis, an fidei miseratio iam succurrat. Præuidebat enim per Domini misericordiam Aëtium aduenire, ad quem ex Arelate abierat priùs, suspectus futuri. Aspicientes autem de muro, neminẽ viderunt. Et ille; Orate, inquit, fideliter, Dominus enim liberabit vos hodie. Orantibus illis, ait: Aspicite iterum. Et cùm aspexissent, neminem viderunt qui ferret auxilium. Ait eis tertiò: Si fideliter petitis, Dominus velociter adest. At illi cum fletu, & eiulatu magno Domini misericordiam implorabant. Exacta

1 Vide qd possit humilis feruens, & deuota oratio cum lachrymis.

autem oratione, tertiò iuxta senis imperium aspicientes de muro, viderunt à lõgè quasi nebulã de terra consurgere. Quod renunciantibus ait sacerdos: Domini auxilium est.

Interea iam trementibus ab impetu arietum muris, iamq; ruituris, ecce Aëtius, & Theudo Gotthorum Rex, ac Thurismodus filius eius, cum exercitibus suis ad ciuitatem accurrunt aduersumq; hostem impetum faciunt, ac repellũt. Itaq; liberata obtentu beati Antistitis ciuitate, Attilam fugant, qui Mauriacum campum adiens, se præcingit ad bellum. Quod illi audientes, se contra eum viriliter præparant. His verò diebus Romam sonus adijt, Aëtium in maximo discrimine inter phalanges hostium laborare. Quo audito vxor eius anxia, atq; mœsta, assiduè 2 basilicam sanctorum Apostolorum adibat, atq; vt virum suum de expeditione susciperet sospitem precabatur. Quæ cùm die noctuq; hæc ageret, quadam nocte homo pauperculus crapulatus à vino, in angulo basilicæ beati Petri Apostoli obdormiuit. Clausis autem ex more ostijs, à custodibus non est eiectus. De nocte verò consurgens, relucentibus per tota ædis spatia lychnis, pauore territus, aditum per quem foras euaderet quærit. Verùm vbi primi atq; alterius ostij claustra pulsat, & obserata cuncta cognoscit, solo decubuit, trepidus expectãs vt venientibus ad matutinos hymnos populis, hinc liber abscederet. Interea vidit duas personas se inuicem venerabiliter salutantes, solicitasq; de suorũ esse prosperitatibus. Tũc qui erat senior ita exorsus est: Vxoris Aëtij lachrymas 3 diutius sustinere non patior. Petit enim assiduè, vt virum suum de Gallijs reducam incolumem; cùm aliud fuisset exinde apud diuinum iudicium præfinitum. Sed tamen obtinui immensam pietatem pro vita illius. Et ecce nunc illuc propero, viuentem eum nunc exinde reducturus. Veruntamen obtestor, vt qui hæc audierit sileat, arcanumq; Dei vulgare non audeat, ne pereat velociter à terra. Ille autem hæc audiens, silere non potuit. Sed mox illucescente cœlo, omnia quæ audierat, matrifamiliæ pãdit, expletisq; sermonibus lumine caruit oculorum.

2 Ecce sanctorum Basilicas etiã orationis causa institutas.

3 Hîc videre potes, num sancti audiant oratiões nostras, & sciant quæ circa nos aguntur. Et num inuocati, pro nobis apud diuinam misericordiam intercedant.

Igitur Aëtius cum Francis, Gotthisq; coniunctus, aduersus Attilam confligit. At ille ad internecionem vastari suum cernens exercitum, fuga dilabitur. Theudo verò Gotthorum Rex in hoc certamine occubuit. Nam nullus ambigit Hunnorum exercitum obtentu memorati Antistitis fuisse fugatum. Itaque Aëtius Patricius cum Thurismodo victoriam obtinuit, hostesq; deleuit. Expletoq; bello ait Aëtius Thurismodo: Festina velociter redire in patriam, ne insistente germano, patris regno priueris. Hoc ille audiens, cum velocitate discessit quasi anticipaturus fratrem, & prior patris cathedram adepturus. Simili & Francorum Regem dolo fugauit. Illis autem recedentibus, Aëtius, spoliato campo, victor in patriam cum grandi est reuersus spolio. Attila verò cum paucis reuersus est. Nec multo post Aquileia ab Hunnis capta, incensa, atq; diruta, Italia peruagata, atq; subuersa est. Thurismodus autem, cuius supra meminimus, Alanos bello edomuit. Qui deinceps post multas lites, & bella, à fratribus oppressus, ac iugulatus interijt.

DE EPISCOPATV VENERANDI, AC RVSTICI.

CAP. XIII.

APVD Aruernum verò post transitum sancti Artemij, Venerandus è senatoribus Episcopus ordinatur. Qualis autem fuerit hic Pontifex, testatur Presbyter Paulinus, dicens: Si enim hos adeas dignos Domino Sacerdotes, vel Exuperium Tholosæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdegalæ, vel Damianum Albigæ, vel Diuamium Engolisinæ, vel Venerandum Aruernis, vel Rusticum Cadurcis, vel nūc Pegasinum Petrogoricis, vtcunq; aduersus seculi mala videas profectò dignissimos totius fidei, religionisq; custodes. Hic in ipsa natalis Domini vigilia transisse fertur. Manè autem facto, processio solennitatis, funeris eius obsequium fuit. Post cuius transitum fœda apud ciues pro Episcopo contentio vertebatur. Cùmq; partes inter se diuisæ, diuersos eligere vellent, magna collisio erat populi. Residentibus tamen Episcopis die Dominico, mulier quædam velata, atq; Deo deuota audenter ad eos ingreditur, quæ ait: Audite me, sacerdotes Domini, scitote enim quòd non est in his beneplacitum Deo, quos hi ad sacerdotium elegerunt. Ecce enim Dominus hodie ipse sibi prouidebit Antistitem. Itaq; nolite conturbare, neq; collidere populum, sed patientes estote parumper, Dominus enim nunc dirigit qui regat Ecclesiam hanc. His itaq; mirantibus hæc verba, subitò Presbyter Rusticus nomine, qui erat ex ipsa vrbis Aruernæ diœcesi, aduenit. Ipse autem iam mulieri per visionem fuerat indicatus. Quo viso ait: Ecce ipsum, quem elegit Dominus; ecce qualem vobis Dominus Pontificem destinauit; hic ordinetur Episcopus. Hæc ea loquente, omnis populus, contentione postposita, clamauit dignum, ac iustum esse. Qui in cathedra positus, septimus in eodem loco Pontificatus honorem populo gaudente suscepit.

DE EPISCOPATV EVSTOCHII TVRONICI, ATQVE PERPETVI.

CAP. XIIII.

APVD vrbem verò Turonicam defuncto Eustochio Episcopo decimoseptimo sacerdotij sui anno, quintus post beatum Martinum Perpetuus ordinatur. Qui cùm virtutes assiduas ad sepulchrum eius fieri cerneret, cellulam, quæ super ipsum fabricata fuerat, videns paruulam, indignam talibus miraculis iudicauit. Qua submota, magnam ibi basilicam, quæ vsq; hodie permanet, fabricauit. Quæ abest à ciuitate passus quingentos & quinquaginta, habens in longum pedes clx, in latum lx, in altum vsq; ad cameram pedes xlv, fenestras in altario xxxij, in capso, xx, columnas xli, in toto ædificio fenestras lij, ostia octo, tria in altario, quinq; in capso. Solennitas autem ipsius basilicæ triplici virtute pollet, id est dedicatione templi, translatiōe

corporis sancti, ordinatione eius Episcopatus. Quæ si fideliter seruaueris, & in præsenti seculo, & in futuro, patrocinia beati Antistitis promereberis. Et quoniam camera cellulæ illius prioris, eleganti opere fuerat fabricata, indignum duxit Sacerdos, vt opera eius deperirent, sed in honorẽ Apostolorũ Petri & Pauli, aliam construxit basilicam, in qua cameram illam affixit. Multas & alias basilicas 1 ædificauit, quæ vsq; hodie in Christi nomine constant.

1. Tot basilicas non ædificaret bonus Episcopus, nisi sciret esse bonum opus, & Deo placere.

DE NAMATIO EPISCOPO, ET ECCLESIA ARVERNA.

CAP. XVI.

SANCTVS verò Namatius post obitum Rustici Episcopi, apud Aruernos in diebus illis octauus erat Episcopus. Hic Ecclesiam, quæ nunc constat, & veterrima intra muros ciuitatis habetur, suo studio fabricauit, habentem in longum pedes cl, in latum pedes lx, in altum infra capsum vsque ad cameram pedes l ante absidam rotundam habentem ab vtroq; latere astellas eleganti constructas opere; totumq; ædificium in modum crucis habetur expositum. Habet fenestras xlij, columnas lxx, ostia octo. Terror profectò ibidem Dei, & claritas magna conspicitur; & verè plerunq; inibi odor quasi aromatum suauissimus aduenire à religiosis sentitur. Parietes, & altarium ex multo marmorum genere exornamenta habent. Exacto ergo omnino decimo anno ædificio, beatus Pontifex Bononiam ciuitatem Italiæ Sacerdotes dirigit, vt ei reliquias sanctorum Vitalis & Agricolæ exhibeant, quos pro nomine Christi Dei nostri, ibidem manifestissimè martyrio consummatos esse cognouimus.

DE CONIVGE NAMATII, ET BASILICA SANCTI STEPHANI.

CAP. XVII.

CVIVS coniunx 1 basilicam sancti Stephani in suburbio murorum ædificauit. Quam cùm fucis colorum adornare vellet, tenebat librũ in manibus, legens historias Ecclesiæ antiquas, & pictoribus indicans quæ in parietibus fingere deberent. Factum est autem quadam die, vt sedente ea in basilica, ac legente, adueniret quidã pauper ad orationẽ. Qui aspiciens eam in veste nigra, senio iam prouectam, putauit esse vnam de egentibus, protulitq; quadram panis, & posuit in sinu eius, & abscessit. Illa verò non dedignans munus pauperis, qui personam eius non intellexit, accepit, & gratias egit, reposuitq;, hanc suis epulis anteponens, & benedictionem ex ea singulis diebus sumens, donec expensa est.

1. Coniunx erat Epi, sed secundũ cõsuetudinẽ Ecclesiæ ab eo separata, & cõtinentiã professa, vt in prioribus sanctis sæpe vidisti.

DE EPARCHIO EPISCOPO.

CAP. XXI.

DEFVNCTO autem apud Aruernum Namatio Episcopo, Eparchius successit, vir sanctissimus, atq; religiosus. Et quia eo tempore Ecclesia paruam intra muros vrbis possessionem habebat, ipsi Sacerdoti in ipso, quod modò saluatorium dicitur, mansio erat, atq; ad gratias Deo nocturno tempore reddendas ad altarium Ecclesiæ consurgebat. Factum est autem vt nocte quadam ingrediens, plenam Ecclesiam dæmonibus reperiret, ipsumq; principem in modum ornatæ mulieris in throni illius cathedra residentem. Cui ait Pontifex: O' meretrix execranda, non sufficit tibi loca cuncta varijs pollutionibus inficere, quòd & cathedram à Domino consecratam fœtida sessionis tuæ accessione coinquinas? Abscede à domo Dei, ne à te amplius polluatur. Cui ait. Et quia mihi meretricis nomen imponis, multas tibi parabo insidias ob desideria mulierum. Et hæc dicens, sicut fumus euanuit. Post hæc igitur Sacerdos tentatus est per commotionẽ corporis ad concupiscentiam, sed signo Crucis sanctæ munitus, nihil ei inimicus nocere potuit. Ferunt etiam ipsum in arce Cantobannici montis monasterium collocasse, vbi nunc oratoriũ est, in quo se diebus quadragesimæ sanctæ recludebat, die aũt cœnæ Dominicæ cum magno psallentio, comitantibus clericis, ciuibusq;, ad Ecclesiam suam reuertebatur. Quo migrante, Sidonius ex Præfecto substituitur, vir secundum seculi dignitatem nobilissimus, & ex primis Galliarum senatoribus, ita vt filiam sibi Auiti Imperatoris in matrimonio sociaret. Huius tempore cùm adhuc apud vrbem Aruernam Victorius, cuius supra meminimus, moraretur, fuit in monasterio beati Cirici vrbis ipsius Abbas, Abraham nomine, qui fide, atq; operibus Abrahæ illius prioris refulgebat, sicut in libro vitæ eius scripsimus.

Signum sanctæ Crucis ẽ magnũ munimen cõtra tentationes carnis.

DE SIDONIO EPISCOPO.

CAP. XXII.

SANCTVS verò Sidonius tantæ facundiæ erat, vt plerunq; ex improuiso luculentissimè quæ voluisset, nulla obsistente mora, componeret. Contigit autem quadam die, vt ad festiuitatem basilicæ monasterij, cuius supra meminimus, inuitatus accederet, ablatoq; sibi nequiter libello, per quẽ sacrosancta solennia agere consueuerat, is ita paratus ex tẽpore cunctũ festiuitatis opus explicuit, vt omnes mirarentur, nec putarent astantes hominem ibi locutum fuisse, sed Angelum. Quod in præfatione libri, quem de Missis ab eo compositis ædidimus, coniunximus.

DE SANCTITATE SIDONII EPISCOPI.

CAP. XXIII.

CVM autem esset magnificæ sanctitatis, atq; vt diximus, ex senatoribus primis, plerunq; nesciente coniuge 1 vasa argentea auferebat à domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cùm cognosceret, scandalizabatur in eum. Sed tamen dato egenis pretio, species domui restituebat. Cùmq; ad officium Dominicum fuisset mancipatus, & sanctam ageret in seculo vitam, surrexerunt contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni potestate de rebus Ecclesiæ, arctum ei victum, & tenuem relinquentes, ad summam eum contumeliã redegerunt. Sed non longi temporis spatio multam eius iniuriam diuina voluit sustinere clementia. Nam vnus ex his nequissimis, & indignis Presbyteris, cùm ante noctem minatus fuisset de Ecclesia velle eum extrahere, signũ ad matutinos audiens fuisse commotum, feruens felle contra sanctum Dei surrexit, hoc iniquo corde explere cogitans, quod die præcedente tractauerat. Ingressus autem in secessum suum, dum ventrem purgare nititur, spiritum exhalauit. Expectabat autem puer à foris cum cereo dominum egressurum. Iamq; aduenerat lux, & satelles eius, id est alius Presbyter, mittit nuncium dicens: Veni, ne tardaueris, vt quæ die hesterna nobis conuenerant, pariter expleamus. Sed cùm responsa dare differret exanimis, eleuato puer velo ostij, reperit dominum super cellulam secessus defunctum. Vnde indubitatum est, non minoris criminis nũc reum esse, quàm Arrium illum, cui similiter in secessu fuerunt interna deposita, per partes inferiores egesta, quia nec illud sine hæresi 2 potest accipi, vt in Ecclesia non obediatur Sacerdoti Dei, cui ad pascendum oues commissæ sunt; & ille se ingerat potestati, cui neq; à Deo, neq; ab hominibus aliquid est commissum. Dehinc beatus Sacerdos vno adhuc manente nihilominus inimico, suæ restituitur potestati.

1 De coniuge huius sancti Epi idem dicas, quod superius de vxore sancti Namatij adnotatum est.

2 Notent hũc locũ, qui hoc tempore omnia Eporum officia, & iura occupare volunt, siue seculares personæ, siue clerici.

Factum est autem post hæc, vt accedente febre ægrotare cœperit, qui rogauit suos, vt eum in Ecclesiam ferrent. Cùmq; illuc illatus fuisset, conueniebat ad eum multitudo virorum, ac mulierum, simulq; etiam & infantium plangentium, atq; dicentium: Cùr nos deseris, pastor bone, aut cui nos, quasi orphanos, derelinquis? Nunquid erit nobis post transitum tuum vita? Nunquid erit postmodum qui nos sapientiæ sale sic condiat? aut ad Dominici nominis timorem talis prudentiæ ratione redarguat? Hæc & his similia populis cum magno fletu dicentibus, tandem Sacerdos, Spiritu in se sancto influente, respondit: Nolite timere, ò populi, ecce frater meus Aprunculus viuit, & ipse erit Sacerdos vester. Qui non intelligentes, putabant eum loqui aliquid in extasi.

Quo migrante, Presbyter ille nequam, alter ex duobus, qui remanserat, protinus omnem facultatem Ecclesiæ, tanquam si iam Episcopus esset, ardens cupiditate præoccupat dicens: Tandem respexit in me Deus, cognoscens me iustiorem esse Sidonio, largitusq; est mihi hanc potestatem. Cùmq; per totam vrbem superbus ferretur, adueniente die Dominico, qui imminebat post transitum sancti viri, præparato epulo, iussit cunctos ciues in domo Ecclesiæ inuitari, despectisq; senioribus, primus recumbit in toro. Cui offerens pincerna poculum ait: Domine mi, vidi somnium, quod si permittis, edicam. Videbam hac nocte Dominica, & ecce erat domus magna, & in domo erat thronus positus, in quo

quasi Iudex residebat cunctis potestate præstantior, cui assistebant multi Sacerdotum in albis vestibus, sed & promiscuæ populorum turbæ innumerabiles. Verùm cùm hæc trepidus cõtemplarer, vidi inter eos beatum astare Sidonium cùm Presbytero illo tibi charissimo, qui ante hos paucos annos de hoc mundo migrauit, attentè litigantem. Quo deuicto, iubet Rex, vt in imis carceris angustijs retrudatur. Ablato autem isto, contra te quæstionem cœpit, dicens, te in eo scelere, propter quod ille prior damnatus fuerat, fuisse participem. Verùm vbi Iudex, quẽ ad te trasmitteret, solicitè cœpit requirere, ego me inter reliquos occulere cœpi, & à tergo statui, tractans apud memetipsum, ne forte ego qui nequam sum, homini mittar. Dum hæc mecum tacitus voluerem, amotis omnibus remansi solus in publico, vocatusq́; à Iudice, propiùs accedo. Cuius virtutem, atq; splendorem contuens, cœpi hebes effectus titubare præ metu. Et ille; Ne timeas, puer, inquit, sed vade, & dic Presbytero illi: Veni ad respondendum causæ, quia Sidonius te accersiri deprecatus est. Tu verò ne moram facias ad eundum, quia sub grandi testificatione mihi præcepit Rex ille hæc loqui, dicens: Si tacueris, morte pessima morieris. Hæc eo loquente, exterritus Presbyter, elapso de manu calice, reddidit spiritum, ac de recubitu ablatus mortuus, sepulturæ mandatus est, possessurus infernum cum satellite suo. Tale iudicium super contumaces clericos Dominus in hoc prætulit mundo, vt vnus Arrij sortiretur mortem, alter tanquam Simon magus Apostoli sancti oratione ab excelsa arce superbiæ præceps allideretur. Qui non ambiguntur pariter possidere tartarum, qui simul egerunt nequiter contra sanctum Episcopum suum.

Interea cùm iam Francorum terror resonaret in his partibus, & omnes eos amore desiderabili cuperent regnare, sanctus Aprunculus Lingonicæ ciuitatis Episcopus, apud Burgundiones cœpit haberi suspectus. Cùmq́; odium de die in diem cresceret, iussum est vt clam gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuncio, nocte à castro Diuionensi per murum dimissus Aruernos aduenit. Ibiq́; iuxta verbum Domini, quod posuit in ore sancti Sidonij, vndecimus datur Episcopus.

DE FAME IN BVRGVNDIA, ET ERDICII LIBERALITATE.

CAP. XXIIII.

SED tempore sancti Sidonij magna Burgundiam fames oppressit. Cùmq́; populi per diuersas regiones dispergerẽtur, nec esset vnus, qui pauperibus alimoniam largiretur, Erdicius vnus ex Senatoribus Hunnis propinquus, magnam tunc rem in Deo confisus fecisse perhibetur. Nam inualescente fame, misit pueros suos cum equis, & plaustris per vicinas sibi ciuitates, vt eos, qui hac inopia vexabantur, sibi adducerent. At illi euntes, cunctos pauperes, quotquot inuenire potuerunt, adduxerunt ad domos eius. Vbi eos per omne tempus sterilitatis pascens, ab interitu famis exemit. Fueruntq; (vt multi aiunt) plusquã quatuor millia promiscui sexus. Adueniente autem vbertate, ordinata iterum reuectione, vnumquẽq; in locum suum restituit. Post quorum discessum, vox ad eum de cœlis lapsa peruenit dicens: Erdici, Erdici, quia fecisti hanc rem, tibi, & semini tuo panis non deerit in sempiternum, eo quòd obedieris verbis meis, &

famem meam refectione pauperum satiaueris. Quem Erdicium miræ fortitudinis fuisse multi commemorant. Nam quadam vice multitudinem Gotthorũ cum decem viris fugasse perscribitur. Sed & sanctus Patiens Lugdunensis Episcopus simile huic in ipsa fame populis præstitisse perhibetur beneficium. Extat enim vsq; hodie apud nos beati Sidonij epistola, in qua eum declamatoriè collaudauit.

QVOD GVNDEBALDVS AB AVITO FIDELITER AD FIDEM SVSCIPIENDAM ADMONITVS, OB LEVISSIMAM OCCASIVNCVLAM PERMANSERIT IN ERRORE, ET DE AVITI PRAESTANTIA.

CAP. XXXIIII.

CVM autem cognouisset Gundebaldus Rex assertiones hæreticorum nihil esse, à sancto Auito Episcopo Viennensi Christum filium Dei, & Spiritum sanctum æqualem Patri confessus, clam vt chrismaretur expetijt. Cui ait Sacerdos: Si verè credis hoc, quod nos ipse Dominus edocuit, exequere. Ait enim: Si quis me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui est in cœlis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui est in cœlis. Sic & ipsos sanctos, ac dilectos suos beatos Apostolos, cùm de futuræ persecutionis tentationibus loqueretur, edocuit dicens: Attendite vobis ab hominibus; tradent enim vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ante Reges, & Præsides stabitis in testimonium illis, & gentibus. Tu verò 1 cũ sis Rex, & à nullo apprehendi formides, seditionem paueſcis populi, ne creatorem omnium in publico fatearis? Relinque hanc stultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. Sic etenim & beatus Apostolus ait: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Sic & Propheta ait: Confitebor tibi in Ecclesia magna, in populo graui laudabo te. Et iterum: Confitebor tibi in populis, Domine, psalmum dicam tibi inter gentes. Metuis enim populum, ò Rex ignorans, nam satius est vt populus sequatur fidem tuã, quàm tu infirmitati faueas populari. Tu enim es caput populi, non populus caput tuum. Si enim ad bellum proficiscaris, tu præcedis cateruas militum, & illæ quò abieris subsequuntur. Vnde meliùs est vt te præcedente cognoscant veritatem, quàm te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur; nec enim diligit illum, qui propter terrenum regnum eum non confitetur in seculo. Ista ille ratione confusus, vsq; ad exitum vitæ suæ in hac insania perdurauit, nec publicè

1 Notent hæc quidã Reges nostri tpis, q propter timorẽ nobilium non audent resistere hæresibus.

publicè æqualitatem Trinitatis voluit confiteri.

Magnæ autem facundiæ tunc temporis erat beatus Auitus. Nanque insurgente hæresi apud vrbem Constantinopolitanam, tum illa quam Eutices, tum ea, quam Sabellius docuit, id est nihil diuinitatis habuisse Dominum nostrum Iesum Christum, & rogante Gundebaldo Rege, ipse contra eas scripsit. Extāt exinde nunc apud nos epistolæ admirabiles, quæ sicut tunc hæresim oppresserunt, ita nunc Ecclesiam Dei ædificant. Scripsit enim homeliarum librum vnū de mundi principio, & de diuersis alijs conditionibus libros ex versibus cō paginatos, epistolarum libros nouem, inter quas supradictæ continentur epistolæ. Refert in quadam homelia, quam de rogationibus scripsit, has ipsas rogationes, 2 quas ante Ascensionis 3 Dominicæ triumphū celebramus, à Mamerto ipsius Viennensis vrbis Episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum vrbs illa multis terreretur prodigijs. Nam terræmotu frequenti quatiebatur, sed & ceruorum, atque luporum feritas portas ingressa, per totam, vt scripsit, vrbē nihil metuens oberrabat. Cùmque hæc per anni circulum gererentur, aduenientibus Paschalis solennitatis diebus, expectabat misericordiam Dei plebs tota deuotè, vt vel hic magnæ 4 solennitatis dies huic terrori terminū daret. Sed in ipsa gloriosæ noctis vigilia, dum Missarum celebrarentur solennia, subitò palatium regale intramuraneum diuino igne succenditur. Pauore omnibus perterritis, & ex Ecclesia egressis, atque credentibus, vt aut hoc incendio vrbs tota consumeretur, aut certè disrupta tellure absorberetur, sanctus Sacerdos prostratus 5 ante altare, cum gemitu, & lachrymis Domini misericordiam precabatur. Quid plura? Penetrauit excelsa poli oratio Pontificis inclyti, restinxitque domus incendium flumen profluentium lachrymarum. Cùmque hæc agerentur, appropinquante Ascensione (vt iam diximus) maiestatis Dominicæ, indixit populis ieiunium, ostendit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias dispersa facti fama cunctos Sacerdotes imitari commonuit, quod Sacerdos fecit in fide. Quæ rogationes vsque nunc in Christi nomine per omnes Ecclesias in compunctione cordis, & contritione spiritus celebrantur.

2 Vide quod antiquus sit rogationū vsus, quas ante Ascensionē Domini celebramus, & quæ institutionis origo.

3 Ascensionis Dominicæ triumphus.

4 Habes hîc sanctum Pascha, magnæ solēnitatis diem, gloriosæ illius noctis vigilias, & Missarum in eadem celebrationem.

5 Oratio cum prostratione, gemitu, & lachrymis misericordiam Dei impetrauit.

DE QVINTIANI EPISCOPI GESTIS.

CAP. XXXVI.

MVLTI iam tunc ex Gallis habere Francos dominos summo desiderio cupiebant. Vnde factum est, vt Quintianus Rutenorum Episcopus per hoc odium ab vrbe depelleretur. Dicebant enim ei, Quia desiderium tuum est, vt Francorum dominatio possideat terram hanc. Post dies igitur paucos orto inter eum, & ciues scandalo, Gotthos, qui in hac vrbe morabantur, suspicio attigit, exprobrantibus ciuibus, quòd vellet se Francorũ ditionibus subiugare; consilioq; accepto, cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cùm viro Dei nunciatum fuisset, de nocte consurgens cum fidelissimis ministris suis, ab vrbe Rutena egrediens Aruernos venit. Ibiq; à sancto Euphrasio Episcopo, qui quondam Aprunculo Diuionensi successerat, benignè susceptus est, largitisq; ei tam domibus, quàm agris, & vineis, secum illum retinuit dicens: Sufficit huius facultas Ecclesiæ, vt vtrunq; sustineat, tantùm charitas, quã beatus Apostolus prædicat, permaneat inter Sacerdotes Dei. Sed & Lugdunẽsis Episcopus largitus est ei quandã possessionẽ Ecclesiæ suæ, quam in Aruerno habebat. Reliqua verò de sancto Quintiano, tam insidiæ, quas pertulit, quàm illa, quæ per eum operari Dominus dignatus est, scripta sunt in libro vitæ eius.

DE BELLO CLODOVEI CVM ALARICO.

CAP. XXXVII.

IGITVR Rex Clodoueus ait suis: Valdè molestè fero, quòd hi Arriani partem teneant Galliarum. Eamus igitur cum Dei adiutorio, & superatis illis, redigamus terram in ditionem nostram. Cùmq; placuisset omnibus hic sermo, congregato exercitu, ad Pictauos dirigit. Ibi enim tunc Alaricus commorabatur. Sed quoniam pars militum per territorium Turonense transibat, pro reuerentia beati Martini dedit edictum, vt nullus de regione illa aliud quàm herbarum alimenta, aquamq; sumeret. Quidam autem de exercitu, inuento cuiusdam pauperis fœno, ait. Non'ne Rex herbam tantùm sumi mandauit, & nihil aliud? Et hoc, inquit, herba est. Non enim erimus transgressores præcepti eius, si eam præsumimus. Cùmq; vim faciens pauperi, fœnum ei abstulisset, factum illius peruenit ad Regem. Quo dicto citius gladio perempto, ait: Et vbi erit spes victoriæ, si beatus Martinus offenditur? Ipse

verò Rex direxit nuncios ad beatam basilicam dicens: Ite, & forsitan aliquod victoriæ auspicium ab eodem sancto suscipietis. Tunc datis muneribus, quæ loco sancto exhiberent, ait: Si tu, Dñe Deus, adiutor mihi es, & gentē hanc incredulam, semperq; æmulam tibi, meis manibus tradere decreuisti, in ingressu basilicæ sancti Martini dignare propitius reuelare, vt cognoscam, quia propitius dignaberis esse famulo tuo. Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus iuxta imperium Regis, dum sanctam ingrederentur basilicam, hanc antiphonam ex improuiso Primicerius, qui erat, incepit: Præcinxisti me, Domine, virtute ad bellum, supplantasti insurgentes in me subtus me. Et inimicos meos dedisti mihi dorsum, & odientes me disperdidisti. Quod satellites audientes, & Deo gratias agentes, & vota beato confessori promittentes, læti nunciauerunt Regi. Porrò ille cùm ad fluuium Vingennam cum exercitu aduenisset, per quem locum transire deberet penitus ignorabat. Intumuerat enim inundatione pluuiarum. Cùmq; illa nocte Dominum deprecatus fuisset, vt ei vadum, quo transire posset, dignaretur ostendere, manè facto cerua miræ magnitudinis ante eos nutu Dei flumen ingreditur. Itaq; illa vadante, populus quò transire posset agnouit. Veniente autem Rege apud Pictauos, dum eminus in tentorijs commoraretur, pharus ignea de basilica sancti Hilarij egressa, visa est ei tanquam super se aduenire, scilicet vt lumine beati confessoris adiutus Hilarij, liberiùs hæreticas acies, contra quas sæpè idem Sacerdos pro fide conflixerat, debellaret. Contestatus est autem omnem exercitum, vt ne in via quidem aliquem spoliarent, aut res cuiusquam diriperent.

Erat illis diebus vir laudabilis sanctitatis Maxentius Abbas reclusus in monasterio suo ob Dei timorem intra terminum Pictauensem. Cuius monasterij nomen lectioni non indidimus, quia locus ille vsq; hodie cellula sancti Maxentij vocatur. Cuius monachi cùm hostium cuneum ad monasterium cernerent appropinquare, Abbatē orant, vt de cellula sua egrederetur ad consulendum eis. Illoq; demorante in cellula, timore percussi eum aperto ostio producunt de cellula sua. At ille in occursum hostium quasi pacem rogaturus pergit intrepidus. Vnus autem ex his euaginatum gladium vt caput eius auferret librauit. Manus verò erecta diriguit, gladiusq; retrosum ruit. At ille ad pedes beati viri veniam deposcens sternitur. Quod videntes reliqui cum timore maximo ad exercitum redierunt, timentes ne & ipsi pariter interirent. Huius verò brachium beatus confessor cum oleo benedicto 1 contrectans, imposito signo Crucis restituit sanum. Eiusq; obtentu monasterium permansit illæsum. Multas & alias virtutes operatus est, quas si quis diligenter inquireret, librum vitæ illius legens cunctas reperiet.

1 Oleo benedicto, & sanctæ Crucis signo, læsum hominis brachiū restituit sanitati.

Interea Clodoueus Rex cum Alarico Rege Gotthorum in campo Vodadensi, decimo ab vrbe Pictaua milliario conuenit, & confligentibus istis, resistunt viriliter illi. Cùmq; secundùm consuetudinem Gotthi terga vertissent, ipse Rex Clodoueus victoriam, Domino adiuuante, obtinuit. Habebat enim in adiutorium suum filium Sigiberti claudi, nomine Clodericum. Hic Sigibertus pugnans contra Alemãnos apud Tulbiacense oppidum, percussus in geniculum claudicabat. Porrò Rex, confugatis Gotthis, Alaricum interfecit, duo autem ex aduerso subitò aduenientes cum contis vtraq; ei latera feriunt. Sed auxilio tam loricæ, quàm velocis equi, ne periret exemptus est. Maximus ibi tunc Aruernorum populus, qui cum Apollinare venerat, & primi qui erant ex senatoribus corruerunt. De hac pugna Alamaricus filius Alarici in

Hiſpaniam fugit, regnumq́ꝫ patris ſagaciter occupauit. Clodoueus verò filium ſuum Theodoricum per Albigenſem ac Rutenenſem ciuitatem ad Aruernos dirigit. Qui abiens vrbes illas à finibus Gotthorum vſqꝫ in Burgundionum terminum, patris ſui ditionibus ſubiugauit. Regnauit autem Alaricus xxij annos. Clodoueus verò apud Burdegalenſem vrbem hyemem agens, cunctos theſauros Alarici à Tholoſa auferens Engoliſmam venit. Cui tantam Dominus gratiam tribuit, vt in eius contemplatione muri ſponte corruerẽt. Tunc excluſis Gotthis, vrbem ſuo dominio ſubiugauit. Poſt hæc patrata victoria, Turonos eſt regreſſus, multa ſanctæ baſilicæ beati Martini offerens munera.

EX LIBRO III ET IIII HISTORIARVM DIVI GREGORII TVRONENSIS.

DE INDIVIDVAE TRINITATIS CONFESSORIBVS PRISCIS, ET RECENTIBVS, DE'QVE EORVM SVCCESSIBVS.

PRAEFATIO.

VELIM ſi placet, parumper conferre, quæ Chriſtianis beatam confitentibus Trinitatem proſpera ſucceſſerint, & quæ hæreticis eandem ſcindentibus fuerint in ruinam. Omittamus autem qualiter illam Abraham veneratur ad ilicem, Iacob prædicat in benediſtione, Moyſes cognoſcit in ſente, populus ſequitur in nube, eandem'q; paueſcit in monte; vel qualiter eam Aaron portat in logio, aut Dauid vaticinatur in pſalmo, orans innouari ſe per Spiritum rectum, nec ſibi auferri Spiritum ſanctum, atq; ſe confirmari per Spiritum principalem; vbi & magnũ ego cerno myſterium, quòd ſcilicet quem hæretici minorem aſſerunt, principalem vox prophetica nunciauit. Sed his, vt diximus, omiſſis, ad noſtra tempora reuertamur. Arrius enim, qui huius iniquæ ſectæ primus, iniquus'q; inuentor fuit, interioribus in ſeceſſum depoſitis, infernalibus ignibus ſubditur. Hilarius verò beatus, indiuiduæ Trinitatis defenſor, propter hanc in exilium deditus, & patriæ, & Paradiſo reſtauratur. Hanc Clodoueus Rex confeſſus, ipſos hæreticos adiutorio Dei oppreſſit, regnum'q; ſuum per totas Gallias dilatauit. Alaricus hanc denegans, à regno, & populo, atq; ab ipſa, quod maius eſt, vita ſeparatur æterna. Omnibus igitur verè credẽtibus, etſi inſidiante inimico aliqua perdãt, Dominus cẽtuplicata reſtituit. Hæretici verò nõ ſolũ nõ acquirunt melius, ſed quod videntur habere, aufertur ab eis. Probauit hoc Godegiſili, Gondobaldi, atq; Godomari interitus, qui & patriam ſimul & animas perdiderunt. Nos itaq; vnum, atq; inuiſibilem, immenſum, incomprehenſibilem, inclytum, perennem, atq; perpetuum Dominũ confitemur, vnum in Trinitate propter perſonarum numerum, id eſt Patris & Filij & Spiritus ſancti, & trinum in Vnitate propter æqualitatem ſubſtantiæ deitatis, omnipotentiæ, vel virtutis, qui eſt vnus, ſummus, atq; omnipotens Deus in ſempiterna ſecula regnans.

DE OBITV CHROTILDIS REGINAE, ET DE CLOTHARIO, QVI TERTIAM PARTEM FRVCTVVM ECCLESIIS AVFERRE VOLVIT.

CAP. I.

IGITVR Chrotildis Regina plena dierum, bonisq; operibus prædita, apud vrbem Turonicam obijt, temporibus Iniuriosi Episcopi. Quæ Parisios cum magno psallentio deportata in sacrarium sancti Petri ad latus Clodouei Regis sepulta est à filijs suis Childeberto, atq; Clothario Regibus. Nam basilicam illam ipsa construxerat, in qua & Genouefa beatissima sepulta est.

Deniq; Clotharius Rex indixerat, vt omnes Ecclesiæ regni sui tertiam partẽ fructuum fisco dissoluerent. Cui rei, licet inuiti, cùm omnes Episcopi consensissent, atq; subscripsissent, viriliter hoc beatus Iniuriosus respuens, subscribere dedignatus est dicens. Si volueris res Dei tollere, Deus regnum tibi velociter auferet, quia iniquum est, vt pauperum stipe, quos tuo debes alere horreo, tua horrea repleantur. Et iratus contra Regem, nec vale dicens abscessit. Tunc cõmotus Rex, timens etiam virtutem beati Martini, misit post eum cùm muneribus, veniam precans, & hoc quod fecerat damnans, simulq; rogans, vt pro se virtutem beati Martini imploraret.

DE SANCTO GALLO.

CAP. V.

DEniq; cùm beatus Quintianus, sicut supra diximus, ab hoc mundo migrasset, sanctus Gallus in eius cathedram, Rege opitulante, substitutus est. Huius tempore cùm lues illa, quam inguinariam vocant, per diuersas regiones desæuiret, & maximè tunc Arelatensem prouinciam depopularetur, sanctus Gallus non tantùm pro se, quantùm pro populo suo trepidus erat. Cùmq; die ac nocte Dominum deprecaretur, vt viuens plebem suam vastari non cerneret, per visum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tam cæsariem, quàm vestem in similitudinem niuis candidam efferebat, aitq; ad eum: Benè facis, ò Sacerdos, quòd sic Dominum pro populo tuo supplicas. Exaudita est enim oratio tua, & ecce eris cum populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nullusq; te viuente, in regione ista ab hac strage deperiet. Nunc autem ne timeas, post octo verò annos time. Vnde manifestum fuit, transactis his annis eum à seculo discessurum. Expergefactus autem Deo gratias pro hac consolatione agit, quòd eum per cœlestem nuncium confortare dignatus esset. Rogationes illas instituit, vt media Quadragesima psallendo ad basilicam sancti Iuliani martyris itinere pedestri venirent. Sunt autem in hoc itinere quasi stadia cclx. Tunc etiam in subita contemplatione parietes & domorum, & ecclesiarũ signa-

ri videbantur. Vnde à rusticis hæc scriptio Thau vocabatur. Cùm autem regiones alias, vt diximus, lues illa consumeret, ciuitatem Aruernam, sancti Galli intercedente oratione, non attigit. Vnde ego non paruam censeo gratiam quam ille meruit, vt pastor positus oues suas deuorari, defendente Domino, non videret. Cùm autem ab hoc mundo migrasset, & ablutus 1 in Ecclesiā deportatus esset, Cato Presbyter continuò à clericis de Episcopatu laudes accepit. Qui omnem rem Ecclesiæ tanquam si iam esset Episcopus, in suam redegit potestatem.

1 Et ablutus in Ecclesiam deportatus esset.

DE OBITV SANCTI MEDARDI, ET EIVS SEPVLTVRA.

CAP. XIX.

TEMPORE quoq; Clotharij Regis, sanctus Dei Medardus Episcopus, consummato boni operis cursu, & plenus dierum, sanctitate præcipuus, diem obijt. Quem Clotharius Rex cùm summo honore apud Suessionas ciuitatem 1 sepeliuit, & basilicam super eum fabricare cœpit, quam postea Sigilbertus filius eius expleuit, atq; composuit. Ad cuius beatum sepulchrum vidimus vinctorum cōpedes, atq; cathenas disruptas, confractasq; iacere. Quæ vsque hodie in testimonium virtutis eius, ad ipsum beati sepulchrum reseruantur.

1 Vide sancti honorificam sepulturā, & multa miracula ad ipsius tumulum in virtutis illius testimonium.

EX LIBRO QVINTO HISTORIARVM D. GREGORII TVRONENSIS.

DE ELEEMOSYNIS TYBERII CAESARIS.

CAP. XIX.

CVM autem Iuſtinus iam præmiſſo ſenſu amens effectus fuiſſet, & per ſolam Sophiam Auguſtam eius Imperium regeretur, populi Tyberium Cæſarem elegerunt, vtilem, ſtrenuum, atq; ſapiētem, eleemoſynarium, inopumq́; optimum defenſorē. Qui cùm multa de theſauris, quos Iuſtinus aggregauit, pauperibus erogaret, & Auguſta illa eū frequentius increparet, quòd Rempublicam redegiſſet in paupertatem, diceretq́;: Quod ego multis annis congregaui, tu intra paruum tempus prodigè diſpergis: aiebat ille: Non deerit fiſco noſtro, tantùm pauperes eleemoſynam accipiant, aut captiui redimantur. Hic eſt enim magnus theſaurus, dicente Domino, Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi neq; erugo, neq; tinea corrumpit, & vbi fures non effodiunt nec furantur. Ergo de eo, quod Deus dedit, congregemus theſauros in cœlo, & Dominus nobis dignabitur augere vel in ſeculo. Et quia, vt diximus, magnus, & verus Chriſtianus erat, dum hilari diſtributione pauperibus opē præſtat, magis ac magis ei Dominus ſubminiſtrauit. Nam deambulans per palatiū, vidit in pauimento domus tabulā marmoream, in qua Crux 1 Dominica erat ſculpta, & ait: Cruce tua, Domine, frontem noſtram munimus, & pectora, & ecce Crucem ſub pedibus conculcamus. Et dicto citius iuſſit eam auferri. Defoſſa'q; tabula, atq; erecta, inueniunt ſubtus & aliam hoc ſignum habentem. Nūciantibusq́; iuſſit, vt & aliam auferrent. Qua amota, reperiunt & tertiam; iuſſuq́; eius & hæc aufertur. Ea verò ablata, inueniunt magnum theſaurum habentem ſupra mille centenaria auri. Sublatumq́; aurum pauperibus adhuc abundantius quàm conſueuerat, ſubminiſtrabat, nec ei Dominus aliquid deficere permittebat pro bona voluntate eius. Quid autem ei Dominus in poſterum tranſmiſerit, non omittam. Narſes ille Dux Italiæ, cùm in quadam ciuitate domum magnam haberet, Italiam cum multis theſauris ingreſſus, ad ſupramemoratam vrbem aduenit, ibiq́; in domo ſua occultè ciſternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri, argentiq; repoſuit. Eaq́; interfectis conſcijs, vni tantummodo ſeni per iuramentum condita commendauit. Defuncto verò Narſete, hæc ſub terra latebant. Cùmq́; ſupradictus

1 Vides ſignū ſanctiſſimæ Crucis in omni materia ſculpi ſolitū? Videsquo modo Cruce Dominica frontem noſtrā & pectora munire ſoleamus?

ſupradictus ſenex huius eleemoſynas aſſiduè cerneret, pergit ad eum, dicens: Si mihi aliquid prodeſt, magnam rem tibi, Cæſar, edicam. Cui ille: Dic, ait, quod volueris; proderit enim tibi, ſi quicquam nobis profuturum narraueris. Theſaurum, inquit ille, Narſetis reconditum habeo, quod in extremo vitæ poſitus celare non poſſum. Tunc Cæſar Tyberius gauiſus mittit vſq; ad locum pueros ſuos. Præcedente verò ſene, hi ſequuntur attoniti. Peruenientesq; ad ciſternam, & deoperientes eam ingrediuntur, in qua tantum aurum, argentumq; reperiunt, vt per multos dies vix euacueretur à deportantibus. Ex quo ille hilariori erogatione diſpenſauit egenis.

DE IMPERIO TYBERII CAESARIS.

CAP. XXX.

DVM hæc geruntur in Gallijs, Iuſtinus impleto imperij decimo octauo anno, amentiam, quam incurrerat, cũ vita finiuit. Quo ſepulto Tyberius Cæſar arripuit iam olim aggreſſum imperium. Sed cùm eum ſecundùm loci conſuetudinem ad ſpectaculum Circi præſtolaretur populus proceſſurum, parare ei cogitans pro parte Iuſtiniani inſidias, qui tunc nepos Iuſtini habebatur, ille per loca ſancta proceſſit. Completaq; oratione, vocato ad ſe Vrbis Põtifice cũ Conſulibus, ac Præfectis, palatium eſt ingreſſus. Dehinc indutus purpura, diademate coronatus, ac throno imperiali impoſitus, cum immenſis laudibus imperium confirmauit. Factionarij verò operientes ad Circum, cùm cognouiſſent quæ acta fuerant, pudore confuſi ſine effectu regreſſi ſunt, nihil homini, qui in Deo ſpem poſuerat, nocere valentes. Tranſactis igitur paucis diebus, adueniens Iuſtinianus pedibus ſe proiecit Imperatoris, quindecim ei centenaria auri deferens ob meritum gratiæ. Quem ille ſecundùm patientiæ ſuæ ritum colligens, in palatio iuſſit aſiſtere. Sophia verò Auguſta, inſidias ei tentauit tendere. Procedente namq; eo ad villam, vt iuxta Imperialem ritum xxx diebus ad vindemiam iucundaretur, Sophia, vocato clam Iuſtiniano, voluit eum erigere in Imperium. Quo comperto, Tyberius curſu veloci ad Conſtantinopolitanam vrbem regreditur, apprehenſamq; Auguſtam omnibus theſauris ſpoliauit, ſolum ei victus quotidiani alimentum relinquens. Segregatisq; pueris eius ab ea, alios poſuit de fidelibus ſuis, mãdans prorſus vt nullus de anterioribus ad eam haberet acceſſum. Iuſtinianum verò obiurgatum tãto in poſterum amore dilexit, vt filio eius filiam ſuam promitteret, rurſumq; filio ſuo filiam eius expeteret. Sed non eſt res ſortita effectum. Exercitus eius Perſas debellauit, victorq; regreſſus, tantam molem prædæ detulit, vt crederetur cupiditati humanæ poſſe ſufficere. Viginti Elephanti capti ad Imperatorem deducti ſunt.

DE MARTINO GALLICIENSI EPISCOPO.

CAP. XXXVII.

HOC tempore & beatus Martinus Galliciensis Episcopus obijt, magnum populo illi faciente planctum. Hic in Pannonia ortus fuit, & exinde ad visitanda 1 loca sancta in Orientem properans, in tantum se literis imbuit, vt nulli secundus suis temporibus haberetur. Exinde Galliciam venit, vbi, cùm beati Martini reliquiæ portarentur, Episcopus ordinatur. In eo autem sacerdotio impletis plus minus triginta annis, plenus virtutibus migrauit ad Dominum. Versiculos, qui super ostium sunt à parte meridiana in basilica sancti Martini, ipse composuit.

1 Ecce peregrinationem ad loca sancta Orientis.

DE MAVRILIO CADVRCORVM EPISCOPO.

CAP. XLII.

MAVRILIVS Cadurcensis vrbis Episcopus grauiter ægrotabat ab humore podagrico, sed super hos dolores, quos ipse humor commouit, magnos sibi cruciatus addebat. Nam sæpè candens ferrum tibijs, ac pedibus defigebat, quò faciliùs cruciatum sibi amplius adiungeret. Sed cùm Episcopatum eius multi expeterent, ipse Vrsicinum, qui quondam Referendarius Vltrogottho Reginæ fuerat, elegit. Quem dum adhuc viueret, benedici deprecans, migrauit à seculo. Fuit autem valde eleemosynarius, & in scripturis Ecclesiasticis admodum instructus, ita vt seriem diuersarum generationum, quæ in libris veteris testamenti describitur, quod à multis difficilè retinetur, hic plerunq; memoriter recenseret. Fuit autem & in iudicijs iustus, ac defendens pauperes de manu malorum iudicum, iuxta illud Iob: Conseruaui egenum de manu potentis, & inopi, cui non erat adiutor, auxiliatus sum. Os viduæ benedixit mihi, cùm essem oculus cæcorum, pes claudorum, & inualidorum pater.

DE ALTERCATIONE GREGORII CVM HAERETICO.

CAP. XLIII.

ENNITILDVS verò Rex Agilanem legatum ad Chilpericum mittit, virum nullius ingenij, aut dispositionis ratione peritum, sed tantùm voluntate in salica lege peruersum. Quem cùm via Turonos detulisset, lacessere nos de fide, & impugnare Ecclesiastica dogmata cœpit. Iniqua enim, inquit, fuit antiquorum Episcoporũ lata sententia, quæ æqualem asseruit Filium Patri. Nam qualiter, inquit, poterit Patri esse æqualis in potestate, qui ait, Pater maior me est? Non est ergo æquum, vt ei similis æstimetur, quo se minorem dicit, qui in tristitia mortis ingemit, qui postremò moriens spiritum ei quasi nulla præditus potestate commendat. Vnde patet eum, & ætate, & potestate paterna minorem.

Ad hæc ego interrogo, si crederet Iesum Christum filium Dei esse, si eundem esse Dei sapientiam, si lumen, si veritatem, si vitam, si iustitiam fateretur. Qui ait: Credo hæc omnia esse Filium Dei. Et ego: Dic ergo mihi: Quando Pater sine sapientia, quando sine lumine, quando sine vita, quando sine veritate, quãdo sine iustitia fuit? Sicut enim Pater sine istis esse non potuit, ita & sine Filio esse non potuit, quæ maximè ad Dominici nominis mysterium coaptantur. Sed nec Pater esset vtiq; si Filium non haberet. Quòd autem eum dixisse ais, Pater maior me est, scias hoc eum ex assumptæ carnis humilitate dixisse, vt cognoscas non potestate, sed humilitate te fuisse redemptum. Nam cùm dicit, Pater maior me est, oportet te meminisse, quod alibi ait: Ego & Pater vnum sumus. Sed & mortis timor, & commendatio spiritus, ad infirmitatem corporis est referenda, vt sicut verus Deus, ita & verus homo credatur. Tum Agilanes: Cuius quis implet voluntatem, non'ne eo & minor est? Semper ergo Filius minor est Patre, quia ille facit voluntatem Patris, nec Pater eius voluntatem facere comprobatur.

Ad hæc ego: Intellige quia Pater in Filio, & Filius in Patre in vna semper deitate subsistit. Nam vt cognoscas Patrem Filij facere voluntatem, si in te fides Euangelica manet, audi quid ipse Iesus Deus noster, cùm ad resuscitandum venit Lazarum, ait: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me, & ego sciebam quia semper me audis, sed propter turbam, quæ circunstat, dixi, vt credant quia tu me misisti. Sed & cùm ad passionem venit, ait: Pater clarifica me claritate, quam habui apud temetipsum, priusquam mundus fieret. Cui Pater de cœlo respondit: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Aequalis est ergo Filius in deitate, non minor, sed nec aliquid minus habens. Nam si Deum confiteris, necesse est integrũ fatearis, & nullius egentẽ. Si verò integrũ negas, Deũ esse nõ credis. Nimirum ipse, inquit Agilanes, ex assumpto homine cœpit Filius Dei vocitari. Nam fuit tempus, quando non erat. Cui ego: Audi Dauid dicentem ex persona Patris: Ex vtero ante luciferum genui te. Et Ioannes Euangelista ait: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc ergo Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, per quem facta sunt omnia. Nam vos cæcati veneno persuasionis, nihil dignum de Deo sentitis.

At ille: Nunquid & Spiritum sanctum Deum dicitis, aut æqualem Patri, Filioq; decernitis? Ad quod ego: Vna in tribus est voluntas, potestas, operatio, vnus Deus in Trinitate, & trinus in vnitate. Tres personæ, sed vnum regnum, vna maiestas, vna potentia, omnipotentiaq;. Tunc ille; Spiritus sanctus, inquit, quem æqualem profertis Filio, vtrisq; minor accipitur, quia & à Filio promissus, & à Patre legitur missus. Nemo enim promittit, nisi quod suæ dominationi subsistir, & nemo mittit nisi inferiorem se, sicut ipse ait in Euangelio: Nisi ego abiero, Paraclitus ille non veniet; si autem abiero, mittam illum ad vos. Ad hæc ego respondi: Benè Filius ante passionem ait, quia nisi ille ad Patrem victor remearet, ac proprio sanguine redempto mundo, dignum Deo ex homine præpararet habitaculũ, non poterat Spiritus sanctus idem Deus in corpus pollutũ, & originalis criminis labe infectũ descendere. Spiritus enim sanctus (ait Salomon) fugiet fictum. Tu autem si spem aliquam resurrectionis habes, noli loqui aduersus Spiritum sanctum, quia iuxta sententiam Domini, in Spiritum sanctum blasphemanti non remittetur neq; in hoc seculo, neq; in futuro. At ille Deus est, qui mittit, non est Deus, qui mittitur.

Ad hæc ego interrogo, si crederet doctrinam Petri, & Pauli Apostolorum. Respondente autem eo: Credo: adieci: Cùm argueret Petrus Apostolus Ananiam fraudis furtiuæ, vide quid dicat: Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Non es enim mentitus hominibus, sed Deo. Et Paulus cùm gratiarum spiritalium distingueret gradus; Hæc omnia, inquit, operatur vnus, atq; idem Spiritus, diuidens vnicuiq; prout vult. Qui enim quod voluit facit, in nullius redigitur potestatem. Sed vos, sicut superiùs dixi, nihil de Trinitate sancta rectè sentitis; verũ q; iniqua sit huius sectæ peruersitas, ipsius auctoris vestri, scilicet Arrij, expressit interitus. Ad hæc ille respondit: Legem, quam non colis, blasphemare noli. Nos enim quæ vos creditis & si non credimus, non tamen blasphemamus, quia non deputatur crimini, si & illa, & illa colantur. Sic enim vulgato sermone dicimus, non esse noxium si inter gentilium aras & Dei Ecclesiam quis transiens vtraq; veneretur.

Cuius ego stultitiam cernens, aio: Vt video, & gentilium defensorem, & hæreticorum assertorem te esse manifestas, cùm & Ecclesiastica dogmata maculas, & paganorum spurcitiam prædicas adorari. Rectiùs certè faceres, si ea te armaret fides, quam Abraham ad ilicem, Isaac in ariete, Iacob in lapide, Moyses vidit in sente; quam Aaron portauit in logio, Dauid exaltauit in tympano, Salamõ prædicauit in intellectu; quam omnes Patriarchæ, & Prophetæ, siue lex ipsa vel oraculis cecinit, vel sacrificijs figurauit; quam & tunc præsens Martinus noster suffragator, vel possedit in pectore, vel ostendit in opere, vt & tu conuersus crederes inseparabilem Trinitatem, & accepta benedictione, purgatoq; à malæ credulitatis veneno pectore, delerentur iniquitates tuæ.

At ille furore commotus, & nescio quid quasi insanus frendens ait: Ante anima ab huius corporis vinculis emigret, quàm ab vllo religionis vestræ Sacerdote benedictionem accipiam. Et ego: Nec nostram Dominus religionem siue fidem ita tepescere faciat, vt distribuamus sanctum eius canibus, ac pretiosa margaritarum sacra porcis squalentibus exponamus. Post hæc ille relicta altercatione surrexit, & abijt. Sed cùm in Hispanias reuersus fuisset, infirmitate debilitatus, ad nostram religionem necessitate conuersus est.

DE IIS, QVAE CHILPERICVS REX SCRIPSIT.

CAP. XLIIII.

PEr idem tempus Chilpericus Rex scripsit indiculum, vt sancta Trinitas non in personarum distinctione, sed tantùm Deus nominaretur, asserens indignum esse, vt Deus persona, sicut homo carneus nominetur, affirmans etiam ipsum esse Patrem, qui est Filius, idemq; ipsum esse Spiritum sanctum, qui Pater, & Filius. Sic, inquit, Prophetis, ac Patriarchis apparuit; sic eum ipsa lex nunciauit. Cùmq; hæc mihi recitare iussisset; Ita, inquit, 1 volo, vt tu, & reliqui doctores Ecclesiarum credatis. Cui ego respondi: Hac credulitate relicta, bone Rex, hoc te oportet sequi, quod 2 nobis post Apostolos alij doctores Ecclesiæ reliquerunt, quod Hilarius, Eusebiusq; docuerunt, quod & tu in baptismo es confessus. Tunc iratus Rex ait: Manifestum est mihi in hac causa Hilarium, Eusebiumq; validos inimicos haberi. Cui ego respondi: Obseruare te conuenit, neq; Deum, neq; sanctos eius habere offensos. Scias verò quia in persona alter est Filius, alter Spiritussanctus. Non Pater assumpsit carnem, neque Spiritus sanctus, sed Filius, vt qui erat Dei filius, ipse ad redemptionem hominis Filius haberetur & Virginis. Non Pater passus, neq; Spiritus sanctus, sed Filius, vt qui carnem assumpserat in mundo, ipse offerretur pro mundo. De personis verò quod ais, non corporaliter, sed spiritualiter est sentiendum. In his autem tribus personis vna gloria, vna æternitas, vna potestas. At ille commotus ait: Sapientioribus te hæc pandam, qui mihi consentient. Et ego: Nunquam erit sapiens, sed stultus, qui hæc, quæ proponis, sequi voluerit. Ad hæc ille frendens siluit. Non post multos verò dies, adueniente Saluio Albigensi Episcopo, hæc ei præcepit recitari, deprecans vt sibi consentiens fieret. Quod ille audiens, ita respuit, vt si chartam, in qua hæc scripta tenebantur, potuisset attingere, in frusta discerpsisset. Et sic Rex ab hac intentione quieuit. Scripsit alios libros idem Rex versibus, quasi Sedulium secutus, sed versiculi illi nulli penitus metricæ conueniunt rationi. Addidit autem & literas literis nostris, idest omega, sicut Græci habent, ac thita, chi, psi, zita, quarum characteres subscripsimus, & hi sunt, si ω, θ, χ, ψ, ζ: & misit epistolas in vniuersas ciuitates regni sui, vt sic pueri docerentur, ac libri antiquitus scripti, planari pumice rescriberentur.

1 Vide Regis insipientiam. Vult scribere, & statuere quæ non potest, nō intelligēs quæ loquitur, nec quæ affirmat. Ideoq; in hæreses incidit, & blasphemias. Sic faciunt & q eum hoc tēpore imitantur.

2 Nota in materia fidei id tenendū, qđ post Apostolos alij doctores Ecclesiæ reliquerunt.

DE OBITV DALMATII EPISCOPI.

CAP. XLVI.

EO tempore & Dalmatius Rutenæ ciuitatis Episcopus migrauit à seculo, vir in omni sanctitate 1 præcelsus, abstinens & à cibis, & à cōcupiscentijs carnis, valde eleemosynarius, & cunctis humanus, in oratione, in vigilijs satis stabilis. Ecclesiam construxit, sed dum eam ad emendationem sæpius destruit, incompositam dereliquit. Post cuius obitum multi, vt fit, Episcopatum petebāt. Trasobadus verò Presbyter, qui quondam Archidiaconus eius fuerat, in hoc maximè intendebat, fidens quòd filium suum Godoni, qui tunc Regis erat nutricius, commendauerat. Condiderat autem Episcopus testamentum, in quo Regis placitum qui post eius obitum acciperet indicabat, adiurans terribilibus sacramentis, vt in Ecclesia illa non ordinaretur extraneus, non cupidus, non coniugali vinculo nexus, sed ab his omnibus expeditus, & qui in solis Dominicis laudibus degeret, substitueretur. Trasobadus autē Presbyter exilium in ipsa vrbe clericis præparat. Residentibus autem illis ad mensam, vnus Presbyterorū cœpit Antistitē memoratum impudicis blasphemare sermonibus, & vsq; ad hoc erupit, vt eum delirum, & fatuum nominaret. Hæc eo dicente, pincerna poculum oblaturus aduenit. At ille acceptum dum ori proximat, tremere cœpit. Laxatoq́; de manu calice, super alium, qui ipsi erat proximus, caput reclinans, reddidit spiritum. Ablatus igitur ab epulo ad sepulchrū, humo contectus est. Post hæc relecto testamento Antistitis in præsentia Childeberti Regis, ac procerum eius, Theodosius, qui tunc Archidiaconatu vrbis illius potiebatur, Episcopus ordinatus est.

1 Ecce veras Christiāi Epi conditiones.

EX LIBRO SEXTO HISTORIARVM DIVI GREGORII TVRONENSIS.

DE ABSTINENTIA, ET MIRACVLIS HOSPICII RECLVSI.

CAP. VI.

FVIT autem apud vrbem Nicensem eo tempore Hospicius reclusus magnæ abstinentiæ, qui constrictus cathenis ad purum corpus ferreis, indutus desuper 1 cilicio, nihil aliud quàm purum panem 2 sumebat cũ paucis dactylis. In diebus autem Quadragesimæ de radicibus herbarũ Aegyptiarum, quibus Eremitæ vtuntur, exhibentibus sibi illas negociatoribus alebatur. Et primùm quidem ius, in quo coctæ erant, hauriens, ipsas sumebat in posterum. Magnas autem per eum Dominus virtutes dignatus est operari. Nã quodam tempore reuelante sibi Spiritusancto, aduentum Longobardorum in Gallias hoc modo prædixit. Venient, inquit, Longobardi in Gallias, & deuastabunt ciuitates septem, eo quòd increuerit malitia Gallorum in conspectu Domini, quia nullus est intelligens, nullus est qui faciat bonum, vt ira Dei placetur. Est enim omnis populus infidelis, periurijs deditus, furtis obnoxius, in homicidijs promptus, à quibus nullus iustitiæ fructus vllatenus gliscit. Non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hospitio recipitur, aut cibo sufficiente satiatur; ideo hæc plaga superueniet. Nunc autem dico vobis, congerite omnem substantiam vestram intra murorum septa, ne à Longobardis diripiatur, & vos ipsos firmissimis communite in locis. Hæc eo loquente omnes obstupefacti, & valedicentes, cum magna admiratione ad propria sunt regressi. Monachis quoq; dixit: Abscedite & vos à loco, auferentes vobiscum quæ habetis. Ecce enim appropinquat genus, quod prædixi. Dicentibus autem illis, Non relinquemus te, sanctissime Pater, ait: Nolite timere pro me, futurum est enim, vt inferant mihi iniurias, sed non nocebunt vsq; ad mortem. Discedentibus autem monachis, venit gens illa, & dum cuncta, quæ reperit, vastat, peruenit ad locum, vbi sanctus Dei reclusus erat. At ille per fenestram turris ostendit se eis. Illi verò circumeuntes turrem, aditum, per quem ingrederentur ad eum, inuenire non poterant. Tunc duo ascendentes detexerunt tectum, & videntes eum cinctum cathenis, indutumq; cilicio dicunt: Hic malefactor est, & homicidium fecit, ideo in his ligaminibus vinctus tenetur.

1 Nota ciliciũ habitũ multorum sanctorum.

2 Vide miram victus parcitatẽ, & Quadragesimæ rigidam obseruantiam.

Vocatoq; interprete, sciscitantur ab eo quid mali fecerit, vt tali supplicio arctaretur. At ille fatetur se homicidam esse, omnisq; criminis reum. Tunc cùm vnus extraxisset gladium, vt caput eius tolleret, dextera eius in ipso ictu suspensa diriguit, nec eam ad se potuit reuocare. Itaq; gladium laxans, terræ deiecit. Hæc videntes socij eius, clamorem in cœlum dederunt, flagitantes à sancto, vt quid agi oporteret, clementer insinuaret. Ipse igitur imposito salutis 3 signo, brachium sanitati restituit. Ille autem in eodem loco conuersus, tonsurato 4 capite fidelissimus monachus nunc habetur. Duo verò duces, qui sanctũ audierunt, incolumes patriæ redditi sunt. Qui verò contempserunt præceptũ eius, miserabiliter in ipsa prouincia sunt defuncti. Multi autem ex ipsis à dæmonijs correpti clamabant: Cur nos, sancte, & beatissime, sic crucias, & incendis? Sed imposita ipsis manu, sanabat eos.

3 Imposito salutis signo, brachiũ sanitati restituit.

4 Cũ quis monachus fiebat, semper caput tondebat, prout & modò fit.

DE TRANSITV HOSPICII, ET CAETERIS MIRACVLIS EIVS.

CAP. VII.

POST hæc homo erat Andegauensis incola, qui per nimiam febrem loquelam pariter, auditumq; perdiderat. Et cùm febrè conualuisset, surdus permanebat, ac mutus. Igitur Diaconus quidam ex prouincia illa Romam directus est, vt beatorum Apostolorum 1 pignora, vel reliquorum sanctorum, qui vrbem illam muniunt, exhiberet. Qui cùm ad parentes infirmi illius peruenisset, rogant vt eũ sibi comitẽ itineris sumere dignaretur, cõfisi, quòd si beatissimorum Apostolorum adiret sepulchra, protinus posset asse qui medicinam. Euntibus autem illis, venerunt ad locum, vbi sanctus Hospicius habitabat. Quo salutato, ac deosculato, causas itineris Diaconus pandit, ac proficisci Romã indicat, seseq; his, qui sancto viro de naucleris amici essent, commendari deposcit. Cùmq; ibi adhuc moraretur, sensit vir beatus per Spiritum, Domini adesse virtutem. Et ait Diacono: Infirmum, qui comes tui nũc est itineris, rogo vt meis conspectibus repræsentes. At ille nihil moratus, velociter ad metatum vadit, inuenitq; infirmum febre plenum, qui per nutum aures suas dare tinnitum indicabat. Eleuatumq; duxit ad sanctum Dei. At ille apprehensa manu cæsarie, attraxit caput illius in fenestram. Assumpto verò oleo benedictione 2 sanctificato, tenens manu sinistra linguam eius, ori, verticiq; capitis infudit, dicens: In nomine Domini mei Iesu Christi aperiantur aures tuæ, reseretq; os tuum virtus illa, quæ quondam ab homine surdo, & muto noxium eiecit dæmonium. Et hæc dicens, interrogat nomen. Ille verò clara voce ait: Sic dicor. Cùm hæc vidisset Diaconus, ait: Gratias tibi immensas refero, Christe, qui talia per seruũ tuum dignaris ostendere. Quærebam 3 Petrũ, & quærebam Paulum, Laurentiumq;, vel reliquos, qui Romã proprio cruore illustrant; hîc omnes reperi, hîc cunctos inueni. Hæc eo cum maximo fletu, & admiratione dicente, vir Dei omni intentione vanam vitans gloriam, ait: Sile, sile, dilectissime frater. Non hæc ego facio, sed ille, qui mundum ex nihilo condidit, qui ad bonum hominem suscipiens, cæcis visum, surdis auditum, mutis præstat eloquium, qui leprosis cutem pristinam, mortuis vitam, & omnibus infirmis affluentem medicinam indulget. Tunc Diaconus gaudens, & valedicens, abscessit.

1 Vide quantã reuerentiam prisci Patres reliquijs sanctorũ exhiberent. Habes etiam quòd sancti vrbes muniunt.

2 Oleo benedicto, inuocatiõeq; diuini nominis adhibita, sãctus surdũ, & mutum curat.

3 Ecce quomodo Petrus, & Paulus, Laurentiusq; Romã proprio sanguine illustrant.

abſceſſit cùm omnibus ſuis.

Quibus diſcedentibus, homo quidam Dominicus (ſic enim erat viro nomen) à natiuitate cæcus aduenit ad iſtius miraculi veritatem probandam. Qui dum in monaſterio duobus, aut tribus menſibus reſideret, orationi, ac ieiunijs vacās, tandem vocat eum ad ſe vir Dei, & ait: Vis recipere viſum? Cui ille: Voluntas, inquit, mea erat ignota cognoſcere. Nam quæ ſit lux ignoro. Vnum tantùm ſcio, quòd ab hominibus collaudatur. Ego autem ab initio ætatis meæ videre non merui. Tunc cum oleo 4 benedicto ſuper oculos eius Crucem ſanctam faciens, ait: In nomine Ieſu Chriſti Redemptoris noſtri aperiantur oculi tui. Et ſtatim aperti ſunt oculi eius, & erat admirans cernensq; mirabilia Dei, quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quædam, vt ipſa declamabat, tria habens dæmonia, ad eum adducta eſt. Quam cùm tactu ſacro benedixiſſet, atq; ex oleo ſancto Crucem fronti eius impoſuiſſet, eiectis dæmonibus, purgata diſceſſit. Sed & aliam puellam à ſpiritu immundo vexatam benedictione ſanauit.

4 Oleo benedicto, & Crucis ſignaculo, atque nominis Domini Ieſu inuocatione, cæco lumẽ reſtituit, & à muliere tria dæmonia expellit.

Cùm autem iam dies obitus eius appropinquaret, vocauit ad ſe Præpoſitum monaſterij dicens: Exhibe ferramentum, & irrumpe parietem, & mitte nuncios ad Epiſcopum ciuitatis, vt veniat ad me ſepeliendum. Die enim tertio ab hoc egredior mundo, & vado in requiem deſtinatam, quam mihi Dominus repromiſit. Hæc eo dicente, miſit Præpoſitus ad Epiſcopum ciuitatis Nicenſis, qui ei hæc nunciarent. Poſt hæc Creſcens quidã venit ad feneſtram, & videns eum cathenis vinctum, & vermibus plenum, ait: O domine mi, qualiter tam valida tormenta tolerare potes? Cui ipſe ait: Confortat me ille, pro cuius nomine hæc patior. Dico autem tibi, quia iam abſoluor ab his vinculis, & vado in requiẽ meã. Adueniente aũt die tertio, depoſuit cathenas, quibus vinctus erat, & proſtrauit ſe in 5 orationem, & cùm diutiſſimè cùm lachrymis oraſſet, collocans ſe ſuper ſcamnum, extenſis pedibus, eleuatisq; ad cœlum manibus, gratias agens Deo, tradidit ſpiritum. Et ſtatim omnes vermes illi, qui ſanctos artus perforabant, euanuerunt. Adueniens autem Auſtodius Epiſcopus, beatum corpus ſtudioſiſſimè ſepulturæ mandauit. Hæc omnia ab eius ore cognoui, quem ſuperiùs mutum, & ſurdum ab eo ſanatum expoſui. Qui multa mihi & alia de eius virtutibus narrauit. Verùm ea non recenſui, quia audiui vitam eius à multis fuiſſe conſcriptam.

5 Orat ſanctus cum proſtratione, lachrymis, & manuum eleuatione, & moritur.

DE TRANSITV FERREOLI EPISCOPI, ET EPARCHII RECLVSI.

CAP. VIII.

EO tempore Ferreolus Vcecensis Episcopus, magnæ vir sanctitatis obijt, plenus sapientia, & intellectu, qui libros aliquos epistolarum quasi Sidonium secutus composuit. Post cuius obitum Albinus ex Præfecto per Diuamium Rectorem prouinciæ, extra Regis consilium, suscepit Episcopatum. Quo non ampliùs quàm tribus vtens mensibus, cùm esset remouendus, defunctus est. Iouinus iterum, qui quondam prouinciæ Rector fuerat, regium de Episcopatu præceptum accepit. Sed præuenit eum Marcellus Diaconus, Felicis senatoris filius. Qui conuocatis comprouincialibus, per consilium Diuamij Episcopus ordinatus est. Sed & ipse vi pulsatus deinceps à Iouino, conclusus in ciuitate, per vim se defensare nitebatur. Sed cùm non valeret, muneribus vicit. Obijt & Eparchius reclusus Engolismensis vir magnificæ sanctitatis, per quem Deus multa miracula ostendit, de quibus relictis plurimis pauca perstringam.

Petragoricæ vrbis incola fuit, sed post conuersionem clericus factus, Engolismam veniens, cellulam sibi ædificauit. In qua collectis paucis monachis, in oratione morabatur assiduè; et si ei aliquid auri, argentiq; offerebatur, aut in necessitatibus pauperum, aut in redemptione captiuorum distribuebat. Panis in cellula illa, eo viuente, coctus nunquam fuit, sed à deuotis, cùm necessitas exegisset, inferebatur. Magnam verò cateruam populorum de oblationibus deuotorum redemit; pustularum malarum venenum Crucis signo sæpè compressit; dæmones de obsessis corporibus oratione abegit; & iudicibus plerunq;, vt culpabilibus ignoscerent, dulcedine profusa imperauit potius, quàm rogauit. Nam ita erat dulcis alloquio, vt ei negare non possent, quod fuisset deprecatus.

Quodam verò tempore dum pro furto quis ad pendendum deduceretur, qui & in alijs multis sceleribus, tam in furtis, quàm in homicidijs accusabatur ab incolis criminosus, & hæc ei nunciata fuissent, misit monachum suum ad deprecandum iudicem, vt scilicet culpabilis ille vitæ concederetur. Sed insultante vulgo, atq; vociferante, quòd si hic dimitteretur, neq; regioni, neq; iudici posset esse consultum, dimitti non potuit. Interea extenditur ad trocleas, virgis, ac fustibus cæditur, & patibulo condemnatur. Cùmq; id mœstus monachus Abbati nunciasset; Vade, inquit, à longe, & scito quòd quem homo redimere noluit, Dominus suo munere donabit. Tu verò cùm eum cadere videris, protinus apprehensum adducito in monasterium. Monacho verò iussa complente, ille 1 prosternitur in oratione, & tádiu in lachrymis ad Deum fudit preces, quousq; appensus disrupta trabe cum cathenis, terræ restitueretur illæsus. Tunc monachus apprehensum eum Abbatis conspectibus incolumem repræsentat. At ille Deo gratias agens, Comitem accersiri iubet, dicens: Semper me benigno animo solitus eras audire, fili dilectissime, & cur hodie induratus hominem, pro cuius vita rogaueram, non laxasti? At ille: Libenter te, inquit, audio, sancte Sacerdos; sed insurgente vulgo aliud facere non potui, timens super me seditionem moueri. Cui ille; Tu, inquit, me non audisti, Deus autem audire dignatus est, & quem tu tradidisti morti, misericorditer

1 Ecce oratio cum prostratione, & lachrymis, & mirabilis eius effectus.

ille vitæ restituit. En, inquit, coram te astat sanus. Hæc eo dicente, prosternitur ille ad pedes Comitis stupentis, quòd videbat viuere, quem in mortis interitu reliquisset. Hæc ego ab ipsius ore Comitis cognoui. Sed & alia multa fecit, quæ insequi longum putaui. Post quadraginta quatuor verò annos reclusionis suæ, parumper febre pulsatus, tradidit spiritum. Protractusq; à cellula, sepulturæ mandatus est. Magnus autem conuentus de redemptis ab ipso in eius processit exequijs.

DE DOMNOLO CENOMANNORVM EPISCOPO.

CAP. IX.

DOMNOLVS verò Cenomannorum Episcopus ægrotare cœpit. Hic tempore Clotharij Regis apud Parisios ad basilicam sancti Laurentij gregi monasteriali præfuerat, sed quoniam Childeberto seniore viuente, semper Clothario Regi fidelis extitit, & nuncios eius ad speculandum missos crebriùs occulebat, præstolabatur Rex locum, in quo Põtificatus honorẽ ei tribueret. Migrante autem Auenniensis ciuitatis Pontifice, istum illuc dare deliberauerat. Sed beatus Domnolus hæc audiens, ad basilicam sancti Martini Antistitis, quò tunc Clotharius Rex ad orationem venerat, accessit, & nocte tota in vigilijs excubans, per priores, qui aderãt Regi, suggestionẽ intulit, vt nõ quasi captiuus ab eius elongaretur aspectu, nec pmitteret simplicitatẽ illius inter senatores sophisticos, ac iudices philosophicos fatigari, asserens hunc locũ humilitati sibi fore potiùs q̃ honori. Ad hæc Rex annuens, migrãte Innocentio Cenomannorum Epõ, ipsum Ecclesiæ illi Antistitẽ destinauit. Iam verò assumpto Episcopatu talem se, tantumq; præbuit, vt in summæ sanctitatis culmen euectus, debili vsum gressuum, cæco restitueret visum. Qui post xxij Episcopatus annos, dum se cerneret morbo regio, calculoq; grauissimè fatigari, Teodulphum Abbatem in locum suum elegit, cuius voluntati Rex præbuit assensum; sed nõ multo post tempore, mutata sententia, in Badechisilum domus regiæ maiorem transfertur electio. Qui tonsuratus, per gradus, quos clerici sortiuntur, ascendens, post xl dies migranti Sacerdoti successit.

DE OBITV CHRODINI DVCIS.

CAP. XX.

EO anno Chrodinus obijt, vir magnificæ bonitatis, & pietatis, eleemosynarius valde, pauperumq; refector profluus, ditator Ecclesiarum, clericorumq; nutritor. Nam sæpè de nouo fundans 1 villas, ponẽs vineas, ædificansq; domos, culturas faciens, vocatis Episcopis, quorum erat parua facultas, dato epulo, ipsas domos cum cultoribus, & culturis, cum argento, peristromatibus, vtensilibus, ministris, & famulis benignè distribuebat, dicens: Sint hæc Ecclesiæ data, vt dum de his pauperes reficiuntur, mihi veniam obtinean apud Deum. Multa autem & alia bona de hoc viro audiuimus, quæ insequi longum esset. Transijt autem ætate septuagenaria.

1 Bonus Dux ditabat Ecclesias villis, vineis, & famulis, vt ex hoc veniam peccatorum suorum consequi posset.

EX LIBRO VI. HISTORIARVM DE PVELLIS MONASTERII PICTAVENSIS.

CAP. XXIX.

IN monasterio beatæ Radegundis puella quædam, nomine Disciola, virgo prudens, & timens Deum, quæ beati Saluij Albigensis Episcopi neptis erat, obijt hoc modo. Cùm ægrotare cœpisset, & ei assiduè sorores aliæ deseruirent, venit dies ille, quo migraret à corpore, & circa horam nonam ait sororibus: Ecce iam leuiorem me sentio, ecce nihil doleo; nunc igitur non est necesse solicitudini vestræ, vt mihi curæ aliquid impendatis, sed potiùs discedite à me, quò faciliùs sopori relaxer. Hæc audientes sorores eius, recesserũt parumper à cellula, & post paululum aduenerunt. Deniq; stantibus illis coram ea, expectabant quid ab ea elocutionis audirent. Ipsa autem expansis manibus benedictionem à nescio quo efflagitans, ait: Benedic inquit, mihi sancte, ac famule Dei excelsi. Ecce enim iam tertiò fatigaris hodie mei causa. Et cur, sancte, pro infima muliercula crebras iniurias sustines? Interrogantibus verò illis, ad quem hæc verba proferret, penitus non est effata. Tunc facto paruo interuallo, emisit vocem magnam cum risu, & sic tradidit spiritum. Et ecce quidam energumenus, qui tunc ad beatæ Crucis gloriam mundãdus venerat, arrepta manibus cæsarie, collisit se in terram, dicens: Heu heu heu nobis, qui tale damnũ perpessi sumus. Saltem licuisset priùs causas adducere, & sic de potestate nostra fuisset ablata hæc anima. Inquirentibus verò his, qui aderant, quod esset hoc verbum, quod loquebatur, respondit: Ecce animam puellæ Michaël Angelus suscipit, & ipse eam ad cœlos vehit; princeps verò noster, quem vos diabolum nominatis, nihil in ea participat. Post hæc corpus aquis ablutum, ✝ ita candore niueo refulgebat, vt nullum linteum reperire Abbatissa potuisset in promptu, quod corpore candidius cerneretur. Induta tamen linteis mundis, sepulturæ mandata est. Post hæc & alia puella huius monasterij visum vidit, quod sororibus retulit. Putabat, inquit, se iter aliquod conficere, & erat ei desiderium, vt ad fontem viuum gradiens perueniret. Cùm'q; viam nesciret, vir quidam ei se obuium obtulit, dicens: Si vis ad fontem viuum accedere, ego ero præuius itineris tui. At illa gratias agens, sequebatur præcedentem. Quibus ambulantibus, peruenerunt ad fontem magnum, cuius aquæ tanquam aurum splendebant, herbæ verò in modum diuersarum gemmarum vernante luce radiabant. Et ait vir ad eam. Ecce fontem viuum, quem multo labore quæsisti. Satiare nunc ab eius fluentis, vt fiat tibi fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam. Cũm'q; illa vellet ex his aquis haurire, ecce ab alia parte veniebat Abbatissa, & denudatam puellam induit veste regia; quæ tanta luce, auro'q;, ac monilibus refulgebat, vt vix posset conspici, dicente sibi Abbatissa: Sponsus enim tuus mittit tibi hæc munera. Hæc cùm puella vidisset, cõpuncta est corde, & post dies paucos rogauit Abbatissam, vt sibi, in quam includeretur, cellulã præpararet. Illa igitur velociter perfecta; Ecce, inquit, cellula, quid nunc desideras? Puella vero petijt vt recludi permitteretur. Quod cùm ei præstitum fuisset, congregatis virginibus cum magno psallentio, accensis lampadibus, tenente sibi beata Radegunde manu, ad locum vsq; perducitur. Et sic vale faciens omnibus, & osculans singulas quasq; reclusa est. Obstructo'q; aditu, per quem ingressa fuerat, ibi nunc orationi, ac lectioni vacat.

✝ vide consuetudinem lauandi corpora post mortem.

DE

DE OBITV TYBERII IMPERATORIS.

CAP. XXX.

HOC anno Tyberius Imperator migrauit à seculo, magnum luctum relinquens populis de obitu suo. Erat enim summæ bonitatis, in eleemosynis promptus, in iudicijs iustus, in iudicando cautissimus, nullum despiciens, sed omnes in bona voluntate complectens, omnes diligens. Ipse quoq; diligebatur ab omnibus. Hic cùm ægrotare cœpisset, & se iam victurũ desperaret, vocauit Sophiam Augustam, dicens: Ecce iam impletum sentio tempus vitæ meæ, nũc consilio tuo eligam, qui Reipublicæ præesse debeat. At illa Mauritium quendam elegit, dicens: Valde strenuus, & sagax est vir iste. Nam & sæpiùs contra inimicos Reipublicæ dimicans, victorias obtinuit. Hæc autẽ dicebat, vt isto transeunte, huius coniugio necteretur. Sed Tyberius postquam consensum cognouit Augustæ de huius electione, iussit exornari filiam suam ornamentis imperialibus, & vocato Mauritio ait: Ecce cum consensu Sophiæ Augustæ ad imperium eligeris, in quo vt firmior sis, filiam meam tradam tibi. Et accedente puella, tradidit eam pater Mauritio dicẽs: Sit tibi imperium meum cum hac puella concessum. Vtere ea felix, memor semper, vt æquitate, & iustitia delecteris. At ille, accepta puella, duxit eam ad domum suam. Et transacta solennitate nuptiarum, Tyberius obijt. Igitur celebrato iustitio, Mauritius indutus diademate, & purpura, ad circum processit. Acclamatisq; sibi laudibus, largitus populo munera in imperio confirmatur.

DE ETHERICO EPISCOPO, ET CLERICI CVIVSDAM LIBIDINE.

CAP. XXXVI.

ETHERIVS verò Lixoensis Episcopus, hoc ordine à ciuitate sua & expulsus est, & receptus. Clericus quidam extitit ex Cenomannica vrbe luxuriosus nimis, amatorq; mulierum, & gulæ, ac fornicationi, omniq; immunditiæ valde deditus. Hic mulieris cuiusdam sæpiùs scorto commixtus, comam capitis totõdit, mutatoq; fœmineo habitu, secũ in aliam ciuitatem deduxit, vt suspicio adulterij auferretur, cum inter incognitos deuenisset. Erat enim mulier ingenua genere, & de bonis orta parentibus. Cognoscentes autem post dies multos propinqui eius quæ acta fuerant, ad vlciscendam ignominiam generis sui velociùs properant, repertumq; clericum vinctum custodiæ mãcipant, mulierem verò igni consumunt. Et sicut cogit auri sacra fames, clericum sub pretio venundare procurant, ea videlicet ratione, vt aut esset qui redimeret, aut certè morti addiceretur obnoxius. Cùmq; hæc Etherio Episcopo delata fuissent, misericordia motus, datis viginti aureis, cum ab imminenti exemit

interitu. Igitur postquam vitæ donatus est, profert se literarum esse doctorem promittens Sacerdoti, quòd si ei pueros delegaret, perfectos eos in literis redderet. Gauisus auditu Sacerdos, pueros ciuitatis collegit, ipsiq; delegat ad docendum. Deniq; cùm iam honoraretur à ciuibus, & Pontifex ei aliquid terræ, vinearumq; largitus fuisset, ac per domos parentum eorum, quos erudiebat, inuitaretur, reuersus ad vomitum, vnius pueruli matrem immemor anterioris iniuriæ concupiscit. Quod cùm pudica viro mulier declarasset, coniuncti affines eius grauissimis clericum tormentis subdentes, interimere voluerunt. Quem Sacerdos iterum misericordia motus, castigatum verbis lenibus liberauit, honoriq; restituit.

Sed mens læua nunquam ad bonitatem potuit inclinari, sed potiùs factus est eius inimicus, à quo sæpiùs fuerat de morte redemptus. Coniunctus est enim Archidiacono ciuitatis, qui se Episcopatu dignum iudicās, Episcopū moliebatur occidere. Locatoq; clerico, qui eum bipēne percuteret, ipsi vbiq; discurrunt, mussitant, amicitias clam illigant, proferunt præmia, vt si Sacerdos obiret, ipse succederet. Sed misericordia Domini anticipauit eorum perfidiam, crudelitatemq; iniquorum hominum veloci pietate repressit. Die enim, quo Sacerdos operarios in agro aggregauerat ad sulcandum, clericus antedictus cum secure insequitur Sacerdotem, nihil de his penitus scientem. Tandem verò hæc aduertens; Quid tu, inquit, me attentiùs cum hac bipenne persequeris. At ille timore perterritus, ad genua viri prouoluitur, dicens: Fortis esto, Sacerdos Dei. Nam scias me emissum ab Archidiacono, ac præceptore, vt te securi percuterē. Quod cùm sæpius facere voluissem, & ictum dextra suspensa librarem, tegebantur tenebris oculi mei, & aures obserabantur, totumq; corpus tremore quatiebatur; sed & manus absq; virtute erant, & quæ optabam, implere non poteram. Cùm verò manus deposuissem, nihil mali sentiebam omnino. Cognoui igitur quòd tecum est Dominus, eò quòd non potui aliquid tibi nocere. Hæc eo dicente, fleuit Sacerdos, imponens silentium clerico, reuersusq; domum cœnaturus discubuit. Cœna verò exacta, in stratu suo quieuit, habens circa lectum suum multos lectulos clericorum.

Deniq; diffisi hi de clerico, nefas tamen perficere cogitantes, noua argumenta machinantur, per quæ aut eum vi extinguerent, aut certè crimen, quo à sacerdotio diuelleretur, imponerent. Interea quiescentibus cunctis, media ferè nocte cubiculū Sacerdotis irrūpunt exclamātes voce magna, atq; dicentes, vidisse se mulierem à cubiculo egredi, ipsamq; ob hoc dimissam, quòd ad Episcopum festinassent. Sanè pars hæc & consilium diaboli fuit, vt in tali ætate crimen imponerent Sacerdoti, qui erat ferè lxx annorum. Nec mora, alligatur Sacerdos cathenis ab eius manibus, de cuius collo sæpiùs vincula discusserat, & arduæ custodiæ mancipatur ab eo, quem à cœnosis carceribus plerunq; liberauerat. At ille cognoscens inimicos sibi vehementer inualuisse, Domini misericordiam cum lachrymis in vincula compactus exorat. Mox opprimuntur somno custodes, solutisq; diuinitus vinculis, de custodia procedit innoxius, noxiorum frequentissimus liberator. Deniq; dilapsus, ad regnum Gunthranni Regis transijt. Quo discedēte, liberiùs iam coniuncti satellites ad Regem Chilpericum properant pro Episcopatu petendo, multa crimina de Episcopo proloquentes, & addentes ista: In hoc cognosce, Rex gloriosissime, vera esse hæc, quæ dicimus, quia mortem pro sceleribus timens, ad fratris tui transijt regnum. Quod ille non credens, hos ad ciuitatem redire iubet.

Dum hæc agerentur, mœsti ciues de Pastoris absentia, cognoscentes omnia, quæ contra eum acta fuerant, per inuidiam, & auaritiam perpetrata, apprehenso cum satellite Archidiacono, iniuriæ eos subdentes, ad Regē ierunt, vt reciperet

Sacerdotem suum. At Rex legatos fratri suo dirigit, asserens nihil se criminis in Episcopo reperisse. Tunc Gunthrannus Rex vt erat benignus, & profluus ad miserandum, multa ei munera contulit, dans etiam epistolas ad omnes Episcopos regni sui, vt peregrinum aliquo pro Dei intuitu munere consolarentur. Tũc circuiens ciuitates, tanta ei à Sacerdotibus Dei collata sunt, tã in vestibus, quàm in auro, vt vix ciuitati quæ meruerat posset inferre. Impletumq; est illud, quod ait Aposto lus, Quia diligẽtibus Deum omnia concurrunt in bonum. Nam huic peregrinatio diuitias attulit, & exilium opes multas inuexit. Post hæc regrediẽs, à ciuibus tali honore susceptus est, vt præ gaudio flerent, & benedicerẽt Deum, qui tandem Ecclesiæ tantum restituisset Sacerdotem.

DE MORTE LVPENTII ABBATIS GABALLITANI.

CAP. XXXVII.

LVPENTIVS verò Abbas basilicæ sancti Priuati martyris vrbis Gaballitanæ, à Brunilchilde Regina accersitus aduenit. Accusatus enim (vt fertur) fuerat ab Innocentio supradictæ vrbis Comite, quòd scelestum aliquid effatus de Regina fuisset. Sed discussis causis, cùm nihil de crimine læsæ maiestatis conscius esset inuentus, dimissus est. Verùm vbi viã carpere cœpit, iterum ab antedicto Comite captus, & ad Ponteconem villam deductus, multis supplicijs est affectus. Dimissusq; iterum vt rediret, cùm super Axonam fluuium tentorium tetendisset, iterum irruit super eum inimicus eius: Cuius vi oppressi amputatum caput in culleum oneratum lapidibus posuit, & flumini dedit, reliquum verò corpus vinctum cum saxo immersit gurgiti. Post dies verò paucos apparuit quibusdam pastoribus; & sic extractus à flumine, sepulturæ mandatus est. Sed dum necessaria funeris pararentur, & ignoraretur à populo quis esset, præsertim cùm caput truncati non inueniretur, subitò adueniẽs aquila leuauit culleum à fundo fluminis, & in ripa deposuit. Admirantesq; qui aderant, apprehenso culleo, dum sollicitè quid contineret inquirunt, caput truncati reperiunt; & sic cùm reliquis artubus est sepultum. Ferunt autem lumen ibi diuinitus nunc apparere. Et si infirmus ad hunc tumulum fideliter deportatus fuerit, accepta sospitate recedit.

EX LIBRO VI. HISTORIARVM DE ALTERCATIONE AVCTORIS HVIVS OPERIS CVM OPPILA LEGATO.

CAP. XL.

LEGATVS verò, Oppila nomine, de Hispanijs aduenit, multa munera Chilperico Regi deferens. Timebat enim Rex Hispanorum ne Childebertus exercitum ad vlciscendam sororis suæ iniuriam commoueret, quia ille apprehensum filium suum Herminichildum, qui sororē Childeberti Regis acceperat, retruserat in custodiam.

Igitur cùm die sancto Pasche 1 hic legatus Turonos aduenisset, sciscitati sumus, vtrum nostræ religionis esset. Respondit, se hoc credere quod Catholici credunt. Exinde procedens nobiscum ad Ecclesiam, missarum solennia tenuit, sed neq; pacem cum nostris fecit, neq; de sacrificijs sacris communicauit; cognitumq; est mendacium esse quod dixerat, se esse Catholicū. Nihilominus ad cōuiuium inuitatus affuit. Cùmq; ego solicitus requirerem, quid crederet, respondit: Credo Patrem & Filium & Spiritum sanctum vnius esse virtutis. Cui ego respondi: Si hæc vt asseris credis, quæ obstitit causa, vt de sacrificijs, quæ Deo offerimus, communicare differres. Et ille; Quia, inquit, gloriam non rectè respondetis. Nam iuxta Paulum Apostolum nos dicimus: Gloria Deo Patri per Filium: vos autem dicitis: Gloria Patri, & Filio, & Spirituisancto: cùm doctores Ecclesiarum doceant, Patrem per Filium nunciatum fuisse in mundo, sicut ipse Paulus ait: Regi seculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor, & gloria in secula seculorum, per Iesum Christum Dominum nostrum.

1 Nota diem sanctum Paschæ, in quo fit generalis communio.

Et ego respondi: Patrem per Filium annunciatum, nulli catholico esse incognitum reor. Sed sic prædicauit Patrem in seculo, vt & se virtutibus ostenderet Deum, & quia mundus Patriarchis, atq; ipsi latori legis non crediderat, saltē vel Filio crederet. Ideòq; necesse est, vt sub significatione personarum gloria detur Deo. Dicimus ergo: Gloria Deo Patri, qui misit Filiū; gloria Deo Filio, q̄ sanguine suo redemit mundum; gloria Deo Spirituisancto, qui sanctificat hominem iam redemptum. Nam tu qui dicis: Gloria Patri per Filium: adimis gloriam Filio, quasi ipse non sit gloriosus cùm Patre, propterea quòd eum annunciauit in mundo. Nunciauit, vt diximus, Filius Patrem in mundo, sed multi nō crediderunt, dicente Ioanne Euangelista: In propria venit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem eum receperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. Nam tu, qui Paulo Apostolo derogas, & sensum eius non intelligis, percipe quàm cautè loquatur, & iuxta vt recipere quis potest, ac aduerte, qualiter prædicat inter gentes incredulas, vt nulli onus graue videatur imponere, sicut quibusdam dicit: Lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis, perfectorum enim est solidus cibus. Sed & alijs dicit: Nihil vobis prædicaui, nisi Christum, & hunc crucifixum. Nunc autem quid dicis tu, ò hæretice? Quia Paulus Christum tantùm crucifixum prædicauit, resurrexisse tu dubitas? Aduertè potiùs cautelam eius, & vide astutiam, quid scilicet alijs dicat, quos robustiores videbat in fide. Et si, inquit, nouimus Iesum Christum crucifixum, nunc

autem

autem iam non nouimus. Nega ergo tu accusator Pauli, si tanta mentem dementia cœpit, quia nec crucifixus est. Sed quæso, relinque ista, & audi consilium melius; adhibe collyria oculis lippis, & lucem prædicationis Apostolicæ percipe. Secundùm enim homines loquebatur Paulus humilitis, vt nos ad celsiora fidei fastigia subleuaret, sicut alibi ait: Omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem. Nunquid homo mortalis non est daturus gloriam Filio, quem ipse Pater non semel, sed bis, & tertiò glorificauit e cœlo? Ausculta quid de cœlis loquitur, cùm idem Filius, descendente Spiritu sancto, sub Ioannis manu baptizaretur. Hic est, inquit, Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui. Certè si oppilatas habes aures, vt ista non audias, crede Apostolis, quid in monte audierint, cùm transfiguratus Iesus in gloria loqueretur cum Moyse, & Elia. Nempe de nube splendida Pater ait: Hic est Filius meus charissimus, ipsum audite.

Ad hæc hæreticus respondit: Nihil in his testimonijs Pater de gloria loquitur Filij, sed tantùm ipsum Filium monstrat. Et ego: Si ista sic recipis, proferam tibi aliud testimonium, in quo Pater reddidit Filium gloriosum. Veniente nanque Domino ad passionem, cùm ille diceret: Pater clarifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet te: quid ei respondit de cœlo? Non'ne ait: Et clarificaui, & iterum clarificabo? Ecce ergo Pater glorificat eum propria voce, & tu ei gloriam conaris adimere. Voluntatem enim ostendis, sed potestas nulla suppetit. Nam qui Pauli Apostoli accusator existis, audi ipsum, immò Christum in ipso loquentem: Omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Quòd si nunc communis est cum Patre gloria, & in ipsa, qua nunc Pater est, gloria commoratur, qualiter eum tu quasi inglorium inhonoras? Aut cur non erit ei reddenda gloria inter homines, qui pari gloria cum Patre regnat in cœlis? Confitemur ergo Christum Filium Dei Deum verum. Ideoq; quia deitas vna, & vna est gloria.

Post hæc, dato silentio, ab altercatione cessatum est. Ille verò ad Chilpericum Regem accedens, oblatis muneribus, quæ Rex Hispanorum miserat, in Hispaniam est reuersus.

EX LIBRO SEPTIMO HISTORIARVM DIVI GREGORII TVRONENSIS.

DE OBITV SALVII EPISCOPI.

CAP. I.

LICET sit studium historiam prosequi, quam priorum librorum ordo reliquit, tamen priùs aliqua de beati Saluij Episcopi obitu exposcit loqui deuotio, qui hoc anno obijsse probatur. Hic diu, vt ipse referre erat solitus, in habitu seculari cõmoratus, cum iudicibus seculi mũdiales causas est executus, nunquam tamen se in his concupiscentijs obligans, quibus adolescentium animus solitus est implicari. Iam cùm diuini spiramenti odor interna viscerum attigisset, relicta seculari militia, monasterium expetiuit, intellexitq; vir iam tunc diuinitati deditus, melius esse paupertatem cum Dei timore, quàm seculi prætereuntis lucra sectari. In quo monasterio diu sub regula 1 à patribus instituta versatus est. Iam verò cùm in robore maiori tam intellectus, quàm ætatis euectus esset, defuncto Abbate, qui huic monasterio præerat, alendi gregis suscipit officium. Et qui se magis fratribus publicum pro correctione reddere debuerat, fit assumpto honore remotior, illico nanq; sibi secretiorem cellulam quærit. In priore verò vt ipse asserebat, ampliùs quàm nouem vicibus nimia exæsus abstinentia, pellem corporis demutauit.

1 Ecce quomodo prisci quoq; monachi habuerunt regulas, & constitutiones viuendi.

Deniq; accepto honore, cùm solita parsimonia orationi, & lectioni vacaret, illud plerunq; reuoluebat, meliùs sibi fieri, si esset inter monachos occultus, quàm accepto nomine Abbatis in populis. Quid plura? Includitur valedicens fratribus, sibiq; ipsis valedicentibus. In qua inclusiõe in omni abstinentia magis q̃ prius egerat commoratur, studens pro charitatis obsequio, vt cum quisq; venisset extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia plenissima ministraret, quæ multis infirmis plerunq; salutem integram detulerunt.

Quodam autem tempore febre nimia exhaustus, anhelus iacebat in lectulo. Et ecce subitò magno lumine cellula clarificata contremuit. At ille extensis

ad cœlum manibus,cum gratiarum actione spiritum exhalauit. Mixto igitur 2
vlulatu monachi cum ipsius genitrice corpus defuncti extrahunt, aqua 2 abluunt,vestimentis induunt,& feretro superponunt, atq; in psallentio, fletu'q; labentem exigunt noctem. Manè autem facto funeris officio præparato,corpus moueri cœpit in feretro. Et ecce malis rubescentibus,vir quasi de graui somno suscitatus excutitur; apertis'q; oculis,& manibus eleuatis, ait: O' Domine misericors,quid fecisti mihi,vt me in hunc tenebrosum mundanæ habitationis locum redire permitteres,cùm mihi melior esset in cœlo tua misericordia, quàm istius mundi vita nequissima? Stupentibus autem suis,& interrogantibus quid fuerit tale prodigium,nihil eis respondit. Surgens autem de feretro,nihil'q; mali sentiens de incommodo,quo laborauerat,triduo absq; cibi,ac poculi perstitit alimẽto. Die autem tertio conuocatis monachis,& matre,ait: Audite,ò dilectissimi, & intelligite,quia nihil est, quod cernitis in hoc mundo,sed iuxta id quod Salomon Propheta cecinit, Omnia vanitas. Fœlix verò est ille,qui ea agere potest in seculo,vt gloriam Dei cernere mereatur in cœlo. Et cùm hæc diceret, dubitare cœpit,vtrum loqueretur ampliùs,an sileret. Quo tacente,coactus fratrũ precibus,vt quid vidisset exponeret, ait:

Corpus defuncti aqua abluunt, vestimentis induunt,& feretro superponunt.

Cùm me ante hos quatuor dies contremiscente cellula exanimem vidistis, apprehensus à duobus Angelis in cœlorum excelsa sublatus sum,ita vt non solùm hoc squalidum seculum,verumetiam nubes, lunam, solem, & sidera sub pedibus habere putarem. Deinde per portam luce ista clariorem, introductus sum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat,quasi aurum,argentum'q; renitens,lux ineffabilis,amplitudo inenarrabilis,quam ita multitudo promiscui sexus obtexerat,vt longitudo,ac latitudo cateruæ prorsus peruideri non posset. Cùm'q; nobis via inter comprimentes ab his,qui præcedebant, Angelis pararetur,peruenimus ad locum,quem iam de longinquo contemplabamur, ei'q; superpendebat nubes omni luce lucidior,in qua non sol,non luna,non astrũ cerni poterat,sed super his omnibus qddã naturali luce splẽdidius effulgebat. Et vox procedebat de nube,quasi vox aquarum multarum. Ibi etiam me peccatorem humiliter salutabant viri in veste sacerdotali,ac seculari,eos'q; mihi qui præcedebant,enarrauerunt esse martyres, ac confessores, quos hîc summo excolimus famulatu.

Stans igitur in loco,in quo iussus sum,operuit me odor nimiæ suauitatis,ita vt ab hac suauitate refectus nullum adhuc cibum,potum'q; desiderem. Et audiui vocem dicentem: Reuertatur hic in seculum,quoniam necessarius est Ecclesijs nostris. Vox autem solùm audiebatur; nam qui loqueretur, penitus cerni non poterat. Et ego prostratus super pauimentum,cùm fletu dicebam: He heu, Domine,cur mihi hæc ostendisti,si ab his frustrandus eram? Ecce hodie eijcis me à facie tua,vt reuertar ad seculum fragile,& huc vltra redire non valeam. Ne quæso, Domine,auferas misericordiam tuam à me,sed deprecor vt permittas me hîc habitare,ne illuc decidens peream. Et ait vox,quæ loquebatur mihi: Vade in pace,ego enim sum custos tuus,donec reducam te in hunc locum. Tunc relictus à comitibus meis,descendens cum fletu per portam, qua ingressus fueram, huc sum regressus.

Hæc eo loquente,stupentibus cunctis qui aderant,cœpit iterum sanctus Dei cum lachrymis dicere: Væ mihi,quia tale mysterium ausus sum reuelare. Ecce enim odor suauitatis,quam de loco sancto hauseram,& in quo per hoc triduum sine vllo cibo,potu'q; sustentatus sum,recessit à me. Sed & lingua mea grauibus est operta vulneribus,& ita tumefacta,vt omne os meũ videatur implere. Et scio quia nõ fuit beneplacitũ Dño Deo meo,vt hæc arcana vulgarẽtur. Sed tu nosti,

Domine, quia in simplicitate cordis hæc feci, non in iactantia mentis. Sed quæso indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam. Et hæc dicēs siluit, & accepit cibum, ac potum.

Ego verò hæc scribens, vereor ne alicui legēti sint incredibilia, iuxta id, quod Salustius historiā scribens ait, vbi de virtute, atq; gloria bonorū tractat: Quæ sibi qsq; facilia factu putat, æquo animo accipit, supra ea veluti ficta pro falsis ducit. Nam testor Deum omnipotentem, quia ab ipsius ore omnia, quæ retuli, audita cognoui. Post multum verò tempus ipse vir beatus cellula sua extractus, ad Episcopatum electus, & inuitus est ordinatus. In quo, vt opinor, decimum annum cùm ageret, inualescente apud Albigensem vrbem inguinario morbo, & maxima iam parte de populo illo defuncta, cùm iam pauci de ciuibus remanerent, vir beatus, tanquā bonus pastor nunquā ab illo recedere voluit, sed semper hortabatur eos, qui relicti erant, orationi 3 incumbere, ac vigilijs instanter insistere, & bona semper tam in operibus, quàm in cogitatione versare, dicens: Hæc agite, vt si vos Deus de hoc mūdo migrare voluerit, non in iudicium, sed in requiem introire possitis.

3 O' sācta boni pastoris doctrina. Hortabatur populū ad orationes, & vigilias, necnō semp ad uersanda bona tā in operibus, quàm in cogitatione.

Cùm autem, vt credo, iam reuelante Domino, tempus suæ vocationis agnosceret, ipse sibi sarcophagum composuit, corpus abluit, vestem induit, & sic intentum semper cœlo beatum spiritum exhalauit. Fuit autem magnæ sanctitatis, minimæq; cupiditatis, aurum nunquam habere volens. Quod si fortè coactus accepisset, protinus pauperibus erogabat. Huius tempore cùm Mummolus patricius multos captiuos ab ea vrbe duxisset, prosecutus ille, omnes redemit. Tantamq; ei Dominus gratiam cùm populo illo tribuit, vt ipsi etiam, qui captiuos duxerant, & de pretio ei concederent, & iniquum minuerent. Sicq; patriæ suæ captiuos libertati pristinæ restaurauit. Multa alia de hoc viro bona audiui, sed dū ad historiæ cœptum reuerti cupio, plurima prætermitto.

DE RELIQVIIS SANCTI SERGII MARTYRIS.

CAP. XXXI.

ERAT tunc temporis Gundoualdus in vrbe Burdegalensi, à Bertrāno Episcopo valde dilectus. Inquirenti autem quæ ei auxilium præbere possent, narrauit quidam, quòd aliquis in partibus Orientis Rex, ablato sancti Sergij martyris pollicē, in dextero brachio corporis sui seruasset. Cùmq; ei necessitas ad debellandum inimicos obuenisset, in hoc confisus auxilio, vbi lacerti dexteri erexisset vlnam, protinus multitudo hostium, quasi martyris oppressa virtute, labebatur in fugam.

1 Nota miram virtutem reliquiarum sancti martyris Sergij.

Hæc audiens Gundoualdus, inquirere diligentiùs cœpit, quisnam esset in eo loco, qui reliquias sancti Sergij martyris meruisset accipere. Interea proditur ab Episcopo Bertranno Eufronius negociator per inimicitiam, quia inuitum aliquando eum totonderat inhians in facultates eius. Quod ille despiciens, ad aliam vrbem transiens, cæsarie crescente regreditur. Ait ergo Episcopus: Est hic quidam Syrus, Eufronius nomine, qui de domo sua Ecclesiam faciens, huius sancti reliquias collocauit. Et plurima ex his signa, virtute martyris opitulante, conspexit. Nam 2 cùm tempore quodam Burdegalensis ciuitas maximo

2 Vide & aliud miraculum.

flagraret incendio,hæc domus circundata flammis,nullatenus eſt aduſta. Iſta eo dicente,ſtatim Mummolus patricius curſu rapido cum Epiſcopo Bertranno ad domum Syri accedit,vallatoq; homine pignora ſibi ſancta præcepit oſtendi. Negat ille tamen,cogitanſq́;,ꝙ pro malitia aliqua ei hæ pararentur inſidiæ,ait: Noli tangere ſenem,nec ſancto inferre iniuriam,ſed acceptis à me centum aureis abſcede.

Illo verò inſiſtente,vt ſanctas videret reliquias, ducentos aureos obtulit, & nec ſic obtinuit eum recedere,niſi ipſa pignora viderentur. Tunc Mummolus eleuari ad parietem ſcalam iubet, erant enim in ſublimi pariete contra altarium reconditæ in capſula,diaconumq́; ſuum ſcandere præcepit. Qui per gradus ſcandens ſcalæ,apprehendens capſam,ita tremore concuſſus eſt, vt nec viuens putaretur ad terrã poſſe reuerti. Attamen acceptã, vt diximus, capſulam, quæ de pariete pendebat,detulit. Qua perſcrutata, Mummolus os de ſancti digito reperit,quod cultro ferire non metuit. Poſito enim deſuper cultro, eum de alto percutiebat. Cùmq́; poſt multos ictus vix frangi potuiſſet, diuiſum in tres portiones, diuerſas in partes dilabitur. Credo quòd non erat acceptum Martyri,vt hæc ille contingeret. Tunc flente vehementiùs Eufronio,proſternũtur omnes in orationem deprecantes vt Deus dignaretur oſtendere,quæ ab oculis fuerant humanis ablata. Poſt orationem autem repertæ ſunt particulæ,quarum vna Mummolus aſſumpta abſceſſit.

Proſternuntur in orationem oẽs, & ita orantes exaudiũtur.

EX LIBRO OCTAVO HISTORIARVM D. GREGORII TVRONENSIS.

DE THEODORO EPISCOPO, ET PLAGA SVPER RATHARIVM.

CAP. XII.

CVM Rex maxima intentione Theodorum Episcopũ iterum persequi conaretur, & Massilia iam in Childeberti Regis dominationem reuocata fuisset, Ratharius illuc quasi Dux à parte Regis Childeberti dirigitur. Sed postposita actione, quæ ei à Rege iniuncta fuerat, Episcopum vallat, fideiussores requirit, & ad præsentiã Regis Gunthranni direxit, vt scilicet ad synodum, quæ Matiscone futura erat, quasi ab Episcopis damnandus adesset. Cùmq; hoc fecisset, egrediente Episcopo à ciuitate, statim res Ecclesiæ diripit. Et alia quidem sibi vendicat, alia sub sigillorum munitione concludit. Verùm non defuit vltio diuina, quæ seruos suos ab ore canum rabidorũ defensare consueuit. Nã protinus famulos eius sæuissimus inuadit morbus, exhaustosq; febre perimit. Filius quoq; eius ab hoc incommodo defecit, quem in suburbano Massiliæ cùm grãdi gemitu sepeliuit. Fuitq; talis domui eius plaga, vt cùm ab vrbe illa est digressus, vix ad patriam suam regredi posse putaretur. Theodorus verò Epũs à Gunthranno Rege detentus est. Sed nihil ei Rex nocuit. Est enim vir egregiæ sanctitatis, & in oratione assiduus, de quo mihi Magnericus Treuirensis hæc retulit.

Ante hos annos cùm ad præsentiam Childeberti Regis ita sub ardua custodia duceretur, vt quandocunq; ad vrbem aliquam venisset, neq; Episcopum, neq; quenquam de ciuibus videre permitteretur, cùm esset Treuiris, nunciatum est Episcopo hunc iam in naui positum clam abduci; surrexitq; Sacerdos tristis, ac velociter prosecutus, reperit eum ad littus, causaturq; cum custodibus, cur tãta esset impietas, vt non liceret fratri fratrem aspicere. Quem tandem visum osculatus est, atq; indulgens aliquid vestimenti, discessit; veniensq; ad basilicam sancti Maximini, prosternitur 1 sepulchro, illud Apostoli Iacobi retinens, Orate pro inuicem, vt saluemini; fusaq; diu oratione cum lachrymis, vt fratrem dignaretur Dominus adiuuare, egressus est foras. Et ecce mulier, quam spiritus erroris agitabat, clamare Sacerdoti cœpit, ac dicere: O' sceleste, & inueterate dierum, qui pro inimico nostro Theodoro orationem fundis ad Dominum, ecce nos quotidie quærimus qualiter ab his Gallijs extrudatur, qui nos quotidianis

1 Sacerdos prosternitur ad sepulchrum sancti Maximini, & diu ibi orat cum lachrymis.

incendijs cöburit, & tu pro eo rogare non desinis? Satius certè tibi erat res Ecclesiæ tuæ diligenter inquirere, ne pauperibus aliquid deperiret, quàm pro hoc tam intentè deposcere. Et aiebat: Væ nobis, qui eum non possumus expugnare. Et quamuis dæmonijs credi non debeat, tamen qualis esset Sacerdos, de quo hæc dæmon condolens declamabat, apparuit. Sed ad cœpta redeamus.

DE CONVERSIONE VVLFILAICI.

CAP. XV.

PROFECTI in itinere ad Exosium castrum accessimus, Vulfilaicum Diaconum nacti, & ad monasterium eius deducti, benignissimè suscepti sumus. Est enim hoc monasterium millibus octo ab antedicto castro, in montis cacumine collocatum, in quo monte magnam basilicam ædificauit, quam beati Martini, & reliquorum sanctorum reliquijs 1 illustrauit. Commorantes autem petere ab eo cœpimus, vt nobis aliqua de conuersionis suæ bono narraret, vel qualiter ad clericatus officium aduenisset, quia erat genere Longobardus. Sed nolebat exponere, vanam tota intentione cupiens gloriam euitare. Quem ego terribilibus sacris coniurans, pollicitus primò vt nulli quæ referebat expanderem, rogare cœpi, vt nihil mihi de his quæ interrogabam occuleret. Cùmq; diutissimè reluctatus fuisset, victus tandem tam precibus, quàm obsecrationibus meis, hæc effatus est.

1 Ecce quomodo sanctorũ reliquiæ basilicas illustrant.

Dum essem, inquit, puer, & paruulus, audito beati Martini nomine, nesciens adhuc an martyr, an confessor esset, vel quid boni in mundo gessisset, vel quæ regio beatos artus tumulo meruisset accipere, iam in eius honorem vigilias celebrabam, ac si aliquid numismatis inter manus aduenisset, eleemosynam faciebã. Iamq; in maiori ætate proficiens, literas discere studui. Ex quibus prius scribere potui, quàm ordinem scriptarum literarum scirem. Deinde Aridio Abbati coniunctus, ab eoq; edoctus, beati Martini basilicam adij. Reuertensq; ille mecum, parumper pulueris beati sepulchri pro benedictione sustulit Quem in capsula positum ad collum meum appendit. Deuectis autem nobis ad monasteriũ eius Lemouicino in termino, acceptam capsulam in oratorio suo locauit. Factũ est autem, vt non solùm totam capsam repleret puluis, verumetiam foris inter iũcturas, vbi aditum reperire potuit, scateret. Ex hoc mihi miraculo animus magis accensus est, totam 2 spem meam in eius virtute defigere. Deinde territorium Treuiricæ vrbis expetij, & in quo nũc estis monte habitaculũ, q᷑ cernitis, proprio labore construxi. Reperi autem hîc Dianæ simulachrum, quod populus hic incredulus quasi Deum adorabat. Columnam etiam statui, in qua cum grãdi cruciatu sine vllo motu pedum perstabam. Itaq; cùm hyemis tempus aduenisset, ita rigore 3 glaciali vrebar, vt vngulas pedum meorum sæpiùs vis frigoris excuteret, & in barbis meis aqua gelu connexa, candelarum more dependeret. Magnam enim hyemem regio illa persæpe noscitur sustinere.

2 Hæc locutio est per excessum. Nã omnis spes nostra in Deo primũ & sẽper defixa esse debet, deinde in virtute sãctorum.

3 Vide quãtis cruciatibus semetipsos sãcti affligere cõsueuerunt, vt carnis cõcupiscẽtiam edomarent.

Sed cùm nos solicitè interrogaremus, quis ei cibus, aut potus esset, & qualiter simulachra mõtis illius subuertisset, ait: Potus, cibusq; meus erat parũper panis, 4 & oleris, ac modicũ aquæ. Porrò vbi ad me multitudo vicinarũ ciuitatũ cõfluere cœpit, prædicabam iugiter nihil esse Dianã, nihil simulachra, nihilq;, quã videbatur exercere, culturã, indigna etiã esse ipsa, q̃ inter pocula, luxuriasq; profluas cantica pferebant; sed potius Deo omnipotenti, qui cœlũ fecit ac terrã, dignũ esse sacrificiũ laudis impẽdere. Orabã ẽt sæpiùs, vt simulachris Dñs dirutis

4 Ecce quanta viri abstinentia. Cibus fuit panis, & olus, aqua verò potus.

dignaretur populum ab hoc errore discutere. Flexit Domini misericordia mẽtem rusticam, vt inclinaret aurem suam in verba oris mei, vt scilicet relictis idolis Dominum sequeretur. Tunc conuocatis quibusdam ex eis, simulachrũ hoc immensum, quod elidere propria virtute non poteram, cum eorũ adiutorio postea merui eruere. Iam enim reliqua sigillorum, quæ faciliora fuerant, ipse confregeram. Conuenientibus igitur multis ad hanc Dianæ statuam, missis funibus trahere cœperunt, sed nihil labor eorum proficere poterat. Tunc ego ad basilicam propero, prostratusq́; 5 solo diuinã misericordiam cum lachrymis flagitabam, vt quia id humana industria euertere non valebat, virtus illud diuina destrueret. Egressus verò post orationem, ad operarios veni, apprehensoq́; fune, vt primo nixu trahere cœpimus, protinus simulachrũ ruit in terrã; qđ confractum cum malleis ferreis in puluerem redegi. Ipsa quoq; hora cùm ad cibum capiendum venissem, ita omne corpus meum à vertice vsq; ad plantam pedis pustulis malis repletum est, vt locus, quem vnus digitus tegeret, vacuus inueniri non posset. Ingressus autem basilicam solus, denudaui me coram sancto altario. Habebam enim ampullam oleo plenam, quam de sancti Martini basilica detuleram. Ex qua proprijs manibus omnes artus perunxi, moxq́; sopori locatus sum. Expergefactus verò circa medium noctis, cùm ad cursum reddendum surgerem, ita corpus totum incolume reperi, ac si nullum super me vlcus apparuisset. Quæ vulnera non aliter, nisi per inuidiam inimici emissa cognoui. Et quia semper ipse inuidet, Deum quærentibus nocere conatur. Aduenientibus autem Episcopis, qui me magis ad hoc cohortari debuerant, vt cœptum opus sagaciter explicare deberem, dixerunt mihi: Non est æqua hæc via, quam sequeris, nec tu ignobilis Symeoni Antiocheno, qui in columna vitam duxit, poteris comparari. Sed nec cruciatum hunc te sustinere patitur loci positio. Descende potiùs, & cùm fratribus, quos congregasti tecum, inhabita. Ad quorum verba, quia Sacerdotibus non obedire ascribitur crimini, descendebam, fateor, & ambulabam cum eisdem, ac cibum pariter capiebam. Quadam verò die prouocãs me Episcopus longiùs ad villã, emisit operarios cum scalpris, & malleis, ac securibus, & eliserunt columnam, in qua stare solitus eram. Postridie autem veniẽs inueni omnia dissipata, fleuiq́; vehemẽter; sed erigere nequiui, quæ destruxerant, ne dicerer contrarius iussionibus Sacerdotum. Et ex eo tempore cum fratribus, sicut nunc habito, habitare contentus sum.

5 Prostratus solo orat diuinam misericordiam cũ lachrymis.

DE VIRTVTIBVS, AC MIRACVLIS QVIBVSDAM SANCTI MARTINI.

CAP. XVI.

QVEM cũ de virtutibus beati Martini, quas in eo loco operatus est, aliquam vt declararet exposcerem, hæc retulit. Franci cuiusdam nobilissimi in gente sua viri filius mutus, surdusq; erat; qui cùm adductus fuisset à parentibus ad hanc basilicam, iussi eum cum Diacono meo, & alijs ministris intra ipsum templum sanctum in lectulo requiescere. Et per diẽ quidem orationi vacabat, nocte autem in ipso, vt diximus, strato dormiebat. Apparuit autem mihi, miserante Deo, in visione beatus Martinus dicens: Eijce agnum de basilica, quia iam sanus factus est. Manè autem facto, ad me cogitantem quod esset hoc somnium, venit puer, & emittens vocem, gratias agere Deo cœpit, conuersusq; ad me ait: Gratias ago Deo omnipotenti, qui mihi & eloquium reddidit, & auditum. Ex hoc sanus redditus, domum redijt.

Alius verò, qui plerunq; in furtis, diuersisq; sceleribus commixtus, peierare cõsueuerat, cum aliquando à quibusdam pro furto argueretur, ait: Ibo ad basilicam beati Martini, & sacramentis me purgãs, innocens reddar. Quo ingrediente, elapsa secure de manu eius, ad ostium ruit graui cordis dolore perculsus. Confessusq; est miser verbis proprijs, quæ venerat excusare periurijs. Alius simili modo cùm de incendijs domus vicini sui argueretur, ait: Vadam ad templum sancti Martini, & fide data, insons redibo ab hoc crimine. Manifestum autem erat hunc domum illam incendio concremasse. Cùm igitur ad Ecclesiam venisset, ille qui sacramenta dabat, conuersus ad eum, dixit ei: Quantum vicinorum dictat assertio, non eris innocens ab hoc scelere. Sed tamen Deus vbiq; est, & virtus eius ipsa est forinsecus, quæ habetur intrinsecus. Tamen si ita te vana fiducia cœpit, quòd Deus, vel sancti eius periuria nõ vlciscantur, ecce templum sanctum è contra, iura verum; secus enim calcare limen sacrum non permitteris. At ille, eleuatis manibus, ait: Per omnipotentem Deum, & virtutem beati Martini Antistitis eius iuro, quòd hoc incendium non admisi. Datis itaq; sacramentis dum recederet, visum est ei quasi ab igne circundari. Et statim ruens in terram, clamare cœpit, se à beato Antistite vehementer exuri. Aiebat autem miser: Testor Deum, quia ego vidi ignem de cœlo cadere, qui me circundans validis vaporibus conflat. Et dum hæc diceret, spiritum exhalauit. Multis hæc vltio documento fuit, ne in loco 1 hoc auderent vlteriùs peierare.

1 Vide in sanctis locis nõ esse peierandum, nã diuina vltio statim insequitur delinquẽtes.

Plurima quidem de his virtutibus hic Diaconus retulit, quæ sequi longum putaui.

DE INCENDIO VRBIS PARISIACAE.

CAP. XXXIII.

EXTITIT autem in his diebus apud vrbem Parisiacam mulier, quæ diceret incolis: Fugite ab vrbe, & scitote eam incendio cōcremandam. Quæ cùm à multis irrideretur, quòd hæc aut sortium præsagio diceret, aut vana aliqua somniasset, aut certè dæmonij meridiani hæc instinctu proferret, respondit illa: Nequaquam est ita vt dicitis. Nam in veritate loquor, quia vidi per somnium à basilica sancti Vincentij venientem virum illuminatum, tenentem manu cereum, & domus negociantium ex ordine succendētem. Deniq; post tertiam noctem quòd hæc mulier est effata, inchoante crepusculo, quidam è ciuibus accenso lumine in promptuarium est ingressus. Assumptis'q; ab eo quæ necessaria erant, abscessit, lumine secus cupellam olei derelicto. Erat autem domus hæc prima secus portam, quæ ad meridiem pādit egressum. Ex quo lumine apprehensa domus, incendio concrematur, de qua & aliæ apprehendi cœperunt. Tunc irruente igne super vinctos carceris, apparuit 1 eis beatus Germanus, & comminuens trabem, atq; cathenas, quibus vincti tenebantur, reserato carceris ostio, vinctos abire permisit incolumes. Illi verò egressi, se ad basilicam sancti Vincentij, in qua sepulchrum habetur sancti Antistitis, contulerunt.

1 Tu qui dicis sanctos esse emortuos, vide num hoc opus sit hominis mortui an potius cū Dño in magna virtute viuentis, & regnantis.

Igitur cùm per totam ciuitatem huc atq; illuc flante vento flamma ferretur, totis'q; viribus regnaret incendium, appropinquare ad aliam portam cœpit, in qua beati Martini oratorium habebatur, quod ob hoc aliquando factum fuerat quòd ibi lepram maculosi hominis osculo depulisset. Vir autem, qui ipsum intextis virgultis in sublime construxerat, confidens in Domino, nec de beati Martini virtute diffisus, se res'q; suas intra eius parietes ambiuit, dicens: Credo certè, & fides mea est, ꝙ sāctus repellat ab hoc loco incēdiū qui sæpiùs incēdijs imperauit, & in hoc loco leprosi hominis cutem osculo medente purgauit. Appropinquante autem illuc incendio, ferebantur validi globi flāmarum, qui percutientes parietem oratorij protinus tepescebant. Clamabat autem populus viro, & mulieri: Fugite, miseri, vt euadere possitis. Ecce iam ignium pondus super vos irruit, ecce fauillæ incendij cum carbonibus, tanquam validus imber ad vos vsq; distenditur. Egredimini ab oratotio, ne cum eodē incendio concrememini. At illi orationem fundentes, nequaquam ab his vocibus mouebantur. Sed nec mulier se vnquam à fenestra, per quam interdum flammæ ingrediebantur, amouit, quæ erat spe firmissima de virtute beati Antistitis præmunita. Tanta'q; fuit virtus beati Pontificis, vt non solùm hoc oratorium cum alumni proprij domo saluaret, verumetiam nec alijs domibus, quæ in circuitu erant, nocere flammis dominantibus permiserit. Ibi autem cecidit incendium, quod ab vna parte pontis cœperat desæuire. Ab alia verò parte tam validè cuncta conflagrauit, vt amnis finem imponeret.

DE TENTATIONE RECLVSORVM.

CAP. XXXIIII.

ET quia princeps tenebrarum mille habet artes nocendi, quod de reclusis Deo deuotis nuper gestum fuerit pandam. Vennocus brito Presbyterij honore præditus, cuius in alio libro meminimus, tanta se abstinentia dedicauit, vt indumēto de pellibus solùm vteretur, & cibū de herbis agrestibus incoctis sumeret, vini verò tantùm vas ad os poneret, ita vt magis putaretur libare osculo, quàm haurire. Sed cùm eidem deuotorum largitas frequenter exhiberet vasa hoc plena liquore, didicit (quod peius est) extra modum haurire, & intantum dissolui potione, vt plerunq; ebrius esset. Vnde factum est, vt inualescente temulentia, tempore procedente à dæmonio correptus, per energiā vexaretur, intantum vt accepto cultro, vel quocunq; genere teli, siue lapidem, vel fustem potuisset arripere, post homines insano furore discurreret. Necessitas igitur exegit, vt cathenis vinctus custodiretur in cellula. In hac verò damnatione per duorum annorum spatia debacchans, spiritum exhalauit.

Alius quoq; Anatholius Burdegalensis, puer, vt ferunt, annorum xij, cùm esset famulus cuiusdam negociatoris, petijt sibi ad reclusionem licentiam tribui. Sed resistens diu dominus, putans eum implere non posse in hac ætate, quod nitebatur appetere, tandem victus precibus famuli, facultatem tribuit, vt id, quod flagitabat, impleret. Erat autem ibi crypta ab antiquis transuoluto, elegantiq; opere exposita, in cuius angulo erat cellula parua de quadratis lapidibus clausa, in quam vix vnus stans homo recipi posset. In hanc cellulam puer ingreditur, in qua per octo, aut eo ampliùs annos commoratus, tenui cibo, potuq; contētus, vigilijs, orationibusq; vacabat. Post hæc pauorem validum perpessus, clamare cœpit, intrinsecus se torqueri. Vnde factum est, vt adiuuante eū (credo) diabolicæ partis militia, amotis quadris, quibus conclusus tenebatur, elideret parietem, in terram collidens palmas, & clamans, se à sanctis Dei peruri. Cùmq; diutissimè in hac insania teneretur, & sancti Martini crebriùs confiteretur nomen, ac diceret, se potiùs ab eo, quàm à sanctis alijs cruciari, Turonos adducitur. Sed malignus spiritus, credo ob virtutem, atq; magnitudinem sancti compressus, nequaquam hominem vexauit. Itaq; in loco ipso vnius anni curriculo transacto, cùm nihil mali pateretur, reuersus est. Sed rursus ea, quibus caruerat, incurrit.

EX LIBRO NONO HISTORIARVM DIVI GREGORII TVRONENSIS.

DE CONVERSIONE RICHAREDI REGIS.

CAP. XV.

IGITVR eo tempore in Hispania Richaredus Rex compunctus miseratione diuina,conuocatis Episcopis religionis suæ ait:Cur inter vos,& Sacerdotes illos,qui se Catholicos dicunt,iugiter scandalum propagatur,& cùm illi per fidem suam signa multa ostendant,vos nihil tale agere potestis? Qua de re conuenite,quæso,simul,& discussis vtriusq; partis credulitatibus,quæ vera sunt cognoscamus, & tunc aut accepta illi à vobis ratione,ea credant quæ dicitis,aut certè vos ab illis veritatem agnoscentes,quæ prædicauerint,credite. Quod cùm factum fuisset,congregatis vtriusq; partis Episcopis, proposuerunt hæretici illa, quæ sæpiùs ab ipsis dicta iam scripsimus. Similiter responderunt Episcopi nostræ religionis ea,cũ quibus hæreticorum partem plerunq; victam libris superioribus demonstrauimus. Cùm ergo Rex diceret,quòd nullum signum sanitatis super infirmos ab hæreticorum ostenderetur Episcopis, ac in memoria replicaret,qualiter tempore genitoris sui Episcopus,qui se iactabat per fidem non rectã cæcis restituere lumẽ,tacto homine,& cæcitati perpetuæ damnato,discessisset cõfusus (quod in libro miraculorum pleniùs declarauimus) vocauit ad se seorsum Sacerdotes Dei,quibus perscrutatis,cognouit vnum Deum sub distinctione coli personarum trium,idest Patris & Filij & Spiritus sancti, nec minorem Filium Patre Spiritu'q; sancto,neq; Spiritum sanctum minorem Patre vel Filio, sed in vna æqualitate,atq; omnipotentia hanc Trinitatem verum Deum fateri. Tunc intelligens veritatem Richaredus,postposita altercatione,se catholicæ legi subdidit, & accepto signaculo 1 beatæ Crucis cùm chrismatis vnctione, credidit Iesum Christum Filium Dei æqualem Patri cùm Spiritu sancto regnantem in secula seculorum. Amen.

1 Cũ Rex prius Arrianus esset,suscepisse innuit sacrũ baptisma Christiano ritu, in quo mos semper fuit verticem sancto Chrismate inungi.

Deinde nuncios mittit ad prouinciam Narbonensem,vt illis narrantibus ea, quæ ille gesserat, simili credulitate populus ille conuerteretur. Erat autem tunc temporis Arrianæ sectæ Episcopus Athalogus,qui ita per positiones vanas, ac interpretationes falsas scripturarũ,Ecclesias Dei conturbabat,vt putaretur quòd ipse esset Arrius,quem proiecisse in secessum exta historiographus narrauit Eusebius. Sed cùm hæc populus vrbis suæ credere nollet, & ad consentiendum ei paucorum faueret adulatio,commotus felle,ac in cellulam suam ingressus, inclinato super lectulum capite,nequam spiritum exhalauit. Sicq; hæreticorum populus in ipsa consistens prouincia,inseparabilem Trinitatem confessus ab errore discessit.

EX

EX LIBRO DECIMO HISTORIARVM D. GREGORII TVRONENSIS.

DE INVNDATIONE TYBERIS, ET DE BEATO GREGORIO PAPA.

CAP. I.

ANNO igitur quintodecimo Childeberti, Diaconus noster ab vrbe Roma cũ sanctorũ pignoribus veniens retulit, quod anno superiore, mense nono, tanta inundatione Tyberis fluuius vrbem Romam obtexerit, vt ædes antiquæ diruerentur. Horrea etiam Ecclesiæ subuersa sunt, in quibus nonnulla millia modiorum tritici periere. Multitudo quoq; serpentium cum magno dracone in modũ trabis validæ, per huius fluuij alueum in mare descendit. Sed suffocatæ bestiæ inter salsos maris & turbidos fluctus, littori eiectæ sunt. Subsecuta'q; est è vestigio clades, quam inguinariam vocant. Nam medio mense xi adueniens, primum omnium, iuxta illud, quod in Ezechiele Propheta legitur: A sanctuario meo incipite: Pelagium Papam perculit. Quo defuncto, magna strages populi hoc morbo facta est. Sed quia 1 Ecclesia Dei absq; rectore esse non poterat, Gregorium Diaconum plebs omnis elegit.

1 Vide Papam rectorem esse Ecclesiæ Dei.

Hic enim de Senatoribus primus, ab adolescentia deuotus Deo, in possessionibus proprijs sex in Sicilia monasteria congregauit, Septimum intra vrbis Romæ muros instituit, tantam illis delegans terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum præbendum sufficeret. Reliqua vendidit cum omni præsidio domus, ac pauperibus erogauit. Et qui ante serico contextu, ac gemmis micantibus solitus erat per vrbẽ procedere trabeatus, nunc tenui cõtectus vestitu, ad altaris Dominici ministerium consecratur, septimus'q; Leuita ad adiutorium Papæ asciscitur. Tanta insuper ei abstinentia 2 in cibis, vigilantia in orationibus, strenuitas in ieiunijs erat, vt infirmato stomacho vix consistere posset. Literis grammaticis, dialecticisq;, ac rhetoricis ita est institutus, vt nulli in vrbe ipsa putaretur esse secundus.

2 Ecce abstinẽtia, oratiões, &ieiunia magni Pontificis Gregorij.

Hunc apicem attentiùs fugere tentans, ne quod prius abiecerat, rursum accipiendo, de adepto honore iactantia quædam subreperet, epistolam ad Imperatorem Mauritium dirigit, cuius filium ex lauachro sancto susceperat, contestãs eum, & multa prece deposcens, ne vnquam consensum præberet populis, vt se huius honoris g oria sublimarent. Sed Præfectus vrbis Romæ germanus eius, anticipauit nuncium, & comprehenso eo, ac disruptis Epistolis, consensum, quẽ populus præbuerat, Imperatori direxit. At ille gratias Deo agens pro amicitia ipsius Diaconi, quòd tanti honoris locum reperisset, facta præceptione ipsum iussit institui. Cùm'q; in hoc esset vt benediceretur, & lues populum deuastaret, verbum ad plebem pro agenda pœnitentia in hunc modum exorsus est.

ORATIO BEATI GREGORII PAPAE AD PLEBEM.

CAP. II.

OPortet, fratres dilectissimi, vt flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus, saltem præsentia, & experta timeamus. Conuersionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa, quam patimur, pœna dissoluat. Vt enim Propheta teste prædictũ est, Peruenit gladius vsq; ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde vastantur, nec languor mortem præuenit, sed languoris moras, vt cernitis, mors præcurrit. Percussus quisq; ante rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis peruenit, cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quiq; non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt; domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnusquisq; ergo nostrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando commisimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Et præueniamus faciẽ eius in confessione, & sicut Propheta admonet, leuemus corda nostra cũ manibus ad Deũ. Ad Deũ quippe corda cũ manibus leuare est, orationis nostræ studiũ cum merito bonæ operationis erigere. Dat profectò, dat tremori nostro fiduciam qui per Prophetam clamat: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet; veternosas nanq; Niniuitarum culpas triduana pœnitentia abstersit, & conuersus latro vitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & p̃sumamus nos iã percepisse quod petimus. Citius ad precẽ iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Imminẽte ergo tantæ animaduersionis gladio, nos importunis fletibus insistamus. Ea nãq;, q̃ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudicio veritatis placet, quia pius, & misericors Deus vult à se precibus veniã exigi, qui quãtum meremur nõ vult irasci. Hic etenim per Psalmistã dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, eripiã te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocãtibus misereri desiderat, qui admonet, vt inuocetur. Proinde, fratres charissimi, cõtrito corde, & correctis operibus, ab ipso feriæ quartæ primo diluculo, septiformem letaniam 3 iuxta distributionem inferiùs designatam, deuota ad lachrymas mente veniamus, vt districtus iudex cùm culpas nostras nos punire considerauerit, ipse à sententia propositæ damnationis parcat. Clerus igitur egrediatur ab Ecclesia sanctorum martyrum Cosmæ, & Damiani cum Presbyteris regionis sextæ. Omnes verò Abbates cum monachis suis, ab Ecclesia sanctorum Martyrum Geruasij & Prothasij cum Presbyteris regionis quartæ. Omnes Abbatissæ cum congregationibus suis, egrediantur ab Ecclesia sanctorum Martyrum Marcellini & Petri cum Presbyteris regionis primæ. Omnes infantes ab Ecclesia sanctorum martyrum Ioannis & Pauli cum Presbyteris regionis secundæ. Omnes verò laici ab Ecclesia Protomartyris Stephani cum Presbyteris regionis septimæ. Omnes mulieres viduæ ab Ecclesia sanctæ Euphemiæ cũ Presbyteris regionis quintæ. Omnes autem mulieres coniugatæ egrediantur ab Ecclesia sancti martyris Clementis cum Præsbyteris regionis tertiæ. Vt de singulis Ecclesijs exeuntes cum precibus, & lachrymis, ad beatæ Mariæ semper

3 Vide antiquissimum vsum litaniarum.

virginis genitricis Domini nostri Iesu Christi basilicam congregemur, vt ibi diutius cum fletu, ac gemitu Dominum supplicantes, peccatorum nostrorum veniam promereri valeamus.

Hæc cùm dixisset, congregatis clericorum cateruis psallere iussit per triduũ, ac deprecari Domini misericordiam. Hora igitur tertia veniebant omnes chori psallentium ad Ecclesiam, clamantes per plateas vrbis Kyrieeleison. Asserebat autem Diaconus noster, qui aderat, in vnius horæ spatio, dum voces plebs ad Dominum supplicationis emisit, octoginta homines ad terrã corruisse, & spiritum exhalasse. Sed non destitit Sacerdos tantus prædicare populo, ne ab oratione cessarent. Ab hoc etiam Diaconus noster reliquias sanctorum, vt diximus, sumpsit, dum adhuc in Diaconatu degeret. Qui cùm post electionẽ latibula fugæ prepararet, capitur, trahitur, & ad beati Apostoli Petri basilicam deducitur, ibiq; ad Pontificalis gratiæ officium consecratus, Papa Vrbi datus est. Sed noluit Diaconus noster nisi post Episcopatum eius confirmatum redire, & nisi priùs qualiter ordinatus esset, præsenti contemplatione suspiceret.

CONTRA SADVCAEORVM SECTATORES RESVRRECTIONEM NEGANTES. CAP. XIII.

HIS autem diebus extitit quidam de Presbyteris nostris Saducææ malignitatis infectus veneno, dicens non esse futuram resurrectionem. Cùmq; nos eam sacris literis prædicatam, & Apostolicæ traditionis auctoritate monstratam affirmaremus, respondit: Manifestum est hoc celebre ferri, sed certi non sumus, vtrum sint mortui resurrecturi, an non, præsertim cùm Dominus iratus primo homini, quem manu sacra plasmauerat, dixerit: In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Quid ad hæc respondebitis, qui resurrectionem futuram prædicatis, cùm in puluerem redactum hominem resurgere vlteriùs diuinitas non permittat?

Cui ego: Quid de hac causa vel ipsius Domini & Redemptoris nostri, vel patrum prædecessorum verba loquantur, nullum catholicorum nescire reor. Nam in Genesi cùm patres obirent, aiebat dominus: Tu autem congregaberis ad populum tuum, sepultus in senectute bona. Et ad Cain dicitur: Quia vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Vnde liquidò apparet viuere animas post egressum corporis, atq; resurrectionem futuram intentis virtutibus præstolari. Sed & de Iob scriptum est, quia resurrecturus est in resurrectione mortuorum. Et Propheta Dauid licet ex persona Domini, tamen resurrectionem præuidens, ait: Nũquid qui dormit, nõ adijciet, vt resurgat? Hoc est, Qui mortis somno opprimitur, non est venturus ad resurrectionem? Et Esaias quòd de sepulchris resurrecturi sunt mortui, docet. Sed & Ezechiel Propheta cùm ossa arida obtecta cute, ac neruis solidata, venis refecta, flante spiritu animata, & reformatum hominem enarraret, manifestissimè resurrectionem futuram edocuit. Sed & illud manifestum fuit resurrectionis indiciũ, quòd Elisæi ossa tãgens extinctũ cadauer, virtutis effectu reuixit. Quod ipsius Dñi, qui est primogenitus mortuorum, resurrectio manifestauit, qui morti mortem intulit, & de sepulchro vitam mortuis reformauit.

Ad hæc Presbyter: Quòd Dominus in assumpto homine mortuus fuerit, ac

resurrexerit, non ambigo. Illud tamen, quòd reliqui surgant mortui, non admitto. Cui ego: Et quæ fuit necessitas Filio Dei de cœlo descendere, carnem assumere, mortem adire, inferna penetrare, nisi vt hominem, quem plasmauerat, non permitteret in morte perpetua derelinqui? Sed & iustorum animæ, quæ vsq; ad passionem eius infernali ergastulo tenebantur inclusæ, eo veniente laxatæ sunt. Nam descendens ad inferos, dum tenebras noua luce perfudit, animas eorum secũ, ne illo exilio ampliùs cruciarentur, eduxit, iuxta illud: Et in sepulchro eius resurgent mortui. Tum Presbyter ait: Nunquid possunt ossa in fauillam redacta iterum animari, & hominem viuentem proferre? Et ego: Nos credimus quia quantumlibet in puluerem redigatur homo, & aquis, vel terra venti vehementis impetu dispergatur, nõ sit difficile Deo ipsum ad vitam resuscitare. Presbyter respondit: Hìc maximè vos errare puto, cùm asserere verbis leuibus tentatis acerrimam seductionem, vt dicatis à bestijs raptum, aquis immersum, pisciũ faucibus deuoratum, in stercus redactum, & per secretum digestionis eiectum, aut aquis labentibus deiectum, aut terra computrescente abolitum, ad resurrectionem venturum.

Tunc ego: Obliuioni apud te traditum est, vt opinor, quid Ioannes Euangelista, qui super pectus Domini recubuit, ac diuini mysterij arcana rimauit, in Apocalypsi dicat. Tunc, inquit, reddidit mare mortuos suos. Vnde manifestũ est, quia quicquid humani corporis piscis absorbuit, ales rapuit, bestia deglutiuit, à Domino coniunctum, in resurrectione reparandum erit, quia non erit difficile ei perdita reparare, qui ex nihilo non nata creauit; sed ita hæc in integritate solida, sicut prius fuerant, reparabit, vt corpus, quod fuit in mundo, aut pœnam iuxta meritum ferat, aut gloriam. Sic enim Dominus in Euangelio ait: Quia Filius hominis veniet in gloria Patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundùm opera sua. Sed & Martha cùm de resurrectione fratris Lazari dubitaret, ait: Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die. Cui Dominus ait: Ego sum resurrectio, & vita.

Ad hæc Presbyter; Quomodo, ait, in psalmo dicitur: Quia non resurgũt impij in iudicio? Et ego respondi: Non resurgunt, vt iudicent, sed resurgunt vt iudicentur. Nec enim sedere cum impijs iudex potest causas suorum inquisiturus actuum. Et ille, Dominus, inquit, in Euangelio dixit: Qui non crediderit, iã iudicatus est, vtiq; quia peribit resurrectioni. Et ego respondi: Iudicatus est quidem, vt ad supplicium æternum perueniat, quia non crediderit vnigenitum Filium Dei, tamen resurrecturus est in corpore, vt ipsum supplicium, in quo peccauit, corpore patiatur. Nec enim potest iudicium fieri, nisi prius resurgant mortui, quia sicut illos, qui defuncti sunt sancti, 1 cœlum, vt credimus, retinet, de quorum sepulchris sæpiùs virtus illa procedit, vt de his cæci illuminentur, claudi gressum recipiant, leprosi mundentur, & alia sanitatum beneficia infirmis petentibus tribuantur, ita credimus & peccatores in illo infernali carcere vsq; ad iudicium retineri.

1 Sicut sanctorũ animæ vsq; ad diẽ resurrectionis seruantur in cœlo, sic & peccatorum retinentur in inferno.

Et Presbyter ait: In psalmo legimus, Spiritus pertransijt ab homine, & non erit, & non cognoscet ampliùs locum suum. Ego autem dixi: Hoc est, quod ipse Dominus per parabolam ad diuitem, qui flammis tartareis cruciabatur, dicebat: Recepisti tu bona in vita tua, similiter & Lazarus mala. Non autẽ cognouit diues ille purpuras suas, & byssum, nec delicias conuiuij, quas ei vel aẽr, vel terra, vel mare protulerat, sicut nec Lazarus vulnera putredinis, quæ iacẽs ante ianuam semper ferebat, cùm hic in sinu Abrahæ requiesceret, ille autẽ cruciaretᷣ in flãmis. Presbyter dixit: In alio psalmo legimus: Quia exijt spiritus eorũ, & reuertetur in terrã suã, in illa die peribũt oẽs cogitationes eorũ. Ad hæc ego: Benè ais, qã cũ egressus fuerit ab hoĩe spiritus, et iacuerit corpus mortuũ, non

non cogitat de his,quæ in mundo reliquit,ac si verbi causa dicas: Non cogitat ædificare,plantare,agrum excolere, non cogitat congregare aurum, argentum vel reliquas diuitias mundi. Perijt enim hæc cogitatio à corpore mortuo,quia non est spiritus in eo.

Sed quid tu de resurrectione dubitas,quam Paulus Apostolus,in quo, vt ipse ait,Christus loquebatur,euidenter exprimit dicens: Consepulti enim sumus Christo per baptismum in mortem,vt sicut ille mortuus est,& resurrexit, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et iterum: Omnes quidem resurgemus,sed non omnes immutabimur. Canet enim tuba,& mortui resurgent incorrupti,& nos immutabimur. Et iterum: Stella autem differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Item illic: Seminatur in corruptione,surgit in incorruptione, & reliqua. Item illic: Omnes nos repræsentari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis sui prout gessit,siue bonum, siue malum. Ad Thessalonicenses autem euidentissimè resurrectionem designat,dicens: Nolo vos ignorare de dormientibus,vt non contristemini,sicut & cæteri, qui spem non habent. Si enim credimus,quod Iesus mortuus est,& resurrexit,ita & Deus eos,qui dormierunt per Iesum,adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini,quia nos qui viuimus,qui residui sumus,in aduentu Domini nō præueniemus eos,qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu,& in voce Archangeli,& in tuba Dei descendet,& mortui,qui in Christo sunt,resurgēt primi. Deinde nos qui viuimus,qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra,& sic cum Domino erimus. Itaq; consolamini inuicem in verbis istis. Plurima enim sunt de his testimonia, quæ hanc causam affirmant.

Sed ignoro quid tu ambigas de resurrectione,quam sancti expectant pro merito,quam peccatores metuunt pro reatu. Hanc enim resurrectionem & illa,quæ cernimus,elementa demonstrant,idest dum arbores in æstate folijs tectæ, hyeme veniente nudantur,succedente autem verno tempore,quasi resurgentes in illud quod prius fuerant,foliorum tegmine vestiuntur. Hæc ostendunt & illa,quæ iaciuntur semina terris,quæ commendata sulcis si fuerint mortua,cum multiplici fructu resurgunt. Sicut ait Paulus Apostolus: Stulte tu,quod seminas,non viuificatur,nisi priùs moriatur. Quæ omnia ad fidem resurrectionis mundo manifestata sunt. Si enim resurrectio futura non est,quid proderit iustis bene agere,quid nocebit peccatoribus malè? Decidant ergo cuncti in voluptatibus suis, & faciat vnusquisq; quæ placuerit,si iudicium futurum non erit. Vel illud,improbe,non formidas,quod ipse Dominus beatis Apostolis ait? Cùm venerit, inquit,Filius hominis in sede maiestatis suæ,congregabuntur ante eum omnes gentes,& separabit eos ab inuicem,sicut pastor segregat agnos ab hœdis. Et statuet oues quidem ad dexteram,hœdos autem ad sinistram. Et illis dicet: Venite, benedicti,percipite regnum: his autem: Discedite à me,operarij iniquitatis. Atq; vt ipsa scriptura docet,ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Putas'ne erit resurrectio mortuorum,aut iudicium operum,quam ostendit Dominus? Respondeat ergo nobis Paulus Apostolus,sicut & alijs incredulis,dicens: Si Christus non resurrexit,inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. Ad hæc contristatus Presbyter, à conspectu nostro discedens, pollicitus est credere in resurrectionem iuxta seriem scripturarum sanctarū,quas supra memorauimus.

DE MIRACVLOSA EVERSIONE MEDIETATIS ANTIOCHIAE.

CAP. XXIII.

ANNO xvi Childeberti, Gunthranni autem xxx regum, quidam Episcopus de transmarinis partibus ad Turonicam vrbem aduenit, nomine Simon. Hic nobis euersionem Antiochiæ vrbis enunciauit, asserens se de Armenia in Persidē captiuatum fuisse. Rex enim Persarum irrupto Armeniorum termino, prædas egit, Ecclesiasq́; igni succendit, & hunc Sacerdotem cum populo suo captiuum abduxit. Tunc etiam & basilicam sanctorum xl martyrum, qui in illa regione passi sunt, oppleta ligni congerie, pice, tergoribusq́; suillinis immixtis, ac suppositis ardentibus titionibus, succendere nisi sunt, sed nequaquam ignis apparatum incendij comprehendit; sicq́; videntes magnalia Dei, recesserunt ab ea. Audita autem Episcopus quidam istius memorati Sacerdotis abductione, direxit pretium per homines suos ad Regem Persarum. Quo ille suscepto, relaxauit à seruitutis vinculo Episcopum istum. Ex ijs ergo discedens regionibus, Gallias est aggressus, vt aliquid consolationis à deuotis acciperet, qui nobis, vt præfati sumus superiùs, hæc retulit.

Homo erat in Antiochia valde deuotus in eleemosynis, coniugem, ac liberos habēs, nec vnquā ei in omni vita sua dies præterijt, postquam quiddam propriū habere cœpit, in quo sine pauperibus epulum prælibasset. Hic vna die cùm circuisset vrbem vsq; ad vesperum, & reperire non potuisset egenum, cum quo cibum capere posset, egressus extra portam, cùm nox irrueret, reperit virum in veste alba cum duobus alijs stantem, quem aspiciens quasi Loth ille antiqua memoratus historia, territus ait: Et forsitan peregrinus est dominus meus? Dignetur cum socijs accedere ad domum serui sui, & sumpto epulo quiescere in strato; manè autem proficiscemini viam, quam volueritis. Cui ille, qui erat senior, tenens sudarium in manu sua, ait: Non poteris, ò homo Dei, hanc vrbem seruare, ne subuertatur. Et eleuans manum excussit sudarium, quod tenebat, super medietatem vrbis, & statim corruerunt omnia ædificia, & quodcunq; ibi structū fuit, ibiq́; oppressi sunt senes cum infantibus, viri cū mulieribus, atq; vterq; sexus interijt. Quod ille cernens, tam de persona viri, quàm de soni vehementia hebes effectus, ruit in terram, & factus est velut mortuus. Eleuansq́; iterum vir ille manum cum sudario quasi super aliam medietatem vrbis, apprehensus est à duobus socijs, qui cum eo erant, atq; obsecratus terribilibus sacramentis, vt indulgeret medietati vrbis, ne rueret. Mitigato igitur furore, sustinuit manum suam, atq; eleuans hominem, qui corruerat in terram, ait: Vade ad domum tuam, ne timeas, filij enim tui cum vxore, & omni domo tua salui sunt, nec quisquam ex eis perijt. Custodiuit enim te oratio [1] assidua, & eleemosynæ, quas quotidie exerces in pauperes. His dictis, discesserunt ab oculis eius, nec ei apparuerunt vltra. Ille autem reuersus in vrbem reperit vrbis medietatem dirutam, atq; subuersam cū hominibus, pecoribusq́;, ex quibus nonnulli à ruinis deinceps extracti sunt mortui. Pauci debilitati reperti sunt viui. Veruntamen nec illa cassa fuerunt, quæ viro huic ab ipso, vt ita dicam, Angelo Domini sunt enunciata. Nam veniens omnem domum suam incolumem reperit. Tantùm funera

[1] Vide quantū possint apud Deū oratio, & eleemosyna.

propinquorum, quæ in alijs domibus effecta fuerant, lamentabatur. Protexit verò eum in medio iniquorum dextera Domini cum domo sua, saluatusq́; est à periculis mortis, velut memoratus Loth quondam in Sodomis.

DE CONVERSIONE, MIRACVLIS, AC OBITV AREDII ABBATIS.

CAP. XXVIII.

INTEREA fuit quidam, nomine Aredius, qui hoc anno terras relinquēs, vocāte Dño, migrauit A ad cœlum. Lemouicinæ vrbis incola fuit, nō mediocribus regionis suæ ortus parentibus, sed valde ingenuis. Hic Theodoberto Regi traditus, aulicis, & palatinis adiungitur. Erat autē tunc tēporis apud vrbem Treuiricam vir eximiæ sanctitatis Nicetius Episcopus, qui non solùm 1 in prædicatione admirabilis facundiæ, verumetiam in operibus bonis, ac mirabilibus, celeberrimus habebatur in plebe. Qui intuens puerum in Regis palatio, nescioquid in vultu eius cernens diuinum, præcepit ei se sequi. At ille, relicto Regis palatio, secutus est eum. Cùmq́; ingressi in cellulam de ijs, quæ ad Deum pertinent, confabularentur, expetijt adolescens à beato Sacerdote, se corrigi, edoceri, instrui, ac in diuinis voluminibus ab eodem exerceri. Cùmq́; in huius studij flagrantia cum Antistite memorato degeret, tonsurato iam capite, quadam die psallentibus clericis in Ecclesia, descendit columba à camera, quæ leuiter volitans circa eum, resedit super caput eius, illud indicans, vt opinor, eum Spiritus sancti gratia iam repletum. Quam cùm ille non sine pudore conaretur abigere, hæc paululum circunuolans, iterum super caput eius, aut scapulam residebat, quæ non modò ibi, sed etiam cùm in cellulam Episcopi ingrederetur, iugiter comitabatur eum. Quod per dies plurimos factum non sine admiratione Episcopus animaduertebat.

Exinde vir Dei, Spiritu, vt diximus, sancto repletus, ad patriam, genitore, ac germano defunctis, regreditur, consolaturus Pelagiam genitricem, quæ nullū consanguineum præter hanc sobolem spectabat. Vbi cùm 2 ieiunijs, atq; orationibus vacaret, deprecatur eam, vt omnis cura domus, idest siue correctio familiæ, siue exercitium agrorum, siue cultus vinearum ad eam aspiceret, ne sibi aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione cessaret, vnum tantùm sibi priuilegium vendicans, vt ad Ecclesias ædificandas ipse præesset. Quid plura? Construxit 3 templa Dei in honorem sanctorum, expetiuitq́; eorum pignora, ac ex familia propria tonsuratos instituit monachos, cœnobiumq́; fundauit, in quo non modò 4 Cassiani, verumetiam Basilii, & reliquorum Abbatum, qui monastetialem vitam instituerunt, celebrantur regulæ, beata muliere victum, atque vestitum singulis ministrante. Nec minus hæc tamen impedita hoc onere in Dei laudibus persistebat,

A Ecce quomodo animæ sāctorū relinquentes mūdū, migrant ad cœlum.

1 Nota optimū docendi genus, nō solū pdicare verbo, sed et bonis opibus.

2 Cùm ieiunijs & orationibus vacaret.

3 Nota, sāctus vir tēpla Dei in honorē sāctorū ædificat, & cœnobiū fundat.

4 Nota etiā, in quo nō modò Cassiāi, sed verūetiā Basilij, & reliquorū Abbatū, qui monasterialē vitā instituerunt, seruantur regulæ.

ſed aſſiduè in eis verſabatur,& ſi quiddam operis exerceret, ſemper orationem Domino,tanquam odorem incenſi acceptabilis,offerebat. Interea ad ſanctum Aredium cœperunt infirmi confluere,quos,manus ſingulis cum vexillo Crucis imponens,ſanitati reddebat. Quorum ſi ſingillatim nomina ſcribere velim, nec numerum percurrere valeam,nec vocabula memorare. Vnum tamen noui,quòd quicunq; ad eum æger aduenit, ſoſpes abſceſſit. De maioribus verò miraculis parua proponimus.

Quodam tempore dum cum genitrice iter ageret,& ad ſancti Iuliani martyris baſilicam properaret,venerunt veſpere in quendam locum. Erat autem locus ille aridus,& abſq; fluentis currentibus infœcundus. Dixitq; ad eum mater eius: Fili, aquam non habemus, & qualiter hîc nocte præſenti quieſcere poſſumus? At ille proſtratus 5 in orationem,diutiſſimè preces fudit ad Dominum,& erigens ſe defixit virgam in terra, quam manu gerebat, eamq; cùm bis,aut tertio vertiſſet ad ſe,lætus extraxit,moxq; vnda aquæ ſecuta eſt tam valida,vt non solùm ipſis de præſenti,ſed etiam pecoribus affatim deinceps pocula miniſtraret.

5 Proſtratus in orationẽ,diutiſſimè preces fudit ad Dominum, moxq; vndã aquæ copioſam,& perpetuam impetrauit.

Nuperrimo autem tempore cùm iter carpere cœpiſſet, nimbus ad eum pluuiæ aduenire cœpit. Quod ille cernens,paululum ſuper equum,in quo ſedebat, caput inclinans, manus extendit ad Dominum. Conſummata verò oratione, diuiſa eſt nubes in duas partes,ac in circuitu maxima deſcendit pluuia, ſuper eum autem,ac ſocios eius,nulla ſi dici fas eſt,gutta deſcendit. Viſtrimundo verò,cognomento Tattoni, ciui Turonico dentes grauem inferebant dolorem, ex quo etiam maxilla intumuerat. Quod cùm beato viro oſtendiſſet, ille manum ſuper locum doloris poſuit; ſtatimq; dolor fugatus,nuſquam deinceps ad iniuriam hominis excitatus eſt. Hæc ipſe,qui paſſus eſt,retulit. De his verò ſignis, quæ per virtutem ſancti Iuliani martyris, Martiniq; confeſſoris beati,in eius manibus Dominus operatus eſt,pleraq; in libris miraculorum ſcripſimus.

Poſt has verò,& multas alias virtutes, quas Chriſto cooperante compleuit, aduenit Turonos poſt feſtiuitatem ſancti Martini,ibiq; paululum commoratus, dixit nobis,ſe aut longæuo tempore adhuc in hoc mundo retineri, aut certè velociùs diſſolui. Et vale dicens abſceſſit, gratias 6 agens Deo, quòd priuſq; obiret,ſepulchrum beati Antiſtitis oſculari promeruiſſet. Cùmq; ad cellulam acceſſiſſet,teſtamento condito,ordinatisq; omnibus, ac ſancto Martino, 7 Hilarioq; Antiſtitibus hæredibus conſtitutis,ægrotare cœpit,ac dyſenteriæ morbo grauari. Sexta verò ægrotationis eius die, mulier quæ à ſpiritu immundo ſæpiùs vexata,à ſancto emundari non poterat,ligatis per ſe à tergo manibus,clamare cœpit,ac dicere: Currite ciues,exilite populi,exite obuiam martyribus,confeſſoribusq;,qui ad exceſſum beati Aredij conueniunt. Ecce adeſt Iulianus 8 à Brinate,Priuatus ex Mimate,Martinus à Turonis,Martialisq; ab vrbe propria. Adeſt Saturninus à Toloſa,Dionyſius ab vrbe Pariſiaca,nonnulli & alij, quos cœlum retinet,quos vos vt Confeſſores,& Dei Martyres adoratis. Hæc cùm in exordio noctis clamare cœpiſſet, à domino ſuo reuincta eſt. Quæ nequaquam potuit retineri, ſed rumpens vincula,ad monaſterium cum his vocibus properare cœpit. Moxq; beatus vir ſpiritum tradidit, non ſine teſtimonio veritatis, quòd ſit ſuſceptus ab Angelis. Mulierem nanq; in exequijs ſuis cum alia muliere nequiori ſpiritu vexata, vt eſt ſepulchro tectus, à nequitia infeſti dæmonis emundauit. Et credo quòd ob hoc Dei nutu eaſdem in corpore poſitus non potuit emundare,vt exequiæ illius hac virtute glorificarentur. Poſt celebratum verò funus,mulier quædam rictu patulo ſine vocis officio ad eius acceſſit tumulum;quo oſculo delibato,elocutionis meruit recipere beneficium.

6 Sanctus vir Deo gratias agit, q̃ ante obitum ſuũ beati Antiſtitis Martini ſepulchrum deoſculari ꝑ meruiſſet.

7 Ecce quomodo sãctus vir ſanctos Dñi ex teſtamẽto in bonis ſuis hæredes reliquit, hoc eſt eorum Eccleſias.

8 Vide hîc, nũ ſancti Dei poſſint emortui dici.

DE PESTILENTI ANNO, ET DE DIEI DOMINICI CELEBRATIONE.

CAP. XXIX.

HOC anno mense secūdo, tam in Turonico, quàm in Nannetico, grauis populum lues attriuit, ita vt modico quilibet ægrotus capitis dolore pulsatus animam funderet. Sed factis 1 rogationibus cum grandi abstinentia, & ieiunio, sociatis etiam eleemosynis, auerso diuini furoris impetu, morbus mitigatus est. Apud Lemouicinam verò vrbem ob Dominici diei iniuriā, pro eo quòd in eo publicam operam 2 exercerent, pleriq; igne cœlesti consumpti sunt. Sanctus enim est hic dies, qui in principio lucem conditam primus vidit, ac Dominicæ resurrectionis testis factus emicuit. Ideoq; omni fide obseruari debet, ne fiat in eo vllum opus publicum. In Turonico etiam nonnulli ab hoc igne, sed non die Dominico sunt adusti. Siccitas quoq; immēsa fuit, quæ omne pabulum herbarum euertit. Vnde factum est, vt grauis morbus in pecoribus, ac iumentis inualescēs, parum, vnde sumeretur origo, relinqueret, sicut Abacuc Propheta vaticinatus est. Abscindetur de ouili pecus, & non erit armentum in præsepibus. Non modò enim in domesticis, verumetiam in ipsis ferarum immitium generibus hæc lues grassata est. Nam per saltus syluarum multitudo ceruorum, & reliquorum animantium prostrata per inuia perijt. Segetes exiguæ, vineæ verò steriles fuerunt. Quercuum fructus ostensi effectum non obtinuerunt.

1 Vide sacrarū rogationum cum abstinētia, ieiunio, & eleemosynis antiquū vsū, & quomodo diuini furoris impetum auertunt.

2 Ecce quanta Dominicæ diei sāctitas, & quali reuerentia obseruari debeat, quam'que atrox vindicta in eos facta sit, qui tali die operā publicā exercuerunt.

LIBER DIVI GREGORII TVRONENSIS ARCHIEPISCOPI IN GLORIAM CONFESSORVM.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS SYNCERO LECTORI.

OCTO se scripsisse libros diuus Gregorius Turonensis Archiepiscopus in præfatione sequentis voluminis perhibet, quorum hic extremus in gloriam Confessorum æditus, modò tibi legendus proponitur, cùm septem alij tum in præcedentibus nostris Tomis de vitis sanctorũ inscriptis, tũ in præsenti positi habeantur. Et hic profectò dignus qui inter cæteros censeatur. Adeò nanq; varietate sua legentis animũ recreat, adeò Christi gloriam prædicat, adeò sanctorum splendorem illustrat, vt sine hoc reliqui omnes manci quodammodo, & mutili esse videantur. Mira quidem res est, quomodo hi libelli ad manus nostras peruenerint. Nam partem eorum, cùm Parisijs ageremus, iam annos xij nacti sumus; partem anno præterito, vt iam dixi, Vilnæ, quæ magni Ducatus Lithuaniæ metropolis est, cùm venales publicè exponerentur, fortuitò familiares mei, & paruo quidem ære, comparauerunt. Lege ergo & hoc sancti viri volumen, & ora Deum, vt & hunc Octauum nostrum Tomum, qui residuum vitarum sanctorum continet, ad desideratum finem perducere dignetur. Nam hîc tandem quiescere est animus, alijsq; post nos genus hoc palæstræ, in quo se exerceant, demandare. Nos enim satis pro parte nostra hucusq; in eo desudasse arbitramur. Vale in Christo optime lector.

PRAEFATIO DIVI GREGORII TVRONENSIS:

IN DECORVM satis mihi insipienti, reprobo, imperito, atque inerti videtur illud aggredi, quod non possum adimplere. Sed quid faciam, cùm occulere non patiar, quæ de beatorum virtutibus vel ipse sæpiùs inspexi, vel per relationē bonorum virorum, & certæ fidei, euidenter gesta cognoui? Sed timeo ne cùm scribere cœpero, quia sum sine literis rhetoricis, & arte grammatica, dicat mihi aliquis: Vt quid tu, idiota, ausu rustico, nomen tuum inter scriptores indi æstimas? Aut cur opus hoc tuum à peritis accipi putas, cui ingenium aptius, nec vlla literarum scientia suppeditat? Qui nullum argumentum vtile in literis habes, qui nomina discernere nescis, sæpiùs pro masculinis fœminina, pro fœmininis neutra, pro neutris masculina ponens, qui ipsas quoq; præpositiones, quas Grammaticorum obseruari sanxit auctoritas, loco debito plerunq; non locas? Nam pro ablatiuis accusatiuos, & rursum pro accusatiuis ablatiuos ponis. Putas'ne videbitur, quòd bos piger palæstre ludum exerceat? aut asinus segnis inter spheristarum ordinem celeri volatu discurrat? Vel certè nunquid poterit coruus nigredinem suam albentium columbarum pennis obtegere? Aut obscuritas picei liquoris lacteum colorem imitari? Nempè vt ista fieri possibile non est, ita nec tu poteris inter scriptores alios haberi. Sed tamen respondebo illis, & dicam, quia opus vestrum facio, & per meam rusticitatem vestram prudentiam exercebo. Nam, vt opinor, vnum hoc beneficium vobis hæc scriptura præbebit, scilicet quòd quæ nos incultè & breuiter stylo nigrante describimus, vos poteritis lucidè, ac splendidè stante versu in in paginis prolixioribus dilatare. Igitur in primo libello inseruimus aliqua de miraculis Domini, ac sanctorum Apostolorum, reliquorumq; martyrum, quæ hactenus latuerunt, & Deus ad corroborandam fidelium fidem quotidie dignatur augere, quia valde molestum erat vt traderentur obliuioni. In secundo posuimus de virtutibus sancti Iuliani. Quatuor verò libellos de virtutibus sancti Martini conscripsimus. Septimum de quorundam Feliciorum vita. Octauum hunc scribimus de miraculis Confessorum,

ſpecialiùs legentem poſcentes, vt quia nobis (vt ſæpè teſtati ſumus) nec ars ingenium ſuppeditat, nec ſermonem facundia, veniam temeritati meæ libenter indulgeat, quem non iactantia mundi erigit, vt ſcribat, ſed deprimit pudor vt ſileat, attamen amor, timorq́; Chriſti impellit vt referat. Et quoniam primum libellum de Domini miraculis inchoaui, ſtatui & huic libello de ſanctorum Angelorum virtutibus adhibere principium.

DE VIRTVTIBVS ANGELORVM.

CAP. I.

IGITVR dum in Aruerno territorio commorarer, vir mihi fidelis retulit, & scio quia vera narrauit, nã euidenter cognoui gesta fuisse quæ dixit, quod scilicet diues quidam iussit ex annonis aqua infusis, atq; decoctis, messoribus poculum præparari. Hanc autem coctionem Orosius à coquendo Cœliam vocari narrauit. Quod cùm præparatum fuisset, & in vase reconditum, atq; ille apud vrbem moras innecteret, vt mos seruorum est, maxima parte exhausta, exiguam reliquerunt. Ille igitur hoc nesciens inuitare messores iubet, vt eo ab vrbe redeunte, hos segetem decidere reperiret. Quo facto, iam'q; operarijs in segetem collocatis circiter septuaginta, aduenit dominus fundi, perscrutans'q; qualitatem, ac quantitatem potus, perparum reperit. Tunc pudore confusus, & sibi factum ad verecundiam reputans, vt potus deficeret operarijs, qui vt ipse arbitrabatur, super quinq; modiorum mensuram ascenderat, quid ageret, quò se verteret, in ambiguo deprehendebat. Tamen, inspirante Domino, conuersus ad vasculum, nomina 1 Angelorum sanctorum, quæ sacræ docent lectiones, super aditum eius deuotè inuocat, orans vt virtus eorum paruitatem hanc in abundãtiam conuertere dignaretur, ne operarijs deficeret, quod haurirent. Mirum dictu, tota die ab hoc extractum est, & nunquam defuit bibentibus; sed vsquequo nox finem operandi fecit, omnibus fuit in abundantia ministratum.

1 Sanctorũ nomina Angelorum super vasis ostium inuocat, & statim maxima inuocationis eiusdẽ virtus apparuit.

DE SANCTO HILARIO PICTAVENSI EPISCOPO.

CAP. II.

HILARIVS beatissimus quarto exilij anno ad vrbem propriam est regressus, impleto'q; operis boni cursu migrauit ad Dominum. Ad cuius beatum sepulchrum multæ quidem virtutes ostensæ narrãtur, quas liber vitæ eius continet; sed præcipuè duo leprosi in eodem loco mũdati sunt. Mons autem erat in Gabalitano territorio, cognomento Helarum, lacum habens magnum, ad quem certo tempore multitudo rusticorum quasi libamina lacui illi exhibens, linteamina proijciebat, ac pannos, qui ad vsum vestimẽti virilis præbentur. Nonnulli lanæ vellera, plurimi etiam formas casei, ac ceræ, vel panis, diuersas'q; species, vnusquisq; iuxta vires suas, quas dinumerare perlõgum puto. Veniebant autem cum plaustris potum, cibum'q; deferentes, mactantes animalia, & per triduum epulantes. Quarta autem die cùm discedere deberent, anticipabat eos tempestas cum tonitruo, & coruscatione valida, & in tãtum imber ingens cum lapidum violentia descendebat, vt vix se quisquam corũ putaret euadere posse. Sic fiebat per singulos annos, & inuoluebatur insipiens populus in errore.

Post multa verò tempora quidam Sacerdos ex vrbe ipsa, Episcopatu assumpto, accessit ad locum, prædicauitq; turbis, vt desisterent ab his, ne cœlesti ira cõsumerentur; sed nequaquam eius prædicatio à cruda rusticitate recipiebatur. Tunc inspirante diuinitate, Sacerdos Dei basilicam in honorem beati Hilarij Pictauensis eminus ab ora stagni ædificauit, in qua reliquias eius locauit, dicens populo: Nolite, filioli, nolite peccare ante Dominum, nulla est enim religio in stagno. Nolite maculare animas vestras in his ritibus vanis. Sed potius cognoscite Deum, & 1 amicis eius venerationem impendite; adorate autem sanctum Hilarium Dei Antistitem, cuius hîc reliquiæ sunt conditæ; ipse enim potest pro vobis apud Dei misericordiam intercessor 2 assistere. Tunc homines compuncti corde, conuersi sunt, & relinquentes lacum, omnia, quæ ibidem projicere erant soliti, ad sanctam basilicam conferebant, & sic ab errore, quo vincti fuerant, relaxati sunt. Sed & tempestas deinceps à loco illo prohibita est. Nec vltra in hac solennitate, quæ Dei erat, nocuit, postquam beati Confessoris ibidẽ sunt reliquiæ collocatæ.

1 Vides quòd sanctis tanquam amicis Dei venerationẽ impendimus, nõ autẽ tanquam Deo?

2 Ecce quomodo sãcti sunt pro nobis intercessores apud Dei misericordiam.

DE SANCTO EVSEBIO VERCELLENSI EPISCOPO.

CAP. III.

EVsebius verò Vercellensis Episcopus magnum huic Hilario adiutorium contra hæreses fuit, qui viuere 1 se post tumulos præsentibus virtutibus manifestat. Nam in die natalis sui cùm multi infirmi sanentur, energumeni præsertim rotatu valido per totam Ecclesiam debacchantes, & nimio confitentes se torqueri cruciatu, eleuati in aëra lychnos, qui ad officium luminis succenduntur, manu verberantes effringunt, vt eo perfusæ liquore, illico discedente dæmone, illorum personæ purgentur. Scitq; tunc populus tot infirmos esse mundatos, quot viderit lychnos effractos. Sed & omnia, quæ sub ditione basilicæ eius habentur, pia protectione conseruat, ne exinde quicquam auferatur ab aliquo. Nam videres inter hostes iniquos, greges pecorum, iumentorumq;, & ouium, nullatenus à quoq; attingi, cùm vox sonuerit: Confessoris sunt hæc Eusebij.

1 Virtutibus, & signis manifestant se sancti post tumulos viuere.

Huius sancti reliquias mater mea in oratorio domus suæ locauit. Factum est autem quadam die per hyemem, dum collocutione hilari pro longinquitate noctis diutius ante focum, qui multa lignorum strue compositus fuerat, resideret, vt familia iam dormiente surrexerit, & se lectulo haud procul ab ipso igne locauerit. Dormientibus autem cunctis, scintillæ flammarum ad trabes vsq; conscendunt, à quibus apprehensa vna earum validè cœpit flammas spargere. Sed credo virtute sancti illius, cuius reliquiæ in domo erãt, flamma contra naturam desursum incuruata retorquetur, nec ad tectum, vt mos est, extenditur, sed deorsum fluit, vt putares non flammam, sed vellera lanæ de trabe pendere; nec exurebat trabem, sed tantũ ardẽs per ipsam vagabatur, donec expergefacta materfamilias, vocatis seruientibus, aqua superposita restinxit incendium, quo facile omnis domus, cunctis dormientibus, exuri potuisset, si virtus beati defuisset.

DE SANCTO MARTINO TVRONICO EPISCOPO, ET DE SEPVLCHRO SANCTI GATIANI.

CAP. IIII.

GATIANVM autem Episcopum à Romanis 1 Episcopis ad vrbem Turonicam transmissum, primùmq; Turonicis Pontificem datum fama ferente cognouimus. Ad cuius tumulum beatus Martinus cùm ad orationem 2 venisset, post effusas preces, dicto etiam capitello, ait: Benedic mihi, vir Dei. Hæc eo dicente, vox ad eum delapsa auditur dicens: Te ego deprecor benedicas mihi, serue Domini. Et facta iterum oratione discessit. Admirabantur autem qui aderant eo tempore, & dicebant eum habitare tunc in Martino, qui quondam Lazarum vocauit ex monumento.

1 Vide hîc Romanæ Ecclesiæ primatū, quæ primos Eṗos ciuitatibus trāsmittere solita erat.

2 Nota sanctū Martinum orasse ad tumulū sancti Gatiani.

DE EODEM, ET DE SEPVLCHRO VITALINAE VIRGINIS.

CAP. V.

SIMILE huic factum apud Arthonam Aruernensem vicum referre sæpiùs senes viros audiui. Vitalina quædam religiosa in hoc loco quiescit. Ad cuius beatus Martinus tumulum veniens dedit salutationem; & illa 1 vt sibi dignaretur benedicere flagitauit. Postquam autem expleuerunt orationem, conuersus vir beatus: Dic, ait, sanctissima virgo, si iam Domini præsentiam meruisti. Quæ ait: Restitit mihi vna causa, quæ facilis in seculo videbatur. Sexta enim feria, qua Redemptorem mundi passum nouimus, aquis ablui caput. Recedens autem beatus Confessor à tumulo virginis, ait suis: Væ nobis, qui in hoc mundo versamur. Si hæc virgo Christi sacrata hinc offendiculum meruit, quòd sexta feria abluit caput, quid nos faciemus, quibus quotidie fallax seculum peccare persuadet? Multa autem in eo vico vir beatus operatus est, quæ insequi longum putaui.

1 Ex hoc loco scire possumus, nū sancti etiā post mortem viuant.

Egressus autem vir Dei ab Arthonensi vico, ad vrbem Aruernam gressum direxit. Audientes autem senatores vrbis, qui tunc in loco illo nobilitatis Romanæ stemmate refulgebant, quòd scilicet vir sanctus appropinquaret vrbi, egressi sunt in occursum eius cum equis, & carrucis, cum curribus, atq; rhedis. At ille asello impositus super stratum vilissimum residens, cùm aduenisset in cacumen montis Beleuatensis, de quo vici Rigomagensis positio conspicitur, vidit hos cum his pompis ad se accedere; dixitq;: Quid sibi volunt hi, qui nobis cū hoc apparatu appropinquant? Respondit vnus, qui prior accesserat: Senatores Aruerni veniunt in occursum tui. Cui ille; Non est meum, inquit, vt cum hac iactantia ingrediar vrbem eorum. Et confestim retorto retrorsum

aſelli freno,via,qua venerat,regredi cœpit. At illi conſequentes eum ſupplici ter deprecabantur,vt ad vrbem accederet,dicentes: Audiuimus famam ſanctitatis tuæ,multi ſunt autē infirmi, quos te oporteat viſitare. Cùmq; id obtinere non poſſent,impoſitis manibus ſuper infirmos,qui aduenerant, ſanitati reſtituit, & ad vicum Arthonenſem regreſſus eſt. Extat autem in hoc loco cancellus,in quo dicitur ſtetiſſe. Poſt hæc accedens ad tumulum virginis,ait: Gaude nunc,Vitalina ſoror beatiſſima; poſt triduum enim maieſtati Dominicæ præſentaberis. Et diſceſſit ab eo loco. Poſt hæc multis per viſum virgo oſtenſa eſt,& beneficia petita præbuit,& diem obitus ſui,in quo commemoratio eius celebraretur,edixit. De quo non aliter ſentiendum eſt,niſi quia beati Antiſtitis obtentu, Dominicæ maieſtatis præſentiam 2 meruiſſet,vt hæc deinceps ageret.

2 Vide hîc orationes viuorum prodeſſe animabus defunctorũ.

Quodam autem tempore celebratis in eius honorem 3 vigilijs,cũ Archipreſbyter loci Eulalius clericos conuiuio inuitaſſet, Eudatius verò alius Presbyter viduis,ac pauperibus reliquis edulium prępararet,& vni piſces deeſſent, alteri vinum bonum,commonitus piſcator quidam per viſum à virgine eſt, vt Archipresbytero piſcium copiam deferret. Surrexitq; è lectulo,atq; inuenit immanem piſcem in lapſo ſuo,quem,vbi viſus fuit, exhibuit. Eudatio autem Presbytero apparuit,ſcilicet per viſum,dicens: Vade,& ſub vna arbore atrij inuenies vnum trientem,ipſum donans vinum dignum epulis pauperum comparabis. At ille nulli quæ viderat narrauit; ſed abijt,inquiſiuit,& reperit,coēmptoq; vino pauperes Chriſti refecit. Sicq; virtus virginis vtriq; apparens,de ſpeciebus,quæ deerant,vtroq; loco plantauit.

3 Nota quòd etiã olim celebrabantur ſanctorum vigiliæ.

DE LAPIDE, IN QVO SANCTVS MARTINVS SEDIT.

CAP. VI.

Plurima quidē fecit hic ſanctus in hoc ſeculo,quorũ ſcriptores eius vitæ multa prætericrunt,dum faſtidium arcere detrahentium adniſi ſunt, ne non crederentur ab his,qui bonorum ſanctitatem linguis veneficis impugnare ſæpiùs volunt. Sed nos,qui quotidie,indigni quidem, miracula cernimus ad eius ſepulchrum,quia non eſt opus ſanis medicus, ſed qui malè habent,abſurdum duximus,ſi ea,quæ euidenter ab eo priùs geſta cognouimus, ſileamus. Quòd ſi quis eſt adhuc infidelis æmulus,qui hæc non credat, accedat ad baſilicam,& videbit quotidie,& noua agi,& quæ facta dudum fuerunt iterari. Et quia tertium de eius operibus libellum ſcripſimus,ne & hic liber ab eius virtutibus ſit immunis,ſcribere in eodem aliqua de his,quæ nobis euidēter ſunt comperta,curauimus,quia multa ſunt, ſicut ſæpè teſtati ſumus, quæ hactenus latuerunt. Extat nunc in ipſa ſuperiùs memorata baſilica,quam in eius honore fideles ædificauerunt,lapis,ſuper quem vir beatus dicitur ſediſſe. Poſt multum autem tempus Leo quidam Presbyter,vt ſibi ſepulchrum deponeret, lapidem ſanctum à loco dimouit,nec mora ad domum ſuam cum tremore rediens,correptus à febre die tertia expirauit. Cognitumq; eſt,offenſum Antiſtitem habuiſſe. Hoc autē noſtro tempore geſtum recolimus.

DE ARBORE ERECTA.

CAP. VII.

FVIT & in Nobiliacensi pago vrbis Turonicæ arbor, quæ ab impulsu venti ruens viam publicam impediebat. Quod iter cùm vir beatus ageret, viantium motus misericordia, facto desuper signo 1 Crucis, erexit eam. Quæ vsque nunc stare iuxta viam erecta visa est etiam præmortua, quia spoliata cortice, viuebat tamen ad honorem viri. De quo cortice multi fideliter euellentes, vt dilutam eo aquam sumebant, mox medicamina capiebant. Vidimus autem & nos hanc arborem erectam.

1 Signo Crucis diuus Martinus inclinatam arborē erexit.

DE ORATORIO MARTINIACENSIS PRAEDII.

CAP. VIII.

TVRONICO oppido oratorium erat propinquum, situm in villa Martiniacensi, in quo ferebatur, sepiùs orasse Martinum. Deniq; Guntharus Abbas, dum gregi monasteriali præesset, & viam, qua haud procul ab oratorio inceditur, casu contingente tereret, oratione facta transibat. Post assumptum verò Episcopatum aggerem ipsum præteriens, venit ante oratorium, sed distulit ad orationem in loco descendere. Tunc illico equus cō uersum habens caput ad oratorium, in media restat via. Dehinc verberatur calcibus, loris agitur, vrgetur stimulis, sed tanquam æneus non mouetur. Tunc Sacerdos sentit se virtute diuina teneri, & descendens facta oratione, & equo postea ascenso præterijt. Velim, ò sonipes, si tibi os Dominus, vti quondam fecit asinæ, reseraret, diceres, quid vidisti spectabile, vt non incederes, quid amabile, vt ostium cellulæ contemplareris, quid formidabile, vt ascensorem orare compelleres. Nempe altiore voce clamares: Claritatem Martini cernens, moueri non sum ausus, nisi meus occursum debitum præponeret dominus.

DE OLEO SEPVLCHRI SANCTI MARTINI.

CAP. IX.

DVM verò quadã vice mecũ resideret in cellula Aridius Presbyter ex Lemouicino, vir sũmæ bonitatis, ac sãctitatis, solicitus esse cœpi, an aliqua in oratorio miracula, vbi reliqas beati Antistitis collocauerat, ostẽderentur; qui ita retulit: Eo tẽpore, quo beatus Eufronius erat Epũs, ad Turonicam vrbem venit, in qua diu commoratus, plenam ampullulã olei de sepulchro sancti Antistitis abstulit. Regressus'q; domum, dum fatigatus ex itinere resideret, & vitæ labores matri referret, illa subito ictu percutitur tam grauiter, vt nec anhelitum resumere posset. Conuersus verò ad oratorium, in quo beati Antistitis reliquiæ tenebantur, deducta'q; in vigilijs nocte, manè 1 oleo, quod attulerat, locum infirmitatis inunxit, sedato'q; dolore conualuit. Post hæc quidam manum inflatam à spina percussam detulit, quæ protinus vt oleo delibuta est, incolumitati donatur. Mulier, quæ sensum perdiderat, & quibusdam horis dæmonium putabatur habere, hoc oleo tacta, sanata est. Abbas verò quidam eiusdem cellulæ proximus, hoc oleo cæci oculos attigit, qui protinus visum recepit. Sed & cùm multos energumenos exinde restituisset sanitati, vni, qui atrociorem (vt credo) dæmonem habebat, super caput de oleo posuit, qui illico dæmonem per fluxum ventris egessit. Et alteri in vngula pollicis dæmonium descendit; quo viso, Presbyter super digitum oleum infudit, mox'q; dirupto corio, sanguine defluente discessit. Hæc ille de oleo retulit.

1 Vide mira de oleo sepulchri sancti Martini.

DE VVA EX VITE, QVAM IPSE PLANTAVIT, ET DE CERA SEPVLCHRI.

CAP. X.

DE vua quoq; ex vite, quam sanctus plantauerat, adiecit, quòd assumptã eam in ampullulã recondidit, quam aqua compleuit. Non post multũ verò tempus venit ad eum homo, cuius os à pustula mala tumefactũ, caput'q;, & oculi inflati ob nimium venenum præcludebantur. Cui ille infusa in os aqua 1 de ampullula vuæ, omnis tumor, ac dolor, gutta decidẽte discessit. Asserebat autem grana vuæ illius in ipsa aqua post quatuor annos adhuc viridia perdurare. De cera verò, quam de sepulchro tulerat, adiecit, quòd surda, & muta, quæ (vt credo) dæmonium habebat, ad eum accessit, in cuius aure de ipsa cera posuit. Postridie autem illa veniens, gratias pro accepta sanitate retulit Sacerdoti.

1 Ecce quomodo etiam res exteræ sanctorum sanitates præstant.

DE VIRTVTIBVS EIVS TERNODORENSIBVS OSTENSIS.

CAP. XI.

INTRA terminum autem Ternodorensis castri Lingonicæ ciuitatis erat Presbyter gressu debilis. Cùmq́ue per viam pergeret, quæ ad Dei Ecclesiam ducit, obuium habuit senem cum puero. Erat autem vterq; clericus, datoq́; sibi inuicem salutationis occursu, dixit senex ad Presbyterum. Vis sanus fieri? Cui ille: Et quid humanum genus amplius concupiscit habere, quàm vt sospes viuat in corpore? Tunc senex facto beatæ Crucis signaculo 1 super poplitem, dixit Presbytero: In nomine Domini Iesu Christi, extende pedem tuũ. Quem Presbyter sine mora extendens, sanum ad se reduxit, & gratias agens, iter, quo pergebat, agere cœpit. Vocato autem eo puer, qui cum sene erat, ait: Scis'ne Presbyter, quis est, qui te reddidit sanitati? Ignoro, ait. Cui ille: Sanctus Martinus Turonicæ vrbis Antistes ipse te virtute 2 sua sanitati restituit. Tu verò in loco, in quo sanctum stare vidisti, oratorium sine mora ædifica, erit enim populis salubre, si quæ loquor expleueris. Nec moratus Presbyter oratorium in eodem situ construxit. In quo nunc, & nuper multi paralytici gressum, cæciq́; visum recipere meruerunt.

1 Signo Crucis debilitatẽ pedis sanctus senex sanat.

2 Vides quòd sancti virtute sua miracula faciunt. Sua autem intellige, quam Deus illis dat.

DE MONASTERIO EIVS IN HISPANIA.

CAP. XII.

IN Hispanijs autem hoc nuper factum cognoui. Cùm Lennichildus Rex contra filium suum ambularet, atq; exercitus eius, vt assolet, grauiter loca sancta concuteret, monasterium erat sancti Martini inter Saguntũ, atq; Carthaginem Sparthariam. Audientes autem monachi, quòd hic exercitus ad locum illum deberet accedere, fugam ineunt, & derelicto Abbate sene, in insula maris sese abscondunt. Aduenientibus autem Gotthis, ac diripientibus res monasterij, quæ sine custode remanserant, Abbatem senio incuruatum, sed sanctitate rectum offendunt. Extractoq́; vnus gladio quasi amputaturus ceruicem eius, resupinus ruit, ac spiritum exhalauit. Reliqui verò hæc videntes, timore perterriti fugerunt. Quod cùm Regi nunciatum fuisset cum testificatione, præcepit, omnia, quæ ablata fuerant, monasterio restitui.

DE HAERETICO, QVI HOMINEM ILLVMINARE VOLVIT.

CAP. XIII.

CERNENS autem præfatus Rex tanta miracula per seruos Dei, qui nostræ religionis erant, fieri, vocauit vnum Episcoporum suorũ, dixitq; secretiùs ad eum: Quamobrem vos, vt isti, qui se Christianos dicunt, non ostenditis signa in populos secundùm fidem vestram? Dicit ei Episcopus: Sepiùs ego cæcis ¹ lumen reddidi, & surdis auditum. Nunc etiam hæc possum facere, quæ dicis. Et vocato ad se vno de hæreticis, clanculo ait ad eum: Accipe decem aureos, & clausis oculis reside in loco, vnde nobis est transitus, & prætereuntem me cum Rege exclama in virtute, vt perditum lumen mea tibi credulitate restituam. Cùmq; hic accepta pecunia fecisset quod sibi fuerat imperatum, procedit Episcopus Cirola Regis ad dextram, constipatus hæreticorum caterua. Exclamat iste cæcatus pecunia, vt fide Episcopi reciperet oculos suos. At iste cum non minima arrogantia imponens manus super oculos eius, ait: Secundùm fidem meam fiat tibi. Hæc eo dicente, ita obserati sunt oculi hominis cum dolore, vt non solùm visum perderet, verumetiam dolum, quem auaritia impellente finxerat, publicaret.

¹ Ecce morem hæreticorũ, fallere, insidiari, & mentiri.

DE ALTERCATIONE HAERETICI CVM CATHOLICO.

CAP. XIIII.

Retulit alius vir fidelis, spectasse se Christianum cum hæretico pro fide nostra certantem. Altercantibusq; diu de diuinis scripturis, cùm flecti non posset hæreticus, vt agnosceret veritatem, ait nostræ religionis vir: Si scripturarum sacrarum testimonia te ad credendum minimè mouent, vel virtutem indiuiduæ Trinitatis miraculis experire. Est in digito meo annulus aureus, ego eum in ignem iacio, tu candentem collige. Proiectumq; inter prunas annulum ita igniri permisit, vt eis similis cerneretur. Conuersus autem ad hæreticum ait: Si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autẽ renuente, ait vir: Immensa Trinitas Deus, si aliquid indignum te credo, ostende. Certè si recta est fides mea, nihil mihi præualebũt hæc incendia sæua. Et ablatum ab igne annulum diutissimè palma ¹ sustinuit, & nihil nocumẽti accepit; sed magis confuso hæretico, catholicos reliquos feruore suæ fidei roborauit.

¹ Ecce quomodo miracula q̃nq; facit Deus ad cõfundẽdos hæreticos, & cõfirmandos fideles.

DE

DE VENANTIO ABBATE.

CAP. XV.

HAVD procul à basilica beati Martini Venantius Abbas requiescit, vir magnificæ sanctitatis, qui multis infirmis in corpore positus opem accommodauit, cõpletoq; tempore à seculo migrans, iugiter se in æternum viuere virtutibus proprijs manifestat. Nam si quis typos frigoriticos incurrens, nocte 1 vna ad eius tumulum deprecans vigilauerit, mox cõpresso morbo adipiscitur medicinam. Nam inter reliqua, quæ ibidem gesta vidimus, mulierẽ quandam à quarto typo correptam sanatam aspeximus. Quæ diuturno tẽpore ab hoc detenta contagio, neq; cibum, neq; somnum capere poterat, sed ita omni corpore deciderat, vt vix in ea vllum vitale spiraculum remaneret. Ad huius tandem sepulchrum gemitibus, & oratione pernoctans, vsq; ad lucis aduentum perdurauit immobilis. Manè verò sopori se collocans, cùm expergefacta fuisset, nihil mali sentiens, sanata discessit. Huius autem sancti vitam nos scripsimus.

1 Vide antiquũ morem visitandi sanctorũ sepulchra, vigilandi nocte apud ea, & gratias sanitatũ orationibus impetrãdi.

DE SANCTA POPPVLA.

CAP. XVI.

FVIT & beata Poppula valde religiosa, quæ cùm sæpius à parentibus flagitaret, se in monasterio locari puellarum, eò quòd in domo parẽtum, curis seculi impedientibus, Deo seruire non posset, & illi præ amore nollent eam à se separari, totondit comam capitis sui, indutaq; virili habitu Turonicam diœcesim adiens, in congregationem se contulit monachorum, ibiq; in ieiunijs, ac orationibus degens, virtutibus deinceps multis emicuit. Erat enim tanquam vir inter viros, nec vlli erat cognitus sexus eius. Parentes autem requirentes eã, nunquam reperire potuerunt. Interim Abbate monasterij, ad quod venerat, defuncto, monachi propter eius virtutes assiduas hanc eligunt ignorantes sexum. Quod illa totis viribus renuit. Triginta autem annos in monasterio fuit, à nullo agnita quid esset. Ante tertium autem diem quàm ab hoc mũdo migraret, id monachis patefecit; & sic defuncta, ab alijs mulieribus abluta sepulta est, multis deinceps virtutibus manifestãs se esse ancillã Dei. Nam & frigoritici, & alijs morbis oppressi, sæpè ad eius tumulum sanitati redduntur.

DE OPERTORIO CVIVSDAM SEPVLCHRI.

CAP. XVII.

IN alio autem pago Turonico erat inter vepres, & rubos sepulchrũ positũ. In quo ferebatur Episcopum quendam fuisse sepultum, nomen autem ignorabant. Contigit verò vt cuiusdam pauperis filius moreretur; quo sepulto, cũ opertoriũ sarcophagi pater non inueniret, ad hunc locũ accessit, ablatoq́; de hoc sepulchro operculo, quod tam magnum erat, vt tribus duceretur paribus boum, texit corpusculum filij de furto alterius sepulchri. Quod cùm fecisset, surdus, 1 mutus, cæcus, ac debilis est effectus. Mansitq́; in hoc supplicio integrum ferè annum. Dehinc apparuit ei quidam Sacerdos per visum dicens: Ego sum qui tibi, tuisq́; membris vim intuli, ò vir, quia detexisti me, auferendo opertorium tumuli mei. Vade nunc, si vis sanus fieri, iube ipsum velociter reportari. Quod si nolueris, protinus morieris. Ego enim sum Benignus Episcopus, qui in hanc vrbem peregrinus adueni. At ille suis innuens, accessit ad monumentum filij sui, eleuatumq́; lapidem plaustro imposuit, & reportatum sarcophago reddidit, & illico sanus effectus est. In redeundo autem ita lapis leuis erat, vt quē tria paria boum auexerant, boues deinceps duo reueherent.

1 Ex hoc loco maximè perspicere potes, nũ sancti verè viuant, an possint emortui dici, & quantam post mortem habeant illi potestatem.

DE DVARVM VIRGINVM TVMVLIS.

CAP. XVIII.

INTRA istum autem terminum Turonicum erat mons paruulus, sentibus, rubis, vitibusq́; repletus agrestibus, & tanta densitate labruscæ contextus, vt vix aliquis intro posset irrumpere. Ferebat autem fama, duas Deo sacratas virgines quiescere in illo loco. Sed cùm in vigilijs dierum festorum lumen accensum diuinitus à fidelibus sæpiùs cerneretur, quidam audacior, & animi fretus securitate, ad locum accedere sub obscura nocte non metuit. Vbi cereum miri candoris immenso lumine fulgurãtem aspiciens, admiratus diu, discessit, alijsq́; quæ viderat nunciauit. Tunc vni de incolis loci se virgines per visum ostendunt, exponunt se ibidem esse sepultas, ac sine tecto imbrium iniuriam diutius ferre non posse, quapropter si sibi vellet esse consultum, incisis vepribus tegmen tumulis adhiberet. Expergefactus verò, irruentibus alijs cogitationibus, tradidit obliuioni quæ viderat. Alia verò nocte apparuerũt ei iterũ vultu minaci terribiliter cõminãtes, ꝙ nisi locũ tegeret, anno p̄senti ab hoc seculo migraret,

Territus igitur vir ille visu, accepta secure vepre succisa, tumulos detexit, inuenitq; magnas de cereis guttas in modum Libani odore nectareo fragrare. Tūc deputatis bobus, & plaustro lapides congregat, & data ætate, oratorium superædificat; explicitoq; opere beatum Euphronium, qui tunc Turonicam regebat Ecclesiam, ad benedicendum inuitat. Sed ille iam defessus senio seipsū excusat dicens: Vides, fili, quō senuerim, & hyems solito asperior ingruat, descendant pluuiæ, ac venti cuncta turbine perflent, inflentur flumina, & ipse quoq; viæ à frequentatione imbrium madefactæ, penè in lutum sint dissolutæ. Nunc non conuenit ætati meæ ista mala properare itinera. Hæc audiens vir ille discessit à conspectu Sacerdotis valde mœrens. Verùm vbi Sacerdos membra quieti locauit, vidit duas virgines astare sibi, quarum senior tristi vultu sic infit: In quonam tibi [f] ingratæ extitimus, beatissime Pontifex? Quid molestiæ intulimus regioni tibi à Deo commissæ. Cur nos despicis? Cur ad consecrandum locum, quem nobis vir fidelis ædificauit, venire dissimulas? Veni nunc, obsecramus per nomen omnipotentis Dei, cuius nos sumus ancillæ. Hæc effata genas lachrymis rigabat obortis. Expergefactus verò senex, vocat Ecclesiasticæ domus rectorem, dicens: Peccaui non eundo cum homine; ecce enim vidi duas virgines me ob id increpantes, & vereor Dei offensam incurrere, si illuc distulero ambulare. Accelerans igitur iter, viam ingreditur. Eunte verò illo, quieuit pluuia, Austrorumq; violentia sæua succubuit. Itaq; feliciter confecto itinere, à benedicto loco cum pace regressus est. Referebat autem plerunq; vultum, incessumq; virginum. Vnam quidem dicebat prolixiorem, alteram minori statura, non merito, vtranq; tamen mirè candidam, quarum vnam Mauram, Brittam alteram vocitabat, dicens se ab earum ore hæc nomina cognouisse.

[f] Et hîc habes sanctos non rectè dici emortuos; & oratoriorum dedicationes ritè p̄agi, cū ex sāctorū reuelatione præcipiantur.

QVID SANCTVS EVPHRONIVS DE CHARIBERTO REGE PRAEDIXIT.

CAP. XIX.

IPSE quoq; Pontifex cùm à multis crebriùs vrgeretur, vt ad occursum Chariberti Regis deberet accedere, & innectens moras ire differret, tandem commotus à suis ait: Ite, præparate iter, vt eamus ad occursum Regis, quem visuri non sumus. Igitur imponens plaustris necessaria, caballis ad iter præparatis, ait: Reuertantur plaustra, laxentur equi. Non modò hoc iter incedimus. Dicentibus autem suis, quæ esset hæc leuitas, vt quæ tam instanter parari iusserat, tam facilè deturbaret, ait secretiùs: Princeps, ad quem nos ire compellitis, obijt, nec viuentem, si àbierimus, inueniemus. Stupefacti audientes diem notant, & sancti verba taciti seruant. Venientibus autem ab vrbe Parisiaca hominibus, ea hora Regem transisse nunciant, qua Sacerdos plaustra de itinere iusserat reuocari.

DE DEDICATIONE ORATORII NOSTRI.

CAP. XX.

DE oratorio autem nostro, in quo reliquiæ sancti Saturnini martyris, Martini Antistitis, Illidij confessoris, & aliorum sanctorum collocatæ sunt, pro instructione credentium narrare aliqua non pigebit, quali scilicet se virtus beati Martini reuelatione reuelauit, ità vt appareret multis ignitus globus ille terribilis, qui quondam, eo solennia celebrante, emerserat paucis visibilis, à capitis arce prorumpens. Concepit enim, inspirante diuinæ pietatis instinctu, animus, vt cellulam valde elegātem, quam sanctus Euphronius ad vsum promptuarij habuerat, ad opus orationis 1 fideliter dedicarem. Qua diligenter composita, & altari 2 ex more locato, ab basilicam sanctam vigilijs noctem vnam duximus. Manè verò venientes ad cellulam, altare, quod erexeram, sanctificauimus. Regressiq; ad basilicam sanctas eius reliquias cum Saturnini, Iulianiq; martyrum, & etiam beati Illidij, exinde solenniter, radiantibus cereis, crucibusq;, admouimus. Erat autem Sacerdotum, ac Leuitarum in albis vestibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo præclarus, sed & populi sequentis ordinis magnus conuentus. Cùmq; sacrosancta pignora pallijs, ac mappis exornata in excelso deferremus, peruenimus ad ostium oratorij. Ingredientibus autem nobis subitò repleuit cellulam illam fulgor terribilis, ita vt præ timore, & splendore nimio astantium oculi clauderentur. Discurrebat autem per totam cellulam, tanquam fulgur, nō paruum nobis ingerens metum. Nec quisquam scire poterat quid hoc esset, nisi quòd omnes pauore prostrati solo iacebant. Tunc ego; Nolite, inquā, timere, virtus est enim sanctorum, quā cernitis. Præsertim āut rememoramini librū vitæ beati Martini, & recolite qualiter

1 Ecce dedicari oratoria ad oratiōis vsū.

2 Vide hīc oēs illis ceremonias in Oratorij dedicatione adhibitas, q̄ hodie ēt in cōsecratione Ecclesiarū obseruari solēt, ne qs dicat hæc nouitia esse inuenta.

verba sacrata promenti de capite globus ignis egressus, vsq; ad cœlos visus est conscendisse. Ideo ne terreamini, sed ipsum nos cum sanctis reliquijs credite visitasse. Tunc timore postposito, magnificauimus Deum dicentes: Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis. Sed illud anterius miraculum visum est paucis, istud apparuit populis vniuersis. In illo fuit virtutis indicium, in isto gratiæ supplementum. Illud fuit tunc occultum propter iactantiam, istud manifestatum est cunctis ad gloriam. Ibi de more festiua fideliter acta Domino nunciabantur; hîc oratorium, quod ad laudem Domini proficeret, illustratione sanctorum pignorum consecratur. Ergo fideliter, vt oportet, à nobis quærendus est, & orandus ille, vt visitet hunc populum, qui plerunq; orationis vota per hunc sacrum ignẽ sustulit in excelsum. Hunc enim ignem, vel cùm de monacho orante narraui, vel cùm Brachionem Abbatem à pignoribus sanctorum vidisse egressum ignem exposui, mysticum esse puto, eò quòd non exurat, sed illuminet. Nec diuinæ maiestatis arbitror illum vacare gratia, qui se vel prodere, vel tegere quibusdam potest.

DE SEPVLCHRO SANCTI SOLENNIS.

CAP. XXI.

ET licet de Turonica vrbe aliqua iam scripserimus, tamen quoniam nuper beati Solennis Sepulchrum aspeximus, silere nequiuimus, quod apud Malliacense monasterium comperimus in cacumine montis constitutum, & ab antiquis vallatum ædificijs iam dirutis. Nam ferunt quòd in eo loco, cùm crypta adhuc haberetur occulta, & nulli Christianorum locus ille esset reuelatus, per singulas Dominicarum solennitatum noctes ab habitatoribus lumen cernebatur accensum; sed nullus sciebat quid sibi hoc vellet mysterium; tantùm suspicio detinebat homines aliquid ibidem retineri diuinum. Interea aduenerunt duo energumeni ex basilica sancti Martini, qui collisis in se palmis clamare cœperunt dicentes: Hic requiescit Solẽnis beatissimus in crypta abdita. Reserate igitur sepulchrum amici Dei. Quod cùm repereritis, velis 1 tegite, lumen accendite, cultumq; debitũ ei exhibete. Erit regioni huic salubre, si quæ loquimur adimpleueritis. Et hæc dicentes cum clamore magno, effodere tellurem vngulis nitebantur. Tunc videntes incolæ quæ gerebantur, accepto sarculo effodientes aperuerunt cryptam, in qua per seriem graduum descendentes, repererunt sepulchrum magnum, de quo testabantur illi adhuc mente infirmi, hoc esse sepulchrum Solennis beatissimi. Qui mox sensu discesserunt recepto. Post hæc autem cœperunt ad eum diuersorum morborum ægroti confluere, & accepta sanitate redire incolumes. Sed & Litthomeris vrbis ipsius indigena, cùm à quartani typi ægrotatione fatigaretur, acceptis ex hospitiolo cereis, illisq; manu propria per totã noctẽ ibi detẽtis, vigilias 2 celebrauit. Facto igitur manè, rediuit ad propria, nec vltra ab hoc morbo frigoritionis, vel confractionis vilius pertulit grauitatem.

1 Mira res. Dæmoniaci clamant, sanctos colẽdos, eorum sepulchra ornãda, & lumina ante eos accendenda, & nostri tpis hæretici id impudẽter negãt.

2 Vides antiquũ morem cõfugiẽdi ad sanctorũ sepulchra pro sanitatibus obtinẽdis, vigilãdi apud eos per integras noctes in orationibus, & cereos ante ipsos accendendi?

DE MAXIMO ABBATE.

CAP. XXII.

FVit quidam religiosus,& virtutibus,& nomine Maximus,& vt liber vitæ eius docet,quam versu conscriptam legimus,nostri fuit Martini discipulus. Qui occulere quod erat cupiens,apud insulam Barbaram monasterij Lugdunensis peregrinari expetijt. Manifestatus autem & ibi,ad patriam redire disposuit. Deniq; cùm Ararim fluuium transire cuperet, nauis impleta demergitur, ac ipse Sacerdos aquis operitur habens ad collum cũ Euãgeliorum libro ministerium quotidianum,id est patenulam paruam cum calice. Sed pietas diuina non pertulit perire quod suum est; nam ita de hoc periculo, Domino iubente,restitutus est littori,vt nec vitæ damna perferret,nec rerum detrimenta lugeret. Impletum'q; est illud,quod Psalmographus,Spiritusancto influente, cantauit: Cùm ceciderit iustus,non collidetur, quia Dominus firmat manum eius. Et iterum: Non necabit Dominus animam iusti. Deinde ad castrum Cainonense vrbis Turonicæ veniens,monasterium collocauit. Quod castrum cùm ab Egidio obsideretur,& populus vicini pagi ibidem esset inclusus, hostis effossum à latere montis puteum,quem obsessi ad vsum habebant bibendi,obturat. Quod cùm antedictus Dei famulus,qui tunc cum reliquis intra castri munitionem conclusus erat,cerneret, videret'q; populum consumi penuria, orationem nocte tota fudit ad Dominum,vt respiciens populum hostes improbos effugaret,& non pateretur inclusos sitis ardore consumi. Tunc reuelante sibi Spiritusancto ait ad plebem:Quisquis habet vasculum, exportet foras in plateam,& deprecetur Dominum. Dabit enim vobis hodie largitas eius aquas in abundantia,vt non deficiatis vos,& paruuli vestri. Hæc eo 1 dicente,nubes subitò texerunt cœlum,& descendit imber magnus cum tonitruis & coruscationibus super castrum, duplex populis beneficium præbens, pluuijs arcens sitim, fragoribus effugans hostem. Impleta'q; sunt vasa omnium,& satiati sunt cuncti. Sic'q; obtentu Sacerdotis fugatis aduersarijs, populus saluatus à castro discessit. In monasterio autem loci illius plenus dierum transijt,ibi'q; sepultus est. Ad cuius sepulchrum sæpiùs infirmi sanantur. Puerulus autem vnus ex familia Ecclesiæ Turonicæ in valetudinem corruit. Is cùm anhelitus difficultate occumberet,ac in extremis positus putaretur spiritum exhalare, ad eius basilicã deportatus,protinus extincta febre, sanitati est redditus. Sed & puella de his mancipijs simili sorte febricitans, cùm ante cancellos monumenti fuisset exposita,ipsa die incolumitati est restituta. Ad nos verò cùm horum notitia deuenisset, puerum, humiliatis capillis, huic monasterio cessimus. Puellam verò, mutata veste, cœtui sanctimonialium coniungi præcepimus ad seruiendum Domino.

1 Vide virtutẽ orationis sancti viri.

DE IOANNE RECLVSO.

CAP. XXIII.

QVIESCIT haud procul ab hac basilica Ioannes quidam Presbyter, natione Brito, qui in summa religione vitam duxit, & per cuius manus Dominus multa signa sanitatum dignatus est operari. Qui ob amorem diuinum ab aspectibus se hominum cohibens, paruulam oratorij cellulam habebat ante ipsam Cainonensis vici Ecclesiam, ibiq; in viridariolo, quod manu propria excolebat, lauros arbores plantauerat, quæ nũc vastis columnarum stipitibus amœnitate iocundarum frondium tenduntur. Sub earum vmbraculo vir sanctus considens, aut legebat aliquid, aut scribebat. Cuius post obitum cùm arbores illæ, vt diximus, patulis diffusæ ramis obumbrarēt locum viridarii, vna ex his vetustate senescens exaruit. Tunc custos loci, effossa cum radicibus columna, incisisq; ipsis cum ramis, ex ea scamnum adaptat, in quo interdũ aut resideret lassus, aut aliquid secure decideret, cùm necessitas exegisset. Quod cùm per duos annos, aut ferè amplius in hoc vsu habuisset, tactus (vt credo) inspiratione diuina dolore cordis ait: Væ mihi quia peccaui, cùm arbore illa, quam talis Sacerdos propria manu plantauit, ego ad diuersas necessitates vtar, ac sessiones. Et hæc dicens, accepto sarculo effossa humo, & incisis scamni pedibus, posuit ipsum sub terra, repleuitq; fossam humo. Mirum dictu, adueniente verno tempore, sicut reliquæ arbores flores, ita & hæc columna, quæ viri manu, vt ita dixerim, sepulta fuerat, rediuiua in sospitate virescens, nouas frondes emisit. Extant de ea hodie quoq; virgulta in quinum, senumq;, aut ferè amplius pedum altitudine, quæ annis singulis incrementum sumentia à Domino subleuantur.

DE MONEGVNDE RELIGIOSA.

CAP. XXIIII.

1 Oratione, foliis'q; saliua illitis, ac Crucis signo, sancta ægrotorũ vlcera sanabat.

2 Vide mirum effectũ aquæ benedictæ.

3 Infirmi cõfugientes ad sãctæ sepulchrum curãtur.

APVD ipsam vero vrbem Turonicam beata Monegundis obijt. Fuit autem ex Carnoteno territorio, quæ relinquens tam patriam, quàm parentes, ad hoc tantùm Turonos expetijt, vt orationi vacaret; per quam Deus crebrò miracula ostendere est dignatus. Nam si quis pustulam malam incurrisset, & ad eam veniens orationem precaretur, confestim illa prosternebatur ad supplicandum 1 Dominum, & colligens folia cuiuslibet oleris, aut pomi, saliua illinebat, faciens'q; Crucem super vlcus, imponebat folium, & confestim ita omne venenum euanescebat, vt nihil penitus letiferi ægrotus vltra perferret. Quartanarijs quoq;, & gulam dolentibus, data benedicta aqua sæpiùs 2 medebatur. Ad cuius nunc sepulchrum 3 assiduè infirmi confluunt, & sanantur. Nam quanti frigoritiones passi, quanti à pustulis malis veneno ingrassante præmortui, quanti dysenteria ibi sint sanati, viritim non potest explicari. Sed licet multa ex his in libro, quem de eius vita conscripsimus, memorauerimus, quæ deinceps gesta sunt tacere nequiuimus. Probati Archidiaconi nostri famula grauiter à quartano typo quatiebatur, & iam prope annum in hac febre ægrotabat. Quæ inter manus parentum deposita super tumulum sanctum, domum incolumis est relata.

DE SANCTO SENOCH ABBATE.

CAP. XXV.

1 Orat puer cæcus prostratus ad sãcti tumulũ, & lucẽ oculorum impetrat.

SENOCH Abbatis vita dudum à nobis scripta fuit. In quo libello multis eiusdem virtutibus memoratis, finem fecimus. Sed quoniam ad eius tumulum virtus apparuit, sileri à nobis absurdum fuit. Nautulfus igitur puer nimia cæcitate detentus, & ipsam adhuc adolescentiam ætatis primæ ab hoc contagio deturpatam iugiter deflens, huius sancti tumulum 1 expetijt, atq; prostratus, & humili prece subnixus, flagitat sibi eius suffragio lucem perditam reuocari. Quatriduum in hoc precatu perdurans, reseratis oculis illuminatus abscessit. Sed & nunc multi frigoriticorum, aliorum'q; morborum detenti incommodo, vt de pallio eius aut decerpserint fimbrias, aut contigerint, mox sanantur. Hactenus de Turonicis.

DE

DE SANCTO SYMEONE A' COLVMNA.

CAP. XXVI.

SYMEON verò confeſſor, qui in columna pagi Antiochenſis dicitur ſtetiſſe, frequenter incolis tribuit ſanitates. Et quia, vt legitur in eius vitæ libro, nullam vnquam mulierem poſt conuerſionem oculis attentis inſpexit, poſtquam columnæ editiori ſe ſanctitate feruens innexuit, non modò extraneæ mulieri, verumetiam nec propriæ matri ſe videndum permiſit. Et nunc ergo locum ipſum ab huius ſexus defenſat acceſſu. Nam ferunt quandam mulierem indutam fuiſſe veſte virili, & in baſilicam ingredi voluiſſe columnæ. Tractauit ſecum miſera agere poſſe per indumentum, vt latere poſſet altiſſimũ, ignorans illud Apoſtoli: Quia Deus non irridetur. Et licet veniens ad templum, erexerit pedem, vt ſanctum ingrederetur limen, tamen protinus retrorſum ruens cecidit, & mortua eſt. Satisq́; fuit populis, ne hoc vltra mulier vlla præſumeret, cùm in iſtam cerneret vltionem ſeuerè irrogatam.

DE SEPVLCHRIS PRAESBYTERORVM IN BASILICA SANCTI MARTIALIS.

CAP. XXVII.

IGITVR ſanctus Martialis Epiſcopus à Romanis 1 miſſus Epiſcopis in vrbe Lemouicina prædicare exorſus eſt. Euerſisq́; ſimulachrorum ritibus, repleta iam credulitate Dei vrbe, migrauit à ſeculo. Erant tunc temporis cum eo duo Presbyteri, quos ſecum ab Oriente adduxit in Gallias. Verùm vbi completi ſunt dies eorum, vt & ipſi vocarentur de hoc ſeculo, coniunctis ſarcophagis, in eadem crypta, in qua ſanctus Epiſcopus, ſunt ſepulti, & vnus quidem parieti proximus, alter verò contiguus erat, ſuper terram tamen vterq́; ſtabat, ſed non poterat alteri propter illum, qui primus erat, honor 2 impendi, hoc eſt non ipſe palla expandi poterat, non lumen accendi. Quod cùm incolæ loci moleſtè ferrent, quodam manè accedentes ad cryptam, inuenerunt ſepulchra diuerſis parietibus eſſe locata, & ſic acceſſus liber ad vtrunq; ſepulchrum patuit.

1 Si Romani Pontifices ſãctũ Martialẽ ad vrbẽ Lemouicenſem miſerũt Epm ſeqtur quòd Ro. Eccleſia cũctarũ quæ per mundũ ſunt, mater eſt, & magiſtra.

2 Ecce quõ etiã antiqtus ſancti honorabantur, & lumina ante eorum ſepulchra accendebantur.

DE MIRACVLIS AD SEPVLCHRVM EIVS FACTIS.

CAP. XXVIII.

1 Celebratis vigilijs in ipsa nocte festiuitatis, dum attentè iuxta sepulchrũ orat.

PVELLA quædam, cui, nescio quo existente peccato, manus vna diriguerat, ac digiti palmæ defixi erant, ad eius sepulchrum aduenit, confisa de virtute confessoris, quia posset eius intercessio manum aridam absoluere, cuius prædicatio populum vanis superstitionum ritibus irretitum absoluit. Celebratis ergo 1 vigilijs, in ipsa nocte festiuitatis, dum attentè iuxta sepulchrum orat, manum suam directis digitis, populo teste, sanatam miratur attonita.

DE SANCTO DETREMONIO EPISCOPO ARVERNO.

CAP. XXIX.

1 Prostratus ad sancti tumulum orat, & signo Crucis super fauces per Presbyterum facto, loquelæ vsũ rusticus recuperat.

QVIDAM loquelam emeruit hoc modo. Hic, vt cruda operatur rusticitas populorum, iuramentũ mendax in Ecclesia protulit, mox'q; rigente lingua mutus effectus est, ita vt non vocis humanæ, sed bidentis mugitum simulare videretur. Adueniens autem ad Detremonij Episcopi tumulum, prosternitur 1 ad orationem, sensit'q;, vt postea asserebat, tanquam si aliquis guttur eius tangeret (quod, vt credo, virtus erat Dominici Confessoris) egressus'q; Presbyterum, qui aderat, nutu deprecabatur, vt signũ Crucis faucibus clausis imponeret. Quod cùm Presbyter fecisset, iterum prosternitur ad orationem, protinus'q; eleuatus vocis officio reddito, omnia, quæ pertulerat, proprio patefecit eloquio.

DE SANCTO AVSTREMONIO EPISCOPO ARVERNO.

CAP. XXX.

PER sanctum autem Austremonium, qui & ipse à Romanis 1 Episcopis cum Gatiano beatissimo, & reliquis, quos memorauimus, est directus, primùm Aruerna ciuitas verbum salutis accepit, eoq́; prædicante, Saluatorem mundi, Redemptorémq́; omnium Christum Dei filium credere cœpit. Huius autem sepulchrum apud Iciodorensem vicum habetur, cui cruda rusticitas licet sciens quis in eo quiesceret, nullum tamen exhibebat honoris cultum. Post longa verò annorū curricula, Cautinus, qui ipsius Aruernæ vrbis modò prælatus est, in diaconatu suo Ecclesiam vici illius rexit. Igitur dum nocte quadam in lectulo cellulæ suæ, quæ huic basilicæ adhærebat, decumberet, audiuit psallentium resonantes voces, & surgens vidit templum magno splendere lumine, & obstupefactus aspicit intrinsecus (erat enim cellula illa in superiore contra fenestras templi) & ecce circa tumulum multitudo albatorum tenentium cereos, & psallentium. Quod diutissimè cernens, postmodum discessit; & statim facto manè iussit tumulum cancello vallari, ac palliolis micantibus obuelari, præcepitq́; reuerentiam loco illi impendi. Ex hoc tempore oratio super tumulum funditur, & auxilia Antistitis impetrantur. Hæc ab ipsius Episcopi ore audiui.

1 Nota & hūc Epūm missū fuisse in Gallias cū alijs à Romanis Episcopis.

DE EO, QVI EVLOGIAS ACCEPIT A' SACERDOTE.

CAP. XXXI.

MAgna quidem gratia est, si Sacerdotium dignè custodiatur in actu. Si enim homini iniquo, ac persecutori iustitiæ tantum contulit Sacerdotium, vt prophetiam mereretur, id est Caiphæ, qui prophetauit vnum oportere mori pro populo, ne gens tota periret, quantò magis timentibus Deum, & sanctè, ac purè sacerdotium custodientibus tribui potest à maiestate diuina? ita vt etiam iuxta Iacobum prosit infirmis cum oratione visitatio Sacerdotis, & plerunq; conferat præsidium sola tactu eulogiarum porrecta eius manu, secundùm illud, quod apud Aruernos gestum in adolescentia mea in veritate cognoui. Quidam Presbyter solitarius iter carpens, ad hospitiolum cuiusdam pauperis Lemouici mansionem expetijt. Qua accepta, iuxta morem Sacerdotum nocte à stratu suo consurgens, orationi incumbit. Sed & homo, quem necessitas compellebat lignum ex syluis euehere, valde maturè surrexit. Acceptum verò homo ille panem non priùs comedit, quàm à Sacerdote benediceretur, aut ab eo eulogias acciperet; quibus acceptis, abiit. Cúmq; ad amnem adhuc ante lucem venisset, imposito plaustro cum bobus in pontone, qui super amnem locatus erat, transmeare cœpit in alterum littus. Verùm vbi in medium amnis deuenit, audiuit vocem dicentem: Merge, merge, ne moreris. Cui respondens vox alia ait: Sine tua quidem admonitione quæ proclamas fecissem, si res sacra meis conatibus non obstaret. Nam scias eum eulogijs Sacerdotis esse munitum, ideo ei nocere non possum. At ille vocem audiens, & personam nullius cernens, ac de se verba iactari cognoscens, consignans se Cruce 1 Dñica gratias Deo agit, quòd sibi pars aduersa præualere non potuit. Tunc in littus vlterius progrediens, cum optato onere domum regressus est saluus.

1 Consignans se Cruce Dominica.

DE DVOBVS AMANTIBVS,

CAP. XXXII.

1 Vides aliquos matrimonio inuicē cōiunctos cœlibē vitā duxisse?

DVOS fuisse apud Aruernum, virum scilicet & puellam, refert antiquitas, qui coniuncti coniugio, non 1 coitu, & in vno stratu quiescētes, non sunt ab alterutro polluti in voluptate carnali. Post multos verò annos cùm eis esset latenter vita castissima, ex consensu pari vir tonsuratus est ad clericatum, puella verò religiosum induit vestimentum. Factum est autem, vt impletis diebus puella migraret à seculo. Itaq; vir eius præparata sepultura, exhibuit corpusculum ad sepeliendum. Cùmq; eam sepulchro reconderet, arcanum, quod inter eos conuenerat, eleuatis manibus ad cœlum pandit, dicens: Gratias tibi, rerum omnium artifex, ago, quòd sicut mihi eam commendare dignatus es, ita tibi reddidi ab omni voluptatis contagio impollutam. At illa subridens ait: Sile, sile, vir Dei, quia non est necesse proloqui nostrum nemine interrogante, secretum. Igitur ea obtecta opertorio, vir ille recessit. Non post multum verò tempus & ipse migrauit à seculo, sepultusq; est in loco suo. Erát autem in vna quidem basilica, sed apud diuersos parietes vtrunq; sepulchrum habebatur, & vnum quidem ad Meridiem, alterum ad Aquilonem. Manè autem facto, inuenta sunt coniuncta esse sepulchra, quæ vsq; hodie sic perdurant. Idcirco nunc incolæ duos amantes illos vocitant, & summo venerantur honore.

DE AMABILE PRESBYTERO.

CAP. XXXIII.

1 Magnū miraculū, quo Dux contēptor cōpulsus est ad beati viri tumulū orationē fundere.

FVIT etiam in supradicta Aruerna vrbe admirabilis sanctitatis Amabilis quidam vici Ricomagensis Presbyter, qui virtutibus magnis præcellens, sæpè serpentibus dicitur imperasse. Ad huius tumulum cùm Dux Victorius despexisset 1 orare, affixum è regione equum nequaquam poterat amouere. Quem cùm flagris, stimulisq; vrgeret, & ille quasi æneus staret immobilis, tandem aliquando Dux à suis commonitus, qui, vt ita dicam, ipsi pecudi similis erat factus, ad orationem descendit. Cùmq; fideliter orasset, quò voluit iuit. Ad huius etiā sepulchrum energumenū vidi mundatū. Periurantem verò diriguisse ferunt, & illum ipsum, cùm crimen confessus fuisset, illico absolutum.

DE GEORGIA RELIGIOSA.

CAP. XXXIIII.

AIunt etiam fuisse in ea vrbe puellam quandam religiosam, atq; deuotã Deo, quæ ruri commanens, quò ab vrbica frequentia summota, liberius dignas Deo laudum hostias exhiberet, quotidie 1 ieiunijs, & orationibus insistebat. Factum est igitur vt migrans ab hoc mundo, ad basilicam oppidi causa sepeliendi portaretur. Verùm vbi leuato feretro corpus per vicum ferri cœpisset, adueniens grex magnus columbarũ super eam volare cœpit, atq; illuc volitando sequi, quò hæc à proximis ferebatur. Qua in basilicam delata, grex totus super tectum ædis ipsius visus est consedisse. Illaq; sepulta, ad cœlos euolauere columbæ. Vnde non immeritò Georgia nuncupata est, quæ sic exercuit mentem cultura spiritali, vt adepto virginitatis sexagesimi fructus prouentu, egrediens è seculo, cœlestibus honoraretur exequijs.

1 Quotidie ieiunijs, & orationibus insistebat.

DE SEPVLCHRO EFFRACTO IN BASILICA SANCTI VENERANDI.

CAP. XXXV.

IN basilica autem sancti Venerandi, quæ sancti Illidij Ecclesiæ est proxima, transuoluta cellula à parte occidentis fuit, in qua multa ex marmore pario sepulchra sculpta sunt. In eis verò nonnulli virorum sanctorum, ac mulierum aliquæ religiosarum quiescunt; nanq; non ambigitur eos esse Christianos, quia ipsæ historiæ sepulchrorum sunt de virtutibus Domini, & Apostolorũ eius. Eo quoq; tempore, quo Georgius Vaionorum ciuis, Aruernæ vrbis comitatu potiebatur, pars transuolutionis illius, quæ per longinquæ incuriæ negligentiam pluuijs erat infusa, super vnum eorundem sarcophagorum ruit, opertoriũq; eius impulsum in frusta comminuit, in quo apparuit puella iacens, ita mẽbris omnibus solidata, quasi nuper ab hoc seculo fuisset assumpta. Nã facies, manusq; eius cũ reliquis artubus integræ erant cũ ingenti etiã comæ longitudine, sed credo eam aromatibus fuisse conditam. Vestimentum autem, quod artus tegebat exanimes, ab aquarum vi erat illæsum, nullaq; putredine resolutum, aut nigredine quacunq; fuscatum. Quid plura? Ita apparebat integra, vt dormiẽs potiùs quàm mortua putaretur. Autumabant autem quidam nostrorum ob candorem vestimenti holoserici, in albis eam transisse. Aiebant etiam annulos, murenulasq; aureas circa eam repertas, & clam, ne Episcopus sentiret, ablatas. Nulla tamen ætas temporis nostri, cuius meriti, generisq;, aut nominis fuerit, aut opinione, aut lectione cognouit. Dum autem hoc corpusculum per anni vnius spatium detectum iaceret, nec esset qui respectu humanitatis huic adhiberet sepulchro tegumen, contigit vt vxor antedicti Comitis, post obitum viri grauiter ægrotaret, ac diuturna tandem valetudine liberata, oculorum lumine mulctaretur. Quæ laxata febre vocat medicos, diuersa adhibet studia, largitur & præmia. Sed nullis potuit modis ab eisdem elicere medelam, donec tandem aliquando pietas

Domini commota respiceret. Apparuit enim ei persona quædam per visum noctis, dicens: Si vis visioni pristinæ restaurari, perge quantocyus, & require lapidem mundum, ac sarcophagum puellæ quiescentis, qui in basilica sancti Venerandi detectus habetur, citius tege, & mox detectis visibus oculorũ tuorum, clarè cuncta prospicies. Postquam igitur vas illud clausit opertorio, protinus apertis oculis lumen recepit ex integro. Vnde non ambigitur esse eam nobilis meriti, quæ talia præstare potuit ægrotanti.

DE ALIIS SEPVLCHRIS SANCTORVM IN EADEM BASILICA.

CAP. XXXVI.

SVnt autem in hoc loco multa sepulchra, quæ, vt diximus, fidelium esse probantur. Habetur enim ibi tumulus huic à læua contiguus, longitudine, latitudine, altitudine, omniq; positione eidem consimilis, in cuius fronte superiore habetur scriptum: Sanctæ memoriæ Gallæ. Est & illud nihilominus sepulchrum eius, qui ibi sculptus est, meritis gloriosum, inter egressum basilicæ sancti Illidij, & ingressum templi beati Venerandi, in edito positum, in quo ferunt Alexandrum quendam religiosum fuisse sepultum; ex eo autem frequens infirmorum necessitas, eraso 1 puluere, atq; hausta potione, extemplo consequitur sospitatem. Inde igitur tam frequens hauritur medicamentum, vt pro assiduis beneficiorum commodis transforatum ab aspicientibus cernatur. E regione autem huius sepulchri, si ingrediaris per ostium in basilicam sancti Venerandi, in dextera parte sepulchrum paruulum contemplaberis, super terram situm, & rusticiori formatum lapide; sed ignotum est omnibus quis quiescat in eo. Haberi autem in eo diuinum aliquid, res ipsa, quã dicturus sum, pandit. Medicus quidam, vt ipsi oculis nostris inspeximus, super ipsum solitus erat considere; sed credo eum, vt fragilitas humana præbet, in aliquod indignum facinus obuolutum, quia virtute quiescentis cum sonitu magno excussus, longè proiectus est, sepulchrumq; medium crepuit, quod vsq; nunc ita cernitur. Indignum quippe se hominem humatus existimauit, qui super hos artus deberet facere sessionem. In hac autem basilica & beatus martyr Liminius est sepultus, cuius agonis historia cùm ab incolis teneatur, nullus tamen ei cultus venerationis impenditur. Sunt enim ibi vt diximus, illustrium meritorum viri, quorũ nomina ignota incolis, scripta tamen, vt credimus, retinentur in cœlis.

1 Miracula hæc, quæ apud sanctorũ tumulos Deus operatur, eorum vitæ sanctitatẽ, & innocentiam comprobãt.

DE SANCTORVM VENERANDI, NEPOTIANIQVE EPISCOPORVM SEPVLCHRIS.

CAP. XXXVII.

EST ibi & sepulchrum ipsius sancti Venerandi Episcopi, à quo hæc ædes nomen accepit, sub analogio compositum, super quod caput per fenestellam quicunque vult immittit, precans quæ necessitas cogit; obtinetq; mox effectum, si iustè petierit. Ibi & sanctus Nepotianus Episcopus requiescit, qui fuit in seculo summæ vir sanctitatis, obtinens nunc à Domini potentia quæ ab eo fuerint implorata. Sæpè enim super hæc sepulchra frigoriticorum oratio fusa desideratam obtinet medicinam.

DE MONACHO, QVEM ORANTEM AABAS ASPICIEBAT.

CAP. XXXVIII.

MAgna quondam fuerunt mundi luminaria, quæ vt sol radijs, ita mundum virtutibus illustrabant. Aiunt enim in quodam monasterio fuisse monachum, qui cùm apud alios iuxta regulas 1 monasteriorum ordini, & lectioni insisteret, secretiùs tamen, atq; peculiariùs omnipotenti Deo sacrificia reddebat orationum. Nam post impletum in oratorio cursum, eleuabatur clam à præsentia fratrum, & abiens inter condensos rubos, buxosq;, & ilices, vbi iam spes erat quod à nullo nisi à solo inspiceretur Deo, prosternebat 2 se in orationem. Verùm postquam decumbens Dominum diutissimè deprecatus fuisset, eleuans se ab humo, erectis ad cœlum palmis, atq; luminibus, psalmorum tacitè seriem recitabat, & in tanta compunctione cœlo erat intentus, vt riui lachrymarum ab eius oculis vehementer effluerent. Quod cùm vnus fratrum cautiùs prosequens præuidisset, Abbati non siluit. Ille verò attentus quando ad hæc agenda is properaret, prosecutus est à longè, & prostratus solo expectabat quid fidelis discipulus exerceret. Porrò attentus à longè vidit miraculum magnum. Nam ab vtraq; parte oris eius flamma processera, & in lõgum paulatim deducta, quasi funiculus super eum ascendit; coniunctaq; simul pharum magnam effecit, quæ vsq; ad cœlos videbatur scandere. Et quanquam in sublime producta excresceret, non tamen comæ capitis erat noxia. Stupens visu Abbas compressit se paululum. Ille igitur, completa oratione, ad monasterium redijt. Abbas autem per viam aliam est secutus, multis postmodum opprobrijs monachum arguens ad vanam gloriam coërcendam, non tamen indicans quæ vidisset.

1 Iuxta regulas monasteriorum ordini, & lectioni insisteret. Habebant ergo etiã antiqui monachi regulas, & constitutiones.

2 Vide orationẽ cũ prostratione, itemq; cùm eleuatiõe manuũ, & oculorum ad cœlum.

DE IGNE, QVI E' RELIQVIIS SANCTORVM SAEPE' PRORVPIT. CAP. XXXIX.

MYSTICVM, vt opinor, hic ignis continet sacramentum, & tenebræ sensus mei eum intelligere non queunt, qualiter apparens, lumen tantum præbeat, nec quicquam adurat. Vnum tamen scio, quòd iustis, aut super iustos apparent ista. Nam Moysi in rubo, reliquisq; patribus apparebat in holocausto. Beati quoq; Martini prorumpens è capitis vertice, cœlorum ardua penetrauit. Et Brachionem Abbatem sæpius audiui referētē, sicut in libro vitæ eius scripsimus, ꝙ dū in antedicti Pontificis basilica nocturnas excubias celebraret, & reliquiæ sanctorum à peregrinis delatæ super altare haberentur, subitò globus ignis ab eisdem emergens, vsq; ad cameram templi visus est conscendisse; sed non multis, vt ipse aiebat, ostensus est. Sic & in dedicatione oratorij nostri apparuit, sicut supra memorauimus.

DE VISIONIBVS PRO PATRIS MEI INFIRMITATE. CAP. XL.

SED nec illud absurdum est credere, quòd sæpiùs per visiones apertas Dominus reuelare dignatur, qualiter aut honorentur sancti, aut infirmi medicamina consequantur. Nam recolo in mea infantia, cùm pater meus ab infirmitate humoris podagrici laboraret, & ardore febrium, ac doloribus multis attenuatus lectulo decubaret, vidisse me in visu noctis personam dicentem mihi: Legisti'ne librum Iesu Naue? Cui ego: Nihil aliud literarum præter notas agnoui, in quarum nunc studio constrictus affligor. Nam hic liber prorsus an sit ignoro. Et ait: Vade, facitoq; hastulam paruulam ex ligno, quod hoc nomen recipere possit, scriptumq; ex atramento sub paterni capitis fulcrum colloca. Erit enim ei præsidium, si quod loquor impleueris. Manè autem facto matri quæ videram indicaui. Illa verò iubet impleri visionis præcepta. Quod cùm fecissem, statim genitor ab infirmitate conualuit. Decurso quoq; alterius anni curriculo, iterum ab hoc incommodo capitur, accenditur febris, intumescunt pedes, dolore pessimo nerui intorquentur. Hæc eo perferente, dum cum magno gemitu in stratu decumberet, vidi iterum personam in visione interrogantem me, si librum Thobiæ cognitum haberem. Respondi, quòd nō legeram. Qui ait: Noueris hunc fuisse cæcum, cuius filius Angelo comite dum iter ageret, in flumine piscem cœpit. Cuius, indice Angelo, cor, iecurq; sustollens, patris subfumigat oculos, qui statim, fugatis tenebris, lumen recepit. Vade igitur tu, & fac similiter, & accipiet refrigerium dolorum genitor tuus. Hæc matri cùm referrē, confestim pueros ad amnē dirigit, piscis capitur, subtracta sunt de extis quæ iussa fuerant, & prunis imposita. Cùm primum igitur fumus odoris patrem attigit, protinus tumor, dolorq; discessit.

DE

DE SANCTO GERMANO ALTISIODORENSI EPISCOPO.

CAP. XLI.

GERMANVS autem gloriosus Confessor in vrbe Rauenna obijt; inde verò leuatus, post dies sexaginta ad ciuitatem Altisiodoram delatus, sepulturæ mandatus est. Tempore autem Tendechildæ Reginæ Nunninus quidam Tribunus ex Aruerno de Francia post reddita Reginæ tributa reuertens, Altisiodorensem vrbem adiuit causa tantùm religionis, prouolutusq; 1 ad beati sepulchrum cùm diutissimè orasset, extracto de vagina ense, lapidem, qui super venerabile sepulchrum habebatur, nemine vidente percussit. De quo excussa particula modica, tanquam æneus diriguit, ita vt nullum membrum posset mouere, aut vocem emittere. Videntes autem eum pueri sic iacere, nesciebant quid ei euenisset. Accedens verò vnus eorum, cùm eum interpellasset, nullum ab eodem responsum accepit. Tunc ille vt erat rigidus, in corde suo intelligens se damnatum, vouit dicens: Scio me præsumptuosum extitisse, beatissime Confessor; sed deuotio exegit, vt presumerem; & ideo si 2 me dignaris absoluere, & ad propria cum tua gratia redire permiseris, in basilica has reliquias condens, festiuitatem tuam deuotissimè annis singulis celebrare curabo. Cuius clausum murmur vir sanctus intelligens, eum absoluit, & abire permisit incolumem. Itaq; veniens, reliquias illas in ecclesia posuit, & sancti festa per singulos annos fideliter celebrauit. Quodam autem tempore ad supradictam basilicam, in qua reliquiæ conditæ sunt, cum Auito Episcopo accessimus. Quò cùm sanctus Pontifex ieiunus ingressus fuisset hora quasi decima, omnes, qui cum eo eramus, odorem liliorum, & rosarum naribus hausimus. Quod nobis beati Pontificis præstitum merito non ambigimus; erat enim mensis nonus.

Actum est hoc in vico Musiacas.

1 Prouolutus orat ad beati Germani sepulchrum.

2 Ecce votum sub conditione, & illius adimpletio.

DE HILARIO DIVIONENSI, SENATORE.

CAP. XLII.

APVD castrum Diuionense quidam ex Senatoribus habitauit, habens coniugem, ex qua & filios dicitur suscepisse. Is omnem domum suam ita in castitate, atq; omni puritate tam animi, quàm corporis excolebat, vt nullus ibi adulterium exercere præsumeret, esset'q; impletum in hac domo, quod dudum sancto repletus spiritu Apostolus prædicauit: Honorate connubium, & toros immaculatos. Hac itaq; tam inter dominos, quàm inter famulos castitate pollente, obijt vir ille, qui qualis, quantus'q; fuerit iuxta seculi dignitatem, sepulchrum eius hodie patefacit, quod marmore pario sculptum renitet. Eo autem defuncto, & iuxta humanam consuetudinem sepulturæ mancipato, mulier deducto anni circulo ægrotauit, obijt, atq; abluta [1] est. Et quoniam sepulchrum illud tam immensum erat, vt & ipsam iuxta imperium viri susciperet, amoto opertorio dum locaretur in tumulo, subitò eleuata vir dextera, coniugis ceruicem amplectitur. Quod admirans populus deposito secessit opertorio, cognouit'q; quæ eis castitas, qui timor in Deum, quæ etiam inter ipsos dilectio fuisset in seculo, qui se ita amplexi sunt in sepulchro.

[1] Nota antiquam cõsuetudinem lauandi corpora post mortem, antequã sepeliantur.

DE SANCTA FLORIDA, ET SANCTA PASCHASIA.

CAP. XLIII.

IN hac autem basilica & sancta Florida quiescit, quæ, vt ferunt incolæ, veste mutata, religiosa valde fuit. Est haud procul & alia basilica, in qua Paschasia sancta quiescit. Hæc fertur apparuisse structoribus basilicæ sancti Benigni martyris, qui in ea habetur, hortans vt operi cœpto insisterent, scirent'q; se martyris adiutorio adiuuari. Quæ in basilicam regressa nusquam comparuit.

DE SANCTO TRANQVILLO EPISCOPO.

CAP. XLIIII.

IN hoc loco & Tranquillus beatus Confessor requiescit, super terram sepulchrum habens, de quo magnum beneficium præstatur petentibus. Nam de musco supernato medicamina populi promerentur. Vnde & ego magnũ experimentum tuli. Nanq; cùm manus meæ minutis efferuissent pustulis, & dolores pessimos ob hoc grauiter sustinerem, de hoc musco tactas, quiescente humore, protinus retuli sanas.

DE SANCTO SEVERINO EPISCOPO BVRDEGALENSI.

CAP. XLV.

HABET & Burdegalensis vrbs patronos venerabiles, qui sæpiùs se virtutibus manifestant, sanctum in primis Seuerinum Episcopum in suburbano murorum summa excolens fide. Et licet iam dixerimus in prologo libri huius, quòd ea tantùm scriberemus, quæ Deus post obitum sanctorum suorum, eis obtinentibus, est operari dignatus, tamen non puto absurdum duci, si de illorum vita memoremus aliqua, de quibus nulla cognouimus esse cõscripta. Sãctus igitur Seuerinus, vt ipsorum Burdegalensium clericorum fidelis relatio profert, de partibus Orientis ad eandem destinatur vrbem. Dum autem iter ageret, & Ecclesiam Burdegalensem Amandus Episcopus regeret, apparuit ei Dominus in visu noctis dicens: Surge, & egredere in occursum famulo meo Seuerino, & honora [1] eum sicut honorari scriptura sancta docet Dei amicos; melior est enim te, meritis q; sublimior. Exurgens autem Amandus Episcopus, accepto baculo in manu sua, perrexit in occursum eius, nihil de viro sancto sciẽs, nisi quæ Dominus reuelarat. Et ecce sanctus Seuerinus veniebat quasi obuiam ei. Tũc appropinquantes, ac proprijs se nominibus salutantes, ruunt pariter in amplexus, deosculatiq;, ac fusa oratione, Ecclesiam cum magno psallentio sunt ingressi. Quem deinceps intantum dilexit, ac veneratus est Amandus Episcopus, vt eum in locum suum substitueret, ac ipse quasi iunior haberetur. Dein q; post paucos annos obijt beatissimus Seuerinus, quo sepulto, Amandus Episcopus recepit locum suum, quem ei non dubium est per obedientiam redditum, quam in Dei sanctum exercuit. Illum igitur incolæ, cognita eius sanctitate, patronum sibi asciscunt. Quòd si quandoq; vrbem aut morbus obrepat, aut hostilitas obsideat, aut aliqua percellat calamitas, protinus cõcurrẽtes populi ad basilicam sãcti, indictis ieiunijs [2] vigilias celebrant, deuotissimè orationem fundentes, & mox ab imminenti calamitate saluantur. Vitam tamen huius, postquam hæc scripsimus, à Fortunato Presbytero conscriptam cognouimus.

[1] Hoc modo honorantur sancti quasi amici Dei.

[2] Ieiunijs, vigilijs, & orationibus impetrant populi liberationem à calamitate.

DE ROMANO EIVSDEM VRBIS PRESBYTERO.

CAP. XLVI.

HABETVR in hoc territorio & sanctus Romanus Presbyter, quem vt scripta vitæ eius edocent, Martinus noster sepulturæ locauit. Est autem sepulchrum eius contiguum Blauiensi castello, super littus amnis Garônæ, in quo sæpiùs naufragio perituri, virtute eius saluati sunt, proclamantes inter fluctus torrentis vndosi: Miserere nostri, sancte 1 Romane Confessor Dei. Mox enim, sedata tempestate, optato littore potiti sunt. Nec enim fas est, vllum perire naufragio, qui eius basilicam amnis de medio cõtemplari meruerit. Quod & nos in grãdi necessitate experti sumus. Nam cùm imber creberrimus per multos defluens dies, amnem Garonnam extra littora eiecisset, atq; impellente vento validis fluctibus exundaret, eleuarenturq; fluctuũ mõtes validi, qui nõ paruũ intuẽtibus ingererent metũ, exoratus beatus Confessor obtinuit, sicut credimus, virtutis suæ suffragio, vt compressis fragoribus, planum præberet flumen alueum. Et sic ingressi nauem, ad ripam alteram sine periculo sumus deuecti.

1 Ecce sancti inuocatio, & ad inuocationem auxilij exhibitio.

DE DVOBVS PRESBYTERIS PSALLENTIBVS.

CAP. XLVII.

SVNT etiam sub eiusdem territorij vico sepulti duo Presbyteri, vt res ipsa declarat, egregiæ sanctitatis viri. Nã eos post sepulchra 1 viuere, ipsius rei miraculum, quæ geritur, manifestissimè docet. In vna quidem sunt sepulti basilica, sed apud diuersos parietes. Nam vnius eorum sepulchrum à parte Austri, alterius habetur ad Aquilonem. Igitur cùm ad implendum officium clerici psallentium incipiũt exercere, & choris à se factis Domino turba canora cõcinere, miscetur publico vox 2 vtriusq; psallentio, & vnus quidem chorus vnius vocis adiutorio adiuuatur, alius verò alterius vocis modulamine conualescit. Tantæq; est suauitatis hic concentus, vt audientium sæpè mulceat attentos auditus. Probatur & per hos pleraq; indulgeri beneficia, si fidelis oratio præmittatur. Agitur autem hoc in vico Vodollacensi.

1 Vide sanctos et post mortem viuere.

2 Nota pro cõfirmatione cantus Ecclesiastici, q in basilicis habetur.

DE ECCLESIA REONTIENSI.

CAP. XLVIII.

HAVD procul à Reontio villa est, in qua cũ esset Ecclesia Catholica, aduenientibus Gotthis, illam ad suæ sectæ immunditiam transtulerunt. Est autem secus eam domus magna. Cúmq; aduenisset vigilia Paschæ, & hæreticorum sacerdotes paruulos in Ecclesia nostra tingerent, vt negato scilicet Sacerdoti orthodoxo libero aditu baptizãdi, faciliùs ad hãc sectam populus implicaretur, Sacerdos ille orthodoxus sagaci intentione, dum ij in Ecclesia nostra essent, præparato ministerio in domo eorum baptizare cœpit. Sed præcurrente diuina vltione de infantulis, quos ibi hæretici tinxerãt, id est bis denis, nullus ad diei terminum pertingere potuit viuens. Quod videntes hæretici, & domum suam Ecclesiam fieri timentes, Presbytero suam Ecclesiam reddiderunt. De his verò, quos ille baptizauit, nullus eo tempore est defunctus, nisi quem Dominus post legitimam ætatem vocare dignatus est.

DE IVSTINO, ET SIMILINO PRESBYTERIS.

CAP. XLIX.

INTRA terminum autem Beorretanæ vrbis, in vico Sexciacensi sanctus Iustinus Presbyter quiescit. Qui cùm multis virtutibus polleat, sæpiùs ad sepulchrum eius energumeni declamantes mundantur. Huic meritis, ac sanctitate propinquus est Similinus, qui eiusdem ordinis officium in Ecclesia habuit, & apud Taluam vicum huius territorij quiescit, similibus florens virtutibus.

DE SANCTO SEVERO PRESBYTERO.

CAP. L.

HIS vrbe,& termino sociatus est sanctus Seuerus,& ipse Presbyter ordinatus,nobili stirpe progenitus. Nam in rure Sexciacensi, quod in eius sessione subsistebat, duas Ecclesias ædificauit, & templa Dei sanctorum reliquijs communiuit. Cùm autem dies Dominicus aduenisset, celebratis Missis vno in loco,ad alium pergebat. Erat autem inter vtrasq; Ecclesias spatium quasi viginti millium. Hoc ei erat opus per singulos Dominicos dies. Factum est autem quadam Dominica, dum hoc iter tereret, & velociùs cornipedē calce verberās properaret, vt caput eius ramus Mespili arboris percuteret. At ille iniuriam sentiens,ait: Arescere te iubeat Deus, cuius nutu de terra egressa es: & confestim aruit arbor vsq; in ipsis virtutis suæ radicibus. Ille verò accedens quò ibat,celebratis Dei laudibus, fuit in eodem loco tribus diebus. Quarta autem die regressus,cùm vidisset arborem aridam, ait: Væ mihi,qui in amaritudine cordis maledixi huic arbori,ecce enim qualiter aruit. Et descendens prostrauit 1 se ad radices eius,& ait ad dominum: Deus omnipotens,cuius nutu omnia gubernantur,cuius imperio non nata creantur,creata viuunt, mortua reformantur, cuius salubre præceptum tenentes, victuros nos post mortem corporis huius credimus per futuram resurrectionem, tu præcipe vt reuirescat hæc arbor,& sit sicut antea. Et statim quasi per aliquam venarū dispositionem humor à terra consurgens,per totos arboris patulæ ramos vberi irrigatione diffunditur,laxans'q; nodos arentes,prorumpentibus folijs,reuixisse ab astantibus est visa. Magna quoq; illi fuit virtus,ac eleemosyna,ita vt quemadmodū superiùs dictū est,de domibus proprjis Ecclesias faceret,ac facultates suas in cibos pauperum erogaret. In vna verò earum sepulchrum suum deposuit,in qua & sepultus est. Solitus erat etiam flores 2 liliorum, tempore, quo nascūtur,colligere,ac per parietes huius ædis appendere.

1 Vide orationē cū prostratione, & eius mirabilem effectum.

2 Ecce quomodo prisci quoq; patres floribus Ecclesias exornabant.

DE LILIO SEPVLCHRI EIVS.

CAP. LI.

VNde qualis fuerit vita eius in hoc seculo,ita Domino cooperante,clarescit,vt euidentibus nunc prodigijs designetur. Igitur lilia,quæ diximus ab eo collecta,atq; in basilica sepulchri 1 eius posita,prætereunte tēpore,laxatis deorsum florum filis,arente coma emarcuerunt,& ita exsiccata videntur,vt si contingantur manu,putentur in puluerem extemplo resolui, totum'q; annum in hac ariditate perdurant. Adueniente verò die,quo confessor migrauit à corpore,in rediuiua viriditate resurgunt, videas'q; folijs paulatim reuirēribus ipsos flores attolli, & sine vllo aquæ,ac telluris humore,in ea specie, qua quondam fuerant,renouari. Et sic beatus confessor profert nouos flores è tumulo,qui cùm sanctorum reliquis,vt palma,floret in cœlo.

1 Ecce magnū miraculū in signū sanctitatis viri beati.

DE SEPVLCHRIS, QVAE ELEVANTVR.

CAP. LII.

SVB terminoquoq; vici Iuliensis sunt tres Presbyteri consepulti, vt fertur per antiquam reuelationem, nullius cōsanguinitatis propinqui vinculo, sed tantùm in amore Dei socij, ac è cœlo fratres effecti, qui vnius loci spatiū sepulchris iuxta positis assiduitate miraculorum illustrant. Hi cùm per multorum annorum curricula in his, vbi sepulti sunt, loculis quiescerent, scisso nuper pauimento, quod calce, atq; comminuta testa, quasi silex durissima, fusum erat, vnius sepulchri cacumen apparuit. Quo paululum eleuato, tellus scissa apicem alterius patefecit; illoq́; emicante, secutus est tertius tumulus; qui nunc iuxta initium ostensionis suæ gradatim eleuantur 1 super terram. Et nunc iam primus liber à mole terrena, liberum se visibus præstat humanis. Duo adhuc sequuntur, atque annis singulis proficiunt ad egressum. O' admirabile mysteriū Deitatis, quod artuum sepultorum puritatem manifestat seculo, dum prodit è pauimēto, & pparat ad resurrectionē non vermi nūquā morituro dandos, sed luci Solis claritate æquandos, ac Dominici corporis conformatione clarificandos. Sūt autem hæc sepulchra intra terminum, quem superiùs diximus, apud vicum Atroam.

1 Vide & aliud miraculum præcedenti non inferius.

DE SEPVLCHRO THEOMASTI EPISCOPI.

CAP. LIII.

THeomastus quoq; iuxta expositionē nominis sui admirabilis sāctitate, Moniciacensis vrbis fuisse fertur Episcopus; de qua vrbe nescio quare demolitus, Pictauum oppidum petijt, ibiq; præsentem vitā in bona perdurans confessione finiuit. Cui quæ sit merces in 1 cœlo, ad eius ostēditur tumulū, eūq́; inhabitare paradisum prodit virtus egrediens de sepulchro. Illudq; etiā in eo veraciter ostenditur, quod Dominus Iesus Christus in Euangelio Marthæ dicit: Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Hic ergo super terram sepulchrum habet ante ipsum atrium beati Hilarij, de quo tumulo erasus à multis puluis, & haustus, ita dolori dentium, febriumq́; medetur, vt qui hauserit miretur effectum. Nam hæc benedictio tam assiduè experitur, vt iam in vno loco sarcophagus appareat transforatus.

1 Cui quæ sit merces in cœlo, ad eius ostenditur tumulum.

DE LVPIANO CONFESSORE.

CAP. LIIII.

1 Ad sepulchrum sācti maxima sūt ostensæ miracula.

INtra ipsum Pictauorū terminū, qui adiacet mari Oceano, id est in vico Ratiatensi, Lupianus quidam in albis transiens requiescit. Hic fertur à beato Hilario Antistite donum baptismatis suscepisse; sed mox, vt diximus, migrauit à corpore. Cui à Deo bonorum omnium largitore tanta est gratia attributa, vt ad eius 1 sepulchrum cæcus visum, paralyticus gressum, mutus mereretur eloquium.

DE MELANIO REDONENSI EPISCOPO.

CAP. LV.

MELANIVS autem Redonicæ vrbis Episcopus, post innumerabilium signa virtutum iugiter intentus cœlo, emicuit seculo; super cuius sepulchrum mira Christiani fabricam celsitudine leuauerunt. Sed instinctu maligni, qui semper bonis aduersatur operibus, quodam tempore ab igne comprehenditur. Palla verò erat lignèa, quæ sanctum Confessoris tegebat sepulchrum. Illico igitur vbi tignorum congeries flāmina dominante truncatur, ruunt tegulæ cum ligaturis, & reliquo tecti apparatu, vnaq; è trabibus flammato capite impetu ruinæ præpulsa, super tumulum sancti ruit. Quæ non modò succendere pallam, verumetiam conterere inter se & lapidem sepulchri potuerat. Ruit insuper & immensæ multitudo carbonum. Alia quoq; vela, quæ vel parietibus, vel ostijs dependebant, ad primùm flammæ flatum exusta sunt. Hæc verò palla non solùm non vsta, verumetiam nec in superficie ab igne dedecorata est. Igitur expleto incendio, ingrediuntur populi cum eiulatu magno, & vsq; ad sepulchrum Antistitis properant, inter fletus & lachrymas noua gaudia percepturi. Remouent à tumulo ligna cum flammis, apprehensumq; tumuli velum, excussis prunis, mirantur omnes illæsum.

DE VICTORIO CENOMANENSI EPISCOPO.

CAP. LVI.

VIctorius Cenomanorum Episcopus magnis se virtutibus sæpiùs declarauit. Nam ferunt quadam vice dum ciuitas ipsa cremaretur incendio,& validis globis flammæ huc illucq; impellente vento propelleretur,hic quasi pastor bonus non perferens Ecclesiasticas caulas ab insidijs satanæ deuastari,obuiam se turbini obtulit;eleuataq; manu facto signo Crucis 1 è contra, illico omne cessauit incendium. Liberataq; ciuitas gratias pastori retulit,eò quòd non permiserit res suas ab imminenti igne vastari. Ad huius quoq; sepulchrum sæpiùs infirmi sanantur.

1 Nota miram virtutem signi sanctæ Crucis.

DE MARTINO ABBATE SANTONICORVM.

CAP. LVII.

MArtinus Santonicæ Vrbis Abbas, Martini,vt ferunt,nostri discipulus, apud vicum vrbis ipsius in monasterio,quod ipse post magistri dogmata ædificauit,in pace quiescit. Ad cuius tumulum quædam è pagensibus manus contractas deferens,retulit sanas. Alius, qui exustis febre neruis,poplitibusq; intortis gressu caruerat, vt ad sepulchrum sanctũ prostratus est,nouum robur sumens,ariditate sublata,incolumis relatus est,multos ipsi deinceps seruiens annos. Huius sepulchrum Palladius Episcopus cùm nõ valuisset cum multis, opitulante adiutorio confessoris,cum quinq; Abbatibus mouit,composuitq; quomodo voluit.

DE BIBIANO EIVSDEM VRBIS EPISCOPO.

CAP. LVIII.

IN suburbano quoq; vrbis huius Bibianus Antistes quiescit, cuius virtutum præstantiam liber, qui iam de eius vita scriptus tenetur, enarrat. Nunc autẽ exoratus crebrò languentibus tribuit sospitatem. Vnde videtur vt de tantis miraculis vel vnum fari præsumam. Mulier quædam, cuius manus aruerant, vnguibusq; iam sauciatæ, contractis neruis, opus operandi perdiderant, ad beati sepulchrum 1 deuota prosternitur, factaq; oratione, manus reintegratas, laxatis digitorum filis, ad agendas Domino gratias meruit eleuare.

1 Ad beati sepulchrũ deuota prosternitur, factaq; oratione liberatur.

DE TROIANO EIVSDEM SANTONICAE CIVITATIS EPISCOPO.

CAP. LIX.

TRoianus item Pontifex ipsius Santonicæ ciuitatis, sancto huic Bibiano coniũctus cœlo, vicinus ei est & tumulo. Magnæ enim virtutis fuisse dicitur hic Sacerdos. Quodam verò tempore, dum inter obscura noctium tempora loca sancta, quæ tunc in circuitu vrbis habebantur, vno tantùm Subdiacono comite circuiret, apparuit ei globus magnus luminis quasi de cœlo descendens. Cognita autem vir Dei re, ait comiti: Ne sequaris penitus, donec ego te vocem. At ille terræ deuolutus, spectabat haud procul quid'nam miraculi ageret Dei seruus; erat enim ager publicus, in quo constiterat. Appropinquante verò lumine, cucurrit Sacerdos ad occursum eius, & vsq; ad terram se humilians ait: Benedic, quæso, mihi, beate Pontifex. Cui ille, qui aduenerat ait: Tu mihi benedic, Sacerdos Dei Troiane. Et dato sibi osculo, facta oratione, locuti sunt diutissimè simul. Subdiaconus verò Antonius spectans vidit lumen, quod apparuerat, eadem, qua venerat, via reuerti. Vocans itaq; ad se Subdiaconum Episcopus ait: Accede nunc, vt explicemus cœptum iter ad visitanda sãctorum loca. Tremens verò Subdiaconus ait: Quæso, domine, ne despicias humilitatẽ meam, sed indica mihi quæ videris, animaduerti enim nescio quid fuisse diuinum. Cui ille: Dicam tibi, sed tu nemini dixeris, nam scito, quòd in quacunq; die hæc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sanctum, inquit, Martinũ Turonicum vidi, & ipse locutus est mihi. Caue ergo ne cui vulgare audeas arcana Dei. Igitur Sacerdos impleto vitæ huius cursu obijt. Subdiaconus verò plenus dierum ægreferens quòd virtus sancti Troiani occuleretur, conuocato Episcopo, clericis, ac quibusdam senioribus, omnia, quæ à sancto audierat, & qualiter mysterium luminis viderat, quòd manifestissime fidem Troiani, Martiniq; gloriam patefecit, ex ordine reserauit; nec quicquam ex iis occuluit, adijciens hæc: Et vt probetis vera esse quæ loquor, finito sermone, finẽ facio vitæ. Quibus dictis, clausis oculis obijt, non sine admiratione astantium. Magnæ igitur (vt diximus) virtutis fuit beatus Troianus Antistes, & honorabilis inter cunctos

1 Vide beatum Epũ pergere ad visitanda sãctorũ loca.

ciues vrbis suæ. Hic fertur dum esset in corpore, si nouum (vt assolet) amphibalum induisset, cum quo procedens diœcesim circuiret, fimbriæ huius vestimenti à diuersis diripiebantur; salubre enim omnis homo computabat quicquid ab eo rapere potuisset. Qui sepultus in terris, cœlo 2 se viuere multis virtutibus manifestat. Nam energumeni, frigoritici, cæteriq; infirmi, plerunq; ad eius tumulum exorantes, accepta incolumitate, recedunt.

1 Qui sepultus in terris, cœlo se viuere multis virtutibus manifestat.

DE SEPVLCHRO DIVINITVS AMOTO IN EADEM VRBE.

CAP. LX.

Haud procul ab huius confessoris æde erat oratoriũ paruulum, & in angulo, vnde arcus oriebatur, erat magnus sarcophagus, in quo ferebatur sepultos fuisse duos, sponsum scilicet, & sponsam, qui post baptismum in albis positi à seculo discesserunt. Hos etiam affirmabat antiquitas fuisse ex genere sãcti Pictauensis Hilarij. Hoc ergo sepulchrum tali in loco situm, non modò iter obstruebat ingredientium, verumetiam ne paries, qui à stillicidio infusus fuerat, emendaretur, quia esset contiguus, inhibebat. Qua de causa Palladius Pontifex ciuitatis, qui ex genere quondam diuitis Palladij descenderat, remouere ipsum à loco nitebatur summo studio, ita vt coniunctis ampliùs q̃ trecentis viris, cum funibus trahere, & vectibus impellere conaretur, positis iã lapidibus, super quos hic sarcophagus locaretur. Deniq; impenduntur totæ vires trahentium, sed non valent mouere sepulchrum. Frons tota sudore perfunditur, sed opus validum non impletur. Voces dantur hortantium, atq; dicentium: Eia agè trahe funem: sed non mouetur omnino sepulchrum. Quid plura? Lassantur omnes in opere, & intercedente nocte, petunt cuncti dari quieti. Statim verò vbi transactis nocturnis tenebris nouum illuxit mane, anxiùs cogitatione Sacerdos, rogat iterum procedere suos ad oratorium. Ipse autem anticipans cunctos, ingrediensq; inuenit ipsum super illos quos composuerat, lapides omni firmitate subsistere. Admiransq; Dominum glorificat, qui potenti virtute perfecit, quod manus humana nequiuerat. Horum tamen nomina nulli sunt reuelata.

DE SANCTO NICETIO LVGDVNENSI EPISCOPO.

CAP. LXI.

NIcetius quoq; confessor in vrbe Lugdunensi vir totius sanctitatis, conuersationis castissimæ, charitatis eximiæ, vita perfunctus est. Cuius eleemosynæ, atq; humilitas, ne inuestigari quidem, ne dum enarrari à nobis possunt. Qui postquam beatum spiritum præmisit ad cœlos, positus in feretro ad basilicam, in qua sepultus est, ferebatur, & ecce vnus puerulus diuturna cæcitate grauatus, cum reliquis plangens adminiculo sustentante sequebatur. Factum est autem cùm graderetur, perlata est vox in aure eius secretiùs dicens: Appropinqua feretro, & cùm subter ingressus fueris, protinus recipies visum. Ille verò interrogabat hominem, qui eum trahebat, quis esset, qui hæc verba auribus suis inferret. Negat ille quenquam videre, qui ei loquatur. Cùmq; bis & tertiò hæc vox aures illius verberasset, cognouit aliquid noui gerendum, & se ad feretrum postulat duci. Accedens autem, & inter albentium Diaconorum turbam perlapsus, quò iussus fuit ingreditur. Deniq; vt nomen sancti inuocare 1 cœpit, illico reseratis oculis, lumen recepit. Posthæc puer erat assiduus in basilica, ad sepulchrum sancti deseruiens, & lumen accendens; sed à quibusdam ciuitatis maioribus opprimebatur, atq; fatigabatur, vt nec victus alimoniam posset habere. Cùmq; sæpius hæc ad beatum quereretur sepulchrum, apparuit ei sanctus per visum dicens: Vade ad Gunthrannum Regem, & ei quid patiaris, diligenter enarra. Ipse enim tibi præbebit vestitum, & alimentum, eripietq; te de manu inimicorum. Deniq; hac admonitione firmatus puer, ad Regem accedens, quæ suggessit obtinuit. Sed & nunc ad sepulchrum beati confessoris multa miracula 2 Christo auspice tribuuntur. Nam & miserorum ibi cathenæ rumpuntur, cæci illuminantur, dæmones effugantur, sanitati redduntur paralytici, perferentes ardores febrium liberantur. In quo loco tàm frequenter ostenduntur miracula, vt ex ordine scribi longum sit. Retulit tamen mihi vir fidelis, quatuor ibi cæcos ante paucos dies fuisse illuminatos, & quòd hominem, quem claudum olim nouerat, incolumem nuper aspexit.

1 Vt nomen sancti inuocare cœpit, illico reseratis oculis lumen recepit.

2 Hæc miraculorum multitudo sanctitati beati viri testimonium fert.

DE

DE SEPVLCHRO HELII EIVSDEM VRBIS EPISCOPI.

CAP. LXII.

DVM quadam vice ad occursum supradicti Pōtificis ambulassem, & loca sancta Lugdunensis oppidi circuirem, vir ille, qui nos præcedebat, ad cryptam beati Helij inuitat ad orationem, dicens: Quia magnus Sacerdos in hoc loco quiescit. Cúmq; oratione facta, sancti tumulum admirarer; & tacitus de meritis eius aliquid interrogare cogitarē, aspicio in ostio esse scriptū, qualiter sepulchri violator cadauer examine spoliare voluerit. Inquirenti verò causam, si hæc vera essent, quæ in ostio picta cernebantur, vir mihi talia retulit: Sanctus Helius tempore paganorum in hac vrbe fuit Episcopus, qui defunctus sepultus est à fidelibus. Nocte autem sequenti veniens quidam paganus, lapidem, qui sarcophagum tegebat, reuoluit, erectúmq; contra se corpus sancti conatur spoliare. At ille extensis 1 lacertis constrictum ad se hominem fortiter amplexatur; & vsq; mane populis aspectantibus, tanquam deuinctum loris, ita miserum brachijs detinebat. Igitur iudex loci violatorem sepulchri iubet abstrahi, ac legalis pœnæ sententia cōdemnari; sed non laxabatur à sancto. Tunc intelligens voluntatem defuncti, fecit iudex de vita promissionem; moxq; vinctus laxatur, & sic incolumis redditur. O verè sanctam vltionem pietate permixtam. Retinuit hominem, vt argueret; sed tradi non permisit supplicio, quem iam reddiderat emendatum.

1 Tu qui sanctos vocas e mortuos, considera num hoc factū sit mortui hominis.

DE FILIA LEONIS IMPERATORIS.

CAP. LXIII.

LEONIS autem Romani Imperatoris filia cùm à spiritu vexaretur immundo, & per loca sancta duceretur, assiduè clamabat nequam spiritus: Non hinc egredior, nisi Archidiaconus Lugdunensis adueniat, & nisi ipse me de hoc vasculo, quod acquisiui, eijciat, nullatenus hinc sum egressurus. Audiens hæc Imperator, dirigit suos ad eum. Quem illi repertum suppliciter exorant, vt cum eis ad visitandam puellam Romam dignaretur accedere. Ille verò contradicens, & se indignum, per quem Christus miracula ostenderet, esse vociferans, admonitus Episcopi sui consilio, cum eisdem nuncijs iter dirigit, & ad Imperatorem veniens, cum honore suscipitur. Audiens autem de infirmitate puellæ, se ad basilicam beati Petri Apostoli confert, ibiq; continuato cũ 1 vigilijs, & orationibus triduano ieiunio, quarta die per inuocationẽ Domini nostri Iesu Christi, & Crucis vexillum, immundum spiritum à corpore puellæ depellit. Qua sanata, tria ei centenaria auri Imperator offert. Sed ille vir altioris spiritus, caducas diuitias respuit, dicens: Si me tuis muneribus locupletare desideras, illud, quod cunctæ proficiet ciuitati, largire. Tributum, ait, in tertio circa muros milliario populis condona, hoc'q; vtriusq; animabus salubre beneficium erit. Aurum verò tuum necessarium non habeo. Pauperibus illud pro tua, tuorum'q; felicitate dispensa. Quod ille non abnuens, pauperibus erogat, & tributum petitum ciuitati concedit. Vnde vsq; hodie circa muros vrbis illius in tertio milliario tributa non redduntur in publico.

1 Continuato cũ vigilijs, & orationibus triduano ieiunio, per inuocationẽ Domini, & Crucis vexillũ, immundum spiritũ à corpore puellæ Archidiaconus expulit.

Post discessum verò beati Archidiaconi, ait Imperator suis: Si iste Deum plusquam pecuniam diligit, dignè Ecclesia illa, cuius nobis minister obsecutus est, nostris 2 muneribus illustrari debet. Tunc capsam ad sancta Euangelia recludenda, patenam'q;, & calicem ex auro puro, pretiosisq; lapidibus præcepit fabricari. Quod miro perfectum opere per hominem certum dirigit Ecclesiæ. Sed nuncius ille, qui hæc exhibebat, inter alpes positus ad aurificis cuiusdam domum diuertit. Cùm'q; ab eo aurifex sciscitaretur, quid negocij gereret, rem secretiùs, ac simpliciter pandit: Et ille; Si inquit, meo consilio conniuentiã præbueris, multa nobis hæc ratio poterit lucra deferre. Ad hæc ille diabolo instigante seductus, & (vt fertur inter rusticos sermo vulgatus, quòd inhiantes auro, ac circunuentionis fallacias inferentes sæpius animi coniunguntur) statim huius consilij effectus est sectator. Tunc ille deceptor fecit similes de argento species, vt nihil aliud quàm aurum purissimum putarentur, & sic opera, quæ cũ gemmis, filis'q; aureis fuerant superposita, studiosissimè cum clauis affixit. Veruntamen calicem non comminuit, quia catacliza in ipso fuerant solidata. Deniq; portitor cum hac fraude Lugdunũ aduenit, vbi oblatis donis, ab Episcopo muneratur; regressus'q; ad socium, aurum de speciebus figuratũ recipere flagitat. Artifex verò adhuc non esse totum paratum pronunciat, sed sub ipsa expliciturum se nocte pollicetur. Exacta igitur cœna, cùm in cellula, qua hæc operabatur, pariter residerent, concussa subito à terræmotu super eos corruit, disrupta'q; terra sub pedibus eorum, ipsos pariter cum pecunia deglutiuit, qui descenderunt viuentes, ac vociferantes in tartarum. Vltus'q; est Deus velociter fraudem Ecclesiæ suæ. Ego verò has species, quæ mirabiliter absorptæ nõ

2 Donare munera pretiosa Ecclesijs, quæ diuino cultui inseruiant, est opus bonum.

fuerant, in Ecclesia Lugdunensi sæpissimè vidi. Sit hoc populis documentum, vt nullus res Ecclesiæ aut 3 appetere, aut fraudare nitatur. Nam aliter, videbit Dei iudicium super se velociter imminere.

3 Nullus res Ecclesiæ, aut appetere, aut fraudare nitatur, nā videbit super se Dei iudiciū velociter imminere.

DE MVLIERE, QVAE EPIPODII MARTYRIS CALCEAMENTA COLLEGIT.

CAP. LXIIII.

Requiescit in suburbano murorum vrbis ipsius mulier, quæ dicitur collegisse calceamentum beati martyris Epipodij, quod de pede eius cecidit, cùm ad martyrium duceretur, ad cuius tumulum sæpiùs frigoritici, cæteriq; infirmi sanantur. Erasum enim de tumulo ipso puluerē hauriunt, incolumesq; discedunt.

DE ALIA MVLIERE, CVI VIR OBLATIONIS CAVSA APPARVIT.

CAP. LXV.

Dvos in hac vrbe fuisse ferunt, virum scilicet, & coniugem eius, senatoria ex gente pollentes, qui absq; liberis defuncti, hæredem 1 Ecclesiā dereliquerunt. Sed vir priùs obiens in basilica sanctæ Mariæ sepultus est, mulier verò per annum integrum ad hoc templum degens, assiduè orationi vacabat, celebrari faciens quotidie Missarum solennia, & offerri 2 oblationē pro memoria viri, non diffisa de Domini misericordia, quòd haberet defunctus requiem in die, qua Dominus oblationem pro eius anima delibasset, semper sextarium gazeti vini præbēs in sacrificium basilicæ sanctæ. Sed Subdiaconus nequam reseruans gulæ gazetum, acetum vehementissimum offerebat in calice, muliere non semper ad communicandi gratiam accedente. Igitur cùm fraudem hanc Deo placuit reuelare, apparuit vir mulieri dicens: Heu heu, dulcissima coniunx, defluxit labor meus in seculo, vt nunc acetum in oblatione delibem. Cui illa; Verum, inquit, est, quia charitatis tuæ non immemor semper gazetum potentissimum obtuli pro requie tua in sacrario Dei mei. Expergefacta autem admirans visionem, eandemq; obliuioni non tradens, ad matutinas secūdùm consuetudinem surrexit. Quibus expletis, celebratisq; Missis, accedit ad poculum 3 salutare, quæ tam feruens acetum hausit ex calice, vt putaret sibi dentes excuti, adeò nequiter fuerat defraudata. Sed nec hoc miraculum sine bono probi illius gestum puto.

1 Olim viri boni Ecclesias hæredes instituebant.

2 Nota Missas prodesse animabus defunctorum.

3 Quod mulier ex salutari poculo in cōione sumpserit, fuit ex cōsuetudine illius tpis. Hoc aūt nūc minimè licet per Constantiensis Concilij decretum.

DE MEMMIO, SEV MEMNICO CATHALAVNENSI EPISCOPO.

CAP. LXVI.

Cathalaunensis verò vrbis proprius extat patronus Memmius Antistes, qui cùm adhuc maneret in corpore mortali, mortuũ dicitur suscitasse. Ad cuius nunc sepulchrum sæpiùs confractas miserorũ cathenas, atq; compedes vidimus. Sed & nos propriè virtutem eius experti sumus. Quodam enim tempore dũ in vrbe illa commoraremur, puer vnus ex nostris à febre corripitur, fatigatur vomitu, ac cibum, potum'q; simul exhorret, nobis verò magna molestia generatur, quòd huius pueri infirmitas itineri nostro moras innecteret. Nec mora, basilicam sancti adeo, sepulchro prosternor, pro puero effusis lachrymis deprecor, vt qui laborantibus vinctis, disruptis compedibus, respectu pietatis plerunq; consolationem exhibuit, huic febricitanti medelæ refrigeria ministraret. Mirum dictu, in ipsa nocte à sancti virtute visitatus infirmus, manè facto incolumis surrexit à lectulo.

1 Sepulchro ꝓsternor, pro puero effusis lachrymis deprecor.

DE LVPO TRICASSINORVM EPISCOPO.

CAP. LXVII.

Lupum Antistitem apud Tricassinorum Campaniæ vrbem sepultũ nulli habetur incognitum, ad cuius basilicam Mauri cuiusdam seruus, negligentia admissa, confugit. Frendens verò dominus eius de vestigio prosecutus, ingressus basilicam, nec in oratione prostratus, blasphemias in sanctum euomere cœpit, ac dicere: Num tu, Lupe, seruum meum auferes? Propter te non licebit mihi in eum vltionem debitam exercere? Et iniecta manu seruum trahere cœpit dicens: Non mittet hodie hic Lupus manum suam de sepulchro, vt eruat te de manibus meis. Hæc dicente misero, extemplò lingua, quæ in sanctum blasphemias effudit, diuinitus 1 ligatur, atq; mutatus homo debacchare cœpit, per totam ædem dans mugitum, vt pecus. Cùm'q; hæc suis nunciata fuissent, apprehensum duxerunt domum suam. Vxor verò eius multa munera in basilicam posuit; sed hic tertia die cum graui cruciatu vitam finiuit. Quo defuncto, mulier quæ dederat recepit; seruus tamen euasit liber.

1 Habes hîc non esse sanctis detrahendũ, aut in eos blasphemias iactandas. Quod si fiat, seuera vltio expectanda est.

DE AVENTINO MINISTRO EIVS. CAP. LXVIII.

HVic Antiſtiti famulabatur Auentinus quidam religioſus, ad quem poſt huius obitum captiui quidam fecere confugium, quorum domino Auẽtinus pretium obtulit. Ille verò obligans ſe ſacramento ait: Nunquam hæc niſi in pago meo ſum accepturus: dedit'q; dexteram ſuã, quòd ſi illuc pecuniam tranſmitteret, ipſe confeſtim captiuos à vinculo ſeruitutis abſolueret. Tranſmiſſo itaq; pretio, oblitus dominus fidei ſuæ, dum captiuos abſoluere diſſimulat, ipſe ligatur. Nam ſtatim ſummitas digiti ex manu, quæ fidem fecerat, dolere grauiter cœpit. Deinde paulatim dolor accreſcens, per manum, brachiumq; totum extenditur. Quid plura? Truncatum ad ipſam iuncturam cubiti brachium cùm cecidit, & hic ſpiritum exhalauit. Vxor verò eius poſt hæc voluit eos iterum ad ſeruitium reuocare, ſed capitis dolore percuſſa, virum ſecuta eſt. Et ſic hi in ingenuitate perpetua abſq; vllius ſcripturæ munitione manſerunt.

DE MARCELLINO EPISCOPO. CAP. LXIX.

HAbet & Ebrudenenſis vrbs patronum proprium Marcellinum Antiſtitẽ, per quem, dum adhuc in corpore moraretur, multa Chriſtus miracula operatus eſt. Hic enim feciſſe dicitur lauachrum ad baptizandum, in quo natali Domini, & Dominica cœna, aqua dicitur diuinitus exoriri, vnde etiam ad aliud lauachrum, in quo conſuetudo priſca baptizari inſtituit, aqua defertur, non tamen cumulatur, vt de illis fontibus Hiſpaniæ ſupra retulimus. Ad huius ergo ſancti ſepulchrũ lychnus 1 aſſiduè lumen præbet, qui accenſus ſemel multis noctibus ſine vllo additamento perdurat; & plerunq; contingit, vt extinctus à vento diuinitus iterum accendatur. Ex quo oleo plerunq; infirmi medicamenta ſuſcipiunt.

1 Ex hoc miraculo conſtat gratum eſſe Deo, quòd lumina accẽdantur ante ſepulchra ſãctorum.

DE MARCELLO EPISCOPO DIENSI. CAP. LXX.

FVIT autem & Marcellus Diensis vrbis Episcopus magnificæ sanctitatis, ad cuius nihilominus tumulum lychnus accensus diuturno spatio lucere solet. Præstatq; ex oleo virtus Domini medicinam infirmis.

DE METRIA AQVENSIVM CONFESSORE.

CAP. LXXI.

AQVENSIBVS est concessus inclytus athleta Metrias, vir in corpore iuxta historiam magnæ actionis, magnificæq; sanctitatis, & licet conditione seruus, liber tamen iustitia, qui (vt ferunt legentes certaminis eius textum) peracto cursu boni operis, à seculo victor abscessit, sæpius se in cœlis 1 degere virtutibus manifestis ostendens. Tempore igitur quodam cùm Franco Episcopus huius municipij Ecclesiam gubernaret, Childericus, qui tūc primus apud Sigilbertum Regem habebatur, villam eius expetijt dicens; Quia iniustè ab Aquensi Ecclesia retinetur. Et dicto citius conuenitur Episcopus. Datisq; fideiussoribus in præsentia Regis assistit, clamans, & obsecrans, vt Rex ab huius causæ audientia præsentiam suam auerteret, ne cœlesti iudicio condemnetur, addens: Scio enim virtute Metriæ viri beati, quòd velociter in peruasorem suum Deus irrogabit vltionem. Deniq; coniuncti auditores causam discutiunt. Insurgit Childericus, atq; improperans iniurijs exacerbato Episcopo, quòd res fisci ditionibus debitas iniquo ordine retineret, extrahi vi à iudicio iubet, & tandem ablata per iudicium præsentium villa, trecentis condemnauit. Fauebant ei omnes, nec quisquam contra voluntatem eius audebat decernere, sed tantùm quod ei libuisset. Deniq; condemnatus, spoliatusq; Sacerdos ad vrbem redijt, atq; prostratus 2 in orationem coram sepulchro sancti, dicto psalmi capitello ait: Non hîc accendetur lumen, neq; psalmorum modulatio canetur, gloriosissime sancte, nisi priùs vlciscaris seruos tuos de inimicis suis, resq; tibi violenter ablatas Ecclesiæ sanctæ restituas. Hæc cum lachrymis effatus, sentes cum acutis aculeis super tumulum proiecit, egressusq;, clausis ostijs, similiter in ingressu alias collocauit. Nec mora corripitur peruasor 3 à febre, decumbit lectulo, exhorret cibum, fastidit & potum, profert æstuans iuge suspirium, cui etiam si ab ardore febris interdum sitis accederet, aquam tantùm, & nihil aliud hauriebat. Quid plura? In hac ægrotatione integrum ducit annum, sed mens praua non flectitur. Interea labitur cæsaries cuncta cum barba, & ita omne caput remansit nudum, vt putares eum olim sepultum, nuper eiectum fuisse post funera de sepulchro. His & talibus miser afflictus malis, serò recogitat dicens: Peccaui eò quòd expoliauerim Ecclesiam Dei, atq; Episcopo sancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quantocyus, & reddita villa, sexcentos aureos super tumulum sancti deponite; est enim mihi spes, quòd res reddita

1 Vide sanctorum animas in cœlo degere.

2 Nota prostratus in orationem corā sepulchro sancti.

3 Hoc exēplo deterreri deberent q̃ prædia Ecclesiarum auferūt, & Episcopis vim inferūt.

tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, fecerunt sicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, solidosq; super sepulchrum serui Dei posuerunt. Sed cùm hoc fecissent, statim ille in loco, quo erat spiritum exhalauit, lucratusq; est detrimentum animæ per adeptionem acquisitionis iniquæ. Episcopus autem obtinuit vltionem de inimico Ecclesiæ, quam promiserat futuram per Athletæ Dei virtutem.

DE SERVATIO TVNGRENSIVM EPISCOPO.

CAP. LXXII.

Seruatius verò Tungrensis Episcopus tempore Hunnorum, cùm ad diripiendas prorumperent Gallias, fuisse memoratur, qui & sepultus refertur iuxta ipsum pontem aggeris publici, circa cuius sepulchrum quamuis nix defluxisset, nunquam tamen marmor, quod super erat positum, humectabat. Et cùm loca illa nimij frigoris gelu ligentur, & nix vsq; in trium, & quatuor pedum crassitudinem terram operiat, tumulum vllatenus non attingit. Datur enim intelligi verum Israelitã hunc esse. Nam sicut illis inter muros aquarũ aquæ non erant perniciei, sed saluti; ita & circa huius iusti tumulum nix decidens, non humoris causa est, sed honoris. Videre enim licet in circuitu montes niueos eleuari, nec tamen attingere terminum monumenti. Non autem miramur, si terra operiatur niue, sed admiramur quòd attingere ausa non est locum beati sepulchri. Plerunq; etiam deuotio, studiumq; fidelium oratorium construebat de tabulis ligneis, leuigatisq;, sed protinus aut rapiebãtur à vento, aut sponte ruebant. Et credo idcirco ista facta esse, quòd expectabatur qui dignam ædificaret fabricam in honorem Antistitis gloriosi. Procedente verò tempore adueniens in hanc vrbem Monulphus Episcopus, templum 1 magnum in eius honorem construxit, composuit, ornauitq;, in quod multo studio, & veneratione translatum corpus magnis nunc virtutibus pollet.

1 Templũ magnum in honorem sancti Seruatij Episcopus construxit.

DE COEMETERIO AVGVSTVDVNENSIS VRBIS.

CAP. LXXIII.

COemeterium apud Augustudunensem vrbẽ locum quendam Gallica lingua vocitauit, eò quòd ibi fuerint multorum hominum cadauera tumulata. Inter quæ quòd sint quorundam fidelium, dignarumq́; Deo personarum sepulchra, frequens occulti psallentij mysterium docet, cũ plerunq; multis appareant in ipso vocum præconio reddentes omnipotenti Deo gratiarum debitam actionem. Nam audiui, quòd duo ex incolis loci, dum loca sancta orandi gratia circumire disponerent, audiunt in basilica sancti Stephani, quæ huic coniungitur cœmeterio, psallentium sonum. Admirantesq; dulcedinem modulaminis appropinquant ad ostium templi, autumantes à quibusdam religiosis vigilias celebrari. Ingredientes autem, & orationi diutissimè incumbentes, consurgunt, psallentij chorum conspiciunt, nihilq́; lucere per templum, sed propria claritate cuncta prospiciunt splendere; de personis verò nullam prorsus agnoscunt. Deniq; cùm essent attoniti, & stupore perculsi, vnus de psallentibus accedit ad eos, dicens: Execrabilem rem fecistis, vt nobis arcana orationũ Deo reddentibus adesse præsumeretis. Discedite ergo, & ad domos vestras abscedite, alioquin ab hoc mundo migrabitis. Ex quibus vnus discedens abijt, alter verò, qui in loco remansit, post non multos dies à seculo migrauit.

DE SEPVLCHRO CASSIANI EPISCOPI.

CAP. LXXIIII.

IN hoc cœmeterio vidi beati Cassiani Sacerdotis magni sepulchrum à multis infirmis erasum, quod penè transforatũ eo tempore cernebatur. Abluũt enim se ex hoc puluere ægroti, & protinus virtutis magnitudinẽ sentiunt. Vbi & Simplicius ipsius (vt aiunt) vrbis Episcopus est sepultus, cui crimen adulterij sæua populorum obiecit insania.

DE REVTITIO EPISCOPO.

CAP. LXXV.

SED quia de his aliquid proloqui iuuat, priùs de sancto Reutitio, quia prior obijt, sermo habendus est. Fuit autem nobilissimis parentibus, & literarum acumine clarus, qui transacta adolescentia vxorem simili morum honestate præclaram sortitus est, cum qua spiritalis dilectionis 1 connubentia, non luxuria copulatur. Concurrunt eleemosynæ, vigiliæ celebrantur, & opus Dei per eos incessabiliter exercetur. Igitur longo post tempore mulier declinans caput ad lectulum, beati viri auribus extrema verba profert dicens: Deprecor, pijssime frater, vt post discessum tuum percurso æui tempore, in illo, quo ego collocor, sepulchro ponaris, vt quos vnius castitatis dilectio vno conseruauit in toro, vnius retineat sepulchri consortium. Hæc effata lachrymãs spiritum 2 emisit ad cœlos. At Reutitius Episcopatum Augustudunensis vrbis, populo eligẽte, sortitur, qui talem se præbuit in religione, vt morum bonitas Pontificatus gratiæ æquaretur, & ad diem obitus per diuersos gratiarum spiritualiũ gradus plena perfectione, consummationeq́ꝫ veniret. Quo 3 abluto, & super feretrũ posito, mouere ipsum nequibant officia famulantiũ. Tunc in stupore mentis defixi, audiunt à quodam sene, vxorem coniurasse virum, vt ambos vnum sepulchrum susciperet. Sermone verò hoc vulgato, confestim sustollitur feretrum, allatoq́ꝫ eo prope sepulchrum, resumit Sacerdos spiritum, alloquiturq́ꝫ sociam dicens: Recordare, dulcissima coniunx, quæ à me fueras deprecata. Nunc suscipe expectatum diu fratrem, & coniungere artubus impollutis, quos non luxuria polluit, sed castitas vera mundauit. Hæc eo dicente, mirum in modum commoto sepulchro, vno loco ossa virginis conglobantur. Beatus verò Sacerdos receptus in pacis somno, eiusdem sepulchri tectus est opertorio. Huic Cassianus, cuius supra meminimus, successit. Post hunc Egemonius cathedram Pontificatus assumpsit.

1 Vides aliquot sanctorũ cõiugatos cœlibẽ cum vxoribus vitam duxisse? Et nostri tẽporis hæretici dicũt possibile nõ esse seruari virginitatem.

2 Hæc effata lachrymans, spiritum emisit ad cœlos.

3 Vide antiquam cõsuetudinem lauandi mortuos ante sepulturam.

DE SIMPLICIO EPISCOPO,

CAP. LXXVI.

QVO decedente, beatus Simplicius Ecclesiæ ipsi præponitur. Fuit autem de stirpe nobili, valde diues in opibus seculi, ac nobilissimæ coniugi 1 sociatus. His fuit castissima in seculo vita, soli Deo cognita, mortalibus autem ignota. Erant enim ambo iusti, & in eleemosynarum semina, ac vigiliarum tolerantiam promprissimi. Interea propter illam, vt diximus, seculi dignitatem Simplicius, decedente Egemonio, à populis eligitur, sed à Deo pro castitatis, & sanctitatis gloria destinatur. Accepto itaq; Pontificatus ordine, beata vxor, quæ priùs fuerat non libidine, sed castitate viro coniuncta, non passa est à stratu Pontificis submoueri, sed in illa puritatis castitate, qua priùs, viri castissimi torum adibat, secura de conscientia mentis sanctæ, atq; sciens se vri non posse ab incentiui ignis ardore. Sed sæua dæmonis inuidia cōtra sanctos Dei probrosa excitat bella, & quos instinctu suo destruere non potuit, nititur verbis subdolis infamare. Quid plura? In illo Dominici Natalis die cōmouentur ciues in scandalum, & ad beatā virginem rapido cursu concurrunt, dicentes: Incredibile est mulierem viro iunctam pollui non posse, sed nec vir poterit artubus mulieris iunctus à coitu abstinere; sic etenim Salomonis prouerbia proferunt: Nemo, qui tangit picem, mundus poterit esse; neq; enim in sinu ignem quis gestans, non cremabitur. Ergo videmus vos vno in toro recumbere, & suspicari aliud non possumus, nisi quòd misceamini simul. His cōmota virgo sanctissima, aggreditur Pontificem simili castitate pollentem, refertq; coram omni populo sermones, quos audierat. Arculam puella tunc plenam, vt fieri solet pro iniuria hyemis, carbonibus retinebat. Vocat famulam, expansoq; pallio prunas ardentes suscipit, & ferè horæ vnius spatio tenens, Sacerdotem postea euocat dicēs: Accipe & tu mitiorē solito ignem, nequaquā tuis velaminibus nociturum, vt ostendant in nobis hæ flammæ extinctas flammas esse luxuriæ. Suscipiente verò Pontifice, nihil offensum est velamen eius ab igne. Hoc miraculo populus, qui erat tunc incredulus, credidit Deo, & inter septem dies amplius quàm mille homines sacri innouatione lauachri sunt renati. Quos suscipiens Ecclesia, gaudens cœlesti regno per hos milites copulauit.

1 Intellige cōiugatū virū ad Epalē cathedrā euectū, eo modo quo in Latina Ecclesia fieri cōsueuit, quoniam tam ipse, q̄ vxor eius pfessi sunt velle in continētia viuere, alioquin promotus non fuisset. Et huius rei certissimū signum est, qđ postea populus scādalizatus est, videns eos vnà cohabitare. Nam si licuisset Epo nuptijs operā dare post adeptū Epatū, populus non accurisset, nec conquestus esset cū virgine.

DE SIMVLACHRO BERECYNTHIAE. CAP. LXXVII.

FErunt etiam in hac vrbe ſimulachrũ fuiſſe Berecynthiæ, ſicut ſancti martyris Simphoriani paſſionis declarat hiſtoria. Hanc cùm in carpento pro ſaluatione agrorum, ac vinearum ſuarum miſero gentilitatis more deferrent, affuit ſupradictus Simplicius Epiſcopus, haud procul aſpiciens cantantes, atq; pſallentes ante hoc ſimulachrum, gemitumq; pro ſtultitia plebis ad Deum emittens, ait: Illumina, quæſo, Domine, oculos huius populi, vt cognoſcat quia ſimulachrum Berecynthiæ nihil eſt. Et facto ſigno 1 Crucis contra illud, protinus ſimulachrum in terram ruit, ac defixa ſolo animalia, quæ plauſtrũ, quo hoc vehebatur, trahebant, moueri non poterant. Stupet vulgus innumerum, & deam læſam omnis caterua conclamat. Immolantur victimæ, animalia verberantur, ſed moueri non poſſunt. Tunc quadringenti de illa ſtulta multitudine aiunt ad inuicem: Si virtus eſt vlla deitatis, erigatur ſponte, iubeatq; boues, qui telluri ſunt ſtabiliti, procedere. Certè ſi moueri nequit, manifeſtum eſt nihil eſſe diuinitatis in ea. Tunc accedentes, & immolantes vnum de pecoribus, cùm viderent deam ſuam nullatenus poſſe moueri, relicto gentilitatis errore, inquiſitoq; Antiſtite loci, conuerſi ad vnitatem Eccleſiæ, & cognoſcentes veri Dei magnitudinem, ſancto ſunt baptiſmate conſecrati.

1 Et facto ſigno ſanctæ Crucis contra illud, protinus ſimulachrum in terrã ruit.

DE EPISCOPO, SVPER CVIVS PECTVS AGNVS APPARVIT. CAP. LXXVIII.

SED quoniam ſuperiore capitulo expoſuimus, qualiter caſtitas diligentes Deũ ornauerit, venit in memoriã, & ea dicere, quæ Felicẽ Nanneticum referentem, dum de his confabularemur audiui. Aiebat enim fuiſſe Antiſtitem in ciuitate ſua cum coniuge. Is cùm ad honorem ſacerdotij acceſſiſſet, lectulum, iuxta ordinem 1 inſtitutionis catholicæ ſequeſtrauit. Quod mulier valde moleſtè tulit. Cùmq; diebus ſingulis cum eo ageret, vt in eodẽ ſtratu quieſcerent, nec acquieſceret Pontifex rem tam improbam aggredi, quam Canonum decreta non admittebant, quadam die accenſa furore ait intra ſe: Non puto eſſe abſq; aliqua conſcientia viri mei, quòd ab amplexu eius taliter ſum repulſa; ſed ibo, & videbo ne fortè alia mulier cum eo decumbat, pro cuius me amore deſpiciat. Et ſtatim affuit in cubiculum Epiſcopi, inuenitq; eum poſt meridiem dormientem. Accedens autem ante lectulum eius, vidit agnum immenſæ claritatis ſuper pectus eius quieſcentem. Tunc timore perterrita, velociter ſe à lectulo ſancti remouit, nec adiecit vltra quærere, quid vir Deo plenus ageret in occultis, ſed cognouit manifeſtiſſimè illud cum ſeruis Dei impleri, quòd ipſe Dominus ſuis fidelibus eſt polliceri dignatus dicens. Ecce enim vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi.

1 Vides q̃ ſecũdũ ordinẽ catholicæ Eccleſiæ promotus ad Epiſcopatum non vtitur vxore prius habita? Qđ qui faceret, rem improbã aggrederet̃, & à ſacris Canonibus prohibitam. Et hoc modo intellige vbicunq; inueneris apud Latinos Epiſcopum, aut Presbyterum coniugatum

D. GREGORII TVRONENSIS
DE REMIGIO REMENSIVM EPISCOPO.
CAP. LXXIX.

Remigius verò Remensis vrbis Episcopus, qui, vt ferunt, septuaginta, aut eò ampliùs in Episcopatu annos expleuit, & oratione sua defunctæ cadauer puellæ obtinuit suscitari, plerũq; infirmis sanitatum gratiam porrigit, & in peruasores sæpissimè vltor existit. Erat enim haud procul à basilica campus tellure fœcundus (tales autem incolæ Olcas vocant) qui datus basilicæ sanctæ fuerat. Hunc vnus ex ciuibus peruasit, despiciens hominem, qui eũ loco sancto contulerat. Qui cùm ab Episcopo, ac loci Abbate crebrò conuentus fuisset, vt quem iniustè peruaserat, redderet, paruipendens verba quæ audiebat, pertinaci direpta defensabat intentione. Deniq; causa extitit, & non deuotio, vt Remensem vrbem adiret. Properat ad sancti basilicam, arguitur iterum ab Abbate pro inuasione campi; sed nihil dignum ratione respondet. Explicitisq; negocijs, ascenso equo, domum redire disponit, sed obstat 1 nimis eius Sacerdotis iniuria. Nam sauciatus, & fœdatus sanguine corruit in terrã; obligatur lingua, quæ locuta fuerat campum tolli; clauduntur oculi, qui concupierant; manus contrahuntur, quæ apprehenderant. Tunc balbutiens, & vix sermonem explicare potens ait: Deferte me ad basilicam sancti, & quantumcunq; super me auri est, ad sepulchrum eius projcite, peccaui enim auferendo res eius. Aspiciens autem dator campi hunc cum muneribus venientem, ait: Ne accipias, quæso, sancte Dei, munera eius, quæ nunquam accipere consueuisti; ne sis, deprecor, adiutor eius, qui inflammante concupiscentia rerum tuarum nequam possessor extitit. Nec distulit sanctus audire vocem pauperis sui; nam homo ille, licet dedisset munera, rediens tamen domum, emisit spiritum, recepitq; Ecclesia res suas.

1 Disce ex hoc loco, non inuadendas res sanctis donatas, quoniã nimis potenter sciunt iniurias sibi illatas vindicare.

Sed nec illud silere placuit, quòd illò gestum est tempore, cùm lues inguinaria populũm proximæ Germaniæ deuastaret. Cùm enim omnes terrerentur huius cladis auditu, concurrit Remensium populus ad sancti 2 sepulchrum, congruum huius morbi flagitare remedium. Itaq; accensis cereis, lychnisq; non paucis, in hymnis, psalmisq; cœlestibus per totam excubat noctem. Manè autẽ facto, quid adhuc precatui desit, in tractatu rimatur. Reperiuntq;, reuelãte Deo, qualiter oratione præmissa, adhuc maiori propugnaculo vrbis propugnacula muniri deberent. Assumpta igitur palla de beati sepulchro, componunt in modum 3 feretri, accensisq; super Cruces cereis, atq; cereoferalibus, dant voces in canticis, circumeunt vrbem cum vicis, nec prætereunt vllũ hospitium, quod non hac circuitione concludant. Quid plura? Non post multos dies fines huius ciuitatis lues aggreditur memorata, veruntamen vsq; ad eum locum accedens, quò beati pignus accessit, velut si cõstitutũ cerneret terminum, intro ingredi non modò non est ausa, sed etiam si quæ in principio peruaserat, huius virtuits repulsu reliquit.

2 Vide vigilias per totã noctem à populo duci cùm hymnis, & psalmis, accensis cereis, & lychnis ante sepulchrũ sancti.

3 Ecce quomodo etiã antiq processiones faciebant cũ reliquijs sanctorũ, cũ crucibus, & cereis accẽsis, cãtantes Deo, & vrbes circũlustrãtes. Videq; hîc mirũ talium processionũ effectum.

DE

DE SANCTO VRSINO BITVRIGVM EPISCOPO.

CAP. LXXX.

BIturigia verò vrbs primùm à sancto Vrsino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus in Gallias destinatus est, verbum salutis accepit; illeq; Ecclesiam Biturigensem primùm instituit, rexitq;. Hic migrans à seculo, in campo inter reliqua sepulchra populorum sepulturæ locatus est; non enim adhuc populus ille nouerat Sacerdotes Domini venerari, eisq; reuerentiam debitam exhibere. Vnde factum est, vt increscente terra, plantata desuper vinea omnem memoriam de primo vrbis Sacerdote conuelleret, & vsq; ad tempus illud, quo Probianus Episcopus vrbis illius est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur. Fuit autem quidam Augustus nomine, de domo Desiderati quondam Episcopi, cuius manus, ac pedes ita contracti erant, vt non aliter, nisi de geniculis, atq; cubitis sustentaretur, si aliquò processurus vellet incedere. Is inspirante Deo, de eleemosynis deuotorum apud Brjas vicum in honorem sancti ac beatissimi Martini Antistitis oratoriũ ædificauit, cuius cũ in ipsum reliquias detulisset, statim directis membris sanus effectus est. Deinde, collectis secum paucis monachis, sub regula monasterij degens, semper orationi vacabat. Vnde factum est, vt in sequenti accersitus ab Episcopo, Abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quam memoratus Pontifex fabricauerat ante conspectum Biturigæ vrbis. Nec tamen ob id monachos, quos prius congregauerat, reliquit, sed instituens eis Præpositum ipse vtrasq; cellulas gubernabat.

Deniq; cùm apud hanc basilicam moraretur, apparuit ei sanctus Vrsinus per visum 1 noctis dicens: Defossa humo, inquire corpusculum meum, ego enim sum Vrsinus huius vrbis primus Episcopus. Qui ait: Quò ibo, aut vbi quæram sepulchrum tuum, cùm ignorem locum, vbi sis positus? At ille apprehendens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur. Expergefactus Abbas narrauit hæc Sacerdoti suo; sed ille paruipendens quæ à Presbytero dicebantur, nullum inquirendi studium posuit. Interea beatus Germanus Parisiacæ vrbis Episcopus affuit, susceptusq; ab Episcopo, post cœnā domus Ecclesiasticæ cùm se sopori dedisset, Vrsinus apparuit vtriq; simul per visum, Epō scilicet, & Abbati, duxitq; eos ad locū sepulchri, deprecans, vt auferrent eum à loco illo. Expergefacti igitur simul ad vigilias conueniunt in ipsam sancti Symphoriani basilicam, expletisq; officijs matutinis, refert Episcopus Abbati quæ viderat, confessusq; est & ipse vidisse similiter. Itaq; in sequenti nocte accedentes illuc cum vno tantùm clerico, qui cereum ferebat, venerunt ad indicatum locum, eumq; fodientes vsq; in profundum, sepulchrū reperiunt, quo erecto, amotoq; opertorio, viderunt sanctum corpus tanquam dormientis hominis nulla putredine resolutum. Quod admirantes, & iterum componentes, indicant Episcopo, data die, quæ viderant. Tunc illi conuocatis Abbatibus, & clero, cum honore, atq; psallentio, leuauerunt beatum sepulchrum. Et quia vectes illi, quibus ferebatur, valde longi erant, cùm venissent ad porticum, non poterant deflecti in ingressu eius, vt ad ostium ædis sine labore accederent. Tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte Dei Sacerdos, si voluntas tua est in hanc basilicam ingredi, sentiamus leuamen adiutorij tui. Et statim amisso pondere, ita in summa leuitate factus est sarcophagus, vt relictis vectibus, pauci

1 Ex his apparitionibus scire possumus, nū sācti etiā post mortem viuant, & an rectè hi vocentur mortui.

manibus ferrent, quem vsq; ad locum illum multi detulerant. Et sic celebratis missis, gaudéte'q; populo, iuxta altare sepelitur, multis se deinceps virtutibus manifestans.

DE MARIANO RECLVSO.

CAP. LXXXI.

1 Vide miram sancti viri abstinentiam.

FVit autem in Termi termino Marianus Eremita, cui non erat alter 1 cibus, nisi poma agrestia; & si ei aliquotiens à quibusdam mel delatum fuisset, aut si ipse reperire potuisset in syluis, hoc ei erat cibus. Qui cùm plerunq; visitaretur à plurimis, quodam tempore à quærentibus non poterat inueniri. Inuestigantes autem eum viri, qui venerant, deprehenso vestigio, inuenerunt locum, in quo flexo genu aquam hausit à fluuio; & exinde progressi reperiunt eũ sub vna arbore malo iacentẽ mortuũ. Vnde celebre ferebatur in populo, eum ꝑcipitatũ ex arbore, spiritũ exhalasse; sed euidenter nõ est cognitũ, quoniam à nullo refertur visum. Tunc viri, qui aduenerant, eleuantes eum, attulerunt ad vicum Euannensem. Quem 2 ablutum, dignis'q; indutum vestibus, sepelierunt in Ecclesia. Festa verò obitus eius per singulos celebrantes annos, atq; conuenientes populi, crebrò ab infirmitatibus sanabantur.

2 Nota consuetudinẽ abluẽdi corpora mortuorum. Nota ẽt festi celebrationẽ annuã in die obitus.

Quidam autem de vicinis annonas diu infectas aqua, ac germine producto conflatas, facto igne super vimina contexta coquere parat ad pocula facienda. Accedens autem vnus vicinorum eius ait: Quid tu, ò homo, detineris in opere? An ignoras quòd solennitas est beati Mariani? Qui cum furore respondit: Putas, ò tu, qui hæc loqueris, quia homo elisus ex arbore propter compendia gulæ, angelorum sit relatus consortio, & vt sanctus debeat adorari? Melius est, crede mihi, opus necessarium in domo exercere, quàm talem sanctum excolere. Quod ille audiens discessit, & cum reliquis ad basilicam sancti abijt, relicto domi vicino in opere laborante. Nec mora 3 flante vento apprehenditur domus incendio, exuritur omnis, nec quicquam de substantia restat hominis. Exinde eleuati globi flãmarum super hospitiola, quæ circumlocata erant, huius hominis areã, sepes, tuguriola vel porcorũ, vel pecudum, ac reliqua quæ ad eum pertinebant, flamma percussit, nec quicquam remansit huic misero, quòd non fuerit igni succensum. Quod si euenisse quis fortuitò putat, admiretur, quòd nulli vicinorũ circummanentium nocuit. Quid nunc agis, ò cruda rusticitas, quæ semper in Deum, & eius amicos murmuras, vt tibi exinde damnum acquiras?

3 Disce ex hoc loco sanctos venerari, & illis non detrahere.

Alterius autẽ hominis boues malitia furis abstulerat, qui apprehẽso vestigio, & eo inter infusos aqua viarũ tramites, ad ꝓfundas luti voragines perdito, ad sancti recurrit sepulchrum, fusa'q; oratione, dum de basilica fuisset egressus, aduertit hominem per aggerem publicum venientem, qui boues illos ante se cum caballo ex itinere lasso prosequẽs adducebat; errauerat enim à via, & quasi amẽs factus, in illam partem, de qua egressus fuerat, mente turbata redibat. Cognoscit vir ille boues, quos perdiderat, eos'q; recipiens, hominem absq; calumnia redire permisit, quia cognouit hoc sibi per virtutem sancti Mariani præstitũ, cùm in illa hora repererit perditũ, qua eius adiuit plenus fide sepulchrum. Quæ postquam gesta sunt, diligentiore cura confessorem Dei cœpit excolere Biturıga.

DE EVSICHIO RECLVSO.

CAP. LXXXII.

FVIT in hoc territorio & Eusichius multarum vir virtutum, qui tanquã Eremita inter spinarum condensitatem ab hominum se familiaritate remouerat. Is aurum, vel diuitias mundi huius, tanquam stercora, exhorrebat. Ad hunc cùm diuersi propter diuersas infirmitates venirent, plerunq; ei infantes, quibus fauces intumuerant, deferebant. Quos ille tactu blandissimo pertractans aiebat, quasi spiritali ioco delectatus: Meritò hæc gula doloribus quatitur, quæ inglutire non desinit. Sed in Trinitatis nomine signum Crucis 1 imponens, infirmas fauces à doloribus, & tumoribus liberabat. Quartanarijs verò tam præsens beneficium erat, vt aquam 2 tantùm benedictam ad bibendum tribuens, continuò eos redderet sanitati.

1 Signo Crucis infirmas infantiũ fauces à doloribus, & tumoribus liberabat.

2 Vide effectũ aquæ benedictæ.

Habebant clerici eius duo vasa apum. Cùmq; vnus ex vicinis eius quartani typi vexaretur ardore, ad eum veniens solitam ab eodem accipiens medicinam, sanus est redditus; & redire domum cupiens, vasa illa eminus cernit in arbore. Inflammante autem protinus cupiditate, quæ radix malorum esse describitur, statuit ea furtim auferre. Inuentoq; simili sibi socio, nocte arborem illam petit. Cùm verò in eam ascendisset, vt socio porrigens vasa deponeret, ecce ab alia parte senex aduenit. Quo viso ille, qui ad terram erat, fugam petijt, nec socio quid caueret exposuit. Senex verò sub arbore stetit, & vas vnum, quod fur porrexit, accepit. Cùmq; & alterum vellet auferre, ait Sacerdos: Sufficiat nũc, fili, istud, alterum verò ei, qui circa ipsum laborauit, reserua. Qua ille voce perterritus, se ad terram iactat. At ille apprehensum eum ad cellulam deducens, ait: Cur, fili, diabolo præcedente tu sequeris? Non'ne hesterno die ad me veniens, benedictionem Domini accepisti? Si verò melle delectabaris, à me petisses, & ego sine vllo improperio, & tuo impedimento, vt tibi foret copia, tribuissem. Tunc & alijs multis verbis arguens eum, fauum ei mellis largitus est; & illæsum abire permisit, dicens: Caue ne vltra repetas, quia furtum satanæ pecunia est.

Ad hunc verò senem Childebertus in Hispaniam abiens, venit. Cùmq; ei quinquaginta aureos obtulisset, ait senex: Quid mihi ista profers? Illis, qui ea pauperibus largiantur, tribue; mihi enim hæc necessaria non sunt. Sufficit mihi vt pro meis peccatis Dominum merear deprecari. Et adiecit: Vade, & victoriam obtinebis, & quod volueris ages. Tunc Rex pauperibus pecunias erogans, vouit, 3 quòd si eum Dominus cum sua gratia de itinere illo reduceret, in honorem Dei basilicam in eo loco ædificaret, in quo senis membra quiescerent. Quod postea adimpleuit.

3 Nota votum sub conditione, & illius impletionẽ.

DE MAXIMO REGENSI EPISCOPO.

CAP. LXXXIII.

MAximus Regensis Episcopus, atq; Confessor sæpius se incolis in multis virtutibus manifestat. Ad cuius sepulchrum 1 non solùm cæci illuminantur, sed etiam & alia malorum genera eius virtutibus depelluntur. Nuper autem quæ gesta cognoui, referam. Puerulus erat quasi annorum trium, adhuc à matris depēdens vberibus. Hic à febre correptus, dum genitricis manibus baiulatur, taliter est afflictus, vt nec papillam, nec alium cibum sumere posset. Interea dum per triduum grauiter agens, amatorum baiularetur in vlnis, ait quidam ex famulis: Vtinam ad sepulchrum beati Maximi hic paruulus deferretur, confidimus enim de eius meritis, quòd possit eum sanitati pristinæ restituere. Sed dum defertur, inter amatorum manus spiritum anhelus emisit. Quod cernentes parentes eius, flentes, ac clamantes proiecerunt eum ante sepulchrum beati Maximi confessoris, clausisq; ostijs reliquerunt corpus exanime. Nocte verò in lamentatione deducta, cùm redditus terræ dies alius illuxisset, reseratis ædis sacratæ ostijs, infantulum erectum super cancellos sepulchri trahentem se, atq; ambulare conantē aspiciunt. Nondum enim ei erat ætas perfecta, vt rectè posset incedere. Quod admirantes parentes gauisi sunt. Susceptiq; eum mater mœsta cum gaudio, ac domui restituit sanum. Ipsum autem iam puerum adultum vidi, qui nobis hæc retulit.

1 Hæc signa, quæ ad sanctorū tumulos fiunt, sanctitatē vitæ illorum attestantur.

DE VALERIO EPISCOPO.

CAP. LXXXIIII.

VALERIVS beatus confeſſor Conſoranenſis primus Epiſcopus, hoc ſe reuelauit modo. Nam oratorium ſuper ſe conſtructum priùs habuit, ſed per incuriam effracto, obliuioni datum eſt, quo in loco quieſceret. Hoc tantum ab incolis ferebatur, quòd fuiſſet ante ſanctum altare ſepultus. Adueniens autem Theodorus Epiſcopus, oratorio ipſo in maiori ſpatio ampliato, magnam effecit baſilicam. Deinde ſanctum venerabilis viri corpus inquirens, reperit duo ſepulchra, ſed neſciebat vtrũ ipſorum eſſet Sacerdotis illius. Tunc conuocato clero, vigilias 1 tota celebrat nocte, deprecans vt ſibi beatus confeſſor, quo in loco iaceret, exponeret. Impleuitq́ duas ampullas vino, & poſuit ſuper vtrunq́ tumulum, dicens: In qua falerna fuerint ampliata, ipſam manifeſtum ſit eſſe Valerij Antiſtitis ſepulturã. Data verò luce, egreſſus de baſilica, & oſtijs ſigillis munitis, dedit membra ſopori. Surgens autem ad horam tertiam, venit ad ſanctam baſilicam, reſeratisq́ oſtijs cum clero, & populo, reperit ampullam vnam parum vini habentem, alteram verò in tantum ore patulo exundare, vt totum beati Pontificis allueret monumentum. Per hoc itaq́ cognouit Sacerdos, quis eſſet Valerij Epiſcopi tumulus. Sed euidentiùs adhuc ſcire cupiens detegit monumentum, amotóq́ opertorio reperit venerabile corpus valde integrum. De quo non cæſaries deciderat, non barba fuerat diminuta, neq́ aliquid in cute corruptum aſpiciebatur, aut tetrum; ſed erãt omnia illæſa, ac ſi nuper fuiſſent recondita. Tantusq́ odor ſuauitatis fragrabat è tumulo, vt non dubitaretur ibi quieſcere Dei amicum. Lauri etiam folia ſub ſe habebat fracta; de quibus 2 aſſumens Epiſcopus, multis infirmis præbuit medicinam. De veſtimentis igitur eius reliquias ſumpſit, rurſumq́ operto tumulo, venerandum deinceps Antiſtitem honorauit, multa miracula de his pignoribus cernens in poſterum.

1 Vigilias, & orationes tota nocte agit cũ clero Epiſcopus, & ſãcti reuelationem obtinet.

2 Vides quomodo ẽt res exteræ ſanctorũ ſanctæ ſunt, & beneficia fidelibus præſtãt.

DE SYLVESTRO CAVILLONENSI EPISCOPO.

CAP. LXXXV.

Beatissimus verò Syluester Cauillonensem rexit Ecclesiam, qui quadraginta duobus annis sacerdotio ministrato, plenus dierum, atq; virtutum migrauit ad Dominum. Habuit autem lectulum funibus subtilibus innexum; sub quo cùm semel, atque iterum infirmi, siue quartanarij, siue varijs febribus oppressi, subderentur, statim virtute diuinitus indita sanabantur. Idcirco hic lectulus in Ecclesiæ sacrarium deportatus simili virtute nitescit. Multi enim (sicut oculis proprijs inspexi) abscissis 1 de funibus illis particulis in longinquum deferebant, ipsisq; super infirmos locatis, sanitatis adesse beneficium contuebantur. Nam mater mea ab hoc decisam particulam, vt puellæ à frigorijs febricitanti collo dependi fecit, morbo extemplò depresso, puellam sanam aspexit.

1 Et hîc nota vt in proxima notula.

DE DESIDERATO EIVSDEM TERRITORII RECLVSO.

CAP. LXXXVI.

In hac vrbe fuit & Desideratus Presbyter, quem ego apud monasterium Gurthonense vidi, virum sanctitate magnificum, qui sæpius frigoriticis, dolore dentium laborantibus, alijsq; morbis orando finem imposuit. Non enim vsq; quaq; reclusus erat, sed qui voluisset videbat eum in cellula. Hic (vt diximus) eximijs illustratus virtutibus reliquit seculum. Quod audiens Benedictus Agricolæ Episcopus misit Archidiaconum suum, vt beatum vrbis cœmeterio deferret. Sed resistentibus monachis, quòd iussus fuerat non impleuit. Post hæc ædificato Xenodochio leprosórum in suburbano, Sacerdos in eius basilicam, collectis Abbatibus, & omni clero, beatum corpus transtulit, & in basilica superius memorata summo studio sepeliuit. Qui se nunc viuere 1 cum Christo magnis virtutibus manifestat.

1 Si sancti cū Christo viuunt, quomodo possunt ab aliquibus emortui nuncupari?

DE IOANNE ABBATE.

CAP. LXXXVII.

FVIT in Ternodorensi pago in parochia Lingonicensi vir sanctitate præcipuus Ioannes Abbas, iuxtà sui nominis etymologiam, diuina gratia præuentus. De quo fertur, quia cùm monasterium ædificare vellet, quòd Reomanum nũcupatur, & fratres nimiam aquæ penuriam paterẽtur, reperit puteũ immani profunditate altum, vbi pessimus serpens Basiliscus habitabat. Hic itaque, diuina inuocatione perempto serpente, ac mundato puteo, ipsum potabilẽ fratribus reddidit. De qua aqua & nos, cùm Lugdunum pergeremus, à fratribus illius monasterij benignè suscepti, causa miraculi hausimus. Cuius etiam haustu plurimi frigoritici curantur. Fertur & de præfato viro tale miraculum.

Quidam fratricida pro enormitate criminis ferreis circulis alligatus præceptum habuit, vt septem annis loca sanctorum peragrando circuiret. Hic cùm Romam venisset, reuelatione diuina comperit, non aliter se posse absolui, nisi ad sancti corporis reliquias Ioannis Reomanensis Abbatis perueniret. Hic ergo passim lustrando loca tandem deuenit ad basilicam, vbi haud longè à monasterio sacratissimum corpus eius locatum est. Ibiq; 1 orationibus, ac vigilijs incubans, vinculis omnibus absolutus est. Vixit vir hic iustus, & religiosus, sicut legislator Moyses, centum viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec dens motus est. Fuit autem institutor viri memorabilis, de quo in suo loco narrabimus.

1 Orationibus ac vigilijs incubans.

DE SEQVANO ABBATE,

CAP. LXXXVIII.

MAGNAE autem virtutis fuit & ille Sequanus Lingonici Abbas territorij, qui viuens sæpè homines à vinculo diabolici nexus absoluit, & post obitum ad sepulchrum suum ergastulari cathena reuinctos, liberos meritis suis abire permisit. Deniq; Gunthrannus Rex cornu, cuius voce vel molossos colligere, vel illa cornutorum arboreorum armẽta effugare consueuerat, furto ablatum perdidit; quæ res multos in vincula cõiecit, & nonnullos facultate priuauit, ex quibus tres viri memorati Confessoris monumentum petierunt. Quo Rex comperto, iussit eos cathenis, atq; compedibus necti. Factum'q; est ita. Media verò nocte lux in basilica humana luce clarior oritur, dissiliunt ferrearum compedum repagula, cathenarum'q; disruptis basibus, vincti laxantur. Quo audito Rex exterritus, velociùs eos liberi arbitrij potestati donauit.

DE MARCELLO PARISIORVM EPISCOPO.

CAP. LXXXIX.

MARCELLVS verò Parisiacæ vrbis Episcopus, qui quondam (vt in eius vita legitur) serpentem immensum hoc depulit ab oppido, nunc in ipsius ciuitatis vico quiescit. Ad cuius tumulum cùm Ragnimodus Presbyter, qui nunc eius municipij habetur Sacerdos, quartano typo veniens decubasset, tota'q; die ieiunio, & orationi vacasset, facto iam vespere obdormiuit. Expergefactus verò post paululum à somno, incolumis surrexit à tumulo.

DE

DE GERMANO EIVSDEM VRBIS EPISCOPO.

CAP. XC.

INgrediente autem Chilperico Rege in vrbem Parisiacam, postridie quàm ipse ingressus est ciuitatem, paralyticus, qui in porticu basilicæ sancti Vincētij, in qua beatus Germanus requiescit in corpore, residebat, sanatur. Manè autem facto, spectante populo gratias beato Antistiti referebat. Nam sæpè ibi & gressus paralyticorum, & cæcorum visus, virtute sancti restituuntur. Et rarò aduenit eius 1 solennitas, quin ibi eius virtus ostendatur.

1 Solennitas sācti Germani Episcopi.

DE GENOVEFA VIRGINE SANCTISSIMA.

CAP. XCI.

EST ibi & sancta Genouefa in basilica sanctorum sepulta Apostolorum, quæ in corpore posita tantùm in virtute præualuit, vt mortuum suscitaret. Ad cuius tumulum sæpiùs petitiones datæ suffragium obtinent. Sed & frigoriticorum febres, eius virtute sæpissimè restringuntur.

DE SEPVLCHRO BEATI LVSORIS. CAP. XCII.

IN Dolensi autem Biturigi termini vico beatus Lusor Leucadi quondam senatoris filius requiescit, qui fertur in albis migrasse à seculo. In crypta verò positus, super pauimentum sepulchrum habet ex marmore pario mirabiliter exculptum. Factum est autem, vt quadam vice sanctus Germanus Parisiacæ vrbis Episcopus ad hunc tumulum vigilias 1 celebraret, haud procul formulam habens, in qua genua, cùm necessitas cogeret, deflectebat. Factũ est autem in vna vigiliarum nocte, dum psalmos lectionis Dauidicæ decantarẽt, stationis labore lassi clerici, quasi pro aliquo releuamine se super sepulchrum sancti defixis vlnarum compagibus sustentarent. Contremuit illico beati tumulus Confessoris, & sibi iniuriam irrogari præsenti vibratione fatetur. At Germanus Pontifex terrore perterritus, amoueri desuper præcepit somnolentos dicẽs: Abscedite, ò segnes, procul à tumulo, ne sancto Dei molestia inferatur. Quibus amotis, tremorem illum deinceps non senserunt. Sed nec illud placuit præterire, quòd cuidam pauperi idem Lusor beatus per visum apparuit, præcepitq; cellulam emundari, in qua (vt ferunt) infantiæ vagitus egesserat. Sed cùm pauper ille bis commonitus agere iussa differret, apparuit ei tertiò dicens: Si feceris quæ præcipio, vnum trientem pro obedientiæ famulatu recipies. Ille verò consurgens, cellula scopis mundata, & aqua abluta, herbisq; respersa, stabat attentus, pollicitam promissionem operiens, donec nutu Dei aduertit trientem in pauimento lucere, quem colligens lætus abscessit.

1 Sanctus Germanus ad beati tumulum vigilias celebrabat, & clerici eius psalmos Dauidicos decãtabant.

DE MAXIMINO TREVIRORVM EPISCOPO.

CAP. XCIII.

EST & apud vrbem Treuiricam in suburbano sanctus Maximinus magnus cum Domino populis suis 1 aduocatus, ad cuius tumulũ sæpè cernuntur miracula gloriosa. Tempore enim Theodoberti Regis, Arboastis quidam Presbyter cum Franco quodam contendebat, Rege præsente. At dum hæc agerentur, Rex ipse loca sancta, quæ sub vrbis illius vicis habentur, causa visitabat orationis. Cùm autem videret Rex orationem Presbyteri esse callidam, conuersus ad eum; Si vera sunt, inquit, quæ prosequeris, hoc super tumulum Maximini Antistitis sacramento confirma. Audeo, ait Presbyter, quæ precipis adimplere. Et statim ponens manus super sanctum sepulchrum dixit: huius sancti virtute 2 opprimar, si aliquid falsi loquor de his, quæ prosecutione mea contra hunc Francum adduco. Fremente autem barbaro, & quasi contra sanctum Dei furibundo, egressi sunt de basilica. Cùmq; per viam pariter pergerent, subitò delapsus in terram Presbyter, mortuus est. Laudauitq; deinceps barbarus virtutem sancti, cui priùs detraxerat. Sic quoq; Archidiaconus vrbis ipsius, cùm à Nicetio Episcopo pro adulterij crimine pulsaretur, sacramento se ad huius sancti sepulchrum purificari expetijt. Ingressusq; primùm cryptæ limen, restitit quasi stupens; dehinc descendens per gradus, ad aliud ostium venit; cùmq; ad tertium accedere vellet, protinus febre correptus, gressum ampliùs figere non audens, crimen quo imputabatur, in discrimine mortis positus, est confessus, deprecans populum, vt pro se vel sancti Antistitis, vel Episcopi suffragia flagitaret. Sed statim vt confessus fuit, ab impulsu febris erutus, sui Antistitis est in charitate receptus.

1 Vides sãctos apud Dominum esse aduocatos nostros?

2 Disce ex hoc loco, ante sãctorum sepulchra non peierare.

DE NICETIO EIVSDEM VRBIS EPISCOPO.

CAP. XCIIII.

NIcetius autem (vt supra diximus) ipsius vrbis Episcopus, eleemosynæ, charitatis, sanctitatisq́; totius refulsit merito, dum in corpore commoratus est. Hic à seculo migrans, ad basilicam sancti Maximini prædecessoris sui sepultus est. Ad cuius nunc tumulum vinctorum cathenæ franguntur, ac energiam incursionis diabolicæ patientes, extrusis dæmonibus, liberitur; cæcorumq́; oculi plerunq;, remotis tenebris, lumine infunduntur. Nam de periurijs quid dicam? Si quis enim ibi falsum iuramentum proferre ausus fuerit, illico diuina vltione 1 corripitur. Nec quisquam hoc vel loqui audet, si conscientia torquente reum se esse cognouerit, quòd ibi sacramentum præsumat exoluere.

1 Ecce quomodo diuina vltio eos corripit, qui ante sanctorũ tumulos peierare audent.

DE MEDARDO SVESSIONENSI EPISCOPO.

CAP. XCV.

MEdardus verò gloriosus Confessor iuxta vrbem Suessionicam quiescit, ad cuius sepulchrum sæpè compedes miserorum confractas aspeximus. Post scriptum autem de mirabilibus eius librum, mulier manu debilis deuotè expetijt beati præsidia Sacerdotis. Deniq; cum reliquis vigilias fide integra celebrat, confisa ab eius virtute manus, quas habuit ligatas, posse dissolui, qui infelicium cathenas potentia eximeret. Factum est autẽ dum Missæ celebrarentur, vt resolutis neruorum arentibus ligaturis, gratias confessori referens, & ad sanctum altare accedens, gratiam benedictionis acceperit incolumis. Et quia priusquam templum ædificaretur, erat super sepulchrũ sancti cellula minutis contexta virgultis, & dedicato templo hæc fuit amota, dignum est, vt de ipsius ligni tenuitate magnum aliquid proferamus. Nam sæpiùs de eo 1 hastulæ factæ parum acutæ dolori dentium remedia contulerũt. Hæc audiens Charimeris, qui nunc referendarius Hildeberti Regis habetur, dũ hoc dolore laboraret, basilicam sancti experijt, vt sumens ex ligno, à virtute sancti medicinam mereretur accipere. Sed veniens ostium reperit obseratum. Confisus ergo quia virtus beati vbiq; sit præsens, extracto cultro hastulam excutit ab ostio. Statimq́; vt dentes attigit, noxius dolor abscessit. Habetur apud nos & baculus eius, de quo plerunq; infirmi medicamina sunt experti.

1 Vide quomodo res etiam exteræ sãctorũ fidelibus beneficia præstant.

DE ALBINO ANDEGAVORVM EPISCOPO.

CAP. XCVI.

ALBINVS autem Confessor, cuius nuper vitæ liber à Fortunato est conscriptus Presbytero, obtinet & ipse, impertiente merito, suum ostendi mira ad sepulchrum. Aderat igitur dies solennitatis, in quo paralyticus membris omnibus debilis, euectus plaustro, ante vitream absidem, qua sancta concluduntur membra, sedebat. Is datus sopori, vidit virum ad se venientem, & dicentem sibi: Quousq; dormitas, & sanus fieri non desideras? Qui ait: Vtinam merear sanus fieri. Dixitq; ei vir: Cùm signum ad cursum horæ tertiæ audieris insonare, surge continuò, & ingredere basilicam, ad quam venisti. Futurum est enim, vt ipsa hora beatus Martinus cum Albino contribuli ingrediatur basilicam, & oratione facta ad eius solennitatem Turonis accedere debeat. Si enim eo momento præsens fueris, sanus efficieris. Nec moratus ille, commoto signo, accedit ad tumulum sancti. Cùmq; Dauidici carminis laudationem clerici canere cœpissent, odor suauitatis in basilicam sancti aduenit, & hic directis pedibus incolumis est erectus. Quod non à paucis, sed à plerisq; visum regio ipsa testatur. Sic & apud Cromensem vicum mulier à natiuitate cæca, inuocans nomen 1 sancti ipsa die illuminata est.

1 Ecce quomodo ad nominis sancti inuocationem cæca mulier sanata est.

DE HOSPITIO CONFESSORE.

CAP. XCVII.

FVIT in regione Nicensi Hospitius magnus Dei famulus, qui multis virtutibus præditus ab hoc mundo migrauit. Cùmq; sepeliretur, quidam iuxta ipsum sepulchrum manum ponens, parum pulueris eleuauit, quod in linteo inuoluens rudi, secum sustulit. Progressusq; postridie nauem, quæ Massiliam ire parabat, offendit in littore. Sed hic Lirinense monasterium expetere cupiebat. Viri autem, quorum erat nauis, Iudaica erant à stirpe progeniti. Qua existente causa, noluit vir indicare naucleris quæ ferebat. Denique postquam progressi contra Lirinense monasterium deuenerunt, nauis in medio pelagi restitit, flantibusq; ventis, nullam 1 mouetur in partem. Stupentibus verò Iudæis quid hoc esset, homo ille veritatem aperuit, dicens: Reliquias beati Hospitij mecum habeo, & nunc Lirinum adire desidero, quod vobis indicare metui. Nunc autem scio quia eius virtute retinetur nauis vestra, nec hinc moueri prorsus poterit, nisi consensum illuc veniendi præbeatis, quò ego ire dispo sui. Quod audientes viri stupore permoti, mutatis velis, flante vento secundo, virum in insula Lirinensi deposuerunt, ac postmodum quò voluerunt, liberè abierunt.

1 Vide quantã potestatẽ habeant sancti, cùm parum pulueris nauim in medio mari retinere potuerit.

DE EREMITA, CVI CALDARIA LIGNEA FVIT.

CAP. XCVIII.

ECCE quales, quantasq; suis congregat diuitias mundi paupertas, vt eis non solùm quæ voluerint, Redemptor, qui cuncta ex nihilo condidit, tribuat, verumetiam ipsa eis elementa 1 iubeat famulari. Nam recolo me audisse ante hos annos, extitisse quendam in eremo regionis cuiusdam, ad quem requirendum cùm frater è proximo prompta deuotione venisset, exceptus est ab ipso plena animi charitate. Tunc ingressi paruulum quoddam tugurium, oratione facta, resederunt conferentes plurima de verbo Dei. Mox surgit senex à cellula, ingreditur hortulum, olera decerpit ad cibum, accensoq; foco ponit lebetem ligneum super ignem impletum aqua cum oleribus, vrgensq; ignem ita vehementer lebetem feruere coëgit, vt putaretur æneũ esse Hoc autem videns vir, qui aduenerat, stupore commotus interrogat quid id esset. Respondit senex: Multis iam in hac eremo annis inhabito, sed semper in hac caldaria cibos, Domino iubente, ad reficiendum fragile corpusculum præparaui. Coctis igitur cibis, ac redditis Deo 2 debitis hymnis, vterq; ex huius vasculi ministerio sunt refecti. Hæc olim audiui; nuper verò vidi Abbatem, qui eum Ingenuum nominabat, asserens illum intra Augustuduncusem terminum commoratum fuisse, & sæpiùs in hoc vasculo vel

1 Nota sãctis, Dei iussu, ẽt elementa famulari.

2 Ecce Christianam consuetudinem, semper ante sumptionem cibi Deo laudes dicere.

olus, vel crumelum coctum cum illo sumpsisse. Confirmabat autem cum iuramento, vidisse se caldariam flammis superpositam validissimè feruere, & ita semper fundum eius humidum extitisse, vt putaretur iugiter ab aliquo humectari.

DE AVITO CONFESSORE AVRELIANENSI.

CAP. XCIX.

AVITVS Abbas Carnoteni pagi, quem Partensem vocant, sæpiùs imminere dissolutionem sui corporis, Spiritu sancto reuelãte, prædixit. Hic recedens à corpore, honorificè 1 apud Aurelianensem vrbem humatus est, super quem fideles Christiani Ecclesiam construxerunt. Post cuius obitum cùm anniuersarius assumptionis eius cum summo coleretur honore, vnus è ciuibus, alijs ad Missarum spectanda solennia euntibus, accepto rastro vineam pastinare perrexit. Increpitus verò à multis quòd huic festiuitati 2 deesset, redire noluit, dicens: Et hic, quem colitis, operarius fuit. Verùm vbi ingressus vineam, primo ictu terram aperuit, protinus retorta ceruice facies eius ad tergum conuersa est. Tunc tremens, spectantibus populis, cum fletu magno basilicam sancti ingreditur. Post paucos verò dies orans in eodem loco assiduè, directa ceruice, conualuit.

1 Honorificè apud Aurelianensem vrbem humatus est.

2 Festiuitas sãcti Auiti Cõfessoris.

DE CYPRIANO PETROCORICI ABBATE. CAP. C.

CYprianus Abbas Petrocorici oppidi magnificæ ſanctitatis vir fuit, per quem 1 Deus multa miracula in hoc mundo operari dignatus eſt. Nam manus debiles frequenter reintegrauit, paralyticis greſſum, cæcis reſtituit viſum, tresq; leproſos inunctos oleo priſtinæ reddidit ſanitati. Sed & nunc crebrò ſuper infirmos ſanitates oſtendit, ſi fideliter eius tumulum expetant, aut illum exorent.

1 Vide quomodo multa miracula Deus per ſanctos ſuos operari dignatur.

DE ADEBARCHO AEQVOLONENSI ABAATE. CAP. CI.

SED & ad Adebarchi Aequolonenſis vrbis recluſi ſepulchrum ſæpiùs infirmi ſanantur; nam & frigoriticorū febres, & alia incommoda eius meritis reſtringuntnr. Cæcus verò de Petrocorico territorio, vt ſe ad ſepulturam illius proiecit, fuſa oratione, lumen recipere meruit. Comes autem antedictæ vrbis Aequolonenſis, fure inuento, ac ſupplicijs dedito, patibulo cōdemnari præcepit. At ille cùm duceretur ad mortem, inuocare 1 huius ſancti nomen cœpit, & adductus ad ſtipitem, fuſa oratione ſuper terram, patibulo appenſus relictus eſt. Quod cùm monachi præſenſiſſent, ſimul proiecti ad tumulum ſancti orare cœperunt, dicentes: O' ſancte Confeſſor, ſi tibi vita ſuperſtes eſſet in ſeculo, eruere potueras hunc pauperem de manu mortis, ſicut plerunq; tali addictos ſupplicio liberaſti. Sed nec diffidimus de tua 2 oratione, vt quod viuens feciſti in ſeculo, poſſis renouare ſublimatus in cœlo. Et data nocte, miſit Abbas vſq; ad furcam. Accedente autem monacho, ſtatim diſruptis ligaminibus, terræ delapſus eſt, & ſic ſuſtentatus à monacho viuens adducitur ad monaſterium, hauſtoq; parumper vino conualuit, & vita à iudice obtenta, liber abſceſſit.

1 Ecce magnū miraculū ad ſancti inuocationem.

2 Nota, Nec diffidimus de tua oratione, vt quod viuens feciſti in ſeculo, poſſis renouare ſublimatus in cœlo.

DE

DE FELICE BITVRIGVM EPISCOPO.

CAP. CII.

POST transitum autem Felicis Biturigi Episcopi, cùm ad eius tumulũ, quod marmore exculptum pario super terram erat positum, cæcus quidam lumen oculorum, fugatis tenebris, recepisset, cognouissetq́; plebs amicum Dei, quem in corpore positum, obsistentibus mundanis caliginibus, cognoscere ad plenum non meruit, cœpit in orationum assiduitate eius limina penetrare. Sed quoniam sarcophagus marmoreus viliori lapide obtectus erat, sagacitas ciuium, & præsertim Episcopi, meliori sarcophagum opertorio texit, id est ex marmore Heracleo. Amoto ergo viliore lapide post annum ferè duodecimum, inuenerunt corpus beati Confessoris ita illæsum, vt nulla dissolutio in corpore, nulla putredo reperiretur in veste; sed ita erant cuncta integra, ac si (vt ita dixerim) ea hora tumulo essent ingesta. Sed nec ibi quidem misericordia Domini defuit, vt lapis repulsus non remaneret inglorius. Ferunt enim, quòd multi raso, potatoq́; ex eo 1 pulueris modico, tam à quartanis, quàm tertianis, siue quotidianis febribus celeriter liberantur.

1 Ecce quomodo ẽt puluis ex lapide sepulchri sancti Epi erasus, & epotus, febricitantes sanat.

DE IVNIANO LEMOVICINORVM ABBATE.

CAP. CIII.

FVIT & Iunianus reclusus intra Lemouicinæ vrbis territorium, qui viuens multa populis ostendit miracula. Sed & nunc ad sepulchrum eius sæpè morbi curantur. Nam vidi multos, quos dinumerare putaui longum, qui cæcis oculis eò perducti lumen receperunt; paralyticiq́; directi sunt. Testis est ipse populus vel hodie, nam cùm sanitatem recipiunt, statim se tributarios 1 loco illi faciunt, ac recurrente circulo anni pro redditæ sanitatis gratia tributa dissoluunt. Ex quibus plurimi sunt, qui ad basilicam sancti Martini nostri Antistitis pertinere videntur.

1 Vide magnũ testimonium miraculorũ sanctorũ, ad eorum gloriam.

DE PELAGIA LEMOVICINA.

CAP. CIIII.

PELAGIA verò genitrix beati Aredij, cuius ſupra meminimus, valde religioſa, cùm vrgeretur febribus, & eſſet in tranſitu, petijt à filio dicens: Quæſo, fili dulciſſime, ne me ante diem quartum ſepeliatis, vt venientes famuli, famulæq; omnes videant corpuſculum meum, nec vllus fruſtretur ab exequijs meis de his, quos ſtudioſiſſimè enutriui. Et hæc dicens emiſit ſpiritum. Abluta 1 ergo iuxta morem, collocatur in feretro, atq; in Eccleſiam deportatur. Quarto verò die priuſquam ſepeliretur, tantus odor ſuauitatis effragrauit à corpore, vt omnes admirarentur. De nocte aũt globus ignis magnus apparuit, qui ab Oriente conſurgens, ac per cœli circulum currens, ſuper Eccleſiam ſtetit, in qua corpus defunctæ iacebat. Ex hoc autem ita cunctam ædem ſubitus ſplendor obtexit, vt putarent ſe diem medium contemplari. Et ſtatim energumeni multi exclamauerunt dicentes: Quia Martinus venit ad tranſitum Pelagiæ. Succedente verò Dominica die, poſtquam ſepulta eſt, poſuerunt cereum ad caput eius, dicentes: Parum nobis eſt ceræ, & iam nox prolixior habetur; cùm ad matutinum conſurgimus, tunc accendatur cereus iſte: & clauſo oſtio abierunt. Expleto autem ſomno ingreſſi baſilicam, inuenerunt cereum ardentem, quem extinctum reliquerant. Sed & ſanitates infirmorum ſæpiùs aguntur ad huius religioſæ ſepulchrum.

1 Abluta iuxta morẽ, collocatur in feretro.

DE SEPVLCHRO CRESCENTIAE IN VICO PARISIORVM.

CAP. CV.

TVMVLVS erat in vico Parisiorũ haud procul à loco, q̃ vetustissima, vt aiunt, Ecclesia nuncupatur, nullo opertus tegmine; ibiq́; in lapide habebatur scriptum: Hîc requiescit Crescentia sacrata Deo puella. Sed nulla ætas recolere poterat quale ei fuerat meritum, vel quid egisset in seculo. Nuper autem à quodam clerico compositum hoc epitaphium legitur. Instigante verò fide suspicabantur homines, quòd aliquid cum diuina maiestate virgo potuerit obtinere. Dum verò in hac suspicione penderent, quidam quẽ ardor tertianæ febris cum graui tremore vexabat, erasum à tumulo parum pulueris hausit, moxq́; sedato tremore conualuit. Vulgatumq́; verbum plerunque profuit multis in hac infirmitate detentis. Succedente deinde tempore Monetarius vrbis grauiter ægrotare cœpit, cui in visione puella apparuit, dicens: Vade quamprimum, & tumulum Crescentiæ virginis tege; erit tibi hoc adiutorium, ne à morbo, quo captus es, diutius fatigeris. At ille confisus lateres inquirit, oratorium desuper construit, protinusq́; ab infirmitate laxatur. Sed vt virtus virginis maioribus efferretur honoribus, cuidam ex vrbe dens indoluerat, ita intumescente maxilla, vt vix vel tenuis cibi parum capere posset. Pergit fide plenus ad tumulum, factaq́; hastula vna de parte acuta, vt in humanis vsibus ad purgandos dẽtes fieri solet, super sepulchrũ puellæ ponit; statimq́; vt exinde dentem, qui dolebat, attigit, omnis dolor obstupuit. Ex hoc autem accepto experimento, quos hic dolor vexat, huius virtutis vt expetunt præsidia, mox sanantur.

D. GREGORII TVRONENSIS DE BEATA RADEGVNDE PICTAVENSI.

CAP. CVI.

BEATA verò Radegundis, cuius in initio libri martyrũ meminimus, post emeritos vitæ labores, ab hoc mundo migrauit. De illius igitur transitu accipientes nuncium, ad monasterium Pictauensis vrbis accessimus, quod ipsa instituerat. Reperimus autem eam iacentem in feretro; cuius sancta facies ita fulgebat, vt liliorum, rosarumq́; superaret pulchritudinem. Stabat circa feretrum multitudo immensa sanctimonialium ad numerum circiter ducentarum, quæ per illius prædicationem conuersæ, vitam sanctã agebant, quæq́; secundùm seculi dignitatem non modò de senatoribus, verum etiam nonnullæ de ipsa regali stirpe florebant. Stabant autem plangentes, atq; dicentes: Cui nos orphanas, mater, relinquis? Cui nos desolatas commendas? Reliquimus parentes, facultatesq́;, ac patriam, & te secutæ sumus, cui nos relinquis, nisi perpetuis lachrymis & nunquam finiendo dolori? Ecce vsq; nunc maius nobis erat hoc monasterium, quàm villarum, aut ciuitatum spatia; quæ quocunq; accedebamus, contemplantes gloriosam faciem tuam, ibi inueniebamus aurum, ibi argentum, ibi suspiciebamus florentes vineas, segetesq́; comantes, ibi prata diuersorum florum varietate vernantia. À te carpebamus violas, tu nobis eras rosa rutilans, & lilium candens. Tua nobis verba quasi Sol resplendebãt, & quasi Luna tenebris conscientiæ nostræ lucidam veritatis lampadem accendebant. Nunc autem contenebrata est nobis omnis terra, angustatum est spatiũ huius loci, dum tuam faciem non meremur aspicere. Heu nos derelictas à sancta matre omnino miseras, felicesq́; illas, quæ te superstite, ab hoc seculo migrauerant, arbitramur. Scimus quidem te choris sanctarum virginum in Dei Paradiso esse coniunctam; sed cùm ex hoc consolamur, illud nobis est lamentabile, quòd te corporeis oculis intueri non possumus.

Hæc, & alia inter lamenta illis dicentibus, cùm à lachrymis temperare non valeremus, conuersus ad Abbatissam aio: Abstinete parumper ab his fletibus, & ea potiùs, quæ sunt necessaria, tractate. Ecce frater noster Marouéus huius vrbis episcopus non est coram, eò quòd illum causa visendarum parochiarum elongauerit. Nunc autem habete consilium, ne sanctum corpusculum iniuriam patiatur, & gratia, quam Deus beatis artubus præstitit, auferatur, dum tempus sepulturæ differtur. Accelerate debitas exequias, vt sepulchro cum honore reddatur. Ad hæc Abbatissa respondit: Et quid faciemus, si Episcopus vrbis non aduenerit, quia locus ille, quo sepeliri debet, non est sacerdotali benedictione 1 sacratus? Tunc ciues, & reliqui viri honorati, qui ad exequias beatæ Reginæ conuenerant, imperant paruitati meæ dicentes: Præsume de charitate fratris tui, & benedic altare illud, confidimus enim de eius beneuolẽtia, quòd moleste non ferat quæ feceris, sed magis gratiam referat. Præsume, precamur, vt caro 2 sancta sepulturæ reddatur. Itaq; ab illis commonitus, altare in cellula ipsa sacraui. Verùm vbi sanctum corpus mouentes, psallendo deducere cœpimus, mox energumeni clamantes, & sanctam Dei confitentes, torqueri se ab ea fatebantur. Transeuntibus autem nobis sub muro, iterum caterua virginũ per fenestras turrium, & ipsa quoq; muri propugnacula voces proferre, ac lamẽtari desuper cœperunt, ita vt inter sonos fletuum, atq; collisiones palmarum, nullus

1 Vides quòd Christianorũ corpora non tumulantur nisi in locis Epali benedictione sacratis?

2 Vt caro sancta sepulturæ reddatur. Non dicunt vile cadauer, aut quid simile.

nullus posset à lachrymis temperare; sed & ipsi quoque clerici, quorum erat psallendi officium, vix inter singultus, & lachrymas antiphonam poterant explicare. Dehinc accedimus ad sepulchrum. Prouidentia verò Abbatissæ capsam ligneā fecerat, in qua corpus aromatibus conditum incluserat, & ob hoc fossa sepulturæ spatiosior facta fuerat, ita vt ablato duorum sepulchrorū pariete, quæ coniuncta erant, capsa cum sanctis artubus locaretur. Tunc facta oratione, discessimus reseruantes Episcopo loci, vt ab eo, celebrata Missa, tegeretur operculo.

Redeuntes verò ad monasterium ducebat nos Abbatissa cum virginibus per loca singula, in qua sancta aut degere consueuerat, aut orare, lugens, ac dicens: Ecce ingredimur in cellulam, & matrem amissam non reperimus. Ecce spartum, in quo flectens genua cum lachrymis Dei omnipotentis misericordiam precabatur, & à nobis ipsa non videtur. Ecce librum, in quo legebat, & vox spiritali sale condita non verberat aures nostras. Ecce consumpta per longa ieiunia, & profluas lachrymas ora solita, & almi sanctitate digiti minimè cernuntur. Hæc illis dicentibus, renouantur lachrymæ, suspiria proferuntur, & ipsa quoque viscera ab affectu plorantium resoluuntur in fletum; tantusque mœror pectus meum obsederat, vt à lachrymis non desisterem, nisi scirem beatam Radegundem ablatam monasterio corpore, non virtute, & assumptam à mundo, collocatam 3 esse in cœlo.

3 Ecce animas sanctorum assumptas à mundo collocari in cœlo.

GG

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS PIO LECTORI.

EX his, quæ de sancto Paulino Nolanæ vrbis Episcopo à laudatissimo Gregorio Turonicæ ciuitatis Antistite in sequenti capite dicuntur, constat, ea omnia, quæ in principio secundi Tomi vitarum Sanctorum ex diuersis auctoribus de beato illo viro collegeramus, absq; aliquo scrupulo vera esse. Quod'q; de sancta eius cōiuge Therasia sub dubitatione ibi posueramus nunc absq; vlla hæsitatione liberè pronunciare possumus. Nec enim nouum illud fuit, & inusitatum, quòd coniugatus in Episcopum promoueretur, id enim in Latina nostra Ecclesia sæpiùs factum est, dummodo vterq; coniugum se deinceps in cœlibatu victuros profiterentur; aliàs verò minimè. Huius rei exempla in hisce nostris sanctorum Tomis quamplurima inuenies. Disce ergo vel ex hoc, benigne lector, verum id esse, quod ex vulgari adagio habemus, librum videlicet librum aperire. Et quæ per nos de viro Dei Paulino olim dicta erant, modò fide firma credere potes, tanti Præsulis testimonio fultus. Vale.

DE SANCTO PAVLINO.

CAP. CVII.

FVIT vir vitæ venerabilis Paulinus Nolanæ vrbis Episcopus, ex nobili stirpe ortus. Therasiam similem sibi sortitus est coniugem, habens diuitias multas, & tam in fundorum possessione, quàm in præsidio domorum valde diues erat, ac locuples. Sed cùm primum aures eius Euangeliorũ lectio illa penetrauit, in qua Dominus adolescentem pro diuitijs arguit dicens: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. Et facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem introire in regnum Dei, statim venditis 1 omnibus, quæ habebat, pauperibus erogauit. Exoneratus igitur à cunctis cupiditatibus magistrum liber sequitur, per hæc se putans paradisi diuitijs locupletari, si videretur nihil de transitorijs possidere. Cui maiestas diuina tribuit, vt quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum.

1 Ecce veram paupertatem Euangelicã, vendere omnia, erogareq; pauperibus, & nudum se qui Christũ.

Quadã verò die venit ad eum, qui stipem peteret, & ait coniugi: Vade, & da ei quod habet necessarium. Quæ respondit: Non est nobis amplius quàm vnus panis. Cui ille; Vade, inquit, porrige eum; Dominus enim dabit nobis victum. Sed illa quasi strenua reseruare cupiens, ne aliquid deesset, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam dicentes, missos se à dominis suis, vt illi annonæ, ac vini deferrent speciem; sed pro hoc se moratos, quòd orta tempestas vnam eis cũ tritico abstulerit nauem. Tunc vir Dei conuersus ad mulierem ait: Intellige te illi pauperi vnum panem fuisse furatam, & ideo hanc nauem esse mersam.

Perrexit ergo cùm coniuge quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habens præter statum proprium. Post multum verò tempus, cùm ab incolis regionis suæ requireretur, nec posset penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hanc vrbem aduenit, in qua vir beatus cœlesti Domino seruiebat, cùmq; vidisset eum, statim proijciens se in solum, & pedes sancti amplectens; Hic est, inquit, beatus Paulinus toto vulgatus orbe, qui multum à suis ciuibus quæsitus, prorsus non potuit inueniri. Et eo narrante omnes actiones eius, obstupuerunt hæc audientes. Nec mora, decedente Sacerdote apud Nolam vrbem, ipse in locum Episcopi subrogatur. Habebat autem Ecclesia illa multas diuitias, impleuitq; in eo Dominus, quæ per Euangelium promittere est dignatus: Quia qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc seculo accipiet, in futuro autem vitam æternam possidebit.

Verũ assumpto Episcopatu, semper se humilem proferebat, quia sciebat se apud Deum excelsum futurum, si humilitatem sectatus fuisset. Pecunia verò de redditibus Ecclesiæ, quæ manus eius attingebat, confestim pauperibus erogabatur. Castissima 2 etiam coniunx eius non discedebat ab eo. Erat autem vir sanctus miræ prudentiæ, & rhetoricis literis eruditus, quod scripta eius, quæ

2 Scis quare dicit, Castissima autẽ coniunx eius nõ discedebat ab eo? Quia in Ecclesia Occidentali non fuisset promotus in Episcopũ, nisi tã ipse, quàm vxor eius castitatẽ se in posterũ seruaturos promisissent.

ad nos peruenerunt, valde patefecerunt. Nam cùm ad diuersos, tam versu, quàm prosa scriberet, de virtutibus beati Martini sex versu conscripsit libros. Scripsit & alios versiculos in laudem eius, viditq; eum in corpore positum, & oculum suum ab eo illuminatum recepit. Qui tantùm in virtute per multiplicata gratiarum spiritalium charismata resplenduit, vt ante obitum suum ipsum Martinum, Ianuariumq; Italicum, priusquam spiritum redderet, corporeis 3 oculis contemplaretur. Iam enim de hoc mundo illi migrauerant. Et quia de huius beati vita nihil legeramus, idcirco ea, quæ per relationem fideliũ cognouimus, dum de eleemosynis proloqui voluimus, memorauimus. De transitu autem eius est apud nos magna lectio, ideo eum ex ordine prosecuti nõ sumus. Ecce quid tribuit eleemosyna, ecce quales thesauros sanctis suis, qui ipsum in pauperibus diligunt, Deus indulget. E contrario auaritiæ malo inhiantibus, quæ nequiter concupiscunt, aufert, iuxta illud Euangelij sancti oraculum: Quia qui habet, dabitur ei, & abundabit; qui autem non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.

3 Quomodo sancti dici possunt emortui, si Paulinus beatos Martinũ, & Ianuariũ iam mortuos oculis corporeis videre meruit?

DE NEGOCIATORE, QVI ELEEMOSINAM NON FECIT.

CAP. CVIII.

QVOD autem narrabo, quodam loco in portu maris gestum fuisse multorum confirmat relatio. Quidam pauper senex sacculis oneratus venit ad littus maris, & accedens ad portum petere eleemosynam à naucleris cœpit, atq; illi, qui primus in naui erat, importunior assistebat, dicens: Da mihi aliquid. Tunc ille commotus ait: Absiste, quæso, decrepite, & noli à nobis quærere quicquã; nihil enim hîc aliud p̃ter lapides habemus. At ille ait: Si lapides dicis esse quæ in tuis ditionibus nauis hæc continet, omnia vertantur in lapides. Et statim cunctum nauis onus, quod mandi potuit, in saxum conuersum est. Ego enim ex his & dactylos vidi, & oliuas aspexi marmore duriores. Nam cùm in lapidis duritiam conuersa fuissent, nunquam tamen colorem, quem habuerunt, perdiderunt, sed eadem forma, eademq; species erat. Dominus autem nauis pœnitentia motus, inquisitum senem nunquam potuit reperire. Et sicut ferunt, per multas ciuitates, quæ in saxum mutata fuerant, ad videndum direxit, vt scilicet exemplum essent omnibus, ne similia perpetrarent. Ecce quid agis, impudens auaritia; fecisti hominem pauperẽ, qui non porrigendo pauperi, putauit se posse fieri ditiorem.

DE

DE ALIO, QVI VINVM ADVLTERAVIT.

CAP. CIX.

QVID etiam & alij contigerit, qui per fraudem multiplicare terrena studuit lucra, non sileam. Quidam apud Lugdunensem vrbem vix ita laborans, vt vnum trientem posset habere, accensus auri execrabilis sacra fame, voluit per eum sacculi ora replere, iuxta illum Prudentij nostri versiculum: Auri namq; fames parto conquiritur auro. Igitur de hoc triente vinum comparat, admixtisq; aquis, iterum argenteis venundans, duplat pecuniam. Hoc iterum atq; iterum agit, & tam diu turpis lucri secutor est factus, vsquequo centum solidos de hoc triente lucraretur. Sed iudicium Dei cõfutauit lucra diaboli. Congerens enim auarus negociator aurum in sacculũ, possessurus pecuniã vnius horæ momẽto, alterius negociatoris nũdinas adit depositoq; sacculo, ac extracto triente, quasi aliquid negociaturus, colloqui cum socio cœpit. Erat autem sacculus ex pelle Phœnicia, sicut his gestare mos est. Et ecce subitò adueniens miluus, rapit eum pedibus, atq; discerpere tentat, putans à colore partem aliquam carnis esse; sed cùm nihil pinguedinis sentiret in eo, euolans super alueum Araris, de quo hic aquas hauriens vino miscuerat, laxatũ sacculum demisit in flumen. At ille apprehensis capillis, elidens se ad terram, spargensq; puluerem super caput suum, aiebat: Væ mihi, qui iudicio Dei oppressus, perdidi pecuniam, quæ iniquè fuerat aggregata; nam ex vno triente cẽtum erexi solidos, nunc perditis centũ solidis, vnus mihi tantùm remansit triens. Væ mihi, sicut feci, sic recepi, & qui è nihilo eos habui, ad nihilum redisse conspicio. Talis pecunia, diabole, tua est, per tale lucrũ deduxisti Deo inobedientes in tartarum. Tale enim commercium & in præsenti damni notam ingerit, & in futuro diuersarum pœnarum genera parit.

Absistite ab his, quæso, qui hæc legitis, absistite, & nolite talibus participes esse. Sint lucra vestra diuinæ maiestatis gratia. Sint exercitia vestra scripturæ sanctæ doctrina. Fiat congregatio vestra in marsupijs pauperum, quæ æternæ gehennæ flagrans restinguat incendium. Et hoc ipsum à Domini est misericordia poscendum, non propria virtute quærendum, qui nobis præstare dignetur illorum 1 intercessione, quorum hic liber sacra prodit miracula, vt non solùm de terrenis diuitijs, sed etiam de talentis verbi sui bonam facientes negociationem, multiplicationis mercede recepta, audire mereamur ab ipso: Euge, serue bone, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui.

1 Vides sãctos pro nobis intercedere?

OCTAVI
TOMI
PARS
QVARTA.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS

SYNCERO LECTORI.

DVM adhuc adoleſcens eſſem, audieram Petrum Damianum Oſtienſem Epiſcopum, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem, qui circa annum Domini Milleſimum quinquageſimum ſub Nicolao ij, Alexandro item ij, necnon Gregorio vij Romanis Pōtificibus floruerat, virum fuiſſe doctiſſimum, atq; in ſacris literis exercitatiſſimum, multaq; ingenij ſui, ac ea quidem præclara monumenta reliquiſſe, quæ tamen non ita facilè haberi poſſent præ manibus, vt ea quæ nunquam typis antea demandata eſſent. Ego autem poſtquam ſanctorum patrum vitas à viris dignis conſcriptas in vnum corpus redigendi onus accepi, multa ſum vſus diligentia, vt aliqua huius beati patris in hoc genere ſcripta (audieram verò extare plurima) ſi poſſem, in lucem proferrem. Nec defuit, vt videbis, omnipotentis Dei benignitas, quæ pijs ſemper deſiderijs fauere ſolet. Nam & ex Capranicenſi illa, quæ Romæ extat, Franciſci Torres mei amantiſſimi, non minori pietate quàm eruditione præſtantis viri diligentia; & ex Caſſinenſis Monaſterij clara Bibliotheca, ipſius congregationis patribus id benignè annuentibus; præterea ex illuſtri quodam Italiæ Cœnobio, cuius nomen in præſentia non temerè prætereo; demum & ex venerabilium D. Petri Apoſtolorum principis Eccleſiæ Canonicorum bibliotheca, indicante doctiſſimo illo viro Guillelmo Sirleto Protonotario Apoſtolico, multa ſanctiſſimi huius Patris in manus noſtras ad propoſitum opus ſpectantia venerunt, quæ nunc apertis cordis viſceribus toti Eccleſiæ Dei in fidelium

omnium commodum, & vtilitatem libentissimè euulgamus, in primisq; ea, quæ ex vrbe Roma, ac Cassinensi monasterio habuimus; deinde ea quæ ex cœnobio illo, dictaq; D. Petri bibliotheca nacti sumus. Lege igitur & hæc, benigne lector, nec enim minus in hoc sanctissimo viro eruditionis, elegantiæ, pietatis, ac deuotionis, quàm in præcedentibus patribus inuenies. Vale.

SERMO BEATI PETRI DAMIANI OSTIENSIS EPISCOPI IN FESTIVITATE SANCTI ELEVCHADII EPISCOPI.

HODIERNA festiuitas, fratres charissimi, geminũ sanctæ deuotioni vestræ, immò nostrum gaudium cumulat, quia dũ venerandi Confessoris Eleuchadij solennia celebramus, necessariò Apollinaris ad memoriam pclara gesta reducimus. Quia enim, vt Salomon ait, Gloria patris est filius sapiẽs, sic alterius causa pẽdet ex altero, vt quisquis vnius laudes dignè retulerit, alterius etiam insigne præconiũ tacere non possit. Et quia Veritas dicit; Non potest filius facere, nisi quod viderit patrẽ facientem: sic iste beatus alumnus subsecutus est paterna vestigia, ita veræ fidei pdicando rectã tenuit lineã, sic religiosè viuendo sancto præceptori consonã exhibuit clientelã, vt ei meritò succederet in regimen, cuius imitator extiterat sanctitate. Sicut enim beatus Petrus princeps Apostolici senatus, tres inter cæteros eminẽtiores co

gnoscitur habuisse discipulos, primùm videlicet Linũ, secundum Cletum, tertiũ Clementẽ, qui sibi postmodum in Pontificatus arce per ordinẽ successerunt, ita nihilominus & beatus Apollinaris, quatuor egregios discipulos habuit, post feli cẽ martyrij sui gloriam sibimet in Ecclesiastico regimine succedentes, Aderitum scilicet, & beatum hunc, cui præsens sermo famulaturus est, Eleuchadium, sub inde Martianum, postremò Calocerum.

Erat aũt Eleuchadius iste Philosophus, sicut in ipsa beati magistri eius narratur historia. Superata est ergo sapientia Platonis à discipulo piscatoris. Misit rete verbi in profundã salsuginem maris Rauennatis, & magnã auratã ad fidei littus traxit. Porrò cuius magister olim nouerat tanta per stagna nauiculã regere, discipulum docuit cum arguta dialecticorum versutia disputare, docuit, inquam, discipulum, acris ingenij, & acutæ facundiæ homines simplici sermone concludere, quia ad includendos per profunda pelagi pisces, vilia consueuerat retia subnodare. Planè postquam nauicularius pelagi clauicularius constitutus est cœli, discipuli piscatorum magistri facti sunt oratorum; & sapientia mũdi victa est à simplicitate Christi. Quia enim, vt ait Apostolus, non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Hac simplicitate Paulus, qui se indicat inter Corinthios nihil scire, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum, superauit Dionysium Areopagitam apud Athenas. Hac simplicitate conclusit beatus Apollinaris Eleuchadium Philosophum in vrbe Rauenna; qui & ipse consultus de curationum peritia, respondit nihil se scire sine nomine Iesu. Veruntamen vtriq; huic prudenter simplici beatus Petrus sapientiæ testimonium perhibet; nam de Paulo ait: Sicut 1 charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit uobis. Apollinari verò dicit: Ecce eruditus es de omnibus, quæ fecit Iesus. Nam qui Deo sapientes erant, mundo se velut fatuos exhibebant. Stulta siquidem mundi elegit Deus, vt confunderet sapientes.

Atq; vt magis stupeas, ipsos imperitè sapiẽtes à vano superbæ sapiẽtiæ suæ tumore deiecit, ac deinceps in auctoritatem liberæ prædicationis erexit, vt id ipsum postmodum constanter astruerent, quod anxiabantur ante crudeliter impugnare. Quod Moyses tunc mysticè figurauit, cùm arripiens vitulum aureum igne combussit, ad puluerem vsq; contriuit, fluctibusq; conspergens Israëliticum ex eo populum propitiauit. Quid est enim per figuram vitulus ille conflatilis, nisi corpus diaboli? Homines scilicet in omnibus gentibus perfidiæ, simul & idololatriæ errore decepti, ac sub ipso suo pestifero capite tanquam diuersa membra, sacrilega conspiratione coniuncti, super quos nimirum ille nequitiæ spiritus, velut auctor, præsidens insolenter erigitur, & tanquam caput per tyrannidem suo corpori dominatur? Aureus autem vitulus fuisse describitur, quia videtur idololatriæ ritus velut à sapientibus institutus. Auro quippe sapientia designatur, sicut per Salomonem dicitur: Thesaurus desiderabilis, in ore sapientis. Aureus itaq; fuit vitulus, quia mundi sapientes ante nouæ gratiam fidei dæmoniacæ culturæ fuisse probantur auctores. De quibus nimirum dicit Apostolus: Quia cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerũt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum; dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinẽ imaginis corruptibilis hominis, & volucrũ, & quadrupedum, & serpentium. Per hanc itaq; vesanæ sapientiæ vanitatem poetæ, philosophi, magi, siderum rimatores, omniumq; disciplinarum liberaliũ instructi peritia, prodigiosa dæmoniorum solebant adorare figmenta.

1 Hic probatur secundã D. Petri Apostolorum principis Epistolam, in qua hæc verba leguntur, illius esse cõtra quorundam hæreticorum sentẽtiam.

In vitulo igitur significatum est totum corpus, idest omnis societas gentilium

idololatriæ deditorum. Moyses itaq; vitulum igne combussit, quia Redemptor noster, quem ille signauerat, malè conspirata corda gentilium flamma suæ charitatis accendit. Vnde & ipse dicit: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Et Propheta, Non est, inquit, qui se abscōdat à calore eius. In mente ergo gentilium repentè diuinus ignis accenditur, vt in eis irrationabilis idololatriæ bestialis forma soluatur. Totum deinde corpus vituli huius in puluerem comminuitur, quia gentilis illa societas diabolicæ conspirationis arte in vnum conflata, ad aduentum Christi quodam velut malleo salutiferæ correptionis extunsa, atq; à rigoris sui duritia diuini verbi est virtute contrita. Ad verbum siquidem veritatis salubriter comminuitur, quæ malè integra in superbiæ suæ forma insensibiliter stare videbatur. Deinde in aquam spargitur, vt Israëliticus ex eo populus bibat. Comminutus deniq; vitulus in aquam mittitur, quia humiliatus gentilis populus lauachro salutiferi fontis necesse est vt abluatur. Quem protinus Israëlitæ bibunt, quia sancti prædicatores Euangelij, qui verè Israëlitæ sunt, quos ad Dñicum corpus, quod est Ecclesia, transferunt, in sua membra suscipiendo, quasi bibendo conuertunt; quorum videlicet Israëlitarum primo dictum est: Macta, & manduca: quod tantundem est, ac si diceretur: Preme, & bibe. Sic sic ille vitulus per ignem zeli, & aciem verbi, aquamque baptismatis ab eis potius absorptus est, quos conatus est absorbere, in eos ipse transfusus est, quos in sua, hoc est diabolica tentauerat membra transferre.

Veruntamen quia Moyses non in hoc metam vltionis fixit, vt idolum duntaxat infringeret, sed insuper addidit vt & viginti tria millia hominum trucidaret, mysticè docuit, nequaquam sufficere, si ab idololatriæ cultu, vel prauitate vitæ quisq; conuertitur, nisi & propria vitia gladio spiritus mortificare conetur. Vnde & prædicator egregius; Mortificate, inquit, membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, luxuriam, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Et notandum quia sicut hîc vitia membra nostra esse dicuntur, ita & illic qui perempti sunt, cum interfectoribus suis propinquitatis necessitudine iungebantur, sicut per Moysem dictum est: Hæc dicit Dominus Deus Israël, Ponat vir gladiū sup fœmur suū, ite, & redite de porta vsq; in portam per mediū castrorum & occidat vnusquisq; fratrem, & amicum, & proximum suum. Si quem ergo delectat in arma consurgere, quisquis anhelat aduersus hostium cuneos dimicare, vertat manus in se, & illic plures inueniet aduersarios obtruncandos. Vnde videlicet post victoriam non homicidæ fœdū nomen incurrat, sed gloriosus potiùs triumphator appareat; vnde certè non sanctuarij mereatur excludi liminibus, sed consecrans semetipsum Domino, diuinæ gratiæ benedictionibus augeatur, sicut & illis dictum est: Consecrastis, inquit, manus vestras hodie Domino vnusquisq; in filio, & fratre suo, vt detur vobis benedictio. Quòd autē ij, qui cæsi sunt, viginti tria millia fuisse referuntur, numerus triū millium peremptorum, triplicē formam indicat peccatorū. Omne quippe peccatū aut facto, aut verbo, aut cogitatione committimus. Sed quoniam illic & denarius numerus geminatur, datur intelligi, quia sicut decalogum præceptorum culpa carnis, simul & animæ seruare contempsimus, sic etiam vtriusq; vitia, virtutū armis atterere, & mortificare debemus.

Beatus igitur Eleuchadius tunc philosophus magnus, tanquā aureus vitulus cōtritus est malleo prædicationis, & transfusus est in membra corporis Christi. Tunc doctor terrenæ sapientiæ, nunc magister effectus est Ecclesiasticæ disciplinæ. Tunc naturalium causarum rimabatur indaginem, nunc omnium naturarū ipsum perspicuè contemplatur authorē. Et qui tunc sidera radio fortasse notaueat, nunc sub se cœli machinam cum sideribus volui gratulabundus aspectat. Ni

mirum qui priùs fuerat philoſophus vanitatis,conuerſus ad Dominum prædicator factus eſt veritatis,tertius ſcilicet à beato Petro Apoſtolo in ordine diſcipulatus, tertius etiam nihilominus à beato Apollinari in arce Pontificatus. Et perſonarum quidem ordo productus,ſed eadem fidei puritas,quæ ex ipſo ſummo & originali fonte ꝓceſſerat,per deuexã aluei ſeriẽ decurrebat. Nã à Chriſto in Petrũ,à Petro in Apollinarẽ, ab Apollinari in Eleuchadiũ cœleſtis eloquii fluuius emanauit, vt illud Pſalmiſtæ ꝑconiũ impleretur: Qui emittit eloquiũ ſuũ terræ, velociter currit ſermo eius. Beati deniq; cultores,& adiutores Chriſti, Apollinaris,& Eleuchadius,pater videlicet & filius,magiſter,atq; diſcipulus,vnius operis miniſteriũ,vnius(vt ita loquar)agri fundũ,vnius ſuſceperũt vineæ colonatũ. Ille nimirũ,vt obſcura ſyluarũ condenſa ſuccideret;iſte verò vt reſiduos arbuſtorũ truncos,& horreſcẽtiũ veprium dumeta radicitus extirparet. Ille vt acuto verbi vomere dura ſqualentis deſerti rura proſcinderet; iſte vt nihilominus ſanctæ ꝓdicationis ſarculo tumentiũ vitiorũ poſt eũ glebas effringeret,& bonorũ operũ frugibus noualia diligẽter exculta veſtiret. Ille vt cũ Paulo plantaret;iſte vt cũ Apollo rigaret. Atq; vt altiùs repetã,ille cũ Moyſe populum Dñi diuiſo mari rubro in deſerta trãſpoſuit,iſte cũ Ioſue,magiſtro ſuccedẽs eundẽ populũ in terrã repromiſſionis primus introduxit. Ille docuit,qualiter Aegyptũ Iſraẽl accola ſpneret;iſte verò qualiter terrã lacte,melleq; irriguã,diſtributis inuicẽ ſortibus poſſideret. Vnus nimirũ colla de ferreo iugo Pharaõis excutere;alter admonuit triũphatricibus plãtis deuictashoſtiũ calcare ceruices. Vnus edocuit ſeruitutis opprobrium quàm celeriter fugerẽt;alter autem ipſos libertatis titulos quàm cautiſſimè cuſtodirent.

Neq; verò credendũ eſt,fratres mei,beatũ Eleuchadium,dum adhuc viueret, martyrii caruiſſe laboribus, &ſi non fuerit martyrio conſummatus. Videbat nimirũ gentilitatis nuper extinctæ nonnullas adhuc ſupereſſe reliquias;dolebat in populo ſibi cõmiſſo vel extrema ſuperſtitioſi ritus veſtigia remãſiſſe; atq; ideo licet perſequentium manus gladios non exerceret,cruciabatur anima ſancta pii zeli, ac paternæ compaſſionis incendio concremata. Quid enim prodeſt,ſi quiſquam catholicè 1 credat,& gentiliter viuat? Aut quomodo credulitas recta cum vita concordat hæretica? Quid enim iuuat ſi fides adſit Apoſtolica,vbi conuerſatio ducitur Arriana? De iis etenim,qui catholicè credunt,& hæreticè viuunt, conqueritur beatus Apoſtolus dicens: Confitentur ſe noſſe Deum,factis autem negant: cùm ſiue credendo,ſiue viuendo,Deum negare nihil ſit aliud abſq; dubio,quàm perire. Quapropter beatus Pontifex Eleuchadius,non contemnendũ pertulit in ipſa Eccleſiæ pace martyrium,quandoquidem etſi non cum perfidè credentibus,ſed peruersè viuentibus infœderabilem probatur habuiſſe conflictum,quanquam & in fidei doctrina deſudaſſe cum non ſine ratione colligimus, cùm omnium Rauennati Metropoli adiacentium diœceſion ciuitates, & oppida,nullos penè recondere martyres agnoſcamus.

1 Vides quòd non ſufficit ad ſalutẽ catholicè credere,& gentiliter viuere? Fac ergo vt cum fide recta cõcordet vita Chriſtiana.

Vnde beati Apollinaris quanta gloria,quanta ſit excellentia,mirari dignè nõ poſſumus,cuius martyrium cùm per viginti & nouem annorum ſpatiũ per innumerabilia fuerit tormenta productum,tantùm ſolus elaborauit,quòd quiſpiã vbi in totis ferè illis partibus pro teſtimonio fidei potuiſſet occũbere,nõ inuenit. Sed ſi quid fortè ſuperfuit,diſcipulorũ eius ſucceſſio veneranda ſuppleuit,inter quos nimirum beatus Eleuchadius,velut aureum ſidus emicuit, & iuxta nominis ſui etymologiam,paterni candoris, atq; ſplendoris inſignia, vt reuera filius reportauit. Eleuchadius quippe Græcè, Latinè intelligitur candidus,nec immeritò, ex eorum nempe fuerat numero,de quibus dicitur: Candidi facti ſunt Nazaræi eius,ſplendorem Deo dederunt,& ſicut lac coagulati ſunt. Et Iacob de

Christo ad filium; Pulchriores sunt, inquit, oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores. Oculi nempe Christi, Apostoli, & Euangelistæ sunt, qui vniuerso corpori sanctæ Ecclesiæ lumen sapientiæ præstiterunt; quorum doctrina dum rigorem, atque duritiam priscæ legis emollit, quodammodo austeritatem vini veteris eorum pulchritudo præcellit. Euangelica quippe præcepta mandatis veteris testamēti lōgè sunt clariora. Dentes verò sancti pdicatores sunt, qui côuersos homines à prauorū societate pcidūt, eosq; in Christi corpus, sicut superius dictū est, quasi mandendo traijciūt. Porrò nomine lactis doctrina legis innuitur, q carnalem populum lactis poculo tanquam paruulos alere videbatur, quorum nimirum lacte candidiores sunt Doctores Ecclesiæ, quia fortem, & solidum verbi cibum, & ipsi comedunt, & alijs tradūt, de quibus ad Hebræos dicit Apostolus: Perfectorum autem est solidus cibus. Et benè candidi esse dicuntur Doctores Ecclesiæ, quia & à prauitatis macula liberi, & conspicuæ conuersationis videntur operibus clari. Quapropter cauendum est, fratres mei, ne nos Iudæorum nigredo dedecoret, qui candidos in Christi militia duces habemus; periculosè nimirum rerum species fluctuat, vbi cum ducibus, subsequentis exercitus insignia non concordant. Beati siquidem patres nostri promptos se exhibebant ad perferenda supplicia, nos dum à proximo lædimur, compescamus saltem animos à vindicta. Moyses nempe ad vltionis iudicium descendens de monte cornutus apparuit, super Dominum autem in mansuetudinis spiritu columba descendit. Illi decreuerunt pro Christo propria cuncta contemnere, nos autem discamus saltem quæ aliena sunt non ambire. Præsenti necessitati hodierna cura sufficiat, neq; de crastino solicitudinis rancor anticipet.

Israëliticus sanè populus, sicut sacra testatur historia, cùm manna colligerēt, scaturiebat vermibus, atq; computrescebat, siquis infideliter agens, ex eo in crastinum reseruaret. Sic nimirum quisquis ardore cupiditatis accensus, vt tanquā corpori suo alimenta prouideat, terrenam sibi substantiam thesaurizat, huic ille vermis ebullit, qui conscientiam fodiat, & arcana pectoris rodat. Enimuerò ij solicitudinum vermes, quos auaritia generat, illos denuo vermes parāt, de quibus scriptum est: Ignis eorum non extinguetur, & vermis non morietur: vt ignem ignis cupiditatis accendat, & vermis ex verme procedat. Quanquam & sic valeat non inconuenienter intelligi, quia sicut ipse Christus, qui dicit: Ego sum vermis & non homo: prouenit alijs in ruinam, alijs in resurrectionem, ita nihilominis verbum eius fit manna, mellisq; dulcedo fidelibus, infidelibus autē & prauè viuentibus vermis fit, non videlicet quia ruinā reficiens alat, sed quia cōscientiā terendo, ac ruminando remordeat. Sexto aūt die duplex mēsura colligi iubebatur, vt ex eo in sabbatum medietas seruaretur. Porrò autem sexta dies, sexta mundi ætas intelligitur, in qua nunc sumus. In hac ergo die duplū pro venturo sabbato colligit, qui pro gloriæ cœlestis intuitu, vbi perpetuum sabbatum, & vera est requies, verbum Dei & audit, & facit. In hoc duplum recondit qui & benè viuit, & alijs exēplum salutis ostendit; siue quod expeditius est, duplicem mensuram colligit, qui tātùm in bona operatione desudat, vnde & hîc conditori suo eius anima placeat, & cum eo postmodum perpetualiter viuat. Quod ergo reponebatur pro sabbato, corrumpi non poterat, quia bona opera, quæ pro desiderio supernæ quietis fiunt, perpetuò permanebunt. Non ergo illæ sunt cumulandæ diuitiæ, quas ærugo demoliatur, quas tineæ comedant, & quæ vermium scaturigine computrescant; quarum scilicet non liberos possessores beatus Iacobus increpans: Diuitiæ, inquit, vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimoniū vobis erit, & māducabit carnes vestras, sicut ignis.

Illas igitur,fratres,diuitias appetamus,quæ nos gemmis, ac margaritis valeant adornare virtutum,quæ ad cœlestium nos prouehant titulos dignitatum; quas profectò diuitias insinuat Propheta cùm dicit: Diuitiæ salutis sapientia,& scientia;timor Domini ipse est thesaurus eius.

Has nimirum diuitias beatus Eleuchadius concupiuit,cùm de cathedra philosophicæ doctrinæ se deposuit,cũ ferulã præceptoris abiecit,cùm de magisterij principatu Christi se discipulatui humiliter subdidit.Quicquid sanè illic antea superfluum didicit,in huius scholæ longè nobilioribus studijs amputauit. Quicquid illic mendacij, quicquid superstitionis edocuit,in Ecclesiasticæ puritatis disciplina correxit. Vnde per Moysem lege decernitur, vt mulieri in bello captæ,& in coniugium victoris electæ, corporis superfluitas abscindatur: Quæ radet,inquit,cæsariem,& circuncidet vngues,& deponet vestem, in qua capta est,sedensq; in domo tua flebit patrem,& matrem suam vno mense;& postea intrabis ad eam,dormiesq; cum illa, & erit vxor tua. Mulieri quippe cæsariem radimus,cùm rationabilis disciplinæ sensus superfluos amputamus, Vngues etiam circuncidimus,cùm ab ea mortua.quæq; superstitionum opera desecamus; quæ etiam vestem deponere,in qua est capta,præcipitur, vt superductam fabularum,& quorumlibet figmentorum exuat superficiem,ac solidam veræ rationis exhibeat veritatem. Patrem verò,& matrem deflet, quia liberalium auctores artium inter mortuos deputat,& eos in errore perijsse compatiendo deplorat. Consuetudo autem fœminarum est; per vnumquenq; mensem se sui sanguinis effusione purgare. Post mensem itaq; ad hanc mulierem intrare præcipimur,vt artem cuiuslibet disciplinæ omnium superstitionum contagio defecatam velut in coniugium sortiamur,quatenus iam Israëlitica facta,consequenter in Israëlitæ coniugium transeat,& benè fœcunda spiritualium operum sobolem reddat.

Cui etiam non dissimile est,quod idem Moyses Israëlitico populo aurum,& argentum cum vestibus ab Aegyptijs mutuari præcepit; in quo videlicet vt nõ diutius immoter,mysticè aurum,& argentum cum vestibus ab Aegyptijs petimus,vnde Domino tabernaculum fabricemus,cùm mundanos poetas, ac philosophos legimus,vt in diuinis eloquijs luculentiùs proficere valeamus. Siue etiam quod accõmodatius est,aurum,& argentum animæ sunt pretiosæ,quæ cum vestibus simul,idest suis corporibus,populo Dei se copulant, vt tenebrosum hoc seculum velut Aegyptum deserant, & terram promissam perpetuæ felicitatis acquirant. Quod ergo beatus Eleuchadius mutuatus est ab Aegyptijs, profecit Israëlitis,& thesaurum,quem gentilitati surripuit,sanctæ dispensator Ecclesiæ fideliter erogauit. Cuius quidem gesta non reperiuntur apicibus tradita,sed non sine causa vetustas vel basilicam in eius honore construxit,vel eius obitum annuæ solennitatis honoribus dedicauit; nam & nonnulla super veteri,ac nouo testamento,siue etiam de incarnatione,vel passione Domini perhibetur exarasse volumina,quæ tamen scriptorum arbitramur obliuione deleta. Quanquã & hoc ad cumulum meritorum eius pertinere non immeritò videatur,quòd tũc se fieri consensit Episcopum,cùm Ecclesiam egestas opprimeret, & rudis adhuc fidei,nouiterq; plantatæ labor difficilior vrgeret, cùm deniq; ille ad pristini ritus pullulantia germina radicitus euellenda incumberet,graueq; fastigium,& tẽporalis subsidij deesset emolumentum. Licet enim Ecclesia iam tunc fuerit in fide fundata,Christiana tamen religio necdum erat viuendi moribus expolita.

Et nos itaq;,fratres charissimi,huius sancti feruoris imitemur exemplum. Nũquam timeamus illud negocium constanter, ac fiducialiter aggredi, in quo nos speremus siue pro diuinis obsequijs,siue pro salute fraterna, pressuris,atq; aduersitatibus fatigari. Fugiatur honor,gloria,diuitiæ,omnisq; dignitas temporalis.

Labor obedientiæ, paupertatis angustia, & inquietudo charitatis, quæ nos exerceat, appetatur. Redemptorem quippe nostrum plebs Iudaica cùm esset satiata de panibus, Regem voluit constituere; sed testante Ioanne, ne reperiri posset, effugit in montem. Cùm autem quæreretur ad Crucem, vltro se non cognoscentibus obtulit, dicens: Quem quæritis? Quibus vtiq; perhibentibus, Iesum Nazarenum se quærere, illico respondit: Ego sum. Quid est enim quòd mediator Dei & hominum promouendus ad regnum effugit, ad mortem verò se vltroneum quæsitus ingessit, nisi vt nos admoneret mundi huius gloriam deuitare, tribulationes autem pro Deo, & laborum, dolorumq; pressuras gratulanter expetere? Paulus quoq; cùm esset Mileti, & omnes sibimet obsequẽtes, seséq; affectuosissimè diligentes aspiceret, ita vt Lucas in actorũ Apostolicorũ libro perhibeat, quia discedente Paulo magnus fletus factus est omniũ, & procũbẽtes super collum eius, osculabantur eum; ipse tamen Hierosolymam passurus tanquam epulaturus auidissimè festinabat, dicens: Ecce alligatus spiritu vado in Hierusalem, quæ in ea ventura sunt mihi ignorans, nisi quòd spiritus per omnes ciuitates protestatur mihi dicens: Quoniam vincula, & tribulationes me manent: sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem, quàm me, dummodo consummẽ cursum meum, & ministerium, quod accepi à Domino, testificari Euãgelium gratiæ Dei. Ecce vallatus turba flentium minimè flectitur, delinitus osculis, blanditus obsequijs, ad sui misericordiam non modò non mouetur, sed lætus ad vincula, & tormenta festinat, tanquam si ad nuptiale conuiuium pransurus accedat. Nos etiam, dilectissimi, imitatorum Christi sequentes exempla, fugiamus blanditias seculi, ad aduersa quælibet pro Deo perferenda lumbos mentis nostræ viriliter accingamus; & qui ad hæreditatem filiorum in patriam tendimus, in exilio positi, conseruorum iniurias æquanimiter toleremus, quatenus supernus inspector, & arbiter noster considerans nos pro suæ iussionis imperio minimè reluctantes, quantò nunc conspicit oppressiores in pœna, tantò postmodum remuneret feliciores in gloria, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum.

Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE FESTIVITATE SANCTI GEORGII MARTYRIS.

HODIERNA festiuitas, dilectissimi, paschalis gloriæ lætitiam geminat, & velut pretiosa gemma, aurum, cui imprimitur, decore proprij splendoris illustrat. Aptè nimirum hoc potissimum tempore beato Georgio concessum est triumphare, quando transacta hyemalis inclementia turbinis, Austri fomite resoluta læta terra alacriter parturit, & erumpentibus diuersis herbarum, atq; arborum floribus, tanquam adolescentiæ (vt ita loquar) ætate pubescit. Georgius siquidẽ Græcè, terræ cultor Latino sonat eloquio, qui nimirum iuxta sui præsagium nominis, non modò suæ mentis agrum spiritualis exercitij disciplinis excoluit, sed & sanctæ exhortationis, & piæ correptionis vomere terrena multorum corda proscidit, vitiorumq́; vepribus erutis, fœcunda in eis virtutum arbusta plantauit.

Meritò igitur hodie beati huius martyris anima, post cruentam furiosi principis rabiem, post carnificum feraliter sæuientium immanitatẽ, post dilacerati corporis exquisita supplicia, post ignis, ac ferri, picis, ac sulphuris iniqua tormenta, post verberum deniq; plagas, post carcerum tenebras, tãquam post hybernas furentium ventorum, niuiumq́; procellas, oraculum hoc meruit diuinæ vocationis audire: Veni colũba mea, sponsa mea, formosa mea, iam hyems transijt, imber abijt, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit. Planè de militia translatus est in militiam, quia terreni tribunatus, quo fungebatur, officium, Christianæ militiæ professione mutauit. Et vt reuera strenuus miles priùs omnia sua pauperibus 1 tribuens, sarcinam terrenæ facultatis abiecit, sicq́; liber & expeditus, ac fidei lorica præcinctus, in ipsam densi certaminis aciẽ feruidus se Christi bellator immersit, seruato scilicet ordine, vt rerum pondus ante deponeret, atq; ita postmodum ad campum certaminis imperterritus prosiliret. Inde est, quòd in lege præcipitur, vt homo formidolosus, & corde pauido non egrediatur ad bellum, sed Vadat, inquit, & reuertatur ad terram suam, ne pauere faciat corda fratrũ suorum, sicut & ipse perterritus est. Quibus nimirum verbis liquidò perdocemur, quia pro defensione fidei dimicare fortiter, & idoneè nequeunt, qui adhuc nudari terrenis opibus pertimescunt, tolerabilius q; est, vt domum quodammodo redeuntes ignobiliter, & imbelles viuant,

1 Ecce veram paupertatem Euangelicã, omnia pauperibus tribuere, & nudũ sequi Dominũ Iesum Christum.

quàm secum & alios à triumphandi gloria per degeneris exempla timoris auertant. Beatus verò Georgius sancti Spiritus igne succensus, & vexillo Crucis inexpugnabiliter præmunitus, sic cum iniquo Rege congressus est, vt & iniquorum omnium principem in satellite vinceret, & ad agendum fortiter Christi militum animos incitaret.

Et quidem Diocletianus tunc Imperator, sicut in descripta passionis eius reperitur historia, cuius os, iuxta Psalmistam, maledictione plenum erat, & amaritudine, & sub lingua eius labor, & dolor, qui sedebat cum diuitibus in occultis, vt interficeret innocentem, insidians quasi Leo in spelunca sua, primò quasi vestimentum ouis subdolus induit, & sic quadam arte versutiæ, ac fucatis blandimentorum coloribus illum inuadere tentauit. Sed cùm insignis athleta Christi spirantia ex antiqui serpentis ore venena contemneret, & non iam primi parentis originē, sed secundi potiùs in se viuere titulos demonstraret, protinus ille tanquam sagitta de satanæ pharetra prodiens, immanem lupum, qui latebat, aperuit, & ad inferenda diuersa pœnarum supplicia, cruenta bestia feraliter ebulliuit. Glomeratis itaq; carnificibus beatus martyr extenditur, verberibus tunditur, duris rudibus laniatur. Dehinc rota gladijs armata profertur in medium, vt circumligatum martyris corpus tantò crudeliùs quantò multipliciùs perforetur. Artificis nimirum feritas, noua, & exquisita pœnarum inuenit argumenta, & ad satiandam sui furoris rabiem philosophatur in excedenda crudelitatis humanæ mensura, ignorans scilicet, quia pretiosum nitoris conspicui margaritum, viuis vtiq; supernæ Hierusalem lapidibus inserendum, quantò asperioris limæ scabredine, vel mallei tunsione politur, tantò præclarius redditur.

Aderat planè supernus, & inuisibilis arbiter, qui ad suæ dispensationis arbitrium & hinc manus impiorum sæuire permitteret, & inde gemmam suam inuiolata propriæ soliditatis integritate seruaret. Qui etsi martyris sui membra carnificum manibus tradidit, animam tamen inexpugnabili fidei arce subnixā, indefessò protectionis suæ munimine custodiuit. Nec ad hoc eos permisit attingere quod latebat, id solum eis obijciens quod extrinsecus apparebat; & tanquam aquæ diluuij, arcam quidem vndiq; circūfluere, nec tamen poterant intima penetrare. Dicat itaq; beatus Georgius, dicat: Nisi quia Dominus erat in nobis, cùm insurgerent homines in nos, forsitan viuos deglutissent nos, cùm irasceretur furor eorum aduersum nos, forsitan velut aqua absorbuissent nos. Hæ sunt videlicet aquæ, de quibus per psalmistam Saluator ait: Saluū me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam. Et per Ionam; Proiecisti me, inquit, in profundum in corde maris, & flumen circundedit me; omnes gurgites tui, & fluctus super me transierunt. Sed ijs aquis, & mari, iuxta scripturam, Dominus terminum circumposuit, quia secundùm dispensationis suæ mensurā, non secundùm peruersitatis humanæ cōcupiscentiam, reprobos in electos suos sæuire permittit.

Hinc est enim, quòd in mundi nascentis exordio, mare Deus diuisit ab arida. Quid enim per mysterium mare, nisi reprobos homines, & infideles insinuat, qui nimirum quadam carnalis ingenij salsugine callidi, sed odijs, ac simultatibus inuicem inueniuntur semper amari, & velut mare diuersis tentationum fluctibus intumescunt, cupiditatum'q; carnalium procellis, ac tempestatibus quatiuntur? Quid verò arida, nisi animam designat fontem fidei sitientem, vel ad creatorem suum ardenti desiderio tanquam sitibundis faucibus anhelantem? Vnde & quædam anima hac siti feliciter arida æstuans clamat. Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Ab arida ergo mare diuiditur, quando Deus omnipotens à se sitientibus reproborū impetus reprimit, & tanquam littus marinis fluctibus obijcit, dum conatibus

feruescentis insaniæ sui moderaminis limitem figit.

Quod profectò illa Dei vox probat, qua dicit: Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat, quasi de vulua procedens? Et paulopost: Circundedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia, & dixi: Vsq; huc venies, & nõ procedes ampliùs, & hinc confringes tumentes fluctus tuos. Enimuerò rectè per mare cor praui hominis designatur, quod videlicet furore est turbidum, rixis amarum, elatione superbiæ tumidum, caligine malitiosæ fraudis obscurum. Separauit ergo tunc Deus mare, & minantes fluctus ab inundatione terræ compescuit, vt terra virentes herbas, & ligna pomifera germinaret, ac deinde segetum fructus afferret. Separat etiam nunc ab electis suis reproborum turbines persequentium, & quasi furentes coërcet impetus tempestatum, quos & si furere vsq; ad infligenda corporibus tormenta concedit, ne tamen animas lædant, inuicta eos, atq; peruigili brachij sui protectione custodit, quodammodo dicens mari: Hucusq; venies, & non procedes ampliùs, & hîc confringes tumentes fluctus tuos, ac si patenter dicat: Vsq; ad inferenda corporibus te tormenta relaxo, ne autem vsq; ad animam cumulis intumescentibus profluas, legis meæ tibi littus oppono; vt dum furori fluctuum tuorum littus obijcitur, terra cordis ad proferenda fructuum germina libera relinquatur.

Et quia Georgius, vt superiùs diximus, terræ cultor exprimitur, rectè hoc allegoricæ figuræ mysterium eidem beatissimo martyri coaptatur. Cui scilicet etsi vsq; ad littus carnis, persecutionis fluctus efferbuit, solidissimam tamen animæ eius terram procella tempestuosi turbinis non inuoluit, nec eum vorago pelagi furentis absorbuit, qui spei suæ anchoram non in putris arenæ succiduo, sed in soliditate petræ, quæ Christus est, fixit. Hinc est profectò quod Veritas ait: Qui audit verba mea, & facit ea, similabo eum viro prudenti, qui ædificauit domum suam supra petram. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat supra petram. Verè insignis hic miles Christi supra petram fidei suæ fundamenta constituit, qui præmij cœlestis intuitu minas principum spreuit, malè blandientium promissiones irrisit, carnificum tormenta contempsit, ferrum, ignes, gladios, ac diuersa suppliciorum genera inuictæ patientiæ maiestate calcauit.

Hunc cœlestis militiæ bellatorem, fratres charissimi, non tantùm admiremur sed etiam imitemur, in illud cœlestis gloriæ præmium iam spiritus erigatur, vt dum in eius contemplatione cor figimus, non moueamur, vtrum mundus lenocinator arrideat, an certè minax aduersitatibus fremat, dicentes cum Psalmista: Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Mundemus itaq; nos, iuxta Pauli præceptum, ab omni inquinamento carnis, & spiritus, vt in illud beatitudinis templũ, cui nunc aciem mentis intendimus, quandoq; etiam ingredi mereamur. Hinc est, quòd Aaron priùs aqua lauatur, & sic postmodum tabernaculum sacrificaturus ingreditur. De quo nimirum benè ad Moysem diuina voce præcipitur. Tunica, inquit, vestietur, fœminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Hæc enim vestimenta sunt sancta, quibus, cùm lotus fuerit, induetur. Quisquis enim in tabernaculo Christi, quod est Ecclesia, semetipsum Deo sacrificare contẽdit, necesse est, vt postquam lauachro sacri fontis abluitur, diuersis etiam virtutum vestibus induatur, sicut scriptum est: Sacerdotes tui induantur iustitia: quatenus qui in Christo 2 per baptismum nouus homo renascitur, non iam pelliceas tunicas, mortalitatis videlicet indices vestiat, sed deposito veteri homine, nouum induat, & in eo per mundæ conuersationis studium innouatus viuat. Et notandum, quod omnes illæ vestes lineæ describuntur; linum quippe ad candorem cum labore perducitur, & virtutum vita non acquiritur sub torpore desidiæ, sed in laboriosæ potiùs

2 Vides nõ sufficere, aliquẽ sacri baptismatis vnda ablutum esse, nisi is etiã depositis omnibus vitijs sanctè, & mũdè conuersetur, & viuat?

exercitio disciplinæ.

Purificati igitur, dilectissimi, per noui baptismatis sacramẽtum, induamus nos linea tunica, vt candor nos sanctæ cõuersationis exornet. Fœminalibus verenda tegantur, vt dum honestæ vitæ tegmen assumitur, præteritorum criminum ante Dei oculos turpitudo celetur. Vnde Dauid; Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Zona linea constringamur, capiti quoque cidaris imponatur, vt præcincti in veritate lumbos mentis, protegamur galea spe salutis. Sic sic nimirum & veteris peccati squalore purgati, & nouæ conuersationis nitore conspicui, dignè celebramus paschale mysterium, & beatorũ martyrum veraciter imitamur exemplum. Nec desperetis, fratres mei, licet adhuc infirmi, licet exterioribus fortassis adhuc actibus implicati, non desperetis ad martyrũ vos consortiũ pertinere, qui martyrũ victorias vos recognoscitis ex corde diligere. Quinq; certè Salphaad filiæ inter fratres suos noscũtur hæreditatẽ, Moyse constituente, sortitæ, quinq; nimirum, & fœminæ, vt per quinarium numerum exterior occupatio, per muliebrem verò sexum infirmitas designetur. Ionathas quoq; in quodam inter vtrunq; meditullio positus, nec cum Saul remansit in malis, nec Dauid æquiparari potuit prorsus in bonis. Sed quia dilecto Dei Prophetæ fuit amicus, & de futuro eius gauisus est fraterna benignitate successu, piè creditur ab eius consortio nunc in spiritu non esse diuisus, cui dum in carne viueret, vnanimiter extitit in amore iunctus.

Nos autem, dilectissimi, qui exagitantẽ Saul spiritum malum, auxiliante Deo, post terga dimisimus, immò qui Pharaonis exercitum in mari rubro demersum, per virtutem sacramenti paschalis euasimus, pro carnis tamen infirmitate adhuc versamur in eremo, transeamus ad vitæ perfectionem, ad terram scilicet lacte, & melle manantem. Egressi de Sodomis, non in Segor diutius immoremur, sed liberati cum Loth, montis verticem celeriter ascendamus, quatenus qui inter ipsa tyrocinij rudimenta, iam beatorum martyrum cœpimus aggaudere triumphis, quandoq; ad hoc etiam prouehamur, vt discamus & ipsi triumphare cum sanctis. Et ipse sit fortitudo nostra dum protegit, qui factus est pretium cùm redemit, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO RVFINO MARTYRE.

NOSTIS, fratres charissimi, sicut ex Catholicæ fidei magisterio didicistis, quia in vltimæ discussionis examine omnes simul & peccatores, & iusti ante tribunal æterni Iudicis cum suis sunt corporibus exhibendi, Apostolo testante, qui ait: Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonũ, siue malũ. Et reprobi quidem ad hoc, vt quia hic cũ carne simul, & anima Conditoris sui præcepta calcauerint, cum ea demillic vtraq; substantia sententiam iustæ damnationis excipiant, atq; vtrobiq; deinceps suppliciorum amaritudinem sentiant, qui dum viuerent, prauis suis delectationibus ex vtroq; deseruiebant. Electi autem, vt quia carnem suã nunc cum vitijs, & concupiscentijs crucifigere non desistunt, cum ipsis suis corporibus, quibus videlicet tanquam tabernaculis in diuina militia vsi sunt, ad supernæ claritatis gloriam prouehantur; vt soluto militiæ cingulo, vnum tunc interior, & exterior homo sentiant quietis perpetuæ municipium, qui ad vnũ peruenere per communia bella triumphum; & quibus vna fuit pugna, eadem sit nihilominus & corona. Illud planè erit sabbatum nostrum, ille septimus legis annus, ille veraciter Iubileus. Sabbatum quippè feriatum esse præcipitur, & æterna per illud requies figuratur. Sub eiusdem quoq; quietis æternæ, vel resurrectionis designandæ mysterio in septimo anno libertas redditur. In Iubileo autem tubis clangitur, vt vnusquisq; ad possessionẽ propriã reuertatur. Canet enim tuba, sicut dicit Apostolus, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent. Ad possessiones ergo proprias omnes tunc reuertuntur, quia in illo vltimo resurrectionis die vnusquisq; proprium corpus recipit, in quo, dum præsentem vitam duceret, habitauit. Tunc Adã, tunc Noë, tunc oẽs antiqui patres, immò omniũ mortaliũ animæ ad amissam carnis suæ terram redeunt: quia recepta corpora sua in perpetuum possidebunt, & perducti in libertatem filiorum Dei, iam securè gaudebunt omnes, seruili vinculo corruptionis humanæ soluti. Cùm ergo sanctorum corpora tantæ futura sint dignitatis, vt & coronam vitæ perpetuæ, & immortalitatis stolam cum suis animabus sint cõmuniter receptura, quid mirum si nunc omnipotens Deus apta illis loca prouideat, & eorum tumulos nõ passim, vel per casum fieri, sed ex suæ voluntatis electione disponat? Enimuerò & illud sæpè non ociosè quæritur, Cur Abraham, qui se ex parte corporis puluerẽ esse cõfitetur, & cinerem, tam ambitiosam sepulturæ suæ prouidentiam habuit, vt ex omni peregrinationis suæ latitudine solã Hebron, Chananitidis videlicet regionis, eligeret, in qua etiã non parua summa speluncam sibi duplicẽ cõpararet. Iacob quoq; filios, & Ioseph fratres suos obtestantes adiurant, vt eorum ossa ad candẽ speluncam post obitum transferant. Quid est ergo, ꝙ sancti viri, qui & præsentem, & omnem mundi gloriam sublimi mentis arce despexerant, tam cupidè, tã

anxiè,tam studiosè de loco,vbi eorum conderentur cineres,litigabant, nisi quia per Prophetiæ spiritum nouerant,Saluatorem mundi illic de suo semine nasciturum,& sanguinem,qui mundi peccata dilueret,in illa specialiter regione fundendum? sicut per Psalmistā dicitur: Quia Deus noster ante secula operatus est salutem in medio terræ Quod nimirum quanquam de ipso Domini corpore specialiter pot it intelligi,de regione tamen illa quoq;,vbi pati dignatus est, quæ certè mundi meditullium est,non incongruè dici videtur. In Chananæa igitur terra sancti patres nostri tumulos elegerunt, vt inde illi mererentur quandoq; resurgere,vbi ille videlicet surrectionis author Christus,primogenitus viuorum,& mortuorum in se dignatus est resurrectionis gloriam declarare. Et quid ampliùs dicam de honore, quem bonorum remunerator Deus A sanctorum suorum corporibus exhibet,quando ipse Deus omnipotens Moysi corpus dignatus est sepelire,& Elisæi cadauer,mortuum legitur suscitasse? Immò, vt verùm fatear,quod in carne viuentibus sanctis minimè contulit,hoc sæpè diuina dispēsatio mortuis prærogauit. Quod in Abdo scilicet viro Dei liquidò perpenditur,qnē viuentem quidem Leo potuit occisurus inuadere, sed cadauer eius nequaquam permissus est aliquatenus violare. Pretiosa nimirum in conspectu Domini mors sanctorum eius. Non ergo mirum si diuina dispensatio congrua sāctorum corporibus loca distribuit,& ea nunc quasi quoddam depositum terræ commendat,quæ postmodum in regnis cœlestibus transferenda restituat. Sed iam propter quod ista præmisimus, de beati Rufini miraculis breuiter aliqua perstringamus.

A Mira res, Deus omnipotens sanctorū suorū corporibus honorē impendit, nostri aūt hæretici ea, quantū possunt, inhonorant.

Beati igitur huius martyris corpus de suburbio Assisiensis oppidi, vbi antiquitus fuerat positum,intra mœnia postmodū fuit gentilis impetus terrore translatū. Labrum autem lapideum,in quo prædictum corpus ante iacuerat,per longum tēpus extra muros fuerat derelictum. De quo nimirum inter populum, & Hugonē eiusdem tunc sedis Episcopum grauis est orta seditio. Epus siquidē ad Ecclesiam beatæ Mariæ semper virginis,quæ eius loci prima sedes est,deferendū esse censebat,eo nimirū consilio,vt quòd mater Ecclesia corpus martyris nō haberet,quodam saltem vacui sepulchri solatio compēsaret. E contra populus asserebat,inter sacras 1 reliquias,& proprium tumulum diuisionē fieri nō debere,nec humanis nunc adinuentionibus permutādū,quod ab ipso gloriosi martyris consummato triumpho videretur diuinitus institutum. Taliter igitur hinc atq; inde certantibus,labrū mœnibus vrbis infertur,& ab vtrisq; simul partibus ad biuij cuiusdam compitum peruenitur. Illic itaq; cùm fautores Episcopi ad sanctæ Mariæ,reliqua autem pars populi ad beati Rufini basilicam sacrum vasculum 2 pertrahere molirentur,his atq; illis in diuersa nitentibus, crescente iurgio, eò vsq; processum est,vt furentes arma corriperent, & mutuos inter se ictus,amissa placidæ mentis ratione,miscerent. Vibratis itaq; gladijs cominus vtrinq; concurritur,& acres ardentibus animis ad infligenda mutuò vulnera debacchantur. Sed ò prædicanda diuina clementia,quæ humanis miseretur erroribus,& sæpè nostris prauis voluntatibus ita obuiat,vt ad bonos exitus ipsa etiam malè cœpta perducat Quid multis morer? Nullus illic vulneratur,nulla deniq; nec tenuis quidem gutta sanguinis funditur,atq; vt mirabilibus adhuc mirabiliora succedant,sexaginta ferè viri ex parte Epi prædictū vasculū ad Ecclesiam beatæ Mariæ conabātur attrahere,sed nullis illud nisibus de loci sui fixa potuerunt statione mouere. Illi igitur cùm iam præ lassitudine fracti omnino deficerent,& vehiculum lapidis funditus desperarent, tunc ex altera parte vix septem homines vrnam corripientes, ad sancti Rufini basilicam tanta illam permissi sunt celeritate peruehere, vt non lapidem, sed palearum potius viderentur fasciculum deferre. Illicò populi clamor exultantis attollitur gratiarum actio

1 Appellat martyris corpus sacras reliquias, nō vile cadauer, vt faciūt hæretici.

2 Ecce quomodo sacrū etiā appellat vasculū, labrū, in quo martyris corpus iacuerat.

actio fautori Deo læta persoluitur; & quia pius Deus vnum cum populo suo senserit, ab omnibus alacriter diuulgatur. Tunc deniq; probatum est, verum esse quod dicitur: Vox populi, vox Dei.

Accessit autem ad rei certitudinem & Presbyter quidã, ab ipso videlicet beato Rufino ad Episcopum missus. Nam cùm præfatus Episcopus aduersus eos, qui sibi restiterant, non leuiter commotus esset, atq; illi pararent sibi dignè satisfacere, & deuota illum humilitate placare, Presbytero, quem diximus, per visum beatus martyr apparuit, eiq; 3 dixit: Vade, & dic Episcopo, si me non vult offendere, satisfactionem quamlibet à populo non recipiat, sed gratis ei puram sui amoris, & benedictionis gratiam reddat; Mea siquidem hoc gestum est volũtate, vt vasculum illud ad meam deferretur Ecclesiam, quatenus meum in eo corpusculum denuò recondatur. Nouerit etiam, quia nisi ego illis tumultuantibus interfuissem, meq; eorum telis opposuissem, magna hominũ strages fusa iaceret. Sed cùm Episcopus adhuc hæsitans, ne his quidem verbis Presbyteri fidem acõmodare disponeret, ecce quidam, qui contractus fuerat, gaudens & exultans eodem die à beato se Rufino fatebatur erectum, sibiq; ab eodẽ beato martyre hoc mandatum perhibebat iniunctum, vt hæc ipsa cuncta per ordinem, quæ Presbyter asserebat, ipse quoq; nihilominus Episcopo nunciaret. Tandem Episcopus omni scrupulo dubietatis amoto, quod sibi imperatum est incunctanter exequitur, atq; in gratiam suo populo donatis offensionibus fœderatur. Sed ne apud aliquem fortassis Episcopus neuum reprehensionis incurrat, quia ab Ecclesia sua ad horam discedens, contra Dei iudicium sentiebat, Isaac ad memoriam reducendus est, qui non Esau, à se videlicet electum, sed Iacob potiùs ab vxore suppositũ benedixit. Et illic ergo carnalis vxor, & hic spiritualis sponsa viris suis in propriæ sententiæ diuersitate præualuit, quia qui mundi infirma elegit, vt cõfundat fortia, Deus vtriq; consensit. Propheta quoq; Dauid construere templum voluit, sed hoc illi superna dispositio non permisit. Inter Paulum quoq;, & Barnabam pro Ioanne quodam legimus interuenisse dissidium, propter quod tamen non solùm vtriusq; Apostoli non imminutum est meritum, sed ipse quoq; discipulus ab Apostolicæ disciplinæ linea non errauit. Non ergo mirum, si nũc homo aliquando inscius à veritate dissentiat, cùm & ipsis Apostolis, & Prophetis humanitus aliquid accidisse scripturarum auctoritas probet. Sed hæc aliàs. Nunc ad proposita redeamus. Porrò eodem die, duo 4 cæci ad altare beati martyris illuminati sunt. Sed & alius debilitatus membris, & gibberosus erectus est, & saluti per omnia restitutus. De quibus porrò miraculis duntaxat quid factum sit nobis referre sufficiat, ne si qualiter facta sint singula, per rei gestæ ordinem referre contendimus, auditores fortasse (quod absit) laciniosi styli prolixitate grauemus. Ipsa quoq; miracula enumerando persequi cuncta negligimus, sed velut ex magnò quodam flumine cyathum hauriẽtes trahimus, quem super mensam Christi conuiuantibus salubriter propinemus, ne mentis stomachus ingurgitatione grauari, sed sobrio potu tantummodo sitis possit auferri. Ad alia igitur adhuc enarranda miracula, quæ per eundem beatissimum martyrem diuinitus 5 sunt ostensa, pergamus.

Per idem itaq; tempus vir quidam non ferendæ vesaniæ crudelis, & rigidus, pauperculæ mulieri de sui iuris agro chartulam fecerat, quam tunc cùm magni furoris impetu contumaciter requirebat, vnde & bouem sibi, & vnam securim violenter abstulerat, robur videlicet domesticæ facultatis, & spem regendæ familiæ. Quod illa præ dolore non ferens, cum contribulati amaritudine spiritus Ecclesiam beati Rufini festinanter ingreditur, ante altare prosternitur, atq; vt sibi in tantæ 6 calamitatis articulo subueniret, lachrymabiliter deprecatur. Quid plura? Adest tandem diuina misericordia, & mox vt ab oratione consurgit,

3 Vbi sunt qui dicunt, sãctos emortuos, nescire quæ circa nos aguntur?

4 Miracula hæc, quæ ad sanctorũ memorias fiunt, apertè splendorem vitæ illorum confitentur.

5 Ecce quomodò miracula, quæ per sanctos fiunt, virtute Dei per illos fieri certum est.

6 Discis hîc sãctos esse inuocandos, inuocatosq; adesse, & opẽ ferre, nec ob id obtenebrari necessariã Dei inuocationẽ, vt mentiuntur hæretici.

iacere in pauimento securim suam ante pedes attonita conspicit. Illico mœror nimirum in lætitiam vertitur,& digna Deo gratiarum actio à cunctis, qui aderant,vnanimiter exhibetur. Sed ecce raptor negocium adhuc suæ peruersitatis exequitur,& præfatæ mulieri nisi monimentum redderet,supplicium comminatur;qui tamen mox vt securim tam mirabiliter redditam didicit,confusus,& obstupefactus expauit,bouem reddidit,pœnitentiam egit, atq; omnem querelam, quam eatenus aduersus eam habuerat,sedata animi feritate,sopiuit.

Præterea duodecim fures inuicem conspirantes in domum cuiusdam rustici hostiliter irruerunt. Qui ligantes eum primò,deinde boues, & cætera domus animalia diripientes,protinus abierunt. Interea rusticus lachrymabiliter vociferabatur,& gemebundus aiebat: O sancte 7 Rufine,aspice miserũ,releua calamitate depressum,nec placeat tibi,vt prædones,& nequissimi homines meæ facultatulæ paupertate ditentur. Ad hanc ergo vocem (mira res)cùm iam raptores animalia prosequentes,duodecim milliarijs ferè transmissis procul abissent, ecce omnes,qui direpti fuerant,greges, balãtes,& mugientes accurrunt, & intra caulas se solito more recipiunt. Sicq; factum est,vt & illi quæ præ manibus habere videbantur,repente sublata congemerent,& iste quæ deflebat amissa recipiens,versis vtrobiq; vicibus,exultaret. Visis itaq; tot virtutibus,& tam euidentibus miraculorum signis,prædictus Hugo venerabilis eiusdem sedis Antistes de parua basilica, in qua sanctum corpus fuerat ante receptum,magnam construxit 8 Ecclesiam,& iuxta possibilitatem sumptus non ignobiliter decorauit. Deinde beati martyris corpus in ipso alueo,qui certaminis materia fuerat, condidit,& cum magna totius diœcesanæ plebis frequentia altare desuper consecrauit. Porrò autem quanti illic deinceps cæci fuerint illuminati, quanti à dæmonibus erepti,quanti ex varijs languoribus liberati,perlongum est vel apicibus tradere,vel sermone proferre.

7 Ecce & hîc sancti inuocationem.

8 Vides quòd in nomine sãctorũ etiã olim Ecclesiæ ædificabantur, & super eorũ corpora altaria consecrabantur,& dotibus conuenientibus donabantur?

His itaq; trãsactis, cœpit non parua inquisitio fieri,quo die inuictissimi triumphatoris Christi Rufini deberet martyrium celebrari. Nullis siquidem apud eos extantibus historiæ monimentis,sola erant eatenus annuæ dedicationis solennitate contenti. Tandem auctore Deo,reperta passionis historia, constituit venerabilis Pontifex iuxta tenorem videlicet,quem literæ testabantur, vt tertiò Calendas Augusti eiusdem gloriosi martyris festiuitas 9 coleretur. Nonnulli verò aduersus Episcopum inuidiæ facibus accensi,& vesaniæ spiritu implacabiliter incitati tumultuabantur,onerosum esse dicentes,populum geminatis vnius sancti solennitatibus feriari,superstitiosumq; esse domesticis adinuentas studijs festiuitates nouiter introduci,ad summam,non fabricatum hoc religionis amore, sed ardore pecuniæ. Præsertim autem quidam proterui homines, qui à vocabulo loci,quem incolunt, Insulani vocantur,ipso præclaræ festiuitatis die irreuerenter abutentes,cœperunt cum suis mulierculis non modò textrinis operibus audaciter insistere,verumetiam ruralibus exercitijs liberiùs insudare. Sed protinus illos 10 sententia diuinæ animaduersionis vlciscitur,& flagellis eruditi ad cor redeunt,qui cor habere in prosperitate noluerunt. Vt eis aptissimè congruere videatur quod per Prophetam dicitur, Redite præuaricatores ad cor. Illud etiam, Et nunc ignis aduersarios consumit. Nam casas eorum repente flamma corripuit,& non solùm domestica quæq;,sed & quæ in agris erant,omnia globis inextinguibilibus conflagrauit, adeò vt infelices illi in extremis iam periculis constituti,ad amnem hinc inde confluerent,& in ipsum gurgitis alueum accensa quæq; iactarent. Sed vt perspicuè probaretur hoc non casum, sed diuini furoris esse indicium,quicquid mergebatur,extingui non poterat. Miro itaq; modo elementum illud vires sui iuris & partim tenebat,& ex parte perdiderat, nam & liquida erat aqua, vt immersa quæq; fluctu dehiscente reciperet, &

9 Festum sãcti Rufini martyris.

10 Ecce quomodo seuerè Deus castigat festorum sanctorũ cõtemptores.

quodammodo humida non erat, vt ardentia extinguere posset. Sed quid mi-nimis immoror, cùm & ipsa hominum membra flamma prosiliens occupauerit, & extinctionis remedium quocunq; se verterent, inuenire non valerent? Tandem vstulati, fumigati, & in modum torris combusti, cum magnis vlulatuum stridoribus ad beati Rufini altare confugiunt, indulgentiam petunt, & commissi piaculi de cætero emendationem per pœnitentiam pollicentur. Precibus igitur beatissimi martyris ab incendij 11 doloribus liberati, incolumes ad propria sunt reuersi. Ab illo itaq; tempore absq; vllo cunctationis obstaculo, beati Rufini martyrium colitur, & die, quam prædiximus, cum magnæ deuotionis instantia ad eius Ecclesiam à populis vndiq; conuenitur.

11 Vides q; sáčti orantes p nobis exaudiuntur, & eorum precibus sanitatū beneficia cōferuntur?

Illud quoq; prætereundum esse non arbitror, quòd viri quidam trabem de sylua operosis exercitijs leuigatam, ad beati Rufini vectare Ecclesiam conabantur, quibus nimirum quidam Perusinorum violentiam ingerentes, lignum hostiliter extorserunt. Sed cùm raptores arborem instantissimi conatus anxietate protraherent, et iam iamq; Perusinis mœnibus vno vix interiacente milliario propinquarent, repente vehiculum hæsit, nullisq; virium 12 nisibus impelli vlterius potuit. Interea contigui quiq; homines ad auxilium confluunt, non pauci etiam iugati boues adduntur. Ordinant diligentiùs machinam, inuicem exhortantur, in robur se colligunt, armos obijciunt, vociferanter impingunt, lignum tamen immobile permanet, ac si fixum radicibus teneretur. Demum magistra necessitas docuit, quod cæca hominum prauitas ignorabat. Mens nanq; eorum perpetrati criminis conscia, licet serò, liquidò cognouit, quia qui de beati martyris substantia rapinam fecerant, meritò illis diuina virtus obstabat. Mutato itaq; repente consilio, Assisium versus illico vehiculum dirigunt, & accelerandi facultate percepta, beatissimo martyri quod superbè rapuerant, humiliter reddunt.

12 Aduertis res sanctorū non esse furtim surripiēdas?

Agamus igitur Saluatori nostro Christo gratias, & digna laudum præconia referamus, qui dum per ciues supernæ Hierusalem talia nobis beneficia prærogat, tanquam per exiguas micas ac tenues, ad plenum nos conuiuium mēsæ cœlestis inuitat; & dum illos iam post laborem quiescentes in patria vbertim satiat, nos etiam in huius peregrinationis itinere quasi quibusdam ciborum reliquijs, vtcunq; sustentat; immò qui illos solido suæ visionis 13 cibo reficit, quando nos signorum suorum lacte tanquam paruulos nutrit, donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

13 Qui illos solido suæ visiōis cibo reficit. Ergo sāčti in cœlo vident Deum.

Qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum.

Amen.

EIVSDEM HYMNVS DE IPSO SANCTO RVFINO.

MAGNVM Rufini meritum turba canat fidelium,
Quo mundi victor extitit, & liber astra petijt.
Bellator inuictissimus præbet ora lapidibus,
Sed verbis grando verberum non indidit silentium.
Plumbatis inde cæditur; iam iam obisse creditur;
Sed qui putatur mortuus, surgit in arma promptius.
Detruditur in clibanum furentem flammis ignium,
Caminus sed incendij fit nemus refrigerij,
Nam flammis crepitantibus clarus immersit Angelus,
Ad cuius mox imperium perdit vires incendium.

DIVISIO HYMNI.

Certat martyr egregius, vt Leo vinci nescius,
Cuncta pœnarum genera mente calcat intrepida.
Saxum collo suspenditur, sic fluctibus immergitur,
Quem aqua Christo genuit, per hanc ad ipsum peruenit.
Nunc carnis liber onere, rubro vestitur podere,
Corona plexus capite de pretioso lapide.
Te martyr alme petimus mentis pronæ visceribus,
Nos tua soluant merita, quos nostra grauant debita.
Sit Patri laus ingenito, sit decus Vnigenito,
Sit vtriusq; parili maiestas summa Flamini.
Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE SANCTO MARCO EVANGELISTA.

ECCE video, dilectissimi, quoniam ad mensam Ecclesiæ discumbentes, dum spiritualium deliciarum alimenta percipitis, non vno sermone contenti, adhuc alterum auidiùs esuritis. Quamobrē & nos administrādo refectionis nostræ ferculo non desistimus, vt sanctam vestræ deuotionis esuriem vel tenui quodam pabulo temperemus, dum scilicet cū Apostolo eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis aut sit necessarium.

Inter omnes planè doctores Ecclesiæ, beatum hunc Marcum, cuius hodie triumphalia gesta recolimus, satis insignem, atq; conspicuum iudicamus. Beati scilicet Apostolorum principis & in baptismate filius, & in doctrina discipulus, sicut eum referentem gesta Saluatoris audiuit, ita per inobliquam fidei relationis lineam Romæ rogatus à fratribus Euangelium scripsit, sicut & Clemens Alexandrinus, & Papias Hierapolitanus Episcopus tradunt. Assumptoq; mox Euangelio, quod ipse confecerat, impiger adit Aegyptum, & Alexandriæ Christum primus annuncians, iacit nouæ legis fundamentum. Et dum ipse scriptor, qui & prædicator extitit Euangelij, idem quodammodo faber qui & agricola, ipse sibi vomerem fabricauit, quo videlicet ad spargenda sacræ fidei semina humani cordis arua proscidit.

Hoc itaq; modo Alexandrinā fabricauit Ecclesiā, eāq; non suo, sed magistri sui nomine titulauit, vt ad honorem beati Petri sedes Apostolica nuncupetur, ad quam tamen Petrus accessisse non legitur. Tanta igitur magister atq; discipulus vnanimitate coniuncti, tam cōsona sancti Spiritus sunt inspiratione conflati vt & Petrus Euangelium Marco, & Marcus construeret Ecclesiam Petro; quatenus dum quod suum erat alter transferret in alterum, quod cuiq; erat propriū commune esset amborum, & vtriuslibet totum esset, quod vterq; proprium possideret. Vnde beatus Petrus eum quasi spiritualem & vnanimem præ cæteris filium vocat, cùm figuraliter Romam nomine Babylonis appellans; Salutat vos, inquit, Ecclesia, quæ est in Babylone collecta, & Marcus filius meus.

Nec mirum si beatus Marcus apud magistrum suum præcipuus extitit, & priuilegium præ cæteris Apostolicæ dilectionis obtinuit, cui nimirum Deus omnipotens tantam verbi virtutem contulit, tantam prædicationis efficaciam prærogauit, vt omnes qui tunc ad fidei rudimenta confluerent, mox per 1 continentiam, ac totius sanctæ conuersationis instantiam, tanquam ad monasticæ perfe-

1 Ecce cum recta fide coniunctam cōtinentiam, & totius sāctæ conuersationis instantiā, nā sola fides non suffecisset.

ctionis fastigium peruolarent. Vnde & Philo disertissimus Iudæorum, cùm de primatu beati Marci apud Alexandrinam Ecclesiam scriptitat, in Christianorum laude versatus, eorum habitacula 2 monasteria nuncupat. Et non solũ per Alexandriæ fines, sed & in multis alijs, Marco tum Ecclesiam illam administrante, prouincijs tales extitisse perhibet Christianos, quales & Lucas meminit Apostolorum fuisse discipulos, videlicet vt eorum esset cor vnum, & anima vna, nullusq; eorum aliquid proprium diceret, sed omnes omnia communiter possiderent, essetq; inter eos inseparabilis vnitas animorum, inter quos nulla poterat inueniri diuersitas facultatum. Talis ergo sub Marco Alexandrina fuit Ecclesia, qualis & Hierosolymæ fuisse sub Apostolica legitur disciplina, vt neminem paupertatis indigentia premeret, nullus eorum diuitijs abundaret, sed dũ vnicuiq; prout opus erat necessitas administrata suppeteret, locum inter eos querela, murmurq; non haberet. Significat ergo prædictus Philo, inter noua tũc nascentis fidei cunabula, ac teneram (vt ita loquar) Ecclesiæ lactantis infantiã, quosq; sub beati Marci regimine constitutos, sobrietati 3 simul ac pudicitiæ deditos, orationibusq;, & ieiunijs vehemẽter intentos; quos vtiq; beatus Euangelista, non modò miraculorum plerunq; prodigijs, non modò sanctæ prædicationis erudiebat eloquijs, sed ad spiritualis vitæ rectitudinem eximiis etiam propriæ continentiæ, ac pietatis prouocabat exemplis, vt omnes penè vaporantis fidei ardore succensi, ita per nouæ conuersationis viderentur anhelare propositũ, ac si 4 monasticæ perfectionis arduum arripuissent institutum.

2 Vide antiquissimã monasteriorum originem.

3 Ecce qualia sunt bonorũ fideliũ exercitia.

4 Nota arduũ monasticæ perfectionis institutum.

Cùm itaq; beatus Marcus velut electa cœlestis militiæ tuba, vehementissimis clangoribus intonat, & mandata Dei tanta prædicationis arte dispensat, vt auditores suos protinus ad summæ perfectionis alta sustollat, quid aliud, quàm in etymologia sui nominis perseuerat? Marcus enim excelsus mandato interpretatur. Et verè beatus hic vir non erat excelsus animo, sed mandato, quia dũ mentẽ gereret humilẽ, vitã satagebat habere sublimem; & qui cunctis sese in humilitate substrauerat, per viam mandatorũ cœlestiũ sublimiter incedebat.

Illud etiam, dilectissimi, vos ignorare non patiar, quoniam octauo Neroniani imperii anno triumphalem martyrii palmam beatus Marcus obtinuit, cui mox & Anianus in Alexandrinæ sedis dignitate successit, & beatus Petrus Apostolus Romæ septennio superuixit. Vnde superna disponente clementia, factum est, vt cùm Alexandriam priùs & splendoribus Euangelicæ prædicationis, & effusione sacrosancti sanguinis illustrasset, ad Italiam deinde quodam postliminio sit reuersus, vt eadem potissimum terra, in qua sibi datum est Euangelium scribere, sacras mereretur eius reliquias possidere; & vbi sibi concessum est Euangelicæ descriptionis iubar effundere, illic p gloriosæ 5 glebæ suæ præsentiam, plurimis virtutum, atq; signorum radijs coruscaret.

5 Sancti Euangelistæ corpus non vile cadauer, sed gloriosã glebã nũcupat, sicut supra sacrosanctũ eius sanguinem.

Porrò si diligenter omnium Euãgelistarum, in quibus defuncti sunt, loca percurrimus, neminem eorum in eo, quem sortitus est, perseuerasse tumulo reperimus. In Ioannis scilicet sepultura post obitum non corpus eius, sed manna repertum est. Beati verò Matthæi corpore non Aethiopia, vbi peremptus agnoscitur, sed Salernitana potiùs ciuitas decoratur. Sanctus etiam Lucas cùm in Bithyniæ partibus, sicut historia testatur, obierit, vicesimo anno Constantii Cæsaris, de Achaia Constantinopolim translatus est cum sacrosanctis 6 beati Apostoli Andreæ reliquijs. Hic verò, de quo nunc agitur, sanctus Euangelista Marcus de Alexandria transuectus est, Deo misericorditer disponente, Venetiã, vt qui tunc totum Orientem velut aureus lucifer illustrauerat, nunc per plagas occidui climatis præsentiæ suæ radijs enitescat. Per Aegyptum quippe sibi dedicat Ortũ, per Venetiam tenet Occasum. Illic Alexandrinæ sortitus est Ecclesiæ solum, hic renascentis Aquileiæ nouum statuit principatum. Est itaq; ve

6 Cùm sacrosanctis beati Apostoli Andreæ reliqis.

lut sidus aureum toto orbe præclarum, ac celebri totius Ecclesiæ veneratione conspicuum.

Hoc itaq; sidus, dulcissimi, præ oculis iugiter habeamus, huius imitemur exẽplum, si inter spumosos mundanæ voraginis fluctus cupimus euitare naufragiũ. Hinc mare tumidum sæuiat, illinc venti furentes impugnent, si ab hoc sidere mẽtis aciem non auertimus, procellarum inundantium impetus non timemus. Ad hoc itaq; sidus sagenam mentis nostræ certi cursus linea dirigat, ad hoc omne laboris nostri remigium tendat, vt non (quod absit) vorago nos scyllææ profunditatis absorbeat, non errorum cautes, vel inuadosæ syrtes improuidos obruant, sed in tutæ quietis portum, & optatæ tranquillitatis sinum supernus nos gubernator impellat Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo patre, & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum.

Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO PRIMVS

IN FESTIVITATE SANCTI APOLLINARIS.

HODIERNA die, fratres chariſſimi, ad iucundum nimis ſatisq́; delectabile ſpectaculum venimus, & glorioſæ palæſtræ certamen oculis fidei contemplati ſumus. Vidimus enim vnum ciuem ſupernæ Hieruſalem pro Rege ſuo ſtrenuè ad bella procedere, & innumerum Babyloniæ vulgus vnanimi conſpiratione contra vnum caput ferociter dimicare. Vidimus militem Chriſti contra mundum triumphale vexillum Crucis inferre, vidimus è cōtra amatores mundi pro dilecto ſuo conſtipatis cuneis obuiare. Illi enim vndiq; circunfuſi diuerſa tela conijciunt, ſagittas emittunt, machinas erigunt; & vt vallum Chriſti irrumpere valeanr, omnia præliandi argumenta componunt; hic autem enſe verbi ſpiritalis accinctus, lorica fidei indutus, ſpei galea præmunitus, ſub patientiæ ſuæ ſe clypeum colligit, & hoc contra omnes bellicæ tempeſtatis ictus vigilanti oculo circunducit. Illi ignem adhibent; ſed iſte immenſæ charitatis ardore ſuccenſus, incendia exterioris flammæ non ſentit. Illi bullientibus aquis dilacerata membra perfundunt; iſte largo ſancti Spiritus imbre diuinitus refrigeratur, cantans cum Propheta: Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. Illi virgis cædunt, ſudibus frangunt, eculeo ſuſpendunt, in carcerem mittunt, poſtremò cathenatum in exilium dirigunt; iſte verò in arce mentis cōſtitutus, quicquid erga ſe agitur, ſub ſe fieri quaſi alius quidam eminus intuetur, dicens cum Paulo: Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus: & iterum: Licet exterior homo noſter corrumpatur, is tamen, qui intus eſt, renouatur de die in diē. Id enim, quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Cuncta ergo hoſtium iacula facta ſunt beato Apollinari glorioſè vincendi materia. Et vnde illorum crudelitas deijcere nititur, inde iſtius patientia ad ſtandum firmiùs roboratur. Sanctus enim vir inter perſecutionum bella deprehenſus, quò duriùs telorum grādinem inhorreſcere conſpicit, eò cautiùs vndiq; ſcutum ſuæ grauitatis opponit. Et quò violentiùs pugnæ impetus videt ingruere, eò magis ſe ſtudet & in vires colligere, & ad agendum fortiter excitare. Vbiq; paratus aſſiſtit, vbiq; vigilanter intendit, & venientibus vndiq; gladijs imperturbatus occurrit.

Quia

Quia verò, fratres mei, beati Apollinaris agonē, palæstram superiùs nominauimus, vtrum'nam congruè positum sit, si placet, paulò subtiliùs inquiramus. Palæstrita quippe nudus luctatur, & beatus Apollinaris mūdanæ possessionis indumento nudus fuisse cognoscitur. In spectaculo autem ciuium huiusmodi lucta proponitur, & beatus Paulus de se, alijs'q; Christi bellatoribus congruè testatur dicens: Spectaculum facti sumus Angelis, & hominibus. Solet autem pueris oleum, quod videlicet Chrisma ab eis dicitur, à campiductoribus tribui, vnde eorum debeant omnia corporis membra perungi; sanctus verò Petrus Apostolus beati Apollinaris nō dicam campiductor, sed ductor, sancti Spiritus eum vnctione perfudit, cùm ad certamina persecutionum misit. Vt enim in sancta gestorum illius narratur historia, ait beatus Petrus Apollinari discipulo suo: Quid sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus, quæ fecit Iesus. Surge, accipe Spiritum sanctum, simul'q; Pontificatum, & perge ad vrbem, quæ vocatur Rauenna. Quod enim dicit, Accipe Spiritum sanctum, & perge, tale est ac si diceret: Oleo membra perfunde, & bellum viriliter confere. De hoc enim sancti Spiritus oleo per Prophetam dicitur: Cōputrescit iugum à facie olei. De hoc & per Psalmistam canitur: Inueni Dauid seruum meum, oleo sancto meo vnxi eū.

Mos verò esse campiductorum, solet, vt priùs certaturi discipuli membra peruideant, videlicet quàm latum, validum'q; sit pectus, quàm sani, pleni'q; tumeant lacerti, quàm subterpositus venter nec mole grauet, nec extenuatione debilitet; & si cuncta bellico vsui apta esse perspexerint, mox eius segnitiem dura seueritate corripiunt, & desides adhuc animos in amorem laudis accendunt, & hortanter instigant, & ne formidare debeat, suam ipsius coram eo fortitudinem laudant. Sic nimirum beatus Apostolus quasi ante ipsum arenæ vestibulum alumni sui membra considerat, & vt se ad congrediendum præparet, verbis suasoriæ adhortationis inflammat. Quid est enim dicere, Quid sedes nobiscum? Iam depone desidiam, vt post peractam victoriam peruenias ad coronam? Et quid est dicere, Ecce eruditus es de omnibus, quæ fecit Iesus, nisi omnes tui corporis artus iā perfecto vigent robore, nihil'q; tibi superest, nisi vt timore postposito incipias dimicare? Vnde aptè subiungitur: Prædica eis de nomine Iesu, & ne formidaueris: tanquam diceret: Ex iussionis meæ auctoritate congredere, brachia cōsere, vt communem vtriusq; Regis possis victoriam de triumphatis hostibus reportare. Percurre impiger stadium, vt ad propositum victoribus merearis pertingere brauium. Non dubites arripere pugnam, de qua nobilem referes, auctore Deo, victoriæ palmam. Ego tibi præcipio, qui potestatem 1 ligandi non solùm in terra, sed & in cœlestibus habeo, ego te ad pascendas oues Dominicas mitto, qui ouile totius sanctæ Ecclesiæ iniuncta mihi cura custodio. Prærogatiua ergo magistri sit discipulo audacia præsumendi, & mittentis auctoritas sit fiducia missi.

1 Ecce primatū beati Petri Apostoli. Ecce potestatem eius plenissimā sup vniuersam Christi Ecclesiam.

O beate Apostole, quàm libenter, quàm alacriter motum tuæ diuersitatis intueor, & nunc te debilem, nunc fortissimum pulchra varietate contemplor. Debilem, inquam negando magistrum, fortissimum verò pro eiusdem magistri confessione mittendo discipulum. Non times discipulo Rauennam multarum vrbiū dominā assignare, qui tibimetipsi expaueras vnius sacerdotis ancillā. Nō metuis illum in procellosos fluctus turbulentissimæ ciuitatis solum mittere, qui cū ipso Creatore marium super marinas vndas expaueras ambulare; illi nanq; dictum est: Aquilonem, & mare tu creasti. Cùm enim dixeris: Domine, iube me venire ad te: nisi statim expauisses, mergi vtiq; non cœpisses; nisi in naui fidei aliquam naufragij vndam pertulisses, nullatenus ex ore Veritatis audisses: Modicæ fidei, quare dubitasti? Nec mirum tibimetipsi maris tunc formidasse periculum, qui pro eadem mentis infirmitate, Magistrum & Dominum tuum nolebas Crucis subire patibulum. Cùm enim tibi diceret, quòd pro redemptione

humani generis crucifigẽdus esset, protinus respondisti: Absit à te, Domine, propitius tibi esto, Domine, ne fiat hoc. Quid est, beate Apostole? Nunquid vis claudere locum, vnde nostræ redemptionis est pretium exiturum? Nunquid vis fontem restringere, qui prauitatis nostræ descendit maculas emundare? Ecce iam nosti illum proculdubio Deum esse, & tamen dissuades mortẽ subire. Nisi enim Deum crederes, Propitius tibi esto, Domine, non dixisses. Concordat quidẽ fides Discipuli cũ assertione Magistri. Potestatem, inquit, habeo ponendi animá meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Sed qui fide stas, infirmitate iaces, quem fides erigit, timor sternit. Qui ergo Magistro Crucis timueras mortem, & tibimetipsi pelagi profunditatem, nunc dilectum discipulum nõ dubitas mittere inter persecutorum furentium rabiem. Cur hoc, nisi quia completum est in te quod per coapostolum tuum dicitur, Quia timor nõ est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem? Iam enim iterum audieras à Domino: Simõ amas me? Et respondens: Domine, tu scis quia amo te: illico audisti: Pasce oues meas: Dixerat iterum Dominus: Sicut dilexit me Pater, & ego diligo vos. Sicut ergo te Dominus dilexit, cùm pro pascendis ouibus suis inter scandala persecutorum misit, sic & tu discipulum diligis, cùm pro eisdem ouibus ad martyrium dirigis.

Sed libet, fratres mei, hæc Apostolica verba subtili indagatione discutere, & quomodo canonica Ecclesiasticæ censuræ auctoritas in eligẽdis præpositis vnã vbiq; teneat regulam præuidere. Dicitur enim beato Apollinari: Quid sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus, quæ fecit Iesus. Rursus idem Apostolorum princeps cùm in loco Iudæ alium subrogare voluisset Apostolũ, vt neophitorum reprimeret prauitatem dixit: Oportet ergo ex his viris, qui nobiscũ congregati sunt in omni tempore, quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus Iesus, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis. Hinc idem ipse gentibus Christum euangelizans aiebat: Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis qui manducauimus, & bibimus cum illo, postquam surrexit à mortuis. Hinc ipse Dominus in Euangelio cũ de mittendo sancto Spiritu Apostolis loqueretur, Ille, inquit, testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis: tanquam diceret, idcirco idoneum de me testimonium perhibebitis, quia quicquid alios docueritis, longæ conuersationis assiduitate ipsi antea didicistis. Audiant neophiti, audiant elati, & quasi folles vento arrogantiæ, & igne cupiditatis inflati, quia nõ volunt discere quod sciant, & in schola Christi ante inhiant in cathedra præsidere, quàm ferulam sentiant. Dumq; inordinato ordine non per ostium, sed aliunde ad regiminis iura prorumpunt, non se pastores esse, sed & fures, & mercenarios patenter ostendunt, qui prodesse non curant, sed præesse flamma perniciosissimæ cupiditatis anhelant. Hi profectò nõ præferuntur, vt Christi ouile custodiant, non vt gregem Dominicum pascant; sed vt miseram carnem suã in lasciuijs, & cupiditatibus molliter nutriant; dũq; se proximis prælatos esse considerant, cæcam mẽtem in superbiæ cornibus exaltant. Audiant ergo qui eiusmodi sunt, & vel curent se ab hac præsumptione compescere, vel nouerint se à corpore sanctæ Ecclesiæ iam, etsi non apertè, verè tamen radicitus præcisos iacere. Ecce beati Apostoli, super quos quasi solidissimas bases, sancta fundatur Ecclesia, non nouitium, non indoctum, sed illum ordinant, quem in doctrina, & sanctæ conuersationis studio perspexerint esse maturum. Hoc quærit Petrus in Matthia, cùm elegit in Apostolatum, hoc in Apollinare cùm promouet in Episcopatum. Quod ergo Dominus prouiderat in Apostolis, hoc Apostoli considerant in Apostolicis viris.

Illud etiam prætereundũ non est, quòd beatus Apostolus osculans discipulũ,

emisit eum à se. Hic antiquorum patrum consuetudo 2 recolitur,& in nouo iã seculo veterũ Patriarcharum antiquitas reparatur. Ecce Isaac iterum filiũ osculatur. Ecce Iacob iterũ benedicitur,& Patriarcha à Patriarcha ex autẽticæ traditionis ordine consecratur. Illi dictũ est: Accede ad me,fili,vt benedicat tibi anima mea; isti dictum est: Surge,accipe Spiritum sanctum. Illi dictum est: Det tibi Deus de rore cœli,& de pinguedine terræ abundantiam frumenti,vini, & olei; isti verò dicitur: Mittat Dominus noster Iesus Christus Angelum suũ, qui præparet iter tuum,& quæ postulaueris,annuat tibi. Sic & Iacob Ephraim, & Manasse filijs Ioseph osculum præbuit,cùm eos inter reliquos Patriarchas cõstituens benedixit. Hinc etiam Ecclesiasticus mos inoleuit, vt Põtifices his,quos consecrant,osculum tribuant. Hinc,fratres,hinc rogo colligite,beati Apollinaris quanta sit celsitudo,qui vt Apostolus ad arcem Pontificatus eligitur, vt Patriarcha solenniter ordinatur,qui & ab illo, & non diuerso modo prouehitur, à quo & Apostoli promouentur. Videtur ergo in illo & Apostolica dignitas,& Patriarchalis sublimitas,quia & Apostolico ore prouehitur,& Patriarchali solennitate consecratur. Vnde fit,vt cùm cæteri,qui pro testimonio veritatis supplicia passi sunt,martyres nuncupentur,hic quia non solùm passus,sed etiã ad martyrium ab Apostolo tam nobiliter est electus, Apostolicus martyr iure dicatur.

Nota patrũ traditiões in Ecclesia seruari. 2

Ad idem, de quo supra.

Inter hæc vos,fratres charissimi, ad vosmetipsos redite, actus vestros solicita examinatione discutite,& qui laudes martyris libenter auditis, laudabilem vitã habere curate,non est enim speciosa laus in ore peccatoris. Illi enim dignè sanctos laudibus efferũt,qui laudabiliter 3 viuũt. Et hi fortiũ virtutes vtiliter audiunt,quos audita præconia ad amorem imitationis accẽdunt. Cæterùm quid prodest si alios constitutos in sublimibus videas,ipse verò in præceps ad ima descẽdas? Quid prodest fortium bellatorum triumphos extollere,si ipse non erubescas quotidie terga hostibus dare? Quisquis ergo gaudes fortiter egisse martyres Christi,corripe & ipse arma inter milites Christi. Desunt exterius hostes? Verte manus in te,& multos seditiosos inuenies ciues. Doma superbiã, iugula iracũdiam,extingue libidinem,reprime auaritiam,occide inuidiam,& vt breuiter cum Apostolo cuncta complectar, crucifige carnem tuam cum vitijs, & concupiscentijs. Hoc est fortiter agere,hoc est viriliter dimicare. Nam quid iuuat si circa vallum te non obsideant acies persequẽtium,& intra vrbis mœnia grassetur barbaries vitiorum? Vis autem adhuc apertiùs discere,qualiter in pace sanctæ Ecclesiæ valeas martyrium inuenire? Audi attentè,intellige diligenter. Cor vigilet, oculus cùm dormitat. Quod enim dico,breuissimum est. Ascende igitur tribunal mentis,& temetipsum pertrahe ad iudicium quæstionis. Cogitatio accuset,animus iudicet,pœnitens conscientia velut carnifex feriat, lachrymarum riuus tanquam vulnus erumpat. Sic sic per martyrij similitudinem,ad veram peruenies martyrum dignitatem,auxiliante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre,& Spiritu sancto viuit,& gloriatur per infinita secula seculorum. Amen.

3 Vides vbiq; laudabilẽ vitam requiri, & carentiam à peccatis 2.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO SECVNDVS VNDE SVPRA.

4 Festū sancti Apollinaris Epi, & martyris.

APOSTOLICI Martyris gloriosa 4 solennitas, fratres charissimi, alacrem fecit vestræ deuotionis adesse conuentum. Vnde dignum est, vt communi vobiscum lætitia pariter exultemus, & totā hanc diem in psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus expendamus. Meritò hodie profusis gaudijs totus vbiꝗ terrarum orbis exultat. Meritò sancta Ecclesia, dispositis fideliū choris, dulcisonas melodiarū voces alternat. Gaudeat Antiochia, quæ talem meruit gignere filium, exultet Roma, quæ talem potuit habere discipulum, præcipuè verò iubilet vrbs Rauenna, quæ tantū meruit referre 5 patronum. Quæ enim erat dæmonum antea delubrum, per hunc cœlestium senatorum facta est capitolium; ibi enim iam martyrum corpora requiescunt, ibi multorum sanctorum patrocinia reconduntur. Quæ ergo prius malè fœcunda in filijs suis multas stipulas germinabat inferno, iam per Dei gratiam multos ciues parturit cœlo; vt iam populo illius non immeritò dicatur: Iam non estis hospites, & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei: & per Petrum: Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Reges enim sumus, quia Crucis vexillum in fronte portamus. Sacerdotes autem iure dicimur, quia chrismatis vnctione linimur. Iustè ergo egregia illa metropolis de beati Apollinaris festiuitate specialiter gaudet, per quem olim profana, & rustica, facta est nunc sacerdotalis, & regia. Cui cùm Romanis arcibus adeò communis est dignitas, vt illa mater ista dicatur cōgruè filia; quod enim illa in cœlesti clauigero, hoc totum ista possidet in discipulo; et quod illi prærogat Apostolus, hoc etiam isti martyr Apostolicus. Si enim Constantinopolitana ciuitas, quia Romanos in se transtulit ciues, secunda Roma est nuncupata, quantomagis hæc, quæ tātum Principem de Roma suscepit, secunda Roma est appellanda? Nunquid nam gloriosius est suscipere Quirites de Romana curia, quam habere martyres de Romana Ecclesia? Ex ea igitur parte, qua Roma carnalis est, carnales genuit; ex ea verò qua spiritualis est, spiritualē ex se filium procreauit. Quod enim natum est de carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Quòd autem tantum ciuitati illi tribuimus, vt Romæ similem esse dicamus, ad laudem Dei referimus, non fauores hominum affectamus. Nam ornatus habitationis, decus est habitantis, & honor militis, gloria est Imperatoris.

5 Duo hic adnota, sanctos ciuitatū esse patronos, & illorum corporibus ipsas illustrari, & sanctificari.

Libet autem, dilectiſſimi, pulchrum diuinæ diſpenſationis ordinē ſtudioſè perpendere,& quàm mirabiliter omnipotens Deus regionis illius tenebras illuſtrare decreuerit indagare. Sicut enim matutinus lucifer ab ortu ſurgens ſolē præcedit,ita beatiſſimus martyr ab orientali plaga progrediens,nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti,qui verè eſt ſol iuſtitiæ,primus Rauennæ finibus introduxit. Et quàm benè ſibi luciferi nomen congruit,qui primum aduentus ſui miraculū de lumine fecit? Nam mox vt in ſuburbano eſt receptus hoſpitio,cæco Irenæi militis filio lumen reddidit,& ſic de parentum cordibus infidelitatis tenebras effugauit;nā dū illi oculos reddidit frontis,iſtis multò fœlicius lumē aperuit cordis. Rectè ergo dicitur,quia ſicut lucifer in orbem, ita beatiſſimus vir ſuam eſt delatus in vrbem. Quot autem ibi ſupplicia ſuſtinuerit,quot mortium tormenta percurrerit,ille quidem perferre mirabiliter potuit, referre quātalibet linguæ noſtræ facundia non valemus. Cæditur,vritur, vulneratur, eculeo tortus per membra cuncta diſcerpitur,ſed quò magis caro per tormenta concutitur,eò mēs in Deum fixa firmiùs roboratur, et quaſi igne ſuccēſa materies,quò plus aduerſitatum ventis impellitur,eò in amorem Dei ardentiùs inflammatur. Sanctus quippe vir dum foris tolerat turbinem perſecutionis,intus recurrit ad arcem mētis,& inde cuncta ſub ſe ire deſpicit,inter quæ tranſire corporaliter etiam ſemetipſum cernit. Minas non metuit,tormenta alacriter patiendo contemnit. Hinc enim per Salomonem dicitur: Iuſtus quaſi leo confidens abſq; terrore erit. Hinc ab eo iterum ſcriptum eſt: Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit. Iam quippe ſpiritus ad alta ſuſpenſus in hoc ineffabiliter gaudet,dum ſibi cumulari gaudia per tormenta videt. Pœnis fouetur, incendio refrigeratur, fame reficitur,inopia dilatatur,& id maximum lucrum deputat,ſi grauem de paſſione Domini ſarcinam portat,tantumq; ſibi minui timet de præmio, quantum ſibimet ſubtrahi conſpicit de tormento. Quid plura? Iterum cæditur,iterum cruciatur, ad extremum quoq; nudis plantis ſuper ardentes prunas ſtare compellitur, ſed dum vterq; pes ſuppoſito igne comburitur,lingua in confeſſione Chriſti liberiùs relaxatùr. Segnior quippe fuerat ignis,qui exteriùs incendebat, quàm qui interiùs inflāmabat, tanq̃ alter coqueretur,& alter loqueretur,alius verba æderet,alius verbera ſuſtineret; et re uera alter, Veritate atteſtante quæ ait: Non vos eſtis qui loquimini,ſed Spiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et vt triumpho beatiſſimi martyris ipſa contraria elementa concorditer ſeruiant,dum ignis potētiori igne contemnitur,caro quæ uſta fuerat, aquis bullientibus elixatur, ſicq; in odore ſuauitatis Domino duo ſacrificia ex vna fiunt victima.

Agè agè reſponde mihi,turba frenetica,& ab ipſis furioſis meritò deridenda. Quid furis? Quid ſæuis? Quid cruētis dentibus,& lupina rabie debaccharis? Nunquid ſperas ſupplicijs Chriſti militem cedere,& à ſancto propoſito mentē poſſe mutare? Non eſt huiuſmodi mens in Deum fixa,ignorat in bello perdere militiam Chriſtianam. Neſcit præliator noſter rigore molleſcere, neſcit gladios formidare,immò quò magis impetitur,eò robuſtior inuenitur. Eia percute,incēde,coque,gyra,regyra,diuelle à viſceribus viſcera,imprime vulneribus vulnera. Apollinaris noſter ſi diſcutitur,idem ipſe qui fuerat,inuenitur. Non poteſt iam Chriſtum in loquendo negare lingua,quem cætera patiendo confeſſa ſunt membra,nam ſi fictile ſui corporis vaſculum,dum adhuc ſanum eſſet, pro conſeruando fidei theſauro lacerari permiſit,quantò magis tūc pro iam quaſſato, & fracto, tam pretioſum theſaurum perdere formidabit? Tu ergo,tu miſerabilis turba agonothetā Chriſti dum deijcere moliris, dū ſuperare niteris,inſuperabilem reddis. Tu facis,vt corpus ſuum ille deſpiciat,& ex eo egredi tota animi alacritate contendat,& dum nouis & exquiſitis ſupplicijs eum mirabiliter crucias, vt mirabilem facias martyrem elaboras,tua enim ſtulta ſapientia fecit,quòd hodie

nomen beati Apollinaris tàm clarum,& celebre per ora fidelium currit. Serui/sti nempe,dum sæuisti,& auxisti palmam,dum exaggeras pœnam;nam quid nõ ad victoris gloriam vecors ingenium tuum reperit,quando in honorem transie/runt triumphi ipsa etiam instrumenta supplicij? Sed adhuc diligentius lacera/tum corpus exanima,adhuc ea ipsa,quæ confecta sunt,membra retracta, coque, discerpe,iacta,cæde,verbera,percute,iam de toto corpore inuictissimi martyris quid aliud nisi plagas poteris vulnerare? Bulliat aurum,non minuitur; cædatur adamas,non secatur. Iam deniq; ille ad cœli culmen anhelat, iam mente in sublimibus habitat,nihil dolet,nihil timet,nisi,ò persecutores,solã pietatem ve/stram,quæ si ei tribuitur,ab ipso impietas crudelissima deputatur, & si tela ve/stra ad eius vultis interiora pertingere, sola illum pietate ferite. Tunc enim gra uiter indignamini,si miseremini,tunc multum laceratis,si parcitis, & vt ita dixe/rim,tunc parcitis,cùm punitis.

O' robustissimum pectus,quod nulla queunt tela perfodere, nulla possunt spi cula penetrare. O' munitissimum Christi uallum, quod non impacti arietes di ruunt,nulla machinarum armamenta conuellunt. Quanta hunc retributionis gloria nunc extollit in summis,quẽ tanta tribulationis aduersitas pressit in imis. Nunc enim cum ignitis beatorum spirituum cœtibus emicat,cum trabeatis se/natoribus curiæ cœlestis 6 exultat,cum Patriarchis in aureo sublimiter solio inthronizatus,cum purpuratis martyribus mirabiliter coronatus. Cùm his omni bus stola indutus gloriæ ineffabiliter emicat,& ante Imperatorem suum melo/dum alleluia perenniter iubilat. Quò te 7 precamur, martyr beatissime, vt nos manus tuæ orationis erigat,quos reatus nostri pondus inferiùs grauat, qua/tenus qui hìc tuæ virtutis præconia referre gaudemus,illic tuæ beati tudinis partem aliquam sentiamus. Per dominum nostrũ Iesum Christum,qui cum Patre, & Spiritu san/cto viuit, & regnat per omnia secu/la seculorum. Amen.

6 Legant hæc, qui mẽdaci/ter asserunt, sanctorũ ani mas post mo/tẽ non recipi in cœlo.

7 Inuocat san ctũ martyrẽ, & eius se ora tionibus cõ/mendat.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO TERTIVS

IN DE SVPRA.

AVDIVIMVS hodie, fratres chariſſimi, inſuperabilem Chriſti militis fortitudinem, audiuimus triumphalem Apoſtolici martyris paſſionem. Mirabilis in perſequentibus pugna, mirabilis in perſecuto victoria. Illi enim ad expugnandum Chriſtianæ militiæ ſtrenuum bellatorem, non ſolùm ferrea arma corripiunt, ſed ignes, aquas, ligna, lapides, & vniuerſa penè elementa armorum materiam faciunt, & in præliandi argumẽta conuertunt. Iſte verò quò acrius impugnatur, eò robuſtior inuenitur, & quò magis corpus per tormenta diſtenditur, eò magis fides augetur. Inſuperabilis deniq; miles eſt, cui virtus ex vulneribus creſcit, ex minarum terroribus animoſitas ſurgit. Noua, & inaudita pugna eſt, vbi peregrinus expugnat vrbem, incola ciuitatem, vnus populum, imbellis cuneum, inermis aciem, perſona deijcit legionem. Mirabilis, & ſtupenda victoria eſt, vbi viuit qui occiditur, ſurgit qui deijcitur, vincit qui ſuperatur, & poſtquam mortuus fuerit, omnem aduerſæ partis aciẽ ad ſui Imperatoris ſigna conuertit. Vbi mors euaditur, cum ſubitur, vita incipit, cum finitur. Nouum litigium, vbi iudicio præſidet populus, & vnus deducitur iudicandus, vbi vnus innocens accuſatur, multorum damnabilium cenſura depromitur, vbi iuſtus vapulat, reus damnat.

Sed inter omnes beati Apollinaris, non dicam iudices, ſed carnifices, non Præſides, ſed tortores, tua, Meſſaline, crudelitas luporum excedit rabiem, leonũ exuperat feritatem, nã poſt cruentorum verberum cædem, poſt patentium vulnerũ multitudinem, poſt eculei appenſionem, poſt aquarum feruentium vſtionem, os eius ſaxo contundi præcipis, & nouo tormenti genere verba verberibus punis. Ecce artifex ſæuitia tua per effuſam fellis amaritudinẽ noui te ſupplicij fecit auctorẽ. Et cæcatus per iracundiã mentis oculus illud excogitando nouo ſupplicio præuidet, quod ſano conſilio conſpicere vix valeret. Et reuera quid tibi reliqua mẽbra fecerãt cùm laniabas, cùm cruciabas, cũ torquebas, cũ omnia immaniter, & lupinis morſibus depaſcebas? Ore te offenderat, ore te obiurgauerat, ore frõtis tuæ inuerecundiã cõfutabat. Muta mẽbra nil fecerãt. Cur ergo quod nõ admiſit culpã, ſuſtinet pœnã? quod non leſit, cur læditur? quod non deliquit, cur vindicatur? Si vis ergo in reum diſtrictæ ſententiæ tuum proferre vigorem, verbum examinetur, verbum iudicetur, verbum verberibus torqueatur. Et

quid plus dicam? Anima linguæ, quæ peccauerat, ipsa moriatur. Sed quid prodest, si in eum exerceas vindictam, in quo vindictæ nequeas compescere causam? Si enim contuderis os carneum, est qui interiùs fabricet aliud, quod quidem possis audire, sed nulla valeas animaduersione punire, ille videlicet, qui discipulis suis dicit: Ego dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, & cōtradicere omnes aduersarij vestri: ille, inquam, qui dicit: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

Sed iterum in carcere horrifico clauditur, grauissimo cathenarum pondere cōpeditur, in ligno extenditur, omni alimentorum sustentatione priuatur. Ad constringendum quidem omnino carcer sufficeret, etiam si cathena deesset, ad puniendum autem sufficeret ignis pœna, etiam si famis cessaret inopia. Sed cui terrena esca subtrahitur, cœlestibus epulis enutritur. Et victus, quem iudicis impietas negat, Dei largitas administrat. Et quod non tribuit carcerarius, minister hominis factus exhibet Angelus. Angelus enim Dñi nocte veniens ad eũ, videntibus custodibus, pauit, & confortauit. Quàm deliciosa fame affligitur, qui cœlestis promptuarij dapibus satiatur, cui cœlum fit cellarium, cœlestis promus exhibet ministerium. Quàm feliciter miser est, qui dum terrenis eget impendijs, Angelicis fulcitur obsequijs, cui xeniũ diuinitus mittitur, angelitus ministratur.

Sed ò quàm pulchrum spectaculum, & quanta spectantium admiratione dignissimum, cùm tam strenuè dux Imperatorem sequitur, martyr Regem imitatur. Quis enim posset ab illius spectaculi visione satiatus abscedere, si ad videndum quod non videbatur, clarum mentis oculum potuisset habere, cùm cerneret inuictissimum bellatorem Christi, in carceris horrore conclusum, quem tam alacriter expectabat splendidissima aula regni 8 cœlorum? cùm aspiceret ciuem cœli cum tanto triumpho de exilio ad patriã reuocari? cùm videret Christi militem, tam potenter deuicto mundo, regna siderea penetrantem? Veruntamen adhuc differtur, adhuc in exilio retinetur, vt redeundi ad patriam magis ac magis desiderium augeatur; non enim cessat adhuc cruenta bestia totis malitiæ suæ viribus circa Christi martyrem insanire. Nam ecce iterum cathenatus, sicut de carcere trahitur, in naui ponitur, in exilium mittitur, deinde tempestas oritur, nauis frangitur, nautæ omnes naufragio moriuntur, beatus martyr cum tribus suis clericis, & duobus militibus liberatur.

8 Nota tu qui negas, sãctorum animas statim post mortem recipi in cœlo.

Quid est hoc, Messaline? Cur iterum vesanis? Cur iterum deciperis? & amisso rationis consilio, quid irrationabiliter facias non attendis? Eia rogo, dic mihi, quis potest exulem in exilium mittere, quis peregrinum peregrè destinare? Antiochenus potest de Rauenna in exilium dirigi? Orientalis de occiduis finibus deportari? Sed dum facis exulem, significas ciuem. Et cùm iure postliminij reuersus fuerit, in vrbanæ conditionis titulos, quibus deportatus fuerat legibus remeabit. Et certè si vir sanctus exilium timuisset, Rauennam vsq; de Antiochia non venisset. Postremò quem longiùs ire compellis, cur cathenarum nexibus non absoluis? Si vis tenere, cur mittitur? Si vis mittere, cur ligatur, maximè cùm cathenæ tuæ non magis nexibus ligent, quàm ponderibus grauent? E contra vbi mare detumescit, tu inflaris, vbi ventus vim temperat, tu spiras, vbi Eurus cessat, tu sufflas, quem procella metuit mergere, tu non dubitas in eculeo subleuare, quem frigida vix audet vnda perfundere, tu non times aquis feruentibus elixare. Furor tuus omnium beluarum excedit sæuitiam. Stoliditas tua ipsam insensibilium rerũ exuperat ignorantiam. Interroga nautas tuos, disce futores tuos. Ecce vbi ipsi vix tandẽ laborando solutis brachijs pereunt, nostri ligati iacendo, & absq; vlla molestia sui laboris euadunt. Milites autem, & si non pereunt, tibi tamen funditus pereunt. Nam iure dicendi fideles transfugæ, vt pote venientes ad fidem, abiuratis Præsidis armis, sequuntur militiam exulis.

Aiunt

Aiunt enim ad eum milites: Domine pater, quò ibimus? quid faciemus? Quibus ait: Baptizamini in nomine Iesu, & viuetis. Qui statim renunciantes idolis baptizati sunt, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Nos autem, fratres dilectissimi, qui veritatem iterum, Deo auctore, recognouimus, qui tot virtutum insignia præ oculis posita ad exemplum imitationis habemus, studeamus ad illam beatitudinem omni desiderio tendere, in qua iam nouimus triumphatores mundi de laborum suorum remuneratione 9 gaudere. Eorum vestigia teneamus in via, quorum societatem habere desideramus in patria. Profectò illic erimus quod sunt, si hîc fuerimus quod fuerunt. Nam si 10 cōpatimur, & conregnabimus, si commorimur, & conuiuemus. Et si complantati facti sumus similitudini mortis Domini, similes & resurrectionis erimus. Non ergo diuidamur in itinere, si iungi volumus in peruentione, non abhorreat momentaneæ potionis amaritudinem bibere, qui ad perpetuæ incolumitatis dulcedinē desiderat peruenire. Qui vult ascribi inter milites Christi, nunc se accingat viriliter ad conflictum, vt post peractam militiam, beatæ quietis accipiat nuncupatum, nunc se præparet congredi, vt meritò valeat post victoriam coronari. Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Nam delicatus est miles, qui priùs vult vincere quàm incipiat dimicare, qui vult sine pugna victoriā, aut sine victoria anhelat ad palmam. Stultus autem agricola, qui vult turgentes vuarum botros de vite suauiter carpere, & negligit propaginum surculos laboriosè plantare; cupit implere frugibus horreum, non curās excolere inhorrescentem vepribus agrum. Sic, fratres mei dilectissimi, angustam nobis expedit, & asperi laboris viā cum sanctis in hoc seculo carpere, si postmodum volumus ad eorum gaudij latitudinem peruenire. Qui enim dicit se in Christo manere, debet 11 sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Proculdubio autem à vestigijs Christi exorbitat, qui angustam fugiēs, latitudinis viam calcat, per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Ecce beatus Apollinaris cuius hodie nobis festiua 12 dies illuxit, non terrenos honores voluit, nō fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petijt, non transitoriæ possessionis prædia dilatauit, propinquos spreuit, patriam dereliquit, semetipsum quoq; funditus abnegauit. Ad extremum quoq; per ferrum, per gladios, per tela, per ignes, per nouas & innumeras mortes regna siderea penetrauit. Sic in sāctis luce clarius manifestatur quod per Veritatem in Euangelio dicitur: Quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.

9 Vides & hîc sanctos in æterna beatitudine iam de sua remuneratione gaudere?

10 Audis, hæretice, qui nullas vis pati tribulationes in hoc mundo, nec Christi, aut sanctorum vestigia imitando per angustā ingredi viam?

11 Ecce quomodo non sufficit credere, nisi & ambules, idest viuas, sicut Christus ambulauit.

12 Festiua dies sancti Apollinaris.

Neq; tamen hoc dicimus, vt illi solummodo cœlestibus digni præmijs habeātur, qui persecutorum gladijs feriuntur; sæpè enim multi perfectæ, & laudabilis vitæ viri, toto mentis desiderio ad martyrij voluerunt culmen attingere, sed quia diuina prouidentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere, qui etiam si nequaquam fuerint per martyrium consummati, à martyrij tamen gloria minimè sunt alieni. Nam & sancti apostoli beati Apollinaris, Adheritus videlicet, & Calocerus, Matianus, & Eleuchadius, licet nequaquā carnificum gladio sint percussi, à martyrij tamen desiderio nullatenus creduntur fuisse extranei; sed omnipotens Deus qui eos ante secula clementer elegit, in quo voluit ordine profunda consilij sui dispensatione constituit, quæ quamuis sit nobis occulta, nullo modo tamen credi debet iniusta, quamuis sit incomprehensibilis, nullo modo tamen censenda reprehensibilis. Architectus cùm parietem domus ædificat, alios lapides in imis æqualiter construit, alios in summis artificiosa sublimitate componit. Sed dum illi superiùs eminent, isti inferiùs iacent, concordi diuersitate vnum simul complent. Sic peritus artifex cùm aurea, vel argentea vasa componit, alijs diuersas sculpturas, & imagines imprimit, alia verò solūmodo polita ex studio derelinquit; vt dum in his, hoc est simplicibus, naturalis color clarius

rutilat, in illis verò anaglyphi sculproris ingenium ars studiosa commendat, spectantium oculos pulchra ad se rerum varietas trahat. Indumentorum quoque regalium alia videntur conchylij, vel muricis sanguineo rubore perfusa, alia verò niuei coloris nitore candentia. Sed dum ex propria qualitate inter se admodùm differunt, vnam tamen dignitatem de eo, quòd communiter contegunt, corpore Regis trahunt. Sic nimirum omnipotens Deus, dum electos suos ad vnius felicitatis gradum prouehit, Ecclesiæ suæ corpus per varia membrorum lineamenta distinguit. Hinc est enim, quod per Apostolum dicitur: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Sed licet varia sit diuersitas transeuntium, vna tamen est via, per quam transitur, illa nimirum, quam Veritas se sequentibus sternebat, cùm diceret: Angusta est via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui ingrediantur per eam. Hanc viam ipse Dominus tenuit, per hanc quicunque eum sequi voluerit, incedere iussit. Hanc viam sancti martyres omni studio tenuerunt, antequam ad martyrium pertingere meruissent. Angustam quippe viam perfectè tenere est, voluntates proprias in omnibus frangere, & maioris imperio humiliter obedire. Quisquis autem per proprij arbitrij latitudinem defluit, pedem mentis ab angustæ viæ semita declinauit. Sed tantò per hanc suum iter plenius dirigit, quantò se arctius in ligno clauis obedientiæ crucifigit.

Sed quãdo ad ædificationem nostram, dilectissimi, huius tam præcipuæ virtutis exemplum ponere volumus, quia de nullo citius occurrit, hunc, de quo agitur, beatum Apollinarem ad medium deducamus. Vt enim iam audistis, in ipso gestorum illius narratur exordio, quia beatus Petrus Apostolus ait Apollinari discipulo suo: Quid sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus quæ fecit Iesus. Surge, accipe Spiritum sanctum, simulque Pontificatum, & perge ad vrbem, quæ vocatur Rauenna; multitudo enim populi illic moratur; prædica eis de nomine Iesu, & ne formidaueris. Et paulopost subiungitur: Et osculans eum, emisit à se. Perpendite, fratres mei, quàm libera in magistro præcipiendi auctoritas, quàm deuota in discipulo obediendi humilitas, quàm promptus ille fuit ad imponendum imperij iugum, quàm iste paratus extitit ad submittendum obedientiæ collum. Ille iussionis suæ seueritatem blandiendo non temperat, iste tanti laboris subire sarcinam non recusat. Solent mundana eloquentia eruditi, locutionem suam rhetorici coloris suauitate componere, & quæque difficilia, cùm volunt, blandis & exquisitis verbis leuia demonstrare, vt si quando graue aliquid imperant, auditorem ad sua vota conuertant. Beatus verò Apostolus non blanda verba composuit, non rei euentũ prosperũ repromisit, sed rẽ difficilẽ simpliciter imperauit. Inter hæc illud etiã ad mentẽ redit, quod Dominus Abrahæ, dissimile quidem, sed non dissimiliter iussit. Tolle, inquit, filium tuum, quem diligis Isaac, & offer illum mihi in holocaustum. Sufficeret nanque Domino dicere, Tolle filium tuum, sed adiungit, Quem diligis Isaac, vt reducta patri ad aures dilectione filij, probaretur in animo quãtus viueret amor Dei, quatenus audita dilectio filij paternum pectus accenderet, sed rursus exuperante diuini amoris flamma, semetipsum obedientiæ gladio mactans, in ara cordis veriùs immolaret. Hoc etiam modo beatus Apostolus, cùm discipulo suo diceret, Perge Rauennam, ac si terrorem sibi vellet incutere, protinus addidit, Multitudo enim populi illic moratur.

Poterat autem beatus Apollinaris magistro suo verbis huiusmodi respõdere: Multitudinem populi dicis, & vnum contra multitudinem dirigis? Multa esse hostium agmina ipse non negas, & vnum inermem hominem cõtra eos mittere

non formidas? Quomodo pugnabit nuda lingua vnius hominis aduersus armatas manus aduersariæ multitudinis? Quid poterit imbellis peregrini persona aduersus tot frementium ciuium agmina? Non benè coæquatur pugna, vbi ex vna lingua iaciuntur verba, & ex innumeris manibus incutiuntur verbera; vbi hinc emittuntur sermones, inde euolant vectes. Saltem vnum mihi socium dares, solatium tam irremeabilis peregrinationis, vel etiam ipsius prædicationis adiutorem impenderes. Nam & ipse magister tuus Dominus Iesus Christus, cùm vos ad prædicandum mitteret, semper, provt opus erat, vobis solatiũ adhibebat. Euangelista quoq;, qui illum septuagintaduos destinasse ad prædicandum narrat, non vnum, sed binos ante faciem suam misisse pronunciat.

Hæc & multa huiusmodi excusationis verba beatus martyr potuisset obtendere, si indomita ceruice mentis, iugum voluisset obedientiæ detrectare. Veruntamen non restitit, non contradixit, sed mox vt iubentis accepit imperium, omnino credidit necessarium, quod sibi per os magistri ab ipso Domino cognouit iniunctum. Et vt per omnia in virtute obedientiæ beatus Apollinaris Abrahæ similis videatur, sicut illi Deus præcepit dicens: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi: qui nihil hæsitans paruit; sic & iste mox vt verba Apostolicæ iussionis accepit, protinus ad obediendũ spe certa animum roborauit. Et quod docturus erat verbo, operis præmonstrauit exemplo. Hoc deniq; studuit humiliter exhibere subiectus, quod iustè accepturus erat & ipse prælatus. Et, sicut de Domino legitur, priùs cœpit facere, & postea docere, vt in semetipso expertus disceret, qualiter accepta potestatis auctoritate, alijs imperaret.

Sed quàm pulcher diuinæ dispensationis ordo cognoscitur, si huius rei dignitas pro sui merito studiosè pensetur. Nam qui ab Adam primum inobedientiæ vitium malè instructi didicimus, primam obedientiæ virtutem ab hoc beatissimo martyre edocti sumus. Et sicut ille inter cætera vitiorum germina primam inobedientiam, non loquendo, sed præuaricando, carnalem sobolem docuit; ita iste inter alia documenta virtutum, in primis obedientiam, non loquendo, sed faciendo, filios spirituales instruxit. Qui ergo inobediendo à supernæ patriæ sublimitate cecidimus, ad hanc versis vestigijs per obedientiam de exilij nostri deiectione redimus. Hinc est enim, quod per Veritatem dicitur: Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eijciam foras. Qui enim ad primùm Adam veniunt, ab intimis exire per inobedientiam discunt. Secundus verò Adam factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, in eo, quòd ad se venientibus exemplum obedientiæ tribuit, eos à paradisi gaudijs nõ expellit.

Ad hæc gaudia, dilectissimi, redire festinemus, non passibus pedum, sed bonorum 13 profectibus operum. Nondum seculum fortasse reliquimus, nondum abrenunciatorum more vnum præ cunctis, cui obedire debeamus, elegimus, hãc tamen virtutem, per quam præcipuè ad cœlum reditur, obedientiam dico, habere cum Dei adiutorio possumus. Neq; enim de renunciatoribus Saul fuerat, qui ab irato contra eum Samuele audiebat: Nunquid vult Dominus holocausta, & victimas, & non potiùs vt obediatur voci Domini? Melior est enim obediẽtia, q̃ victimæ. Quisquis ergo perfectè vis hanc habere virtutem, esto obediens Deo, nec tamẽ sis inobediens proximo. Vis audire qualiter obedias Deo? Caue quod prohibet, neq; enim vnũ sine altero valet esse perfectũ. Vis etiã audire qualiter obedias proximo? Cùm te frater tuus videt in aliquod vitiũ delabentẽ, & corripit te in bono opere tepidum, & ad feruorem te verbis charitatiuæ exhortationis accendit, si non resistis, si non contradicis, sed humiliter audis, & te ad id, quod vocaris, accingis, mox reditum tuum ad patriam, vnde inobediẽs

13 Si per bonorum profectus operum ad paradisi gaudia redimus, pfectò sola fides nõ sufficit ad salutẽ, vt dicũt hæretici.

deiectus fueras, per virtutem obedientiæ reformabis. Hoc itaq; modo etiam si non valeas pro Deo mortem subire, vales tamen vitam Deo amabilem ducere. Magnum quippe est mori pro Christo, sed non est inferius viuere Christo. Vtrunq; enim in statera Paulus æqua lance pendebat, cùm diceret: Siue enim viuimus, Domino viuimus, siue morimur, Domini sumus. Dicis mihi: Nō possum inuenire martyrium: Exhibe te martyrio dignum, & martyrij consequeris proculdubio præmium. Non potes sanguinem fundere, potes temetipsum pœnitentiæ telo percutere, & in cordis contritione mactare. Præparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiam si defuerit gladius. Deest carnifex, qui ceruicem exteriùs feriat, adest Iudex, qui bonæ voluntati præmium reddat. Gloria enim in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Amen.

EIUSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN FESTIVITATE SANCTI FIDELIS MARTYRIS.

NOSTIS, fratres chariſſimi, quia idcirco ad audiendas martyrum Chriſti victorias frequenter ex inſtitutione 1 Eccleſiaſtica conuenimus, vt dum eorum geſtis inſtruimur, ad amorem cœleſtis patriæ, quam viriliter decertantes adepti ſunt, feruentiùs accendamur, dumq; illos audimus edicta regum, minas principum, tribunalia iudicum contemnentes, tot ſuppliciorum genera percurriſſe, pudeat ingenuos fidelium animos ſaltem carnis ſuæ vitijs non obſiſtere. Pudendum nanq; eſt, ſic bellatorū Chriſti ſpectare victorias, vt dum alios triumphalibus titulis inſignitos, ſpolia ex hoſtibus reportare conſpicimus, ipſi in pace domeſtica ſurrepētibus vitijs, velut inſidiantibus aduerſarijs eneruiter ſuccumbamus. Porrò autem beati martyres, & antequam in certamine ſanguinem funderent, diuerſis floruere virtutibus. Nobis autem quia pro defenſione fidei mori non poſſumus, conſummata victoria eſt, ſi in ſanctarum conuerſatione virtutum viuere ſtudeamus, vt inde nos protinus transferamur ad regnum, vnde illi meruere martyrium. Ex vitæ quippe meritis, quibus illi obtinere meruerunt ſui certaminis palmam, inde nos abſq; vllo perſecutionis obſtaculo perducimur ad coronam. Aliud igitur in ſanctis martyribus ſolummodo venerari, & admirari debemus, aliud etiam imitari. Admiremur ſcilicet conſtanter & ingenuè morientes; imitemur honeſta 2 morum conuerſatione viuentes. Veneremur in illis, quòd corpus ſuum pro fide diuerſis tradidere ſupplicijs; imitemur autem quòd carnem ſuam ante crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Admiremur illos viriliter morientes, ne vitam ipſi negarent; ſed & imitemur per charitatis zelum ſanctis exhortationibus inſiſtentes, vt ad vitam & alios traherent. Et vt breuiori quod geſtio ſermone cōcludam, tūc memoria martyrum dignè recolitur, ſi dum mors eorū ingerit audita miraculū, præcedens etiam vita ducitur in exemplum.

1 Vides fuiſſe antiquū Eccleſiæ morē in feſtiuitatibus ſanctorū victorias, & geſta eorum populis conuenientibus enarrare?

2 Ecce quomodo vbiq; requiritur vita innocēs, & carnis mortificatio, nec ſatis eſt ſola fides.

Ecce beatus martyr iſte Fidelis, cuius hodie 3 feſtiuitatem colimus, ſicut geſtorum eius teſtatur hiſtoria, & antequam martyrij præberetur occaſio, vitam martyrio dignam duxiſſe cognoſcitur. Nam cùm claris natalium titulis fulceretur, & arridente rerum copia, viam mundi poſſet nō ingloriosus arripere, ſpreto magnatum quorūlibet patrocinio, religioſo deuotus Epiſcopo maluit adhærere, vt ſe pariter oſtenderet, non ad gratiam, vel diuitias anhelare potentis, ſed

3 Nota feſtum ſancti Fidelis martyris.

benedictionem potiùs eligere sacerdotis. Cùm quo videlicet non ad litigiorũ forensium iurgia, non ad præstigiosa figmenta scenarum, non ad theatralia dignum duxit commeare spectacula, sed martyrum potiùs carceres visitabat. Et quia deuotus martyribus fuit, quandoq; martyr fieri & ipse promeruit. Sic & olim dispensator ille domus regiæ Abdias, quia Prophetas centum in specubus absconditos pauit, prophetalem gratiam & ipse postmodum dignè remuneratus accepit. Et qui tunc pane simul & aqua Prophetarum aluit piæ sedulitatis ministerio turbam, nunc Prophetiæ suæ oraculis, cœlestibus videlicet alimentis, vniuersam recreat, & pascit Ecclesiam. Sic Iosue, qui Moysi, ductori videlicet Israëliticæ plebis, obsequium famulatus impendit, eidem postmodum plebi & laudabiliter præfuit, & de eius aduersarijs cum magna gloria triũphauit. Quid Elisæum referam, qui dum ab Elia separari nec ad momentum patitur, eius subinde spiritum duplicẽ promeretur? ac si iã tunc Dñus illud Euangelicũ intonaret: Qui recipit Prophetã in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet.

Enimuerò nec solùm sanctis martyribus beatus iste Fidelis officium piæ humilitatis exhibuit, sed diligentiam suam ad lucrandos etiam eos, qui idolorum erroribus tenebantur, extendit. Et sicut ipse proprijs videtur verbis asserere, dũ in seculari militia versaretur, magis diuino parebat imperio, quàm terreno, adeò vt nonnullos à profana idololatriæ cultura compesceret, & ad veri Dei notitiam salutiferis admonitionibus aduocaret. Militaribus quidẽ castris intererat, sed cœlestis militiæ signa gerebat. Armatus deniq; videbatur cum eis admisceri, sed pro cœlestibus castris sociare sibi alienæ professionis milites satagebat. Quibus nimirum non terrenæ militiæ balteum, non temporalis stipendij donatiuum, sed cœlestis promittebat curiæ municipium. Sub terrenæ itaq; militiæ chlamyde pro castris cœlestibus stabat, vt de terrena transfugas faceret, quibus numerum militiæ cœlestis augeret. Huic & Dauid simile quid fecisse cognouimus, videlicet cùm apud Achis Regem Geth, Saulem fugiens moraretur. Opulenta nimirum spolia de his sæpè regionibus auferebat, quibus prædictus Achis imperabat, &, vt ait scriptura, percutiebat Dauid omnẽ terrã, nec relinquebat viuentem virũ, & mulierẽ, tollens'q; oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, reuertebatur, & veniebat ad Achis. Quẽ cũ interrogaret Achis: In quẽ irruisti hodie? fatebatur ille se cõtra meridiẽ Iuda, vel cõtra regiones Israël insiluisse. Dauid itaq; alienigenæ Regi, quasi deuorũ se, vrgẽte necessitate, pbuerat, sed ex profano eius populo strages plurimas coaceruabat. Beatus verò Fidelis sub secularis professione militiæ in procinctu castrorũ cœlestiũ desudabat. Propterea mũdo, immò principi huius mũdi, cui specietenus seruire videbatͤ, illudẽs sequaces quoq; satagebat abstrahere, potioris'q; militiæ cœtibus aggregare.

Ille igitur ferro nationes barbaricas obtruncabat; iste gladio spiritus, quod est verbum Dei, à carnali vita, inconditi, & re uera barbarici ritus homines occidebat. Ille diuersorum turmas animalium rapuit; hic brutos homines ad Ecclesiæ stabulum, & capessendæ rationis pabulum vitale perduxit. Ille quæsitus Dei se populo testabatur extitisse contrariũ; iste etiã parti fidelium quodammodo se perhibebat obsistere, dum secularem militiam videretur cũ infidelibus baiulare. Militari nanq; pfessione hoc superficietenus videbatur asserere, quòd hæreditatem Dei, cuius ipse pars erat, diuersis moribus, velut quibusdã gladijs, oppugnaret. Sic nimirum, sic sancta fraus liberiùs procedebat, dũ is, cui suspicio deerat, acquirendis Christo fidelibus insistebat. Videmus igitur quia beatus Fidelis ad coronam martyrij, merito præcedente, peruenit, qui lucrãdis animabus veræ charitatis studio & ante martyrium desudauit. Quasi enim bona terra, & ferax prius germen sancti operis protulit, & sic deinde triumphalis gloriæ lumẽ excepit. Hinc est enim quòd in huius mũdi primordio priùs terra germinare pci

pitur, sequenti verò die luminaria in cœlo fiunt, quia necesse est nos primò sanctæ operationis vitales fructus afferre, vt ad contẽplandũ summæ veritatis lumẽ valeamus postmodũ peruenire. Domũ nempe suã supra firmã petrã in pace, fundauerat, vnde postmodũ, dũ venti minarũ furerent, dũ diuersi suppliciorum fluctus impingerent, immobilis permanebat. Et tanquã radix egregij trunci robur priùs in occulto conceperat, quo fulta postmodũ adulta seges auris impellẽtibus non cadebat. In pace igitur ex bona operatione promeruit, quòd inuictus in persecutionis stadio, & imperterritus stetit. Elaborauit in otio, quod superauit in bello. Intra pacis mœnia conquisiuit, quod in campo victor obtinuit.

Inter cætera autem meritorum eius insignia, illud quantæ gloriæ est, quòd beatus hic, & inuictissimus martyr, mox vt capite cæsus est, turbida tempestas, & nimia coruscatio dicitur emersisse? Hoc siquidẽ diuinæ fuit æquitatis iudicium, vt per hoc manifestè clarescceret, quòd qui martyrẽ suũ recipiebat in gloria, tortores eius dignè terrebat in ira. Ad terrificandũ itaq; reprobos coruscatio, & tempestas erupit, quibus videlicet comitantibus, supernus arbiter ad iudicium venit, sicut per Prophetam dicitur: Ignis ante eum præibit, & in circuitu eius tempestas valida. Porrò in morte Domini elementa turbata leguntur. Quantæ ergo dignitatis est, quàmq; nobilis insigne triumphi, ad instar Dominicæ mortis, etiam in decollatione martyris elementa fuisse commota? vt ex aliqua parte mortis eius moriendo teneret formam, cuius imitatus est viuendo doctrinam.

Illud etiam paruipendendũ non est, quòd quidã ex persecutoribus à dæmonio perhibetur arreptus, qui nimirũ cũ ꝓmitteret sepulturæ se corpus martyris cũ magna reuerentia traditurũ, si eo interueniente mereretur à dæmonio liberari, mox vt cadauer matyris tetigit, dæmon abscessit. In hoc etiã eiusdẽ nostri Redẽptoris ꝑspicuè videtur exẽplũ. Siquidẽ ex ipsis persecutoribus Dñi quicunq; mysterium sacrosancti corporis eius attingere meruerunt, à dæmonũ iugo soluti sunt, ipso redempti sanguine, quẽ fuderant. Atq; vt in martyrio suo seruus passionẽ Dñi sui videatur quasi pedissequus imitari, dũ carnifices principi suo miracula, quæ per beatũ martyrẽ ostensa fuerãt, nũciarent, cuiquã talia referre omnino prohibuit, perpetuoq; celari territus imperauit. Quis enim hoc audiens, non illud protinus ad memoriã reuocet, quod principes sacerdotũ dixere custodibus. Dicite, inquiũt, quia discipuli eius nocte venerũt, & furati sunt eum vobis dormiẽtib⁹; et si auditũ fuerit à Præside, nos suadebimus ei, & securos uos faciemus. Isti quidẽ docuere custodes, vt mendaciũ fingerent, ille præcepit officialibus, vt veritatẽ silentio supprimerent. Vtriq; nimirũ veritatis sunt inimici, dũ aut cõmẽta fallaciæ nequiter fabricant, aut veritatem silentio malignitatis occultant.

Nos aũt, fratres charissimi, qui tã egregij cõstantiã præliatoris audiuimus, qui tantæ virtutis insignia tanquã posita sub oculis intuemur, & ipsi virtutes habere cũ Dei omnipotẽtis auxilio studeamus. Pudeat sub ignauiæ torpore lãguescere, qui alios cernimus cũ tanta ad cœlũ gloria peruenire. Incalescat mẽs nostra ad agonẽ certaminis; & si non timet audacter cũ hoste cõfligere, non dubitet duce Christo facilẽ sibi victoriã prouenire. Et quidẽ nobis minor est labor, cũ tamen cõmune sit ꝓmiũ. Quis enim nesciat incõparabiliter esse difficilius, gladio ceruicẽ subdere, quã gulæ illecebras cohibere? Quis nõ malit æstuare laboribus, vel nuditate frigescere, quã flãmarũ furentiũ incendia sustinere? Quis non leuius cẽseat esurire & sitire, ꝗ̃ radi vngulis, vel bestiarũ morsibus tradi? An nõ periculosius est, in publico minantia fremẽtiũ regũ mãdata cõtẽnere, ꝗ̃ latenter in mẽte prauis cogitationib⁹ cõtraire? semetipsũ morti vltroneũ tradere, ꝗ̃ volũtates ꝓprias, & carnis desideria refrenare? Cũ itaq; minus laborãdo ad eãdẽ beatitudinẽ tẽdimus, cur decertãtes in stadio imitari negligimus, vt cõsortes in patria victorib⁹ existere valeamus? Pugnemus igiť, fratres mei, & infestãtiũ nos vitiorũ illecebras amputare curem⁹; nõ.n. possum⁹ hîc gaudere de seculo, & illic regnare cũ xp̄o. Et qdẽ beatos martyres cũ mẽbris diaboli dimicasse cognoscimus, nos ãt cũ ipso

iniquorum capite infœderabilis pugnæ luctamen habemus. Illi vicerunt eum per membra sua immaniter sæuientem; nos superare præcipimur sub insidiarũ fraudibus latitantem. Vtroq; modo triumphum de illo gloriosus martyr Fidelis obtinuit, qui in pace per ædificationis gratiam ab eius vinculo nonnullos eripuit, & oblato persecutionis articulo, blandientem nihilominus, & terrẽtem per sua membra contempsit. Victus vicit, deiectus ascendit, proprium caput gladio subdidit, & ceruicem diaboli perpetuæ victoriæ pede calcauit. Nunc proculdubio inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat, & cum purpuratis commilitonibus Imperatori suo cœlestis armoniæ carmen alternat. Felici nimirũ commercio fragilem corporis exuit tunicam, & candidã immortalitatis adeptus est stolam. Caput decollatus amisit, & pretioso nunc lapide coronatus incedit.

4 Vides sanctorum animas statim post separationẽ à corporibus recipi in coelo?

Ille quippe eum remunerat in æterna 4 iã quiete victorem, qui & inter bella dudum protexerat decertantem, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum. Amen.

EIVSDEM HYMNVS DE SANCTO FIDELE MARTYRE.

MAGNA Fidelis merita ſancta promit Eccleſia,
Qui morte mortem perdidit,& victor aſtra petijt.
Abiecto carnis onere, ſtola veſtitur gloriæ;
Terſis ab ore lachrymis, veris potitur gaudijs,
Vt enſe cæſus moritur, ſæua tempeſtas oritur,
Sic intentatur impijs vindicta iuſti Iudicis.
Quendam ex carnificibus malus inuadit ſpiritus;
Mox ſanctæ glæbæ iungitur, dira peſtis excluditur.
Cordis, orisq; precibus te, martyr alme, petimus,
Nos tua per veſtigia ad vitæ ducas præmia.
Sit Patri laus ingenito, ſit decus Vnigenito,
Sit vtriuſq; parili maieſtas ſumma Flamini.
Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN FESTIVITATE SANCTI BARBATIANI PRESBYTERI, ET CONFESSORIS.

NVPER celebrauimus, fratres chariſſimi, ineffabilem Redemptoris noſtri natiuitatem, nũc geminato ſolennitatis gaudio venerabilẽ colimus beatiſſimi ſacerdotis eius aſſumptionem. In illa feſtiuitate Saluator noſter obumbrata maieſtatis ſuæ ſpecie deſcendit in mundum; in iſta glorioſiſſimus eius famulus depoſito corruptibili carnis pondere, liber aſcẽdit. In illa vnigenitus Dei filius humanitatis noſtræ formã pro noſtra ſalute ſuſcepit; in iſta beatus cõfeſſor eius ad Angelicæ beatitudinis 1 ſpeciem felici morte peruenit. In illa ſolennitate Redemptor noſter trophæo carnis indutus, ad debellandas aëreas poteſtates in mundum præliaturus acceſſit; in iſta verò egregius miles eius, triumphato mundi principe, cœleſte palatium victor intrauit. Idcirco quippe Deus deſcendit, vt homo aſcenderet, idcirco humiliari dignatus eſt, vt hominem exaltaret. In natiuitate Dominica vox Angelica ſonuit: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: hodie dilecto ſuo ſuauiſſima vox diuinæ maieſtatis intonuit dicens: Euge ſerue bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. In illa feſtiuitate Dominus exiuit de vtero Virginis; in iſta venerabilis eius famulus egreſſus eſt de ergaſtulo carnis. In illa Chriſtus pro nobis eſt pannis inuolutus; in iſta Sacerdos eius ſtola eſt ab eo immortalitatis indutus. Ille anguſtias intrare non dedignatus eſt vteri, vt iſtius animam latitudo ſuſciperet cœli. Ille deſcendit carne velatus, vt iſte aſcenderet ſtola gloriæ decoratus.

1 Ecce quomodo poſt mortẽ ſancti ad Angelicæ beatitudinis intuitũ perueniunt, hoc eſt cœli excelſa conſcendũt, & Deum vident.

Conſiderate, fratres chariſſimi, quantus vir iſte fuerit, quàm pleniter illum vt reuera ſacratiſſimum templum Spiritus ſanctus inhabitauerit, qui & in pace ſanctæ Eccleſiæ tot miraculis coruſcauit. In initio quippe naſcentis Eccleſiæ illi etiam miracula faciebant, qui facere ſigna digni non fuerant. Et ſine virtutibus morum pleriq; excellebant virtute ſignorum. Vnde & ipſa Veritas dicit: Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, non'ne in nomine tuo prophetauimus? non'ne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia non noui vos, diſcedite à me operarij iniquitatis. Vt enim ad fidem creſceret ſancta Eccleſia, miraculis fuerat nutrienda, quia & nos cùm arbuſta plantamus, tam diu eis aquam fundimus, quouſq; ea in terra conualuiſſe videmus; at ſi ſemel radicẽ fixerint, irrigatio ceſſabit. Hinc eſt enim, quod Paulus dicit: Linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus. Sed cùm iſta dicimus, quæſtionẽ

nobis oriri non sine aliqua difficultate videmus. Si enim signa propter infideles data esse dicuntur, quid est hoc, quòd Redemptor noster in patria sua propter incredulitatem hominum vix paucas virtutes facere potuisse perhibetur? Sicut enim Marcus Euangelista testatur, multi audientes admirabantur in doctrina eius dicentes: Vnde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia, quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Non'ne hic est fabri filius, & Mariæ, frater Iacobi & Ioseph, & Iudæ & Simonis? Non'ne & sorores eius nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Vnde & paulopost subditur: Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi quòd paucos infirmos impositis manibus curauit; & mirabatur propter incredulitatem illorum. Quid est hoc, fratres, quia Paulus affirmat signa pro infidelibus data, Marcus asserit propter infideles fuisse subtracta? Nunquid contrarias inter se inuicem proferre sententias possunt, qui vno Spiritu pleni sunt?

Sed notandum est, quia in ipsis infidelibus erat quidam diuersitatis modus. Par quidem error fuerat omnium non credentium, sed magna diuersitas causarum. Aliud est enim si sola quis fallatur ignorantia, aliud si adiuncta quoque erret malitia. Ignorantia Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui prius fui blasphemus, & persecutor & iniuriosus; sed ideo misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per malitiam Iudas peccauit, & ideo nequaquam venire ad indulgentiam meruit. Pro illis ergo infidelibus signa data sunt, quos diuina prouidentia misericorditer saluare decreuerat. Propter illos verò subtracta sunt, quos ab electorum sorte, exigentibus eorũ peccatis, descriptæ seueritatis iustitia repellebat. Christianis autem temporibus cùm iam penè totus vbique terrarum orbis in catholica fide persisteret, & pacem sanctæ Ecclesiæ vix vlla persecutorum sæuitia perturbaret, cur beatissimus confessor Christi Barbatianus tot miraculorum virtutibus claruit, nisi quia ante diuinæ maiestatis oculos 2 excellẽtium meritorum virtutibus fulsit? Erat sicut de Ioanne dicitur, lucerna ardens & lucens, ardens videlicet per amorem cordis, lucens splendore eximiæ conuersationis. Sed tunc lucerna sub modio occultari voluerat, cùm, sicut in sanctissimæ vitæ eius narratur historia, latens in cellula manifestari principibus deuitabat. Nolebat mundi regibus innotescere, vt Regi regum potuisset familiarius adhærere; recusabat ab hominibus temporalem suscipere gloriam, vt cum Angelis acquirere 3 mereretur æternam. Ad hoc quippe pertinet, quòd his, quibus sanitatem restituere cupiebat, sæpè superponendum quid, velut emplastrum, sæpè comedendum aliquid, quasi medicinale antidotum, conferebat, eo nimirũ, vt opinor, studio, vt dum herbarum virtus, vel medicinalium specierum potentia creditur, nequaquam sanctitatis suæ viribus restituta sanitas ascribatur; & dum ab eo medicina suscipitur, magis medicus, quàm sanctus esse videatur. Sed dic mihi, ò bone medice, dic venerabilis medice, vnde confectionem tam efficacis, tã subitæ virtutis nostris finibus attulisti, vt non triduo, non biduo, non vel vnius momenti spatio expectetur, sed mox vt adhibita fuerit, statim omnis langor, omne vulnus pristinæ saluti restituatur? Epithema siquidem curare non potest, nisi tam diu tumori adiaceat superpositum, donec vel vigorem suum per occultos meatus in corporis interiora transfundat, vel humorem pestiferum virtutis suæ potentia ad exteriora traijciat. Antidotum verò, quod ore percipitur, necesse est vt eatenus moras faciat, quousque per venas, & poros occulta viscerum fundітus penetret, & vel corrupta solidet, vel tumefacta noxijs humoribus purget. Tua verò venerabilis medicina non moras innectit, non quæ à medicis custoditur, dietæ discretionẽ quærit, sed mox vt summotenus tangitur, salus integerrima reparatur. Solue ergo, pater, solue, obsecro, ligaturã, & tã incõparabilis medicinæ nobis trade notitiã. Videamus & nos inæstimabiles pigmentorũ tuorũ

2 Idcirco sãcti miraculis clarent, quia meritorũ excellentia fulgent.

3 Nota, vt cũ Angelis gloriam acquirere mereretur æternam.

species, odoremus iucundissimas fragrantium aromatum suauitates. Eia fratres, audite, libellus sacratissimæ eius vitæ coram cunctis aperiat quas oromatum species eius in se medicina contineat, saluberrima illa confectio quibus aromatibus constet. Dicit enim inter cætera, quia cuiusdam Iuliani filium guttur grauabat miserabiliter tumidum, qui cùm beato viro delatus fuisset, & cùm pater pro filio lachrymabiliter postularet, venerabilis vir quandam confectionem, de pane videlicet, & cera & oleo faciens, super eius vulnera posuit, & facto Crucis si-
4 gnaculo, statim in ipsius horæ puncto omnem pestem de eius gutture mirabiliter 4 effugauit. Audistis, fratres charissimi, quæ pigmentorum genera egregius noster medicus habuit, qui mortale vulnus tanta velocitate sanauit? Panẽ, ceram, & oleum, quæ sustentandæ vitæ habebant vsum, in medicinalis curæ transtulit instrumentum. Et vnde vitam alebat suam, inde mortem repulit alienam. Speciebus videlicet vtens domesticis, æstimationem pretij minuit peregrinis. Aliquando ægrotanti citripeciam, aliquando caricam porrigebat; & huiusmodi curationis genere illos ad perfectæ valetudinis robur, expulsa omni langoris molestia, reuocabat, ea nisi fallor intentione, vt quia vterq; hic fructus in Romanis finibus apud quosdam rarior cernitur, medicinale aliquid fuisse crederetur, sicq; dum reparata salus medicinæ tribuitur, in æstimatione hominum sanctitatis eius opinio minueretur.

Ecce quomodo in virtute Dei, & Crucis signaculo, sancti sanitates conferunt.

Quid ergo nos miseri dicturi, quid facturi in districto examine tremendi iudicis sumus, qui & virtutes non habemus, & tamen de meritorum excellentia ante humanos oculos superbimus? qui sanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo desiderio quærimus, & sanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter vsurpare gaudemus? Quot enim hodie cernimus, qui si de virtutibus admirabilis huius viri vel vltimã particulam attingere potuissent, ad cœlum se in superbiæ cornibus exaltarent, qui quandoq; aliquid virtuosum operantur, verũ per hoc non cœlum, sed terram petunt. Affectantes nimirum laudes hominũ, in semetipsis dissipant fructus laborum. Cùmq; se ostendere alienis oculis appetunt, ante diuinæ maiestatis intuitum damnant omne quod agunt. Sæpè etiam sacræ legis eruditione & alios instruunt, omne quod sentiunt testimonijs attingunt, nec tamen per hoc vitam audientium, sed proprios fauores quærunt, quia nec proferre alia cupiunt, nisi quæ auditorum corda ad repetendas laudes excutiunt, non autem ad lachrymas tendunt. Mens quippe exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet, & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neq; enim res, quæ & in semetipsa non arserit, aliud accendit. Vnde fit plerunq;, vt hypocritarum dicta & audientes non erudiant, & eosdem ipsos, qui proferunt elatos laudibus deteriores reddant. Attestante etenim Paulo, scientia inflat, charitas ædificat. Cùm ergo charitas auditores ædificando non erigit, scientia proferentes inflando peruertit.

2 Plerunq; hypocritæ, fratres mei, se abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditus in carne viuentes extinguunt, sicq; per abstinentiam morti appropiant, vt penè quotidie morientes viuant; sed per hoc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, Veritate attestante, quæ ait: Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Nã ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpẽtibus suspirijs vrgetur, sed inter hæc ab ore proximorum sermo admirationis quæritur, nihilq; pro tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Perpendite, dilectissimi fratres mei, quàm miserabilis vecordiæ est, laboriosè agere, & ab ore hominum laudib⁹ inhiare, forti opere præceptis cœlestibus inseruire, sed terrenæ retributionis præmium quærere. Sicut enim beatus ait Gregorius, qui pro virtute, quã agit, humanum

humanum fauorem deſiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cœli regnum mereri 5 potuit, inde famam tranſitorij fauoris quærit. Intus ergo, fratres mei, intus ſeruanda ſunt bona, quæ agimus, ſi ab interno iudice vicem recipere noſtri operis expectamus. Hinc eſt enim, quod in Euangelio Veritas dicit: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Hinc eſt quod de electorum Eccleſia per Pſalmiſtam dicitur: Omnis gloria eius filia Regū ab intus. Filia quippe regum eſt ſancta Eccleſia, quæ in bono eſt opere ſpiritualium principum prædicatione generata, quæ dum ſe in virtutibus ſanctæ conuerſationis exercet, quia per hoc ſoli Deo placere ſtudet, non foris gloriam, ſed intus habet. Hinc Paulus ait: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Gloriam ſuam Apoſtolus teſtimonium conſcientiæ memorat, quia fauores oris alieni non appetens, vitæ ſuæ gaudia extra ſemetipſum ponere ignorabat. Occultanda ſunt ergo, fratres chariſſimi, bona quæ agimus, ne hæc in huius vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium ſpirituum incurſione perdamus. Ecce enim hic beatiſſimus vir Barbatianus, cuius hodie nobis feſtiuus natalis 6 illuxit, non humanæ laudis gloriam petijt, non fauores hominum affectauit, non de oſtenſis tot miraculis apparere ipſe mirabilis voluit, non de collatis tot in languidos beneficijs humanæ retributionis præmium expectauit; quin etiam medicinalis exercitij prætendebat ſpeciem, vt clariſſimum virtutis ſuæ poſſet obfuſcare nitorem. Et velut magnum cœli aſtrum nubem virtutibus ſuis curabat opponere, vt dum minus ad exteriora radios ſuæ lucis expanderet, quaſi vndiq; in ſemetipſo collectus, in conſpectu æterni Solis pleniùs eluceret.

5 Vides poſſe nos regnum cœli mereri? Sed hoc eſt partim ex diuina promiſſione, partim ex Spiritus ſancti gratia bonorum noſtrorum operum radice.

6 Feſtum ſancti Barbatiani.

Libet autem, dilectiſſimi, pulchrum diuinæ diſpenſationis ordinem ſtudiosè perpendere, videlicet qualiter omnipotens Deus ad illuminandam noctem vitæ præſentis ſtellas ſuas in cœli faciem mittere, & per eas totius mundi decernat caliginem illuſtrare, vt dum fulgentia aſtra radiare per cœli climata cernimus, inoffenſo pede operis iter noſtræ noctis ambulemus. Sicut enim matutinus lucifer ſolem præcedens ab orientali prius plaga conſurgit, deinde meridiani climatis ſuperiora conſcendit, ad extremum quoq; pronus in occiduum axem vergit, ſic nimirum, ſic beatiſſimus Confeſſor Chriſti Barbatianus, de Antiochenis finibus, vnde oriundus fuerat, exijt, & Romam pertranſiens, multa eam miraculorū luce perfudit. Poſtremò Rauennam vſq; perueniens, Chriſtum, qui eſt ſol iuſtitiæ, plurimis hominum mentibus introduxit. Antiochiæ ſcilicet ſplendore ſui ortus emicuit, Romæ plurimos ſignorum igniculos ſparſit, vrbem verò Rauennam velut occaſu ſacratiſſimi ſui obitus illuſtrauit. Ita meritis ſanctiſſimi huius viri, velut noui ſplendore luciferi, in tribus ſuis præcipuis regionibus totus rutilat mundus, dum in alia mundi plaga eius cernitur ortus, in alia quodammodo videtur aſcenſus, in tertia celebratur occaſus. Et, ſicut de compatriota eius beatiſſimo Apollinare in alio ſermone iam diximus, quàm rectè huic luciferi nomen congruit, qui Romam ingreſſus, primum virtutis ſuæ miraculum de lumine fecit? Regina enim Galla Placidia, vt audiſtis, ſuppliciter eius flagitabat auxilium pro quadam ſua pediſſequa, quæ intolerabilibus cruciabatur doloribus oculorum; qui mox 7 pallio ſuo eius oculos tangi præcepit, & ſic ab ea protinus omnem peſtiferæ ægritudinis moleſtiam effugauit.

7 Ecce quomodo res etiam exteræ ſanctorum, gratiarum beneficia p̄ſant.

Quapropter cum dignitatem tuam, feliciſſima vrbs Rauenna, ſubtili meditatione conſidero, largiſſimis te miſericordiæ diuinæ beneficiis ditatā eſſe perpendo. Video enim quia ex ipſo originali fonte Chriſtianæ religionis, perpetuæ meruiſti poculū haurire ſalutis. In Antiochia nanq;, ſicut in Actibus Apoſtolorū legitur, primùm Chriſtiani Diſcipuli ſunt vocati. Ex ipſo igitur ſanctæ Eccleſiæ fundamento quadratos lapides ſuſcepiſti, ſuper quos velut firmiſſimas baſes

erecta, immobili es fidei & sanctitatis soliditate fundata; inde enim habes Apollinarem Apostolicum martyrem, inde etiam Barbatianum egregium Confessorem, qui velut duæ excellentissimæ cedri paradisi, sic te ramis suæ protectionis obumbrant, vt si sub eis humiliter manere volueris, omnem à te turbinem aduersariæ tempestatis expellant. Et vt eis deesse nil valeat, quod ad cumulum tuæ felicitatis attineat, mox vt de Antiochenis finibus exeunt, Romæ, quæ absque dubio caput 8 est, & principalis sedes totius sanctæ Ecclesiæ, commorantur, nimirum vt in schola Petri 9 primitus discant, quod te postmodum de doctrina veritatis erudiant; & de purissimo fonte abundanter bibant, quod in te salutaris doctrinæ magisterio velut eructando transfuudant. Tanquam enim iterum Paulus, iterum Apollo, quos ille in fide plantauit, iste largissimo miraculorum, & prædicationis imbre rigauit. Sed quia neq; qui plantat, ex ipso est aliquid, neq; qui rigat, nos etiam Apostolica sequentes verba dicamus: Deus autẽ incrementum dedit.

8 Vides Romã caput esse, & sedem principalem totius sãctæ Ecclesiæ?

9 Animaduertis eã doctrinã pro vera tenendã, quã Romana Ecclesia èxschola beati Petri proposuerit?

Hos igitur tam præclaros cœlestis curiæ senatores, fratres charissimi, perfecto cordis amore diligite, horum imitari exempla tota animi deuotione curate. Nã si vultis esse quod sunt, necesse est etiam vos facere quod fecerunt. Per angustam ergo, & asperam 10 laboris viam, dilectissimi, in hoc seculo cum sanctis incedite, vt postmodum valeatis ad eorum gaudij latitudinem peruenire. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Proculdubio autem à vestigijs Christi exorbitat, qui angustam fugiens, latitudinis viã calcat. Iste nanq; beatissimus vir, cuius hodierna solennia frequentare gaudemus, non terrenos honores voluit, non fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petijt, non transitoriæ possessionis prædia dilatauit, propinquos spreuit, patriam dereliquit, semetipsum quoq; pro amore Christi funditus abnegauit. Nemo ergo dicat, quòd illi solummodo cœlestibus digni præmijs habeãtur, qui persecutorum gladijs pro Christi nomine feriuntur. Conclusit Deus omnem nostræ tergiuersationis aditum, obstruxit omne excusationis humanæ confugium. Ecce iam non valemus cum beato Apollinare pro Deo mortem subire, possumus saltem cum beato Barbatiano 11 vitam Deo placentem ducere. Magnum quippe est mori pro Christo, sed non est inferius viuere Christo. Vtrunq; enim in statera Paulus æqua lance pendebat, cùm diceret: Nemo enim nostrũ sibi viuit, & nemo sibi moritur; siue enim viuimus, Domino viuimus, siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus. Quisquis igitur amat martyrium, exhibeat se martyrio dignum, & martyrij consequetur proculdubio præmium. Non potest sanguinem fundere; potest semetipsũ pœnitentiæ telo percutere, & in cordis contritione mactare. Præparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiam si defuerit gladius. Deest carnifex, qui ceruicem exteriùs feriat, adest iudex, qui bonæ voluntatis 12 præmium reddat.

10 Totũ cõtrariũ docent, p̃sẽtis tp̃is hæretici. Nẽpe gaudere, & deliciari, sufficereq; ad salutẽ duntaxat credere Christum p̃ nobis occubuisse, ac boni operis inde nihil requiri.

11 Vides necessariam poni vbiq; vitam Deo dignã?

Studeamus igitur, dilectissimi, cum beatissimo confessore Christi Barbatiano seculi huius blandimenta despicere, rerum temporalim affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, crucem post Christum etiam in pace Ecclesiastica baiulare, quatenus qui nunc eius mirabilem sequimur vitam, cum ipso postmodũ desiderabilem perducamur ad gloriam, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & gloriatur, per infinita secula seculorũ. Amen.

12 Nota tũc remunerari bonam voluntatem quasi p̃ facto, qñ deest facultas operãdi. Secus si adsit.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN FESTIVITATE SANCTI VITALIS MARTYRIS.

IMMENSAS Deo laudes, & gratias referamus, dilectissimi fratres, quia dum per totum orbem Paschalis 1 festiuitas rutilat, nostræ patriæ fines etiam beati Vitalis triūphalis 2 dies illustrat. Hodie nanque miles Christi gloriosus pro fide Imperatoris sui in æternum victurus occubuit, hodie deuicto humani generis inimico, cum triumpho gloriæ regna 3 siderea penetrauit. Hodie peracto stadij sui cursu de ergastulo carnis victor exiuit, hodie alternantibus hinc inde hymnidicis Angelorum choris, palatium Regis æterni purpuratus intrauit. Vbi cum ignitis beatorum spirituum cœtibus inenarrabiliter emicat, cum trabeatis senatoribus curiæ cœlestis exultat, cum Patriarchis in aureo sublimiter solio inthronizatur, cū laureatis martyribus mirabiliter coronatur. Cum his omnibus stola indutus gloriæ, ineffabili exultatione tripudiat, & in conspectu æterni Regis melodum alleluia iucundissima suauitate decantat. O' quàm beatè moritur, qui moriendo oritur, quàm feliciter temporalem vitam finit, qui viuere perpetualiter incipit. Hinc est quòd sancta Ecclesia dies migrationis sanctorum natales vocare consueuit, quia protinus in cœlo 4 nascuntur, cùm in terra visibiliter moriuntur, & tunc verè incipiunt viuere, cùm mortalem videntur vitam finire.

1 Paschalis festiuitas p totū mundū rutilat.

2 Triumphalis dies sācti Vitalis martyris.

3 Animæ sanctorū statim post mortem recipiūtur in cœlo.

4 Quid dicis, hæretice, q sāctorū animas esse negas in cœlo, & sanctos appellas emortuos?

Perpendite, fratres mei, hic inuictissimus miles Christi quàm forte, quàm robustum pectus habuerit, qui de sui periculo omnimodo securus, de alieno solicitus, vno verbi telo, & inimicum perculit, & claudicātem iam inflicto vulnere sociū, ad agendum fortiter excitauit. Docta manus ad prælium vibrauit hastam, socium, vt surgeret, tetigit, & vincenti iam aduersario letale vulnus inflixit. Vt enim in veracissima gestorum illius narratur historia, cùm post nimia tormenta Vrsicinus capitalem sentētiam voluisset euadere, exclamauit beatus Vitalis dicens: Noli, noli, Vrsicine medice, qui alios curare consueuisti, teipsum æternæ mortis iaculo vulnerare. Sanctorum quippe virorū est consuetudo, fratres mei, vt in tribulationum bello deprehensi, dum illinc aduersarios insequentes, hinc

ſuos fugientes aſpiciunt, illis opponant ſcutum patientiæ, iſtis intorqueant iacula doctrinæ, atque ad vtrunque pugnandi modum mira virtutis arte ſe erigunt, quatenus & infirmi intus fortiter ſe erigant, & foris viriliter aduerſa contemnant; hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Inſurgentes nanq; hoſtes patiendo deſpiciunt, infirmantes verò ciues compatiendo ad ſalutem reducunt. Illis reſiſtunt, ne & alios ſubtrahant, iſtis metuunt, ne metuendo mortem, vitam funditus perdant. Illinc iaculis aduerſantia pectora feriunt, hinc ſcuto oppoſito debiles tuentur. Atq; ita vtrobiq; velocitate circunſpectionis inuigilant, quatenus & ante ſe audaces confodiant, & poſt ſe trepidos à vulnere defendant. Sed quiſquis vult in campo certaminis fortiter agere, curet neceſſe eſt in pace domeſtica ſe cuſtodire, in otioq; ſe frequenter exerceat, ne ignarus pugnandi incautè ad bella prorumpat, ne ſi rudis & imperitus cum doctiore congreditur, dum arma armis præter ſolitum conſerere nititur, antequam inſigne aliquid faciat, improuiſo vulnere proſternatur, & victus intereat, vnde victor eſſe totis niſibus anhelabat.

Neq; etenim credendũ eſt, quòd beatus Vitalis religiosè viuere, & in primis Deo ſeruire tunc cœperit, cùm ad agonẽ martyrij perſecutoris illum crudelitas prouocauit. Vir nanq; ſanctus tunc etiam ſummis viribus fultus erat, cùm ſine vlla perſecutionis moleſtia in pacis ſuæ tranqullitate quieuerat. Qui ſibi tantummodo notus, & Deo, niſi cogeretur in campum certaminis progredi, à nobis nullatenus potuiſſet agnoſci. Virtus quippe ſe etiam tempore quietis exercuit, ſed prauorum ictibus tunſa in aduerſitatis pila fragrauit. Et qui quietus in ſemetipſo quod erat continuit, commotus ad notitiam omniũ odorem ſuæ fortitudinis aſperſit. Sicut enim vnguenta redolere latiùs neſciunt, niſi commota, & ſicut aromata fragrantiá ſuá nõ niſi cùm incendũtur, expandunt, ita ſancti viri omne quod virtutibus redolent, in tribulationibus profundunt. Vnde rectè in Euangelio dicitur: Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis huic mõti, Tranſi hinc, & tranſibit. Granum quippe ſinapis niſi conteratur, nequaquã vis virtutis eius noſcitur; nam non contritum lene eſt, ſi verò conteritur, inardeſcit, & quicquid in ſe acerrimum latebat, oſtendit. Sic nimirum, ſic vnuſquiſq; vir ſanctus, cùm non pulſatur, deſpicabilis, ac lenis aſpicitur; ſi qua verò illũ tritura perſecutionis opprimat, mox omne, quod calidum ſapit, oſtentat, atq; in feruorem virtutis vertitur quicquid in illo ante deſpicabile, infirmumq; videbatur, quodq; in ſe per tranquillitatis tempora libens operuit, exagitatus tribulationibus coactè aperit. Vnde benè per Prophetam dicitur: In die mandauit Dominus miſericordiam ſuam, & nocte declarauit. Miſericordia enim Domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore virtus diuinitus conceſſa percipitur; in noctè verò declaratur, quia donum, quod in tranquillitate ſumitur, tribulationibus manifeſtatur.

Si enim quæritur, cuius virtutis beatus Vitalis ante certamen fuerit, quo diſciplinæ vigore domum ſuam bonus pater familias rexerit, quàm religioſo, quàm ſancto viuendi ordine filios inſtituerit, beata Valeria vxor eius cum duobus filijs requiſita dicat, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Illa enim audita morte Vitalis beatiſſimi coniugis, non auidos peruaſores ſuis poſſeſſionibus timuit, non potentioris cuiuslibet patrocinium quæſiuit, non more viduarũ diſperſas vbicunq; res ſuas in tuto loco colligere ſtuduit, ſed caſtiſſimi cõiugij fidẽ ſeruans, ad impendendũ funeris obſequiũ de Mediolanenſi vrbe vſq; Rauẽnã mirabili feruore puenit. Nõ illã deterruit tã longi difficultas itineris, nõ retinere potuit metus amittẽdæ poſſeſſionis, nõ eã propinquorũ, ſiue cõciuiũ amor in Mediolaneñ vrbe deuinxit, nõ eã cõſularis immaniſſ.mͯ furor à Rauẽnæ finibͯ exturbauit. Illuc quippe erectͯ eius ſpiritus medullitus intẽdebat, quò beatiſſimum

beatissimum virum,calcata iam morte,præcessisse cognouerat ; vbi enim erat thesaurus eius,ibi erat & cor eius. Lætabatur illum in habitatione iam degere, dolebat se adhuc in exilio remanere. Ad hoc illa toto mentis desiderio anhelabat in via,quo ille iam delectabiliter fruebatur in patria. Gaudebat ab hominibus vxor martyris appellari, sed multò inenarrabiliùs æstuabat eadem martyrij gloria coronari. Vnde non dubitandum est,quòd ipsum beatissimum virum suum quotidie spirituali deuotionis familiaritate deposceret, quatenus eius sacratissimis precibus ʃ ad martyrij palmā pertingere mereretur,vt nimirum quos immaculatos hic mutuæ charitatis deuinxerat thalamus,non dispar in supernæ beatitudinis gloria iungeret & triumphus. Et quia duo fuerant in carne vna vniti, fierent etiam in corona. Quapropter cùm à Christianis, qui tunc erant Rauennæ,esset prohibita ne sanctum corpus auferret,& hac intentione deposita,ad propria remearet,incurrit in homines idololatras Syluano sacrificantes; qui deponentes eam de sagmario,hortabantur,vt cum ipsis epularetur de his, quæ erant Syluano immolata.

ʃ Vides quòd sancti post mortem pro nobis orant?

Sed quid tu,beata Valeria? Nunquid poteris vestigia viri tui relinquere, & erectum iam in cœlestibus animum diabolicis suggestionibus inclinare? Nunquid poteris educata in fide catholica,quod in tranquillitate didicisti, carnificū terrore postponere,& positum supra firmam petram fidei fundamentum, quolibet trepidationis turbine violare? Agè agè beata Valeria,eia nobilis matrona, nunc viri tui documenta viriliter recole,& quid tibi tanti doctoris magisterium præstiterit declara. Ait enim: Christiana sum, & non licet mihi de sacrificijs Syluani vestri manducare. At illi hæc audientes,sic eam cæde mactauerunt,vt vix illam semineccem sui homines ad Mediolanensem vrbem perducerent,sicq; intra triduum beata Valeria migraret ad Dominum. O' quàm ineffabiliter diuinæ dispensationis ordo disponitur,quàm misericorditer humanæ conditionis series variatur. Mulier virum de paradiso eiecit; vir mulierem ad paradisi patriam reuocauit. Illa vt homo deciperetur, diabolo facta est instrumentum; iste vt mulier coronaretur,imitabile præbuit virtutis exemplum. Antiqua mulier pomum uetitum comedendo miserabilis ieiunij se fame mulctauit; noua verò mulier ab idolothytis abstinendo,æternæ satietatis conuiuium præparauit. Illa fructu arboris delectata beatæ amœnitatis ostium seris concupiscentiæ sibi exeundo damnauit; ista esum carnium aspernata, sempiternæ viriditatis pascua clauibus sibi continentiæ patefecit. Ecce liquidò patet,quàm conspicua morum honestate vir sanctus in tranquillitate claruerit,qui & beatissimā coniugem ad tantæ perfectionis culmen eduxit. Si enim ab illo studere auaritiæ didicisset,nequaquam sua omnia pro sola sepultura venerandi cadaueris contempsisset. Si luxuriosis cum eo fuisset vsa conuiuijs,nimirum itinere fatigata, procliuiùs acquiesceret refici,quàm verberibus vsq; ad mortis confinium laniari. Et vt breuiter cuncta concludam,nisi pacis tempore per omnia didicisset viuere Christo,in persecutionis articulo nequaquam potuisset mori pro Christo. Sed quoniā interrogata Valeria,cuius virtutis excellentissimus vir eius ante certamē extitit, assertionis suæ testimonium breuiter reddidit,iā accedant & alij testes. Vt probetur,quàm honestè vixere parentes,ad testimonium vocentur hæredes; verisimile quippe est,vt quicquid virtutis in sanctorum filijs cernitur,totū ab ipsis parentibus traditum fuisse credatur.

Igitur beatissimi Geruasius,& Protasius,vtroq; parente non dicam orbati,sed potiùs splendidissima eorum morte feliciter illustrati,sicut in sancta eorum refertur historia,nihil terrenum,nihil'q; carnale concupiscentes,sed vno se cœnaculo concludentes,per decem annos lectioni,& orationi vacauerunt. Considerate, fratres charissimi, inæstimabilem paternæ institutionis laudem. Perpendite

mirabilem rigidæ censuræ traditionem. Notate relictũ pupillis nouæ conuersationis exemplum. Animaduertite euidentissimum paternæ seueritatis indiciũ. Solet inter fratres cõmunis substantia diuisionis fieri,& discordiæ causa; inter istos autem diuidenda quidem hæreditas aderat, duorum tamen corda vna charitas replebat. De populosa vrbe faciunt eremum, diuersorium habitandi vertunt in oratorium. Solent etiam adolescentuli, amissis parentibus, per proprij arbitrij libertatem luxuriosè diffluere,& quasi iam sui iuris libera voluptatum suarum licenter sibi frena laxare. Excedentes siquidem rectitudinis metam in eo quod licet, omne, sibi existimant licere quod libet. Isti verò Euangelicæ indolis pueri, non venturæ adhuc vitæ soliciti, terrenarum rerum, opum'ue sibi prouident sumptum, non morte dissoluendæ carnalis copulæ vllum pepigere coniugium, non equis frementibus delectantur, non deliciarum lasciuijs resoluũtur, non pretiosis vestibus adornari inaniter concupiscunt. Mundani strepitus negocia fugiunt, terrenarum rerum diuitias aspernantur, transitoriæ dignitatis culmina respuunt, carnalis illecebræ blandimenta contemnunt. Et non solùm aliena non ambiunt, sed & sua omnia prodiga misericordiæ largitate dispergunt. De tota mundi latitudine vnam sibi glebam angustissimi carceris eligunt, vbi collectis à vanitate mundi vndiq; sensibus, solam Creatoris sui speciem medullitus contemplantur. Ad illum iam claustra carnis excedentes, assiduæ meditationis studio spiritum dirigunt; ad illum amoris nimij facibus accensi, totis visceribus inardescunt. Erat quippe vtriusq; mens in superno desiderio anxia, à concupiscentijs terrenis aliena; amor nanq; verus, qui hanc repleuerat, in fletibus cruciabat. Sed dum in tali ardore cruciarentur, ipsis sui s cruciatibus pascebãtur,& tam diu in admirabili huius conuersationis feruore persistunt, donec gloriosa parentum secuti vestigia, pro fide Christi martyrio coronantur. Nimirũ quorum imitati sunt exempla viuendo,& quibus in terra sunt carnaliter æditi, eorum sunt collegio in cœlesti beatitudine sociati, & quos carnalis propagatio iunxit, meritorum inæqualitas non diuisit. Et quo eos ordine in mundum natura produxit, eo etiam ad cœlestia diuina illos gratia sublimauit. Hi enim qui genuere præcedunt, qui verò geniti sunt, recto eos ordine subsequuntur.

O' beata familia, quæ Aegyptum deserens, tam strenuè rubrum mare pertransijt,& facto agmine ad repromissionis terram triumphando peruenit. O' generosa progenies, quæ nascendo quidem de terra traxit originem, sed viuificè moriẽdo ad cœlestem transire meruit dignitatem; quam nobilitas morum ad nobilitatem transtulit Angelorum. Quàm ardua domus erat illa, quæ tot clarissimos ciues ad supernam Hierusalem transmittere meruit. Quæ enim ciuitas, quamlibet excelsa, turritis mœnibus huius domunculæ dignitatẽ excellere poterit, quæ cœli digna vocabulo, copiosam martyrum turbam fœlici in se habitatione continuit? Quos totus mundus tenere dignus non fuit, hos domus illa sublimis foribus clausit. Nam & Apostolus cùm de sanctis martyribus loqueretur, protinus addidit dicens: Quibus dignus non erat mundus.

Gaude igitur, Rauenna vrbs clarissima, tantorum martyrum pretioso sanguine purpurata, quæ licet ex his quatuor solius beati Vitalis sacratissimum 6 corpus corporaliter teneas, nequaquam tamen à reliquis tribus per occultæ virtutis mysterium vacas. Nam si beata Valeria cum viro suo, scriptura teste, fuit in carne vna, necessariò sequitur, vt vnius carnis vna sit sepultura. Et cùm legamus, Quod Deus coniunxit, homo non separet, nos etiam gaudentes dicamus: Quia quod Deus, qui est æterna vita, coniunxit, temporalis mors interueniens non diuisit. De filijs autem quid aliud dicendum est, nisi quia qui beatissimo genitori insolubilibus naturæ vinculis sunt connexi, nullatenus ab eo locali potuerunt interstitio separari? Legitur autem, quia Adam cùm primùm vxorem vidit,

6 Beati Vitalis vocat sacratissimum corpus, non vile cadauer.

protinus dixit: Hoc nūc os ex oſſibus meis,& caro de carne mea. Si ergo Eua qa de viri latere eſt formata,os ex oſſibus eius,& caro de carne eius dicitur,cur non & filij,qui de lumbis patris exierunt,eadem & oſſa,& carnem cum patre habere dicantur? Licet ergo ſeiuncti videantur per interualla locorum, per occultum tamen myſticæ virtutis iuncti ſunt ſacramentum. Gaude igitur,nobilis vrbs Rauenna,& totis in Domino viſceribus delectare,quæ licet ardua ſis muralis machinæ celſitudine,multò tamen 7 excelſior es beatorum martyrum dignitate, lapideis quidem propugnaculis inexpugnabiliter cincta,ſed valde inexpugnabiliùs fortium Chriſti militum protectione vallata; quæ quodammodo Romanis arcibus amicabiliter æmula,ſic per duos præcipuos martyres,Vitalem videlicet,& Apollinarem,mater eſſe meruiſti,& domina circumpoſitarum quarumlibet vrbium,ſicut illa per duos ſummos Apoſtolos,Petrum ſcilicet,& Paulum,totius orbis 8 ſibi vendicat principatum; & quaſi caput reliquis ciuitatibus facta,ita coruſcas duorum ſplendore ſanctorum,velut humana facies geminorum luminibus oculorum.

7 Vides quomodo ſāctorū corporib? ciuitates illuſtrantur?

8 Nota vrbem Romā p ſuū morū Apoſtolorū pſentiā totius orbis tenere principatū.

Lætare igitur,& exulta,quia quæ dæmonum antea fueras delubrum,nunc per reſpectum diuinæ gratiæ cœleſtium ſenatorum facta es capitolium. Et quæ prius male fœcunda in filijs tuis innumeras ſtipulas germinabas inferno, iam per beatorum martyrum merita multos ciues parturis cœlo. Quæ præ confuſione vitiorum antiqua fueras Babylonia,ipſa per nouitatem virtutum noua Hieruſalem facta es,viuis nimirum lapidibus adornata; vt iam populo tuo non immeritò per Paulum dicatur: Iam non eſtis hoſpites,& aduenæ,ſed eſtis ciues ſanctorum,& domeſtici Dei: & per Petrum: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium,gens ſancta,populus acquiſitionis. Nec leue tibi datum eſt diuinæ dilectionis indicium in eo quòd beatus Vitalis etiam poſt felicem tranſitum ſuū in te voluit habere ſepulchrum. Non eſt paſſus ex te ſuum corpus auferri,quia noluit te patrocinij 9 ſui protectione deſtitui. In qua re tibi vtiq; magis,quā vxori beatiſſimæ præſtitit,qui dum tuæ vtilitati conſuluit,ſanctæ voluntati eius non acquieuit. Scriptum namq; eſt,quia ſancta Valeria dum beati Vitalis vellet corpus auferre,à Chriſtianis prohibita eſt,& ſæpè in viſionibus ab ipſo admonita,ne ſanctum corpus à malo homine benè poſitum violaret.

9 Sancti ciuitatibus patrocinij ſui protectionē præſtant.

Certè non poſſum dicere,fratres mei,quàm iucundè,quàm delectabiliter certamen huius pugnæ conſidero,quàm auidiſſimè totos interiorum luminum radios ad ſpectaculum ſanctæ contentionis expando. Perpendo diuerſam litigantium aciem; hinc videlicet ciuitatem,inde vnam aſpicio mulierem; in medio verò poſitum corpus ſancti Vitalis,materia eſt,& cauſa certaminis. Quæq; pars ſuis allegationibus vtitur,& cauſam ſuam diuerſa iuris ratione tuetur. Illa repetit ius antiquæ poſſeſſionis,iſta opponit titulum diuinæ conceſſionis. Illa cōqueritur ſibi violenter ablatum,iſta è contrario aſſerit ex diuina ſibi benignitate donatum. Dicit illa: Rem proximi tui non concupiſcas: reſpōdet iſta: Quod tuum eſt ne repetas. Illa; Sed mihi eſt,inquit,dotalis matrimonij lege coniunctus: iſta autem: Quia & mihi eſt pretioſo martyrij ſanguine fœderatus,habuiſti tu,dum licuit,coniugem tuum,liceat & mihi habere ſine moleſtia martyrem meum; tibi enim eſt carnalis copulæ glutino ſociatus,in me eſt triumphalis martyrij gloria coronatus. Audi Apoſtolum dicentem: Mulier alligata eſt legi, quandiu vir eius viuit,cùm autem obierit vir eius,ſoluta eſt à lege viri. Si ergo tu ſoluta es à viri lege,quæ in carne adhuc viuis,quomodo illi, qui ad cœleſtia 10 regna iam tranſijt,innectere vinculum quæris? Sed ad dirimēdum huiuſmodi contentionis ſanctæ litigium,acceſſit ipſe beatus martyr in medium,& venerandæ vxoris querelæ impoſuit modum. Et qui eatenus fuerat materia cōtentionis,ſequeſter,& mediator factus eſt pacis.

10 Illi, qui ad cœleſtia regna iam tranſijt.

Sed dum vobis, fratres chariſſimi,iſta dicimus,illud etiam ad mentem reduci tur,quòd Patriarcham Iacob feciſſe ſcriptura ſacra teſtatur. Legitur enim quia cùm appropinquare cerneret mortis diem, vocauit filium ſuum Ioſeph,& dixit ad eum: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, pone manum ſub fœmore meo,& facies mihi miſericordiam,& veritatem, vt non ſepelias me in Aegypto, ſed dormiam cum patribus meis,& auferas me de hac terra,condasq; in ſepulchro maiorum. Cui reſpondit Ioſeph: Ego faciam quod iuſſiſti.Et ille; Iura ergo,inquit,mihi. Quo iurante,adorauit Iſraël Deum. Quid eſt hoc, fratres mei? Quid ſibi vult à tanto viro tã anxia 11 ſepeliendi corporis ſolicitudo? Si enim hoc ex humana conſuetudine metiamur,profectò nihil dignum tanta prophericæ mentis excellentia reperimus. Vbicunq; enim corpus humanum ſepeliatur,non ideo vel minus perfecta,vel minus glorioſa eius reſurrectio futura proculdubiò creditur. Sed ſi myſtici ſacramenti profunditas in huius dubietatis caligine requiratur,perſpicuum lumen intelligentiæ ipſi,qui inuenerit,orietur. Cadauera quippe mortuorum,peccata ſignificant iniuſtè viuentium. Sicut enim poſt contactum corporum mortuorum lex præcepit homines purificari, ita etiam poſt perpetrationem delictorum iubemur per pœnitentiam ablui. Hinc nimirum illa ſententia dicta eſt: Qui baptizatur à mortuo,& iterum tangit illũ, quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato; ſed poſt baptiſmum mortuum tangit,qui culpam poſt lachrymas repetit. Sepultura verò mortuorum remiſſionem ſignificat peccatorum. Vnde per Prophetam dicitur: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Vbi ergo ſepelienda erant cadauera Patriarcharũ,niſi in ea terra,vbi ille erat crucifigendus,cuius ſanguine facta eſt remiſſio peccatorũ? Quæ ergo cauſa fuit,vt Patriarcha Iacob ſepeliretur in Chananæorum terra, eadem fuit,vt beatus Vitalis ſepulchrum ſibi ſpecialiter eligeret in vrbe Rauenna. Sicut enim ille per ſepulturam ſui corporis,remiſſionem peccatorum in illis mundi finibus,quia ibi Dominus erat crucifigendus,ſignificauit eſſe futuram,ita iſte hãc feliciſſimam vrbem ad baptiſmi gratiam, & ad fidẽ Chriſti cognouit diuinitus eſſe vocandam. Quapropter obſecro vos,& admoneo, dilectiſſimi fratres, tantam dignitatem,quam gratuito Dei munere ſuſcepiſtis, aſſidua meditatione recolite,& dignas tantis beneficijs gratias non ſolùm ore,vel corde, ſed etiam dignis operibus referre curate. Caducas ſeculi huius blandimenta deſpicite. Ad cœleſtis patriæ gaudia medullitus anhelate. Carnis incentiua reprimite. Mandata Dei,quæ aure percipitis,operibus adimplete. Ab amore Dei nulla vos mundi proſperitas retrahat. Nulla vos aduerſitas frangat. Non corpus veſtrũ luxuria polluat. Non inuidiæ flamma conſumat. Non vos elatio inflet. Non terrenarũ rerũ cupiditas grauet. Non vos ab amore proximi iracundia diuidat. Non prauorum vitijs dilectio inordinata coniungat. Tranſacta mala dignæ pœnitentiæ fletibus tergite. Imminentia verò cauta prouiſione vitate. Venturum terribilem Iudicem ante mentis oculos ponite. Diſtricti examinis ſententiam trepidi formidate; quatenus qui nunc venturum credentes humanitatis eius crucem baiulare ſatagitis,in maieſtatis ſuæ gloria poſtmodum venientem ſecuri, & alacres videatis Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum,qui cum Patre,& Spiritu ſancto viuit,& regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

11 Dum videmus tanta diligentia anxios fuiſſe antiquos patres de ſua ſepultura, colligimus ſepulturã nõ eſſe negligendã,ſed curandam.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE TRANSLATIONE SANCTI HILARII EPISCOPI.

GAVDEAMVS, & exultemus, dilectiſſimi, dum ad recolenda beati Hilarij ſublimia merita ſolenniter conuenimus. Ipſa quippe nos inſignis vocabuli dignitas prouocat, vt mens noſtra ſpirituali lætitia affecta, plauſibiliter hilareſcat. Nihilominus & hoc dignum eſt, vt dum beati viri translationem colimus, ipſi quoq; mentes noſtras à terrenis deſiderijs ad cœleſtia transferamus, vt dum glebam corporis eius, tenuemq́ puluiſculum tanto præferri apud homines 1 honore conſpicimus, quantum gloriæ pondus in cœleſtibus poſſideat, vbi verus, & incomparabilis honor eſt, mens noſtra perpendat. Sed libet iam translationis huius hiſtoriam ſuccinctè tranſcurrere, vt nulli deinceps de præclara ſolennitatis huius origine prorſus expediat dubitare.

1 Ecce quomodo priſci patres ſanctorū reliquias honorabant, quas noſtri tēporis hæretici dedecore afficiunt.

Porrò autem dum Confeſſor Chriſti Tredelinus beati Hilarij monaſterium, quod in Pictauenſi ſuburbio ſitum eſt, laudabiliter regeret, ibiq; ſanctæ conuerſationis inſignibus diſciplinis, & præclara morum honeſtate polleret, beatus Hilarius illi per viſionem manifeſtus apparuit, & inter alia nonnulla hoc illi quadam viuacis imperij auctoritate mandauit, vt videlicet ipſe, ſimul & Pictauenſis Epiſcopus ad Regem Francorū, qui tunc rerum moderabatur habenis, incunctanter accederent, & ſumptus impendia, quibus ampliari, & anguſtius fieri monaſterium poſſet, fiducialiter poſtularent. Quibus verbis inſuper addidit, vt inſtaurato nouiter monaſterio, locum ſibi ſanctus Abbas congruum prouideret, in quo corpus eius, facta translatione, reconderent. Quos nimirum felicis oraculi legatione perfunctos Rex clementer, ac benignè ſuſcepit, eiſq; magnifica regiæ liberalitatis munera contulit.

A fundamentis ergo monaſterium per latomos, ac cæmentarios denuo conſtruentes, & pollucibiliter inſtaurantes, miniſtri Domini tandiu cœptis indefeſſi laboribus inſtiterunt, donec non modò ſurgentis ſtructuræ machinam ad conſummationem vſq; perducerent, ſed etiam vtrinq; parietes, hoc eſt, intus & extrinſecus, radiantis Muſiui decore veſtirent. In quo videlicet opere, vbi regij muneris ſumma defecit, Epiſcopus ex Eccleſiaſticis facultatibus supplere quod deerat non ceſſauit. Tandem itaq; monaſterio non modò conſummatæ fabricæ

ſtructura perfecto, verumetiam ſacerdotalis officij benedictionibus dedicato, mox demoliti ſunt tumulum, in quo ſanctum fuerat corpus humatum. Conſtituto igitur die, in quo ſancta membra transferrent, præcedente nocte dum Epiſcopus, ſimul & Abbas in 2 vigilijs, & orationibus iugiter pernoctarent, repente conſpiciunt, quòd beati 3 Angeli de tumulo, qui iā terebratus fuerat, ſanctū corpus educunt, & in locū, qui ſibi ꝑparatus fuerat, proprijs manibus inferunt. His itaq; peractis, beatus Hilarius ſanctum Tredelinum per viſionē admonuit, vt Scotigenam quēdam ſibi cognatione propinquum in cœnobij regimine ſubſtitueret, ipſe verò ad Gallinariam inſulam in honorem eiuſdem beati Hilarij ædificaturus Eccleſiam properaret. Qui beati ſacerdotis imperio mox humiliter paruit, & non ſolùm illud, quod iuſſum fuerat, ſed & alia quatuor monaſteria in eius honorem conſtruxit. Quanquam beati Tredelini vita, in qua hæc referri perhibetur hiſtoria, in manus noſtras nequaquam deuenerit. Sed quod hîc ſcriptum eſt, indicio fraternæ relationis innotuit.

2 Dū Epus, ſimul & Abbas in vigilijs, & oratio nibus iugiter pernoctarēt.

3 Vide quantū ſanctorū pignoribus ſit deferēdū, cū ſācti ipſi Angeli proprijs manibus ſancti Confeſſoris corpus de tumulo in tumulū transferunt.

Hæc igitur huius ſacræ ſolennitatis eſt cauſa. Hæc veneranda celebritatis hodiernæ materia, vt in translatione ſacri corporis meritò gaudeat plebs deuota fidelium, cui dependit exequias exercitus Angelorum. Porrò autem ex occaſione venerandæ translationis huius, & cætera beati viri geſta nobis in memoriā redeunt, vt quæ longis ante temporibus ſunt peracta, veſtris nunc reducta conſpectibus quodammodo recentia videantur, & noua. Mox enim vt diſputare de venerabilis viri geſtis incipimus, protinus occurrit memoriæ, q̄ impenetrabilis Eccleſiæ murus hæreticorum telis obſtiterit, quàm inſuperabilis præliator peruerſum Arrianorum dogma gratia catholicæ veritatis obtriuerit. Nec illud vacat, quòd cùm aduerſus hæreticorum perfidiam pugnaturus, Seleuciam Iſauriæ oppidum peteret, puella gentilis diuinitus edocta, tanti ſacerdotis denunciauit aduentum, atq; ideo cum patre Florentio, totaq; familia diuini baptiſmatis meruit ſuſcipere ſacramentum. Nec illud excidit inſigne miraculū, quod in Gallinaria inſula immanium ſerpentium venenata rabies virtutem tam præclari Pōtificis ferre non potuit, ſed tanquam fulmineo fragore perterrita, vilis etiam baculi metam, quam ipſe præfixerat, tranſcendere non præſumpſit. Sed & illud memoriæ conſequenter occurrit, quòd idem egregius Pontifex puerum ſine gratia regenerationis extinctum, non modo matri reſuſcitatum, & incolumē reddidit, ſed & veræ fidei rudimentis inſtructum ſanctæ Eccleſiæ filijs aggregauit.

Hæc igitur, & alia multa virtutum eius inſignia nobis ex occaſione venerandæ huius translationis occurrunt, quæ nos ad amorem Dei, & deuotionem præclari huius ſacerdotis accendunt. Planè cùm multorum translationes iuſtorū ſancta veneretur Eccleſia, quæ diligentia procuratæ ſunt hominum, quanto deuotionis ſtudio hæc eſt ſolenniter recolenda, quæ facta eſt manibus Angelorum? Sed quid eſt, quòd Moyſi corpus ipſe per ſe Dominus ſepeliuit, & tamen ſepulchrum eius hominibus innoteſcere noluit, beati verò Hilarij corpus non modò coram hominibus per Angelos tranſtulit, ſed & tanti honoris gloriam ad totius Eccleſiæ reuerentiam ſublimauit? De Moyſe quippè ſcriptum eſt: Mortuus eſt ibi Moyſes ſeruus Domini in terra Moab, iubente Domino; & ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor; & non cognouit homo ſepulchrum eius vſq; in præſentem diem. Quid eſt ergo, quòd ille neſcitur, iſte verò quotidie cū tāta gloria Chriſtianæ deuotionis inuiſitur? Quid eſt, inquam, quòd Moyſes ab hominum notitia remouetur, niſi vt tollatur occaſio, ne qui tā Deo charus, & familiaris extitiſſe cognoſcitur, diuinus honor illi ab Iſraeliticæ plebis perfidia præbeatur? Reliquorum verò ſanctorum corpora non celantur, vt dum Chriſtianæ deuotionis frequentantur 4 acceſſu, & per illos fiant rutilantia ſigna virtutum, & iſtis accreſcat felicium cumulus meritorum. Præterea nonnulli

4 Cur in terris ſanctorū corpora viſitentur, & in honore habeantur.

fideles idcirco poſt mortē tumulis editioribus includuntur,vt ſui memoriam viuentibus ingerant,quatenus eis impendere pietatis opera non omittant . Hinc eſt quòd ſepultura vocatur ex more memoria,ſcilicet vt per eam memorentur viui,& percipiant refrigerium mortui .

Sed quid eſt,quòd nonnulli ſanctorum tantopere ſtuduerunt ſuis prouidere ſepulchra corporibus ? Abraham nempe quadringentis argēti ſiclis à filijs Eth ſpeluncam duplicem comparat . Iacob,& Ioſeph ad eandem ſpeluncam totū iam animi deſiderium tendunt , & corpora ſua poſt obitum illò perferenda depoſcunt . Quid ergo eſt,quòd ſancti Patriarchæ,qui ſe puluerem,& cinerem eſſe perſpicuè perhibent,qui certè corpora,& corporalia quæq; cœleſtium contēplatione deſpiciunt,in Chananæorum terra corpora ſua quieſcere tanto deſiderio concupiſcunt ? Cur illū præ cæteris mundi partibus quieti ſuæ præuident locum,niſi quòd humanæ ſalutis authorem illic nouerant de ſuo ſemine naſciturum ? Hinc eſt,quòd Iacob filium ſuum Ioſeph obſecrat,dicens : Si inueni gratiam in conſpectu tuo, pone manum ſub fœmore meo,& facies mihi miſericordiam,& veritatem,vt non ſepelias me in Aegypto, ſed dormiam cum patribus meis,& auferas me de hac terra,condasq; in ſepulchro maiorum . Cur autē ad confirmandæ ſponſionis indicium,Iacob manum filij ſupponi ſuis fœmoribus petijt,niſi quia illum,qui ſumma veritas eſt,de proprio ſemine propagandum eſſe cognouit? Illis igitur terræ finibus beati viri iā medullitus aggliſcebant , quā per ſpiritum iam cernebant Saluatoris veſtigijs atteri,quam in interioribus oculis iam videbant pretioſo Dominici corporis ſanguine purpurari,vt illic eorum corpora ſuam expectarent reſurrectionem, vbi reſurrecturum eſſe cognoſcebant ipſum beatæ reſurrectionis authorem .

Ad hunc & nos,dilectiſſimi,perſpicuam noſtræ mentis aciem dirigamus. Ad hunc dum pedum progreſſione non poſſumus,æſtuantis deſiderii feſtinatione tēdamus,& dum ſanctorum quorumlibet reliquiis ſ dignæ deuotionis reuerentiam exhibemus,ad illud vnū & ſingulare corpus noſtræ mentis dirigamus obtutum,quod in paternæ maieſtatis gloria credimus ineffabiliter ſublimatum . Illa nimirum eſt terra,cui tunc beati Patriarchæ,atq; Prophetæ ſuſpirabant,lacte ſcilicet,& melle mananti . Lac ſiquidem de carnis vberibus profluit, mel verò de ſuperioribus venit. Et quia ſubſtantia Dominici corporis ex Virginis viſceribus prodiit,diuinitas autem ex paterna maieſtate deſcendit,rectè corpus Saluatoris terra dicitur repromiſſionis . Quæ nimirum terra lacte, ſimul ac melle fluere dicitur,quia in Redemptoris noſtri corpore,& ſubſtantia veræ,& dulcedo eſt ineffabilis deitatis . In ipſo enim(ſicut Apoſtolus ait) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et alibi : Deus erat in Chriſto reconcilians mundum ſibi . Ad hanc viuentium terram ille nos dignetur inducere,qui terræ noſtræ mortalia non dedignatus eſt tolerare , quatenus ſic ibi lacte,& melle veſcamur , vt Saluatoris noſtri præſentia , & melliflua diuinitatis eius dulcedine ſatiemur . Qui cum Deo Patre, & Spiritu ſancto viuit,& regnat per omnia ſecula ſeculorum . Amen.

ſ Quid cōſiderare debeamus,dū ſanctorum quorūlibet reliquiis dignæ diuotionis reuerentiā exhibemus.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

EPISTOLA ALEXANDRO PAPAE MISSA, DE VITA SANCTI RODVLPHI EVGVBINI EPISCOPI.

DOMINO Alexandro beatissimo Papæ Petrus peccator, & monachus seruitutem. Præcepit mihi beatitudo tua, venerabilis pater, vt nunquam tibi literas mitterem, quæ leue quid, & obliuione dignum, ac friuolum continerent; quas scilicet, mox vt lector transiliendo percurrerit, edax flāma consumit; sed tale tibi semper aliquid scriberem, quod & ad ædificationem legentium suscipi, & inter scripturas mereretur austenticas reseruari. Vnde Patri luminum agendæ sunt gratiæ, qui sacrariū tui pectoris hoc igne sui amoris accendit, vt & in antiquorum patrum studijs iugiter requiescas, & insuper si qui tibi videntur idonei, ad scribendum eos prouocare non negligas.

A vobis itaq; nuper egressus, cùm Florentinæ vrbis mœnia subij, nuncius mihi mox repentinus occurrit, qui mihi diem medium in tenebras vertit, omniumq; meorum viscerum venas amarissimæ legationis felle compleuit, Episcopū scilicet Eugubinum esse defunctum, cuius vtiq; conuersatio, si recolitur, non mediocriter ædificare poterit audientes. Valet enim & ad exprimendam rectè viuendi formam, & ad adhibendam corrigendis moribus disciplinam. Nam ante ferè septennium ille cum matre, & duobus fratribus se paulisper ætate præcedētibus, seruis duntaxat libertate donatis, castrum suum mihi inexpugnabili munitione vallatum, cum omnibus, quæ sui iuris erant, prædijs, contulit, atq; ad eremum veniens habitum monasticæ professionis accepit. Monasterium planè in eorum possessione construximus, de cuius nūc sancto conuentu regulariter viditante, satis in Domino gratulamur. Vbi cum matre, & fratre, quo inferior est constitutus iste Rodulphus, qui postmodum ad Episcopatus culmen euectus est, & Petrus primogenitus frater eremiticam vitam tam continenter, tam districtè duxere, vt & audientibus prædicaret eos fama mirabiles, & conuiuentibus vita monstraret insignes.

Sanè si de Petro vellem cuncta referre, quæ suppetunt, priùs schedula fortassis ista deficeret, cùm adhuc dicendi materia superesset. Nam vt è multis vnū saltem breuiter referam, dum in capitulo consideremus aliquando de disciplinis regularibus disputantes, ille vt erat nouitius, vnum ex seculari consuetudine inordinatum protulit verbum. Tunc ego velut ira permotus, dura satis illum inuectione

inuectione corripui; postque redargutionum, atq; correptionum longiora flagel la, tanquam quæstione pulsato sententiam inferens, per quadraginta dies illum vino abstinere præcepi, ea tamen intentione, vt tãtùm ad præsens illum cum cæteris ab incautis sermonibus deterrerem, postmodum verò sentẽtiam discretæ remissionis moderamine temperarem. Sed cùm me contigisset diuersis intentum esse negocijs, neq; hoc mihi aliquis in memoriam reuocasset, elapso iam præscripto dierum circulo, tandem recordatus expaui, & quid ex iniuncta sibi pœnitentia Petrus egisset, attonitus exquisiui. Fratrum vtiq; relationibus didici, pœnitentiam esse peractam. Pœnituit (fateor) prolatæ sententiæ, sed gaudens admiratus sum tantam patientiam fratris, vt pro vno solo verbo inconsultè prolato, tam longam pœnitentiam pertulisset, & neq; per se, neq; per alios indulgentiam postulasset.

Nunc igitur ad Episcopum, à quo cœperat, sermo recurrat. Quamuis enim Petrus idem, vt maior erat ætate, nihilominus etiam in ardui propositi, & districtæ vitæ semper præcederet itinere, hic tamen ad sacerdotalis officij iura promotus, quod in eremo didicit, in Ecclesia nõn omisit. Eisdem quippè terebat membra ciliciis, eisdem semper contentus erat perexiguis, ac despicabilibus indumentis. Planè dum iuuenilis ætatis ingruente natura grauissimam sæpè pateretur accediam, laquearibus cellulæ funiculos innectebat, sicq; vlnis insertis psalmodiæ studio pendulus insistebat. Nunquam adipe, nunquam ouis, vel caseo vescebatur. In eisdem verò, quæ apponebantur, ædulijs continens eum frugalitas cruciabat, vt discumbens non tam se reficeret, quàm decertaret, & intestinum potiùs esset gulæ bellum, quod extrinsecus videbatur esse conuiuium. Sæpè pugnaui vt saltem in hyemalis inclementia frigoris, aut papyrinæ sibi storeæ stramenta supponeret, aut vestitus saltem nocte dormiret. At ille in nuda ligni tabula nudus sola contentus interula cubitabat. Ecclesiã porrò deputabat hospitium, solitudinis autem cellulam habitaculum decernebat. Inconditi siquidem mores populi, & indisciplinatæ ceruices, leue iugum Domini nequaquam sibi patiebantur imponi, sed muneribus terrenis intenti, non ex ore Pontificis Dei verbo, sed tanquam de manibus Præsidis commodis inhiabant. Hæc enim regio quò magis aliena inuenitur diuitijs, eò copiosiùs exuberat vitijs. Ab egendo siquidem denominari videtur Eugubium, velut egens bono. Ideóq; me vim ingerente coactus, Ecclesiam, quam dimiserat voto, retinebat officio; in eremo tamen perseuerantiùs habitabat.

Quandocunq; impetrare poterat vt suo modo panis fieret, edebat panem, non fratrum, non puerorum, sed eum, qui vel ex puro fieret hordeo, vel ex cantabro potiùs, quod proijciendum canibus de puerorum panibus remansisset. Et licet pter celebriores dies hoc esset quotidie pane contentus, mensuram tamen attẽtiùs æquatis lancibus appendebat. Vnde mecum quandoq; conquestus est, quia si sibi mensura concederetur, hunc eundem panem prurienti gulæ largiùs indulgeret. Tanta quippè iuuenculum hominem castigabat inedia, vt vndénam solatium alimenti perciperet, vacuo ventre stomachus non curaret. Aliquando verò etiam diebus Dominicis pulmentum nesciens, pomis tantùm, & pane cũ aqua viuebat. Ferreo circa pectus circulo iugiter cingebatur; quem tamen circulũ sub ventre dimersum, dum coram fratribus nudaretur, diligentiùs occultabat. Nunquam scilicet capitulo cõfessor intererat, in quo non acciperet disciplinã, & tunc festinus exultabat, si non ab vno tantùm, sed à duobus fratribus flagellari iuberetur. Sæpè pœnitentiam centum annorum suscipiebat, quam scilicet per viginti dies allisione scoparum, cæterísq; pœnitentiæ remedijs persoluebat. Psalterium quotidie, cùm bis non posset, semel saltem non negligebat implere. Quod nimirum, cùm esset in cellula constitutus, armata scopis vtraq; manu, totũ

operibus insistentes, non agriculturam exercebant, nõ prædia, vel aliquam substãtiam, præter vnum sagmarium, possidebant. Cum quo scilicet asello, vel equo vnus erat minister, qui vel ad acquirendas, vel ad terendas fruges indeficiens discurrebat, solusq; eos cunctis necessitatibus sustentabat, Ioãnes scilicet, qui postmodum loci Abbas factus, sub honesta rexit administratione conuentum. Tenebat autem per totam hebdomadam districta censura silentium, quod vtiq; Dominica die post vesperam, cibumq; soluentes, habebant loquendi inuicem vsq; ad completionis officium libertatem. Nudis præterea pedibus, & cruribus iugiter in cellulis morabantur. Dixit autem mihi, quia cùm cohabitaret Ansoni, religioso videlicet viro, quem & ipse vidi, quotidie per omnes canonicas disciplinam sibimet inuicem scoparum ictibus ingerebant. Qui videlicet Anso sibi aliquando conquestus est, quod nouem diarias panis pensas in ventre simul haberet. Tanta quippe macerabantur inedia, vt aridus panis constiparetur in ilibus, ac digeri difficilè posset.

Illic etiam quidam frater erat, qui sæpè vagabundus egredi de cella tentauerat, quem Ioannes Prior eremi, prout dignum erat, prius austerè corripuit, deinde in sua præsentia vapulare præcepit. Cũq; iubente magistro, se cœpisset induere, superbè locutus est; quem rursus magister exui, rursus præcepit verberari. Sed adhuc etiam se vestire incipiens, superbum quid effluere non cessauit, sic tertiò, sic quartò, & si ritè teneo, vsq; sexties verberatus est, nec emendatus. Exutus enim, & reindutus, humilia respondere non potuit. Septima verò vice flagellatus, cùm se cœpisset induere, clara statim voce clamauit, dicens: Ecce diabolus abiit, ecce nequissimus cordis mei habitator aufugit, meq; nexibus, quibus astringebar, effractis liberum reliquit. Iam iam domino, ac magistro meo libenter obtempero, eiusq; me subdendum legibus per omnia repromitto. Hoc modo frater ille ad humilitatis custodiam rediit, & in cellula iugiter perseuerans, de cætero irreprehensibiliter vixit.

Longè verò post, magistro præbente consensum, dignatus est vir sanctus prædictus mihi misero, & quem ipse suscipere dignaretur, indigno, mira se prorsus humilitate committere, & sicut Abbati monachum subiugare. Cui nimirum præstitit, non accepit. Et quem susceperam velut in subiectione clientem, gaudeo me in schola Christi veræ philosophiæ percepisse datorem. Ita quippè vita eius, prædicatio, & ædificatio, doctrina erat, & disciplina. Sed quia nos nonnulla huius sancti viri dicta, vel facta per diuersa dictatus nostri iã opuscula sparsimus, non videtur absurdum si eadem hîc, quæ tamen præ manibus habentur, eo ipso stylo, quo scripta sunt, apponamus. Sanè facilioris est exitus, ex dolatis lignis domum construere, quàm in dolando simul & construendo laboris exercitium geminare. Nam & de templo Salomonis scriptum est: Domus autem cũ ædificaretur lapidibus, de dolatis, atq; perfectis ædificata est; & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur. Habemus & nos, iuxta nostræ manus impolitiem, politos lapides, quos vtiq; sufficit nobis, vt in structura duntaxat, ita vt inuenti sunt simpliciter ordinemus.

In epistola itaq; ad Dominum Teozenem inclusum missa hoc me scripsisse reperio: Sed cur ego sanctos commemorando viros diuersa passim loca perlustro, quandoquidem intra limen, & præ manibus teneo, ad cuius dignè efferenda præconia impar viribus non assurgo? Certè cellulis altrinsecus constitutis, solo basilicæ mediantis interstitio ego, illeq; diuidimur. Cuius si virtutibus enumerandis inuigilo, ante dies elabitur, quàm scribendi materia deficere posse videatur. Dominicum dico, doctorem videlicet, & dominum meum; cuius quidem lingua rustica est, sed vita artificiosa satis, & lepida. Quæ sanè vita satis vtiliùs ad ædificationem viuis operibus prædicat, quàm sterilis quorundam lingua,

quæ

quæ accurata phaleratæ vrbanitatis verba inaniter trutinat. Longo iam annorum elabente curriculo, ferrea ad carnem lorica præcinctus, infœderabilem pugnam cum iniquis spiritibus conserit, semperq; paratus ad prælium, non solùm corde, sed & corpore præmunito aduersus hostiles acies feruidus bellator incedit. Hanc autem continuæ vitæ consuetudinem indifferenter habet, vt vix dies vlla prætereat, quin duo psalteria modulando vtraq; manu scopis armata nudū corpus allidat. Et hoc remissiori quidem tempore. Nam quadragesimalibus circulis, siue cùm pœnitentiam peragendam habet (crebrò enim centum annorum pœnitentiam suscipit) tunc per dies singulos, dum se scoparum tunsionibus afficit, vt minus, tria psalteria meditando persoluit. Centum 3 autem annorum pœnitentia, sicut ipso auctore didicimus, sic expletur. Cùm tria scoparum millia vnum pœnitentiæ annum apud nos regulariter expleant, decem autem psalmorum modulatio, vt sæpè probatum est, mille scopas admittat, dum cē tum quinquaginta psalmis constare psalterium non ambigitur, quinq; annorum pœnitentia in vnius psalterij disciplina rectè supputantibus inuenitur. Porrò siue quinq; vicies, siue viginti quinquies cētum faciunt. Consequitur igitur, vt qui viginti psalteria cum disciplina decantat, centum annorum pœnitentiam se peregisse confidat. Quanquam & in hoc omnē modum Dominicus superet, quia cùm nonnulli vnam manum in disciplinis agendis exerceant, iste, vt reuera Beniamin filius, contra rebelles carnis illecebras vtraq; manu infatigabiliter pugnat. Hanc aūt centū annorū pœnitentiā, vt mihi ipse professus est, facilè sex diebus ex more consummat. Memini quoq;, quia cuiusdā quadragesimæ imminentis initio mille annos imponi sibi per nos ad pœnitentiā petijt, quos certè oēs fermè anteq̃ ieiunij tēpus transigeretur, expleuit. Et paulopost hoc prosecutus sum.

3 Nota quanta sit operis satisfactio, cùm centū annorū pœnitentiā sæpè sanctus imponi sibi studuerit.

Nunc ad Dominicum, de quo cœperat, sermo recurrat. Enimuerò cùm hūc iam & incurua senectus deprimat, & crebris insuper sæpè laboribus contabescat, mirum vnde illi tantus feruor incandeat, vt in spiritualibus exercitijs se semper inuictum, semper infatigabilem reddat. Nam, vt ipso referente cognoui, sæpè duo psalteria cum disciplinis stando continuat, ita vt neq; interim sedeat, neque vel ad momentum à persecutionibus incredibili mentis feruore quiescat. Inquirenti mihi aliquando vtrum posset cum ferreæ vestis pondere aliquantisper genuum flexibus insudare, sub hac mihi dedit obscuritate responsum. Cùm incolumitas, inquit, mihi votiua respondet, quandoq; per omnes totius psalterij quindenos psalmos centies genuflectere consueui. Quod quidem tunc non diligenter attendi, postmodum verò quod dictum fuerat mente reuoluens, à depresso homine mille in vno psalterio fieri admiratus expaui. Quadam die post vesperam, cellulam meam ingressus, Magister, inquit (hoc enim indigno vocabulo me ex humilitate compellat) hodie feci, quod hactenus me fecisse non memini. Octo nempe psalteria inter diem ac noctem modulatus expleui. Videbatur autem tunc totus vultus eius, vt scopis attritus, ac sulcantibus quibusdam vibicibus liuefactus, tanquam si pila fuerit ptisanarum videlicet more contusus. Psalmodia sanè illi idcirco tam facilè prouenit, quia non tam verba, vt ipse asserit, lingua perstrepente reuoluit, quā m sensum mentis viuacitate percurrit.

Aliquando à me remotus habitabat, cùmq; ad me ingressum, quibus tunc se vitæ legibus regeret, inquisissem, respondit, se carnaliter viuere, & quintis sæpè ferijs cum Dominicis diebus à solito se abstinentiæ rigore laxare. Requisitus vtrum quolibet pulmento, 4 ouis, vel caseo vesceretur, negauit. Rursus si piscibus, aut pomis; Pisces, ait, & poma, si qua sunt, ægrotantibus præbeo, quorum non minimam multitudinem iacere in nostris partibus ingemisco. Cūq; illum durus exactor in angusto concluderem, dicens: Vnde ergo illis diebus remissiùs viuis, si nihil eorum comedis, quæ necesse sit vel ignibus decoqui, vel arboribus inueniri? Respondit; Feniculo, inquiens, cum pane libenter vescor.

4 Vide mirū ciborum delectum.

Mox nimirum peritè cognoui,quàm carnaliter homo viueret, qui suas delicias feniculum constituisset. Habet planè vberem lachrymarum gratiam,sed alternam. Cùm enim reclusus sub districto se silentio reprimit,mox vt voluerit,affluēter plangit. At si colloquio frequentetur, fletum se emisisse conqueritur. Sed & ego illi sæpè penuriam meæ ariditatis impropero,dicens: Heu, inquam, mi pater,istæ tuæ lachrymæ infœcundæ sunt,quæ alias orando lachrymas parere nequeunt. Optarē nanq; quod consequens est,nimirū vt sicut tu mihi pater es, ita nihilominus & tuæ lachrymæ mearum quoq; lachrymarū fierent genitrices.

In regula quoq; eremitica inseruisse me recolo. Dicam. Sed quis scit,vtrum fides assertioni fidelissimæ præbeatur? At paruipendendum est, si humana temeritas arguat,quem summa veritas falsitatis excusat. Est inter nos, qui nōnunquam vno die continuato cum nocte, nouem 5 psalteria meditando decurrat, & interim penè semper vtraq; manu scopis armata nudum corpus afficiat. Notandum autem quia dum hæc peragere satagit,nocte, vel die dormire non vacat,sed aliquando genua flectens,dum caput terræ deponit,sic nudo repentè somnus obrepit,eo'q; solo contentus est. Hic mihi aliquando fraterna familiaritate conquestus est,quia cùm nouem sic psalteria sæpè modulando perficeret,ad decimum nunquam potuerit peruenire.

5 Ecce in quāto vsu erat olim psalmodia.

In epistola quoq;,quam Blancæ Comitissæ direximus, hæc nos indidisse videmur. Vtinam daretur tibi nunc dominum meum videre Dominicum, qui quod imperitæ linguæ conamur officio,ipse te efficaciori luculentissimæ vitæ doceret,& informaret exemplo. Hic deniq; à tribus circiter annorum lustris lorica ferrea vestitur ad carnem,duobus autem ferreis circulis in corpore cingitur,duobus item per brachiorum armos arctatur.

Sed quia de illo in alijs nostris opusculis iā plura digessimus, nunc quod vix ante sex dies ad nos veniens retulit proferamus. Ait itaq;: Contigit me nosse, quòd scripseris,nouem me vno die psalteria decantasse cum corporalibus disciplinis. Quod certè cùm audiui,tremefactus expaui,& conscientia remordente congemui. Væ,inquam,mihi,ecce hoc de me,nesciente me,scriptum est,& tamen vtrum à me hoc fieri potuisset ignoro. Ego rursus experiar,& an hoc implere potuerim,indubitanter agnoscam. Quarta igitur feria me vestibus exui, & armata scopis vtraq; manu totam noctem ducendo peruigilem, psallere, ac me verberare non destiti,donec die altero decursis duodecim ex more psalterijs partem decimi tertij vsq; ad psalmum Beati quorum absolui. Porrò quod nobis durum sæpè videtur,& asperum,quàm ille puerile deputet,ac despectum, vno doceamus exemplo. Frater quidam cùm à scoparum ictibus nimis abhorreret,atq; perferre grauissimum iudicaret,tandem tamen domini Dominici crebriùs insistentis adhortationibus acquieuit, ac per modulationem totius psalterij,& insuper quinquaginta psalmorum,sibimet disciplinam inferre proprijs manibus non cessauit. Erat autem nox illa præcedens Dominicam diem, & beati Michaëlis 6 festiuitatem. Cùm'q; facto mane ad prædictum senem frater ille venisset timens ne de indiscretione redargueretur,cū quod egerat per ordinē retulisset,hac ille voce respondit: Noli, frater, pusillanimis esse, vel pro hac tua,quæ nunc est,infirmitate diffidere; potest enim Deus ex imis te ad altiora prouehere,& huius lacteolæ tuæ conuersationis infantiam ad iuuenilis roboris incrementa firmare. Et adijciens ait: Nos etiam primò pedetentim cœpimus, sensim'q; ad quod nos diuina pietas perducere voluit, licet licet imbecilles, ac fragiles,educti sumus. Sic'q; factum est, vt non eum de immoderato feruore,sicut ille timebat,argueret,sed ne desperationi succumberet,tanquam qui minimū quid egisset,animum refoueret. Huius itaq; sancti senis exemplo faciendæ disciplinæ mos adeò in nostris partibus inoleuit,vt non modò viri,sed & nobiles mulieres hoc purgatorij genus inhianter arriperent. Nam & relicta Techbaldi su-

6 Beati Michaëlis festiuitas.

blimis vtiq; generis,& non infimæ dignitatis,mihi aliquando retulit, præfixam huius disciplinæ centum annorum se pœnitentiam peregisse.

In epistola etiam ad Ioannem priorem eremi,quæ iuxta Susa vicinum montem est constituta,cùm eum,eius'q; subiectos ad extensionem in orationibus exhortatoriè prouocarem,dixi priùs de quodam feruentissimo in amore Christi fratre nostro, Adam nomine,deinde Dominicum in exemplo subieci, ita inquiens: Habemus autem quendam iuuenculum fratrem,qui mihi confessus est, à capite vsq; ad finem psalterij eleuata se brachia tenere dum psallit,ita vt laquear tabulatum cellulæ manibus sæpè contingat,hac tamen discretione seruata, vt per quinquagenos psalmos ad momentum brachia extēta deponat,& protinus erigat. Habemus & alterum prouectioris ætatis,incuruum videlicet senem,& vt secretè ubi confitear,hic Dominicus est. Is itaq; quandam scriptiunculam reperit,vbi dicebatur,quòd si quis duodecim illic notatos psalmos vicies quater,erectis in modum crucis manibus,caneret,pro vno posset anno pœnitentiam regulariter cōpensare. Protinus ille in exercitium id quod dicebatur arripuit,& duodecim illos psalmos extensis brachijs,sicut dictum est, vicies quater sub nullo prorsus interuallo,sed vno ductu quotidie decātabat.Scripsi sup hoc & in alijs fortasse opusculis,q̄ vel ad p̄sens desunt,vel facilè memoriæ nō occurrūt. Itaq; ab eorū replicatione, q̄ scripta sunt,ad noua quælibet articulus trāsferatur.

Enimuerò quasi quidam diuinus ignis in eius pectore iugiter æstuabat,qui nūquam permittebat eum à spiritualis exercitij labore quiescere. Aliquando nāq; cùm ego perquirerem sacrosancto die 7 Paschali,cæteris fratribus,iuxta morem,meridie quiescentibus,vtrum & ipse dormisset,ait: Certè, pater,dixi in corde meo: Quid mihi,tam longis adhuc noctibus,in die dormire? Extensis itaq; in Crucis effigiem brachijs,psalterium cœpi: Quo me sic stante decurso, signū protinus horæ nonæ personuit. Hoc itaq; modo iunxit victoriam Crucis cum gloria Resurrectionis. Aliquando cùm de quotidianis,vt mos est,inuicem confabularemur operibus, ait: Hac etiam nocte quid mihi contigerit manifesto. Nā dum solutus sopore surrexi,mox brachijs in modum Crucis extensis psalterium cœpi, cùm'q; psalmis omnibus,& canticis,quæ sequuntur,hymnis'q; decursis,cò loci iam essem,vt solo catholicæ fidei psalmo,& litanijs deberem cuncta concludere,accidit in mentem,vt interim ista dimitterem, ac pro defunctis psalterium decantarem. Igitur brachia nō deponēs,ad defunctorū psalteriū transii,quod iuxta morē per quinquagenos psalmos trifaria lectionū interpollatiōe distinxi. Quo sic expleto,ad id protinus,qđ omiserá,redii,atq; hoc,quod de primo psalterio reliquū erat,expleui. Cūq; de tertio consequenter aggrediendo psalterio cogitarē,benefactū,vt ita dixerim,signū repēte nocturnæ synaxis insonuit, quod me depositis vlnis officium cum fratribus celebrare coēgit,& certè nescio quo anni tempore noctes breuiores erant.

Aliquātis porrò ante obitū annis,quasi nouū supplicii genus inueniēs, virgarū 8 scopas in corrigiarū scuticas vertit,semel'q; gustato,qa duriores sunt,in his verberādi cōsuetudinē posuit.Hoc flagellū, si qñ egrederet ad seculū, portabat in sinu,vt vbicūq; eū iacere cōtingeret,à verberibus nō vacaret. Aliqñ verò cū loci occasio nō p̄beret totū se posse exuere,per crura saltim,& fœmora, p caput, atq; ceruicē sese nō cessabat affligere.Circulis quoq; ferreis quatuor, qa sibi præ lōga cōsuetudine iā viluerāt,quatuor itē supaddidit,vt duobus in coxis,duobus cōsequēter in cruribꝰ stringeret. Enimuero loricā,& qbus vtebatur,tanq̄ cilicijs, vel lanea q̄libet indumēta,post mēses,siue post spatiū plixius abluebat,vt rubiginē deponerēt,& aridis ingerēdū mēbris vredinē nō haberēt.Porrò aūt cū oēs, q in cellulis habitamus,hoc laboremus,vt p muniēdis à frigore pedibꝰ vestimēta vsq; ad imū defluant pauimētū,hoc etiā nobis in eo intolerabile videbatur,quia cū in eremo & ocreas nesciret & calceos,vestes tñ eius ad tibias vix medias de-

7 Sacrosāctus Paschalis dies.

8 Ecce quanta corporis afflictione carnis concupiscentiam sanctus calcabat.

scendebant. Nudatus aūt ad suscipiendā in capitulo disciplinā, quod scilicet nūquam omittere volebat, exesis ieiunio membris, & amatæ loricæ mole detritis, Aethiopicam contraxisse nigredinem videbatur. Vestimenta verò lurida, & cariosa, vt ita dixerim, videbantur vetustate consumpta. Hoc mihi sæpè dicebat: In hoc psalmodia prouenit citò psallenti, si corde verba teneat, si quæ lingua loquitur, mēs veraciter cōprehendat. Alioquin si cor vagatur, psalmorū cursus ad finē, lingua nūc fallente, nūc tepescente, tardè pducitur. Aiebat etiā, quia somnū somnus adescat, & vigilias vigiliæ pariunt. Nā corpus humanū, in quo paulatim priùs enutrit, in hoc ꝑp incremēta postmodū roborat.

Sed hîc me quispiam fortasse redarguat, qui videlicet, non tam quem viuendi ordinem vir sanctus habuerit, sed quibus miraculis in hac vita claruerit, audire festinat. Cui me breuiter hoc respondere sufficiat: Quoniam & Maria, & Ioānes Baptista miraculum fecisse non legitur, cùm tamen eorum vita non qualibet scriptura, sed Euangelio testante narretur. Quanquam Maria in solo partu, quem ædidit, omnium proculdubio sanctorum virtutes, ac signa præcellit. Hoc etiam inferam, quia vberiorem fructum præbet audientibus sanctorum virorum mirabilis vita, quàm ostensa miracula. Illa siquidem exigit imitationem, ista solam ingerunt admirationem. Miracula docent, quomodo illi sancti fuere; vita verò insinuat, qualiter & nunc homines fieri valeant sancti. Propterea qui miraculum quæris, non'ne tibi videtur esse mirabile, hominem fragili adhuc carne circundatum, Angelitus (vt ita loquar) viuere, adeò vt inter quamplurima hominum millia vix vnum ei similem valeas reperire? Et certè quamplures hodie sunt inferioris vitæ, per quos Deus omnipotens dignatur virtutē ostendere.

Iesu teste, non mentior, quia necdū tres menses elapsi sunt, ex quo ad me in Samugni videlicet eremo diuersantem duo adolescentes monachi venerunt, quorū alter de Spoletina monarchia, alter verò de Venetiæ dominio, Polensi videlicet vrbe, oriūdos se esse dixerunt. Sed Venetus, vocabulo Michaël, sicut nobis in confessione perhibuit, in ipso suæ conuersionis initio, circulo ferreo sub hac desiderij sui pactione se constrinxit, rogans Dei omnipotentis obnixè clementiā, vt cùm locum saluti suæ congruum reperiret, confestim ille circulus frangeretur. Porrò aūt ipso die, quo eremū nouus hospes ingressus est, vix post triūhorarū spatiū, dū beati Benedicti regulā, sicut est idiota, vtcunq; syllabatim legeret, repente cōpunctionis eū spiritus in lachrymas soluit, eodēq; momēto circulus ille fractus apparuit. Quod miraculū qm̄ alibi iā nos descripsisse meminimus, celeriter trāscurrētes, sequēs aliud, qđ, nec dū literis insertū est, enucleari⁹ digeram⁹.

Paulòpost nanq; Rauennam vrbem, me iubente, perrexit, vt sarcinulas suas, quas ibi de naui prodiens reliquerat, exportaret. Illic itaq; apud fabriles officinas noua ferreorum nexuum argumenta confinxit, multisq; se vinculis per diuersa membra ipse sibimet iudex, & reus violenter arctauit. Nam duo pendebant vincula ceruice tenus per humeros altrinsecus, hinc ad sexum, illinc ad fœmen: duos verò in coxalibus circulos, duos suscepit in vlnis. Vndiq; igitur tam multiplici constrictione vallatus ad nos redijt. Secretè quod circa se factum fuerat ostendit, ne'ue quæ fecerat immutarem, vix tandem voti compos obtinuit. Sed cùm hæc illum vltra vires tormenta grauarent, & ex attritis carnibus iam iam fœtor erumperet, insuper accessit quod cor fratris gloriam respuentis acriùs perturbauit. Cœpit enim huius mysterij fama prorumpere, & prius per fratrum, deinde per ora superuenientium quorumlibet volitare. Rogauit itaq; omnipotentis Dei misericordiam, vt quid sibi super hoc cœpto placeret, per suæ misericordiæ indicium euidenter ostenderet. Interim verò dum huiusmodi precibus frequenter insisteret, bis per somnium confortatus, audiuit, quia ferramenta illa iam essent diuinitus resoluenda. Porrò autem in festiuitate 9 beatorum Apostolorum Simonis & Iudæ, quam nuperrimè celebrauimus

9 Festiuitas beatorum Apostolorū Simonis & Iudæ.

celebrauimus, dum nocturno cum fratribus interesset officio, repente duo illa ferramenta, quæ super humeros posita vtrinq; inferiùs dependebant, ventremq; cum renibus coarctabant, prorsus effracta sunt, & vnum in duas, alterum in tres diuisum est partes. Cæteri verò circuli, non quidem per partes abrupti, sed ita laxati sunt, & quidã facti sunt tã mollita lenitate flexibiles, vt quodãmodo non tã ferrei, quàm plumbei viderentur, adeò vt etiam si vellet, defluentibus eis, ac prolabentibus, astringere se vltra non posset. Sic frater, qui sanctæ deuotionis æstuãti fuerat ardore constrictus, pio Dei iudicio est mirabiliter absolutus. Quid ergo magnum, si per Dominicum, mirabilem videlicet virum, signum aliquod voluisset ostendere, cùm in ipso tyronatus exordio per hunc iuuenculum duo miracula dignatus est exhibere, ac laudabiliùs sit fortia peregisse, quàm noua? Vnde Dauid cùm præmisisset: Mirabilis Deus in sanctis suis: protinus addidit: Ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ. Non ait, signa, siue prodigia, sed Ipse dabit virtutem, & fortitudinem.

Cùm Romanus quidam, Stephanus nomine, iudex sacri palatij summã præsidentatus administraret Auximi, exigente causa Dominicus ad eum venit, eũq; super quadam eremi possessione, quam ex iure sedis Apostolicæ detinebat, obnixè rogauit. Quem ille vtpote nulla vestium compositione festiuum, despiciens spreuit, eiq; nil eorum, quæ poscebat, indulsit. Cùmq; sibi à circunstantibus diceretur: Noli eum tam durè suscipere, sanctus enim vir est: ille tanquam euomens, ait: Sit sanctus, vt vultis, sed beatus Petrus certè sanctior est, cuius ego causam in hac administratione defendo. Igitur impos cœpti Dominicus redit ad cellulam. Ille quoq; post paululum reuersus est Romam. Porrò puer quidam despicabilis, qui ad exequendum quodcunq; negocium in administratione remansit, quicquid Dominicus petierat à iudice, cuncta reuerenter impleuit. Iudex autem non diu postquam ad propria repedauit, hostilibus gladijs perfossus interijt, multasq; diuitias, quia sobolem non habebat, extraneis hæredibus dereliquit. Erat præterea Dominicus valde cautus in verbis, vt aptè sibi congrueret illa sententia, qua Iacobus Apostolus ait: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Nam si quando quæreretur, quota diei hora esset, nunquam absolutè dicebat, quota esset, sed cum hoc additamento semper, Prope tertia hora est, prope sexta hora est. Inquisitus à me, cur semper ita diceret; In hoc, inquit, mendacium caueo; nam siue sit hora transacta, siue adhuc fortassis immineat, propinqua tamen est, quæ videlicet à momento, in quo loquimur, non elongatur.

Habebat aliquando cellulam iuxta monasterium, quod dicitur Coniunctuli. In vigilia itaq; Dominicæ 10 natiuitatis cùm tota præcedenti quadragesima mansisset inclusus, tantisq; ieiunijs, atq; laboribus esset vehementer afflictus, inuitante gloria solennitatis egressus, Abbati loci humiliter procidit, veniam petijt, actus suos, & cogitationes lachrymabiliter accusauit. Ille autem vt erat inexpertus, leuis moribus, & consilijs spiritualibus insuetus, cùm sibi sufficeret vnum psalmum, vel perexiguum quid imponere, præcepit vt pro his, quæ confessus fuerat, triginta psalteria decantaret. Qua nimirum ille sententia, velut sagitta percussus ad cor redijt, atq; hoc prouenisse ex diuini dispositione iudicij deputauit. Itaq; regressus in cellulam, nunquam prodijt, donec præfixum indictæ pœnitentiæ canonem instantissima sedulitate persoluit.

10 Natiuitas Dñi nostri Iesu Christi gloriosa solennitas.

Solebat autem per interualla, licet parcissimè, vinum bibere; sed longè antequã defunctus est, decreuit ab eo 11 penitus abstinere. Vt itaq; iã omissis cæteris, ad obitũ veniamus, patiebatur grauedinẽ stomachi, crebris insup capitis

11 Nota abstinentiam à vino.

doloribus cruciabatur. Et quoniam alterum sæpè procedit ex altero, proposuit ad purgandum stomachum, antidoti sumere poculum. Sexta igitur feria per continuum diem vix desijt vel modulandis psalmis insistere, vel corrigiarum se ictibus flagellare. Nocte verò, sopore deposito, suscepit antidotum; deinde cœpit angustiari, & de stomachi dolore grauiter conqueri. Post decursum itaq; nocturnæ synaxis officium, post matutinos hymnos, cùm prima iam hora sibi à fratribus, qui aderant, cantaretur, sanctum Deo spiritum reddidit. Inuenerunt autem & alteram loricam, præter eam, qua indutus erat, lateribus eius sindonis more substratam. Vnde suspicati sunt fratres, hoc sibi præter consuetudinē nullatenus accidisse, sed sub se eam sanum quoq; tenere consueuisse, super quam videlicet & in infirmitate iacebat. Somniauit autem tunc quidam frater de me, quòd oculorum lumen amiseram. Quod dum ego Hildeprando venerabili Romanæ Ecclesiæ Archidiacono in Lateranensi palatio retulissem; Nequaquam, inquit, vt times, hoc tibi propinquæ est mortis indicium; sed familiaris tibi aliquis extinguetur, qui tibi & charus sit sicut oculus, & lumen tuum, ac splendor in bonis operibus videatur. O verum, sed amarius omni felle præsagium. Tertio die postquam Romanis mœnibus sum egressus, ecce mihi relatio crudelis occurrit, quæ mihi nil minus opinanti, cæcatum me remansisse perhibuit, dominum scilicet & illuminatorem meum Dominicum ex hoc sæculo nuper egressum. Illico mihi liquidò patuit, dum ille petijt lucis authorem, in tenebrarum me remansisse caligine. Fratres autem corpus eius ne à vicinis monachis corū raperetur è manibus, in eadem, in qua defunctus est, cellula, defossa humo celeriter obruerunt. Nos autem ipso die Dominico, quo eremum ingressi sumus, sanctum corpus inde sublatum reuerenter, vt dignum erat, in capitulo sepeliuimus. Et cùm nonus esset depositionis eius dies, prædictum corpus sanum, illibatumq; reperimus.

Eant nunc, qui carnis suæ delectantur illecebris, medullas absorbeant voluptatum, & occisionis victimæ ad æternum nutriantur incendium. In superbiæ se cornibus efferant, ventilent innocentes, ad votum molliter viuant, vt eorum postmodum penitus semper vlcera amarescant. Nunc velut infrenes equi per voluptatum suarum prata discurrant, vt post eorum manus, & brachia districtionis extremæ lora cohibeant. Dominicus autem noster stigmata Iesu portauit in corpore, & vexillum Crucis non tantùm in fronte depinxit, sed cunctis etiam vndiq; membris impressit. Exustus, & aridus ab humore calami, & iunci vberibus, cœlestis gratiæ meruit imbribus irrigari. Hîc ferrea lorica præcingitur, illic niueis Angelicæ gloriæ vestibus decoratur. Hîc duritia cubilis atteritur, il-
12 lic 12 molli Patriarcharum gremio confouetur. Tota hæc vita facta sibi parasceue Crucis, illic autem festiuus, & splendidus æternam celebrat gloriam Resurrectionis. Nunc inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat; nunc ornatus victoriarum suarum titulis æterna laude triumphat, atq; in illa beatorum ciuium iucunda societate coniubilat. Obijt autem beatus Dominicus pridie idus Octobris, regnante Domino nostro Iesu Christo, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum.

Amen.

Vide animā beati Dñici collocatā in cœlo.

PROLOCVS EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI IN VITAM SANCTI ROMVALDI.

ADVERSVM te, immunde munde, conquerimur, quia habes intolerabilem stultorum sapientium turbam tibi facundam, Deo mutam. Habes qui per vanam eloquentiam, & inanem philosophiam se sciunt in superbiæ cornibus arroganter extollere; non habes qui profuturum aliquid ædificationi proximorum ad posterorũ velit memoriam schedulis adnotare. Habes, inquam, qui in prætorijs iudicum, negociorum secularium lites, & causarum iurgia continuis valeant declamationibus perorare; non autem habes qui possit in sancta Ecclesia vel vnius sanctorum virtutem, & clara gesta describere. Sapientes siquidem sunt vt faciant mala, bona autem facere nesciunt. Ecce enim tria iam ferè lustra transacta sunt, ex quo beatus Romualdus deposito carnis onere ad æterea regna migrauit, & nemo adhuc ex huius mundi sapientibus extitit, qui de tot mirabilis vitæ præconijs pauca saltem historico stylo digereret, & auidissimæ deuotioni fidelium satisfaciens, ad communem vtilitatem recitanda sanctæ Ecclesiæ traderet. Nobis autem in angusto cellulæ angulo residentibus, vtilius erat, sicut proposuimus, propria peccata ad mentis oculos assiduè reuocare, quàm alienæ virtutis historiam texere; magis expediret commissi reatus tenebras plangere, quàm splendida sãctitatis insignia imperitis sermonibus offuscare. Veruntamen cum ad 1 sepulchrum eius ex longinquis terrarum partibus toto anno, maximeq; in eius festiuitate fidelium multitudo conueniat, miracula per eum diuinitus facta cõspiciat, audire vitæ eius historiam desiderabiliter quærat, sed vtpote quæ non sit, audire non valeat, non irrationabiliter pertimescimus, ne celeberrima eius fama, quæ adhuc populi totius ore depromitur, labente curriculo temporum, de memoria hominum penitus deleatur. Quapropter hoc timore compulsus, multorumq; fratrum precibus, & germana charitate deuinctus, quod de prædicto mirabili viro ab egregijs eius discipulis didici, aggrediar, Deo authore, describere, vitæq; eius initium, cursum, & finem, nimirum imperitus homo, non historiam texens, sed quoddam quasi breue commemoratorium faciens, quibuscunq; tentabo literarum apicibus exarare. Hoc autem vnum in primis lectorem meum nosse desidero, quia non multa per eum facta miracula in hac ego descriptiuncula colligam, sed potius (quod ad ædificationem omnimodis attinet) conuersationis eius ordinem referre contendam. Beatus siquidem vir in tantum se

1 Ecce quomodo ad sancti sepulchrum ex lõginquis terrarum finibus, maximè in eius festiuitate cõfluit fideliũ multitudo, & miracula per eũ diuinitus facta cõspicit.

humilitatis tegmine à vento vanægloriæ custodiuit, quòd vndecunq; humanis oculis videri mirabilis potuit, studiosissima occultatione suppressit. Quæ tam miracula etiam si minimè fecisset, mirabilem vitam ducens, minori veneratione dignus non esset. Neq; enim præcursor Domini fecisse miracula legitur, quo maiorem nullum inter natos mulierum surrexisse Veritas ipsa testatur. Nonnulli enim Deo se deferre existimant, si in extollendis sanctorum virtutibus mendacium fingant. Hi nimirum ignorantes Deum nostro non egere mendacio, relicta veritate, quæ ipse est, de falsitatis ei putant se placere posse commento. Quos benè Hieremias redarguit dicens: Docuere linguas suas loqui mendacium, vt iniquè agerent laborauerunt. Qui enim vltro oblatam simplicem veritatem referre facilè poterant, in componendis quæ nesciunt, casso labore desudant. Et quò se pro Deo stare quasi adiutores autumant, eò reuera, vt falsi testes, contra Deum pertinaciter pugnant, Apostolo Corinthijs attestante, qui ait: Si Christus non surrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides vestra. Deinde subiungit: Inuenimur falsi testes Dei, quoniam diximus testimonium aduersus Deum, qui suscitauerit Christum, quem non suscitauit. Sed quia necessitate ad scribendum coacti, velut commoti, ista præmisimus, iam precibus eius, de quo loquimur, Deo opitulante, ad narrationis ordinem veniamus.

VITA INCIPIT.

ROMVALDVS igitur Rauennæ ciuitatis oriundus ex illustrissima Ducum fuit stirpe progenitus, qui cùm iam in adolescentiam peruenisset, cœpit in peccato carnis procliuis existere, quo videlicet vitio illa ætas impugnare homines præsertim diuites vehementiùs solet. Mente tamen Deo deuotus, frequenter se tentabat erigere, facturumq; se magnum aliquid proponebat. Nam si quando se ad studium venationis accingeret, vbicunq; per syluas amœnum locum reperire poterat, mox se ad eremi desiderium eius animus accendebat, dicens intra se: O' quam benè poterāt eremitæ in his nemorum recessibus habitare; q̃ congruè possent hîc ab omni secularis strepitus perturbatione quiescere. Et ita mens eius cœlitus inspirata iam diuinabatur in amore, quod impleturus erat postmodum opere.

Huic erat pater, nomine Sergius, mundo vehementer intentus, & omnino secularibus negocijs implicatus, qui dum aduersus quendam propinquum suum exortis simultatibus pro possessione partis inimicitias exerceret, videns filium Romualdum in contentione mollescere, crimenq; fratricidij medullitus formidare, minari cœpit exhæredem facere, si in eadem diutius sententia permaneret. Quid plura? Tandem vtræq; inimicantium partes ex vrbe ad litis materiam proruunt, arma corripiunt, bellum sociale committunt; & dum cominus hinc inde pugnatur, repente manu Sergij inimicus, & affinis occiditur. Romualdus autem, licet nullum perempto vulnus inflixerit, quia tamen interfuit, pœnitentiam tanti reatus accepit, moxq; ad Classense monasterium beati Apollinaris more homicidarum diebus quadraginta a permansurus in luctibus properauit. Illic autem districta se pœnitentia iugiter macerans, cœpit cum quodam conuerso quotidianum habere colloquium, à quo etiam iuxta mediocritatē sensus bonæ exhortationis audiebat sæpè consilium. Quem cùm conuersus frequēter admoneret, secularem vitam omnino postponere, & ad sanctæ conuersationis ordinem festinare, sed ad hoc mentem eius humiliare nullatenus posset, aliquādo inter cætera velut gratulabundus intulit dicens: Si tibi ego beatum Apollinarem corporali specie, ita vt eum manifestè videre possis, ostendero, quid à te præmij reportabo? Ad hæc Romualdus; Firma, inquit, & inuiolabili me obligatione constringo, quia mox vt beatum martyrem videro, apud seculum vlteriùs non manebo. Hortatur ergo conuersus, vt ipsa nocte Romualdus dormire postponeret, & vnà secum intra Ecclesiam in orationibus vigilaret. Cùmq; nocturno silentio longanimiter ambo in oratione persisterent, ecce circa gallicinium noctis beatus Apollinaris, his duobus manifestè videntibus, exijt de sub altari, quod in medio Ecclesiæ ad honorē beatæ virginis Mariæ cernit esse cōstructū.

a Vides quō etiā antiquitus pro peccatis cōmissis, opere per multos dies satisfaciebāt.

3 Nota cōtra eos, qui sanctos vocant emortuos.

Visus est autem 3 exire ab orientali parte, illinc videlicet, vbi marmor porphyreticum iacet. Confestim verò tantus splendor totam repleuit Ecclesiam, ac si sol fulgoris sui radios intra ipsos parietes cohiberet. Tunc beatissimus martyr sacerdotalibus infulis mirabiliter exornatus, aureum in manu portans thuribulum, cuncta Ecclesiæ 4 incensauit altaria, & hoc facto statim vnde exierat redijt, mox'q; omnis ille splendor prosequens apparere cessauit.

4 Ecce ātiquū vsum thurificandi altaria Ecclesiæ.

Cœpit itaq; conuersus Romualdo durus nimirum exactor vehementer insistere, & vt adimpleret quod vltro promiserat, anxiè postulare. Cùm'q; Romualdus adhuc resisteret, & eandem visionem denuo cernere flagitaret, alia nocte similiter in oratione persistunt, & beatum martyrem per omnia, sicut prius, aspiciunt. Vnde etiam postmodum si de corpore prædicti martyris aliquando quæstio oriretur, Romualdus penitus affirmabat in ipsa Ecclesia esse reconditum; & quandiu vir sanctus vixit, hoc proferre testimonium non cessauit. Habebat quoq; Romualdus consuetudinem ante præcipuum altare Ecclesiæ orationi frequenter incumbere, ibi'q; postquam fratres abscesserant, multis Deum satagebat gemitibus exorare. Dum'q; hoc quadam die post visionem attētius faceret, tanto mox diuini amoris igne mentem illius Spiritus sanctus accendit, vt in fletum repente prorumperet, vberes lachrymarum riuos restringere non valeret, monachorum se pedibus prostratus aduolueret, tradi'q; sibi monachicum habitum inenarrabili desiderio flagitaret. Monachi verò dum patris eius duritiam metuunt, conuersioni illius aditum pandere non præsumunt. Honestus autem, qui tunc Rauennæ Archiepiscopalem cathedram obtinebat, olim Classensis cœnobij Abbas extiterat. Hunc ergo Romualdus impiger adijt, ei'q; sui cordis desiderium patefecit. Qui alacer factus castæ concupiscentiæ exhortationis stimulos addidit, fratribus'q; vt eū suo collegio incunctāter asciscerent, imperauit. Huius itaq; patrocinio cœnobitæ suffulti Romualdum intrepida securitate suscipiunt, ei'q; sanctæ conuersationis 5 habitum tradunt.

5 Vide Romualdū monachorū habitum suscipere, quod facere solent omnes, qui monachismum profiteri volunt.

In eo igitur monasterio triennium ferè transegit. Sed cùm ibi cerneret nonnullos per lata gradientes remissiùs viuere, sibi autem arduam perfectionis semitam, quam mens dictabat, arripere non licere, quid sibi agendum esset solicitè in semetipso cœpit inquirere, multis'q; cogebatur cogitationum fluctibus æstuare. Præsumebat autem leuiter conuersantium vitam durè corripere, & sæpè ad eorum confusionem præcepta regulæ 6 in testimoniū conuocare. Cùm'q; redarguendis eorum vitijs vehementer insisteret, illi autem iunioris, & nouitij verba pro nihilo deputarent, tandem hoc opprobrium non ferentes, dum propriam emendare vitam despiciunt, de corripientis morte tractare cœperunt. Solebat porrò Romualdus per noctem cæteris fratribus maturius surgere, & si oratorij adhuc ianua clausa esset, intra ipsum dormitorium in orationibus excubare. Erat autem prædictum ædificium more solarij altè ædificatum. Hoc itaq; inuenerunt filij Cain, diabolo dictante, consilium, vt dum Romualdus ante alios solito more consurgeret, ipsi eum per solarij speculum, verso deorsum capite, in terram præcipitarent. Quæ res postquam Romualdo per conscium conspirationis innotuit, ille iam de cætero intra cordis cubiculum, clauso oris ostio, orans Patrem suum, imminens periculum deuitauit. Quo quidē modo dum sibi cauit præcipitium corporis, fratribus ne in animarum mortem corruerent, barathrum clausit iniquitatis.

6 Etiam antiq monachi regulas habebant.

Cùm'q; in eiusdem animo perfectionis amor magis, ac magis in dies cresceret, nullam'q; mens eius requiem inueniret, audiuit quia in Venetiarum partibus quidam spiritalis vir esset, Marinus nomine, qui eremiticam duceret vitam. Consensu itaq; ab Abbate, & fratribus nimirum facillimè impetrato, ad præfatum venerabilem virum nauigio discurrente peruenit, & sub illius regimine

degere humillima deuotione mentis instituit. Erat autem Marinus inter cæteras virtutes, vir simplicis animi, & syncerissimæ admodū puritatis, q nullo quidem magisterio eremiticæ conuersationis edoctus, sed ad hanc solummodo bonæ voluntatis impulsu fuerat incitatus. Porrò autem hunc viuendi morem habebat, vt per continuum anni circulum tribus hebdomadæ ferijs mediam 7 panis bucellam, & pugillum fabæ gustaret, tribus verò vinum & pulmentum discreta sobrietate perciperet. Psalterium quidem per dies singulos totum canebat. Sed nimirum rudis, & nullatenus vitæ singularis instructus, sicut ipse postmodum beatus Romualdus hilariter referebat, plerunq; de cella exiens vnà cum discipulo passim per latitudinem eremi psallendo spatiabatur, nunc sub ista arbore vicenos, nunc sub illa tricenos, vel quadragenos concinens psalmos. Romualdus autem, qui seculum idiota reliquerat, aperto psalterio, vix suorum versuum notas syllabatim explicare valebat, & hæc oculorum in ima deflexio, intolerabilem sibi importunitatem accidiæ generabat. Marinus verò virgam in dextera gerens, Romualdo è diuerso sedenti sinistram capitis partē sæpissimè verberabat. Post multa autem Romualdus graui admodum necessitate compulsus, humiliter ait: Magister, si placet, à dextro me deinceps tempore percute, quia iam læuæ auris auditum funditus perdo. Tunc ille tantam eius patientiā admiratus, indiscretæ seueritatis temperat disciplinam.

7 Ecce beati huius patris austeritatem vitæ, & psalmodiam.

Eodem verò tempore Petrus, cognomine Vrseolus, Dalmatici ducatus gubernabat habenas. Qui videlicet ad huius fastigium dignitatis idcirco peruenerat, quia decessoris sui, Vitalis scilicet Candiani peremptoribus fautor extiterat. Cur autem ille à suis extinctus sit, non ab re esse arbitror, si seruatæ compendio breuitatis exponam. In coniugium germanam Vgonis magni illius Marchionis acceperat, & æmulatione Leuiri suadente, multos ex Longobardiæ, & Thusciarum partibus milites, profligatis pecuniarum stipendijs acquirebat. Hoc autem Venetiarum incolæ non ferentes, clam iniere consilium, vt repentino impetu Ducis palatium armati violenter irrumperent, eumq; cum omni domo sua in ore gladij absq; vlla retractatione necarent. Huius verò conuenticulæ coniuratione comperta, Vitalis Dux nocturnis, diurnisq; vallatus excubijs, hostiles insidias ad nihilum redigebat. Illis autem hæc & illa tentantibus, sed ad inceptæ factionis effectum attingere non valentibus, tandem visum est, vt domum Petri, quæ Ducis palatio adiacebat contigua, prius incenderent, istoq; modo & Ducem caperent, & vniuersa eius domestica concremarent. Istius verò rei experiendæ consensum à Petro, qui eorum consilij particeps fuerat, flagitantes, ita inter se pacti sunt, vt pro vna eius domo, quam igne consumerent, totam illius ditioni Venetiam subderent, & deiecto illo, quem exosum habebant, Ducem hunc loco eius protinus subrogarent. Hoc igitur modo Petrus Dalmatici regni adeptus est principatum, qui postmodum ambitionis suæ voluptate potitus, respectu diuinæ gratiæ demum corde compunctus est.

Quidam Venerabilis Abbas, Guarinus nomine, ex vlterioris Galliæ finibus orationis 8 gratia per diuersas mundi regiones peregrinari solitus erat. Hic igitur ad Ducem veniens ab eo protinus, vt sibi ad euadendum tanti reatus periculum consilium præberet, rogatus est. Itaq; accersitis Marino, & Romualdo, hoc sibi communi iubetur sententia, vt seculum simul cum ipso, quem per nefas inuaserat, Ducatu relinqueret, quia alienæ potestatis dominium subiugauerat. Ille homo nimirum in potestate positus, quia conuersionem suam manifestè facere ausus non est, tutum putauit hoc vtendum esse consilio. Imminente igitur festiuitate sancti cuiusdam martyris, & cuius vocabulo basilicam in propria possessione adhuc priuatus habuerat, illuc pridie vxorem suam præmisit ipse quasi mox secuturus, hoc ei præcipiens, vt & ornatū Ecclesiæ accuratissimū

8 Vide peregrinationes ad loca sancta orationis gratia.

prouideret,& fecum venientibus sumptuosas epularum delicias in crastinum præpararet. Ipse autem post coniugem remanens, ijs de suis thesauris, quæ sibi videbantur, ablatis, cum quodã suo familiari, Ioãne scilicet Gradenico, qui prædictæ coniurationis cõscius fuerat,& cũ tribus illis beatis viris, quos præmisimus, nauem ascendit, deinde in Galliam ad monasterium Abbatis Guarini magnus conuersus aufugit.

A Vide speciale, Ducẽ habentẽ vxorẽ sine eius cõsensu monachum factũ. Idem habes de Abbate Theõa apud Cassianum.

Petro igitur,& Ioanne monachis A in sancti Michaëlis cœnobio factis, Marinus & Romualdus non longè à monasterio degentes, ad singularem vitam cui assueti fuerant, reuertuntur. Quibus etiam ipsi iamdicti fratres, peracto vix annuo spatio, ad perferendam eiusdem solitudinis districtionem aggregati sunt. Interea Romualdus accenso mẽtis desiderio, cœpit de virtutibus in virtutes mirabiliter crescere,& reliquos fratres sanctæ conuersationis gressibus longiùs anteire, vt iam quicquid inter fratres siue de spiritualibus, siue etiam de corporalibus ipse decerneret, cunctis volentibus, eius omnino sententia præualeret. Ipse quoq; Marinus gaudebat Romualdo esse deuotus, cui fuerat pauloante prælatus. Per continuum itaq; annum Romualdus nihil aliud in cibum habuit, nisi tantùm per singulos dies vnum pugillum elixi 9 ciceris. Tribus verò annis ipse,& Ioannes Gradenicus sarculis terram frangentes, et triticum seminantes, ex manuum suarum labore vixerunt. Qui nimirum dum agriculturam exercebant, pondus ieiunij duplicabant. Impugnabat tamen diabolus Romualdũ multis,& varijs tentationum immissionibus, maximè initio conuersionis, mentemq; eius per multa vitiorum incentiua raptabat, modò illi in memoriam reuocans quæ & quanta, vtputa vir strenuus, in seculo acquirere potuit, modò quæ ingratis propinquis nec dum post se concupiscibiliter hæreditanda reliquit, modò parua nimis, & nullius meriti esse, quæ faceret accusabat, modò tanti laboris horrorem incutiens longè vitæ spatium promittebat. O' q̃ sæpè cellulam eius percutiens, eum cùm adhuc vix obdormisceret, excitauit, & quasi iam iam imminente crepusculo, per totam noctem vigilando perduxit. Per continuum fermè quinquennium, super pedes eius,& crura diabolus nocturno tempore iacuit,& ne huc, illucq; se facilè verteret, typo fantastici ponderis aggrauauit. Quis explicare valeat, quantùm frementes vitiorum bestias pertulit? Quàm sæpè præsentes iniquos spiritus durissimis increpationibus effugauit? Vnde etiam si fratrum aliquis silentij tempore cellam eius quauis necessitate compulsus adiret, statim miles Christi paratus ad prælium, solito more, ipsum esse existimans diabolũ, claris vocibus increpabat dicens: Quò tendis modò turpissime? quid tibi in eremo de cœlo deiecte? Recede, canis immunde; euanasce, coluber veternose. His igitur,& huiusmodi verbis declarabat se cum malignis spiritibus in acie semper assistere,& fidei se armis accinctum, prouocantibus hostibus in campum protinus obuiare.

9 Nota austeritatem victus sancti patris, opus manuum,& cũ eo duplicatum põdus ieiunij.

Contigit autem, vt aliquando librum de vita patrum legens, in illum locum incideret, vbi continetur, quòd quidam fratres per continuã hebdomadam singulariter ieiunantes, sabbatorum die pariter conuenirent, ipsóq; & Dominico die ieiunij rigorem interponerent, & remissiùs victitarent. Quem viuendi ordinem statim Romualdus arripuit,& in eo quindecim ferè annis vel eò ampliùs continua austeritate permansit. Petrus autem Dux quia multis educari delicijs solitus fuerat, iam iam, sub tam districti ieiunii pondere succumbebat. Vnde se ad pedes beati Romualdi humiliter strauit. Iussus verò vt surgeret, necessitatem suam cum verecundia coactus aperuit. Pater, inquit, quia magnum corpus habeo, pro peccatis meis ex hac paximatij medietate sustentare me nõ possum. Romualdus igitur fragilitati piè compatiens, consuetæ mensuræ quadram paximatij superaddidit, & sic labenti iã fratri, ne omnino deficeret, misericordiæ

manum

manum tetendit,& ad peragendum benè viuendi iter, quod cœperat,confirmauit. Hunc filius eius sibi æquiuocus, vir valde secundùm seculum prudens, aliquando visitauit. Cui pater, nescio vtrum Prophetiæ spiritu, seu reuelatione aliqua,quæcunque sibi essent euentura prædixit. Noui,inquit,fili mi proculdubio,quia Ducem te constituent, & prosperaberis. Tu tantummodo intende,vt & Ecclesijs Christi sua iura conserues,& erga subditos alicuius amore, vel odio à iustitia non declines.

Post hæc autem Romualdus, legens quia sanctus Syluester vrbis Romæ Episcopus sabbatorum 10 diem ieiunandum esse,vt reuera sancti Paschatis vigilias,instituerit,mox remissionem sabbati in quintam feriam commutauit, & sic infirmorum imbecillitati consulens,longum ieiunium discretione habita facilius reddidit,hanc nimirum viuendi regulam cunctis sectatioribus singularis vitæ præfigens, vt tunc se vnusquisque eremiticæ vitæ ieiunium tenere cognoscat,si per hebdomadam 11 triduanas,aut biduanas ieiunando, quinta feria,& Dominicis diebus olera,vel quodcunque liquamen cum gratiarum actione percipiat, exceptis videlicet duabus anni quadragesimis; in quibus non solum ipse sed et plerique eius discipuli totius hebdomadæ soliti erant continuare ieiunium. Et certè satis congruum erat,vt qui Deum in choro laudare semper studebat,& tympano,præcipuas modulationis armonicæ consonantias, diapason videlicet,& diapente,atque diatesseron iugiter in aures incircunscripti luminis personaret. Ieiunare autem omnino,hoc est diem sine vllo cibo transigere, licet id ipse sæpissimè fecerit,alijs omnino prohibebat. Itaque semper esuriit, quatenus hoc modo caro per consuetudinem leuigaretur,quod graue nouitiis initio conuersionis apparet. Paruipendebat autem siquis ad tempus magnum quid inciperet, si non etiam in eo longanimiter perseueraret.

10 Habes vnde ieiuniū sabbati sumpserit initium.

11 Ecce districtā regulam sancti Romualdi circa ieiunia.

Vigilias verò temperatè,& cum magna discretione faciendas maximè suadebat, ne cui fortasse contingeret,vt sopori,paratis nocturnis officiis, consentiret. Sanè huiusmodi somnum vir sanctus in tantum habebat exosum, vt siquis ei confiteretur,post duodecim psalmorum 12 vigilias, vel maximè circa diluculum obdormisse,nequaquam posset eo die cum eius licentia sacra missarum solēnia celebrare. Dicebat enim meliùs esse,si possibile sit,vnum psalmum ex corde,& cum compunctione cantare, quàm centum cum mentis fabulatione percurrere. Cui autem hæc gratia perfectè data non esset,hortabatur tamen,nequaquam vel ab ipsa corporali exercitatione tepescere, donec ipse, qui voluntatem dederat,tribueret etiam aliquando facultatem. Tantūmodo orationis incessum mentis intentio in Deum semel fixa custodiat,quem externus veniens cogitationum aura perturbat. Vbi enim est intentio recta contra voluntatem, cogitatio veniens non est nimium formidanda.

12 Vide nocturnarū vigiliarum studiū.

Quodam verò tempore dum adhuc in Galliæ finibus moraretur, familiarem sibi quendam habebat agricolam,qui sibi & vtensilia, quibus in cella opus est, aliquando faciebat,& si quid ei opportunum esset,ditior charitate, quàm rebus, de suæ paupertatis inopia hilariter ministrabat. Huius vaccam Comes quidam superbus,& tumidus missis parasitis, impetu barbarico rapuit, eiusque carnes sibi ad prandium cum magna gulæ auiditate præparari præcepit. Ecce autem rusticus cellam Romualdi festinus aggreditur, iacturæ suæ calum clamosis vlulatibus vociferatur,spem suam,& suæ domus ablatam esse conqueritur. Sanctus itaque Romualdus ad eūdem Comitem concito gradu nuncium dirigit,& vt pauperi animal suum reddat humillima supplicatione deposcit. Cuius preces lubricus Comes proteruo spiritu respuit,& quem saporem crassi vaccæ lumbi potuissent habere,se ipso die gustaturum esse asseruit. Adueniente autem hora prandii,apposita mensa,vaccæ carnes allatæ sunt. Sed & diuinæ vltionis iam

imminente sententia, in ipso edendi initio Comes frustrum bouini lumbi abscindens, sibi in os misit. Quod repente in illius gutture tam immobiliter hæsit, vt nec ad interiora descendere, nec foras eijci vllis conatibus posset. Sicq; inter suorum manus, intercluso spiraminis aditu, terribili morte necatus est; & vnde contra Dei seruum concupiscentiam carnis explere ad saturitatem voluit, inde iusto Dei iudicio carnalem vitam adhuc ieiunus amisit.

Alius quidam Comes, Olibanus nomine, in eisdem Galliarum partibus erat, sub cuius iure monasterium prædicti Guarini Abbatis fuerat positum. Qui sublimi quidē culmine terrenæ potestatis erectus, sed multis erat peccatorum molibus aggrauatus. Hic aliquando Romualdum gratia visitationis adijt, & cæteris extra cellulam manentibus, solus cum solo gestorum suorum seriem narrare quasi per confessionem cœpit. Cui vir venerabilis, his quæ ab eo referebantur auditis, respondit aliter eum saluari minimè posse, nisi mundum relinquens ad monasterium conuolaret. Comes autem mox mente turbatus ait; quia sui spirituales viri, qui eius acta cognoscerent, nequaquam ita sentirent, neq; tam intolerabilem rem sibi aliquando suaderent. Ascitis itaq; Episcopis, & Abbatibus, qui secum venerant, cœpit in commune perquirere, si ita res, sicut Dei seruus testabatur, se haberet. Illi autem beati Romualdi sententiam omnes vna voce confirmant, se verò id Comiti eatenus non dixisse terrore constrictos excusant. Tunc Comes semotis omnibus, hoc cum beato Romualdo secreto valde consilio pepigit, vt ad Cassinum montem sub prætextu orationis pergeret, & in monasterio sancti Benedicti diuino se seruitio irreuocabiliter manciparet.

Interea Sergius pater Romualdi monachus efficitur, sed aliquanto post suadente diabolo, factæ conuersionis pœnitens, in Aegyptum redire conatur. Quod protinus monachi cœnobij sancti Seueri, quod non longè ab vrbe Rauenna est positum, vbi corpore, nō corde Sergius habitabat, beato Romualdo indicare per nuncium studuere. Hac ille sinistra relatione perculsus, necessarium esse decreuit, vt Guarinus Abbas, & Ioannes Gradenicus vnà cum Comite ad eius cōuersionem pergerent, ipse verò pereunti patri quantocyus subueniret. Petrus autem Dux extremum iam diem feliciter clauserat. His itaq; duobus Comitem in eorum fide commisit, vtriq; quidem, sed Ioāni præcipuè, qui ei subditus erat, per obedientiam specialiter mandans, vt etiam si Guarinus abscederet, ipse se nunquam à Comite separaret. Audientes autem illius regionis incolæ, quia Romualdus abire disponeret, nimio mœrore turbati sunt. Et tractantes intra se qualiter ab hac illum intentione reprimerent, hoc illis tandem potissimū visum est, vt eum missis interfectoribus impia pietate perimerent, quatenus quia ipsū non poterant retinere viuentē, haberent pro patrocinio terræ vel cadauer exanime. His verò cognitis Romualdus caput suum vndiq; decaluauit, & huius rei executoribus cellā eius iā appropinquantibus, primò ferè diluculo comedere quasi p auiditatem cœpit. Illi autem hoc videntes dementiam credidere, & arbitrantes mentem delæsam esse, corpus lædere dedignati sunt. Sic videlicet, sic prudens spiritualis Dauid insania stultam carnaliter sapientium superauit astutiā. Nam & volentes peccare cohibuit, & ad meritorum suorum cumulum sine mortis formidine mortis periculum declinauit.

Deinde iam libera vti facultate permissus, non equo fultus, non vehiculo deportatus, sed solum in manu ferens baculum, nudis plantis ex intimis Galliarum finibus Rauennam vsq; peruenit, ibiq; patrem ad seculum reuerti volentem reperiens, in ligno pedes eius fortiter strinxit, clauibus duris affixit, & tā diu corpus eius pia seueritate perdomuit, donec eius mentem ad salutis statum, Deo medente, reduxit. Sergius igitur tandem sanæ mentis recepto consilio, quicquid prius retrograda voluntate deliquit, multipliciter postmodum rectis sanctæ

connersationis gressibus emendauit. Habebat deniq; inter cætera consuetudinem, ante quandam Saluatoris imaginem 13 frequenter assistere, ibiq; peculiarius orans, vberibus lachrymis, & multa se cordis contritione macerare. Quadam igitur die dum ibi attentiùs in oratione persisteret (noua res, & nostris temporibus inaudita) repente sibi nescio qua specie Spiritus sanctus apparuit. Qui protinus à Sergio interrogatus, manifestè quia ipse esset Spiritus sanctus asseruit, & subitò quasi pertransiens, ab oculis se aspicientis euasit. Statim ille in extasim raptus, atq; eius, quem viderat, igne succensus, cœpit p claustrum monasterij post eum velociter currere, fratresq;, qui illic aderant, magno feruoris impetu, quò Spiritus sanctus abisset, interrogare. Illis autem in insaniam eum cecidisse putantibus, atq; illum durè corripiētibus, asserebat Sergius se Spiritum sanctum absq; vlla dubietate vidisse, & ante suum conspectum visibiliter transisse. Qui statim langore correptus lecto decubuit, & intra paucos dies felici consummatione vitam finiuit. Hinc sanè probatur, quod diuina voce ad Moysem dicitur: Non enim videbit me homo, & viuet. Hinc Daniel cùm non Deum, sed visionem Dei se conspexisse diceret, addidit: Et langui, & ægrotaui per dies plurimos. Rectè igitur Sergius, postquam æternam vitam, quæ Deus est, cernere meruit, à temporali mox vita defecit.

13 Nota opus esse bonū, ac piū orare deuotè ante imagines, qđ sequens miraculū approbat.

Olibanus autem Comes sua relinquens filio, cum multa diuitiarum copia, quindecim scilicet onustis thesauro sagmarijs, comitātibus eū Guarino, & Ioanne, atque etiam Marino ad beati Benedicti se monasterium contulit, & vale dicens his, qui secum venerant, nil tale de eo vsque tunc suspicantes, multis gemitibus, & amaris se fletibus affligentes, ad propria remeare coëgit. Marinus autem paulopost Apuliam versus abijt, ibiq; postmodum in solitudine habitans, ab Agarenis est latrunculis interfectus. Breui post tempore Guarinus, orationis causa discurrere solitus, Ioannes verò fratris exemplo ad idem religionis officium prouocatus, Hierosolymam commeare pari consilio decreuere. Hoc igitur Olibanus cognito, tristis, & flens obsecrare deuotissimè cœpit, ne se violata fide desererent, sed sicut beatus Romualdus præceperat, in Dei illum seruitio custodirent, addens etiam: Memento tu saltem, Ioannes, quia magister tuus in tua me propensiùs fide cōmisit, & titulum tibi inobedientiæ, si discedis, opposuit. Illi autem obstinata intentione in proposito persistentes, relicto tandem Olibano, peregrinationis iter arripiunt. Cùm autem descendentes de monte iam in campestria declinassent, figentes se loco, necessarium aliquid inter se tractare cœperunt. Inter agendum verò, subitò Guarini equus furioso rotatus impetu in aliam partem inuito sessore diuertit, & Ioannis tibiam ferrato calce percutiens fregit. Qui illico ad terram nimio dolore prostratus, iam serò memor magistri præcepta ad mentem reuocat, & se perfidum, se inobedientiæ reum verbis publicæ confessionis accusat. In fracto nanq; crure didicit, quia fidem frangere peccatum fuit. Et quia ipse rationis capax magistro inobediens extitit, ad incolumitatis suæ custodiam irrationale animal sessori obedire nesciuit. Dein de illuc, vnde venire cœperat, rediens, cellam sibi ædificari prope monasterium petijt, ibiq; per triginta ferè annos, quandiu vixit in sancta conuersatione permansit. Multa in eo charitas, mira 14 humilitas, abstinentia verò districta nimis, & cauta, ita vt nec infra claustrum monasterij quisquam sciret, qualiter vir sanctus ieiunaret. Inter reliqua autem virtutum dona ita exosum habebat detractionis vitium vt mox, cùm quis ad detrahendum os aperiret, velut sagitta rigore lapidis repercussa, in dirigentem protinus redundat, ita ab eo illius obtrectatio reprimeretur. Post verò eius obitum nonnulla per eum miracula diuinitus facta sunt.

14 Ecce sancti viri charitas, humilitas, & abstinentia.

Romualdus autem post patris correctionem, in palude Classensi cellulam figens, in loco, qui Ponspetri dicitur, habitauit. Postmodum verò non corporis ægritudinem metuens, non fœtoris nauseam perhorrescens, sed ne imbecillitatis occasione vel parum quid ab abstinentiæ rigore remitteret, ad Clasdem prædiũ, vbi est Ecclesia beati Martini, quæ dicitur in Sylua, migrauit. Ibi verò quadam die dum completorium 15 caneret, quia antiquum illic cœmeterium fuerat, subitò illi (vt sæpè fit) ex improuiso quædam cogitatio incidit, moxq; eius animum magnus fantasticæ illusionis horror inuasit. Cùmq; hoc crebriùs in mente reuolueret, ecce maligni spiritus repentino impetu cellam eius ingressi, protinus illum in terram sternunt, immani eum cæde conficiunt, & exhaustis lõgo ieiunio membris durissimos ictus illidunt. Tandem Romualdus inter ipsa percussionum verbera respectu diuinæ gratiæ visitatus, in hanc vocem erupit: Chare Iesu, dilecte Iesu, quare me dereliquisti? Nunquid omnino me inimicorum manibus tradidisti? Ad hæc omnes iniqui spiritus diuina virtute fugati sunt. Et continuò tanta diuini amoris compunctio Romualdi pectus accendit, vt totum cor eius in lachrymas quasi cera liquesceret, & de tot allisionibus sancti corporis nil sentiret. Mox sanus, & validus de terra surrexit, & licet impediente adhuc sanguine, ad eundem psalmi versum, quem reliquerat, rediit. In ingressu quippe dæmonum fenestra cellulæ in frontem illius impegit, in qua manifesta postmodum cicatrix occalluit, quæ eiusdem vulneris indicium, q̃ diu vir sanctus vixit, ostendit.

15 Dũ completoriũ caneret.

Iam igitur miles Christi assuetus bello, robustiorq; effectus studebat quotidie ad maiora proficere, de viribus in vires crescere, & semper semetipso fortior nullas iam poterat eneruati hostis insidias formidare. Sæpè enim sibi in cella residenti velut teterrimi corui, & vultures, iniqui spiritus videbantur assistere, & quasi ad custoditum animalis cadauer quia non audebant accedere, cogebantur eminus aspectare. Sæpè se in figuris Aethiopum, sæpè per diuersorum animaliũ species ostendebant. Quibus clarus Christi triumphator insultabat dicens: Ecce paratus sum, venite, & si qua in vobis est virtus ostendite. Nunquid iam omnino deficitis? Nunquid iam victi estis? & aliquas contra Dei seruulum certãdi machinas non habetis? His deniq; & huiusmodi verbis confundens iniquos spiritus, confestim eos velut missis totidem iaculis effugabat. Videns ergo diabolus quia per semetipsum contra Dei famulum præualere non posset, ad callida argumenta conuersus, quocunq; vir sanctus ibat, discipulorum eius animos aduersus eum in malitiam excitabat; vt quia retentari eum ab accenso sui feruoris impetu impossibile fuerat, saltem alienæ salutis cura compesceret; & quia ipse ab hoste superari minimè posset, vel ex aliis victoriam non negaret.

Aliquando nanq; ad locum, qui balneum dicitur, in Saxenati videlicet territorio constitutum transiuit. Vbi etiam non pauco tempore commorans, monasterium ad beati Archangeli Michaëlis honorem construxit; à quo non longè cellam in ea habitaturus ædificauit. Illuc autem Vgo Marchio septem sibi pro necessitate misit nummismatum libras. Quas ille vt benè prodigus misericorditer dispensaret accepit. Audito itaq; quòd monasterium Palatioli fuisset igne consumptum, sexaginta solidos de prædicta pecunia fratribus in adiutoriũ direxit, reliqua autem vt in simile opus expenderet reseruauit. Cognito hoc monachi sancti Michaëlis, beluino contra eum furore commoti sunt, tum quia prauis eorum moribus contrarius iam ex multis annis extiterat, tum quia quæ illi deferebantur, non eis omnia, sed quædam aliis impendebat. Facta igitur conspiratione, vnanimiter cellam eius cum sudibus, & phalangis irrumpunt, verberibus eum multis afficiunt, & direptis omnibus turpiter dehonestatum de finibus suis expellunt. Cùm itaq; sic eliminatus abiret, et nimia tristitiæ vis in mẽtis

eius

eius iam interiora descenderet, hoc apud semetipsum deliberat, vt iam de cætero suæ contentus, alienæ salutis curam omnino postponat. Post hanc verò cogitationem tantus animum eius terror inuasit, vt si in eo, quod mente conceperat, obstinatè persisteret, periturum se, damnandumq; diuino iudicio nullatenus dubitaret.

Monachi autem compotes diu desideratæ vltionis effecti, & quasi proiecto graui onere leuigati, hoc quod in Dei famulum egerant, multis inter se laudibus efferunt, & in immoderatũ ludum, atq; chachinnum se lætitia lenocinante resoluunt; deinde etiam vt tanti gaudij solennitatem quodammodo iucundissimam faciant, sumptuosas diliciarum copias sibi ad conuiuium parant. Erat verò tunc hyems, quæ non solùm vicissitudini temporum, sed frigidis quoq; eorum mentibus aptissimè congruebat. Vnus autem ex eis, qui in beatissimum Christi famulum sæuior fuerat, mel acquirere, vnde mulsum epulantibus faceret, satagebat. Cùmq; Sapin fluuium hoc studio transmearet, offendentibus in plancas pedibus, subitò de ponte deijcitur, & fluuiali voragine funditus absorbente raptatus extinguitur, iusto videlicet Dei iudicio, vt turbida illum aqua satiaret ad mortem, qui in eo, quod flere debuerat, mellis dulcedinem ad vitæ concupierat voluptatem. Nocte verò dum omnes ex more quiescerent, descendente crebra niuium multitudine, repente tota communis ædificij super eos fabrica corruit, & alteri caput, alij brachia, alij crura, vel quælibet alia membra contriuit. Vni etiam eorum oculus euulsus est, & meritò diuisionem corporeæ lucis pertulit, qui diuisus à proximo, ẽt si alterum haberet, geminæ charitatis vnũ lumen amisit.

Aliquando autem vir sanctus non longè mansit à Caria. Cùmq; ibi aliquandiu moraretur, manifestè sibi beatus Apollinaris apparuit, & quatenus ad suum monasteriũ pergeret, ibiq; potius habitaret ex magna auctoritate præcepit. Quod vir sanctus nequaquam negligendum ducens, locum, in quo morabatur, sine cunctatione deseruit, & quò missus fuerat impiger festinauit. Inclusus est etiam quodam tempore vir venerabilis in palude Commiaclensi, quæ dicitur Origariũ, vnde postmodum præ nimio palustris cœni fœtore, & corrupto aëre, ita totus tumefactus, & depilatus exijt, vt nequaquam eadem, quæ inclusa fuerat, species videretur. Nam & caro eius tota eatenus erat viridis, vt tanquam stellio discolor appareret. Alio quoq; tempore in insula, quæ Peretum dicitur, habitauit, quæ videlicet insula à Rauenna vrbe duodecim ferè millibus distat. Ibi verò dũ in cella cum quodam venerabili viro, suo nimirũ discipulo, Guillelmo nomine, moraretur, angusti parietes habitaculi repente flamma corripuit, deinde ad alta conscendens dominari per tecta liberis iam viribus cœpit. Protinus vir sanctus ad solitæ defensionis argumenta confugiens, non quæ ibi erant reposita, foras extrahere, non vt mos est, tecti scindulas dissipare, non aquarum abundantiam spargere, non vllis impulsus est ad extinguendos ignes nisibus anhelare, sed solummodo orationem 16 fudit, & confestim stridentes ignium globos diuina virtus extinxit.

16 Oratione fusa, Romualdus ardentiũ ignium globos extinxit.

Eodem verò tempore iunior Otho Imperator Classensem Abbatiam ordinare desiderans, optionem fratribus dedit, vt quem ipsi vellent, indubitanter deligerent. At illi continuò vnanimiter expetunt Romualdum. Imperator autẽ diffidens, beatum virum ad regiam aulam euocari posse per nuncium, ire ad eum per semetipsum voluit, & ad cellam eius sole iam occidente peruenit. Cui Romualdus, quia magnum hospitem in parua domo susceperat, lectulum suum ad quiescendum dare dignatus est. Coopertorium tamen Rex noluit, quia asperrimum indicauit. Manè autem facto, Rex eum secum ad palatium duxit,

tandemq; ei instare vt Abbatiam susciperet multis precibus cœpit. Qui cùm reluctaretur,& regiæ petitioni assensum penitus denegaret, Rex autem è contrario excommunicationem,& anathema ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis,& toto synodali concilio minaretur, tandem imminente necessitate succubuit, & animarum regimen coactus accepit. Referebat tamen hoc sibi nequaquam videri nouum, sed ante quinquennium sibi fuisse diuinitus reuelatum. Regebat itaq; monachos sub districta regulæ disciplina, neq; alicui ab ea declinare licebat; non deniq; nobilis, non literis eruditus per actus illicitos in dextram, leuam'q; partem deflectere,vel à rectæ conuersationis audebat rectitudine deuiare. Vir nanq; sanctus cordis oculos in cœlum figens, vt Deo in omnibus obtemperaret, non timebat hominibus displicere.

Hoc autem fratres serò considerantes, semetipsos priùs accusant, quia hunc sibi præesse poposcerant, deinde multis eũ detractionum susurrationibus lacerant, & duris scandalorum aculeis vexant. Romualdus itaq; videns, & suam perfectionem aliquatenus minui,& illorum mores procliuiùs in deteriora conuerti, Regem impiger adijt, & eo non leuiter reluctante vnà cum Archiepiscopo Rauennate, in vtriusq; conspectu virgam proiecit, & monasterium dimisit. Porrò autem Rex Tyburtinam tunc ciuitatem obsidebat. Ciues enim inclytum eius Ducem, Matholinum nomine, interfecerant, ipsum quoq; Regem correptis armis, à suis mœnibus exturbauerant. Vnde non dubium est,beatum Romualdum illuc ex diuina prouidentia missum, qui imminens tot animarum periculum sequestra pace deleuit. Hoc etenim inter eos pactus est, vt Tyburtes ad honorem Regis murorum partem diruerent, ac obsidem darent, Ducis verò interfectorem ad eius matrem cathenatum dirigerent. Quæ sancti viri fusis ad eam precibus mitigata crudeli homicidæ crimen indulsit,& incolumem ad propria redire permisit.

Fecit quoq; venerabilis vir apud Tybur alium boni operis fructum, quem silentio prætereundum esse non arbitror. Quidam nanq; beatus, Venerius nomine, habitare primitus in monasterio cœpit cùm tanta humilitate,& simplicitate, vt omnes illum fratres subsannando despicerent,& delirum cũ; atq; dementem esse putarent. Alij enim illum sæpè colaphizare, alij sordida, qua lebetes lauabantur, aqua perfundere, alij diuersis eum solebant conuiciorum iurgijs lacerare. Cùm'q; ille se perpenderet inter tot aduersa tranquillum suæ mentis statum seruare non posse, consortium deserens, in solitudinem properauit. Vbi per sex annos absq; vino, omniq; pulmento sub nimiæ districtionis ariditate permansit. Qui Romualdo interroganti sub cuius regimine obedientiam exhiberet, respondit se alieno solutus imperio,hoc sequi quod sibi vtilius videretur. Cui Romualdus ait: Si Crucem Christi portas, superest vt Christi obedientiam non relinquas. Vade igitur, & consensu à proprio Abbate suscepto, reuertere, ac sub eius dominio humiliter viue,quatenus sancti operis ædificium, quod bona voluntas ædificat, humilitas erigat, atque obedientiæ virtus extollat. Hæc,& multa alia ædificationis monita proferens, docuit eum qualiter cogitationibus suis resistere, qualiter posset iniquorum spirituum infestationibus repugnare,& ita confirmatum, & instructũ in multa eum alacritate reliquit. Ille igitur sancti viri documenta gratanter amplectens, Abbatem suum protinus adijt, consensum accepit, & ad dilectam solitudinem quantocyus remeauit. Volens autem in possessione sui monasterij habitare, ascendit in quoddam saxum nullis hominum vestigijs peruium,& ab humana penitus conuersatione remotum, ibi'q; per quatuor annos omni humano solatio destitutus singulariter habitans, exceptis tribus buccellis,

quas de monasterio secum detulerat, non panem 17 comedit, non vinum bibit, non coctum aliquid omnino gustauit, sed solis arborum pomis, & herbarum radicibus vixit. Erat autem in eodem saxo quædam concauitas, vbi colligebatur aqua in hyeme, ex qua vir sanctus tota bibebat æstate. Tandem cognito, quòd ibi seruus Dei moraretur, cœpere ad eum multi confluere, ciborum alimenta deferre, & quæcunq; sibi quasi necessaria ministrare. Quorum ille nullius indigens, cuncta pastoribus pecorum, & alijs indigentibus exhibebat. Exhortante autem loci Episcopo, basilicam ibi fieri, & consecrari permisit. In qua ipse aliquanto post tempore defunctus est, & à quibusdam se quærentibus est inuentus acclinis ante altare quasi causa orationis in cubitis, & genibus iacens. Vbi nonnulla per eum Dominus miraculorum signa operari dignatus est. Sic deniq; sic bona terra vberes fructus reddidit, quæ verbi semen ex ore Romualdi multiplicandum suscepit.

17 Vide miram beati huius abstinentiã. Per quatuor annos panẽ non comedit non vinũ bibit, nõ coctũ aliquid gustauit, sed solis arborum pomis, & herbarũ radicibus vixit.

Apud prædictam quoq; ciuitatem conuertit beatissimus vir Thammum quendam Theutonicum, qui, sicut dicitur, in tantũ Regi familiaris, & charus extiterat, vt vtriusq; vestes vtrunq; contegerent, & amborum manus vna paropsis communi sæpè conuiuio sociaret. Crescentius nanq; senator Romanus indignationem Regis incurrens, in montem, qui dicitur sancti Angeli, confugium petijt, & quia munitio inexpugnabilis est, obsidente Rege ad defendendũ se fiducialiter præparauit. Ei verò Thammus ex præcepto Regis iusiurandum securitatis præstitit; & ita ille deceptus, adnitente Papa, qui sibi inimicus erat, quasi reus maiestatis capitalem sententiam subijt. Cuius vxorem postea Imperator in concubinam accepit. Quia igitur Thammus & fraudis conscius, & periurio tenebatur obnoxius, idcirco à beato Romualdo iussus est relinquere seculum. Qui mox à Rege licentiam expetens, non modò facilẽ reperit, sed nimis etiam alacrem fecit. Erat autem prædictus Imperator monastico ordini valde beneuolus, & nimia circa Dei famulos affectione deuotus.

Ipse quoq; ex eodem crimine beato viro confessus, pœnitentiæ 18 causa nudis pedibus de Romana vrbe egrediens, sic vsque in Garganum montem ad sancti Michaëlis perrexit Ecclesiam. Per totam etiam Quadragesimam in Classensi monasterio beati Apollinaris, paucis sibi adhærentibus, mansit. Vbi ieiunio & psalmodiæ, prout valebat, intentus, cilicio ad carnem indutus aurata desuper purpura tegebatur. Lecto insuper fulgentibus pallijs strato, ipse in storea de papyrijs confecta tenera delicati corporis membra terebat. Promisit deniq; beato Romualdo, quòd Imperium relinquens, monachicum susciperet habitum; & cui innumeri mortales erãt obnoxii, iam ipse pauperculo fratri cœpit esse subiectus.

18 Ecce quam solennẽ pœnitentiã hic egerit Imperator, & quot satisfactionis opera ædiderit ob fractionem fidei datæ Crescentio.

Romualdus autem cùm eo, de quo iam diximus, Thammo, & cum Bonifacio viro clarissimo, quem nunc felicissimum martyrem se habere Russiana gloriatur Ecclesia, & cum aliis conuersis Theutonibus, à Tyburis oppido ad monasterium sancti Benedicti, quod in Cassino constitutum est monte, deuenit. Ibi verò grauiter infirmatus est, sed citò ex diuina misericordia conualuit. Habebat autem equum satis egregium, quem sibi Busclauinus Schlauonici Regis filius dono dederat, factus ab eo monachus. Hunc vir sanctus humilitatis studio permutauit, & pro eo asinum, laudabilis negociator accepit. Nimio quippe Redemptoris nostri desiderio, qui asellæ tergo consederat, vir venerabilis hoc ipsum animal libẽtiùs equitabat. Cũ his igitur omnibus supiùs nominatis Romualdus ad Pereum, vbi dudum habitauerat, rediit, ibiq; his, & aliis multis fratribus aggregatis, & per cellas singulas constitutis, tanto feruore eremiticæ conuersationis rigorem & in se, & in aliis tenuit,

vt illorum vita omnibus, ad quos fama eorundem peruenire poterat, mirabilis haberetur. Quis enim non obstupesceret? Quis non immutationem diuinæ dexteræ prædicaret, cùm vidisset priùs homines sericis, immò deauratis vestibus indutos, crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarũ affluentijs assuetos, nunc vno birro contentos, inclusos, discalciatos, incultos, & tanta ab
19 stinentiæ ariditate contusos? Faciebant autem omnes 19 opera manuum, alij scilicet coclearia, alij nebant, alij retia nectebant. Quorum tamen omnium vitam beati Bonifacij conuersatio longiùs transcendebat.

Vide in Eremitis opus manuum.

Hic Regis fuerat consanguineus, & ita charus, vt Rex illum non alio vocaret nomine, nisi Anima mea. Erat autem apprime liberalium artium doctrinis instructus, maximéq; in modulationis musicæ studijs approbatus. Is itaq; cũ in capella regia moraretur, videns Ecclesiã antiqui martyris Bonifacij, mox exẽplo sui æquiuoci ad martyrij desideriũ prouocatus ait: Et ego Bonifacius vocor. Cur ergo etiã ipse martyr esse non debeo? Posthæc igitur monachus factus, tanta se abstinentiæ frugalitate constrinxit, vt sæpè Dñicis diebus tantũ, & quinta feria
20 per hebdomadam manducaret. Nonnunquam verò si 20 vrticarum, vel etiã veprium cerneret densitatem, illuc se proijciens volutabat. Ex quo cùm quidam frater aliquando eum corriperet dicens: Hypocrita, quare hoc ad captandos popularis auræ rumores coram omnibus facis? nihil aliud respondit, quàm Tui sunt confessores, mei sint martyres. Cùm verò post diuturnum eremiticæ conuersationis vitam ad prædicandum iam ire disponeret, Romam primùm pergere studuit, & ab Apostolica sede consecrationem Archiepiscopatus accepit. Retulit autem mihi quidam senex monachus, qui eum illuc de Rauennæ finibus comitatus fuerat, quia in toto illo itinere vir venerabilis, cùm omnibus quidem, qui eum sequebantur, pedester ibat, sed ipse iugiter psallens, & cæteros longè præcedens, nudis semper pedibus incedebat. Pro labore quidem itineris quotidie comedebat, sed per singulos dies de medio 21 pane, & aqua uiuẽs, in
21 diebus festis, ignoto videlicet omni liquamine, quotidiano victui poma qualibet, vel herbarum radices addebat.

His corporeis afflictionibus sãcti carnis concupiscentias calcabant.

Vide austeritatẽ vitæ huius sancti.

Postquam autem consecratus est, quotidie obseruabat & monasticum pariter & Canonicum in celebrandis horarum officijs ordinem. Cùm verò iam vltramontanos peteret fines, equo quidem vehebatur, sed venerabilis Pontifex (sicuti dicitur) nudis cruribus semper, & plantis adeò intolerabilem frigidissimæ regionis sufferebat algorem, vt volens descendere, nõ pedem ab subhærente ferro disiungeret, nisi aqua calida subueniret. Ad gentiles autem postremò perueniens, cùm tanta cœpit feruidi pectoris constantia prædicare, vt iam nullus ambigeret, quia vir sanctus martyrium flagitaret. Illi verò timentes, ne sicut post martyrium beati Adelberti, coruscãtibus miraculorum signis, Schlauonicæ gẽtis pleriq; conuersi sunt, ipsis quoq; similiter eueniret, longo tempore à beato viro manus artificiosa malitia reprimunt, & cupidissimo mori, nolentes occidere, crudeliter parcunt. Cùmq; ad Regem Russorum vir venerabilis peruenisset, & constanti animo prædicationi vehementer insisteret, videns eum Rex squalidis vestimentis indutum, ac nudis pedibus incedentem, opinatus est quia vir sanctus talia non religionis causa perferret, sed idcirco potiùs, vt pecunias congregaret. Promisit igitur ei, quia si ab huiusmodi vanitate recederet, ipse paupertatẽ eius largissima diuitiarum liberalitate ditaret. Verùm Bonifacius mox ad hospitiũ sine mora reuertitur, pretiosissimis Pontificalibus ornamentis decenter induitur, & sic ad Regis palatium denuo præsentatur. Rex autem videns eum tam decoris vestibus adornatum ait: Nunc scimus, quia te ad vanam doctrinã non paupertatis inopia, sed veritatis impulit ignorantia. Veruntñ si vis vera credi, q̃ asseris, erigant duæ excelsæ lignorum catastæ breuissimo à se interstitio separatæ, &

igne

igne ſuppoſito cũ vaporatæ fuerint, ita vt vtriuſq; ſtri is vnus ignis eſſe videatur, tu trãſi per mediũ. Quòd ſi læſus ex aliqua parte fueris, ipſis te penitus cõſumen dũ ignibus trademus. Sin aũt (quod credi non poteſt) ſanus euaſeris, omnes nos Deo tuo abſq; difficultate credemus. Cùmq; hoc fœdus non ſolùm Bonifacio, ſed & cunctis, quæ aderant, gentibus placuiſſet, Bonifacius ita veſtitus vt miſſarum ſolennia celebraturus, priùs cum ſanctificata 22 aqua, & incenſo thure vndiq; perluſtrans ignem, dein ſtridentes flammarum globos ingreſſus, ita exiuit illæſus, vt nec minimus capitis eius capillus videretur exuſtus. Tunc Rex, & cæteri, qui huic ſpectaculo interfuerant, cateruatim ad pedes ſe beati viri proijciunt, indulgentiam lachrymabiliter petunt, & baptizari ſe inſtantiſſima ſupplicatione depoſcunt.

22 Ecce ſanctificatæ aquæ virtutem, & thuris incenſi.

Cœpit itaq; tanta gentium multitudo ad baptiſma confluere, vt vir ſanctus ad ſpatioſum locum quendam pergeret, & in ipſa aquarum abundantia populum baptizaret. Decreuit autem Rex, vt regnum relinquẽs filio, ipſe quandiu viueret, à Bonifacio nullatenus ſepararetur. Frater autem Regis cum ipſo pariter habitans, dum nollet credere, abſente Bonifacio, ab ipſo Rege peremptus eſt. Alius verò frater, qui iam à Regis erat cohabitatione diuiſus, cùm ad eum vir venerabilis venit, audire verbum eius noluit, ſed de conuerſione fratris nimia aduerſus eum ira ſuccenſus, continuò comprehendit, deinde timens ne ſi viuum teneret, Rex eum de manibus eius eriperet, in ſua præſentia, circunſtante nõ parua hominum multitudine, decollari præcepit. Statim verò & ipſe cæcatus eſt, & tantus eum cum omnibus, qui aſtabant, ſtupor oppreſſit, vt nec loqui, nec audire, nec aliquod humanitatis officium agere aliquatenus poſſent, ſed cuncti velut lapides rigidi, & immobiles permanerent. Rex autem hoc audiens nimio dolore perculſus omnino deliberat non ſolùm fratrem occidere, ſed & cũctos, q̃ ſibi tanti reatus fautores extiterant, gladijs trucidare. Sed cùm illuc protinus adueniſſet, & corpore martyris adhuc in medio poſito, fratrem ſimul cum reliquis hominibus ſine ſenſu, & motu ſtupefactus aſtare conſpiceret, hoc ſibi cum ſuis omnibus placuit, vt prius pro eis oratio fieret, ſi forſitan illis diuina miſericordia ſenſum, quem amiſerant, reformaret, deinde ſi acquieſcerẽt credere, indulto crimine, viuerent, ſin autem, omnes vltoribus gladijs interirent. Cùm igitur & ab ipſo Rege, & à cæteris Chriſtianis diutius fuiſſet oratum, non ſolum prior ſenſus ſtupefactis hominibus redditur, ſed inſuper conſilium flagitandæ veræ ſalutis immittitur. Nam continuò pœnitentiam ſui criminis flebiliter expetũt, baptiſmi ſacramenta cum magna alacritate ſuſcipiunt, ſuper corpus quoq; beatiſſimi martyris Eccleſiam conſtruunt. Veruntamen ego ſi de huius mirabilis viri cuncta, quæ dici veraciter poſſunt, virtutum dona referre tentarem, deficeret forſitan lingua, non deficiente materia. Dum igitur Bonifacij virtus proprio indigeat ſtylo, idcirco tamen illum cum alijs Romualdi diſcipulis per tranſcurſum hîc memorare curamus, vt ex eorum laude, quàm magnus & glorioſus magiſter eorum fuerit, demonſtremus, quatenus dum celſitudo clientium auribus fidelium inſonat, q̃ excelſus doctor eorum fuerit, ex ſchola, quam tenuit, innoteſcat.

Interea Romualdo in Pereo habitante, Buſclauus Rex preces Imperatori direxit, vt ſibi ſpirituales viros mitteret, qui regni ſui gentem ad fidem vocarent. Mox Romualdum Imperator aggreditur, & cõcedi ſibi de ſuis monachis, qui illuc deſtinari vtiliter valeant deprecatur. Ille verò nulli ſuorum hoc præcipere velut ex prælationis auctoritate voluit, ſed in eorum voto ponens, ſiue manendi, ſiue abeundi eis optionem dedit. Ignorabat enim ex tam metuendo negocio voluntatem Dei, & ideo non illud ſuo, ſed fratrum potius arbitrio committebat. Inſtante igitur Imperatore, & humiliter obſecrante, tandem duo

ſolummodo inuenti ſunt ex omnibus, qui ſe vltro ad eundum promptos obtulerunt. Quorum vnus, Ioannes, Benedictus alter vocabatur. Hi itaq; ad Buſclauum euntes, in eremo priùs, eo ſubſtentante, manere cœperunt, & vt prædicare poſtmodum poſſent, Sclauonicam linguam laborioſè diſcere ſtuduerunt. Septimo verò anno cùm iam loquelam terræ plenè cognoſcerent, vnum ad Romanam vrbem monachum mittunt, & per eum à ſummæ ſedis Antiſtite prædicandi 23 licentiam petunt. Iniungunt etiam, vt nuncius aliquos ſecum de beati Romualdi fratribus duceret, qui eremiticæ conuerſationis edocti, cum eis ſimul in Sclauorum partibus habitarent.

23 Cur mittunt hi ſancti viri ad ſedē Apoſtolicā p licētia pdicandi, niſi quia eam omniū Eccleſiarū matrē, & magiſtrā recognoſcunt?

Buſclauus autem volens coronam ſui Regni ex Romana auctoritate ſuſcipere, prædictos venerabiles fratres obnixa cœpit ſupplicatione depoſcere, vt ipſi plurima eius dona Papæ deferrent, & coronam ſibi à ſede Apoſtolica reportarent. Qui Regiæ petioni aſſenſum penitus denegantes, dixerunt: Nos in ſacro ordine poſiti ſumus, tractare nobis ſecularia negocia minimè licet: & ita relinquentes Regem ad cellam reuerſi ſunt. Quidam verò Regis familiares agnoſcentes ipſius deſiderium, ſed quid ſancti viri reſpondiſſent ignorantes, copioſum auri pondus, quod mittendum Papæ fuerat, ſecum eos detuliſſe ad cellulam falſò opinati ſunt. Deinde intra ſe conditione pacta condicunt, vt noctu eremū latenter ingreſſi, & monachos interficerent, & pecuniam aſportarent. Quos cùm beati viri tentantes irrumpere perſenſiſſent, aduentus eorum cauſam protinus agnoſcentes, confeſſionem inter ſe facere, & ſanctæ Crucis 34 ſe cœpere vexillo communire. Erant autem ibi duo pueri eorum obſequio ex aula regia deputati, qui prout vires dabant, ſtare pro ſanctis, & furibus reſiſtere nixi ſunt. Fures verò reperto tandem aditu irruentes, extractis gladijs oēs pariter occidere. Tunc theſaurum anxiè perquirentes, ſed euerſis omnibus nihil inuenientes vt tanti reatus crimen obtegerent, & humana ſuſpicio non armis, ſed flammis potiùs, quod fuerat deputaret, cellam incendere, & ipſa martyrum conati ſunt cadauera conflagrare. Sed admoti ignes, amiſſis naturæ viribus, nil omnino conſumere vllis hominum ſtudijs potuere. Ita enim eos ipſa etiam parietum materies repellebat, ac ſi pro lignis duriſſimi ſilices eſſent. Fruſtrati itaq; fures in fugam ſe conferre nituntur; ſed et hoc illis ex diuina prouidentia denegatur. Tota ſiquidem nocte per fruteta nemorum, per latitudinem ſaltuum, per opaca ſyluarum viam anxiati ſunt quærere, quam nullatenus valuere errabundis veſtigijs inuenire. Sed neq; pugiones in vaginas recondere arefactis brachijs potuerunt. Vbi verò ſanctorum iacebant corpora, copioſum lumen vſq; in diem ſplendeſcere, & dulciſſima Angelicæ cantilenæ non deſijt ſuauitas reſonare.

24 Nota, Et ſanctæ Crucis ſe cœpere vexillo cōmunire.

Adueniente autem die, quod factum fuerat Regē latere non potuit. Qui illico ad eremum cùm numeroſa populi multitudine feſtinauit, & ne fures euaderent, facta corona hominum totam ſyluam vndiq; circuncinxit. Qui tandem reperti ſunt manifeſti criminis rei, & ad gladios ſuos adhuc vltione diuina ligati. Rex autem quid de eis faceret habita conſideratione deliberans, hoc poſtremò decreuit, vt nequaquam eos ſicut merebantur, occidi præciperet, ſed ferreis cathenis vinctos ad ſepulchra martyrum deſtinaret, quatenus aut ibi vſq; ad obitum in vinculis miſerabiliter viuerent, aut ſi ſanctis martyribus aliter videretur, ipſi eos ſua miſericordia liberarent. Qui cùm ad ſanctorum tumulum fuiſſent ex præcepto Regis attracti, mox ineffabili diuinitatis omnipotentia fractis ſunt nexibus abſoluti. Deinde facta ſuper corpora ſanctorum baſilica, innumerabilia non ſolum tunc, ſed et nunc ibi fiunt ex diuina virtute prodigia.

Imperator autem Henricus Buſclaui conſilium non ignorans, vndiq; vias cuſtodiri præceperat, vt ſi Buſclauus Romam nuncios mitteret, in eius illico manibus deuenirent. Monachus igitur, qui nuper miſſus à ſanctis martyribus fuerat,

deinum captus est,& mox carcerali custodiæ mancipatus. Nocte verò illum Angelus Domini in carcere visitauit,& consummatos esse eos, quorum legatione fungebatur, admonuit, statimq; aperto diuinitus carcere, præparatum sibi esse nauigium in fluuio,quem transiturus erat,asseruit. Quò festinans monachus Angelicæ promissionis fidem veram esse probauit.

Dum moraretur autem Romualdus adhuc in Pereo, Imperator Otho monasterium ibi ad honorem sancti Adelberti,eo suggerente,construxit,cui contigua Classensis cœnobij prædia contulit,& ea sibi ex fiscali possessione in Firmensis monarchiæ partibus recompensauit. Abbate quoq; illic ex Romualdi discipulis constituto,& fratribus congregatis,cœpit eos sub magna Romualdus tenere custodia,& docebat eos sub regulari viuere disciplina. Præcepisset Abbati,vt in eremum secedens,per totam hebdomadam in cella consisteret, diebus verò Dominicis fratres ad monasterium veniens visitaret. Qui sancti viri iussa contemnens,cœpit seculariter viuere,& pede operis semel exorbitante à rectitudinis tramite,iam longiùs declinare. Videns ergo Romualdus quòd secundum suæ voluntatis ardorem ibi laborare non posset,Regē protinus adijt, & acceptæ promissionis exactor,vt Rex monachus fieret,insistere vehementius cœpit. At ille facturum se quidem quod exigebatur asseruit,si tamen priùs Romam, quæ sibi rebellabat, impeteret, et ea deuicta, Rauennam cum victoria remearet. Cui Romualdus;Si Romam,inquit,ieris,Rauennam vlterius non videbis;& apertissimè illi mortem propinquam esse denuncians,quia eum reuocare non potuit, proculdubiò de eius certus interitu ab eo recessit. Dū verò Rex Romā properat, Romualdus nauim ascendens,ad ciuitatem Parentium transfretat. Rex itaq; secundum beati viri prophetiam vix à Roma reuerti incipiens,mox langore correptus,apud Paternum defunctus est.

Romualdus autem tribus annis in Parentinæ ciuitatis finibus habitans, in vno monasterium construxit, in duobus verò inclusus mansit. Ibi nempe ad tam magnæ perfectionis cumulum pietas illum diuina prouexit,vt sancto afflatus Spiritu & nonnulla ventura prospiceret,& multa veteris,ac noui testamenti occulta mysteria radijs intelligentiæ penetraret. Anxiabatur autem ibi aliquando in lachrymas erumpere,sed nullo valebat conamine ad contriti cordis compunctionem venire. Factum est ergo quodam die dum in cellula psalleret,vt in hunc psalmi versiculum incideret: Intellectum tibi dabo, & instruam te, in via hac,qua gradieris,firmabo super te oculos meos. Repente igitur tanta sibi lachrymarum effusio orta est,& ita mens eius ad intelligendas diuinæ scripturæ sententias illustrata,vt ex eodem die, quandiu vixit,vberes sibi lachrymæ,quandocunq; voluisset,facillimè fluerent,& plurima illa scripturarum mystica non laterent. Frequenter enim tanta illum diuinitatis contemplatio rapiebat,vt quasi totus in lachrymas resolutus æstuāte inenarrabili diuini amoris ardore clamaret: Chare Iesu,chare,mel meum dulce,desiderium ineffabile,dulcedo sanctorum,suauitas Angelorum: & cætera huiusmodi,quæ ille sancto Spiritu dictante in iubilum proferebat; nos humano sensu exprimere talia non valemus. Sicut enim Apostolus dicit: Nos sicut oportet,orare nescimus, sed ipse Spiritus orat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et ideo Romualdus Missam celebrare coram pluribus nunquam volebat,quia se à lachrymarum inundantia continere non poterat. Vnde etiam postmodum præ nimia iam consuetudine vir simplicis animi putans gratiam sibi diuinitus prærogatam, omnibus esse concessam,dicebat plerunq; discipulis: Cauete ne multas lachrymas effundatis, quia & visum minuunt,& verticem lædunt. Vbicunq; autem vir sanctus habitare disponeret,oratorium cum altari primitus intra cellulam faciens, deinde se recludens,aditum damnabat.

Miserunt aliquando ad illum fratres, qui morabantur in solitudine, quæ Bifurcum dicitur, consilium flagitantes qualiter conuersari in eremo deberent, qualiter diabolicis impugnationibus resistere possent. Quorum nuncij cùm ad monasterium, à quo Romualdi cella longiùs aberat, peruenissent, illico venerabilis per spiritum, eorum cognouit aduẽtum, præcepitq; Abbati Ansoni, qui sibi tũc assistebat, dicens: Vade, & pulmentum fratribus præpara, qui de longinquis partibus aduenere. Qui continuò cœpit eum deridere, & dicere, quia verè falsus Propheta esset. Postremò tamen velut coactus ad monasterium veniens, eos, quos vir sanctus prædixerat, orantes iam in Ecclesia reperit. Quos videlicet Romualdus multo salutaris doctrinæ sale condiuit, multis deniq; contra antiqui hostis insidias virtutum armis instruxit; & postquam eos de omnibus subtiliter, vtiliterq; docuit, cum multa eos ad eremum alacritate remisit.

Alio quoq; tempore rursus prædicti fratres ad eum nuncios dirigunt, & de eadem re consilium maiori adhuc anxietate requirunt. Quibus vir venerabilis ait: Ego nunc libellum de pugna dæmonum scribo, quem vobis cùm redieritis dabo, vel certè vobiscum fortasse veniam. Hoc illi audientes, protinus in faciẽ se prosternunt, & vt cum illis ire dignaretur, importuna admodum supplicatione deposcunt. Altera verò die iturum secum incũctanter asseruit, & vt nauim requirerent iussit. Audiens hoc Parentinus Episcopus, nimio mœrore perculsus est. Inueniens quoq; monachos propter nauigium discurrentes, multis contumeliarum eos dehonestauit iniurijs. Hoc etiam cunctis iuxta portum manẽtibus promulgauit edictum, vt quicunq; Romualdo nauim dare præsumeret, ipse quoq; vnà cùm ipso irreuocabili profectione demigrans, Parentium vlteriùs non rediret. Festinè igitur nuncius ad Polensem Episcopum mittitur, vt beato viro nauigium mittere non moretur. Sæpè nanq; præfatus Ep̃us adhortatus illum fuerat, vt nequaquam de cætero in tam obscuro recessu inclusus lateret, sed illuc potius se conferret, vbi animarum lucrum copiosius facere potuisset, ne videlicet sicut carbo soli sibimet arderet, sed magis, vt re uera lucerna super candelabrum posita omnibus, qui in domo Dei sunt, radios suæ lucis infunderet.

Dum igitur nuncius, qui missus est, expectatur, Romualdus his, qui secum erant, fratribus ait: Noueritis proculdubio, quia frater ille tardiùs veniet; vnde in alia naui nos ire priùs quàm ille reuertatur oportet. Adueniente autem sancto die 25 Dominico, in ipso primæ lucis crepusculo dixit assistenti sibi cuidã fratri, nomine Ingelberto, qui postea Archiepiscopus factus est: Respice, inquiens, procul in pelagus, & vide duas naues longinquis adhuc spatijs pari aduersum nos velocitate tendentes; earum nos definitè debet vna suscipere. Qui curiosiùs intendens, & expansis oculorum radijs solicitè cuncta perlustrãs, aliquod nauigij signum omnino videre non potuit. At cùm dies iam iamq; claresceret, ecce extremo videt intuitu duas naues eminus aduẽtantes, & præ nimia adhuc longinquitate quasi totidem volucres apparentes. Quibus tandem subeuntibus portum, interogati remiges, vtrum Romualdum cum suis in propria vellent naue suscipere, noua mox repleti lætitia, se & sua omnia in eius potestate constituunt, & beatos se fore tam pretiosæ margaritæ pondere profitentur. Verùm illo die minas aẽris formidantes ire nolebant. Romualdus autem exhortatus est eos, vt statim in spe diuinæ gratiæ iter caperent, spondens eis, quia nullum omnino periculum sustinerent. Illi tamen tota die ibidem commorantes, nocte nauigare cœperunt.

25 Adueniente autem sancto die Dominico.

Circa diluculum aũt subitò venti sæuiunt, tempestas oritur, mare ab imo fundo versatur. Iamq; furentes vndiq; procellæ ipsos quoq; remiges prosternunt, & nauim hinc inde concutientes totas penè tabulas laxant. Videres itaq; homines, alios quidem se ad natandum exuere, alios verò diuersis se funibus

religare, quosdam autem vt supernatare fluctibus possent, remos, aut lignum aliquod strictum tenere. Cùmq; in tanto discrimine non iam dubium desperatis 26
omnibus naufragium immineret, illico Romualdus ad solita orationis armamenta cucurrit, & reclinato paululum capitio, capite deuexo in gremium, preces in silentio ad Dominum fudit, deinde Ansoni Abbati, qui cominus assistebat, securè præcepit dicens: Denuncia nautis, vt nequaquam timeant, sed omnes se incolumes euasuros absq; vlla penitus ambiguitate cognoscant. Vix modicum post hæc tempus transierat, & ecce vltra omnium spem absq; vllo humano studio ipsa se nauis dirigit, & mox in portum Capreolæ ciuitatis delapsa, celeriter subintrauit. Tunc omnes liberatori Deo dignas referre gratias, & manifestè se de faucibus mortis ereptos Romualdi meritis profitentur.

Oratione maris tempestatē sedat.

Veniens itaq; Romualdus Bifurcum, visis omnium fratrum cellis, quia superstitione quadam ambitiosæ videbantur, in nulla earum habere hospitium voluit, nisi in illa solummodo, in qua Petrus venerabilis eius discipulus habitabat; vir siquidem erat admirabilis abstinentiæ, multæq; admodum extremitatis, qui cellulam sibi ad sancti Hilarionis exemplum vix vnquam largiorem fieri quatuor cubitis permittebat. Referebat autem post idem venerabilis vir, quia dum beatus Romualdus cum ipso maneret, & psalmos vterq; inter se vicarijs versibus alternaret, tricies in nocte, vel eò ampliùs se Romualdus ad requisita naturæ ire simulabat, quoniam affluentium lachrymarum inundantiam, atq; singultus cohibere non poterat. Cùmq; ibi Romualdus aliquandiu moraretur, & fratres non solum de spirituali certamine, verumetiam vt sibi Abbatem præferrent, admoneret, illi quia suum habebat vnusquisq; sustentatorem, & pro vt cuiq; libuerat, proprij sequebatur arbitrij libertatem, Romualdi præcepta suscipere non magnopere curarunt.

Romualdus ergo sterilitatis impatiens, anxia cœpit auiditate perquirere, vbi terram posset ad proferendos animarum fructus idoneam inuenire. Misit itaq; nuncios ad Camerinæ prouinciæ Comites. Qui audito nomine Romualdi, nimio repleti gaudio, cuncta suæ ditionis obtulere prædia, non modò syluarū & montium, sed si sibi etiam placeret, agrorum. Postremò repertus est in eorū possessione locus eremiticæ conuersationi satis congruus, montibus vndiq; vallatus, & syluis. In medio verò ampla quædam planicies non solum proferendis frugibus apta, sed perspicuis etiam fontibus irrigua. Hic itaq; locus Vallis de castro antiquitus vocabatur, vbi iam parua erat Ecclesia, in qua quarundam conuersarum mulierum videbatur esse conuentus. His itaq; loco cedentibus, constructis cellulis illic habitare cùm suis discipulis vir venerabilis cœpit.

Ibi autem quantos animarum fructus per illum Dominus acquisierit, quis valeat vel atramento describere, vel lingua proferre? Cœpere nanq; homines ad pœnitentiam hinc inde confluere, & sua pauperibus misericorditer erogare; alij seculum omnino relinquere, & ad sanctæ conuersationis ordinem spiritu feruido festinare. Erat enim vir beatissimus quasi vnus de Seraphin, quia & ipse flamma diuini amoris incomparabiliter æstuabat, & alios, quocūq; pergeret, sanctæ prædicationis facibus accendebat. Sæpè nanq; dum prædicationis verba proferret, tanta illum compunctio in lachrymas excitabat, vt subitò interruptum sermonem relinquens, aliquorsum repentino impetu velut amens aufugeret. Et si quando cum fratribus equitabat, longè post alios veniens, semperq; psallens nihilominus ac si in cella resideret, iugiter lachrymas effundere non cessabat.

Inter cæteros autem, præcipuè seculares clericos, qui per pecuniam ordinati erant, durissima seueritate corripiebat, & eos, nisi ordinem sponte

desererent, omnino damnabiles, & hæreticos asserebat. Qui nouam rem audientes, occidere illum moliti sunt. Per totam nanq; illam monarchiam vsq; ad Romualdi tempora, vulgata consuetudine, vix quisquam nouerat, Simoniacam hæresim esse peccatum. Qui dixit eis: Canonum mihi libros afferte, & vtrum vera sint, quæ dico, vestris attestantibus paginis comprobate. Illis igitur diligẽter inspectis, & crimen agnoscunt, & errata deplangunt. Constituit autem vir sanctus plures Canonicos, & clericos, qui laicorum more seculariter habitabant, præpositis obedire, & communiter in congregatione viuere docens. Nonnulli quoq; Episcopi, qui per Simoniacam hæresim sacras sedes inuaserant, ad eũ causa pœnitentiæ concurrebant. Qui etiam venerabili viro se committentes, & Episcopatum termino statuto deserere, & ad sanctæ conuersationis se promittebant ordinem festinare. Ex quibus tamen vir sanctus quandiu vixit, nescio si vel vnum conuertere potuit. Est enim venenata illa hæresis, præsertim in Episcopali ordine tam dura, & ad conuertendum rigida, semper promittens, semper de die in diem producens, atq; in futurum procrastinans, vt faciliùs possit Iudæus ad fidem conuerti, quàm hæreticus plenè ad pœnitentiam prouocari.

In eisdem quoq; partibus sanctus vir monasterium condidit puellarum. Solenni autem quadam die dum vir venerabilis illic cum fratribus in capitulo resideret, & eos salutaris doctrinæ dapibus satiaret, repente ipsum interrumpens sermonem, anxia quadam voce exclamare cœpit, & dicere: Agitè, agitè, quantocyus properate, quia iam fratris Gregorij cellam fur frangit, (hic autem Gregorius Archiepiscopus in gentibus postmodum consecratus est) qui protinus exilientes ad cellam perniciter currunt, & furem iam parietes infringentem inueniunt. Quem corripientes ad magistrum pertrahunt, & quid de tam sacrilegò raptore faciendum esset, inquirunt. Quibus vir sanctus cœpit hilariter dicere: Et ego, fratres, ignoro quid de tam malò homine possimus facere. Eruimus illi oculos? Sed postea non videbit. Incidimus ei manus? Sed amplius non laborabit, & per hoc forsitan famè peribit. Quod si pedem truncamus, ambulare nõ poterit. Sed intro eum ducite, et cibum illi priùs apponite, vt quid de eo faciendum sit, interim pertractemus. Ita vir sanctus exultans in Domino postq̃ cibari latronem fecit, illum modestè correptum, & dulcibus verbis admonitum redire ad propria in pace permisit.

Postremò dimissis in valle de castro nonnullis de suis discipulis, ad regionem se vrbis veteris contulit & in possessione Pharulphi Comitis monasterium multis quidem suffragantibus, sed eo maximè expensas præbente, construxit. Tantus nanq; in sancti viri pectore faciendi fructus ardor incanduerat, vt effectis nũquam contentus, dum alia faceret, ad faciẽda mox alia properaret, adeò vt putaretur totum mundum in eremum velle conuertere, & monachico ordini omnem populi multitudinem sociare. Multos deniq; illic de seculo abstulit, quos per plura sacra loca diuisit. Nonnulli quoq; nobilium filij contemptis parentibus ad virũ beatissimum fugiebant. Ex quibus etiam filius Guidonis Comitis fuit, qui in ipsa pueritia 27 non longo tempore postq̃ monachus factus est, ad mortem veniens, vidit duos iniquos spiritus, quasi nigerrimos vultures terribiles in se oculos figentes. Cùmq; hoc assistenti sibi beatò Romualdo puer ediceret, protinus addidit; Ecce, inquiens, magister, tanti nunc Aethiopes intrant, vt iam totum ædificium repleant. Exhortatus autem vt cõfiteretur quid deliquisset, hoc solummodò crimen felix ille peccator cum magno terrore confessus est, quia iussus fuerat à Priore nescio quot scopas accipere, & illas nondum acceperat. Romualdo igitur ei tanti facinoris veniam indulgente, in pace defunctus est. Postero verò die cæcus quidam præbendarius videlicet patris eius, ad sepulchrum illius venit, & altiori voce clamans; Heus domine mi, inquit, si cũ Deo es, sicut

27 Vides quòd etiam pueri monachi fiebant?

credo, preces pro me ad eũ funde, & oculorũ mihi lumen restitue. Quo dicto, statim illuminatus est. Nonnulli quoq; ægroti ad eius tumulum venientes, redditi sunt sanitati. Cuius sepulchrum velut multis plenum aromatibus redolebat. Ita ille à Deo meruit honorari post mortem, qui pro eius amore, dum viueret, carnalium spreuit hæreditatem.

Interea Romualdus audiens quia beatissimus vir Bonifacius martyrium suscepisset, nimio desiderij igne succensus, vt pro Christo sanguinem funderet, Vngariam mox ire disposuit. Interim tamen dum in ipsa intentione persisteret, breui tempore tria constituit monasteria, vnum videlicet in valle de Castro, vbi nunc sanctissimum corpus eius reconditum est, aliud prope Isinum fluuium, tertium iuxta oppidum condidit Esculanum. Deinde licentia ab Apostolica sede suscepta, & duobus è suis discipulis in Archiepiscopos consecratis, cum viginti quatuor fratribus iter arripuit. Tantus enim ardor moriendi pro proximo in omnibus æstuabat, quòd vir sanctus ad tale negocium cum paucis ire difficilè poterat. Euntes ergo cùm iam ipsis Pannoniarum finibus interessent, repente Romualdus langore correptus, vlteriùs ire non potuit. Cùmq; diutius pateretur, siquando redire disponeret, protinus ex ægritudine conualescebat. Sin autem ire vltra tentaret, tota eius facies protinus intumescebat, cibos quoq; iam retinere stomacho languescente non poterat. Aduocatis itaq; fratribus ait: Perpendo nequaquam diuinæ voluntatis esse iudicium, vt vltra progrediar. Veruntamen quia intentionis vestræ desiderium non ignoro, neminem vestrum redire cõpello. Multi nempe etiam ante nos totis nisibus studuerunt ad martyrij culmẽ pertingere, sed quia diuina prouidentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere. Licet ergo vobis omnibus martyrium defuturum esse non ambigam, qui tamen ire, qui mecum redire voluerit, vniuscuiusq; relinquatur arbitrio. Quindecim igitur Vngariam prodeuntibus, duobus aliò iam dimissis, vix septẽ cum magistro discipuli remanserunt. Euntium autem quidam flagellantur, venduntur plures, ac seruitutẽ pro Domino subeunt, ad martyrium tamen, sicut vir sanctus prædixerat, non pertingunt.

Romualdus autem, conuerso quodam nobilissimo viro Aldeberani Ducis consanguineo, qui postea monachus factus in sancta vsq; ad mortem conuersatione permansit, alijsq; Theutonicis, ad monasterium, quod in vrbis veteris regione construxerat, redijt. Notandum itaq; est quia sanctus vir nequaquam velut leuitate vsus falli inaniter potuit, qui secundùm intentionem quidem suam martyrium subijt, iuxta diuinum verò consilium pro salute eorum missus est, quos cõuertit. In prædicto igitur monasterio multa persecutionis scandala passus est. Volebat enim Abbatem vt reuera monachum, extremitatem diligere, secularia ex desiderio non tractare, res monasterij pro vanagloria non expendere, fratrũ vsibus necessaria ministrare. Quæ omnia dum ille surda aure contemnit, Romualdus locum cum suis discipulis deserens, non longè à castro prædij ditionis Raynerij, qui postmodum Thusciæ Marchio factus est, habitauit. Hic autem Raynerius coniugem suam occasione propinquitatis abiecerat, & consanguinei sui vxorem, quem ipse insequentem quodammodo inuitus occiderat, in coniugium copularat. Ob hoc itaq; Romualdus, ne criminis eius particeps fieret, gratis manere in eius possessione noluit, sed vnum ei aureum pro aqua, alterum verò pro lignis appendit. Quos cùm ille omnino respueret, mallens videlicet sua dare, q̃ à sancto viro quicquam recipere, postremò tamen victus assensit potiùs q̃ Romualdus abiret. Dicebat autem idem Raynerius cùm monarchiã obtineret, Quia non Imperator, non aliquis omnino mortalium tantum mihi metum valet incutere, quantùm me Romualdi terret aspectus. Ante eius quippe vultũ neq; quid dicam scio, neq; quibus me defendere valeã, vllas excusationes

inuenio. Habebat re uera vir sanctus hanc ex diuino munere gratiam, vt quicunq; peccatores præsertim potentes seculi, in eius præsentiam deuenissent, mox velut ante maiestatem Dei tremefactis visceribus formidarent. Sanctus nimirum Spiritus, qui pectori eius habitator inerat, hunc terrorem iniustis diuinitùs intendebat.

Illis verò temporibus vir venerabilis monasterium non longè à Massiliano castro construxit. Audiens autem aliquando, quia Venetus quidam Classensē Abbatiam per coëmptionem Simoniacæ hæreseos inuaserat, insuper quoq; in corpus suum iniquè peccabat, illuc protinus ire miles Christi impiger studuit, diuersisq; modis ipsum monasterium purgare tentauit. Vir autem reprobus dum Abbatiam metuit perdere, non timet homicidium perpetrare. Intempesta siquidem nocte, dum Romualdus in lecto securè quiesceret, ille eum latenter aggressus, impijs cœpit digitis guttur eius astringere, nitens eum crudeliter suffocare. Sed dum vir sanctus necdum prorsus intercepto spiramine, anhelitu vix eluctante, rauciret, Ingelbertus illico magistri singultibus excitatus, torrem mox ex sopito igne corripuit, & ministrum diaboli ab incepto nefandissimo crimine exturbauit.

Posthæc Romualdus denuo Parentium nauigauit, sed Apostolicæ sedis Antistes, & Romani ciues vt Romam rediret legationem dirigunt. Quò si reuerteretur, facturos se omnia eius præcepta promittunt; sin autem, excommunicationis sententiam comminantur. Hoc itaq; modo suum Romualdum Italia recuperare promeruit. Eo tempore in faucibus Callensium montium aliquandiu mansit, deinde in Petranum montem non longè videlicet à monasterio sancti Vincentij, quod iuxta Candilianum constitutum est fluuium, commigrauit. Quocunq; autem vir sanctus ibat, semper fructificans, semper animarum lucrum magis, ac magis accumulans, & homines de seculo abstrahens, velut totus in ignem conuersus, ad cœleste desiderium animos hominum accendebat.

Volens autem tunc locum ad eremum faciendam idoneum inuenire, præcepit cuidam presbytero, vt ad domum propriam rediens, sibi, & his, qui eum comitabantur, alimenta deferret. Deinde montem indagine studiosa perlustrās, postremò quendam monachum iuxta paruam basilicā habitātem reperit, à quo mox vt secum pergeret, & locum ostenderet, vbi aqua inueniretur, exegit. Qui nimirum denegauit se domum sine custode posse relinquere, quia latronum insidiantium impetum formidaret. Ad hæc Romualdus recompensaturum se, si tale quid accidisset, cuncta spopondit. Sic'q; iam alienæ iniuriæ debitor factus, monachum secum duxit. Illis itaq; locum quærentibus, ecce presbyter vt iussus fuerat prandium deferens, furem iam domum infringentem reperit, repertum cœpit, captum vsq; ad Romualdi reditum custodiuit. Quem Romualdus intuens, prius illum pia studuit verborum austeritate corripere, deinde dulciter admonēs incolumem permisit ad propria remeare. Sic nimirum, sic diuina prouidentia seruauit illæsum, quod in absentis Romualdi fuerat custodia derelictum.

Rursus dum in eisdem partibus cellas construeret (erat autem sarcina procul ab eis sub quodam saxo reposita) tunc vir venerabilis quendam fratrem illuc quasi cum quodam impetu propulit, præcipiens ei vt nimis anxiè festinaret. Qui mox furibus superueniens, illos quidem iam eam rapere tentantes reperit, sed nihil adhuc ex his, quæ reposita fuerant, deesse cognouit. Qua ex re rectè colligitur, beatum virū nō sine diuinæ reuelationis instinctu fratrem cùm tanta solicitudine destinasse, ipso videlicet puncto, quo fures ad rem non custoditam contigit peruenisse. Post hæc Romualdus ad monasterium Vallis de castro reuertitur, mox'q; Abbatem sic alios regere, vt semetipsum tamen nequaquam negligeret, exhortatur. Volebat insuper vt cellam, qua vsus fuerat occasione regiminis

giminis, non omnino desereret, sed in ea sibimet spiritaliter viuens, præcipuis tantum festiuitatibus fratres admonitionis gratia visitaret. Erat enim beato viro tam odiosa ista quam cernimus, Abbatum conuersatio, vt non minus gauderet, si de manu cuiusq; Abbatiam potuisset euellere, quàm si ei datum fuisset potentissimum quemlibet secularium ad sanctæ conuersationis ordinem conuocare. Sed sicut per Salomonem dicitur: Velut acetum in nitro, ita qui cantat carmina cordi peruerso: ille prædicatione venerabilis viri de malo deterior factus, Comitissas loci dominas protinus adijt, & vt ligna, quibus Romualdi cellæ debebant construi, minutatim incidi præciperēt, sacrilega machinatione suggessit. Eo itaq; modo alta paradisi cedrus de terrenorum hominum syluis eiecta est.

Inde verò progrediens non longè ab Apennino monte in loco, qui dicitur Aqua bella, manere constituit. Illic igitur dū seculares quidā cū discipulis eius habitationū tecta construerent, Romualdus autem, quia iam præ senectute laborare non poterat, solus opificium custodiret, Presbyter quidam intolerabilem dolorem in dentibus sentiens, opus ædificij inuitus reliquit, & postulata à fratribus licentia, redire domum miserabiliter eiulans cœpit. Cùm verò Romualdus transitum reuersionis haberet, interrogatus ab eo Presbyter cur abscederet, mox casum suæ passionis aperuit. Tunc Romualdus hianti locum vbi patiebatur, digito tetigit dicens: Ignitam subulam, ne labrum lædat, in calamum mitte, & hîc pone, sicq; dolor aufugiet. Vix Presbyter vnius iugeris spatio vltra progressus est, & confestim omni dolore deposito, ad opus, quod reliquerat, sanus, & incolumis repedauit, claris nimirum vocibus exclamans, & dicens: Gratias tibi agimus, omnipotens Deus, qui regionem nostram splendore tanti sideris illustrare dignatus es. Verè Angelus Dei, verè Propheta sanctus, & lux magna occulta mundo, in finibus nostris apparuit. Hæc, & alia multa in Dei laudem vociferans, vix à beati viri discipulis tacere compulsus est. Nam si talia verba ad beati viri Romualdi aures qualibet occasione peruenissent, grauissima cor eius indignatione commouissent.

Alio verò tempore magnam quādam fagum, quæ prope cellam eius astabat, incidi præcepit. Erat autem fagus ita cellæ acclinis & imminens, vt iuxta humanam opinionem si cecidisset, totum mox ædificium indubitanter obrueret. Cùmq; operarij vellent iussa perficere, sed ruinam arboris formidarent, ille vt nequaquam timeretur instabat. Itaq; cùm impactis circunquaq; securibus, in ipsa iam arboris viscera veniretur, arbor autem super beatum virum non iam dubiè impetum minaretur, cœpere omnes rogare, & vocibus clamosis vehementer insistere, vt si cellam postponeret, semetipsum exiens conseruaret. Ille autem nequaquam eorum clamoribus acquiescens, vt cœptum citò perficerent, diffinitè præcepit. Postremò fagus grauissimo sonitu corruens, ita aliorsum est ex diuina virtute proiecta, vt cunctis mirantibus cella omnino manserit illæsa. Omnes igitur tanto obstupefacti miraculo, ad cœlum voces tollūt, & immensas Deo gratias referunt. Sed quid nos de diuina circa venerabilem virum custodia dicimus, cùm & alios sæpè per eius præsentiam ex magnis ereptos fuisse periculis non ignoremus? Ex quibus vnum hîc memorare sufficit, vt plures fuisse prudens lector agnoscat.

Aliquando nanq; ipse cum operarijs manens, nimiæ magnitudinis ilicem in monte Petrano faciebat incidi. Quæ videlicet arbor in prærupto montis decliuo pendens, in ima vergebat. Rusticus autem quidam paulò inferiùs stabat. Cùm igitur præcisa arbor grauiter corruens per deuexum montis volueretur in præceps, mox repertum rusticum repentino impetu cœpit ad inferiora rotare. Cuncti protinus dolentes exclamant, & non solùm esse hominem mortuum, sed

totum quoq; dilaceratum eius corpus existimant. Sed ô diuinam virtutem, ita mox sanus, & incolumis repertus est, ac si super eum non arbor, sed arboris folium cecidisset. Hinc iure perpenditur sancti viri meritum quantum apud Deum pondus habuerit, in cuius conspectu grauissima arboris moles pondus habere nesciuit.

Postmodum verò Romualdus cùm Apenninum deseruit, montem Sytriæ habitaturus ascendit. Cauendum autem summopere est, ne quis cùm audierit, quia vir sanctus tot loca mutauerit, pii operis pondus vitio leuitatis ascribat. Hæc nanq; mutationum eius causa proculdubio fuit, quia ad venerabilem virum, vbicunq; degeret, turba hominum penè innumerabilis concurrebat. Ratio ergo poscebat, vt cùm vnius loci spatium plenum habitatoribus cerneret, illic Priore constituto, ad replendum mox aliud festinaret. In Sytria verò quot contumelias, quot scandala à suis discipulis passus sit, non est nostræ facultatis euoluere. Ex quibus videlicet vnum hîc ponentes, cætera breuitatis studio præterimus.

Habebat quendam discipulum, Romanum nomine, qui nobilis quidem fuerat genere, sed omnino degener actione. Hunc itaq; vir sanctus cùm pro suæ carnis immunditia non modò verbis argueret, sed sæpè etiam verberibus grauissimis coërceret, ausus est diabolicus vir titulum illi eiusdem reatus opponere, & impudenter contra sancti Spiritus templum sacrilego ore latrare, dicens videlicet, sanctum virum vnà secum ex eadem contagione peccasse. Mox itaq; discipuli omnes aduersus eum irati, omnes infesti, alii clamant senem impium laqueo debere suspendi, alii dignum iudicant, vt cũ ipsa cella ignibus concremetur. Quod vtiq; valde fuit mirabile, præsertim spirituales viros ex decrepito sene, & vltra q̃ centenario, tã nefarium scelus credere potuisse, cui etiam si voluntas adesset, natura tamen, & frigidus sanguis, ariditasq; attenuati corporis hoc penitus denegaret. Sed credendum est proculdubio, ad augendum sancti viri meritum hoc sibi tam grauis aduersitatis cœlitus accidisse flagellum. Nam & ipse asserebat, hoc in eremo, vnde nuper abscesserat, veraciter agnouisse, & ad hoc dehonestatis improperiũ subeundum alacriter aduenisse. Ille autem Sarabaita reprobus, qui sancto viro crimen intenderat, Episcopatum postmodum Nucerinum per Simoniacam hæresim acquisiuit, & per biennium illum occupans, in primo anno ædem incensam cum libris, & tintinnabulis, ac cæteris sacris ornamentis, exigentibus suis meritis, vidit; in secundo autem dignitatem cũ vita, diuina illum feriente sententia, perdidit.

Imposuere itaq; discipuli sancto viro quasi de commisso crimine pœnitentiam, & celebrandi sacra mysteria penitus abstulere licentiam. Quod ille præ iudicium libenter amplectens, & pœnitentiam velut reuera obnoxius crimini obseruauit, & ad sacrosanctum altare per sex ferè menses accedere non præsumpsit. Tandem verò, sicut ipse postmodum eisdem suis discipulis retulit, diuinitus sibi iussum est, vt si diuinam timeret gratiam perdere, iam indiscretam simplicitatem postponeret, & sacra Missarum solennia fiducialiter celebraret. Postera igitur die sacrificare 28 incipiens, cùm ad secunda Missæ secreta peruentum esset, in extasim raptus, tam longo temporis spatio siluit, vt omnes, qui aderant, mirarentur. Interrogatus autem postmodum, cur in offerendo sacrificium tantas moras præter solitum habuisset; Raptus, inquit, in cœlum oblatus sum ante Deum, & continuò mihi diuina voce præceptum est, vt secundùm hunc intellectum, quem mihi Deus immisit, psalmos exponerem, & pro modulo mei sensus chartulis per ordinem commendarem. Ego autem nimio, & inenarrabili terrore constrictus, respondere nihil aliud potui, nisi tantummodo, Fiat, fiat. Vnde postea vir sanctus totum psalterium, & nonnulla Prophetarum cantica

28 Nota Missã vocari sacrificium.

luculenter exposuit, & licet corrupta grammaticæ regula, sanum tamen sensum vbiq; seruauit.

Interrogauere eum aliquando discipuli dicentes: Magister, cuius esse ætatis anima cernitur, vel in qua figura ad iudicium præsentatur? Respondit: Scio hominem in Christo, cuius anima delata est ante Deum splendida velut nix, humana quidem effigie, statura verò perfectæ ætatis. Inquisitus iterũ, quis ille esset, indignans, & confundens eos dicere noluit. Mox discipuli rem vt ve taciter erat, inter se inuicem retulere, & ipsum fuisse hominem certa manifestatione cognoscunt. In Sytria deniq; vir venerabilis per septem annos inclusus mansit, & silentium continuum inuiolabiliter tenuit. Verantamen tacente lingua, & prædicante vita, vix vsquam tantum laborare aliquando potuit, vel in conuertendis hominibus, siue ad pœnitentiam concludendis. Viuebat autem, vergente iam senectute, nimis districtè, videlicet cùm iam & ipsi perfecti viri solent remissiùs viuere, & aliquid sibi de sui propositi rigore laxare. Nam per vnius Quadragesimæ spatium nihil aliud neq; in cibo, neq; in potu penitus habuit, nisi de modica 29 farina, & paucis herbis sorbitiunculam, ex qua ad imitationem Hilarionis vixit. Quinq; verò hebdomadibus nihil aliud comedens, ad modicum se infusi ciceris astrinxit. Et ita Romualdus per multa alia viuendi genera quid sua virtus posset, per hæc & illa se iugiter exercendo tentabat. Studebat quippe discretus Christi miles ad nouum se certamen semper accingere, & cùm iam iam cadere videretur, adhibita mox misericordia vacillans corpusculum releuare. Duo autem, vel etiam tria quandoq; habebat cilicia propter nascentem corporis importunitatem, quæ lauari nullatenus permittebat, sed ea potius ad imbrem proiiciens, post triginta dies mutare consueuerat. Nouaculã autem nunquam in suum caput patiebatur ascendere, sed ipse sibi perrarò solebat excrementa capillorum, & barbæ forpicibus attondere. Siquando verò eũ ex aliquo esculentiori cibo gulæ vitium titillaret, mox accuratè illum præparari præcipiens, ori, & naribus apponebat, & solum captans odorem dicebat: O' gula, gula, q̃ dulcis, q̃ suauis modò tibi saperet iste cibus, sed væ tibi, ex eo nunquam gustabis: & sic intactum ad cellarium remittebat.

29 Ecce districtissimum sãcti viri ieiuniũ in Quadragesima.

Sed quanq̃ vir sanctus tantam erga se seruaret austeritatem, semper tamen hilarem vultum, semper serenam faciem ostendebat. Nam frater quidam, Gregorius nomine, grauissimum capitis dolorem se perpeti aliquando conquestus est. Qui cùm ad beati viri cellulam, vbi alij fratres tunc erant, cum nimia lamentatione venisset, mox vt eum vir venerabilis vidit, hunc dolorem nequaquam humorum inæqualitati, sed insidijs antiqui hostis indubitanter ascripsit, & mox quasi deridens eum, vt erat semper alacri vultu, per fenestram cellulæ insufflauit in eius frontem, & vt cæteri omnes, qui aderant, similiter facerent innuit. Hoc autem facto ita sanatus est, vt nullum penitus sentiret in suo capite doloris remansisse vestigium. Arbitror quòd idcirro vir sanctus hoc facere voluit, quia per Spiritum sanctum, qui in eius pectore præsidebat, effugandum esse iniquũ hostem doloris immissorem credidit. Ad euitandam verò propriam laudem, & ludum finxit, & socios quæsiuit. Nam & Redemptor noster insufflasse legitur, cum Spiritum sanctum dedisse Apostolis perhibetur.

Vir quidam capitis patiebatur insaniam, ita vt sensu rationis amisso, vel quid ageret, vel quid diceret funditus ignoraret. Hunc Romualdus nihil aliud fecit, nisi quòd solummodo osculum præbuit, & protinus illum ad incolumitatẽ pristinã reuocauit. Sicq; cũ inquieto homine dñ pacẽ fecit, ad mẽtis eũ suæ pacẽ reduxit. Referebat autem postmodũ ille, qui sanatus fuerat, dicens: Quia cùm sacra beati viri labia tangere merui, statim prodire ex eius ore quasi vehementis auræ spiritum sensi, qui totam faciem meam, & ipsum deniq; sinciput perflans,

omnem cerebri æstuantis ardorem protinus effugauit.

Alio quoq; tempore idem, qui supra, Gregorius, tam virosam, & marcidam tolerabat in cruribus scabiem, vt iam ex elephantiæ morbo crederet tam grauem prodire tumorem. Huic Romualdus hoc præcipuæ medicinæ genus indixit, vt crura per tres dies frigida aqua perfunderet, promittens quia hoc modo sanitatem pristinam recuperaret. Quod ille quidem adimplere studuit, magis tamen necessitate iussionis, quàm recipiendæ fiducia sospitatis. Mirum satis, & soli diuinæ potentiæ referendum. Confestim tibiarum tumor deponitur, virus omne siccatur, & penitus omni langore deposito, frater sanus per omnia redditur. Credi quoq; rationabiliter potest, quia eodem spiritu Romualdus discipulo vt ter aquis tumentia crura perfunderet iussit, quo Elisæus Naaman leprosum lauari septies in Iordane mandauit. Nonnulli tamen, carnales videlicet homines, eum malitiosè reprehendere, & eius dicta, vel facta non timebant leuitatis vitio deputare.

Quidam nanq; eius discipulus in alia procul eremo morabatur. Qui propinquorum necessitati aliquando condescendens, pro eorum vtilitate tandem velut inuitus Romam ire quadragesimali tempore acquieuit. Quod mox vir sanctus per Spiritum recognoscens, velut indignans dixit astanti cuidam fratri, quòd videlicet ille bonus vir pro huiusmodi negocio Romam ire præsumpsit. Ille autem admirans vnde hoc magister cognosceret, cum quo videlicet nemo aliunde veniens colloquium habuisset, rem solicitè perquisiuit, & ita esse sicut venerabilis dixerat comprobauit. Pergit ille ad alium suum condiscipulum, videlicet Ingelbertum, qui inclusus manebat, & magistrum hæc dixisse, & sine dubio prophetiæ spiritum habere prorsus affirmat. Ille autem hoc detestans, & penitus denegans, fratrem corripuit, & quia hoc falsum esset, imprecationis se vinculis obligauit dicens: Si Romualdus, hoc per Prophetiæ spiritum, & non magis per diabolum dixit, non me omnipotens Deus in hoc reclusorio perseuerare permittat. Dictum, factumq; est. Nam vix paucis diebus transactis, Ingelbertus, fracto reclusorio, sine magistri licentia abijt, & eum in hac vita (sicut dicitur) amplius non vidit.

Alius frater, Gaudentius nomine, Abbatis videlicet huius monasterij sancti Vincentij pater, cum magno feruore cõuersus, ardentiori postmodum spiritu in Dei est seruitio conuersatus. Hic aliquando à beato Romualdo licentiam petijt, quia vellet cuncta iam pulmenta relinquere, & pane cum aqua contentus pomis quoq;, siue crudis oleribus victitare. Hoc igitur impetrato, cùm in eodem proposito infatigabiliter permaneret, Tedaldus quidam alius frater infirmitati illius indiscretè compatiens, adire magistrum studuit, & quasi frater ille tam graue pondus portare non posset, hanc eius obstinationem frangi omnino debere suggessit. Romualdus autem, vtputa vir simplicis animi, Tedaldi verbis assensum dedit, & Gaudentio talis vitæ licentiam abstulit. Ille verò indignè ferens, nequaquam ampliùs cùm Tedaldo in eremo, in qua eos Romualdus posuerat, passus est habitare, sed Ingelberto, qui à Romualdo disiũctus fuerat, se subdidit, & ab eo consensum præfatæ conuersationis obtinuit. Hic itaq; Gaudentius nõ multo post tẽpore defunctus est, & in cœmeterio beati Vincẽtij iuxta corpus Berardi venerabilis viri, qui æquè Romualdi discipulus fuerat, est sepultus. Romualdus autem, quia ille in præuaricatione inobedientiæ vitam finierat, orationem pro eo penitus fieri interdixit.

Aliquanto autem post tempore monachus quidam prædicti cœnobij dum matutinam synaxim cum reliquis fratribus celebraret, repente tam acrem dolorẽ sentire in dentibus cœpit, vt iam in choro ad psallendum stare omnino non posset. Qui protinus exiens super sepulchrum se Berardi, atq; Gaudentij lamẽtãdo

iactauit

iactauit; dumq; ibi aliquandiu iacens oraret, mox eum somnus oppressit. Illi co sanè videt Berardum sacerdotalibus ornamentis splendidissimè ornatum, & tenentem in manibus librum aureis literis scriptum, ante altare scilicet stare, & Missarum solennia celebrare. At cernit Gaudentiũ mœrentem, demisso vultu post tergum Berardi procul manere, & velut excommunicatum sacris appropinquare mysterijs non audere. Qui mox locutus est ei dicens: Vides, frater, illũ Berardi librum mirabiliter deauratum? Ego quoq; talem per omnia nunc haberem, nisi illum mihi, heu, heu, Tedaldus monachus abstulisset. Statimq; frater euigilans sanus, & incolumis, fugato omni dolore, surrexit. Deinde lætus visionem suam fratribus per ordinem retulit. Quod Romualdus audiens illico præcepit fratribus, vt iam Gaudentio fraternam charitatẽ impenderent, atq; pro eo enixiùs 30 orarent. Vnde non sine ratione colligitur, quòd ille, qui priuatus societate Romualdi librũ, quem meruerat, perdidit, iam eius gratiæ restitutus, & orationibus subleuatus, eundem librum recuperare meruit; & quem Tedaldus nõ nisi per Romualdum abstulerat, iam Romualdus orando pro illo cum omnibus simul fratribus reddit. Aliquando vir venerabilis cuiusdam causa necessitatis in viam ire disponens, vni discipulorum cellam commisit, & vsq; ad suum reditum in ea illum manere præcepit. Ille verò temerarius, dum debiti honoris reuerentiam magistro non seruat, audacter in eius strato iacere non dubitat. Ecce aũt in illa nocte maligni spiritus super eum immaniter irruunt, grauissimis eum verberibus atterunt, & proiectum de lecto penè semineceni derelinquunt. Meritò sanè tam superbos suæ offensionis vltores pertulit, qui in talem virum postposita humilitate peccauit; & dum pio magistro non exhibuit reuerentiam, ex duris, & impijs sensit manibus disciplinam. Similiter postmodum venerabilis vir iter acturus, alium in eadem cella discipulum dereliquit. Cumcùm discipulus diceret: Magister ego in lecto tuo non iacebo, quia quod alij contigit, mihi etiã consequenter euenire formido: Ille respondit: Fili mi, iace, & dormi securus; Ille enim in eo recubans, idcirco in manus inimicorum incidit, quia paruitatis meæ licentiam non accepit. Tu autem accepto consensu, in Deo spem pone, & sine pauore quiesce. Qui videlicet in eo sicut iussus fuerat iacuit, & nullum omnino casum aduersitatis incurrit.

30 Si viuorũ orationib⁹ defunctorũ animæ nõ iuuarentur, haud mãdasset vir sanctus, orationes fieri à fratribus pro anima Gaudentii.

Secularis quidam vir, Arduinus nomine, Romualdo se ad suscipiendum sanctæ conuersationis habitum tradidit; deinde domum vt sua quæq; disponeret remeauit. Cùmq; eum vxor sua venientem vidisset, fœmineo nimirum furore succensa, exclamauit aduersus eũ dicẽs: Sic bone vir; Ab hæretico illo, & antiquo seductore nunc venis, & me miseram, & destitutam omni humano solatio derelinquis? Quæ, hoc dicto, protinus in amentiam vertitur, & ita furere, & conquassari cœpit, ac si patenter à dæmonio vexaretur. Habebat autem vir sanctus huiusmodi consuetudinem, vt si quando fratres in viam dirigeret, benedictum illis siue panem, siue pomum, seu quodcunque aliud daret. Vnde discipuli, vt experti multoties fuerant, certum tenebant, quòd si ex benenedictione magistri cuilibet ægroto porrigerent ad salutem, illum incolumem redderent. Nam & ex aqua, vnde manus eius abluebantur, plures languidi sæpè restituti sunt sanitati. Quod tamen cautissimè oportebat fieri, ne si vir sanctus hoc aliquatenus comprehenderet, in grauissimam tristitiam deueniret. Cùm igitur diu fœmina miserabiliter vexaretur, quidam fratres, qui aderant, de benedictione panis, quam à magistro susceperant, ei particulam tradiderunt. Quam cùm mulier comedisset, mox 31 mente se data, ab omni redditur insaniæ furore liberrima. Itaque protinus omnipo-

31 Vide quõ res à sanctis benedictæ sumentibus beneficia præstant.

NN

tenti Deo, & Romualdo famulo eius recuperatæ sanitatis gratias retulit, & viro suo conuersionis licentiam vlteriùs non negauit.

Alio quoque tempore puer quidam dæmoniacus ad beatum virum delatus est, cui ille nihil aliud fecit, nisi quòd pro benedictione illi panis particulam tradidit. Qua mox puer iste refectus, confestim à dæmonio liberatus est. Iure quippe postquam benedictio Romualdi malè possessum corpus intrauit, inde confestim maledictus spiritus cautheriatus exiuit. Nunquam tamen diabolus à sancti viri poterat impugnatione quiescere. Et quia occulta iam aduersus eum fraude nil poterat, non cessabat virus suæ malitiæ visibiliter demonstrare. Aliquando nanque, dum vir venerabilis in cella consisteret, ecce malignus spiritus, vt est re uera teterrimus, hispidus, horribilis, immensum cœpit sancto viro terrorem incutere, & cùm nimio furore, ac impetu, mortem ei minitans intentare. Cùmq; Romualdus auxilium de cœlo imperterritus quæreret, & vt sibi Christus succurreret fiducialiter exclamaret, mox antiquus hostis aufugiens, ipsum cellæ parietem tanto iracundiæ felle percussit, vt grauem fagi tabulam vnius cubiti spatio, vel eò ampliùs fiderit. In habitaculo igitur patenter ostendit, quanta aduersus habitatorem flamma crudelitatis exarsit, & quodammodo scriptum reliquit in pariete, quod occultum gerebat in mente.

Aliquando etiam dum venerabilis vir cum suis discipulis equitaret, ecce malignus spiritus rubei canis effigiem simulans, cum magno impetu obuiam irruit, & equum, cui insedebat, vt penè vir sanctus excuteretur, exterruit. Interrogantibus discipulis si eum vidisset, exhorrescentem quidem equum conspexisse se asseruit, sed nil tale ei apparuisse testatus est, dicens: Miser ille, qui olim præclarus Angelus fuisse cognoscitur, nunc se immundi specie canis ostendere non veretur. Rursus alio tempore cùm monasterium ancillarum Dei, quod est in Valle bona, construere decreuisset, discordia mox inter sancti viri discipulos oritur, quia videlicet alij nolunt, alij verò vt fieret vehementer insistunt. Cùmq; ante venerabilem virum vtræq; dissidentium partes diuersa vtentes allegatione contenderent, cœpit diabolus ante portellam cellæ quasi malleo sine cessatione percutere, & per reboantem syluam crebris audiebatur tonsionum ictibus insonare. Deinde cùm iam omnes monasterium fieri vnanimiter concordassent, ecce malignus spiritus cunctis audientibus vlulare, plorare, & flebiles non cessabat voces emittere. Postremò autem cùm iam diuisi ad suum quisque reuerteretur hospitium, prosequebatur eos antiquus hostis cum tanta tempestate, & turbine, vt quasi omnia ventorum genera commouens, totam syluam radicitus euellere putaretur. Quidam verò fratrum increpans eum dixit: Præcipio tibi in nomine Trinitatis, immunde spiritus, vt desinas venire post nos. Et ita fugatus est. Iure quippe author discordiæ, composita pace, compulsus est in fletum prorumpere, qui priùs audiebatur crescente rixa gaudere; & quia tunc circulum vacui vasis abstrahere, & partes, quibus compactum fuerat, dissipare tentauit, constrictis iam in vinculo pacis, & charitatis compage discipulis, tristis abscessit.

32 Ecce austeritatē vestitus, & victus Romualdi, & monachorū eius.

Taliter autem tunc in Syrria viuebatur, ac si ex similitudine non solùm nominis, sed etiam operis altera denuo Nitria videretur. Omnes siquidem nudis 32 pedibus incedentes, omnes inculti, pallidi, & nimia omnium rerum extremitate contenti erant. Nonnulli verò obseratis ianuis clausi ita mortui videbantur mundo, velut in sepulchro iam positi. Vinum ibi nemo nouerat, nec si etiam grauissimam quis ægritudinem pateretur. Sed cur

ego de monachis loquor, cum & ipsi monachorum famuli, ipsi quoque custodes pecorum ieiunarent, silentium tenerent, disciplinas inter se inuicem facerent, & de quibuslibet ociosis verbis pœnitentiam flagitarent? O aureum Romualdi seculum, quod etsi tormenta persecutorum non nouerat, spontaneo tamen martyrio non carebat. Aureum, inquam, seculum, quod inter montium, & syluarum feras tot cœlestis Hierusalem ciues alebat. Cùm verò ibi fratres iam tanti essent, vt illic in vnum habitare vix possent, tunc Romualdus monasterio ibi constructo, & Abbate præposito, inuiolatum seruans silentium, Bifurcum secessit ad habitandum. Illic etiam volens Abbatem spiritualiter viuere, & rectitudinis iter tenere, multam ab eo passus est persecutionis iniuriam.

Interea Imperator Henricus de vltramontanis partibus in Italiam veniens, misit beato viro deprecatoriam legationem vt ad eum venire dignaretur, promittens se facturum quæcunque præciperet, si suum ei colloquium non negaret. Cùmque venerabilis prorsus abnueret silentium frangere, cœpere vnanimiter discipuli eius omnes eum obsecrare dicentes: Magister vide quia nos, qui te sequimur, tanti iam sumus quòd hîc congruenter habitare non possumus, quapropter si placet, ab Imperatore magnum aliquod monasterium quære, & multitudinem te sequentium ibi constitue. Quibus vir sanctus, nescio si accepta reuelatione, aut subita Dei inspiratione, fidenter scripsit: Scitote quia montis Amiati monasterium ex dono Regis habebitis; considerate tantummodo, quem illic Abbatem constituere debeatis. Igitur inuiolato silentio perrexit ad Regem. Cui Rex protinus assurgens, ex magno cordis affectu in hanc vocem erupit dicens: O vtinam anima mea esset in corpore tuo. Quem mox vt loqueretur suppliciter obsecrans, ipso die hoc impetrare non potuit.

Postera autem die Romualdo ad palatium veniente, ecce Theutonicorum multitudo 33 certatim hinc inde concurrunt, capita salutantes humiliter flectunt, villos quoque pelliceæ vestis, qua erat indutus, anxiè decerpentes, pro sacris reliquijs in patriam portaturi studiosè recondunt. Quæ videlicet res venerabilem virum tanto mœrore affecit, vt nisi discipulis obstantibus acquieuisset, ad cellam protinus repedasset. Ingressus igitur ad Regem non pauca ei locutus est de restituendo iure Ecclesiarum, de violentia potentum, de oppressione pauperum. Et post multa vnum sibi pro suis discipulis monasterium petijt. Cui postmodum Rex montis Amiati monasterium tradidit, & Abbatē, quia multis erat malis obnoxius, foras eiecit. Vbi vir sanctus quanta aduersa perpessus sit non solùm ab eo, qui eiectus fuerat, sed etiā ab illo, quem ipse ex suis discipulis Abbatem constituerat, ille quidem perferre patientissimè potuit, nos referre, etiam si adesset facundia, non valemus. Sed qualiter illum Deus in cunctis adiuuerit, vno exemplo monstrare sufficiat, vt prudenti cuilibet quid etiam in reliquis euenerit innotescat.

33 Vide quanta deuotio tunc erat Germanorum. Proh dolor, in quātā hodie impietatē apud nōnullos cōuersa est.

Monachus quidam vesano aduersus eum furore succensus, pilū latenter exacuit, & ibi reponens, vt beatum virum interficeret, expectare congrui occasionē temporis cœpit. Nocte verò dum depressus sopore quiesceret, ecce videt malignum spiritum in se immaniter irruentem, qui retortam in collum eius mittens, tanta ferocitate conabatur guttur eius astringere, vt iam ille cogeretur funditus expirare. Tunc monachus in extremo iam spiritu positus, Romualdum vt sibi succurreret obsecrauit. Qui (vt monacho videbatur) protinus aduolans, de manibus eum iniqui hostis eripuit. Hic igitur mox experrectus ad pedes venerabilis viri prostratus aduoluitur, vt allisionem ceruicis aspi-

clat deprecatur. Confiteri etiam crimen suæ malitiæ non veretur. Postremò consecuatæ vitæ sibi gratias retulit, & pœnitentiam tanti reatus accepit. Et ita qui Romualdo vitam insidiabatur eripere, iam per eundem sanctissimum virum & suam meruit conseruare; & cui inferre mortem studuit, per eum suæ periculum mortis euasit.

Habebat autem vir sanctus consuetudinem, cùm monasterium teneret, vt, nisi cùm ieiunaret, ad communem mensam cum fratribus quotidie veniens vnum quidem pulmentum comederet, postmodum verò lectioni, vel quid ēt apud vnumquenque ageretur intentus, de reliquis non gustaret. Quadragesimali autem tempore, nisi necessitate ineuitabili cogeretur, in cellula iugiter morabatur. Dum igitur prædictum cœnobium vir beatissimus regeret, Quadragesimali iam appropinquante ieiunio, quærebat cum discipulis per vicina montium loca vbi eremum facere potuisset. Dumq; longas in quærendo moras protraheret, repente aquis vndiq; circunfluentibus ita conclusi sunt, vt nec ipsi iam redire, nec de monasterio quisquam ad eos posset aliquatenus transuadare. Viuebant autem ex aliquantis castaneis, quas secum detulerant. Cùmq; dies Dominicus aduenisset, & alia cibi spes nulla iam superesset, cœpere fratres pauculas, quæ remanserant, castaneas deglubere, iam quodammodo credentes vltimum ex eis conuiuium præparare. Romualdus autem, vt erat semper alacri vultu, fidenter ait, quia nisi Deus sibi panem per aliquem mitteret, ipso die nullatenus manducaret. Discipuli verò mirantes inter se, in qua spe hoc ille præsumeret, certi tamen quia magister incautè aliquid vouere non posset, cibum iam tantæ solennitati 34 congruum cœpere fiducialiter expectare. Sexta igitur diei hora iam appropinquante, ecce tres viri onusti pane, & vino, & alijs cibis adueniunt, qui se de longinquis partibus cum multo labore ad eos peruenisse dicunt. Tunc itaq; spiritali omnes repleti gaudio benedicentes Deum pariter cibum sumunt, & beatum virum per reuelationem hoc penitus agnouisse indubitanter agnoscunt.

34 Diei Dñicæ magna solennitas.

Quodam tempore venit vir venerabilis Sytriam. Qui cùm adhuc ieiunus esset, & fratres vtpote in arduis montibus piscem, quem ei ad comedendum apponerent, non haberent, cœpere inter se quodammodo confusi erubescere, & quid pro tam venerabili hospite parare potuissent anxiè cogitare. Tunc frater quidam, puto diuinitus inspiratus, ad siccum penè riuum, qui iuxta præterfluebat, cum festinatione cucurrit, vbi nimirum & aquæ exiguum erat, & piscis illi visus nunquam penitus fuerat. Cœpit itaq; frater Deum deuotè deposcere, vt qui Israelitico populo aquam potuit ex arida petra producere, ipse sibi dignaretur piscem in arenti riuulo demonstrare. Confestim igitur missa manu in exigua aqua piscem reperit, qui beato viro ad refectionem abundanter sufficere potuit, Deo scilicet seruo suo prouidente conuiuium. Inuentum quippe est in saxo, & arido monte, velut in piscosa valle viuarium. Sed quia de vita beati viri hæc, quæ nimirum pauca de multis dicta sunt, sufficere credimus, iam ad transitum veniamus.

Vir denique sanctus per multa alia habitauit loca, & multa alia præcipuè à suis discipulis perpessus est mala, plura quoq; per eum sunt facta miracula, quæ nos describere ideo prætermittimus, quia longioris styli prolixitatem vitamus. Post cuncta igitur habitationum suarum loca, cùm iam finem suum imminere conspiceret, tandem ad monasterium, quod in valle de Castro construxerat, rediijt, ibiq; appropinquantem obitum indubitanter expectans, cellam sibi cum oratorio ædificari, in qua recluderetur, & silentium vsque ad mortem seruaret, mandauit. Sanè viginti annis antequam vitam finiret, discipulis

discipulis suis manifestè prædixerat, quia in præfato monasterio oporteret eum quiescere, nulloq; astante, vel funeris exequias procurante, expediret eum spiritum exhalare. Facto itaq; reclusorio, cùm mens eius in eo esset, vt mox includi deberet, cœpit corpus eius magis, magisq; molestijs ingrauescere, & deorsum iam velut non tam langore, q̃ decrepiti longæuitate senij declinare. Nam à medio ferè anno nimia sibi flemmatis abundantia cum ipso læsi pulmonis marcore defluxerat, & graui eum tussis anhelatione vexabat. Non tamen propter hoc vir sanctus vel lecto decumbere, vel in quantum possibile erat, soliti rigorem ieiunii acquieuerat relaxare.

Quadam igitur die cœpit paulatim corporis virtute destitui, & ingruente molestia grauiùs fatigari. Sole itaq; iam ad occasum vergente præcepit duobus fratribus, qui astabant, vt foras exirent, & cellulæ post se ianuam clauderent, celebraturi verò sibi matutinos hymnos ad eum diluculo remearent. Cùmq; illi de eius fine soliciti velut inuiti exirent, non statim ad quiescendum properant, sed magistrum ne obire contingeret anxii, pretiosi thesauri talentum prope cellulam latentes obseruant. Aliquandiu igitur commorantes cùm deinceps curiosis auribus attentiùs ascultarent, & neq; motũ corporis, neq; sonum vocis audirent, iam quod euenerat, ueraciter opinãtes, impulsa ianua velociter irruunt, lumen accendunt, & beata anima in cœlum 35 rapta, supinum iacere sanctum cadauer inueniunt. Iacebat itaq; velut neglecta cœlestis margarita, in summi postmodum Regis ærarium honorificè reponenda. Nimirum qui sic obiit, vt prædixit, illuc transiuit, quò sperauit.

35 Anima Romualdi in cœlũ rapta.

Vixit aũt vir beatissimus centum viginti annis, ex quibus viginti expendit in seculo, tres duxit in monasterio, nonagintaseptem in eremitico transegit proposito. Nũc igitur inter viuos cœlestis Hierusalẽ lapides ineffabiliter rutilat, cũ ignitis beatorum spirituum turmis exultat, candidissima stola immortalitatis induitur, & ab ipso Rege Regum vibrante in perpetuum diademate coronatur. Post sacratissimum autem viri venerabilis obitum quanta miraculorum signa per eũ Deus ostenderit quis quærat transacta legere, cùm frequenter valeat & noua videre? Quia igitur ea, quæ apud sepulchrum eius fiunt, miracula tanta sunt, vt meliùs putemus cuncta silẽtio præterire, quàm pauca narrare, duo solummodo, quæ per eundem beatissimum confessorem alibi facta sunt, sufficiat vobis exponere.

Frater quidam, qui sancti viri discipulus fuerat, paruam basilicam pro anima sua monasterio dederat, ad quam videlicet basilicam extremitatem manicæ præscissam ex beati viri cilicio misit, & sub altari honorificè recondi præcepit. Quã tamen gerulus sub altari, sicut iussus fuerat, collocare neglexit, sed missam in rima parietis incautè dereliquit. Factum est postea, vt dæmoniacus quidam ad prædictam duceretur Ecclesiam. Cùmq; astans in medio huc, illucq; rotans caput cuncta vndiq; circunspiceret, tandem toruos oculos in ipsum parietem terribiliter cœpit infigere, & intentus illuc, vbi sancti cilicij iacebat particula, crebris non cessabat vocibus exclamare: Ille me eiicit, ille me eiicit: et ita clamans, protinus ab eo expulsus 36 est. Hinc ergo iure perpenditur, quid per semetipsum apud diuinam clementiam impetrare non possit, ante cuius breuissimam vestimenti particulam dæmon stare non potuit; & qui talia absens exhibet, quid per corporis præsentiam non exercet?

36 Ecce quõ res etiam exteræ sanctorũ beneficia præstant.

Alio quoque tempore Castaldius quidam pauperculæ mulieri vaccam violenter abstulit, & eam vociferantem, multisq; precibus obsecrantem audire contempsit. Illa protinus accurrens duos gallinarum pullos ad Ecclesiam, quam supra memorauimus, detulit, & eos ante altare proijciens, huiusmo-

di verbis clamare flebiliter cœpit. Eho sancte Romualde, exaudi 37 miseram, ne despicias desolatam, & redde mihi gubernatricem meam iniustè sublatam. Mira res. Vix adhuc villicus cum ipsa rapina, per emissæ sagittæ spatiũ à domo mulieris abierat, quòd continuò percussus vaccam in eodem loco dimisit, deinde domum perueniens protinus expirauit.

37 Orat fœmina ante altare sancti, & quod petit obtinet.

Post quinquennium verò à sancti viri obitu, data monachis ab Apostolica sede licentia, vt supra venerabile corpus eius altare construerent, Atho quidam frater syluam petijt, quatenus modicam capsam faceret, quæ sancti Confessoris ossa, & puluerem tantummodo capere potuisset. Nocte igitur insecuta, dormiẽti cuidam fratri venerabilis quidam senex apparuit, quem protinus interrogans ait: Vbi est huius monasterij Prior? Quod cùm ille se scire negaret, illico senex addidit: Pro fabricanda capsa ire in syluam studuit, sed beati viri corpus in tam exiguum vasculum non intrabit. Postera igitur die Prior, composita capsa, reuertitur; & mox à fratre, qui visionem viderat, quæ illum causa ad syluam inuitasset, inquiritur. Quod cùm ille velut labore defessus dicere noluisset, illico frater & sui causam itineris retulit, & quod ipse viderat exponendo per ordinem non celauit. Defosso igitur tumulo, ita propemodũ totum sancti viri corpus sanum, illibatumq; reperierunt, velut tunc fuerat, cùm sepulturæ illud primitus tradiderunt, excepto quòd tenuis quædam mucoris lanugo in quibusdã eius membris excreuisse videbatur. Reiecta igitur modica capsa, quæ facta fuerat, illico vas aptum ad mensuram beati corporis præparãt, & in eo sanctarum reliquiarum patrocinia recondentes, desuper altare solenniter consecrant. Obijt autem vir beatissimus decimotertio calendarum Iuliarum, regnante Domino nostro Iesu Christo cum Patre, & Spiritu sancto in secula seculorum.

Amen.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS PIO LECTORI.

HVcusq; processerunt, quæ ex duabus Bibliothecis, Capratilicensi scilicet, & Cassinensi, excepimus beati Petri Damiani scripta. Ab hinc leges, quæ ex Italiæ nobili quodam cœnobio, ac venerabilium D. Petri Ecclesiæ canonicorum bibliotheca de eodem beato Patre assecuti sumus. Erant verò libri isti antiquissimi, in membranis literis quasi Longobardicis scripti, adeò lectu difficilibus, vt quandoq; nedum dictiones, sed integræ quidē lineæ vix intelligi possent. Sed affuit Spiritussancti gratia, quæ tam meum, quàm scribentis cor illuminauit, vt ne minimus quidem apex (quòd credam) ex iis, quæ scripta sunt, exciderit. Si aliqua, præter ea, quæ hîc posita sunt, beati huius patris in manus venerint, quæ ad negocium hoc nostrum pertinere videbuntur, curabimus, si Deo placuerit, vt ea quoq; nō te lateant. Vale, lector optime, & pro nobis Deum benignus exora.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN VIGILIA NATALIS DOMINI.

TANDEM de mari ad portum, de promisso ad præmium, de labore ad requiem, de desperatione ad spem, de via ad patriam peruenimus. Scripserat quidem nobis frequẽtibus epistolis Calamus scribæ velociter scribentis, Expecta, reexpecta; sed nos, quod subiungitur, dicere poteramus, Modicum ibi, & modicum ibi. Præcurrerant cursores promissione diuites, sed exhibitione pauperrimi. Dicebat alius: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum: alter verò: Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet. Pari consilio exierant de sanctuario Dei, nihil secum nisi promissionum multitudinem reportantes. Vnde & Citharista noster iam dormitauerat præ tædio, & in ipsum Deum tacitis obligationibus totam culpam modis flebilibus intorquebat. Tu verò, inquit, repulisti, & despexisti, distulisti Christum tuum. De flebili quoq; ad imperatiuum conuersus est, exagitante impatientia, quæ mater est impudentiæ, & frontositatis. Qui sedes, inquit, super Cherubin, manifestare. Vt quid tandiu dominatrici sedens in cathedra, circumuolantibus, & vallantibus Angelis, non respicis super filios hominũ, quos absorbuit, & obsorbuit iniquitas, per Adam quidem commissa, sed à te permissa? Memorare quæ sit mea substantia, ad tuæ substantiæ similitudinem fabricata, quia etsi omnis homo viuens est vanitas, in imagine tamen tua pertransiens, vanitas esse non potest. Nunquid ita vanè constituisti omnes filios hominum, de quibus dicis: Et deliciæ meæ cum filijs hominum: vt eos verberet, & diuerberet à te malignissimus ille deceptor, qui decipere, nisi te permittente, non potuit? Inclina cœlos tuos, & descende, & illos misericordes oculos miseris inflecte precantibus, nec saltem in perpetuum obliuiscaris nos.

Hæc quidem iste; sed gemitibus, & ærumnis intortus, tantæ præsumptionis sententiam abiurabat. Dixi, inquit, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Verùm ille vir nobilis, & profundi sermonis vrbanitate perlucidus, affectuosis excessibus incalescens; Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius. Vtinam, ait, disrumperes cœlos, & descenderes: & alia multa, quæ fastidiosa prolixitas vetat inserere. Hic etiam morosioris gratiæ longinquitate suspensus, & nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat dicens; Ecce gentes, quasi non sint, sic sunt coram eo; quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei. Hieremias in vocem gratulabũdæ laudis aduerbio demonstrante prorumpens; Ecce, inquit, faciet

Dominus nouum super terram,& mulier circundabit virum. Sed tamen repẽtinæ subuersionis lachrymis edocetur, vt priùs lamentum suscipiens, quàm aduentum, penitus conticescat. Danieli dicitur: Visio est in dies, & in tempora longa. Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignosci possit, vnde veniat, aut quò vadat. Deniq; omnis ille Prophetalis conuentus, longa tardantis gratiæ morositate pertæsus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem,& plerunq; sermonibus exoratiuis indignatorios intermiscet. Nos quoq; satis, satisq; eos audiuimus,& nobis in fastidium releguntur. Iam fugiat Moyses; impeditioris siquidem linguæ factus est nobis. Esaiæ labia immunda sunt. Hieremias nescit loqui, quia puer est. Ezechiel polluto pane vescitur. Oseas fornicariam,& adulteram ducit vxorem. Daniel post visionem grauiter infirmatur. Omnes Prophetæ elingues sunt,& muti. Iam lætari,& exultare non possumus, nisi osculetur nos osculo oris sui. Auditi, & exauditi estis. Adest benignitas,& humanitas Saluatoris nostri Dei, quæ vel differri, vel auferri non patiatur ampliùs amorem languentium.

Quid enim audistis? Sanctificamini filij Israël,& estote parati, quia crastina die descendet Dominus. Residuum diei huius, & superuenturæ noctis vix mediandа progressio, dirimunt nos à vultu gloriæ, à puero Deo, à puerperio singulari. Currite celeres horæ,& rapidiori passu conficite metas vestras, vt liceat videre filium Dei vagientem in cunis, & saluatrici natiuitati qualiacunq; obsequia præparare. Credo vos esse filios Israël sanctificatos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, paratos ad diei crastinæ sacramenta,& solicita deuotione, & deuota solicitudine. Quid enim aliud his sacris diebus eius aduentui dedicatis egistis? Vidi ego senes senectutis oblitos, astare vigilijs sacris iuuenili alacritate,& iuuenes, iuuentute sepulta, senili grauitate reuerentiæ diuinitatis assistere. Plena erant subsellia continentibus,& concentu parili voces in sublimibus resultabant, vt felici inuidia vos cernerem iubilare Deo in voce exultationis. Psalteria erant præ manibus, psalmi in labijs, in corde deuotio; solennitatem animi indicabant hilaritas vultus, discursio corporis, operis solicitudo. Inspexi sacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus subtiliter indagare, sacramentalibus 1 indui vestimentis, introire ad altare Dei, ad sacrificandum corpus, & sanguinem Redemptoris. Vidi assistentium turbam, ministeriali deuotione nunc flectere genua, nunc osculari manus,& ad imperantium nutum nutu citiùs obedire. Sed & pueros aspexi, qui nesciunt quid sit inter dexteram, & sinistrã, sibi adinuicem psalteria inuidere, & deportare ad lectulos suos, furari somnum ab oculis suis,& in lectulo suo per noctes quærere quem diligebat anima corũ. Quod licet contra consuetudinem præsumptum sit, non tamen contra deuotionem.

1 Nota, Inspexi Sacerdotes sacramentalibus indui vestimentis, introire ad altare Dei ad sacrificandũ corpus,& sãguinem Redemptoris.

Fateor, inter hæc omnia cogitabam: Castra Dei sunt hæc? Non est hîc aliud, nisi domus Dei,& porta cœli. Vellem, nollem, vestra deuotione trahebar, & vobis negociantibus, ociari non poteram. Sequebar vos, sed à longè, vel aberrans à via, vel claudicans à semitis meis, lugens, & contristatus, quia nõ poteram æquare currentes. Nouit ille vnus, cum quo vno vnum esse cœpi in Domino, quàm frequentibus querelis impleuerim aures eius, quòd vos in meridie essetis cum sponso,& ego in vespertino frigore commorarer. Eia fratres, si aliqs adhuc influus humor de flumine mortalitatis huius vestras circumrorat affectiones, tergite,& tegite illũ niueo confessionis amictu,& calciate vos in præparatione Euangelij pacis, vt sitis de quibus dicit sanctus: In flumine pertransibunt pede. Quid autem post hæc? Ibi lætabimur in ipso. De flumine hoc, immò de fluminibus istis Esaias Propheta in nocturnis lectionibus largiùs disputauit. Percutiet, inquit, Dominus fluuiũ Aegypti in septem riuis, ita vt transeát

per eum calceati. Volo de fluuio,& ruinis eius paulisper confabulari vobiscum, quomodo,& qualiter percutiantur,& quid sit transire per eum calceatos.

Per Aegyptum figuraliter exprimi mundum istum, diuinorum eloquiorum scrutatores affirmant,qui positus est in maligno, qui tenebris, & confusionibus est repletus. Flumen, fluxus humani generis est, qui de primis parentibus infelici vena prorumpens, impetuosum torrentem per totam mundi latitudinem instagnauit,qui in septem torrentibus deriuatus, valles,& campestria profunda voragine supersedit, ipsis quoq; montium cacuminibus eandem refusionem intentans, vnde vnus de altioribus clamat: Torrentes iniquitatis conturbauerunt me,& intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam.

Primus huius fluminis riuus est cogitatio mala,riuus exundans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluuiarum,fenestras corporeorum sensuum,qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infusiùs administrant. Occursat aspectui mentis quod vidit,& audiuit,quod odorauit,& gustauit,quod palpauit,& tetigit,& plerunq; quod simplici oculo aspeximus, versipellis contortor ad offendiculum retorquet,& scandalum. Fingit similitudines, imagines pingit, colores aptat,& in thalamo mentis vniuersa conuoluit, si fortè consensum eliciat,et inficiat affectum. Offert horribilia de diuinitate,terribilia de fide,mirabilia de fidei institutione, & in alueolo mẽtis veneniferas ingerit potiões,quas vel in confessione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium,dormitorium occupat,insidet refectorio,circuit claustrum,reuisit officinas, nullam prætermittit artem nocendi, sed vbiq; suæ calliditatis assignat argutias, & in choro quidem inter orandum,& psallendum mentem pertrahit in diuersa,præteritorum rememoratione puritatem intellectus inuoluens. In toro verò multiformes libidinis sensus inuoluit, insidians solitudini vestræ,& telis fortioribus oppugnans; vtinam non expugnet, pungat,non vulneret. In refectorio autẽ gulam allicit ad videndum quæ perferantur, & ingenti auiditate onerat distentum ventrem, vt maiore opera ad egerendum egeas,quàm ad ingerendum. In claustro libros reuellit à manibus,memoriam resecat scripturarum, & nunc de illo ad istum cum signis,& scurrilitate transuertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere,& vagabundo se comitem facit, donec taciturnitatis ostium aut aperiat, aut confringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro castitatem,in refectorio parcitatem,in claustro lectionem,in officinis silentij virtutem,virtutis inimicus extirpat. Nec sufficit in vigilando subtilibus spiculis cordis terebrare muralia,sed dormiendo singulari se versat,& reuersat astutia; quæ melius vestræ conscientiæ,quàm styli scientiæ derelinquo. Sed & ad altare Domini virtutum sequuntur vos spiritus isti,in ipsos mentis oculos inuolantes,& vix aliqua vel nascentis Dei,vel pendentis in Cruce possunt memoria deturbari. Magnus ille Patriarcha vix volucres huiusmodi à suis sacrificijs abigebat. Nos quid sumus,qui fugare præsumimus? Quis in hoc riuo vel mersum, vel submersum se esse negauerit? Videtis quàm turbidus torrens, & limosa regurgitans cœnositate, qui vix,aut nũquam ad hoc ducitur, vt penitus exsiccetur: Non puto quòd ille,qui clausit cœlum oratione,clauserit animum à cogitatione,vt facilius sit cœlum obserare, quàm animum.

Secundus riuus est locutio peruersa. Linguam nullus hominum domare potest, ait Apostolus: membrũ inquietum, membrum mortiferum, facilis ad loquendum, ad obloquendum procliuior. Et notandum, quòd nascitur alter ex altero,cùm malæ cogitationi prauæ locutionis ianua sit aperta. Et est verbum, aliud falsum, vnde dicitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: aliud vanum, de quo scriptum est: Vana loquuti sunt vnusquisq; ad proximum suum: aliud maledicum,de quo Apostolus scribit: Neq; maledici regnum Dei

possidebunt: aliud impudicum, de quo idem: Turpis sermo de ore vestro nō procedat: aliud excusatorium, vnde psalmista: Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis: aliud dolosum, de quo Propheta: Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa: aliud otiosum, de quo idem Dominus: De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij: & si quæ alia sunt genera pestis huius, quæ nos breui saltu transilire non possumus.

Tertius est actio praua. Post cogitationem, & locutionem venitur ad opera, quando exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato, & contumelijs afficimus corpora nostra. Quid enim turpius, quàm membra Christi sanguine consecrata, & consepulta ei in baptismate, libidinosis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiam præsentis Dei, minantis pœnam, gloriam promittentis? Absit vt aliquis vestrum huic idolo substernatur, vt filium virginis in Veneris templo suscipiat, vt arcam Dei iuxta Dagon collocet, ne nutritus in croceis stercora complectatur. Quid Petro cum Mago? Quid Christo cum Antichristo? Quid virgini, & libidini? Quid puritati, & impuritati? Absit vt quisquam vestrum ambulet in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, qui corpus Christi aut consecratis, aut Christi corpori ministratis, electi seruire Imperatori, vt cum Imperatore sedeatis, cùm sederit in sede maiestatis suæ. Qua frōte, quibus oculis videret nos, viueret nobiscum, qui tantis inter nos obscœnitatibus deseruiret? Qua mente, qua conscientia accederet ad sancta sanctorum, immolare sanctum sanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, sermo reprehensibilis haberetur? Sed si fortè (humanum loquor) propter infirmitatem carnis nostræ, aliquis nostrum tale aliquid in cubiculo conscientiæ complicauit, deplicet illud per confessionem, & pœnitentiam, & ego ei de misericordia nascentis pueri repromitto, quia si confessus fuerit, & pœnituerit, nascetur in eo lux mundi, vt dimotis fallacibus tenebris, splendorem veræ lucis accipiat. Quomodo enim miseris misericordia hac nocte negabitur, in qua misericorditer nascitur misericors & miserator Dominus? Adest 2 Deus & homo, mater & virgo, caro & verbum, lux & illuminans, bonus & bonitas, misericordia & veritas, fœcunda virginitas, virginalis fœcunditas, æterna nouitas, noua æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis sublimitas, & in his omnibus misericordia fabricatur. Cohibete igitur extollentiam ab oculis, loquacitatem à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatem à lumbis, pedes ab itinere nō trito, & venite, & arguite eum, si non hac nocte disrūpit cœlos, si non descendit ad vos, & proijcit in profundum maris omnia peccata vestra. Quis enim est, qui huius tertij riuuli non sit mersus, & remersus instantia?

2 Qui nascitur nobis, Deus & homo est.

Quartus riuus est defensio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil sic exasperat iram diuinitatis, quàm iniquitatis defensio. Aequo enim certamine nos decertamus cum Domino, cum defendimus quod odit, cùm nobis placet, quod displicet illi. Magna quippe differentia est inter superbum, & humilem peccatorem, cùm illum despiciat, hunc respiciat, qui humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Quando sanari poterit, qui medicum spernit, medicinam conculcat, & infirmam substantiam contrariorum receptione succendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, et in creatorem refundis iniurias, vt quod laudauerit, tu vituperes, quod vituperauerit, tu laudes. Non est hoc palpatiua dissimulatione tacendum, cùm viderim quosdam vestrum tantis impatiētiæ stimulis agitari, vt ad primas correptionis voces, non solùm excusationem, sed defensionem exhibeant, & nisi disciplinaris vigor obuiauerit, ad tumultus, & iurgia prosilitur. Hæc est impietas maxima in Deum, delictum maximum, quæ vir simplex & rectus, & puer Domini summa circunspectione deuitat. Elegantis-

ſimam ſuper his comparationem inducit Propheta, quam de ſacrario ſancti Spiritus aſportauit. Ibi, inquit, habuit foueā hericius. Hericius ſi apprehēdi ſe sētiat vel cōtingi, ita cōfertiſſima ſpinoſitate denſatus eſt, vt vndiq; cōpūctionibus, & aculeis veſtiatur. Cùm verò ſe ſolitudinē adeptū putat, caput aperit, exerit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione demonſtrat. Siquis ſuperuenerit, ſtatim celerrima velocitate caput cum pedibus ad interius abſconditum reportatur, vt ſi illum tenere volueris, priùs videas ſanguinem tuum, quàm corpus ſuum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, à paſtorum ſolicitudine proſpectatur, & quod ferè omnium peccantium vitium eſt, cū ab omnibus videatur, à nemine æſtimat ſe videri. Si vitium reſecare ſtudeas, & intentionis ingreſſus cum actionis egreſſibus, correctiuis manibus deprehendere, ſtatim Ciceronis eloquentia renouatur; excuſatur, & defenditur quod opponis; accuſaris, & offenderis qui proponis. Interrogat de loco, de tempore, quando factum fuerit, & nouus dialecticus exerta lingua prorumpit; in mediū parentes aduocat, patrocinatores quærit, grauari ſe iudicat, indicat ſe receſſurū, malle'q; mori, quàm pati talia, & quæ vidiſti negans, & quæ non vidit, in te conuicia retorquens. Sic ſpinam ſentis, & culpam perdis, odium incurris, nec corrigis, & quem totum tenere putabas, totum amittis. Vides quàm multiplici cumuloſitate riuus iſte omni homini, & maximè noſtro ordini ſe infundit?

Quintus eſt exultatio in peccatis. O' deteſtanda lætitia, & in ſempiterni doloris triſtitiam demutanda, in peccatis ſicut in virtutibus exultare. Non'ne latrocinantes, & facinoroſi quiq; cùm votorum plenitudinem aſſequuntur, non ſe capiunt præ gaudio, ita etiam vt audeant ipſi diuinitati gratias immutire? Qui cùm malefecerint lætantur, & exultant in rebus peſſimis, cadent ſuper eos carbones, & in ignem deijcientur. Sed & riuus iſte, quàm vndoſa refluxione miſeros animantes offundat, meliùs conſcientia, quàm eloquentia comprehendit.

Sextus eſt alios docere ad malum Hæc doctrina de cathedra peſtilentiæ deriuatur, quam deteſtatur, & reprobat, qui docet hominem ſcientiam. O' quàm in vano accipit animam ſuam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata ſicut longam reſtem, qui miſcet ſanguinem ſanguini, cui non ſufficit vt intereat in ſeculum ſeculi, niſi & alios ad interitum pertrahat ſempiternū. Scitis enim, quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur, quæ poſtea in magno corpore vix mitigare, ne dum extirpare quiſquam poſſit. Infelices magiſtri, qui huiuſmodi plantaria plantauerunt, quæ explantantur ab illa cœleſti plantatione, quam plantauit pater ille cœleſtis. Quis gloriabitur, ſe huius riui torrentibus non fuiſſe vallatum?

Septimus eſt in his omnibus perſeuerare. Hîc peccator ſubmerſus eſt, & abſorptus, & clauſit ſuper eum puteus os ſuum. Cùm enim non leuat oculos ad cœlum, nec recordatur iudiciorum iuſtorum, mortuus, & ſepultus eſt in ſepulchro conſcientiæ ſuæ. Tunc à mortuo, tanquam qui non eſt, perit confeſſio. Tunc peccator, cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hîc eſt in extremo fluminum Aegypti. Hîc multitudo miſerationum Domini tollitur ab oculis eius. O' flumen malum, riui peſſimi, riui exterminantes. Hac nocte Dominus eos calceatus tranſiuit, cùm in virginali ſubſtantia puram carnem, & omnium prætaxatione peſtium immunem accepit, illo calceamento calceatus, quod in Idumæam extendit, cuius corrigiam ſoluere non potuit magnus ille Baptiſta. Miſit de ſummo filium ſuum, & accepit me in vtero Virginis, & ſic tandem aſſumpſit me de aquis multis: quas vobis breuiter prælibauimus. Libera me, inquit, ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

Percutiemus eos, ſi cogitemus pro peccato noſtro, ſi prohibeamus linguam à dolo, ſi declinemus à malo, & faciamus bonum, ſi confiteamur aduerſum nos

iniuſtitiam

iniustitiam nostram Domino, si dolor noster sit semper in conspectu nostro, si doceamus iniquos vias Domini, & semper laus Dei sit in ore nostro. Et vt de arte sutoria nostris moribus aliquid consuamus, habeamus calceamenta densa, & subtiliter consuta, quæ possint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem nostram firmam, & confixam timore Domini, quæ libidinis humorem excludat, & excocta tribulationibus, atq; densatà, fiat vter nouus, ad conseruandum vinum nouum; de quo dicitur: Quia factus sum, sicut vter in pruina.

Sed iam corda, & corpora nostra ad suscipiendum filium Virginis præparata dimittamus in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gentium innocentibus brachijs amplectamur, qui est Deus benedictus in secula.

Amen.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO DE NATIVITATE SALVATORIS, ET PRAECLARIS MIRACVLIS IN EA FACTIS.

NON poterit explicari ſermone quod mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me, & dum omnia replico, omnia complicantur. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? Ideo fit elinguis lingua, memoria immemor, inſenſibilis ſenſus. Inſueta natiuitate relucent omnia, & omnia partui Virginis obſequuntur. Fiunt mirabilia in cœlo ſurſum, & in terra deorſum, & vniuerſa in naſcentis Dei obſequium iurauerunt. Magniuntur conuexa cœlorum ſtella lucentiori, & multo lumine loca flammantia præſtringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radij rutilantiores, & pluralitatem ſtellariorum ignium nouus ignis obtundit. Miratur orbis, cœlos nouum peperiſſe ſplendorem, & inconuertibilem corũ ſtatum ad ſigna, & prodigia fuiſſe cõuerſum. Vident Chaldæi in cœlis quod Balaam reliquit in ſcriptis. Orietur inquit, ſtella ex Iacob, & conſurget homo ex Iſraël, et erit omnis terra poſſeſſio eius. Naſcitur ſtella in excelſis, & Deus in terris, cuius poſſeſſio à mari vſq; ad mare. Præparant ſe Reges Tharſis, vt cũ nouitate munerum videant nouam matrẽ, filij nouam natiuitatem. Fons olei de terra erumpit. Templum Romæ, quod vocabatur æternũ, corruit, omnibus impenſis & vrbis, & orbis mirabiliter conſummatum. Cùm enim Romani in victorioſæ antiquitatis memoriam tẽplum ſingulari ſchemate facere decreuiſſent, ab omni illa Deorum, immò dæmoniorum multitudine quæſierunt, vſq; quo durare poſſet tã excellentis operis operoſa conſtructio. Reſponſum eſt: Donec virgo pareret. Illi ad impoſſibilitatem oraculum retorquentes, tẽplum æternũ ſolennem illã machinã vocauerunt. Nocte autẽ illa, cùm de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egreſſus eſt, ita cecidit, & confractum eſt illud murale, & columnarum opus, vt vix appareant veſtigia ruinarum.

O' Betnleem ciuitas Dei ſummi, & in te, & in ſuburbijs tuis viſa ſunt mirabilia hodie. Deus 1 pendet ab vberibus, ponitur in præſepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis faſciolis felices manus, & ſancta brachiola per cunarum paruitatem expandit. Alludit Virgini, matri arridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina cœlorũ, cõfert in corde ſuo ſalutationẽ Archangeli, conceptionẽ Dei, natiuitatẽ pueri, & miratur

1 Deus pendet ab vberibus, ponitur in præſepe, &c.

quòd ille, qui sic potuit ad nos venire, sic voluit subuenire. Adest & Ioseph, sed ab vtroq; remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter sit ad tantæ dignationis admissus arcanum. Adest multitudo cœlestis exercitus, & vocibus gloriosis Gloria in excelsis Deo auditur. Pastores veniunt, & inueniunt puerum, & puellam. Procedit stella; Reges accedunt; adorant filium; matrem venerantur; offerunt munera; deferunt maiestati. Cruciatur Herodes; Hierosolima turbatur; requiruntur scribæ; locus prædicitur; inducitur simulatio; simulator ad nihilum deducitur; deteguntur commenta fraudum. Magi per aliam viam reuertuntur. Pax inaudita à seculo regnat; vniuersus orbis ad censum describitur; riuus olei de terra persudat, & in diuitem venam liquor sanctificatus ebullit. Quid est hoc, nisi quia vera pax in terris apparuit, nisi quia ad supernum regnum ciues ascribuntur, nisi quia fons misericordiæ de Virgine emanat, oleum effusum nomen tuum? Spiritus sanctus scripturæ istius vnus, et vnicus fabricator, nonnullam suæ pinguedinis dulcedinem sub hoc capitulo de reliquit. Sed vos nocturnis vigilijs ita defatigati estis, vt vix possitis somnum ab oculis remouere. Euigilate tamen paulisper, & somni torporem excutite. Aderit ille, de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet oculos nostros, ne obdormiamus. Totus autem sententiæ sensus ex illius arca mutuabitur, cuius consilium est, quasi consilium Dei. Ipse ille est, Dominus videlicet Clareuallensis, cuius religio, & discretio, sapientia, & eloquentia, vita, & fama per totam latinitatem non immeritò decucurrit; libenter enim illius sarcinas adoro. Sed ad propositum reuertamur.

Benignus ille spiritus, de cuius secretiori fonte Canticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit, videlicet nomen sponsi, quare oleo comparetur, & quomodo effundatur, quia & nomen tacet, de comparatione nil loquitur, nihil dicit de effusione. Primùm de nomine videamus. Multa, vt arbitror, vocabula sponsi per diuinam scripturam sparsa leguntur, sed in duo vobis vniuersa complector. Nullum profectò reperietis, quod non sonet aut maiestatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentiùs facio mentionem, ad Regis cubiculũ introductus, duo quasi sublimiora de ipsius ore diuinitatis audiuit; Potestas Dei est, inquit, & tibi, Domine, misericordia. Sed & ipse Saluator propheticæ veritati attestans ait: Vos vocatis me Magister, & Dñe, & benè dicitis. Sum etenim. Dominus nomen est maiestatis, pietatis magister. Si enim pium est præbere escam corpori, multò misericordius est escam animæ impartiri, quod est propriè magistrorum, qui mentes indisciplinatas sub disciplinæ rigore coërcent.

Videamus quod horum nominum effundatur, vtrum nomen potentiæ in nomen gratiæ, vel nomen pietatis in maiestatis vocabulum. Absit vt misericordia in potentiam includatur, quia miserationes eius super omnia opera eius. Certũ est ergo, quia potestas Dei in maiorem hodie pietatem effusa est, cùm cœli distillauerunt à facie Dei, & de virgineis membris vetustus dierum exoritur. Nõ est qui se abscondat à calore isto, quia largior olei effusio à capite descendit in barbam; quæ etiam extremam vestimenti fimbriam largius irrorauit. Tanta est abundantia miserantis, vt non solùm sub nomine effusionis, sed & exinanitionis cẽseatur. Exinaniuit semetipsum (ait Apostolus) formam serui hodierna die accipiens, & cum tota multitudine miserationum suarum de thalamo prosilijt virginali; non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyssus illa consiliorum Dei, quia quicquid in diuinitatis thesauro pietatis inuentum est, totum in vtero Virginis est aggestum. Non me capio præ lætitia, quòd illa maiestas naturam suam exinaniens in naturã meæ carnis & sanguinis superueniat, & me miserum in diuitias gloriæ suæ nõ ad horam, sed in sempiternũ includat.

Fit frater meus, Dominus meus, & timorem Domini, fratris vincit affectus. Domine Iesu, libenter te audio regnantem in cœlis, libentiùs nascentem in terris, libentissimè Crucem, clauos, & lanceam sustinentem; hæc siquidem effusio rapit affectum meum, & istorum memoria conualescit cor meum, viuentis, & viuidæ potionis asperitate purgatum. Viuens est iste sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuisionem animæ, & spiritus, compagū quoq; ac medullarum scrutator.

Vnus illorum, qui prophetalis chori, aut magister, aut inter magistros est, sub senaria diuinorum nominum partitione, de hac effusione mirabiliter quidem, sed subtiliter prophetauit. Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis Dominus meus inter Angelicos ordines, audiens hymnum gloriæ suæ, admirabilis illi mirabili creaturæ, faciēs mirabilia in cœlo & in terra, in mari, & in omnib⁹ abyssis. Ego aūt in luto fecis, et miseriæ obuolut⁹, miser, & miserabilis omnem spem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miseria; ille admirabilis, ego miserabilis. Sanctum, & terribile nomen eius, quod vix audeat illa dignior nominare natura. Nomen istud clausum, & integrum, quomodo capere poteram, quem vix Angelicus oculus prospicere, ne dum perspicere potest? Sed vide effusionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat cœlos, & fit consiliarius hominum. Maiestatiuum nomen in pietatiuum effunditur; & qui mirabilis est in cœlis, consulere venit in terris; abscondit purpuram sub miseriæ vestimentis, & ad lutum, vbi iacebam, inclinatus, non mergitur. Is (audeo dicere) infixus in limo profundi operi manuum suarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cùm nascitur, cùm loquitur extrahit, abluit cùm moritur, induit cùm resurgit, cum ascē dit reportat, confirmat cùm spiritum emittit de cœlis. Bonus quidem consilia eius, qui consilium, quod voce dederit, & morte defendit. Erat enim docens, ait Euangelista, sicut potestatē habens, non sicut eorum scribæ, & pharisæi.

Deus, & fortis, nomina sunt potestatis, sed Deus effunditur in patrē futuri seculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis, & scientibus legem loquor. Quid tibi, mussitabunde lucifer, in tanta diffusione? Clausum est tibi totum itinerarium Dei, & malignans oculus tuus hīc nimium caligauit. Sed & Dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, consiliarius in prædicatione, Deus in miraculorum coruscatione, fortis in passione, pater futuri seculi in resurrectione, princeps pacis in illa æterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olim nomina commutata, & effusa sunt, Abram in Abraham, Sarai in Saram, & si quas alias mutationes in illa veteri officina vos legisse recolitis. Sed & ab ipsis penè mundi principijs, in arcano quodam scripturarum loco, diuini nominis effusionem inuenisse me recolo. Loquitur Deus ad Moysem de liberatione Israëlis, & post multam Dei, & Moysi confabulationem, Propheta subtiliter inquirit nomen eius, & Dominus dicit: Ego sum, qui sum; hoc mihi nomen in æternum. Hæc dices filijs Israël, Qui est, misit me ad vos. Perterritus Moyses inextricabilis auctoritate vocabuli, ac si diceret, Hoc excedit intellectum meum, non possum capere, nisi effundatur, audit à maiestate: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Vides effusionem? Ecce Deus Angelorum, vocat se Deum hominum. Curramus ergo, fratres, in odorem vnguentorum istorum. Curramus ad oleum de oliua speciosa in campis expressum, nulla infectum amurca, nulla substantiatum amaritudine, oleum quod exhilarat faciem hominis, quod sanat vulnera, dolorem tollit, reddit suauitatem. Nonne Samaritanus noster nobis

à latrone pessimo vulneratis attulit oleum,& vinum,ad purgandum,& mitigan dum vulneris magnitudinem? Sed multum olei,parum vini,multum misericordiæ,iustitiæ parum. Sic quippe decebat miserantem, sic misero expediebat. Non intres in iudicium cum seruo tuo,Domine (ait iustus) quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens; sed corona me in misericordia, & miserationibus. Veniens quippe hodie quinq; vasa attulit olei,non nisi duo vini. Spiritus enim sapientiæ,& intellectus,consilij, scientiæ, & pietatis, non'ne dulcedinem sonat,misericordiam fragrat,eructat abundantiam suauitatis? Fortitudo & timor vinum sunt. Sed hoc vino potatus est potens ille,cùm Christus in spiritu fortitudinis descendit ad inferos, non timidus,sed timendus.

Videamus nunc quare oleo comparetur oleum. Si vos melius non habetis, lucet, pascit, & vngit. Idem facit Christi nomen,& per omnia consonat comparationi. Lucet prædicatum,pascit recogitatum,inuocatum lenit,et vngit. Vide de quã præclara luminaria lumen nominis huius super eloquentiæ candelabrum portauerunt,si non illuxerunt coruscationes Dei orbi terræ, si non in splendore fulguris commota est, & contremuit terra. In nomine Iesu Christi surge,& ambula,dicit claudo princeps Apostolorum. Non'ne quasi fulgur exiliuit ab ore Petri,cùm nominatũ est nomen,quod os Domini nominauit? Et statim, inquit, consolidatæ sunt bases eius, & plantæ. Vocabulum Iesu (sicut Origenis lingua nobilior diffiniuit) dulce, & gloriosum,omni adoratu,cultu'q; dignissimũ, quod non priùs ab hominibus decuit efferri in mũdum,sed à quadam sublimiori,excellentiori'q; natura. Omnes quippe Prophetæ nomen istud ante nescierunt,aut penitus tacuerunt,& reseruata est prærogatiuæ dignitas Archangelo Gabrieli,qui sancto ore sanctissimæ Virgini illud primum euoluit. Non'ne Esaias in excessus mentis raptatus,verbis Archangelicis,eisdem penè syllabis cõsentit vsq; ad sancti nominis nouitatem?

Pascit reuera, nec est felicior pastio in loco pascuæ,vbi nos Dominus collocauit. Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Iesu mel in ore,in aure melos,in corde iubilus. Omnis cibus, qui non conditur hoc sale, infatuatus est. Scriptura,quæ non fuerit interlita oleo tantæ deuotionis, aut insipida est,aut amara. Olim mihi Tullius dulcescebat,blandiebantur carmina poëtarum,philosophi verbis aureis insplendebant,& sirenes vsq; in exitum dulces meum incantauerant intellectum. Lex,Prophetæ,Euangelium,Epistolæ, & omnis gloria sententiarum Domini mei,& seruorum eius,aut parua videbãtur, aut nulla. Nescio modò quid dulcius immurmurat filius Iessæ,qui vario sermonũ, & sententiarum concentu omnes illos,quos diligere consueueram, ineloquentes reddit,& mutos.

Lenit,& vngit,quia nihil sic recreat in tribulatione. Deniq; & probare licet. Inuoca me,inquit,in die tribulationis; eruam te,& honorificabis me. Hoc est nomen,hoc est oleum,hæc olei effusio. Amen dico vobis,non deficiet hic lecytus olei,nec minuetur,donec pluuiam voluntariam,quæ segregata est hæreditati eius,diffusiùs instillet,donec faciat cœlum nouum,& terram nouam,quia misericordia eius ab æterno,& vsq; in æternum super timentes eum.

Sed iam surgamus, & præparemus nos ad solennioris Missæ iubilationem, nec cordibus parcentes, nec vocibus,ad honorem pueri,qui natus 2 est nobis, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

2 Puer, qnatus est nobis, est Deus benedictus in secula.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE.

ADhuc filium Virginis habemus in manibus, & obsecutoria delinitione vagientis] Dei honoramus infantiã. Ducit nos Virgo ad veneranda cunabula, & speciosa præ filiabus hominum ad speciosum forma præ filijs hominum, benedicta inter mulieres ad benedictum inter homines nos conducit. Submurmurat nobis in aurem (ne fortè domus exasperans audiat, & concitetur) reuelata esse velamina Prophetarum & completum consilium Dei. Videte miraculum matris Domini, quia creatura creat, & Creator creatur. Scintillat sidus, Magus adorat, exultat polus, tellus resultat, gloriantur Angeli, pastores adgaudent, Virgo parit, nascitur 1 Deus, & cœlorum luminaria clariori lumine lumen exortum in tenebris prosequuntur. In istis bonis versamur. Beatus vir, qui impleuit desiderium suum ex ipsis. Scio quia dulce vobis est, In principio erat Verbum; dulcius, Verbum caro factum; dulcissimum, Verbum in Cruce suspensum. A tanto puerperio quis insanus oculos suos amouere, ne dum auellere præsumat, nisi ipse iubeat, qui dicit: Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt?

1 Vides Deum & hominem ex beata Virgine nasci?

Ecce dum osculatur nos osculo oris sui, dum tantis miraculis & stupidos nos facit, & attentos, Stephanus plenus gratia, & fortitudine facit prodigia, & signa magna in populo. Nunquid æquum est derelinquere Regem, & ad militem oculos retorquere? Nequaquam, nisi imperauerit Imperator. Surgit ipse Rex filius Regis, & lapidantium acies interrumpens, triumphatorio certamini non sine dolore cordis assistit. Videt opprimi primum, & primicerium purpuratæ cohortis, & grandinaria lapidum densitate fontes sanguinis de corpore Protomartyris ebullire. Videt quia vniuersa debacchatio redundat in ipsum, & ipsi soli improperia exprobrantium cumulantur. Vbi pietas, & misericordia tua, Domine, si non compateris patienti? Vbi & æquitas, & iustitia, si non iudicas, & vindicas de populo lapidante? Curramus ad spectaculum, ad quod currit qui exultat vt gigas ad currendam viam, & videamus quibus armis armatus vexilli-

fer martyrum in campum pugnaturus descendit; & vt diligentiùs elucescat singularis martyrij prima prærogatiua, reuocemus ad memoriam Apostolicorum actuum descriptionem, in quibus historicis, & figuralibus dictis conuersatio, & passio belligeri militis continetur.

Stephanus, inquiunt, plenus gratia, & fortitudine faciebat prodigia, & signa magna in populo. Non paruum latet hîc mysteriũ, nec vilipendẽda simplicioris scripturæ manifesta positio. Ad Virginem quippe loquens Archangelus verba de cœlestibus scrinijs sumpta, nec alterius, nisi ipsius Dei Spiritu fabricata, noua salutatione perorat. Nulli dubium, quin omnium verborum excedãt altitudinem, vtpote de melioribus disciplinis sancti Spiritus euoluta, quorum enunciatione confœderandum erat illud vnicum sacramentum verbi, & hominis, diuinitatis, & carnis. Aue, inquit fortitudo Domini, gratia plena. Quid autem de Stephano? Stephanus plenus gratia, & fortitudine. Non'ne Lucas eisdem penè literis de vtrisq; loquitur? Sed licet longè excellentior modus in Virgine prædicetur, secundariò tamen laudatur in Martyre. Habet igitur gratiam Stephanus sublimiori genere quàm reliqua martyrum multitudo, plenus gratia, refertus videlicet, & cumulatus, quod raró in scripturis canonicis subtilis inquisitor inueniet. Iungitur gratiæ fortitudo, quia infuso spiritu libertatis, ignitus animus in lucem veritatis erumpit, nec patitur vllo pacto rigorem iustitiæ vel submitti aliquando, vel dimitti. Sic loricatus gratia, & hasta fortitudinis sapienter infrendens, faciebat prodigia & signa magna in populo. Ille potest signa, & prodigia facere, in quo gratia, & fortitudo sedem fortissimam statuerunt. Sic exit Stephanus ad homicidas, ad legis adulteros, ad crucifixores filij Dei patris; loquitur genti peccatrici in Aegypto, populo graui iniquitate in deserto, semini nequam in terra promissionis, filijs sceleratis in morte Saluatoris. Dura ceruice, inquit, & incircuncisi corde, & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis, &c.

Surrexerunt aũt quidã de synagoga, vtiq; satanæ, & vndiq; cõglobantur, vel ad cõuincendũ, vel ad occidendũ; faciunt parietẽ vnũ; impietatis squama squamæ cõiungitur; sibilant sibi serpentes adinuicẽ, & conueniunt in vnũ aduersus Dominum, & aduersus seruum eius. Velit nolit, cedit impietas pietati, veritati error, stultitia sapientiæ, Spiritui sancto præsumptio, & vanitas spiritus humani. Et non poterant, inquit, resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur. Non dixit, Non volebant, quod rationabilium est, & perfectorum, sed non poterant, vbi menti malæ facultas tollitur, non voluntas mutatur. Redarguebantur, ait, ab eo cum omni fiducia. Fiducialiter agit, nec mutat, nec mutatur mens imperterrita, quæ magis amat iustitiam, quàm vitam, fidem, quàm sanguinem, mortem, quàm iustitiæ taciturnitatem. Concurrentes rapiunt eum, adducunt in concilium, & gaudent eum infra sua retiacula conclusisse. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Tunc vox liberior, & illorum cotibus sermo exacuitur veritatis, totum'q; martyrem rapit sibi Spiritus Dei, & ex eius ore sonantiori organo modulatur. Apparet ei vna facies scripturarum, & veteris instrumenti dispendia in compendiosam redigit breuitatem. Replicat promissiones, & beneficia Dei, murmurationes, & maleficia populi, bona præstita, reddita mala, & ad extremum diuini sanguinis exprobrat effusionem; Vocat refractarios Spiritui, dura ceruice, incircuncisos corde, & auribus; & sublimi voce homicidas, & proditores appellat. Non veretur conuenticula cõgregata de sanguinibus, & inter manus quærentiũ animã eius, deliberatione iustitiæ cacumẽ veritatis ascendit. Dissecantur cordibus, & strident dẽtibus in eũ, concipiunt dolorem, & prope est vt pariant iniquitatẽ. Mirũ quia nõ reuocantur insueti nouitate miraculi, quòd luminosa protomartyris facies non refrenat

insanos. Videbant,inquit,faciem eius tanquam vultum Angeli stantis inter illos. Quid est, Iudæi? Lumine vultus Dei insignitur gloriosus leuita, & vibranti splendore Stephanus serenatur, reuerberantur oculi vestri, & tamen inuidiæ magnitudo, visionis maiestatem occludit. Respondeant mihi diuinorum voluminum euolutores, vbi reuoluerint,hominem in terris positum,vultum Angelicum induisse,& cùm in vtrisq; legibus vel raró,vel nunquam inuenerint,ad stupeant gloriæ triumphantis.

Sequitur: Cùm autem esset plenus Spiritu sancto,intendens in cœlum, vidit gloriam Dei,&c. Mirum dictu,& totius supergressio creaturæ. Intendit in cœlum,videt iam non cœlum,sed cœlos apertos,videt gloriam Dei,& Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Mouet me hæc intentio,quæ de cordis puritate refusa, vim facit cœlis,& ad ipsius diuinitatis consistorium penetrat,& attingit. Cœli aperiuntur, gloria Dei videtur, Iesus conspicitur,stans non solùm à dextris Dei,sed à dextris virtutis. Hanc intentionem fecerat abiectio mundi, contemptus sui,cordis munditia,dilectio Dei,amor proximi,veritatis defensio, desiderium Christi. Retorquenda essent hæc omnia ad communes flosculos moralitatis,nisi esset excellentia martyris commendanda. Felices oculi,subtilis visus,visio gloriosa. Simul'q; signanter recollige positionem verborum. Plenus est Spiritu,& sic intendit in cœlum,quia qui Spiritu diuinitatis afflatur, conculcatis terrestribus,cœlestibus inhiat,& æternis. Posthæc aperiuntur cœli, nulla'q; præualet obfirmatio,vel clausura,quam non transuolet,aut irrumpat mens illa summæ menti affectanter inhærens. Aperiuntur ergo cœli,& puto quòd omnes cœli,eorum'q; apertionem sequitur visio gloriæ Dei,& videtur Dominus Iesus stans à dextris virtutis Dei. Ne Patre minor esse putetur,stat cum stante,cũ bellante bellatur,quia lapidatur in lapidato.

Non mediocris stupor inuoluit me,vtrum primitiuus flos martyrum corporeis,an incorporeis oculis ista prospexerit. Grande quidem miraculum, si mentali intuitu stellantibus se immersit arcanis, si mundi corde oculi tam solennẽ inspexerint visionem. Quòd si corporalibus, certum est hunc omne hominũ genus disparilitate gloriæ præuolasse,& pennis fidei,& virtutum,incorporea corporeis,& si non comprehendisse,apprehendisse tamen. Nihil audeo temere diffinire,vel ex abrupto præcipitare sententiam, cùm finitiuam super huiusmodi regulam me non legerim inuenisse. Securiùs tamen sequor Apostolum, immò spiritum Dei in Apostolo,qui cum summa verborum deliberatione magis securæ ambiguitati,quàm periculosæ diffinitioni ista committit. Siue,inquit,in corpore,siue extra corpus,nescio,Deus scit.

Exclamant statim clamore horribili,continent aures suas,& eas obstruunt veritati. Impetum fecerunt vnanimiter in eum,facti amici in morte illius, & eijcientes eum extra ciuitatem, lapidabant. Eijcitur martyr extra ciuitatem sanguinum,in qua prius iustitia habitauerat, nunc autem homicidæ, de qua dicit sanctus: Quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate. Hæc est ciuitas,quã die,ac nocte circũdat iniquitas,ciuitas castellũ despectiuè vocata quod contra Apostolos, & Apostolorum Dominum durissimis infidelitatis vectibus est munitum. Extra portam ciuitatis huius passus est Dominus, extra eá lapidatur seruus exiens ad eum extra castra, & portans similitudinem improperij eius. Deponuntur vestimenta martyris ad pedes persecutoris, qui ad tactum sacrarum vestium, & orationibus lapidandi fuerat conuertendus. Et lapidabant, inquit, Stephanum inuocantem,& dicentẽ: Dñe Iesu accipe Spiritum meum. Currunt illi ad lapides,& ille ad preces; lapides lapidem percutiunt,sed lapidem molliorem,de quo fluit oleum charitatis,& tinnitus redditur pietatis. Domine Iesu,inquit,ne statuas illis hoc peccatum, quia

nesciunt

nesciunt quid faciunt. Rogat suscipi spiritum suum, spiritum vtiq;, & spiritum illum, quem signanter quasi quoddam tertium Apostolus in homine præcipit conseruari. Vt integer, inquit, anima, & spiritus, & corpus in diem Domini sine querela seruetur.

O' quanta pietas, quantus affectus, & ardentissimæ charitatis integritas. Rectè martyrij florem iste sibi præuendicat, in quo similitudo Domini pendentis in Cruce, mirabilibus formulis est impressa. In ligno enim spinis, clauis, lancea affixus, & crucifixus, dissimulat illum vnicum dolorem, & obliuiscitur mortis vicinæ, nouum introducturus exemplum, aperit latitudinem charitatis, & apertiori campo terminos traditæ legis amplificat, non iam solùm amicus amicis, sed velint, nolint, amicus pariter inimicis. Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non potuit esse inefficax oratio morientis, vnde & inimicorum numerositas ad numerum amicorum transiuit. Vide quàm recto cursu Stephanus, etsi non æquat, sequitur tamen Redemptorem. Volat saxorum imber, & fortissimis inuidorum manibus loca vulnerum duplicantur, sed patienter patitur coronatus noster, de corona nominis ad coronam regiminis transferendus. Nescit affectum carnis, & mortis horam ignorat; & vide quid deliberet faciẽdum. Positis autem genibus clamauit voce magna dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt, quid faciunt. Clamat voce magna, quia magna vtiq; charitate; positis 2 genibus, quia vera, & humili simplicitate. Pro se orans stat, & erigitur; pro lapidantibus flectit genua. Quis audiuit vnquam talem, & quis vidit huic similem? Plus dolet persequentium peccata, quàm sua vulnera, illorum iniquitatem, quàm suam mortem. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Felix somnus cùm requie, requies cum voluptate, voluptas cum satietate, satietas cum securitate, securitas cum æternitate. Obdormiuit, inquit, in Domino, absorptus in claritatis abyssum, & inter Dei sui brachia requiescens. Sedebat à dextris Dei Dominus Iesus; sed primo martyri martyrum caput. Recolitis quid illa Ecclesiæ lingua, Augustinum loquor, de hoc martyre senserit, quem post mortem septem mortuos asserit suscitasse?

2 Beatus Stephanus orat voce magna, & positis genibus.

Eia vos, qui Leuitico ordine præfulgetis, cantate huic canticum nouum, & tãtæ festiuitati 3 festiuis vocibus incumbite. Fortassis aderit canentibus, & suggeret de nobis Domino suo, iudici nostro: Ne statuas illis aliquid ad peccatum; qui est Deus benedictus in secula. Amen.

3 Et tantæ festiuitati festiuis vocibus incumbite.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO I. DE EXCELLENTIA SANCTI IOANNIS EVANGELISTAE.

1 Solennitas gloriosa beati Ioãnis Apostoli, & Euangelistæ.

HODIE, dilectissimi, nobis lætitiæ gaudia geminantur, quia recenti adhuc natiuitate Dominica, beati Ioannis 1 occurrit solennitas gloriosa. Hodie discipulus, quem diligebat Iesus, dilectoris sui amplexibus stringitur, societate perfruitur, & quod viderat, quod audierat, quod manibus attrectauerat de verbo vitæ, tantò iam liquidiùs, quantò sublimiùs contemplatur. Hodie scilicet illa mirabilis aquila, quam & olim Ezechiel eminere cæteris quatuor animalibus vidit, & ipse Ioannes suimet (vt ita loquar) Propheta factus, volantem in mystica visione conspexit, ad vnicam Angelorum, & hominum escam, pennis 2 librata sublimium meritorum, feliciter euolauit. Licet enim vbicunque fuerit corpus, illic necessariò congregentur & aquilæ, iste tamen tantò familiariùs ad vitæ pabulum, corruptionis vinculis iam solutus accedit, quantò & in carne adhuc positus in ipsum æterni Solis orbem, hoc est in diuinæ substantiæ claritatem, radios purificatæ mentis infixit.

2 Nota, Pẽnis leuata subli-miũ meritorum.

O quàm miranda super nos cœlestis consilij dispensatio. O quàm profunda diuinæ sapientiæ est altitudo. Descendit Deus ad hominem, vt occultam hominibus patefaceret deitatem. Ad humanæ mortalitatis exire dignatus est publicum, vt nobis æternitatis suæ reuelaret arcanum. Sed si mox vt in Euangelicæ doctrinæ cœpit verba prorumpere, ac nouæ gratiæ mysteria rudibus adhuc imperitorum cordibus aperire, statim diuinitatis suæ panderet sacramentum, cuius, quæso, ferret auditus, cuius vnquam caperet intellectus? Nam vt de diuinitate nunc taceam, cùm dominus diceret: Quia nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis; & qui manducat me, ipse viuet propter me: protinus aspernati sunt verbum, & exhorruere dicentes: Durus est hic sermo. Quis potest eum audire? Deinde scriptura subiungit: Ex hoc multi discipulorum abierunt retro, & iam cum illo non ambulabant: videlicet non de turba, non quilibet imperiti, sed ipsi etiam discipuli nequiuerunt capere verbum mysterij. Quid ergo isti facerent ante solem, qui cæcati sunt ad lucernam? Quomodo tonitrui sustineant sonitũ,

qui clangentis tubæ pondus ferre nequeunt, immò qui suppressæ, ac temperatæ humanæ vocis exilitate surdescunt?

Propterea igitur Redemptor noster dilectum sibi speciali prærogatiua Discipulum, ad declarandam suæ diuinitatis essentiam quoddam quasi organum fecit, atq; vt hic suppleret, quod ad tempus ipse Dominus dispensatiuè suppresserat, sibimet vicarium dereliquit, quatenus expleto passionis, ac resurrectionis, ascensionisq; mysterio, post tredicim ferè annorum lustra, cùm iam videlicet homines liberiorem ad capessendam veritatem haberent mentis obtutum, hic coessentialis, & coæterni Deo Verbi panderet sacramentum, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

Humanæ quippe imbecillitatis ordo poscebat, vt priùs Christi humanitatis primordia, cursum, consummationemq; pernosceret, miracula etiam, quæ in hominem gessit, addisceret, sicq; paulatim ad comprehendendum diuinitatis occultæ mysterium, suis vegetata prouectibus aspiraret. Quapropter diuini fuit causa consilij, vt cæteri Euangelistæ, qui in describenda Saluatoris humanitate versati sunt, longè præcederent; Ioannes verò, cùm homines tanquam primò labantes firmiora iam in via veritatis vestigia figerent, eos ad conscendendã diuinæ scientiæ gratiam promoueret. Hanc denique supereminentem diuinæ scientiæ celsitudinem tunc diuinitus illustrata mente concepit, cùm in sacrosancto mysticæ cœnæ conuiuio supra pectus recubuit Redemptoris. Et quia in pectore Iesu sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi, ex illo cœlesti gazophylatio summam traxit, vnde nostræ paupertatis inopiam copiosa liberalitate ditauit. Ex illo (inquam) nobis ærario diuitiarum copias attulit, & in communem totius mundi salutem benè prodigus erogauit; immò super fontem perennis vitæ recubuit, vt & ipse tunc semper manantia fluenta diuinæ doctrinæ hauriret, & eadem nobis postmodum præfixo certi temporis articulo propinaret.

Magnus videlicet paradisi fluuius, qui ex principali sui fontis origine profluens, ac vberiori cœlestium charismatum inundatione procedens, squalentia deserta humanarum mentium irrigat, & ad proferenda bonorum operum tanquam nouarum frugum germina, vberrima fertilitate fœcundat. Et non immeritò tam profunda, tam supereminens reuelatio Deitatis Virgini debebatur, vt qui carnis sibimet amputauit illecebras, felici commercio, pro carnali dulcedine, cœlestium epularum diuitijs frueretur. Ad tantum scilicet gratiæ prouectus est priuilegiũ, vt omnẽ transgrediẽs creaturam, illuc acie mentis attingeret, quò nõ Propheta, non Patriarcha, non deniq; quisquam ab ipso primordio cognoscatur in carne positus aspirasse. Nec mirum si Redemptor noster beato Ioanni vicẽ suam ad declarandum diuinitatis suæ mysterium delegauit, quem ad custodiendam 3 venerabilem matrem suam, perpetuam scilicet Virginem, quasi alterũ filium suo loco supposuit; Mulier, inquiens, ecce filius tuus: ad Discipulum autem: Ecce mater tua. Dignum quippe fuerat, vt cui potissimùm commisit cœlestia, committeret & terrena.

3 Dñus Iesus Christus venerabilẽ matrem suã perpetuã Virginẽ, Virgini Discipulo in Cruce cõmẽdauit.

Et quia mediator Dei, & hominum ex duabus naturis, diuina scilicet, & humana cõsistit, vnus Emanuel, æquum admodum visum fuit, vt beatus Ioannes vtriusq; naturæ fidelis minister existeret, qui & diuinitatis sacramenta conscriberet, & beatæ genitrici, perpetuæ custodiæ, ac sedulitatis suæ ministerium exhiberet. Cuius vtriusq; excellentissimi videlicet sacramenti, quodammodo ministrum se esse testatur, cùm per omnem Euangelici textus sui seriem, sic styli modum temperat, & quadam vicissitudine mysticæ varietatis alternat, vt modò humana pronunciet, modò diuina, modò quæ humanitatis sunt, historialiter inserat, modò quæ sunt diuinitatis quadam sublimium, ac subtilium verborum

maiestate depromat. Tantaq; locutionis arte verborum vim temperat, ac libratæ moderationis sobrietate dispensat, vt nec diuinitatis arcana vulgari, nec ea, quæ fidei nostræ necessaria sunt, patiatur abscondi. Proinde cùm historiæ verba contexit, velut per tenuissimas rimas diuinitatis fulgorem ad oculos hominũ coruscare permittit; sic'q; dum tenuissimo lucis æternæ radio, oculus mentis nostræ perstringitur, ad indagandum mox illud inaccessibile summæ veritatis lumen perspicatiùs aperitur. Quia verò beatus Ioannes alternato suæ narrationis ordine, modò diuinitatem Christi sublimiter intonat, modò quæ humanitatis sunt, planè quodammodo, atq; humiliter asseuerat, sicut ipse in Euangelij sui principio cœpit, ita seriatim vsq; ad finem, hunc eundem modum per omnem suæ descriptionis articulum tenuit. Nam, sicut nostis, in capite sui libri deificũ illud, ac singulare ponit exordium; In principio, inquiens, erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce aquila Dei ad cœli verticẽ sublimiter euolat, sed ad escam carnis necesse est, vt pressis alis, aliquando in imum submissa descendat. Vnde & paulò post quid subdat, audite. Et verbum inquit, caro factum est, & habitauit in nobis.

Hanc itaq; diuersitatem humanitatis, atq; diuinitatis vnitæ sibimet, atq; inconfusæ, sponsa de sponso dicit in Canticis: Venter, inquit, eius eburneus, distinctus saphiris. In membris quippe humani corporis vix aliquid ventre fragilius, siue tenerius inuenitur, ideo'q; per vẽtrem rectè fragilitas in Christo assumptæ humanitatis accipitur. Ebur autem os est Elephantis, quod videlicet animal fertur esse castissimum, frigidissimæ'q; naturæ. Venter ergo eburneus est sponsi, quia suscepta Redemptoris humanitas, ab omni peccatorum cõtagio casta prorsus, & inuiolata permansit. Siquidem peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Saphirus autem lapis est, sereni cœli habens colorem, vnde & in visione Domini dicitur: Erat sub pedibus eius quasi opus lapidis saphirini, & quasi cœlum, cùm serenum est. Per saphiros ergo opera diuinitatis intelliguntur, quæ in carne Dominus ostendebat. Venter ergo sponsi distinctus erat saphiris, quia Christi humanitas diuinis virtutibus refulgebat. Nec plenus saphiris esse dicitur, sed distinctus, ita videlicet, vt inter saphiros candor eboris appareret, quia sic Dominus ex parte hominis assumpti operabatur humana, vt aliquando nihilominus ex parte deitatis ostenderet & diuina. Nam esurire, sitire, flere, postremò crucifigi, & mori, humanitatis erant opera; miracula verò facere, & non solùm alios, sed etiam semetipsum à mortuis suscitare, euidentissima erant diuinitatis indicia. Hoc itaq; modo beatus Ioannes quasi eburneum ventrem sponsi saphiris distinguit, dum aliquando diuinitatis alta, aliquando humanitatis infirma describit.

Quia igitur hic beatus Ioannes de Deo mirabiliter, atq; incomparabiliter cæteris mortalibus loquitur, iurè factum est, vt non solùm à Græcis, sed etiam à Latinis vndiq; Theologus appelletur. Theotocos 4 Maria, quia Deum veraciter genuit, Theologus Ioannes, quia Dei Verbum ante secula apud Patrem esse, & Deum esse, non solùm inenarrabiliter vidit, sed & profunda sublimitate descripsit. Vnde non immeritò potest dicere cum Propheta: Eructauit cor meum verbum bonum. Rectè ergo Virgo Virgini ad obsequium traditur, & pro Domino seruus vice filij subrogatur, vt virginalis 5 pudicitiæ splẽdor, ex vtraq; persona sibimet inuicem congruat, & floridus intimi candoris aspectus, quod in vno virere considerat, hoc vernare & in altero deprehendat.

4 Theotocos dicitur beata Maria, quia Deum veraciter genuit incarnatum.

5 Vide hîc, hæretice, quanta sit Virginitatis laus.

Libet hîc, fratres mei, pulchram varietatem diuinæ dispositionis coram charitate vestra perpendere, & egregios duos Redemptoris nostri discipulos, qualiter inter se quadam dignitatis similitudine congruant, comparare, Petrum videlicet, & Ioannem. Commisit nanq; Dominus Petro claues Ecclesiæ, voluit

&beato Ioanni custodiam Mariæ delegare. Vtraq; nimirum mater, mater Maria, mater Ecclesia. Sed Maria mater Christi, Ecclesia mater populi Christiani. De Maria Christus carnem suscepit, Ecclesiam verò de lateris sui carne produxit. Ex ista prodijt secundum carnem natus, illam protulit carne iam mortuus. Ex ista voluit nasci, pro illa dignatus est mori. Ex vna semel natus est in persona sua, ex altera quotidie nascuntur membra sua. Traxit ex altera quod pro altera moreretur, & quo vtraq; communiter saluaretur. Magna igitur, & felix mater est beata virgo Maria, ex cuius visceribus caro Christi assumpta est, ex qua rursus per aquam, & sanguinem profluxit Ecclesia. Hoc itaq; modo & ex Maria prodijsse videtur Ecclesia. Vtraq; tñ casta, vtraq; munda, vtraq; perpetuæ virginitatis signaculo præmunita.

Harum itaq; duarũ matrum, duarũ perpetuò virginũ, alterã Petro, alterã Ioãni voluit commendare, vt propenso diligenter vtriusq; pondere ministerij, excellentium meritorum dignitas in duobus cœli senatoribus videatur æquari. Dicit Dominus Petro: Tibi dabo claues Regni cœlorum. Nunquid & beata Maria cœlum non fuit, in cuius vtero virginali nouem mensibus tota diuinitatis plenitudo permansit? Ex ipsius quippe castis, mundis'q; visceribus, Dei Verbum, per quod facta sunt omnia, immaculata se carne vestiuit. In angusto scilicet aluo conclusus, totius orbis iura regebat immensus. In breuissimo, inquã, virginalis vteri domicilio constitutus, & cœli gubernabat imperium, & terrenorum omnium non amiserat principatum. Non ergo præsumptiuè cœlum dicitur venerabilis virgo Maria. Atque ideo beatum Ioannem Dominus quodammodo cœli clauicularium esse constituit, cùm beatæ genitricis suæ eum decreuit esse custodem.

Proinde vt beato Petro Ioannes multipliciter comparetur, cùm Discipulos suos Redemptor noster inquireret, qua circa se homines opinione ducerentur, illi'q; protinus respondissent, alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij verò Hieremiam, aut vnum ex prophetis, donec ad Petrum ventum est, nutabat assertio, nec ambiguitatis vinculum soluebatur. At vbi quid habeat Discipulorum sensus exigitur, præcedit in veritatis confessionem, qui primus erat in Apostolica dignitate, Petrus videlicet; Tu es, inquiens, Christus filius Dei viui. Inter nutantis adhuc fidei sinuosa volumina, inter procellosas ambiguitatum fluctuantium tempestates, piscator ille veritatis anchoram fixit, & nauiculam fidei in tutissimo tranquilli portus gremio collocauit.

Sed videamus vtrum Ioannes & huic operi aliquam cum Petro similitudinẽ habeat. Constantissimæ itaq; prædicationis arguitur, sic'q; à Domitiano tunc Cæsare in exilium destinatur. Protinus hæretici Marcion, Cherintus, & Ebion, cæteri'q; quàmplurimi, quos ipse conuenienter Antichristos appellat, caulas Ecclesiastici gregis irrumpunt, & velut lupi graues super ouilia pastoris adminiculo destituta grassantur, Christum scilicet ante Mariam non fuisse dogmatizantes, & ita simplicem Euangelicæ fidei puritatem, perfidiæ suæ squaloribus corrũpentes. Confunditur mundus, turbatur Ecclesia, vacillat fides, & velut in horrescente tempestate perfidiæ, plurimi naufragantur. Quid plura? Tandem perempto Domitiano, diuina duce gratia, redijt Ioannes Ephesum, turbatam'q; gemit Ecclesiam. Sed quicquid inuenit erroris turbine, atq; tempestate turbatũ, solidiùs, atq; robustiùs ad pristinæ fidei reuocat sacramentum. Nam rogatus (vt ab historiographis traditur) à charitate ferè totius vniuersalis Ecclesiæ, in illius tandem erupit diuinæ inspirationis elogium; In principio, inquiens, erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc itaque signaculo veritatis, & hæreticorum tergiuersationibus metam fixit, & catholicorum fidem perpetua ex tunc, & deinceps certitudine roborauit.

Petrus igitur petra. Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Petra quoq; factus est & Ioannes, supra cuius fidei fundamẽtum totius Ecclesiæ structura consurgit, quam videlicet, siue hæreticorum furor impingat, siue tentationum irruat impetus, non euertit. Hæc petra veri Dauid fundam implet, qua Philistæum Goliad signanter in fronte percutiat, vbi videlicet profanus, & impius Crucis vexillum non habebat. Hæc siquidem petra omnes Ecclesiasticæ doctrinæ aduersarios destruxit, hæc Iudaicam perfidiam cum omni prorsus hæreticorum prauitate prostrauit. Nec mirum si instar Petri & Ioannes petra dicatur, cùm hæc ad Ezechielem Dominus dicat: Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum, & vt adamantem, & vt silicem dedi faciem tuam. Planè quod vterq; Discipulus protulit de sacramento Dominicæ fidei, quanquam profundissimum sit, atq; omnino diuinum, & vtrunq; pari modo vires humanæ mentis excedat, nec videatur diuersum in excellentiæ diuinitate, quod eodem prolatum est Spiritu dictante, illud tamen beati Ioannis singularitatis locum sibi vendicare conspicitur, quia neq; ante illum, neq; post illum hoc idem scripsisse aliquis inuenitur. Nam illam beati Petri Apostoli sententiam & Martham sororem Lazari, eisdem ferè verbis legimus protulisse. Cui nimirũ cùm Saluator diceret: Omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum: atq; subiungeret: Credis hoc? illico eodem Spiritu, quo & Petrus, inspirante respondit; Ego credidi, quia tu es Christus filius Dei viui, qui in hunc mundum venisti.

Quid autem mirum, si Ioannem de diuinitate loquentem, beato Petro præferimus, cùm illud Euangelij sui singulare principium ipsa etiam Dominica verba (si dici liceat) excedere videamus? Nec iniuria fit Redemptori nostro, si dicatur aliquid ipse sublimiùs depromere per Discipulũ, quàm per semetipsum, & per illius linguam manifestè proferre, quod per semetipsum liquidò noluit aperire. Nam & hoc beato Ioanni Dominus concessit in verbis, quod & Petro contulit in miraculis, videlicet vt & iste altiora proferret, & ille maioribus virtutum prodigijs coruscaret. In Apostolorum enim actibus inuenimus, quia in plateis eijciebant infirmos, & ponebant in lectulis, & in grabatis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. Quod vtiq; Dominum fecisse nusquam legimus, vt per vmbrã videlicet sui corporis, remedium sanitatis alicui attulerit. Sed quod prædixit, exhibuit, quod promisit, impleuit. Nam in eiusdem Ioannis Euangelio dicit: Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora eorum faciet, quia ego ad Patrem vado. Enimuero ipse operabatur in Petro, ipse loquebatur in Ioanne. Non enim, inquit, vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Meritò nempe beatus Ioannes & præcedentes omnes, & subsequentes diuinorum scriptores voluminum, gloria singularis eloquij præcedit, quem non luxuria polluit, non libido corrupit, sed virginalis 6 integritas ꝑpetuæ incorruptionis titulo decorauit. Qui nimirum nuptialis copulæ thalamum deserens, omnem illecebræ carnalis ardorẽ in cœlestium deliciarum voluptatem transtulit, arctissimeq; se in sui Redemptoris, ac dilectoris amore coniunxit, propter quem scilicet coniugalis tori fœdera abdicauit.

6 Si sanctũ Apostolũ perpetuæ incorruptionis titulo, virginalis integritas decorauit, quare dicunt hodie nõnulli, virginitatẽ seruare esse impossibile?

Vnde diuinitus illi concessum est, vt tanta cor eius circa fratres chatitatis gratia repleretur, vt sacrosanctum pectoris eius templum, velut caminus quidam diuini videretur incendij. Quod profectò in quibusdam scripturis eius patenter agnoscitur, in quibus vtiq; per omnem ferè paginam, quasi per quasdam rimas, charitatis vapores effundere, charitatis videtur ardoribus æstuare. Modò enim patres nominatim ad charitatem prouocat, modò non filios, sed filiolos, quasi

tenerè diligens, appellat. Modò proprijs ætatum vocabulis infantes, modò iuuenes, modò ſingillatim admonet adoleſcentes. Modò etiam mulieribus epiſtolas deſtinat, easq; ad cautelam fidei, & ſtudium ſynceræ dilectionis inuitat. Hic itaq; inenarrabilis charitatis ardore ſuccenſus, huc, illucq; ſe vertens, vndiq; circumiens, vbiq; diſcurrens, omnia hominum genera ad ſalutem concitat, omnia ætatum incrementa perluſtrat, omnes humanæ conditionis ordines oculo curioſæ ſolicitudinis inueſtigat, & tanquam arcus vniuerſalis Eccleſiæ factus, totius humani generis ſummam, vlnis paternæ dilectionis amplectitur, atq; ad Redemptoris ſui conſortium trahere, vnumquenq; ſingillatim admonendo, conatur. Amor quippe Domini, quo eum præ cunctis mortalibus dilexit, & ei pondus fraternæ dilectionis exhibuit, vt nimirum plus amaret, qui plus amabatur, & qui primus erat in Redēptoris amore, p̄cipuus fieret in fraterna charitate.

Qualem autem apud Dominum impetrandi locum, præcipuæ familiaritatis Ioānis obtinuerit priuilegium, hinc manifeſtiùs colligere poſſumus, quòd idem beatus Ioannes Euangeliſta teſtatur, quia in ipſo vitalis cœnæ conuiuio Ieſus conturbatus eſt Spiritu, & proteſtatus eſt, & dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me. Deinde ſequitur: Aſpiciebant ergo ad inuicem Diſcipuli hæſitantes, de quo diceret. Moxq; ſubiungit: Erat ergo recumbens vnus ex Diſcipulis Ieſu in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus. Innuit ergo huic Simon Petrus, & dicit ei: Quis eſt, de quo dicit? Atq; vt hiſtoriæ ſtylo non tenear, Ioanni interroganti Dn̄s mox reſpondit: Ille eſt, cui ego intinctū panē porrexero. O admirabilē, ò incomparabilē virum, & omni Chriſtianæ deuotionis præconio præferendum. Ecce verbum profertur in medium, & totus tacet, ac ſub ſilentij cenſura reprimitur ſenatus Apoſtolorum. Tanta ſiquidem Magiſtri præſidentis videbatur auctoritas, vt ſub diſtricta ſe compeſceret beata Diſcipulorum concio diſciplina. Hæſitant, ambigunt, atq; inter ſe inuicē oculorum nutibus quodammodo interrogantes aſpiciunt; veruntamen lingua referre quod geſtiūt, vel Dn̄m conſulēres inquirere nō p̄ſumunt. Tacet Petrus, tacet cœli clauicularius. Tacet deniq; lingua, q̄ clauis facta cœlorū, cœlū ſimul & terrā ligat, & ſoluit. Tacet is, inq̄, cui portæ inferi nō p̄ualent, qui ligandi animas, atq; ſoluendi obtinet principatū. Silet Andreas, qui ipſi fratri ad fontē vitæ præuius fuit. Non loquitur Thomas, qui viam ſe neſcire profeſſus, eundem eſſe viam, veritatem, & vitam, ipſo referente, cognouit. Non præſumit os aperire Philippus, qui dum Patrem ſibi popoſcit oſtendi, profunda myſteria indiuiduæ Trinitatis audiuit. Omnes tacent, omnes dubitant, & latenter inquirunt, non quidem prolatione verborum, ſed tantùm nutibus oculorum. Sed cùm res diu ſub hac ambiguitate penderet, nec nodum dubietatis quiſpiam abſolueret, tandem Ioannis patrocinium quæritur, & ſic ad rei dubiæ notitiam peruenitur. Ille nimirum, condiſcipulorum perſona in ſe ſuſcepta, conſultor accedit, qui de ampliori familiaritatis, atq; dilectionis prærogatiua confidit.

Vnde conſiderandum eſt, fratres mei, quantæ deuotionis inſtantia beati Ioannis ididæ Dei flagitare debemus auxilium, quem ſibimet interuentorem & ipſi Apoſtoli quæſierunt. Quantum apud iuſtum iudicem pro peccatoribus 7 poterit, qui & pro ipſis cœleſtis curiæ ſenatoribus interuenit? Et qui aduocatus factus eſt ſummis, quàm humiliter implorandus eſt à minimis? Hanc nimirum hominis eminentiam, hanc meritorum ſublimium celſitudinem Angelus ille cognouit, qui ſe ab illo adorari prohibuit. Vide, inquit, ne feceris, conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Deum adora. Refugit obſequium ab illo ſuſcipere, quem nouerat apud communem iudicem locum gratiæ familiariter obtinere. Noluit adoratorem, quem decernebat æqualem. Fratrem recognouit, ſocium iudicauit, ſubiectionis obedientiam non accepit.

7 Vides hîc ſāctos eſſe inuocādos, & beatū Ioannem Euāgeliſtam eſſe aduocatum noſtrum abſq; aliqua Dn̄i noſtri Ieſu Chriſti iniuria?

Quamuis enim in omnibus sanctis semper sit Angelicæ munditiæ contubernalis, & cognata 8 virginitas, beatus tamen Ioannes tantò reliquos virgines superat, quantò virginitati beatæ Mariæ per sedulitatis, ac perpetuæ custodiæ meritum appropinquat. A' qua sola videlicet præceditur, quia fœcunditas virginalis, quæ est in Maria, nullis est omnino meritis comparanda, & non solùm quia fœcunda est, sed quia Deifica. Virginem enim parere, nouum ac singulare est, Deum verò parere ita nouitatem singularitatis exuperat, ita omnia, quæ miranda sunt, antecedit, atq; incomparabiliter supereminet, vt nec mente concipi, nec lingua valeat aliquatenus explicari. Sed sicut venerandæ matris Domini virginitas, beati Ioannis virginitatem excedit, sic ipse pro glorioso eius contubernio cæteros à mundi primordio virgines antecellit.

Huc accedit, quòd ille recubitus in pectore Saluatoris, ille diuinus ardor, quē ex arcana eius inspiratione concepit, ita in eius visceribus omnium libidinum fomenta decoxit, vt corpus eius, tanquam re uera Spiritus sancti templum, à cunctis vernaret æstuantis luxuriæ squaloribus defecatum. Nec vllum locum in eo vendicabat flamma libidinis, cuius templum gratia sancti Spiritus iugiter obumbrabat. Quocirca dignum fuit, vt beatus Ioannes Apostolus Archangelo Gabrieli ad custodiam matris Domini socius haberetur, quatenus ille cœlestis olim paranymphus intactam Virginem inuisibiliter custodiret, & iste forinsecus fragilitati fœmineæ, obedientiæ suæ ministerium exhiberet. Et cōgruum erat, vt quæ talem genuit, qui cœli simul & terræ Dominus esset, vtriusq; patriæ ciues in suo consortio haberet, vt in ore duorum, vel trium testium staret omne verbum. Quapropter beatus Ioannes quantò familiarior cum matre Verbi versatur, tantò & ipsi vicinior Verbo inuenitur. Et quoniam non ab alio, sed ab ipsa Veritate Mariæ dictus est filius (Mulier enim, inquit, ecce filius tuus; atq; idipsum iterando confirmat, ad discipulum dicens: Ecce mater tua) nemo iurè videtur maior 9 meritis eo, qui speciali quadam gloria frater est Saluatoris.

9 Nota neminē esse maiorē meritis Ioanne Euangelista.

Huius igitur tam sublimis, tam pij, tam casti, tamq; præcellentissimi Deo dilecti, fratres Charissimi, laboremus præcepta seruare; per huius vestigia, in quantum possumus, duce diuina gratia studeamus incedere. Sed si omnes cum Ioanne virginitatem habere iam in carne non possumus, quia post naufragium secunda restat tabula, studeamus florere virtutibus, & sic virginitatis amissæ dispendium optimè compensabimus. Non igitur nobis auaritiæ ardor incandeat; non iracundiæ nos furor impellat. Non in nobis flamma libidinis æstuet; non turpis cogitatio pulchram animæ nostræ coram Deo speciem fœdet. Non nos terrenæ facultatis abundantia in superbiam erigat; non tenacitas misericordiæ viscera pauperibus claudat. Vigeat in nobis perpetua castitas, humilitas, patientia, sobrietas, iustitia cum pietate, seueritas cum mansuetudine. Inter hæc, fratres charissimi, cæterarumq; dona virtutum, charitas, quæ mater est omnium, in sacrario pectoris nostri semper teneat principatum, quia, sicut Ioannes dicit, Deus charitas est, vt qui per charitatem Dei filius descendit in Virginem, per eā nos exaltet ad paternæ gloriæ claritatem, qui viuit, & regnat in Trinitate perfecta, vnus, & verus Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Eiusdem

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO SECVNDVS DE EODEM SANCTO IOANNE EVANGELISTA.

GAVDEAMVS, fratres charissimi, copiosum nostræ fraternitatis adesse Io conuentum, quia dum nos ad hodiernam festiuitatem, beati Ioannis gloria prouocat, etiam Spiritus sanctus vt tam reuerenter, tam pacificè, tam deuotè conueniatis, indubitanter inspirat. Dignum quippe est, vt qui à Christo præ cunctis mortalibus specialiter est dilectus, à Christi dilectoribus permaximè diligatur, præsertim cùm & ipse circa nos tantæ charitatis extiterit, vt diuinitus sibi traditis sapientiæ, & scientiæ clauibus, omnes sacramentorum cœlestium thesauros expenderet, & æternæ vitæ diuitias, quas solus acceperat, nobis cum participando largiretur, & fideliter erogaret. Quid enim diuinæ sapientiæ quæris, quod apud Ioannem reperire non possis? Quæ enim hæretica prauitas, quæ Arriana perfidia, quæ Iudæorum vesana calumnia, quæ gentilium philosophorum versutia, quæ deniq; schismaticorum abominanda scissura, beati Ioannis non est eloquio superata, eiusq; doctrinis euidenter attrita? Siquando enim ab inimicis veritatis objiciũtur nobis volumina quæstionum, illico Ioannes accedit in medium, Ioannes occurrit, Ioannes silentium verbosis imponit. Quoties siquidem de vera humanitate, ac diuinitate Christi certamen quæstionis oboritur, quæ videlicet omnibus pacis inimicis communis est materia dimicandi, protinus ad Ioannis Euangelium curritur, Ioannis in pugna patrocinium quæritur, & sic mox cuncta litigiosi certaminis iurgia conquiescunt. Quid igitur necessariũ in doctrinis, quod Ioãnis volumina sacrosancta non teneant? Quid in virtutibus, quid in meritis, quo beatissimus incomparabiliter non excellat? Apostolus siquidem in Epistolis, Euangelista in Euangelio, Propheta in Apocalypsi. Propheta, inquam, & nõ qualiscunq;, sed mirabilis, atq; ad similitudinem alterius, & plusquam Propheta. Nam quia Prophetæ officium est, futura prædicere, non etiam præsentia demonstrare, beatus Ioannes Baptista idcirco cæteris Prophetis enituit, quia Dominum digito, quem prophetabat, ostendit. Nunquid & iste Ioannes plusquã Propheta non est, qui præter cõsuetudinem omnium Prophetarum, semetipsum præuidit in spiritu, & inter plurima reuelationum cœlestium sacramenta, dum

Io Ecce solẽne conuentũ ad festiuitatem sancti Ioãnis Euãgelistæ.

aquilæ volantis similitudinem vidit, semetipsum veraciter agnouit? Ezechiel autem eandem aquilam spiritu reuelante conspexit, non quidem volantem, sed cæteris animalibus desuper eminentem. Cùm quo videlicet Propheta beatus Ioãnes, considerato vtriusq; volumine, in multis non ambigitur concordare. Cum eo nimirum & librum, qui quasi mel dulcis erat, in ore comedit, & sanctuarij loca describit, atq; in pluribus alijs Propheta cum Apostolo consonanter incedit.

O quàm admirabilis est mutatio dexteræ excelsi, ò quam terribilis Dominus in consilijs super filios hominum. Quis enim dignè consideret, de tanta humilitate iste piscator ad quãtæ celsitudinis culmẽ meruerit sublimari? Enimuero qui olim vili nauicula contentus, & retibus, maris profunda simpliciter scrutabatur, nunc illustratæ mentis radio secreta cœlestia penetrat, mysteria intonat, diuini consilij occulta hominibus reuelat, prophetica depromit oracula, Apostolica tradit hominibus documenta, immò in speculanda summæ diuinitatis essentia præcedit Prophetas, supergreditur Patriarchas, Apostolos superat. Postremò totius humanitatis trascendit ingenia, & illucusq; mentis aciem tendit, quò vix & Angelica valet attingere creatura. O Dei plene gratia (Pax enim Dei, sicut dicit Apostolus, exuperat omnem sensum) vt illud sponsæ dicere non immeritò videatur: Introduxit me Rex in cellaria sua; exultabimus, & lætabimur in te.

Pensemus itaq;, fratres, quãtum ab eo, qui nunc est, homo iste tunc differebat, quando matre interueniente rogabat, vt ipsum cum fratre Dominus, alterum à dextris, alterum sedere concederet à sinistris. Nam quantum ad verba, hoc petere visus est, vt vnum ex eis Dominus cum dextris eligeret, alterum à sinistris cum peccatoribus reprobaret. Sed quia insipienter petijt, repulsam patiens, illico cum filijs quod merebatur audiuit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Respondentibus autem, Possumus, statim subiungit: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram, & ad sinistram, non est meum dare vobis. Ecce hîc in verbis Dominicis patenter ostenditur, quia & Ioannes martyr fuit, dum constat, quia calicem Domini biberit. Et reuera martyr fuit, quia multa pro Domino persecutionum supplicia pertulit. Martyr vtiq; fuit, quia Crucem Domini per sui corporis afflictionem, & proximorum errantium compassionem diu viuendo portauit, & quò cæteris Apostolis in carne prolixiùs mansit, eò durioris martyrij tormenta sustinuit. Vnde piè credendum est, quòd inter cẽtum illa quadragintaquatuor millia virginum, qui habẽt nomen Agni, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis, qui empti sunt de terra, & cantant cãticum nouum ante sedem Dei, & Agni, hic beatus Ioãnes egregius sit, & insignis; atq; cum his omnibus tãtò propinquior Agnum quocunq; ierit, sequitur, quãtò & eidem Agno dilectior, ac familiarior extitit, & insuper matri eius, quæ Virgo est virginum, perpetua filij sub dilectione parmansit. Nam ex vtriusq;, matris videlicet, filij'q; consortio, Ioannis virginitas excellenter enituit, & quousq; possunt merita 11 humana prouehi, quasi meta virtutum factus indesinenter excreuit.

11 Vide & ex hoc loco homines habere merita apud Deum.

Neque enim illa verba, quæ Saluator noster in Cruce positus protulit; Mulier, inquiens, ecce filius tuus: ad Discipulum autem: Ecce mater tua: sic simpliciter sunt accipienda, vt humano tantùm videantur more prolata, sed prorsus efficacia sunt, & diuinis virtutibus fulta, atq; ineuitabili veritatis auctoritate subnixa. Illud enim, quod in Cruce Patris vnicum pendebat, substantiuum, & consubstantiale Patri, ac sempiternum est; atq; idcirco verba, quæ locutus est, quia spiritus, & vita sunt, inaniter transire non potuerunt. Cœlum, inquit ipse pius Iesus, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Sicut enim dixit matri: Hic est filius tuus; ita dixit discipulis: Hoc est corpus meum. Et tantus fuit in

illis verbis effectus, vt illico panis ille, quem dabat, Dominicum fieret 12 corpus. Dixit enim, & omnia facta sunt, mandauit, & creata sunt. Ex quadam itaq; similitudine, si dicere audemus, & beatus Ioannes non solùm filij potitus est nomine, sed propter verba illa Dominica, quoddam maius necessitudinis sacramentum apud beatam Virginem meruit obtinere.

12 Ecce q̃uo p verba Dñica ex pane verũ Dñi corpus effectum est, nõ aũt figuratũ, vt dicũt hæretici.

Consideremus itaq;, dilectissimi, quantæ gloriæ vir istæ credendus est, qui per quoddam adoptionis arcanæ mysterium, & filius Virginis, & frater est Saluatoris. Hinc est, quòd mentem eius omnipotens Deus ad tantum puritatis, ac mysticæ reuelationis culmen euexit, vt ei non modò statum præsentis Ecclesiæ ostenderet, sed etiam quid deinceps futurum esset vsq; in perpetuum reuelaret. Vnde & illam suam nobilem Apocalypsim 13 scripsit, quæ nimirum tantis creditur redundare mysterijs, vt tot videatur habere sacramenta, quot verba; immò in verbis singulis multiplices latent intellectus. Quæ profectò cùm septem Asiæ Ecclesijs mittitur, omni vniuersali Ecclesiæ, quæ sub septiformi Spiritus sancti magisterio regitur, destinatur. Vnde consequens est, vt omnes Ecclesiæ per orbem terrarum circunfusæ non dubitent beatum Ioannem communem se habere doctorem. Quibus videlicet tanquam egregius quidam regalis imperij nuncius, à Iesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus viuorum, & mortuorum, & princeps Regum terræ, cœlitus destinatus, gratiam, simul & pacem ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est, attulit, ac multa secreti cœlestis mysteria patefecit.

13 Vides Apocalypsim beati Ioannis Apostoli ab illo esse cõscriptam?

Iam verò illa beatæ migrationis eius nouitas mirabilis quem non moueat? Quis felicissimæ consummationis gloriã nõ obstupescat? Quia enim mirabiliter vixit, mirabiliter obijt, & quia nõ cõem cũ hominibus vitã duxit, nõ cõi hominũ morte transiuit. Nã vt historiæ continent, quadratã in Ecclesia foueã fieri iussit, mox'q; in eã descendẽs, extensis'q; manib⁹, post prolixa fusæ orationis verba migrauit. Mox aũt tanta super eum lux cœlitus est immissa, vt nullus eam ferret aspectus. Postmodum verò inuenta est fouea nihil aliud in se continens, nisi manna, quod videlicet, sicut dicitur, vsq; hodie sca turire non desinit. Sic nimirum, sic, sic dilectum authori vitæ Discipulum transire de seculo dignum fuit, vt tam fieret à dolore mortis extraneus, quàm à corruptione carnis fuerat alienus. In sepultura in Crucis modum iacere voluit, quia Crucem in suo corpore piè viuendo semper portauit; & sicut Petrus magistrum secutus est à persecutoribus crucifixus, ita quodammodo & Ioannes in Ecclesiastica pace sepultus.

Sed Dominus inter eos fortè diuersitatem docuit, cùm Petro dixit: Sic eum volo manere, donec veniam. Quid ad te? Tu me sequere. Qui enim Petrum voluit secum in crucis patibulo triumphare, ipse decreuit Ioannem in Ecclesiastica pace quiescere, quatenus & ille subeundi martyrij præberet exemplum, & iste erecta supra fundamentum fidei Ecclesiæ fabrica, quietus migraret ad cœlum. Ille secuturis martyribus fuit constantiæ forma, iste nouiter in fide plantatis extitit morum, atq; virtutum spiritualium disciplina. Sic eum volo manere, donec veniam. Veniam, inquit, vt eum vinculo carnis absoluam. Veniam, vt eum ad gloriæ meæ consortium transferam. Veniam, vt laboribus eius dignæ remunerationis præmium reddam. Ad huius deniq; promissionis effectum clarum dedit indicium, cùm in eius obitu radiantem fecit enitescere lucem, per quam liquidò patuit, ipsum videlicet aduenisse lucis authorem. Affuit itaq; Dominus promissionis suæ non immemor, qui & animam 14 eius in illa supernæ Hierusalem quiete susciperet, & sacratissimum corpus in ea, quæ ipse nouit, secreta transferret. Nam & de beato Enoch legitur, quia ambulauerit cum Deo, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus.

14 Habes hîc sancti Ioãnis animã receptã fuisse in cœlo.

Iam verò illud quis dignè miretur, quòd in sepulchro eius manna reperitur

& in terræ ſpecu panis cœli non ſemel, ſed quotidie naſcitur? De manna quippe, ſaluo altiori myſterio, ſcriptum eſt: Panem de cœlo dediſti eis, Domine, habentem omne delectamentum. Veniant igitur omnes nationes gentium, & obſtupeſcant miraculum 15 omnibus inauditum. Veniant, inquam, & admirantes aſpiciant, quia in ſepulchro, quod proculdubio domus eſt vermium, panis oritur Angelornm, adeò vt cùm Propheta in magni muneris admiratione pronunciet, quòd Iſraëlitico populo manna Deus conceſſit in cibum, dicens: Panem cœli dedit eis, panem Angelorum manducauit homo: quod illis tunc mittebatur è cœlo, nunc ſcaturire conſpiciatur è ſepulchro. Si enim magnum miraculum manna non eſſet, nequaquam Moyſi Dominus ſeruari per ſecula illud præcepiſſet. Imple, inquit, Gomor ex eo, & cuſtodiatur in futuras retro generationes, vt nouerint panem, quo alui eos in ſolitudine, quando eduxi eos de terra Aegypti. Ecce quid meretur pudicitia 16 virginalis. Ecce quantæ magnitudinis eſt integritas inuiolatæ carnis. Videte, fratres mei, conſiderate, perpendite, quid deliciarum incorruptio carnis habet in cœlo, ſi cibum cœli germinat in ſepulchro. Quantis illic honoribus ſublimatur beata virginitas, vbi nimirum ſola eſt gloria, ſi & in loco fœtoris, atq; putredinis tam mirabiliter eſt glorioſa.

15 Miraculum hoc inſigne ad ſancti Apoſtoli ſepulchrũ æditũ, ſanctitati ei⁹ fideliſſimum teſtimonium affert.

16 Vide quanta hîc fiat virginitatis cõmẽdatio.

Vnde & ſi non audeamus pleniter diffinire, pium tamen eſt arbitrari, vt ſicut de beata Dei genitrice creditur, ita etiam beatus Ioãnes iam reſurrexiſſe probabiliter aſſeratur, quatenus ſicut in virginea fuerunt integritate participes, ita nihilominus in anticipata reſurrectione meritò videantur æquales, nec ſit in reſurrectione diuerſitas, quibus tanta fuerat vnanimitas conuerſationis in vita. Si enim beatiſſimi virgines iſti, videlicet Ioannes & Maria, nullatenus ſurrexiſſent, cur in eorum tumulis ſepulta cadauera non iacerent, cùm ſcilicet beatorum Petri & Pauli, cæterorum'q; Apoſtolorum, ac martyrum corpora ſuis quæq; noſcãtur mauſoleis tumulata? Nam quod verè beatus Ioannes obierit, ac proculdubio mortis iura perſoluerit, nullo modo meliùs, quàm per eius verba valet probari. Cùm enim exiſſet ſermo inter fratres, quòd Diſcipulus ille non moritur, cur ipſe vera dicentibus obuiaſſet, dicens: Et non dixit Ieſus non moritur? Fruſtra nimirum hîc moram texere, ac verba multiplicare videretur, ſi dum illi vera dicerent, vt non moreretur, iſte protinus obſtitiſſet dicens: Non dixit Ieſus nõ moritur: ac per hoc veritati quodammodo contradiceret, ſi vera referentibus contrairet. Sed dum ſe non moriturum, Saluatorem dixiſſe negauit, moriturum ſe indubitanter aſſeruit. Porrò autem quòd in ſepulchro ſanctum corpus eius vlteriùs non apparuit, diuinæ ſine dubio virtutis operatio fuit. Scriptum eſt in Deuteronomio. Mortuus eſt Moyſes famulus Domini in terra Moab, iubente Domino, & ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor, & non cognouit homo ſepulchrum eius vſq; in præſentem diem. Renouatum eſt itaq; illud de corpore Moyſi nunc etiam in Ioanne miraculum. Et qui legiſlatorem tũc dignatus eſt, nullis ſcientibus, ſepelire, ipſe etiam corpus Euangeliſtæ ſui ſecreto quodam myſterio voluit ſepulturæ ſubducere. Vterq; ſcilicet lux mundi, vterq; cœleſtium mandatorum baiulus, vterq; diuini conſilij reuelator. Nec immeritò in dignitate ſuis delata cadaueribus congruunt, qui & in ſublimibus vitæ ſuæ meritis, licet diuerſis temporibus, concorditer clarueru nt.

Verùm ſi res diligenti conſideratione perpenditur (cùm beati Moyſi pace loquar) Ioannes potior inuenitur. Ille ſiquidem miniſter extitit legis, hic prædicator eſt gratiæ. Ille præcepta tradidit, quibus peccata punirentur, iſte pœnitentiæ baptiſmum contulit, quo omnia crimina delerentur. Ille annunciator eſt vmbræ, hic miniſter eſt veritatis. Ille dixit Domino: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt ſciam te: ſed protinus audiuit: Nõ

poteris

poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & viuet; iste verò Deũ incarnatũ, non solũ vidit, & audiuit, sed ẽt manibus cõtrectauit, sicut ipse testatur, dicẽs: Quod fuit ab initio, quod uidiuimus, quod audiuimus, quod oculis nostris ꝑspeximus, & manus nostræ tractauerũt de Verbo vitæ, & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis. Et non solùm Deum hominem factum oculis carnalibus vidit, sed & ipsum Verbum, quod erat apud Patrem, per quod facta sunt omnia, illustrata diuinitus mente conspexit. Atq; vt adhuc comparatio producatur, Moyses tabernaculo præerat, quod nubes operiebat, ita vt aliquando nec ipse Moyses posset intrare, sicut in Exodo legitur: Quia operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud, nec poterat ingredi Moyses tectum fœderis, nube operiẽte omnia: Ioannes verò melioris tabernaculi custos factus, beatæ Mariæ minister extitit, quam non videlicet corporea huius aëris nubes obtexit, sed Spiritus sanctus inuisibiliter obumbrauit. Et gloria Domini, hoc est filius Dei, qui hoc tabernaculum non mox discessurus, sed veram carnem suscepturus impleuit, non mansit sub aëris caligine, sed potiùs in Solis lumine, sicut per Prophetã dicitur: In sole posuit tabernaculum suum. Per illum manna datum est tunc Israëlitico populo; ecce quantò gloriosius habet iste manna in sepulchro. Et quid plura? Ille faciem suam obnubit, ne videatur à populo; iste etiam diuinitatis reuelat essentiam, vt Deus ab hominibus agnoscatur. Atq; vt idem repetam, ille splendorem sui vultus obtexit, ne ab illa plebe conspiceretur; iste Dei Verbum, quod est imago Patris, splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, perspicuè reuelauit, vt à nobis agnosceretur. Postremò Dei filium, quem iste præ manibus habuit, cum quo diutissimè conuersatus est, à quo vnicè, atq; specialiter dilectus est, ille quidem obnixè, ac desiderabiliter petijt dicens: Obsecro, Domine, mitte quem missurus es: sed impetrare nõ valuit. Veruntamẽ dum magnis, summisq; apud Deũ meritis ambo claruissent, vno vterq; spiritu plenus fuit, vno vterq; desiderio concorditer æstuabat. Nec nos alterum alteri præferre præsumimus, si diuersitatem pro sui cuiusq; dignitate pensamus. Duorum quippe viatorum viuacitate parium, qui orto sole graditur clariùs quælibet opposita conspicit, quàm is, qui antelucanus exurgit. Et ditior est, qui autumnalem fructuum maturitatẽ carpit eo, qui vernæ propaginis arbusta plantauit. Conuenienter igitur factũ est, vt sicut Moysi, ita & Ioannis glebam omnipotens Deus absconderet, & in duobus mirabilibus viris vnum miraculum exhiberet.

Et notandum, quàm affectuosè, quàm piè, quàm paternè, quàm amabillimè, Saluator, Sic, inquit eum volo manere, donec veniam. Veniam, inquit, non mittam. Non mittam videlicet aliquã supernam virtutem, non Angelicam potestatem, quæ huius ministerij mihi fungatur officio, quæ obediẽtiæ huius exequatur effectum. Ipse per memetipsum veniam, ipse egredientem eius animam in gloriæ meæ claritate suscipiam, quam & in carne manentem diuinitus illustrabam. Quantæ igitur reuerentiæ habendus est hominibus beatus iste Ioannes, quem ipse author vitæ honorauit in carne viuentem, honorauit & de seculo recedentem? Nimis enim honorati sunt amici tui Deus. Honorauit siquidem eum in vita, dum de sacrosancto pectore suo sibi reclinatorium fecit. Honorauit rursus in morte, cùm ad suscipiendam felicem meritis 17 animam dignatus est aduenire. Nec mirum si diuersis eum honoribus cumulauit, quem & in consortium sibimet adoptiuæ fraternitatis asciuit. 17 Nota felicẽ meritis animam.

Dictus est etiã frater Domini beatus Iacobus; sed ille frater ex natura, iste frater ex gratia; ille ex cognatione, iste ex præcipua dilectione; ille per lineam maternæ consanguinitatis, iste per vinculum paternæ charitatis. Si quis, inquit, diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum

veniemus,& mansionem apud eum faciemus. Et quid amplius dicam? Frater Domini fuit ille carnalis, iste spiritualis. Sed quantum cognatio spiritualis carnalem necessitudinem probatur excedere, in ipsius Domini verbis possumus luce clariùs inuenire. Ait enim: Spiritus est, qui viuificat, nam caro non prodest quicquam. Iacobum itaq; vt frater esset Domini, natura carnalis instituit; Ioannes autem tantò nobiliùs frater est, quantò & ipsius naturæ Dominus eũ in affinitatem sibi spiritualis adoptionis assumpsit. Quanquam & ipse Iacobus idcircò beatus sit, quia eiusdem spiritualis affinitatis cum Domino participium tenet. Alioquin nisi Domino per spiritum iungeretur, per illud terrenæ vinculum consanguinitatis à Domino nullatenus saluaretur. Quod tantò excellentiùs Ioannes, quantò & ante Crucẽ constitutus audiuit: Ecce mater tua. Meritò ergo quò eum cæteris plus dilexit, sublimiùs eum cæteris honorauit. Et nos, fratres pro modulo nostro dignis eum studeamus efferre p̃conijs, dignis veneremur semper obsequijs.

18 Notandum tamen, quia nunquam tam dignè, tam reuerenter beatos Apostolos colimus, quàm cùm 18 Apostolica præcepta seruamus, cùm eos in via Dei præcedentes semper attendimus, cùm eorum vestigia sequimur, cùm eorum angustam, & arctam semitam sine offensione tenemus. Enimuero in baptismo Apostolorum ducatum secuti sumus, quia per eosdem fidem sanctæ Trinitatis inter ipsa regenerationis rudimenta didicimus. Sub cuius videlicet figuræ mysterio, sacerdotes Israëliticæ plebis olim transeundo Iordanem præcedebant, & populus sequebatur. Sed non sufficere illis visum est, si sacerdotum tantummodo vestigia in transitu sequerentur, nisi & duodecim lapides de Iordanis alueo tollerent, atq; in Galgalis pro testimonio ponerent. Elige, inquit Dominus ad Iosue, duodecim viros, singulos per singulas tribus, & præcipe eis, vt tollant de medio aluei Iordanis, vbi fixerunt sacerdotes pedes, duodecim lapides durissimos, quos ponetis in loco castrorum, vbi fixeritis tentoria hac nocte. Vt autem non omnia, licet plena mysterijs, verba discutiam, quid per hoc factum nobis innuitur, nisi vt postquam mystici Iordanis fluenta transimus, postquam de lauachri salutaris fonte consurgimus, durissimos duodecim lapides, idest firmissima Apostolorum exempla ad imitationem nobis proponere studeamus? Lapides quippe, vbi sacerdotes pedes fixerant, in loco castrorum ponimus; si in procinctu spiritualis nequitiæ positi, Apostolorum vestigia constanter, & firmiter teneamus. Nam iuxta Salomonis sententiam, qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Nimirum qui in moribus suis præcipites, ac fluidi sunt, more aquæ præcipites ad ima defluunt. Qui verò constantes, ac firmi, in arcem quotidie virtutis excrescunt. Quod nimirum & illud eiusdem historiæ significare perpenditur, nam transeunte eodem populo, aquæ superiores instar montis intumescunt, inferiores verò in mare mortuum delabuntur; quia profectò ex eis, qui baptizantur, alij in accepta cœlestis gratiæ dulcedine perseuerant, alij in peccatorum amaritudinem defluere, reprobè viuendo, non cessant, & velut in maris mortui salsuginem corruunt, dum sapiendo terrena, per prauæ vitæ decliuia ad mortem tendunt.

Ecce quomodo cum recta fide oportet nos etiá vitæ sanctitatem, & innocentiam habere.

Nos autem non sic, dilectissimi, non sic, sed ad veram sapientiam tendentes ita per Dei misericordiam in virtutum studeamus alta proficere, vt in vitiorum pudeat voraginem declinare. Sic perseueremus semper ad superna properare, quò tendimus, vt diuini amoris dulcedinem in nostris iugiter mentibus conseruemus. Illius itaq; sapientiæ laboremus participes fieri qua beatus Ioannes per amplioris gratiæ cumulum meruit incomparabiliter illustrari. Cuius nimirum splendore concepto, cœlum velut aquila penetrat, ita vt creata cuncta transgrediens, ad ipsum rerum omnium verticem, mentis contẽplatione pertingat. Nostis

fratres mei,quia in mundi nascentis origine,tertio die germinauerit terra,quarto cœli facta sunt luminaria,quinto volatilia sunt creata. Quare autem in creādis rebus hic ordo decucurrit,nisi vt nos instrueremur, quia prius necesse est, vt mēs nostra virētiū virtutū opera germinet,quatenus sic mereatur cœlestis gratiā luminis,ac postremò euolare valeat ad contemplandam speciem veritatis? Germinemus itaq;,fratres,vt illuminemur,quatenus illuminati,virtutum pennis ad cœlestia subleuemur. Non nos mundi huius dulcedo falsa demulceat,non carnalis illecebræ voluptas luxuriosa resoluat. Nusquam certè præceptum in veteris testamenti ceremonijs inuenitur, vt mel sacrificijs misceatur. Per quod intelligitur,quia his,qui Deo vitæ suæ sacrificium offerunt,nullam Deus carnalē vult inesse dulcedinem,nihil in eis viuere,quod ad carnalem pertineat voluptatem. Oleum autem frequenter immittitur, vt omnis nostræ operationis oblatio hilariter offeratur. Hilarem enim datorem diligit Deus. In omnibus etiam sal iubetur admisceri,vt omne boni operis sacrificium,rationis,discretionis, ac cœlestis sapientiæ sale sit conditum.

Hoc aūt diuinæ sapientiæ sale ita omnis beati Ioānis doctrina videtur respersa,vt meritò dicatur os Dei,lingua Spiritus sancti,cedrus paradisi,lux Ecclesiæ, decus orbis,præco cœli,lumen mundi,sidus hominum,specimen Angelorum,lapis viuus,speculum lucis,logotheta diuinitatis,forma fidei,columna cœli,architectus veri tabernaculi,quod fixit Deus,& non homo. Nam & Cherubin iurè perhibetur,qui scientiæ plenitudinem ex ipso Redemptoris pectore percepisse cognoscitur. Veruntamen cum nos quantumlibet efferre contendamus,celsitudinis eius merita nō æquamus,quia qui diuinæ laudis præconia meruit, ad eius dignè laudanda merita humanæ linguæ fragilitas nō assurgit. Ipse quippe eius laus est,qui illi & olim pretium,& nunc factus est præmium. Per huius ergo vestigia,dilectissimi,ad Redemptorem nostrum pleno cordis amore tendamus, huius doctrinam velut coruscam in tenebris lampadem nostris semper gressibus pferamus. Pudeat iā terrenis incumbere,qui p spei desideriū ad cœlestē cœpimus gloriā festinare.Qui ad cœlestiū nuptiarū desideriū properat,terrenæ voluptatis cœno volutari erubescat. Qui titulis Angelicæ dignitatis emicat, locū in exilio nō requirat. Incassum porrò terrena lucra congerimus,qui diuitias immortales in regni cœlestis palatio possidemus. Quē ergo pondus terrenæ corruptionis aggrauat,rerū extrinsecus affluentiū copia nō extollat. Qui ad hoc constitutus est,vt totis viribus iugiter cū aduersario dimicet,torporis hunc,& negligentiæ dissolutio nō eneruet. Sic, sic per diuinæ pietatis auxiliū,& florentes virtutibus, & vitijs repudium dantes,si hîc eum sequimur,qui nobis iter Crucis ostendit,illuc perueniemus ad eum,qui calcato mortis imperio, cœlum cum triumphali gloria penetrauit,Iesus Christus Dominus noster, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

EIVSDEM HYMNVS DE IPSO SANCTO IOANNE EVANGELISTA AD VESPERAS.

VIRGINIS virgo venerande custos,
Magnus æterni logotheta Verbi,
Dele seruorum facinus tuorum,
Sancte Ioannes.
Tu patrem carnis subitò relinquis;
Sicq; cœlestem sequeris Parentem.
Piscibus spretis, hominum iuberis
Claudere turbam.
Fonte prorumpens fluuius perenni
Curris, arentis satiator orbis.
Hausit ex pleno modò quod propinat
Pectore pectus.
Tu decus mundi, iubar atq; cœli,
Impetra nostris veniam ruinis.
Da sacramentum penetrare summum
Quod docuisti.
Patris arcanum speculando Verbum,
Tollis errorem fidei per orbem.
Nos ad æternam speciem fruendam,
Dux bone transfer.
Laus honor Patri, pariliq; proli,
Vna maiestas, eadem potestas;
Cum quibus sanctus simul implet omnem
Spiritus orbem.
Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN EPIPHANIA DOMINI.

CV'M natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam dicentes: Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam eius in Oriente, & venimus cum muneribus adorare eũ. Laudate Dñm oẽs gentes, & collaudate eum omnes populi. Nã cùm omnipotens ſermo nondum à regalibus ſedibus deſcendiſſet, & nox in ſuo curſu medium iter ageret, populus gẽtium ambulabat in tenebris, quia dilexerunt magis tenebras, quàm lucem, varioſq; ſecuti errores in circuitu impij ambulabant, euntes vnuſquiſq; alius ad villã, alius ad negociationẽ ſuã; & obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum, qa incuruatus eſt vnusquiſq; ad opus manuũ ſuarum. Patres etiam illi antiqui omnes ſub nube fuerunt, eo quòd aſpiciebant in viſu noctis, nec claritatem vultus Moyſi poterant intueri, quia velamen erat poſitum ſuper cor eorum, & erat aqua tenebroſa in nubibus aëris; cùm videlicet filij Sion inclyti, conuerſi ſunt in vaſa teſtea, opus manuum figuli; diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum; argentum eorum verſum eſt in ſcoriam, eo quòd caupones eorum miſcebãt aquam vino; quando obſcuratum eſt aurum, mutatus eſt color optimus, nec erat de eis, qui faceret bonum, nec etiam vſq; ad vnum. Tunc ergo tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, quia Iudæus, & Gentilis in tenebris ſtrauerunt lectum ſuum, habitantes in tenebroſis, & vmbra mortis. Quia igitur tunc nox præceſſit, ecce dies appropinquauit, & lumen refulſit in habitaculo carceris noſtri, ex eo quòd exortum eſt in tenebris lumen rectis corde, cùm viſitauit nos Oriens ex alto; & ortus eſt nobis Lucifer matutinus, qui non nouit occaſum, quando lux illa vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in tenebris luxit, & tenebræ eam non cõprehenderunt.

Iudæi itaq;, & Gentiles in tenebris erant vſq; ad tempus plenitudinis. At vbi venit plenitudo temporis, emiſit Agnum Dominus dominatorem terræ, de petra deſerti ad montem filiæ Sion; & lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli. Et quia ad hoc venerat, vt oues diſperſas

congregaret in vnum,licet non fuerit primò missus,nisi ad oues, quæ perierant domus Israël,quia tamen alias oues habebat,quæ non erant ex hoc ouili,& illas oportebat eum adducere,vt fieret vnum ouile,& vnus pastor; idcirco habitantibus in regione vmbræ mortis tam Iudæis,quàm gentibus,lux orta est eis vtrisq;, propter quod & in natiuitate claritas Dei circunfulsit pastores, quia Angelus euangelizauit eis gaudium magnum,& hodierna die stellæ claritas natum denunciat Saluatorem. Iudæis itaq; tanquam ratione vtentibus loquitur vox Angelorum, Gentibus verò quasi brutis,& iumentis in campis syluæ,loquitur lingua,siue stella cœlorum. Lux itaq; demõstrat lucem,creatura suum indicat creatorem,suum loquitur factura factorem,& noua stella denunciat verum Solem. Laudate ergo Dominum omnes gentes, & collaudate eum omnes populi. Lætamini gentes simul cum plebe eius. Gaudeant Gentiles,exultent Iudæi, quia ecce Sol de stella enituit,& factor Virginis factus est in Virgine factura sua. Homo enim,qui fact⁹ est in ea,ipse fundauit eã altissimus. Ortus est itaq; Sol de stella,sanitas ex ægritudine,ex morticino vita, lux ex tenebris,dulcedo ex amaritudine,ex spina rosa,pater ex filia, Dñs ex ancilla,& de exiguo riuulo fõs aquæ salientis in vitã æternã. Oritur ergo Sol de stella,& demonstratur Sol per stellam.

Erat stella in aëre,stella in terra,Sol in præsepio. Stella in aëre,corpus illud lucidum,stella in terra, Virgo Maria,Sol in præsepio, Christus noster. Stella in aëre,de qua habuimus in Euangelio: Vidimus enim stellam eius in Oriente,& venimus adorare eum. Stella in terra, de qua Balaam prædixit in Prophetia sua: Orietur stella ex Iacob,& confringet omnes alienigenas. Sol in præsepio,de quo reprobi,secundùm quod in libro Sapientiæ legitur,dicturi sunt in futuro: Errauimus à via veritatis,& Sol iustitiæ non illuxit nobis: de quo Apostolus: Sol non occidat super iracundiam vestram: An non ipse est,qui in sole posuit tabernaculum suæ carnis,quando fuit tanquam sponsus procedens de thalamo suo? In stella,fratres,quatuor principaliter attendũtur. Stella enim igneæ naturæ est, stella in se lucida est, & clara, stella ex se radium emittit, stella in nocte lucet. Hæc eadem in stella nostra, idest in Virgine Maria possumus inuenire. Stella, vt diximus,igneæ naturæ est, & ipsa Virgo Maria igneæ naturæ fuit. Ipsa est enim rubus ille igneus, in quo apparuit Dominus Moysi, qui videbatur quippe ardere, sed non comburebatur,quia grauida quidem apparuit Virgo, sed igne libidinis non est consumpta. Ipsa in se splendida est, & clara,adeò vt de ea scriptum sit in Canticis canticorum: Quæ est ista,quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol? Ipsa ex se radium illum emisit, qui penetrat vsq; ad cordis secreta. Scrutatur enim corda, & renes, eo quòd viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ, & spiritus; vnde & meritò congruit ei nominis interpretatio. Maria nanq; stella maris interpretatur. Mare hic mundus est, sicut scriptum est: Hoc mare magnum, & spatiosum,illic reptilia, quorum non est numerus. Meritò ergo stella maris dicitur, quia ipsa,tanquam sidus singulare refulsit in mundo,& cuius splendor illuminat mundum,& ex se radium illum emisit, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et sicut radius processit à stella, stella integra permanente, sic filius ex Virgine, virginitate inuiolabili perdurante, secundùm quod & Propheta Ezechiel inquit: Porta, quam vides, semper erit clausa, & nullus transibit per eam, sed Dominus solus introibit per eam. Stella lucet in nocte, & ipsa Virgo in nocte huius seculi singulariter fulsit, secundùm quod de ea scriptũ est, Quæ cũctas hæreses sola interemisti in vniuerso mundo. Talis est stella nostra, fratres,talis est Virgo Maria,talis est stella maris;& qa reliquit nobis exemplum,vt sequamur vestigia eius,talis etiam debet esse anima nostra.

Simus ergo, fratres, igneæ naturæ, vt sit in nobis ille ignis, quem venit Dominus mittere in terram, & ignis ille, qui erat flammigerans in ossibus Hieremiæ, accendatur in conflatorio cordis nostri, iuxta quem sedet Dominus purgans,& mundans filios Leui. Simus etiam & nos clari,et fulgidi,vt aspiret nobis dies,& inclinentur vmbræ, & deponentes veterem hominem cum actibus suis,induamur nouum, qui secundùm Deum creatus est,vt si fuimus aliquando tenebræ, nunc simus lux in Domino,& induti armis lucis ambulemus honestè, sicut decet ambulare in die. Emittamus etiam ex nobis, fratres, radium bonæ operationis,quia scriptum est: Sint lumbi vestri præcincti,& lucernæ ardentes in manibus vestris. Lucernas quippe ardentes in manibus portamus,cùm proximis nostris per exempla bonæ operationis lucemus, vt cortina cortinam trahat,& qui audit,dicat,veni; & sic luceat lux nostra coram hominibus, vt videntes opera nostra bona,glorificent Patrem, qui in cœlis est, & currant multi in odorem vnguentorum nostrorum. Stella lucet etiam in nocte,& nos,fratres,in nocte huius seculi luceamus, secundùm quod scriptum est: Inter quos lucetis, quasi luminaria fixa in firmamento. Contra hæreticorum tenebras sapientiæ lumine splendeamus, quia scriptum est: Capite nobis vulpeculas, quæ demoliuntur vineam Domini. Propter quod Dominus inquit: Estote prudentes sicut serpentes,& simplices sicut columbæ. Sic ergo, fratres, ad verum solem poterimus peruenire, si Virginis,& stellæ nostræ vestigia fuerimus imitati.

In sole autem quinque principaliter attenduntur. Sol incommutabilis est in se,cùm luna singulis mensibus commutetur. In sole est nulla macula, cùm semper macula sit in luna. Sol habet plenitudinem luminis, à quo & alia luminaria lumen accipiunt. Sol licet sit immutabilis, interdum tamen patitur eclipsim. Sol semper lucet in die. Sed eadem in vero Sole nostro solicitè inuestigemus. Sol in se incommutabilis est; & ipse Christus secundùm diuinitatis potentiam semper incommutabilis perseuerat. Vnde ipse ait: Ego sum Deus, & non mutor. Apud quem non est trãsmutatio,nec vicissitudinis obumbratio. In sole nulla est macula; & ipse est,qui singulariter ingressus est mundum sine macula; qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sol habet plenitudinem luminis; & in eo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, cui non est datus spiritus ad mensuram, immò de plenitudine eius accepimus omnes gratiam pro gratia, quando vnguentum à capite descendit vsque ad barbam, & à barba stillauit in oram vestimenti. Sol interdum patitur eclipsim; & ipse Christus eclipsim mortis passus est in passione, quando recessit pastor ouium, ponens animam pro ouibus suis, & inclinato capite emisit spiritum. Sol semper lucet in die; & ipse Dominus, postquam resurgendo consumpsit tenebras nostræ mortalitatis, resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, sed lucem habitat inaccessibilem, & in eo tenebræ nõ sunt vllæ. Hunc solus aquila Ioannes irreuerberatis luminibus intuitus est in tota sua, quando adeò altè volauit, quòd si paulò altiùs intonuisset, totus mundus eum capere non potuisset,inquiens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum,& Deus erat Verbum.

Magi ergo illuminati à sole veniunt ad Solem,qui illustrati per stellam,quæ lumen suum habet à sole,venerunt ad adorandum Solem; quorum gesta diligẽter singula attendamus. Venerunt ergo ab Oriente Hierosolymam, & cùm venissent,inquisiuerunt: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Cùm peruenissent ad locum, prociderunt; cùm procidissent, adorauerunt; cùm adorassent, munera obtulerunt. Venerunt ergo infatigabili labore, inquisiuerunt prouida solicitudine, prociderunt debita humiliatione, adorauerunt mentis deuotione, munera obtulerunt integra fidei religione; & obtulerunt ei aurũ,

thus, & myrrham. Ecce primitiæ gentium, primò puram, & integram fidē offe runt; obtulerunt enim thus Deo, myrrham mortali, aurū Regi, thus per fidem diuinitatis, myrrham per fidem humanitatis, siue mortalitatis, aurum per fidem regiæ dignitatis. Fuit enim 1 Deus, & homo, Emanuel nobiscum Deus, cùm factus est simul in vnum diues, & pauper; fuitq; ex regia tribu, secundùm quòd in eius genealogia describitur: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham, &c. Vel obtulerunt hæc tria humanitati Christi, aurum Regi, Sacerdoti thus, myrrham mortali. Fuit enim ex regia, & sacerdotali tribu. Fuit Rex, quia habuit in vestimento, & in fœmore suo scriptum, Rex regum, & Dominus dominantium. Fuit & Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech Regis Salem, qui Sacerdos fuit Dei summi, quia non per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Conuersi enim sumus ad pastorem, & Episcopum animarū nostrarum. Fuit etiam mortalis, quia verè langores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit in corpore suo super lignum.

1 Deus & homo fuit qui de sancta Virgine natus est.

Hæc eadem ipsa Virgo stella maris obtulit soli nato suo in persona sua. Obtulit enim aurum regiæ dignitatis, quia fuit ipsa de regia tribu, secundùm quòd in dicta genealogia legitur: Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Obtulit etiam thus, & myrrham; vnde in Cantico amoris hæc duo in ipsa iunguntur, vbi dicitur: Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Myrrha arcet vermes à corporibus mortuorum, & ipsa corpora conseruat à corruptione, propter quod Nicodemus attulit mixturā myrrhæ, & aloës, vt condiret corpus Iesu. Per myrrham ergo carnis integritas designatur, thus verò mentis exprimit deuotionem. Benè ergo hæ duæ species in stella, & virga nostra iunguntur, quia in Virgine Maria carnis integritas, & mentis deuotio semper indiuisa manserunt. Et meritò additur, Vniuersi pulueris pigmentarij; quia ipsa adeò fuit donis Spiritus sancti referta, vt audire meruerit: Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Sic ergo, fratres, obtulerunt Magi, obtulit & virgo Maria stella nostra. Et quia exempla dederunt nobis, ergo & nos ita faciamus.

Venerunt Magi, veniamus & nos, quia scriptum est: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Et alibi: Venite ad me, qui concupiscitis me. Inquisiuerunt Magi, inquiramus & nos, quia scriptum est: Quærite Dominum, dum inueniri potest. Prociderunt Magi, procidamus & nos, quia scriptum est: Venite adoremus, & procidamus ante Deum. Adorauerunt Magi, adoremus & nos, quia scriptum est: Adorate Dominum in aula sancta eius. Obtulerunt Magi, offeramus & nos, quia scriptum est: Obsecro vos, fratres, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Offeramus & nos illa tria, quæ obtulerunt Magi, aliter tamen quàm illi. Offeramus myrrham mortificationis, vt mortificantes corpora nostra, quæ sunt super terram, carnis curam non faciamus in desiderijs, crucifigentes corpora nostra cum vitijs, & cōcupiscentijs; & in his tamen omnibus rationabile sit, vt dictum est, obsequium nostrum. Offeramus thus deuotæ orationis, secundùm quod Apostolus ait: Orabo spiritu, orabo & mente; psallam spiritu, psallā & mente; vt dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu Domini. Offeramus & aurum, splendorem sapientiæ; aurum nãq; sapientiam designat, iuxta illud: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapiētis vt simus parati omni poscenti de ea, quæ in nobis est, fide, & spe reddere rationem, & splendore sapientiæ fulgeamus, & contra hæreticorum tenebras intrepidi dimicemus, atq; dicere possimus: Bonum mihi lex oris tui super millia au-

ti,& argenti. Et vtinam non possetis dicere potiùs: Bonum mihi lex oris Iustiniani super millia auri,& argenti: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ita vt lex tua, Domine: Dereliquerunt venam aquarum viuētium Dñum: ne meritò ipsa sapientia conqueratur dicens: ¡Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ. Nā hi,qui in lege Domini debent meditari die,ac nocte,à veritate ad fabulas conuertunt auditum. Custodes ergo super muros Ecclesiæ constituti,vigilantes sint,ne vulpes Sampsonis incendant segetes nostras; & ponatur turris Dauid cum propugnaculis contra Damascum, ex qua dependeant clypei mille;turris nanq; fortissima nomen Domini; ad eam confugiet iustus, & exaltabitur. Hæc est scriptura,vbi nomen Domini inuocatur,in qua propugnacula sunt prælati,atq; doctores, qui eius terminos debent custodire, de quibus scribitur: Non transgredieris terminos,quos tibi patres tui constituerunt. Statuit nanq; Moyses terminos contra montem Sinai, quos transgredi non licebat. Et vtinā istos terminos nulli transgrediantur; alioquin lapidibus erunt digni. Ex hac pendent clypei mille,perfectio videlicet auctoritatum,quæ est ad munimentum ipsius. Hæc turris ponitur contra Damascum,scilicet contra robur hæreticorū. Huius fundamētum aliud nemo potest ponere,præter id,quod positum est,quod est Christus Iesus,idest mysterium Christi.

Immobile profectò,& immutabile est Christi mysterium, quia multiplex habuit testimonium. Habuit enim testimonium hominum,testimonium Angelorum,testimonium mulierum,testimonium virorum,testimonium senum,testimonium paruulorum,testimonium terrenorum,testimonium cœlorum, testimoniū Gentilium,testimonium Iudæorum,testimonium antiquorum,testimonium modernorum,testimonium lucis,testimonium tenebrarum,testimonium legis, testimonium Prophetarum,testimonium Regum,testimonium turbarum, testimoniū viuorum,testimonium mortuorum, testimonium brutorum,testimonium Solis, testimonium elementorum. Habuit testimonium hominum,quia pastores erant in regione illa,qui venientes inuenerunt de Verbo,sicut dictū erat ad eos de puero. Testimonium Angelorum,quia Angelus Domini stetit iuxta illos, & dixit eis: Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus est hodie Saluator mundi,qui est Christus Domini in ciuitate Dauid. Et facta est cum Angelo multitudo cœlestis exercitus, laudantium Deum,& dicentium: Gloria in excelsis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Habuit testimonium mulierum,quia Anna prophetissa filia Phanuel confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus,qui expectabant redemptionem Israël. Habuit testimoniū virorum, quia vno die conuersi sunt tria millia,& alio quinq; millia, qui testimonium perhibebant de Iesu. Habuit testimonium senum,quia antiquus ille dierum Symeon, cuius capilli erant sicut lana alba,qui acceperat responsum à Spiritu sancto,non visurum se mortem,nisi videret Christum Domini,accipiens eū in vlnas suas dixit: Nunc dimittis, Domine, seruum tuum secundùm verbum tuum in pace,quia viderunt oculi mei salutare tuum. Habuit testimonium paruulorum, quia Innocentes illi eum,quamuis non loquendo, moriendo tamen confessi sunt. Habuit testimonium terrenorum,quia pax facta est in terra hominibus bonæ voluntatis,tanta,vt ab vno homine Cæsare Augusto totus orbis describeretur; de cuius tranquillitate Esaias inquit: Conflabunt gladios suos in vomeres,& lanceas suas in falces. Habuit testimonium cœlorum,quia cœli miserunt nouam stellam, secundùm quòd habuimus in Euangelio: Et ecce stella, quam viderant Magi in Oriente, antecedebat eos vsq; dū veniens staret supra vbi erat puer. Habuit testimonium Gentilium,quia Magi venientes Hierosolymam dixerunt: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? Habuit testimonium Iudæorum,quia Herodes principes sacerdotū,& scribas populi cōueniens sciscitabatur

tabatur ab eis, vbi Christus nasceretur; at illi dixerunt, In Bethleem Iudæ. Habuit testimonium antiquorum, quia in manibus Prophetarũ assimilatus est; ipse enim est Agnus occisus ab origine mundi. Habuit testimonium modernorum, vnde & ipse Discipulis inquit: Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimum terræ. Habuit testimonium lucis, quia claritas Dei circunfulsit pastores, & claritas stellæ illustrauit Magos. Testimonium tenebrarum, quia in morte eius tenebræ factæ sunt super vniuersam terram. Habuit testimonium legis, quia Moyses dixit in lege: Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris; ipsum tanquam me audietis: & alibi: Et erit vita tua pendens in ligno; videbis, & non cognosces. Testimonium Prophetarum, quia Esaias ait: Egredietur virga de radice Iessæ, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini: & alibi: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Hieremias autem; Post hæc, inquit, in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Ezechiel in eius testimonio filius hominis appellatus est. Daniel ait: Cùm venerit sanctus sanctorum, cessabit vnctio vestra. Oseas in eius testimonio accepit vxorem fornicariam. Abacuc dicit: Cornua sunt in manibus eius. Ionas in ventre ceti eius testimonium testatus est. Et quid discurram per singula? Nullus Prophetarum extitit, qui ei testimonium non perhiberet. Testimonium Regum, vnde Dauid Rex: Terra nostra dabit fructum suum: & alibi: Aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Et Salomon: Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis: & Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Testimonium turbarum, vnde dixerunt in Euangelio: Vidimus mirabilia hodie: & Nisi esset hic à Deo, non posset facere, quod facit: propter quod voluerunt etiam eum rapere, & Regem facere. Testimonium viuorum, quia illi duo, qui ibant in Emaus, venerunt, & narrauerunt omnia, quæ eis acciderant. Testimoniũ mortuorum, quia multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & apparuerunt multis. Testimonium brutorum, quia cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. Testimonium Solis, quando ipse obscuratus est. Testimonium elementorum, quia testimonium perhibuit terra, quando terræmotus magnus factus est; testimonium perhibuit aqua, quã do siccis pedibus ambulauit super aquas; testimonium perhibuit aër, quando nubes suscepit eum ab oculis eorum, scilicet Discipulorum; testimonium perhibuit ignis, quando Angelus Domini descendit de cœlo, & resplenduit facies eius, sicut fulgur; fulgur enim igneæ naturæ est.

Quia ergo, fratres, mysterium Crucis habuit testimonium omniũ prædictorũ, erubescat Iudæus infelix, qui negat Christum de Virgine natum, quia pastores Iudæi inuenerunt sicut dictum erat illis. Confundatur Gentilis, qui dicit ligno: Deus meus es: & lapidi: Tu me genuisti: quia Magi Gentiles ipsum adorauerunt. Obmutescat hæreticus, qui mysterio contradicit. Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Iesus Christus in gloria est Dei patris. Ad quã gloriam nos perducat ipse Dñs noster Iesus, qui cùm sit splendor luminum, flos florum, vita morum, schola virtutum, & corona sanctorũ, super choros Angelorum regnat in secula seculorum. Amen.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI

SERMO AD HONOREM, ET LAVDEM SANCTI BENEDICTI ABBATIS.

DIXIT Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia. In huius patris nostri præcipua solennitate totis esset viribus incumbendum, nisi nobilis lingua Gregorij totum eius itinerarium sermone magnifico collegisset. Ita enim actus eius, & vitam vndantis eloquij claritate depinxit, vt & stylus sententiarum maiestate scintillet, & sententiæ stylo reluceant clariori. Ex abundanti igitur est, post vocem tāti viri aliquid addere, in cuius comparatione nos nō solùm ineloquentes, sed & mutos esse non ignoramus. Hoc tamen solùm dixisse sufficiat, quia solus iste militarem manum excelso principi cæteris abundantiùs præsentabit, & monachorum turmis, Angelorū more viuentibus, cœlorum adimplebit palatia. Quàm igitur refulgens, & splendidus miles astabit Imperatorio tribunali, plenus infinitis virtutibus, agminibus innumeris comitatus, consiliarius Regis, iudicis amicus, vnicus hostis hostis antiqui?

De eo planè, eumq; sequentibus dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia. Amica prorsus confabulatio Simonis ad Iesum, & sermo omni oratorio flore venustior; dignusq; Simon, qui cū Saluatore pleniùs proloquatur. Simon nanq; obediens, Iesus Saluator. Loquitur ergo obedientia cū salute, qa solis obediētibus æterna salus hæreditario iure debetur, si tñ ibi sit Petrus, id est si obediētia nō vacillet, aut titubet, sed fundata sit supra firmā petrā. Et quid ait? Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Solēne verbū, magna promissio, opus sanctum, dignum benedictione, relinquere omnia, & sequi Christum. Hæc sunt verba voluntariæ persuasoria 1 paupertatis, quæ monasteria genuerunt, quæ claustra monachis, anachoretis syluas copiosiùs repleuerunt. Hæc enim sunt, de quibus psallit Ecclesia: Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras, perceptura requiem pro labore, pro paupertate diuitias, pro tributatione mercedem. Magnum reuera est relinquere omnia,

1 Vide volūtariæ paupertatis encomiū.

sed maius Christum sequi,cùm multos omnia reliquisse,nec Christum secutos fuisse legamus. Hoc opus,hic labor est,hîc salutis humanæ summa consistit; nec Christum possumus sequi,nisi omnia relinquamus,quia exultat vt gigas ad currendam viam,& oneratus eum sequi non potest. Nemo cum sarcinis enatat,ait ille disciplinæ secularis orator,quem linguæ nobilitas,& profunditas sensus paupertatis amicum constituit. Meritò reliquit omnia, qui sequitur eum, qui est super omnia,quoniam sufficientia nostra ex eo est,& erit Deus omnia in omnibus.

Ecce,inquit,nos reliquimus omnia,non solùm facultates mundi, sed & animi quoq; cupiditates; neq; enim relinquit omnia,qui retinuit vel se ipsum, immò verò nihil prodest sine se ipso cætera reliquisse,quandoquidem nullum aliud onus est grauius homini,quàm homo ipse. Quis enim Tyrannus crudelior, quæ sæuior potestas homini, quàm hominis ipsius voluntas? Nunquam sub ea requiescere,nunquam sedere licet,& quò ampliùs te ad obediendum sibi nouerit fatigari,eò magis vrget, instigat, & onerat, pietatis immemor,misericordiam nesciẽs. Hoc enim proprium propria voluntas habet,vt quò obediens obedientior fuerit sibi,eò ampliùs eum crudelioribus vinculis internectat. Sola diligitur,cum sola digna sit odio,principium iniquitatis, mortis infusio,destructio magna virtutum. Venite ergo qui laboratis,& onerati estis, ad onerum leuatorẽ,& ei voce,& opere respondete: Ecce nos reliquimus omnia,& secuti sumus te. Attende quia olim priusquam Verbum caro fieret,& habitaret in nobis,sequebantur patres antiqui temporis Deum,soli spiritui solo spiritu adhærentes. Nunc verò sequendus etiam corpore est,adeò vt cùm prædicti patres terrenis legantur abundasse diuitijs,de cætero nisi quis renunciauerit omnibus,quæ possidet,non possit esse discipulus eius,qui cùm diues esset,pro nobis factus est pauper. Relinquendæ igitur sunt possessiones,& propriæ voluntates, si volumus illum sequi,qui non habuit vbi caput suum reclinaret,& qui non venit facere voluntatem suã, sed eius qui misit illum.

Sequitur. Quid ergo erit nobis? Iam omnia reliquit Petrus; iam non solũ sequitur,sed & diu secutus est, & nunc primùm interrogat,quid'nam sit accepturus. Quid est, Petre? Non'ne obedientiam promisisti in auris auditione,nõ in pacti conuentione? Sed audite iam quid loquatur Dominus Deus, & attendite spem,in qua,mundo fluctuante,sperare debemus. Amen dico vobis, quòd vos,qui reliquistis omnia,& secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ,sedebitis & vos iudicantes. Infinita prorsus dulcedo miserationum Domini circa pauperes suos;nec illos relinquit in morte, pro quibus morti seipsum exposuit,& tormentis. Vos, inquit,qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes. Quid est hoc aliud dicere,nisi consequemini,quem sequimini, si tamen persequemini,sicut scriptum est: Inquire pacem,& persequere eam. Sic ergo currite,vt comprehendatis,nec priùs residere velitis, quàm sedentem apprehendatis,& mereamini consedere. Exultauit vt gigas ad currendam viã; toto vtiq; tempore,quo in terris visus est,& cum hominibus conuersatus;nec resedit,donec ad eum perueniret,quem ipse constituit laboris, & tristitiæ finem; Tristis est,inquiens,anima mea vsq; ad mortem. Ergo cùm sederit filius hominis in sede maiestatis,qui priùs stetit in ignominiosissimo supplicio Crucis,interrogatus contumelijs,pariter & tormento,sedebitis & vos iudicantes, à quibus nunc iudicium incipit,qui minimè datis requiem vobis ipsis; sicut & ille non iudicare,sed iudicari,nec ministrari venit,sed ministrare. Illic verè sedebunt sedes in iudicio; filius enim Dei Saluator indiuisibili naturarum vnitate,secundũ quòd Deus est,sedet à dextris Dei,secundùm quòd homo, assistit nunc vultui

Dei pro nobis; nec erit ei sessio triumphalis, donec sit Deus omnia in omnibus, idest corpus capiti tanta pace iungatur, vt simus ei similes, & si nō pares. Adhuc enim negatur à Iudæis, à gentibus subsannatur, laceratur ab hæreticis, à falsis Christianis grauiter inpugnatur, & tu eum putas residere quietum, nec attendere superborum oculos, malignantium impetus, repugnantium voluntates? Sed in regeneratione sedebit cum sedentibus, cùm nos in syncerissimum nitorem in vtraq; substantia repurgabimur, & ipse, deuictis inimicis, cum amicis intrabit in gloriam, Angelos hominibus vnitate sempiterna counies, & damna beatæ resarciens ciuitatis. Hoc autem totum erit in regeneratione. Beata ista regeneratio, quæ terram renouabit, & cœlum, terrigenas cœlicolis fœderabit, & perpetuæ pacis fontem indefessa profluxione refundet.

Notandum autem quòd vna est generatio, & duæ regenerationes. Et in generatione quidem, quam ex radice vitiata contrahimus, corpus mortalitate, anima autem iniquitate repletur. In regeneratione verò baptismatis, vbi nos oportet nasci denuo, animæ quidem purgatur iniquitas, sed corporis mortalitas non aufertur. Necessaria est ergo alia regeneratio, siue resurrectio, in qua reperiētur etiam corpora configurata corpori claritatis Christi, si tamen corda priùs fuerint reformata ad mansuetudinem, & humilitatem cordis ipsius Christi. Vnde & beatus, qui habet partem in resurrectione prima; pro eo vtiq;, quoniam futurus est particeps & secundæ. In hac ergo regeneratione cùm sederit filius hominis, & cætera. Hoc est quod alio in loco scriptura loquens; Pro confusione, inquit, duplici, & rubore, laudabunt partem suam. Duo enim habet paupertas sequentium Dominum, afflictionem videlicet, & vilitatem. Vnde Propheta: Vide, inquit, humilitatem meam, & laborem meum. Propterea igitur in terra sua duplicia possidebunt, vt pro vilitate sit honor iudiciariæ potestatis, pro afflictione refrigerium placidissimæ sessionis. Quando igitur sedebimus nos, quorum modò nec corpus, nec anima sedet, in quibus sedatum nihil, nihil quietum, nihil in eodem statu permanet? Quando liberabimur ab inquietudine mobilitatis huius? Corpus enim nostrum sedere non permittitur, cùm illud impediat & præsentis sensus doloris, & futura mortis anxietas, quoniam passibile est, & mortale. Sed & spiritus ipse nullam habet requiem ob expectationem spei, & timoris solicitudinem. Erit autem cùm anima requiescet, in spe singulariter constituta, libera quidem à solicitudine, sed non ab expectatione. Fiet autem hoc post mortem carnis, sed ante diem iudicij. In die autem illa cùm sederit filius hominis, perfectè, & ex omni parte sedebimus, quia nec corpus doloris sensu turbabitur, nec anxiabitur timore mortis, impassibilitatis, & immortalitatis duplici stola glorificatum, liberiq; erimus, quòd ad animam pertinet, ab expectatione, & solicitudine vniuersa, nihil minus habentes, nihil deinceps periculi metuentes in pefectissima securitate, & securissima perfectione. Sedebitis, ait Dominus, ait Veritas. Solennis sessio, grata quies, plena sufficientia. Filij hominum vsquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendaciū? Gloriam enim, quæ abinuicem est, quæritis, vanam vtiq;, & mendacem, quoniam vani filij hominum, mendaces filij hominum, & gloriam, quæ à solo Deo est, non vultis, gloriam sine dubio manentem, & veram. Miseri, & miserabiles, qui pro breui voluptate torrentem perditis voluptatis, & diuinam vobis interrumpitis misericordiam, vt nūquam satiemini ab vberibus consolationis eius.

Sed ne magnæ promissionis dulcedinem longanimis expectatio contorqueret, mentis nostræ mobilitatem sermone temperat dulciori. Nouit enim ipse figmentum nostrum, quoniam dilationis moras pusillanimitas nostra non

sustinet, ideoq; benignitate sua huic quoq; obuiat cogitationi, & occurrit etiam ex hac parte dicens: Et omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratrem, aut vxorem, aut agros, aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Obstructum est certè os loquentium iniqua. Iamq; confundantur omnes iniqua agentes superuacuè. Habemus enim promissionem vitæ huius, quæ nunc est, pariter & futuræ, manifestumq; est præsentis temporis esse centupli promissionem, ex eo nimirum, quod sequitur. Et vitam æternam possidebit. Sed ne quis obstinatis dissimulandi locus remaneat, vado ad Euangelium secundùm Marcum, vbi apertè declaratur, temporis huius esse centupli promissionem. Ait enim Dominus: Nemo est, qui reliquerit patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantùm; nunc in hoc tempore domos, & fratres, & cætera, quæ sequuntur. Et vt magis miremini, nec promissionem hanc, licet huius sit tēporis, exhiberi de temporalibus æstimetis, additum est, cum persecutionibus. Quid enim in persecutione positi terrenæ substantiæ sancti martyres acceperunt, quando & ipsa quoq; terra beatorum corporum data est in manus hominum impiorum? Quòd ergo dicit Centies tantum domos, aut fratres, & cætera, minimè secundùm carnem intelligi posse vel ex eo manifestum est, quòd centum matres accipit nemo. Iam verò si pro communicatione possessionum, & animorum affectione, quæ inter electos est, promissionem hanc volumus intelligere, aliquibus quidem, sed non omnibus poterit conuenire. Nonnullos enim sanctorum terrena hac, & humana consolatione nouimus caruisse. In corde ergo, & in homine interiori centuplum istud quæras necesse est, vt habeas nunc quidem fructum tuum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

Qui ergo nondum centuplum acceperunt, scrutentur corda sua, & vniuersa manuum suarum studia diligenter examinent; nec dubium quin inueniant angulum, & diuersorium, quod Saluator non nouit. Sed vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos. Magis autem perfectiùs relinquant omnia, non quærant quæ sua sunt, nihil sibi retineant, nihil alijs. Sunt enim pleriq;, qui licet propriā exaltationem, voluptatemq; satis despiciant, propinquis tamen suis quodammodo retinent, quod debuerant reliquisse, incongrua solicitudine, & religioni contraria pro eis vtiq; laborantes. Quanti enim monachorum dum parentibus suis plus iusto consulunt, suas animas perdiderunt? Ergo relinquant omnia, solùm sequantur Christum, soli Christo placere contendant, & beneplacito voluptatis eius peruigili adhæreant solicitudine; haud dubium quin experiantur illico, quod relinquentibus omnia, & sequentibus se Veritas pollicetur. Centuplū, inquit, accipiet, & vitam æternam possidebit. Illud enim in via accipitur ad solatium, illa verò ad beatitudinem in patria possidebitur in æternum. Sed quid est centuplum istud, nisi consolationes, visitationesq;, & primitiæ Spiritus, qui super mel dulcis est, nisi testimonium conscientiæ nostræ, nisi læta, & iucundissima iustorum expectatio, nisi memoria abundantiæ suauitatis Dei, & magna verè multitudo dulcedinis eius, quam nec expertis necesse est dicere, nec inexpertis vllis verbis exprimere quisquam potest? Non pater, non mater, non domus, non ager, non cibus, aut vestis, non deniq; terrenum aliquid, aut corporale; sed planè his omnibus delectabilius, super hæc omnia dulcius, atq; iucundius est. Cui verò sic specialiter totus Euāgelicæ lectionis excursus assignari potest, quēadmodum patri, & magistro nostro beato Benedicto?

Hic à pueritia mundum cum flore reliquit, & currentem Christum cursu rapidissimo secutus est; nec destitit, donec consequeretur. Quis inter iudicantes sublimiùs iudicabit? Quis ita centuplum in hac vita percepit? Quis vitam

æternam gloriosiùs possidebit? Eius igitur intercessione a suæ gratiæ largitatem ad præsentis vitæ consolationem, & æternæ possessionem, nobis administrare dignetur, qui venit vt vitam habeamus, & vt abundantiùs habeamus, Iesus Christus Dominus noster, qui est benedictus in secula. Amen.

a Nota sanctos pro nobis intercedere.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE ANNVNCIATIONE BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE.

EXVLTATE, fratres, in Domino, quia de Domina illa sermo succedit, quæ singularem in cordibus nostris sibi vendicat principatum. Hæc est, ad cuius nomen corpus humiliter inclinatis, cuius horis 1 reuerenter assistitis, cuius memoriam iugiter frequentatis. Hæc est, quæ vestris affectibus suauiter indulcescit, quia magna multitudo dulcedinis eius. Spiritus enim eius super mel dulcis, in qua dulcis Dominus cum omni sua dulcedine superuenit. Cùm enim fecerit Deus omnia opera sua valde bona, hoc melius fecit, consecrans sibi in ea reclinatorium aureum, in qua sola se post tumultus Angelorum, & hominũ reclinaret, & requiẽ inueniret. Hoc est quod natura miratur, reueretur Angelus, veretur homo, stupescit cœlum, extremit terra, infernus exhorret. In huius vtero maiestas Altissimi mirabiliter liquefacta sicut adipe & pinguedine, repleuit terras, infudit cœlos, inferna respersit. Hic exinaniuit semetipsum excelsus, & immensus, mensuram bonam, & confertam, & coagitatam mittens in sinum nostrum. Hic diuinis manibus vnctus est oleo letitiæ, & sicut ad altare in summum Pontificem consecratus. De hoc altari ad aram Crucis ascendens, proprio cruore tanquam alterius generis oleo perfusus, iam non solùm consecratus, sed & consecrans, totum corpus machinæ mundialis largiori ligamine copulauit. Facessat igitur mœror, tristitia fugiat, eliminetur dolor, rancor abscedat, vt liceat vacare, & videre cum Moyse visionem hanc grandem, qualiter Deus in hoc ventre concipiatur, decipiatur diabolus, recipiatur perditum, indebitum accipiatur. Totum me trahit affectio, sed oratio deficit, & diues cogitatio vocis paupertate confunditur. Feruent interiora, & in vndosam ebulliunt altitudinem, sed frigiditas linguæ cumulos refrigerat exundantes.

1 Nota horas beatæ Virginis etiã tunc fuisse in vsu,

Quid est, beatissima? Nunquid ita sensim taciturnus obdormiam, vt ibi mutus sim, vbi omnis loquitur creatura? Veruntamen non tacebo, & non quiescam, donec egrediatur vt splendor vultus tuus, & sermo de te conceptus, si non vt lãpas, saltim vt scintilla accendatur. Mouet me, fateor, quòd permittente Deo peccant rationabiles creaturæ, & multis annorum millibus tam cœlestia, quàm terrestria in cassum stare videantur, seruituris istis, illis dirutis. Stat illa magna

ciuitas

ciuitas,ciuium suorũ numerositate fraudata,& à stellantibus palatijs multiplex habitantium multitudo propellitur,obscurantur stellarij ignes, solem loquor, lunam,& stellas,& multa sibi detracta luminis claritate mulctantur,terra maledicitur,condemnatur hominum successio,& omnis creatura, iuxta Apostolum, ingemiscit, & parturit. Tacet Deus omnipotens,& ordinans eius omnipotentia tantam dissimulat confusionem. Tandem nascitur Maria,& ad nubiles annos egrediẽs,speciem induit speciosam,quæ ipsum alliciat Deum,& diuinitatis oculos in se conuertat. Vide quid inde dicat ille non minimus explorator secretorũ Dei: Audi filia,& vide,& inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Et concupiuit Rex decorem tuum,quoniam ipse est Dominus Deus tuus. Germinat igitur virga Iesse de tortuosa radice generis humani, & de Patriarcharum arbore in altitudinem, & rectitudinem erumpens, omnem ignorat nodositatem, filiorũ tenebras nescit,fructuosa quæq; non habet. Videt,& ardet ille vehemens amator,& totum epithalamium in laudibus eius decantat,vbi manifestè sponsus inducitur spirans amorem syncerissimum, nec vltra valens dissimulare quod patitur. Euocatur statim cœlestis ille conuentus,& iuxta Prophetam,init Deus consilium, cogit concilium,facit sermonẽ cũ Angelis de restauratione eorum, de redemptione hominum,de elementorũ renouatione, ac illis stupentibus, & mirantibus præ gaudio,de modo redemptionis. Et statim de thesauro diuinitatis Mariæ nomen euoluitur,& per ipsam, & in ipsa, & de ipsa, & cum ipsa totum hoc faciendum decernitur, vt sicut sine illo nihil factum,ita sine illa nihil refectum sit. Traditur epistola Gabrieli, in qua salutatio Virginis, incarnatio Redemptoris,modus redemptionis, plenitudo gratiæ,gloriæ magnitudo,multitudo lætitiæ continetur. Missus est ergo Angelus Gabriel à Deo ad Virginem,quæ,postquam ei locutus est, sensit Deum suis illapsum visceribus,maiestateḿq; illius virginalis ventris breuitate conclusam. O venter diffusior cœlis,terris amplior,capacior elementis, qui totum claudit omnia concludentem,in quo Deus gloriæ reclinatur. Deniq; & Archangelus ait: Aue gratia plena,Dominus tecum: quia à Deo electã,& prælectã, totã eã rapturus erat sibi Spiritus sanctus,& cœlestibus insigniturus ornamẽtis. Iã consecranda erat in locũ voluptatis,de quo fons ille debebat ascendere, qui vniuersam terræ superficiem irrigaret.

Satis hucusq; sparsimus verba,& volaticis sermonibus diuersa præseminauimus;nunc insistamus hîc,si fortè aliquid dignum elicere valeamus. Fluuius(ait scriptura) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuersam superficiem terræ; qui inde diuiditur in quatuor capita. Fluuius iste est Deus meus Iesus,qui à duobus locis voluptatis egreditur, ex vtero Patris,ex vtero Virginis. Vnde Propheta: Dominus Deus noster fluuius gloriosus,exiliens in terram sitientem. Sed ineffabilibus differentijs longè aliter à Patre, quàm à Matre egreditur,quia &si temporalis natiuitas gloriosa est,multò gloriosior est æterna. Orantibus igitur vobis,de vtraq; generatione volo aperire quod sentio, non quòd aliquid exponere præsumam,cũm hoc vltra omniũ vires(quantò magis meas?) sit,& extremæ dementiæ sit,velle fari ineffabilia,maximè hominem imperitum. Non enim oblitus sum Salomonem dicentem: Sicut qui nimium comedit mel, euomit illud, sic qui scrutator est maiestatis,opprimetur à gloria. De vtraq; enim per Prophetam dici puto: Generationem eius quis enarrabit? quia sanè illa Patris ineffabilis,& inaccessibilis est,& nulli creaturæ peruia. Hoc sensu credo Apostolum dixisse de Deo: Qui solus habitat lucem inaccessibilem, cũm etiam puriores naturæ tanto reuerberentur intuitu,nec possint irrumpere tantæ claritatis abyssum. Ipse etiam Filius protestatur: Nemo nouit Filium,nisi Pater, neque Patrem quis nouit,nisi Filius,& cui voluerit Filius reuelare: non sicut est,

sed sicut capere potest, cui tanta dignatio reuelatur. Vnde & illa sublimis anima, quæ vsq; ad tertium cœlum in diuitias gloriæ rapta fuerat, dicit: Ego me non arbitror comprehendisse. Verissima igitur diffinitio est, quia illam Gignētis, & Geniti generationem nullus omnino penetrat intellectus. Hanc etiam de Matre omni humanæ creaturæ reor inextricabilem; nescio vtrum ab illa excellentiori natura valeat comprehendi. Quis enim comprehendat cōiunctionē carnis, & Verbi, qualiter Deus, & homo in vnam personam conueniant, saluis imperturbatisq; proprietatibus naturarum? Vnusquisq; in suo sensu abundat; ego hanc omnem sensum supergredi credo, veterum virorum vestigijs inhærēs, qui super hoc sanas, & inconcussas sententias reliquerunt.

Ad paternam igitur generationem recurrentes, locum voluptatis Patrem esse censemus, cùm Deus illocalis sit; sed efficientias rerum, nisi per vulgatos sermones explicare non possumus. In ipso autem omnem voluptatem esse intelligit, qui legit Apostolum dicentem: Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: & alium ex illo duodeno apice similiter eructantem: Omne datū optimum, & omne donum perfectum desursum est, descēdens à Patre luminum. Ipse etiam Filius dicit: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum. Cognitio igitur Patris, vita æterna est, & vbi vita æterna, ibi sempiterna voluptas, quia gignitur de vtero Patris Deus de Deo, lumen de lumine, de Domino Dominus. Egreditur autem identitate, quia idem est quod Pater. Idem dico secundùm substantiam, non secundùm personam. Egreditur & æqualitate, quia pari omnipotentia respicit Generantem, cùm omnia quæ potest Pater, possit & Filius, sicut ipse testatur: Omnia quæ facit Pater, facit & Filius, nec potest Filius facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Egreditur & æternitate, quia licet generetur, non est posterior Generante, sed ambo vnius antiquitatis sunt, si tamen vocabuli nouitatem non exhorres, quod licet quoquomodo significet quæ dicuntur, longè tamen est à sententiæ maiestate. Egreditur similitudine, quia similis est Patri, Patris imago, splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. Egreditur alternitate, quia alius est ab illo, alius dico, nō aliud. Ego, inquit, & Pater vnum sumus. Vnum dixit, non vnus, quia vnum significat substantiæ vnitatem, sumus verò personarum proprietatem. Sic igitur & longè excellentiori modo de Patre Filius egrediens inundat Angelicas stationes, quia iuxta Salomonem, Fons sapientiæ Verbum Dei in excelsis. Citharedus puer de hoc fonte pleno ventre potauerat, cùm diceret: Apud te est fons vitæ: quia non solùm tu vita, sed & Filius tuus fons vitæ est. Et vt patenter quid sentiebat ostenderet, subiunxit: In lumine tuo videbimus lumen.

Ad irrigandam vniuersam superficiem terræ. Quæ'nam terra est in illa cœlorum summitate reposita, quam non præterfluat, & irriget fluuius gloriosus? Regnum cœlorum terra viuentium est, de qua dicit sanctus: Portio mea, Domine, in terra viuētium: &, Credo videre bona Domini in terra viuentium: &, Placebo Domino in regione viuorum. Irrigatio hæc indicibilis est. Inebriātur quippe Angeli ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potantur. Hîc quid dicam nescio, quia plurimus stupor sensum opprimit, atque mentem. Vbi sunt oratorij sermones, quos in fornace rhetorica omnis ille philosophorum conflauit chorus? Vbi sunt gigantes à seculo nominati, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellum, languentes circa pugnas verborum? Nunquid non maximus ille gigas (Platonem loquor) ab intellectu tam purissimæ veritatis repulsus est? Nunquid non acerrimo mentis ingenio tangens, sed non attingens diuinitatem Dei, dicit: Vnum inueni, quod cuncta operetur, & aliud, per quod cuncta efficiuntur, tertium autem inuenire non potui? Rectè de Spiritu sancto inscius, qui illi non erat infusus, qui sanctarum reuelatio-

num magister est, qui reuelat Paulo, quæ oculus non vidit, sicut idem Apostolus gloriatur: Nobis, inquit, reuelauit Deus. Per quid, Apostole? Per Spiritum suum, non per spiritum nostrum, quem secuti philosophi, & seducti sunt, & se duxerunt. Ille noster philosophus, qui super senes, & super omnes docentes se intellexit, quid super hoc senserit audiamus. Rigans, inquit, montes de superioribus suis. De sublimioribus quippe Angelos docet, qui non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem ipsam Dei substantiam luminibus indefessis aspectant.

Sequitur. Qui inde diuiditur in quatuor capita. In quæ quatuor capita dicamus breuiter, quia grandis restat nobis via. In admirationem, qua tota obstupet illa dignior creatura de Creatoris gloria, & gloriæ ratione. In puritatem, quia non in vase testeo, vel fragilitate complexionis humanæ bibunt de torrente voluptatis, sed remoto velamine, hauriunt aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. In satietatem, quia etsi in eum desiderant prospicere, non tamen desiderium necessitatem, vel necessitas miseriam inducit, sed mirabiliori modo & semper desiderant, vt semper satientur, & semper satiantur, vt semper desiderent. In securitatem, quia de sua stabilitate certi, perennibus gaudijs immerguntur, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei; quando fiet vnum ouile, & vnus pastor, & superna illa Hierusalem consummabitur in idipsum. Sic influit fluuius iste per Angelicas officinas. Sed hæc omnia fides capit, nescit ratio, intellectus ignorat humanus. Hæc sunt fortassis illa quatuor, quæ vas electionis felici quaternario in Epistola ad Hebræos diuidit dicens: Non accessistis ad montem fumantem, sed ad montem Sion, ad Hierusalem ciuitatē Dei viuentis, ad multorum millium Angelorum frequentiam, ad Ecclesiam primitiuorum scriptam in cœlis.

Nunc accingamus nos ad videndum qualiter egrediatur de Virgine, quia egressio ista dulcior, & affectuosior est humanæ miseriæ, quæ intuentium pectora concutit, irrorat oculos, & beatis fontibus vultus amantium superfundit. Hîc locum voluptatis, vterum Mariæ intelligo, in quo cumulauit omnes delicias deliciarum Dominus; de cuius delicijs Spiritus sanctus admiratorio sermone in amoris cantico sic eructat: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delicijs affluens? Nunquid in Angelis voluptatem habet Altissimus, in quibus ipse reperit prauitatem? Nunquid in constellatione, vel scintillatione stellarum, quarum aliæ conuertuntur in sanguinem, aliæ cadunt de cœlo, aliæ in tenebras obscurantur? Nunquid in aëre, vel igne, vel ventis? Nequaquam, quia non in igne Dominus, non in commotione Dominus, non in spiritu Dominus: si verax est ille, qui curru igneo, & equis igneis est assumptus in cœlum. Nunquid in aquis, vbi furens, & tortuosus leuiathan immoratur; aut in terra, quæ sub maledicto Adæ spinas emittit, & tribulos? Non est locus voluptatis, nisi vterus Virginis.

Ex hoc egreditur humanitate, quia vestitus cilicio nostræ mortalitatis visibilis humanis oculis apparuit, & de Virgine virgam, de libro autem generationis lineam faciens, diuinitatis hamum innexuit, quem carne operuit virginali, vt draco magnus illectus ad carnem, ferrum diuini numinis subsentiret. Egreditur & cum nouitate, quia nunquam sic natus est homo, sicut ipse nascitur. Primus enim homo primò de terra formatur, secundò mulier ex eius latere fabricatur, tertiò Cain cōsuetudinario ordine nascēdi gignitur ab vtroq;. Solus iste de sola Virgine nascit̄, & Virginis vterū 2 nouo, & singulari partu diuinitas humanata sigillat. Vbi nūc Aristotelicæ subtilitatis facunda quidē, sed infœcūda loquacitas: Si peperit, cum viro concubuit? Velit, nolit, vertitur in habitum priuatio, nec astringitur dialecticis terminis omnium terminator, ad cuius impe-

2 Dn̄us noster Iesus Christus de beata Virgine natus, eius vterū perpetuæ Virginitati cōsecrauit.

rium parit natura, desuescit consuetudo. Egreditur etiam cum claritate; nascēte quippe illo sepelitur omnis illa stellantium luminum luminosa serenitas, & stella candidior lucidioribus radijs præscintillans totam sibi cœli rapit positionem. Ambulant Reges in splendore ortus eius, quoniam ecce Reges congregati sunt, conuenerunt in vnum. Ipsi videntes sic, Deum 3 & hominem nascētem, matrem & virginem parientem, admirati sunt, conturbati sunt, cōmoti sunt, tremor apprehendit eos in tantorum luce miraculorum. Egreditur & cum paupertate, quia pannis vilissimis inuolutus, & præsepi durissimo reclinatus, iam ex tunc sanctissimis membris legem martyrij præfigebat. Egreditur occultè, quia subtilissimus ille fraudium inuestigator ab altitudine tantæ dignationis excluditur. Hinc est quòd ambiguis alternationibus fatigatus, nunc illum tentat, nunc tentatum Filium appellat Altissimi, nunc instruit Crucem, nunc destruit, mandans per mulierem consuetum sibi organum: Nihil tibi, & iusto illi.

3 Qui nascitur ex Virgine, Deus & homo est.

Sequitur: Ad irrigandam vniuersam superficiem terræ. Ad terrenam miseriam expiandam, quam nobis in hæreditatē primus ille peccator reliquerat. Volo vt Apostolus hîc eum mihi, sicut & superiùs, in quatuor capita distribuat, qa securiùs eius expositionem suscipio. Qui factus est, inquit, nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Ad nos quippe veniens, qui eramus in carcere, primò omnium tenebras ignorantiæ nostræ depulit luce sapientiæ suæ; deinde per iustitiam, quæ ex fide est, soluit funes peccatorum nostrorū, sanctificans nos in suo corpore, redimens in corporis passione. Dominus enim soluit compeditos, Dominus illuminat cæcos; sanctificat tabernaculum suum; de manu redimit inimici. Diuiditur & in patiētiā, qua peccatores sustinet; in misericordiam qua pœnitētes fouet; in largitatem, qua proficientes exaltat; in fortitudinem qua exaltatos conseruat. De hoc secundo quaternario toto hoc aduentu vestræ fraternitati cōfabulatus sum, per fluminum decursionem, & nominum interpretationem, moralia mysticis internectens; vtrum aliquid dignè, vos videritis. Verùm non omnia possumus præsenti sermone coarctare, fastidium euitantes.

Ego habeo quatuor capita dulciora prioribus, quæ fortassis vestris cordibus suauiùs complacebunt. Dominus enim noster eleuatus in Cruce, largissimas sanguinis vndas à quatuor sui corporis partibus abundantiùs emisit. Spinis enim pungentibus sanctissimum caput niuea ceruice reflexum, & clauis pedes & manus, & lancea latus eius transuerberantibus, pretiosus sanguis emicuit; cuius aspersione iudex transiuit in patrem, iratus in mitem, in misericordiam virga, captiuitas in coronam. Christus ergo fons latens, & occultus in cœlis, fons patens, & apertus in terris. Illic de vtero Patris, hic egreditur de vtero Virginis. Illic viuens terram irrigat viuentium, hîc moriens terram morientium. Illic diuiditur in quaternarium admirabilem, hîc in dulcem. Dulcis Dominus, dulcis Domina, quia ille Deus meus misericordia mea, hæc Domina mea misericordiæ porta. Ducat nos mater ad filium, filia ad patrem, sponsa ad sponsum, qui est benedictus in secula.

Amen.

Eiusdem

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN FESTO SANCTI SEVERI EPISCOPI, ET CONFESSORIS.

AVDISTIS, fratres chariſſimi, ex beati Seueri, dum legeretur, hiſtoria, qualiter illum Deus de lanificij ergodocio ſuſtulit, quàm mirabiliter illum non ſolùm præter opinionem omnium ciuium, ſed etiam ſui, ad arcem Pontificatus elegit. Audiſtis, pauperculum hominem à Deo mundi diuitibus anteferri. Audiſtis, abiectum, & humilem ſuper potentatus nobilium cum gloria ſublimari. Audiſtis Spiritum ſanctum ſapiẽtes ſeculi contemnentem, ſimplicem hominem eligentem, ornatos veſtibus tranſuolantem, in pannoſum & ſqualidum, quaſi in amicum familiarem, & olim ſibi notiſſimum deſcendentem.

Libet autem, dilectiſſimi, ad illud pulchrum ſpectaculum totos interiorum luminum radios diligenter expandere, & omnipotens Deus quàm diuerſo modo ab hominibus iudicet, inquantum mihi poſſibile eſt, ſtudioſè penſare. Conueniunt vniuerſi ciues ad oratorium, deſcendit Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie ſuper populum congregatum. Multa inferius corda, vnus deſuper inſpector. Præſtolantur iſti, magnum aliquem ex diuitibus eligi; conſiderat ille, quis ex omnibus maximè valeat diues virtutibus inueniri. Iſti apud ſe præferunt eruditam linguam, luculentum ſermonem; ille autem animum ſimplicem & cordis humilis puritatem. Hinc populus viſu plebeios præterit, ad primates verò, quis eorum maximè eligatur, attendit; inde autem excelſus Dominus humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit. Hinc multi ſibimetipſis illud ſacræ dignitatis culmen exoptant, & garrulo ſilentio intra conſcientiam clamant: O' ſi columba veniat ſuper me, ò ſi Deus eligat me. Putas ego ero electus? Putas mihi dabitur Epatus? Inde autem ille ſcrutatur renes, & corda, qui finxit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum. Et quidem aderant ibi multi, vtpote in egregia ciuitate, alij quidem frementium equorum glomeratis greſſibus incedere ſoliti, alij claris natalium titulis inſigniti, alij pretioſarum veſtium nitore conſpicui, alij crebris obſequentium militum cuneis conſtipati, alij omnibus his mundi muneribus multipliciter prædīti, alij aliis rebus pro ſua poſſibilitate dotati. Sed omnipotens Deus, qui corda hominum ſubtiliter intendebat, quod olim per Prophetam dixerat, ſine aliquo vocis ſtrepitu iterum

repetebat: Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Videbat populus in aperto loco columbam cœlitus expectantem. Aspiciebat illa Seuerum pauperculum post ianuam latitantem. Qui enim se hominibus abscondebat, diuinæ maiestatis intuitum declinare non poterat. Quid est hoc, beate Seuere, tam pauper, tam diues, tam humilis, tam sublimis, tam pannosus, tam gloriosus, apud iudicia humana deiectus, ex diuina prouidentia inuisibiliter sublimatus? Cur te abscondere niteris, qui ad hoc proueheris, vt ad virtutis exemplum omnium oculis proponaris? Cur vultus hominum erubescis, qui diuinæ maiestatis conspectui præ omnibus placuisti? Videlicet idcirco absconderis, vt videas, & non videaris; videas scilicet columbam pro admiratione, non videaris autem pro vestium fœditate. Agè iam manifestare in publicum, procede ad medium, & Christianæ familiæ suscipe villicatum. Exeat margarita de sterquilinio, vt in summi Regis fulgeat ornamento. Non lateat vlteriùs lucerna sub modio, sed super candelabrum posita omnes, qui in domo sunt, splendoris sui luce perfundat. Pasce igitur Dominicum gregem, & super ouile Christi curam exhibe pastoralem. Tibi Christus Ecclesiam suam committere iam decreuit, quam inæstimabili sui sanguinis pretio comparauit. Suscipe egregiæ administrationis officium, vt de commissi talenti fœnore auctum referas lucrum. Nec expauescas ignorantiam literarum, nō dubites de incompositorum enormitate sermonum, quia ille, qui promouet te, sine legendi labore instruet te; qui tibi doctrinæ committit officium, docendi etiā suggeret incrementum. Summum quippe est Verbum, quod tibi seminandi verbi exhibet ministerium. Hoc Verbum tibi, tuisq; similibus per semetipsum dicit: Cùm steteritis ante Reges, &c. Et iterum: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

Quid plura? Tandem venit columba, & mirantibus cunctis, dilectum sibi caput inuisit. Et certè iam olim in eius pectore inuisibiliter erat, in cuius nunc verticem corporaliter descendebat. Sed quid iam fugitiuus Dei faceret? Quò se verteret? Quod sibi latibulum tutius inueniret? A` conspectu omnium fugit, valuas opposuit, ad videndum sibi solas postium rimulas dereliquit. Sed qui humanos aspectus auertere potuit, columbini acumen intuitus non euasit. Videt se deprehensum, conqueritur intra se, nil sibi profuisse confugium. Veruntamen adhuc suspicatur deceptam errare columbam, nec posse in tanta hominum multitudine certam eligendi notare personam. Tertiò igitur ad se volitantem agitatis manibus repulit; & sic in nomine sanctissimæ Trinitatis benedictionem suæ consecrationis accepit.

O` nouum, & inauditum promotionis ordinem. O` admirabilem egregii Pontificis dignitatem. Nam quid aliud fuit, in caput beatissimi viri columbam tertia vice descendere, nisi patenter illum in Patris, & Filij, & Spiritus sancti nomine consecrare? Et quid aliud fuit eandem columbam à se exturbando, manibus tangere, nisi ex Ecclesiasticæ institutionis ordine, in ipsis manibus 1 oleū sanctæ vnctionis accipere? Nā quòd columba in sanctissimi viri caput illapsa descendit, officium manus 2 impositionis impleuit. Quòd autē sacris se manibus tangi permisit, ipsas manus sancti Spiritus unctione signauit.

1 Oleum sanctæ vnctionis ritu Ecclesiastico, quo liniuntur manus.

2 Manuū impositio.

Nonnulla hîc desiderantur.

Suscepto igitur Pontificatus officio, beatus iste Seuerus non magis ex ordine Ecclesiasticæ dignitatis ascendit, quàm in arcem quoq; summæ sanctitatis excreuit. Nonnulli enim cùm regiminis curam suscipiunt, ad lacerandos subditos protinus inardescunt. Terrorem potestatis exhibent, & quibus prodesse debuerant, magis nocent; & quia charitatis viscera in filios non habent, domini videri appetunt, patres se esse non recognoscunt. Humilitatis locum in elationem dominationis immutant, & semetipsos quasi quidam tyranni in superbiæ

cornibus exaltant; & si quando extrinsecus blandiuntur, interiùs sæuiunt. De quibus per semetipsam Veritas dicit: Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. In vestimentis quippe ouium veniunt, quia vellus quidem innocentiæ in superficie prætendunt; sed lupi rapaces sunt, quia malitiæ morsus in occulto cordis exacuunt, non attendentes illud, quod Dominus Discipulis suis dicit. Ecce, inquit, ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Qui enim locum prædicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare, vt ex ipsa sua mansuetudine iram sæuientium mitiget, & peccatorum vulnera in alijs, ipse afflictionibus vulneratus sanet. Quem & siquando zelus rectitudinis cogit, vt erga subiectos sæuiat, furor ipse de amore sit, non de crudelitate, quatenus & iura disciplinæ exhibeat, & intus paterna pietate diligat, quos foris quasi sæuiendo castigat. Mali autem pastores, non sicut agni inter lupos, sed potiùs sicut lupi 3 inter agnos sunt, quia dum à subditis sibi nullum plerunq; morsum læsionis excipiunt, ipsi in eos rapinæ suæ dentes crudeliter figunt.

3 Hæretici pastores sunt sub ouilla pelle lupi rapaces, qui dũtaxat mactãt, & perdunt.

Nonnulli verò antequam officij sacerdotalis culmen attingant, mites se, & humiles in omnibus exhibent, excrescere in virtutibus student, bonis moribus pollent, & in omni se honestate sanctæ conuersationis exercent, mala nulli aliquã inferunt, illata verò patienter ferunt, carnem suam assiduè ieiunijs, & orationibus edomant, & cunctos in se vitiorum motus censura rigidæ seueritatis frenãt. Sed cũ pastoralis custodiæ iura suscipiũt, quicquid sanctitatis habuerant (proh dolor) miserè permutant; omne quod piè vixerant, obliuiscuntur; & discurrentium more fluminum, ad ima absq; vllo retentionis obstaculo deuoluuntur; & velut mali remiges, cùm ad alta pelagi vento impellente deueniunt, quando scilicet maiori conamine opus est, in somnum se mortifera securitate resoluunt; vel potiùs cùm gubernandæ nauis clauum suscipiunt, qui priùs cum cæteris strenuè nauigauerant, iam in magisterio positi in negligentiæ se torpore deijciunt, & nõ solùm alios non custodiunt, sed semetipsos etiam infeliciter perdunt.

Sed quid ista de reprobis pastoribus loquimur, cùm & ipsi summæ sanctitatis viri, suscepto curæ pastoralis officio, etsi ad mala (quod absit) nullatenus proruunt, sæpè tamen ex ipsa perfectione boni, necessitate cogente, aliquantulum minuuntur? Hinc est, quòd beatus Papa Gregorius in prioris vitæ conuersatione visibilia quoq; se transcendisse gloriatur, postmodum verò curis exterioribus implicari pia lamentatione conqueritur. Hinc est etiam, quod de beato Martino Turonense Epõ legitur, quia maior ei virtus ante Episcopatũ fuerat, quàm post Episcopatum. Quanquam proculdubio credendum sit, quia sanctis prædicatoribus quicquid de prima perfectione pro aliorum custodia subtrahitur, multò largius, multoq; vberius, in acquirendis subditorum lucris augetur.

Perpendite ergo, fratres charissimi, quàm mirabilis vir fuerit beatus Seuerus, cui sanctitatis meritum suscepti cura regiminis addidit, quod alijs excellentissimis etiam viris minuere consueuit. Nam quod alijs sæpè descensionis est causa, hoc illi prouectionis probatur extitisse materia; & inde sibi perfectionis culmen est auctum, vnde & perfectissimis viris quandoq; non ambigitur imminutum. Ecce enim ante commissæ prælationis officium, virtutum quidem vitam duxisse cognoscitur, virtutum tamen signa nequaquam fecisse perhibetur; post ordinationem verò facta per illum miraculorum signa, apertis vocibus clamant, quantum priorem vitam merita posteriora transcendant.

Desunt aliqua.

Hæc igitur tot & tanta præclara miracula, fratres charissimi, ad verè vtilitatis lucra conuertite, & per exteriora diuini muneris beneficia, ad interiora quoq; medullitus anhelate. Quid enim prodest, caduca hæc, & transitoria bona temporaliter ex diuina benignitate percipere, si non contingat ad æterni quoq; boni

suscipienda præmia peruehire? Mementote quid Iudæis de antiquis eorum patribus Veritas dicat. Patres, inquit, vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Perpendite etiam, quanta sit in cœlis sanctorum gloria, quibus cōtra naturæ suæ ordinem ipsa in terris famulantur, & obediunt elementa. Quid enim sanctorum animæ siue in cœlo, siue in terra, siue etiam in abysso non possunt, qui cum ipso, qui omnibus præsidet, vnum sunt? Ad illam igitur, dilectissimi, tantæ gloriæ dignitatem totis nisibus tendire; ad illam quotidie sanctarum virtutum, & piæ conuersationis gressibus properate. Contemnenda quippe sunt vobis cuncta, quæ cernitis, si ad ea vultis pertingere, quæ speratis. Attestante etenim beato Paulo, non possumus hîc gaudere de seculo, & illic regnare cum Deo. Qui iterum dicit: Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna sunt. Fluxa igitur, & seductoria immundi huius blandimenta mundi despicite, minas eius cum fortitudine superate, surgentia carnis incendia reprimite, mentes vestras, auxiliante Deo, in virtutibus dilatate, torporis, & negligentiæ frigus de cordibus vestris expellite, ad illud ineffabile supernæ beatitudinis gaudium flammato mentis desiderio iugiter suspirate. Nam spectator ille, qui corda vestra ad se directa delectabiliter inspicit, libenter etiam vobis suæ societatis ianuam pandit Iesus Christus Deus noster, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum. Amen.

Eiusdem

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN DOMINICA PALMARVM.

CVM appropinquasset Iesus Hierosolymis, & venisset Betphage ad montem Oliueti, tunc misit duos de Discipulis suis dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & reliqua. Passurus spontè Dominus pro salute humana, spontaneus ad locum passionis accedit. Ad hoc venit in mundum, ad hoc natus est, vt sua passione nos liberaret. Scienter Hierosolymam venit, scienter magna populorum comitatus caterua pomposè ciuitatem intrauit, in qua tradendus, in qua crucifigendus erat. Hæc est Hierusalem, quæ occidit Prophetas, & lapidat eos, qui ad eã missi sunt.

O' infelix ciuitas, quàm gloriosa de te dicerentur, si venientem Dominum agnouisses, si ei cognito debitam reuerentiam exhibuisses. O' misera, ô malitiæ errore cæcata, venit ad te Saluator tuus, & non potes, nec vis cognoscere eum. Venit ipse ad saluandum, tu recedendo accedis ad perdendum eum. Ipse parat tibi vt ægroto salutem, & tu paras ei veluti furi Crucem. Cur te tanta tenebrarum caligo contexit? Cur non recolis quod dictum est per Zachariam Prophetam: Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super pullum subiugalis? Ecce tanta es, perdita consilio es, times Regem tuum suscipere, ne regnum terrenum amittas. Sed dum ipsum non recipis, regnum perdis, & gentem. Vis vnum interficere, ne tota gens pereat. Sed dum vnum interficis, tui pereunt vniuersi. Proinde de te benè dicendum est: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis. Genimen es viperarum, quæ non nisi effossis maternis lateribus oriuntur; sic tu non putas euadere, nisi Patris tui, qui fecit te, latus cruentes. Crudelis partus est, & enecandus, qui enecat parientem. Sed quid attinet ad propositum cæcitas Iudæorum? Cæci fuerunt, duces cæcorum, & ideo vtriq; , idest principes eorum, & iuniores in foueam ceciderunt.

De te autem, Domine Iesu, admiratio, & compassio crescit. Cur ad Iudæos vadis, qui animæ tuæ insidiantur? Proditores, & homicidæ quidem sunt, ne credas te ipsis, quia non te diligunt, non tui miserebuntur, crudeli, & turpissima morte te condẽnabunt. Cur tot illusiones, tot flagella, tot opprobria

acceleras sustinere, spinis coronari, conspui, aceto potari, lancea perforari, mori, & in sepulchro collocari? In hac tua deliberatione, in hoc tuo consilio deficit spiritus meus. Compatior, Domine Iesu, super passionis tuæ angustias. Consilium Petri amici tui videtur mihi sedere, qui ait: Absit à te, Domine, nequaquam fiet hoc. Non decet filium Dei mortem gustare. Sed differt hoc cõsilium à tuo, qui disponis mortem subire. Quid ergo? Petri, an Iesu consilium est tenendum? Serui an Domini? Discipuli, an Magistri? Sed nõ est seruus maior domino suo, nec discipulus doctior magistro. Acquiescendum est itaq; Domini, & magistri consilio, qui consilio nullo eget, ne dicatur mihi cum Petro: Vade retro, satana, non sapis quæ Dei sunt. Nesciebat enim Petrus Christum disposuisse ab initio, vt mortem nostram moriendo destrueret, & vitam resurgendo repararet.

Quod igitur diuina sapientia disposuerat, sapienter voluit adimplere. Voluit secundùm prophetica verba, humilis, & pauper sedere super asinam, & Hierusalem venire, sicut Euangelista narrat, dicens: Cùm appropinquasset Iesus Hierosolymam, & venisset Betphage, ad montẽ Oliueti, tunc misit duos ex Discipulis suis dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est, & cætera. Castellũ istud mundus est, qui contra Dominum, & Discipulos eius fuit, nõ solùm opprobrijs, & flagellis eos persequendo, sed etiam crudelissimam mortem inferendo. Vnde Dominus: Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suũ erat diligeret; quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Per asinam, & pullum, qui erant in castello ligati, Iudæorum significatur populus, & gentilis, quorum vterq; peccatorum vinculis subiacebat. Asina subiugalis Iudaicum populum signat iugo legis subiectum. Pullus lasciuiens, & effrenis, gentilem populum notat secundùm desideria carnis ambulantem. Duo Discipuli missi in castellum, duorum sunt testamentorum prædicatores, gemina præditi charitate, Dei scilicet, & proximi dilectione. Siue Petrus, & Paulus, quorum vnus gentium, alter fuit Apostolus Iudæorũ. Vnde ipse Paulus: Qui operatus est Petro, inquit, in Apostolatu, operatus est & mihi inter gentes. Isti soluerunt vtrunq; populũ ab infidelitatis errore, & verbo prædicationis duxerunt ad fidem Iesu Christi. Dominus sedit super eos, quia ex fide sua iustificauit illos, sicut scriptum est: Anima iusti sedes est sapientiæ. De vtriusq; iustificatione dixit Apostolus: An Iudæorum tantùm Deus? Non'ne & gentium? Immò & gentium, quoniã quidem vnus Deus, qui iustificat circuncisionem ex fide, & præputium per fidem.

Possunt etiam hæc moraliter intelligi. Betphage interpretatur domus buccæ (& est intellectus sacerdotum) per quam designatur confessio. Ad hanc Dominus venit, quia ad confitendum corda accendit. Castellum, quod est contra Dominum, & eius Discipulos, est animus obstinatus, propriæ deditus volũtati. Duo Discipuli, ad eum missi, sunt spes, & timor; asina, & pullus alligati, humilitas, & simplicitas. Huiusmodi enim animus aliquando nouit quid sit humilitas, quid simplicitas, & quòd simpliciter, & humiliter sit viuendum; sed quasi eas alligat, & reponit, dum non vult eas opere exercere. Terret hunc timor, vbi à malo resipuerit, minans ei tormenta. Confortat eum spes, si pœnituerit, præmia pollicendo. Compungitur his duobus animus. Soluitur asina, & pullus, cùm obuiam Domino eundo Betphage confitetur se peccasse, & promittit se deinceps humiliter, & simpliciter victurum. Et sic qui prius erat castellum diaboli, efficitur vrbs fortitudinis nostræ Sion; Saluator ponitur in ea murus, & antemurale. Murus humilitas est, antemurale patientia.

Egrediamur igitur, charissimi, obuiam Domino Betphage, compuncti timore

pœnæ, & ſpe cœleſtis vitæ firmati, confitendo peccata humiliter, & ſimpliciter ambulando, ſubſtratis veſtibus noſtræ carnalitatis, vt in nobis dignetur ſedere Dominus, & nos ſecum in cœleſtem Hieruſalem introducere.

Amen.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO IN COENA DOMINI.

HODIE, fratres chariſſimi, dum cœnæ Dominicæ ſolennia celebramus, plurima virtutum cœleſtium ſacramenta recolimus. Hodie nanq; Saluator noſter, qui caput eſt Angelorum, dum ſuis Diſcipulis veſtigia terſit, veræ nobis humilitatis exemplum manifeſtè propoſuit, vt quod impendit Dominus famulis, ſerui non dedignentur exhibere conſeruis, & puluis nō deneget pulueri quod ſibi congruere tantæ viſum eſt maieſtati. Vbi cùm Petrus obſequium ſuſcipere tanti Præceptoris abnueret, & ille minas repulſionis, niſi ſe lauari permitteret, intentaret, tremefactus tandem, & inſiſtentis imperio protinus acquieſcens, ait: Domine, non tantùm pedes meos, ſed & manus, & caput. In quibus vtiq; verbis beatus Apoſtolus opera noſtra, ſimul & cogitationes, vt à Domino purificentur, atq; mundentur, indigere ſignauit. Siquidem manibus operamur, cogitationes autem ex mente, quæ caput eſt interioris hominis, proferuntur. Vera ergo, ac perfecta purgatio eſt, cùm Deus omnipotens non ſolùm opera noſtra mūda, & immaculata cuſtodit, ſed etiam prauas cogitationes à cordibus noſtris ſancti Spiritus infuſione repellit. Hodie Saluator terreni panis, ac vini ſpeciem in ſui corporis & ſanguinis ſacramenta 1 conuertit, ſuiſq; Diſcipulis vitalis alimoniæ pabulum miniſtrauit. Cibus enim ille vetitus, quem primus homo, intumeſcente ſuperbia, & gula pruriente, pcepit, p vniuerſa eius viſcera vitiorū omnium, ac mortalis corruptionis venena diffudit. Contra hoc igitur letale virus antidotum à Chriſtiano populo ſumitur, per quod ſpiritualis morbi peſtilentia ſalubriter euomatur. Huius noui ſacramenti virtute fermentum illico condēnatæ vetuſtatis expellimus, vt de ſeruitute ad libertatem ſpiritus, & ad noua regenerationis azima tranſeamus.

1 Eſt igitur re ipſa et veraciter Chriſti corpus in hoſtia, & ſāguis in calice, nō typicè tantū vt hæretici blaſphemāt.

Hodie ſacrum chriſma conficitur, per quod in nobis omnium cœleſtium chariſmatum ſanctificatio deſignatur. Hoc videlicet illud eſſe ſacroſanctū 2 chriſma cognoſcitur, quod non modò Sacerdotes, Reges, atq; Prophetas vnxit in veteri teſtamento, ſed etiam ſanctos Apoſtolos, Martyres, & Confeſſores ſanctificauit in nouo. Hodie etiam nos oleo diuinæ virtutis inungimur, vt in ſpiritualis palæſtræ certamine colluctantes, de ſubactis, atq; cōuictis hoſtibus triūphemus.

2 Chriſma ſacroſancta.

De quo nimirum oleo Propheta dicit: Computreſcit iugum à facie olei. Nā cùm per hoc diuini chriſmatis ſacramentum libertatis nobis ſpiritus redditur, ſeruitutis antiquæ iugum in putredinem neceſſe eſt redigatur. Hoc myſteriū chriſmatis Propheta Dauid indubitanter agnouit, cùm vultus noſtros in oleo exhilarandos eſſe cantauit. Enimuerò cùm mundi crimina Deus diluuio quondam

expiaret

expiaret effuso, futuri muneris columba similitudinem prætulit, cùm oliuæ ramo pacem terris redditam nunciauit. Ait enim scriptura: Expectatis autem vltra septem diebus alijs, rursum dimisit Noë columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo. In remissione, ac reuersione columbæ septenarius numerus ponitur, quia septem esse proculdubio sancti Spiritus dona noscuntur. Vespertina verò hora ad arcam columba reuertitur, quia Spiritus sanctus, qui in mundi principio ferebatur super aquas, iam vesperascente seculo sanctam repleuit Ecclesiam.

Ad hoc etiam diuini chrismatis pertinet sacramentum, quòd omnipotens Deus Moysi famulo suo mandatum dedit, vt Aaron fratrem suum aqua priùs ablueret, deinde per infusionem huius vnguẽti constitueret sacerdotem. Aaron, inquit, & filios eius vnges, sanctificabisq; eos, vt sacerdotio fungantur mihi. Filijs quoq; Israël dices: Hoc oleum vnctionis sanctum erit in generationes vestras. Porrò autem sicut iam abluto per diluuium mundo, cum oliuæ ramo ad arcam columba reuertitur, sic etiam Aaron aqua priùs ablutus est, deinde chrismate perunctus, vt ad sacerdotium promoueretur. Sic etiam nunc quilibet ad regenerationis gratiam veniens priùs sacri baptismatis vndis immergitur, vt post modum diuini chrismatis mysterio consignetur. Illud præterea oleum, quod & tabernaculum fœderis, & cuncta eius vtensilia consecrauit, hoc diuini chrismatis sacramentum perspicuè figurauit. Ait enim Dominus Moysi: Tolles oleũ de oliuetis, mensura Hin, faciesq; vnctionis oleum sanctum, vnguentum compositum opere vnguentarij, & vnges ex eo tabernaculum testimonij, & arcam testamenti, mensamq; cum basibus suis, candelabrum, & vtensilia eius, altaria thimiamatis, & holocausti, & vniuersam supellectilem, quæ ad cultum eorum pertinet, sanctificabisq; omnia, & erunt sancta sanctorum; qui tetigerit ea sanctificabitur. Mysticum 3 itaq; chrisma, quod tunc consecrabat tabernaculum in deserto, nunc Ecclesiam in nouo sanstificat testamento. Quod etiam sacramentum tũc vberiùs, & copiosiùs videtur impletum, cùm Redẽptor noster de Iordani vndis baptizatus exijt, & apertis cœlis protinus in eum Spiritus sanctus in columbæ specie manifesta visione descendit, moxq; vox Patris intonans ait: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui: hunc esse perspicuè comprobans, cui Dauid olim eodem Spiritu edoctus aiebat: Vnxit te Dominus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Ex illo sanè tunc Spiritu, qui nostrum quoq; chrisma nunc consecrat, tantam virtutem aquarum omnium natura concepit, vt in quibuscunq; fluentibus sub professione deificæ Trinitatis abluendus immergatur, plenum, atq; perfectum nouæ regenerationis mysterium diuinitus impleatur.

3 Mysticum chrisma Ecclesiá sanctificat.

4 Non ergo sola sufficit fides, si Ecclesia candelabro cõparata conspicuis sẽper debet coruscare operibus.

Hoc nostrum chrisma illud etiam oleum typicè designabat, quo Dominus in tabernaculo septem lucernas impleri, ac iugiter ardere præcepit. Præcipe, inquit, filijs Israel, vt afferant tibi oleum de oliuis purissimum, ac lucidum, ad cõcinnandas lucernas iugiter extra velum testimonij in tabernaculo fœderis, ponetq; eas Aaron à vespere vsq; in mane coram Domino, cultu rituq; perpetuo in generationibus vestris super candelabrum purissimum ponetur semper in conspectu Domini. Quid autem per septem lucernas in tabernaculo, nisi septem significantur Ecclesiæ in vno populo Christiano? In quibus nimirum oleum iubetur indesinenter ardere, quia in ijs syncera charitas, quæ per Spiritum sanctum datur, gemini debet amoris igne feruescere, & claris 4 atque conspicuis semper operibus coruscare. Sed cùm 5 vna sit proculdubio catholica, & vniuersalis Ecclesia, sicut per Salomonem dicitur: Vna est columba mea, vna genitricis suæ: quid est, quòd in sacris eloquijs septem esse referuntur

5 Vnica est catholica, & vniuersalis Christi Ecclesia. Ergo hæreticorum non est Christi Ecclesia, sed synagoga satanæ.

Ecclesiæ, nisi quia vna est per vnitatem fidei, septiformis est per totidem dona Spiritus sancti? Hæ sunt enim septem mulieres, quæ iuxta Prophetæ vaticinium, accepere virum vnum. Vir autem Ecclesiæ Christus. Hoc planè sancti Spiritus oleo cuncta sacrarum scripturarum pabula condiuntur, vt animarum nostrarum viscera saginentur. Hoc oleum vitalibus epulis eloquij cœlestis infusum sapit in faucibus animæ, cuius & stomachum recreat, & gustum percipientis obdulcat. Nam scriptum est: Litera occidit, Spiritus autem viuificat. Vnde sciendum est, quia omnes sacrorum voluminum paginæ sancti Spiritus 6 oleo sunt conditæ. Quamobrem & in libro Numerorum legitur: Quia circuibat populus, & colligens manna, frangebat mola, siue terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati.

6 Si sacra eloquia sunt oleo Spiritus sancti condita, non ergo humano, & carnali sensu exponenda sunt, & illotis tractanda manibus. Qui mos est hæreticis.

Porrò autem quasi per multa in cancellario Domini dolia transitum habuimus, vt ad solum oleatum, velut olei vasculum, peruenire possemus. Manna deniq; quo plebs viuebat Israëlitica, sacrum designabat eloquium, quo nutritur, & vegetatur religio Christiana. Quod vtiq; veraciter oleatum est, quia mystica sancti Spiritus est vnctione conspersum. Notandum verò, quia idem manna, quod in libro Numerorum dicitur oleatum, in Exodo legitur non olei, sed mellis potiùs habuisse saporem. Gustus, inquit, eius erat quasi simile cum melle. Quid'nam est, quòd Angelicus ille cibus priùs dicitur mellis exhibuisse dulcedinem, & postmodum non mellis, sed olei præbuisse suauitatem, nisi quòd Redemptor noster sacrarum omnium author, & conditor scripturarum, quem videlicet illud manna principaliter figurabat, & ante passionem velut mel dulcedinem exhibuit miraculorum, & post Ascensionem suam, tanquam oleum, in Discipulos suos effudit Spiritum sanctum? Nam quasi mellis videtur propinasse dulcedinem, dum signis, atq; virtutibus coruscauit; olei verò tunc suauitatem dedisse, cùm in Apostolos suos sancti Spiritus paracliti dona diffudit. Quem videlicet ordinem Moyses congruè tenuit, cùm in Deuteronomio de petra, quæ & nihilominus manna erat, typicè decantauit. Vt sugerit, inquit, mel de petra, & oleũ de firma petra. De hoc 7 mysticæ vnctionis oleo sponsa ad sponsum dicit in Canticis: Vnguentum effusum nomen tuum. Vnguentum quidem effusum sponsi nomen asseritur, quia sicut à Chrismate Christus, ita consequenter à Christo dicitur Christianus.

7 Mystici in sacra pagina sensus quærendi.

Quia igitur, dilectissimi, per gratiam Saluatoris nostri iam huius Chrismatis percepimus sacramentum, quia iam regiæ dignitatis expressum præferimus in fronte signaculum, studeamus ita nobiliter viuere, vt conuersatio nostra tam diuinis, tamq; magnificis mysterijs valeat concordare. Nos enim sumus, quibus per primum Apostolorum dicitur: Vos genus electum, regale 8 sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutem annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. Et certè satis ignobile est sub vitiorum carnalium viuere seruitute, qui Deo nos adoptante, regij obtinemus generis dignitatem. Nimis turpe est, vt terrenæ simus concupiscentiæ dediti, qui & Dei vocamur Filij, & ad obtinendam cœlestem hæreditatem per Christi gratiam meremur ascribi. Planè quia Crucifixi præceptoris nos constat esse discipulos, dignum est vt etiam nosmetipsos huic nequam seculo præbeamus extinctos. A' portanda igitur Cruce post Magistrum nostrum, & Dominum nulla nos negocij temporalis cura præpediat, nullus amor terrenæ substantiæ, vel illecebræ carnalis auertat. Dirigamus fidei, ac deuotionis nostræ oculos per

8 Oẽs Christicolæ dicũtur sacerdotes, mysticè tñ, quia offerũt vitulos labiorum suorũ, & spiritales, ac metaphoricas hostias, sancti Spiritus liniti oleo. Ideo metaphoricè dicuntur sacerdotes. Propriè verò sacerdotes ex alijs assumũtur, auctore ad Hebræos Paulo.

stratam iam, nobisq; propositam viam Crucis, vt per eam inoffensis gressibus incedentes, ad eum mereamur attingere, qui author est, & prouocator ad gloriam resurrectionis, cum Deo Patre, & Spiritu sancto viuens & regnans in secula seculorum. Amen.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO DE RESVRRECTIONE DOMINI.

POSTVLAVI Patrem meum, dedit mihi gentes, Alleluia. Si consulamus adiutorium iurisperitorum, primum capituli propositi verbũ sic describitur: Postulare est desiderium suum, vel amici sui, in iure apud eum, qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. Actus iste publicus est, & est officiũ aduocatorum, qui gloriosæ vocis confisi munimine, lapsa erigunt, fatigata reparant, nec minus prouident humano generi, quàm si clypeis, & thoracibus sese, patriamq; defendant.

In exequendo actu isto attendere debemus, qui postulet, quem, vbi, & quid postulet. Aduocatus postulat iudicem in iure rem suam, vel sibi postulat, actione proposita. In negocio præsenti aduocatus est Christus, iudex Deus Pater, & locus iuris patibulum Crucis, res postulata Ecclesia de gentibus, nomen actionis, petitio hæreditatis. Rectè Iesum Christũ dicimus aduocatum. Vnde Ioannes: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Dominum Iesum Christum; ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Aduocatus iste apud Patrem desiderium suum exposuit, quando pro salute humani generis oblatus est, quia ipse voluit. Desiderium eius est salus nostra, quam in Cruce sitiens vsq; in finem suos legitur dilexisse. Sed & hoc desiderium amicorum fuit, quibus dixit: Iam non dicam vos seruos, sed amicos, quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Item, Maiorem charitatem nemo habet, q̃ vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Conuenienter Patrem postulat, qui semper exauditus est. Nam & vulgò & vulgariter dicitur: Securus vadit ad placitum, qui Patrem habet iudicem. De eo nanq; Pater dixit. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui. Nam cùm Filius eiusdem substantiæ sit cum Patre, in natura quidem humana, quam sibi personaliter vniuit, postulat pro nobis, vel allegat propitium iudicem, & propositi sui desiderij nobis fructum reportat. Nec incongruè Patrem dicimus, cùm in persona Filij Propheta dicat: Iudica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me. Et ipse Filius: Non quæro gloriam meam, est qui quærat, & iudicet.

In plerisq; sacræ scripturæ locis ordo quidem iudiciorum ab ipso Deo institui videtur, & seruari. Quidam vir simplex, & rectus, ac timens Deum, cùm

expleto

expleto officio matutino, egrederetur Ecclesia,& à discipulis rogaretur: Quid audisti in Ecclesia, Pater? respondit: Quatuor audiui, sex notaui. Subtilis planè responsio fuit,& fidelis. Quatuor nanque versiculos psalmi decimioctaui audierat, scilicet, Lex Domini immaculata, conuertens animas,& tres alios, qui sequuntur, in quibus sex nontantur, quæ sunt, lex, testimonium, iustitia, præceptum, timor, iudicia. In his partim personæ, quæ in iuræ sunt necessariæ, partim actus eorum exprimuntur. Nam & Dominus, qui iudex est, & lex, secundùm quam iudicatur,& officium testium sub hoc nomine testimonium, actoris quoque, & rei merita per hoc nomen iustitiæ designantur. Nam & merita causarũ partium assertione panduntur. Sententia iudicis sub hoc nomine præceptum, accusatoris,& executoris officia, duobus vltimis nominibus, quæ sunt timor,& iudicia, indicantur. Quinque priora binis accidentibus innituntur, sextum quadrinis. Lex Domini immaculata, conuerteus animas. Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda. Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi. Iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa, Desiderabilia super aurum,& lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel,& fauum. Præfata sanè Domini dicuntur esse. Est etenim lex, quæ non est Domini, vt peccati, de qua dicit Apostolus: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ,& captiuãtem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Sunt & iustitiæ humanæ, de quibus dicitur: Omnes iustitiæ nostræ, tanquam pãnus menstruatæ. Sunt & præcepta humana, quibus Petrus obediendũ non esse dicit: Obedire, inquiens, oportet magis Deo, quàm hominibus. Timor quoque humanus à Domino reprobatur. Vnde ait: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.

In propositis autem versiculis omnia dicuntur esse Dei. Primum, scilicet lex, bina habet accidentia, quæ sunt, immaculata, conuertens animas, siue de lege intelligas naturali, vel scripta, seu lege gratiæ. Vnicuique enim harum trium legum, scilicet naturali, scriptæ,& legi gratiæ, hæc duo conueniunt; nam immaculata debet esse,& conuertens animas. Naturalis lex hæc duo habebat præcepta: Quod tibi fieri non vis, alij ne feceris; & quod tibi vis fieri, alij facias: quæ sunt non obesse,& prodesse. Et hoc quantùm ad primum, scilicet immaculata. Quãtùm ad secundũ, cõuertens animas, in primo non malefica, in secundo benefica; in primo sine macula malitiæ, in secundo conuertens animas ad mansuetudinẽ beneuolentiæ. Nam cùm tres naturales potentiæ insint animæ, scilicet ira, ratio, concupiscentia, concupiscentia data est, vt monearis ad appetendum quæ tibi licita sunt; ira ad indignandum contra ea, quæ illicita sunt; ratio data est in medium, cohibens,& dirigens vtrunque ne ira vltra terminos iræ moueatur, & ne cõcupiscentia appetat illicita. Itaque lex naturalis, quantũ in se est, est immaculata. Lex quoque scripta immaculata est,& conuertens animas. Immaculata, idest sine sordibus idololatriæ; conuertens animas ad seruiendũ Deo; quod tantum filij Israël faciebant. Lex autem gratiæ reuera est immaculata,& conuertens animas. Nam & Ecclesia hac lege ducitur; dicitur enim esse sine macula,& ruga, sine macula criminis, sine ruga simulationis. Etiam lex Euangelica est sine errore hæresis, conuertens animas simpliciter,& directè sine figmento hypocrisis. Attendite gradus istos, quia prima lex est immaculata, secunda magis, tertia maximè; sic & conuertens animas.

Testimoniũ Dñi bina habet accidẽtia, scilicet fidele, sapientiã præstans paruulis. Testimoniũ Dñi dicitur, q̃cunque in scriptis sanctis testificatur Dñs, aut pmittens, aut præcipiens. Continentur itaque testimonia in promissis,& pceptis, quia quæ promittit, soluit, siue iustis pmia, siue iniustis tormenta. Sapientiã præstans

paruulis,inquantũ est præcipiens; quia qui paruuli sunt scientia,ex præceptis Dñi redduntur sapientes; vt ibi ostenditur, A mandatis tuis intellexi. Est itaq; fidele testimonium Domini,in explanatione præceptorum eius. In primo intellige promissiones, & comminationes: in secundo prohibitiones. Fidele est, promittens,& comminans. Sapientiã præstans paruulis,prohibens, & pcipiens.

Iustitiæ Domini binis conuertuntur accidentibus, quæ sunt,rectæ,lætificantes corda. Iustitiæ Domini,opera iustorum; vnde & ipsi iusti appellantur. Sed dicuntur esse Domini,quia omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est,descendens à Patre luminum. Quid enim habes, ò homo, quod non accepisti? Item gratia Dei sum id quod sum. Ea autem opera iustitiæ appellari possunt,quæ fide nascuntur,& dilectione consummantur. Nam sicut sine fide impossibile est quenquam placere Deo, ita & fides sine operibus mortua est. Fides autem,quæ per dilectionem operatur,& proficit,& sufficit ad salutem. Hæc sunt iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda per serenam conscientiam.

Præceptum binis gaudet accidentibus. Est enim lucidum,illuminans oculos ex sui doctrina. Sunt quippe quædam lucida,& non illuminantia, vt carbo sine flamma lucidus est,non tamen illuminat. Flãma sine carbone & lucet, & illuminat.Præceptum Domini lucidum est sine confusione sententiarum, illuminat oculos ex infusione gratiarum. Vnde illud: Lucerna pedibus meis verbum tuũ, & lumen semitis meis. Et beatus Petrus:Cui benefacitis, inquit,attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.Singulariter autẽ ponitur præceptum, quamuis multa sint pcepta,quia (vt ait Gregorius) præceptũ Dñi & vnũ est,& multa sunt; multa propter diuersitatem operis,vnum in radice charitatis.

Timor Domini sanctus permanet in seculnm seculi. Excluso humano timore,hîc notatur filialis,siue castus. In hoc quod dicitur,Timor Domini sanctus, intelligitur castus, & est initium sapientiæ timor Domini. Quod autẽ dicitur, Permanens in seculum seculi,filialem designat.

Iudicia verò Dñi suo quaternario vehunt; sunt vera,iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum; dulciora sup mel, & fauum. Iudicia Domini sunt retributiones, quibus vel reprobos punit, vel iustos remunerat. Ea quamuis sint sæpè occulta,semper tamen vera sunt,& iusta,veritatem iusti iudicis sequentia. Sunt iustificata in semetipsa, non sicut humana iudicia,quæ aliunde formantur,sicut ex allegationibus aduocatorum, & ex depositionibus testium,& recitationibus instrumentorum. Vnde & per hoc sæpè falluntur iudices; & quamuis ordo iudiciarius seruetur, nonnunquam tamen innocens condemnatur,& nocens absoluitur. Iudicia autem Dei ex semetipsis iustificationem accipiunt,sicut per Prophetã dicitur: Non secundũ visionem oculorum iudicabit;nec secundũ auditum aurium arguet,&c. Sunt autem desiderabilia, idest desiderari dignissima super diuitias,& delicias. In auro, & lapide pretioso intellige diuitias,in melle,& fauo delicias. Diuitiæ aũt maximè intelliguntur in pecunia, & potentia. Per lapidẽ pretiosum,quo potentes,& nobiles vtuntur,gloria potentiæ. Porrò diuitiæ aliæ cũ difficultate acquiruntur,aliæ sine difficultate. In melle,quod liquidum est,deliciæ,& voluptates sine labore. In fauo,quod mel & ceram cõtinet simul, voluptates cum difficultate.

Ecce quidam ludus iudiciarius occurrit nobis in scripturis,Deum Patrem repræsentans. Locus iuris,in quo Aduocatus noster postulat, patibulum Crucis fuit. Cùm enim ex officio suo aduocati habeant stare, ipse non stans, sed toto corpore extenso in ligno Crucis,apud Patrem pro nobis allegauit, desiderium suum,& amicornm suorum exponens,& aduersarij desiderio contradicens vsq; ad proprij sanguinis effusionem. Rem suam postulat, idest genus humanum,

quod ipse creauit, cuius verum dominium habebat. Ecclesiam de gentibus conuerti postulauit, tanquam proprius hæres hæreditatis petitionem proponens, & in possessionem de iure mitti desiderans. Petitio autem hæreditatis ex ordine, & regulari iure proponitur aduersus eum, qui possidet pro hærede, vel possessore. Pro hærede possidet, qui dicit se hæredem esse, cùm non sit; pro possessore possidet quis, cùm nullo titulo potest tueri suam possessionem, qui si requiratur quare possideat, nullam aliam causam allegat, nisi quia sic possideo. Rectè autem proposuit Dominus noster aduersus diabolum, quia hæreditatem Domini pro possessore possidebat malignus prædo; de quo Propheta: Væ qui prædaris, non'ne ipse prædaberis?

In hac aduocatione, siue postulatione Aduocati nostri maximè gaudet Ecclesia die Resurrectionis Dominicæ, quia Aduocatus postulauit, quia postulata impetrauit, quia impetrata obtinuit, & possedit. Inde est quòd tripliciter laudem subiungit. Introducens enim filium loquentem ad Patrem, & dicentem: Postulaui Patri meo: Ecclesia respondet: Alleluia, idest Deo laudes, quia postulasti. Item, Dedit mihi gentes: & respōdet Ecclesia: Alleluia, idest Deo laudes, quia impetrasti. Item, In hæreditatem mihi: Respondet: Alleluia, quia obtinuisti, & possedisti. Consociemur igitur & nos in hanc laudem vniuersalis Ecclesiæ, vt cum electis in hæreditatem Domini intraturi, ad resurrectionem Domini peruenire valeamus perpetuò gauisuri. Quod ipse præstare dignetur, qui viuit, & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

EIUSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO IN FESTIVITATE SANCTI VICTORIS CONFESSORIS.

HIC ille magnus prouidentiæ oculus dulciori verbere carnem carnaliter ambulantem afflixit, & confixit timore suo. Qui enim patientiam Dei, pœnam inferni, gloriam regni animo irreuerenti, & infrunito contempseram, paratus sum,& non sum turbatus,vt custodiam mandara Domini. Intus erat vrens conscientia multis obuoluta criminibus,& artificioso velamine detestandum silentium diligens, plus elegerat mori,quàm loqui,perire,quàm redire. Sic obdurationis suæ legibus pressa, oculos suos statuerat declinare in terram. Sed ille,qui non dormit, neq; dormitat,pauperis animæ recordatus, aggressus est flagellis vincere, quàm vincere beneficijs non valebat. Adest illa maxima febris, quam acutam Physici nominant, & membris omnibus profusiùs superfusa, miserabili corpore insedit. Exaggeratur calor, & in ipsam animæ sedem ignis furiosus irrumpit. Iam flammis yltricibus peccantis substantia conflagratur, & æternalium sentit præludia tormentorum. Intelligens igitur,quia horrendum est incidere in manus Dei viuentis, multiplicitatem facinorum meorum recolligo, confessus 1 illi, quem electio patrem, amicitia fidelem, familiaritas consortem effecit. Vtrum taliter responderit, qualiter ego clamauerim, eius discretioni censui relinquendum. In proposito meo est, & 2 præterita mea plangere, & cauere futura. Donet ille perseuerantiam, qui negligentiam excitauit. In ipsius misericordia, non in iustitia sua confidit seruus suus, vt memor sit mandatorum ipsius, non solùm ad scribendum, sed ad faciendum ea. Hæc ergo causa fuit operis interrupti. Hæc tantæ taciturnitatis occasio. Nunc igitur scribemus tantò lætiùs, quantò

1 Habes hîc cõfessionem sacramentalẽ factã Sacerdoti.

2 Vides veram pœnitentiam non esse dũtaxat nouam vitã, vt mentiuntur qdã, sed vnà cum ea dolorẽ de peccatis cõmissis, & firmũ propositũ de nõ cõmittendis?

Quantò securiùs, cùm summum periculum sit docere, nec facere; nec attendatur hîc styli lenocinantis excursus, cùm veræ religionis sit, euentilatis caruisse sermonibus, nec verborum gloriam redolere.

Ad manum est patris nostri Victoris 3 solennitas, ad cuius sacratissimum corpus, si vera est antiquitatis fides, quotidie residemus. Hic est vir, qui 4 in virtute Domini virtutum signis, & mirabilibus gloriosus effulsit, Apostolis, & apostolicis viris miraculorum gloria comparandus. Quæ & quanta sint, & quanta sublimitate fulgentia, libellus de vita, & ortu eius latiùs exaratus sufficit indicare. Huic significanter assignari potest illud, quod in illa solenni visione Angelo Ephesi Ecclesiæ scribitur: Vincẽti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. Ipse etenim nomen ex opere sortitus ante vicit, quàm vincere nosset, nec quemlibet hostem, sed illum, de quo rara, & nunquam secura victoria. Lignum vitæ est sapientia, de cuius fructu & hîc in spe, & illic man ducat in re, fructu vtiq; specioso, & pretioso, specioso propter speciem, pretioso propter vtilitatem. Hæc est illa sublimis arbor, cuius vmbra montes, & arbusta cedros Dei operuerunt. Cedrus Libani, quæ ramosa densitate Angelicas perumbrat stationes. Sub vmbra huius arboris sedet sponsa, & fructus eius dulcis gutturi suo. Huic dicimus: In vmbra tua viuemus inter gentes. Huius vmbraculum protegit ab æstu diei in securitatem, & absconsionem à turbine, & à pluuia. Hoc est illud granum sinapis, quod in vtero Virginis Dei Patris manibus seminatum, minus fuit omnibus oleribus terræ, sed in tantam altitudinem exurrexit, vt veniant volucres cœli, & habitent in ramis eius; lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, lignum vitæ in medio paradisi.

3 Ad manũ est patris nostri Victoris solẽnitas, ad cuius sacratissimum corpus quotidie residemus.

4 Vide sanctos in virtute Dei miracula facere, & virtutum signis coruscare.

Et attende magnum sacramentum. Filius Dei totus, & integer eructatus est de corde Patris in vterum Mariæ, de ventre Matris in gremium Ecclesiæ. Quãtus in Patre, tantus in Virgine, quantus in Virgine, tantus in Ecclesiæ vnitate. In Patre ineffabiliter, in Matre mirabiliter, singulariter in Ecclesia. Cum Patre eiusdem & æqualis substantiæ, cum Matre eiusdem, & diuisæ, cum Ecclesia eiusdem, sed occultæ. Sic distillauerunt cœli misericordiam, sic Verbum Dei transfusum est, & effusum vbiq; totum, sine quo nihil totum. Felix effusio, quæ currentes adolescentulas ad odorem suauitatis inuitat, visu recreat, satiat gustu, vbiq; autem in medio. Nam & in illa Deitatis essentia, media est inter Patrem, & Spiritum, persona familiaris humano generi benignitate, familiarior identitate, cùm sola nostræ carnis susceperit paupertatem. Vnde & Dauid in ipsius diuinitatis abyssum immersus, ait: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: & illum in medio maiestatis esse protestans, & nostrum asserens specialiter, qui nostræ mortalitatis induit vestimentum. Pater enim, & Spiritus impleuerunt quidem Virginem, sed maiestate, non susceptione. Est & in medio Virginis ipsius vtero substantialiter illapsus, qui medietatem stateræ comprehendit humanæ. Deus enim noster Rex ante secula operatus est salutem in medio terræ, terræ vtiq; illius, de qua scriptũ est: Nemo erat, qui operaretur terram. Est etiam in medio Ecclesiæ, dicente Psalmista: Sanctificauit tabernaculum suum altissimus, Deus in medio eius non commouebitur.

Colligamus pauca de pluribus, qualiter Saluator medius sit, & semper in medio videatur. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos; ipse non habet nidum, foueam ignorat, angulum nescit, locum illum elegit, vnde pateat omnibus, exclusa personarum acceptione. Deniq; & natus positus est in medio duorum animalium, & quæsitus inuenitur in medio doctorum, & medius Iudæorũ stat, quem ipsi nesciunt. Loquitur & ad Discipulos: Vbi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum: &, Ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Crucifixus est etiam in medio duorum latronum.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO DE INVENTIONE SANCTAE CRVCIS.

HODIE, fratres chariſſimi, quia Crucis inuentionem colimus, quaſi reperto communi totius mundi theſauro, communiter in Chriſto gaudere debemus; & ſicut ille, inuenta perdita oue, vel dragma, conuocatis amicis, & vicinis, congratulatus eſt, ita & nos, inuento eo, non quod ipſe perdiderat, ſed quo nos perditos acquiſierat, iuſtum eſt gloriari, præſertim cùm Apoſtolus dicat: Mihi autem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: tantoq; propenſiùs ſpiritualem lætitiam alacri debemus mente concipere, quantò non ignoramus & ipſum humanæ ſalutis inimicum amariùs ſuſpirare. Gaudebat nanq; diabolus ad euadendum ignominioſæ ſuæ confuſionis opprobrium, quòd triumphale vexillũ, ſub quo perdiderat, ſub quo proſtratus, & captiuatus fuerat, eatenus maneret occultum, & ruinæ ſuæ dedecus, quod ſuccumbendo pertulerat, ſuppreſſo ſigno victoriæ, compenſabat. At vbi repertum eſt, vbi cum tanta gloria Chriſtianæ deuotioni, & pietati perpendit eſſe conſpicuum, erubeſcit ſe vbiq; iam videre proſtratum, quia vbiq; titulum diuinæ victoriæ cernit erectum. Vbicunq; enim ſignum Crucis erigitur, illic proculdubio & Chriſti victoria, & diaboli captiuitas denotatur.

Porrò autem veternoſus hoſtis per lignum primum hominẽ vicerat, omnẽq; illius progeniem per quinq; millia ferè annorum, tanq̃ ſeruum ſub iugo ſuæ tyrannidis opprimebat. Venit autem Dei filius, tanquam gigas ad currendam viam, vt debellaret aëreas poteſtates, & lignum ligno oppoſuit, dum per Crucis amaritudinem expuit venenatam pomi illius vetiti voluptatem. Primus ſcilicet homo cùm manum ad arborem diabolo ſuadente porrexit, tanquam ligneæ tabulæ chirographum dedititiæ ſeruitutis inſcripſit. Secundus homo cùm in Cruce manus extendit, cautionem illam letiferæ paſſionis obliterando deleuit. Per lignum ergo ſerui facti, per lignum ſumus libertati priſtinæ reſtituti. Per lignum de Paradiſo fueramus eiecti, per lignum ſumus ad patriam reuocati. Et qui per lignum inimici deputati fuimus, per ſacramentum Crucis in amicitiam Dei, & in Angelorum concordiam reconciliati ſumus, teſtante Apoſtolo, qui de Chriſto ad Epheſios loquens; Ipſe eſt, inquit, pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum,

& medium parietem maceriæ, dissoluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, vt reconciliet ambos in vno corpore Deo per Crucem interficiens inimicitias in semetipso.

Hoc deniq; salutis humanæ vexillum non solùm lex per quasdam typicas intelligētias, & ænigmata præfigurat, sed & omnium Prophetarum oracula, & cūcta veteris instrumenti veneratur auctoritas. Quæ est enim sacri eloquij pagina, quæ Crucis mysterium non redoleat, & ad hoc, quasi ad totius humanæ salutis caput, atq; principium non intendat? Ex quibus nimirum non otiosum credimus, si aliqua hîc testimonia, quæ Crucis mysterium innuāt, proferamus, vt per ea, quæ hîc breui sermone perstringimus, ad illa etiam, quæ tacentur, facilioris intelligentiæ aditum præbeamus. Primus igitur 1 Abraham accedat in medium, qui dum immolare Deo filium voluit, cuncta penè per ordinem passionis Dominicæ sacramenta signauit. Sicut enim Abraham, qui Pater excelsus dicitur, vnicum, & dilectum filium offerre Deo non dubitauit, ita & summus Pater vnigenitum dilectumq; Filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portauit, quibus erat imponendus, ita quoq; Christus Crucis suæ gestauit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem serui illi procul dimissi Iudæos significant, qui cùm seruiliter viuerēt, & carnaliter saperent, non intellexerunt altissimam paupertatem Christi, atq; ideo nō ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificij. Cur autem duo serui, nisi quia, peccante Salomone, ex vna Israëlitica plebe duo facti sunt populi? Quibus vtiq; sæpè per Prophetas dicitur: Aduersatrix Israël, & præuaricatrix Iuda. Asinus autem ille, quo tunc vtebatur Abraham, insensata erat stultitia Iudæorum. Illa planè bruta stultitia omnia sacramenta portabat, quæ tamen quid ferret, velut irrationale animal, ignorabat. Iam verò quid est quod dictum est eis: Expectate hîc cum asino; postquam autem adorauerimus, reuertemur ad vos? Audi Apostolum. Cæcitas, inquit, ex parte Israël facta est, vt plenitudo gētium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Quid est enim quod dicitur: Cæcitas ex parte Israël facta est? Hoc est videlicet, Expectate hîc cum asino. Vt plenitudo gentium intraret: hoc est, Postquàm adorauerimus, Vbi videlicet sacrificium Dominicæ Crucis impletum, per omnes gentes fuerit prædicatum. Quod autem sequitur: Et sic omnis Israël saluus fieret: hoc est, Reuertemur ad vos. Quid est autem quòd aries inter vepres hærens cornibus inuenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempè cornua habet; duo siquidem ligna inuicem componuntur, & sic Crucis speciem reddunt. Hinc est enim quòd de Christo scriptum est: Cornua sunt in manibus eius. Hærens ergo cornibus aries Christus est crucifixus inter aculeatas, & vulnificas Iudæorum iniquitates; sicut ipse per Hieremiam conqueritur, dicens: Spinis peccatorum suorum circundederunt me populus hic. Peracto sacrificio, dicitur Abrahæ: In semine tuo benedicentur omnes gentes: & postquàm Dominus dicit: Foderunt manus meas, & pedes meos: paulopost in eodem psalmo subiecit: Reminiscentur, & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium, quoniam Domini est Regnum, & ipse dominabitur gentium. Oblato itaq; Abraham filio, & pro eo ariete immolato, appellauit nomen loci illius, Dominus videt, quia Redemptor noster, postquam in ara Crucis oblatus mortis nostræ debitum soluit, videndum se deinceps fidelium suorum obtutibus præbuit; vt nimirum redempti omnes illum iam per fidem videant, qui eatenus fidei oculos non habebant.

1 Sanctæ Crucis typi, ac testimonia.

Verùm nos, dum sacrificantem Abraham aliquantò longiori sermone prosequimur, ab alijs, quæ dicenda sunt, diutius præpedimur. Hoc nempè Crucis

mysterium & Iacob figuraliter expressit, cùm de Christo inter reliqua verba benedictionis intulit dicens: Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ pallium suum. Stola Christi,& pallium multitudo est gentium, quas tunc Dominus induit,quando sibi eas per gratiā redemptionionis adiunxit,sicut per Prophetam pollicetur dicens: Viuo ego,dicit Dominus,nisi hos omnes induam sicut vestimentum. Stolam ergo suam Dominus in vino,& pallium in sanguine vuæ lauit,quādo sicut botrus in Crucis ligno pependit.Tunc enim ex latere eius sanguis,& aqua profluxit. Sed aqua nos abluit,sanguine redemit, nimirum vt exhiberet sibi sponsam non habentem maculam,neq; rugam. Crucis mysteriū idem Iacob tunc etiam patenter exhibuit,quando iuniorem Ephraim Manasse primogenito præferens,in modum crucis super eos brachia permutauit. Per Crucem nanq; factum est,vt populus gentium,tanquam primogeniti iure præcepto,populum præcederet Iudæorum. Illud quoq;,quod in Exodo legitur, ad Dominicæ Crucis refertur proculdubio sacramentum. Dixit enim Dominus ad Moysem: Proijce virgam,quam in manu gestas,in terram: & proiecit, & versa est in colubrum. Expauit illico Moyses,& fugit. Et ait illi Dominus: Apprehende caudam eius: & apprehendit,factus'q; est iterum virga. Cuncti liquidò nouimus, quia serpens suasit homini mortem. Ergo mors à serpente. Quis autem virga,nisi Christus,de quo Propheta dicit: Quia egredietur virga de radice Iesse? Virga itaq; in serpentem, Christus in mortem. Moyses autem expauit,& fugit,quia suspenso in Cruce,vel moriente Domino,omnis ille Apostolorum numerus tremefactus expauit,& à certæ spei,ac firmæ fidei soliditate recessit. Quia verò cauda extrema pars corporis est,quid nisi finem Dominicæ significat passionis? Moyses igitur caudam apprehendit, & nihil in virga vltra serpentis apparuit,quia completo Dominicæ passionis, Crucis'q; mysterio,& fidelis quisq; tunc ad fidem redijt, & Christus,consumpta morte,idipsum in se,quod fuerat,per resurrectionis gloriam reparauit.

Iam verò quid est,quòd Israëlitica plebs postibus domorum de sanguine agni iubetur imponere,nisi vt nos præfiguret Crucē Christi,qui verus est agnus, in fronte portare? Ad vesperam siquidem immolabatur agnus, & in vespera mundi passus est Christus. Liniuntur vtriq; postes,ne vastator Angelus audeat inferre perniciem,& nos Crucis vexillum in corde gestamus,& fronte, ne repentinus hostis irruens valeat auferre salutem. Vnde & securi canimus: Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. Quod tamen securiùs,digniùs'q; cantamus,si rubro iam mari transmisso,& hoste demerso,tympanū cū Maria Moysi sorore deferimus. Quid est autem tympanum portare? Audi Dominum dicētem: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suā quotidie,& sequatur me. Qui enim carnem suam cum vitijs,& concupiscentijs crucifigit,qui membra sua,quæ sunt super terram,abstinendo mortificat,ille verè cum Maria tympanum portat,quia semetipsum à noxijs terrenæ voluptatis humoribus aridum seruat. Iuxta rationis igitur consequentiam,& hîc tympanum Crucis mysterium non obscurè designat. Præterea & illud non inconuenienter occurrit,quòd videlicet Israëliticus populus in Marath aduersus Moysem murmurat,vociferans scilicet,non se posse reperire quod bibat. Tunc ostendit Moysi Dominus lignum,quod cùm ille misisset in amarissimas aquas,in dulcedinē protinus sunt conuersæ. Quid enim amaræ illæ aquæ,nisi occidentis literæ,& duræ,atq; insipidæ legis speciem tenent? Scriptum est enim: Constituit populo suo Dominus legem,& iudicia,& tentauit eum. Et alibi: Ego dedi eis præcepta 2 non bona, & iudicia, in quibus non viuent. Cui tamen legi si cōfessio Crucis,& Dominicæ passionis mysterium copulatur,protinus quod amarum fuerat,in spiritalis intelligentiæ dulcedinem vertitur.

2 Nō bona, q͞a gratiam non conferebant, & occasione quadā occidebāt. Vnde nihil ad pfectū adduxit ex.

Notandum autem iuxta veritatem historiæ, quòd aqua in dulcedinē versa subinde populus venit in Helim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ. Quid enim duodecim fontes, nisi duodecim sunt Apostoli, quos Dominus ad hoc constituit, vt arida, & squalentia humani generis pectora suæ prædicationis inundationibus irrigarent? Quid verò septuaginta palmarum arbores, nisi totidem sunt Discipuli, quos ante faciem suam idcirco misit, vt per eos victoriæ suæ palmas mundus agnosceret? Et certè satis congruè videtur consequentium rerum ordo dispositus, vt primò populus duceretur ad literam legis, à qua nimirum, dum amara fuit, transire non potuit. At postquam est per lignum vitæ dulcis effecta, & intelligi spiritualiter cœpit, illico Dei populus de veteri testamento ad Apostolicos fontes, & palmarum arbores, idest ad Euangelij gratiam transijt. Et benè post acceptum decalogum septuplus prædicatorum numerus constituitur, quia per septiformem Sancti spiritus gratiam omne mandatum diuinæ legis impletur. Nec immeritò planè prædicatores Crucis palmarum videntur nomine figurati, dum & ipsa Crux iure dicenda sit palma, quia in ea scilicet facta est de prostrato mundi hoste victoria; sicut de ipsa Cruce sponsus ad sponsam; Dixi, inquit, ascendam in palmam, apprehendam fructus eius, & erunt vbera tua sicut botri vineæ, & odores tui sicut malorum, guttur tuum sicut vinum optimum, Fructus nempe Crucis omnes electi sunt.

Ascendit igitur Dominus palmam, & apprehendit fructus eius, quia mox vt in Cruce pro nostra salute pependit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit. Et tunc sancta Ecclesia per duorum testamentorum vbera, spiritalis cœpit letitiæ vina diffundere, atque odorem cœlestis concupiscentiæ naribus humanarum mentium inspirare, vt incitata ad obsequendum mens nostra sibi gratulans dicat: Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Quod profectò & petra illa Oreb in Raphidim satis expressè denunciat, quam virga Moyses, Domino iubente, percussit, & aquas elicuit. Hanc sanè petram Christi tenuisse figuram & Apostolus testatur, cùm dicit: Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra aūt erat Christus. Huic itaque petræ lignum Crucis accessit, & mox tanquam aquæ profluentis inundantiam, sancti Spiritus larga dona profudit. Ad quas nimirum hauriendas aquas omnes sitientes inuitat ipse, cùm dicit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat, & de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem (inquit Euangelista) dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Sed quid in reliquis diutius immoramur, dum constet esse perspicuum, quòd & ipsæ tabulæ, quæ Dei digito scriptæ sunt, Crucis Dominicæ prætulerint sacramentū? Decem nanque præcepta in eis scripta sunt, & denarius numerus per X literam, quæ Crucis exprimit speciem, designatur. In hac sanè litera, quæ denarium in se continet numerum, sic vnus apex à summo in imum per obliquum ducitur, vt alter quoque non dispar per transuersam lineā, productis vtrinque brachijs, compingatur. Et sic apicis vtriusque facta complexio non solùm exteriorem Crucis prætendit imaginem, sed & mysticam eius quandam videtur indicare virtutem. Dicit enim Dominus: Non veni soluere legem, sed adimplere.

Per Crucis itaque sacramentum præcepta veteris instrumenti Euangelicæ gratiæ copulauit, & (vt ita loquar) duo testamenta velut vnius doctrinæ corpus effecit. Et primo quidem datæ sunt tabulæ, sed protinus sunt, populo præuaricante, effractæ; secundo verò dantur tabulæ, sed perpetuò permansuræ. Planè priores tabulæ priscæ legis tenuere figuram, quæ à sui cultus obsequio erat postmodum defectura. Postea verò dantur tabulæ, sed non franguntur, quia noui testamenti gratia, quæ per Crucis est solidata mysterium, nullum nouit habere defectum. Porrò autem nec arca illa veteris

testamẽti beatæ Crucis credenda est caruisse thesauris. Crucis nanq; incõparabiles diuitias occultabat, quia & Cruci iam per cuncta figurarum suarum, atque ænigmatum mysteria militabat; eius quippe ex tunc iã erat ministra, imago scilicet veritatis, & initium plenitudinis. Arca scilicet, sancta erat Ecclesia. Tria verò continebantur in arca, duæ videlicet lapideæ tabulæ, quæ profectò duorum testamentorum innuunt perpetuam firmitatem, quas etiam Crucis in se mysterium continere supra docuimus. Vrna quoq; aurea habens manna. Hæc profectò puram, atq; synceram carnem Redemptoris exprimit, quæ proculdubio dulcedinem perpetuæ diuinitatis includit. Quæ dulcedo extunc in palato nostrarum mentium sapuit, ex quo miles pendentis in Cruce Domini latus aperuit, cùm botrus videlicet expressus est, qui dum calcaretur, torcular calcauit solus. Tertiò in arca fuit virga Aaron, quæ post ariditatem floruit. Quæ nimirum qd aliud significat, nisi summi, veriq; Pontificis nostri illud salutare vexillum immortalis memoriæ semper viriditate floridum, & exuberantium fructuum fertilitate fœcundum? Crux enim semper viret in spe, floret in fide, fructificat in charitate. Et postquam à terreno cespite præcisa est, frondet, quia quisquis per amorẽ Crucis à terrenis desiderijs ipsam mẽtis radicem præcidit, ad hæreditatẽ immarcessibilem capessendam, & semp virentia æternæ vitæ pascua cõualescit.

Verùm quid amplius de laude beatæ Crucis edisseram, quandoquidẽ omnia illa sacrificia, quæ sub legalium ceremoniarum ritu offerri iubentur, ad hoc vnum singulare, verumq; sacrificium, quod in ara Crucis oblatum est, referantur? Per vitulum nanq;, qui de armento offerri præcipitur, Redemptor noster, qui de Patriarcharum descendit progenie, figuratur. Hic nimirum aratro Crucis suæ terram carnis nostræ perdomuit, & ex Spiritus sancti semine virtutum nos fruge ditauit. Hic vitulus sine macula non in tabernaculo, sed ante ostium eius à filijs Aaron offerebatur, quia & Dominus, qui sine peccato est, sub Anna, & Caipha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, quia mundi peccata detersit. Ipse hœdus, quia auctorem peccati diabolum Crucis gladio iugulauit. Ipse columba, in cuius nimirum specie Spiritus sanctus super eũ ad Iordanis fluẽta descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuæ castitatis auctor existit, sicut sibi à sponsa dicitur: Speciosæ genæ tuæ sicut turturis. Eandem porrò viuificæ Crucis hostiam designabat & vitula illa rufa, quæ ætate quidem integra, sed iugi esse iubetur ignara. Rufa nimirum vitula caro est Saluatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfectæ quidem ætatis Dominus ad passionem venit, sed eius collum iugum peccati cuiuslibet non attriuit. Qui vitulam offerunt immundi sunt, & qui Christum crucifigunt, vnde mundus abluitur, ipsi damnabiliter inquinantur. Qui verò cinerem colligens extra castra proijcit, mundus est, qa quicunq; Crucis Dñicæ, passionisq; mysterium per mundi latitudinem prædicant, à peccatorum se contagio per ædificationis fraternæ ministeriũ purgát.

Sed quibusdam fortasse displiceat, quòd nos ad laudem Crucis tot sacri eloquij exempla congerimus, & velut instructam instrumenti veteris aciem huic regio vexillo prorsus intentam parere monstramus. Quibus certè quid aliud dicendum est, nisi quod Apostolus perhibet dicens: Verbum Crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem, qui salui fiunt, idest nobis, virtus Dei est. Quicquid enim de Crucis laude disserimus, in eius non ambigitur redundare præconium, qui Crucis illustrauit propria morte vexillum.

3 Quid ergo nonnulli ætatis nostræ delirant, non esse adorandũ Crucis vexillum, aliasue imagines?

Per hæc itaq;, fratres mei, quæ dicta sunt, liquidò colligere possumus, quia hoc cœlestis victoriæ signum, per quod mundus erat de captiuitatis antiquæ vinculis absoluendus, ab ipso mundi principio patres adorant, Prophetæ prænũciant, omnesq; sacrarum scripturarum paginæ præfigurant. Quippe quod nos adoramus 3 in munere, illi iam venerabantur in fide. Et quod apud illos erat

erat quibusdam ænigmatibus figuratum, nos per Mediatoris gratiam iam videmus impletum, vt quod illi præsagabantur per spiritum, nos iam per corporalem cernamus, & amplectamur obtutum. O admiranda Conditoris nostri pia clementia, ò prædicanda singularis nostri Redemptoris humilitas. Atrocissimæ mortis subire dignatus est pœnam, vt nos proueheret ad coronam. Turpissimum Crucis elegit propria voluntate supplicium, vt nos de seruitutis iugo sublimaret ad regnum. Maledici non respuit, vt nos de maledicto legis absolueret. Probrosam mortem pertulit, vt nos ab æternæ mortis opprobrio liberaret. Vnde & Apostolus; Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis, qui pendet in ligno: vt in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

Quia ergo, fratres mei, seruitutis iugo soluti benedictionem Abrahæ in Christo iam sumus adepti, quid restat, nisi vt ea, quæ gratia præueniente percepimus, etiã per vitæ 4 meritũ Redemptoris nostri dona seruemus, ne qui per baptismum in Christo renascimur, secundùm veterem rursus hominem viuentes ad damnationis eius sententiam reuocemur? Nam & hodie in Ecclesia illud Dauid canimus: Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Consideranda nempe sententia, quia non dicitur, Maledicti qui non renascuntur in sacramentis tuis, sed, qui declinant à mandatis tuis, quia videlicet non solùm illi maledictionis nexibus sunt obnoxij, quos in Christo aqua baptismatis non regenerat, sed illi 5 etiam, quorum prauitas à rectitudine mandatorum Dei per vitiorum abrupta declinat. Quid ergo prodest, quia de vinculis quis vetustæ maledictionis absoluitur, si per vitam reprobam eisdem vinculis denuo retrudatur? Nam & Apostolus ait: Qui non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema, & maranatha. Vbi æquè notandum, quia non dicit, Qui non renascitur in Dominum nostrum Iesum Christum, sed qui non amat; vt etiamsi baptismo probetur quis in Christo renatus, si non sit etiam ex conuersatione commortuus, nequaquam sit à maledictionis omnino vinculis absolutus. Si enim (iuxta Apostolum) complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et rursus: Si compatimur, & conregnabimus, si commorimur, & conuiuemus. Sed quis ille est, qui non amat Christum? Quis enim nostrum, si de Christi dilectione consulitur, non protinus constanter, immò promptissimè se Christum diligere fateatur? Verùm ille non amat Christum, qui non amat 6 Crucem Christi. Et qui sunt, qui Christi Crucem non amant? Audi Paulum manifesta eos voce notantem. Multi, inquit, ambulant, quos sæpè dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimici Crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. Loquatur & Iacobus. Qui amicus, ait, est huius seculi, inimicus Dei constituitur.

4 Non satis ergo fidei gratia, sed & vitæ meritũ exigitur ad salutem.

5 Vides q̃ non sat sit baptismus, ac fides, sed ẽt mãdatorũ obseruatio exposcat? Maledicti enim q declinant à mandatis tuis.

6 Ergo non amãt Christũ hæretici; qui auersantur Crucẽ eius, dũ Ecclesiæ ieiunia, & mãdata cõtemnũt, vt liberiùs vẽtri, carniq; inseruiant.

Quisquis ergo desiderat ab omni vinculo maledictionis absolui, & plenã nouæ gratiæ benedictionem consequi, Crucem diligat, ex qua videlicet omnis plenitudo benedictionis emanat. Per Crucem se Dei mandatis astringat. Per Crucem effrenis carnis incentiua cohibeat. Sicut enim consentiendo carni sententiam maledictionis incurrimus, sic refrenando carnem benedictionis gratiam promeremur. Ex torculari nanq; Crucis largissima benedictionis vnda profluxit, quæ maledictionis antiquæ virus omne detersit,

Inde nimirum stillicidia charismatum cœlestium proruperunt, quæ ariditatem humanarum mentium salubriter irrigant, omniumq; virtutum felici fruge fœcundant. Hæc est enim nubes illa, quæ Eliæ sub vestigio hominis in tempore siccitatis apparuit, & mox inundantis pluuiæ copia abundanter erupit. Sic enim scriptura commemorat. Ecce, inquit, nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis ascendisse dicitur, rectè per hoc Crux, quæ membris est aptata Dominicis, designatur. Et benè Crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit, cùm ad Patrem rediјt, sicut per Ioanem dicitur: Sciens Iesus quia venit eius hora, vt transeat ex hoc mundo ad Patrem. Pascha quippe transitus dicitur. Et hic transitus per Crucem factus est, sicut dicit Apostolus: Pascha nostrum immolatus est Christus. Sicut ergo per Virginem descendit ad nostra, sic per Crucem est reuersus ad propria. Quod congruenter expressit illud factum sub Elisæo miraculum. Nam cùm iuxta Iordanem ligna cæderentur, repente securis cuiusdam materiam succidentis in aquam cecidit. Tunc Propheta lignum in aquam misit, & mox ferrum natauit, atq; ad manubrium rediјt. Quid est autem securis, nisi sapientia Dei operata per corpus? Quid ferrum, nisi diuinitas? Quid lignum, nisi humanitas? Et rectè corpus Christi lignum dicitur, quia in ligno pependit. Securis igitur iuxta Iordanem arbores succidebat, quia Dei sapientia iuxta fluidum mortalitatis nostræ decursum, dignata est impios Iudæos suæ prædicationis austeritate corripere, & velut infructuosas arbores à statu rigidæ superbiæ desecare. Vnde & Ioãnes dicit: Iam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Itaque dum ligna cæduntur, ferrum in aquam de manubrio cecidit, quia dum syluestres Iudæorum mentes Veritas corripit, Diuinitas carnem deferens ad inferni profunda descendit. Sed lignum in aquam mittitur, & ferrum redit, quia corpus Domini, quod in ligno pependerat, in sepulchro ponitur, deinde ex profundis inferi spiritu redeunte surrexit.

Vnde notandum est, fratres mei, & diligentissimè perpendendum, quia ipse Redemptor noster ante per Crucem transiјt, & sic humanitatem suam in paternæ dexteræ gloriam sublimauit. Exemplum 7 quippe nobis exhibuit, vt vnde caput præcessisse cognoscitur, per eandem viam & membra subsequentia gradiantur. Præferimus igitur Crucem in fronte, sed eandem Crucem multò salubrius recondamus in corde. In vtroque poste sanguinem percussor Angelus videat, vt exclusus euadat, non pempturus irrumpat. Nec sibi quispiam de solo signo Crucis applaudat, si veritatem Crucis in operibus 8 non exhibeat. Crucem nempè ille in suis moribus signanter expresserat, qui dicebat: Ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto.

7 Per Crucẽ rediјt ad Patrẽ Christus, per eandẽ redeamus & nos oportet.

8 Crux in operibus, nõ solũ in ore, & fronte, ferri debet.

Mundantes igitur nosmetipsos, charissimi, ab omni inquinamento carnis, & spiritus, accingamur aduersantium vitiorum impetus frangere, carnalis illecebræ passionibus obuiare, piè proximorum necessitatibus condescendere, illatas etiam contumelias seruata charitate perferre. Sit mens nostra ab omni terrenæ cupiditatis pondere libera, vt sancti desiderij librata pennis, ima iam deserat, atque ad auctorem suum rediens, in eius amore suauiter requiescat. Fastidio nobis sint cuncta quæ cernimus. Ad illa verò, quæ credimus, continui laboris instantia festinemus. Hæc profectò Crux est, quam moribus, & actibus nostris debemus imprimere. Hæc est, quam iubemur quotidie post Dominum baiulare. Qui hanc portat, passioni Redẽptoris

ſui verè communicat. Hoc ſignũ oues ab hoedis in extremo examine ſegregat. Et Iudex, qui reprobos neſcit, hunc in ſuis characterem recognoſcit. Quibus autem impreſſum propriæ mortis ſtigma conſiderat, mox ad æternæ vitæ præmia gratus remunerator inuitat; Venite, inquiens, benedicti Patris mei, percipite Regnum. Cum quo ipſe viuit, & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO IN FESTIVITATE SANCTI ANTHIMI MARTYRIS.

CV'M beati Anthimi, fratres chariſſimi, triũphalia geſta recolimus, triumphãtis in eo Chriſti victorias celebramus. Ille ſiquidem in eo pugnabat, ille ſuperabat, qui & fidei conſtantiam præbebat animo, ne ſupplicijs cederet, & verba vitæ labijs ſuggerebat, vt infideles, & perditos ab errore veteris perfidiæ reuocaret. Non enim, inquit, vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Stringebatur corpus loris nexuum, ſed verbum Dei nõ erat alligatum. Horrebat tenebris carcer anguſtus, ſed mens atria ſupernæ claritatis inhabitans, beato lumine fruebatur, dicens cum Paulo: Quos reſuſcitauit, conſedere fecit ſecum in cœleſtibus. Liuebant membra plagis verberum, ſed aiebat: Licet is, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur, ſed is, qui intus eſt, renouatur de die in diem. Cum talibus armatis noſter Ieſus aſcendit in prælium, defuncto Moyſe, & Iordane tranſmiſſo, ceſſante veteris legis obſeruantia, & percepto baptiſmatis ſacramento. Lex enim, & Prophetæ vſque ad Ioannẽ, vt videlicet illic legi veteris teſtamẽti finis occurreret, vnde nouæ gratiæ lauachrum, pr[illegible] fluendi ad ſalutem hominum originem inueniret. Ieſus itaq; ille Iſraëliticæ plebis Dux, noſtrum verum Ieſum humani generis ſaluatorem, & vocabulo præfigurauit, & facto. Mittitur ille ad perdendas gentium nationes; venit hic ad debellandas aëreas poteſtates. Mittit ille Hierico duos exploratores; dirigit iſte in hunc mundum ſub eiuſdem numeri ſacramento ſuos prædicatores. Miſit enim (teſtanre Euangelio) binos & binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem, & locum, quò erat ipſe venturus. Mittebantur illi, vt locorum ſitus ſolicita curioſitate perquirerent; miſſi ſunt iſti, vt venienti Ieſu viam fidei in humanis cordibus præpararent. Illi in Raab meretricis hoſpitio recipiuntur; iſti apud Eccleſiam Gentium, quæ cum idolis fornicata erat, requieſcunt. Porrò Raab coccineum funiculum, ſanguinei videlicet coloris, in feneſtra propriæ domus appendit; & ſancta Eccleſia in feneſtra ſuæ domus quodammodo ruborẽ ſanguinis ponit, dum & paſſionem Chriſti publicè confitetur in voce, & ſignum

Crucis

Crucis palàm portat in fronte. Vnde benè ſponſus ad ſponſam dicit in Canticis: Sicut vitta coccinea labia tua,& eloquium tuum dulce. Quid enim labia ſponſæ, niſi doctores intelliguntur Eccleſiæ? Coccus autem ſanguinis habet ruborem,vel ignis ſpeciem,quod ſignificat charitatem. Labia ergo Eccleſiæ,hoc eſt prædicarores ſancti,coccineæ vittæ ſunt ſimiles,quia mortē Chriſti iugiter prædicant,cumq; pro charitate generis humani Crucis ſubijſſe patibulum conſtanter affirmant. Et benè per vittam coccineam prædicatorum ordo ſignatur. Vitta ſiquidem capillos ligat,in vnumq; conſtringit,& ſancti doctores in vnitatem fidei 1 prædicatione ſua fideliū colligunt multitudinem, atq; in vnum redigunt ſub mutuæ charitatis compage decorem. Poſtremò quiſquis extra domum illam inuentus eſt,gladios non vitauit; quicunque etiam ab Eccleſiæ limite, qui 2 fides eſt, exterior fuerit,periculum proculdubio mortis incurrit.

Extra hanc domum ſacrilegus ille Ceremon inuentus eſt,qui acceptis ab imperiali tyrannide codicillis,dum contra Chriſtianos veſana rabie fureret, eorumq; necem cruentis dētibus eſuriret, à dæmonio repente correptus de vehiculo corruit,diuq; vexatus,dum ſanctos inuocaret,quos ipse laniauerat,expirauit. Ad hanc domum Pinianus confugium fecit, qui mox vt per beatum Anthimum verbum ſalutis audiuit,credens in Chriſtum, omnem moleſtiam deſperati languoris,quem patiebatur, euaſit. Et benè factus transfuga, dum victoris Ieſu caſtris applicuit,peregrinus in domeſticum trāſijt,& Iſraëliticam dignitatem alienigena ſubintrauit. In ore quippe beati martyris Anthimi, tanquam ex feneſtra domus coccineus quodammodo funiculus depēdebat,quia trophœum Crucis Chriſti omnibus notum facere non ceſſabat. Præterea beatus Anthimus, cuius iam per multa certamina teſtabatur terra victorias, vt & in alio elemento nobilis euis palma clareſceret, in Tyberini gurgitis fluenta demerſus eſt. Et vt artifex carnificum rabies nihil dimitteret intentatū,ſaxea corda geſtantes, pondus alligant ſaxi,minus fidentes corporeæ grauitati. Sed fruſtra lapidea moles aggrauat,quem penna meritorum leuat. Aliena peruerſitas inaniter deprimit, quem ſublimia petens ſanctitatis propriæ virtus extollit. Felix ille vinctus,qui dum humano ſolatio deſtituitur,ne puſillanimis fiat, Angelitus viſitatur. Felix, inquā,naufragus,qui vt de voragine pelagi ad ſtationem littoris reportetur,non terreni remigis officio fruitur,ſed cœleſtis nuncij vehiculo baiulatur. Angelus enim Domini veniens (vt in ipſa paſſionis eius narratur hiſtoria) & vinculum ſoluit,& beatum martyrem ad orationis ſuæ cellulam reuocauit.

Imitemur hunc egregium virum dilectiſſimi, ſanctè 3 viuendo,carnis incentiua frenando,mundi gloriam contemnendo. Beati nos martyres in operatione præcedant,vt ſancti Angeli nobis in tribulatione ſuccurrant. Delicatus ſiquidem miles eſt,qui ante vult triumphare,quàm arma conſerere,priùs triturare,quàm rura proſcindere.

Deſunt nonnulla.

Inter hos ſanè principes,& cœleſtis militiæ bellatores beatus Anthimus inſignis enituit,quòd & cruentis impiorum manibus in perſecutione non ceſſit,& in pace poſitus inſurgentium portenta vitiorum ſpiritali virtutum mucrone truncauit. Carnis ſuæ membra tormentis expoſuit,interioris hominis viſcera illæſa ſeruauit. Caput non timuit feruenti gladio ſubdere,vt Chriſto capiti mereretur inſeparabiliter adhærere.

Hîc deeſt aliquid.

Imitemur,dilectiſſimi,fidem martyrum,per quam vincentes regna terrarum, adepti ſunt præmia promiſſa cœlorum. Sit ergo fides noſtra ſolida, ſit vera, ſit robuſta, vt nunc eundo per fidem, perueniamus ad ſpeciem, nunc videndo

SS

1 Veri ſunt Eccleſiæ doctores,qui idem ſentiunt. At hæretici nihil verſicolorius,qui nūq; ſibi conſtant, & diſſiliunt mutuò, nec niſi ad fidem auditores cōuocant,ſuſq; deq; habentes opera, q̄ de fonte charitatis emanant.

2 Eccleſiæ limes eſt fides, nō tñ ad culmen ducit,niſi adſit cum operibus charitas.Nam fides ex dilectione operās ea eſt,quæ iuſtificat.

3 Beatorū martyrum opera imitanda.

per ænigmatis speculũ, qñq; perducamur ad ipsius summæ veritatis obtutũ, vbi nũc beat⁹ martyr Anthimus, deposita sarcina corruptibilis carnis, stolã adeptus est Angelicæ claritatis. Ecce enim inter ignitos supernæ Hierusalem lapides emicat. Ecce inter purpuratas martyrum legiones victor, & coronatus exultat. Consummato quippe gloriosi certaminis cursu, eundem ipsum in præmio remunerationis accepit, qui factus est & pretium cũm redemit, Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO IOANNE BAPTISTA.

Hodie, dilectissimi, dies illuxit insignis, tantò cæteris diebus sanctior, quantò sanctiorem hominẽ terris effudit. In hac siquidem die natus est ille sanctorum splendor, iustorum gloria, lætitia Angelorum, excellentissimus homo, consanguineus Christi, amicus sponsi, sponsæ præparator. Vnus est, & secundum non habet, qui choris intertextus Angelicis sublimioris coronæ titulis vniuersitatis humanæ trãscendit ascensum. Deniq; inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Felix homo, qui feliciter cœlorum perambulans officinas, cursu velocissimo sequitur Redemptorem, nec alicuius intercluditur fastigio dignitatis, quem sũmæ felicitatis immensitas largiùs irrorauit. Lætantur Angeli, & vtriusq; naturæ numerositas admiratur hominẽ sic ingressum abyssum luminis, & in æternæ diuinitatis pelagus absorptũ, vt ipsam reuerberet Angelicæ puritatis originẽ. Eleuẽtur oẽs, & meritorum prærogatiuis ante consistorium maiestatis exultent, non erit tamen, qui ad Baptistæ Ioannis priuilegiũ audeat aspirare. Agè iã aggrediamur virtutum insignia, quæ Deus maiestatis in amico suo gloriosa cumulatione signauit; sic enim ab ortu vitæ vsq; ad occasum cũ hominibus cõuersatus est, vt forma vitæ, morũ informatio habeatur. Et licet hîc sermonis aurei non rutilet pulchritudo, tentabimus tamen rerum veritatem qualicunq; stylo perstringere, illud sapientis attendentes, prudentibus viris non placere phalerata, sed fortia.

Primus eius honor est, gloria in annunciatione. Non est dissimulãti silentio transeundum, quàm solenni glorificatione pueri huius in hunc mundum nũciatur ingressus. Adest Angelus Gabriel, & à superiori cœlorum cardine Domini fortitudo descendens stat à dextris altaris incensi, nec quilibet Angelus, sed ille sublimior, qui beatæ Virgini nuncium attulit singulare; & electus est vt nunciaret militem, qui Regem nunciare debebat. Astat sacerdos sacerdotalibus indutus, & multiplici vestimentorum varietate, cœlestium sacramentorum præfigurans imaginem, purgationem peccatorum mystici sanguinis aspersione præsignat. Consistit coram arca fœderis, & ante testamenti tabulas, vrnam auream habentem manna, virgam Aaron, Cherubin, & propitiatorium, solenniter infulatus, vultui Dei, gloriæ maiestatis, rerum omnium

Domino,vota percelebrat. Dies instat solennis,& cæteris diebus multitudini Iudæorum celebrior, Domini præcipientis attestatione sublimis,planè spectabilis, & festiua, in qua sola soli Pontifici licebat introire in sancta sanctorum,& aspergine multiformi summæ diuinitatis iram refrigerare. Conuenitur vndiq; in sanctam ciuitatem,& populorum turba frequentior cumulat materiam gaudiorum. Inter hæc sacra consistens Archangelus; Ne timeas,inquit,Zacharia, quia nascetur tibi filius,parentum gaudium,nobilitas generis,orbis exemplum,finis legis, Euangelij principium,mortis expulsio,ianua vitæ,decus hominum,conuersationis splendor,omnis iustitiæ principatus. Et ne diffusiori tractatu rerum excellentiam confundamus,nascentis,& conuersantis integritas in libris Euangelicis plenius assignatur.

Considera nunciantis sublimitatem,dignitatem loci,diei reuerentiam,& tunc intelligere poteris,quà n superexcellenti gloria Ioannis Baptistæ genitura prædicitur. Salua igitur reuerentia Redemptoris,quia non derogamus Regi,si Regis militem honoramus,cùm ille Dominus,hic seruus,ille Creator,creatura iste, digniori præmonstratione Ioannes nunciatur,quàm Christus. Christus fortassis in thalamo, Ioannes in templo,& non solùm in templo,sed etiam ante sancta sanctorum in insigni die solennitatis eorum. Ioannes ab eodem Archangelo in loco digniori,tēpore sacratiori,apertiori miraculo prædicatur. Recole Isaac ab Angelis nunciatum, Sampsonem per Angelum prædicatum, & vniuersam Nazaræorum sectam circunspice,solumq; Baptistam tam in hoc,quàm in alijs inuenies digniorem.

Secundus honor est, sanctificatio in ventre matris. Quicunq; de massa præuaricatrice mundum ingredimur,lōgam restem originalis peccati trahimus nobiscum. Solus ille,qui peccatum non fecit,excipitur, quem Virginalis thalamus,ignorante viro,terris effudit. Longè quippe aliter, & dissimili modo cōceptus est,Spiritu sancto tota maiestate Virginem inundante, atq; mundante,superans vsum carnis,naturæ ordinem,viri commixtionem. Sic quippe decebat vt peccatum nesciret,qui peccata tollebat,vt similitudinem carnis peccati susciperet,non autem carnem peccati. Cùm igitur omnes in iniquitatibus concepti sint,neminem vnquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus, præter Hieremiam,& Ioānem Baptistam; quanq̃ & de singulari Virgine nulla sit ambiguitas,quin ipsa maternis circunsepta visceribus sublimiori sanctificationis genere mundata sit,vtpote sacrarium illud,in quo Deus Dei Filius carnem fuerat suscepturus. Sed longè minor Hieremiæ sanctificatio,quàm Ioānis. Ille quidem in matris vtero sanctificatus,hic Spiritu sancto repletus fuisse cognoscitur. Multò quippe excellentius est Spiritu sancto repleri, quàm sanctificari; ibi enim sanctificatio emundationem,hic repletio inundationem significat. Deniq; & Apostoli,qui manibus suis tractauerunt de Verbo vitæ,cùm Spiritum sāctum de Saluatoris accepissent afflatu,vix quinquagesimo à resurrectiōis die ad illum gradum peruenire potuerunt,vt diceretur de eis: Repleti sunt omnes Spiritu sancto. Et licet Spiritus sanctus largiori tunc munere credētium corda repleuerit,hoc tñ Ioānes in vtero legitur assecutus,quod Apostolica celsitudo tandem largiori promissione meruit obtinere. Attēde,obsecro,diligenter quàm ordinata dispositione Spiritus ille multiplex Hieremiam sanctificat,implet Ioānem superuenit in Mariam. Et Hieremiæ quidem admiranda sanctificatio, quia etsi in peccato conceptus est, nascitur tamen sine peccato. Antequam enim exiret de ventre, sanctificatus est, nec poterat nasci non sanctus, qui in matris vtero erat sanctificatus. Mira res, & à retrortansactis seculis inaudita, hominem conceptum in peccatis nasci sine peccato. Ioannem verò longè gloriosior virtus impleuit,qui & sāctificatus est à peccato, & ita dominante Spiritu

superfusus

superfusus, vt & purgatus exeat, & repletus. Verè magnus coram Domino, quē Angelus nunciat, sanctificat Deus, sanctus replet Spiritus, vita commendat. Ineffabiliori autem modo superuenit in Virginem, quam tota diuinitatis plenitudo sine mensuræ discretione perfudit, vt totam caperet, qui fecit totum, vt non solùm à peccatis abluta, repleta Spiritu, sed & de Spiritu sancto concepisse credatur, quia quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Inde est, quòd singulari prærogatiua fides catholica Filium Dei natum de Virgine, conceptum de Spiritu confitetur, vt deitatis, & humanitatis indiuisibilis adunata connexio, vocabulorum indifferentia designetur. Vides ergo, quàm remotiori priuilegio speciosus forma præ filijs hominum à filijs hominum in concipiendo discretus sit? Illi etenim de peccatis, & in peccatis concepti sunt; hic in Spiritu, & de Spiritu sancto concipitur. Hæc sanè dicta sunt de conceptione Ioannis nihil præiudicantia saniùs sapienti. Sed etsi in aliquo sanctorum auctoritatibus videntur obuiare, volumus vt sine omni excusationum, vel defensionum patrocinio subruantur.

Tertius est, excellentia in exultatione. A seculo non est auditum, quòd exultauerit quis in vtero matris, cùm hic in gaudio exultasse legatur. Prorsus obstupenda dignatio, puerum vix conceptum in motum exultationis erumpere, eiq; gratanter occurrere seruitio dulciori, quem Virginali substantiæ præsensit infusum. Beata anima, quæ in via peccatorum non stetit, sed secretiori semita de cœlestibus officinis egrediens inauditæ gratulationis est sortita dulcedinem. Felix Elisabeth, ad quā Mater properat Redemptoris, quam salutatorijs obsequijs cœlorum Imperatrix alloquitur. Sed puer multò felicior, qui salutantis maiestatem agnoscens intra viscerum tenebrosa volumina gaudio gaudet, quia vim tam beatæ salutationis attendit. Et factum est, inquit, vt audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Ascendit Virgo cum festinatione in domum Zachariæ ad salutandam Elisabeth, portans in vtero filium Dei, Regem gloriæ, Dominum maiestatis. Occurrit Elisabeth, & antiquæ sterilitatis carens opprobrijs, amicum sponsi, præconem Verbi felicissimo ventre deportat. Iunguntur amplexus, venitur ad oscula, copulantur felices vteri, Regemq; & militem non nisi duo tenerrimi parietes abiungunt. Quid mirum, si miratur, & exultat puer ad tactum tam proximæ diuinitatis afflatus? Poterat'ne vacare à quocunq; miraculo, cui præsens aderat Regis præsentia, regnantis mater, mūdi Redēptor? Quid quòd non semel tam sanctorū amplexuū fuit celebrata coniunctio? Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, ait Euangelista. Tanto tpe manet cum Elisabeth virginalis integritas, & nūc dulciori colloquio, nunc amplexu feliciori Ioannem puerum consecrat, & insignit. Et fortassis vsq; in diem natiuitatis eius gloriosa Virgo cum cognata sua morata est, donec puerum natum sinu beatissimo confoueret, & vno pariete remoto, propinquiorem redderet præsentiæ Creatoris. Facilè autem hoc ex Euangelio coniectare liquet, quia iam sex menses à conceptione Ioannis defluxerant, cū ad virginem Archangelus missus est, qui renouationem mundi pudori virgineo noua salutatione portauit. Ex hinc Virgo festinat ad Elisabeth, & tribus mensibus præsentia sua cognatæ dignatur hospitium, donec noni mensis fine concluso natiuitas imminet Patriarchæ. Alij, qui librum iustorum diligentioribus oculis inspexerunt, ibi se vidisse testantur, quòd ipsa Dei genitrix felicem puerū primùm de terra leuarit, & cognatæ partum omni prosecuta sit seruitute. Quocunque autem modo rei huius veritas decernatur, illud pro certo certum est, quia non parum contulit puero nascituro tam felix, & morosum intemeratæ genitricis hospitium.

Quartus verò, gaudium in natiuitate. Erubesce, lucifer, qui manè oriebaris,

& conatuum tuorum fractus impulsibus, tandem intellige, quia in nouissimo die tum, tanquam perdix stultissimus remanebis. Machinationibus tuis factum est vt humani generis vniuersitas in peccatis cōciperetur, nasceretur in tristitia. Sed ecce iste in vtero sanctificatur, oritur in gaudio, letitiamq; mundo sua natiuitate refundit. Ecce genus armaturæ, quod tibi constitueras ad victoriam, Ioanni nascitur ad coronam. Apprehende arma, & scutum, & toto malignitatis tuæ spiritu debacchare, non tamen poteris irrumpere Ioānis priuilegium, quod benigna scribentis manus proprio charactere consignauit. Multùm deceptus, multùm delusus es. An ignoras, quia tibi vir bellator ab adolescentia, & etiam à matris vtero consurgit? Nescis quia à diebus istius regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud? An oblitus es, quia iste mittitur parare Domino plebē perfectam? Intuere ordinem rerum, & ab ipsis suæ conceptionis initijs inuenies hunc validiori conamine tuam fortitudinem irrupisse: Tu fecisti, vt fratricida Cain, qui priùs natus est, pollutus, & obuolutus exiret, & originalis peccati respergeretur infamia. Hunc excepit orbis exterritus; & humani generis subsecuta natiuitas ad infinitæ tristitiæ cumulum transmigrauit. Natiuitas autem hominis istius in gaudio est, & in solennitatem præclaram. Letatur orbis, & quatuor mundi climata circunsonat gloriosæ festiuitatis instantia, ipsis etiam cœlis celebris, & famosa. Quis putas puer iste erit? Amicus sponsi, inimicus tibi, tua potestate potentior. Considerandum est, quanta dignitate præpolleat natiuitatis huius celebranda deuotio, quantamq; gratiam in oculis Ecclesiæ potuerit inuenire. Nullius hominis natiuitatem, præter solius Dei, eiusq; Matris, in auctoritatis arcem recepit Ecclesia, huius istius exceptione seruata. Nouit enim quia melior est dies mortis die natiuitatis, & quòd ortus hominū tristitia comitetur. Inde est, quòd martyrum mortes, non natiuitates solennizat Ecclesia, mortem eorum natalitiorum nomine nominans, quibus factus est de morte natalis. Tunc enim incœperunt nasci ad vitam, cùm vitam deposuerunt pro vita. Huius verò natiuitatem sponsa Christi tantò securiùs beneuolentissima dignatione suscepit, quantò singulariùs eam veritatis Euangelicæ irrefragabilis commendat auctoritas.

Quintus est, singularitas in conuersione, & conuersatione intra teneritudinem annorum. Beatus nanq; iste puer ad eremum Spiritu ducente deductus est, nec obstitit ætatis infirmitas, quàm maiestas Domini fœcundabat. Spiritus enim sanctus non attendit differentiam sexuum, fragilitatem corporum, temporum annositatem, sed quēcunq;, & quomodo vult dignantissima replet benignitate. Relinquit Ioannes mundū, homines fugit, nescit patriam, parentes aspernatur, & in solius diuinitatis apicem beatæ contemplationis figit obtutus. Mira rerum conuersio, hominem vix mundum ingressum, mundi fugere gloriam, & seculi cupiditates non solùm obliuisci, sed & nescire, perpetuumq; cum diuinitate stabilire consortium. Recessus montium, syluarum anfractus, & vallium subteriacēs vastitas, puero Patriarchæ domicilia præbuerunt. Non opponatur mihi Hieremias, nec prædicantis pueritiæ virtus audeat obuiare, quia si ille consecratur in Prophetam, hic in plusq; Prophetam; & licet ille populo futura prædicet, non tamen conuersationis humanæ declinat aspectus. Sic sic Ioannes ætatis supergressus infantiam, & nobilioris generis generositatem oblitus, soli vacat diuinitati, forma vitæ, monachorum propositum, anachoretarum principium, totius religionis assertio. Et hæc quidem pro conuersione. Porrò quanta sublimitas in conuersatione fuerit, non est currentis linguæ volubilitatibus disserēdū, sed Euangelicæ dignitatis comprobandum eloquio. Ioannes, inquit, habebat vestimentum de pilis camellorum; & zona pellicea circa lumbos eius; esca aūt eius erat locusta, & mel syluestre. Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus

Regum sunt . Rigida vestis, & durissimis hispiditatibus circuntexta, rigore squalorifero corpus afficit Patriarchæ; carnemq; tenerrimam immatura distri ctio disciplinæ feritate coarctat; teneros artus, & sacratiori Spiritu superfusos continui quassat longitudo martyrij. Cibus autem eius qualis erat? Non quæ runtur fasides aues, nec per totam discurritur regionem, vt Patriarchalis stomachus impleatur. Sed erat, inquit, esca eius 1 locusta, & mel syluestre. Cœli rore pascitur, & animalis vilissimi satiatur edulio, nihilq; coctum accipit ieiunantis austeritas. Castigato quippe ventri, & diuturna maceratione distento ignota fuit varietas ferculorum, nec introiuit in os eius, quod gulam alliceret, sufficeret vẽtri, stomacho blandiretur. Elias comedit carnes, & si quid aliud apponitur, cum gratiarum percipit actione; nec aliquem (nisi fallor) legimus in veteri officina ad legis huius aspirasse fastigium. Vestis 2 aspera, cibus tenuis, mens deuota perfectum consecrant Patriarcham.

1 Vide in sancto Præcursore mirũ ciborum delectũ, & continuũ ieiunium.

2 Nota in eodẽ vestis asperitatem.

Sextus est, nouitas in prædicatione. Hîc volo attentiùs attendat intentio vestra, quia paulò subtiliùs ordiendum materiæ præcipit magnitudo. Post peccatum Adæ, & illius diluuij vastationem solennem, electa est iustorum infinita pluralitas, cum quibus Deus facie ad faciem locutus fuisse dignoscitur. Transfertur Enoch, eligitur Noë, vocatur Abraham, Isaac diligitur, Iacob Deum facie ad faciem contemplatur, Ioseph vocatur mũdi Saluator, nec tamẽ Dei ad illos, vel illorum ad homines fit aliqua mentio de regni cœlestis perpetua mansione. Moyses assumitur in Ducem populi Iudæorum, Pharaoni in Deum constituitur. Facit Deus in Aegypto magnalia, & mirabilia in terra Cham, terribilia in mari rubro. Ascendit Moyses ad caliginem, in qua erat Deus; datur in monte multiplex præceptorum auctoritas; loquitur ille cum Deo, quasi homo ad vicinũ suum; nõ est occultatum à Moyse quod facit Dominus in occulto, & gloriosum nomen Adonai, quod omnibus obuelatum fuerat, reuelatur; sed in his omnibus regni cœlorum memoria nec nominatur, nec auditur. Astat Aaron summus sacerdos potentis virgæ gestarius, vnctus, & delibutus cœlestium sacramentorum vnctione; succedit Iosue, & omnis illa Iudicum multitudo, nec est vel vlla tenuis mentio regni cœlestis. Inuenit Dominus Dauid virum secundùm cor suum, Salomonem filium eius sapientia cumulat singulari, & omnem illum Prophetalem chorum Spiritus sanctus ordinat, & infundit, nihilq; de cœlestis regni gloria prophetatur. Claudit Elias cœlum annis tribus, & mẽsibus sex; Elisæus mortuus mortuum vitæ restituit, & ab his nec vel vlla scintillula beatæ mãsionis elucet. Quid plura? A' principio mundi vsq; ad Ioannem vniuersitatis humanæ electionem recollige, nec in sermone, vel opere illius sanctuarij poteris reperire dulcedinem. Veni ergo ad Ioannem, & audi vocem exultationis, vocem nouitatis, vocem lætitiæ, misericordiæ verbum, sermonem gloriæ, gratiæ largitatem, quod celauerat Deus, tacuerat Angelus, latuerat Patriarchas, Prophetæ nescierant. Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Verbum pœnitentiæ dulce, & gloriosum, verbum regni cœlorum lætum, & adorandum, illi soli primario conueniens, qui primus noui testamenti posuit fundamenta. Hæc est illa vox, de qua maximus ille contemplator cœlestium visionum in hæc verba prosequitur: Et vox prima, quam audiui, tanquam citharedorum citharizantium in citharis suis. A' diebus Adæ vsq; ad Ioannem, organum nostrum versum est in vocem flentium, quia vbi peccatorum frequentia, nec pœnitentiæ locus, duplex erat deplorandi materia. Occidis, occidi iuberis; sabbato ligna colligis, lapidari iuberis; & ille, cui proprium est misereri semper, & parcere, nisi ferire non nouit. Dederat quippe eis præcepta non bona traditor præceptorum, & iustificationes, in quibus viuere non possent. Hoc est, quod iustus miratur dicens: Vbi sunt

misericordiæ tuæ antiquæ, Domine? Ioannes natus ostendit medicamentum vulneri, peccato pœnitentiam, veniam iniquitati. Hæc est prima vox, quã vox clamantis in deserto proposuit; & vox turturis audita est in terra nostra. Ex tunc misit in os nostrum canticum nouum, carmen Deo nostro, & resonat in ore nostro gratiarũ actio, & vox laudis, superexaltatur misericordia iudicio, peccatoribus parcitur, regnat pietas, iustitia dissimulatur, & miserẽdi, non feriendi quærit occasionem misericors, & miserator Dominus. Citharizant ergo in citharis suis, qui voluptatum effusionem pœnitentiæ districtione reuerberant, & de profunda peccatorũ voragine respirantes, Pharaone submerso, cantant in vijs Domini, quoniam magna est gloria Domini.

Septimus est, dignitas in baptismate. Singularis prorsus humilitas. Verbum caro factum, & in perfectum egrediens virum, relicta hominum vniuersitate, Ioãnem quærit, Ioannem desiderat, ad Ioannẽ vadit. Terribilis in consilijs Deus super filios hominum, portansq; omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, venit à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo. Stupet Ioannes, & timore concutitur, totumq; Patriarcham infinitus horror insumit. Ego, inquit, à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Dicit ei Saluator: Sine modò; sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Acquiescitur vtrinq; salutaribus monitis, & accingit se Ioannes ad baptizandum, ad suscipiendum Dominum Angelorum. Exuitur vestimentis suis Rex gloriæ, splendor luminis, & figura substantiæ Dei Ioannis manibus attrectatur. Caro illa sumpta de Virgine, candidioriq; deriuata materia nudatur in flumine, felicibus Baptistæ manibus infundenda. Descendunt Angeli, & cœlorum agmina tota reuerentia currunt ad Creatorem, baptizantemq;, & baptizatum dominantia numina circuncingunt. Infundit aquam capiti Creatoris creatura nobilior, & Dei verticem mortalis dextera contremit, & contingit. Pauet cœlum, stupet terra, Iordanis arridet, mirantur Archangeli, Dominum Sabaoth inter manus baptizantis includi. Quid est Ioannes? Cherubin, & Seraphin vix audent respicere, & tu nudum tenere præsumis. Hic est, in quem desiderant Angeli prospicere, cui, Sanctus, Sanctus, sublimi melodiarum organo beatæ ciuitatis conuentus ingeminat, qui solus habitat lucem inaccessibilem, Dominus virtutum, Deus scientiarum, misericordiarum Pater, & tu non metuis. Tibi datum est, quod omnibus est negatum, baptizare eum, qui baptizat in Spiritu sancto, & igne, Virginemq; Virginis filium virgineis manibus irrorare. Totus adstupeo baptizanti, hominemq; Dei magistrum reuereor, dignantem admiror, veneror dignationem, & hominem video violentiam ipsis cœlis inferre. Porrò illud quale est, quòd in isto baptismate terminatur lex, finem accipit Prophetia, & omnis illa sacrificiorum multitudo propulsatur, & pellitur? Hic incipit, & stabilitur nouæ regenerationis perduranda purgatio, & in vnam baptismatis formam legalium transeunt dispendia figurarum. Ad ablutionem enim aquæ, & inuocationẽ Spiritus, sepelitur hircorum, & vitulorum sanguinolẽta congeries, & pecora pecoribus Iudæis relinquimus, illud Dauidicum attendentes: Holocaustum, & pro peccato non postulasti.

Octauus est, prima reuelatio de Trinitate. À creatione cœli, & terræ vsq; ad hunc locum nunq̃ Trinitas hominibus manifestè apparuit, sed rerum, & verborum inuolucris inuoluta fuit tantæ claritatis æternitas. Deniq; creationem hominis Creator rerum summa dignitate commendans; Faciamus, inquit, hominẽ ad imaginem, & similitudinem nostram. Reuerendum reuera priuilegium, nec vlli traditum creaturæ. Creatur illa sublimior numerositas Angelorum, & elementorum omnium ordinatur variata connexio, sed omnipotentis præsentia tantum opus alta taciturnitate prospectat. Vt verò venitur ad hominem, & nobilis creatura creari disponitur, accingit se Trinitas ad creandum, & consilium accipit sapientia, vt creaturæ dignitas Creatoris priuilegio clara esse mõstretur.

Nec ibi tamen satis apertè diuinæ maiestatis eluxere vocabula, cùm ad Angelos obsequentes quidam referant diuini sermonis oraculum; vel, si minus hoc cautum est, signata pluralitas absq; nominum differentia prædicetur. Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Sed & ibi scripturæ sacræ reuerentia nunc mixtim, nunc separatim claudit eloquium, vt modò Dominum, modò viros placeat nominare. Iudæi tamen longam hîc texunt reprehensionis parabolam, tres Angelos à Domino missos asseuerantes, vnum ad natiuitatem Isaac prædicendam, duos ad Sodomam subuertendam. Illum enim, cum quo locutus est iustus dicens: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis: prophetali spiritu somniant cognouisse, natiuitatis Isaac aduenisse præconem. Illum adorat, sicut Bersabee Dauid Regem, socijs'q; eius propter ipsius reuerentiam indefessus assistit. Vnde & non nisi duo in subuersione ciuitatum infelicium numerantur, illo superius iam reuerso, qui natiuitatem Isaac fideli deuotione compleuerat. Tres enim viri Saram vocari præcipiunt, sed vnus est, qui promissionis inspiratæ manifestat arcanum. Hæc Iudæi, & qui magis elegerunt iudaizare, quàm credere. Sed vt breuiter concludamus, omnis illa siue Patriarcharum, seu Prophetantium copulata societas, nullam vel in sermonibus, vel in rebus de Patre, & Filio, & Spiritu sancto reperitur apertè fecisse mentionem. Veni ergo, & intuere filium Zachariæ Deum & hominem proprijs manibus continentem, & vide quia cœli aperiuntur ibi, & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in Christum, & vox Patris audita est: Hic est Filius meus dilectus. Vides quia ad sacratissimorum nominum nouitatem cœlorum palatia reserantur? Pater auditur in voce, Filius baptizatur in flumine, Spiritus sanctus in columbæ specie demõstratur. Adest Ioannes totius medius Trinitatis, gloriosum'q; Baptistam sanctificant indiuisæ substantiæ personata vocabula, & nomen Trinitatis prioribus seculis obuelatum absq; totius velaminis obumbratione relucet. Domine, quis est iste, quia innotuisti ei?

Nonus est, testimonium sapientiæ. Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, misit ad eum discipulos suos, & responsum est eis: Cæci vident, & cætera, quæ veritatis Euangelicæ prosequitur copiosa narratio. Recedentibus autem nuncijs, ne fortè in eorum præsentia adulationem redolere videretur, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? Arundinẽ vento agitatam? O mira testificatio Redemptoris. Quis ingressus est mundum, & mundum vel in aliquo non cognouit? Quis est, quem vel ventosa felicitas, vel aduersitas turbida, vel cuiuslibet peccati aura tenuior non inflexit? Ad extremum subinfertur quod terram excedat, transeat cœlum, ipsum'q; verticem Angelicæ dignitatis attingat. Inter natos, inquit, mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Quid vis amplius? De nullo alio dici potuit (dicit Augustinus) quod dictum est de Ioanne. Non opponas mihi Euangelistam inter cæteros Apostolos magis dilectum, non Apostolorum principem omnibus Apostolis antelatum, non vas electionis ad cœli tertij secreta translatũ; nec Apostolicus splendor audeat occurrere Præcursori, quia iã omnes isti adolescentiæ metas excesserant, cùm à Veritate prolatũ est: Inter natos mulierũ non surrexit maior Ioanne Baptista. Considera mansiones regni, & vniuersum ordinẽ humanæ genationis obãbula, solũ'q; Ioãnẽ tã nouis q̃ veteribus videbis esse propositum.

Decimus est, assertio matris Ecclesiæ. Texitur ora chlamydi, vnguentũ'q; pro fusũ in capite, extremã quoq; vestimenti fimbriã inũdanter infundit. Illa enim mater, & magistra omniũ Ecclesiarũ Ecclesia Rom. cui dictũ est: Ego pro te rogaui, vt nõ deficiat fides tua: in honore Ioãnis Baptistæ post Saluatoris nomen cõsecrata est, & signata: Dignũ nanq; erat, vt sententiã sponsi sponsæ sequeretur auctoritas, & singularẽ amicũ eius illuc perueheret, vbi principatũ ipsa cõcẽdit. Electio proculdubio singularis, in illa ipsa vrbe Ioãnẽ primatũ Ecclesiæ vẽdicare, quẽ duo cœli luminaria morte clarissima cõsecrarũt. Crucifigitur Petrus, Paulus

obtrūcatur, dignitas remanet Præcursori. Purpuratur Roma multitudine martyrum, totaq; sublimitas beato refunditur Patriarchæ. Ioannes vbiq; maior, in omnibus singularis, mirabilis super omnes. Quis sic gloriosè annunciatus est? Quis ita specialiter in matris vtero Spiritu sancto legitur fuisse repletus? Quem legistis infra matris vterum exultasse? Cuius natiuitatem vidistis celebrare Ecclesiam Dei? Quis sic puer eremum concupiuit? Quis ita legitur sublimiter cōuersatus? Quis pœnitentiam, & regnum cœlorum primus ostendit? Quis baptizauit Regem gloriæ? Cui se primùm Trinitas reuelauit? Cui tale testimonium perhibuit Deus? Quem sic honorauit Ecclesia? Vide si non hæc omnia ita singulariter sunt huic singularia, vt nullus mortalium prædictis dignitatibus audeat inhiare.

Forsitan mihi disponis opponere, quia sic ista habet propria, vt cætera sanctorum communia non attingat. Audi ergo: Ioannes Patriarcha, immò Patriarcharum finis, & caput. Ioannes Propheta, immò plusq̃ Propheta; quia quem venientem nunciat, digito demonstrat. Ioannes Angelus, sed & inter Angelos electus, Saluatore testante, qui dicit: Ecce mitto Angelum meum, qui præparabit viam ante faciem meam. Ioannes Apostolus, sed & Apostolorum primus, & princeps; quia fuit homo missus à Deo. Ioannes Euangelista, sed & Euangelij primus messor, prædicans Euangelium regni. Ioannes virgo, immò virginitatis insigne, pudicitiæ titulus, castitatis exemplum. Ioannes martyr, sed & martyrum lumen, inter natiuitatem, mortemq́; Christi constantissimi forma martyrij. Prætereo quia Vox clamantis in deserto, quia Præco Verbi, quòd Iudicis Præcursor. Illud quoq; relinquo, quia vsq; ad Ioannem lex, & Prophetæ, quia Ioānes ipse est Elias, quòd lucerna sit ardens, & lucens, quòd amicus sponsi, sponsæ præparator. Silentio trāseo, quòd sic nouem Angelorum ordinibus insertus est, vt etiam ad Seraphin apicem transferatur. Verùm hoc laboriosi operis est, & sensus nostri paupertas non sufficit. Sufficiant hæc ad præsens, quæ dicta sunt de laude Ioannis ad gloriam Redemptoris, qui est Deus benedictus in secula seculorum.

Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO PETRO APOSTOLO.

ADolescentulæ dilexerunt te nimis. Petrus Apostolus Apostolorum princeps, & principum primus, hodiernā diem nobis reddidit clariorem. Sacra profectò dies, quia sacratissimo homini consecrata, & illius assignata præconijs, quem conuentus Angelicus non mediocriter reueretur. Vnus est enim, quem prænobilitant singularis primatus 1 insignia, clauicularius regni, cœlorum lingua, fidei fundamentum. Consummatus honor, & dignatio gloriosa, hominem in terris positum cœlis imperitare, & inter Angelorum choros iudiciariæ potestatis exercere virtutem. Sedet dominator Dominus inter agmina lucidiori luce fulgentia, & de Thronis ad Cherubin transuolans, vices sessionarias intermutat. Quamobrem admiranda quidem sessionum mutatio, longèq; rationis humanæ superducta conspectibus, cùm modò Thronos, modò Cherubin insedisse legatur. Et licet assistant Angeli Præsidentis imperium expectantes, & Administratorij spiritus assignata sibi ministeria sortiantur; nullus tamen eorum ligandi, atq; soluendi possidet potestatem. Adest Petrus, & ad eius arbitrium 2 orbis vniuersitas soluitur, & ligatur, & præcedit Petri sententia sententiam Redemptoris, quia nō quod Christus, hoc ligat Petrus, sed quod Petrus, hoc ligat Christus, ipso idipsū attestante. Quodcunq; inquit, ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis.

1 Ecce quomodo beatus Petrus nobilitatus est singularis primatus insignijs.

2 Cui Epōrum data est tāta potestas, quā ta Petro, ad cuius arbitrium orbis vniuersitas soluitur, & ligat?

O' quàm potens dignitas, quàm digna potentia. Iudicat Petrus, & Petri iudicia confirmat Omnipotens, & est in manu Petri, manus Altissimi, solus'q; ille efficitur familiaris Christi, qui Petri familiaritatem habuerit. Quid est, quòd Angelorum, & hominum agminibus exclusis, solus Petrus in consortium diuinæ maiestatis, & cum Domino residet præsidente? Dulce colloquium, sancta conuersatio; consilium speciale Petri, & Dei, vbi secretorum indifferentia mortalem hominem Deo copulat, & counit. Nō ergo mirū, si ardētiori affectu diligit Saluatorē Petrus Apostolus, cùm singularis amor refusus sit in eū, vt & singulariter diligat, & specialiter diligatur. Anima eius vna est de adolescentulis, quæ dilexerunt eum nimis. Puerilis ætas nondum amori congruit, senilis desijt ab amore. Puer est, qui nondum æternis studere cœpit; senex est, qui cœperat, sed dimisit. Vtrosq; igitur ille summus amator excludit, & à maiestate suæ

dilectionis eliminat. Sola adolescentia ardentissimis ignibus incandescens, eel i/picum amorem non recipit, sed ardorem sibi vendicat copiosum. Inter adolescentulas igitur, animas videlicet electorum, quæ cœlesti sponso dilectionē promiserunt, & fidem, ista sola dilexit ardentiùs, & amoris impatiens ait: Domine si tu es, iube me uenire ad te super aquas. Non timuit singularem elementi molestiam, & pelagi sæuientis vndositas affectum Apostoli retinere non potuit. Sed quid est quod dicit, Nimis, cùm nimis ille diligi non possit, qui toto corde, tota anima, totis viribus præcipitur diligendus?

Tres sunt gradus in amore Dei, quorum alterum sine altero conscendere, aut parum valet, aut nihil. Cucurrit eos Apostolus pede velociori, donec in tertij summitate repositus, ad cœleste palatium euolaret. Amandus enim est Deus dulciter, sapienter, & fortiter. Sed iam videamus, quid sit dulciter amare Deum. Dulcis enim est, & dulciter diligi debet, qui multitudinem dulcedinis suæ vel amantibus, vel timentibus se ministrare non cessat. Amatur in dulcedine, cùm amatur in carne, cùm nescimus nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum, cùm tota carnis eius frequentia frequenti memoria retinetur, & ossa nostra medullitus concutit tantæ miserationis dignatio. Cùm enim recordamur Regem gloriæ paruuli vagientis sustinere miserias, pannorum vilium vilitate deuolui, fatigatum ex itinere residere, pharisæorum opprobria, conuitia Iudæorum aure patientissima pertransire, nunquid non compungi debemus ad tantæ pietatis intuitum? Considera Filium Virginis illitum sputis, liuidum plagis, clauis confixum. Attende Rectorem cœli stantem in Cruce, pallidum morte, carne deformem. Ne pertranseas Dominum Angelorum, factum opprobrium hominum, virum dolorum, & scientem infirmitates, virum percussum à Deo, & humiliatum, virum leprosum, & omnibus expositum detrimentis. Hæc recordatio succendit cor, pectus adurit, interiora depascitur. Talis memoria elicit lachrymas, suffundit oculos, vultus humectat.

Circa hunc ferè gradum obuoluitur omnis religiosorum instantia, raraq; auis in terris est, quæ possit hunc transire profectum. Astat enim orantibus vel imago nascentis Dei, vel pendentis in Cruce, tenetq; mentis affectum incalescens affectio, & ad vlteriora vix permittit excurrere. In hoc gradu Petrus impressus consistebat, cùm carnem, & conuersationem Iesu Christi tenerrimè diligens, Saluatorē etiam à saluatione generis humani retraheret dicens: Propitius esto, Domine, tibi ipsi, ne fiat hoc. Cui Dominus: Vade, inquit, post me, satana, quia non sapis quæ Dei sunt, culpans consilium, non affectum. Diligebat enim dulciter, non tamen sapienter. Quomodo enim sapienter, qui mundi redemptionem, & Dei prouidentiam nitebatur excludere? Sed succenderat cor eius familiaritas dulcior, & verbum de Redemptoris absentia pati non poterat benignitas diligentis. Hîc diligitur Deus ex toto corde, cùm in corde hominis affectus, & dulcedo inhabitet, solumq; cor hominis amoris dulcedinem perseueranti stabilitate custodiat. Vnde & vulgaris vsus obtinuit, vt cùm aliquem ab aliquo vehementer amari conspicimus, dicamus: Ex corde diligit eum: quem scilicet amat, & sequitur.

Secundus est, diligere sapienter. Gradus iste multæ altitudinis est, & nimis difficilem pollicetur ascensum. Non aūt euadit ad cacumen eius, nisi mens mū dior, & quæ mundi huius sapientiam sapientia superuolat Angelorum. Non attendit hîc nascentis, vel itinerantis Dei cumulata deuotio, sed Verbum in principio apud Deum. Recordare Filium Dei cum Patre omnia fabricantem, creantem Angelos, elementa iungentem, disponentem mundum, omnia gubernantem, & cognosce quàm excelsior sit ista cognitio, quàm illa. Intuere ineffabilem ipsius genituram, & Genitum Gignenti non dissimilem, nec priorem Patrem, quàm

quàm Filium, & tunc intelliges quanta differentia natiuitatem vtranque disiungat, cùm aliud sit nasci in gloria, aliud in miseria, aliud æqualem Deo, aliud Angelis esse minorem. Hæc est sapientia singularis, supergredi corporis, & corporeorum obstacula, & in illius lucis subsilire splẽdorem, vbi lumẽ videtur in lumine, & Deus non seruiens, sed imperans demonstratur. Felix anima, quæ feculentæ carnis superata materia, in huius sapientiæ lumine requiescit. Vis videre Paulum, quomodo à primo gradu ad secundum ascenderit? Cùm dixisset: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi; scripsit alio loco: Et si noueramus Christum secundùm carnem, sed nunc iã non nouimus. Hic affectus sapientiæ sedet in anima, quæ sola rationis capax est, incorporeumq́;, & incircunscriptum spiritum indefessa meditatione prospectat. Hic diligitur Deus ex tota anima, idest ex tota sapientia, qui priùs ex toto corde, idest ex dulcedine diligebatur.

Tertius gradus est amare fortiter, idest ex omnibus viribus. Fortiter diligit, qui, cùm necesse fuerit, pro Saluatoris fide corpus, & animã tormentis exponit. Hic est fructus operis, laboris cõsummatio, probatio dilectionis. De gradu enim dulcedinis ad sapientiæ gradum ascenderat Apostolus Petrus, cùm diceret: Animam meam pono pro te. Nihil sapientius, neq; fortius, q̃ Animam meã pono pro te; nil insipientius, neq; debilius, quàm Neq; scio, neq; noui quid dicas. Profectò iam diligebat dulciter, iam sapienter, sed vtrunq; perdidit, cùm fortiter non dilexit, cùm ad vocem mulierculæ Dominũ, & Magistrum suum celeriter abnegauit. Sed cùm mori pro Christo disposuit, dilexit nimis, quia maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Affixus Cruci à fide separari non potuit. Vides ergo, quomodo tres gradus isti trinæ legis dilectioni conueniant. Itaq; amemus dulciter, sapienter, & fortiter, vt ad Magistrũ Petri, Petri intercessione 3 peruenire valeamus, qui est benedictus in secula. Amen.

3 Nota sanctorum intercessione nos peruenire posse ad Dominũ.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTIS APOSTOLIS PETRO, ET PAVLO.

Hodierna dies, dilectissimi, clara est, & solennis, vniuersamq; creaturam suo lumine sanctificat, & infundit. Non enim est ignota festiuitas, vel alicuius obscuritatis tenebris offuscata, sed ab ortu solis vsq; ad occasum 1 toti cognita mundo, ipsis etiam cœlis clara luce relucens. Duo enim Apostolorum principes, Ecclesiæ luminaria, martyres summi, legis doctores, amici sponsi, oculi sponsæ, pastores gregis, mundi custodes, hodierna die cœlestia regna felici martyrio conscenderunt, alter princeps regni cœlorum, alter raptus ad tertium cœlum; alter Iudæis prælatus, alter gentibus datus; in vita socij, consortes in morte, in corona pares, æquales in gloria, iudices orbis, Domini confessores.

1 Sanctorũ Apostolorum Petri, & Paulli festiuitas solẽnis, toti cognita mundo.

Admiranda prorsus dispositio Redemptoris, & iudicia Dei abyssus multa, cũ illos Ecclesiæ suæ præfecit, qui sic criminaliter lapsi sunt, vt in peccatorum fluctus absorberentur. Cùm intueor Petrum, quem ipsa manus Omnipotentis regni cœlestis clauibus inuestit, cui Pater reuelat Filij maiestatem, super quem fundatur Ecclesia, cui potestas ligandi, & soluendi conceditur, qui cœlos claudit, & aperit, quod Cherubin, & Seraphin habere non legitur, vehementer admiror. Rursus cùm reflecto oculos, & eundem Petrum video à longe sequi Saluatorẽ, & ad vnius ancillæ vocem detestari, & iurare, Quia nõ noui hominem, ipsumq; quem Dei Filium confessus fuerat, trepida fugitatione relinquere, timore concutior, dicens mecum: Quis cognouit sensum Domini? Cùm respicio Paulum spirare minas, & cædes in discipulos Domini, vinctos ducere, damnare morti, & in corpus Ecclesiæ tota debacchatione sæuire, intra memetipsum cõtremo, dicẽs: Nescit homo vtrum amore, an odio dignus sit. Cùm respiro desuper, & video vas electionis portare nomen Christi coram gentibus, & Regibus, & filijs Israël, ad tertij cœli secreta raptari, & audire arcana verba, quæ nõ licet homini loqui, & in illam ipsam Trinitatem oculos figere clariores, gaudeo, dicens: Hic est vir, qui non est derelictus à Domino. Quid est, quòd sic labuntur, qui præficiuntur Ecclesiæ? Sapientia suauiter disponens omnia, hæc ideo fecit, vt in seipsis prædicti Principes discerent, qualiter alijs misereri deberent.

Huius virtutẽ misericordiæ præsens capitulum demonstrare conatur. Isti sunt, inquit, duæ oliuæ. Digna prorsus comparatio oliuæ ad Apostolos, nec alia dignior est inuenta. Arbor enim ista semper viridis est, & illum excellentissimum olei liquorẽ effundit, sine quo nec regia, nec sacerdotalis constat auctoritas. Oleũ

autem quatuor habet, supernatat omnibus liquoribus, illuminat, pascit, & vngit. Cuicunq; enim liquori oleum superponas, statim sibi superioris loci vendicat potestatem; ita & misericordia Dei omnibus eius operibus præfertur, Psalmista testante, qui dicit: Miserationes eius super omnia opera eius. Miserator, & misericors, patiens, mitis corde, & suauis vniuersis, Dominus prædicatur. Est aũt & iustus, sed nunqnam multũ iustus legitur in scriptura, sicut multũ misericors. Vis videre qũo Discipuli sequuntur Dominum, & Magistrum suum? Aspice quantus pietatis affectus Apostolorum principi se infudit, qñ circunsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dorchas. Circundatur multitudine pauperum Apostolorum princeps, & vocibus lachrymosis concutitur viduarum, Apostolicumq; pectus irrumpit clementiæ multitudo. Orat Apostolus ante vultum gloriæ coram Dño maiestatis, resuscitatur mulier, & miseris redditur misericordiæ propinatrix. Hæc misericordia facit Petrum ab Hierusalem in Antiochiã currere, ab Antiochia venire Romam, prædicare verbum Dei, subuenire peccatoribus, peccatis parcere, misericordiam superexaltare iudicio. Aspice & Paulum, & intellige q̃ dulcioris misericordiæ cumulata benignitas totam Apostoli mentem vera compassione succẽderat. Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Doleo, inquit, & lugeo super eos, qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam. Beata anima, quæ omnium miserias suas fecerat, vt omnes lucrifaceret. Hoc affectu nauigat mare, currit in Hierusalem, lapidatur, verberatur, affligitur. Inde currit ad Ephesios, Corinthios quærit, circuit Colossenses, Philippenses visitat, reuertitur ad Romanos, misericordiam spargit, vbiq; diffundit pietatem, & cœlestium seminat semina gaudiorum. Cernis ergo, quia sicut oleum omnibus liquoribus antecellit, sic & Apostolica pietas omnibus eorum virtutibus antefertur.

Illuminat oleum, illuminãt & Apostoli. Recole actus Apostolorum, & vide quanta luce fulgurat Apostolus Petrus. In plateis, ait scriptura, ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquã illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis. Oleum infinitum, admirabile lumẽ, & omni sole lucidius, ad vmbrã Apostolici corporis langores fugere, discedere infirmitates, & omnem morborum instantiam inaudita velocitate fugari. An nõ copiosa luminis immensitas ab ore Petri largiùs exiliuit, cùm ait claudo: In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula? Respice Paulum totum Illyricum peragrantẽ, suscitantem mortuos, subuertentem templa Deorum, & in splẽdore huius lucis totius orbis illuminare circuitum. Currit Paulus, & potenti virtute sermonum illuminat quæ in tenebris sunt, clarus sermone, opere clarior, miraculorũ coruscatione clarissimus. Habete, inquit, formam vestram, & attẽdite non solùm quæ audistis, sed & quæ vidistis in me. Bonus, & perfectus magister, qui fidem facit verbis opere meliori. In huius lucis clarissima serenitate illuxerunt coruscationes tuæ, Deus, orbi terræ. Commota est, & contremuit terra ad vocem Apostolorum, cùm in omnem terram sonus eorum exiuit.

Oleum pascit, pascunt & Apostoli. Epistolæ Petri, & sublimis illa sermonũ doctrina, nunquid non mirabiliter pascit Ecclesiã Dei? Audi quid Saluator de hac ipsa pastione dicat ei; Pasce, inquit, tertiò, oues meas. Pasce verbo, pasce exemplo, pasce oratione. Pasce verbo, vt potens sis exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt arguere; pasce exemplo, vt quod prædicas voce, opere compleas; pasce oratione, vt pro illis intercedas, quorum anima tibi commissa est. Vas electionis Paulus Apostolus vide quomodo pascit populum Dei diuersorum varietate ferculorum. Lac, inquit, potum dedi vobis, non escam; perfectorum autem solidus cibus est, eorum, qui pro exercitatione consummatos habent sensus. Et alibi: Facti estis, quibus lacte

opus sit, non solido cibo: & iterum: Sapientiam loquimur inter perfectos. Vides quomodo se contemperat, & conformat, illos sublimi, hos tenera imbuens doctrina?

Vngit oleum, vngunt & Apostoli. An non Petrus Apostolus vngit omnes, cùm dicit: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum? Paulus etiam ipse non ne præcipit dicens: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis? Oliua semper est viridis, nec frigoris immensitate percutitur; ita & Apostolorum fides inconcussa perdurat, nec vnquam tyrannica rabie potuit superari; & si impulsus est Petrus vt caderet, non tamen cecidit, quia Dominus suscepit eum. Stupefactus quidem ad momentum hæsit Apostolus, sed statim in virtute fidei rediјt, quia respiciente Domino, fleuit amare; & si ad tempus concussus est, non tamen deijci potuit; quia sententia veritatis cassari non poterat dicens: Ego pro te rogaui, Petre, vt nõ deficiat fides tua. Hodierna enim die crucifigitur Petrus, Paulus gladiatur, & vitam ponunt pro fide Christi, vt non deficiat fides Christi. Isti sunt ergo duo viri oliuæ, viri habentes fidem, illuminantes patriam, pascentes Ecclesiam, peccatores vngentes. Quod igitur scriptura hæc dicit: Isti sunt duæ oliuæ: alibi planiùs aperit dicens: Hi sunt viri misericordiæ.

Sequitur: Et duo candelabra lucentia ante Dominum. Candelabrum tribus pedibus innititur, & in altiora consurgens cereum superportat, vt qui ingrediuntur, lumen videant; ita & Apostoli tribus virtutibus innitentes, operatione, prædicatione, miraculorum coruscatione, lumen verum Dominum Iesum Christũ ingredientibus ad fidem tota claritate monstrarunt. Et attendẽdum quod dicit, Ante Dominum. Hypocritæ etenim lucent, non ante Dominum, sed ante mundũ, vt videantur ab hominibus. Apostoli verò luxerunt ante Dominum, sed nõ ante mundũ, quia ludibria, & verbera experti, diuinæ maiestati solũmodo placere studuerunt. Quòd ipsi sint duæ oliuæ, & duo candelabra lucentia, & ante Dominum, Zacharias Propheta manifestè his verbis innuit dicens: Isti sunt duo filij olei splendoris, qui assistunt Dominatori vniuersæ terræ. Sunt etenim filij olei, quia viri sunt misericordiæ; sunt & splendoris, quia sunt candelabra lucentia; lucent ante Dominum, quia assistunt Dominatori vniuersæ terræ. Sequitur: Habent potestatem claudere cœlum nubibus. Serenitas cœli nubibus impeditur, ne videatur, & diuinitatis contemplatio peccatis nostris clauditur, ne videatur Deus, Propheta testante, qui dicit: Opposuisti nubem, ne transeat oratio. Nubes opponitur, ne oratio transeat, cùm peccata nostra separãt inter nos & Deum. Habent potestatem claudere cœlum nubibus, idest peccatoribus, & portas eius fidelibus aperire. Mira res, & omni stupore dignissima, ad hominum linguam claudi, & aperiri cœlestium palatia mansionum. Amen.

Eiusdem

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTA MARIA MAGDALENA.

HOdie misericordia, & veritas obuiauerunt sibi, & multitudo miserationum Domini in peccatricē fœminam refusa est. Filius enim Virginis, peccatricis, & menstruatæ manibus attrectatur, Deumq;, & Dei Filiū mulier infirmata contingit. Tangit pedes mundi, atq; mundantis immunda, & ad vestigia Creatoris mulier criminosa procūbit. Transit in affectum cordis præuaricatrix, & redit ad cor, atq; magnitudinem scelerum lachrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, & obsequiorum instantiā remuneratorius ille Maiestatis oculus felici dedignatione non inspicit. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, & oculis inundantibus vestigia Redemptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit, & irrorat vnguentis. Videt, & inuidet singularitatis amator, & vtrunq; redarguit Pharisæi iactantia, illum ignorantiæ, præsumptionis illam. Sed deliberans Prouidentia suspendit iudicium, dum affectat obsequium, & inuectiuam retinet præparatam, donec Mariæ sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent Angeli super peccatrice pœnitentiam agente, & odoris fragrantia cœlestis ille conuentus aspergitur, saluantemq;, & saluādam totam misericordiæ dulcedo procingit. Vbi abundauit peccatum, superabundat gratia, & numerositatem criminum præponderans pietas intercludit.

Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, in peccatricis confessione, quàm iusta reprehensio in Pharisæi superbia, & abusione? Enumeratur obsequentis obsequium, & per obliquum tangitur indignantis iniquitas, tota literali cohærentia Simonis inuidiam impugnante. Et quia vbi Spiritus Domini, ibi libertas, dimittūtur illi peccata, quæ multùm diligit, immò immittuntur illi, qui multùm negligit. Non erat satiatus ab vberibus sponsæ, nec induerat compassionis affectum legem relegens, quæ misericordiam nescit, nouit iustitiam. Lex dura duris, & lapideis promulgata, parata percutere, nescia misereri. Lex excludens pœnitentiæ locum, veniam negans, emendationis ignara. Lex vinum durum, & acidum, de botris amarissimis eliquatum, consecratum feritati, deriua

tum Israëli, Saluatori propinatum. Vinum, de quo dentes bibentium obstupescunt, non de genimine vitis illius, quod Saluator bibit nouum in regno Patris sui. Verè meliora sunt vbera sponsæ vino isto. Quæ'nam autem sunt illa? Procedat in medium Paulus Apostolus, & vbera felici lacte manantia nobis assignet. Gaudere, inquit, cum gaudentibus, & flere cum flentibus. O` quàm breui sermunculo totius religionis depinxit insigne, tam eleganti clausula proposuit pietatem, æquitatem statuit, submouit inuidiam. His vberibus mater Ecclesia lactat proficientes, perfectos nutrit. Gaudere, inquit, cum gaudentibus.

Facessat hinc secularis plausus insania, & lætitia mundialis abscedat, quia non est gaudere impijs, dicit Dominus. Nunquid illorum os gaudio repleri æstimas, qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Vel illi, qui laudibus adulatorijs rapiuntur, diuinæ iubilationis agnouere lætitiam? Nunquid qui uestiuntur purpura, & bysso, & epulantur quotidie splēdidè, gaudium, & lætitiam obtinebunt? Absit, vt in terra suauiter viuentium, gaudiorum inueniatur materia, cùm tantis alternationibus tanta mundi facies immutetur, vt eleuans allidatur, & respiret allisus. Sed est gaudium continua sui iucunditate firmissimum, quod perfectus animus de secura sibi conscientia pollicetur. Mens enim à mundi huius aspergine purè, presse'q; detersa, & in diuinæ contemplationis acumen totum desiderij sui figens affectum, gaudens gaudet in Domino, & exultat anima sua in Deo suo. Talis anima minas aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, & omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum dormiens requiescit. Pax multa dilgentibus legem tuam (ait iustus) & non est illis scandalum. Nouerat enim, quia lictores nō persequuntur martyres, sed coronant. Cum huiusmodi gaudentibus gaudet Apostolus, & vt abundantiùs gaudeant, tota securitate promittit. Hoc gaudium plenum, & certum est, tanto'q; certius idem, quantò vicinius circa identitatem imprimitur. Hæc est mamilla congratulationis, de qua lac exhortationis effunditur, quo nutriuntur perfecti, vt cùm auulsi fuerint à lacte isto, epulentur ab introitu gloriæ Dei.

Secunda est, Flere cum flentibus. Nunquid Apostolus præcipit flere rerum amissionem, intermissionem voluptatum, filiorum mortes, morborum instātiam, grauitatem inopiæ, potentiam fortioris? Absit. Plorandi enim sunt, qui taliter plorant. Religiosa enim tristitia aut alienum peccatum luget, aut propriū. Beati, quorum luctus in hac intentione versatur, quia consolatoriam possunt expectare dulcedinem. Quam leni, & dulcissimo spiritu imbibitus est spiritus illius, qui nouit in spiritu lenitatis peccantes instruere, suspendere vindictam, & affectuosis officijs inuiscerare sibi peccatorem, donec vitæ reddatur. De hac compassionis mamilla lac consolationis effunditur, & hoc lacte pascit Apostolus illos, q solido cibo vesci nō possunt. Amator innocentiæ, pacis amicus, patientibus compatiens, & congaudens gaudentibus, perfectionis metam, cursu consummato, contingit. Hæc sunt verba lacteis irrorata liquoribus, meliora vino, melle dulciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatem, fragrantia, inquit, vnguentis optimis. Digna prorsus vbera, de quibus eliquatur vnguentorum infinitas, odorata diffluxione ciuitatem Dei viuentis circunquaq; respergens. Hæc sunt vnguenta, quæ Regina Saba attulit in Hierusalem, de quibus dicit scriptura: Non sunt allata vltra aromata tam optima, quàm ea, quæ dedit Regina Saba Salomoni. Quàm excellenter apposuit Optima Spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri huius rapit possessionem. Est enim vnguentum bonum, quod Maria pedibus Saluatoris infudit. Est & melius, quod eadem, si tamen eadem, super caput recumbentis effudit. Est & optimum, quod & ipsa præparauit toti corpori Christi. Primum vnguentum contritionis est, de recordatione peccatorum, de spiritu contrito, & contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes

illius, qui ambulat super pennas ventorum. Hîc adorat Maria in loco, vbi stéterunt pedes eius. Steterunt, inquam, quia validissima amoris manu pedẽ vtrũq; retinuit, donec vtrunq; perungeret, & audiret criminum remissionem, dimissionẽ in pace. Remittuntur, inquit, tibi peccata, & vade in pace. Magnam prorsus miseriam magna misericordia diluit, & abstergit, & hoc quidem festinanter, quia sine vllo interuallo coniunguntur & lachrymæ peccatricis, & indulgentia Saluatoris. Remittuntur peccata, & in pace dimittitur, vt & de præterito non sit solicita, secura de futuro.

Pedes isti sunt misericordia, & iudicium, quorum alterum sine altero osculari vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim Dei misericordiam indesinenter attendens, non statim tepidioris vitæ quietem exoptet? Cùm enim recogitat vniuersitatis Dominum, formam serui pro seruis suscipere, triginta & tribus annis operari salutem nostram in medio terræ huius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filijs hominum, statim deceptoria spe sibi blanditur, & alludit, gaudet obuersari misericordia, & miserationibus, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & punienda æstimat non puniri. Fallitur qui sic osculatur misericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat, qui totum de misericordis pietate præsumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quòd 1 credit. Rursus cùm abducit os, & iudicij pedem crebrioribus osculis intertangit, subcutitur carnis, animæq; substantia, & vtriusq; hominis statum vehementior aura percellit. Horrendum est enim in manus Dei viuentis incidere, offendere Creatorem, nescire Dominum, recalcitrare Dominantis imperio, qui habet potestatem corpus, & animam mittere in gehennam. Terribilis certè, sicut ait Apostolus, quædam expectatio iudicij, quando ignis in conspectu eius exardescet, & virtutes cœlorum mouebuntur, & vacillantibus conscientijs latitudinem mundi validissimus ignis aduret. Nihil prorsus terribilius, quàm videre latronis officinam plenam sanguine, cumulatam opprobrijs, tormentis vndantem. Quis hæc diutius cogitans non statim contremiscat, & in desperationis rotetur abyssum? Non est igitur huic pedi morosius incumbendum, ne pietatis intuitum ferocia iudicantis occludat. Vtrũque igitur inungat pedem, animæ pœnitentis affectus, & nunc misericordiam amplectens, nunc iudicium osculans, contribulati spiritus offerat holocaustum.

1 Nota nõ sufficere ad remissionẽ peccatorũ credere duntaxat, sed operis satisfactio etiam requiritur.

Vide Mariam iudicij pedem fortiter attendentem, dum nobilis, & lasciua mulier conuiuantium faciem non attendit, sed extenso corpore prouoluitur pedibus Maiestatis, doloris plena, timoris impatiens, compunctionis iaculo vulnerata; sed & misericordiæ pedem labijs impressioribus osculatur, in cuius spe firmiter inhæret vestigijs accumbentis, donec audiat: Remittuntur tibi peccata tua. Sanè pretiosum vnguentum, quo non solùm terrena domus, sed etiã cœlestis aspergitur. Vilissimæ autem sunt species, de quibus conficitur, & magna eorum copia intra nostros hertulos poterit inueniri. Peccata igitur nostra plantata in conscientijs nostris, quorum numerositas præ multitudine numerari non potest, species eius sunt. Ipsa igitur in mortariolo pœnitentiæ macerationis pistillo contusa, & respersa discretionis oleo, doloris igne supposito, & in aheno disciplinæ concocta, vnguentum exhibent pretiosum, & acceptũ pedibus Saluatoris. Compendiosè autem illud confecimus, sapienti rerum occasionẽ penitus relinquentes. Et licet materia videatur indignior, interim tamen bonum est vnguentum istud, quod domum replet, penetrat cœlos, Angelos lætificat, & beatæ ciuitati lætitiam refundit, & gaudium. Hoc est sacrificium iustitiæ, quia sacrificium Deo spiritus contribulatus.

Secundum vnguentum est deuotionis de recordatione beneficiorum Dei. Prorsus dignissima huius vnguenti compositio, & in istius comparatione

prioris est conspersio vilipendenda. Eius enim species de cœlesti paradiso allatæ sunt,& in terra filiorum hominum nequeunt inueniri. Virtutes enim diuinitus collatæ,& in mortariolo cogitationis, pistillo diligentissimæ meditationis intritæ,& exultationis oleo superfusæ,suffuso igne iustitiæ,& humilitatis aheno decoctæ, vnguentum faciunt & odore,& virtute mirabile,quod solum super caput Domini recumbentis possit effundi, & exhiberi reuerentiæ Maiestatis. Sed & hoc recollegimus breuiter,illis, qui multa de paucis esculpere cognouerunt, verborum multitudinem reseruantes. Notanda tamen vtriusq; differentia,& secundi sublimitas attendenda,quia illud est Deo sacrificium spiritus contribulatus,& istud sacrificium laudis,quod honorat Deum. Pedes igitur vngimus Redemptoris,cùm de peccatis compungimur,vngimus caput,cùm de collatis virtutibus virtutum largitori gratias cumulamus. Interstitij tamen morositas inter pedes esse debet,& caput,quia profectò difficillimus, & præsumptuosus saltus est, à vestigijs ad verticem Domini transuolare. Neq; enim eadem,quæ vnxit pedes,vnxit caput,cùm illa meretrix,hæc nihil horum fecisse legatur, secundùm illud: Verte impios, & non erunt. Vnxit ergo Maria sanctum Dei verticem profectò iam dilecta, iam familiaris effecta,longeq; peccatricis illius euoluta contagijs, quam infelix ille septenarius confundebat.

Porrò si duo præmissa vnguenta tantæ dignitatis sunt,vt alterum pedibus,alterum capiti complaceat Dominantis, illud tertium,quod optimum est,& superexcellens, vbi'nam inuenire poterimus? Sed absit, vt sponsa veritatis à veritate dissentiat, & tale aliquid habere se iactitet,quod habere non possit. Est ergo tertium pietatis vnguentum,quod est super omnia aromata, morbis omnibus, & periculis salutare, quodq; nulli vnquam pesti inueniatur inefficax. De ipso nanq; sic legitur: Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Iesum. Vides'ne in prima capituli fronte propositum, quòd non vna, vel duæ, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantæ compositionis vnguentum? Intelligis,quia non pedes, aut caput, sed totum Crucifixi corpus sibi vendicat ista confectio? Confectio sine dubio pretiosa, quæ toti sufficiat corpori Creatoris. Et attende, quia vnguentum pedibus infusum adeò dignissima lenitate suscepit,vt Pharisæum murmurantem parabolica prolixitate conuinceret, & retorto sugillaret exemplo. Sed & de refuso super caput eius vnguento Discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans, & tumidam eorum animositatem verbis compescuit moderatis. Hoc verò tam salubre, tamq; mirificum in mortuo corpore suo voluit expendi, quod viuo vtiq; reseruabat. Duo enim corpora habet Christus, vnum, quod suscepit in Virgine, alterum Ecclesiæ, quod charius habet benignitas Redimentis. Deniq; illud pro isto morti exposuit & tormentis, addictus Cruci,uinctus cum sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimus'ne tam salubrem confectionem conficere? Vniuersæ miserorum miseriæ tam animarum,quàm corporum,oculo pietatis inspectæ, species eius sunt. Istæ igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis pistillo cōfractæ,& delinitæ charitatis oleo,succenso compassionis igne,& in aheno perseuerantiæ despumatæ, vnguentum faciunt ipsis etiam Angelis admirandum.

Sunt viri diuitiarum in domo Domini virtutum; vestigemus, an apud eos huiusmodi habeantur vnguenta. Primus occurrit mihi Paulus, sicut vbiq; solet,totus præsenti delibutus vnguento. Quis infirmatur,inquit,& ego non infirmor? Felix anima,facta sibi tanquam vas perditum,vt omnium miserias in sua conscientia colligaret. Totum se toti corpori Christi donauerat, omnibus omnia factus,vt omnes lucrifaceret. Sed & ille vir simplex,& rectus,& timēs Deū,vide

quomodo

quomodo non secundùm hominem, immò verò secundùm hominem, & (quod veriùs est) supra hominem ambulabat. Oculus, inquit, fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, & cætera: quæ sic eum hoc vnguento perunxerant, vt de misericordiæ thalamo largiùs irroratus exiret. Samuelem recolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitæ suæ lugebat super Saul; & cùm sciret illum ab oculis diuinitatis longiùs elongatum, non cessabat tamen compassio, quæ condolentis animum irrepserat, fundens lachrymas etsi non profuturas, pias tamen. Dauid parricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodo Ioseph totus hoc melle illitus erat. Veniunt fratres iam non ante fratrem, sed ante dominum assistentes, conscij proditionis, homicidij rei, fratricidij successores. Videns eos Ioseph, & omnium iniuriarum immemor, dulcissimis fletibus inundatur, & pietatis adeps, qui intus latitat, foras per oculos emanat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiæ non reseruat, reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Penè oblitus sum Moysem adeò sacri huius liquoris rore perfusum, vt totus ex eo superfundatur, & profluat. Peccat Israël, & Moyses peccantem reconciliare nititur Creatori; sed dissimulat Dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moysi Creator omnium, & feriendi licentiam quærit à Moyse, qui Moysem fecit. Dimitte me, inquit, vt irascatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam. Respondit Moyses: Si dimittis, Domine, dimitte, alioquin dele me de libro, quem scripsisti. Obstupenda profectò dulcedo. Et principatum gentis respuit alienæ, & de libro viuentium deleri desiderat, nisi peccãtibus dimittatur offensa. Hæc sunt vnguenta propinationis, & misericordiæ, quæ à sponsæ vberibus eliguntur, infirmitates omnes fugantia, profugantia passiones. Felix Maria vnxit pedes Iesu; felicior eadem caput vnxit Authoris, felicissima, quæ rorem vnguentarium toti Christi corpori præparauit.

Considera, quàm vehementissimo dilectionis affectu beata hæc mulier diligebat Christum Regem. Domine, inquit, si tu sustulisti eum, dicito mihi, & ego eum tollam. Quem Eum dicis, Maria, cùm de nullo feceris mentionem, ad quẽ relationem facias? Putas'ne quòd in omnium cordibus ita versetur memoria dilecti tui, sicut & in consistorio cordis tui? Et ego, inquit, tollam eum. Mira res. Hominem perfectæ ætatis, virum, cuius corpori vix centum libræ sufficiunt vnguentorum, tenerrima mulier portabis, & tolles? Ardens, & affecta locutio, quæ de puritatis amore refusa, promittit quod implere non potest; nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solùm veniam, sed gloriam consequente? Ipsa 2 hodie intercedat pro peccatis nostris, & placatum nobis reddat iudicem nostrum, sponsum suum, qui est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

2 Vide sanctos intercedere pro peccatis nostris, et placatum nobis reddere iudicem nostrũ.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO DE ASSVMPTIONE SANCTISSIMAE MARIAE VIRGINIS.

HIC totum decurrat ingenium, & aureus sermo tota reluceat maiestate. Voluntaria oris nostri beneplacita faciat sibi Genitrix Dei, Domina mundi, cœli Regina. Ipsa sensum acuat, dirigat stylum, & linguam pauperis venustiori respergat eloquio. Illustret lucem hanc lumine clariori, & suo conuentui suam præsentiam donare dignetur. Sublimis ista dies, & splendidiori Sole refulgurans, in qua Virgo regalis ad thronū Dei Patris euehitur, & in ipsius Trinitatis sede reposita, naturam etiam Angelicam solicitat ad vidēdum. Tota conglomeratur Angelorum frequētia, vt videat Reginam sedentem à dextris Domini virtutum, in vestitu deaurato, in corpore 1 semper immaculato, circundatam varietate, virtutum multiplicitate distinctam.

1 Vides quòd sanctissima Dei Genitrix semper Virgo fuit?

Hæc est illa dies, quæ cœlorū officinas sublimiori gaudio cumulauit, annua mundo, Angelis continua, continuās homines Angelis, & Angelos hominibus felici fœderatione coniungens. Intuere mentalibus oculis Filium ascēdentem, & Matrem assumptam, & videbis aliquid excellentius in Ascensione Filij exhiberi, & aliquid gloriosius in Assumptione Virginis demonstrari. Ascendit enim Saluator in cœlum potestatiuæ virtutis imperio, sicut Dominus, & Creator, Angelorum comitatus obsequio, non auxilio fultus; assumpta est Maria in cœlum, sed gratiæ subleuantis iudicio, comitantibus, & auxiliantibus Angelis, quā subleuabat gratia, non natura. Ideo dies hæc Assumptio, Ascensio illa vocatur, cùm aliud sit potentia, aliud misericordia, solum'q; soli sit priuilegium Creatori, naturam rerum propria potestate supergredi. Hoc est illud excellētius, quod sibi vendicat super creaturam Creator, vbi etiam superabundans, & singularis gratia non audeat aspirare.

Sed si diligenter attendamus Ascensionem Filij, & Matris Assumptionem,

inueniemus profectò aliquid, quod nos inueniſſe gaudebimus. Aſcendenti quippe Domino egreſſa eſt obuiam omnis illa beatorum ſpirituum glorioſa ſocietas, quando naturæ ſuperiori prætulit inferiorem & inconuertibili ſacramento ſuſceptum hominem in ipſa diuinitatis clauſit identitate. Occurrentibus autem Angelis electorum animas, quas ſecum educebat, adiunxit, & ſic vtrorumq; triũphali pompa deductus ad Patrem, ſedet ad dexteram Maieſtatis. Attolle iam oculos ad aſſumptionem Virginis, & ſalua Filij maieſtate, inuenies occurſum huius pompæ non mediocriter digniorem. Soli quippe Angeli Redemptori occurrere potuerunt, Matri verò cœlorum palatia penetranti Filius ipſe cum tota curia tam Angelorum, quàm iuſtorum ſolenniter occurrens, euexit ad beatæ conſiſtorium ſeſſionis, & ait: Tota pulchra es, amica mea, & macula non eſt in te. Tota pulchra, quia tota deificata: macula non eſt in te, quia Spiritus ſanctus ſuperuenit in te, qui te mundauit. Sed & Virgo gratioſis cumulata muneribus, tantæ benignitati Dauidico ſermone reſpondet, ſummæ dignationis claritatem admirans: Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Nota verborum poſitionem differenti graduum diſtinctione ſignatam. Tenuiſti, inquit, manum dexteram meam, quia etſi leua tua ſub capite meo, dextera tua iam amplexatur me. Et in voluntate tua deduxiſti me, non in mea ſublimitate, quia totum opus gratiæ eſt, non naturæ. Et cum gloria ſuſcepiſti me; gloria vtiq; glorioſa, quam non nouit, niſi qui dedit, & cui donare dignatus eſt.

Attende autem diligentiam, & conſequentiam ſcripturarum. Spiritus enim ſanctus, in cuius fabrica, tam veteris, quàm noui teſtamenti fuit compoſitio fabricata, Aſcenſionem Filij, & Matris Aſſumptionem ſimili ſtylo perambulãs, ter interrogat: Quis eſt iſte? & tertiò repetit: Quæ eſt iſta? Primùm de Filio, poſtea de Matre videamus. In ſpiritu fortitudinis Saluator ad inferos deſcendens contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit, & gehennalis ollæ diſſipatis fragminibus, totum illud infelix habitaculum ruinoſa concuſſione ſuccuſſit. Conclamantibus Angelis: Attollite portas principes veſtras: illi, qui ſuperbiæ lapſu irremediabili corruerunt, ignoratione dedignatiua retorquent: Quis eſt iſte Rex gloriæ? Hic eſt ille inſipiens, qui dixit in corde ſuo: Non eſt Deus, & Neſcio Dominum, & Iſraël non dimittam. Angeli pacis confidenter ingeminant: Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio: fortis ad veſtram fortitudinem infirmandam; potens ad veſtram potentiam vacuandam; in prælio, illo vtiq; ſingulari, quo poteſtates aëreas ſingulariter debellauit. Reſurgens ab inferis, & ſolennis victoriæ vexilla reportans, hominem vnitum ſibi, quem nunquam dimiſit, reſuſcitauit, & triumphatrici palma cœlis inuectus, Patri ouem centeſimam, quam perdiderat, repræſentans audit ab Angelis: Quis eſt iſte Rex gloriæ? Sed & eiſdem conclamantibus: Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ: cœlorum inſonuere palatia, & tota ſupercœleſtis domus profuſioribus gaudijs inundauit. Verè Dominus virtutum, in reſurrectione virtutem faciens, quam ante non fecerat, redimens ſeruum, & pro ſeruo filium efficiens. Clariſſima autem Aſcenſionis die, quando, videntibus Diſcipulis, eſt eleuatus in cœlum, ſummum illud, reuerendumq; collegium venit obuiam Redemptori, & omnis illa tam aſſiſtentium, quàm miniſtrantium Angelorum auctoritas cucurrit ad Filium, & aſcendentem demirans ait: Quis eſt iſte, qui venit de Edom tinctis veſtibus de boſra? Videntes enim eum ſanguinei ruboris vnda perfuſum, mirantur eius patientiam, & ſæuitiam Iudæorum, qui non ſunt veriti Filium Dei Crucis ignominia condemnare. Gradiens, inquiunt, in multitudine fortitudinis ſuæ, non ſolùm in fortitudine, ſed etiam in multitudine fortitudinis, quia nulla fortitudo fortior fuit, quàm

redimere seruum,& in diuinitatis dextera perpetuò collocare. Hæ sunt illæ voces,quæ descendentem ad inferos,ab inferis resurgentem, ascendentem ad cœlos,multiformi præconio prosequuntur.

Sed iam vertendus est stylus ad Sanctam sanctarum,& illorum verborum enodanda proprietas,quæ Virgini Matri sunt specialiter dedicata. Sed vti superliminarem titulum in fronte futuri ædificij proponamus,dicamus breuiter, quia prima interrogatio conuenit eius natiuitati, secunda eius conuersationi,tertia assumptioni. Quæ est ista(inquit Spiritus sanctus de eius natiuitate) quæ progreditur,sicut aurora consurgens,pulchra vt luna,electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Hæc est,quæ nesciuit thorum in delicto, Virgo Dei Filio singulariter consecrata,specialiter sancto coniugata Spiritui. Quæ progreditur,inquit,sicut aurora consurgens. Quàm elegans,& clara similitudo,& ex illius disciplina descendens,qui summum sapientiæ fontem in Canticis affluenter inclusit. In meridiano lumine primus ille parens creatus est,factus ad imaginem,& similitudinem Conditoris. Quid enim clarius, quàm creatum Creanti non esse dissimilem? Faciamus,inquit,hominem ad imaginem,& similitudinẽ nostram. Imaginem dedit ei in æternitate,similitudinem in moribus, vt sit similis Creatori,si non identitate,similitudine tamen. Sed ille tanti priuilegij dignitate reiecta,apostatæ spiritui falsa promissione delinitus inhæsit,& se cum posteritate sua perpetuæ morti destinauit,& tenebris. Ab illa hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsq; ad Virginem,nec inuentus est aliquis, qui vel exiret de tenebris,vel tenebras dissiparet;sed mundo crescente,concreuit & tenebrosa vorago, donec in densissimam conglobata nigredinem, humanum genus nocte terribili sepeliuit. Hæc est illa nox solitaria,nec laude digna,de qua scriptũ est: Posuisti tenebras,& facta est nox. In ipsa pertransierant omnes bestiæ syluæ;quia crudeles,& indomiti spiritus,dimotis repagulis, humanum genus totis viribus obtriuerunt. Sed nata Virgine, surrexit aurora, quia Maria veri præuia luminis,natiuitate sua mane clarissimum serenauit. Hæc est stella matutina in medio nebulæ,quæ in cœli cardine summo splẽdore coruscans,orbem subditum splendidioribus radijs incolorat. Hæc est aurora, quam sequitur, immò de qua nascitur Sol iustitiæ,solius Solis claritati succumbẽs. Hæc est aurora,quam ille non vidit, qui vidit omne sublime, & orat beatus Iob vt ei multa suppressione claudatur,dicens: Non videat ortum surgentis auroræ. Tuus est dies, Domine, in quo Adam est conditus;tua est nox,in qua Adam a die est eiectus;tu fabricatus es auroram,idest Virginem Matrem,& Solem,Solem videlicet iustitiæ, qui de virginali thalamo consurrexit. Nam sicut aurora terminum noctis, diei principium adesse testatur, sic & Virgo noctem expulit sempiternam, & de die diem de terra suæ virginitatis exortum, terris infudit. Progreditur,inquit, quasi procul egreditur,quia procul,& de vltimis finibus pretium eius. Aurora, quia noctis finis,& lucis initium. Consurgens,quia de cadente supersurgens materia. Pulchra vt luna.Quid Luna pulchrius,cùm stellis coruscantibus in signifero limite, reliquorum siderum splendorem excedit? Considera quàm stellaris,& serena vibratio, quàm luminosus fulgor circularem orbem tanti sideris superfundat,vt aliorum luminum claritatem non mediocriter obfuscet. Sic & Virgo inter animas sanctorum,& Angelorum choros supereminens,& euecta,merita singulorum,& omnium titulos antecedit. Quantumlibet aliæ stellæ reluceant,Luna tamen & magnitudine præminet, & splendore. Sic vtranq; naturam Virgo singularis exuperat, & immensitate gratiæ, & fulgore virtutum. Electa vt sol: Hanc attende similitudinem, qua nulla in rebus mundi potest esse sublimior. Nihil enim habuit Spiritus in visibilibus creaturis excellentius,cui excellentiam Virginis compararet. Multò enim altius aliquid habet claritas Solis,quàm Lu

næ, quia etsi illa minores stellas obscurat, non tamen penitus occultat; hic verò lucidiùs incādescens, ita sibi siderum, & Lunæ rapit positionem, vt sint, quasi non sint, & videri non possint. Similiter & virga Iesse, veri præuia luminis, in illa inaccessibili luce perlucens, sic vtrorumq; spirituum habetat dignitatem, vt in comparatione Virginis, nec possint, nec debeant apparere. An putas, quòd non contremiscat tota rationalis creatura ad contemplationem tantæ dignitatis? Considera & quæ in cœlis, & quæ in terris, in Virgine refrabricata, Deum, qui cœlum palmo metitur, virginei ventris breuitate 2 conclusum, redemptionē hominum, Angelorum restaurationem, deniq; quicquid est, fuit, & erit, per Virginis vterum renouatum, & tunc tibi cogitatio suggeret, quod locutio demonstrare non potest. Electa, inquit, sed & prælecta. Vt Sol, quia sicut Sol solus orbē illuminat, sic hæc sola solidiori lumine & Angelos, & homines illustrat. Terribilis vt castrorum acies ordinata, terribilis dæmonibus, ordinata virtutibus, singularis timor malignorum spirituum, specialis amor ciuium beatorum. 2 Beata Virga in ventre suo Deum conclusum gestauit.

Sequitur de eius conuersatione. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Ista est speciosa inter filias Hierusalem. Desertum est vastitas huius mundi, in quo bestiæ agri frequentiùs ludunt, vbi princeps ille nequissimus omni fortitudine principatur. Desertum autem dicitur, quasi derelictum à virtutum administratione, cùm earum conuentus, abundante iniquitate, ad proprios ortus reuolauerit. Quæ ascendit, inquit. In huius seculi vanitates omnes vel descendere, vel cadere cognoscuntur, rarusq; qui non vel descendat, vel cadat in huius turbulentissimæ profunditatis oceanum. Sola illa Mater, & filia Creatoris, nec descendit, nec cecidit, sed de virtute in virtutem ascendens, consummatione virtutum vestita est. Qualiter autem ascendit? Sicut virgula, inquit, fumi. Sed & hæc operatio quàm significanti similitudine sit signata, recollige. Virgula fumi recta est, subtilis, odorifera, & quantò magis in aëra extenditur, tantò ampliùs dilatatur. Sic & Angelorū Regina, recta est in sublimitate conuersationis, quia virga directionis, virga regni Domini. Subtilis in Deitatis contemplatione, quia ipsa est, quæ conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Odorifera in virtutum opinione, quia currimus in odore vnguentorum suorum. Angusta in temporalibus, quia non erat ei locus in diuersorio. In spiritualibus dilatata, quia astitit Regina à dextris Domini. Hæc est virga illa, qua retunduntur impetus aduersantium dæmoniorum, virga Aaron, per quam fiunt signa, & mirabilia. Baculum autem Crucis intellige, quo non solùm verberatus est, sed & occisus ille insanabilis homicida, qui mortibus hominum pascitur, & nutritur. In Virgine virga, & baculo Cruce, miserorum spes, & consolatio continetur, sicut sublimis Propheta clara voce declarat. Virga, inquit, tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.

Sequitur. Ex aromatibus myrrhæ, & thuris. Nominantur species, de quibus aromatica virgula subleuatur, myrrhæ, & thuris. Myrrha corpora dissoluta consolidat, & cadauer exanime sibi vendicat, ne putrescat. Thus autem Deo in oratione accenditur, sicut multiplicibus scripturarum testimonijs edocemur. In myrrha continentiam, in thure deuotionem intellige. Caro enim Virginis ex Adam assumpta, maculas Adæ non admisit, sed singularis continentiæ puritas in candorem lucis æternæ conuersa est. Porrò quis eius deuotionem votiuis laudibus poterit adæquare, cùm rememoret missum Archangelum, superuenientem Spiritum, Filium conceptum, Deum natum, stellam nouam, Magorum gloriam, munerum gratiam, & super hæc omnia testimoniū conscientiæ suæ? Hæc sunt duo, quæ virginalē substantiam tota circundedere virtute, cōtinentia scilicet, & deuotio, quorum alterum carnem, alterū mentē ita possedit, vt caro mundissimæ

mens puriſſima genitricem Domini ſingularius conſecrarent.

Sed ne putares his duabus ſolis virtutibus inſignitam Dominam orbis, & Reginam cœlorum, ſubſequitur ſcripturarum auctoritas: Et vniuerſi pulueris pigmentarij. Hic expreſſum eſt quicquid exprimi potuit. Species quidem integræ odorem reddunt, ſed non tantum, quantum confractæ. Crebris enim tunſionibus ſupertritæ, remotiorem etiam locum odorifera conſperſione refundũt. Sic & virtutes in pace quidem fortiter redolent, ſed fortiùs in tribulatione, quia virtus in pace acquiritur, in perſecutione probatur, approbatur in victoria. Vniuerſus ergo puluis pigmentarius in Virgine coniectus eſt, quia in ea virtutum conuentus reuerendum ſibi thalamum conſecrauit, & ſi cæteris per partes Spiritus affuit, Mariæ tamen tota plenitudo gratiæ ſuperuenit. Nec integræ fuerunt in ea ſpecies, ſed in ſubtiliſſimum comminutæ, quia ipſa eſt, quæ fortioribus tribulationum malleis ſuperpreſſa, vidit ſuum & Dei Filium affigi Cruci, militari lancea vulnerari, & inter duos latrones poſitum expirare.

Sequitur de eius aſſumptione. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto, delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Hæc eſt Regina illa, quam videntes filiæ Sion, beatiſſimam prædicauerunt, & Reginæ laudauerunt eam. Aſcendit autem hodie de deſerto, ideſt de mundo ad Regalis throni celſitudinem ſublimata. Delicijs, inquit, affluens. Verè affluens, quia multæ filiæ congregauerunt diuitias, hæc ſupergreſſa eſt vniuerſas. Deliciarum autem eius non eſt numerus, quia dum Spiritum ſanctum ſuſcipit, cõcipit Dei Filium, Regem gloriæ generat, penetrat cœlos, cumulata diuitijs, & delicijs affluens ad Regnum euolat ſempiternum ſuum. Innixa ſuper dilectum ſuum. Rex virtutum dilecti Pater eſt, in quo ſibi benè complacuit. Super hunc innititur Mater illa felicior, & in aureo reclinatorio diuinæ maieſtatis incumbens, intra ſponſi, immò Filij ſui brachia requieſcit. O' quanta dignitas, quàm ſpecialis potentia, inniti ſuper illum, quem Angelicæ poteſtates reuerentur aſpicere.

Hæc ſunt ergo, quæ præſenti feſtiuitati ſub vmbris, & imaginibus dignanter alludunt, & ſacratiore tegmine velata, gratioſiùs lucent, cùm potuerint reuelari. Amen.

EIVSDEM IN ASSVMPTIONE IPSIVS SANCTISSIMAE VIRGINIS HYMNVS.

Gaudium mundi, noua stella cœli
Procreans Solem, pariens Parentem,
Da manum lapsis, fer opem caducis,
Virgo Maria.
Te Deo factam liquet esse scalam,
Qua tenens summum, petit altus imum,
Nos ad excelsi remeare cœli
Culmina dona.
Te beatorum chorus Angelorum,
Te sacri vates, & Apostolorum
Ordo prælatam sibi cernit vnam,
Post deitatem.
Aula cœlestis speciosa Regis
Fulta septenis sophiæ columnis,
Quem nequit totus cohibere mundus,
Claudis in aluo.
Quem tremunt cœli, metuunt abyssi,
Fluminum guttæ, maris & procellæ.
Laudat Occasus, veneratur Ortus,
Stringis in vlnis.
Lacte nutritur cibus Angelorum,
Fertur innuptæ gremio puellæ,
Qui sua latæ ditione terræ
Pondera librat.
Sit decus summo fine fine Christo,
Sancta quem Virgo genuit Maria,
Qui Patri compar, Flaminiq; sancto,
Regnat in æuum.
Amen.

EIVSDEM PARA-
CTERICVM CARMEN
DE EADEM SANCTIS-
SIMA VIRGINE
MARIA.

SCALA, thronusq; Dei, nitor orbis, ianua cœli,
 Mater aue Chriſti, ſcala, thronusq; Dei.
Tu noua ſtella maris, qua lux eſt reddita terris;
 Ortus & es Solis, tu noua ſtella maris.
Concipis abſque viro, tu ſola puerpera virgo,
 Quæ Verbum verbo concipis abſq; viro.
Tartara quod metuunt, tellus pauet, aſtra verentur,
 Pectoris antra ferunt, tartara quod metuunt.
Virgine vita redit homini, quem virgo peremit;
 Mors nece victa perit, Virgine vita redit.
Tu ſuper aſtra leua, petimus, quod ſubruit Eua;
 Illa grauat culpa, tu ſuper aſtra leua.
Gloria ſumma Patri, genitæ ſit gloria Proli,
 Flamine cum parili, gloria ſumma Patri.
 Amen.

Eiuſdem

EIVSDEM RYTHMVS DE EADEM.

Genitrix æterni, Virgo Maria, Verbi, quæ
Vox illa carnis par erit tuæ laudis?
Tu noua maris stella, celsa poli fenestra,
Scala, quæ cœlum terris iungis, ima supernis:
Immensum concepisti, Parentem peperisti.
Fit Factor ex factura, Creans ex creatura.
Quem mundus ferre nequit, totum Virgo concepit;
Quo circuitur æther, puellæ clausit venter.
Serui forma indutus, diuina non exutus,
Suscepit quidem tua, sed non amisit sua.
Oritur ortus rerum, fit antiquus dierum;
Orbis origo cœpit, factus ex his quæ fecit.
Conceptus fœcundauit, natus non violauit;
Intrauit & exiuit, sed clausam dereliquit.
Tu Aaron es virga fœcunda, licet sicca,
Quæ germen protulisti, sed virgo permansisti;
Te rubus prælucebat, qui ardens non ardebat,
Quæ sine æstu mentis fructum dedisti ventris.
Et ante partum virgo, sed post virginum Virgo;
Creuit in ortu prolis integritas pudoris.
Est Angelorum cibus tuo lacte nutritus;
Qui mari præbet vndas, papillæ sugit guttas.
Geris in sinu prolem, quæ terræ librat molem;
Foues à quo foueris; seruas à quo tueris.
Blandire, Mater, charo, qui te creauit, nato
Oscula grata fige, fascijs membra cinge.
Amplectere cœlestem, quem genuisti, Regem,
Cui seruit Sol, & Luna, & omnis creatura.
Chori virtutum tremunt, quem viles panni tegunt;
Pauet cœlum, & terra, quem baiulat puella.
Vagit in sinu Matris, regnat in throno Patris.
Legem Matris obseruat, mundi iura gubernat.
Tu fontis fons viuentis, oriens orientis,
Liber ille signatus victori viro datus.
Tu porta templi clausa, superni Regis aula,
Aerarium talenti, per quod sumus redempti.
Hortus deliciarum, odor suauitatum,
Tu ager ille plenus, cui benedixit Deus.

Ex te botrus egressus, qui Crucis prælo pressus,
Vino rigat arentes sancti Spiritus mentes.
Es & terra cœlestis ferax lactis, & mellis,
Ex qua Veritas orta tollit errorum dogma.
Arcem nobilitatis de prolis stirpe trahis,
Filia quidem regum, sed Mater Regis regum.
Salue iam, Virgo fœta, Aue gratia plena,
Nostrum Aue digneris, vt illud Gabrielis.
Ille dum te salutat, Euæ nomen commutat.
Reduc nos, Virgo sancta, vnde est nequam lapsa.
Tu solue quod debemus, auerte quod timemus,
Impetra quod optamus, perfice quod speramus.
Sit laus Trinitati, sit decus Vnitati,
Cui lex, & ordo rerum per omne patet æuum.
Amen.

EIVSDEM VERSVS.

Annũciatio. Ecce parat clausam Regi prænuncius aulam.
Natiuitas. Natus ab æterno prodit de Virginis aluo.
Baptismus. En fluuius fontem, mundum lauat vnda lauantem.
Ablue, Iordanis, per quem magis ipse lauaris.
Purificatio. Non capitur cœlis, Symeon quem stringit in vlnis.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO BARTHOLOMAEO APOSTOLO.

LAetamur, & gloriamur in Domino, dilectissimi, de sancto vestræ dilectionis affectu, quia quantò vberiùs diuini verbi poculum bibitis, tantò ferueutiùs in idipsum desiderij faucibus æstuatis. Nec immeritò. Nam ita est omnis Apostolici culminis beatitudo coniuncta, & tot gratiarum compage, vt glutino, probatur vnita, vt cùm vnius eorum festiuitas 1 colitur, protinus omniũ Apostolorum non diuersa sublimitas interioribus obtutibus ingeratur. Vna 2 scilicet inter eos excellentia iudiciariæ potestatis, eadem dignitas ordinis, nec diuersa in ligando, siue soluendo virtutis habetur auctoritas. Hæc sunt enim illæ pretiosæ margaritæ, quas in Apocalypsi beatus Ioannes se conspexisse pronunciat, ex quibus etiam cœlestis Hierusalem portas perhibet esse constructas. Singulæ, inquit, portæ erant ex singulis margaritis. Ipsi nimirum portæ, ipsi sunt nihilominus magaritæ, quia dũ signis, atq; prodigijs quosdam diuini splendoris radios mittunt, ad supernæ Hierusalem gloriam conuersis ad fidem Gentibus aditum pandunt. Et quicunq; saluatur, per hos quasi portas ad vitã viator ingreditur. Quorum mysticam 3 tenuere figuram & lapides illi, qui, Deo iubente Moysi, rationali summi Sacerdotis leguntur impressi; quod quidem rationale Sacerdos ferebat in pectore, cùm ingrederetur sancta sanctorum. Præceptum est ergo, vt in eo ponerentur duodecim lapides, terni per quatuor angulos, inclusi auro, quia nimirum sancti Apostoli per quadrifidum orbem, de Trinitate, quæ Deus est, prædicarunt catholicæ fidei veritatem. Qui etiam lapides auro referuntur inclusi, quia & beati Apostoli in sapientiæ cœlestis arcano perseuerant inuiolabiliter confirmati.

1 Sanctorũ Apostolorũ festa colenda.

2 Apostolorũ tñ omniũ caput est Petrus, cuius alij sunt oues.

3 Sensus mystícus in scriptura quærẽdus.

Legitimum ergo est, vt 4 Sacerdos, cùm ingreditur sanctuariũ, duodecim pretiosos lapides in rationali pectoris deferat, quatenus quisquis sacris altaribus appropinquat, Apostolicæ sibimet rectitudinis exempla proponat, vt quorum ministerio fungitur, eorũ vitã, in quantum ꝑualet, imitetur, & quorũ gerit officium, in eos sanctæ æmulationis studio mẽtis defigat obtutũ. Et quid mirũ, si nos imbecilles, & paruuli, beatorũ Apostolorũ, q sãctæ Ecclesiæ bases sunt, & colũnæ, iubeamur imitari normã, sãctãq; tenere doctrinã, cũ & ipsi Apostoli priorũ suorũ, anti-

4 Non ergo ꝑmiscuè mares, & fœminæ sunt sacerdotes, vt delirant hæretici.

quorū scilicet patrū, sint auctoritate firmati? Vnde & in cōstructione tabernaculi, vt colūnæ argenteæ interiùs starent, paxilli ærei figi per circuitum exteriùs iussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columnæ itaq; argenteæ interiùs, paxilli verò ærei in circuitu figuntur, atq; in ipsis funes ligati sunt, vt tabernaculum fixum maneret, quia videlicet vt sancti Apostoli in luce sermonis sui solidi starent, vtq; totum tabernaculum, idest sancta Ecclesia, in fidei integritate consisteret, tanquam paxilli ærei in circuitu patres testamenti veteris, ac Prophetæ exteriùs fixi sunt, qui verborum suorum funibus prædicatorum mentes in soliditate constringerent, atq; hoc habitaculum Dei fidei stabilitate ligarent. Extra verò paxilli sunt, quia ante tempus huius sanctæ Ecclesiæ fuerunt. Sed tamen eos ligant, qui in ipsa sunt, quia dum cœlestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt, credibilia omnia fecerunt. Vt ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli funes continent, quia vt sancti Apostoli perfectæ incarnationis Dominicæ mysterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc, priusquam fieret, & videre, & prædicare potuerunt. Vnde rectè quoq; ipse primus a Apostolorum, magna scilicet columna veri tabernaculi, loquitur dicens: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis intendentes, quasi lucernæ in caliginoso loco. In quibus verbis indicat (quamuis ad alta surrexerit) ex culmine, vbi religata persistat in fide. Quæ tamen lucerna prophetici sermonis iam quidem intelligentibus lucet, sed adhuc non intelligentibus cooperta allegoriarum obscuritatibus permanet. Vnde etiam per Psalmistam de eisdem dictis Prophetarum dicitur: Tenebrosa aqua in nubibus aëris: quia videlicet occulta est sapientia in Prophetis.

a Petrus primus Apostolorum prædicatur. Ergo eius successor est prim⁹ Epus, qui est Romanus. Vnde agnoscas licet Pōtificis Romani primatū.

Nec immeritò columnæ argenteæ, paxilli verò ærei facti sunt, quia quod clarè iam Apostoli prædicant, hoc Prophetæ sub intellectu mystico obscurè locuti sunt. Rectè verò per æris metallum signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuerunt. Sancti verò Apostoli, quia de Redemptoris nostri mysterio lucem prædicationis habuerunt, argenteis columnis expressi sunt. Et notandū quia argentum sonat, & lucet, æs verò sonat, & non lucet, quia prædicatores noui testamenti apertè locuti sunt, quæ etiam monstrare potuerunt; prædicatores verò testamenti veteris, quia per allegoriarum vmbras de cœlesti mysterio obscura dicta protulerunt, quasi sine luce sonitum dederunt; quanquam æs & sanctis aliquando congruere reperiatur Apostolis, de quibus sub Asser specie per Moysem in Deuteronomio dicitur: Ferrum, & æs calceamentum eius. Calceamentum quippe in scriptura sacra munimentum prædicationis accipitur, sicut scriptum est: Calceati pedes in prædicatione Euangelij pacis. Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseuerantia longanimitatis exprimitur, ferrū, & æs Apostolorum dicitur esse calceamentum, necnon & sanctorum quorumlibet prædicatorum. Per ferrum scilicet aduersantia mala patienter tolerant, per æs verò bona proposita longanimiter seruant. De quibus Apostolis, siue Apostolicis viris, prædicatoribus scilicet sanctis, ad eundem Asser, cùm præmisisset: Ascensor cœli auxiliator tuus: illico subdidit: Magnificentia eius discurrunt nubes. Quis enim est ascensor cœli, nisi Saluator noster, qui postquam mortis imperium moriens perdidit, cœlum Angelis comitantibus, & Discipulis suspicientibus, penetrauit? Huius magnificentia nubes discurrunt, quia eius auctoritate Doctores sancti per mundum salutiferæ prædicationis imbrem pluunt. De quibus & Propheta; Qui sunt, inquit, isti, qui vt nubes volant?

Istæ nubes resoluuntur in aquam, cùm terram cordis nostri doctrinæ suæ fluentis inebriant, vt eam ad proferenda pij operis germina fertilem reddant. Vnde & Bartholomæus (quod vtiq; Syrum nomen est, non Hebræum) interpretatur Filius suspendentis aquas, filius vtiq; Dei, qui prædicatorum suorum

mentes

mentes ad cœlestia contemplanda suspendit, vt quantò liberiùs se ad intelligendum Creatorem suum pennis virtutum librant, tantò feraciùs, & vberiùs imbrẽ cœlestis eloquij nostris cordibus infundere valeant; vtq; ex illo fonte suspensi bibant, quod in nos postmodum propinando transfundant. Vnde benè Moyses mysticè de sancta dicit Ecclesia: Non est terra, ad quam ingredimini possidendam, similis terræ Aegypti, de qua existis, vbi iacto semine, in hortorum morem aquæ deducuntur irriguæ, sed de cœlo pluuias expectans, quam Deus suus inuisit omni tempore. Secularis enim prudentia, quasi coluber per humũ serpit, & huc illucq; lubrica varietate declinat, diuina verò sapiẽtia de cœlestibus intonat. Hortus etiam hîc sinistram habet significationem. Nam carnalis sciẽtiæ videtur designare lasciuiam. Sicut & illic, vbi Achab petijt vineã Naboth. Da mihi, inquit, vineam tuam, vt faciã mihi hortum olerum. Ille quippe in hortum conatur vineam vertere, qui rigorem virtutis iucunda carnalis illecebræ vult amœnitate mutare. Et Psalmista superbos oleribus comparat dicens: Tanquam fœnum velociter arescent, & sicut olera herbarum citò cadẽt.

Terra itaq; repromissionis, hoc est sancta Ecclesia, de cœlo 6 pluuias præstolatur, quia sapientiæ cœlestis imbre perfunditur, & nubes eius, scilicet Doctores, de cœlesti vno 7 fonte inuisibiliter hauriunt, quod in nos postmodum suauiter eructando transfundunt. Vnde Propheta; Memoriam, inquit, abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabunt. Annon ad illum fontem Paulus, magna scilicet nubes, redijt, cùm supra tertium cœlum raptus, verba, quæ loqui non licebat, audiuit? Annon ad eundem fontem reuersus est Petrus, cùm in extasim subitò rapitur, & non modò diuersa animantium genera, sed & serpentia mactare, & manducare iubetur? Nam hæc quidem nubes non erat tunc aquâ sapientiæ pleniter grauida, quia communis omnium gentium vocationis erat ignara. Sed accessit ad fontem, & hausit limpidissimam, atq; perspicuam de salute gentium puritatem. Nunquid & beatus iste Bartholomæus de plenitudine fontis huius haustum cœlestis gratiæ non percepit, quando super eum cum coapostolis suis omnibus venit Spiritus sanctus in ignitarum diuersitate linguarum? Sed qui ignem audis, aquam forsitan non intelligis. Audi quomodo Dominus eundem Spiritum sanctum, qui in igne super Apostolos venit, aquam vocauit. Si quis, inquit, sitit, veniat ad me, & bibat. Moxq; subiungit: Qui credit in me (sicut dicit scriptura) flumina de ventre eius fluẽt aquæ viuæ. Hoc autem (ait Euangelista) dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. De quibus credentibus per Prophetam dicitur: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniã apud te est fons vitæ. Philosophi dicunt, spatium aëreæ crassitudinis non plusquam decem stadijs à terra distendi, quæ nobis aliquando Solis splendorem subtrahit, & pluuias fundit. Istæ verò, de quibus nunc loquimur, nubes cœlorum celsa transcendũt, & lumen veri Solis non auferunt, sed ostendunt. De quibus etiam sub fluuiorum nomine per Salomonem dicitur: Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat; ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur, vt iterum fluant.

6 Diuinarũ ergo literarum sensus cœlitus, idest ab orthodoxis patribus, veris, sincerisq; Christi Doctoribus, est hauriendus, quos hæretici superbè reijciunt, è suo ipsorũ capite omnia fingentes.

7 Vnus est fõs, vnde omnes accipere debẽt. Hæretici verò suũ qsq; sibi fontẽ fodit. Vnde tã variè funduntur, ac putrescunt.

Inter quos vtiq; fluuios beatus Bartholomæus insignis est, atq; conspicuus, qui quodam præsagio futurorum, huius mystici vocabuli titulo cernitur insignitus. Nam cùm dicitur Filius suspendentis aquas, dicitur proculdubio filius Dei, non quidem naturalis generationis origine, sed propensioris gratiæ dignitate. Erat enim verè Dei templum, cœlestis gratiæ sanctuarium, arca fœderis, tabernaculum testimonij. Nam sicut arca illa legalis ex imputribilibus lignis sethim mystica fuerat arte composita, auro quoq; purissimo resplendebat, intus, & extrinsecus inaurata; ita vir iste mirabilis, qui spem suam in æternitate posuerat,

& exteriùs radiabat imitandæ vitæ splendore,& intrinsecus prælucebat diuinæ sapientiæ claritate. In illa quoq; arca erat vrna aurea,in qua manna seruabatur,tabulæ nihilominus testamenti,& virga Aaron,quæ fronduerat. Quid est autem vrna aurea,nisi caro Christi munda,syncera,atq; ab omni reatus contagione purissima? Quæ reconditum habet manna, Angelicum videlicet panẽ, hoc est diuinitatis æternæ dulcedinem. Duæ verò lapideæ tabulæ inuiolabilem vtriusq; testamenti significant firmitatem. Quid autem Aaron virga, nisi summi,veriq; Pontificis nostri salutare vexillum,& viuificæ Crucis exprimit sacramentum? Quæ etiam in eo quod germinasse perhibetur, præfigurauit beatam Crucem immortalis memoriæ viriditate vernantem.

Hæc sunt sacramenta vniuersalis Ecclesiæ,hæc etiam salutaris instructio cuiuscũq; fidelis animæ Christianæ. Quod enim arca per adumbratam prætendebat imaginem,hoc nunc Ecclesia, vel quæq; mens iusti per efficacissimam,& apertam possidet veritatem. Hæc beati Apostoli mysticæ refectionis alimenta portabant,hæc tanquam panem paruulis exponendo frangebant. Nam postq̃ Euangelicus ille sermo prorupit,quoniam aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas,prophetica querela cessauit,qua dicitur: Paruuli petierunt panem,& non erat qui frangeret eis. Hic est panis ille quotidianus,fratres mei, quem nos Veritas docuit inhianter expetere; hoc cœlestis sapientiæ pabulum, quod debemus iugiter esurire.

Audiamus itaq; per os Salomonis sapientiam nos ad mensam spiritualis alimoniæ claris vocibus inuitantem. Sapientia,inquit,immolauit victimas suas, miscuit vinum,& proposuit mensam suam; misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus,veniat ad me; venite,comedite panem meum,& bibite vinum,quod miscui vobis. Christus enim, qui sapiẽtia Patris est,victimas immolauit,cùm ad nostræ imitationis exemplum beatos Martyres occidi permisit. Miscuit vinum,quia propinauit credentibus Spiritum sanctum. Proposuit mensam,quia cœlestem parauit hominibus gloriam. Misit ancillas suas,idest sãctos Verbi ministros,qui se infirmos,& fragiles asserebant. Quid ergo iã restat, nisi vt,relicta fame seculi, properemus ad mensam Dei? Sed ad hanc ingrediendi aditum reperire non possumus, nisi per sanctos Apostolos,quibus claues commissæ sunt Regni cœlorum. Vnde scriptum est: Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam,in capite turbarum clamitat,in foribus portarum. Ipsi quippe sunt caput turbarum,foresq; portarũ, quia ipsi sunt populorum principes,ac supernæ Hierusalem,sublimioris excellentiæ priuilegium, ianitores. Ipsi sunt regales illæ sedes,de quibus in libro Sapientiæ dicitur: Dum medium silentium tenerent omnia,& nox in suo cursu medium iter haberet,omnipotẽs Sermo tuus,Domine,de cœlo à regalibus sedibus venit. In aduentu quippe Domini medium silentium omnia continebant,quia iam & Prophetæ cessauerant, & nõdum Apostoli ad prædicandam nouæ fidei gratiã veniebant. In quodam planè mundus meditullio consistebat,dum nec Prophetarum oracula superessent,& Apostolica nõdum prædicatio coruscaret. Quid autem hìc nox intelligitur,nisi diabolus,qui auctor est tenebrarum? qui nimirum quodammodo tunc ambulat,cùm non facilè valet implere quod optat; tunc verò currit,cùm malitiæ suæ vota absq; vllo contradictionis obstaculo perficit; & non iam viæ marginem,sed medium iter tenet,dum nihil sibi videt occurrere,quod sui cursus impetum valeat retardare. Cùm igitur sub tam noxio mundus silentio conticesceret,& hæc ad perdendos homines occasio diabolum prouocaret,ille non modò medium iter habebat,sed currebat, quia quicquid nequitiæ suæ mente conceperat, efficaciter adimplebat. Nam & cuncta iam Romanum occupabat imperium,& necesse erat eos,qui legem Dei eatenus saltem

vtcunq; tenuerant, iam ſubeſſe legibus paganorum. Sub hoc igitur pereuntis mundi ſilẽtio Sermo Domini à regalibus ſedibus venit, quia de pectoribus Apoſtolicis, quæ Regis æterni veraciter ſedes ſunt, verbum Euangelicæ prædicationis erupit. Ipſi quippe regales ſunt ſedes, quas Deus inhabitat, ipſi Reges, & Patres Eccleſiæ, ſicut dicitur: Omnis gloria eius filiæ Regum ab intus. Iſti ſanè Reges armati gladio Spiritus, quod eſt Verbũ Dei, debellarunt principem mũdi. De quo nimirũ Apoſtolorum gladio legitur: Durus debellator in mediam exterminij terram proſiluit, gladius acutus in ſimilatũ imperium tuum portans, & ſtans repleuit omnia morte, & vſq; ad cœlum attingebat ſtans in terra.

Iſtorum itaq; Regum, dilectiſſimi, ſubdamur imperijs; eorum magiſterijs inſtrui, eorum patrocinijs elaboremus abſolui, quatenus abſoluti per conceſſam beatis Apoſtolis auctoritatem, ad ipſum Apoſtolicæ dignitatis introducamur auctorem Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Deo Patre, & Spiritu ſancto uiuit, & regnat in ſecula ſeculorũ. Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO PRIMVS DE NATIVITATE BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE.

DE gaudijs properamus ad gaudia, & feruentem stylum gloriosa materia facit feruentiorem. De Virgine venimus ad Virginem, & de Maria ad Mariam recurrimus. Bonum est nos hîc esse, melius immorari, optimũ permanere. Felices Angelici spiritus, qui beatæ Virginis habent præsentiã. Nos interim memoriam abundantiæ suauitatis suæ eructamus. Illi præsentiam, nos memoriam. Si sic dulcis est memoria, quid est præsentia? Et illi quidem abundantiori rore diuinitatis infusi, Genitum, & Genitricem visione mirabili contuẽtur, Regis, & Reginæ gloria cumulati. Nos verò, quos carcerariæ mortalitatis ærumna contorquet, memoria pascimur, scripturis releuamur, & quod illi vident, nos legimus. Vtinam veniat, qui nos in lucem reponat, dies, vbi non legere liceat, sed videre. Interim consolemur nos suauitate memoriæ, donec dulcedine præsentiæ satiemur. Hodie nata est illa, per quam omnes renascimur, cuius speciem concupiuit Omnipotens, & in qua Deus posuit thronum suum. Ipsa est thronus ille mirabilis, de quo in Regnorum historia legitur in hæc verba: Fecit Rex Salomon thronum de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis. Per sex gradus ascendebatur ad eum. Rotundus erat in posterioribus. Duodecim leunculi stabant super gradus, respicientes ad thronum. Porrò duæ manus tenebant hinc, & inde sedile. Duo leones stabant iuxta brachiola. Non est factum simile opus in vniuersis Regnis. Sed iam verba proposita producamus in lucem, & aquam eliciamus de petra, ipsa loquente in nobis, de qua loqui vobis proponimus.

Fecit, inquit scriptura, Salomon Rex thronum de ebore grandem. Tribus nominibus in scripturis Salomonem vocatum legimus, & vbiq; regio nomine titulatum, videlicet Salomonem, Ecclesiasten, Ididam. Filius Regis, immò & Rex, nec solùm Filius Dei, sed etiam Deus, Salomon, idest pacificus, est nobis in hoc exilio; Ecclesiastes, idest concionator, erit in iudicio; Idida, idest gloriosus, erit in Regno; in exilio amabilis, in iudicio terribilis, in Regno admirabilis; in exilio pius, in iudicio iustus, in Regno gloriosus. Vide autem si non vbiq; Rex. In exilio rector morum, in iudicio discretor meritorum, in Regno præmiorum distributor; simulq; considera, quia non Ecclesiastes, non Idida, sed Salomon tam gloriosum opus facere prænotatur. Auerte oculos tuos ab illius terreni Regis delicijs, qui licet fuerit sapientia singularis, sublimis

gloria

gloria, rebus affluens, pace securus, non tamen tale opus facere potuerit, quale factum non sit in vniuersis regnis. Nunquid sacræ scriptor historiæ omnia opera mundi, & gloriam eorum intuitu diligenti prospexerat, vt hoc statim tota de liberatione, non vni, sed omnibus anteferret? Inania sunt hæc, si non recurramus ad intimos cœlestis disciplinæ recessus, si non deuiemus à via literatoriæ qualitatis. Salomon noster non solùm sapiens, sed & sapientia Patris, non solùm pacificus, sed & pax nostra, qui fecit vtraq; vnum, fecit thronum, vterum videlicet intemeratæ Virginis, in quo sedit illa Maiestas, quæ nutu concutit orbem. Hanc sessionem Filij & probauit, & cognouit Pater, ipso dicente: Tu cognouisti sessionem meam: et, Thronus tuus Deus in seculum seculi: &, Thronus iste sicut Sol in conspectu tuo. Sedes, inquit scriptura, super thronum, qui iudicas æquitatem. Quid enim iustius, quàm vilem, & transfugam seruum, & conserui sui sedulum deceptorem, perpetuis ignibus assignare, & illum, quem fefellerat, suo resignare principio? Ait ille alter filius Virginis: Et vox de throno exiuit dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes sancti eius: Ex hoc throno laus Angelorum prorumpit, & hominum, quia dum hic restituitur, & ille resarcitur, vtriq; gratiarum debent deuotionem. Nosti quid'nam dicat, qui sedet in throno? Ecce, inquit, noua facio omnia. Felix thronus, in quo sedet dominator Dominus, in quo, & per quem non solùm omnes, sed omnia renouantur. Parco verbis, quia quosdam vestrum sentio præuolare, & currentis styli præuenire pauperiem. Meritò ergo tale opus non eloquenti, non glorioso, sed pacifico scribitur assignatũ, quia venit Iesus instaurare & q̃ in cœlis, & quæ in terris, pacem'q;, & concordiam inter homines, & Angelos, mediãte Virgine, reformare.

De ebore, inquit. Quid est, quòd aurum, & argentum, & lapides pretiosi, & omnis deniq; pretiosioris materiæ prætermittitur gloria? Sola eboris substantia capax est tantæ compositionis, & fabricatur in ea quod omnibus operibus præferatur. Ebur enim & mirabili candore relucet, & multa præminet fortitudine, frigidioris'q; naturæ sortitur auspicium. Et quid candidius illa virginitate, quæ singularis aspectus sui gratia supercœlestem curiam allicit ad videndum? Quid fortius illa fortitudine, per quam Domini fortitudo vasa diripuit fortioris? Quid frigidius illa substantia, quam obumbrauit virtus Altissimi, & ab æstu peccati defendit superuenientis Spiritus plenitudo? Ex hoc ebore (nisi fallor) fiunt illæ domus eburneæ, de quibus dicit Psalmista. Myrrha, & gutta, & cassia à vestimentis tuis, à domibus eburneis.

Sequitur, Grandem. Quid grandius virgine Maria, quæ magnitudinem summæ diuinitatis infra sui ventris conclusit arcanum? Attende Seraphin, & in illius superioris naturæ superuola dignitatem, & videbis quicquid maius est, minus Virgine, solum'q; opificem opus istud supergredi. Et vestiuit eum auro fuluo nimis. Aurum omnibus metallis pretiosius, intellige diuinitatem Dei, omni præminentem mundo, omnia gubernantem. Hac vestita est, immò superuestita Mater Altissimi, totam'q; Virginem tota illa indiuisibilis natura largiori gratia superfudit. Quid est autem quod dicit, Fuluo nimis? Hîc aliquid requirendum reliquit nobis Spiritus ille multiplex; & vtinam possim explicare quod sentio. Quatuor modis inest Deus omnibus creaturis. Primo modo essentialiter tam bonis, quàm malis, nihil'q; intercludit Deitatis essentiam, per quam esse omnia acceperunt. Inde est, quòd nusquam, & in omni loco esse legitur, cùm omnibus præsentialiter assistat, & à nullo comprehendatur. Habent etiam & mali Dei præsentiam, sed non gaudent, cùm inanimata quælibet hoc possint priuilegio gloriari. Secundo modo inest bonis operatione; agit enim in eis virtus operatiua, vt operentur opera Dei; nec otiosè creati sunt inter creaturas, sicut & mali, qui elegerunt arescere, vt sempiternis ignibus alimenta ministrent. Inest &

plerisq; bonis illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes suorum efficit secretorum. Quarto modo inest vni creaturæ, videlicet Mariæ Virgini identitate, quia 1 idem est quod illa. Hîc taceat, & contremiscat omnis creatura, & vix audeat aspicere tantæ dignitatis, & dignationis immensitatem. Dominus tecum, inquit Archangelus. Habitat in Angelis Deus, sed nõ cum Angelis, quia cum illis eiusdem non est essentiæ. Habitat Deus in Virgine, habitat cum illa, cum qua vnius naturæ habet identitatem. Hoc est ergo aurum fuluum nimis, quo thronus est vestitus, quia tali modo Deus Virginem induit, & in Virgine indutus est, vt meliori non posset.

1 Mira res, & quæ Virginis pconia in immensum augeat, Deus idem est qđ illa.

Sequitur. Per sex gradus ascendebatur ad eum. Elige meditari quæ sancta sunt, quia peruersæ cogitationes separant à Deo, & primum gradum ascendisti. Insuesce linguam tuam benè loqui, & subsilisti ad secundum. Iustè quod iustum est operare, & tertium ascendere meruisti. Doce iniquos vias Domini, & consolare omnes lugentes, & ad quarti sublimitatem raptatus es. Relinque mundum, & ea, quæ in mundo sunt, & ad quinti cacumen euolasti. Teneat te perseuerantia in motu, perseuerantiam non relinquas, & sextum gradum viriliter attigisti. Ex hoc subsilire licet in cœlum, & ad illam gloriam aspirare, in qua Regina gloriosior Angelicam reuerberat dignitatem.

Sequitur. Rotundus erat in posterioribus. Posteriora Virginis Assumptionem eius intellige, in qua finem vitæ mortalis accepit, quæ vitam reddidit orbi. Et nota cum quanto sacramento transitum Virginis scriptura comparet rotunditati. In rotundo nec principium, nec finem poteris inuenire. Ita & gloria, quæ eam de hoc mundo transeuntem excepit, principium ignorat, nescit finem; de qua nil aliud possumus dicere, nisi quia gloriosa dicta sunt de te, gloria Dei. Sequitur. Duodecim leŭculi stabant super gradus. Duodecim leŭculi duodecim Apostoli sunt, qui pfixis gradibus validiùs insistẽtes, Reginã cœli nõ sine maximo stupore demirantur, & dicunt: Quæ est ista, q̃ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorũ acies ordinata? Porrò duæ manus, quæ tenebant hinc & inde sedile, actiuam, & contẽplatiuã vitã significant, quæ Matrem Virginem propensiori diligentia ambierunt, adeò vt nec actio contemplationem minueret, & contemplatio non desereret actionem. Recordare, quia nõ erat ei locus in diuersorio, quomodo Filium suum proprijs vberibus lactauerit, & omnes deniq; vagientis paruuli sustinuerit actiones, & tunc intelliges, quia plurimum ministrauit. Considera quia ipsa est, quæ in contemplatiuæ dignitatis superuecta dulcedinem, in ipsius Dei substantiam lucidiores infixit obtutus. Leua, inquit, eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Duo Leones stabant iuxta brachiola. Duo Leones sunt Gabriel Archangelus, & Ioannes Euangelista, quorum alter dexteræ Virginis, alter sinistræ custos deputatus est. Gabriel enim mentem, Ioãnnes carnem peruigili solicitudine seruauerunt. Qui benè Leones dicuntur propter rugitum altisonæ vocis; duo enim verba nunciauerunt orbi terræ, qualia nec dicta sunt, nec dicentur, & in quorum comparatione omnia muta debeant apparere. Aue Maria, gratia plena, Dominus tecum: ait Archangelus. Audis'ne in hoc verbo incarnationem Dei, redemptionem hominum, renouationem mundi? In principio erat Verbum: dixit Euangelista. Animaduertis hîc Verbi diuinitatem, Ecclesiæ fidem, hæreticorum silentium, locum quietis, secretum solitudinis, luminis arcanum, habitaculum pacis? Ob hanc fortassis causam vocauit Iacobum, & Ioannem Boanerges, idest filios tonitrui.

Non est factum simile opus in vniuersis regnis. Nihil verius, nihil sublimius, nihil dulcius miseræ mortalitati, & mortali miseriæ. Nam etsi multa magna

facta sunt in creaturis mundi, nihil tamen tam excellens, tam magnificum fecerunt opera digitorum Dei. Virgo Dei Genitrix, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur. Subueni, 2 Domina, clamantibus ad te iugiter. Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te. Tu benedicta, & superbenedicta, reuertere primò per naturam. Nunquid quia ita Deificata, ideo nostræ humanitatis oblita es? Nequaquam, Domina. Scis in quo discrimine nos reliqueris, vbi iaceant, quantum delinquant serui tui; non enim conuenit tantæ misericordiæ, tantam miseriam obliuisci, quia etsi subtrahit gloria, reuocat natura; non enim ita memoraris iustitiæ Dei solius, vt misericordiam non habeas; neq; ita es impassibilis, vt sis incompassibilis. Naturam nostram habes, non aliã; & iustum est, vt de rore tantæ pietatis diffusiùs infundamur. Reuertere secundò per potentiam. Fecit in te magna qui potens est, & data est tibi omnis potestas in cœlo, & in terra. Quid tibi negabitur, cui negatum non est, Theophilum de ipsis perditionis faucibus reuocare? Infelicem animulam, totum illud, quod in te factum est, proprio charactere denegantẽ, de luto fecis, & miseriæ subleuasti. Nil tibi impossibile, cui possibile est desperatos in spem beatitudinis releuare. Quomodo enim illa potestas tuæ potentiæ poterit obuiare, quæ de carne tua carnis suscepit originem? Accedis enim ante illud aureum humanæ reconciliationis altare, nõ solum rogans, sed imperans, Domina, non ancilla. Moueat te natura, potentia moueat, quia quantò potentior, tantò misericordior esse debebis; potestati enim cedit ad gloriam, iniurias vlcisci nolle, cùm possit. Reuertere tertiò per amorem. Scio, Domina, quia benignissima es, & amas nos amore inuincibili, quos in te, & per te, Filius tuus, & Deus tuus, summa dilectione dilexit. Quis scit, quoties refrigeras iram Iudicis, cùm iustitiæ virtus à præsentia Deitatis egreditur? Reuertere quartò per singularitatem. In manibus tuis sunt thesauri miserationum Domini, & sola electa es, cui gratia tanta conceditur. Absit vt cesset manus tua, cùm occasionem quæras saluandi miseros, & misericordiam effundendi; neq; enim tua gloria minuitur, sed augetur, cùm pœnitentes ad veniam, iustificati ad gloriam assumuntur. Reuertere ergo Sunamitis, idest despecta, cuius animã pertransiuit gladius, quæ fabri vxor appellata fuisti. Ad quid? Vt intueamur te. Summa gloria est, post Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari. Audi nos; nam & Filius nihil negans honorat te. Qui est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

2 Vides quòd beata Virgo inuocatur, vt subueniat humano generi?

3 Nota datam beatæ Virgini omnẽ potestatẽ in cœlo, & in terra, & nihil ei negatũ esse.

4 Ecce quò in manibus sacratissimæ Virginis sunt thesauri miserationum Domini.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO SECVNDVS IN NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMAE VIRGINIS.

1 Orthodoxi patres beatissimæ Virginis solennitates summo cultu, summaq; religione prosequi consueuerũt. Quid ergo hæretici nostri temporis garriũt, dum sanctorũ omnium solennia reijciũt?

NAtiuitas 1 beatissimæ, & intemeratæ Genitricis Dei, fratres charissimi, meritò præcipuum, & singulare præbet hominibus gaudium, quæ totius extitit humanæ salutis exordium. Sicut enim omnipotens Deus ineffabili prouidētiæ suæ intuitu, antequam homo fieret, hominem periturum diabolica machinatione præuidit, sic etiam redemptionis humanæ consilium ante secula in immensæ pietatis suæ visceribus habuit. Et non solùm qualiter redimeret, modum, & ordinem in profundissima sapientiæ suæ ratione constituit, verumetiam quando redimeret, certum temporis articulum præfiniuit. Sicut ergo impossibile erat, vt humani generis redemptio fieret, nisi Dei Filius de Virgine nasceretur, ita etiam necessarium fuerat, vt Virgo, ex qua Verbum caro fieret, nasceretur. Oportebat quippe priùs ædificari domum, in quam descendens cœlestis Rex habere dignaretur hospitium, illam videlicet, de qua per Salomonem dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Septem itaq; Virginalis hæc domus suffulta columnis extitit, quia venerabilis Mater Domini septem Spiritus sancti donis, idest sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, atque timoris Dei dotata fuit. Quam vtiq; æterna sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, talem construxit, quæ dignificaretur illum suscipere, & de intemeratæ carnis suæ visceribus procreare. Necesse erat priùs erigi thalamum, qui venientem ad nuptias sanctæ Ecclesiæ susciperet sponsum. Cui Dauid exultans in spiritu epithalamium canit, dicens: Tanquam sponsus Dominus procedens de thalamo suo.

Meritò ergo hodie profusis gaudijs totus vbiq; terrarum orbis exultat, meritò vniuersa sancta Ecclesia, nascente sponsi sui Genitrice (vt ita præ gaudio dixerim) fescennini carminis laudes alternat. Exultemus, inquam, in hac die præcipua, & totis visceribus in Domino delectemur, in qua dum Redemptoris nostri recolimus Matrem, reliquarum festiuitatum 2 celebramus originem. Quæ enim cunctis solennitatibus est antiquior tempore, nequaquam esse debet inferior dignitate. Nam si Salomon cum Israëlitico populo in dedicatione tēpli ex lapidibus facti tam copiosum, & magnificum sacrificium solenniter celebrauit, quale, quantum'q; gaudium beatæ Mariæ natiuitas populo Christiano debet afferre, in cuius vterum, velut reuera sacratissimum templum, Deus ipse

2 Solennitates sanctorum celebrandæ.

descendens,& humanam naturam ex ea suscipere, & cum hominibus dignatus est visibiliter habitare? Licet enim & in illud Salomonis templum Deus descendisse credendus sit, in hoc tamen rationabili sanctuario, hoc est in beatissimæ Virginis vtero, multò mirabiliùs, multòq; feliciùs dignatus est manere pro nobis, in quo Verbum caro factum est,& habitauit in nobis. De illo quippe, antiquo videlicet templo, scriptum est: Factum est, cùm exissent sacerdotes de sanctuario, impleuit nebula domum Domini,& non poterant sacerdotes stare prope propter nebulam. Impleuerat enim gloria Domini domum Domini. Quæ omnia (sicut egregius Prædicator dixit) in figura contingebant illis. Gloria quippe Domini intelligitur Christus, cuius fide repletus est mundus. De qua gloria, cùm pro obdurato Iudæo deprecaretur Dominum Moyses, vt parceret populo peccatori, respondit Dominus: Propitius ero illi. Veruntamen viuo ego,& viuit nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra. Et Psalmista; Implebitur, inquit, gloria eius omnis terra. Quòd autem nebula impleuit domum Dei,& non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam, hæc sententia superbos Iudæorum pontifices, ac doctores insinuat, qui dum incarnationis Christi sacramenta inuestigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium per erroris nebulam perdunt. Ita enim eorum mentes infidelitatis caligo repleuit, vt pro prijs exigentibus meritis, non agnoscant debitum credulitatis. Ad illud ergo templum Dominus in nebula descendit, vt cæcam Iudaicæ infidelitatis caliginem designaret; in hoc (sicut scriptum est) in Sole posuit tabernaculum suum, vt sedentes in tenebris,& vmbra mortis illuminaret. Illi deniq; templo Deus omnipotens gloriam quidem sui aduentus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit; in beatissimæ autem Virginis vterum non solùm dignatus est descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostræ mortalitatis vnire. Quantò igitur nostri templi maior est dignitas, tantò gloriosior debet esse solēnitas.

Sed quo pacto eius solennitatem dignè celebrare valet infirmitas hominum, quæ gaudium parere meruit Angelorum? Qualiter eam laudare poterit mortale hominis transitorium verbum, quæ illud de se protulit Verbum, quod manet in æternū? Quæ lingua in eius laude inuenitur idonea, quæ illum genuit, cui omnia benedicunt,& cum tremore obediunt elementa? Nam dum cuiuslibet martyris fortia facta extollere cupimus, dum virtutis eius insignia ad Redemptoris gloriam prædicamus, etiam si ad cogitandum tardior sensus impediat, vel ad loquendum balbutiens lingua non suppetat, verborum tamē copiam ipsius rei materia subministrat. Cùm verò Genitricis Dei laudes scribere volumus, quia noua,& inaudita sunt quæ tractanda suscipimus, nulla inuenimus verba, quibus ad hæc dignè exprimenda sufficere valeamus. Tollit enim facultatem sermonis materia singularis. Quæ enim lingua explicare sufficiat, vel quæ ratio humana non obstupescat, cùm cogitare cœperit, quia Creator oritur ex creatura, Factor fit ex factura? Quòd in Virginea puellæ matrice concipitur, qui vastissima totius mundi amplitudine non tenetur? Quòd iacet intra materna viscera paruulus, qui cum coæterno Patre rerum omnium iura gubernat immēsus? O beata vbera, quæ dum tenue lac puerilibus labris infundunt, Angelorum cibum, & hominum pascunt. Exiguum exprimunt liquorem, & mundi reficiunt Creatorem. Qui suæ virtutis imperio marium procellas mitigat, qui fluminibus indeficientem aquarum impetum subministrat, qui aridam terram innumeris vbiq; fontibus irrigat, raras de virgineo pectore guttas lactis expectat. Manat liquor ex vberibus Virginis,& in carnem vertitur Saluatoris.

3 Quid clarius, quid'ue cōstātius de vera Christi pſentia in sacramēto Eucharistiæ afferri pōt? Illud, inqt corpus, qđ Dn̄s ipse de beata Virgine sumpsit, et eius sāguinē absq; dubio vllo in Eucharistia percipimus. Et tn̄ id quoq; nūc in dubium nefarij reuocant.

Hic, dilectissimi fratres, hic (rogo) perpendite, quàm debitores sumus huic beatissimæ Dei genitrici, quantasq; illi post Dominum de nostra salute gratias agere debemus. Illud siquidem corpus 3 Christi, quod beatissima Virgo

genuit,quod in gremio fouit,quod faſcijs cinxit, quod materna cura nutriuit, illud,inquam,abſq; vlla dubietate,non aliud,nunc de ſacro altari percipimus,& eius ſanguinem in ſacramentum noſtræ redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet,hoc ſancta Eccleſia docet. Nullus ergo humanus ſermo in laude eius inuenitur idoneus,de qua Mediator Dei,& hominum cognoſcitur incarnatus. Impar eſt illi omne humanæ linguæ præconium,quæ de intemeratæ carnis ſuæ viſceribus cibum nobis protulit animarum,illum videlicet, qui de ſemetipſo perhibet dicens: Ego ſum panis viuus,qui de cœlo 4 deſcendi; ſiquis ex hoc pane manducauerit, viuet in æternum. Per cibum nanq; à Paradiſi ſumus amœnitate deiecti,per cibum quoq; ad Paradiſi gaudia reparati. Cibum comedit Eua, per quem nos æterni ieiunij fame mulctauit;cibum Maria ædidit,qui nobis cœleſtis conuiuij aditum patefecit.

4 Cibus noſter Euchariſtia, nimirũ non panis terrenus,at ille, q de cœlo deſcẽdit,ac ſub terreni panis ſpeciebus latitat.

Hîc etiam (obſecro) dilectiſſimi fratres,hîc lineam noſtræ redemptionis attẽdite,& quàm circa nos diuinæ pietatis viſcera fuerint intenta, cordis aure penſate. Fecit Deus hominem (vt ita dixerim) mortaliter immortalem, videlicet vt ſi cuſtodire vellet præceptum obedientiæ,in æternum viueret,ſi verò contemneret,mortis mox imperio ſubiaceret. Quid plura? Peccauit homo,diabolo ſuadẽte,& tota humani generis arbor venenata eſt in radice. Cecidit infelix pater p gulam,& eius progenies rea facta eſt per naturam,dicente Apoſtolo: Eramus natura filij iræ,ſicut & cæteri. Factus eſt itaq; Adam fermentum, & vniuerſam corrupit multitudinem filiorum, quia dum ille peſtifero ſerpentis vitiatur afflatu,tota in illo humani generis maſſa 5 corrumpitur. Vnde mediante iam nouæ gratiæ ſplendore,per egregium nobis Prædicatorem dicitur: Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio. Sed pius,& miſericors Deus noluit omnimodo perire creaturam ſuam,quam formauerat ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam. Ex omni itaq; multitudine nationum vnum ſibi elegit Iſraëliticum vidilicet populum,cui & legem dedit,& ſacrificia ſibi diuerſorum animalium offerre præcepit. Sed lex illa,vt homo per eam perfectè ſaluaretur, nequaquá erat idonea. Sicut enim per Paulum dicitur, Nihil ad perfectum adduxit lex. Quia enim rudis adhuc ille populus,ſuperbus,& rigidus erat,ad portandum perfectæ legis iugum ceruicem cordis humiliare non poterat. De quo nimirum populo ad Moyſem Dominus dicit: Cerno quòd populus iſte duræ ceruicis ſit. Danda ergo illi fuerat huiuſmodi lex, quæ nec omnino à diuinis obſequijs liberum ire permitteret,nec tamen præcipiendo ſumma,& grauia,deterreret. Sacrificia autem,quæ tunc offerebantur,ad emundationem carnis aliquatenus prodeſſe poterant, ad conferendum verò animabus ſalutem,ſufficere non valebãt, dicente Apoſtolo: Si enim ſanguis taurorum,aut vitulorum, aut cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis,quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſe obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientias noſtras ad ſeruiendum Deo viuenti? Cùm enim ad emundationem carnis ſacrificia illa prodeſſe denunciat, purgationem animabus conferre nequaquam potuiſſe deſignat. Neq; enim irrationalis creatura ad ſanctificandam rationalem eſſe poterat valida. Sed nec ipſi ſacerdotes ſanctificare populum poterant, quia & ipſi pro ſuis reatibus offerre hoſtias indigebant. Neque delictis obnoxij delictorum valebant vincula ſoluere, vel peccatores peccatorẽ iuſtificare. Neceſſe ergo erat,vt talis ſacerdos inueniretur,qui dum in alijs peccatorum ſordes ablueret,ipſe in ſe abluendum aliquid non ſentiret,& dum alieni reatus contagia tergeret,in ſemetipſo aliquam lepræ maculam non haberet. Sed huiuſmodi homo in humano genere inueniri non poterat, quia vnuſquiſq; cum Propheta hunc verſiculum veraciter decantabat: Ecce enim in iniquitatibus 6 conceptus ſum,& in delictis peperit me mater mea:et ſicut per Apoſtolũ

5 Agnoſce hîc originale peccatũ,quo abſq; delectu omnes inficimur, vt hic Auctor palã affirmat. Fermentũ quippe Adam totã maſsã corrumpit, &c.

6 Vnuſquiſq; peccato obnoxius cum Propheta clamat: In iniquitatibus conceptus ſum.

dicitur: Omnes peccauerunt,& egent gloria Dei.

Obsecro,dilectissimi fratres mei,hanc vestræ,immò nostræ salutis historiā diligenter attendite,& humanæ restaurationis ordinem etiā in vestris cordibus ordinate. Corda vigilent,oculi nō dormitent. Cùm igitur huiusmodi homo in humano genere inueniri non posset,ne in peccato suo periret homo,Creator hominum de beatissima Virgine carnem sumēs,sine peccato factus est homo, sine peccato conceptus in Virginis vtero,sine peccato est conuersatus in mundo. Eia, fratres,intendite. Intendite,inquam,& ineffabile redemptionis nostræ mysteriū vigilanter audite. Ecce iam Sacerdos,fratres,nulla ipse habens peccata,& idcirco dignus,& potens,vt sacrificiū offerens aliena mundaret peccata. Ille videlicet,cui per Prophetā dicitur: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Sed,sicut per Paulum dicitur,necesse est sacerdotē aliquid habere quod offerat. Verantamen (sicut superiùs dictū est) impossibile erat,vt brutorum carnes animalium sanctificarent animas hominum, & irrationalis hostia ratione vtentium sufficeret abolere peccata. Vnde ex persona Filij ad Patrem per Psalmistam dicitur: Sacrificium, & oblationem noluisti: Holocausta etiā pro delicto non postulasti; tunc dixi: Ecce venio. Oportebat ergo,vt rationalis hostia fieret,quæ creaturam rationabilem expiaret. Sed peccator aliquis homo,sicut indignus erat vt sacrificium offerret,sic etiā nihilominus vt ipse sacrificium fieret. Quid ergo Sacerdos noster faceret? Quò se verteret? Quod redēptionis nostræ consiliū inueniret? Vnde Mediator Dei,& hominum placationis hostiā sumeret,qua pacem inter Deum,& hominem reformaret? Omnis quippe terrena creatura,si rationalis erat,peccati virus de primi parentis radice contraxerat; si irrationalis, rationalem iustificare non poterat. Quid ergo faceret Mediator pacis,& pax ipsa? Ipse est enim pax nostra,qui fecit vtraqꝫ vnū,& mediū parietem maceriæ soluēs,inimicitias in carne sua,legem mandatorū decretis euacuans,vt duos conderet in semetipso in vnum nouū hominem, faciēs pacem, vt reconciliaret ambos in vno corpore Deo per Crucē,interficiens inimicitias in semetipso,& veniens euangelizauit pacem his,qui lōgè,& pacem his,qui propè. Quid,inq̄, faceret? Considerate,fratres mei,diligenter,considerate ineffabilis viscera pietatis,perpendite immensum,& inæstimabile pondus diuinæ charitatis. Quia enim in rebus inueniri non poterat pretiū nostræ redēptionis,Redemptor noster semetipsum obtulit Patri pro nobis hostiam in odorem suauitatis. Sic ipse factus est Sacerdos,& sacrificiū,ipse Redemptor,& pretiū. Vnde rectè per Paulū dicitur: Talis enim decebat vt nobis esset Pontifex, sanctus,innocens,impollutus,segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus,qui non habet quotidie necessitatem,quēadmodum sacerdotes,priùs pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populo Hoc enim fecit semel se offerēdo Dñs noster Iesus Christus.

Audistis itaqꝫ nunc,dilectissimi,breuiter reparationis nostræ mirabile sacramētum,audite etiam salutis nostræ opportunū valde consilium. Tradidit semetipsum pro nobis Christus ad mortem,mortificemus & nos pro eius amore omnē in nobis terrenæ concupiscentiæ voluptatē. Quod enim subire Crucis patibulum voluit,viā nobis,qua redire valeamus ad patriam,strauit,vt qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus; & qui per illicita defluēdo cecidimus,etiam à licitis 7 nosmetipsos astringendo surgamus; & quod deiecerat elatio superbiæ,erigat dilectio humilis vitæ. Vnde & Pastor Ecclesiæ clamat dicens: Christus passus est pro nobis,vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Et Paulus; Imitatores,inquit,Dei estote,& ambulate in dilectione,sicut & Christus dilexit nos,& tradidit semetipsum pro nobis oblationē, & hostiam Deo in odorem suauitatis.

Degustemus ergo nunc, dilectissimi, cum Christo temporalem momentaneæ mortis amaritudinem, vt ad æternam postmodum resurrectionis eius

7 Pœnitentia ergo exigit, & sua cuiqꝫ Crux tollenda est,nō sola fides sufficit.

mereamur peruenire dulcedinem. Quod enim fecit pro nobis, hoc etiam fieri quærit à nobis, teſtante Propheta, qui dicit: Quid retribuam Domino pro omnibus,quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam,& nomen Domini inuocabo. Pro noſtra etenim redemptione non aurum dedit,non argentum appẽdit,non pecuniam numerauit, ſed ſemetipſum tradidit, pretioſum ſui corporis ſanguinem fudit,propriam pro nobis animam poſuit. Vnde & Petrus ait: Non corruptibilibus argento, & auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis,ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati,& incontaminati Chriſti.

Expedit ergo,vt Redemptori ſuo ſemetipſum offerat quicunq; ad eius conſortium peruenire feſtinat. Illius veſtigia imitetur in via,qui cum eo gaudere anhelat in patria. Illum ſibi ducem faciat in itinere,qui ei particeps eſſe deſiderat in peruentione. Si enim compatimur,& conglorificabimur. Si 8 commorimur,& conuiuemus. Et iterum idem dicit Apoſtolus: Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius,ſimul & reſurrectionis erimus. Nemo ſe, fratres mei,inaniter 9 ſeducat; nemo ſe vanæ ſpei ſecuritate decipiat. Non enim poſſumus hîc gaudere de ſeculo,& illic regnare cum Chriſto. Ecce intemerata,& glorioſa Virgo Maria,cuius hodie ſplendidiſſima natiuitate vniuerſa per orbẽ ſácta illuſtratur Eccleſia,in lege præfigurata, in Patriarcharum, & Prophetarum oraculis prænunciata,ab Angelo ſingulari honorificentiæ priuilegio ſalutata, thronus Dei, ſolium diuinitatis,palatium Regis æterni,gazophylacium theſauri,quo ſumus de cruenti prædonis ſeruitio cõparati,nobis proponitur in exẽplũ.

8 Non moriuntur cũ Chriſto,qui Curios ſimulant, & bacchanalia viuunt. Quales ſunt noui libertatis cuiuſdam Euangelicæ ꝑdicatores,ꝗ quorũ duntaxat ſcop⁹ eſt voluptas carnis.

9 Vanæ ſpei ſecuritas, qua nituntur hæretici.

Hæc tam ſingularis,tam incomparabilis Virgo,ſi non ſequeretur humilitatem Chriſti, nunquam pertingeret ad celſitudinem Chriſti; ſi iniuncta 10 mandata contemneret,ad promiſſa præmia nullatenus perueniret. Nam dum,prædicante eo,quædam mulier extolleret vocem de turba,dicens: Beatus venter, qui te portauit, & vbera,quæ ſuxiſti: reſpondit: Quinimmò beati qui audiunt verbum Dei,& cuſtodiunt illud. Alibi etiam cùm quidam ſibi propinquos ſecundùm carnem adeſſe nunciaret,dicens: Ecce Mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te: reſpondit: Quæ eſt Mater mea,& qui ſunt fratres mei? & extẽdens manus in Diſcipulos ſuos dixit: Ecce Mater mea,& fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei,qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt. Notate,fratres,notate dignitatem veſtrã,ſi adimplentes legẽ Dei, frangitis voluntatem veſtram. Ecce beata,& venerabilis Virgo Maria ſecundũ carnem quidem Mater Chriſti fuit,frater non fuit,ſoror non fuit. Nam quicunque aliquid horum ſecundùm carnalis iura propinquitatis extiterit,aliud ſibi eſſe omnino non valebit,vt nimirum ſi mater fuerit, frater,vel ſoror eſſe non poſſit; ſi verò frater extiterit,mater non ſit. Nos autem hæc ſimul omnia Chriſto per Spiritum ſumus,ſi voluntatem Chriſti,quæ illi ſemper cum Patre communis eſt,adimplere ſatagimus. Sed quod natum eſt ex carne, caro eſt,& quod natum eſt ex Spiritu, Spiritus eſt,quia Deus Spiritus eſt. Ex illa ergo parte, qua Redemptor noſter Deus eſt,propinqui ſibi tam multipliciter ſumus,quantum illi beata Virgo, ex qua naſci dignatus eſt,ſecundùm carnem eſſe non potuit. Proprium & ſingulare fuit illi beatiſſimæ Virgini Chriſtum in vtero concipere,commune verò, & vniuerſale eſt omnibus electis in cordis eum deuotione portare. Felix illa, & nimium beata fœmina,quæ illum nouem menſibus geſtauit in ventre. Felices etiam nos,ſi illum aſſiduè portare ſtudeamus in mente. Mirabile quidem fuit Chriſtum concipi in vtero carnis;ſed non eſt inferius, ſi deferatur in ergaſtulo pectoris. Vnde & per Ioannem teſtatur,dicens: Ego ſto ad oſtium,& pulſo; ſi quis aperuerit mihi,intrabo ad illum, & cœnabo cũ illo, & ipſe mecum. Notandum verò,quia priùs ſe cœnaturum narrat,deinde cœnã daturum

10 Mandata obſeruãda, ſine quorũ obſeruatione ne beata quidẽ Virgo, alioq; veriſſima Dei Mater, ſalutis cõpos fuiſſet.

daturum grata vice pronunciat, quia cuius nunc bonis operibus 11 pascitur, cum eo simul postmodum in æterni conuiuij dapibus epulatur. Hic etiam, dilectissimi, considerandum est, quanta sit dignitas nostra, quantaq; nobis sit proportio cum Maria. Concepit Maria Christum in matrice carnis; deferimus & nos in visceribus mentis. Reficiebat Maria Christum, cùm teneris labris lac exprimeret vberum; reficimus & nos varijs bonorum delicijs operum.

11 Christus bonis hominũ operibus pascitur.

Libet autem nunc, dilectissimi, pro ædificatione nostra in regula diuinæ iustitiæ parumper radios mentis infigere, & qualiter omnipotens Deus electos suos deprimi temporaliter sinat, quos extollere in æternum decreuerit, indagare. Vt enim nunc de cæteris sileam, hæc eadẽ beatissima Virgo, cuius hodiernam natiuitatem debitis veneramur obsequijs, ante constitutionem mundi in consilio æternæ sapientiæ electa, & præelecta, licet de regali fuerit stirpe progenita, nulla tamen humanæ dignitatis altitudine floruit, nullis rerum temporalium diuitijs abundauit. Præsepium quippe parturientis indicat, quia diuersorium, in quo pareret, non habebat. Solent autem homines nascentibus pueris futuri successus læta promittere, & ex eorum auspicijs prospera matribus nunciare. Beata verò Maria, cùm Filium ad templum deferret, & hunc Symeon in vlnis acciperet, audiuit: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ac si apertè diceret: Dum Filius tuus senserit passionem Crucis in corpore, te etiam transfiget gladius compassionis in mente.

Studeamus & nos, dilectissimi, seculi huius blandimẽta despicere, rerũ terrenarũ affluentiã deuitare, carnis incentiua reprimere, Crucẽ Christi assiduè in mẽte portare, quatenus dum nunc gladio Mariæ transfigimur, cum ipsa postmodum de æternæ felicitatis dulcedine satiemur. Quod ipse præstare dignetur, qui ex Patre ante secula genitus, ex ipsa nasci dignatus est in fine seculorum.

Amen.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO TERTIVS DE NATIVITATE IPSIVS BEATISSIMAE VIRGINIS. MARIAE.

INitium ſancti Euangelij ſecundùm Matthæum.

Liber generationis I E S V Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Et reliqua.

Homelia lectionis eiuſdem.

Audiſtis, fratres chariſſimi, Dominicæ incarnationis ineffabile ſacramentum. Audiſtis in genealogia beatiſſimæ Genitricis Dei, reparationis humanæ myſterium. Audiſtis, quia Creator Angelorum dignatus eſt propagari de ſtirpe mortalium. Audiſtis, quia proauos habere eſt dignatus in terris, qui fons, & origo omnium rerum iura gubernat in cœlis. Ait enim beatus Euangeliſta: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham.

Deſiderantur nonnulla.

Hinc, fratres, hinc (rogo) perpẽdite, quibus laudibus digna ſit beata, & glorioſa Virgo Maria, quæ illum nobis de caſtiſſimis ſuis viſceribus genuit, qui nos de tam profundo gutture auidiſſimi draconis eripuit. Ad eius nanq; dignè efferẽda præconia non rhetoricorum diſerta facundia, non dialecticorum ſubtilia argumenta, non acutiſſima philoſophorum apta reperiuntur ingenia. Et quid mirum, ſi hæc ineffabilis Virgo in ſuis laudibus modum humanæ vocis exuperat, cùm & ipſam humani generis naturam excellentium meritorum dignitate tranſcendat? Non deniq; excellentiſſimus ille Patriarcharum chorus, non prouidus Prophetarum numerus, non iudex Apoſtolorum ſenatus, non Matyrum victor exercitus, non aliquis antiquorum, non quiſquam ſequentium patrum, huic beatiſſimæ Virgini poterit comparari. Quid enim ſanctitatis, quid iuſtitiæ, quid religionis, quid perfectionis, ſingulari huic Virgini deeſſe potuit, quæ totius diuinæ gratiæ chariſmate plena fuit? Sic nanq; ab Angelo, dum ſalutaretur, audiuit: Aue gratia plena, Dominus tecum. Quid (rogo) vitij in eius mente, vel corpore vendicare ſibi potuit locum, quæ ad inſtar cœli, plenitudini totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium? In Chriſto enim (ſicut per Paulum dicitur) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Nec mirum, ſi cunctorum merita tranſcendat mortalium, quæ & ipſam ſuperexcedit celſitudinem Angelorum. Per hanc enim beatiſſimam Virginem non ſolùm amiſſa olim vita hominibus redditur, ſed etiam beatitudo Angelicæ ſublimitatis augetur, quia dũ homo ad ſuperna reducitur, illorũ numerus, qui diminutus fuerat, reparatur. Hoc

nempe Angelorum multitudo illa signauerat, quæ pastoribus audiētibus in Redemptoris nostri natiuitate clamabat: Gloria in excelsis, &c. Cùm enim priùs dicitur, Gloriam esse Deo in excelsis, deinde additur, Et in terra, patenter ostenditur, quia ineffabilis intemeratæ Virginis partus, non solùm terris, sed & ipsis nihilominus generabat gaudium cœlis. Hoc etiam illa beatorum puerorum indoles asserebat, qui veniente ad passionem Domino, cōcordi voce cantabant: Osanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini.

O mirabiliter fœcūda virginitas, quæ nouo, & inaudito miraculo & Mater dici possit, & Virgo. Qui toto mundo non capitur, puellæ innuptæ membris infunditur. Sentiebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non amiserat castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla nouerat viri contagia. Erat spes in partu, cùm non fuisset voluptas in coitu. Immensum concepit, æternum genuit, genitum ante secula parturiuit, qui sibi & munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abstulit natus; qui antequam nasceretur, talem creauit eā, vt ipse dignè nasci posset ex ea. De qua Propheta Dauid multò ante prædixerat: Mater Siō dicet hō, & hō natus est in ea, & ipse fundauit eā Altissimus. Creatus est ex ea, quam creauit, portatus est manibus, quas formauit, suxit vbera, quæ repleuit. Puellæ confouebatur in gremio, quem vastissima cœli non recipit latitudo. Puerilibus fascijs cingebatur, qui immensitatem orbis terræ pugillo complectitur. Matris parebat arbitrio, qui omnium rerum iura suo gubernat imperio. Vagiebat in cunabulis, qui Angelorum gaudium est in cœlis. Vilibus tegebatur crepundijs, qui electos suos stola induit immortalitatis. Imperabat illi puella, cui cuncta obtemperant, & obediunt elementa. Sic nāq; in Euangelio scriptum est: Quia venit cum parentibus Nazareth, & erat subditus illis. Meritò itaq; beata Maria dicitur Parens Parentis, fons fontis viui, origo principij, quia ille ex ea prodijt per materiam carnis, qui caput est, & initium omnium rerum per essentiam Deitatis.

Hæc est porta illa, de qua Ezechiel testatur dicens: Conuerti me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem, & hæc erat clausa; & dixit Dominus ad me: Porta hæc, quam vides, clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, & semper erit clausa. Verè semper clausa, quia semper incorrupta. Incorrupta ante partum, incorrupta post partum; concipiens virum, nesciens virum; sicut per Hieremiam dicitur: Faciet Dominus nouum super terram, & ecce mulier circundabit virum. Gaudeamus itaq; dilectissimi, & exultemus in natiuitate Virginis Dei Genitricis, quæ nouum mundo nunciauit gaudium, & totius extitit humanæ salutis exordiū. Exultemus, inquam, & sicut gaudere solemus in natiuitate Xp̄i, ita ēt gaudeamus in natiuitate Matris Xp̄i.

Hodie nata est Regina mundi, fenestra cœli, ianua Paradisi, tabernaculum Dei, stella maris, scala cœlestis, per quam supernus Rex humiliatus ad ima descendit, & homo, qui prostratus iacebat, ad superna exaltatus ascendit. Hodie apparuit stella mundo, per quam Sol iustitiæ illuxit mundo, illa videlicet, de qua per Prophetam dicitur: Orietur stella ex Iacob, & exurget homo de Israël. Hodie nata est splendidissima illa Virgo, ex qua processit speciosus forma præ filijs hominum, tanquam sponsus de thalamo suo. Hodie prodijt ex vtero matris, quæ templum fieri meruit diuinitatis. Hodie impleta est prophetia illa, quā eximius Prophetarum ille Esaias, quasi præco factus ad aduentum Reginæ mūdi, magna voce clamabat dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Et benè hæc incomparabilis Virgo virga dicitur, quæ per intensionem desiderij ad superna emicuit, non per siccitatem boni operis distortæ nodositatis vitium incurrit. De qua virga Redemptor noster, quasi flos ascēdit, qui Martyribus, & Confessoribus suis totius orbis cāpos, velut rosis, & lilijs

decorauit. Singularis nanq; flos sanctæ Ecclesiæ ipse est, sicut de semetipso in Canticis canticorum loquitur, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Hoc lilium non in montibus, sed in conuallibus nascitur, quia superbis Deus resistens, in humilium cordibus inuenitur. Lilium vocatur Christus, lilium dicitur & Mater Christi, sicut in eodem Cantico subinfertur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Sicut lilium inter spinas, sic beatissima Virgo Maria enituit inter filias; quæ de spinosa propagine Iudæorum nata, candescebat munditia virgineæ castitatis in corpore, flammescebat autem ardore geminæ charitatis in mente; fragrabat passim odore boni operis; tendebat ad sublimia intentione continua cordis.

Deest aliquid.

Aue, inquit Angelus, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. O dulce, ò admirabile nuncium. O nouum, & inauditum Angelicæ salutationis obsequium. Plenam appellat gratia, quia ipse in eam descendebat, per quem omni mundo collata est gratia. Dominus, inquit, tecum, quia ille in te est, qui talem fecit te, vt & ipse fieret ex te. Benedicta tu in mulieribus. Per mulierem infusa est maledictio terræ, per mulierem redditur benedictio terræ. Per cuius manus potus mortis amaræ porrigitur, per eam quoq; dulcis vitæ poculum exhibetur. Largissimum benedictionis nouæ fluentum, totum detersit maledictionis antiquæ contagium. Sed quid ad hæc Maria? Nunquid, delato sibi cœlitus nũcio, in immoderatæ se lætitiæ risum soluit? Nunquid in superbiæ fastum ceruicem mentis erexit? Nunquid non, antequam responderet, ipsũ Angelicæ salutationis pondus librata mentis lance pensauit? Ait enim Euangelista: Quæ cùm audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat, qualis esset ista salutatio. Vbi sunt illæ, quæ dicunt: Ego sum virgo, ego sum virgo: ventosæ, contẽtiosæ, suspiciosæ, deliciosæ, veste compositæ, moribus dissipatæ? Ego sum virgo. Nescio enim virum, ignoro coniugium. O virgo, quàm felix esses, si quod habes in carne, seruares in mente, custodires in actione. Quid enim prodest, solius carnis integritatem seruare, & malignorum spirituũ stupris, mentis interiora corrumpere? Quid iuuat virginem esse, & exigentibus actionũ meritis nequaquam ad virginale præmium peruenire? Virgo carne, non animo, virginitatis præmio non potitur. Aliud enim est, tentationum fortiter illecebris contraire, aliud eisdem blandè irrepentibus, & si non corpore, mente tamen eneruiter cedere.

Non ergo cuiquam sufficit ad capessenda præmia solus pudor virgineus, nisi & alijs fuerit ditata virtutibus. Ioanni quippe in Apocalypsi per Angelum dicitur: Ii sunt, qui cum mulieribus coinquinati non sunt; sequuntur Agnum, quocunq; ierit. Agnus enim noster, ille videlicet, qui tollit peccata mundi, charitatem habuit, quia pro salute hominum proprium 1 sanguinem fudit. Gratia humilitatis emicuit, quia humiliauit semetipsum vsq; ad mortem, mortem autẽ Crucis. Patientiam seruauit, quia cùm malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur, non comminabatur. Mundanæ dignitatis altitudinem spreuit, quia (sicut per Ioannem dicitur) cùm vellent illum Regem constituere, montis latibulum petijt. Inimicos dilexit, pro quibus & in Cruce positus exorauit, dicẽs: Pater, ignosce illis, &c. Ille itaq; Agnum, quocunq; ierit, sequitur, qui non sola virginitate eius vestigia, sed per omnes quoq; virtutum semitas, in quantum præualet, imitatur. Ille Agnum sequitur in peruentionis requie, qui illum imitari studuerit in itineris aduersitate.

1 Snguine Xp̃i vt causa primaria, nõ tñ sine nobis saluamur. Ideo necesse est, vt illũ imitemur in operibus humilitatis, patientiæ, charitatis.

Sed plerunq; conuersatione coniugatorum vita confunditur virginum, cũ illi vltra habitum assumunt opera, & isti iuxta ordinem proprium non excitant corda. Vnde & per Prophetam dicitur: Erubesce Sidon, ait mare. Quasi enim

per

per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quando per comparationē vitæ secularium, atque in hoc mundo fluctuantium, eius qui munitus, & quasi stabilis cernitur, vita reprobatur. Sæpè enim nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeuntes, tantò se ardentiùs in bonis operibus exhibent, quantò dānabiliores de malis videntur. Et sæpè quidam in carnis integritate perdurantes, dum minus se respiciunt habere quod defleant, plenè sibi sufficere vitæ suæ innocentiam putant, atq; ad feruorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit plerunq; Deo gratior amore ardens vita post culpam, quàm securitate torpens virginis innocentia. Vnde & voce Iudicis dicitur. Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Et iterum: Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.

Illa ergo virginitas perfecta est, quæ reliquis virtutibus cingitur, quæ vera mentis humilitate conditur, quæ non solùm illibatam se seruat in carne, sed etiā pudicam custodit in ore. Vnde & beata virgo Maria, audito Angelicæ legationis mysterio, solitum modesti silentij rigorem tenuit, & licet ipsa intra se discutere non posset, qualis esset illa salutatio, verbis tamen inquirere superfluum deputauit. Sed mox tacendo audire meruit, quod inquirere non præsumpsit. Ait enim Angelus ei: Ne timeas, Maria, inuenisti enim gratiam apud Dominum. Ecce concipies, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. Quod Propheta multò ante venturum prædixit, hoc præsens adesse eisdem verbis Angelus nūciauit. Dicit enim (vt præmissum est) Esaias: Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Illic Iesus, qui Saluator dicitur, hîc Emanuel, qui nobiscum Deus interpretatur.

Qua lætitia, quo tripudio, fratres mei, Mariæ mens impleta esse potuerat, quando hæc Prophetica, & Angelica verba intra se inuicem conferebat? Maria enim (inquit Euangelista) conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. In quanta se excellentia super humanum genus sublimari conspexerat, quæ se Creatoris sui Matrem fieri audiebat? Sed quæ tanto apud Deum fastigio crescere meruit, quanta se apud se ipsam humilitatis deiectione substrauit? Ait enim: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Dei Mater ab Angelo dicebatur, & ipsa se ancillam Domini fatebatur. Et verè Mater, simul & ancilla. Ancilla siquidem per communem conditionis humanæ naturam, Mater verò per ineffabilē diuini muneris gratiam. Mater in eo quòd genuit, ancilla in eo quòd genita fuit. Nondum Euangelium scriptum erat, & iam Euangelica præcepta seruabat. Præcepit enim Dominus: Quantò maior es, humilia te in omnibus. Quid enim maius Matre Domini? Quid humilius ancilla Domini? Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuū.

Aliquid desideratur.

Ecce (inquit Propheta) Dominus ascendit super nubem leuem. Sol quippe cùm nube tegitur, ab humanis visibus occultatur. Sic nimirum, sic Saluator noster, sumpta ex Virgine se carne vestiuit, in qua diuinitas latens humano intuitu videri non potuit. Quæ nubes idcirco leuis dicitur, quia beatissima Virgo nullo viri semine grauida, sola sancti Spiritus gratia fœcundatur. Quæ & dignitatem genitricis obtinuit, & virginalem pudicitiam non amisit. Quæ sine contaminatione concepit, & sine dolore Filium procreauit. Non secutus est dolor partum, quia non præcessit libido conceptum. Dictum nanq; fuerat Euæ: In dolore paries filios. Quæ sententia in alijs matribus viguit, in Maria verò modū sui iuris amisit. In mulieribus fixa perstitit, in Virgine præualere non potuit. Quæ enim Virgo permansit concipiendo, dolorem sentire non potuit pariendo. Ille quippè, qui ex ea ineffabiliter prodijt, claustrum virginalis pudicitiæ

non corrupit. Virginem deniq; veniens introiuit, Virginem nihilominus exiens dereliquit. Hæc enim est hortus conclusus, fons signatus, quæ & fructum fœcũditatis ædidit, & virginitatis meritum non imminuit.

1 Ecce quo animi ardore imploranda sit beata Virgo. Quod tñ ipsius Virginis, ac diuorũ omniũ osores nostri tpis omni telorũ genere oppugnant, digni pfectò qui & à beata Virgine, & à Christo, omnibusq; illius proceribus quouis prorsus auxilio destituantur.

O mirabilis, ò singulariter nobilis caro beatissimæ Virginis, in qua mulieribus natura mutatur, humana conditio non tenetur. Per coitum quidem est genita, sed non per efficaciam coitus enixa. Aedita communi nascentium iure, ædidit singularis gratiæ nouitate. In humano deniq; genere ille nobilis dicitur, qui claris maiorum titulis insignitur. Beata verò Maria, licet de genorosa sit patrum stirpe progenita, ab illo tamen trahit excellentissimæ nobilitatis genus, qui de illa est nouo nascendi genere procreatus, & per clarissimam sobolem omnem humani stemmatis excedit nobilitatem. Clara proauorum titulis, sed incomparabiliter clarior generositate prolis. Filia siquidem Regum, sed Mater Regis Regum.

Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Sed quicquid de te à mortali homine dicitur, celsitudinis tuæ meritis non æquatur. Quam enim excellens gratia super Angelos eleuat, ad eius dignè efferenda præconia humana fragilitas non aspirat. Rogamus te, clementissima ipsius pietatis, & misericordiæ 2 Mater, vt qui tuæ laudis insignia frequentare gaudemus in terris, tuæ intercessionis auxilia habere mereamur in cœlis, quatenus sicut per te Dei Filius dignatus est ad nostra descendere, ita & nos per te ad eius valeamus consortium peruenire, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & gloriatur per infinita secula seculorum. Amen.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO DE EXALTATIONE
SANCTAE CRVCIS.

DE Virga Ieſſe deuenimus ad virgam Crucis, & principium redemptionis fine concludimus. Ex illa Ieſus Chriſtus Virgo virga virgine mirabiliter eſt generatus; in iſta Martyr martyrum caput, & martyrij forma turpiter eſt appenſus. Illa virga directionis, virga regni tui: ait illud familiare Spiritus ſancti organum, quia nihil Virgine rectius, ſubtilius nihil. Audi & de alia: Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Profectò Crux fuit virga virtutis, in qua Dominus virtutum viriliter pugnauit, & vicit. Aſſumpſi mihi duas virgas (ait Propheta) vnam vocaui decorem, & alteram funiculum. Virga pulchritudinis, vterus Virginis (Pulchra, inquit, vt Luna) virga funiculi, lignum patibuli, diſterminans vtraq; regnum Dei, & diaboli, imponens frenum malitiæ eius, latáq; eius peruagationem validiſſima poteſtate coërcens. In hac confoſſum eſt latus innoxium, & ad horam crucifixus eſt innocẽs manibus, & mundo corde. Terribilis ille latro, cuius manus plenæ ſunt ſanguine, in hac item confoſſus eſt, & confectus. Sed Chriſtus aliter, aliter ipſe; Chriſtus ad momentum, ille in æternum. Debellauit aëreas poteſtates (ait Apoſtolus) & affixit eas Cruci ſuæ. Ex altera parte crucifixus eſt Redemptor noſter, ex alia ſummus ille præuaricator. Rex Hai (vt narrat hiſtoria) ſuſpenſus eſt in gemino patibulo: ita rex mortis in duplici patibulo ſuſpenditur, quia dum Chriſtum interficit, in ipſa Cruce crucifigitur, quam inuenit.

Magnum ſacramentum Crucis, nec eſt aliquid hoc ſacramento ſacratius. Reſpice Crucem ſtantem, & vide quàm recta cacuminatione de terris erigatur ad cœlum, & veritatem rei ipſa imagine proteſtetur. Non'ne tibi videtur figura eius cœlum, & terram ſublimi continuatione coniungere? Hæc eſt firmiſſimum, ac indiſſolubile gluten, quo conglutinantur rationales creaturæ, vt ex vtriſq; fiat illa ciuitas, cuius participatio eius in idipſum. Vide etiam quomo-

do quadrifaria ratione quatuor mundi climata comprehendat, & omnem ad se pertrahat creaturam. Astat Iesus in medio, quadrifaria sui corporis parte distentus, & expansis manibus, omnibus ad se ex omni parte venientibus amplissimum misericordiæ sinum ostendit. Nam apud Domiuum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Prorsus copiosa, non stricta, quia largiter vnda sanguinis de corpore Christi per quinque partes emanauit. Sufficeret ad redemptionem orbis vel vna pretiosissimi sanguinis gutta; sed data est copia, vt virtus diligentis in beneficij redũdatione clarescat. Sed ne fortè occurreret tibi, vt vbique terrarum currens, Redemptorem tuum inuenire non posses, à quaque mundi parte procedas, siue ab Oriente, siue ab Occidente, seu à Meridie, vel à Septentrione, paratus est ipse suscipere vententẽ & blanda confouere dulcedine. Sed attende quid tibi exprimitur de corde Altissimi. Venis ad hominem crucifixum? Crucifixus venias, aut crucifigendus. Qui enim Christi sunt, crucifixerunt carnem suam cum vitijs, & concupiscentijs. Sic dignum Christo, necessarium tibi. Sed iam ascende mecum ad Verbi huius celsiora fastigia, & vide quid'nam sit quod egreditur.

Scriptum est in Regnorum historia, quia beata illa mater ait ad Eliam: En colligo duo ligna. Duo ligna, duo Crucis brachia sunt. In his duobus humanam, & Angelicam naturam intellige. Et illud quidem lignum, quod recta sublimitate tendit ad cœlos, superiorem accipe naturam, quæ stetit in rectitudine, & officiosissima deuotione voluntati Dominantis adhæsit. Illud verò, quod transuersum est, humanam designat, quæ transuersa, immò (vt veriùs dicamus) euersa, status sui perdidit æquitatem. Intuere cum quanto sacramento iungantur. In vtroque ligno fit scissio, & ex occasione vulnerum iunctior iunctura componitur. Sepercœlestes spiritus non mediocre vulnus acceperunt, cùm Deus in Angelis suis reperit prauitatem; nec contemnenda plaga, cùm eam resarciri oporteat, quia non restituto sociali numero, numerositas cadens facta videtur in vanum. Inferior verò natura à planta pedis vsque ad verticem, ita venenifera fermentatione infecta est, vt nesciat vnde veniat, aut quò vadat. Vtrorũque spirituum igitur vtrisque vulneribus non mediocriter hiantibus, impressio facta est iuncturalis, quæ Christo coniungente ita est resarcita, vt nihil vulniferum videatur inesse. Christus enim in vtrisque, & pro vtrisque confixus, vtrosque cauilla corporis sui validiùs nectit, & corpus proprium iuncturis opponit, ne valeant resilire. Crux igitur iungit cœlum, & terram; Christus in Cruce trahit omnia; leo rugiens ibi ligatur; Angelus confœderatur, & homo; totum'que per eam reficitur, quicquid fecit manus Altissimi.

Excede ergo paulisper sensus carnis, & irruentia corporearum phantasmata voluptatum, & intuere diuinæ naturæ bonitatem, suauitatem, dignationem. Meditare positionem crucifixi corporis. Vide si aliquid est in eo, quod non peroret pro te apud Patrem. Diuinum illud caput multiplici spinarum densitate densatum, vsque ad cerebri teneritudinem confixum est, dum configitur spina. Spinis peccatorum suorum, ait Dominus per Prophetam, circundedit me populus iste. Ad quid hoc? Ne doleret caput tuum, ne tua vulneraretur intentio. Caligauerunt in mortem oculi sui, & illa luminaria, quæ illuminãt orbem, ad horam extincta sunt. Non'ne illis obtenebrantibus, tenebræ factæ sunt per vniuersam terrã, & illa duo magna luminaria cũ illis luminaribus submota sunt? Hoc autem totum factum est, vt auerterentur oculi tui, ne viderent vanitatem, & si viderent, non adhærerent. Aures illæ, quæ in cœlis audiũt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth; audierunt in terris:

dæmonium

dæmonium habet, & Crucifige, crucifige eum. Vt quid istud? Ne aures tuæ obsurdescerent ad clamorē pauperis, ne reciperent auditum vanum, ne detractionis virus apertis, propitijsq́ue auribus susciperent. Speciosa illa facies speciosi forma præ filijs hominum, sputis illita est, afflicta colaphis, addicta delusionibus; sic nanque scriptum est: Cœperunt conspuere in eum, & percutere faciem eius, & illudere ei dicentes: Prophetiza quis est, qui te percussit? Quare hoc? Vt facies tua illuminaretur, illuminata confirmaretur, & diceretur de te: Vultus eius non sunt ampliùs in diuersa mutati. Os illud, quod docet Angelos, homines instruit, quod dixit, & factum est, parumper obmutuit, vt veritatem, & iudicium loqueretur os tuum, & confiteretur Dominum Deum suum. Manus illæ, quæ fundauerunt cœlos, extensæ sunt in Cruce, clauisq́ue transuerberatæ durissimis, vt manus tuæ extenderentur ad inopem, & dicere posses: Anima mea in manibus meis semper. Quod tenemus in manibus, non facilè obliuiscimur; sic & qui animam suam bonæ operationi imprimit, non tradit eam obliuioni. Pectus illud, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi, lancea militari perfossum est, vt pectus tuum à prauis cogitationibus mundaretur, mundatum sanctificaretur, conseruaretur sanctificatum. Pedes illi, quorum scabellum adorare debemus, quia sanctum est, dura transfixione confixi sunt, ne pedes tui festinarent ad malum, sed currerent viam mandatorum Domini. Quid plura? Foderunt eius manus, & pedes, & dinumerauerunt omnia ossa sua: pro te carnem, & animam suam posuit, vt corpus, & spiritum tuum sibi vendicaret. Toto se totum te comparauit. Quid vltra debuit facere, & non fecit? Absoluit vinctum, illuminauit cæcum; quia Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat cæcos. Reduxit erroneum, reconciliauit reum, qui te portauit in humeris suis, qui pro te Patri proprio sanguine satisfecit.

Attende ergo consilium Dei tui, non solùm cum Patre regnantis, sed & dulcissimi amici tui in Cruce pendentis; nec enim falli potest, quia Sapientia est, nec fallere te vult, pro quo ignominiosam sustinet pœnam. Si quis, inquit, vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Audi consilium, non præceptum. Si enim præceptum esset, quicunque effectui non manciparent, cruciatus possent expectare perpetuos; sed cùm dicit, Si quis vult, in nostra posuit voluntate, vtrum ex æquo cum eo currere festinemus. Grandis profectò labor, sed præmium incomparabile. Post me, inquit. Post eum eundum est, quia ipse est Veritas, ne decipiamur; per eum, quia ipse est Via, ne aberremus; ad eum, quia ipse est Vita, ne moriamur. Ego sum, ait, Via, Veritas, & Vita. Sequitur, Abneget semetipsum. Primus ille parens præfixis obedientiæ legibus coarctatus, in campum malæ libertatis exiuit. Acceperat in præcepto, vt voluntatem Creatoris præponeret suæ, sed vsus, immò abusus propria voluntate, cùm habere se voluit, perdidit semetipsum. Depulsus ergo ab illa felici hæreditate, exilium sortitus est pro patria, mortem pro vita, pro gloria ignominiam. Si vis ergo ad tuam hæreditatem reuerti, tuam abnega voluntatem. In hac abnegatione duo solummodo sunt, aduersus quæ pugnare, & expugnare oporteat, elatio in mente, voluptas in corpore. Fuge Regem, & Regis exercitum, superbiam, & superbiæ prolem, & illum secutus, immò consecutus es, qui dixit: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Pretiosa vestis, epulæ lautiores, & voluptas secretior longè sint à te, & carnes tuas timore Domini confixisti. Abnegatio igitur voluntatis, hæreditatis

est recuperatio.

Sequitur, Tollat crucem suam. Si non cecidisset Adam, & in illa sui status dignitate mansisset, esset tamen aliàs euocandus, & in ordinem promouendus Angelicum; ob duplicem enim causam factus erat, & ad resarciendum numerum imminutum, & ad illum implendum, qui deerat, si Angelus non cecidisset. Quia igitur per abrenunciationem propriæ voluntatis nobis hæreditas redditur, consequenter per crucis portationem grata illa beatorum spirituum societas reparatur. Duo verò notabilia sunt, quæ in hac crucis portatione nos habere oporteat, vt læsi non lædeamus, & benefaciamus lædentibus. Magnum quidem, & vltra hominem est, asperitatem verborum, & verberum non solùm pati, sed & non reddere. Illud verò maius est, & diuinum quiddam sapit, benefacere his, qui oderunt te. Magister noster, & Dominus, Christus filius Dei, & lædentes patienter pertulit, & benefecit lædentibus, dicens: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Considera beneficium; dum fel ori, claui manibus, lancea lateri apponerentur ab inimicis, os, & manus, & latus agebant pro inimicis. Vide ergo, si Angelicæ dignitati iustè hæc assignemus. Hæc enim duo illorum proprietati sunt propria. Quotidie illos ad nostri custodiam deputatos multipliciter offendimus, & offensam negligentia cumulamus. Ipsi autem licet à nobis frequenter iniurias patiantur, sustinent tamen, & compatiuntur peccantibus; nec minor illorum circa nos custodia, immò maior solicitudo, cùm boni custodis sit, infirmis magis, quàm sanis operam exhibere.

Subiungitur, Et sequatur me. Cùm in sui abnegatione reuocetur hæreditas, & in tollendo crucem dignitas Angelorum, in imitatione Christi summa nobis felicitas reseruatur. Hîc est virtutum consummatio, finis cursus, principium præmiorum. Sed in hac imitatione duo sunt adimplenda, videlicet vt magistrorum subdaris imperijs, & perseuerantiam non amittas. Ita planè poteris sequi Christum, qui non venit facere voluntatem suam, sed eius, qui misit illum, & qui pro eadem voluntate non timuit ponere animam suam. Quo fructu, qua vtilitate, quo præmio? Vt vbi ego sum, inquit, illic sit & minister meus. Quanta dignitas esse cum Deo, beatis interesse spiritibus, & in illum cœlestem conuentum perpetuò numerari.

Vide ergo, ne rursus tibimetipsi crucifigas Filium Dei, & hostem tui habeas, rursus fabricans crucem, in qua crucifigatur ille, qui resurgens ex mortuis iam non moritur. Intuere ne mortiferam crucem efficias, in qua facias Filium Dei amaris doloribus interire. Superbia superiùs, inferiùs luxuria, à dextris prosperatio iniquitatis, à sinistris aduersitatis desperatio, spinas, clauos, & lanceam Filio Virginis repræsentant. Cùm enim eleuans te, & ambulans collo extento, caput Altissimi spinarum multiplicitate contorques, & hîc à superioribus superari molestè fers, immò superiores potiùs superare contendis, illi similis es, qui se similem Altissimo cogitauit. Scriptum est enim: Deus superbis resistit, illis videlicet, qui cum eo ex æquo stare contendunt. Cùm ponis oculos tuos, vt non respicias cœlum, & voluptuosis carnis tuæ motibus moueris, & traheris, durioribus clauis tuis pedes Omnipotentis transuerberans, ab inferiori infers supplicium, dum momentanea voluptate voluntatem Dominantis excludis. Cùm prosperaris in iniquitate, & fœtidiori cursu rerum peccata peccatis accumulas, clauum ponis in illius dextera, quem de suis bonis persequi non desistis. Cùm verò abundantiori tristitia absorberis, & tuā impietatem pietati Dei præponderas, sinistram eius transfigis, & conceptum furorem furore tuæ desperationis amplificas. Deniq; cùm præsumis defendere

quod fecisti, lancearem ictum lateri Saluatoris intorques, nihilq; grauius ingeris Crucifixo, quàm tueri quod odit; de hoc enim peccato scriptum est: Non misereаris omnibus, qui operantur iniquitatem. Vides iam quanta differentia inter vtranq; crucem perambulet. Relinque ergo crucem, quam tibi fabricasti, & gloriare in Cruce Domini Dei tui, qui est benedictus in secula.

Amen.

EIVSDEM PARACTERICVM CARMEN

DE IPSA SANCTA CRVCE.

VNICA ſpes hominum, Crux, venerabile ſignum,
Omnibus eſto ſalus, vnica ſpes hominum.
Baiula tu pretij, quod mundi debita ſoluit,
Quo meruit redimi, baiula tu pretij. Vnica.
Tartara victa tuis ſpolium ceſſere triumphis;
Lugent vexillis tartara victa tuis.
Pandis & aſtra pijs, proprio quos ſtigmate ſignas;
Das requiem feſſis, pandis & aſtra pijs. Vnica.
Chirographum vetiti pepigit quod cautio ligni,
Diluis & pomi chirographum vetiti.
Lux, honor, imperium, laus, gloria, doxa per æuum
Sit tibi, trine Deus, lux, honor, imperium. Vnica.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO MATTHAEO APOSTOLO, ET EVANGELISTA.

SOlennitatis hodiernæ lætitia, dilectiſſimi, omnem deſperationis aculeum de noſtris mentibus amputat, ad præſumendū de diuina miſericordia titubantia corda confirmat, atq; vt adeamus cum fiducia thronum gratiæ (ſicut & Apoſtolus hortatur) inuitat. Quis enim audiens publicanum à Domino non modò in clientelam diſcipulatus electum, ſed in ſenatus inſuper Apoſtolici conſcendiſſe faſtigium, non protinus animetur ad conſequendam ſuorum veniam peccatorum? De teloneo quippe cumulandæ pecuniæ in cathedram transfertur Eccleſiæ;& qui priùs exigēdi vectigalis fungebatur officio,conſtitutus eſt fidei, diuitiarum'q; cœleſtium miniſtrare theſauros; quiq; tunc turpis lucri quæſtu ſatagebat implere marſupium,nunc per mundi latitudinem ſpargit cœleſtis eloquij ſacramentum.

Inter omnes planè ſanctos,qui cœleſti gloriæ de triumphato mundo victoriæ titulos intulerunt, beatus Matthæus mihi videtur inſignis,atq; conſpicuus, & quendam inter eos dignitatis obtinere primatum; atq; (vt clariùs dicam) nemo poſt Chriſtum eſt, cui magis debeat ſancta vniuerſalis Eccleſia .Nam quòd mundus viuit, hæc eſt cauſa,quia lux nobis Euangelica coruſcauit. Conſtat autem,quia primus omnium Matthæus 1 Hebraico ſtylo Euangelium ſcripſit, ſic'q; his, qui erant ex circunciſione,fidelibus neotericæ fidei quoddā quaſi ſpeculum procurauit. Quia igitur ad ſanctum Euangelium deſcribendum primus iſte prorupit,ſcribendi cæteris Euangeliſtis viam præceſſor aperuit,& tanquam dux vexillum ſequentibus prætulit,ſuo'q; eos exemplo vt ſcriberent incitauit. Illi ergo debemus Euangelium,quem Euangelicæ narrationis conſtat intuliſſe principium; & quem aliorū nouimus primum,non ambigimus inter eos cuiuſdam priuilegij tenere primatum. Vnuſquiſque nimirum trium Euangeliſtarum beati Matthæi librum,antequam ſuum inciperet, nouit, & (ſicut ſibi diuinitus inſpiratum eſt) non ſuperfluam cooperationem ſui laboris adiunxit. Eorum quippe fuerat præparare fideliter animos ad ſcribendum, Dei autem erat in id,quod vellet,dirigere ſtylum.

1 Quid ergo,aiunt aliqui, Matthæum Hebraicè non ſcripſiſſe Euangeliū? Ecce hic Auctor his reclamat.

Porrò ſicut Moyſes & Prophetis non abſurdè præponitur, & omnibus, qui aliquid ſcripſerunt in veteri teſtamento,ita beatus Euāgeliſta Matthæus omnes

iure præcellit, qui scripsisse reperiuntur in nouo. Sicut enim ille nascentis mũdi texit originem, sic iste, tanquam spiritalis cuiusdam mundi, orientem descri bit Ecclesiæ nouitatem. Vnde Spiritusancto calamum temperante prouisum est, vt vterq; non diuersum, sed vnum, idem q; suis libris præmitteret initium, dicens: Liber generationis. Sed illa generatio filios protulit iræ, ista filios partu rit gratiæ. Illa generatio sortita est Paradisum terræ, fertilium quidem arborum, & herbarum decore vernantem; sed ista cœlestem meruit Paradisum incõ parabilium deliciarum copijs affluentem. Ex illo tamen Paradiso primus homo per lignum posteritatem sui generis expulit; secundus Homo per Crucem cœlestibus nos pascuis introduxit. Ille dum narrat, Deum dixisse, Fiat lux, ostendit conditam lucem; iste Christum de Virgine natum perhibens, exortum lu cis insinuat Conditorem. Moyses itaq; veterem Adam, atq; terrenum, veterem mundum, vetus digerit testamentum; Matthæus autem pro veteribus noua, pro terrenis, siue carnalibus spiritualia, pro temporalibus introducit æterna. Pro Adam siquidem Christum, pro lege veteri Euangelium, pro mundo, vel ter ra herbis, arboribusq; florente sanctam describit Ecclesiam diuersa spiritualium fructuum victualia germinantem. Primus enim homo (sicut Apostolus ait) de terra terrenus, secundus de cœlo cœlestis. Factus est primus Adam in animam viuentem, nouissimus Adam in spiritum viuificantem. Non enim priùs quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Moyses ergo describit quomodo visibilia quæque sunt originaliter condita; Matthæus autem docet non modò terrena, sed & cœlestia per Mediatoris Dei, & hominum gratiã nouiter instaurata; sicut idem dicit Apostolus: Vt notum faceret nobis sacramen tum voluntatis suæ secundùm beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terris sunt in ipso.

Hanc mundi renouationem Dauid præuidebat, cùm aliquando coram Domi no constitutus oraret. Nam cùm illi per Nathan Prophetam clementia diuina promitteret, ex eius semine nasciturum, qui sibi sacrosanctum construeret templum, & Christum manifestè denuncians adiecisset: Ego ero illi in Patrem, & ip se erit mihi in Filium: moxq; Ecclesiam, quæ corpus est Christi, qualiter esset fu tura depromeret dicens: Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vsq; in æter num ante faciem meam, & thronus tuus erit firmus iugiter: ille gratias agens inter cætera orationis suæ verba sic ait: Sed & parum visum est in conspectu tuo, Domine Deus meus, quia dilexisti me, nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum: moxq; subiunxit: Ista est enim lex Adam, Domine Deus. Ac si perspicuè dicat: Sicut in terreni mundi huius exordio Adam constituisti posteritatis secuturæ parentẽ, atq; ex hac radice totius humani generis decreui sti pullulare propaginem, ita nunc mundum renouare disponens, me quasi nouũ Adam facis, dum Christum ex meo semine nasciturum, qui est author, & caput Ecclesiæ, polliceris. Ista est, inquit, lex Adam, quia sicut ille erat in filijs suis hunc mundum visibilem possessurus, ita & ego populi spiritualis in Christo pater efficior, cum illo, qui in cœlis est, perpetuò regnaturus. Sicut enim de costa illius formata est viuentium mater Eua, ita de latere Christi, qui ex me nasciturus est, victura perenniter egredietur Ecclesia. De hoc nouo, & spirituali mundo scriptum est: Domini sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem. Orbis enim super terræ cardines ponitur, cum sancta Ecclesia tanquam super bases do ctrinis Euangelicis solidatur. De qua & alibi dicitur: Fundamenta eius in mõ tibus sanctis. Qui enim illic cardines, hîc appellati sunt montes.

Euangelistarum planè numero congruit & mũdi situs, & temporum cursus, quia & quatuor mundi partes, & totidem sunt temporũ diuersitates. Non igitur

mirum,si spiritualis mundus inuisibili huic conferatur,dum nonnullas inuicem
habere similitudines vterq; dignoscitur. Et notandum, quia summus archite-
ctus,videlicet omnipotens Deus,dum huius spiritalis mundi,hoc est sanctæ vni
uersalis Ecclesiæ fabricam super quatuor Euangelistas,quasi super columnas to
tidem construit,duas potiores, & egregias altrinsecus ordinat, quibus scilicet
omne surgentis machinæ pondus incumbat; duas autem minores in medio sta
tuit, sic'q; cœlestis fabricæ pulchritudinem alterna varietate distinguit,vt plura
litas ad fundamentum, diuersitas pertineat ad ornatum,& diuinum opus sic ro
bore permaneat inconcussum,vt sit etiam varietate conspicuum. Hæ deniq; qua
tuor sunt columnæ,de quibus ad Moysem dicitur,cùm in typo Ecclesiæ taber-
naculum figeretur: Facies columnas quatuor,& bases earum vestitas argento.
In argento enim quid aliud, quàm claritas diuini sermonis accipitur? sicut
scriptum est: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum,pro
batum terræ. Bases ergo argento vestitæ quatuor columnas tabernaculi sulti-
nent, quia prædicatores Ecclesiæ diuino eloquio decorati,vt in cunctis se exem
plum præbeant,quatuor Euangelistarum dicta & ore,& operibus portant.

Matthæus itaq; primum obtinet locum,Ioannes vltimum. Qui nimirum in
Apostolico sunt culmine constituti,& in ijs, quæ scripserunt,non auditu dunta
xat,sed visu potiùs,atq; contactu sunt præsentialiter informati. Sicut vnus eo
rum dicit: Quod audiuimus,quod vidimus,quod oculis nostris perspeximus,
quod manus nostræ tractauerunt de Verbo vitæ. Marcus autem,& Lucas, qui
Euangelici catalogi meditullium sortiuntur,non quidem sunt Apostoli,verun-
tamen præcipuorum Apostolorum alter Petri, alter Pauli relationibus sunt edo
cti. Omnes nihilominus sancti Euangelistæ vnius sunt auctoritatis, vnius sunt
fidei,nec in aliquo dispares in texenda syncerissimæ linea veritatis, ac per om-
nem suæ descriptionis articulũ inexpugnabile simul erigunt propugnaculũ ad
uersus omnia quarumlibet hæreseon iacula præmunitũ.Hæc est enim quadriga
illa,in qua Rex gloriæ exultans vt gigas,& potens in prælio,principi mũdi hu
ius,qui genus humanũ captiuũ tenebat,occurrit,& lorica carnis armatus illũ su
perueniens vicit,eius'q; vasa distribuit. Hanc porrò quadrigã, verũ'q; Cherubin
Ezechiel Propheta se conspexisse cõmemorat,cũ ait: Similitudo aũt vultus eo
rũ facies hominis,& facies leonis à dextris ipsorum quatuor, facies aũt bouis à
sinistris ipsorũ quatuor,& facies aquilæ desuper ipsorũ quatuor.Quos profectò
nõnulli catholicorũ patrũ hoc ordine discreuere, vt qa ab humana generatione
cœpit,iure per hominẽ Matthæus; quia verò à clamore in deserto, rectè p leo
nẽ Marcus; quia à sacrificio exorsus est,benè p vitulũ Lucas; quia à diuinitate
Verbi cœpit,dignè per aquilã Ioannes videatur designari. Qui nimirũ dicens:
In principio erat Verbum,& Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:
dũ in ipsã substantiã diuinitatis intendit,quasi more aquilæ oculos in solẽ fixit.

Sed ij,qui sanctos Euangelistas per animaliũ figuras sub hac varietate distin-
guunt,magis considerare videntur Euangelij cuiusq; principium, q̃ continuum
sequentis historiæ textum. Nam qui seriatim cunctas Euangelicæ narrationis
curiosiùs,atq; minutiùs indagauere sententias,beato Matthæo non hominis, sed
figuram decreuerunt ascribendam esse leonis. Leo enim (vt ait scriptura) po-
tentissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum. Et quia rex animalium di
citur,non incongruè beato Matthæo,qui regiam Christi cernitur texuisse perso
nam, leonis species deputatur. Vnde & in Apocalypsi Dominus cum ipsa tri-
bu regia Leo commemoratus est. Vbi dictum est: Vicit leo de tribu Iuda.
Matthæus igitur in declaranda regia stirpe Domini familiariùs vacat, & sicut
ab hac narrationis exordium sumpsit,sic in eadem intentione totam styli sui se-
riem ad finem vsq; perducit. Generationis quippe lineam texens ad Dauid
peruenit; deinde per Salomonem transiens,cæteros Reges in enumeranda

generis successione percurrit. Et paulò post refert, quòd ab Oriente Magi veniunt, & Iudæorum Regem natum solerter inquirunt; simul etiam quòd Rex Herodes turbatus est, dum audit, quòd Rex præter se in Iudæorum populo natus est. Deinde subiungit parabolam, vbi Dominus ait: Simile est regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. Sed & instante salutiferæ passionis articulo, narrat eum dixisse: Quia cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, congregabuntur ante eum omnes gentes; & quia tūc dicet Rex his, qui à dextris eius erunt: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum. Postremò destructo per mortem suam mortis imperio, & beatæ resurrectionis coruscante triumpho, narrat eum dixisse Discipulis: Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.

His, & huiusmodi clarescentibus in Euangelica descriptione sententijs, liquet beatum Matthæum in prosequenda regia stirpe Domini tenaciùs, quàm cæteri, fuisse versatum. Vnusquisq; siquidem sanctorum Euangelistarum proprium, ac specialem ordinem seruat, & in eius, qua cœpit, intentionis custodia perseuerat. Nam Ioannes propensiùs occupatur ad declarandam in Christo diuinitatis essentiam. Matthæus autem (vt dictum est) ostendit regiam dignitatem. Marcus verò tanquam assecla, siue breuiator eius esse videtur, dum per eius vestigia subsequens graditur, & sic illi siue eisdem verbis, siue eodem sensu in omnibus penè concordat, vt tanquam à præcedentis se tramite non recedat. Lucas etiam proprium modum, & ordinem tenet, dum sacerdotalem Domini stirpem describit, atq; personam, & sic per totam styli sui seriem in hac intentione perdurat, vt diuersari circa templum, & sacerdotes vsq; ad finem Euangelij non omittat. Nā ipsum quoque suæ narrationis exordium quid aliud coaceruat, quàm diuersorum nomina sacerdotum? Fuit, inquit, in diebus Herodis Regis Iudææ sacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron. Eundem postmodum Zachariam in templo ante altare constituit. Mariam quoque Virginem domui Sacerdotis inducit. Quadragesimo autem natiuitatis die puerum cum muneribus ad templum portat. Duodennem quoq; in templo audientem, & interrogantem cum doctoribus inthronizat. Deinde parentes Domini narrat per omnes annos ascendisse Hierusalem ad templum in die solennitatis Paschæ. Demum Euangelium suum hoc fine conclusit, vt diceret: Ipsi adorantes regressi sunt Hierusalem, & erant quotidie in templo laudantes Deum, & benedicentes Dominum. Mediator quippe Dei, & hominum secundùm humanam naturam vnus idemq; Rex 2 esse voluit, & sacerdos, vt per vires nos regalis apicis regeret, & per sacerdotis officium expiaret. Hæ siquidem duæ personæ in figura Christi specialiter sunt à patribus commendatæ, cui principaliter, ac singulari prærogatiua dedit Deus sedem Dauid patris eius, vt regni eius non esset finis, & vt sacerdos esset secundùm ordinem Melchisedech.

2 Christ⁹ Rex & Sacerdos.

Vtriusq; ergo ministerij dignitatem Matthæus, & Lucas ita inter se inuicem diuidunt, vt alter Christi regnum, alter describat sacerdotium. Spiritus enim sanctus per organa sua sic propriæ potestatis iura dispensat, vt dum per duos vnus eloquitur, idem sentientium quædam in verbis diuersitas exprimatur. Vnde cùm Matthæus, qui regalem Domini personam susceperat describendam, in genealogiæ contextu Reges enumeret, Lucas ad ipsum Dauid non regium schema prosecutus, sed per eos, qui Reges non fuerant, ascendit ad Nathan filium Dauid, qui nec ipse Rex fuit. Vnde diuinitus actum est, vt non habeat socium subsequentem, qui styli sui teneat seriem, quoniam sacerdos in sancta sanctorum solus intrabat; atq; idcirco hic sine comite est, quia se circa Domini sacerdotium specialiter occupat. Matthæus autem (vt prædictum est) breuiatorem

Marcum

Marcum,atq; pedissequum habuit, quia Christi regiam dignitatem Reges enumerando descripsit. Regiæ quippe sublimitatis est,vt non sine comitum gradiatur obsequio.

Hunc 3 ducem & nos sequamur,dilectissimi fratres mei,non Euangelium breuiando, sed Euangelica præcepta seruando. Hunc ad vitam sequamur itineri præuium. Huius salutiferum imitemur exemplum,qui mox,vt vocantis se 3
Saluatoris audiuit imperium,non cunctatus est, non sua disponendi quæsiuit inducias,non amicorum petenda consilia, sed illico diuitias spreuit, necessarios abdicauit,carnalium affectuum nexus abrupit,sicq; solutus post Christi vestigia lætus,& impiger properauit, & tanquam post naufragium delatus in portum, diuinum illud celeuma cantauit: Dirupisti, Domine,vincula mea,tibi sacrificabo hostiam laudis. Vel illud, quod sponsa modulatur in Canticis canticorum: Paululum cùm pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea; tenui, nec dimittam eum. Amen.

Sanctos ergo debemus duces sequi, ac proinde venerari,& inuocare, quicqd oblatrent hæretici.

EIVSDEM BEATI
PETRI DAMIANI
SERMO IN FESTO SANCTI MICHAELIS ARCHANGELI.

CIRCA rerum cardinem versamur, & magnificentiam operum Domini stylo prosequimur impolito; nec est præsumptio, sed deuotio, quia non temerarij scrutatores, sed pij pulsatores accedimus. Honorauerunt siquidem stylum maiestas Virginis, & dignitas Crucis, & vtrunq; præsumpsimus vtroq; saluati. Nunc ad Angelos sermonem conuertimus, & illius purioris naturæ contemplamur originem; & hoc quidem conuenienter. In primis nanq; locis illa duo prima posuimus, quæ sibi primatum vendicant in rerum creaturis. Tertium autem locum sortiuntur Angeli, sicut in cœlo, ita in scripto, sentit'q; anima, quod continet pagina, & auctoritas ratione munitur. Beata illa regio supernarum virtutum, in qua felices spiritus circumuolant Dominum Sabaoth, & sublimi pennarum applausu in plateis supernæ Hierusalem Sanctus, Sanctus, Sanctus, clara voce decantant. Vidi (inquit Propheta) Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & plena erat omnis terra maiestate eius, & ea, quæ sub ipso erant, replebant templum. Seraphin stabant super illud, sex alæ vni, & sex alæ alteri. Singula ista verba suo pondere librata sunt, & diligentissimam quærunt expositionem, cuius nos immunes insipientia, & ineloquentia fecit. Aliquid nihilominus exculpere tentabimus, si non ita solenniter, veraciter tamen.

Visio hæc corporalis non est, vel fantasticis inuoluta præstigijs, sed spiritalis & pura, purioris intelligentiæ desiderans sanctitatem. Hanc non vident nisi videntes, & qui mundi caliginem supergressi, splendorem diuinitatis lucidissima mente suscipiunt. Et, vt breuiter eam diffiniamus, Spiritus Dei nostro spiritui dulciter applicatus hanc efficit visionem, cùm nos de præscientia cumulat futurorum. Hoc igitur modo ille totius Prophetalis eloquentiæ gloria vidit Dñm, & sedentẽ. Filius Dei triginta & tribus annis seruus fuit, non Dñs, minister nõ magister, vilis nõ gloriosus, & licet dixerit Discipulis: Vos vocatis me Magister, & Dñe, & benedicitis, Sum etenim: &, Ego sum lux mundi: pauci tamen verborum altitudinem notauerunt, pharisæis inuidentibus, Iudæis non credentibus, & illum arguentibus præsumptionis. Sed postquam resurrexit à mortuis, & in triũphali sede receptus est, imperatoria decreta propalata sunt orbi, fixit'q;

Crucifixus in totam mundi latitudinem suæ dominationis insigne. Iam maiestatiuis nominibus circunfunditur ille pauper,& vnicus,& seruilium nominum vilitate dimota,Rex regum,& Dominus dominãtium multa luce præfulgurat. Vidit ergo eum filius Amos,non humilem,sed sublimem,non iudicatum,sed iudicem,non opprobrium hominum,sed gloriam Angelorum.

Sedentem,inquit. Triplicem legimus Creatoris sessionem,vnam post mundi creationem, quando requieuit ab omni opere,quod patrarat; aliam post Ascensionem,quando assumptus est in cœlum,& sedet à dextris Dei; tertiam post resurrectionem,cùm sederit in sede maiestatis suæ,& nos cum eo sedebimus. Solet quietem labor præcedere,statio sessionem. Sed quando laborauit illa Maiestas,quæ nec afficitur passione,nec labore distringitur? Audi quomodo plurimus ei labor incubuit,cùm illum pessimum præsumptorem de cœlis ad inferna detrusit,& hominem peccato penè simili comprehensum,de paradiso voluptatis in ærumnosum immisit exilium. Quantum putas tumultum in cœlestibus efferbuisse palatijs,cùm mortifer ille vastator irreparabile dissidium in illa cœlesti curia fabricauit,conuentum proscidit Angelicum,& agmina stellantia secum traxit in mortem? Desæuit tunc Omnipotentis indignatio,totaq; diuinitatis dextera percussus est inimicus, & in perditionis deuolutus est abyssum. Huic tam graui damno,tam grauiter vindicato, successit & aliud. Peccauit nãque ille,qui huic resarciendæ ruinæ fuerat subrogatus,propter quē omnia subcœlestia fuerant constituta. Peccante autem illo, multum splendoris sidereis detractum est luminaribus,totamq; elementorum materiam infectio deploranda confudit. Nondum auersus erat furor Domini,sed adhuc manus eius extenta, & dexteram eius singulari vulnere fatigatam prouocauit in se fragilis, & lutosa substantia,sensitq; reliquias fulminei furoris miser homunculus,& personale delictum proscripsit vniuersos. Deturbatus igitur tumultibus frequentibus rationabilium creaturarum,Dominus maiestatis,& super suis hostibus vindicatus,cadentes Angelos cum desperatione damnauit,& hominem castigauit in spe,præuidens quanta bona de illius peccato esset facturus. Et ob hoc forsitan angelicum peccatum in scripturis non inuenitur expressum, ne scripturæ mandaretur,quod emendari non poterat. Requieuit ergo Deus, rationabili fine tantis malis imposito. Sed rursus tactus dolore cordis intrinsecus, & peccantium hominum enormitate grauatus,deleuit quem creauerat hominem,& diluuium inhabitare fecit; nec hoc contentus,super Sodomam, & Gomorrham ignē pluit, & sulphur, Aegyptios submersit in fluctibus,Israëlitarum cadauera prostrauit in eremo,vbiq; turbulentioris Domini repræsentans imaginem. Ad extremum venit ipse nube nostræ carnis obtectus,& dolorum particeps,& laborum,didicit obedientiam ex his,quæ passus est.

Consummata autem carnis susceptione,eleuatus est in cœlũ, & sedet à dextris Dei; nec tamen sedet ad plenum,quia assistit adhuc vultui Dei pro nobis. Erit autem ei tertia sessio gloriosa, cùm bonos,& malos diuerso fine, diuersisq; clausuris incluserit. Sedebit in sede maiestatis suæ,cùm nos traxerit ad se, & erit Deus omnia in omnibus. Prima sessio est gratiæ,qua gratis omnia fecit. Secunda misericordiæ,qua nos misericorditer redemit. Tertia gloriæ, cùm nos glorificabit. Attende autem sedentis gloriam,& excellentiam sessionis,vbi nulla creatura consedere præsumit. Seraphin,inquit,stabant,non sedebant. Vidi Dominum,& vniuersam militiam cœli assistentem ei (ait Propheta) assistentē dicit,non sedentem. Millia millium ministrabant ei,& decies millies centena millia assistebant ei,Daniele testante. Omnes Angeli stabant in circuitu throni, ait Euangelista. Et alibi: Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus populis, & linguis, stantes ante thronum. Sed & Virgo

ſingularis aſtat à dextris in veſtitu deaurato. Moyſes, vt videat tranſeuntem Dominum,ſtat in petra,& Elias ſtat in conſpectu Domini,& omnis creatura imperatoriæ maieſtati aſſiſtit. Solus ille transfuga ſpiritus,diſſenſionis principium, princeps malitiæ,malorum ſumma,voluit conſedere. Sedebo, inquit,in monte teſtamenti. Omnes ſtant,omnes miniſtrant,& tu,pacis inimice, ſedere præſumis? Ipſe Filius idem,quod Pater,ſedere neſcit,donec dicat ei Pater: Sede à dextris meis. Talem vidit eum Eſaias,& Dominatorem vniuerſæ terræ, & in aureo throno ſuæ diuinitatis ſedentem,in illa ſecunda ſeſſione, qua carnem noſtram cœlis inuexit.

Sequitur, Super ſolium excelſum. Excelſum ſolium, Angelicam naturam intellige,primam Omnipotentis creationem,& primaria dignitate præditam poteſtatem. Super hanc ſedet,& ſuperuehitur Filius Virginis, ſuſceptum hominē ordinibus prouehit Angelorum,quia etſi melior eſt natura,fortior eſt gratia, ſi magna dignitas,maior Dei voluntas,quam omni nexu naturæ ſummus ille Philoſophorum aſtruit altiorem. Eleuata eſt ergo magnificentia Dei non ſolùm ſuper cœlos,ſed & ſuper Angelos,quia tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Et plena erat maieſtate eius omnis terra. Ipſe Dominus Deus noſter,in vniuerſa terra iudicia eius,ait Pſalmiſta. Et quomodo nunc poſt hanc eius eleuationem aſſerit Propheta omnem terram maieſtate eius eſſe repletam? Sed cùm dicit, Plenam maieſtate,intelligit dicere maieſtatis cognitione,quam ante eius incarnationem aut nulli meruerunt, aut pauci. Sed nunc ab ortu Solis vſq; ad occaſum nomen Dei magnum prædicatur in gentibus; ſunt'q; omnes docibiles Dei,quos eius vnctio docet de omnibus. Nam etſi in Iſraël magnum nomen eius,non tantùm iam vni angulo, ſed toti mundo notitia ſe diuinitatis infudit.

Sequitur, Et ea,quæ ſub ipſo erant,replebant templum. Templum accipe ciuitatem Dei viuentis,ſponſam eius,quæ non habet maculam, neq; rugam. Sub ipſo ſunt incarnatio,paſſio,mors, & omnis illa horariæ diſpenſationis moleſtia,quia reſurgens ex mortuis iam non moritur. Hæc ſunt, quæ replent Eccleſiam,quorum recordatio nobis annuas parit ſolennitates. Replebimur in bonis domus tuæ,ſanctum eſt templum tuum; quod tunc profectò mirabile eſt in æquitate,cū Eccleſia perſonas nō accipit,reſpuit munera,veritatē eligit, diligit rationem. Sequitur, Seraphin ſtabant ſuper illud,ſex alæ vni,& ſex alæ alteri. Duo Seraphin, Angelum,& hominem accipe. Qui incendentes, vel ardentes dicuntur,cùm ille ardeat præſentia,hic memoria.

Primùm de alis Angelorum videamus,& quali volitatione ferantur. Et quia nota eſt ſententia illa,quomodo caput,& pedes velent,& tantum media videantur,id eſt,quod fuit ante mundum,& quod poſt eum erit, his, quæ in præſentia ſunt,aliquantulum apparentibus, Ezechielem adducamus in medium,qui animalium alas hoc modo diſtinguit dicens: Duabus alis volabant,& duæ pennæ ſingulorum iungebantur,& duæ tegebant eorum corpora. Prima eorum ala eſt,dignitas ſuæ productionis. Tranſi parumper in arcanum huius intelligentiæ,& dignitatem huius conſidera creaturæ. Ipſa eſt principium viarum Dei, ait ſcriptura. Quātum priuilegium,quòd illa cogitatio Altiſſimi in hoc primū opus prorupit. Decebat profectò,vt ſingulari gloria præfulgeret,quod de manibus Dominantis primitiua creatione proceſſit. Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia,& perfectus decore,in delicijs Paradiſi Dei fuiſti: dicit Propheta. Non ſolùm ſimilitudo, ſed & ſignaculum ſimilitudinis,vt tantò ſubtilius imago Dei inſinuetur expreſſa,quantò differentiùs ſignaculum ſimilitudinem præcedit. Vbi autem plenitudo ſapientiæ,decoris perfectio, paradiſi deliciæ nominantur,tota ſimul iungitur beatitudo. Subdit autem ſcriptura, quod

ſuperexcellit,

superexcellit,& quod totius eloquentiæ superat facultatem : Quem pretiosiorē fecit Deus . Hîc dictum est quicquid dici potuit.

Secunda ala,gratia est confirmationis. Hæc ala feliciori volatu lassitudinem nescit,per omnia similis præcedenti,nec inferior . Cadentibus quippe præsumptuosis,& istis in humilitate durantibus, incircunscriptus ille Spiritus remanentes summa prosecutus est largitate,dans eis in munere,ne possent ampliùs aliqua labefactione corrumpi . Confirmati igitur,& de sui status stabilitate securi, lucidioris gratiæ subiere fastigium . Seruiunt ergo illi,cui seruire, regnare est, & felici securitate , & secura felicitate . His duabus alis volant Angeli, volatione vtiq; indefessa , & creati digniter,& fortiter confirmati .

Tertia ala est,singularis amor sui Creatoris; & hæc quidem felicissima,subtilibusq; pennulis intertexta . Amant enim,& ardent,& desiderant in eū prospicere,cuius amore feliciter incendunt.Quātò enim propiores, tantò feruentiores; & in lumē maiestatis absorpti indicibili modo & semp ardēt, & semp satiantur.

Quarta est,assidua visio diuinitatis.Sed & hæc pēnis floridioribus interpicta. Quantæ dignitatis est,assiduè videre Deum ? Et illi quidem spiritus , etiam cū mittuntur,nō fraudantur gloria visionis,quia vbiq; occurrit diuinitatis essentia, quæ intus est omnia continendo,gubernando exteriùs . De his duabus scriptū est : Duæ pennæ singulorum iungebantur,cùm singularis amor ex assidua visione nascatur,& assiduam visionem singularis amor efficiat .

Quinta est, gaudiū nostræ redemptionis ; & ipsa multiplici picturata varietate . Quis verborum copia comprehendat,quantum gaudium Deus homo virtutibus Angelicis ingenerauit,cùm & eorum collegam,qui ab eis exierat,sed nō erat ex eis,vexillo Crucis irruente confregit,& hominem perditum ad regna reuocauit cœlestia ? Nec mirum, quia videbant materiam repurgatam,de qua superna illa ciuitas reædificatur,cuius participatio eius in idipsum .

Sexta est,restitutio supernæ ciuitatis . Sed & hæc picturis pulchrioribus colorata.Quid enim erit,cùm,illo terribili iudicio peracto,Dominus virtutum homines Angelis sociabit,resarciens damnum,redintegrans numerum , & vnumquenq; ordinem ex meritis hominibus ad summam reuehet numeralem ? Tunc sicut lætantium omnium habitatio erit in ciuitate Dei; quia varietate partium ordinata,nil erit ampliùs quod repugnet,vel quod à statutis locis valeat elocari . De his duabus dicitur : Duæ tegebant corpora eorum : quia gaudium nostræ redemptionis,& restitutio supernæ ciuitatis beatorum spirituum corpora contegunt,& resarciunt,ne tam ruinosa diminutio in illa superiori gloria cognoscatur. Et attendendum,quanta benignitas gratiæ genus humanum in istis administratorijs spiritibus accumulet,quia pugnant pro nobis , vt illud : Factū est prælium magnum in cœlo : vincunt pro nobis,sicut ibidem subiungitur : Nunc facta est victoria: gaudent pro nobis : Quia est gaudium Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente : flent pro nobis , sicut scriptum est : Angeli pacis amarè flebunt . Hæ sunt felices pennæ,quibus ille numerosus ordo superuolat,stans inirritabiliter,alacriter volans,& in æternitatem .

Sed iam redeundum est ad nos,& stylus ad nostram retorquendus humanitatem,quos ab Angelico consortio corporeæ voluptates, & iniquæ voluntates diuidunt,& abiungunt. Et licet in hanc degenerauimus vanitatem,portamus tamen imaginem Creatoris,quæ etsi obscurari potest,nequit tamen deleri. Vniuersa vanitas omnis homo viuens (ait iustus) sed & in imagine pertransit homo . Assignemus ergo sex alas homini,etsi non tales,qualescunq; tamen . Prima hominis ala reuertentis ad Deum,amaritudo cordis est . In multis offendimus omnes,& non est numerus offensionum nostrarum . Sed cùm accedente , & accendēte gratia Dei cor nostrū,recogitamus oēs annos nostros in amaritudine

animæ nostræ, obscuratam reclaramus imaginem, & in nostrum principium reformamur. Sed quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sequitur secunda penna, confessio videlicet oris. Ante omnia confessio (dicit scriptura) nihilq; Deo gratius est, quàm confiteri, & accusare quod fecisti. Plena est omnis scriptura sacra tantæ virtutis testimonio, cui tam veteris testamenti, quàm noui tota seruit auctoritas. Istæ siquidem duæ virtutes sunt, quæ multiplicem cumulum scelerum nostrorum ante Dei oculos abscondunt. De his dicitur: Duæ tegebant eorum corpora. Beati enim, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Imputauit, dixit, non fecit. Qui enim peccatum non fecerit non est, nisi vnus, & hic Filius Dei. Omne autem, quod ipse nobis non imputare decreuerit, sic est quasi non fuerit. Tertia ala est spes. Hæc est, quæ fragiles animos erigit ad superna, quæ tædium expectationis leuigat, quæ præsumit de misericordia Iudicis, & in diuinæ pietatis obuersatur palatio. Quarta est timor. Iste est, qui subcutit carneam vestem nostram, ossa penetrans, & ipsis se infundens medullis. Offer paululum oculis cordis imaginem Domini, & illius Domini, qui fecit cœlum, & terram, qui potestatem habet corpus, & animã mittere in gehennam, cuius patientiam prouocasti, thesaurizans tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Cùm hæc intuitu diligentiori prospexeris, timor, & tremor venient super te, & formido mortis interiorem hominem validiùs interuertet. Quia igitur spes multùm præsumit, & timor diffidit nimis, vtrũque iungere nõ moreris, vt in commune faciant, quod diuisa non possunt. Disce sic sperare, vt timeas; sic timere, vt speres. De his scriptum est: Duæ pennæ singulorum iungebantur. Quinta est humilitas. Prope est Dominus his, qui obtriuerunt cor, ait scriptura. Humilitas est mater virtutum, superbia vitiorum regina. Hæc sola virtus virtutum nutrix, quam solam in Virgine Matre respexit Altissimus; cuius, quandiu conuersatus est in terris Filius Dei, & executor extitit, & magister. Discite à me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde. Sexta est charitas. Hæc est principium, & finis, bonorum clausula, singularis filia summi Regis. Superfluum est eam verbis prolixioribus commendare, cui alludit tã secularium, quàm diuinarum literarum tota facundia. De his dicitur: Duabus alis volabant. His geminis alis illi pennati euolant ad superna, de quibus dicitur: Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Quòd si istis volauerimus, nec defecerimus, quandoq; etiam pennis Angelorum volabimus, & videbimus illum in decore suo, qui est Deus benedictus in secula seculorum. Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO LVCA EVANGELISTA.

QVia per Euangelium, dilectiſſimi, de tenebris ad lucem reductus eſt mundus, meritò Euangeliſtarum gloriam celebrat populus Chriſtianus. Sed inter cæteros beatus Lucas, cui præſens famulaturus eſt ſermo, dum gemina ſtyli ſpecie & Euangelicam, & Apoſtolicam contexit hiſtoriam, tāquam diuerſis agrum Eccleſiæ frugibus ditat, vnde videlicet populus eſuriēs viuat. Hæ planè ſunt fruges, quas Ioſeph fratribus contulit; hæc pecunia, quam in ore ſacci præcepit imponi. Hæc pecunia nunc in Eccleſiæ menſa proponitur, vt vſum poſtmodum à negociatoribus requiratur. Sed & Beniamin hoc etiam præ cæteris additur, vt in ſacco eius etiam ſcyphus cum pecunia reponatur. Quem enim Ioſeph per myſterium indicat, niſi Redemptorem noſtrum, quem ſuo iam tunc ille myſterio præfigurabat? Ait enim ſcriptura: Quia vertit nomen illius Pharao, & vocauit eum lingua Aegyptiaca Saluatorem mundi. Quid per fratres, niſi ſancti deſignantur Apoſtoli? Quid per Beniamin, niſi Paulus, qui de tribu Beniamin originem duxit? Omnes ergo fratres fruges prædicationis accipiunt, quas ſerere per mundum debeant, & pecuniam, quam ad vſuræ lucrum in menſa proponant. Soli verò Beniamin etiam ſcyphus 1 adijcitur, vt per Paulum, quem ille ſignabat, non tabernaculi cyathus Gentibus, ſed amplū, & patulum Verbi poculum propinetur. Hinc eſt enim quòd ait: Os noſtrum patet ad vos, ò Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, non anguſtamini in nobis. Ac ſi dicat: Quia me vobis Verbi potum per vberem ſcyphum largè videtis afferre, & vos ſitibundi cordis ad hauriendum ora laxate, vt decurrens vnda non inaniter fluat, ſed capacia vaſa, in quæ transfundatur, inueniat. De quo videlicet potu per Eſaiā Dominus dicit: Glorificabit me beſtia agri, dracones, & ſtrutiones, quia dedi in deſerto aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo. Quid enim beſtia deſignat agri, niſi gentilitatem vtiq; rationis expertem? Quid per dracones, niſi malitioſi? Quid verò per ſtrutiones, qui pennati ſunt, ſed volare nequeunt, niſi hypocritæ figurantur? Hæ ergo beſtiæ Deum glorificant, dum Chriſtus gētili populo, qui deſertus erat, & inuius, exuberantis Euangelij verba propinat.

1 Hunc Pauli ſcyphū frangere nitūtur hæretici, & purū ei⁹ merum fœdiſſimis inquinare laticibus, & pſertim lutulentus Lutherus luto ſuo illū contaminat, agitq;, vt dum nō potat ipſe, alij quoq; abſtineant.

Scyphus itaq; Euāgelicæ prædicationis, in Beniamin datus eſt Paulo, vt ipſe deſertū gētilitatis ſpecialiter excolat, & ariditates eius largo ſanctæ pdicationis imbre perfundat. De quo ſcilicet imbre ſcriptū eſt: Qui operit cœlū nubibus, & parat terræ pluuiam. Vnde & ipſe Paulus, qui ſe Apoſtolum, & magiſtrum gē

tium esse testatur, ait ad Galatas: Cùm vidissent quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatum circuncisionis, operatus est & mihi inter Gentes. Vbi notandum, quanta beati Pauli dignitas, quanta sit gloria. Nimirum qui beatum Petrum, & cæteros Apostolos adhuc passibilis, ac mortalis edocuit, ipse Paulum iam glorificatus, & super Angelos exaltatus instruxit. Magister Apostolorum extitit Christus, cùm hominum subiaceret iniurijs; Paulum docere nō dedignatus est, cùm iam Virtutum cœlestium vallaretur obsequijs. Cum alijs degebat Apostolis, dum nostræ mortalitatis adhuc infirma perferret; Paulum sibi familiarem fecit, cùm, calcato, ac potenter euerso mortis imperio, paternæ maiestatis solio præsideret. Hinc est quod ait: Notum vobis facio, fratres, Euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non est secundùm hominem; neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Ideóq; licet sancti Apostoli per corporales obtutus cuncta Saluatoris nostri gesta perspexerint, in nullo tamen beati Pauli præcessere notitiam, dum idem hunc de cœlo Magister instruxit, qui ante cum illis in terra corporaliter habitauit. Vnde est, quòd ad Corinthios per interrogationem dicit: Non sum Apostolus? Non'ne Iesum Dominum nostrum vidi? Non'ne opus meum vos estis in Domino? Deo itaq; reuelante, ad tantam peruenit scientiæ plenitudinem, atq; ita perductus est in omnem Euangelicæ regulæ veritatem, vt cùm omnes superessent, Apostolorum magisterio 2 non egeret. Hinc est, quòd ad Galatas dicit: Cùm autē placuit ei, qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret Filium suum in me, vt euangelizarem illum Gentibus, continuò nō acquieui carni, & sanguini, neq; veni Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos. Quando autem ierit, aperuit cùm subiungit: Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum. Videre, non discere.

2 Non egebat alieno magisterio Paulus à Christo edoctus. Hoc tñ peculiare in illo fuit. Quod verò ob gratiā alicui cōcessū est, trahi non debet ab alijs in exēplū, vt habetur in 6. de Regu. Iu. Nā omnium magister est Petrus.

Sed dicat aliquis: Hic sermo non Lucam Euangelistam, sicut promiserat, loquitur, sed in Pauli Apostoli disputatione versatur. Verum planè, nec possumus diffiteri. Sed cùm beatus Lucas eiusdem Apostoli indiuiduus comes extiterit, atq; ab eo didicerit omne quod scripsit, vbi dignitatem præceptoris exprimimus, alumni quoq; præconium non tacemus. Et doctoris laus redundat in discipulum, dum Euangelicæ veritatis historiam, quam ille diuinitus didicit, hic ex eius ore percipiens, fideliter apicibus exarauit. Quantæ ergo dignitatis, quantæq; sit excellentiæ beatus Lucas, in hoc liquidò deprehenditur, quia cùm Marcus à beato Petro edoctus, & Matthæus, atq; Ioannes, qui Euangelium descripserunt, Redemptoris nostri gesta in terra didicerint, iste solus (vt ita loquar) hoc Euangelium scribere meruit, quod de cœlo descendit, dum scilicet hoc Spiritus sanctus Paulo cœlitus reuelauit, & postmodum per eundem Paulum, quasi per organum suum, beato Lucæ Christus innotuit. Hinc est, quod ipse Paulus ait: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? De cœlo ergo Christus in Paulum gestorum suorum sacramenta ꝓfudit, eademq; per Paulum in Lucam, velut aurea fistula mediante, transfudit; vt huic beato viro non immeritò congruere videatur quod per Esaiam dicitur: Primus ad Sion dicit, Ecce adsum, & Hierusalem Euangelistam dabo. Ideóq; non casu, sed Spiritussancti magisterio factum est, vt beatus Matthæus, quia conuersante in terra Domino Euangelium didicit, quadraginta generationes enumerando descendat. Per quadragenarium quippe numerum labor exprimitur, quo videlicet Christus in corpore suo, quod est Ecclesia, ꝑ diuersa vitæ huius tēpora fatigat. Hinc est, quòd Moyses, & Elias ꝑ quadraginta dies cōtinuauere ieiunium. Sed & ipse Dñs sub eodē numero abstinuit à perceptione ciborū. Per Moysem itaq; lex, per Eliā prophetia, ꝑ Christū verò noui testamēti pariter intelligitur gratia.

Per

Per afflictionem ergo legis, prophetiæ, simul & gratiæ, labor innuitur vniuersalis Ecclesiæ per vniuersa mortalis huius vitæ secula fatigatæ. Hinc est, quòd filij Israël ærumnis, atq; laboribus diutinæ peregrinationis attriti, post quadraginta annos terram sunt promissionis ingressi, quia videlicet omnes electi post emensum huius peregrinationis excursum, mox hæreditario iure terram viuentium possidebunt.

Per numerum ergo, quem Matthæus ordinat, susceptio laboriosæ mortalitatis nostræ; per illum verò, quem Lucas posuit, indubitanter exprimitur mysterium nostræ redemptionis. Per illum similiter numerum edocemur, quia Christus iuxta Prophetiam peccata nostra ipse portauit; per istum verò consequenter addiscimus, quia secundùm Apostolum omnia nobis delicta donauit. Ipse quippe est Agnus, qui oblatus est, quia ipse voluit; ipse est, q & abstulit peccata mundi. Septuagenarius quippe septimus numerus, quem Lucas posuit, remissionem significat peccatorum, sicut ipse Dominus innuit, cùm Petro quærenti, quotiens essent dimittenda fratri peccata, respondit: Dico tibi, non tantùm septies, sed vsq; septuagies septies. Nec mirũ si per hũc numerũ, qui ab vndenario, & denario nascitur, humanæ prauitatis abolitio designatur. Vndenarius quippe numerus si septies multiplicatur, profectò septuaginta septem summa complectur. Sed denarius, qui perfectus est numerus, decalogum signat. Per vndenarium verò, qui hunc transgreditur, quid nisi legalis transgressio figuratur?

Cùm ergo in tota illa summa legis, simul & transgressionis, vterq; numerus cõprehendatur, quid mirum, si per eam scelerum remissio designetur? Septenarius planè numerus, qui supra Dominum in columba descendit, nostræ prauitatis vndenarium aboleuit. De quo scilicet charismatum numero per Esaiam dicitur: Requiescet super eum spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus consilij, & fortitudinis, spiritus scientiæ, & pietatis, & implebit eum spiritus timoris Domini. Vnde beatus Lucas, vt expiari nos à nostris sceleribus per aduentum nostri Saluatoris ostendat, non ab Euangelicæ narrationis exordio, sed à baptismo duntaxat, Christi cognationis ordinem inchoat. Quod etiam in libro Geneseos euidenter ostenditur, vbi Lamech vxoribus suis dixisse narratur: Septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech verò septuagies septies. Vltio quippe de Lamech septuagies septies danda dicitur, quia septuaginta septem homines de fœmoribus eius perhibentur egressi, ac postmodum diluuio vorante referuntur absorpti. Sed quia Lamech Percutiens, siue percussus exprimitur, quid per hunc nisi primus parens humani generis figuratur, qui nimirum peccati telum, quo primus ipse percussus interijt, vniuerso quoq; generi successuræ posteritatis infixit? De hoc ergo Lamech septuagies septies vltio data est, quia peccatum, quod primus homo contraxit, per septuagintaseptem generationes in humano genere viguit. Vsq; ad Christum siquidem peccatum originale permansit, quod ipse per baptismi sui (vnde Lucas incipit) sacramenta deleuit. Vbi videlicet de illo dicitur: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Redemptionis ergo nostræ materiam vterq; sanctus Euangelista sic inuicem diuidunt, & narrationis partem sibi quisq; congruam sumunt, vt Matthæus per generationum lineam descendendo, Christum ad nos peccatores de cœlis aduenisse perhibeat, Lucas autem à sacramento baptismatis ad Patrem vsq; conscendens, traxisse nos secum ad cœlestem gloriam peccatorum sordibus ablutos ostendat. Ille siquidem astruit Christum ad terram misericorditer descendentem; iste fatetur eum nos ad cœlestia subleuantem. Ostendit ille pastorem nonagintanouem oues in deserti pascuis relinquentem; docet iste quam perdiderat ouem scapulis impositam ad ouile proprium reuocantem. Ille perhibet descendisse medicum ad ægrotos; fatetur iste ad incolumitatis æternæ gaudia

secum nos reduxisse sanatos. Ostendit ille solum vnigenitum à Patre ad nos missum; docet iste quoniam ad cœlestem patriam multitudinem transtulit electorum. Porrò vtriusq; Euangelistæ intentionem vnà beatus Paulus comprehendit, dicens: Misit Deus Filium suum in similitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne. Nã cùm dicit: Misit Deus filium suum in similitudine carnis peccati: ostendit susceptionem mortalitatis nostræ, quam Matthæus apertè declarat, cùm ab Abraham descendendo, quadraginta generationes enumerat. Cùm verò subiungit: Et de peccato damnauit peccatum in carne: abolitionem perhibet peccatorum, quam Lucas indubitanter exprimit, cùm septuaginta septem cognationum lineam texit. Quam videlicet vtranque sententiam idem Paulus vno alibi versiculo complexus est, dicens: Iesus Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Descendit enim Christus vt nos à peccatis eriperet, surrexit autem, vt candore iustitiæ nitidos exhiberet.

3 Quæ nimirum vtriusq; beati Euangelistæ diuersitas etiam in hoc euidenter ostenditur, quia Matthæus per Salomonem, in cuius matre Dauid per adulterium corruit, Dominicæ generationis lineam descendendo producit; Lucas autẽ per Nathan ascendit, per cuius videlicet æquiuocum Prophetam hoc ipsum eiusdem Dauid peccatum Dominus expiauit, & sic quasi lapsum miseratus erexit. Ille itaq; docet, Dei Filium ad nos humiliter inclinatum; iste pronunciat nobiscum simul cum triumphali gloria cœlitus exaltatum. Descendit enim Christus ad iacentes, vt eos secũ prouehat in astra victores. Vnde non sine diuino factum præsagio creditur, quòd beatus hic Euangelista tali vocabulo nuncupatur. Lucas enim Hebraicè Ipse consurgens, siue eleuans, vertitur in Latinum. Hoc igitur in proprio nomine prætulit, quod ipse postmodum de Saluatore conscripsit. Redemptor enim noster & ipse de morte surrexit, & nos ad cœlestia viuentes de mortuis eleuauit. Vnde & per Apostolum dicitur: Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit secum in cœlestibus. Ipse itaq; principaliter consurgens, siue eleuans dicitur, quoniam ad hoc de morte surrexit, vt nos in morte prostratos erigeret; ad hoc ascendit in cœlum, vt secum nos ad cœlestia subleuaret. Quod igitur beatus Lucas de Christo scribendo perhibuit, hoc quasi propheticè proprio nomine designauit. Et hoc magnum certè mysterium, quòd beatus Lucas à baptismo Saluatoris incipit, & vsq; ad Deum Patrem generationem lineam ascendendo producit. Per lauachrum quippe sancti baptismatis à peccatis abluimur, & sic Deo Patri per Mediatorem Dei & hominũ reconciliamur. In baptismo itaq; est nostræ ascensionis initium, & sic ad Deum à viuentibus peruenitur per boni operis incrementum.

Beatus Lucas nõ ab re in sacerdotio, & his, q̃ ad hoc ipsũ spectant officiũ, tam multus, ac frequens est, vt sacerdotij dignitatẽ agnoscas, quàm'q; gradus iste ab alijs sit dirimendus. Quẽ tñ hæretici perfricta fronte promiscuè ascribere omnibus nõ verentur.

4 Nec prætereundum, quia cùm Redemptor noster verus vtiq; sit Rex, & sacerdos, sicut beatus Matthæus regiam eius texuit describendo progeniem, sic è diuerso Lucas sacerdotalem indicat per omnem textum sui voluminis dignitatẽ. In sacerdotali quippe plerunq; versatur officio, & dum diuersa Dominici operis gesta percurrit, ab his tamen, quæ ad sacerdotium pertinent, non recedit. Modò enim sacerdoti delegatum narrat officium, modò progeniem, modò vicem, modò sacrificium, modò nominat templum, & cùm plurima intra sacræ historiæ seriem comprehendat, in intentione tamen, qua cœperat, prosequendi sacerdotij 3 perseuerat. Nam in ipso suæ narrationis initio sic exorsus est, dicens: Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ sacerdos quidam, nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron. Deinde ipsum sacerdotem ad adolendum ante altare sacrificium statuit. Postmodum quoq; ad eiusdem sacerdotis domum Mariam Virginem dirigit. Tria quoq; 4 cantica in Ecclesia cantanda describit (quod nullũ Euangelistarũ præter eum fecisse reperitur

Tria cantica in Ecclesia decantanda beat⁹ Lucas instituit. Quorsum ergo Ecclesiæ cantilenas, & organa carpunt hæretici, & ore importuno lacessunt?

vnum scilicet Zachariæ, secundum Mariæ, tertium Symeonis. Quadragesimo verò die, postquam natus est, Dominum cum muneribus in templo narrat oblatum. Deinde duodennem in eodem templo inter doctores constituit residentẽ. Parentes quoq; Domini narrat per singulos annos in solennitate Paschali orationis gratia Hierusalem ascendere solitos. Postremò Euangelium suum hoc fine concludit, vt dicat: Ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, & erant semper in templo laudantes, & benedicentes Deum.

Vnde fit, vt beatus Lucas vituli speciem teneat, sicut & Ezechiel Propheta, & Ioannes Euangelista se vidisse pronunciant. Vitulus siquidem in templo solebat offerri. Et benè vitulus, quia sacræ linguæ vomere cordis nostri arua prosulcat, eaq; Euangelici seminis iactu vitali fruge fœcundat. Vel certè idcirco beatus Lucas vituli prætendit imaginem, quia dum Euangelicam, atq; Apostolicam describit historiam, hostes Christi, atq; aduersarios veræ fidei, tanq̃ duobus cornibus ventilat, eos quę arcam catholicæ Ecclesiæ depopulentur, expugnat. His autem cornibus præmunitur, quibus & Iudæos feriat non credentes, & hæreticos hinc inde concludat à regula veræ fidei declinantes. Scripsit itaq; beatus Lucas Apostolorum labores, & actus, quibus & ipse collaborator interfuit. Scripsit & Euangelium, quod quasi signatum magni thesauri pondus de cœlo percepit. Cui videlicet illud Esaiæ vaticinium congruenter aptatur, quo dicitur: Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cùm dederint scienti literas, dicent: Lege istum: & respondet: Non possum, signatum est enim. Quis est enim liber ille signatus, nisi sanctum Euangelium mysticis figurarum sententijs obuolutum, & ab humanæ mentis intelligentia procul arcana quadam profunditate 5 remotum? Hic profectò liber ille est, de quo Ioannes ait: Vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus, & foris, signatum sigillis septem. Quæ sunt autem sigilla, quibus liber Euangelicus obsignatus dicitur, nisi septem illa sacramenta, quibus vtiq; totus ordo Dominicæ dispensationis impletur, videlicet incarnatio Domini, natiuitas, passio, resurrectio, ad cœlos ascensio, deinde iudicium, postremò regnum? His itaq; sigillis liber Euangelicus ita signatus est, vt nisi eum Christus aperuisset, cuilibet omnino patere non posset. Vnde subiungitur: Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. In actibus verò Apostolorum dum quasi nudam narrat historiam, quodammodo nascentis Ecclesiæ teneram lactat infantiam.

5 Nostro autẽ tpe apud hæreticos vel mulierculæ, & agasones iactant Euangeliũ, & Paulũ; ac oẽs esse magistri volunt, cũ ne apicẽ quidẽ norint; & qlibet resignare se posse sigilla gloriatur.

Sed, si diligenter attendimus, quia medicus est ille, qui scribit, nil aliud in illa reperimus historia, nisi duntaxat animarum languentium medicinam. Humanæ quippe conuersationi quasi quandam rectitudinis lineam tendit, & per eam nos quasi semitam dirigit, vt sicut primitiuam Ecclesiam vixisse perpendimus, in quantum facultas suppetit & ipsi viuere studeamus, quatenus eadem puritas, quæ de origine fontis emanat, etiam per decliuia nihilominus postrema decurrat, & qualis oriendo progreditur, talis in fine seruetur. Vnus est enim ipse de quatuor fluminibus Paradisi, qui videlicet vberibus doctrinæ suæ fluentis vniuersam mundi latitudinem irrigauit. De quibus videlicet aquis per Esaiam dicitur: Scissæ sunt in deserto aquæ, & torrẽtes in solitudine, & quæ erat arida in stagnum, & sitiens in fontes aquarum.

Recurramus itaque, dilectissimi, ad innocentiam primitiuæ Ecclesiæ, vt discamus & possessa relinquere, & in regiæ paupertatis simplicitate gaudere. Non ad ima nos terrenæ substantiæ pondus deprimat, quos ad supernæ Hierusalem gloriam Rex cœlestis inuitat. Non nos ab hoc itinere carnalis illecebræ retrahat lenocinium, quibus vtiq; per præcedentis nostri Redemptoris introitũ patet aula cœlorum. Nam dũ generationis eius ordo ab humilitate baptismatis

ad Patrem vsq; producitur, liquet proculdubio, quia patriæ cœlestis ingressum se sequentibus pollicetur; & quò prior introiuit, sibi ministrantibus viam strauit. Volo, inquit, Pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus: vt nimirũ ad caput se membra colligant, & (sicut eodem spondente promittitur) vbi fuerit corpus, & aquilæ congregentur. Adeamus ergo cum fiducia thronum gratiæ, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Nam (sicut idem dicit Apostolus) talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cœlis, sanctorũ minister, & veri tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo. Illuc itaq; se iam noster spiritus dirigat, illuc diruptis terrenæ concupiscentiæ vinculis æstuanter euolare contendat, & vbi caput eminere considerat, se quoq; secuturum esse confidat. De quo videlicet dicitur: Non in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. Illic ergo habemus Pontificem, qui iustificet 6 peccatores. Illic habemus Regem, qui coronet post victoriam triumphantes; qui nimirum ad hoc dignatus est de summis ad ima nostra descendere, vt nos secum ab infimis ad propria subleuaret, Iesus Christus Dominus noster, qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in secula seculorum. Amen.

6 Iustificat Christus homines illum sequentes p fidem, & opera, non qui fatentur se nosse Deum, factis autẽ negant.

EIUSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

HOdie dies serenior arrisit nobis, & Sol solito lucidior terris illuxit. Non enim vnus, sed vniuersi sancti 1 sanctificant eam, & splendoribus irradiant luminosis. Spectabilis illa cœlorum solennitas, quæ non annuis, sed continuis gaudijs inclarescit; vbi lumen videtur in lumine, & ipsius Trinitatis substantia beatis oculis, oculo ad oculum aperitur. Ibi cognoscitur Gignentis, Genitiq;, & Procedentis ratio sempiterna, quæ hîc credi potest, comprehendi non potest. Illic Regina 2 virginum virginibus innumeris comitata, mansiones perambulat Angelorum, & vtrisq; naturis gloriam eius admirantibus dicit: Quid me admiramini? Diuinum est mysterium hoc, quod cernitis, diuinum profectò, non humanum, nec humanis vnquam rationibus comprehensum. Ibi numerosus Angelorum exercitus sacratis diuisionibus insplendescit, & volitatorio delectatus obsequio, non velat, sed reuelat Domini maiestatem. Illic Patriarcharum electio primitiua, reuerenda societas Prophetarum, gloriosus Apostolorum chorus, purpurea Martyrum multitudo, congregatio florida Confessorum, candida Virginum turma, Monachorum numerus infinitus. Sedet in medio Dominus virtutum, & de refusione gloriæ suæ inebriat intuentes. Inebriabuntur nanq;, ait Propheta, ab vbertate domus tuæ. Ibi pax secura, requies voluptuosa, vita perpetua, sapientia mentis, agilitas corporis, cordis illuminatio. Beati qui habitant in domo tua, Domine. Sicut lætantium omnium habitatio est in te, ciuitas Dei: & in plateis tuis vox exultationis dulcioribus modulis intonatur? Quare tristis es, anima mea? & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi. Cōfitebor illi, ibi; nam hîc stadium, illic præmium; hîc pugna, ibi corona. Vanum est ante lucem surgere. Indurandus est animus, & à blandimentis 3 voluptatum procul abstrahendus, & vtriusq; substantiæ materia repurganda, si ad proprios ortus volumus euolare. Amanda est interim tenuitas paupertatis, sermo suspendendus amarior, elatio fugienda, sustinendi labores, cum vitijs congrediēdum, eliminandæ diuitiæ seculares.

1 Festiuistas omniū Sanctorum celebris.

2 Nota hūc locum contra eos, qui dicūt animas sanctorū nō esse in cœlo.

3 Vides quòd viriliter nobis agendū est, & nō otiose degēdum, si volumus ad cœleste regnum peruenire?

Hoc est, quod ille pauper, & vnicus, in hodierna sancti Euāgelij lectione pauperibus, quos de mundi paupertate vocauerat, ait: Beati pauperes spiritu. Hæ sunt octo, immò septē beatitudines, quia octaua eadē quæ & prima. Felicissimi

gradus, quibus itur ad Dominum,quos omnes in persona sua prius ascendit. Qui ascendit in montem,& aperuit os suum,vt doceret Discipulos suos. Denique quis pauperior illo,qui non habuit vbi caput suum reclinaret? Quis illo mitior,qui mitis est,& humilis corde? Qui videns ciuitatem fleuit super illam, fleuit Lazarum,iustitiam docuit, iustitiam fecit,in cuius ore non est inuentus dolus? Quis illo misericordior,qui mulierem adulteram liberauit? Peccatricem sanauit septem dæmonibus cumulatam? Quis mundior illo, qui peccatum non fecit? Pacificare venit & quæ in cœlis, & quæ in terris; pacem reliquit Discipulis suis; persecutionem pro iustitia passus est,flagellatus in carne, suspensus in Cruce,morte turpatus. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit,& ipse ambulare. Canta ergo canticum graduum, & gradatim ascende, nec præpropero saltu aliquem prætermittas, quia qui offenderit in vno,factus est omnium reus.

Sis ergo pauper spiritu,nec putes hunc primum gradum leuiter attingendũ, cùm multæ solicitudinis sit,mundum,& mundana relinquere, & à consuetudinario cursu cor,corpus, & studium reuocare. Qui enim pauper est spiritu,vilitate gaudet,humilitatē amplectitur,desideria terrena conculcat. Sed quia illa paupertas execrabilis est,quæ regio spiritu intumescens discordias seminat,inseruit litibus,detractorijs sermonibus iucundatur,euolandum est ad secundi gradus sublimitatem, vt sis mitis. Mitis est,qui nulli reddit malum pro malo. Læsus veniam petit, & benefacit lædentibus. Nec plenam iactet victoriam,quisquis huc fortassis ascendit, cùm sit omni lachrymarum fonte plangendum, quòd tandiu luto, & lateri sub Pharaonis seruierimus potestate; & ideo Beati, qui lugent. Luctus autem sanctorum non est de diminutione rerum, de corporum infirmitate, de ferocitate sublimioris potestatis; lugent enim peccata vel propria, vel aliena, ruinam mundi, detrimentum fidei, contemptum iustitiæ, abundantiam iniquitatis, dilationem Regni. Nec hîc consummationis terminus imponendus, cùm perfecta iustitia sit diligere proximum, sicut se ipsũ, & eius excessus libera discretione,& discreta redarguere libertate. Qui enim pro persona,quam gerit,non resistit peccantibus,de suo se nouerit silentio esse damnandum. Esurit ergo, & sitit iustitiam, qui vitia destruit, construit virtutes, sobrius sibi, iustus proximo, pius Deo. Cuius animam vrit zelus domus Dei; qui cantat cum iusto: Tabescere me fecit zelus tuus, quia obliti sunt verba tua inimici mei. Sed quia secundùm vocem Oratoris,plerunque summum ius malitia est, & inconsiderata iustitia præcipitium parturit, ideo sequitur: Beati misericordes. Misericordia est speciosum humanæ naturæ ornamentum, cuius expers malè degenerat, & hominem diffitetur. Est autem vera misericordia, cùm superexaltatur misericordia iudicio,cũ vel largitate substantiæ, vel bona voluntate, vel doctrina verbi, vel exemplo facti, proximi corpus, & animam refouemus. Cùm autem iam à claritate in claritatem sic cœperimus ambulare, à claritate cordis nostri ad clarificandum cor proximi, mundandi sumus ab omni inquinamento carnis,& spiritus,ab omni huius mundi aspersione purè,præsèq; tergendi, sicut subiungitur: Beati mundo corde. Quis gloriabitur, castum se habere cor? Prauum est cor hominis, & inscrutabile. Quis cognoscet illud? Difficile est illud mundare,cùm in suis abditis delitescens,irruentium recipiat agmina cogitationũ, plurimùm etiã renitentibus nobis,sed nequaq̃ obniti valentibus. Ille igitur mundũ cor habet, qui vtriusq; hominis motibus mitigatis,passiones nō modò reprimit,sed ignorat, naturali cursu bonorũ operũ communitus,crucifixus mundo, & cui crucifixus est mundus. Pauci aũt,quibus se infuderit tantæ gratiæ plenitudo. Quicunq; aũt illi sunt,iã sunt prope palmam supernæ vocationis, si pace,qua refecti sunt,

pacificare studeant dissidentes,& dicere cum Propheta : Cum his,qui oderunt pacem,eram pacificus . Idcirco subinfertur : Beati pacifici : non solùm pacati, sed pacifici,facientes pacē,concordiæ semina seminantes . Sed quia sæpius vel adulatione potentium,vel amore temporalium , iustitiam aut dimittimus, aut non defendimus dimissam , ad metam cursus porrigenda est dextera, vt pro iustitia nō solú nostra,sed & alterius,persecutionē patiamur , & resistamus vsq; ad sanguinem,vel vsq; ad mortem. Et hoc est,quod subsequitur : Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam Post hæc autem quid? Hîc adhæremus Domino,& vnus cum eo spiritus efficimur . Hîc disrumpitur nubes , & transit oratio . Hîc reuelata facie gloriam Domini speculamur. Hîc dulcedo spiritus, cordis suauitas,iubilatio mentis . Beatus populus , qui scit iubilationem .

Videamus,si fortè aliqua sermonis consequentia beatitudines istas septem donis sancti Spiritus possimus assignare. Paupertatem spiritus generat timor Dei, qui pungit animam,& sanguinem elicit,& cogit nos quærere medicinam. A timore tuo,Domine,concepimus,& parturiuimus , spiritum salutis fecimus super terram,hoc est spiritum paupertatis:dicit Esaias Propheta , immò per Esaiam Dominus. Hic facit nos mundana vel relinquere,vel non concupiscere, clauus clauum expellens,& pertingens vsq; ad diuisionem animæ,& spiritus. Pietas autem mites facit, dum nos dulciori spiritu superfusos, ad mansuetudinis thalamum introducit . Qui enim efferati sunt superbia,sublimes in oculis suis, ardētes inuidia,inuicem mordentes,& inuicem consumpti,quomodo mitigatoria possunt indui pietate? Porrò scientia luctum parit . Scimus enim quia singularis scientia est,recogitare annos nostros in amaritudine animæ nostræ,& multiplicibus lachrymarum riuulis propria deflere delicta . De fortitudine verò nascitur fames,& sitis iustitiæ,cùm virium sit non paucarum,pro libertate iustitiæ mori, ne dum loqui,& vbi Deus in causa est,nec allici blanditijs,nec terrore moueri . Consilium autem misericordiam parit,cùm summa totius consilij sit consulere omnibus,& infirmitates tam animarum,quàm corporum benigna manu misericordiæ subleuare. Munditia cordis ab intellectus puritate descendit,qui cordis receptacula purgat,& latebrosos eius affectus acutissima circunspectionis falce succidit . Porrò pacificus ab ipsius Sapientiæ nascitur summitate,conformis illi Sapientiæ,quæ pretio sanguinis sui & terram pacificauit,& cœlum .

Fortassis etiam,si diligentiùs perscrutemur,septem petitionibus,quæ in oratione Dominica continentur,eas iterum concathenare poterimus . Illi etenim de timore Domini paupertatem spiritus amplectuntur , qui volunt vt sanctificetur in eis nomen Domini,& dicunt cum Psalmista: Custodi animam meam,quoniā sanctus sum. Qui verò sunt mites,nisi quos pietas imbuit,qui cum patientia & mansuetudine frequenter postulant,vt aduentat regnum Dei,cupientes dissolui, & esse cum Christo? Quorū vniuersitati Sanctus eructuat dicens : Expecta Dominum,& custodi viam eius,& exaltabit te,vt hæreditate capias terram : terra enim viuentium promittitur possidenda. Qui autem lugent , nisi quos instruit scientia salutaris,qui piarum vndis lachrymarum voluntatem Dei volunt fieri sicut in cœlo,ita in terra,sicut in Angelis,ita in hominib⁹? Porrò fames,& sitis iustitiæ de mentis fortitudine generatur, quæ quotidianum panem ab ipsis Dei manibus quærit , panem illum videlicet , qui cor hominis confirmat . Qui etiam misericordes sunt,nisi qui pro facultate consulunt omnibus,& audaci conscientia pactū faciunt cū Deo dicentes:Dimitte nobis debita nostra,sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Mundū aūt cor non nisi lucidissimus percipit intellectus,qui non inducitur in tentationē,rogans à patre luminū,nō vt non tentetur , sed vt non inducatur , excutiens latrocinantium turmas negociorum . Pacificatio verò à sapientia ipsa descendit,vbi liberamur à malo,& ab omnium

iniquitatum mundamur influxu. Hæc sunt septem beatitudines, septem dona, septem petitiones, septem candelabra, septem lucernæ, septem infusoria, septem spicæ, & si qua sunt alia, quæ in arce septenarij numeri scripturarum consecrauit auctoritas.

Adolescentulus ego ausus sum totam lectionis huius seriem explanare, illorum rogatus, immò compulsus precibus, & præcepto, quibus nec velle, nec posse fuerat obuiare. Sed vt præsenti solennitati aliquantulum insistamus, fauorabili, & mellita dulcedine redundans tanta festiuitas est, in qua laudem dicũt Deo omnes sancti eius, & totus orbis clara voce resultat. Isti sunt 4 aduocati, quos apud Iudicem habemus. Pro quo isti intercesserint, sententiam non timet capitalem. Confugiamus ergo ad probata suffragia, nec nos deterreat enormitas peccatorum, quia maior est illorum pietas, quàm impietas nostra. Consiliarij sunt Regis nostri, & ipsius iræ sæpè resistunt, nec nos deserunt in tempore malo. Sciunt enim, vbi nos reliquerint, quantis hostium insidijs pateamus.

4 Ecce qũo sãcti sunt aduocati nostri apud Iudicẽ nostrũ Dñm Iesum Christũ, & intercedunt pro nobis.

Suspiremus igitur ad illorum memoriam, vt protegant nos sub vmbra alarum suarum, donec transeat iniquitas, & perducant nos ad sponsum Ecclesiæ, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

Eiusdem

EIVSDEM BEATI

PETRI DAMIANI

SERMO PRIMVS IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

POST Crucem, post Virginem, post Angelos, quid est maius in terris, quid in cœlis sublimius? Illa vtiq; quam acceptauit Altissimus, quæ vulnerauit cor sponsi sui, cui sponsus idem in Canticis dicit: Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa, in vno crine colli tui, & in vno oculorum tuorum. Quàm speciosa sponsa ista, quæ in vno capillulo, & ocelluli scintillatione vulnerat cœlorum Regem, Angelorum Dominum, Filium Dei Patris. De illa nobis est sermo, licet non sit sermo in lingua nostra. Hæc est illa, quæ posita est in superbiam seculorum, cuius gloria à mari vsq; ad mare, cui Reges, & Principes famulantur, quam circumuolat cœlestium legionum multitudo, in qua fons sapientiæ repositus est, hortus conclusus, fons signatus; hortus vbi clara rosaria pulchriori colore refulgurant, & felices virgæ florum, & fructuum gloria cumulantur, hortus, quem ventorum non tangit alternitas, vbi mollioris auræ gratia frequenter aspirat, & vernans amœnitas allicit intuentes, conclusus, non murali machina, nec cæmentatorũ lapidum glutinosa tenacitate, sed Angelica statione vallatus; fons, de quo fontes Israël deriuantur, qui irrigat vniuersam superficiem terræ, & inebrians, & emũdans; signatus, sigillo vtiq; totius Trinitatis, quod ille malignans effractarius non dico confringere, sed nec contingere audeat. In hac mortua germina regerminant, & aridiora ligna facilè resyluescunt. In hac contegitur multiplex varietas sacramentorum, & congeritur antiquitas misericordiarum Domini Dei nostri. Et vt breuiter intelligentiolæ nostræ propalemus indaginem, duodecim 1 sacramenta sunt in Ecclesia, quæ vnius fidei pietas contegit; circa quorum instantiam reflectitur Christianæ religionis auctoritas.

Primum est Baptismatis sacramentum. Hoc pretiosius est cunctis opibus, & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari. Quis enim cogitatione cordis, vel volubilitate sermonis impleat, quanta sint in aquarum substantia sacramenta completa? Antequam mundus parturiretur, & ex informi materia

1 Cùm dicit hic Auctor, Duodecim esse in Ecclesia sacramenta, accipit largè vocẽ sacramẽti, nõ aũt strictè. Nam hoc modo septem tantùm Ecclesiæ sũt sacramenta, vt habes ex Concilio Florẽtino, & Tridentino. Largè aũt accepta, & xij sũt quæ hîc enumerantur, & multa alia, vt lotio pedũ, quã fecit Dñs post cœnã, & benedicta eius incarnatio. Provt sacramẽtum in genere dici põt quidlibet, quod sit sacræ rei signũ, vel res aliqua sãcta, et magnæ, ad mirãdæq; virtutis. Provt ẽt canit Ecclesia: Magnũ mysterium, & admirabile sacramentũ, vt animalia viderẽt Dñm natum, iacentẽ in præsepio.

multiformium specierum diuersitas exiliret, Spiritus Dei in aurigæ modum ferebatur super aquas, & elementum hoc figurali præmulcebat obsequio. Cœlum ipsum ex aquis compactum Hebræorum tradit auctoritas; & per aquas vniuersalis illa purgatio celebratur. Patriarchæ ad aquas fiunt vxorij; & per aquas terribile Iudæorum murmur extinguitur. Omnis illa series veteris instrumenti diligentiùs introspecta, maiorem sacramentorum altitudinem in aquarum materia consignauit. Saluator ipse legem sequens, itinerarij sui principium aquis indixit, cùm in flumine sublimis illa potestas ab illo magno homine voluit baptizari. Primum miraculum ex aquis fecit. Samaritanæ iuxta puteum aquarum fontem aquæ salientis in vitam æternam repromittit. Deniq; qui ab aquis cœperat, finiuit in aquis; vulnerato enim latere Crucifixi, manauit aqua, quæ terrarum orbem purgatorio lauamine candidauit. Ad extremum inclusiua sententia chorum Apostolicum imbuens; Euntes, inquit, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Non'ne igitur liquidò colligis, quia legis vtriusq; sublimitas vim rerum sacramentalium in huius elementi liquore refudit? Non te moueat paucitas exemplorum, cùm plurima præ manibus haberentur, nisi prolixitatem euitasset oratio.

2 Nota Confirmationē esse Ecclesiæ sacramentum.

3 Nota etiam præstari à solis Epis.

4 Vide Epalē dignitatē esse super ordinem sacerdotalem.

Secundum est sacramentū 2 Confirmationis. In baptismate Spiritus datur ad veniam, hîc ad pugnam; ibi mundamur ab iniquitatibus, hîc virtutibus præmunimur. Non'ne in superliminari fronte domus nostræ terrestris consecrata manus sacri chrismatis imprimit vnctionem? Nec quilibet tanti mysterij legitur executor, sed solus 3 Episcopus, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius ditioni sacerdotalis subditur 4 multitudo. Baptismi gratiam omni homini, vel omni sexui tradidit auctoritas antiquorum; confirmationis autem insigne, sola pontificalis persona suæ vendicat dignitati. Inde est quòd decretales paginæ, & sanctorum patrum instituta decernunt, non esse differendam post baptismum sacramenti huius virtutem, ne nos inermes inueniat fraudulentus ille contortor, à quo nemo vnquam nocendi inducias extorsit. Delibuti igitur vtriusq; roris vnguento, illo sanati, confortati isto, securiùs descendamus ad singulare certamen. Nec nos deterreant arma Goliæ, vel magnitudo moueat staturalis, quia nobiscum est magnus Dominus Deus noster, & magna virtus eius, apprehendens arma, & scutum, vt exurgat in adiutorium nobis.

5 Vnctio Infirmorū, Ecclesiæ est sacramentum.

6 Extrema vnctio confert gratiam, nam sanitatē reddat infirmis, peccata dimittit, & timorem Dñi immittit.

Tertium est Vnctio 5 infirmorum: Infirmantibus nobis, & vsq; ad mortem mortali peccatorum febre languentibus, Spiritus pietatis assistit, & recordatus est quoniam puluis sumus. Ait enim diuus Iacobus: Infirmatur quis in vobis? Inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eū, vngentes eum oleo in nomine Dñi. Et oratio fidei saluabit infirmū, & alleuiabit eum Dñs; & si in peccatis est, dimittentur ei. Solennis vnctio, liquor excellens, quo sanitas 6 redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Vides'ne qualiter sacerdotalis manus infirmātis corpus alleuiet, & illecebrosam sensuum motionem sacratissima mitiget vnctione? Vnde & sancti patres hanc vnctionem sacramentum esse sanxerunt.

7 Vides, morē consecrandi Epos, & sacro chrismate inungendi cū cæteris ritib⁹, qui nūc exhibentur, etiam priscis patribus fuisse in vsu?

Quartum est Consecratio Pontificis. Hæc quantò sublimior, tantò dignior approbatur. Cùm enim canonicis sanctionibus eligitur persona, quæ tantæ dignitatis debeat subire fastigium, clarior Pontifex cum cæteris Pontificibus euocatur. Præparatur Ecclesia patrem susceptura de filio. Vngitur 7 illius caput oleo lætitiæ præ consortibus suis, in illius figuram, qui thalamo virginali, spiritu illi balsamo profusiùs irroratus, oleum benedictionis super filios hominū distillauit. Liniuntur & manus, vt quicquid benedixerint benedicatur, & acceptum sit diuinæ maiestatis aspectui. Ponitur & Euangelica pagina super caput ipsius recumbentis, vt & verba vitæ suam sentiat excedere rationē, & oculi eius

deficiant in eloquium Domini. Imponitur cidaris capiti consecrato,& aurea lamina frontis gloria præsignitur,in qua contexitur nomen diuinitatis. Traditur annulus secretorum in manu eius,vt dicat cum Propheta: In corde meo abscōdi eloquia tua,vt non pecem tibi. Calceantur & pedes in præparatione Euangelij pacis,vt sit de quibus dicitur: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem. Accipit & baculum pastoralem,vt ex ipsa virgæ qualitate signetur,qualiter mansuetos colligat,corripiat inquietos. Sic sic solenni vestimentorum glorificatione præfulgidus,& ad altare Dei familiariùs intrans,& exiens,iram Iudicis in misericordiam Patris felici commutatione deuoluit. Hic habet gladium spiritus,quod est verbum Dei. Hic potest tradere satanæ in interitum carnis.

8 Quintum est 8 Inunctio Regis. Sublimis ista delibutio, quia sublimem efficit potestatem. Cùm enim tantæ nobilitatis sanguis,vel genere, vel electione consecratur in Regem,religio cum nobilitate totis regni viribus conuocatur. Astat hinc Primatum,Metropolitanorū,& Episcoporū gloriosa societas, illinc Ducum,Comitum, Castellanorum non spernenda nobilitas. Procedit medius homo super homines regnaturus, constipatus agmine personali. Ducitur deniq; ad aram excelsi principis,principium regni sortiturus ab illo,per quem Reges regnant. Priùs autem quàm imperatorijs cultibus vestiatur,requiritur super eo cleri voluntas,& populi,& manu propria iurat libertatem Ecclesiarum. Extunc exuitur vestimentis suis,& oleo sanctificationis aspergitur,vt typico rore perfusus,cœlestis vnguenti plenitudine glorietur. Induitur deniq; purpura, quod est regiæ maiestatis insigne,gestans regni sceptrum in manibus ad regendū populum sanctum Dei. Ponitur & corona aurea super caput eius expressa signo sanctitatis,gloria honoris,& ope fortitudinis. Præfertur & gladius in oculis eius, vt cognoscat,quia vindex est iræ Dei,in hoc ipsum constitutus. Tantis igitur, ac talibus mysterijs initiatus,reportatur ad palatium,à die illa,& deinceps timēdus,pariter & amandus. Felix autem,si gladium regni cum gladio iungat sacerdotij,vt & gladius Sacerdotis mitiget gladium Regis,& gladius Regis gladium acuat Sacerdotis. Isti sunt duo gladij,de quibus in Domini passione legitur: Ecce gladij duo hîc: & respondetur à Domino, Sufficit: tunc enim regnum prouehitur, sacerdotium dilatatur,honoratur vtrunq;,cùm Domino prætaxata felici confœderatione iunguntur.

Ecce quō & Reges olim, vt nunc fit, inungebantur.

9 Sextū est sacramentum Dedicationis Ecclesiæ. Dici vix potest,quanta sit in hoc loco sacramentorum varietas,& institutionū alternatio. Primùm 9 enim Ecclesia intus,& deforis dealbatur,cruces duodecim in interiori circuitu Ecclesiæ imprimuntur,cerei totidem accenduntur,emundatur Ecclesia, Pontifex Ecclesiam exteriùs circuit cum aqua benedicta, & in superliminari portæ tertiò virga pastorali percutiens dicit: Attollite portas principes vestras,& eleuamini portæ æternales,& introibit Rex gloriæ: illis deintus respondentibus: Quis est iste Rex gloriæ? Tunc benedicit aquā sale,cinere,vino,hyssopoq; cōspersam;alphabetum ex transuerso quadrangula ratione conscribit; altare septies ex eadē aqua respergit; cruces chrismate,altare verò mixtura chrismatis, oleiq; perungit;ad quatuor altaris cornua incensum incendit; altare tersum nouis velaminibus operit;aliaq; multa,quæ sermonis breuitas non permittit inserere. Post hæc omni vestimentorum gloria cumulatus ingreditur ad altare; sacrificium singulare celebraturus,& sic sanctificationi finem impositurus. Quis huius abyssi caliginem sermonis claritate possit illuminare? Attigissemus tamen quantulumcunq;,nisi nostris temporibus quidam,qui Carnotensi præsedit Ecclesiæ,viuacissimo mentis igne lucidiùs omnia declarasset. Ad illum igitur plenissimū fontē sitientem mittimus,vbi plenissimam hauriat veritatē. Notandū tñ, quia præcedentia sacramenta sine visibili vnctione non fiunt, cùm subsequentia nihil

Nota hîc totū ritū cōsecrandi Ecclesias,qui et hodie in omnibus obseruatur,nullo ꝑtermisso.

huiusmodi meritò continere legantur.

10 Pœnitentia est Ecclesiæ sacramētum cuius vna pars sacerdotalis cōfessio est.

Septimum est sacramentum 10 Confessionis. Confessionis bonum quantum, vel quale sit, non est nostræ tenuitatis laudibus efferendum, cùm præclara patrum ingenia multis eam insignierint documentis. Hæc est via communis ad Deum, fons tam iustis, quàm peccatoribus patens, qui criminum abundantiam abundantiori liquore detergit. Primam reddit innocentiæ stolam, & fugitiuum filium in paternos reducit amplexus. Ex hoc fonte felices Apostoli lachrymæ profluxerunt; in hoc peccatricis fœminæ dæmonia sunt submersa; per hūc adulter, & homicida Dauid Spiritu principali legitur confirmatus; in hoc felix ille volutatus est latro, qui breui ponte crucis de patibulo ad regnum, de supplicio in paradisum translatus est. Consummatus in breui, expleuit tempora multa. In hac virtute caligant oculi plurimorum, qui vel discretione priuati, vel assentatione seducti, aut nesciunt quid iniungant, vel si sciunt, priuatam gratiam præferunt veritati. Verùm non suscepimus hîc aperire quid sentiamus ex ea, sed sermoni proprio proprietatem illius reseruamus. Hoc tamen lectori tædiosum non sit intelligere, quia confitens pastori suo, puritatem cordis, veritatem oris, macerationem carnis debeat exhibere. Ille verò, cui confitetur, pœnitentiā dignam, orationem continuam, taciturnitatem perpetuam confitenti suo curet administrare.

Octauum est Canonicorum. Isti sunt in Ecclesiæ solio sublimati, qui in Episcopali sede veste candida refulgentes, innocentiam cordium colore vestium repromittunt. Ij de communi, & in commune viuentes, vel viuere debentes, perpetua, si peccauerint, sunt pœnitentia castigandi; habitus enim eorum non pœnitentiæ, sed innocentiæ esse monstratur. Videant ipsi amici Sponsi, quid respōdeant ante faciem Sponsi, qui iudicat orbem terræ in æquitate, cùm de sponsa cœperit exigere rationem. Nolumus inuehi super illos, sed hoc solum caueāt, ne de patrimonio Crucifixi lautioribus epulis infundantur, vel vestimentis ornentur nitidioribus, ne audiant à Propheta: Non compatiebantur super contritione Ioseph.

11 Vide hîc monachorū studiū cōpēdio recitatū, & q̄ falsa sint omnia, quæ de illis garriunt hæretici.

Nonum est Monachorum. Hi sunt, qui à forensium causarum tumultibus 11 elongati, ludificatorias incantationes dæmonum patienter eludunt. In scripturis assidui, in obedientia præcipui, feruidi charitate, beatæ Vrbis gaudia è vestibulo contemplantur. Circunspiciant tamen semetipsos, ne in amplioris coronæ, vel laxioris calceamenti vilitate confidant, cùm homo videat in facie, Deus autem in corde.

Decimum est Eremitarum, qui per cauernas montium, & vallium concaua latitantes, Angelicis sociati spiritibus, in diuitias gloriæ cōtemplatiuis oculis rapiuntur, & in carne carnis obliti, naturam suam indefessa meditatione fatigant.

Vndecimum est Sanctimonialium. Istæ sexum, & seculum ausu validiore vincentes, spectabilem victoriam ab hostis antiqui feritate reportant. Gloriosa res, vbi tenera membra longiori martyrio confringuntur, & illius eneruant fortitudinem, qui similitudinem Altissimi concupiuit. Ad huius spectaculum pugnæ citò conuertitur ille misericors intuitus, & tali potissimum victoria delectatur.

12 Ecce quō recenset Matrimoniū inter Ecclesiæ sacramēta.

Duodecimum est 12 Nuptiarum sacramentum. Hoc magnum est, ait Apostolus; & Dominus in Euangelio; Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quid enim magis vnum, quàm illi, quibus est vna caro, vna mensa, vnus torus, hæreditas vna? Honorabile coniugium (dicit vas electionis) torus immaculatus. Hoc destruuntur incestuosa coniugia, & legitimorum hæredum digna progenies

propa gatu

propagatur. Hæc ſunt duodecim ſacramenta,quæ (niſi fallor) illæ duodecim cruces ſignificant,quas in circuitu Eccleſiæ videmus impreſſas. Sed iam dimittendus eſt ſtylus,quia & ingenij paupertas, & infirmitas carnis, quæ ſolito duriùs inundauit,vetant me aliquid longius ſcriptitare. Si conualere potuero,exequar quod cœpi,ad honorem illius, qui eſt benedictus in ſecula. Amen.

EIVSDEM BEATI

PETRI DAMIANI

SERMO SECVNDVS IN EADEM ECCLESIAE DEDICATIONE.

IMmola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. Tria ſunt principalia, & perfecta ſacrificia, quæ reddere tenemur Domino. Sacrificium piæ contritionis, ſacrificium iuſtæ operationis, ſacrificium laudis, vel iubilationis. Horum duo in præſenti ſunt neceſſaria, tertium hîc inchoat, & in futuro conſummabitur. De primo dicitur: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. De ſecundo: Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ: & alibi: Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. De tertio: Beatus populus, qui ſcit iubilationē: item, Sacrificiũ laudis honorificabit me. Primum ſacrificium placat Deum, ſecundum delectat, tertium honorat.

Non curat Deus de his ſacrificijs, niſi medullata ſint, & ſaginata. Vnde ait Pſalmographus: Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. In lege omnis adeps offerri iubetur, & holocauſtum pingue laudatur. Caro enim macra, & ſine pinguedine, neq; quando aſſatur reddit odorem, neq; quando comeditur præſtat saporē. Hæc aũt pinguedo nō corporis, ſed ſpiritus, non carnis, ſed mẽtis intelligi debet. Pinguedo animæ, virtutes ſunt. Hæ ſuauiter redolent, hæ in Dei ſacrificio Domino placent, & ſine his nullum ſacrificium eſt acceptabile. Hoc adipe pingues erant illi, de quibus dicitur: Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ: itemq; tres pueri in Daniele: Sicut in holocauſto arietum, & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium, ſic fiat ſacrificium noſtrum. Vt ergo placeant hæc ſacrificia noſtra Deo, pinguia ſint, & medullata.

Sacrificium piæ contritionis exigit butyrum humilitatis, quæ in tribus conſiſtit, ſcilicet vt conſideret homo, quàm imperfectum ſit quod habet, & hoc reſpectu ſuperiorum; vnde illud: Vt ſciam, quid deſit mihi. Deinde vt conſideret, quia nil habet proprium; vnde Apoſtolus: Quid habes, quod non accepiſti? Conſideret etiam, quòd nil habet in hac vita, quod perdere non poſſit, iuxta illud: Memento vnde excideris, & prima opera fac. Sacrificium iuſtæ operationis, exigit oleum diſcretionis. Sacrificium laudis requirit balſamum deuotionis. Habent autem hæc ſacrificia oppoſita ſibi vitia, quaſi ex latere venientia. Sacrificio contritionis opponitur abſynthium indignationis: ſacrificio iuſtæ operationis, acetum confuſionis; ſacrificio laudis, venenum adulationis,

fluę detractionis. Offeramus igitur, dilectissimi, Domino piam contritionem in 1 amaritudine interiori, & pœnitentia exteriori, vt sobriè, iustè, ac piè viuamus in hoc seculo; sobriè nobis, iustè proximo, piè Deo; sobriè in duobus, in cauenda voluptate, & curis huius vitæ; iustè in duobus, vt nemini noceamus, & cunctis prodesse studeamus, iuxta illud: Declina à malo, & fac bonum: piè in duobus, vt scilicet in præsenti viuat iustus ex fide, & in futuro æternam expectet beatitudinem. Vnde Apostolus: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, cùm autē venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Offeramus dignam laudem in confessione oris, & deuotione cordis. Pia quippe cordis contritio nascitur ex recordatione peccatorum, & timore futuri iudicij; iusta operatio, ex amore virtutis, & fiducia spei; laus, & iubilatio, ex affectu charitatis, & recordatione beneficiorum Dei.

1 Vides ad piā contritionem requiri amaritudinē interiorē pro peccatis cōmissis, & pœnitē tiā exteriorē? Non ergo vera pœnitentia, noua vita duntaxat, vt quidā modò nugantur.

Sunt autem tres recordationes peccati, prima afficiens, & delectans, quæ mala est, secunda exasperans, & pungitans, quæ vtilis est, tertia gloriosa, quæ perfectorum est. Afficiens est, qua afficitur homo recogitans ad ollas carnium Aegyptiorum, quàm deliciosè, & suauiter vixerit, & quàm arduum sit iter, quod aggressurus est. Recogitatio pungitans est, quando reminiscitur, quàm sordidè, & flagitiosè vixerit, non vt ad priora redeat, sed vt dignè defleat, & coram se ea statuat; vnde Dauid: Peccatum meum coram me est semper. Tertia recordatio, quæ dicitur gloriosa, est, quando homo remeditans quis fuerit, & qua gratia de lacu miseriæ, & de luto fecis liberatus sit, gratias agit dicens: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: & cum Israëlitis de Aegyptia seruitute liberatus, gratulabundè decantat dicens: Cantemus Domino, gloriosè enim honorificatus est, equum, & ascensorem deiecit in mare: & cum Zacharia: Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ. Hæc sunt, quæ Deo offerre debemus.

2 Nota ꝑ emissione, & redditione votorū, contra nostri temporis hæreticos.

3 Vide hîc Monachorū vota, quæ exactè reddenda sunt.

Tenemur etiam ei reddere 2 quæ fecimus vota, iuxta Prophetæ admonitionem: Vouete, & reddite Domino Deo vestro. Qui non reddit quod vouet, quasi Deum prouocat, & irridet. Reddendum est votum integrum, & perfectū, quia aliter non satisfaceret Deo, qui votum nostrum, tanquam proprium exigit debitum. Vnde & in lege dicitur, quòd bouem, & ouem, aure, & cauda amputatis, voluntariè offerre possumus. Votum autem ex his solui non potest, quibus aliquid perfectionis deest. Recogitet igitur vnusquisque nostrum quid Domino vouerit, & satagat illud reddere. Abrenunciauimus seculo, monachi nomen suscepimus, & habitum. Vouimus Domino continentium, obedientiam, humilitatem, patientiam, secularium morum mutationem.

4 Ecce quō sācti vouerunt tria vota, & reddiderunt.

Prædicta tria vouerunt 4 specialiter sancti, & reddiderunt. Audite quid dixerit, & quid fecerit Apostolus. Non sum, inquit, dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Ecce pia contritio de recordatione peccati. Item, Bonum, inquit, certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Ecce iusta operatio de fiducia spei. Item, Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. Ecce laus de beneficiis Dei. Vouit Dauid, & reddidit. Vota, inquit, mea Domino reddam in cōspectu omnis populi eius. Votum vouit Iacob, & reddidit. Si 5 fuerit, inquit, Dominus mecum, & custodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusq; fuero prosperè domū patris mei, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumq; quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. Iephte Galaadites votum vouit, & reddidit. Domine, inquit,

5 Vides vota sub conditione, etiam antiquis patribus fuisse in vsu?

si tradideris filios Ammon in manus meas, quicunq; primus egressus fuerit de fo-
ribus domus meæ, mihiq; occurrerit reuertenti cum pace à filijs Ammon, eū in
holocaustum offeram Domino. Transiuitq; Iephte ad filios Ammon, vt pugna-
6 ret contra eos, quos tradidit Dominus in manus eius. Reuertenti autē in Mas-
pha domum suam, occurrit vnigenita filia sua cum tympanis, & choris; nō enim
habebat alios liberos. Qua visa, scidit vestimenta sua, & ait: Heu me, filia mi, de-
cepisti me, & ipsa decepta es. Aperui enim os meum ad Dominum, & aliud fa-
cere non potero. Et fecit ei sicut vouerat. Ipsum vnigenitum Dei Filium
[illegible]

Si vnigeni-tus Dei Fili-[illegible]

[illegible] Amen.

[illegible]

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO TERTIVS IN EADEM ECCLESIAE DEDICATIONE.

FECIT Deus duo magna luminaria, luminare maius, vt præeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti. Non omnia, fratres chariſſimi, quæ ſunt in cithara, ſonant, ſed omnia iuuant. Sic non omnia, quæ ſunt in diuina ſcriptura, ſpiritualem intelligentiam generant, ſed omnia iuuant. Vnde ſi in aliquo legis capitulo fas eſt, ſenſum ſpiritus aliqua rimula intueri, non in inquiſitione dormitare debemus, ſed theſaurum iacentem in litera vigore alacris ingenij perſcrutari. Quod ſatis egregiè vir ſapiens adumbrauit, cùm dixit: Ne dormias in ſinu mulieris. Mulier nempe ſacri eloquij literam exprimit, ex qua fidelis expoſitor fructum gignit. Quæ litera, cùm ei catholicæ rationis diligentia adhibetur, virilis intellectus robori maritatur. Cùm verò eam ſeductæ mentis ingenium deprauat, quaſi caſtitatem fœminæ adulterino coitu violat. Rectè ergo dicitur, Ne dormias in ſinu mulieris; ac ſi apertè diceretur, Ne in ſecreto literæ ſenſu torpeas, ſed latentem animæ profectum pudica excute vigilantia.

Fecit, inquit, Deus duo magna luminaria. Verum quidem eſt, quòd Deus in mundi creatione cœlum clarum Solis, & Lunæ diſtinxit ornatu, vt alterū diei, alterum noctis viciſſitudinem gubernaret. Porrò ſi interiùs perſcrutemur, inueniemus nobis allegoriæ reſpondere ſecretum. Eccleſia enim, mundi figuram gerit, quia ſicut mundus ex quatuor elementis ſubſiſtit, ita Eccleſia ex quaternaria doctrina Euangelij coaleſcit. Habet autem Eccleſia ſuum diem, habet & noctem ſuam; habet & Solem in die, habet & Lunam in nocte. Dies Eccleſiæ, eſt tempus pacis; nox Eccleſiæ, eſt tempeſtas perſecutionis. Sol verò in Eccleſiæ die, eſt ſapientia; Luna autem in Eccleſiæ nocte, eſt patientia. His luminibus Deus Eccleſiam ſuam pinxit, quatenus & in pace non ſit improuida, & in bello non inueniatur mollis, & fracta. Per ſapientiam Eccleſia ſe protegit in pace à dæmonibus, per patientiam ſe tuetur in bello à perſecutoribus. Non claudicat Eccleſia, non eſt inermis, argumenta diuina ſapienter eludit, tormenta hominum ſuſtinet patienter. Recta prorſus comparatio eſt Solis ad ſapientiam, Lunæ ad ad patientiam, quia ſicuti Sol Lunæ, ita ſapientia præpollet patientiæ. Sapientia itaq; Sol, quia illuminat, patiētia Luna, quia confortat His geminis brachijs

Ecclesia pugnat, altero prosternens dæmones, altero vincens homines. Fecit itaque Deus hæc duo magna luminaria, quibus ornatur Ecclesia, quibus quasi duobus oculis munitur Christi columba.

Dissolutis nebulis allegoriæ, hunc etiam riuulum scripturæ ad irrigandos mores nostros possumus trahere. Nam sicut Deus in hoc mundo duo magna luminaria fecit, intra etiam in homine duo magna luminaria ordinauit. Ne tibi videatur durum quod dicimus; homo enim alter est mundus. Vnde ipsa Græca lingua vocatur μικροκόσμος, idest minor mundus, quia ad similitudinẽ maioris mundi est factus. Nam sicut Deus maiori mundo præsidet, ita quòd vbiq; est totus, sic anima corpori dominatur, ita quòd vbiq; tota est in corpore. Homo itaq; habet diem, habet & noctem; habet Solem in die, habet Lunam in nocte. Dies hominis, est vita iustitiæ, nox hominis, est vita nequitiæ. Sol autem in vita iustitiæ, est charitas, quæ præest vitæ iustitiæ; Luna verò in vita peccatoris, est pœnitentia. O' quàm clarus Sol est charitas, cuius quindecim radios enumerat filius Solis Paulus Apostolus in Epistola ad Corinthios, vbi ait: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, &c. O' quàm clarum pœnitentiæ iubar, quod noctem peccati remouet, quod conscientiæ nubilũ tergit.

Lunæ huius, scilicet pœnitentiæ, quatuor sunt radij, cognitio peccati, dolor pro peccatis, confessio peccati, fructus eleemosynæ. Priùs oportet cognoscere peccatum, sed non sufficit; oportet dolere pro peccato; addenda est etiã confessio, quia frustra dolet, qui non confitetur; his verò adiungendus est fructus eleemosynæ, qui est pretium peccati. Vnde Propheta de impio dicit: Non credat frustra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus sit. Pretium certè peccati est eleemosyna. Sed qui semper eleemosynam erogat, & semper peccat, frustra credit, quòd eleemosyna ei proficiat. Interpretandum est igitur eleemosynæ vocabulum. El, Hebraicè, Deus; Moys, Aegyptiaca lingua dicitur aqua, inde eleemosyna, idest aqua Dei. E' contrario videre possumus, quòd peccatum est ignis diaboli. Igitur contra ignem diaboli opponatur aqua Dei. Perpende, Christiane, dignitatem tuam, & redemptionem culpæ tuæ. Noli beluina mente contemnere. Deus eleemosynam fecit tibi, corpus proprium morti tradendo; tu eleemosynam fac illi, buccellam panis porrigendo pauperi. Esto priùs in te misericors, deinde in proximum clementiæ riuum effunde, vt sic pariter cum proximo ad fontem misericordiæ valeas peruenire, Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat Deus per omnia secula seculorum. Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO MARTINO EPISCOPO.

NObilis ille confessor, Sacerdotum gloria, gemma Pontificum, Clericorum forma, lumē Monachorum, solennem 1 diē vniuersitati nostræ præfixit. Hic est Martinus miraculorum potestate sublimis, qui terrarum orbem lumine suæ cognitionis impleuit. Aegyptus religionis mater, & eremitarum fœcundissima nutrix, Martinum tantis filijs posuit in exemplum. Creuit in immensum fama nominis eius, & ausa est in ipsam Apostolicam irrumpere dignitatem, quorum manus tractauerunt de Verbo vitæ, qui Filium hominis inter filios hominum felici vocis officio diuulgarunt. In omnem terram peruagata est memoria tanti Pontificis, & vbicunq; resonat fides Christi, sonat vita Martini. Glorificatur Imperator in milite, laudatur miles in Imperatore. Testatur hoc Turonensis Ecclesia thesaurum corporis eius continens, quæ possessiones 2 suas extendit à mari vsq; ad mare, quam fœcundauerunt Reges, & ornauerunt Principes, cui Romani Pontifices summæ libertatis fastigia prouiderunt. Accedit etiam ad gloriam Confessoris, quia in ipsius honore 3 nonnulla sedium Episcopalium fundamenta locata sunt, quod (nisi fallor) de alio non legitur Confessore. Scintillat longè, lateq; fulgor claritatis illius; & de remotis mundi partibus ad præsentiam sancti corporis festinatur. Clementia diuinitatis & Regibus, & regno nostro prouidit misericorditer, vbi tātum lumen ad remedium peccatorum in seculum collocauit. Actus eius, & vitam Seuerus insignis orator ita suo nobilitauit eloquio, vt & historiam relatione plena veritate proponeret, & rethoricis legibus multipliciter insigniret. Et nunc arida, vel ieiuna lingua nostra quid audeat de laudibus eius immurmurare, cuius laudis plena est terra?

Ne tamen in tantis gaudijs cuiusq; sermonis videamur immunes, recurrendū est ad Euangelicā lectionē, in qua sub triū breuitate verborū Sapientia Dei Patris totius humanæ pfectionis summā inclusit; ait enim: Videte, vigilate, & orate. Ille, q videt omnia, hortatur nos, vt corporalibus oculis postpositis, mētis lumine videamus, oculis illis, de quibus per Salomonem dicitur: Oculi sapientis in ca-

1 Solēnis dies Sancti Martini Episcopi.

2 Non improbat beat⁹ auctor latitudinē possessionū, quas habet Ecclesia Turoneñ Sācti Martini intuitu illi cōsignatas, vt faciunt nostri tpis hæretici.

3 Ecce qūo in honore sācti Martini aliquæ sedes Epales fūdatæ sunt, & talis est Magūtina in Germania celeberrima.

pite eius. Præcipit ergo, vt Soli solitudinem nostri cordis ingrediamur, & reuol uamus veterum sarcinas peccatorum, quibus polluti sumus, & obuoluti. Primũ ergo videamus apud nos peccatorum abundantiam. Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo, multum est enim: ait vnicus ille consecrarius Regis æterni. Peccauimus super numerum arenæ maris, & multiplicata sunt peccata nostra. Tu innumerabilia numerare contendis, & in summa ponere, quod summam exuperat? Ecce grandis aceruus, impetuosus torrens, nec potest discuti tanta miseria, quoniam iniquitates nostræ supergressæ sunt caput nostrũ. Ambulauimus collo extento, oculi nostri pleni sunt vanitate, aures detractione. Odoramus non odorem vnguentorum, in quo sponsa se currere gloriatur, sed odorem mortis in mortem, quorum os maledictione, & amaritudine plenum esse describitur. Manus nostræ plenæ sunt sanguine; pedes veloces ad sanguinem effundendum; contritio, & infelicitas in vijs nostris; & via pacis abiecta; non est timor Dei ante oculos nostros. Quid igitur faciendum, in quo sperandũ, quo'ue confugiendum? Standum est in hoc aceruo, non nouarum, sed veterum frugum, & videnda visio timescenda, vt statuamus nos ante oculos nostros, ne Iudex quandoq; arguat nos, & statuat nos ante faciem nostram. In hac visione Dei videtur à nobis ventus turbinis, quia secundùm virũ iustum, hîc inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Ne putes autem hanc visionem inter parua connumerandam, cùm hæc perducat ad visionem Cherubin, & animalium pennatorum, & ad ipsius Dominantis introducat aspectum.

Visa igitur abundantia peccatorum nostrorum, videamus secundò negligentiam nostram. Traximus peccata nostra sicut restem longam, & sanguis sanguinem tetigit, & dissimulauimus; vulnus, & liuor, & plaga tumens, & non aspeximus. Zelus Dei recessit à nobis, & nos contempsimus. Sic peccatorum multitudini negligentiam cumulantes, obstruximus nobis iter confessionis, semitas iustitiæ eui auimus, non solùm negligentes, sed & de negligentia gloriantes, iuxta illud viri sapientissimi: Qui cùm malè fecerint, lætantur, & exultant in rebus pessimis. Vis scire, quia de peccatorum abundantia, negligentia pessima filia generatur? Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. E' contrario autem, qui Deum timet, nihil negligit, quia Qui modica spernit, paulatim decidet. Peccatorum multitudo negligentiam, negligentia contemptum, contẽptus mortem interminat sempiternam.

Vide & tertiò patientiam & longanimitatem Dei nostri. Hæc fecisti, & tacuit. Omnia videt, & omnia audit, nihil'q; remotum ab oculis eius, de quo dicitur: Oculi Domini in omni loco contemplantur bonos, & malos. Oculos hominum timuisti, oculos autem Altissimi non expauisti? Ecce ipse cognouit omnia nouissima, & antiqua; neq; ab Oriente, neq; ab Occidente, neq; à desertis mõtibus locus est fugiendi, quoniam Deus Iudex est. Vidit opera tua, recursus, & excursus flagitiorum tuorum, & continuit iram suam. Cœlum non fulminauit, aqua nõ submersit, nõ absorbuit tellus; et cũ omnis terra plena sit gloria Dñi, in gloria eius tuã miseriã euomuisti, nec reueritus es præsentem Dominũ, & coram tanta munditia tuas immunditias exercere. Ipse autem quid? Ego, inquit, quasi non videns. Nunquid alicui ministrorum suorum, qui vindices sunt iræ eius, in hoc ipsum constituti, reuelauit ignominiam tuam? Ecce videt, & tacet; videt, nec manifestat; videt, nec iudicat; videt, nec vindicat; videt, & videre dissimulat; vocat & non audis; promittit, & contemnis; minatur, nec metuis, & thesaurizas iram tibi in die iræ. Cùm ergo sit Iudex iustus, & fortis, multùm est patiens, nec irascitur per singulos dies. Ecce continet iram, reprimit furorem, auertit oculos, peccantibus parcit; & illi omnia hæc in suum iudicium congregant, omnium rei. Nunquid qui ita tacuit, & siluit, semper ita tacebit? An'nõ

legisti, quia ad iudicium veniet, patientiam abijciens, humilitatem nesciens, ignorans misericordiam?

Attendisti patienter tacentē, attende & impatienter loquentem Sicut parturiens, inquit, loquar. Vidisti dissimulantem, vide etiam quæcunq; minima numerantem. Vestigia, inquit, pedum meorum dinumerasti. Quis locus erit spei, cùm venerit Iudex, qui stetit sub iudice, præcinentibus tubis, conclamantibus Angelis, elementis ardentibus? Ad cuius fugiemus auxilium, cùm ventis ex transuerso furentibus, mundialis machina diuelletur, & ignis incandescens, cœlum, & terram finalibus immiscebit incendijs? Veniet ipse cū potestate magna, & maiestate, non cum dulcedine, & humilitate; quia illic iustitia plena est dextera eius, quæ hic misericordiam seminauit, & sparsit. Tunc ille misericors oculus non parcet, & nō miserebitur, sed percutiet, & occidet indutus iram, furore repletus, plenus crudelitate. Peccatores autem quid? Videntes turbabuntur timore horribili, sed incorrigibili, audientes illud horrendum tonitruum: Ite, maledicti, in ignem æternum. Quanti, putas, doloris erit excludi à facie Dei, videre, & perdere Deum, cùm Rex gloriæ ciuitatem sublimem intrabit, miseris peccatoribus omni spe misericordiæ in perpetuum sigillata? Quisquis ergo es, qui contemnis diuitias bonitatis, & patientiæ Dei, relege textum epistolæ ad Romanos, & illa tibi pleniùs dicet, quia non euasisti iudicium Dei.

Aspice & quartò misericordiā eius. Licet peccaueris, licet neglexeris, & prouocaueris patientiam Dei, paratus est tamen misereri, cùm volueris, & reuerti ad reuertentem, obliuisci, & tegere peccata tua, & proijcere in profundum maris. Nec erit mora inter confitentem, & remittentem, inter gementē, & gemitus exaudientem, quia benignus, & misericors est. Sunt homines mundi faciles ad iram, difficiles ad misericordiam. Deus autem & ad irascendum difficilis, & facilis ad miserandum. Reuolant illi ad opprobria, quæ remiseruut; iste cùm remiserit, sic est, quasi non fuerit. Ad limina potentium frequentiùs excubamus, nō habentes liberos accessus ad colloquendum; & si quid deliquimus, supplicibus oculis, facie tribulata, verbis humilibus emendamus. Illi autem plerunq; superbo oculo, & humero dedignanti, pedibus suis prouolutos vel respicere nolūt. Non sic Dominus Iesus, qui libentiùs loquitur mecum, quàm ego secum, quem inuenio, quoties quæro, qui occurrit cum panibus fugienti, qui vultum lætum ostendit mihi, qui meam pœnitentiam, sicut innocentiam amplexatur, vbiq; lætus, vbiq; bonus, vbiq; pius, vbiq; dulcis cū magna multitudine dulcedinis suæ. Non facit supercilium, oculos non obliquat, non detorquet faciem, nec verba resonat ampullosa, sed occurrit reuertenti, & accurrit in amplexus, flens super collum meum, & iubet proferri stolam primam, dari annulum intelligentiæ, & calceari pedes in præparatione Euangelij, in choro, & symphonia ad superna gaudia reuocari, & occidi vitulū saginatum in remissione peccatorum meorum. Vides ergo, quàm longa patientia sit in Deo, quàm velox misericordia? Longanimis, ait Sanctus, & multum misericors. Libenter igitur ad te confugio, Domine Iesu, qui diutius pateris, & velociter misereris, quia tu es Deus, & non homo (sicut Propheta dicit) qui seruet iram, abscondat malitiam, vindictam inquirat.

Ad hæc & istud considerandum in misericordia miserantis, quia seculi homines semel, aut bis, aut vt multum septies, vel decies dimittunt; hic autem millies in die, si fieri posset, quæ committimus dimittit, & hoc quandiu viuimus, quādiu peregrinamur ab ipso. Visis igitur his, quæ enumerauimus, attolle oculos etiam ad videndum Domini largitatem, siue familiaritatem. Si cui maximè potenti fecimus, quod ei displiceret, nunquid ampliùs nobiscum loqui, nedum aliquid largiri, vel familiaris esse dignatur? Graues sumus ei etiam ad videndum, & pro magno beneficio computat, si saltem à nostra læsione desistat; & licet

multiplicibus,& deuotis obſequijs defendamus offenſam,ſemper tamen iniuriæ memoria præteruolat oculos illius,nec obliterari valet vel beneficio; vel obſequio,vel ipſa etiam vetuſtate. Nunquid ita Deus meus,miſericordia mea? Abſit. Conſueuit enim honorare pœnitentes,magis quàm innocentes, reuertentes pluſq̃ remanentes,quia deuotior eſt feruidus pœnitens,quàm tepidus innocens, cùm ille materiam feruoris habeat,hic tepiditatis.

Fortaſſis præſumptionis arguar,qui contra præceptum Apoſtoli verborum nouitates induco,ſed habeo ad manum teſtimonia,nec parua,nec pauca,quæ & ipſa credibilia facta ſunt nimis,& quæ poſſint ſatisfacere murmurãti. Petrus Apoſtolus,non quilibet Apoſtolus,ſed princeps Apoſtolorũ,cui traditus eſt principatus cœli,et terræ,nunqd nõ de choro pœnitẽtiũ eſt,& de ſorte grauiter iniuſtorũ?Non'ne ipſe eſt,qui Deũ negauit,reliquit Magiſtrũ,amicũ deſeruit, fefellit promiſſum? qui cœpit deteſtari,& iurare,quia nõ nouit hominẽ,negationi periuriũ addens,crimini crimen adijciens?Cecidit,ſed nõ eſt colliſus,quia Dñs ſuppoſuit manũ ſuã. Vide quid dicat ſcriptura.Reſpexit,inquit,Dñs Petrũ.Reſpectũ Chriſti ſequitur fletus Petri,& lachrymarũ amaritudo dulcedinẽ antiquæ dignitatis inſtaurat.Felices,ſancte Apoſtole,lachrymæ tuæ,quæ culpã abluunt, gradũ reſtituunt,debita dimittunt,ampliora cõmittunt.Reſpexit pietas, & impietas ceſſit,& acceſſit priſca familiaritas.Deniq;,Simon Ioãnis,diligis me plus his? Paſce oues meas:& his ſimilia,quid ſunt,niſi magna documenta familiaritatis?Illud etiã ſingulare ſancti Spiritus organũ,quẽ inuenit Dñs ſecundũ cor ſuũ,cui reuelata ſunt incerta,& occulta ſapientiæ Dei,non'ne cũ homicidio,& adulterio inſignitus eſt nota,& nomine proditoris? Sed vide,q̃ celeri pœnitẽtiæ ſaltu reſiliuit ad arcem innocentiæ,& grandia vulnera ſic reuinxit, vt non ſolũ vulneris,ſed nec etiã cicatricis veſtigia remanerent. Redargutus enim à Propheta,& retorſione parabolica ſugillatus,dixit: Peccaui: & ille ex theſauro diuinæ miſericordiæ ſtatim ſubintulit: Tranſtulit Dominus peccatum à te, & non morieris.Translatum eſt peccatũ,& ablatum,quod diuidebat inter Dauid,& Deũ, & ſublato eo,Dauid idem qui priùs. Sed & ille vas electionis,qui volauit ſuper pennas ventorũ,qui plus omnibus laborauit;cui credita ſunt eloquia Dei,non'ne primus in primitiuam Eccleſiã cæteris ardẽtiùs fertur efferbuiſſe? Actus Apoſtolici ſunt in teſtimoniũ,quãta mala fecerit ſanctis Dei in Hieruſalẽ. Hic autẽ,qui tanta mala fecit,tanta poſtea paſſus eſt pro nomine Chriſti,& lucet in firmamento cœli,nec eſt aliqua gẽma pretioſior in corona Regis æterni. Accedat & illa mulier,quæ ſeptẽ dæmonijs,ideſt vniuerſis vitijs,cumulata fuit, cui multũ amãti multũ dimittitur, quæ prima videt Dñm à mortuis reſurgentẽ,Apoſtolorũ Apoſtola,dilecta propriè Saluatoris. Veniat nunc omnis innocentiũ chorus,& tota virginea puritas adunetur,quis erit,qui ad iſtorũ gloriã aſpirare,nedũ tranſcendere audeat? Propterea confitebor tibi,Dñe Ieſu,& laudẽ tribuam nomini tuo,quia apud te propitiatio eſt,& propter legẽ tuam ſuſtinui te, Dñe. Quæ eſt iſta lex,quæ propitiatio? Quia offenſus,te clementẽ promittis, pœnitentẽ admittis,punire prætermittis.Magna eſt igitur virtus,pœnitentia vera,cũ Ambroſius dicat: Faciliùs inueni eos,qui innocentiam ſeruauerunt, quàm qui congruam egerunt pœnitentiam.

Vide & ſextò cuſtodiam eius,quia niſi ipſe cuſtodierit,nos fruſtra vigilamus.

Decurſis igitur ſex viſionibus iſtis,tranſeamus ad ſecundam Saluatoris vocẽ dicentis: Vigilate. Vigilandũ omnino,& ſomnus ab oculis auferendus,quia latrones multi obſident iter noſtrũ toxicatis miſſilibus formidandi,nullum prorſus intentatũ tranſire ſuſtinentes. Tres enim hoſtes præcipuos habemus,& præcipitiũ ſuadentes,carnem,diabolum,& mundum,ex quibus duo, etſi aliquando intermittunt, nunquam tamen dimittunt, tertius autem, diabolus videlicet, ita

inexorabile odium aduersum nos exercet, vt nunquam ab eo inducias vel in ictu oculi potuerimus extorquerę. At vt verba illius Oratoris ponamus, qui vbiq; redolet Ciceronem: Cum hoc quotidianus,& anceps congressus; ex hoc innumerum vulnus,nec ex facili cicatricem promittens; sub hoc casus frequẽs, & respiratio difficilis; de hoc rara,& nunquã secura victoria; huic volũtas semper iniqua,& fallendi principatus. Quis aduersus hunc poterit vigilare,nisi custos ille de nocte venerit in auxilium nostrum? Per nos nanq; non 4 sufficimus,immò deficimus,si confidamus in nobis. 4 Vide nihil valere ad bonũ meritoriũ liberum nostrũ arbitriũ sine diuina gratia.

Attende autem de hoste isto inuisibili,quantus ingrediatur ad singulare certamen,qualia gerit arma,quàm fortia,quo turbine torqueat hastam. Recole librum Iob,& historiam Regum,& armatum,& arma considera,quia qui Golias in libro Regum,idem est diabolus in regno Christianorum. Habet enim hastam delectationis,obdurationis clypeum,desperationis loricam, gladium occisionis, armigerum superbiam,qui antecedit eum,& exprobrat agminibus Dei viuentis, & dicit inimicus: Persequar, & cõprehendã,diuidam spolia,implebitur anima mea. Tu aũt quid? Assume Apostolicã armaturam,scutũ fidei,loricã iustitiæ,gladium spiritus,circunspectionis hastã,& præcedat te humilitas,& dic: Persequar inimicos meos,& cõprehendã illos,& non conuertar,donec deficiant. O Dñe Iesu,nunquid æqua pugna est hominis,& dæmonis,duplicis,& simplicis, fortis & imbecillis? Inuoca me in die tribulationis (ait Dñs) & eruã te,& honorificabis me. Inuoco te,Saluator; apprehende arma,& scutum,vt videam contra fortẽ armatũ,fortiorem armatum,& conteras Assyrium in terra tua. Facta ergo congressione,inimicos tuos comminuet vt puluerem ante faciem vẽti,& vt lutũ platearum delebit eos. Sic autem contra istum vigilandum est,vt semper de rediuiuo certamine timeas,& de victoria non desperes.

Caro autem sub necessitatis specie furiosi tumultus sui velat imaginem, & nunc ferculorum varietate repleta,nunc pretiosa vina commutans,incipit lasciuire,laxatisq; frenis tota fertur in præceps. Statim recrudescunt affectus,cogitationes rebellant, visæ proponuntur imagines, & pingimus in cordibus nostris, quod multis diebus deleri non possit. Ingurgitati enim,non confortati, impleti, nec nutriti,& corpore,& corde distendimur,completurq; illud satyricum: Inguinis,& capitis nullum discrimen habetur. Parco sermonibus, quia turpis sententia nõ nisi verbis turpibus explicari potest,& vnicuiq; nostrũ notũ est,vel qđ tacemus,vel qđ volumus pterire. Tenuis 5 aũt mensa,cib⁹ asperior,simplicior potus,corpus firmãt,cõfirmãt animũ,et vtriusq; hominis statũ reddũt alacriorẽ. 5 Ecce quõ laudat tenuitatẽ mensæ, asperitatẽ cibi, & potus simplicitatẽ.

Mundus verò quid facit? Offert nobis quicquid pulchrũ est visu, & cõcupiscentiã carnis,& oculorum,& ambitionẽ seculi,vt illaqueet miseros,illaqueatos strangulet,strangulatos sẽpiternis inuoluat incendijs. Tẽtat nos multiformibus insidijs,superiùs p superbiã,per luxuriã inferiùs,à dextris per prosperitatẽ, per aduersitatẽ à sinistris,anteriùs per mundi concupiscentiam,posteriùs per præteritorũ vitiorum recordationẽ,in orbiculari motu per inuolutionẽ sensuũ. Vigilare igitur necesse est aduersus huiusmodi latrunculos,manumq; sicariã, & cũ Esaia dicendũ: Super speculam Dñi ego sum,stans iugiter per diem,& super custodiã meã ego sum,stans totis noctibus. Nec solùm stare conuenit, sed armatũ stare armatura illa,quã Apostolus dicit: Induite vos armaturã Dei. Alter nostrorum temporum Tullius,de quo superiùs mentionem feci,vernans vbiq; flore sermonum,armaturã in hunc modũ lucidissimis capitulis inaurauit: Si fabulosi spiritus,& incantatores motus carnis circa te obstrepuerint,confide,& dic: Discedite à me,maligni, & scrutabor mandata Dei mei. Si recalere carnem senseris, & velle reuolare ad ineptias suas, esto constans, & dic: Confige timore tuo carnes meas, Domine. Si paupertatem odisse cœperis, & desiderio

diuitiarum inceperis suscitari, expergiscere, & dic: Væ vobis, diuites, qui habetis hîc consolationem vestram. Si te demulceat adulator, & ad plebiculæ laudes animus hilarescat, confortare, & dic: Oleum peccatoris non impinguet caput meum. Si tibi suggeratur, in futurum tempus bonum differre propositum, consurge, & dic: Dies Domini, sicut fur, ita in nocte veniet. Si gula desæuiens lautiores tibi commendauerit apparatus, recalcitra, & dic: Non est regnũ Dei esca, & potus. His velut quibusdam increpationibus diffugiunt inimici, delabitur memoria voluptatum, carnis gurgulitas conticescit, sanctæ conuersationis initia conualescunt, mundus contemnitur, superatur hostis antiquus.

Sic igitur videns, & vigilans fac funiculum triplicem, qui difficilè rumpitur, & transi ad orationem, ingrediens interiora veli cum summo Pontifice Domino nostro Iesu Christo, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui assistit vultui Dei pro te. Admissus autem non sic audacter, & frontosè ingeras te oculis Maiestatis, sed humillima trepidatione concussus, saltem quomodo ad tanta miracula admitti potueris, admirare. Sit ergo oratio verecunda, vt erubescamus peccata nostra, & tantæ reuerentiæ deferamus; pura, vt nihil ab ipso præter ipsum quæramus; deuota, vt in pinguedine spiritus eam protendamus; ampla vt extendamus eam vsq; ad inimicos; sit continua, ne intermissione fiat remissior; sit pacata, ne turbulentis cogitationum fluctibus submergatur. Fateor, excessi modum, & magis solito vestras aures onerare non timui, dum stylus in longinquitatem extenditur. Sed scio, quia patienter audistis me de illius patientia disputantem, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

Eiusdem

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO I. DE SANCTO ANDREA APOSTOLO.

HODIE, fratres chariſſimi, beati Andreæ nobis feſtiuitas votiua reſplenduit, qui inter ipſam glacialis brumæ caliginem, iucundam noſtris mentibus induxit lætitiæ ſerenitatem; & dum aëris inclementia extrinſecus obrigeſcit, tanti præliatoris audita victoria, pia corda ad procinctum ſpiritalis certaminis incitat, & inſignes bellatorũ Chriſti animos igne diuini amoris inflammat. Inter cuncta ſanè martyrij genera illud nobilius, illud non immeritò iudicatur eſſe præcipuũ, quod in ipſo Redemptore noſtro, capite videlicet martyrum, cognoſcitur dedicatum. Vnde cùm diuina diſpenſatio Petrum, & Andream conſummari per crucis ſupplicium voluit, inter cæteros Apoſtolos (licet omnes vnius 1 poteſtatis, & dignitatis ſint) quodammodo egregios, atque conſpicuos fecit. Crux enim, quæ Regem præmiſit ad ſceptrum, eadem vtrunque militem conſequenter euexit ad præmium. O' beata germanitas, quam ſicut mundo vna conſanguinitas ædidit, ſic eadem triumphalis mors victores ad aſtra tranſmiſit; & quos in hac vita vnius generis protulit natura conſortes, in illam beatitudinem ſempiternam crux parturiuit æquales. Eiuſdem nobilitatis in terra, eiuſdem proſapiæ celſitudinem ſortiuntur in cœlo. Qui enim hîc ſunt filij Ioannis, illic ſũt filij crucis. Iſtiq; ſunt filij Chore, qui in quorundam pſalmorum titulis prænotantur. Crux enim, quæ eos morientes huic vitæ ſubtraxit, cœleſti Hieruſalem renaſcentes cum triumphali gloria nouos ciues inuexit. Et Andreas quidem in Apoſtolici ſenatus catalogo ſecundus ponitur, qui tamen in agnitionem Domini, iuxta Euangelicam fidem, primus inuenitur. Dicit enim Ioannes Euangeliſta: Quia cùm ſtaret Ioannes, & ex diſcipulis eius duo, reſpiciens Ieſum ambulantem dixit: Ecce Agnus Dei. Et audientes eum duo diſcipuli lo-

1 Quòd hîc ait vir doctꝰ, & pius, oẽs Apoſtolos eiuſdẽ poteſtatis, & dignitatis fuiſſe, hoc ita velim intelligas, quòd quatenus Apoſtoli, oẽs erant æquales, quatenus oues, nõ itẽ, ſed Petrus paſtor omniũ, cui dictũ eſt: Paſce oues meas. Petro ergo data eſt abſolutè poteſtas, & auctoritas omniũ, alijs executio, idq; peculiari priuilegio Chriſti, ac ꝑter ordinẽ, cùm id ſpectaret ad Petrũ. Nihil ergo hinc habent hæretici tẽporis noſtri, ſummi Pontificis, Chriſtiq; oſores.

quentem, secuti sunt Iesum. Et paulò post; Erat autem, inquit, Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eum. Deinde sequitur: Inuenit hic fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum Christus: & adduxit eum ad Iesum.

Ecce Andreas inter ipsa noui tyrocinij sui rudimenta fructificat, & veritatis prædicator efficitur, cuius adhuc vix erat auditor. Nouus discipulus factus nō est propria salute contentus, condiscipulos quærit, ad lucrandos alios fraternus se amor extendit. Thesaurum reperit, gaudet alijs prodere, furtum deputat illum sine consortibus possidere. Fausta deniq;, & præclara futuræ indolis signa nouus tyro prætendit, & in ipso nouitiæ conuersionis exordio mox quod didicerat docuit, quod acceperat, fideliter erogauit. Magnum nuncium, noua, & admiranda relatio, illum promittere visibiliter ostendendum, quem tot Prophetarum oracula præannuerant affuturum. Magni certè mysterij baiulus Andreas extitit fratri, qui nimirum eum se reperisse testatus est, quem ab origine mundi omnes sancti magno desiderio præstolati sunt, & tamen videre non potuerunt. Non hoc præstitum est Patriarchæ Iacob, qui dicebat: Salutare tuum expectabo, Domine. Non Abrahæ, cui diuina sponsio facta est, quòd in semine suo hæreditaret omnes gentes. O' quanti hoc pretij æstimasset insignis ille Propheta Esaias, si ei ad hoc spectaculum aspirare licuisset, nimirum cùm tanti desiderij amore succensus flagitaret Mediatoris aduentum, & tanquam morosæ dilationis impatiens, æstuans proclamaret: Vtinam disrumperes cœlos, & descenderes. A' facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, atq; arderent igni, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis. Quàm terribilis, ac vehemens tuba, vox hæc in Petri corde personuit, & tanquam repentinum fulmen inopinatò coruscans attonitum fecit. Inuenimus, inquit, Messiam, qui dicitur Christus.

2 Christus pugnaturus veniens sibi milites aduocauit, præsertim verò Petrum, & Andream.

Ad præliandum planè Rex gloriæ solus aduenerat, & ideò ad procinctum belli paulatim sibi milites 2 acquirebat. Venerat nanque vt fortem arma tum superueniens vinceret, & vniuersa arma, in quibus confidebat, auferret. Venerat, vt captiuum hominē, qui sub diabolicæ tyrannidis iugo premebatur, eriperet, & ad ingenuitatis antiquæ titulos reuocaret. Venerat, vt suū Israël de vinculo vetusti Pharaonis absolueret, & in manu forti, atq; robusta, terræ lacte, & melle manāti præuius ductor inferret. Non tamen eligebat in adiutorium sibi triumphalibus titulis claros, non strenuos bellatores, non frementium ascensores equorum, non denique Philosophos, & eloquentes, sed retium nectores, ac perexilis nauiculæ remiges, vt victoria soli diuinæ potentiæ, non humanis viribus ascribatur.

Desunt aliqua.

Ecce beati Apostoli Petrus, & Andreas ad vnum Domini iubentis imperium, non dubitauerunt, quæ possidebant, cuncta relinquere, vt terrenis mererentur cœlestia permutare. Dimittunt quæ præ oculis sunt, vt inuisibilia bona recipiant. Postponunt habita, vt ad sperata pertingant. Ad regnum per supplicium transeunt. Ad æternæ vitæ gaudia per momentaneum crucis patibulum prouehuntur. Nihil sibi in peregrinatione reseruant, vt peruenientes ad patriam omnia simul inueniant. Vnde cum illis per immutationem dexteræ excelsi hoc factum est, vt qui tunc abiecti videbantur, & humiles, nunc 3 animarum iudices, & cœlestis sint curiæ senatores. Tunc vilium possessores retium, nunc in regnis cœlestibus obtinent gloriæ principatum. Et quos in terra positos ipsa terrenarum rerum copia destituerat, nunc & totius orbis monarchiam tenent, & in illa cœlesti Hierusalem iudiciariæ potestatis solijs præsident. Quiq;

3 Cōpensatio diuina, p vitæ huius laboribus.

extremi penè fuerant hominum, nunc conciues sunt, & participes Angelorũ. Boni siquidem magistri, & grati remuneratoris adhæsere vestigijs, qui eis aurum pro cœno, cuncta pro nihilo, pro tenebris lucem, pro somnio reddidit veritatem. Quibus nimirum & in cœlo ipse fit præmium, & in terris quoque omnium subijcit iura regnorum.

Per hanc ergo viam, fratres mei, qua nos præcessere, sequamur, si illuc, vbi sunt, pertingere volumus. Post hos itaq; recta via gradientes, sic relinquamus Hierico eorum obsidione submersam, atque destructam, vt nequaquam de eius anathemate aliquid vsurpemus. Prohibet nempè Iesus ille Naue, ne de facultatibus Hierico aliquis concupiscat. Vetat & noster Iesus, verus vtiq; Saluator, vt nemo ea, quæ mundi sunt, diligat. Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra: & per Apostolum suum: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Non ergo ad exemplum infelicis Achan, de anathemate Hierico aliquid defraudemus, vt videlicet nihil ex dissolutis mundanæ conuersationis moribus, disciplinis Ecclesiasticis inseramus. Non auferamus pallium, vt post indumentum fidei, cultum conuersationum secularium nullatenus induamus. Non argenti siclos, vt qui æternum thesaurum in cœlo recondimus, nullam temporalem pecuniam per ambitionem in sudario reponamus. Non denique regulam auream, vt in Ecclesia Christi non accurata 4 introducamus hæreticorum dogmata, non trutinata Philosophorum acutè disputantium studia, vel Poëtarum elaborata figmenta. Hæc est enim aurea illa regula, limato videlicet, atque polito sermone directa, & velut aureo luculentæ facundiæ nitore vestita. Hanc autem 5 regulam furati sunt Arrius, Marcion, & Apelles, aliæq; peruersorum hominum pestes, qui dum Philosophorum sectas in Ecclesiam conati sunt introducere, iram Dei quodammodo super castra Israël visi sunt prouocare. Sed ij obruti sunt cum Achan sub aceruo lapidum, quia oppressi sunt immanissimo pondere peccatorum.

4 Accurata, scilicet impia, hæreticorũ dogmata cuitanda.

5 Hãc et furati sunt hac ætate Lutherani, habentes pictæ tectoria linguæ, & fucũ rudibus facientes.

Nos autem, fratres charissimi, quia philosophia nostra Christus est, & hic crucifixus, atque ideo magistros habemus, non oratores, sed piscatores, non versutos, & eloquentes, sed mites, ac simplices, despiciamus sapientiam, quæ cæcat, appetamus stultitiam, quæ discentes illuminat. Quia enim (vt Apostolus ait) non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Teneamus igitur Apostolicam in sua puritate doctrinam, & rectæ fidei adhibeamus 6 operis efficaciam. Enatemus procellosum mundanæ perturbationis fluctum. Includi libeat tantorum retibus piscatorum. Incalescat cor nostrum ad tam promptæ obedientiæ, tam feruentissimæ deuotionis exemplum, & quod doctores nostros nouimus tunc fecisse, ipsi etiam, diuina opitulante clementia, studeamus implere. Ecce beatos fratres, Petrum videlicet, & Andream, qui quam post conuersionem legimus carnali quadam necessitudine sibimet inuicem familiariùs adhæsisse, quàm cæteris, non arctiùs inter se mutuo confœderatos affectu, non easdem prouincias prædicationis gratia consortitos; & vt magis stupeas, non molestè tulit Andreas, quòd in fide primus, factus est ordinis dignitate secundus; nec zelo ductus est, quòd Petrus, qui eius ducatu posterior credidit, cuiusq; ad fidem ipse præuius fuit, prioratus 7 tamen inter omnes Apostolos iura suscepit. Hanc nempe mortificationis regulam oculis nostris supernus Magister apposui, hanc nobis veræ humilitatis normã, per quam illũ recta via sequeremur, exhibuit. In illis nanq; primis Discipulis,

6 Fides cũ operibus necessaria; sine illis nãq; mortua.

7 Ecce hîc clarissimè Petri primatus supra oẽs, quẽ non ægretulit Andreas.

quos & mundi doctores instituit, omnium virtutum formam signanter expres-
sit, vt vsq; ad consummationem seculi vnusquisq; fidelium ad eos imitationis
oculos dirigat, & per eorum tramitem neutrolibet exorbitaturus in-
cedat, quatenus tenendo vitales affluentiæ riuos, perueniamus ad fontem, sequendo milites, recto itinere perducamur ad Regem, Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.

Eiusdem

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO II. DE EODEM SANCTO ANDREA APOSTOLO.

ET QVIETVM studiũ,& attentũ silentiũ,& tanta tanti viri festiuitas I monẽt,immò compellunt,aliquid dicere ad ostendendam gloriam Deitatis, gratiam Apostolicæ dignitatis,confessionis virtutem. Demus gloriam laudi eius, quem laudant omnes gentes,qui ministros suos & laudat,& laudabiles facit. Ipse est, cui assistũt Angeli ad audiendam vocem sermonum eius; qui stellas vocat,& dicunt, Adsumus; cuius manus extendit cœlos;qui fundauit terram super stabilitatem suam; qui graditur super fluctus maris; qui fecit mirabilia solus; in quem desiderant Angeli prospicere. Ipse est,qui fecit omnia,& in omnibus quæ fecit,quæcunq; voluit fecit. Huic seruire regnare est, qui seruiuit pro nobis sub dura,& graui necessitate, & purpuram suæ diuinitatis cilicio nostræ mortalitatis operiens, pauper, & mendicus venit in regionem nostram. Nunquid non ludus vobis videtur, Iudæi, Pagani, Hæretici, & omnis illa subsannãtium,immò insanientium turba, cùm dicimus Filium Dei carnem, crucem,mortem, clauos,& lanceam tolerasse? Ludus profectò est, vnde sic nobis luditur,vt vobis illudatur.

Nota festum sancti Andreæ Apostoli.

Vnicus ille sapiens huius mysterij non ignarus,ludum istum eleganti sermone prælusit. Delectabar (inquit) per singulos dies, ludens coram eo in orbem terrarum. Lusit quippe coram Deo,cùm carnem ex eius præcepto suscepit; & in orbem terrarum,quia ad redemptionẽ orbis terrarum. delectatus per singulos dies,in singulis Apostolis iucundatus,dum vni tradidit Regnum cœlorum, alteri de pectore suo reclinatorium fecit. Et deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Putabam ego,Domine Iesu,quòd deliciæ tuæ essent non cum filijs hominum,sed cum choris Angelorum,vbi diuinitatis gloria Thronis, & Potestatibus admirandus,superiorum oculos reuerberas naturarum. Ibi lucem habitas inaccessibilem, & circunstantiam clarissimorum luminum tui luminis obtegis maiestate. Sed illa clementissima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias suas dicit esse cum filijs hominum. Isti sunt filij hominum, qui sperauerunt sub

tegmine alarum tuarum, quos elegisti de plebe, quorum lauisti pedes, quibus tuum Spiritum infudisti, qui fidem tui nominis quadrigis Euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt. Nota tamen quòd dicit, non cum hominibus, sed cum filijs hominum. Ego puto homines ad veterem hominem, filios verò hominum ad Filium hominis pertinere; iuxta quam intelligentiam puer citharista sic intonat: Quid est homo, quòd memor es eius, aut Filius hominis, quoniam visitas eum? Vides'ne, quia Deum hominis esse memorem, Filium verò hominis se confirmat visitare? Præsumimus, & suspiramus, quia faciet nobis misericordiam suam in conspectu filiorum hominum, si interim protegat nos in abscondito suæ faciei à conturbatione hominum.

Magister, & Dominus noster, cuius schola est in terris, & cathedra est in cœlo, ex his omnibus, quos elegit, elegit, & prælegit Andream Apostolum, cuius solennitatem & vocibus, & cordibus inclamamus. O' dulcis Apostolus, & primitiua vocatio Saluatoris, qui in ipsum Apostolicum chorum tanti prioratus insignitur fastigio. Non subterfugit nos, quia quodam modo tenerrimus est, & dulcior in cordibus fidelium, cuius passio tanta spiritus deuotione distillat, vt mentes audientium adipe, & pinguedine replere videatur. Vnde non immeritò in singularem 2 auctoritatis arcem suscepta est, quam qui viderunt, scripserunt orbi, & ministri fuere sermonis. Vocatio eius, vita, & passio cognita sunt vobis, & nunc quid superest, vt à me ampliùs expectetis? Veruntamen mouet me lectio Apostolica, vt aliquantisper de ea vestræ reuerentiæ colloquamur; ait enim: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem; dicit enim scriptura: Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Tria proponuntur hîc, & corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem, & in illum credere, in quem qui crediderit, non confundetur. Solum cor hominis capax est rationis, & susceptibile mysteriorum Dei, quod purgatum, atque politum, ipsam diuinitatis substantiam, & si non comprehendit, apprehendit tamen. Cor est in pectore, anima in corde, mens in anima, fides in mente, Christus in fide; & hoc esse puto, quod dicit Apostolus: Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Hoc igitur in meracissimam eliquatum est puritatem, cùm omnia mysteria Christianæ fidei fide percipis inconcussa, nihil'q; tibi dubitationem parit, licet non videas rationem. Hæc est consummata iustitia, perfecta veritas, & vera perfectio, si tamen oris confessio subsequatur. Fides enim cordis sine fide oris, aut nulla est, aut parua; Saluatore dicente: Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet coram Angelis Dei. Et Propheta: Perijt fides, ablata est de ore eorum. Non dixit de corde, sed de ore, quia nihil valet fides cordis sine fide oris, nec fides oris sine fide cordis, cùm ista iustitiam, illa donet salutem, quia salus à iustitia, vel iustitia à salute separari non possunt. Crede ergo, & confitere, nihilominus confitere, & crede, quia fides ad iustitiam, confessio fit ad salutem.

2 Vide quantam auctoritatem præstet passioni Sã. Andreæ scriptam esse à Presbyteris Achaiæ

Verùm quoniam in hæc deuenimus loca, & occasio confessionis se obtulit, reddendum nunc est, quod alibi promisimus, totum'q; proferendum, quod de confessione sentimus. Patientes autem estote, & si fortè protensiùs sermonem extendero, vos attendite ijs, quæ dicuntur, quia vestræ proferuntur vtilitati. Via enim est, sine qua nemo venit ad Patrem, quam qui perdidit, perdidit Deum. Cùm igitur de vitiorum abysso disponis emergere, ad illum præcipuè fit refugium tuum, cui anima tua commissa est, quem imposuit Deus super caput tuum. Nec te moueat si illiteratus sit, vel indiscretus, quia hoc ipsum signum humilitatis est, quæ generat confessionem. Memento quia non est potestas, nisi à Deo. Super cathedram, inquit, Moysi sederunt scribæ, & pharisæi. Et tu attende non 3 sedentem, sed sedem, cathedram, non personam. Quòd si fortè

3 Si doctrinã hanc rectã, & veram nostri temporis hæretici secuti essent, non tot insana in prælatos Ecclesiæ miseri effutijssent.

vel licentia eius ad alium tibi fugere permittatur, tu tamen priùs ei reueles tui cordis arcanum, quia non est plena salus, si ille fugitur, aut contemnitur, cui adhærere, & quem honorare debueras. Quòd si minus tibi sufficiens videtur eius instructio, patet ad libertatem via, vt coram alio literato, atque discreto effundas cor tuum, reseruato illi priuilegio suo, cui tu tuam animam commendasti. Nec tibi blandiaris, si grauiter peccanti leuior pœnitentia, vel à nesciente, vel à dissimulante dictatur, cùm in purgatorijs 4 ignibus perficiendum sit quicquid hîc minus feceris, quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altissimus. Licet autem non euaserit manus Dei viuentis, qui tibi plenè non consuluit, tibi tamen ratio magistra præsidet, quæ te doceat tantùm a licitis abstinere, quantùm te memineris illicita perpetrasse

4 Ecce quàm clarè sãctus hic tibi Purgatorium ostendat.

A vestibulo igitur huius sacratissimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad confessionem vel timor cogit, quia extorta confessio non est confessio, sed confusio; vel aliorum accusatio trahit, quæ non est confessio, sed offensio; vel sui excusatio ducit, quæ non est confessio, sed defensio; vel inanis iactantia rapit, quæ non est confessio, sed illusio; & si quæ aliæ pestes sunt, quæ obumbratorio velamine tanti sacramenti simulent sanctitatem. Cor in semetipso, & ex semetipso contritum, & humiliatum, ad huius purificationis potest ascendere puritatem. Ostendam tibi vnum iustorum iustissimè confitentem. Quæris quisnam sit? Psaltes Domini est. Dixi, inquit, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. Dixi, hoc est, in corde meo proposui, non coactus, neque compulsus, sed spontaneus. Iniustitiam meam, ait, non alienam; aduersum me, me arguens, & accusans. Vides, quia non timore alterius, vel ad alium accusandum, vel excusandum se ipsum, Sanctus Domini confitetur? Pro huiusmodi confessione remittes tu, Domine, impietatem cordis mei, peccati scilicet. Et pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hoc primùm in corde germinat ad iustitiam, postea in ore nascitur ad salutem.

Primus eius gradus est cognitio peccati. Initium salutis (ait quidam) notitia peccati. In hac cognitione videndum est quid egeris, quantis contumelijs affeceris corpus tuum, ambulans in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, possidens vas tuum in immunditia, & vilitate, non in sanctificatione, & honore. Considerandum etiam, quid meruecis, ignem illum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius, & omnia pœnarum genera, quæ in illis pœnalibus locis cumulantur, & crescunt. Inspiciendum verò, quid amiseris, bona videlicet illa, quæ oculus non vidit.

Horum igitur omnium consideratione perterritus, transi ad pœnitentiam. Pœniteat te, qui tot, & tantis flagitijs inuolutus, in luto fecis, & miseriæ diutius iacuisti. Pœnitentiam age, corpus conterens, & furibundo carnis asello incentiuorum semina præsumenti, pœnitenda ampliùs non admittas, ne vulnus vulneri frequenter ingeminans, confringas ossa animæ tuæ, quæ custodit Dominus in iustis. Vnum, inquit, ex his non conteretur. Est autem notandum, quòd hæc duo ita sibi ad inuicem coniuncta sunt, vt cognoscere quis non possit, nisi pœniteat, & pœnitere non possit, nisi se cognoscat. Sic ergo tibi cognitus, & in te pœnitens, transuola ad tertium gradum, dolorem videlicet cordis, & iam plantata erit iustitia plantatione illa, quam plantauit Pater tuus cœlestis. Dole 5 igitur, quia Creatorem offendisti, cuius legem cœlestia, & terrestria, præter te, indefessa statione conseruant, & in tanta Republica Dei tu solus peregrinus es, & Imperatoriæ maiestatis decreta non curas. Surgat & acrior dolor, quòd tuum Creatorem, & Patrem offenderis, & illum Patrem, qui tibi ministrat siderum cursus, fœcundi-

5 Vides quòd in vera pœnitentia requiritur dolor de peccatis commissis, nec sufficit dũtaxat noua vita, vt garriunt hæretici?

tatem terræ, fructuum vbertatem. Accedat & acerrimus dolor, qui pertranseat animam tuam, quòd tantum benefactorem contempseris, qui dolorem Crucis sustinuit, ne dolores inferni ampliùs sustineres. Sic igitur in interiori homine iustitia germinante, surculus erumpat in arborem, & loquatur lingua, quod scientia loquebatur.

6 Ecce sacramentalē confessionē, quæ fit sacerdoti.

Quartus itaq; gradus est confessio oris. Hæc 6 purè facienda est, quia nō est pars peccatorum dicenda, & altera retinenda, neq; leuia confitenda, & grauia diffitenda, nec alter accusandus, & ipse excusandus, sed cum iusto dicendum: Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Hæc enim sunt verba malitiæ, & grauis malitiæ, qua grauior, vel peior esse vix possit. Confitendum est & humiliter, vt idem sit in corde, quod sonabit in ore. Sunt enim nonnulli, qui narrare in confessionibus solent, quæ vel argutè literatorio, vel fortiter gladiatorio gessere conflictu (proh dolor) sub humilitatis pallio superbiam induentes, & putantes se posse vitare oculos Iudicis cuncta cernentis. Non'ne vtriq; Reges Saul, & Dauid redarguti à Prophetis Samuele, & Nathan dixerunt: Peccaui: & tamen Saul audiuit, Transtulit regnum Dominus à te, & dabit illud æmulo tuo; & Dauid, Transtulit Dominus peccatum tuum à te, & non morieris? Quid est, nisi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde, & humilitas, quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radiauit? Dicendum est & fideliter, vt in fide Ecclesiæ credat sibi peccata dimitti, quia Cain, & Iudas purè, & humiliter confessi sunt, sed nequaquam fideliter, nam alter eorum desperans ad laqueum cucurrit, alter illud grande scelus euomuit: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Mentiris, latro, quia maior est pietas Dei, quàm quæuis iniquitas, quia miserationes eius super omnia opera eius.

7 Vide quō requiritur etiā operis satisfactio ad integrā pœnitentiā, nā p hoc Christi passio nobis applicatur illius afflictionibus cōicantibus. Vnde nō sufficit sola Christi passio, aut credere sibi peccata remitti, vt somniant hæretici.

Sequitur quintus gradus, maceratio 7 carnis, quæ ieiunijs, & vigilijs attenuanda est, ne noua prurigine ad voluptuosam reuolet prauitatem. Hæc autē facienda est cum licentia, quia quod sine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi; occultè, vt nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua; discretè propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Plerosq; enim vidimus in principio conuersionis ita discretionis infregisse repagula, vt laudum solēnijs inhabiles redderentur, & apparatu deinceps lautiori diuturnis foueri temporibus indigerent.

Iam sic illuminatus procedat ad sextum, qui est correctio operis. Prohibe ergo linguam tuam à malo, operare quod bonum est, & sensuales motus tuos continentiæ frenis infrena, & sic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro persona, quam habes, &, te præsente, iustitiam non sinas sepeliri.

Veni ad septimum gradum, qui est perseuerantia bonitatis, & in hoc septimo vocabit te Dominus cum Moyse de medio caliginis, & in ipsam diuinitatis substantiam interiores oculos infiges. Perseuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ spiritus, & donum cœleste; de quibus loquitur Apostolus, quòd nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia est enim illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinantur.

Audite & breuiter, quem oporteat ordinari ad dispensationem ministerij huius; oportet enim non minus literatum, quàm religiosum, vt zelum Dei habeat, & secundùm scientiam, cùm indiscreta religio magis obesse soleat, quàm prodesse. Literatum autem ideo, vt sciat quod iniungat, cui parcat, quando parcere debeat, quam consolationem proferat de scripturis. Religiosum verò idcirco, vt puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus fiducialiter intercedat. Videat autem ne vnquam de his, quæ sub signaculo confessionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti consentiat. Caueat etiam, ne

vilescat in conspectu eius, qui ei suā vilitatem ostendit, nec sit suspectus, nec de præterita futuram vitam æstimet peccatoris. Quòd si fortuitò de his, quæ in confessione suscepit, causa coram eo fuerit ventilata, non tanquam conscius in partem declinet, sed quasi nescius iudiciarium ordinem permittat excurrere. Habeat autem in voluntate compati, & eum liberare, & nitatur aliquid detrahere seueritati, imitans dulcedinem Domini mei, de quo dicit Sanctus: Quoniam fecisti iudicium meum, & causam meam. Sed (proh dolor) temporibus nostris per vniuersum mundum pestilentialis morbus excreuit, vt præferantur Ecclesijs, quos nec scientia, nec vita commendat, ceu duces cæcorum, & præcipitati, & in præcipitium perducentes.

Audiuimus de confitente, de confessionem suscipiente, audiamus nunc quæ sunt, quæ impediant confessionem. Quantùm colligere possum, quatuor præcipuè occurrunt, pudor, timor, spes, & desperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam Dei, quàm timor humanus, quia dum erubescimus confiteri, quæ commisimus, Deum minus, quàm homines reueremur. Hæc est confusio adducens peccatum. Opponamus ergo ei considerationem rationis, reuerentiam intuentis Dei, comparationem maioris confusionis. Vt enim confiteamur, ratio mouet; Deus cogit, qui videt; et si confundimur hîc dicere, quid erit in illa magna confusione, vbi omnia omnibus patebunt? Timor autem plerosq; opprimit, ne graui pœnitentia percellantur, & perferre non possint. Verè qui timet pruinam, irruet super eum nix. Hîc considerandum, quàm grauis sit pœna gehennæ, quàm longa, quàm infructuosa. E contrario autem pœnitentia præsens, leuis, breuis, & fructuosa. Spes autem multos obruit, qui dum bona præsentia cupiunt, aperire conscientias suas nolunt, ne si quales sunt, hominibus appareant, ad nulla præsentis vitæ bona conscendant. Quibus inculcandum est, quia bona huius seculi parua sunt, incerta, & momētanea, & illa illius vitæ maxima, certissima, & æterna. Plurimos desperatio interficit, qui hoc solum metuunt, ne possint continere. Verum nanq; est, quia peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obterere debemus vigore confessionis, gratia humilitatis, & compassione illius, cui aperimus conscientiam nostram.

Sciendum autem, quia alia est confessio, quæ peccatum plangit, alia, quæ laudem canit. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatiorem.

Sequitur. Qui crediderit in illum non confundetur. Credere Deo, est verbis eius fidem adhibere. Credere Deum, est confiteri vbiq; Deum esse. Credere in Deum, est omnem spem suam in illum dirigere. Deum, & Deo credunt dæmones; sed in illum non credunt, in quem qui crediderit, non confundetur, quia spem suam non ponunt in illum.

Ecce quantùm potui, etsi non quantùm volui, de confessionis differui sacramento. Sed quia sermonem in longum protraximus, finem loquendi pariter audiamus. Det nobis corde credere ad iustitiam, ore confiteri ad salutem, & in se credere, Sponsus Ecclesiæ, Filius Mariæ, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO DE SANCTO NICOLAO EPISCOPO.

1 Festiuitas sācti Nicolai Episcopi.

2 Tot miracula à diuo Nicolao operata, sanctitatem, & splendorem vitæ eius attestantur.

3 Vide quomodo ad inuocationem Sanctorum Deus miracula facit, siue illi per Deum.

4 Quid clari⁹, aut celebri⁹ dici posset p inuocatione Sanctorum?

5 Vide quomodo etiā olim ad Sanctorū visenda sepulchra peregrinabantur homines

NICOLAVS iste meus, immò & vester, electus ab vtero, sanctus à puero, iuuenū gloria, reuerentia senum, sacerdotum honor, splendor pontificum, conuentum vestrum sua lætificat 1 festiuitate. Hic est Nicolaus, cuius miracula per totam mundi latitudinem diffunduntur, quem laudat orbis terræ, & qui habitant in eo. Tot enim, & tanta miracula cumulantur, vt omnes literatorum argutiæ vix ad scribendum sufficiant, nos ad legendum. Et licet scholarium numerus in incude rhetorica sub Quintiliani, vel Ciceronis malleis, tenuissimas orationum laminas extendat, superat tamen gloria Confessoris vocem, mentem, linguam, & conscientiam. Crebrescunt enim quotidie 2 mirabilia, nec requiescit Spiritus Dei ad memoriam militis sui sua continuare miracula. Glorificatur in mari, laudatur in terra, in omnibus periculis inuocatur. Deniq; qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia eius in profundo; ipsi viderunt opera Domini, & Nicolai per Deum miracula 3 in profundo.

Non'ne post memoriam Virginis tam dulcis pietas, vel pia dulcedo in cordibus fidelium obuersatur, vt in die tribulationis, Nicolai nomen teneatur in ore, requiescat in corde? Si coruscationes fulgurant, & procellis detonantibus à supernis vindicta procedit, Nicolaus in patronum assumitur, Nicolaus dulciter inclamatur. Si tempestas sæuiens, & crudelitas maris nauigantibus mortem intentant, Nicolaus flebiliter exoratur vt audiat, suppliciter inuocatur vt veniat, vt eruat, misecorditer acclamatur. Si pulsamur incommodis, vel offendiculis insolemus, statim sanctum nomen prosilit in os nostrum, Nicolaus ingeminatur, patrocinium quæritur Nicolai. Ne putetis autem me declamatoriè loqui, vel venustate rhetorica verborum aggerare splendorem, cum totus mundus beneficia sentiat Confessoris, nec sit, qui se abscondat ab amore eius. In testimonium sunt 5 peregrinationes ad sanctum illius corpus à finibus terræ susceptæ, vt videantur, quæ per eum fiunt mirabilia. Non solùm autem Christianis, sed

& paganis in tantam reuerentiam sancti nominis aduolauit auctoritas, vt certatim confluant ad laudandum, & glorificandum nomen sanctum eius. Præcipuè sacerdotum, & clericorum turba tanta deuotione circa cultum eius afficitur, vt in toto terrarum orbe quicunque vndecunque se contradant ad obsequendum tantæ solennitati. Lætantur pueri, iuuenes gratulantur, ornantur virgines, senes exhilarantur, & omnis ætas personanter alludit. Vnusquisque autem habet materiam gaudiorum, vt laudent pueri puerum ieiunantem, iuuenes iuuenem iuuenes liberantem, virgines virginum infamiam redimentem, senes senis inopiam miserantem. Iuuenes, & virgines, senes cnm iunioribus laudant nomen domini huius.

Sed nunc post actus eius Græcorum linguis excellentibus insigniter diffamatos, quid audeat sermo pauperculus balbutire? Veruntamen ne videar excusatorias tergiuersationes inducere, recurro ad Euangelicam lectionem, & quod de communi accepi, profero in commune. Ait enim: Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam, & ait seruis suis: Negociamini, dum venio. Securè negociabor, præcipiente Domino meo, nec timebo Psalmistam dicentem: Quia non cognoui negociationem, introibo in potentias Domini. Non enim paruum mihi fiduciæ robur præstat, quòd ille sumus Imperator factus est negociator meus, & negocium meum sine otio egit, quandiu fuit in terris, & pretiosarum mercium sarcinulas portans ad Patrem, ipsi vultui Dei, & quid emit, & quid redemit, & vnde redemerit, ostendit. Tu ergo, illo negocioso, otiosus esse disponis? illo laborante, quiescere? Ipse venit negcciari in regionem longinquam, & tu ad regiones proximas ambulare contemnis? Aggredere, & ingredere regionem dissimilitudinis, videlicet mundum istum, & vide quàm frequentes ibi nundinæ, quantæ germinent, & regerminent vanitates; prorsus dissimilitudinis, quia regionem similitudinis, vbi ad similitudinem Dei facti nos fuimus, amisisse nos constat. Nunquid non magna dissimilitudo, de Paradiso ad infernum, de Angelo ad iumentum, ad diabolum de Deo? Vade ergo per forenses tumultus, & hîc decertantes circunspice. Quantùm verò colligo, in tribus causis natat omnis voluntas. Alij diuitijs, alij honoribus, alij gloriæ innituntur.

Curris ad Indiam, Aethiopiam circuis, maria transis, & alium orbem tibi aperis nauigando, vt diuitias congreges. Fugis patriam, ignoras filios, diuelleris ab vxore, & omnium necessitudinum oblitus quæris vt acquiras, acquiris vt perdas, perdis vt doleas, thesaurizas, & ignoras cui. Filij hominum, vsquequò graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Et hoc quidem pro diuitijs. Audi & breuiter de honoribus. Ducem te constituerunt, & data est tibi facultas, vt miser sis, & ampliùs non quiescas. Cumulatur materia solicitudinum, & inter ærumnas cor ipsum exedentes, necesse est vultum iuduere gaudiorum. Nunquid in honore sine dolore, in prælatione sine tribulatione, in sublimitate sine vanitate esse quis potest? Miseri, iuxta Philosophum, mercedem miseriarum amamus, ipsas execramur. Regum nobis animos induimus, & quicquid nobis ex voluntate non respondet, statim euocat iram, nec communis recogitatur humanitas, & tamen est vermis arrodens, qui conscientiam iugiter torqueat, timor potenriæ superioris. Hæc est iustissima lex, vt sic viuas cum inferiori, quemadmodum superiorem vis viuere tecum. Audi & de gloria. Si quæris gloriam, omnibus inuidiæ semina præbuisti. Inflatus es, & ventilatorio spiritu plenus dirumperis, nec attendis quot te sequantur, sed quot præcedant. Conglomerantur omnes ad detrahendum tibi, ad maledicendum linguas acuunt, & argutissimus es, si vel linguam, vel manum inuidorum possis euadere. Ecce vnde gloriosus esse volebas, ingloriús esse cõuinceris. Nullũ enim inexorabiliùs psequitur multitudo, quàm illum

6 Attende sanctorum monachorum exercitia.

7 Ecce quomodo sancti statim post mortem euolãt ad cœlũ.

qui sibi multitudinis arrogat principatum. Iunge his tribus potentiam,& voluptatem,quæ & ipsa tenui, & perfusorio gaudio rapiuntur, & videbis quia copia pauper est, honor humilis, vilis gratia,potentia debilis, & laboriosa voluptas,vt,iuxta Apostolum,omnem intellectum in Christi obsequium redigamus. Relege maximum illum Latinorum Philosophorum, & in illius verbis meam inuenies esse sententiam. Cotemne igitur hæc omnia, quia omnia contemnenda,& de his omnibus fac sarcinam tuam,contemptum mundi.

8 Vide rursus patentissimũ locum pro Purgatorio. Nec obstat quòd Augustinus dixerit quãdoq;, non inuenire se tertium locum, quia loquitur tũc de locis perpetuis animarum. Purgatorium autem non est locus perpetuus.

Decursa verò hac regione,& quod pretiosius est inde sublato,transi ad secundam,quæ est Paradisus claustralis. Verè claustrum est Paradisus. Hîc prata virentia scripturarum,præterfluens lachrymarũ vndositas,quam de purissimis affectibus amor ille cœlestis eliquat. Hîc sunt arbores erectissimæ, chori sanctorum,nullaq́; est,quæ non multa fructus gaudeat vbertate. Hæc est illa sublimis mensa,in qua Deus est,& cibans & cibum,munerans & munus, offerens & oblatum,conuiua & conuiuium. Hîc aggestæ sunt Omnipotentis diuitiæ,hîc refusa est gloria Angelorum. Putas'ne nullas hîc esse nundinas, & otiari illos, qui habitant vnius moris in domo? Videas hunc sacris 6 lectionibus intendentem,illum incumbentem orationibus,hunc pro suis excessibus lachrymantem,illum in Dei laudibus exultantem, hunc vigilantem,ieiunantem illum,& officia pietatis sibi adinuicem inuidere. Nocte consurgunt ad confitendum Deo;vespere,manè,& meridie narrant,& annunciant laudem eius;& omnis illorum sedulitas in orbem diuini rotatur obsequij. Curre ergo per omnes,curre per singulos, & de vniuersis,& singulis fac sarcinam tuam,formam viuendi.

9 Nota viuorũ suffragia animab9 defunctorũ pdesse. Nota etiam requiri satisfactionem pro peccatis. Nõ ergo sufficit sola Xpi passio, sed opus est, vt illa quoque per nostras satisfactiones, & pœnalitates nobis applicetur.

Relicto ergo mundo,& modo viuendi suscepto,transi ad tertiam, quæ est regio expiationis. In hac regione benignus Pater examinat filios rubiginosos, sicut examinatur argentum,ducit per ignem, & aquam, vt inducat in refrigeriũ. Trinæ sunt distinctiones locorum, quas pro diuersitate meritorum animæ sortiuntur. Ad cœlum nanq; statim 7 euolant,qui domicilio corporis vsi sunt, tanquam carcere,qui defecatam,puramq́; substantiam vtriusq; hominis seruauerunt. E contrario qui fecerunt vsq; ad mortẽ,quæ digna sunt morte,locis gehennalibus sine misericordia deputantur. Qui verò neutrum sunt, sed sunt inter vtrunq;,qui mortalia quidem commiserunt,sed circa mortem pœnituerunt pœnitentiam non explentes, indigni vt statim gaudeant, nec digni vt semper ardeant,loca 8 purgatoria sortiuntur,in quibus flagellantur, sed non ad insipientiam sibi,vt extorti transferantur ad Regnum. Pro his, qui in cœlo sunt, non orandum,quia eos,non pro eis orare debemus. Pro his,qui in inferno sunt, suspendendæ sunt preces, quibus clausa est misericordiæ ianua, & totius spes interclusa salutis. Pro illis tãtùm vigilandũ est in 9 orationibus,subueniendũ sacrificio singulari,qui locis purgabilibus emundantur,vt benignus Pater pœnitentiam eorum in satisfactionem,satisfactionem in glorificationem citò conuertat. Curre iterum per istos intuitu pietatis,& fac sarcinam tuam,affectum compatiendi.

Quarta regio,est regio gehennalis,regio dura,regio extimescenda, terra afflictionis,terra obliuionis,terra miseriarum,terra tenebrarum,terra turbinis,& caliginis,terra maledictionis, & mortis, in qua nullus ordo,sed sempiternus horror inhabitat. Totus tremo,atq; horreo ad memoriam regionis istius,& cõcussa sunt omnia ossa mea. Illic est ignis,qui non succenditur,vermis qui non moritur,frigus horrendum. Ibi fœtor intolerabilis exoritur, percutientes mallei resonant incessanter,obfusæ tenebræ cumulatiùs indensantur. Illic confusio peccatorum, horribilis facies dæmonum,inextricabilium vinculorum fertilis multitudo. Ibi fletus,& stridor dentium, planctus,& gemitus, & alternantia mala impios sine pietate discerpunt. Nihil sic valet ad extirpandas voluptatum radices, quàm

istorum memoria, & recordatio vulnerum Domini mei, qui stetit ante iudicem, qui alapas accepit, qui flagellatus est, consputus, qui coronatus spinis, qui colaphis cæsus, qui suspensus in ligno, cui pendenti insultatum est, qui mortuus in Cruce, qui lancea percussus, qui sepultus, qui resurrexit, qui ascendit ad cœlos, qui fecit nos Regnum, & sacerdotes Deo, & Patri. Curre per has tumultuantes nundinas, vt viuens descendas in infernum, & fac sarcinam tuam, odium peccati.

Quinta regio est Paradisus supercœlestis, regio beata, & gloriosa, plena voluptatis, & gloriæ, suauitatis, & lætitiæ, gratiæ, & benignitatis. Ibi requies à labore iucunditas de nouitate, de æternitate securitas. Ibi est ciuitas Regis magni, cuius plateæ cōstratæ sunt auro purissimo, quæ fœcūdata est in saphiris, in qua iaspidis propugnacula præuirescunt, & per ordinem lapides insternuntur. Nam lapides pretiosi omnes muri eius. Illic omnes viuunt, nullus moritur, omnes exultant in voce exultationis. Intrauerat Dauid in sanctuarium eius, & mente excesserat Deo, nec tamen aliquid aliud potuit asportare, nisi, Quia gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei: & illud, Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Nescio quid magnum promittitur, videre Deum, & laudare. Lætatus sum & ego in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Iam stamus in atrijs Hierusalem, iam è vestibulo magnæ ciuitatis gaudia somniamus. Curre igitur & per regionem istam, & fac sarcinam tuam, amorem Dei.

Negociamini ergo, donec veniat homo ille nobilis, qui abijt in longinquam regionem accipere sibi regnum, & reuerti. Reuertetur planè, & tunc cum vsuris exiget pecuniam, quam tradidit nobis. Nihil perdit, nihil obliuiscitur, nihil impunitum relinquit. Supplicemus 10 igitur Confessori, vt Redemptori nostro, amico suo pro nobis hodie supplicare dignetur, qui est Deus benedictus in secula. Amen.

10 Hortatur auditores ad supplicandum Sācto, vt supplicet pro nobis.

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

SERMO IN FESTIVITATE SANCTI CASSIANI MARTYRIS.

1 Celebrandæ Sanctorum solẽnitates.

ADMIRABILIS, & gloriosa nostri dispensatio Cõditoris, ita cursum nostræ mortalitatis instituit, fratres charissimi, vt per succedentium vicissitudines temporum, diuersæ nobis victoriosorum Christi militum 1 festiuitates occurrãt, quæ nostros animos ad amorem illius summæ, & continuæ solennitatis accendant. Planè cùm totius anni circulum triumphalibus modò Martyrum, modò Confessorum titulis Deus omnipotens variat, quid aliud, quàm velut sertum gloriæ construit, quod vtiq; decora liliorum, atq; rosarum varietate depingitur? Inter quas nimirum festiuitates & hodierna non ignobilis est, Hippolyti scilicet, & Cassiani martyrum, quæ tanquam geminum rutilat duorum lumen astrorum. Qui profectò Regis æterni strenuissimi bellatores, diuersis quidẽ locis diuersis subiacuere supplicijs, sed vna vtriq; erat causa certaminis, quia non dispar vtrunque armauerat professio veritatis. Enimuerò Cassianus, cui potissimum famulaturus est sermo, diu quidem latuit, sed cùm ad certamen peruentum est, quid acrimoniæ, quid saporis, quid fortitudinis granũ sinapis occultaret, aperuit. Nam iuxta nominis sui præsagium, cùm in passionis pila persecutorum manibus pindi cœpit, & atteri, mox fragrantiam odoriferæ suauitatis, quæ in se latebat, aspersit. Cassia siquidem species est aromarica, quæ integra quidem nullius esse videtur odoris, trita autem naturalis vim suauitatis emittit.

Beatus itaq; Cassianus (vt gestorum illius testatur historia) dum scholaris doctor existeret, breuibus'q; notis verba comprehendere pueros erudiret, pro fide Christi ad quæstionem deductus est. Cùm'q; zelo succensus fidei, iudicum decreta contemneret, & sacrificia profana calcaret, discipulorum manibus ad cruciandum traditus est, vt illis versa vice pœnas exolueret, quos ipse dudum sub disciplinæ ferula terruisset. Mox itaq; indumentis exutus, manibus post terga ligatus, armato stylis, & tabulis puerorũ furentium agmine circũfunditur, qui vndiq; compunctus, atq; discerptus, toto corpore laceratur. Nouum planè, & inusitatum

genus martyrij insignem Deo martyrem consecrauit. Videtur autem hæc martyrij species ad similitudinem comparandam, nulli meliùs posse congruere, quàm ipsi Regi martyrum Deo Saluatori. Nam & ille à suis discipulis occisus est, Iudæis videlicet, quibus præcepta decalogi proprio digito descripta tradiderat, quos cerimonijs suis, sacrificiorumq; ritibus instruxerat, quos certè ad omnem viuendi rectitudinem, tanquam teneros sub disciplina pueros informauerat. Sicut ipse per Esaiam dicit: Filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Nam & illi carnales Israëlitæ puerorum nomine digni fuerant, qui mandata legis, Prophetarumq; mysteria non senili grauitate pensabant, sed omnia superficietenus, ac pueriliter intelligebant.

Desunt aliqua.

Hinc est, quòd & hic inuictissimus Christi miles beatus Cassianus inter grauissima pœnarum suarum tormenta superari non potuit, quia non eum ferrea lorica circundedit, non galea cristata protexit, sed lignum tantummodò Crucis armauit. Nam qui ligni huius 2 vexillo munitur, spiritualis insultus nequitiæ securus aggreditur. Hoc signum contra Dauid ad bella egrediens Philistæus ille sacrilegus ignorabat, atque idcirco mox in frõte percussus interiit, vbi scilicet vitæ sibi signaculum non impressit. Hoc signum salutis in fronte 3 depingitur, vbi videlicet sacerdos summus in lege auri laminam in gloriam, & decorem ponere videbatur; in qua scilicet lamina illud gloriosum, & ineffabile nomen Domini Tetragrammaton videbatur insculptum. Quod nimirum quid aliud, quàm Crucem videbatur exprimere Saluatoris? Sicut enim Crux quatuor habet cornua, ita & nomen illud quatuor literis constat. Crux ergo, decor, & gloria sacerdotalis officij, in fronte ponitur, vt superliminari domus agni cruore perfuso, transeuntis Angeli gladius euadatur. E' contra in hac corporis parte Rex ille Ozias lepra percussus est (iuxta Prophetæ vocem dicentis: Imple facies eorum ignominia) qui dum regali culmine arroganter intumuit, sacrificandi licentiam, quæ solis 4 debebatur sacerdotibus sibimet vsurpauit.

Hoc signum Dauid in spiritu præuidens gratulabundus aiebat: Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. Ideoq; subiungit: Dedisti lætitiam in corde meo. Quàm pretiosum, quàmq; mirificum Crucis signum est, fratres mei, quod & superbos quosque cum ipso superbiæ auctore destruit, & pro Christo certantes in prouectum gloriæ triumphalis attollit. Ecce, inquit Symeon, positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israël. Pretiosum, inquam, signum Crucis. Sed prout gestamus in fronte, vtinam portemus 5 in corde. Ille enim cordi suo signum Crucis veraciter habet impressum, qui Christum, qui in Cruce suspensus est, diligit, qui eum toto cordis amore complectitur, qui certè in eo totis visceribus delectatur, qui quæque ab eo prohibita respuit, qui sibi mandata cum amore custodit. Sunt enim inimici 6 Crucis Christi, quorum (vt Apostolus ait) finis interitus, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Sunt & amici Crucis Christi, quorum videlicet conuersatio in cœlis est. In tremendo nempe iudicio inter sinistros erit, quisquis vitalis huius signi characterem non habebit. Nec ab eo, qui crucifixus est, Iudice refert præmium, qui sibi Crucis insigne non ostendit impressum. In libro quippe Ezechiel hoc signum Dominus in frontibus gementium, & dolentium præcipit imprimi, deinde cæteros omnes, qui absque hoc signo reperti sunt, iubet occidi. Nam si diligenter inspicimus, ipsa quoque mandata veteris testamenti sacramentum Crucis redolere sentimus. Cùm enim lex diuinitus data sub denario numero traditur, qui videlicet numerus per X literam designatur, quid in hoc aliud, quàm figura Crucis exprimitur? Hæc enim litera Crucis habet

2 Signo Crucis munire nos debemus, vt victores simus

3 Signũ Crucis in fronte depingitur.

4 Sacrificandi potestas solis data est sacerdotib⁹. At non omnes sunt sacerdotes, sed peculiariter initiati. Alioqui percutiuntur à Deo, q huc sese ingerunt. Quod adumbrauit percussus ob id ipsum, lepraq; infectus Ozias.

5 In corde simul, & fronte gestanda Crux, at in corde potissimùm. Is autem in corde gestat, qui Christi mandata obseruat, non qui dicit: Dñe, Domine: Gratia Dei: Sanguis Christi.

6 Inimici Crucis Xp̃i, qui carnale p̃dicant libertatem.

ſpeciem, quæ dum denarium numerum in ſe comprehendit, Cruci militare omnia mandata legis euidenter oſtendit.

Amemus ergo, dilectiſſimi, Chriſtum, amemus Crucem, & vnuſquiſque noſtrum ſolerter inuigilet prauam in ſe reprimere voluntatem. Signum hoc vitæ non exprimamus tantummodo in fronte carnis, ſed recondamus inſuper in intimis viſceribus caſtæ, & ſobriæ voluntatis, implentes illud, quod ſponſæ ſponſus iubet in canticis. Pone me, inquit, vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum. Perſpicuum eſt, quòd cor cogitat, brachium operatur. Ille ergo Chriſtum ſuper cor ſuum, quaſi ſignaculum ponit, qui eum medullitus diligit, qui ad eum feruenter anhelat, qui eum anxiè flagitat, qui in eius deſiderio iugiter perſeuerat. Ille verò ſuper brachium ſuum ponit Chriſtum, qui extrinſecus quoque eius mandatis inſiſtens, quem in viſceribus cordis occultat, etiam in operatione demonſtrat. Nam & nos in quolibet membro noſtro ſignum ponimus, vt rei, quæ nobis chara eſt, memoriam non perdamus.

Habeatur igitur Chriſtus in corde, habeatur in operatione ſignaculum, vt eius in nobis ſemper viua memoria & ſubrepentium cogitationum praua compeſcat, & in his, quæ extrinſecus agimus, Crucifixi characterem euidenter exhibeat. Enimverò ſi nobis Chriſtus ſignaculum fuerit, & ipſe nos ſibi grata viciſſitudine ſignaculum ponit. Iuxta quod Zorobabel Duci Iudææ pollicetur, dicens: In illa die ſuſcipiam te, Zorobabel ſerue meus, & ponam te ſicut ſignaculum in conſpectu meo. In conſpectu nanq; Dei iuſtus ſicut ſignaculum ponitur, quia per continui amoris gratiam in eius memoria ſemper habetur. At contra de impio Rege Ieconia, qui quoniam Dei omnipotentis immemor erat, in eius & ipſe non merebatur eſſe memoria; Si fuerit, inquit, Ieconias annulus dexter in manu mea, inde euellam eum.

Quod inuiolabile, firmumq; ſignaculum beatus martyr Caſſianus in pectore ſuo poſuerat, qui in tanta fidei conſtantia immobilis permanebat. Illiduntur plagæ verberum, infliguntur vulnera punctionum, intorquentur irriſionum iacula, vincula manibus innectuntur, accedit & nuditas corporis, ſed & ſpectaculum circumlatrantium vndiq; deriſorum. Inter hos procellarum ſæuientium turbines, inter iſtas denique crebreſcentium grandinum tempeſtates ſtat firma columna Dei prorſus immobilis. Non concutitur, nō quaſſatur, ſed lapidi, ſuper quem fundata eſt, recta ſemper, & firma conſtanter innititur. Dicebat enim: Quis me ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Illi fremebant dentibus; iſte mitis Agni mundi peccata tollentis patientiam cogitabat. Carnifices inferendo ſupplicia, ſatiabant cruentam pectoris rabiem; iſte iam ſecurus in mente verſabat cœleſtis gloriæ dignitatem. Atq; (vt ita dixerim) cautus, ac prudens iſte negociator, fratres mei, quàm felices cum remuneratore certantium Chriſto nundinas contrahebat? Deponebat ſiquidem ſarcinam carnis, atque ad ſtolam feſtinabat Angelicæ claritatis. Deſerebat ferulam crudelium puerorum, vt ſanctorum fieret ſocius Angelorum. Poſtponebat magiſterium literas edocendi, atque ad illud vnum alacriter properabat Verbum, cui militant cuncta per orbem volumina literarum, Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Deo Patre in vnitate Spiritus Sancti viuit, & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Eiuſdem

EIVSDEM BEATI PETRI DAMIANI

DE QVIBVSDAM MIRACVLIS.

DOMINO DESIDERIO VENERANDAE RELIGIONIS ABBATI PETRVS DAMIANI MONACHVS DEVOTISSIMI FAMVLATVS OBSEQVIVM.

CVM in meo pectore tuæ charitatis ardor inextinguibiliter ferueat, meq́; circa tui memoriam tepeſcere non permittat, mihi nuper aliquid in memoriam venit quod me mittendæ tibi legationis admonuit. Nam dum in tui contemplatione ſedulus habitarem, & Angelico fratrum, ſanctoq́; conuentui, ſic in cordis obtutibus, velut corporaliter intereſſem, inter alia multa, repente tuarum recordatus ſum literarum, quas tu quidem ſub interrogatione miſiſti, ſed his ego Synodali ꝓpeditus inſtantia adhuc non reſpondi. Et hæc in illis (ſi reminiſci valeo) continebantur epiſtolis: Quia zelotypa quædam mulier habens virum ex adulterij fraude ſuſpectum, qualiter eum ſibi vendicare poſſet proprio toro contentum, à uicina petijt muliere conſilium. Quæ nimirum peruerſa, & vltricibus flaminis euidenter obnoxia, hoc eam ſacrilegium venenata ſerpentis antiqui ſuadela perdocuit, vt corpus Dominicum quaſi communicatura perciperet, quod cautè reſeruans, viro ſuo poſtmodum non ſine quibuſdam maleficijs propinaret. Quod videlicet à ſacerdote perceptum, & vſque dum occaſio præberetur, palliolo reſeruatum, non ſine magno dedit ſtupore miraculū. Hæc enim particula Dominici corporis, inuenta eſt vſq; ad medietatem in carnem 1 eſſe conuerſam; altera verò medietas, panis ſpeciem non mutauit.

Itaque (ſi rite reminiſcor) hoc propoſuiſti. Deinde quid portenderet inquiſiſti. Super qua quæſtione, quia non neceſſe eſt diutius immorari, breui compendio quid mihi videatur expediam. Idcirco Deus omnipotens ſacroſanctum illud myſterium in carnis ſpeciem vertit, vt perfidiam reprobæ mulieris argueret, dum viſibilem Dominici corporis oſtenderet veritatem, quatenus quæ

1 Ecce in hoſtia conſecrata veraciſſimum corpus Chriſti latitans, manifeſto ſe prodit miraculo, cōtra impios.

2 Quid hic obiicient hæretici in Sacramentũ adeò sacrilegi, vt pro signo dũtaxat, non pro veritate illud habeant?

purum panem (vt videbatur ante) credebat, veræ 2 carnis speciem cerneret, sic'q; sacrilegam cœpti sceleris audaciam suo ipsa iudicio condemnaret. Quòd autem medietas sic remansit, ad euidentioris indicij testimonium proficit, vt dum in vna, eadem'q; substantia hinc panis, illinc carnis adesse consideras speciem, in vtroque veræ carnis, veriq; panis indifferenter intelligas veritatem, quia & ipse est panis, qui de cœlo descendit, & ipsa nihilominus caro, quæ de virginalis vteri materia prodijt.

3 Ecce aliud veracis præsẽtiæ Domini in Sacramento euidẽs argumẽtum.

Nã & vester ille finitimus piæ recordationis Amalphytanus Episcopus (nomen nescio) Stephano Romano Pontifici, me præsente, sub iureiurando testatus est, quia cùm aliquando ad mensam Domini sacrificaturus accederet, sed super sacramento Dominici corporis incredulus hæsitaret, in ipsa confractione salutaris hostiæ, rubra prorsus, ac perfecta caro 3 inter eius manus apparuit, ita vt etiam digitos illius cruentaret, sic'q; sacerdoti omnem scrupulum dubietatis auferret. Vbi notandum, quàm sit immane periculum, indignis manibus attrectare tam terribile Sacramentum. Sed quid de sacramentis ipsis eloquimur, cùm etiam super eos aliquando, qui ex eorum vasis 4 offendunt, terribiles fieri sententias videamus?

4 Purissimis tractandum manibus vel vas ipsum ẽ, nedũ Sacramentum. Quid ergo his miseris fiet, qui suis sordibus cõspurcant omnia?

Arnaldum certè Aretinæ sedis Episcopum tu quoque familiariter agnouisti. De hoc mihi Martinus Eremita, magnæ scilicet opinionis vir, ac celebris famæ narrauit: Quia ex quodam sui iuris monasterio calicem aureum abstulit, & quibusdam imminentibus necessarijs, alienauit, cui nimirum calici nobilis, ac deuota mulier, quæ eum sanctis obtulerat, anathematis titulum, ne ab aliquo tolleretur, prouidè fecit insculpi. Interea cuidam fratri sopore depresso videre contigit quendam lacum nimij caloris ardore feruentem, & piceos, sulfureos'q; fœtores non sine tetri fumi voluminibus exhalantem. Circa quem lacum teterrimi quidam velut Aethiopes, nigris similiter equis, sed excelsis, instar turrium, insidebant. Intus autem innumerabilia crudelium tortorum monstra; damnatorum verò videbantur horribilia, ac diuersa supplicia. Inter quos subitò contigit vt etiam Arnaldum videret Episcopum, quem videlicet in illis præ nimietate caloris exundantibus aquis ceruicetenus immersum, terribiles duo Aethiopes constringebant, quorum alter sartaginem ferream, alter calicem aureum in manibus habere videbatur; sed iste cum sartagine calicem replebat aqua, & ille labijs Episcopi protinus eundem calicem apponebat. Sic itaque nunquam cessabant, & ille poculum labijs hiantis immergere, & iste coactus indesinenter haurire. Quid multis immoror? Hanc visionem audiuit Episcopus; vt monasterio restituat calicem, ab amicis omnino suggeritur. Ille sub fortassis ambiguo reddere pollicetur. Sed dum res incrastinando differtur, immò dum circa salutem suam ille non vigilat, cœlestis super eum sententia non dormitat. Nam & beatus Petrus de his, qui fictis verbis in auaritia negociantur, ait: Quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Quadam itaque die, tertia propinquante iam hora, in castelli, vbi erat, crepidinem, sellam præcepit afferri, vt surgentis calorem Solis exciperet, ac matutini frigoris reliquias propulsaret. Cùm'q; residenti domestici eius serui, atque contubernales assisterent, & ille securus, hilaris, ac iucundus, faceta cum eis & vrbana verba misceret, subitò repentinus dolor in eius verticem, tanquam gladius, irruit, eum'q;, Morior, Morior, exclamare coëgit. Mox baiulantibus necessarijs defertur ad lectulum, mysterium sacrosanctæ communionis accepit, ac spiritum protinus exhalauit.

5 Timeant igitur nostræ ætatis hæretici, qui Romani Pontificis anathema floccipẽdunt.

Timeat ergo quisquis vel Ecclesiastici mysterij vtensilia distrahit, vel tremendi 5 anathematis elogium paruipendit, ne dum quasi securus ambulat, latentis eum iudicij laqueus comprehendat. Heu miserabilis valde, & infelix

humana conditio. Certè præfatus Episcopus, licet in hunc negligentiæ torporem obrepserit, aliàs tamen acutus erat, ingeniosus, & cautus, tantæq; facundiæ, vt dum expeditissimè in verbis decurreret, circuncisus labijs dici non immeritò potuisset. Sed cùm Apostolus dicat: Prudentia carnis mors est, prudentia Spiritus vita, & pax: quid prodest, si quispiam seculi huius prudentia calleat, si in genij viuacis obtutibus abdita cōprehendat, si versuta calliditate, tanquam Proteus, in varia se formarum monstra conuertat?

Interea sub huius occasione sermonis, illud in memoriam redit, quod olim Tedaldus Episcopus prædecessor istius, in festiuitate beati Donati constitutus in pulpito, sermoni, quo concionabatur, adiecit. In Longobardiæ, inquit, finibus vnde originem duco, vir erat versipellis ingenij, & acutissimæ subtilitatis, duplex animo, sermone lepidus, concinnandis, fabricandisq; commentis edoctus, in reperiendis, ac variandis consilijs vehementer astutus. Nunquam erigebat brachia contra torrentem, sed ex quocunque latere mundani turbinis cum aura proflaret, ille protinus aptum calliditatis, atque versutiæ pallium opponebat. Accidit autem, vt hunc post obitum quidam frater nocturna visione conspiceret. Lacus erat igneus, qui flammiuomis vaporabat incendijs, & crepitantibus ignium globis terribilem cernentibus incutiebat horrorem; quem lacum trabalis enormitatis videbantur obsidere dracones, variaq; serpentiū genera hinc inde ꝑ circuitum spatiari. Vir autem ille, quem diximus, in ipsa flammarum stridentium voragine coarctatus, tentabat quidem effugere, sed obstantibus bestijs, dolebat aditum non patere. Modò scilicet ex hac parte fugam parabat, sed ecce serpens obuius aderat. Per aliam partem erumpere satagebat, sed ecce rursus alia bestia laxo gutture stridens, iter occluserat. Illa rursus, & alia ad euadendum loca tentabat, sed insurgentibus bestijs omnino meatus aufugij non patebat. Porrò autem cùm Veritas dicat: Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis: hoc illi iusto Dei iudicio cōtingebat. Sicut enim ille per carnalis astutiæ vanitatem, ex quibuslibet huius seculi se nouerat laqueis expedire, ita postmodum versa vice nullo valebat ingenio supplicium, quo cruciabatur, euadere. Qui nimirum si prudentiam, qua callebat, in diuinis studuisset exercere mandatis, non cremaretur inter rabida ora serpentium, sed gauderet potiùs inter agmina beatorum.

Vnum planè contigit in nostris partibus de quodā carnaliter sapiente, quod dignum non est silentio præterire. Fanensis quidam primarius ciuitatis, Hugo nomine, ipsa nocte, quæ, peracta Parasceue, sacrosanctum sabbatum Dominicæ sepulturæ præcedit, cum armis, & armatis ingressus Ecclesiam, in qua diuinis vacabatur officijs, perosum sibi violenter hominem cœpit, ac iugul s crudeliter mancipauit. Quem quia noua præsumpsit, nouo Deus omnipotens supplicio cōdemnauit. Nam cùm sensum mentis (inquantū mihi videtur) integrum teneat, omnes eum tanquam vesanum, exinanitum, atq; dementem conspuunt, abijciūt & exprobrant. Halitum quippe eius (iuxta querelam beati Iob) vxor exhorret, eumq; velut arreptitium nurus explodit, ad mensam, siue colloquium filius non admittit, auertunt oculos famuli, dedignantur amici, clientes, milites, affines, atq; propinqui, Episcopus etiam ciuitatis, & (vt compendiosè cuncta complectar) omnis clerus, & populus iam ferè per duodennium arbitrantur eum mentis impotem, & vesanum, nullumq; cum eo, tanquàm energumeno, dignantur habere consortium. Porrò, cùm diues sit, & exuberans domus eius, fluunt pannosæ, & illotæ vestes, horret inculta cæsaries, caput eius diuturni sudoris fœtet iniuria, corpus totum per longam sordet incuriam.

Hic planè, cùm me adesse cognosceret, me cōcitus adijt, mala quæ patiebatur exposuit, querelā de suis sobrio sermone digessit, & (quātum ex tenore verborū eius colligere potui) rationabiliter declamauit. Itaq; cōueni filiū, Epūm quoq;,

ac de ciuitate quā plurimos,& subtiliter inquisiui,quid inordinatū,quid delirū, quid ineptum in illo conspicerent,pro quo illi vesaniam imputarent. A quibus vtique nihil aliud,& ne vnum quidem certi signi verbum addiscere potui, nisi hoc tantùm: Quia demens est. Quod omnes ore consono vnanimiter asserebant. Cùmq; ego dicerem: Quomodo id scitis,quibus'ue indicijs eum insanire conspicitis? nihil aliud inuenientes,idipsum denuo replicabant: Demens est. Quod mihi videtur profundum, atque admirabile Dei omnipotentis esse iudicium,vt qui prudens,& sciens sponte desipuisse cognoscitur, prudens, & sciens opinione vesaniæ puniatur,& qui sponte factus est furiosus, demens ab omni populo iudicetur inuitus. Meritò contra votum adiudicatur insaniæ,qui voluntate propria conatus est insanire. Enimverò si veraciter fureret,eò minus miser esset,quò despectus sui mala,quæ patitur,ignoraret. Non itaq; sicut mortuus seculi,qui non sentit,sed sicut mortuus est inferni, qui iugiter moritur, & mortem ipsam sentire non desinit. Saluo nempe illo terribili in mundi fine iudicio, nunc etiam omnipotens Deus non modò crudelia quælibet facta, sed & superba,siue sacrilega, prout dignum est, vlciscitur verba. Vindicauit siquidem quòd Balthasar sacra vasa temulentus indignè tractauit; nec dimisit inultum, quòd Nabuchodonosor arroganter elata verba deprompsit. Non'ne, inquit, hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ,& in gloriam decoris mei? Et ecce (sicut Propheta testatur) cùm adhuc sermo esset in ore Regis,vox de cœlo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex; Regnum transijt a te,& ab hominibus te eijcient,& cum bestijs, atque feris erit habitatio tua. Puniuit præterea Dominus Sedechiam Regem Iuda,quia per reprobos actus Dei mandatum contempsit. Vltus est etiam Ananiam Prophetam non quia malum fecit,sed quia mendacium protulit. Cui Heremias; Non,inquit,misit te Dominus,& tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Idcirco hæc dicit Dominus: ecce emittam te a facie terræ,hoc anno morieris.

Nouis quoque temporibus accidit, vt in Burgundiæ regno quidam clericus esset,superbus nimis,ac tumidus, & non modò carnali vitæ seculariter deditus, sed & contra suum ordinem terribiliter bellicosus. Hic itaque cùm Ecclesiam beati Mauritij multis inclytam prædijs,suis ditionibus vsurparet,potens autem quidam è diuersò sui iuris esse, non sine magna liuoris,atque certaminis animositate contenderet,tandem belli dies vtroque paciscente statuitur; & à multis hinc inde frementiū armatorū agminibus conuenitur. Potens autem ille,quem diximus,nuncium ad hostilia castra direxit,qui & apparatum belli solerti speculatione perpenderet,ac sibi celeriter nunciaret.. Fortè tunc clericus Missam cum his,qui dimicaturi erant,suis fautoribus audiebat. Cùmq; ad Euangelium veniretur,in fine lectum est: Omnis,qui se exaltat,humiliabitur,& qui se humiliat, exaltabitur. Illico clericus in hanc sacrilegam vocem proteruus erupit: Hæc,inquiens, sententia vera non est;nam si ego me meis aduersarijs humiliter inclinassem,hodie tot possessionum,atque clientium copias non haberem. Reuersus autem nuncius dño suo fideliter retulit non modò quod in bellici precinctus apparatu conspexit,sed hoc etiam,quod ex ore clerici tumidè loquentis audiuit. Tunc ille plaudens in Domino lætus efficitur, atque ad spem proculdubio obtinendæ victoriæ milites cohortatur. Conglobatis itaque diuersorum cuneis armatorum,ex vtraque parte pugna committitur, vires viribus opponuntur,depressa telorum sylua deponitur,& humanis inflicta corporibus arma grassantur. Habebat autem clericus equam,quam videlicet præliaturus ascenderat, tantæ velocitatis,ac roboris,vt nullus sibi videretur equus, aut mulus ad dimicandum posse præferri. Casu, immò Deo disponente,contigerat, quòd præcedenti nocte iumentū illud stabulo solutū abscesserat, aceruumq; salis inueniens

ex eo

ex eo plurimum comederat. Clericus itaque dum in acie cōstitutus,super aquæ riuulum deueniret,ibiq; cominus aduersantium armis arma conferret,iumentum vt erat assumpti salis copia sitibundum, frenum de manu rectoris violenter extorsit, suisq; totum viribus vendicauit, ac statim caput in aquam ad bibendum inhianter immersit. Ille verò,dum ea manu,qua scutum tenebat, cum iumento confligit, hostilibus iaculis faciem coactus exponit; & ecce repente gladius os eius fulminis more transfixit;taliq; vir reprobus vitam suam fine conclusit. 6

O quàm congruè in illa pertulit corporis parte vindictam, qua nigri fellis in Dominum vomuerat blasphemiam. Nam cùm Propheta de talibus dicat: Filij hominum,dentes eorum arma,& sagittæ, & lingua eorum gladius acutus: qui linguam suam,& dentes aduersus Deum gladij more vibrauit,dignè per eadem membra materialis gladij pœnas exoluit. Isti planè contigit,quod Dominus in Euangelio dicit: Quia super decem & octo homines turris Syloë cecidit,& occidit eos. Quem verò mysticè turris illa significat,nisi illum,cui Psalmista decantat: Deduxisti me,quia factus es spes mea,turris fortitudinis à facie inimici? Huic enim expositioni ipsum quoque Syloë nomen adgaudet. Syloë siquidem interpretatur Missus. Haud dubium, quin sit ille, qui dicit: Qui me misit, mecum est. Et ibi cœcus à natiuitate lumen accepit ab eo,qui ait: Ego sum lux mundi. De casu istius turris alibi sub figura dicitur lapidis: Omnis,qui ceciderit super illum,confringetur; supra quem verò ceciderit, conteret eum. Super hanc turrim,siue lapidem,cadit homo,atque confringitur,cùm per fragilitatem aliquam peccat;sed eius super se ruina conteritur, cùm superbè blasphemat. Turris ergo Syloë super hunc clericum cecidit,& sicut blasphemando meruerat,omnino contriuit.

Quanto igitur ardebūt incendio huius ætatis pleudo Christiani, qui nō modò tēpore suo horas non persoluunt canonicas, ad quas ex professione tenētur, sed eas etiā cum cuculla, habituq; proijciunt, & sub libertatis nomine,sanguinis'ue Dominici prætextu,apostatæ perditissimi efficiuntur? Hi sanè non in lacunis terrenis, sed tartareis, & perpetuis flammis cōburentur.

Et quid mirum,si grauia nos peccata tormentis addicant, cùm subtile Dei iudicium impunita etiam minima non relinquat? Immò quid nouum, si reprobæ locutionis sacrilegium damnat,cùm ipsa quoque laudis suæ præconia, nisi dignè sint deprompta,contemnat? Adraldi nempè prudentis, & religiosi viri, qui Bremetensi præminet monasterio,didici relatione quod scribo,quod etiam inditum literis esse dicebat. Clericus,inquit, Coloniensis Ecclesiæ vadum fluminis transibat,& ecce beatus Seuerinus eiusdem Ecclesiæ nuper Episcopus equi eius habenas apprehendit,eumq; retinens sistit. Cumq; ille in stuporem versus,& grauiter admiratus,cur illic tā clarus,& tā celebris famæ vir moraretur,inquireret; Da mihi, ait, manum tuam, & quæ circa me sunt,non auditu disce,sed tactu. Cùmq; datam manum fluctibus Episcopus impressisset, tantus eam ardor absorbuit,vt vndiq; carnes eius resolutæ diffluerent,& ossa nuda vix hærentibus articulis remanerent. Ad quem Clericus; Cùm nomen, inquit, tuum in tanta benedictione sit apud nos,& fama tua consonis totius Ecclesiæ præconijs celebretur, cur te pestilens hæc vorago constringit,tantoq; (proh dolor) incendio cruciaris? Ad quem sanctus Episcopus: Nihil, ait, aliud in me remansit vltione plectendum,præter hoc tantùm,quia dum in aula regia constitutus imperialibus me consilijs vehementer implicui,canonicæ synaxis officia per distincta 6 horarū spatia non persolui. Manè quippe simul omnia coaceruans,tota die negocijs ingruentibus secura libertate vacabam. Ob hanc itaq; negligentiam horarum,ardoris huius fero suppliciū. Tu verò omnipotētis Dei clementiā humiliter implora,vt manum tuam in salutis pristinæ restituat statum. Quod cùm factum fuisset: Vade,inquit,filij,obsecra fratres nostros Ecclesiæ clericos, & alios spirituales viros,vt pro me preces 7 fundant,indigentibus subsidia conferant,sacrificiorum votis insistant. His enim peractis,ego mox de vinculo pœnæ huius indubitanter expediar,& expectantibus me beatorum ciuium choris lætus adiungar.

7 Ecce hîc palàm cernis & Purgatorium esse, & oblata pro defūctis suffragia prodesse plurimùm,& Missam esse sacrificium.

Quod certè magnam nobis debet inferre formidinem, quia cū sanctum virum

vni culpæ duntaxat obnoxium, tam intolerabilis Purgatorij pœna constrinxerit (væ, væ) quæ mihi, meisq; similibus est inferenda sententia, quos tot reatuum
8 prolixitas grauat? Distinguenda sunt ergo per momenta temporum Ecclesiasticæ 8 institutionis officia, & sub magna diuini timoris, ac reuerētiæ dicēda sunt disciplina, ne dum psallimus, fructum spiritus cum carnis desidia misceamus. Quid enim prodest, hostiam Deo laudis offerre, & per torporem negligentiæ fœdis eam cogitationibus inquinare? Hanc porrò boni, maliq; mixturam locus ille significat Euangelicus, vbi dicitur: Quia docente Domino, aderant quidam ipso in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum. Nam quia Pilatus Os malleatoris interpretatur, quid per hunc, nisi diabolum debemus intelligere, qui paratus est semper homines offensionum ictibus verberare? Vnde & virgam super humeros hominum tenere dicitur p Prophetā. Virgam, inquit, humeri eius superasti, sicut in die Madian. Quid verò sanguis, nisi peccata? Quid sacrificia, nisi rectas, & acceptabiles Deo significant actiones? Pilatus ergo Galilæorum sanguinem cum sacrificijs miscuit, quia malignus spiritus vel orationes nostras prauis cogitationibus polluit, vel opera bona peccati cuiuslibet attaminatione corrumpit, vt sanguis sacrificium polluat, dum reatus offensio oblatam Deo recti operis victimam fœdat. Vnde scriptū est: Quia cùm Abraham Deo sacrificium de pecoribus, ac volucribus deuotus offerret, descenderunt volucres super cadauera, & abigebat eas Abraham. Quid enim exprimunt volucres, nisi reprobos spiritus per aëra volitantes. Volucres ergo à sacrificio nostro repellimus, cùm operum nostrorum victimas à malignis spiritibus eas fœdare tentantibus, prouidè custodimus.

Instituta Ecclesiastica ad vnguem seruāda sūt. Quid ergo humana decreta, Pontificios'ue canones aspernantur hæretici?

Idem sanè, quem prædiximus, Adraldus, dum in Burgundiæ regno mihi conuiator incederet; In hoc, inquit, loco, per quem nunc transitum habemus, aliquid contigit, quod si dicimus, non videtur otiosum. Frater quidam nostri cœnobij (haud dubium quin Cluniacensis) piæ mentis, & rectæ conuersationis vir, hinc aliquando transibat, & ecce crinitus quidam, quasi ex Hierosolymitana peregrinatione veniens, palmam ferebat in manu. Cùmq; peregrinus, & monachus inuicem obuij sese altrinsecus pertransissent, ait ille, Completorium in lecto, nec salus est, nec profectus. Quod frater audiens admiratus expauit, ac repente post terga respiciens, eum videre non potuit. Mox enim vt verbum protulit, omnino dispa-
9 ruit. Ille verò ad conscientiam mox reuersus, inuenit quia pridiano vespere lassus de via redierat, & fessa in lectulum membra proijciens 9 iacendo canonicas horas compleuerat. Vtrum ille Angelus fuerit, an reuera (sicut videbatur) homo, Dei ducimus relinquendum esse iudicio.

Animaduerte quanti sit momenti, horas omittere canonicas, cùm obiurgatione afficiatur, qui eas negligentiùs exoluit.

In hac etiam eremo fontis Auellani, vbi nunc habito, prior quidam fuerat, nomine Ioannes, qui lentis quibusdam infirmitatibus macilētus videbatur semper, & gracilis. Hac itaq; sui corporis imbecillitate confisus, sæpè iacens in lecto Cōpletorium decurrebat. Accidit autem, vt dæmoniacus quidam non procul abesset, qui multa hominum secreta, & obscœnos actus impudēs propalaret. Cùmq; præfatus Ioannes dæmonem exire præciperet, & quibusdam exorcismi quæstionibus flagellaret; Tu'ne, ait, ille es, qui sub cotto 10 quotidie Completorium
10 insusurras? & modo me quasi sanctus eijcere, & iuris mei vasculū de meo visdominio liberare? Hoc audito, frater erubuit, quia rei veritatem etiam per mendacij recognouit auctorem.

Si dæmones lacessunt diuini neglectum officij, quid, obsecro, Angeli facient?

Alter etiam eremita, qui vocabatur Ioannes de Anso, cùm ei, vt egrederetur, vehementer insisteret, ac diuini nominis adiurium crebriùs intentaret; Nunquid oblitus es, ait, hac tibi nocte quid fecerim? Nam (si non excidit) certus es, quia dum ego me in apri syluestris effigiem verti, tu me quasi venator insectabaris. Sed qui videbar aper, subitò speciem venustæ mulieris assumpsi, atq; in osculum

tuum ruens, vt semen effunderes, cum gloria triumphaui. Cùm itaque reprobus spiritus de fratre delinquente per soporis energiam se glorietur habuisse triumphũ, quanto putamus eum gaudere 11 tripudio super his, qui labũtur in adulterium, vel incestum? Vnde sæpè Deus omnipotens terribile exhibet etiam in hac vita iudicium, nec tamen miseri homines desinunt iterare plectendum.

11 Quantò verò magis dæmõ hac ætate de Lutheranorum sacrilegijs gestit, qui sub cõiugij prætextu, Deo dicatas violant?

Nam Robertus Gallorum Rex, auus istius Philippi, qui in paterni iuris sceptra successit, propinquam sibi copulauit vxorem, ex qua suscepit filium anserinum per omnia collum, & caput habentem. Quos etiam virum, & vxorem omnes ferè Galliarum Episcopi communi simul excommunicauere sententia. Cuius sacerdotalis edicti tantus omnem vndique populum terror 12 inuasit, vt ab eius vniuersi societate recederent, nec præter duos sibi seruulos ad necessarij victus obsequium remanerent; qui tamen & ipsi omnia vasa, in quibus Rex edebat, vel bibebat, percepto cibo, abominabilia iudicantes, pabulum ignibus exhibebant. His tandem Rex coarctatus angustijs, ad sanum consilium rediens, diuortit incestum, inijt'q; legale conubium.

12 Sedulus hîc quæso, inspicias, quàm sit Pontificiũ anathema formidãdum, quantum'ue apud Deũ valeat. Quod tamẽ perditissimi huius ætatis homines floccifaciũt.

Sed & Otho Rex Teutonicorum, qui postmodum Imperator creatus est Romanorum, Adalahidem Italiæ Reginam, quæ sibi commater extiterat, suscepit in coniugem. Quem filius eius Almificus, qui Maguntinæ præsidebat pastor Ecclesiæ, cœpit constanter arguere, & scelestum, luridum'q; coniugium publicè condemnare. Pater autem vehementer iratus, eum comprehendi præcepit, & carcerali mox custodiæ mancipauit; quem per annale circiter spatium carcer inclusit, sed à correctione linguam terroris vinculum non ligauit. Cum verò pater eum, quadragesimali decurrente ieiunio, de custodia decreuisset educere, antequam psalterium expleret, quod aureis exarabat apicibus, recusauit exire. Veruntamen cùm exiuit, zelo sacerdotalis accensus auctoritatis, nõ quieuit, sed mox in patrem iaculum publicæ excõmunicationis intorsit. O' verè dignum regio genere sacerdotem, qui in causa Dei non imperiale fastigium, non paternum recognouit affectum, sed dum paternam, ac regiam auctoritatem in solo Deo constituit, hunc hominem eius legibus resistentem à se prorsus extraneum deputauit. Dixit autem patri: Tu arbitraris me aduersum te insolenter agere, te verò præiudicium sustinere; scito prænoscens quia die sancto Pentecostes vterq; simul astabimus ante Deum, ibiq; ventilabitur inter nos librata iustitiæ lance litigium. Ibi luce clarius apparebit, quis nostrum æquitatis lineam teneat, quis Dei legibus contradicat. Factum'q; est, ipso, qui dictus est, sacrosanctæ solennitatis die, vt dum præfatus Augustus imperialibus infulis redimitus, multorumq; Pontificũ choris, siue procerum vallatus agminibus, Missarum solennijs interesset, repetino super eum veniente iudicio, repertus sit 13 mortuus. Episcopus autem in Domino iam quieuerat. Sic sic qui de incesto coniugio contempsit inter homines iudicari, ad tribunal æterni Iudicis coactus est pertrahi; & qui subiectum sibi dedignatus est audire Pontificem, terribilem super se non potuit euadere Maiestatem.

13 Quãti apud Christum sit spiritalis cognatio ponderis, quanti etiam excõmunicatio Epi, hoc exẽplo discant hæretici, qui vtranq; tam impudenter contemnũt.

Hæc ego (venerabilis Pater) & alia quàmplurima, non sine magnæ formidinis angore conscribo, ne videlicet vel relatores mei meræ veritatis semitam non tenuerint, vel ipse quoque relationum in quolibet immemor obliuione deliquerim. Veruntamen teste conscientia, non hæc mentiendi voto, sed ædificationis affectu, prout melius possum narrata recolere, satago schedulis adnotare. Si quid mihi tamen in his obliuionis obrepsit, immò quicquid humanæ conditionis infirmitate deliqui, antequam nexibus huius carnis absoluar, diuina mihi pietas tuis orationibus in memoriam reuocet, ac dignè lugere permittat, ne viuenti mihi pœnitendum quid manere possit occultum, quod moriẽtis sit oculis ingerẽdum.

Hugo deniq; Cluniacensis Abbas cùm ad suum me monasterium perduxisset, frater quidam senex in infirmorum domo, ingrauescente tetius corporis

tumore languebat. Hic porrò, cùm Abbatis comperijsset adesse præsentiam, lætus effectus diuinam cœpit implorare clementiam. Domine, inquit, quem nullum latet occultum, quæso, si quid reatus in me est, quod non sim hucusq; confessus, tu mihi misericorditer in memoriam reuoca, quatenus Abbati meo, dum præsens est, purè 14 confitear, atque ab eo, qui ius hoc in me præ cæteris habet, iudicatus absoluar. Hoc dicto, huiusmodi vox auribus eius insonuit: Certè est, certè est aliquid in te, quod confessus adhuc non es. Cùmq; ille vocem solam audiret, sed à quo procederet non videret, orando subiunxit: Exprime, Domine, manifestè quid hoc sit, vt confessus corrigam quod erraui. Porrò vox eadem, peccatum quoddam (sicut quærebat) signanter expressit, quod ille à se commissum illico recognouit, & Abbati festinanter accito facta confessione, purgauit; paucisq; post diebus in sancta pace defunctus est.

14 Aduertant hæc Confessionis contemptores.

Non talem sortitus est finem clericus ille, de quo mihi idem Hugo Cluniacensis monasterij Rector fida relatione narrauit. Religiosus, inquit, quidam Episcopus in expeditione positus, cùm venisset ad ripam cuiusdam fluminis, substitit, ibiq; lassus recreare spiritum cœpit. Cùmq; illic tranquillè quiesceret, audiuit vocem de fluminis alueo prodeuntem, & hæc verba clariùs exprimentem: Hora venit, homo non venit. His auditis, Episcopus solicitus redditur, & recogitans hoc sine mysterio esse non posse, aduentum rei solerti custodia præstolatur. Sed dum attentus explorator expectat, dumq; hæc & illa recogitat, ecce quidam clericus agillimè properabat, equumq; calcaribus atterens, amnem transire quantocyus festinabat. Admonuit autem suos Episcopus, vt obuios se venienti festinanter obijcerent, eumq; à sui cursus impetu retinerent. Cumq; ille perniciter properás, flumen aggrederetur præcipitanter inuadere, ac sine mora transire, illiq; contra violenter obsisterent, & gradum figere compulissent; ait: Quiescite, quæso; dimittite me; recedite, quia iussio Regis vrget. Non est res, quæ differri possit in posterum. Mysterium Regis instat, ineuitabilis necessitas imperat. Quid plura? Sanctus Episcopus eum violentissimè retentum, superuenienti nocte secum habere coëgit hospitium. Sed ò misera hominis, ac lugenda conditio, quæ faciliùs valet sibi consciscere mala cùm desunt, quàm vitare cùm imminent. Episcopo scilicet cũ suis graui sopore depresso, ille vas aquæ in hospitio reperit, in quod caput immergens, suus ipse tortor effectus, se feraliter enecauit. Sed sicut iste, licet occulto, districto tamen Dei iudicio, carnis interitum pertulit; ita per eius piam clementiam mortem animæ, simul & corporis alter euasit. Nam quod 15 nunc dicturus sum, & ex relatione iam dicti Cluniacensis Abbatis, & ex ore illius, cui res ipsa contigerat, frequentiùs audiui. Adolescens quidam erat in finibus Aquitaniæ, qui cum coæuis suis iuuenculis de animarum suarum cœpit salute tractare. Deliberatione præmissa, tandem statuunt, ac vnanimi inuicem confœderatione proponũt & mundani cultus pompas abijcere, & ad monasticæ conuersationis ordinem commigrare. Sed dum res adhuc suspensa differtur, dum rerum ordo multiplici varietate concutitur, ipse quoque tener adolescentis animus fixus in suo proposito non tenetur. Quid multa? Mutata penitus mente, desponsauit vxorem. Cùmq; per processum temporis mens eius & memoriam sancti propositi paulatim de se prorsus eraderet, & sub prætextu coniugij, ad explendam carnalis illecebræ voluptatem impatientiùs ebulliret, diuina super eum vigilãte clementia, subitò languore percussus est, ac paulò post ad extrema peruenit.

15 Stomachum faciet prodigiosum hoc paradigma cœnobiticæ vitæ conuiciatoribus Cuius tamẽ veritatem experientur quandoq;, nisi resipiscãt.

Necessarijs igitur, ac propinquis de iam quasi defuncti disputantibus sepultura, dum in medio positus videretur cadauer exanime, vixq; tenuis quidam motus in eius pectore palpitaret; ecce duo teterrimi, ac trucis vultus Aethiopes eum (vt sibi videbatur) tanquam leones rugientes inuadunt, rapaci ferocitate corripiunt,

corripiunt, de corpore violenter euellunt, mox pedes eius, & brachia duris alligant nexibus, sic'q; velut hœdum in phalangam pendulum alter post alterum baiulare cœperunt. Quos autem dolores, & torsiones ipse pertulerit, quot & qualia viderit, vel audierit, per quàmplurima cum loca vectauerint, perlongum est nõ tantùm stylo digerere, sed simplicibus quoq; verbis ex ore per ordinẽ referentis audire. Hoc tantùm hîc inferre sufficiat, quia dum per obscuræ caliginis eum loca portarent, ecce beatus Petrus Apostolus splendidus, & coruscans occurrit, eum'q; de portantium humeris raptum, nexibus, quibus angebatur, absoluit. Illi mox, relicta præda, stridentes dentibus, & eiulantes abscedunt, factum'q; sibi præiudicium flebiles conqueruntur. Beatus autem Apostolus adolescentem ad Cluniaci monasterium secum duxit, ei'q; forinsecus posito sese, donec reuerteretur, expectare præcepit. Ego, inquit, meum monasterium ingrediens visito, ac per circuitum cuncta perlustrans, quid agatur attendo, deinde ad te, consideratis omnibus redeo. Sed mox vt iste relictus est solus, ecce crudeliores, & acriores ijdem reuertuntur Aethiopes, & nõ iam per manus, & pedes, sed per genitalia ipsa corripiunt, eum'q; sic non sine grauissimo illius dolore suspendunt. Nam velut si rostro passer accipitris, vel aquilinis vnguibus columba rapiatur implumis, sic à reprobis illis spiritibus miser iste corripitur, trahitur, libratus per verenda suspenditur, & quasi recuperata præda, quæ fuerat perdita, longiùs asportatur, cùm ecce beatus Petrus radianti nimis, ac terribili splẽdore conspicuus, se tanquã fulmẽ iniecit, rapinam suam quasi per impetum violenti spiritus apprehendit, & clauibus, quas manu gestabat, raptores nequissimos acerrimè verberauit. Mox illum ad domum propriam vsq; perduxit, reddens'q; spiritum corpori, vtranq; saluti substantiam reformauit. Nam ille protinus conualescens, domui suæ sine cunctatione disposuit, atq; ad Cluniacense monasterium properans, sanctæ conuersationis habitum feruida satis deuotione suscepit. Sic itaq; diuinæ militiæ transfuga, dum paterni verberis disciplina cœlitus eruditur, de manu cruenti prædonis eripitur, & ouis oberrans ad proprij pastoris mapalia reuocatur. Sed iam se reprimens calamus cohibeat stylum, ne regulam breuitatis excedat epistolare compendium.

Scribite, si placet, disticon istud in refectorio sub pedibus Apostolorum.

Ignit Apostolicum linguarum flamma senatum,
Germinat & varias quasi vox fœcunda loquelas.

ALOYSIVS LIPOMANVS EPISCOPVS BERGOMENSIS SYNCERO LECTORI.

NE MIRERIS, optime lector, si ego, cuius propositum est, in hisce Tomis vitas Sanctorum in lucem ædere, in fine huius Octaui tractatum hunc beati Petri Damiani de seculi contemptu ad monachos præcipuè spectantem posui. Cùm enim in eo ipso codice, vnde ex præcedentibus sermonibus nonnullos excepimus, illum inuenerimus, visum est incongruum, ea, quæ tam prudenter illic coniuncta fuerant, hîc ineptè admodùm, atq; indignè separare velle. Præterea cùm in eo nonnulla, eademq; præclara virtutum Iacob, Dauid, Elisæi, atq; aliorum patrum antiquorum exempla proponantur, licet alicuius illorum vita integrè non describatur, quia tamen hîc, quæ veri monachi debeat esse vita, perfectè ostenditur, idcirco nos monachalem statum maxima vtilitate, quæ ex hac ipsa lectione hauriri potest, defraudare noluimus. Ipsum igitur libenter legas, & si quidem monastica professione censeris, quæ in ipso admonentur tractatu, plenè omnia adimplere satagitto. Si verò non es monachus, ab hac tamen lectione minimè desistas, multa nanque inuenies, quæ tuæ laudabiliter, ac secundùm Deum instituendæ vitæ maximè conducibilia videbuntur. Vale, meq; omnipotenti Domino tuis precibus assiduè commenda.

PETRI DAMIANI HVMILIS MONACHI APOLOGETICVM DE CONTEMPTV SECVLI.

CAP. I.

DE CONTEMPTV 1 seculi huius, fratres charissimi, Albiso videlicet venerabilis eremita, & Petre de mundi rhetore iam Christi philosophe, sæpè (vt nostis) familiari quodam studio disputare soliti, tum de nostra ipsorum imperfectione doluimus, tum etiam de nonnullis huius sacræ militiæ fratribus per abrupta vagantibus conquesti sumus. Ad tantam quippe fecem quotidie semetipso deterior mundus iste deuoluitur, vt non solùm cuiuslibet siue secularis, siue Ecclesiasticæ conditionis ordo à statu suo collapsus iaceat, sed etiam ipsa monastica disciplina solotenus (vt ita dixerim) reclinata, ab assueta illa celsitudinis suæ perfectione languescat. Perijt pudor, honestas euanuit, religio cecidit, & velut facto agmine omnium sanctarum virtutum turba procul abscessit. Omnes enim quæ sua sunt quærunt, & contempto cœlesti desiderio, terram insatiabiliter concupiscunt. Et quia sub ipso mundi fine post ipsum inhiare non desinunt, quasi post alta pelagi in littus euecti, terram remigio inaniter pulsant, dum adhuc peruicaces nauigare festinant Et cùm laborandi finis proculdubio quies sit, quibus vltro quiescendi locus offertur, superuacuo laboris studio pœnaliter fatigantur.

1 Sit hic pius tractatus, tāquam speculum quoddā hæreticis, in quo planè p spiciant errorem suum, quicquid de Monachis blaterent, quicquid cōtra illorū instituta, decreta, mores, impiè, ac impudēter admodùm, obloquantur.

DE MONACHIS, QVI AD EA, QVAE RELIQVERANT, REVERTVNTVR. CAP. II.

SED estò vt filij huius seculi in fluctiuaga secularium procellarum inundatione versentur, & nunc semina, quibus propensiùs oblectantur, aspergāt, vt non quas voluerint postmodum fruges metant. Quid enim mihi, iuxta Apostolum, de his, qui in mundo sunt, iudicare? Nos autem, qui mundi abrenunciatores dicimur, qui terreni fluctus naufragium euasisse gloriamur, cur ad illud

denuo, velut quodam vortice violenter absorbente, relabimur? Cur ad ea, quæ pro diuino amore contempsimus, retrogradis nitentes gressibus, malè æstuanti desiderio recalemus? Cur nō veremur illud inhonestæ ambitionis importunitate repetere, quod neq; terrena iura, neq; diuinæ legis auctoritas vetuerat possidere? Porrò nos fecimus, vt à nobis iustè possessa, nostra non fierent, & quæ nostri iuris erant, in aliorum dominium translata prodirent. Quod ergo consilium fuit, in tam periculosum nosmetipsos certamen adducere, vt contra omnium humanarum, diuinarum'q; legum decreta, quarum videlicet pace fruebamur, nunc necesse sit dimicare? Nos siquidem minimè lacessiti vltronea temeritate bellum mouimus, & nunc contra sacræ scripturæ sententias confligere non timemus.

QVO'D MINV'S PECCAVERVNT ANANIAS, ET SAPHYRA, QVA'M MONACHI, QVI PECVNIAS HABENT. CAP. III.

2 Nota, nullā nobis superesse excusationem, si à peccatis nō abstinuerimus, qui innumerabiliū sanctorū patrum vitas, atq; præcepta post Apostolos præ oculis habemus.

3 Agnoscas hîc Religiosorum vota solennia.

4 Ecclesiarum patrimonia discito, quæ huius ætatis hæretici distribuere in vulgus conantur.

QVIS, rogo, Ananiam, & Saphyram rebus proprijs abrenunciare coëgit? Sed quia vterq; pro sustentanda quasi longa vita retinuit aliquid, repētinæ mortis sententiam non euasit. Et quia nequaquam iuxta abrenunciatorum regulam contenti sunt viuere, iuxta præuaricatorum animaduersionem coacti sunt immaturo exitu infeliciter expirare. Et quidem illi, vtpote rudes, & ad fidem denuo venientes, necdum fortasse ad plenum Euangelica præcepta didicerant, necdum sacri nouæ doctrinæ codices ad publicum in commune processerāt; attamen qui in ipso fidei tyrocinio quodammodo simpliciter peccauerūt, districto quidem, sed pio iudicio, sola (vt credimus) sunt corporis morte mulctati. Nos autem, qui cūcta sacri eloquij volumina nouimus, qui innumerabiliū sanctorum patrū 2 vitas, atq; præcepta post illud aureum Apostolorum seculum existentium, præ oculis assidua discussione versamus, ante tribunal Christi quid excusationis obtendere, quod tergiuersationis argumentum poterimus inuenire? Ecce longè nobilioris quæstus obtentu, quæstus, & lucra terrena non modò reliquimus, sed & perpetuam 3 eorum abrenunciationem non homini, sed Deo potiùs professi sumus. Si ergo adhuc marsupio nostro nummus includitur, si ad interni spectatoris iniuriam quantumlibet pecuniæ reseruatur, quid illi in reddenda ratione dicemus? qua nos defensionis arte purgabimus? Huc accedit, quòd illi vacillante adhuc fide in nulla videbantur Ecclesiastica posse sustentatione confidere, nimirum dum in ipso Christianæ religionis exordio ipsæ quoq; Ecclesiæ necdum fuerant per materiale ædificium fabricatæ. Nos autem, qui vbiq; terrarum tam largissima Ecclesiarum 4 patrimonia cernimus, vt quotidie, dum mundus imminuta possessione cōtrahitur, Ecclesia copiosissimè dilatetur, si tanquam defuturis alimentis lucrum carnale reponimus, dum nobis in posterum prouidendo ditescimus, thesauro fidei nos vacuos esse monstramus. De quo Apostolus; Habemus, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus. Et dum cautionē, quam cum Christo pepigimus, frangimus, violatæ fidei potiùs tormenta metuere, quàm præmia possumus de nostra conuersione sperare. In conuentione etenim pacti, quod inter duos fit, sponsionis vox ex vtraq; parte procedit, vt nimirum vterlibet, qui condicta seruauerit, modum deliberati fructus accipiat; è contra qui transgressus fuerit, iacturam violatæ sponsionis incurrat. In pactione autem illa, qua cum Deo conuenimus, vox nostra hæc

proculdubiò fuit; quia Christum sequentes, mundum, & quæ sunt mundi, abrenunciare promisimus. Diuina autem vox consequenter ad istam respondit: Amen dico vobis, quia vos, qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Et hoc quidem, si propositæ sponsionis iura seruamus. Alioquin si post terga respicimus, terribile mox oraculum diuinæ comminationis audimus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est Regno Dei. Ecce audiuimus, quia perfectis renũciatoribus nõ qualiacunq; munera, sed sedes promittuntur, super quibus videlicet sedebunt iudices facti, qui de suis olim timuerant excessibus iudicari. Nimirũ decebat, ut hæc dexteræ excelsi immutatio fieret, quatenus qui amore perfectionis pro Christo effecti sunt pauperes, iam cum Christo diuites facti, communiter sedeant cœlestis curiæ senatores, sicut scriptum est; Nobilis in portis vir eius, cùm sederit cum senatoribus terræ.

QVOD MONACHVS NEQVEAT CHRISTVM, SIMVL ET PECVNIAS POSSIDERE. CAP. IIII.

QVI verò ad ea, quæ reliquit, terrena quælibet congerendo ſ reuertitur, sicut alienus est à seculo, quo se decreuit exuere, ita etiam regno Dei aptus vltra non est, quod indubitanter acceptũ noluit possidere. Fatuus nimirum viator, nec eò reuerti potest, vnde irreuocabiliter prodijt, & quò ire disposuerat, non peruenit. Enimuero cùm mundo renunciauimus, proprietatem nostram cœlum esse constituimus, & nos illius proprietas consequenter effecti sumus, vt & ille esset portio nostra, & nos peculiariter hæreditas sua. Dicimus enim: Portio mea, Domine: & ille nobis: Opus manuum mearum tu es, hæreditas mea Israël. Nam de hæreditate terræ scriptum est: Hæreditas, ad quam in principio festinatur, in nouissimis benedictione carebit. Si ergo portio mea ipse omnipotens Deus esse dignatur, quod, rogo, diuitiarum genus quispiam valebit acquirere, quod super hunc singularem thesaurum meritò debeat cumulare? Thesaurus nanq; ille huiusmodi est, vt si solus sit, omnes in illo diuitiæ valeant veraciter possideri. In pectore nanq; Iesu omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi sunt. Si verò alias, atq; peregrinas diuitias super hunc is, qui potitur, cõstipare voluerit, illico vilis, atq; ignobilis copiæ dedignatur omnino consortium; & indigni contubernalis impatiens, dum retineri putatur, amittitur, atq; hoc modo ex frustrati auolat manibus possessoris. Nemo enim potest Deo seruire, & mammonæ.

ſ Monachus à terrenis facultatibus abstinere debet, tanquã proprijs.

Quapropter, ò monache, vis in tuo loculo recondere Christum? Excute priùs nummum; neque enim in vno receptaculo congruè sociatur. Nam si vtrunq; simul incluseris, alterum sine altero vacuus possessor inuenies. Quantò quippe in egenis mundi lucris copiosior fueris, tantò à veris diuitijs ærumnosiùs manescis. Nummus ergo si est, in aliena protinus iura concedat, vt vacuam tui pectoris arcam Christus inueniat. Magnus nempe hospes in diuersorij tui quærit angusta descendere, atque idcirco solus vult, & sine consortibus habitare. Quem enim cœli, terræq; non valet vastitas capere, quo pacto in exiguo tui domatis angulo niteris illi peregrinos ad cohabitandum socios adhibere? Cedat, cedat terrena pecunia, vbi cœlestis thesaurus admittitur. Quæ enim societas luci ad tenebras? Quæ conuentio Dei ad mammonam

iniquitatis? Abijciatur ergo pecunia ærugini,tineæ'q;, & furtis obnoxia. Vacet exedra cordis,quæ cœlesti mercimonio possit impleri. Nolite,inquit,thesaurizare vobis thesauros in terra,vbi ærugo,& tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur.

QVO'D MELIVS EST, HABITA RETINERE, QVA'M ABIECTA REPETERE.

CAP. V.

PERICVLOSIOR nanq; est animæ pecunia, cùm acquiritur, quàm cùm vltro suppeditans possidetur. In ista siquidem terreno more est iusta possessio,in illa verò feralis sæpè regnat ambitio. Salubrius ergo fuerat,habita quieto animo possidere, quàm abiecta nõ sine quadam rancoris anxietate requirere. Pudeat ergo te,ò miles Christi,peritura in hoc seculo facultate ditescere,ne in futuro cogaris nudus,& inops perpetuò mendicare. In talis quippe militiæ arma iurasti, quæ nudos, & agiles expetit bellatores, onustos autem, atq; in Deo segnes, à castrorum excubijs donatiui arcet immunes. Abiurat illa militia sarcinis prægrauatum, & ante tempus meritò subrogat expeditum. Non licet illic marsupia pendere nummorum, vbi thecæ tantummodò vibrantium cernuntur armorum. In bellicosa scilicet acie,inerti pecuniæ nõ tutò seruitur,vbi constipatis cuneis assidua dimicatione confligitur. Non ille solidorum summam securus enumerat,qui circunfusa hostiũ multitudine telorum missilia indesinenter expectat. Sepè nanq; in talibus dum talentum metalli cuiuslibet trutinatur,improuisa veniens occulti hostis sagitta, stomacho librantis infigitur; sic'q; fit, vt qui solus sibimet sine rei familiaris adminiculo minimè videbatur posse sufficere, iam se, & sua repentino casu lugeat irrecuperabiliter amisisse;& qui pauper cũ Christo in libertate dedignatus est viuere, diues absq; illo,sed seruus pecuniæ,compellitur damnabiliter interire. Audi quid diuitibus vox diuina promittat: Væ vobis,diuites,quia recepistis cõsolationem vestram. Præterea & hoc,quod Iacobus dicit: Væ vobis,diuites. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum, & argentum vestrum æruginauit,& ærugo eorum in testimonium vobis erit,& manducabit carnes vestras,sicut ignis.

QVO'D AVARVS, NVMMICOLA VERIV'S, QVA'M CHRISTICOLA NVNCVPETVR.

CAP. VI.

AVDISTI, obsecro,nummicola & monache,quid tibi æstus auaritiæ pariat? Audisti ad quem finem pecunia congesta perducat? Iustum quippe est,vt cuius nunc mens amore carnis ardet in concupiscentia,illius postmodum & ipsa caro comburatur in pœna. Nunc fornax mentis inuisibili concupiscentiæ ardore succenditur, dignum est,vt tunc quoq;

daro materialis incendij flamma inextinguibiliter depascatur. Audi adhuc, nummicola. Quòd autem te nummicolam appello, à qualitate tui operis vocabulum traho, non contumeliæ in te nomen vsurpo. Nummos enim colis, qui pecuniam diligis. Et cùm Dominus per Prophetam dicat: Vacate, & videte, quoniam ego sum Dominus: vacationis quidem cultum, quem Deo debueras, nummis exhibes, circa quorum custodiam vacas. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quocirca sicut qui Christum colit, iure Christicola dicitur, ita & qui nummis per custodiam seruit, non immeritò nummicola perhibetur. Sed adhuc fortasse proprium cordis sequi arbitrium iudicor, si etymologiam nominis huius sacræ scripturæ testimonijs non affirmo. Ipsa nempe Veritas dicit: Non potestis Deo seruire, & mammonæ. Ac si apertè dicat: Nemo potest Deum, simul & pecunias colere. Quod Apostolus manifestiùs declarat, cùm ait: Hoc autem scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei. Tot ergo criminibus simpliciter enumeratis, dum solam auaritiam idolorum asserit seruitutem, luce clariùs docet, auarum non Dei, sed nummorum, ac per hoc dæmoniorum esse cultorem. Sed dum in exponendo nummicolæ nomen diutius immoror, ab effundenda ipsa nummorum congerie manum disputationis, immò dissipationis auerto. Facta igitur tibi de proprio nomine satisfactione, nummicola, iam quod dicturus eram, vigilanter ausculta. Audi ergo quid de te, tuis'q; similibus Veritas dicat. Difficilè, inquit, qui diuitias habent, intrabunt in regnum cœlorum. Et hæc quidem sententia de ijs, qui diuitias iuxta morem seculi possident. Cæterùm hi, qui, rejectis omnibus, denuo ad vomitum sunt relapsi, nisi resipiscant, regnum cœlorum nulla vel cum difficultate possunt fiducia promereri.

QVO'D ETIAM PARVA PECVNIA ANIMAM MONACHI IMMANITER LAEDAT.

CAP. VII.

SED ex isto nummicolarum numero cerebrosus quisquam fortasse non deerit, qui mihi ad ista respondeat: Diuitiarum me cùr mordaciter impetis, quem perexigua summa contentum vix paucos habere obolos cernis? Cùm'q; hoc propriæ fragilitati consentio, releuandæ tantummodò futuræ necessitati prospicio, non affluere diuitijs quæro. Teste siquidem totius fraternitatis meæ conuentu, à filo subtegminis vsq; ad corrigiam caligæ de monasterij mei facultatibus non accipio. Et si proprijs me quibuscunque reculis prorsus euacuo, qualiter viuo? Ecce proprietarius noster, siue meliùs, vt ante, nummicola, paupertatis patrocinio vtitur, vt ipse diues irreprehensibiliter viuat; & vide quibus argumentorum fucis mortale vitium palliat, vt quodammodo sepulchrum fœdis cadaueribus plenum superductæ calcis albore candescat. Agè frater, si ex monasterialibus impensis commodum tibi sperare licuisset, nunquid non vestes, quas mox vt præberentur indueres, non autem pecuniæ lucra darentur, quæ loculis famulatura seruares? Cur non eodem compendio vteris in ijs etiam, quæ ab extraneis conferuntur? Videlicet vt percepto quolibet munere, mox necessaria redimantur, & virus apud te pecuniæ non moretur? Hoc enim modo & indigentiæ tuæ velox consolatio

prouenit,& lepra pecuniæ fœdis te maculis non aspergit. Cur autem tibi de exi guitate pecuniæ tanquam securus applaudis, qui tibi ita siclum, sicut & ipsum assem prohibitum esse non ambigis? Cui verò tota rei cuiuslibet vniuersitas intercluditur, excusationis aufugium de minutijs non lucratur. Qui totum cessit, pars illi proculdubiò non remansit, præsertim cùm hæc sit mentis humanæ natura, vt ita occupetur circa minima, si sit indigens, sicut erga multa, si diues. Siue enim sumptuosa diuitiarum inundatione circunfluas, siue tenuissima te rei fami liaris angustia premat, sententia illa mutari non potest: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

Crœsus, & Amyclas diuersi quidem possessores, sed non diuersas circa hæc, quibus fruuntur, exhibent voluntates. Licet enim ille aureos metiatur, iste milium numeret, discreta quidem facultatum quantitate cæduntur, sed non in dissi mili circa illa, quæ cuiq; viritim suppetunt, amore tenentur. Porrò si exiguus mus, vel quodcunq; reptantium in quamlibet capacissimam tunnam casu decidat, nunquid non protinus cum securibus hinc inde concurritur, totum quicquid illud erat effunditur, cunctisq; screantibus, vomitum minante stomacho, nauseatur? Si tenuissima veneni stilla pando oleris aheno diffunditur, nonne totum, exculentius licet, edulium prorsus abominabile iudicatur? Si ergo perexigua mala largissima sæpiùs bona corrumpunt, quo pacto te de lenocinante conscientia iactas, quia minimum sit, quod contra professionis tuæ propositum priuata proprietate possideas? Nam (iuxta Apostlum) modicum fermentum totam massam corrumpit. Et alibi: Qui modica spernit, paulatim decidit. Neq; enim primi parentes nostri ex illo prohibito pomo frequentibus sunt conuiuijs crapulati, cuius vna tantùm leguntur infausta perceptione corrupti. Sed non idcirco momentaneæ vltionis plexi sunt pœna, quia diutius non perstitere transgressores in culpa.

QVALITER AD VERAS POSSIT MONACHVS DIVITIAS PERVENIRE.

CAP. VIII.

SI ergo, frater, quisquis es, sumptus te delectat acquirere, vnde futuræ possis occurrere paupertati, veras prouidus diuitias appete, veræ etiam paupertatis inopiam pertimesce. Illius nanq; paupertatis intuitu, facillimè paupertas ista contemnitur. Illarum comparatione diuitiarum omnis terrenæ substantiæ copia, tanquam littorea alga, despicitur, quæ pedibus conculcatur. Igitur si verè contendis inopiam tædiosissimæ illius paupertatis euadere, stude in agro cordis tui optimarum frugum sationes insulcare. Teste enim Apostolo: Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus non deficientes. Illud summum, & vnicum granum in noualibus tuæ mentis occulta, quod videlicet cadens in terra mortuum fuit, & multum attulit fructum. Hoc tibi thesaurus, hoc tibi sit omnigenarum vbertas frugum. In illo acquirendi finem constitue; in illo omnem vtriusq; vitæ fiduciam pone. Dominus enim omnium est, & diues in omnes, qui inuocant illum.

Enimuerò si granum illud competenti cura seruare studueris, videbis apothecas interiores cellarij tui, auri & argenti, omniumq; diuitiarum talentis affluere.

videbis & horrea tua nouo prouentu segetum incomparabiliter redundare. Illum ergo thesaurum curiosa solicitudine iugiter excole; circa illum nocturnas, diurnasq; excubias vigili sedulitate depende. In illo enim vno omnium diues eris, nec eorum, quæ tibi fuerint necessaria, copia poteris indigere. In illo quippe possidebis aurum diuinæ sapientiæ, argentum ædificatricis eloquentiæ. In illo diuersa pallia decoræ, & honestæ conuersationis, bis tinctum videlicet coccum geminæ charitatis, colobium nitidæ castitatis. In illo byssum patientiæ, flammeum birotinum diuini feruoris, purpuram regiæ dignitatis. Quia enim muriceo sanguine tingitur, vt in purpureum colorem lana vertatur, quisquis solio recti examinis ita præsidet, vt omnes suæ carnis illecebras, vitiorumq; barbariem violento imperio mundificare festinet, hic rex nō immeritò dicitur, & spiritualis purpuræ decore vestitur. In illo diupisticum virentis semper spei, nimirum vocatus in hæreditatem incontaminatam, immarcescibilem, conseruatam in cœlis. In illo habebis annulum fidei, armillas perfecti in actiua vita operis, dextralia etiam speculatiuæ contemplationis. Læua enim eius sub capite tuo, & dextera illius amplexabitur te. Et quid tibi plura pollicear, quandoquidem in illo omnium virtutum gemmis, cunctorum perfueris charismatum margaritis? Nec tibi deerunt omnium mundorum scilicet, & immundorum animalium greges, quæ sub virga tuæ transeant disciplinæ. Immunda siquidem vitiorum armenta sub tuæ ditionis imperio domabuntur, munda verò interioris tui hominis ventrem suauissimæ refectionis dapibus saginabunt. Ouini velleris turma delicatiùs accurata, dulcis innocentiæ præbebunt tuis ferculis alimenta. Domesticæ altilium carnes non cessabunt in te diuini amoris augere pinguedinem. Vniuersa genera volucrum supra mentis tuæ mensam sumptuosiùs instruent spiritale conuiuium. At verò taurina ceruix superbiæ suppositum tuæ ditionis emugiet iugū. Equinæ luxuriæ effrenata libertas sub te chamati oris mandet insatiabiliter ferrum. Omnes beluæ vitiorum, vniuersa portenta reptilium, tremefacta pauebunt tuæ dominationis imperium. Et hæc quidem omnia in hac vita in tuum cedent vltro peculium, si pretiosum illum, ac singularem, quem prædiximus, cautè studueris custodire thesaurum. Cæterùm in illa veræ beatitudinis vita, quanta tibi, & quàm potiora dabuntur, non est (fateor) nostrarum virium disputare, non est nostræ facultatis euoluere. Hoc tantùm ad compendiosum inexplicabilis negocij exitum referre sufficiat, quia hoc accepturi sunt, qui mundum perfectè reliquerunt, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quod præparauit Deus diligentibus se.

Hunc ergo thesaurum, Christum videlicet Deum, & Dominum nostrum, qui nobis factus est redemptor, & pretium, ipse promissor, & præmium, qui & vita est hominum, & perennitas Angelorum, hunc, inquā, in exedra tui pectoris diligenti cura reconde. In illum omnem cuiuscunq; necessitatis solicitudinem proijce. In ipso per assiduæ orationis colloquium delectare. In ipso te iugibus sanctarum cogitationum epulis refice. Ipse tibi sit cibus, ipse nihilominus indumentum. Si cōtigerit autem, vt etiam cuiuspiam commodi exterioris indigeas, nihil hæsites, nihil de eius fida promissione diffidas, qua pollicetur dicens: Primùm quærite regnum Dei, & hæc omnia adijciētur vobis. Qui enim sitienbus Israëliticæ plebis agminibus ex illo aridæ metallo rupis vberes aquarum riuos iussit effluere, qui esurientibus cœleste manna per annosa temporum potuit spatia ministrare, qui innumeram ortygometrarum multitudinem præcepit in murmurantium castra descendere, vni homuncioni suis iugiter obsequijs insistenti non poterit necessaria prouidere? Et qui per quadraginta circiter annorum curricula, infinitæ illius turbæ vestimenta seruauit illæsa, difficile sibi est, attritis veteribus, nouas tibi exuuias reparare? Nos certè minimæ fidei, cōpellimus Christū esse tenacem.

Nempe pusillanimorum diffidentia facit pauperem Christum. At plena fides diuitem illum, & largum in exhibendis muneribus experitur. Satage tantùm in his te exercere quæ iussit, & nulla prorsus ex his maneat dubietas quæ promisit. Sit securus exactor, vbi ad reddendum promptus est debitor. Sine causa diffiditur, vbi ille promissor est, qui nunquã mentitur. Securus creditor graditur, cùm simplex veritas promissione tenetur. Hæc autem de proprietatem habẽtibus monachis breui perstringere compendio voluimus; nunc autem ad eos, qui equinis vectationibus assiduè delectantur, disputationis articulum transferamus.

DE MONACHIS ASSIDVE' DISCVRRENTIBVS. CAP. IX.

NEC reor de vestra excidere potuisse memoria, fratres charissimi, quàm sæpenumerò de hac quoq; monachorum pernicie concordi inter nos familiaritate doluimus, & inquietis fratribus, ac vagationis vitio pereuntibus, fraternæ charitatis affectũ compassi sumus. Sunt tamen nonnulli, quibus dum seculi militiam baiularent, pertæsum erat sub humanæ seruitutis iugo huc illuc'q; discurrere, adeò vt deliberarent ad monasteriale otium libertatis, & quietis amore transire; nunc autem tanto sunt pestiferæ inquietudinis ardore succensi, vt si quando non præbetur occasio dictans longiùs progredi, tenebroso carceralis custodiæ videantur horrore concludi. Quod proculdubiò fieri antiqui hostis non ignoratur astutia. Quos enim adhuc sessor nequissimus equitat, idcirco importunis vagandi calcaribus vrget, vt & ipsi ad seculi uanitatem redeuntes pereant, & alios ab arripiendo tramite veræ salutis auertant. Sunt enim quàmplures in seculari habitu constituti, qui nisi ad hunc monasticæ institutionis portum, Christo duce, confugiant, aliter se in illis procellosis mundani pelagi fluctibus saluari posse omnino diffidant.

QVID LAICI DE MONACHIS SECVLARIBVS DICANT. CAP. X.

SED cùm contemplantur eos, qui nuper quæ mundi sunt, cum magno feruore contempserant, nunc ad secularium negociorum turbinem inhiantiùs redigi, & in eiusdem, quam euaserant, cœnosa volutabri fece versari, stupor mirantibus oritur, suspirium ab imis visceribus trahitur, & in eorum mentibus desperatio generatur. In semetipsum nanq; vnusquisq; huiusmodi querelam deponit, dicens: Væ, væ, vbi ego propriæ salutis spem posui? Cur cum capitis mei periculo ad ordinem illum transire decreui? Paulominus breui puncto corpus, simul & animam perdidi. Penè me in ignem apertis oculis propria voluntate conieci. Quis enim illo feruentior aliquando monasterium petijt? Quis (vt videbatur) animosiori constantia ad Christi militiam properauit? Nunc autem omnium quæ promisit oblitus, in terrenis se negocijs iugiter versat, seculum tractat, seculũ spirat, et quẽ mihi mortificationis habitus dissimilem reddit, mecum mundo non dissimiliter viuit. Planè (vt perspicuum est) mutare corpus exteriorem speciem potuit, sed mens in eo quo fuerat statu malè fixa permansit. Quid

mihi conuerſionis eius incentores accuſare? In rebus ſiquidem bellicis ſolummodò commilitonem perdidi, ſed in reliquis terrenis actibus ſocium non amiſi. Mecum certè forenſes lites agitat, mecum in tribunalibus iudicum perorare non ceſſat, mecum importunus atria principum penetrat, mecum ſimul eorum auribus conſilia terrenæ profunditatis inſtillat. Sed qua temeritate ſocium nuncupare præſumo, quem iam non conſuetudinaliter ſocium, ſed in cunctis, tanquam pediſſequa, vix præambulum ſequor? Sanè tantam à populo gloriam de ſua conuerſione lucratur, vt ſuperuenienti omnes aſſurgant, quicquid attulerit velut prophetiæ oraculum credant, & deuotionis illi obſequium reuerenter exhibeant. Sic videlicet, quantùm ad carnem, nequaquam infructuoſa illius creditur fuiſſe conuerſio, quia qui ſecularem veſtem non cum mente depoſuit, ſecularem pompam callidus permutator pleniùs acquiſiuit.

Has itaq; atq; huiuſmodi murmurationes dum detractores effundunt, quantis ſit occaſio pereundi in ſeculo peruagatio monachorũ, quis enumerare ſufficiat? Faciliùs enim in ſeculari habitu etiam perire deliberant, quàm perditorum exempla ſequendo, vtrunq; ſimul (vt aiunt) ſeculum perdere. Et reuera non eſt mirandum, ſi videntibus hoc ſcãdalum naſcitur, quod & Deo, & ſacræ auctoritati probatur eſſe contrarium. Ait enim Apoſtolus: Nemo militans Deo implicat ſe negocijs ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit. Et ipſe Dominus admonet Diſcipulos ſuos, dicens: Cauete, ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius ſeculi.

QVOD DISCVRSIO MONACHI ET VIRTVTES EXPELLAT, ET VITIORVM MVLTITVDINEM INTRODVCAT. CAP. XI.

EX hac nanq; venenata radice tot vitiorum propagines oriuntur, vt in quocunq; vigere cognoſcitur, omni monaſticæ perfectionis fructu velut arbor arida denudetur. Et quemadmodum groſſi ficulneæ ventis expoſiti ſtare nequeunt, ſic in illo diuerſis mundi tentationibus hinc inde perflantibus, bonorum operum fructus permanere non poſſunt. Hoc nanq; vitium tantæ violentiæ eſt, vt poſtquam ſibi in pectore monachi ſemel imperium vendicauerit, mox ex maxima parte, ſi virtutum chorus abſcedat, nonnulla vitiorum portenta velut ergaſtulum proprij iuris irrumpant. Nam vt pauca referantur è multis, monachus in itinere poſitus tenere ieiunium nequit, quia hoſpitalis ei humanitas non permittit. Non ſapienter pſallit, quia obambulantis comitatus eum loquacitas impedit. Nocturnis non inſiſtit excubijs, quia ſecretum deeſt ſingularitatis. Flectendis genibus non inſudat, quia ſanctæ deuotionis ſtudio labor interiùs non concordat. Nequaquam ſub ſilentij cenſura conſtringitur, quia frequenter emergentibus cauſis, inuitus etiam per multiloquia diffrenatur. Quid dicam, quia lectioni, vel orationi minimè vacat, quem extra ſemetipſum egredi, & terrena quæq; tractare imminens potiùs neceſſitas dictat? Charitas in eo minuitur, quia mens, quæ tot actionum ſecularium ventos recipit, ab amoris interni feruore tepeſcit. Suum quoque caſtitas mentis diſpendium patitur, quia nonnunquam mens concupiſcentiæ telo configitur per carnis ſpeciem, quam exteriùs contemplatur. Robur etiam patientiæ frangitur, quia quodlibet inceptanti dum ſæpè contra votum repentini caſus emergentes obuiant, qui ſuum accelerabat explicare negocium, non æquanimiter portat, & talia tunc per

impatientiam verba profundit, quæ cùm ad otium reuertitur, vltricibus lachrymis grauiter punit. Sobrietatis regula non seruatur, quia dum lautioribus cibis conuiuij apparatus instruitur, dum hospitalitatis officij sedulitas exhibetur, quia inhumanum putat inuitantium precibus non condescendere, delectat etiam, ventri sub charitatis specie molliter indulgere. In quo nimirum articulo in mente serui Dei sæpè dubietas oritur, ne videlicet vnde sobrietati consulitur, inde quoq; hypocrisi (quod abominabile est vitium) seruiatur. Itaq; apud quosdam sobrietatis modus omnino contemnitur, vt hypocrisis quoque nota procul abesse videatur. Sed hoc modo in eo quòd discretio agi creditur, discretio non tenetur. Ille enim scit rectè discernere, qui virtutem nouit à vitio separare. Qui autem cum zizanijs simul etiā triticum eradicat, hic proculdubiò vim discretionis ignorat. Quisquis ergo solo supernæ remunerationis intuitu, sobrietatis limitem non excedit, & hypocrisim sub humilitatis suæ pedibus calcat, & custodire sobrietatis præmium incunctanter expectat.

Vt autem adhuc quoq; de monacho discurrente dicamus, lachrymarum compunctionem, quibus peccata defleat, non habet, quia mens arida, quæ per æstum terrenæ conuersationis incedit, dum perfundi rore sancti Spiritus non meretur, arescit, & terrenarum cogitationū cœno plena, quia aquam capitis interiùs gratia largiente non concipit, nullas extra se lachrymas fundit. Aliquando fortasse circunfusis auditoribus prædicat, sed repente vanagloria surripit, & quasi ex insidijs prodiens eum, qui alijs medebatur, occidit. Si autem hoc præcauens sub silentij se censura constringit, nihil eorum posse perficere, quorum causa venerat, erubescit. Si morosæ grauitatis, vt dignum est, speciem seruat, valdè pertimescit, ne & hîc hypocrisis notam simulator incurrat. Si autem à suæ mortificationis rigore quantumlibet se in leuitatem resoluit, hîc etiam multò minus securus est, ne videlicet suo exemplo alios destruat. Si quando inter dissidentes sequestræ pacis vult reformare concordiam, si districtè veritatem exequitur, reconciliationis inter eos vnitas non conflatur. Quòd si vti mendacijs acquiescit, peccati laqueos non euadit. Cùm vult peccantes arguere, culpam non minimam deputat, tot proximorum suorum aduersum se odia concitare. Videre autem, & conticescere, quid aliud arbitratur, nisi prauè agentibus consentire? Et hæc quidem de illis, qui quantolibet callent superni caloris igniculo. Cæterùm frigidi quique, qui spretis diuinæ militiæ castris, ad mundanæ vertiginis molam sinistro postliminio reuoluuntur, quanta iudicabiliter agant, quàm inconsideratè viuant, referant qui volunt. Nobis consultiùs videtur, eos pia cōpassione deflere, quàm execrandæ conuersationis gesta conscribere, ne quibus solas compatiendi lachrymas debemus impendere, hos videamur censorijs literis obtrectare.

QVAE MALA INFELIX ANIMA MONACHI PATIATVR, CVM AD INFERIORA REVERTITVR.

CAP. XII.

HOC autem absolutè dicimus, quòd tantis insidiarum tendiculis hoc tempore mundus iste densatus est, vt quisquis huius sacri ordinis desiderat innocenter viuere, ab illius processu cautissimè se expediat

abstinere;

abstinere; cuius videlicet iter si sæpè terit, procuratos insidiarum laqueos non euadit,& tanquam arbor munientis se corticis defensione nudata,nec virtutis fructus afferre,nec vitiorum quasi teredonum scaturientium cariem poterit euitare. Cùm verò ad propriæ habitationis claustra reuertitur,cominus illum quasi quædam conglobata turba omnium,quæ viderat, & audierat, comitatur,vt tumultuantium negociorum strepitum, quem illic tolerabat in corpore, multò ingruentiùs, multòq; importuniùs hîc patiatur in mente. Præcipuè si orationi vacare enixiùs cœperit,ecce phantasmata cogitationum,ecce imagines,quas viderat, rerum, ita vt in quolibet angulo constitutus,videatur sibi ludis theatralibus interesse,vel inter agitātes forense litigium residere. Et quidem homo renititur,& quasi conuolantes muscas abigere à suæ mentis ore conatur. At illæ mox vt abscedunt,protinus redeunt,illico vt repellūtur,assistunt,vt quasi fugitiuum suum persequentes capere,& propriæ seruitutis moliantur in exercitia reuocare. Tunc infelix anima discit, quanti sibi constiterit, quòd se per latitudinem seculi inaniter relaxauit. Tabescit enim sicca,obscura,lapidea; in modum nanq; lapidis obdurata, nec in lachrymarum fluenta prorumpere, nec lumen potest tenebris vndiq; circunfusa videre. Psalmorum quidem mysterijs intendere nititur, sed tanquam lippientibus oculis,intolerabili lumine reuerberatur. Anhelat virtute qua potest,ad summa contendere, sed quodam suo pondere prægrauata, in imis cogitur humiliata iacere. Cui propheticum illud non inconuenienter aptatur: In tenebris collocauit me quasi mortuos sempiternos; circumædificauit aduersum me,vt non egrediar,aggrauauit compedem meum; sed & cùm clamauero, & rogauero,excludet orationem meam. Mœret,anxiatur,anhelat,& quia nec ipsam hanc eius miseriam sibi flere permittitur, acriori doloris amaritudine repleta turbatur. Saltim hanc ploratus vocem cum Propheta daretur effundere,qua dicitur: Idcirco ego plorans,& oculus meus deducens aquam, quia longè factus est à me consolator,conuertēs animam meam. Sed infelix illa anima, cùm & se flebilem videat,& tamen flere non possit,quàm procul sit à salute,quasi in quendam locum deuoluta miseriæ,longiùs conspicit. Nimirum cùm flere via tantummodo sit,vt peccator valeat ad indulgentiam peruenire, ergo cùm illa reatum suum plangere nequeat,videtur sibi,quòd necdum etiam in viam pedem posuerit,qua pertingere ad indulgentiam possit. Huic simile est, quod ex imperfectorum persona per Prophetam dicitur: Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Qui enim legem Dei, quæ proculdubiò iustificatio eius est,omni tempore nondum desiderat,sed iam desiderare concupiscit, iam quidem vtcunq; eminus suspicit, sed nequaquam perfectionis alta conscendit.

Fit ergo menti miseræ tam tenebrosa confusio,vt quocunq; se verterit, se versam in seculo videat,cùm seculum sine se esse indubitanter agnoscat. Cùm illo itaq; est,quod cum ipsa non est,quia scilicet mundum, quem corporali digressione deseruit,secum per phantasticas imaginationes in mente depingit. Enimuero ista in humana mente calamitas,& peccatum est,& peccati pœna. Iustum quippe est, vt quod quisque volens admisit, patiatur inuitus. Nimirum vt qui noluit se intra secretum sui ordinis cohibere, cùm poterat, nequaquam seculo carere possit etiam cùm reliquit. Mens itaque humana tantæ egestatis, atque penuriæ necessitate constricta, dolet, gemit, atque ab imis visceribus suspirium trahit, quia videlicet recessus sui munditiam vagitatis vitio perdidit, & se rursus in volutabro seculi velut sus lutulenta peruoluit. Tunc se leuitatis, atque inconstantiæ mordaciter arguit; se vagam, atque fallacem vehementer accusat; & Dei iudicium rectum esse, & æquitatis iura tenere veraciter probat, dicens cum Propheta: Bonus est Dominus sperantibus

In eum, animæ quærenti illum. Bonum est præstolari cum silentio salutare Domini. Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solus, & tacebit, quia leuauit se super se. Quæ enim, si secreta diligeret, super semetipsam gauderet euecta, mœret nunc, quia ad publicum exiens, se sub se videt iacere prostratam.

QVOD IS, QVI FORAS EGREDITVR, CVM EXCOMMVNICATIS COMMVNICARE COGATVR. CAP. XIII.

EST etiam aliud, quod, etsi cætera impedimenta deessent, solum sufficere poterat, vt monachos à mundi vagatione compesceret. Quis enim hoc tempore quorumlibet secularium possit inuenire conuentum, vbi non sit huiusmodi, qui pro sui reatus piaculo excommunicationis debeat subire iudicium? Iandudum enim omnia vitia per mundum vigent, atq; eò se diffusiùs quotidie propulsando dilatãt, quò viciniùs mundi terminus appropinquat. Quapropter impossibile est monacho, qui ad publicum egreditur, vt non siue cum excommunicatis, siue cum excommunicandis (quod penè tantundem est) communicare cogatur. Cum homicidis enim, cum periuris, cum incestuosis, cum incẽsoribus ædium, cum adulteris loquitur, quibus, etiam si aduersus exhorreat, plerunq; tamen osculo iungitur, simul etiam communi ferculo, prout necessitas imminet, conuiuatur; cùm è contrario Apostolus clamet: Si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut immundus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et certè formidolosum est, nimisq; contrariũ cum his, qui à Deo diuisi sunt, habere consortium, præsertim monachis, qui Deo ita sunt peculiari quadam, atq; (vt ita dicam) domestica familiaritate coniuncti, vt abiurato seculo, solis sint diuinis obsequijs irreuocabiliter deputati. Sicut enim ab ipso reproborum capite, ita quoq; à mẽbris illius, nisi causa conuersionis exegerit, studendum est declinare. Vna siquidem hîc abominationis repulsa debetur, quibus illic vnus ignis, attestante Veritate paratur, dum ad sinistram positis dicitur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Quos ergo ad aliam cernimus patriam tendere, non debemus eis in via noxiæ societatis glutino fœderari, ne quos inordinatus amor associat, simul etiam pœna extremæ vltionis inuoluat.

QVOD SICVT AB EXCOMMVNICATIS, ITA ETIAM AB EXCOMMVNICANDIS OPORTEAT DECLINARE. CAP. XIIII.

ENIMVERO vt enucleatiùs pateat, quantùm bonos malorum societas lædat, hac possumus perspicua ratione colligere, quia videlicet eorum

alij sunt sacerdotali sententia nuper excommunicati, alij tantummodo sanctorum patrum iudicio communione priuandi. Sed de his, qui nuper excommunicati sunt, nulli dubium, quin omnis, qui eorum participio vtitur, similem damnationis sententiam sortiatur. De his autem, qui pro commissis criminibus canonica quidem sunt auctoritate damnandi, necdum tamen viuis sacerdotum vocibus ab Ecclesiastica videntur vnitate præcisi, à nonnullis ambigitur, vtrũ eorum tutò societas admittatur. Sed si rem pensiori subtilitate perpendimus, nullam penè inter eos esse distantiam inuenimus. Siue enim à modernis, siue ab antiquis patribus quis iure damnetur, idem est, nec temporum diuersitas soluit, quem eadem perpetrati piaculi causa constringit; & ætatum varietas iudiciali calculo non præiudicat, vbi vna limatæ æquitatis regula sententiam dictat. Sed quod approbare volumus, meliùs ostendemus, si ipsa excommunicantium patrum, & antiquorum scilicet, & nouorum verba ponamus. Sacri siquidem Canones dicunt: Qui hoc, vel id fecerit, excommunicetur. Moderni quoq; Pontifices in iaculanda excommunicationis sententia, eadem ferè verba depromunt, dicentes: Ille, qui hæc fecerit, excommunicetur. Quorũ igitur sunt eadem verba, eadem nihilominus est intelligenda sententia, & cùm præsentium sanctorum Pontificum omne iudicium ab antiquorum patrum diffinitionibus pendeat, nullum isti damnare præsumunt, nisi quos iam ab illis damnatos esse nouerint. Non ergo quemlibet isti nouiter damnant, sed iam prolatam maiorum sententiam sequendo confirmant.

Concludendum est igitur, quia sicut ab his cauendum est, quos moderna synodorum Cõcilia ab Ecclesiastica societate repellunt, ita & ab illis nihilominus declinandum, quos antiqui patres eliminandos esse decernunt. Hæc itaq; causa non minima est, quæ monachum à seculi discursionibus retrahat, & in sui recessus angulo stabilem reddat, quia valde miserum est, à proprijs quidem excessibus reprimi, sed alieni reatus maculis inquinari, cum alijs non delinquere, & alieni delicti supplicia sustinere. Malorum autem cùm incautè amicitijs iungimur, culpis ligamur. Vnde Iosaphat cùm tot de antecacta vita præconijs attollitur, de Achab regis amicitijs penè periturus increpatur. Cui à Domino per Prophetam dicitur: Impio præbes auxilium, & his, qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, & idcirco iram Domini merebaris; sed bona opera inuenta sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda. Ab illo enim, qui sũmè rectus est, eo ipso iã discrepat, quo peruersorũ amicitijs vita nostra concordat. Quẽ enim vox illa Apostolica non terreat, quæ nobis contestans, & à prauorum contubernio reuocans clamat? Denuncio, inquit, vobis in nomine Domini Iesu, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem, quam tradidimus vobis. Si ergo ab his omnibus nosmetipsos debemus cautè subtrahere, quos non secundùm traditionem Apostolicam cernimus ambulare, quanti in illo seculari supersunt ordine, cum quibus absque periculo valeamus contubernium familiaritatis habere? Porrò autem qui Apostolica traditione contempta, aliam doctrinam siue dogmatizando, siue viuendo superinducere nititur, orthodoxi, & religiosi viri perfrui consortio non meretur, Apostolo quoq; Ioanne attestante, qui ait: Siquis venit ad vos, & hanc doctrinã non affert, nolite recipere eũ in domo, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi Aue, cõmunicat operibus eius malignis.

Quibus nimirum Apostolicæ veritatis instructi sententijs, euidentissimè comprobamus, quia qui cum sceleratis hominibus carnaliter amicitias iungunt, alieni reatus participes fiunt, & cum illis simul extremæ vltionis coguntur subire iudicium, cum quibus tamen in hac vita simul non admisere peccatum.

DE MONACHIS, QVI PRETIOSIS VESTIBVS DELECTANTVR. CAP. XV.

HOC etiam vitium, quod videlicet iam persecuti sumus, discurrentem monachum familiariter obsidet, quia profectò nunquam sic ad purum valet à se lepram virosæ procacitatis excutere, quin sibi necessarium videatur, quantumlibet apud se illam occasione itineris retinere. Hinc etiam pretiosarum amor vestium nascitur, ne videlicet in publicum prodiens, despicabilis esse videatur. Veruntamen dum exterioris indumenti phalera queritur, cuncta interioris hominis compositio dissipatur. Hæc autem insania falsa, nescio quo pacto ita peruersæ mentis oculos cæcat, vt nec quæ apud homines honestas sit videat, nec vnde apud Deum quis clarus videri possit attendat. Et reuera insania est, & falsa est. Insanum quippe est, occulti arbitri iudicium superbiendo contemnere, & humani fauoris auram molliori veste captare. Falsum verò est, quia vnde oculos superni spectatoris offendit, inde etiam nihilominus apud humanæ existimationis iudicium cadit; & ex qua re hominibus videri clarior appetit, ex ea se quodammodo dentibus publicæ obtrectationis exponit; cùmq; nitor indumenti ad intuendum se oculos prouocat, linguas etiam ad carpendum hunc, qui induitur, derogationum spiculis armat. Quis enim monachum mollibus indutum videat, & non protinus illum diuino vacuum spiritu, terrenis potiùs, quàm cœlestibus inhiare decernat? Quæ enim sit mens ex veste colligitur, & iuxta exteriorẽ cultum quæ sit interioris species iudicatur. Quod nimirum cum Euangelica auctoritate concordat, cùm dicatur: A fructibus eorum cognoscetis eos: quanquam isti non veniant ad nos in vestimentis ouium, quandoquidem vestimentum ouium vestis est humilitatis, & innocentiæ, non arrogantiæ, vel rapinæ. Illa autem vestis rapinæ esse non immeritò nuncupatur, quæ duarum, vel etiam trium vestium summa coëmitur. Rapinæ nanq; scelus admittit, qui vanægloriæ deditus, in sui corporis indumẽtum solus insumit, vnde & fratrem suum secum contegere communiter potuit. Rapinam proculdubiò perpetrat, qui vani honoris ardore succensus, duarum impensas vestium in vna prodigit, & proximum suum, quem sicut semetipsum amare debuerat, in sua nuditate relinquit.

Sed hoc distat inter istos encœniatos videlicet monachos, & illos hypocritas, quos Euangelium notat, quia illi (teste Veritate) veniunt ad nos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; isti autem intus vento vanægloriæ crepantibus ilibus intumescunt, foris autẽ in veste rapinæ (sicut probatum est) ac per hoc in veste luporum arrogantium incedunt. Itaq; cùm Dominus de Ioanne dicat Iudæis: Quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt: profectò monachus, qui nitorem pretiosæ vestis affectat, non superni Regis, sed mundi huius militiam baiulat; & licet videatur specietenus Deo suæ quasi obedientiæ munus offerre, apertè tamen conuincitur, humanum captando fauorem, vanægloriæ veraciter deseruire. Porrò autem si sub obtentu obedientiæ licet mollibus indui, cui potuit hæc remissio liberiori dispensatione concedi, quàm beato Ioanni, qui præcipuæ obsequelæ donatus officio, venerat corda patrum in filios noua prædicatione conuertere, & perfectam plebem Christo Domino præparare? Nunquid & ipse Dominus prouidere sibi calceamenta non potuit, cùm gentilis perfidia sola inter se vestimenta diuiserit? Nam si ei minimè calceamenta defuissent, de illis etiam sacræ historiæ series non tacuisset.

QVOD SICVT PRETIOSA VESTIS AD IRAM, ITA HVMILIS DEVM AD INDVLGENTIAM PROVOCAT.

CAP. XVI.

REX Niniue purpura indutus propriæ ciuitatis excidium meruit, coopertus sacco, diuini furoris motum contriti cordis humilitate placauit. Ezechias quoq; cultu regio decoratus, terribiles regis Assyriorum minas tremefactus audiuit, sed mox vt ipse cilicio tegitur, ciliciòq; contectos ad Prophetam mittere nuncios non erubuit, propinquæ diuinæ victoriæ,& optatæ prosperitatis oraculum reportarunt. Quæ nimirum promissio (scriptura teste) celerem peruenit ad exitum. Nam ecce Angelus Domini centum octogintaquinque millia Assyriorum vna nocte percussit, deinde ipsum Sennacherib regem vterq; filius parricidali quidem, sed digno gladio trucidauit. Vides igitur,apud Dominum quantùm vestis fluxa distet ab aspera? Perpendis,quia quem iratum experiri delicata meruerat,vilis, & abiecta vestis Iudicem placat? & quem plectibilem illa reddiderat,venia dignum ista commendat? Cuius autem momenti apud Deum vestium sit ornatus,egregius ille Prophetarum Esaias euidenter ostendit,qui nimirum ad diuinæ iussionis imperium vestimenta deposuit,& per trium annorum spatium nudus,& discalciatus incessit. Erubescat igitur humana superbia, confundatur mens misera vanægloriæ peste correpta,dum ille videlicet organum Dei,templum Spiritus sancti, diuinæ iustitiæ propalator,non dubitauit publicè nudus incedere.Et infelix homo,qui ne vllum quidem meruit Dominicæ familiaritatis indicium, superstitiosum lacinosis vestibus affectat ornatum ; & dum malè coloratæ vestis fucos induitur, lubricus aspici,à semetipso sperni,speculatoris oculos non veretur auerti. Ita sanè dum indumentum illud sub diuina æstimatione despicitur,is etiam,qui induitur,consequenter abominabilis iudicatur. Sed estò videlicet vt Esaias nudus incesserit, nunquid tunc cùm vestitus ire consueuerat,indui mollioribus indulgebat? Interrogemus ergo ipsam propheticæ narrationis historiam, & audiamus quid sibi vox diuina præcipiat. Locutus est,inquit, Dominus in manu Esaiæ filij Amos, dicens : Vade,& solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta tolle de pedibus tuis. Qui enim non aliud quoddam vestimenti genus, sed saccum de lumbis auferre præcipitur,profectò quanti sibi vestium litura constiterit, liquidò declaratur. O quanta tunc erant Regum, & Principum terræ triclinia deaurata? Quot pictis circunfusa tholis purpurata cubilia? Quanta prædiuitum ornamenta gemmis micantibus insignita? Quot laquearia cedrinis, ac cypressinis instructa sigillis? Et tamen omnibus spretis,despicabiliterq; contemptis,hunc saccina deformitate contectum dignatus est omnipotens Deus templum sibi rationale construere,& per eum,quasi per organum,secreti sui mysteria mortalibus reuelare. Discat ergo,discat encœniatus monachus,quàm malè negocietur,quia vnde clarus apparere humanis oculis appetit, hinc proculdubiò in superni Iudicis æstimatione sordescit ; vnde impensiùs ab hominibus honoratur, inde magis à Deo despicitur ; cùmq; in admirationem sui intuentium oculos prouocat, ab obtutibus se diuinæ gratiæ contenebratus occultat.

DE HIS, QVI VILITATE VESTIVM VVLGAREM MERCANTVR APPLAVSVM. CAP. XVII.

SED quoniam loquendi de vanitate vestium se occasio præbuit, sicut de his, qui mollibus delectantur pauca perstrinximus, ita etiam de his, qui eodem quidem laborant morbo, sed diuersa feruntur insania, breuiter disseramus. Sunt nanque nonnulli, qui vilium deformitate vestium fauorabilem vulgi mercantur applausum, & hac iucundiùs delectatione pascuntur, si dum pro accuratæ deformitatis industria videntur abiecti, per efferentium populorum ora volitent gloriosi. Gaudent de se inquirentium discussiones fieri; gaudent se, velut mirandum aliquid, digito demõstrari; qui nimirum de sua deformitate compositi, de obscuritate conspicui, de humilitate videri machinantur excelsi. Versuta siquidem diabolicæ calliditatis astutia ad hoc deprimuntur, vt sublimes appareant, ad hoc deturpantur, vt in oculis intuentium spectabiles enitescant. Porrò autem istis cum superioribus diuersa quidem summa est, quam expendunt, sed vnæ sunt merces, quas concorditer emunt. Vanagloria nempè, quasi quædam negociandi materia in medio posita est, ad quam videlicet diuersi mercatores accedunt. Alij vilia indumenta tanquam pretium de marsupio proferunt, alij redhibere pretiosa contendunt. Sed dum quique pro suis partibus satagunt, qui viles vestes afferunt, reliquis emptoribus continuò præferuntur. Qui enim delicatis vestibus vtitur (sicut superiùs dictum est) sæpè vnde captare auram fauoris existimat, inde latiùs obtrectatorum morsibus patet. Qui verò vilis indumenti extremitate contentus est (de monachis loquor) cuiuscunque intentionis studio, scilicet siue prauè, siue rectè id faciat, sanctitatis illum opinio contuentibus plerunque commendat, & quò in exteriori habitu deformior quisque conspicitur, eò maiori sæpè dignus reuerentia iudicatur.

DE VERA HVMILITATE DAVID. CAP. XVIII.

VERVNTAMEN quisquis ille est, qui de proprij habitus vilitate supernæ retributionis præmium sperat, necesse est vt omnem laudis humanæ fauorem sub pedibus suæ mentis, velut cœnosum lutum calcare non desinat; qualemque se spectantium obtutibus præbet, talem se intra conscientiæ sue secreta dijudicet. Vnde Dauid, cùm eum Michol filia Saul obiurgaret dicens: Quàm gloriosus fuit hodie Rex Israël discoöperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris : vt ostenderet, quia eadem humilitas vigebat in mente, quam prætendebat in corpore, non iratus efferbuit, non elationis verba respondit, sed humiliter dixit: Viuit Dominus, quia ludam, & vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis. In quibus verbis veræ humilitatis forma proponitur, dum non minùs interior, quàm exterior humilitas demonstratur. Nonnulli enim quò se deformiùs in exteriori compositione deijciunt, eò de se intrinsecus maiora decernunt. Qui profectò aliud optant se in superficie videri, aliud latenter intelligi, & vnde se humiliter in publico deprimunt, inde in occulto elatiùs intumescunt. Dauid autem, vt extrinsecus se humilem præbeat, dicit: Ludam, & vilior fiam plusquam factus sum. Vt verò humilitatem mentis ostendat, adiungit: Et ero humilis in oculis meis. Ac si patenter dicat: Et exteriùs humiliabor, vt alijs exemplum

salutis exhibeat,& intus humilis ero,vt in eiusdem salutiferæ humilitatis radice & ipse persistam. Qui ergo ita simpliciter graditur,vt qualem se in deformatione sui habitus præbet,talem se in opinione videntium esse desideret, hic profectò Christi imperium veraciter portat,& crucem post eum mundo mortuus baiulat,tantóq; in diuinis obtutibus clarior redditur, quantò apud humanos oculos despicabilior iudicatur;& fructuoso commercio is, quem vestis exterior fœdat,gratia interiore coruscat.

QVOD MOLLIA INDVMENTA MINVS PERFECTI FASTIDIANT, PERFECTIORES ALIQVANDO INDIFFERENTER ADMITTANT. CAP. XIX.

NONNVLLI etiam sunt,qui rectæ intentionis studio,vilibus indumentis diutius assueti,si contingat aliquando, vt quantumlibet potioribus contegantur,liberæ humilitatis supercilio dedignante fastidiunt; & sicut alij fœdis,ita isti pretiosis indui vestibus erubescunt ; delicatos sanè habitus renuunt, despicabilium asperitate fruuntur : Fiunt illis omnia corporis ornamenta dedecori, deformitas honestati. Horum quidem Hester speciem tenuerat,cùm dicebat : Tu scis, Domine,necessitatem meam,quòd abominer signum superbiæ,& gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ,& detester illud quasi pannum menstruatæ,& non portem in diebus silentij mei. Hi quidem sancti desiderij ardore feruescunt, adhuc tamen aduersus passionum suarum tentamenta confligunt. Alij autem ad tantæ mortificationis celsitudinem peruenerunt,quòd iam ad vtrunq; velut insensibiles facti, sicut vilibus indui consuetudinaliter expetunt,ita etiam vbi res exigit,pretiosa quæq;,vel nitida nullatenus perhorrescunt,vtraq; scilicet vno contemplantes aspectu,quos nimirum mollia non resoluunt,& aspera non affligunt. Istorum verò forma Iudith fuerat,quæ videlicet cilicijs eatenus vsa,cùm necessitas petijt, diuersis se ad corporis venustatem infulis adornauit,sacra testante scriptura,quæ ait : Abstulit à se Iudith cilicium,& exuit se vestimentis viduitatis suæ,& lauit corpus suum & vnxit se myrto optimo,& discriminauit crinem capitis sui,& imposuit mitram super caput suum,& induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitq; sandalia pedibus suis,assumpsit etiam dextrariola,& lilia,& inaures,& annulos,& omnibus ornamentis suis ornauit se. Cum his igitur ornamentis sancta fœmina & veræ circa se humilitatis custodiam tenuit,& eum, quo locupletata fuerat, Spiritum non amisit.

VAGATIO MVLTIS FVIT OCCASIO PEREVNDI. CAP. XX.

SED dum ego monachum pretiosis indutum exuere gestio,vagantem,quem arripuerã,de manu propriæ disputationis amitto, & iam procul elongantem

vix aspicio, dum solas mihi in manibus vestes remansisse perpendo. Abiectis itaq; vestibus, ipsum perniciter insequamur, & comprehendentes (si fieri possit) sistere laboremus. Norit ergo monachus vitio vagationis addictus, quia nisi à seculo pedem retrahat, & ad seruiendum Deo in loco remotionis se perseueranter accingat, nec perfectionis culmen attingere, nec ordinis sui poterit munia custodire. Dina quippe Iacob filia, quandiu se intra tabernacula paterna cohibuit, illibatæ virginitatis iura seruauit; postquam verò ad videndas mulieres regionis illius egressa, publicum petijt, hostem protinus virginitatis pertulit, & alienæ libidini turpiter prostituta seruiuit. Vxor Leuitæ de latere montis Ephraim, donec in penetralibus posita curis se domesticis occupauit, coniugalis thalami pudicitiam custodiuit; ducta autem relictæ cognationis affectu, patriam, parentesq; reuisit; dehinc rediens, multis corruptoribus furiosæ libidinis præda succubuit; & dum in carne periclitantis pudicitiæ naufragium pertulit, ignominioso vexata ludibrio etiam spiritum exhalauit. Thamar soror Absalon, dum in fraternis laribus simpliciter habitat, intemeratæ virginitatis genium seruat; cùm verò Amnon filio Dauid fraternæ dependit visitationis officium, præreptæ virginitatis plorat incurrisse dispendium; & tandem experta quòd tutiùs esset manere, quàm progredi (licet serò) secretum otium noxiæ prætulit vagitati.

Et tu igitur si vis animam tuam in suæ virginitatis integritate persistere, si abominandum ducis fœdis, & violentis corruptoribus subiacere, secretum appete, recessum singularitatis inquire, aures, & oculos à negociorum secularium vanitate firmiter obstrue, carnalium hominum colloquia destructioni magis, quàm ædificationi profutura contemne. Nam iuxta Salomonem, qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Intra conscientiæ ergo tuæ te cubiculum collige. Cunctis domus tuæ foribus, cunctis videlicet sensibus, censoriæ disciplinæ repagula, ne quis ingrediatur, appone. Fons enim, qui vndequaq; ne effundatur, occluditur, vndis ad alta profluentibus eleuatur. Et contra, qui per plures riuos hinc inde deducitur, mox vt super eum æstus feruentior incubuerit, exsiccatur. Deniq; si deambulanti Dauid in solario domus regiæ, clausæ fores obsisterent; in lauantis se Bersabeæ concupiscentiam nullatenus exarsisset. Sed quia oculum sub custodia disciplinæ non tenuit, ipse quoq; post eum in immane hiantis ruinæ barathrum totus in præceps ruit. Lubricatis enim gressibus, totius sui corporis expertus est lapsum, dum solius frenum relaxauit obtutus. Cui videlicet illud Hieremiæ aptissimè congruit: Deprædatus est, inquit, oculus meus animam meam. Si ergo tam sublimis cœli columna propter solam oculorum vagationem grauissimè corruit, quid de nobis infirmis, & paruulis sentiendum, qui per seculum discurrentes nos extra nosmetipsos prorsus educimus? & visum, atq; auditum, omnesq; sensus nostros hauriendis mundi vanitatibus occupamus?

QVOD ESAV VAGATIO DEIECIT, IACOB STABILITAS EXALTAVIT.

CAP. XXI.

QVAE autem distantia sit inter monachos, qui secreti remotionem diligunt, & eos, qui se per exteriora diffundunt, in duobus Isaac filijs luce clariùs edocemur. Scriptum nanq; est: Quia factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola, Iacob autē simplex habitabat in

tabernaculis. Sed iste prudenter simplex fratris primogenita, & benedictionem patris, prouectus sui cautus executor accepit; ille fatuitate gnarus, quia in gladio viueret, & fratri suo velut domino seruiturus esset, audiuit. Attamen iste, nisi in tabernaculis resedisset, proculdubiò primitiuæ benedictionis immunis existeret; ille nisi peruagus se in exteriora proijceret, primatus sui priuilegio non careret. Iste domesticæ quietis otium tenuit, & diuina largiente gratia, in aliena iura subsiluit; ille venandi labore confectus & hoc, quod sibi iure competebat, amisit. Vt autem supersedeant scutum excusationis opponere, qui seculum perlustrando iactant se obedientiæ legibus deseruire, non ignorent, quia & Esau venatum prodiens, paternis iussionibus paruit, & tamen nec patri cibos offerre, nec optatæ benedictionis meruit primitias obtinere. Quisquis enim rem, quæ ad vitium pertinet, consuetudine ductus, propriæ voluntatis instinctu libenter exequitur, peccat etiam si alienis imperijs specietenus obtemperare videatur. Nam cùm dicitur, quia Isaac amabat Esau, eò quòd de venationibus illius vesceretur, constat nimirum, quòd Esau, vt patri cibos studio venationis acquireret, non magis paternæ iussioni per obedientiam paruit, quàm inditæ consuetudini quodammodo tributa persoluit. Qui ergo discurrendo per seculum propriæ libidini satisfacit, & tamen obedire se maiorum iussionibus asserit, nouerit, Dominum nō tam coloratis verbositatibus credere, quàm de occultis hominū iuxta conscientiam iudicare.

Notandum autem, quòd nonnulli, quandiu in ipsa vagatione sunt positi, non grauiter corruunt, reuertentes autem quasi quodam negociorum secularium temeto ebrij, in immane præcipitium deuoluuntur. Actionum quippe secularium fumo suffusi oculos redeunt, atq; idcirco proprijs liminibus redditi, vbi pedem operis ponere debeant, non attendunt. Quod profectò idem Esau patenter insinuat, qui cùm de agro rediens se conqueritur lassum, damnosum valde pepigit cum fratre commercium; dumq; in se immoderatam famis rabiem sæuire persensit, magnum primogenitorum decus vili paruæ lenticulæ coctione detraxit. Sic nimirum, sic quasi exterioribus deditus, semetipsum deseruit, & sua postmodum corpore, non corde in interiora reuocatus amisit. Contingit etiam vagationis vitio laborantibus, vt pulueratis interioribus oculis, sicut non præcauēt, ne in reatus foueam corruant, ita etiam postmodum quò ceciderint non aduertant; ita quòd dum admissa quæq; considerare subtiliter negligunt, quicquid illud est quod deliquerant, confuso mentis examine paruipendunt, culicem profectò non liquantes, camelum tamen glutiētes. Cuius queq; cæcitatis Esau non immunis extitisse cognoscitur, sicut sacra historia testante perhibetur. Vbi postquam dicitur: Quia iurauit Esau, & vendidit primogenita; deinde subnectitur: Et sic accepto pane, & lentis edulio, comedit, & bibit, & abijt, paruipendens quòd primogenita vendidisset.

IN DVOBVS HIS FRATRIBVS PATET, QVID INTER VAGOS MONACHOS, ET STABILES DIFFERAT. CAP. XXII.

IN his igitur duobus fratribus manifestè deprehenditur, quanta inter residentes, & vagabundos monachos haberi distantia sentiatur. Ille enim nisi se instabilem, & sui prodigum per exteriora diffunderet, nequaquā benedictionis

paternæ mysterium vnà cum primogenitis amisisset; iste nisi intra domestici se laris septa comprimeret, infra præscriptum subsecutionis suæ limitem iunior humiliter desedisset. Ille gnarus, & solers à suæ prærogatiuæ iure dilabitur; iste quietus, & simplex, subactis fratribus, singulari priuilegio principatur. Alter saltus, & lustra peragrando defessus à primatus sui dignitate deijcitur, alter in conclaui amœno fruens otio, ad capessendam super populos, tribusq; monarchiam diuinitus sublimatur. Desinat ergo monachus, quisquis est, cum Esau ex remotionis suæ claustris frequenter erumpere; desinat cum eo sub obedientiæ specie causis se secularibus implicare, ne quandoq; se cum ipso lugeat benedictionis extorrem, quem noxiæ vagationis sortitur auctorem. Cum Iacob igitur se domesticum præbeat, cum Iacob in tabernaculis simpliciter viuat, quatenus Deum, qui verè Pater est electorum, boni operis vesci dapibus cupientem, non syluestrium ferarum, sed domestici gregis apparatione reficiat, quando non de externæ sanctitatis superficie, sed suaue sibi de conscientiæ suæ virtutibus eduliū parat. Neq; enim Deus hostiarum pelles in sacrificio sibi mandat offerri, sed interiora potiùs viscerum cum ipsis quoq; medullis præcipit exhiberi. Vnde & in ostendendo ipso sacrificiorum ritu Moyses præcipit, dicens: Subtracta pelle, hostiæ artus in frusta concidant. Cui mandato etiam mysticus intellectus inesse deprehenditur, si subtiliùs indagetur. Pellem nanq; hostiæ subtrahimus, cùm à mentis nostræ oculis superficiem virtutis amouemus. Cuius artus in frusta concidimus, cùm distinguentes, subtiliter eius intima, membratimq; cogitamus, vt quæ foris syncera videntur, & solida, intus non habeantur latebrosæ vanitatis vitio cauernosa. Dauid autem pro magno munere medullata se Deo sacrificia oblaturum esse pollicetur, dicens. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum. Quisquis autem se per negociorum secularium exercitia delectabiliter fundit, holocausti sui medullas cum visceribus subtrahit, & solam victimæ pellem, quæ offerri prohibetur, Deo adolere contendit. Qui verò suaue Deo sacrificium offerre desiderat, recessus petat, interiora sectetur, animam suam integram, illibatamq; in propria virginitate custodiat, nec discurrendo per lupanaria seculi, immundis corruptionibus, prostibuli more, substernat. Vt ergo interni sponsi conspectui placeat, non oculos suos stibio cum Iezabele depingat, idest, non se fucis pompæ secularis obducat, sed cum Iudith myrto optimo sua membra perungat, omnes videlicet mentis suæ sensus immortalis vnguine castitatis obliniat, ne in mortem per incontinentiam corruens in fœtore luxuriæ cōputrescat.

In conclaui igitur sanctæ Ecclesiæ anima se pudica concludat, sicq; in æterni Regis thalamo iugiter requiescat. Non carnalium propinquorum, non complicium quorumlibet requirat affectus, sed solius veri sponsi delectetur amplexibus. Neq; enim sine causa scriptum est: Audi filia, & vide, & inclina aurē tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, quoniam concupiuit Rex speciem tuam. In huius igitur sponsi cubiculo anima sancta ab omni secularis strepitus turbine secura dormiat; super hoc suæ virginitatis auctore casti amoris facibus inardescat, cantans nimirum, & dicens: Introduxit me Rex in cellaria sua, exultabimus, & lætabimur in te. Et iterū: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur. Si verò cuiuslibet occasionis articulus accidat, vt egrediendi necessitas imminere videatur, non mox ad vagandum se leuiter proruat, non colloquio consanguinitatis agglicscat, non ad seculi vanitatem fixus mundo animus concalescat, sed morosè, & grauiter intra se deliberet, dicens: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?

QVOD DIVINA DISPOSITIO SICVT BONIS SPIRITVALE OTIVM TRIBVIT, SIC ET PRAVOS DIFFVNDI IN EXTERIORA PERMITTIT.

CAP. XXIII.

SI igitur singularis ille Sponsus hoc desiderium animæ sanctæ inesse perspexerit, quia proculdubiò Princeps est pacis, liberam sibi spiritualis otij requiem tribuit, & omnes emergentium causarum fluctus placida circa illam tranquillitate componit. Hinc est enim, quòd in Canticis canticorum dicit: Adiuro vos, filiæ Hierusalem, ne suscitetis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Quòcontra menti reprobæ, negocijsq; secularibus inhianti, sub Babylonis specie per Prophetam dicitur: Descende, sede in puluere, virgo filia Babylonis, sede in terra; non est solium filiæ Chaldæorum. Hoc enim loco humana mens, virgo, non incorrupta (vt arbitror) dicitur, sed infœcunda. Et quia Babylon confusio interpretatur, rectè infœcunda mens Babylonis filia vocatur, quæ in eo quòd nequaquam bona opera germinat, dum nullo ordine rectæ vitæ componitur, quasi confusione matre generatur. Sin autem, virgo, non infœcunda dicitur, sed incorrupta, postquam statum salutis perdidit, ad confusionis suæ cumulum appellatur quod fuit. Cui aptè per increpationem dicitur diuina voce: Descende. In alto quippe humanus animus stat, quando supernis retributionibus inhiat. Sed ab hoc statim descendit, cùm turpiter victus, sese defluentibus mundi desiderijs subijcit. Cui benè mox additur: Sede in puluere. Descendens enim in puluere residet, quia cœlestia deserens, terrenis cogitationibus aspersus in infimis vilescit. Vbi adhuc ingeminando subiungitur: Sede in terra. Ac si apertè exprobrans, dicat: Quia cœlesti conuersatione noluisti te regere, sub temetipso prostratus in terrenis actibus humiliare. Vnde & necessariò protinus additur: Non est solium filiæ Chaldæorũ. Chaldæi nanq; feroces interpretantur. Valde enim feroces sunt, qui voluntates proprias sequentes, nec suis imperare moribus sciunt. Ferocia sunt terrena desideria, quæ non solùm contra præcepta Conditoris, sed sæpè etiam contra percussionum verbera duram, atq; insensibilem mentem reddunt. Sed filia ferocium solium non habet, quia mens, quæ ad amorem mundi ex prauis desiderijs nascitur, atq; eisdem desiderijs obduratur, in eo quòd se terrenis concupiscentijs subijcit, sedem iudicij amittit, nullisq; apud se solio præsidet, quia examine discretionis caret. Quasi à iudicij sui sessione repellitur, quia per exterioris desiderij concupiscentiã uagatur. Liquet enim, quòd mens, quæ intus consilij sedem perdiderit, foras se per desideria innumerabiliter spargit. Et quia agere intellecta dissimulat, cæcatur etiam, vt nesciat quid agat, & sæpè iusto Dei iudicio in sua voluntate relinquitur, & sub ea, quæ anxiè appetit, laboriosa mundi ministeria relaxatur. Vnde & aptè illic subditur: Quia vltra non vocaberis mollis, & tenera; tolle molam, & mole farinam. Constat nimirùm, quòd teneræ suæ filiæ parentes parcunt, nec duris, atq; seruilibus hanc operibus affligunt. Omnipotens ergo Deus quasi teneram filiam vocat, quando dilectam vniuscuiusq; animam à laboriosis huius mundi seruitijs reuocat, ne dum exterioribus actibus afficitur, ab internis desiderijs induretur. Sed Chaldæorum filia mollis, & tenera non vocatur, quia mens prauis desiderijs dedita,

in eo,quem anxiè appetit,huius seculi labore relinquitur, vt foris mundo velut ancilla seruiat,quæ intus Deum vt filia nequaquam amat. Vnde & molam tollere,ac farinam molere iubetur. Mola in gyro ducitur,& farina profertur. Vnaquæq; autem mundi huius actio mola est, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit; atq; ex se quasi farinam proijcit, quia seducto cordi semper immundissimas cogitationes gignit. Nonnunquam verò qui quietus alicuius esse meriti credebatur, positus in qualibet actione denudatur. Vnde illic protinus subinfertur: Denuda turpitudinem tuam,discoöperi humerum,reuela crura,transi flumina. In administratione quippe operis turpitudo denudatur, dum vilis mens, abiecta'q; in actionis ostentatione cognoscitur, quæ quieta priùs magna putabatur. Humerum mens discoöperit,quando opus suum quod ignorabatur,ostendit. Cruca reuelat, quia quibus desideriorum passionibus lucris mundi inhiet,manifestat. Flumina etiam transit,quia actiones huius seculi,quæ quotidie ad terminum defluunt,indefinenter appetit; dum'q; alia relinquit,alia sequitur,quasi semper de flumine ad flumen tendit.

Hæc autem diximus,vt vbi mens à solio sanctæ intentionis excussa, & vagationis vitio dedita,iaceat,monstraremus, quia si ad ea, quæ superna sunt, inhiare cessauerit, sub semetipsam etiam indesinenter ruit. In alto autem figitur, si amorem temporalium deserens, ad spem incommutabilis æternitatis ligatur. Nec nos his verbis illud astruimus, vt monachus peruicaci proposito in sua iugiter remotione permaneat,nec aliquando progredi,vbi violenta popoſcerit necessitas,acquiescat; sed hoc potiùs suademus, quatenus id tantò parciùs, tantò'q; rariùs agat,quantò scit,quia vagando per seculum, nec spiritualiter viuere, nec ad pefectionis culmen valeat,etiam si diligenter inuigilet,peruenire.

DE EREMITIS, QVI IN VAGATIONE SVNT POSITI. CAP. XXIIII.

SED inter omnia hominum à suo proposito deuiantium genera illud non mediocriter displicet, quòd etiam in ipsis sanctissimis eremitis quidam videntur admixti,quos idem pestiferæ vagationis morbus exagitat,&(si dicere liceat) quasi vertunnus,quoddam scilicet dæmoniorum genus,vexat. Vertunni siquidem apud antiquos dicebantur dæmones, quorum instinctu homines in vertigine positi reddebantur instabiles. Quibus nimirum illi non immeritò videntur obnoxij,qui solo quadragesimali tempore in cellulis commorantes, toto penè anni circulo huc illuc'q; discurrunt, & sic vitam suam inaniter spatiando consumunt. Qui nimirum dum modò summotenus remotiora sectantes, modò in publicum crebriùs prodeuntes, in vtranq; vitam se,contemplatiuam scilicet, & actiuam gloriantur extendere, in neutra plenum salutis fructum probantur afferre; cùm'q; sibi applaudant cum Iacob duarum coniugum speciali quadam copula fœderari, deprehenditur illis propriæ opinionis sententia in contrarium verti,quibus nimirum contra consuetudinem & Rachel lippa, & Lia redditur infœcunda,altera siquidem hebetatione visus obtunditur, altera sterilitatis animaduersione feritur,quia videlicet huiusmodi homines & per publicum discurrentes,vtputa sinistræ opinioni apud populum habiti,nequaquam possunt spirituales Deo filios gignere,& velut ebrij de seculo redeuntes,intima nequeunt penetrare. Quisquis enim desiderat ad illud inaccessibile lumen acie mentis attingere, necessariū sibi est interiores oculos per diuturna vagationis spatia ab omni

mundanæ actionis labe purgare, ne dum ad summa speculanda oculos eleuat, terrenæ conuersationis puluis obsistat, & magis tenebras, quas reliquerat, videat, quàm lumen, ad quod nititur, apprehendat.

QVOD CELLAM CONSVETVDO DVLCEM, VAGATIO REDDAT HORRIBILEM. CAP. XXV.

HVC accedit, quòd ijs, qui vitam suam sub hac inconstantia mutationis alternant, eò fit vita remota austerior, quò inolita vagandi consuetudine ab ea retrahuntur; ita vt eremitica districtio grauissimæ difficultati, cella ipsa illis sit horrori. Consuetudo enim facit delectabilē, vagatio videri facit horribilē. Vagantibus cellula carcer est, permanentibus suaue cubiculum. Silentium perseuerantem monachum vigilem reddit, extrinsecus venientem sopor deprimit. Assuetum ieiunijs corpus sobrietas roborat, affluentium epularum fluxus eneruat. Vigilia moderata aciem humanæ mentis exacuit, geminatio repetiti soporis obtundit. Confabulatio crebra in mente monachi esuriem parit, secreta remotio animam in assuetæ continentiæ rigore custodit. Secularium negociorum relatio animam passionibus desiderij facit obnoxiam, sacri eloquij assidua meditatio mundo reddit extinctam. Paupertas monachi securitas est mentis, securitas mater est paupertatis. E contra rerum abundantia aculeos parit solicitudinis, solicitudo radix est anxietatis. Pedes illoti, manus neglectæ, inculta cæsaries, quasi quædam anchora est monachi in cella iugiter permanendi. E diuersò accurata delicati corporis compositio, fomes est, & occasio in publicum prodeundi.

Quisquis ergo vult, vt sibi eremitica vita dulcescat, profectò necesse est, vt in ea constanti animo iugiter perseuerare contendat; nec alternet vicibus, si suaue iugum Domini vult portare quietus. Vita namq; eremitica continuata quidem est refrigerium, intermissa quoddam videtur esse tormentum. Remotione quoq; continua illuminatur anima, vitia deteguntur, & quicquid hominem de semetipso latuerat, aperitur. Cùm aqua de viuario, remotis quæ opponebantur, egeritur, pisces in siccum remanentes humanum patiuntur aspectum. Et à nobis cùm terrenæ actionis fluctus elabitur, quicquid in profundo procellarum emergentium subnatare consueuerat, denudatur. Venator quoq;, oppilatis anfractibus, depressis circumsepit saltuum lustra fruticibus, vnum'q; pro multis aditum feris fugacibus extare relinquit, atq; illic se vibrata stringendo venabula in insidijs ponit; sic'q; compendium sibi laboriosæ vexationis attribuit, dum pernicia ferarum vestigia, quæ persequi per infinita nequiuerat, in egressionis solo vestibulo negocioso otio quietus expectat. Et nos cùm vitijs ad praui operis libertatem redire nitentibus, terrenæ actionis meatus occludimus, quasi vno in loco illis insidias ponimus, quia cū solis cogitationibus iugiter dimicamus. Sic'q; vitiorū nostrorum bestialis feritas facilè capitur, dū solū cogitationis humanæ peruiū singulariter custoditur. Auceps etiam cunctos vndiq; gurgites ramalium densitatibus operit, atq; ad vnum hauriendæ dulcis aquæ locum confluere volucres præscripta necessitate compellit; dum'q; solus ille ad bibendum locus exponitur, circumposita muscipularum argumenta felicis aucupij prouentione ditantur. Vt ergo diuersis animi passionibus facilè possimus laqueos captionis inijcere, obtrusis negociorum secularium riuulis, aduersus solos cogitationum impetus studeamus

viriliter decertare, vt dum vitia nostra ab actione deterrita solis cogitationum fluctuationibus aduolant, facilè in sanctæ prudentiæ laqueos cadant.

QVOD SAEPE MONACHVS FALSA CARNALIVM PROMISSIONE DECIPITVR. CAP. XXVI.

NOTANDVM autem, quia sæpè seruus Dei per huiusmodi membra decipitur, dum ad dirimendas dissidentium lites, vel ad aliqua peragenda Ecclesiasticis scilicet vsibus profutura, importunius inuitatur. Imminens namq; periculum, multorumq; commune discrimen, nisi progrediatur, exaggerant. Quòd si accesserit, cuncta ad suæ volũtatis arbitrium, atq; ad felices exitus prouentura, multipliciter asseuerant. Antiquus enim hostis videns militem Christi in procinctu sancti certaminis positum non aliter posse à sui propositi feruore tepescere, machinatur vberioris cuiusdam fructus superficie fallaciter adumbrare, vt dum lucrum maius attenditur, bonum, quod in præsenti est, ad tempus quasi dispensatione postponatur. Sed qui mendacis mundi consuetudinem frequenter expertus est, prudenter nouit vana suggerentium commenta respuere, & se ab infructuosi laboris exercitio custodire. Apud quosdam namq; absentis monachi auctoritas grauis est; si autem præsens affuerit, nullius iudicatur esse momenti. Sæpè enim cuiuspiam venerabilis viri literis reuerentiæ honor impenditur, qui personæ, si adsit, indeuotius exhibetur. Apud seculares nempè religiosus quisq; veluti pictura est. Pictura namq; si procul assistat, inhianter, & cum auiditate prospicitur; si iuxta sit, contemptibilis iudicatur. Et spiritualis quisq; carnalibus absens quidem timori, præsens autẽ videtur esse despectui. Quod & Apostolus sibimet contigisse testatur, cùm ait: Epistolæ graues sunt, & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo cõtemptibilis. Quos enim epistolarum fortitudine, & grauitate terruerat, his corporali præsentia despicabilis apparebat. Quid autem mirum, si iustis quibuslibet viris ista contingant, cùm & de ipso electorum capite, Redemptore videlicet nostro, non dissimile quid Euangelica series asserat? Herodes, inquit, viso Iesu, gauisus est valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eò quod audiret multa de illo. Sed videamus hoc tam magnum, tam diuturnum desiderium, quod in absentem Dominum falsitas Herodiana tenuerat, in quem tandem exitum, oblata videndi facultate, concluserit. Quod nimirum declaratur, cùm paulò inferiùs subditur: Spreuit autem eum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum. Ecce quem vulpis illa malitiosa desiderauerat, spreuit, quem videre cupiebat, illusit; & quia vitam non pio viuendi amore quæsiuit, mittens eum ad Pilatum, in impietatis suæ morte remansit.

VT MONACHVS SE A MVNDI IMPLICATIONE CVSTODIAT. CAP. XXVII.

QVISQVIS ergo in procinctu cœlestis militiæ positus ad supernæ patriæ municipium properat, studeat malè blandientis mũdi promissa

respuere, abhorreat se sub qualibet specie actionum secularium laqueis irretire. Habet deputatum sibi propriæ seruitutis officium. Sufficere sibi credat, si indictæ sibi obedientiæ præscriptum munus possit implere. Illud ad memoriam reuocet, quod scriptum est: Caue ne in multis sint actus tui. Secularibus relinquatur, secularia iura componere. Satis sit seruis Dei perituro huic mundo se mortuos exhibere. Sicut enim absurdum est, bonis mala præferre, ita etiam fatuum, optimum bono inferius iudicare. Maria, quia optimam partem elegit, sufficere sibi credidit, nec se ad bona Marthæ, frequens videlicet ministerium, reclinauit. Moyses quia ab humana conuersatione remotus, bis quadragenario dierum numero ieiunauit, bis etiam legem Domini digito scriptam suscipere meruit; Aaron autem, qui ad custodiam populi derelictus est, cognoscitur idola fabricatus. Sic nimirum, sic plerunq; contingit, vt qui propria non contentus, alienæ progreditur saluti consulere, sui potiùs cogatur periculum sustinere; cùmq; alij, velut inter procellosa naufragia palpitanti, manũ porrigit, ipsum quoq; præcipitem vorax fluctus inuoluit. Tutius ergo est sub huius vitæ nocturna caligine, nos in littore positos naufragantibus lumen ingerere, quàm ad eos compassionis gratia cum propriæ vitæ periculo pronatare; quatenus ipsi per nos dato recti cursus indicio, sinum tuti portus attingant, non autem nos ad eos transfretantes vorago spumosi maris absorbeat. In vertice montis Raphidim Moyses orabat, & Duce Iosue, Israël in conualle pugnabat. Sed si Moyses in adiutorium populi sui ad campestria descendisset, Amalech proculdubiò Israëlitarum cedentium terga percuteret. Si ille manus ad corripienda arma deponeret, facta suorum strage, facilem victoriam aduersarijs triumphantibus præbuisset. Quod nimirum patenter agnoscitur, si ipsa sacræ historiæ series subtiliter attendatur, vbi dicitur: Quia cùm leuaret Moyses manus, vincebat Israël; sin autem paululum demisisset, superabat Amalech. Orantis ergo manus, manus præliantium roborabat; & quia istæ imbelles ad cœlum patebant, idcirco illæ dimicantes victoriam, cæsis hostibus, obtinebant. Illarum quidem fuerit pugna, sed istarum non ambigitur fuisse victoria, quia vt illis daretur vincere, istæ meruerunt diuinitus impetrare. At contra, Balaam filius Beor, qui ad prælium cum Madianitis egreditur, cum his, quos iuuare decreuerat, gladio trucidatur. Et iure, qui proprio non est contentus officio, discrimini redditur obnoxius alieno. Infelix meruit inter bellantium cuneos hostilibus gladijs confossus occumbere, qui in pace positus per prophetiæ oraculum potuisset ipsius belli exitum nunciare.

DE LIBERTATE, ET DISCRETIONE ELISAEI.

CAP. XXVIII.

NEQVAQVAM sic Elisæus, qui nimirum Ioram regem Israël aduersus Moab properantem, non ad bella secutus est, sed tantùm sufficere credidit, quòd ei successum belli ad futuram, concisis hostibus, prædixit victoriam. Sed cur dicimus, quòd nequaquam ad bellum regia castra secutus sit, cùm & Naaman de remotis Syriæ finibus veniẽte, & ostio domus suæ cum equis, & curribus humiliter assistente, non limen egredi dignum duxit, non ianuam vt ingrederetur aperuit, sed per nuncium potiùs quæ essent facienda mandauit? Et certè Naaman isti multiplex mundanarum suppetebat copia dotum, pro quibus honorandus esse videretur. Sicut enim sacra testatur historia, princeps erat militiæ, vir quoq; magnus apud dominum suum, & honoratus.

Per illum enim dedit Dominus salutem Syriæ. Erat insuper, sicut scriptum est, vir fortis, & diues. In ipsa enim expeditione positus, substantiæ facultate non erat omnino vacuus. Tulerat enim secum (sicut legitur) decem talenta argenti, & sex mille aureos, decem nihilominus mutatoria vestimentorum; quæ etsi cuiusmodi essent, Scriptura non dicat, grauibus tamen auri, argentiq; connumerata ponderibus pretiosa fuisse quis ambigat? Quot verò sunt hodie, qui monasticæ institutionis professione censentur, quibus si tam potens, tamq; famosus vir pro foribus dignaretur assistere, mox etiam festinantes reuerenter occurrerent, vt ingrederetur humiliter obsecrarent, & non tam quæ vtiliter implerentur, quàm quæ libenter audirentur, assentationis verba proferrent? Qui etiam, si tantopere rogarentur, nequaquam suscipere oblata renuerent, præsertim si aliquantulum numerosior alendorum fratrum sibi conuentus adesset. Elisæus autem Spiritus sancti discipulus, spe diues, thesauro fidei locuples, licet centum Prophetarum filios sub disciplinæ suæ magisterio sustentaret, pecuniam spreuit, munera repulit, & impensæ gratiæ vicem recipere laudabiliter recusauit; ne videlicet quod gratis acceperat, ad dantis iniuriam vendere videretur. Venienti autem Naaman nequaquam superbè, sed prudenter non assurrexit, ne videlicet alienigenæ, & de terrena adhuc gloria præsumenti reuerentiam exhiberet, nimirum iam tunc Apostolicæ dignitatis imaginem præferens, quam Paulus postmodum expressam repræsentat dicens: Quandiu sum Apostolus Gentium, ministerium meum honorificabo. Nunquid enim minister humilitatis existimandus est, Naaman superbè fixisse pro foribus, qui de monte Carmeli, in quo manebat, à fœmina se passus est pertrahi, & Sunamitem illam non solùm comitatus, verùm insuper est secutus? Nam cùm illa diceret: Viuit Dominus, & viuit anima tua, non dimittam te: mox sequitur Scriptura dicens: Surrexit, & secutus est eam. Nunquid etiam copiosa munera tumidi fastus supercilio respuit, qui à viro quodam de Balsalisa venienti viles hordeaceos panes charitatiuè suscipere non despexit?

Sed hîc dum Prophetæ obstaculum, ne tumidæ elationis arguatur, apponimus, in nosmetipsos exactoriæ quæstionis aditum aperimus. Potest enim aduersus hæc, quæ proponimus, quæstio huiusmodi fieri: Si tantus Propheta, & panes de manibus offerentis accepit, & exire de eremo fœminea supplicatione consensit, qua ratione monachus vel seculum frequentare non audeat, vel suscipere munera difficiliùs acquiescat? Ad quod nos sub compendio respondentes, nequaquam quid accipiendi licentiam monacho prorsus abscidimus, sed quò id temperatiùs, & cum discretione fiat, cùm fraterna deuotio postulat, suademus, nimirum vt necessaria quæq;, sicut Propheta panes, quibus indigebat, accipiat, & quæ superflua iudicauerit, sicut ille pecuniam, non admittat. Quòd autem Elisæus ad resuscitandum Sunamitis filium de montana remotione descendit, huius temporis monachis potiùs est venerationi habendum, quàm imitandum. Liceat sanè monacho ad seculum ex voluntate recurrere, quotiens mortuum hominem ad vitam potuerit suscitare. Illud autem propheticum iter omnino cognoscitur & virtute plenum per resurrectionis humanæ miraculum, & typicum per significationis internæ mysterium.

Quid autem significet, non otiosum creditur, si breuiter apponatur. Sunamitis nempe filium puer ab Elisæo missus cum baculo non resuscitauit; per semetipsum verò Elisæus veniens, atq; ad eius membra se colligens, huc illuc q; deambulans, & in ore mortui septies aspirans, ipsum ad rediuiuam vocem protinus per mysterium passionis animauit. Author siquidem humani generis Deus quasi mortuum puerum doluit, cùm extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysem terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Per legem quippe Deus virgam tenuerat, cùm dicebat: Si quis hæc, vel illa

fecerit,

fecerit, morte moriatur. A' peccati ergo morte lex nos suscitare non valuit; sed ad statum vitæ Deus, aspirata mansuetudinis gratia, clementer erexit. Nam puer cum baculo mortuum suscitare non valuit, quia Paulo attestante, nihil ad perfectum adduxit lex. Ipse autem per semetipsum veniens, & super cadauer se humiliter sternens, ad exæquanda sibi mortui membra se collegit, quia cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Huc illuc'q; deambulat, quia & Iudæam iuxta se, & longè positas gentes vocat. Super mortuum septies aspirat, quia ad perceptionem diuini muneris gratia septiformis Spiritus in peccati morte iacentes inflammat. Mox'q; viuens erigitur, quia is, quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam redit.

Quis ergo Propheticum discursum iure audeat in exemplum trahere, cuius nimirum cōstat quia nec virtutem, nec mysterium possit æquare? Excubet igitur assiduè bellator Christi in procinctu cœlestis militiæ lorica munitus fidei; pro castris sui Imperatoris ad dimicandum paratus semper assistat, ne fortassis extra castra vagantem reperiens eum gladius hostilis absumat. Donec Abner commilitonum castris interfuit, aduersariorum cuneis terribilis extitit; postquam verò arma deposuit, rudioris adhuc militis gladio, cæsi nuper Asaël pœnas exoluit. Vriæ quoq; si propriæ domus hospitium placuisset, sententiam proculdubiò regiæ indignationis, ac fraudis euaderet. Sed quia extrinsecus in alienis, quàm in proprio dormire cubiculo maluit, auctores suæ mortis literas ad castrorum vrbem obsidentium principem reportauit.

QVOD HOC TEMPORE PRAEDICATIO NON, SICVT OLIM, SIT ADMODVM FRVCTVOSA. CAP. XXIX.

EQVIDEM fuit olim tempus, quo bona annunciantibus mundus egebat; sed elapsa sunt, ac euoluta tempora, quibus religiosus quisq; possit secularibus fructuosè consulere, & in mente carnalium spiritualia non inutiliter seminare. Nunc infelices quiq; verba vitæ fabulas deputant, & salutaribus monitis licet aures adhibeant, ea tamen seruare declinant. Porrò si fidei oculos ad transacta reducimus, velut fructuosos ramos in sterilia degenerasse vitulamina, præteritum in hoc præsens seculum inuenimus. Quis enim non miretur, quòd Niniue spatiosa nimis, & incomparabilis ciuitas, ad vocem vnius hominis tam facilè à sua prauitate conuertitur, & innumerabilis populus, non solùm cum paruulis, & mulieribus, sed etiam cum iumentis ad pœnitentiam reuocatur? Quis hoc tempore, non dicam infirmæ ætati, vel sexui, sed ipsis etiam viris præsumat ieiunia triduana præscribere, vt nec aquam bibere, nec quicquam omnino cibi liceat degustare? Ecce apud Gentiles bruta etiam pecora ad Prophetæ vocem triduanos cibos leuant; & ipsi homines sub Euangelica disciplina, vltra diem ieiunare contemnunt. Illi ad pœnitentiam, vno prædicante, vnanimiter confluunt; isti prædicatorum turbas indesinenter audiunt, & obedire nullatenus acquiescunt.

Quis etiam non obstupescat, quòd omnes viri Iuda, & Beniamin, quicunque vxores alienigenas duxerant, ad prædicationem Esdræ sacerdotis non solùm

illicita connubia dissoluerunt, sed & omnem sobolem, quæ ex eis genita fuerat, abiecerunt? Quis nesciat, quantus virorum amor circa vxores proprias vigeat, quanta circa filios pietas paternum pectus astringat? Quis ignoret, ad dissoluendum duplex huius necessitudinis vinculum, quo mœrore, qua amaritudine se potuerunt viscera humana concutere? Quo vehementissimi doloris incendio paternus affectus, coniugalis animus compulsus est æstuare? Habentes tamen veram circa Deum pietatem, ad nihilum redegerunt falsæ pietatis imaginem; atq; vt essent in spiritu veraciter pij, facti sunt cōtra carnem, & sanguinem laudabiliter rigidi. Armauerunt se contra iura naturæ, vt naturarum Authori fideliter militarent. Obliti sunt erga filios quòd fuerant genitores, vt veri Patris ipsi ascriberentur hæredes; atq; vt supernæ pacis sibi fœdera resarcirent, coniugalis tori copulam resciderunt. Nesciunt seruare matrimonijs fidem, vbi fides melior ad proprium recalescit Authorem. Quibus vtiq; conuenienter aptatur quod per Moysem dicitur: Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos, & fratribus suis, Ignoro illos, & nescierunt filios suos, ij custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt.

Quis, rogo, nunc possit incestuosa coniugia quantumuis instantissima prædicatione rescindere? Quis valeat, non dicam populum, sed vel vnum hominem ad illiciti matrimonij repudium prouocare? Clamant sacri canones, humanæ in tantum scelus iudicant leges, obsistunt prædicatores Ecclesiæ; & cuncta hæc perditis hominibus velut aniles neniæ risum potiùs mouent, quàm ad corrigenda scelera compungant. Ecce insuper hoc anno (sicut nostis) per Romanæ sedis Antistitem bis congregatum est synodale Concilium, vbi denuo omnes incestuosi iuxta canonum decreta, Ecclesiastica sunt communione priuati. Sed quis ex tot millibus hominum saltim vnum vidit ab infausti fœderis abominatione diuulsum? Immò ne profundiori iustè clamitatis absorberetur hiatu, quis eorū post hæc, Ecclesiæ limen terere destitit? Aut quis insuper ista considerans, ab eorum se familiaritate remouit? In omnes itaq; letalis lepræ cōtagium serpit, quia nimirum omnes eorum complices Apostolicæ excommunicationis nexus astringit. Enimuero quisquis coniugalis prosapiæ titulis insignitur, quisquis malè bladientis formæ suaui venustate mulcetur, præsertim si largioris substantiæ dotibus affluit, vel subcrescentis sobolis indoles spem sibi futuræ posteritatis infundit, consultiùs iudicat, à Deo manifestè recedere, quàm adeò lucrosi matrimonij glutinum disgregare. Si verò his contraria euenerint, atq; luxuriæ calamitatis incommoditate percellatur, ipse vir falsæ cōsanguinitatis lineam texit, & inaudita proauorum nomina per multa argumenta confingit, atq; senes quosdam in huius allegationis testimonium aduocat, quos tamen per vitæ terminum sublatos è medio non ignorat. Ipse itaq; sibimet accusator, & reus crimen impingit, scelus exaggerat, atque adminiculum, quo ex tam periculoso naufragio enatare possit, inquirit.

Eat ergo nunc monachus, salutiferum vitæ suæ otium deserat, vitamq; suam sub specie lucrandi animas, inania sectando, consumat. Quis enim simoniacus nostræ commonitionis instinctu sua se aliquando sponte deposuit? Quis alieni iuris violenter inuasor, paterno solo depulsos in patrimonia sublata restituit? Quis in campo bellicosis armatorum cuneis constipatus, si ex æquo congredi potuit, obstaculo sequestræ pacis ad propria, nisi fuso sanguine, repedauit? Quis exactor egeno debitori præfixum chirographo fœnus indulsit? Quis debitor creditoris hæredibus bonæ fidei inra seruauit? Omnia in orbe confusa, cuncta pietatis, ac fidei decreta conuulsa. A' iudicibus iustitia venditur. A' legisperitis veritas tenebroso cauillatoriæ argumentationis colore fuscatur. Venales sunt siquidem leges, & pecunia iustificat delinquentes. Aurum nunc ipsis senatoribus

præsidens in tribunalibus iudicat,& velut Imperator quidam pragmaticæ sanctionis edicta promulgat. Sicut enim Rex in secretalibus adytis de regni statu, de rerum summa deliberat,quodammodo sic aurum & latet in occulto,& sententias depromit in publico. In sudario angusto concluditur,& decisis negocijs calculos iudiciales apponit. Plerunq; enim quos causa condemnat, mendax pecunia præmio dignos procaciter asseuerat. E contra quos conscientia testatur innoxios,statuit inopia coram iudicibus reos. Nummus nempe momenta legibus tribuit, atq; ad suum intellectum obscuras sentẽtias falsus interpretator inflectit. Nummus cor iudicum circa diuites oleo impietatis emollit; erga pauperes verò ad exercendum vigorem rigidæ animaduersionis impellit. Nunc igitur auaritia malorum omnium radix, vberiùs pullulat,& tanquam virosæ propaginis ramos per totum orbem feralium vitiorum portenta dilatat.

QVOD NVNC OMNIVM VITIORVM MONSTRA FERALIVS VIGEANT. CAP. XXX.

HAEC nimirum tempora Apostolico denunciantur oraculo, dum Timotheo futura prædicit. In nouissimis,inquit, diebus erunt tempora periculosa,& erunt homines seipsos amantes,cupidi,elati,superbi,blasphemi,parentibus inobedientes,ingrati,scelesti,sine affectione,sine pace,criminatores,incontinentes,immites, sine benignitate,proditores,proterui, tumidi, voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Atque his præmissis,illico subiungit: Et hos deuita. Nunquid ad mundi huius terminum Timotheus peruenturus erat, cui cùm prauitates hominum in nouissimis diebus futuras Apostolus enumeraret, protinus vt euitaret adiecit? An potiùs in vnius persona discipuli, illis mandatum hoc communiter indicit,quos ad hoc deputatos officium iuxta finem seculi fore præuidit? Igitur dum non dicit, His prædica,his verba vitæ denuncia,sed, Hos deuita, profectò modernæ temeritatis insolentiam arguit,atq; ab infructuosa tumidos quosq; prædicatione cõpescit.Quid ad hæc nos monachi dicimus,qui mensuræ nostræ metas excedimus, atq; ius nobis alieni muneris vsurpatione vendicamus? Si Paulus discipulum in hoc ipso specialiter constitutum ab incorrigibiliũ prædicatione prohibuit,qua nos audaciæ nota corripimur, qui nequaquam nobis delegato prædicationis officio importunè nosmetipsos ingerimus,& nostra salute postposita,alienis quasi profectibus inaniter insudamus?

Cedat ergo,cedat sterilis cura negocij. Superfluum iudicetur infructuoso indulgere labori. In semetipsa mens totis collecta viribus redeat; aduersus infatigabiles aduersarios peruigil se ad certamen accingat. Charitatis quidem visceribus erga nos intrinsecus affluat; ad exteriora verò se causa alienæ salutis extendere superuacuum ducat. Ad se venientibus monita salutis impendat;nullius hortatu leuiter propriæ quietis lucra postponat. Imperialis edicti pagina veredario discurrente defertur;bullatæ nobis apochæ ab auctore sedis Apostolicæ diriguntur; synodus congregatur;religiosis viris Concilij summa committitur. Solotenus illico se monachus flectat, honorem sacris literis reuerenter exhibeat; huius tamen expeditionis munus à se alienum irretractabiliter ducat, reputans intra se: Quid mihi cum Regibus terræ? Quid mihi cum synodali conuentu? Sufficiat mihi peccatis meis flendis insistere; satis mihi sit me

huic mundo mortuum exhibere. Nolite, quæso, monachi, nolite sub Ecclesiasticæ compassionis specie Regum aulas irrumpere; nolite aures Principum, velut salutaria suggerendo, fastidiosa importunitate pulsare. Credite experto, credite in huius gratiæ studijs non leuiter fatigato. Imperatoriæ namq; maiestati sæpè quæ suggerenda videbantur expressimus. A' summis Pontificibus inuitati synodalibus Concilijs interfuimus. Sed qui hoc tempore ista prosequitur, tanquam si semina crederet arenosis littoribus videatur.

QVO'D IN SYNODO MONACHVS AD EPISCOPORVM INVIDIAM LIBERE' LOQVI NON AVDEAT.

CAP. XXXI.

SAEPE' namq; in Concilijs synodalibus positi, quosdam clam sibi feraliter conscios præsidere in numero Sacerdotum vidimus, non modò de suis securos, sed vltro etiam ad aliorum crimina defendenda impudenter accinctos; qui nimirum (vt ferebatur) & cum Simone priùs emerant, & cum Giezi postmodum charismatum dona vendiderant. Quorum tāta uis erat ad excusandas excusationes in peccatis, vt inter cætera mala etiam Simoniacæ hæreseos non modò defensores, sed viderentur potiùs assertores. Quis ad istorum inuidiam monachus mutire præsumeret? Quis ad arguenda crimina, vel iustitiam declarandā, vendicare sibi ius libertatis auderet? Illico sæuirent, illico in nos duræ sugillationis arma corriperent, & præmisso iurgio silentium imperarent, inter se scilicet hoc modo iudices conquerentes: Ad Concilium hoc iudicantes conuenimus; sed (ò noua præsumptio) mortuorum sententijs subiacemus, & Episcoporum sunt iudices facti, qui legaliter sub eorum fuerant legibus constituti. Quibus aliquando respondetur: Venerabiles patres, & domini, sicut vobis specialiter prærogatum est iudicare, ita etiam minoribus Ecclesiæ membris competit quod sentiunt in commune conferre, nec vlla canonum auctoritas prohibet, iuniores quæ Ecclesiæ ducunt profutura depromere, dum tamen ventilata negocia pontificalis iudicij debeat clausula terminare. Si quando ergo hoc, aut aliquid huiusmodi cum humilitate suggeritur, nequaquam patienter admittitur; sed quicquid à nobis in synodo dictum est, totum ad inuidiam nostram superbo vocabulo iudicium nuncupatur.

Hæc breuiter idcirco perstrinxerim, vt in me quilibet inexpertus discat, sibimet etiam à talibus declinare, quantùm expediat. In vno siquidem præuadante colligitur, vtrum à subsequenti exercitu ignotæ aquæ tutò fides habeatur. Protinus se ab impetu proprij cursus institores venalium reprimunt, cùm vel vnum ex suis redire à nundinis vacuum, non distractis mercibus, cernunt Quem ruralibus curis intentum frequenter seges negata delusit, quamplures à sterilis arui cultura compescuit. Cùm scrutator fluctuum labore frustratus, vacua lassus lina reportat, facilè iam nudatos à perlustrandis inopis aquæ finibus reuocat. Sic nimirum me, non mihi soli, sed & cunctis fratribus meis, talia tentasse sufficiat, vt dum vnius labor inutilis fuisse perpenditur, non vni, sed multis à superuacui laboris impendio cautela præbeatur.

QVO'D

QVO'D MONACHVS SE A' MVNDO COHIBEAT, ET DEI IVDICIVM SVIS SEMPER OCVLIS ANTEPONAT. CAP. XXXII.

QVISQVIS ergo monachus perfectionis culmen festinat attingere, intra remotionis suæ se claustra cohibeat, spirituale otium diligat, discurrere verò per seculum, velut mersare se in lacum sanguinis, perhorrescat. Tot enim criminum magis ac magis in dies mundus contaminatione polluitur, vt quælibet sancta mens sola eius consideratione fœdetur. Et dum veteribus noua semper augentur, quid aliud, quàm Antichristi via proculdubiò sternitur, vt iam vltra finem seculi in mundum veniens sine offendiculo liber ingrediatur? Et cùm illius via nil aliud prorsus, quàm nostra sint absque dubio scandala, eadem causa debet vestigia nostra compescere, quæ illi spondet liberis posse gressibus aduentare.

Deprimatur ergo quilibet frater nunc in angusto suæ remotionis ergastulo, vt infinitæ magnitudinis domus sibi paretur in cœlo. Hieremias ait: O' Israel, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius; magnus, & non habet consummationem, excelsus, & immensus. Nunc se vinculo diuini timoris obstringat, vt postmodum ius veræ libertatis obtineat. Requiescens in Christo reputet nil sibi commune esse cum mundo, vt quod Ioannes Apostolus iubet, non solùm corde, sed & corpore ipso conseruet. Nolite, inquit, diligere mũdum, nec ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eò. Clarescat seruus Christi, nulla mundum affectione cordis diligere; atque ad hoc probandum, corporalibus etiam hunc fastidiat gressibus frequentare. Ipsa porrò corporalis abstinentia piæ mentis odium comprobet, vt quò quisq; à noxia mundi notitia magis alienatur, eò arctiori Deo familiaritate iungatur. Nunc flebilis, & mœrens defixos in terra oculos teneat, quos ad eum videndum, qui venturus est in nubibus cœli cum potestate magna, & maiestate, tunc lætus attollat; sicut scriptum est: Respicite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. O' quàm ad pronunciandum breuissima verba, quàm ad pertractandum medullitus infinita sententia, videlicet cùm reprobi eiulantes tremefactis visceribus dicent: O' montes, cadite super nos, & colles, operite nos à facie sedentis in throno: cùm denique sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo; tunc nimirum cùm videbit eum omnis populus, & qui eum pupugerunt, & plangent se super se omnes tribus terræ.

Quæ autem mens humana concipere, quæ lingua valeat explicare, quantũ erit tunc electorum gaudium, quàm inenarrabilis lætitia beatorum, cùm, periclitante mundo, ipsi de cætero subiacere periculis desinunt, & venienti immortali Sponso accensis lampadibus tripudiantes occurrunt? cùm membra mundi ad perferenda tartareæ combustionis supplicia corruunt, ipsi ad percipienda inaccessibilis gloriæ præmia felices assurgunt? cùm illorum vitam mors immortalis intercipit, istorum mortalitatem virtute resurrectionis absorptam incorruptio gloriosa consumit? Hoc cunctis seculis admirandum singulare spectaculum incessanter sibi mens sancta proponat. Hanc tremendam venturæ discussionis imaginem assidua præ oculis meditatione depingat. Iam se vir electus ad tribunal raptum Iudicis deputet; iam se in examine positum ad reddendam rationem diuinis quæstionibus perurgeri formidabiliter penset. Mundo se extraneum reddat, vt Deo propensioris gratiæ largitate familiaris adhæreat. Hoc itaq; modo

mortuus viuat, à terrenis se vexationibus subtrahat, ac velut in sepulchro iam positus, in solo Creatoris sui desiderio suauiter requiescat; sicq; in Deo vita sit eius abscondita, quatenus apparente Christo, & ipse cum eo apparere mereatur in gloria. Amen.

HIC SCRIPTOR ALLOQVITVR VENERABILES MONACHOS PETRVM, ET ALBISONEM. CAP. XXXIII.

NVNC, fratres charissimi, alter scilicet forma cœnobitarum, alter imitandum eremiticæ conuersationis exemplum, ad vos styli huius articulum reuoco, vt quibus primordium incipientis intenditur, in eis etiam consequenter peracti opusculi clausula terminetur. Videtis igitur, quàm celeriter breuis hæc vita pertranseat. Videtis, quia mundus hic vicinum sui terminum indicijs iam euidentioribus clamat. Tellus enim genitalibus effœta humoribus, quodammodo inuita aratrum tolerat, dum ferre fructus suis cultoribus negat. Et velut anilis aluus, dum sanguis in corpore, vulua marcescente, frigescit, etiam si procreandi studium non defuerit, ad gignendam tamen sobolem non assurgit. Aqua etiam nihilominus sterilitatem patitur, vt iam piscator retibus impendium deneget, dum inopis capturæ quæstus diris per elementum liquidum laboribus non respondet. Nec te, aër olim fœcunde, prætercam, qui dum diuersis tendicularum argumentis in volucrum captione non prouenis, nimirum aucupes casso labore frustratos ad exercitium rurale remittis; & quos dudum ad sublimia captandis tuis muneribus faciebas intentos, iam vt meminerint, cui sustentandæ vitæ adminiculum acceptum referre debeant, alumnæ terræ reddis obnoxios. Quiq; tunc largus quælibet grossiora edulia tuis iubebas delicijs cedere, iam nunc ad te manum retrahens, vilia facis olușcula, velut accuratas epulas, mensas diuitum infercire.

Mundus itaq; (vt prædictum est) quasi longo lassatus iam senio per cuncta sua membra probabiliter indicat, quia cursus sui terminus diutius non elongat. Huc accedit, quòd homines nunc in iuuentute senescunt, & iuuenili adhuc decore vernante, intempestiuis canis verticem spargunt. Nimirum quos propria dictat ætas, immaturæ venustatis adhuc flore virescere, senex mundus quodam violentæ auctoritatis imperio secum præcipit decrepitos apparere. Quo fit, vt sicut cauernosæ arboris poma, mox vt producta fuerint, ante maturitatem corruant, ita nimirum homines acerbo (vt ita dixerim) exitu, priusquàm ad ætatis plenitudinem veniant, moriantur.

Cùm itaq; mundus præcipitem iam iam protinus præ oculis imminentem sui cursus minetur occasum, homines etiam quotidie immaturo præuenti rapiantur interitu, quid restat, nisi vt hoc breui puncto, quo viuimus, lapsura quæq;, velut iam lapsa, despicere, & ad ea, quæ permanent, feruidæ mentis studeamus desiderio festinare? Ecce non leuia currentibus præmia proponuntur, & itineris nostri stadium quotidie breuiatur. Nulla ergo vitæ præsentis offendicula nostri cursus iter impediant, nullas nobis moras carnalis illecebræ torpor innectat. Quisq; iam ad promissa munera perspicaces fidei oculos dirigat, & à brutis ignauiæ vinculis obuiantia quæq; terrenæ prauitatis obstacula robustæ spei penna transcendat. Ecce enim qui de longinquo vocauerat, manum iam appropinquantibus porrigit, & quasi teneros filios vacillantibus nutantes poplitibus firmat,

blandéq;,ac leniter in gremium suæ charitatis inuitat.

Adeamus ergo cum fiducia trhonum gloriæ; arripiamus tantæ insignia pietatis; & quod temeritatis fuerat quærere non promissum, pudoris sit nolle suscipere vel oblatum. Dedignemur iam cœnosi huius mundi lutum sæpius corporaliter terere,cuius amorem (Deo inspirante) didicimus libero mentis pede calcare. Ab eo itaq;,quem non diligit animus,ipse etiam corporeus reprimatur incessus. Indignum censeamus visitationis nostræ frequentia, qui de nostra gliscit triumphare ruina Inimicitias mentis ipsa quoq; testetur absentia corporalis;nec crebrò nostros mereatur ille discursus, quorum fœdare consueuit obtutus;solusq; insidiarum suarum foueis incidat, qui nostris assiduè gressibus deceptionum laqueos parat. Sic sic frustratas fraudum suarum excubias lugeat, dum nobis in pace quiescentibus, nocturnæ nostræ profectionis aditum callidus insidiator explorat.

Sufficiat autem nostræ discursioni diuini campus eloquij. Per hunc campum iugiter gradiamur, in eo delectabiliter spatiemur. Licet illic liberis gressibus per parilem sacrarum historiarum planitiem currere. Possumus etiam per mysticæ intelligentiæ profunditatem quodammodo præruptorum illic montium celsitudinem repere. Illic perfruemur fidelium amicorum dulci colloquio,illic diuersi apparatus,epularumq; cœlestium iugi conuiuio. His dapibus inhians fidelis anima,assiduæ lectionis alimento vegetata, robur accipiat, & purissimæ orationis adipe saginata pinguescat. Relinquatur fames seculi fastidientibus conuiuium mundi. Nos autem illas didicimus epulas, quæ & famelicis satietatem assolent cum iucunditate tribuere, & tamen satiatis nesciunt fastidium generare; quæ nimirum epulæ & mentis nostræ stomachum suauiter replent, & tamen cloacarum secessibus nihil debent. Nihil enim de se prorsus egestioni relinquunt,sed ad præbendas vires per omnium se venarum poros, cunctorumq; viscerum penitus interna diffundunt.

His itaq; cœlestis mensæ dapibus mens intenta inexplebiliter vacet; his oculus solerter inuigilet; lingua articularis styli verba percurrat; cor quæ leguntur intelligat,& mysterij latentis arcana reuoluat. Hoc pabulum sacra animalia per assiduæ retractationis studium iugiter ruminent, illud nimirum à ventre scientiæ ad memoriæ guttur sæpius iterata meditatione reducēdo. Has,inquam, dapes mens ieiuna semper esuriat; ab his verò nunquam satiata recedat; sed quò magis expletur,eò rursus ad earum appetitum auidiùs accendatur;sicq; omnes sensus nostros circa istas vitales epulas occupemus, vt cunctis causarum secularium negocijs insensibiles facti, verè mortui mundo,soli viuamus Deo;quatenus ipse author,& instructor felicissimi huius ferculi,illis suis conuiuis nos dignetur ascribere, qui ex ore Veritatis merentur audire: Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, Regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in Regno meo.

Omnipotens Deus, qui charitas est,fratres charissimi,sancto cordi vestro clementer inspiret, vt pro me peccatore dignemini semper orare. Sit nomen Domini benedictum in secula. Amen.

FINIS.

ERRATA IMPRESSORVM

SIC EMENDANDA.

Folio 3.facie 2.linea 40.pro transferret,lege transferrent.
Fol. 13.fac.1.lin.31.pro ? pone. .
Fol. 16 fac.1.lin.28.pro seuissimæ,lege sæuissimæ.
Fol. 19.fac.1.lin.14.pro sunt sunt,sunt.
Fol. 30.fac.1.lin.17.pro intensionem,intensiones.
Fol. 33.fac.1.lin. 1.De sacratissimo,abundat.
Fol. 34 fac.1.lin.38.pro æmulamur, lege æmulemur.
Fol. 35.fac.1.lin.16.pro ad Orientem adorare,6,pone ad Orientem,adorare 6.
Fol. 37.fac.1.scol.1.pro 1,pone 2. Similiter etiam in corpore paginæ.
Fol. 41.fac.2.lin.22.ante propriam,adde nos.
Fol. 61.fac.1.lin.13.& 14.pro perectam,lege perfectam. Et
fac.2.lin.24.pro vonfidentia, confidentia.
Fol.62.fac.1.pone numerum paginæ,62.qui deest.
Fol. 67.fac.2.lin. 8.pro A, AD.
Fol. 72 fac.2.lin. 9.pro NOBI, NOBIS.
Fol. 78.fac.2.lin.17.post MARCORE, adde NON.
Fol. 80.fac.2.lin.26 pro exprobari,lege exprobrari.
Fol. 90.fac.1.lin.37.pro euanisset demonum,euanuisset dæmonum. Et
fac.2.lin.13.pro derturbare,deturbare.
Fol.102.fac.2.lin.26.pro sublimissimum,sublimissimam.
Fol.108.fac.1.in fine scolij 1 adde,& triplicata ieiunia huius patris.
Fol.116.fac.2.lin.14.pro labore, laboret.
Fol.119.fac.1.lin.31.& 32.pro impura,impuri.
Fol.127.fac.1.lin.14.pro Vita sanctorũ,an Vitæ,lege Vitã sanctorũ,an Vitas.Et
fac.2.lin.1.pro SANCTI, SANCTORVM.
Fol.129.fac.2.lin.22.pro Aspicibant,Aspiciebant.
Fol.130.fac.1.lin.46.pro Niquil,Nihil. Et lin.vlt.pro depottatus,deportatus.
Fol.132.fac.2 lin 42.pro poterai,poterat.
Fol.133.fac.1.lin.25.pro series,serie.
Fol.135.fac.1.scol.1.in fine,pro., pone? Et lin.46.pro manum,lege moram.
Fol.136.fac.1.lin.33.pro tumulore spersæ,lege tumulo respersæ.
Fol.137.fac.1.lin.13.ante nisi,adde ac. Et
fac.2.scol.5.pro Epiphaniarum,lege Epiphaniorum.
Fol.140.fac.2.scol.11.pro qui,quod.
Fol.143.fac.2.lin.penult.pro etant,erant.
Fol.144.fac.1.lin.12 pro necessitdte,necessitate. Et
fac.2.lin.23.pro accutam,acutam.
fol.145. fac.1.lin.vlt.pro ruentasti, cruentasti. Et
fac.2.lin.4.pro onfusus,confusus.
Fol.149 fac.1.lin.19.pro manachis, monachis.
Fol.150.fac.1.lin.5.pro ? pone. . Et fac.2.lin.44.post mala,dele,.
Fol.151.fac.1.scol.8.pro benedcto manum læsam sanitatæ,lege benedicto ma-
num læsam sanitati. Et
fac.2.scol.1.pro conitam,cognitam. Et scol.2.in fine pone ?
fol.154. fac.2.lin.19.pro ciuitatum,ciuitatem.

Fol.158.fac.1.lin.39.pro ſepuchrum,ſepulchrum.
Fol.165.fac.1.ſcol.2.pro 2.pone 1. Et fac.2. lin.3.pro labidine,libidine.
Fol.179.fac.1.lin.20.pro Ponfice,Pontifice. Et lin.27.pro aſiſtere,aſſiſtere.
Fol.180.fac.1.lin.1.pro EGORII, GREGORII.
Fol.181.fac.1.lin.32. ſi, abundat.
Fol.182.fac.2.lin.40.pro i,lluſtrant,lege illuſtrant.
Fol.183.fac.2.lin.6.pro aliquos,aliquot.
Fol.184.fac.1.lin.antepenult. pro obtinean,obtineant.
Fol.186.fac.2.lin.11.pro Paſche,Paſchæ.
Fol.193.fac.2.lin.33.& 34.pro ſeptiformem letaniam, ad ſeptiformẽ litaniam.
Et lin.penult. pro Præſbyteris,Presbyteris.
Fol.195.fac.1.lin.6.poſt dubitas, pone ? .
Fol.204.fac.1.lin.14.poſt commiſſæ,pone ? .
Fol.207.fac.1.lin.17.pro PRAESBYTERORVM , lege PRESBYTERO-RVM. Et lin.22.pro ſimulachrotum,ſimulachrorũ.Et lin.29.pro ipſe,ipſa.
Fol.217.fac.1.lin.10.pro examine,exanime.
Fol.218.fac.1.lin.6.pro CALCEAMENTA , CALCEAMENTVM.
Fol.230.fac.2.lin.11.pro ABAATE, ABBATE.
Fol.232.fac.2.lin.36.pro v bis, vrbis.
Fol.239.fac.1.lin.33.pro argenium,argentum. Et
fac.2.lin.1.poſt SANGTO,adde ELEVCHADIO EPISCOPO.
Fol.240.fac.2.lin.2.pro alſos,lege alios. Et lin.48. pro ecratorem,Creatorem.
Fol.241.fac.2.lin.19.pro Prophe æ, Prophetæ.
Fol.247.fac.1.lin.28. pro ? pone . ,
Fol.250.fac.1.lin.4.pro N DE,lege VNDE. Et lin.antepenult.pro leſit,læſit.
Fol.253.fac.1.lin.33.& 34.pro fulceretur,fulciretur. Et
lin.34.& 35.pro ſprto, ſpreto.
Fol.256.fac.2.lin.3.pro oromatum, aromatum.
Fol.257.fac.2.lin.36.pro coſequetur,conſequetur.
Fol.259.fac.1.lin.45.pro vereſimile,veriſimile.
Fol.260.fac.1.lin.3.pro viri,latere;lege viri latera.
Fol.261.fac.1.lin.25.pro anguſtius,auguſtius.
Fol.262.fac.1.ſcol.5.pro diuotionis,deuotionis.
Fol.263.fac.1.lin.22.pro ædulijs,edulijs.
Fol.264.fac.1.lin.13.pro Domincus,Dominicus.
Fol.268.fac.2.lin.2.pro humana, humanis. Et lin.3.pro tam, tamen.
Fol.274.fac.1.lin.antepenult.pro Pereum,Peretum.
Fol.275.fac.1.lin.45.pro Pereo,Pereto.
Fol.276.fac.1.lin.7.pro Pereo,Pereto.Et fac.2.li. 42.pro interogati,interrogati.
Fol.277.fac.1.lin.vlt.pro ferant,fuerant.
Fol.283.fac.1.lin.1.pro 28,pone 283.Et lin.18.pro aſcultarẽt,lege auſcultarẽt.
Fol.285.fac.1.lin.12. pro fornica iam, fornicariam.
Fol.287.fac.1.lin.1.pro N ATTALIS, NATALIS.
Fol.290.fac.1.lin.40.& 41.pro iacicitur,iacitur.
Fol.291.fac.2.lin.35.pro diſcipuloſum,diſcipulorum.
Fol.293.fac.6.ſcol.6.pro virgininatem,virginitatem.
Fol.297.fac.1.lin.4.pro vidiuimus,vidimus.
Fol.298.fac.1.lin.34 & 35.pro conſtituus,conſtitutus.Et
fac.2.lin.4.pro Vuirginis,Virginis.
Fol.307.fac.2.lin.1.II.abundant.
Fol.310.fac.2.ſcol.2.pro ſacroſancta,ſacroſanctum.

Fol.311.fac.2.lin.31.& 32.pro fugerit,fugeret.
Fol.313.fac.1.lin.7.pro iuræ,iure. Et lin.36. pro i a,ira.
Fol.325.fac.1.lin.15.pro inſpiratæ,inſperatæ.
Fol.333.fac.1.ſcol.2.pro Virga,Virgo.
Fol.342.fac.1.lin.14.pro Verantamen,Veruntamen.
Fol.347.fac.2.lin.10.pro lædeamus, lædamus.
Fol.352.fac.1.lin.1.pro IN F.MICHAELLE,IN F.S.MICHAELIS.
Fol.355.fac.2.lin.vlt.pro reperitus,reperitur).
Fol.365.fac.1.lin.48.poſt attolle,adde quintò.
Fol.369.fac.1.lin.21.pro ſe viuit,ſeruiuit.
Fol.375.fac.2.lin.10.pro Romauo,Romano.
Fol.377.fac.1.lin.48.pro filij,fili. Et fac.2.lin.15.pro niſt,niſi.
Fol.378.fac.1.lin.16.pro conubium,connubium.
Fol.379.fac.2.lin.23.pro ſatagitto,ſatagito.
Fol.380.fac.2.ſcol.3.pro Religioiorum,Religioſorum..
Fol.391.fac.1.lin.28.pro ſmetipſo,ſemetipſo.

REGISTRVM.

* ** *** **** A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. AAA BBB CCC DDD.

Omnes ſunt quaterni, præter *, & ****, qui ſunt duerni, & DDD, qui eſt ternus.

B.

C.

D.

E.

INDEX
PER ORDINEM ALPHABETICVM.

A.

Lippoman:
in
Vit: Sanct:
Tom: 8:

colorchecker CLASSIC
calibrite